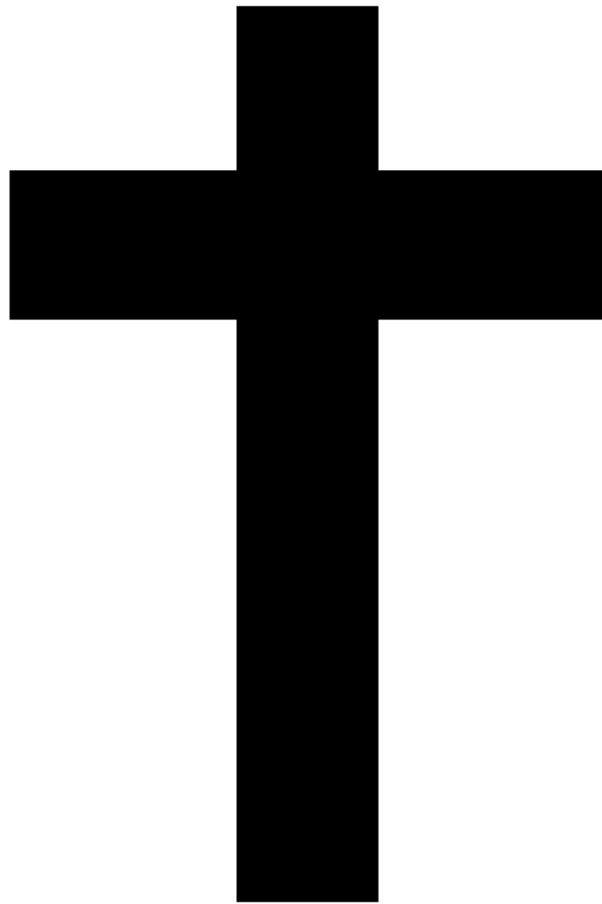

KARINEEGE NOME
NIVON

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

KARINĒĒĒ NŌMĒĒ NIVONŌ

New Testament and Shorter Old Testament in Senoufo, Mamara

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mamara S noufo (S noufo, Mamara)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

© 2014-08-10, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2019 from source files dated 26 Dec 2018

85728ed7-78f8-58e8-8967-0e976c0c2423

Contents

WURUTI	1
ZHONASI	6
MACOO	9
MARIKA	54
LUKA	82
YOHANA	129
KAPYEGEE	163
OROME SHĒEN	208
1 KORENTE SHĒEN	231
2 KORENTE SHĒEN	251
GALASI SHĒEN	264
EFESE SHĒEN	272
FILIPE SHĒEN	278
KOLOSE SHĒEN	284
1Tes.	289
2Tes.	294
1 TIMOTE	297
2 TIMOTE	303
TITE	308
FILEMŌ	311
HEBURUU	313
YAKUBA	329
1 PYĒERI	335
2 PYĒERI	341
1 YOHANA	344
2 YOHANA	349
3 YOHANA	350
ZHUDE	352
KASHĒĒ	354

Wuruti

Seme wemu w'a Wuruti wo keree kee ge

Elimeleki ni wu kpuun li keree

¹ Caŋa nii lemu ni Yawutuu pu wo fanha ki bye kiirikoon pu keŋe ni ge, xuugo ka ya pa jé fiige ki ni lee caŋa nii li ni. A Betilehemu shen ná wa di yìri ni wu shò ni wu jalaa shuun ni Zhude fiige ki ni, na she tateenge sha Mowabu fiige ki ni. ² Wee ná wu mege ki bye na Elimeleki, wu shò wu mege di je na Nomi, ja wa mege di je na Makilon, wusama mege di je na Kilijon. Efirata shi sheen pu bye pii na foro Zhude fiige ki ni Betilehemu ni. Ba p'a nò Mowabu fiige ki ni we, na diin wà.

³ A Nomi poo Elimeleki wu ba xhu, na Nomi ni jalaa shuun wu yaha wà. ⁴ A pee jalaa p'i ba Mowabu shi wu wo pushaa shuun wa leŋe. Cee wa mege ki bye na Dripa, wa mege di je na Wuruti. A p'i yèe ke shishiin pye wà. ⁵ Lee kadugo na a Makilon ni Kilijon wu be di ba xhu. Ayiwa, a Nomi di boon wu poo we, ni wu jalaa shuun wu ni.

Wuruti ya taha Nomi na na pa Betilehemu ni

⁶ Ayiwa, ba Nomi ya pa logo na Tehene Baa Kile ya wu shi sheen pu tege, na jolige kan pu mu na wu yaha Mowabu fiige ki ni we, a wu ni jalaa cèe p'i gbegele na p'i yìri wà, p'a gaanji wu to fiige ki ni. ⁷ Wee tuun wu ni, xuu wemu ni pu bi tiin ge, a wu yìri wee xuu wu ni. A jalaa cèe shuun wu be di daha wu na. A p'i koo lo na guri na gaanji Zhuda fiige ki ni.

⁸ Wee tuun wu ni a Nomi di wu jalaa cèe shuun wu pye: «Yi shuun wu beeri pu kuri, wa beeri w'a se wu nu puga. Y'a saama pye ne na, piimu p'a xu ge, na saama pye pee be na. Tehene Baa Kile wu she jo yi be na mu lee jogana li na! ⁹ Tehene Baa Kile wu she janiŋe kan yi beeri nigin nigin wu mu yi namaa gbaya ni!» A wu xhò na jòsònrò fò kan pu mu. A p'i sipyaa le na suu. ¹⁰ A p'i Nomi pye: «Ahayi! Wèe na daha ma na da gaanji fo ma shi sheen pu wo fiige ki ni.»

¹¹ A Nomi di pu pye: «Na nagoo, yi kuri! Naha na y'a da binne da se ni na ni we? Jire n'a da ba gan sanha jalaa piitiilee mu pee pu ta jeri yi namaa laa? ¹² Yi kuri y'a se na nagoo! Y'a se! Ne le toro gbajiire taan. Ali ná jehè da ba bye ne mu nijaa ye pyaa, na jo ne dà li na jo ne na ba funaŋaa kii se, ¹³ ta yee bi da zhe shege na gbaya ni, yi na yere fo pee ba le, p'i na yi leŋe pye pu cèe ge? Ahayi, na nagoo! Kanhama pemu pu wa ne na ge, p'a soro fo xuuni na toro yee wo pu taan, bani Tehene Baa Kile ya wu keŋe ki fanha digi ne na. ¹⁴ A p'i sipyaa kii su sanha. Lee kadugo na a Dripa di jòsònrò fò kan wu yashò wu mu, na gari, ga a Wuruti di daha yaha wu feni. ¹⁵ A Nomi di ba Wuruti pye: «Ma cuun wu wii w'a kari wu puga sheen ni wu peere yanmuyò yi yìri. Ma be wu kuri m'a se wu feni.»

¹⁶ Ga a Wuruti di jo: «Ma ganha bu na kòri, fo di laha ma na di guri ma feni we! Bani xuu xuu ni m'a gaanji ge, wà ne be w'a da se. Xuu xuu ni m'a da diin ge, wà ne be w'a da diin. Piimu pu je ma wo shi sheen pu ge, pee na bye ne be wo shi sheen. Wemu wu je ma wo Kile wu ge, wee na bye ne be wo Kile we. ¹⁷ Xuu beeri ni m'a she xhu ge, wà ne be w'a da xhuu, p'i na le wà. Kaa latii bu ne waa laha mu na xu kadugo na, Tehene Baa Kile wu kanhama nigbo shan na juŋò ni!» ¹⁸ Ba Nomi ya Wuruti ta w'a nòrò yaha wu na lee nòrògana li na we, wu ya yaaga jo nige we.

¹⁹ Wee tuun wu ni a p'i gari mu shiizhan fo na she nò Betilehemu ni. Ba p'a nò jé wà we, a lee di kulo li sheen pu beeri fo. A cèe p'i ganha na yu: «Nomi w'a sii tii pye we ya?»

²⁰ A Nomi di pu jo shò na: «Yi ganha ba na pyi nige Nomi we (Nomi kóri je fereme fò), ga y'a na pyi Mara (lee kóri je kanhama fò), bani Se Beeri Fò ya kanhama shan ne juŋò ni. ²¹ Tuun wemu ni ne foro naha na gaanji ge, ne bye yara fò, ga a Tehene Baa Kile di she ne kewayo wo kuruŋò na pa leŋe. Naha na yi na pyi sanha Nomi na Tehene Baa Kile yaha w'a ŋmahana jeri ne feni we? Se Beeri Fò w'a boŋgò shan ne juŋò ni.»

²² Ayiwa, mu Nōmi ni wu ja shō Mowabu shi shen Wuruti w'a kuri pa mu lee pagana li na na yiri Mowabu fiige ki ni. Ōrije* shinma wu wo yalōōō ti lōduun ni p'a nō Betilehemu ni.

2

Wuruti ya kari di zhe shinma fugi Bowazi wo tēge ni

¹ Nōmi poo wu puga shen wa bye wà. Ná baraga wo wu bye wii, na jē yara fōō na foro Elimelēki wo kpuun li na. Wee mēge ki bye na Bowazi.

² Caṇa ka a Mowabu shi shen Wuruti wu ba Nōmi pye: «Na yaha di she kerēye yi ni, wa bu she jūṇṇa jaari na na, di da shinma furi weefōō feni. A Nōmi di wu pye: «Ta se na poro!» ³ Wee tuun wu ni a wu gari tēge ka ni, na she ganha na shinma wu furi faapyii pii feni. Li kajudanga a kee tēge k'i she da Bowazi wogo, Elimelēki wo kpuun shen wa.

⁴ Ayiwa, a Bowazi di ba yiri Betilehemu ni na nō, na faapyii pu pye: «Yi faabye! Tēhene Baa Kile wu pye ni yi ni!» A p'i wu jō shō na: «Uun faabye! Tēhene Baa Kile wu duba ma mu!» ⁵ Lee kadugo na a Bowazi di faapyii pu jahagbaa fōō wu yiri na wu pye: «Le cebilere le di jē jōgō wē?» ⁶ A faapyii pu jahagbaa fōō wu wu jō shō na: «Mowabu shi shen cee wemu w'a taha Nōmi na na pa na yiri Mowabu fiige ki ni ge, wee wu wa. ⁷ W'a nē jēeri na nē wu wu yaha wu da furi shinmakōōn pu kadugo yiri kalapōhōō ki tē ni. Fo jisōōgō ki na w'a pa. Wu di pa ge, wu sanha ḡmō wē, fo nime ye w'a she ḡmō jeri.»

⁸ A Bowazi di Wuruti pye: «Na poro, niwegee shan! Ma ganha bu she shinma fugi nige tēge katii ni wē! Ma ganha bu laraga kōn nahame na wē! M'a gori naha ni na wo kapyebyehaa pu ni! ⁹ Ta pu wii, pu ba xuu wemu kōōn, ma da furi wà pu feni! Nē yi jo na kapyebyii pu mu jo wa ganha bu nō ma na wē. Waga ba ma ta, m'a fulo kuzhōyō yi na, m'a gba kapyebyii pu wo lokogo ki ni!» ¹⁰ Wee tuun wu ni a Wuruti di nuguro sin Bowazi fēē ni, na wu pye: «A nē bye dii na fereme ta mu jaha tāan, fo mu ya jūṇṇa jaari nē na wē, nē wemu wu jē nabun ge?» ¹¹ A Bowazi di jo: «Mu ya lemu bēeri pye ma yashō wu mu ma poo wu nixhugo na ge, ni mu ya laha ma to we ni ma nu wu tāan, na yiri laha ma fiige ki bē ni, na ba shi watii wo fiige ni, kee kemu ki jē mu bi sanha kee cē-ε ge, p'a yee bēeri jaha jo nē mu. ¹² Lemu m'a pye ge, Tēhene Baa Kile wu ma saraa lee na! Tēhene Baa Kile wu saraa jōfaṇa wo kan ma mu, Izirayeli wo Kile we, wee wemu wo kapaṇa nōhō ni m'a pa lara ge.

¹³ A Wuruti di wu pye: «Di fereme ta ma jaha tāan na kafōō! M'a ma kapyebyezhō wu luu jīṇē, na kafilasaama jo ni wu ni, na ta mu kapyebyehaa pu d'a pōō bē nē na.» ¹⁴ Ba liduun w'a pa nō wē, a Bowazi di wu pye: «Fulo, ma da li, m'a ma buuri wu jīṇē shiga ki ni ma li!» Wee tuun wu ni a Wuruti di diin shinmakōōn pu kabanugo. A Bowazi di shinmapya nigaaga ka kan wu mu. A Wuruti di li fo na din, na kisaṇa keme yaha. ¹⁵ Ba w'a pa guri shinma wu jō kōn na furi wē, a Bowazi di wu kapyebyii pu pye: «Yi wu yaha wu da furi shinmapōhōō ki bē tē ni, wa ganha bu yaaga jo ni wu ni wē! ¹⁶ Y'a shinma kaya ya bē shaan jīṇē na kōnhō wu da yee bē luu! Yi ganha ba wu zō yu wē!

¹⁷ A Wuruti di shinma wu fugi Bowazi wo tēge ki ni fo na she caṇa ki xō. Wemu w'a fugi ta ge, a wu wee sa. A wee di bē ni kiloo kēlēē taanri (30) shishiin ni. ¹⁸ A wu ba ni wee shinma wu ni puga, na ba wu she wu yashō wu na. A Wuruti di wu caṇa yalige kisaṇa bē yeege, na ki kan Nōmi mu. ¹⁹ A Nōmi di wu yege na: «Jōgō wo tēge ni ma d'a we shinma we bēeri fugi nijaa wē? Tēge keke ni ma di bye wē? Sipyā wemu w'a jūṇṇa jaari ma na ge, Tēhene Baa Kile wu duba weefōō mu!»

Ayiwa, Wuruti ya labye wu pye na caṇa ki xō ná wemu kerēye ni ge, a wu yi bēeri jaha jo wu yashō wu mu, na wu pye na wee ná wu mēge ki bye na Bowazi. ²⁰ A Nōmi di wu ja shō wu pye: «Tēhene Baa Kile wu duba wee ná wu mu! Bani w'a wu saama pu pyi wēē na

* 1:22 Ōrije jē shinma ba alikama jē wē. Ga wu pereme d'a taan. W'a foro maa feni na toro kalaga taan.

ma na jo ba w'a pu pyi xuu pu be na we.» A wu jo sanha na: «Wèe cebooloo piimu p'a yaa na kaseεεge yaha wèe na, na wèe juηo wolo ge, wee wa wu ηε Bowazi.»

²¹ Ayiwa, a Mowabu shi shen Wuruti wu jo sanha: «W'a ne pye sanha be na: «Ta furi na wo shinma wu konveε pu feni fo pu ba she shinma wu beeri kon xo.»²² A Nomi di Wuruti pye: «Lee kunni ya ηo na poro, ta se m'a ma wo labye wu pyi ni wee wo kapyebyezhaa pu ni. Lee funηo ni ma wa da zhe nige watii wo tege ni, di zhe kanhama pa no maye na we.»

²³ Wee tuun wu ni a Wuruti di ganha na se na shinma wu furi ni Bowazi wo kapyebyezhaa pu ni fo na she orije ni alikama yalooo ti pye t'a xo. A wu gori yaha wa wu yasho wu taan.

3

Wuruti ya kaa lemu ηeri Bowazi mu ge

¹ Caηa ka Wuruti yasho Nomi ya pa wu pye: «Na poro, n'a da xuu wa sha ma mu konho m'a fereme ta. ² Bowazi wemu wo kapyebyezhaa ni m'a bi labye wu pinne na byi ge, wèe ceboro wu ηε wii. Wee w'a wu wo shinma shuu fuu nijaa piige. ³ Wee tuun wu ni yiri m'a wuu, m'a nudanga sinne pa tire, m'a ma fazaaya yi le, m'a she shuu li na. Ga ma ganha bu maye she wu na na wu ta wu sanha li na gba we. ⁴ Wu ba sinne tuun wemu ni, m'a wu tasinnege ki keme seeri xuuni, m'a fulo wu na, m'a wu fatoo ki laha wu tooo yi na, m'a sinne wu tooo yi ni. M'a yaa na lemu pye lee kadugo na ge, wuyε pyaa na yee saya jaha jo ma mu.»

⁵ A Wuruti di wu ηo sho na: «Keree kiimu beeri m'a jo na mu ge, n'a da zhe ki beeri pye.»⁶ A Wuruti di gari shuu li na, wu yasho w'a keree kiimu beeri jo wu mu ge, a wu she kee beeri pye.

⁷ A Bowazi di ba li, na gba a wu funηo di sii taan xuuni, a wu gari na she sinne wu orije shinmapya wu taan. A Wuruti di beele fulo wu na, na fatoo ki laha wu tooo yi na, na sinne wu tooo yi ni. ⁸ Ba ηiηe k'a pa ηi we, a Bowazi di ba gburogi yiri, na joo wii wu tooo ni we, na cee wa nizinnege ta wa. ⁹ A wu jo: «Joo wi we?» A cee wu jo: «Ne Wuruti wi, ma kapyebyezho we! Ma fatoo ki to na na, bani wèe ceboro wemu w'a yaa na wèe juηo wolo ge, wee mu ηε.

¹⁰ A Bowazi di wu pye: «Wuruti, Tehene Baa Kile wu duba ma mu! Le m'a pye me nime ge, lee ya li shee na m'a pye ηomeε foo ma yasho wu shizhaa na na ye taashiine li be na. Bani mu bi da zii daha leveε p'a noho ni, pu kabyaa fee, kelee pu la baa fee. ¹¹ Ayiwa nime, ma ganha bu fya we na poro. Ma bu kaa beeri jo na mu, lee n'a da bye ma mu. Bani pu beeri ya li ce na mu ya pye cee wemu ya tii ge. ¹² Can wu ηε wii, ne kunni ηε yee ceboro, wemu ya yaa na mu juηo wolo ge, ga yee ceboro wa ηε wa, juwuuro t'a wee teηηe na ye ne na. ¹³ Shon naha! Di ba she wee na wu peregi jiga jisooo na, wu bu da wu na da zoo wu ma juηo wolo. Wu bu she soo, wu na li pye. Wu bu she li she, n'a da ηomeε lo ma mu, jo ne na ma juηo wolo Tehene Baa Kile ηii wo wu mege na. Sinne naha fo jiga ba she mugi!

¹⁴ Wee tuun wu ni a Wuruti di sinne Bowazi tooo yi ni fo na she kpeenge pye ki na woni. A wu ba soo yiri na kpeenge ki ta ki sanha no wa wu wa ce we. Bani Bowazi bi wu pye na wu ganha bu sipya wa shishiin yaha wu li ce na cee wa w'a pa shuu li na we. ¹⁵ Ba w'a yiri na giin da gaaji we, a Bowazi di wu pye: «Pa ni ma fadegboho ki ni! M'a ki co xuuni!» A wu ki co xuuni, a Bowazi di orije shinma kiloo ke ni kaguro shishiin le ki ni, na wu tugo ki taan, na ganha na gaaji kanha ki ni.

¹⁶ Ba Wuruti ya she no wu yasho wu na we, a wee di wu yege na: «Dii yi d'a she da we porofoo we?» Lemu beeri Bowazi ya pye wu mu ge, a wu lee beeri paari wu yasho wu mu.

¹⁷ A wu wu yasho wu pye sanha: «Wee w'a we orije shinma kiloo ke ni kaguro we kan ne mu, bani w'a bi jo na ne kewayo wo ya yaa na kuri pa je mu feni we. ¹⁸ Wee tuun wu ni a Nomi di wu pye: «Porofoo we, tiin naha fo kii keree kii ba shoonri shoonrigana lemu na, bani wu ya kii keree kii shoonri nijaa we, wu jaha da ga ηiηe we.»

4

Bowazi ya Wuruti leŋe

¹ A Bowazi di gari kulo li tajege ki ɲo na, xuu wemu ni p'a ma keree ki shɔɔnri ge, a wu she diin wà. Bowazi bi ná wemu kaa jo Wuruti mu na ɲuwuuro t'a wee tɛɛɛge xuuni ge, a wee di ba nɔ na doroo. A Bowazi di wu pye: «Ee! Shen wefɔɔ, gbara naha, m'a diin!» A ná wu fulo, na diin. ² Wee tuun wu ni a Bowazi di kulo li nɔhɔlɛɛ ke wa ɲaha bulo, na pee pye na pu be pu pa diin. A pu be di ba diin.

³ Ayiwa, ɲuwuuro t'a ná wemu tɛɛɛge xuuni ge, a wu wee pye: «Nɔmi kunni ya yɛri Mowabu fiige ki ni na pa, m'a lee cɛ. W'a li she na wee da wù ceboroná Elimeleki wo tɛge ki pɛɛɛ. ⁴ Nɛ jo di yi jo ma mu, jo ma ki shɔ kulo li nɔhɔlɛɛ pee, ni sipyii pusamaa beeri ɲii na piimu beeri pu wa naha ge. Ma bu da ma na da wu ɲuɲɔ wolo, m'a wu ɲuɲɔ wolo! Ma shiin bu da m'a da wu ɲuɲɔ wolo wɛ, m'a yee be jo na ɲii na. Bani ɲuwuuro ti bu laha mu na, nɛ na t'a da nɔ.» A ná wu jo: «Uun, nɛ na wu ɲuɲɔ wolo.» ⁵ A Bowazi di jo sanha: «Ayiwa, ma bu tɛge ki shɔ Nɔmi mu, wee tuun wu ni m'a yaa ma Mowabu shi shen Wuruti be ɲuɲɔ wolo, kɔnhɔ shi di ba da wu poo wu nixhugo ki mu, wemu na ba bye wu cɛn wu lɔwɔ ge.» ⁶ A ná wu jo: «Wee tuun wu ni, ni li ɲɛ mu, n'a da já wu ɲuɲɔ wolo nige wɛ, bani nɛ bu lee pye, n'a da jaagi shan nayɛ pyaa wo cɛn wu na. Wu ɲuɲɔ wolo mayɛ mu, lee be wɛ n'a da já wɛ. ⁷ (Taashiine ni Izirayeli ni, wa bu wa keɲɛ yaaga shɔ kelee na ma ɲuwuuro faa; kalɛɛ lemu li bi lee fiinɲɛ ge, lee li wa mɛ: Wa wu da wu wo tanhaɲa wolo, na ki kan wa mu. Lee ma li she na lemu ɲɔ pu shuun wu beeri ya wo ge, na p'a be li ɲuɲɔ ni.) ⁸ Ná wemu na ɲuwuuro ti bi nɔ ge, a wee di Bowazi pye: «Wu ɲuɲɔ wolo!» A wu wu tanhaɲa wolo na kan wu mu.

⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye wà na fara nɔhɔlɛɛ pu na ge, a Bowazi di pu beeri pye: «Yee pu wa li sɛɛɛɛ ɲijnaa na jo yaaga yaaga k'a bye Elimeleki mu ge, ni yaaga yaaga k'a pye Kilijɔn ni Makilɔn mu ge, nɛ yee beeri shɔ Nɔmi mu. ¹⁰ Lee funɲɔ ni n'a da Mowabu shi shen Wuruti lɔ na pye na shɔ, Makilɔn ya xu na cee wemu yaha ge, kɔnhɔ shi di ba da wu nixhugo ki mu, na fara lee na, kɔnhɔ wu mɛge ki ganha bu biin fɛɛfɛɛ wu cebooloo pu niɲɛ ni wu to kulo li ni wɛ. Yee pu wa lee wo sɛɛɛɛ ɲijnaa.»

¹¹ Ayiwa, nɔhɔlɛɛ pu fara sipyii pusamaa beeri na piimu beeri pu bye kulo li tajege ki ɲo na ge, a pu beeri di jo: «Uun, wɛɛ wa li sɛɛɛɛ. Cee we w'a jin ma puga ki ni ge, Tɛhɛnɛ Baa Kile wu wu pye ba Arasheli ni Leya ɲɛ wɛ, pee piimu p'a Izirayeli nagoo pu beeri se ge. Kile wu fanha kan ma mu Efirata shi wu ni, wu mɛge nigbɔhɔ da ma mu Betilehemu kulo li ni! ¹² Tɛhɛnɛ Baa Kile wu nagoo niɲɛhemɛɛ da ma mu le cebilere le na, ma kpuun l'i bye Pɛɛzi wuu li tuugo, Tamari ya Pɛɛzi wemu se Zhuda mu ge.»

Nɔmi ya ɲabige ka ta

¹³ Ayiwa, a Bowazi di Wuruti leŋe. A Tɛhɛnɛ Baa Kile di duba wu mu. A wu yere yacɛɛɛ na, na funana se. ¹⁴ A Betilehemu wo cɛɛ p'i ganha na Nɔmi pyi: «Tɛhɛnɛ Baa Kile w'a sɔni! Sipya wemu w'a da ba ma lɔ wu yere ni ma keree beeri ni ge, w'a wee pye wee ya se ɲijnaa. Kile wu mɛge nigbɔhɔ da we pya we mu Izirayeli fiige ki ni! ¹⁵ We pya we na ba ma luu ɲiɲɛ, na yere ni ma keree ni ma ni ma lege ki be ni. Ma ja shɔ we, w'a ye jalaa gbarashuun na, bani ma kaa l'a dan wu ni. Wee w'a ke ɲabige ke se ma mu.

¹⁶ A Nɔmi di pya wu co, na wu taha wu dodonɔ na. Wee shiin w'a wu lɔ, na ganha na wu biini. ¹⁷ A Nɔmi wo tiinɲii cɛɛ p'i ganha na mujonɔɔ waa na yu: «Nɔmi ya ja ta!» Pu ni Nɔmi ni, a p'i pya wu mɛge le na Obɛdi (lee kóri ɲɛ wemu w'a fungɔngɔ yeri sipya na ge). Obɛdi w'a pye Izayi wo to we, Izayi di ɲɛ saannaa Dawuda to.

Saannaa Dawuda nɔhɔ tayirige

¹⁸ Pɛɛzi wo kadugo ki sipyii pu mɛye yi ye:

Pɛɛzi w'a ɛsirɔmu se.

- ¹⁹ A Esirōmu di Aramu se.
A Aramu di Aminadabu se.
- ²⁰ A Aminadabu di Nasōn se.
A Nasōn di Salimō se.
- ²¹ A Salimō di Bowazi se.
A Bowazi di Obēdi se.
- ²² A Obēdi di Izayi se.
A Izayi di saannaa Dawuda se.

Zhonasi

Σεμε wemu w'a Kile tudunmaw Zhonasi keree yu ge

Zhonasi ya fe na gbee Tēhene Baa Kile jaha na

¹ Carja ka Tēhene Baa Kile ya Amitayi ja Zhonasi pye:* ² «Yiri, m'a she Ninive* kugbaw li feni! M'a she jo ni kulo li sheen pu ni ni mujuugbaw ni, bani pu kuumaw p'a pele ye ne jaha taan.» ³ Ga a Zhonasi di yiri, na wu baa gbee Tēhene Baa Kile jaha na. Lee funjo ni a wu gari Zhopa suumaw lōhō ki kōrōyo yi tayerege ki ni, na she kōrōgo ka ta wā kemu bi se Tarisisi ni ge. A wu jé jé pereme pu kan, na jé tiin kōrōgo ki ni na gaanji ni pee ni Tarisi ni, kōnhō wu laha Tēhene Baa Kile taan.

⁴ Ga a Tēhene Baa Kile di kafēegbōhō ka yirige suumaw lōhō ki na. A kafēege k'i sii pele fo kōrōgo ki na zhaa di gyēegi. ⁵ A kōrōgo ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni. A pu bēeri di ganha na pu kilele jēeri. A p'i kōrōgo ki funjo tuguro ti wolo wā lōhō ki ni, kōnhō kōrōgo k'i faha. Lee bi Zhonasi ta wee ya tigi kari fo kōrōgo ki maazaŋa ki ni, na she sinne ŋmunō tara wā. ⁶ A kōrōgo ki paavaw wu gari Zhonasi feni, na she wu pye: «Mu d'a sinne yaha na ŋmunaw do? Ma be wu yiri m'a ma wo Kile wu jēeri. La wa la ni wu na wu funjo sha ni wū kaa ni, na wū jūjo wolo, kōnhō wū ganha bou gyēegi we.»

⁷ Ayiwa a kōrōgo ki kapyebyii p'i puyē pye: «Yi pa wū kagaanshaan pye, wemu wuu na ke bōngō ke wa nōni wū na ge, kōnhō wū weefaw ce.» A p'i kagaangaa ki shan, a Zhonasi wo kagaan l'i lō. ⁸ A p'i Zhonasi pye: «Lemu li wa ke bōngō ke nōni wē na ge, lee jo wū mu. Mii mu d'a yiri wē? Labye weke tuugo mu di wa byi wē? Fiige keke shen mu di jē wē? Shi weke shen mu di jē wē?» ⁹ A Zhonasi di pu jō shō na: «Heburu ne jē, Tēhene Baa Kile ne bele, Fugba Kile we, wee wemu w'a suumaw lōhō ni jirje ki yāa ge.» ¹⁰ A wu pu pye sanha na Tēhene Baa Kile jaha na wee ya fe na gbee. A p'i sii fya fo xuuni, na Zhonasi pye: «Jaha na ma d'a le pye wē?» ¹¹ A suumaw lōhō ki lokuruyo y'i ganha na bele na se jaha na, lee funjo ni, a p'i Zhonasi pye: «Leke wē d'a yaa na pye mu na, kōnhō lokuruyo y'i yere wē?» ¹² A Zhonasi di pu pye: «Yi na lō wā suumaw lōhō ki ni, lokuruyo yi na yere, bani ne li ce jo ne wuu na ke kafēegbōhō ke wa yee taa.» ¹³ A kōrōgo ki kapyebyii p'i pu se bēeri pye, kōnhō p'i kōrōgo ki paa fulo kōjō ki na, ga pu ya já wē, bani la li bi faraa lokuruyo yi bele wu na. ¹⁴ Wee tuun wu ni a p'i Tēhene Baa Kile jēeri na: «Ee! Tēhene Baa Kile jūjō jaari wū na, ma ganha bu wū yaha wū kyēegi we ná we wuu na wē. Ma ganha bu jaagi baa fō shishan foo yege wū na wē, bani lemu l'a taan mu mu ge, Tēhene Baa Kile, lee mu ya pye.» ¹⁵ Lee kadugo na a p'i Zhonasi co, na wu wā suumaw lōhō ki ni. Lee taapile li ni a lokuruyo ye ni kafēege ki bēeri di yere. ¹⁶ Ba lee ya pye wē, a kōrōgo ki kapyebyii p'i sii fya fo xuuni Tēhene Baa Kile na. A p'i saraya wolo kan Tēhene Baa Kile mu, na jōyo be faa wu mu.

2

Zhonasi ya Kile jēeri na wu yaha fya wu funjo ni

¹ Wee tuun wu ni a Tēhene Baa Kile di fyatabaaga ka pye k'a she Zhonasi lō jō. A wu caya taanri ni nibiye taanri pye kee fyatabaaga ki funjo ni.* ² Na Zhonasi yaha fya wu funjo ni, a wu wu Kafaw Tēhene Baa Kile wu jēeri na:

³ «Na ne yaha na kanhama pu ni,
Tēhene Baa Kile ne mu jēeri,
a mu di ne jō shō.
Na ne yaha xu wo nibiige ki ni,

* 1:1 2 Saanna 14:25 * 1:2 Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbaw le. Kee fiige ke ni Izirayeli bi bye pēen, lee na Jonasi funjo bye Kile wu jūjō jaari pu na wē. * 2:1 Macoo 12:40

ne mee su mu feni,
a mu di ne mee li logo.

⁴ M'a bi na wá suumɔ locogorɔ ki nɔhɔdaan.
A lɔhɔ k'i na juɔɔ jo.
A suumɔ lokuruyo y'i fɔ toro na juɔɔ ni.

⁵ Ne bi yu jo m'a na kɔri laha maye tɔan.
Ga ne na ba ma Fɛfɛere Pɛɛɛɛ Pugbɔhɔ ki na sanha.

⁶ Suumɔ lɔhɔ k'a fɔ ne juɔɔ jo fo ne na zhaa di xhuu.
Suumɔ lɔhɔ k'a ne maha círi.
Suumɔ lɔhɔ ki nɔhɔdaan jà k'a bi ne katige ki migile.

⁷ Ne bi tigi fo faabobojo yi nɔhɔdaan.
Niɛ ki jɔ bi tɔ wá ne na ma xɔ fo badaa badaa.

Ga a mu di ne jii wo wu yeege wecogorɔ ki ni,
Tɛhɛne Baa Kile, na Kafɔɔ we.

⁸ Tuun wemu ni ne bi zhaa di xhuu ge,
a ne funɔɔ di do ni mu Tɛhɛne Baa Kile kaa ni.

A mu di ne jɛɛɛɛ ki logo
na ma yaha ma Fɛfɛere Pɛɛɛɛ Pugbɔhɔ ki ni.

⁹ Piimu p'a yapɛɛɛ ki pɛɛ ge, kee kiimu ki jɛ juɔɔ baa ge
pee ya pu wo jinaara takoro li yaha.

¹⁰ Ga ne wi ge, ne na ba ma masɔɔ yoyo cee,
na saraya wolo kan ma mu.

Ne jɔfaaya yemu faa ma mu ge,
ne na ba yee beeri wolo yi tɛhɛne na,
bani mu Tɛhɛne Baa Kile w'a sipya juɔɔ wo.»

¹¹ Ayiwa a Tɛhɛne Baa Kile di jo ni fya wu ni, a wu she Zhonasi tɛɛɛɛ shan kogorɔ ki na.

3

Ninive shɛɛn ya daajɛɛ jo pu jurumu wu na

¹ A Tɛhɛne Baa Kile di Zhonasi pye sanha wu tɔɔɔɔ shuun wuu ni na: ² «Yiri, m'a she Ninive kugbɔɔ li feni! Jomɔ pemu n'a jo ma mu ge, m'a she pee yere pye ni mujuugbɔɔ ni!» ³ Wee tuun wu ni a Zhonasi di yiri, na gari Ninive kulo li ni ba Tɛhɛne Baa Kile ya yi jo we. Kugbɔɔ li bi sii pye Ninive, ma bu jo m'a li jaari, cabyaa taanri ma da bye, ma na li círi. ⁴ A Zhonasi di caɔa nigin jara pye na na mujuu waa na yu: «Cabyaa kelee shishɛɛɛ (40) ninaa kadugo na Ninive w'a da gyɛɛgi.» ⁵ A Ninive shɛɛn di dà Kile Kafila wu na. A p'i yi jo waha kulo li shɛɛn pu beeri mu na pu suun le, na co nɔhɔpiire ti na, na she nɔ sipyileye yi na, a pu beeri di bɔɔɔɔ fàya* le.

⁶ Ba pee jomɔ p'a nɔ Ninive fanhafɔɔ wu na we, a wu yiri laha wu saanra koro li na, na wu saannaa fadegbɔhɔ ki wolo yaha, na bɔɔɔɔ fàya le, na diin shɔɔnɔ ni*. ⁷ A saan wu ni wu fanhafɛɛɛ p'i we saliya we tɛɛɛ kan kulo li shɛɛn pu beeri mu na:

«Sipyii fara yapɔɔɔ yi na, niyɛ fara yatɔɔɔ wu na, ka shishiin ganha bu yaaga le ki jɔ ni we. Ka shishiin ganha bu li we, ka shishiin ganha bu lɔhɔ be gba we. ⁸ Sipyii pu beeri di bɔɔɔɔ fàya le, p'i ya le yapɔɔɔ yi be na, pu da mɛhɛɛ suu Kile feni, p'i daajɛɛ jo pu kapyeguɔɔ kee ni pu katiibaagaa ki na, p'i ki jɔ yaha. ⁹ Kile bi giin wu ba bɔɔngɔ kemu nɔ wu na ge, la wa la ni wu na ba juɔɔ jaari wu na, na wu fungɔngɔ jɛri, kɔnhɔ wu ganha bu gyɛɛgi we.»

* ^{3:5} Na bɔɔɔɔ fàya le, lee ya li shɛɛ na p'a daburaje jo pu jurumu wu na. * ^{3:6} Na tiin shɔɔnɔ ni, lee ya li shɛɛ na p'a daburaje jo pu jurumu wu na.

¹⁰ Ayiwa a Kile di pu na p'a daajeŋe jo, na pu kapyeguunɔɔ ki nɔ yaha. Wu bi bɔɔngɔ kemu gbegele pu kaa na ge, wu ya kee yaha nɔ pu na nige wɛ.*

4

Zhonasi luu ya yiri na naha na Kile ya nuɔɔ jaari Ninive* shɛɛn na wɛ

¹ Ayiwa a lee di sii soro Zhonasi ni, a wu luu di sii yiri fo xuuni. ² A wu Tɛhɛnɛ Baa Kile jɛeri na: «Tɛhɛnɛ Baa Kile, ta ye bɛ nɛ bi jo ma na yaha na fiige ki ni wɛ? Go le na nɛ bi fe na se Tarisisi ni, bani nɛ li cɛ jo mu jɛ Kile wemu w'a saama pyi, na nuɔɔ jaari ge. Mu luu ya yiri tɔvuyo na wɛ, ma taanɛɛge ki bɛ d'a pɛlɛ. Mu bu bɔɔngɔ bɛ naha tii wa na, kee bɛ daajeŋe na jɛ ma ni. ³ Ayiwa Tɛhɛnɛ Baa Kile, na munaa li wolo nime, bani xu ya pɔɔ nɛ mu niifɛɛɛ ti na.» ⁴ A Tɛhɛnɛ Baa Kile di wu pye: «Ta kajii wa mu mu mu wu ma luu yirige le na gɛ?»

⁵ A Zhonasi di foro Ninive kugbɔɔ li ni, na shɛ diin kulo li Kile-nɔhɔ ki na. A wu gba wa yereŋe wà, na diin wee jime ni, lemu na ba kulo li shɛɛn ta ge, na ganha na lee naha wii. ⁶ Wee tuun wu ni a Tɛhɛnɛ Baa Kile di gbogo tirige ka pye k'a fin foro, na dɔ, na jime tirige Zhonasi nuɔɔ na, kɔnhɔ wu funɔɔ di jirige wu kanhama pu na. A kee tirige ki kaa di sii taan Zhonasi ni. ⁷ Ga kee caɔa ki jimuguro, kɛɛɛge ki na nɔ kɔn na woni, a Kile di fyɛngɛ pye k'a jɛ gbogo tirige ki ni, na ki li, a k'i waha. ⁸ Ba caɔa k'a pa foro wɛ, a Kile di kafɛɛge nivugo yaha pa na yiri Kile-nɔhɔ* ki na. A caɔa k'i dara Zhonasi nuɔɔ ki na fo wu na zhaa di jiregi. A wu xu jɛeri Tɛhɛnɛ Baa Kile mu, a wu jo: «Xu ya pɔɔ nɛ mu niifɛɛɛ na.» ⁹ A Kile di Zhonasi pye: «Ta kajii wa mu mu mu wu luu yirige ke gbogo tirige ke kaa na gɛ?» A Zhonasi di Kile pye: «Uun! Kajii wa nɛ mu nɛ wu luu yirige fo na nɔ xu bɛ na.» ¹⁰ A Tɛhɛnɛ Baa Kile di jo: «Mu ya ta labye wa shishiin bɛ pye ke tirige ke na kɔnhɔ k'i lɛ wɛ, ga ki njinaara d'a jɛ mu ni. Piige ka ni k'a fin, na xhu piige ka ni. ¹¹ Wee tuun wu ni naha na mu di giin nɛ ganha bu nuɔɔ jaari Ninive kugbɔɔ li na-ɛ wɛ? Lee lemu sipyii p'a jɛhe sipyii kabɔfoɔɔ xhuu nigin ni kɛlɛɛ shuun (120.000) na ge, pee piimu pu jɛ wa ya wu kanige cɛ wolo wu kamɛnɛ ni-i ge, na fara yapɔɔɔɔ nijɛhɛyɛ bɛ na.

* 3:10 Macoo 12:41; Luka 11:32 * 4: Ninive wu bi bye Asiri fiige ki wo kugbɔɔ le. Kee fiige ke ni Izirayɛli bi bye pɛɛn, lee na Jonasi funɔɔ bye Kile wu nuɔɔ jaari pu na wɛ. * 4:8 Siwaga ki bye Kile-nɔhɔ ki na, lee l'a bi kafɛɛge ki pye k'a weri.

Macoo

Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Macoo wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Macoo wɛ?

Macoo bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Girekii p'a Macoo we yiri (Macoo 9:9-13), Heburuu ma jo Levi (Marika 2:14; Luka 5:27, 29). Wee Egilizi w'a wii na wee w'a Macoo Kitabu wu ka.

Fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ wu bye wii. Na Yesu yaha jɛɛ ke na wee tuun wu ni Yawutuu bi bye Oromɛ shɛɛn wo fanha ki nɔhɔ ni. Fanha ki bye kii Yawutuu p'a munaa pɛrɛmɛ kaan. Saan wu bi ma pii jaha bulo p'a munaa pɛrɛmɛ pu shuu Yawutuu pu mu. Tɛɛgɛɛ nijɛhɛɛɛ funɔɔ ni piimu jaha saan wu bi ma bulo ge, Yawutuu pu ma bye pii. Pee kaa jɛ ma dan Yawutuu pusamaa ni wɛ, bani p'a sɔɔ Oromɛ shɛɛn pu mu na kapyɛɛɛ pyi pu mu. Pee fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu p'a bi sipyii pu ɲmahana, na la faraa munaa pɛrɛmɛ pu bɛ na, kɔnhɔ pu bɛ di bye lafɛɛ. Yawutuu pu bi pee wii kɔɲɔ ke bɛeri wo jurumu fɛɛ. Ga Yesu ya jɔɲɔɔ jaari Macoo na, na wu yiri.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɲɔɔ

Macoo ya we Kitabu we fanha jɛhɛ Yawutuu shizhaa na. Wu sɛmɛ wu kapɔɲɔɲɔ ki jɛ na: Yawutuu pu wo saan wu jɛ Yesu, wemu wo jɔmɛɛ Kilɛ tudunmɔɔ p'a lɔ ge.

Macoo ya Yesu kalaa wu taa tayereye kaguro: 1 Faabobɔɲɔ ki jɔɲɔɔ wo kalaa we (Macoo 5–7). 2 Yesu ya piimu tun pu she Kilɛ saanra ti kaa jo ge (Macoo 10). 3 Fugba saanra ti wo talɛɛɛ (Macoo 13). 4 Sipya niifɛɛɛ pyegana wu cebooloo n'a daa fɛɛ tɛ ni (Macoo 18). 5 Kalaapiire ti na já Yesu cabaɲa caɲa sige sigegana lemu na ge (Macoo 24–25).

Jozaama Kitabu wu kafila jɔɲɔɔ

Macoo 1–2 Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige ni wu se se keree.

Macoo 3:1–4:11 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Macoo 4:12–18:37 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Macoo 19–20 Yesu nigariwo Zheruzalɛmu ni.

Macoo 21–28 Yesu wo labye we Zheruzalɛmu ni. P'a wu she wà, na wu co, na wu gbo.

A w'i ba jɛ.

Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ

(Luka 3:23-38)

¹ Yesu Kirisa nɔhɔ tayirige sɛmɛ w'a we. Yesu ya foro saannaa Dawuda shi ni, Dawuda d'a foro Ibirayima shi ni.

² Ibirayima w'a Ishaaga se.

Ishaaga di Yakuba se.

Yakuba di Zhuda ni wu ceboronamaa se.

³ Zhuda di Fɛresi ni Zara se, pu nu wu bye Tamari.

A Pɛrezi di ɛsirɔmu se,

ɛsirɔmu di Arami se.

⁴ Arami di Aminadabi se.

Aminadabi di Nasɔn se.

Nasɔn di Salimɔ se.

⁵ Salimɔ di Bowazi se, wu nu wu bye Araxabi.

Bowazi di Obɛdi se, wu nu wu bye Wuruti.

Obɛdi di Zhese* se.

⁶ Zhese di saannaa Dawuda se.

Saannaa Dawuda di Solomani se, wee nu wu bi fɛnhɛ pye Uri shɔ.

⁷ Solomani di Orobowamu se.

* 1:5 Zhese: Wee ninumɔ p'a byi Izayi.

Orobowamu di Abiya se.

Abiya di Azafu se.

⁸ Azafu di Zhozafati se.

Zhozafati di Zhoramu se.

Zhoramu di Oziyazi se.

⁹ Oziyazi di Zhowatamu se.

Zhowatamu di Akazi se.

Akazi di Ezekiyasi se.

¹⁰ Ezekiyasi di Manase se.

Manase di Amō se.

Amō di Zhoziyasi se.

¹¹ Zhoziyasi di Zhekoniya ni wu ceboronamaa se. Wee tuun wu ni a p'i Izirayeli sipyii pu co na kari Babilōni ni.

¹² Pee sipyii pu na co xō na kari Babilōni ni,

a Zhekoniya di Salaceli se.

Salaceli di Zorobabeli se.

¹³ Zorobabeli di Abiyudi se.

Abiyudi di Eliyakimu se.

Eliyakimu di Azōri se.

¹⁴ Azōri di Sadōki se.

Sadōki di Akimu se.

Akimu di Eliyudi se.

¹⁵ Eliyudi di Eleyazari se.

Eleyazari di Matan se.

Matan di Yakuba se.

¹⁶ Yakuba di Yusufu se.

A Yusufu di bye Mariyama poo we. Yesu we w'a yiri Kirisa ge, a Mariyama di wee se.

¹⁷ Shi wu segee ke ni shishεεε wu ne Ibirayima ni Dawuda te ni. Lee kadugo na a shi wu segee ke ni shishεεε di bye Dawuda ni Izirayeli sheen coduun wu te ni na kari Babilōni ni. A shi wu segee ke ni shishεεε di bye na lo wee tuun wu na na pa gbara Yesu seduun wu na.

Yesu Kirisa segana

(Luka 2:1-7)

¹⁸ Yesu Kirisa segana li le. Wu nu Mariyama wu bi bye Yusufu curō. Ga na pu yaha pu sanha binne ja we, a Fεfεεε Munaa sefεεε di digi Mariyama na, a w'i yere yacεε na.

¹⁹ Wu curō Yusufu wu bye sipyitiime, wu funηō bye wu Mariyama mege kyεεgi we. A w'i li kōn wuyε funηō ni na w'i tee curōrō te kyεεgi ηmōhōrō ni. ²⁰ Na Yusufu yaha ni kee fungōngō ki ni, a Kile wo meleke wa di ba wuyε she wu na ηmunōgō ni, na yi jo wu mu na: «Dawuda ja Yusufu, ma ganha bu fya Mariyama leηε na we, bani Fεfεεε Munaa sefεεε ni w'a yere yacεε na. ²¹ Wu na ba funana se, m'a lee mege le Yesu, bani wu na ba wu sipyii pu shō pu jurumu wu na.»

²² Kee keree ki beeri ya pye mu, kōnhō Kafōō Kile bi yemu jo wu taatuunnō li wo Kile tudunmō wu ηō ni ge, yee ηō di fa na:

²³ «Li wii, doηiηε fuceri nacebaa na ba yere yacεε na,

na funana se. Li mege na le na «Emanuweli,»*

lee kōri ηε «Kile ηε wēe niηε ni.»

²⁴ Ba Yusufu ya yiri ηmunumō pu na we, na li pye na be ni Kafōō wu meleke wu wo kafilajo wu ni. A wu Mariyama furu pō. ²⁵ Ga pu ya pinne ja we, fo na she Mariyama pye w'a tigi wu funazhiire na. A Yusufu di pya wu mege le Yesu.

* 1:23 Ezayi 7:14

2

Wɔrɔɔ cɛvɛɛ ya pa na yìri Kile-nɔhɔ na

¹ Yesu ya se Zhude fiige ki ni, Betilehemu ni, saannaa Herɔdi canja nii ni. Wu nizexhɔgo ki na, a wɔrɔɔ cɛvɛɛ pii di ba na yìri Kile-nɔhɔ na, na nɔ Zheruzalemu ni. ² A p'i yegenɛ pye na: «Yawutuu wo saan we w'a se nime ge, mii wu wa wɛ? Wèe ya wu wɔrɔɔ ja, na wèe yaha Kile-nɔhɔ ke na, na ba di ba wu pɛɛ.»

³ Ba saannaa Herɔdi ya yee logo wɛ, a l'i wu naha wɔ fo xuuni, na fara Zheruzalemu shɛɛn bɛeri na. ⁴ A Herɔdi di saraya naha shɔɔnriveɛ nuɔɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛeri pinne, na pu yege na: «Kirisa wemu wu nɛ Saan ni Izirayeli wo Shɔɔɔ wu ge, mii wu d'a yaa na se wɛ?» ⁵ A p'i wu nɔ shɔ na: «Zhude fiige ki ni Betilehemu kulo li ni, bani Kile tudunmɔ w'a li ka na:

⁶ «Mu Betilehemu we wu wa Zhude fiige ki ni ge,
mu wa Zhude fanha kulogoo ki bɛeri
nifenhɛfɛnhɛnɛ-ɛ dɛ,
bani nuɔɔfɛɛgɔ wa na ba foro mu ni,
wee na ba wu shi Izirayeli wu naha.»*

⁷ Lee kadugo na a Herɔdi di wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu nɔhɔ yiri, na pu yege xuuni, lee wɔrɔɔ li jaduun wu keree na. ⁸ Na xhɔ na pu tun kari Betilehemu ni, na jo: «Yi she le pubinne le sha xuuni. Yi bu she li ja, yi ba yi jo na mu, kɔnhɔ na bɛ di she li pɛɛ.»

⁹ Ba wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a saan wu jomɔ pu logo wɛ, na gari. P'a wɔrɔɔ lemu ja na pu yaha Kile-nɔhɔ ki na ge, a lee wɔrɔɔ l'i doro pu naha na, fo na she nɔ pubinne li xuu wu ni, na yere wee xuu wu nuɔɔ na. ¹⁰ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a lee wɔrɔɔ li ja tuun wemu ni ge, na funɔ taan xuuni. ¹¹ Ba p'a jé puga ki ni wɛ, na pubinne le, ni li nu Mariyama ja. A p'i nuguro sin, na pubinne li pɛɛ, na pu yerɛye nɔ mugi, na pubinne li kan sanni, ni pɛrɛwa yanmuyɔ ya bɛ, yee nɛ nudanga yawurire, ni nudanga sɔnme pemu nɛ na mire ge. ¹² Lee kadugo na, a Kile di pu kaala nɔmunɔgo ni na pu ganha bu guri zhe Herɔdi yiri wɛ. A p'i gari pu fiige ni koo latii ni.

P'a paa kari ni Yesu ni Misira fiige ki ni

¹³ Wɔrɔɔ cɛvɛɛ pu nigaraga na a Kile wo meleke wa di wuyɛ she Yusufu na nɔmunɔgo ni, na wu pye: «Yiri, m'a baa kari ni pya wu ni wu nu wu ni Misira ni, m'a she diin wà fo di ba she jo ni ma ni tuun wemu ni, bani Herɔdi na ba pya wu shaa di gbo.» ¹⁴ A Yusufu di yiri kee piinuɔgo ki ni, na baa ni pya wu ni wu nu wu ni, na kari Misira ni. ¹⁵ A p'i she diin wà fo na she Herɔdi pye w'a xu. Kee keree k'a pye, kɔnhɔ Kafɔɔ Kile ya jomɔ pemu jo wu tudunmɔ wu nɔ ni ge, pee nɔ di fa na: «Nɛ na ja wu yiri yeege Misira fiige ki ni.»*

P'a nɔhɔpiire ta gbo

¹⁶ Herɔdi ya li ja na wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a wu nɔ faanna ge, a wu luu di yiri xuuni. A wu sipyii tun kari na pu Betilehemu ni wu taan kulogoo ki funabiire ti bɛeri gbo, temu ti nɛ ti yee sanha doro shuun taan wɛ ge, wɔrɔɔ cɛvɛɛ p'a tuun wemu she ge, na bɛ ni wee ni. ¹⁷ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔ Zheremi bi yemu jo ge, a yee nɔ di fa. Wu bi jo na:

¹⁸ «Sipyii ya mɛhɛɛ logo na foro Arama koomɔ pu ni:
Xugunɔɔ ni sipyaa.
Araseli w'a wu nɔhɔpiire yamehɛɛ suu.
Pu ya wu fehɛɛ ta kɔnhɔ wu luu di niɛ wɛ,
bani p'a xu xɔ.»*

P'a kuri foro Misira ni

¹⁹ Herɔdi nixhugo na a Kile wo meleke wa di wuyɛ she Yusufu na nɔmunɔgo ni, na wu yaha Misira fiige ki ni. ²⁰ A wee meleke wu jo: «Yiri m'a guri ni pya wu ni wu nu wu ni

* 2:6 Mishe 5:1-2 * 2:15 Oze 11:1 * 2:18 Zheremi 31:15

Izirayeli fiige ki ni, bani piimu pu bi pya wu shaa di gbo ge, pee ya xu.»²¹ A Yusufu di yiri, na guri ni pya wu ni wu nu wu ni Izirayeli fiige ki ni.²² W'a logo na Arikilasi w'a tiin wu to Herodi wu tateenge ki ni, na pye Zhude fiige ki saan ge, a Yusufu di fya wu ya soo na she wa we. A Kile di wu funno to nmunogo ni, na wu she Galile fiige ki ni.²³ A wu she diin kulo la ni wa lemu mege ki ne na Nazareti ge, konho Kile tudunmoo pu bi yemu jo na Yesu na ba yiri Nazareti shen ge, yee no di fa.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomoo yere
(*Marika 1:1-8; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28*)

¹ Ayiwa, caa ka Yohana Batizelipye ya kari siwaga ki ni, Zhude fiige ki ni, na she Kile jomoo pu yere li no kon wa. ² Wu bi sipyii pu yeri na: «Yi daajeje jo yi jurumu wu na, bani Kile saanra* t'a teenje.»³ Yohana Batizelipye kaa Kile tudunmoo Ezayi bi byi na: «Mujuu l'a fero siwaga ki ni na:

«Yi Kafoo wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tiil!»*

⁴ Faya yemu yi bye Yohana na ge, yee bi yaa ni noho shiire ni, seenge di ne wu yapogo. Kabeeeye ni wegeye funno sere, yee yi bye wu nolige. ⁵ Zheruzalemu shen, ni Zhude fiige ki beeri, ni Zhuruden Gba wu kabanugo kulogoo ki beeri bi se Yohana yiri, ⁶ na yere pu jurumu wu na, na puye kaan Yohana mu wu na batizeni Zhuruden Gba loho ki ni. ⁷ Ba Yohana ya li na na Farizhen, ni Sadushen ninhemee pu bi ma na puye kaan wu mu wu na batizeni we, a wu pu pye: «Yee maton nagoo piiri, joo w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana li naha na we? ⁸ Kapyegge kiimu k'a li shee na y'a daajeje jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. ⁹ Yi ganha ba yi funyo kon ye na Ibirayima wu ne yee to we. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na ja ye faakageeye ye neri na pye Ibirayima nagoo. ¹⁰ Kacerege k'a lo na xo, di da tiye yi niye yi cere. Tige beeri ki ne ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni.

¹¹ «Ne kunni w'a yee batizeni loho ye ni. Lee w'a li shee na y'a daajeje jo yi jurumu wu na. Ga wa w'a ma ne kadugo, wee fanha ya nehe ne wogo na. Ali na wu tanhaya ye ye pyaa be wolo wu tooo na, ne yaa ni lee ni we. Wee na ba yi batize Fefere Munaa ni na ni.* ¹² Wu shinma fo fo yaaga ki wa wu keje ni. Wu na ba sigiye yi fo na wolo shinmapya wu ni. Wu na ba shinmapya wu keme, na wu le wu kroon ni. Ga wu na ba sigiye yi soroogo nafugibaaga ni.»

Yohana ya Yesu batize
(*Marika 1:9-11; Luka 3:21-22*)

¹³ Ayiwa, a Yesu di yiri Galile fiige ki ni na pa Zhuruden Gba wu no na Yohana yiri, konho Yohana di ba wu be batize. ¹⁴ A Yohana di ganha na li shege, na jo: «Mu w'a yaa na ne batize goo, a m'i deree na ma ne mu ya?» ¹⁵ A Yesu di wu pye: «Soo lee na, lee di bye mu nime, bani lee pyegana li funno ni wa da Kile wo nidaan wu pye.» A Yohana di soo, na wu batize. ¹⁶ Ba Yesu ya batize na xo we, na foro loho ki ni. Taapile ni a fugba wu no di mugi. A Yesu di Kile Munaa li na li na diri na ma wu mu ba gbege shazhira ne we, na ba do wu na. ¹⁷ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Ne nidaan Ja wu ne we, wu kaa l'a dan ne ni tehen baa.»

4

Shitaanni ya Yesu taanna wii
(*Marika 1:12-13; Luka 4:1-13*)

* 3:2 Kile saanra: Tee ninuuro ti ne fugba saanra te. Yawutuu pu bi gbara p'a Kile mege yiri we, lee wuu na Macoo ya li kani wu wo Jozaama pu ni na fugba saanra. * 3:3 Ezayi 40:3

* 3:11 Na batize Fefere Munaa ni na ni: Lee kori wu ne na Fefere Munaa le, ni na ki na ba wu pye fefere.

¹ Lee kadugo na a Fefɛɛrɛ Munaa di Yesu jaha co na kari siwaga ni, kɔnhɔ Shitaanni di she wu taanna wii. ² A w'i suun le na ta cabyaa kelee shishɛɛrɛ (40) ni nibiiye kelee shishɛɛrɛ. Lee kadugo na, a xuugo di wu ta. ³ A Shitaanni di fulo wu na, na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, ye faakageeye ye pye na yi jɛri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nɔ yalige ye wa sipya jɔ shaa we,

ga fo jomɔ pemu bɛeri Kile ya yu ge.»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni Fefɛɛrɛ Kulo li ni, na she wu yaha Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki jidii li ni, ⁶ na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, kɔn to jirɛ na. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu melekeɛ pu mu,

pee na ma co pu keye ni,

kɔnhɔ ma tɔɔɔ ganha bu guu

kagereɛɛ yafiin na we.»*

⁷ A Yesu di wu pye: «L'a ka bɛ sanha Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha ma Kafɔɔ Kile taanna wii we.»*

⁸ Lee kadugo na a Shitaanni di wu lɔ sanha na she yaha faabobotɔɔngɔ ka fugba ni, na she kɔɔ saanra ti bɛeri, ni ti nɔɔrɔ wu bɛeri she wu na, ⁹ na wu pye: «Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, na nɛ pɛɛ, nɛ na ye bɛeri kan ma mu.» ¹⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «She wà de, Shitaanni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«M'a ma Kafɔɔ Kile ye pɛɛ, ma da labye pyi wee ye nigin mu.»*

¹¹ Ayiwa, a Shitaanni di laha wu tɔan, na gari, a melekeɛ pii di fulo wu na, na wu keree yàa.

Yesu ya wu labye wu jɔ kɔn Galile fiige ki ni

(Marika 1:14-15; Luka 3:14-15)

¹² Ba Yesu ya pa yi logo na Yohana ya le kaso ni we, a w'i yiri wee xuu wu ni, na gari Galile fiige ki ni. ¹³ Ga wu ya ta tiin Nazareti kulo li ni we, a wu she diin Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. Lee bye Galile Gba wu jɔ ki na, Zabulon wo koomɔ pe ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni.

¹⁴ Lee ya pye mu, kɔnhɔ Kile tudunmɔ Ezayi bi yemu jo ge, yee jɔ di fa na:

¹⁵ «Zabulon wo koomɔ pe

ni Nɛfitali wo koomɔ pu ni,

pee pemu pu jɛ Galile Gba wu jɔ koomɔ pe,

Zhurudɛn Gba wu kadugo yiri ge,

shi watii shɛɛn ya jɛhɛ Galile

wemu wo koomɔ pu ni ge.

¹⁶ Sipyii piimu pu bi tiin nibiige ki ni ge,

pee ya kpɛɛngɛ nigbɔhɔ na.

Piimu pu bi bye xu wo nibiige fiige ki ni ge,

kpɛɛngɛ ya foro pee mu.»*

¹⁷ Wee tuun we ni Yesu ya Kile Jozaama pu yɛrɛ li jɔ kɔn na byi. Wu bi yu na: «Yi daajɛɛ jo yi jurumu wu na, bani fugba saanra t'a tɛɛɛ.»

Yesu ya fyashaa shishɛɛrɛ yiri

(Marika 1:16-20; Luka 5:1-11)

¹⁸ Canja ka, na Yesu yaha wu na jaari Galile Gba wu jɔ ki na, a wu fyashaa shuun ja, p'i jɛ cebooloo: Simɔ, wee wemu p'a byi na Pyɛeri ge, ni wu ceborona Andire. Jɔ pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Yi taha na fɛni, di yi pye sipyii shavɛɛ.» ²⁰ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu fɛni. ²¹ A wu she jaha na, na ceboronamaa shuun wa bɛ ja. Pee bye Zebede wo jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu

* 4:4 Dutɛrɛnɔmɛ 8:3 * 4:6 Zaburuu 91:11-12 * 4:7 Dutɛrɛnɔmɛ 6:16 * 4:10 Dutɛrɛnɔmɛ 6:13

* 4:16 Ezayi 8:23; 9:1-2

kərɔgɔ funɲɔ ni, ni pu to Zebede wu ni. A Yesu di pee bɛ yiri. ²² Taapile ni a pee bɛ di pu wo kərɔgɔ ki yaha wà ni pu to wu ni, na daha wu fɛni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuunɔ
(Luka 6:17-19)

²³ Yesu bi Galile fiige ki bɛɛri ɲaari, na kalaa kaan sipyii pu mu pu Kile-pɛɛɲɛ piyɛyɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti wo Jozaama pu yu, na yama tuuyo yi bɛɛri xuu, na sipyii shuu pu fanhaxhɔɔɔ tuugo bɛɛri na. ²⁴ A Yesu mɛgɛ di Siiri fiige ki bɛɛri círi. A sipyii p'i ganha na yama fɛɛ pu bɛɛri tugoo na ma wu mu. Gban tuuyo bɛɛri yi bye pee yama fɛɛ pii ni: Jinaa bye pii ni, pii di ɲɛ kirikirizaannaa fɛɛ, kabanuxuyo fɛɛ ɲɛ pu ni. A Yesu di pu bɛɛri cuunɔ. ²⁵ A sipyiɲɛhɛmɛɛ di daha wu fɛni. Pee bi yiri Galile fiige ki ni, ni Dekapoli fiige ke, ni Zheruzalemu kulo le, ni Zhude fiige ke, ni Zhuruden Gba wu kadugo yiri.

5

Kile Kafila yɛɛ lemu l'a pye faabobonɔ ki ɲunɔ ni ge

¹ Ayiwa, ba Yesu ya sipyiiire ti ɲa wɛ, na dugi tiin faabobonɔ ki ɲunɔ ni. A wu wo kalaapiire t'i fulu wu na. ² A wu ɲɔ kɔn na pu kalaa na:

Piikɛ p'i ɲɛ duba nagoo pu wɛ?
(Luka 6:20-23)

³ «Piimu p'a li cɛ na funmɔ fɛɛ pee ɲɛ

Kile shizhaa na ge,
pee ɲɛ duba nagoo,

bani pee wuuro ti ɲɛ
fugba saanra te.

⁴ Piimu wo zɔlɔɔ p'a mɛhɛɛ suu ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee logoo na ba ɲiɲɛ.

⁵ Piimu pu ɲɛ ni lotangaa ni ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee na ba ɲiɲɛ ki ta na pye cɛn.

⁶ Piimu p'a tiimɛ la pyi
ba yalige ni logbaga ɲɛ-ɛ ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee funyɔ na ba ɲiɲɛ.

⁷ Piimu p'a ɲunɔ ɲaari pusamaa na ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani Kile na ba ɲunɔ ɲaari pee na.

⁸ Piimu wo zɔlɔɔ pu ɲɛ fɛɛfɛɛ ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee na ba Kile ɲa.

⁹ Piimu p'a ɲaɲiɲɛ shaa k'i bye pu ni
pu sipyiɲii tɛ ni ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee na ba yiri Kile nagoo.

¹⁰ Kanhama ya nɔni
piimu na Kile wo ɲidaan bye funɲɔ ni ge,
pee ɲɛ duba nagoo.

Bani pee wuuro ti ɲɛ fugba saanra te.

¹¹ «Sipyii ba yi shehɛɛ, na yi kana, na kakuunɔɔ tuuyo bɛɛri wo kafineyɛ tɛri yi na nɛ mɛgɛ wuu na, wee tuun wu ni yi ɲɛ duba nagoo. ¹² Yi funyɔ yi taan fo xuuni, bani yi saraa w'a pɛɛ fugba wu ni. Kile tudunmɔɔ piimu p'a toro yee ɲaha na ge, mu p'a pee bɛ kanha lee kanhagana li na.

Ke koŋɔ ke wo suumɔ ni ki kpɛɛnge
(*Marika 9:50; Luka 14:34-35*)

¹³ «Yee pu nɛ ke koŋɔ ke wo suumɔ. Ga suumɔ tipoomɔ bu foro pu ni, naha na pu taan sanha wɛ? Pee suumɔ pe da já yaaga bɛ nɔ nige wɛ, fo na pu wá kpɛɛnge na sipyii tɔɔyɔ ni p'a danhana. ¹⁴ Yee pu nɛ ke koŋɔ ke wo kpɛɛnge. Kulo lemu l'a tenɛ faaboboŋɔ nɔnɔ ni ge, lee ya já n̄mɔhɔ wɛ. ¹⁵ Wa shishiin ya sokinna leni m'a yaaga shigile wu nɔnɔ ni wɛ. Ga yaaga ka nɔnɔ ni ma ma wu taha, kɔnhɔ wu da kpɛɛnge yeege puga ki jevɛɛ pu bɛɛri mu. ¹⁶ Mu yee bɛ wo kpɛɛnge k'a yaa na fɔro lee forogana li na sipyii pu mu, kɔnhɔ pu da yi wo kapyegege nizaanɔa ki jaa, pu da baraga tɛri yi fugba To Kile wu na.

Yesu ya pa saliya wu nɔ fa

¹⁷ «Yi ganha ba giin na nɛ pa di ba saliya we, kelee Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu gbo wɛ. Nɛ ta pa di ba yee gbo wɛ, ga nɛ pa di ba yi nɔ fa. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, na fugba we ni n̄nɛ ke yaha, Kile wo saliya wu kamapile nifenhɛfɛnhɛnɛ bɛ, kelee wu kamapile fuduunɔ nigin bɛ wa da zhɔ do wɛ, fo na shɛ keree ki bɛɛri nɔ ki tɛhɛnɛ na. ¹⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a saliya wu n̄mɛɛ nifenhɛfɛnhɛnɛ nigin bɛ kyɛɛgi ge, na nugo na sipyii pu kalaa lee ni ge, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyii pu bɛɛri wo nifenhɛfɛnhɛnɛ. Ga sipya wemu ba saliya wu koo jaari, na sipyii pu kalaa lee ni, weefɔɔ na ba bye fugba saanra ti wo sipyigbɔ wa. ²⁰ N'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya saliya karamɔgɔɔɔ pɛe, ni Farizhɛn pu já tiime ni wɛ, yee da ba jé bada fugba saanra ti ni wɛ.

Kile wo loyire li keree

²¹ «Yee ya yi logo na l'a shɛ wè sefɛlɛ pu na na: «Ma ganha ga sipya gbo wɛ.»* Sipyaa sipya w'a wu sipyijii gbo ge, kiiri wu da gɔn ma na. ²² Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a luu yirige wu ceboro t̄aan ge, kiiri ya yaa na kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na nahanaha wu nɛ wii, kiirikɔɔn kurunɔ k'a yaa na kiiri kɔn weefɔɔ na. Wemu bu wu ceboro pye na wu sicere fɔɔ, weefɔɔ ya yaa na le Jahanɛmɛ wo na ki ni. ²³ Lee wuu na, ma bu yiri, na saraga lɔ, na ma da zhe ki wolo gan Kile mu saraya yi tawologo ki ni. A ma funɔɔ di do li na na kabɛbaana la m'a pye ma ceboro wa na. ²⁴ Ayiwa, m'a yaa na saraga ki yaha saraya yi tawologo ki ni, m'a guri, m'a fɛnhɛ shɛ bɛ ni ma ceboro wu ni, m'a na kuri pa ma saraga ki wolo ma kan Kile mu. ²⁵ Sipya wa bu jaagi shan ma na kaa la na, na ma yiri kiirikɔɔn pu mu. La le mayɛ ni, m'a bɛ ni wee kiiri kɔnɔnii wu ni na yi yaha koo li na, kɔnhɔ wu ganha bu shɛ ma le kiirikɔɔn pu keɛɛ ni, pɛe di ma kan gɛdii pu mu pu le kaso ni wɛ. ²⁶ Can na n'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.

Dɔdɔɔɔ keree

²⁷ «Yee ya yi logo na l'a shɛ na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye wɛ.»* ²⁸ Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a cee wii, na wu la pye ge, weefɔɔ ya dɔdɔɔɔ pye xɔ ni wee cee wu ni wu zɔ wu na. ²⁹ Ayiwa wee tuun wu ni, ma kanige nii le bu da lee na nɛ kapunɔ di ma le jurumu ni, li wehɛle wolo, m'a li wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin yɛ ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jé Jahanɛmɛ ni. ³⁰ Ma kanige keɛɛ ke shiin bi nɛ kapunɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn wá taliige ni. M'a buun ma ceepuuro ti yatenge nigin yɛ ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma ceepuuro ti bɛɛri ti jé Jahanɛmɛ ni.

Gbaxɔɔɔ keree

(*Macoo 19:9; Marika 10:11-12; Luka 16:18*)

³¹ «Y'a jo bɛ sanha na: «Ná wemu ba da wu shɔ gbaga xɔ, wufɔɔ wu gbaxɔɔɔ sɛmɛ yàa kan wu mu.»* ³² Ga nɛ kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ, dɔdɔɔɔ di ya ta pye kee gbaga ke wo kaxɔɔ nɔnɔ-ɛ ge, dɔdɔɔɔ ni weefɔɔ ya cee wu le. Ná wemu bɛ w'a ceforogo ka lenɛ ge, dɔdɔɔɔ wee bɛ ya pye.

Yi ganha ba gari wɛ

* 5:21 Ekizode 20:13; Dutɛɛɛnɔmɛ 5:17 * 5:27 Ekizode 20:14; Dutɛɛɛnɔmɛ 5:18 * 5:31 Dutɛɛɛnɔmɛ 24:1

³³ «Yee ya yi logo sanha na l'a she wèe sefelee pu na na: «Ma ganha ga kaaga kàa, m'a guri m'a kee kyeegei we. Ga kaaga beeri m'a kàa Kafoo jaha taan ge, kee beeri no fa fo ki telenen.»* ³⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu jo yi ganha ba gari bada we. Yi ganha ba gari fugba we na we, bani wee ne Kile wo saanra koro le. ³⁵ Yi ganha ba gari jinge ke na we, bani kee ne Kile wo tooyo tatahaja. Yi ganha ba gari Zheruzalemu kulo li na we, bani lee ne Saangbo wu wo kulo le. ³⁶ Ma ganha ba gari maye pyaa wo jurjo ke be na we, bani ma da ja ma juzhige nigin we wa be fiinjje kelee di ki wo we. ³⁷ Yi sii jo ye «Uun» kelee «Ahayi». Ya bu fara yee na, Shitaanni ni yee ya foro.

Na kaa tēge pye ma sipyijii na, lee ya yaa we
(Luka 6:28-30)

³⁸ «Yee ya yi logo na l'a she na: «Nii li ne jii wo tēge, gaan di ne gaan wo tēge.»* ³⁹ Ga ne kunni wa da yi jo yi mu jo wa shishiin ganha ga kakuuno taga kakuuno la foo to we. Sipya wa bu kadaa ja ma kanige jibegge ni, ke ki be tagi wu mu. ⁴⁰ Sipya wa ba giin wu ma yiri fanha mu, wu ma fadebire sho ma na, fadegbohi kiyee pyaa be kan wu mu. ⁴¹ Fanhafoo wa bu ma karamu na fo ma wu wo tuguro lo, m'a kilo nigin jaari ni ti ni, ti lo wu mu, m'a kiloo shuun jaari ni ti ni. ⁴² Wa bu yaaga ka jeri ma mu, wu kan. Wa ba foo shaa ma mu, ma ganha bu zhe lee ni we.

Yi pēen pu taan yi mu
(Luka 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Yee ya tee yi logo na l'a she na: «Ma jii wu taan ma mu,»* m'a ma pen ko. ⁴⁴ Ga ne kunni w'a da yi jo yi mu, yi pēen pu taan yi mu! Piimu p'a taha yaha yi na na gana ge, y'a Kile jeri pee mu. ⁴⁵ Yi To Kile we wu wa fugba we ni ge, konho yi ba bye wee wo nagoo. Bani wee ya wu wo cana ki yeege sipyikuuno ni sipyisaama beeri mu. W'a zanha shaan sipyitiime ni sipyitiibaaga beeri mu. ⁴⁶ Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, kuduun weke y'i da da lee ni we? Ali ta lee ninuno be fanhafee wari shovee pu be wa byi we? ⁴⁷ Yee ba yi cebooloo pu ye nigin shaari, kagboo li wa lere ya? Ta lee ninuno be Kile cebaalaa pu be wa byi we? ⁴⁸ Yee kunni pu pye sipyii piimu no ya fa ge, ma na jo ba yi fugba To Kile wu no ya fa fagana lemu na we.

6

Yaaga kangana sipya mu

¹ «Yi kasēge yaha yiye na, yi wo Kile koo jara li ganha bu da bye na yiye shee ye sipyii na we. Yi ba lee pyi, yi da ba kuduun ta yi fugba To Kile wu mu we. ² Ma ba da yaaga ka kan funmo fee mu, ma ganha ba maga wi maye jahagbaa na we. Lee shuun shuun jovee pu wa byi Kile-pejje piyeye ye, ni kakuutoroyo yi ni, konho p'i da masojo taa na yiri sipyii yiri. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xo. ³ Ga ma ba da yaaga kan funmo fee mu, ma kanige keje ba kemu kaan, kamene wogo ki ya yaa na kee ce we, ⁴ konho kee yakanga ke di bye hmohoro wogo. Lee bu bye mu, ma To wu w'a kamohoro jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Nerege pyegana
(Luka 11:2-4)

⁵ «Yi ba Kile jeri, yi ganha bu da bye shuun shuun jovee pii shi we. Pee wo nidaan wu ne me na yere na Kile jeri Kile-pejje piyeye yi ni, ni kakuutoroyo yi ni, konho sipyii pu beeri di da pu jaa. Can na n'a da yi jo yi mu jo pee ya pu wo kuduun wu ta na xo. ⁶ Ga ma ba da nerege pye, je ma puga, m'a gburu ki to wa maye na, m'a Kile jeri. Ma To we w'a keree beeri jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu. ⁷ Yi ba da Kile jeri, yi ganha ba jurjo baa jomɔ yu, yi da guroo pee ninumo na y'a yu toojii nijehenje ni, ba Kile cebaalaa pii ya li pyi we. Pee wa ma giin na pee bu jomɔ pe jehē, na pee jomɔ pe jehē funjo ni Kile w'a da pee wo nerege ki sho. ⁸ Yi ganha bu da yiye yaha pee shi we! Bani yee mago

* 5:33 Levitike 19:12; Duterenome 23:21-23

* 5:38 Ekizode 21:24

* 5:43 Levitike 19:18

wa yaŋmuyɔ yemu na ge, yee To w'a yee ce na ta yee sanha yi jɛeri wu mu we. ⁹ Y'a Kile jɛeri mumɛ:

◁Wèe To Kile, mu wemu wu wa fugba we ni ge,
Mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ.

¹⁰ Ma saanra ti pa.

Ma jidaan w'a byi jɛɛ ke na,
Ma na jo ba w'a byi pyegana lemu na
fugba we ni we.

¹¹ Wù nijaa jɔlige kan wù mu.

¹² M'a wù kakuuyo yi yafa wù mu,
ba wèe bɛ ya wù sipyɛnii wo
kakuuyo yi yafani pu mu we;
p'a yemu pyi wù na ge.

¹³ Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni we,
ga m'a wù tanha Shitaanni na.

[Bani saanra te, ni sefɛɛɛ te,
ni nɔɔɔ we, yee bɛeri jɛ Mu woyo tɛhɛnɛ baa.
Amiina.]

¹⁴ «Yi ba sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu, yi fugba To wu na ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. ¹⁵ Ga yi bu bye yi ya sipyii pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu we, yi To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu we.

Suun legana

¹⁶ «Yi ba da suun le tuun wemu ni, yi ganha bu yi jahaya tanha, ba shuun shuun joveɛ pii ya li pyi pyegana lemu na we. Pee wa ma pu wo jahaya yi tanha, kɔnhɔ wa bɛeri bu pu ja, wufɔɔ di li ce na suun p'a le. Can na n'a da yi jo yi mu, pee ya pu wo kuduun wu ta na xɔ. ¹⁷ Ga ma ba da suun le, ma jahaha ki je, m'a lasikoli fara ma jɔɔ ki na, ¹⁸ kɔnhɔ sipyii ganha bu li ce na suun m'a le we, fo ma To Kile wu ye, wee wemu w'a ma funɔɔ ce ge. Ma To Kile wu w'a kaɔmɔhɔɔ ki jaa ge, wee na lee wo kuduun kan ma mu.

Naafuu tayana nijɛɛ

(Luka 12:33-34)

¹⁹ «Yi ganha ba naafuu faari da yeri naha yiye mu ke kɔɔ ke na we. Fyɛɛnɛ ni tatɔn ya wu kyɛɛgi, nagaalaa bɛ di gburaya kyɛɛgi na jin, na yuli. ²⁰ Ga y'a naafuu faari y'a yeri yiye mu fugba wu ni. Fyɛɛnɛ ni tatɔn wa wà di wu kyɛɛgi we, nagaa bɛ di wa wà wu gbura kyɛɛgi jé, wu wu yu we. ²¹ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.

Cɛpuuro kpɛɛngɛ

(Luka 11:34-36)

²² «Sipya jii ki jɛ wu cɛpuuro sokinna. Ma jii ki bu jɔ, ma cɛpuuro ti bɛeri na ba bye kpɛɛngɛ ni. ²³ Ga ma jii ki bu bye ki ya jɔ we, ma cɛpuuro ti bɛeri t'a da bye nibiige ni. Ayiwa, kpɛɛngɛ ke ki jɛ mu ni ge, piige bu jé kee ni, kee na jɛri nibiicogɔɔ dɛ!

Kilɛ keree ni naafuu keree

(Luka 16:13)

²⁴ «Sipya wa shishiin da já da kapyɛɛ pyi jɔɔfɛɛ shuun mu we. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɔ wa na, wu laraga kɔn we wu na. Yee da já da kapyɛɛ pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu bɛ mu we.

Yi Kile pye yi tadanja

(Luka 12:22-31)

²⁵ «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi jɔshaga ni na jahaha y'a da li, kelee jahaha y'a da gbuu we. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na jahaha y'a da leni we. Ta munaa ya ye yalige na, cɛpuuro bɛ d'a ye cére fàya na we? ²⁶ Yi shazhɛɛɛ

te wii fugba we ni. Ti wa yeme nuri we, t'i wa shinma koon we, t'i wa shinma kemee na yeri kpogoo ni we. Ga yee fugba To wu ti no shaa. Ta yee ya ye shazheere na na kanha we? ²⁷ Jogo wu wa yee ni, wemu na ja ali jeere be fara wuyey pyaa shi wu na ni funzhaga ni we? ²⁸ Naha na y'i yi funyo shaa ni yi cere faleye kaa ni we? Yi sige yaweye yi fyengana li wii, y'a fyenre nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyeyee pyi we, y'i wa faya shin we! ²⁹ Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu beeri ni, wu fana ka ya ke yawege ke ka fyenre nigin be xo saana ni we. ³⁰ Na ke ki wa sige ki ni nijaa, na ta na di da ba kee sdogo jiga na ge. Ni Kile ya kee noho toni lee togana li na, ta wu da ba yee noho to xuuni na ye kee na we? Yee n'a daa w'a cere de! ³¹ Lee wuu na yi ganha ba yi funyo shaa na: <Naha we da da li we?> kelee <Naha we da da gbuu we?> kelee <Naha we di da da leni wu faya we?> ³² Kile cebaalaa p'a ye yanmuyo ye beeri shaa. Yee fugba To wu kunni ya li ce na yee mago wa ye yanmuyo ye na. ³³ Yi fenhe ya Kile wo saanra te ni wu wo tiime pe shaa. Lee kadugo na Kile na ye yanmuyo ye beeri kan yi mu, na la taha yi na. ³⁴ Yi ganha ba yi funyo shaa ni jiga kaa ni we! Yi jiga keree yaha jiga keje ni! Cana beeri ki je ni ki jujo conrom ni.

7

Yi ganha ba yiye jaagi we!

(Luka 6:37-38, 41-42)

¹ «Yi ganha ba pusamaa jaagi we! Konho yi be ganha bu ba jaagi we. ² Bani jaagigana lemu na yee wa sipyii pusamaa jaagi ge, lee jaagigana le na yee be wa da ba jaagi. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuro ni yeyey pyaa be wo daanna wa da ba bye. ³ Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di je muye pyaa nii ni, mu di ya lee naa-i we? ⁴ Kelee dii mu di da ja ma ceboro pye: <Yere di kagaanra le wolo ma nii li ni!> na ta puga tinbara di je mu wuu li ni we? ⁵ Shuun shuun jowoo de, fenhe puga tinbara le wolo maye pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na ja na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.

⁶ «Yi ganha ba fefere yanmuyo waa puun mu we! Konho pu ganha bu da hmahana jeri yi feni p'i yi sheengi sheengi we. Yi ganha ba yi peewa kuun waa shaalaa mu we! Konho pu ganha bu da wu tanhana tanhana we.

Y'a Kile jeri

(Luka 11:9-13)

⁷ «Y'a jeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da naa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu. ⁸ Bani sipya sipya w'a jerege pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da naa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefoo mu. ⁹ Yee wa beeri ja w'a buuri jeri wu mu ge, joga wu wa yee ni wemu na kagerenje kan wu ja wu mu buuri wu wege ni we? ¹⁰ Kelee ja wu bu fya jeri wu mu, w'i wo kan wu mu fya wu wege ni we? ¹¹ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana ce mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba yasaaya kan fo xuuni yi jeevivee pu mu we? ¹² Yi funjo wa sipyii p'a keree kiimu beeri pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu, bani wee wu je Kile tudunmoo Musa wo saliya we ni Kile tudunmoo pii wo kalaa we.

Kuroo nifenhfenhene li wo keree

(Luka 13:24)

¹³ «Y'a jin kuroo nifenhfenhene li ni. Bani koo lemu l'a kari kakara ti wo xuu wu ni ge, lee ya pele, li tajege ki be d'a pele. Sipiyneheme p'a se lee koo le ni. ¹⁴ Ga koo lemu l'a kari nii sicuumo pu ni ge, lee koo l'a cere, li tajege ki be d'a cere. Sipyii piimu p'a jin lee ni ge, pee ya jeh we.

Ki yaseye feni p'a tige ceni

(Luka 6:43-44)

¹⁵ «Piimu p'a puye faanna na Kile tudunmoo pee je ge, y'a yiye kaseri pee na! Pu ma yee mu ba dubyaa je we, ga p'i je yacoyo. ¹⁶ Pu kapyege ki na y'a da ba pu ce. Ta

erezen nile ya daa me xhuyo tige na? Kelee ta nitoronjo na da xhutɔɔnyɔ tige na? ¹⁷ Tige kemu ya nɔ ge, yaseye nizaaya k'a byi; tikuunjo be di yaseye niguuyo pyi. ¹⁸ Tisaana da ga ja yaseye niguuyo pye we; tikuunjo be di wa da ga ja yaseye nizaaya pye we. ¹⁹ Tige beeri ki je ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gon, na ki wa na ni. ²⁰ Lee cegana li na yee da ba tudunmoo kafejjuu pu ce pu kapyege ki na.

Piimu pu da ba je Kile wo saanra ti ni ge
(Luka 13:25-27)

²¹ «Sipyii piimu beeri p'a ne pyi: «Kafoo, Kafoo» ge, pee beeri wa da ba je fugba saanra ti ni-i de, fo piimu ye p'a ne fugba To wu wo jidaan wu pyi ge. ²² Kiiri wu cagongoo sipyinehemee na ba yu na: «Kafoo, Kafoo, ta wee ya keree nibanaa jo mu mege na, na jinaa kori yeege yama fee ni, na kakanhanaa nijehenee pye mu mege na we?» ²³ Wee tuun wu ni ne ma li she pu na jo: «Ne yee ce bada we. Yee kakuubyii piiri, yi laha na taan de!»

Puga noshanma p'a jateni xuuni
(Luka 6:47-49)

²⁴ «Lee wuu na, sipyaa sipya w'a ne jomoo pu nuri, na pu koo jaari ge, weefoo ya foro na fungongo foo wa feni, wemu ya wu puga yereje faaya nuunjo ni ge. ²⁵ A zangbaho di ba ni kafegbaho ni, a gbalaa p'i ji fo na golo wo. Ga lee la shishiin ya ja ke puga ke shan we, bani faaya na ki noho ya teje. ²⁶ Ga sipyaa sipya ba ne jomoo pu nuri, wufoo di ya pu koo jaari we, weefoo ya foro fungongo baa foo wa feni, wemu ya wu wo puga yereje gbazhenhe nuunjo ni ge. ²⁷ A zangbaho di ba ni kafegbaho ni. A gbalaa p'i ji fo na golo wo. A kee puga k'i gurulo. A ki togana di golo.»

Yesu wo fanha ki keree

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xo we, a wu kalaa wu kangana l'i sipyiire ti naha wo xuuni, ²⁹ bani wu wo we, ni pu wo saliya karamogoo pu wo wu bye ninumoo we. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefeere ni.

8

Yesu ya togo foo wa cuunjo
(Marika 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya tigi faabobonjo ki na we, a sipyiire nijehere di daha wu feni. ² Wee tuun wu ni a togo foo wa di fulu wu na, na nuguro sin wu fee ni, na wu pye: «Kafoo, mu bu soo, go mu na ja ne cuunjo.» ³ A Yesu di wu keje yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Ne soo mu wu cuunjo!» Taapile ni a togo k'i xho, a wu bye feefee. ⁴ Lee kadugo na a Yesu di wu pye: «Kasege yaha maye na, ma ganha bu ye naha jo wa shishiin be mu we. Ga she maye she saraya naha shoonrivoo wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo. Kee na ba li she na m'a cuunjo.»

Sorosii nuunfoo wa wo kapyebye ya cuunjo
(Luka 7:1-10)

⁵ Ayiwa, ba Yesu ya je Kaperinomoo kulo li ni we, a sorosii nuunfoo wa di fulu wu na, na wu jeeeri na: ⁶ «Kafoo, ne kapyebye wu nizinnege ki je puga. Wu kabanuyo shuun wu beeri w'a xu. Kanhama pu je wu nuunjo ni fo pu nigbo.» ⁷ A Yesu di wu pye: «N'a da zhe wu cuunjo.» ⁸ Ga, a wee sorosii nuunfoo wu jo: «Kafoo, ne yaa mu wu je ne puga we. Ga jomee nigin ye jo, lee na ne wo kapyebye wu cuunjo. ⁹ Bani nuunfoe pii wo fanha noho ni ne je, sorosii pii di je ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Ne bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.» ¹⁰ Ba Yesu ya pee jomoo pu logo we, a lee di wu fo. Sipyii piimu p'a taha wu feni ge, a wu pee pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo ja sipya wa shishiin mu Izirayeli fiige ki ni we. ¹¹ N'a da yi jo yi mu sanha jo sipyinehemee na ba ba na yiri Kile-noho ni camutomo ni. Pee ni Ibirayima ni Ishaaga ni Yakuba ye na ba binne diin, na li fugba saanra ti ni.

¹² Ga fugba saanra ti mege ya taha piimu na ge, pee na ba wá kpeenge na nibiige ki ni. Pee na ba mehe suu wà, na ganhaa kuri.» ¹³ Lee kadugo na a Yesu di sɔrɔsii juuɔfɔɔ wu pye: «Ta se puga! Lemu m'a sha ge, lee li pye ma mu na saha ni ma n'a daa wu ni.» A wu kapyebye wu juuɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ nijehemɛɛ cuuɔɔ
(Marika 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ A Yesu di gari Pyɛeri kaban, na she Pyɛeri yafezhɔ wu ta w'a sinne ceefuuro keɛ ni. ¹⁵ A Yesu di gbɔn wu keɛ na, a ceefuuro t'i wu yaha. A wu yiri, na wu keree yaa. ¹⁶ Ba yakooɔ k'a pa nɔ we, a sipyii p'i ganha na ma Yesu mu ni sipyii nijehemɛɛ ni, jinaa je piimu ni ge. A wu pee jinaa pu kori yeege pee sipyii pii ni juu nigin na, na yama fɛɛ pu beeri cuuɔɔ. ¹⁷ Lee funɔ ni Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, a pee jo di fa na: «W'a juuɔ le wèe wo fanhaxhɔɔɔ ti tãan, ni wèe wo yama pu ni.»*

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu feni ge
(Luka 9:57-62)

¹⁸ Ba Yesu ya sipyiiire ti ja t'a pa wu kuuri we, a wu wu kalaapiire ti pye: «Wu she gba wu kadugo.» ¹⁹ A saliya karamɔɔ wa di fulo Yesu na, na wu pye: «Wu karamɔɔ, xuu beeri ni m'a se ge, ne na daha ma feni.» ²⁰ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazheere di je ni shiire ni. Ga tashongɔ wa Sipya Ja wu mu kemu je wuyɛ pyaa wogo we.» ²¹ A wu kalaapire la be di wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fenhɛ na to wu le.» ²² A Yesu di wee pye: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, m'a daha na feni!»

Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yereɛ
(Marika 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i je kari korɔɔ ka ni. ²⁴ Taapile ni a kafɛɛgbɔhɔ ka di yiri lohɔ ki juuɔ ni fo na lokuruyo pye yi na zhaa di korɔɔ ki tɔ. Lee bi Yesu ta wu na nmunɔɔ. ²⁵ A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu je, na wu pye: «Kafɔɔ, wu na da gori lohɔ ni, yiri m'a wu juuɔ wolo!» ²⁶ A Yesu di pu pye: «Naha na yee di fyagi me we? Yee n'a daa w'a cere de!» Wee tuun wu ni a wu yiri, na sele kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na, a tunmɔ pu beeri di yere. ²⁷ A lee di bye pii sipyii pii mu kakanhana, a p'i jo: «We na wu di je sipya weke tuugo, fo kafɛɛge ni lohɔ be na wu jomɛɛ conɔ we?»

Yesu ya jinaa kori yeege namaa shuun wa ni
(Marika 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Ayiwa, ba Yesu ya nɔ gba wu kadugo yiri, Gadara fiige ki ni we, a namaa shuun wa di foro faya yi ni, na ba wu juuɔ ciri. Jinaa pu bye pee ni. Pu bi sii kolo kolo fo na koo li pye sipya be ya gbara w'a doroo li ni nige we. ²⁹ A p'i jo kon na xhuulo, na yu: «Naha mu di zhaa wèe feni we, Kile Ja we? Kanhama m'a pa di ba zhan wu juuɔ ni, na ta pu tuun di sanha nɔ-ɛ ya?» ³⁰ Lee bi shaagbaga nijeye ka ta ki na naha wà taliige ni. ³¹ A jinaa p'i Yesu jeeri na: «Ma bu wu kori, ma di wu yaha wu she je pii shaalaa pii ni.» ³² A Yesu di jo: «Y'a se!» A p'i foro namaa shuun wu ni, na she je shaalaa pu ni. A kee shaagbaga ki beeri di gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na she je gba lohɔ ki ni, na xhu wà. ³³ A pee shaanahamaa p'i baa kari kanha ki ni, na she yi beeri paari. Lemu l'a bi pye pii jinaa sipyii shuun we na ge, a p'i yee be naha jo. ³⁴ Wee tuun wu ni, a kulo li sheen pu beeri di foro, na she Yesu juuɔ ciri. Ba p'a wu ja we, na wu keme jeeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

9

Yesu ya na kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuɔɔ
(Marika 2:1-12; Luka 5:17-26)

¹ Wee tuun wu ni a Yesu di korɔɔ ka lo, na guri gba wu kon sanha, na ba wuyɛ pyaa wo kulo li ni. ² A sipyii pii di ba wu mu ni na kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja we, na na kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja,

* 8:17 Ezayi 53:4

lowaa le maye ni, ma jurumu w'a yafa ma mu.»³ Wee tuun wu ni a saliya karamogoloo pii di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «Kile mege we ya gyɛegi mɛ.»⁴ Yemu p'a bi yu puyɛ funyɔ ni ge, a Yesu di yee cɛ, na pu pye: «Naha na ke fungonkuunɔ ke d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?»⁵ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Yiri, ma da naari!» Lɛkɛ l'a faha wɛ?⁶ Ga kɔnhɔ y'i li cɛ na se wa Sipyɔ Ja wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu niɲɛ ki na.» A wu kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Yiri, m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da se puga!»⁷ A wu yiri, na gari puga.⁸ Ba sipyiiire t'a lee ja wɛ, na fya. A p'i baraga taha Kile na tee sefeɛre ti tuugo gan wuu na sipyii mu.

Yesu ya Macoo yiri

(Marika 2:13-17; Luka 5:27-32)

⁹ A Yesu di laha wee xuu wu ni, na gari. Wu nigariwo, a wu ná wa nideenge ja fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgo ki ni, wu mege di jɛ na Macoo. A wu wee pye: «Taha na feni.» A Macoo di yiri, na daha wu feni.¹⁰ Carja ka a Yesu di ba gari Macoo kaban. Na wu yaha wu na li. A fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii niɲɛhemɛɛ piitiilee bɛ di she binne na li ni wu ni, na fara wu kalaapiire ti bɛ na.¹¹ Ba Farizhɛɛn p'a lee ja wɛ, na ganha na Yesu wo kalaapiire ti pyi: «Naha na yee wo karamogɔ w'i li ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»¹² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na jo: «Sicuumɔ fɛɛ mago jɛ wɛrɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ.¹³ Yi she yi funyɔ sha ni pe jomɔ pe kɔri ni na: «Y'a juɲɔ jaari yiye na, nɛ Kile wa lee feni na toro saraya tãan.» Bani sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nile keree

(Marika 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Lee kadugo na a Yohana Batizelipye wo kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Naha na wɛɛ ni Farizhɛɛn di suun leni, na ta mu wo kalaapiire t'i ya leni-i wɛ?»¹⁵ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Cenabun poo* kaafɛɛ na já jahaya tanha na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya? Bada! Ga carja ka wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na, p'a ganha na suun leni wee tuun wu ni.

¹⁶ «Sipyɔ wa shishiin da ga favonɔ tara falege na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na falege ki kile zheengi, kee tashengeɲɛ ki na beɛ.¹⁷ Duvɛn nivomɔ bɛ di ya leni foroyo nileye ni wɛ. Lee bu bye bɛ, foroyo yi na zheengi, duvɛn wu na wo, foroyo yi bɛ na gyɛegi. Ga foroyo nivoyo ni duvɛn nivomɔ ya leni. Lee bu bye, ma da buun ka shishiin ni wɛ.»

Yesu ya cee wa cuunɔ, na jahagbaa fɔɔ wa wo poro nixhugo jɛ

(Marika 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Yawutuu wo jahagbaa fɔɔ wa di ba nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu pye: «Nɛ poro fuceɛre l'a xu nime nime. Ga pa ma keɲɛ taha wu na, wu na jɛ.»¹⁹ A Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri, na binne kari ni wu ni.²⁰ Lee bi cee wa bɛ ta w'a yee ke ni shuun ta shishan na woni wu feni. A wee cee w'i ba Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegeɲɛ na.²¹ Wee cee wu bi yi yu wuyɛ funyɔ ni na: «Nɛ bu sii já ta kɔn ye wu fadeɲɛ ke na, nɛ na juunɔ.»²² A Yesu di ɲmahana ɲɛri, na wee cee wu ja, na wu pye: «Na poro, lowaa le maye ni, ma n'a daa w'a ma cuunɔ.» Taapile ni a cee wu juunɔ.²³ Ba Yesu ya nɔ wee jahagbaa fɔɔ wu kaban na faanwii pu ja, na sipyiiire ti bɛ ta tunmɔ pu na wɛ,²⁴ a w'i jo: «Yi yiri foro, bani pya wu ya ta xu wɛ, ga w'a ɲmunɔɔ.» A p'i ganha na wu la wo.²⁵ Ba sipyiiire t'a foro wɛ, a Yesu di jɛ puga ki ni, na pya wu co wu keɲɛ ke na, a pya w'i yiri.²⁶ A lee kaa l'i jaaga na kee fiige ki beɛri círi.

Yesu ya fyɛnmɛɛ shuun wa ɲii mugi

²⁷ A Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari. A fyɛnmɛɛ shuun wa di daha wu na, na seɛ, na yu: «Dawuda Ja, juunɔ jaari wu na.»²⁸ Ba w'a nɔ puga wɛ, a fyɛnmɛɛ p'i fulo wu na. A wu pu yege na: «Yee ya dà li na na nɛ na já yee ɲii ki mugi ya?» A p'i jo: «Uun, Kafɔɔ.»²⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di gbɔn pu ɲii ki na, na pu pye: «Lemu y'a zhaa ge, li pye yi mu na saha ni yi wo n'a daa wu ni.»³⁰ A pu ɲii k'i mugi. A Yesu di yi jo waha pu mu na: «Yi

* 9:15 Yohana 3:29

ganha bu sipya wa shishiin yaha wu le ce we!»³¹ Ga, a p'i gari, na she ganha na Yesu kaa yu kee fiige ki beeri ni.

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we

³² Ba Yesu ya pa foro wà na gaanji we, a sipyii pii di ba wu mu ni ná wa ni, jina wu bye wu ni. Wee bi wu pye bobo. ³³ A Yesu di wee jina wu kəri, a ná wu já na yu. A l'i bye kakanhana sipyiiire ti beeri mu. A p'i ganha na yu na: «Le kaa le la tuugo sanha bye ja Izirayeli fiige ki ni bada we!»³⁴ Ga, a Farizheen pu kunni di ganha na yu na: «Jinaa junaɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kəri.»

Sipyiiire ti nijaara ya jé Yesu ni

³⁵ Yesu bi jaari kulogoo ki beeri ni: kugbɔhɔɔ fara kupiire na, na sipyiiire ti kalaa pu Kile-pɛɛɛɛ piyɛɛɛ yi ni. Wu bi fugba saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na sipyii pu wo yama tuuyo yi beeri xuu, ni pu fanhaxhɔɔɔ ti beeri. ³⁶ Ba w'a sipyiiire ti ja we, a pu nijaara di jé wu ni. Bani sipyiiire ti bi sii kanha, samɔhɔɔ be di je pu ni we, ba nahavɔɔ baa dubyaa je we. ³⁷ Ayiwa, a wu wu kalaapiire ti pye: «Shinma nigɔnbaama w'a jehɛ, ga kapyebyii pu d'a cɛɛɛ. ³⁸ Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛɛri na wu kapyebyii pii be tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn.»

10

Yesu kalaapiire ke ni shuun we

(Marika 3:13-19; Luka 6:12-26)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na fanha kan pu mu p'a jinaa kəri p'a yeege sipyii ni, p'i da yama tuuyo beeri xuu, ni fanhaxhɔɔɔ ti beeri. ² Pee Tudunmɔɔ ke ni shuun wu meye yi wa ye: Nizhiime wu je Simɔ p'i wu pyi na Pyɛɛri, ni wu ceborona Andire. Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana. ³ Filipe ni Batelemi; Tomasi ni Macoo, wee wemu wu bi fenhe pye fanhafɛɛ wari shɔvɔɔ ge; Alife ja Yakuba ni Tade; ⁴ Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keje ni.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun

(Marika 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ A Yesu di kalaapiire ke ni shuun wu tun, na pu pye: «Shi wemu je Yawutuu we, yi ganha bu she wee yiri we! Yi ganha bu da jé Samari sheen wo kulo la shishiin be ni we!»⁶ Izirayeli fiige ki sipyii piimu p'a piin ba dubyaa je-ɛ ge, yi she pee yiri. ⁷ Yi nigariwuu, y'a sipyii pu yeri, yi da yi yu pu mu na fugba saanra t'a tɛɛɛɛ! ⁸ Y'a yama fɛɛ pu cuunɔ! Yi da xuu pu jeni! Y'a togo fɛɛ pu cuunɔ, yi da pu pyi fɛɛfɛɛ! Yi da jinaa pu kəri y'a yeege sipyii pu ni! Ma fuu na y'a lee ta, yi be p'a li kaan ma fuu na. ⁹ Yi ba gaanji, yi ganha bu sanni kelee warifyen lɔ we! Yi ganha bu waripyaa be lɔ le yiye feni we! ¹⁰ Yi ganha bu kushɛyɛɛɛ, kelee fadeye shuun, kelee tanhaya, kelee publiin lɔ we! Bani kapyebye ya sii yaa ni wu jɔlige ni. ¹¹ Yi bu jé kulo beeri ni, kugbɔɔ la, kupire la, yi see sipya sha wemu na zɔɔ wu yi tirige ge. Y'i diin weefɔɔ mu fo yi kariduun ba she nɔ. ¹² Yi ba da jé puga beeri ni y'i fenhe fɔɔ pye na: «Kile wu janinje kan yi mul!»¹³ Kee puga ki bu da k'a yaa ni yi wo janinje ki ni, kee na digi pu na. Ga kee puga ki ba da ki ya yaa ni yi wo janinje ki ni we, yi wo janinje ki na guri na pa yi mu. ¹⁴ Puga beeri kelee kulo beeri l'a she li da yi tirige we, kelee pu ya yi jomɔ logo we, yi ba fɔɔ wee xuu wa ni, y'i yi tɔɔyɔ gbazhenhe jahara wo wà. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu jo Sodamu* ni Gɔmɔɔri sheen wo kanhama keree na ba bɔɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kanhama pemu p'a ma ge

(Marika 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ «Li wii, n'a yi tun na kari ba dubyaa je me yacoyo ninje ni we. Wee tuun wu ni, yi kasɛɛge yaha yiye na ba wɔlɔɔ je we! Y'i bye sipyii piimu ya la yu ni wa ni we, ba gbege

* 10:15 Sodamu ni Gɔmɔɔri: Zhenɛzi 19:1-21; 18:20

shazheere ne we! ¹⁷ Y'a yiye kaseri sipyii pii na de, bani pu na ba yi leni kiirikoon kuruyo yi keje ni, na yi kpoon ni kashengee ni pu wo Kile-peeje piyeye yi ni. ¹⁸ Pu na ba se ni yi ni gbafeere ni saannaa mu ne mege wuu na. Lee na ba bye kapuro yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu, na pu jo shi wusama be mu. ¹⁹ Pu ba yi leni keye ni tuun wemu ni, yi nijoyo ni yi jogaana ganha bu da bye yi mu funzhaga we. Jomɔ pemu y'a da ba jo ge, pee na ba digi yi funyo ni wee tuun wuye pyaa ni. ²⁰ Bani yiye pyaa wa da ba bye pee jomɔ pe jovee we, ga yi To Kile wu wo Munaa li l'a da ba yu yi jayo na.

²¹ «Ceboro na ba wu ceboro le keje ni, konho p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo be na ba yiri pu sefee feni, konho p'i pu gbo. ²² Sipyii beeri na ba yi ko ne mege wuu na, ga wemu bu ja luu mara fo tene na, weefo na zho. ²³ Pu ba yi kana kulo la ni, yi ma baa kari latii ni! Ga n'a da yi jo yi mu jo yani yee pu Izirayeli kulogoo ki beeri jaari ge, Sipya Ja wu na guri ba.

²⁴ «Kalaapire ya pele li kalaato na we; kapyebye ya pele wu jurofo na we. ²⁵ Kalaapire tene li wa na pye ba li kalaato wu ne we. Kapyebye be tene li ne na pye ba wu jurofo ne we. Ni p'i wa kpoon fo wu mege yiri na Belizebuli,* mege kemu na ba yiri kpoon li sipyii pu na ge, ta kee da ba golo Belizebuli na we?

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Luka 12:2-7)

²⁶ «Wee tuun wu ni yi ganha ba fyagi sipyii na we! Bani yaaga ka shishiin nijmohoro wa kemu da ba foro kpeenge na we. Kapmohoro la shishiin wa lemu da ba je we. ²⁷ N'a yemu yu yi mu nibiige ni ge, y'a yee yu kpeenge na! Y'a kalohoro temu nuri ge, y'a duri kataya na yi da yee caaga! ²⁸ Piimu na ja sipya gbo, na ta p'i da ja yafiin be pye wu munaa na-e ge, yi ganha ba fyagi pee na we! Ga, wemu wu da ja sipya gbo, na ma munaa be le Jahaneme ni ge, y'a fyagi wee na! ²⁹ Ta conriloo shuun be p'a beree wari pile we? Ga lee be na, ali wee wa nigin be, wu ya dun jine na yee To Kile wu gaja ni we. ³⁰ Ga yee kunni, Kile ya ali yee juzhiire teye pyaa beeri jo ce. ³¹ Lee wuu na yi ganha ba fyagi we; y'a ye conriloo nijeheme na!

Na soo Yesu na kelee na she wu ni

(Luka 12:8-9)

³² «Sipya sipya w'a yere li na sipyii jaha taan na ne wo wee ne ge, ne be na ba yere li na na fugba To wu jaha taan, na weefo ne ne wo. ³³ Ga wemu bu foro ne kaa taan sipyii jaha taan, ne be na ba foro weefo kaa taan na fugba To wu jaha taan.

Najine be we, ga nmopara li

(Luka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Yi ganha ba giin na najine ni ne pa jine ke na-e de! Ne ta pa ni najine ni we, fo nmopara. ³⁵ Ne pa na pa beganhara le ja ni wu to te ni, porofo ni wu nu te ni, ni ja sho ni wu yasho te ni. ³⁶ Sipya puga sheen ye pyaa ki da ba bye wu peen. ³⁷ Sipya sipya to kelee wu nu kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefo ya yaa ni ne ni we. Sipya sipya ja kelee wu poro kaa l'a taan wu mu na toro ne taan ge, weefo ya yaa ni ne ni we. ³⁸ Sipya wemu ya wu korikoritige lo, na daha ne feni we, weefo ya yaa ni ne ni we. ³⁹ Sipya wemu w'a giin wu wu munaa mara njaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga wemu w'a bonri wu munaa ni njaa ne wuu na ge, wee na ba wu munaa juro wolo jiga na.

Kasaanaa footoo

(Marika 9:41)

⁴⁰ «Sipya wemu bu yee co xuuni, ne w'a co xuuni. Sipya wemu bu ne co xuuni, we w'a ne tun ge, we w'a co xuuni. ⁴¹ Sipya wemu bu Kile tudunmo wa co xuuni, na bani Kile tudunmo wu ne wii, kuduun we w'a yaa ni Kile tudunmo ni ge, weefo na wee ta. Sipya wemu bu sipyitiime co xuuni, na bani w'a tii, kuduun wemu w'a yaa ni sipyitiime ni ge, wufo na wee ta. ⁴² Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya sipya w'a ceegbuu nii lonine nidiige

* 10:25 Belizebuli: Wee ne jinaa wo jurofo we, wee wemu wu ne Shitaanni ge.

ye pyaa be kan we nōhōcēreē we wa mu, na bani wu jε ne kalaapiire ge, weefōo da ga fō lee wo kuduun ni wε.»

11

Yesu labye w'a li shεε na Shōvōo wu jε wii

(Luka 7:18-35)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xō wu kalaapiire kε ni shuun wu mu wε, a w'i yiri wee xuu wu ni, na she ganha na sipyii pu kalaa, na Kile Jozaama pu yere li kaan pu mu kabanugo kulogoo ki ni. ² Lee bi Yohana Batizelipye ta w'a Shōvōo wu kapyegeē ki beeri kaa logo na wu yaha kaso wu ni. Wee tuun wu ni a w'i wu kalaapiire ta tun wu mu na pu she wu yege na: ³ «P'a Shōvōo wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wū watii naha wii?» ⁴ A Yesu di pu jō shō na: «Y'a lemu jaa, na yemu nuri ge, yi she lee paari Yohana mu na: ⁵ Fyenmεε wa jaa, faannaa di jaari, togo fεε di juunjo, nudunmōo di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fεε mu. ⁶ Sipya wemu juno ya kyεegi ne na wε, weefōo jε duba pya.» ⁷ Ba Yohana wo kalaapiire t'a kari wε, a Yesu di jō kōn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni wε? Kafεεge ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya? ⁸ Wee tuun wu ni yee d'a she naha wii wε? Fazaaya fōo ge? Ga piimu p'a fazaaya leni ge, pee ya daa saannaa piyεye ni. ⁹ Yee d'a she naha wii wε? Kile tudunmōo ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmōo na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmōo we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yāa yaha ma naha na.»*

¹¹ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana Batizelipye na wε. Ga lee be na fugba saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhēfēnhēne ya pele wu na. ¹² Na co Yohana Batizelipye wo Kile Jomō pu yere li na, fo na pa nō nime na, yatenwaya na fugba saanra t'a daa. Piimu p'a yatenye waha ge, pee p'a ti taa. ¹³ Kile tudunmōo pu beeri, na fara Kile tudunmōo Musa wo saliya wu na, pee beeri ya fugba saanra ti kaa jo, fo na pa nō Yohana Batizelipye wo tuun wu na. ¹⁴ Yi bu da yi na giin di yi naha ce, Kile tudunmōo Eli wemu wo ba kaa l'a fēnhε jo ge, Yohana wu jε wee Eli we. ¹⁵ Wemu na logo ge, wu logo.

¹⁶ «Ne na já nijaa wo sipyii pii taanna ni jōgō ye ni wε? Pu jε ba nōhōpiire ta jε wε, temu ya tiin pinnere kpeenge na ge, na pu kaafεε pyi: ¹⁷ «Wēe ya faangaa wi yee mu, yee di ya ta xōnhō wε. Lee kadugo na a wēe di yamehεε su yee mu yee di ya ta yiye nijnaara yahana yaha wε.» ¹⁸ Bani Yohana ya pa, wu ya li wε, w'i ya gbuu wε. A p'i jo na: «Jina wu jε wu ni.» ¹⁹ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a p'i jo na: «Lajehere fōo ni gba fōo wu jε we ná we. Fanhafεε wari shōvεε ni jurumupyii pii be wo najii wu jε wii.» Ga kajii ya kan Kile wo fungōngō fεere ti mu wu kapyegeē ki gbōōo ni.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomō pu she ge

(Luka 10:13-15)

²⁰ Ayiwa, Yesu ya wu kakanhaṅaa nigbōhōo ki fanha pye kulogoo kiimu ni ge, a wu jō kōn na kee kaa yu. Bani kee kulogoo ki shēen ya ta sōo na daajeṅe jo pu wo jurumu wu na wε. A w'i jo: ²¹ «Bōōngō ki wa yee Korazen shēen wogo! Bōōngō ki wa yee Betisayida shēen wogo! Bani kakanhaṅaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidōn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeṅe jo, na pu jurumu wu yaha l'a mō, na bōōyō le puyε na, shōōnrō ni. ²² Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Tiiri ni Sidōn wo kanhama keree na ba bōōo yee wogoo ki na kiiri wu cagōngō. ²³ Mu do Kaperinōmō? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi de! Mu da ba dirige fo Jahanemε we ni. Bani kakanhaṅaa kiimu k'a pye mu ni ge, kee da ba bye Sodōmu kulo li ni, nime bi da li ta li na jε sanha. ²⁴ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo Sodōmu wo kanhama pu na ba bōōo mu wo pu na kiiri wu cagōngō.»

* 11:10 Malaki 3:1

Yesu w'a ημῶν kaan
(Luka 10:21-22)

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di jo: «Na To Kile, fugba ni jirje ki Kafṓ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii ημῶν fungonyo fεε ni kalaagbṓ fεε na, na ki she nṓhṓpiire na. ²⁶ Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu. ²⁷ Ne To w'a keree ki bæeri le ne keje ni. Wa shishiin ya Kile Ja wu ce we, fo To Kile wu ye nigin. Wa shishiin be di ya To Kile ce we, fo wu Ja wu ye nigin, ni wu la ne wu To wu she sipya wemu na ge. ²⁸ Y'a ma na mu, yee piimu bæeri p'a kanha, tuguro di ne yi juyo ni ge; ne na ημῶν kan yi mu. ²⁹ Yi na wo zhu wu taha yi katiye ni, y'i yere ne di da yi kalaa, yi zṓlṓ pu na tifahama ta. Bani ne juṓ k'a peji, ne luu be d'a taan. ³⁰ Ne wo zhu wu ya dugo we, fanha be di ne ne wo tuguro ti ni we.»

12

Yesu ya yemu jo cadεεnge ki keree na ge
(Marika 2:23-28; Luka 6:1-5)

¹ Caṓa ka Yesu ni wu kalaapiire t'a pa doroo shinma kerεye ya te ni. Kee caṓa k'i bi bye Yawutuu pu wo cadεεnge ka. Lee bi xuugo ta wu kalaapiire ti na, a pee di shinma seye ya kṓn, na ganha na yee wo pya wu wo na guri. ² Ba Farizheen p'a lee ja we, na Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadεεnge ni-i ge, go lee mu wo kalaapiire t'a byi me!» ³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nṓhṓmṓ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa-i ge? ⁴ W'a jε Kile-peεje puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na wee lṓ. A wu ni wu tahama-nṓhṓmṓ p'i she wee li. Na ta watii bi li wee buuri we ni, ni saraya naha shṓnriweε pu ye be we. ⁵ L'a ka saliya wu ni na saraya naha shṓnriweε pu ma kapyεεε pyi Kile-peεje pugbṓhṓ ki ni cadεεnge ni; lee di ne kakuunṓ we. Ta yee sanha lee be kalaa we? ⁶ Na ta wa di wa naha wemu ya ye Kile-peεje pugbṓhṓ ki na ge, di yee jo yi mu. ⁷ <Y'a juṓ jaari yiyε na, ne wa lee feni, na toro saraya tṓan.»* Yee da bi pee jomṓ pe kori ce de, yee bi da jaagi shan pii sipyii pii na tawaga ni we. ⁸ Bani Sipya Ja wu ne cadεεnge ki be Kafṓ.»

Yesu ya nṓ kewaga fṓ wa cuṓṓ cadεεnge ka ni
(Marika 3:1-6; Luka 6:6-11)

⁹ A Yesu di yiri wṓ, na gari na she jε pu Kile-peεje puga ka ni. ¹⁰ Lee bi nṓ wa ta wṓ wu keje ke na waha. A sipyii p'i Yesu yege na: «Na sipya cuṓṓ cadεεnge ni, ta lee ya saha?» P'a yee jo bani pu bi giin p'i kaṓṓ sha p'i wu tṓṓṓ le. ¹¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Dubya nigin pe bu she da wa mu yee ni, a wee dubya w'i do wege ni cadεεnge ni, ta wufṓ da zhe wu wolo we? ¹² Ta sipya ya ye fo na she ganha dubya na we? Lee wuu na do, na kasaana pye cadεεnge ni, lee ya nṓ.» ¹³ Wee tuun wu ni a Yesu di nṓ wu pye: «Ma keje ki sanha!» A wu keje ki sanha, a k'i juṓ ba keki ne we. ¹⁴ A Farizheen p'i foro, na she puyε ja, kṓnhṓ p'i gbogana sha Yesu na.

Kile ya kapyεεε wemu naha bulo ge, wee ne Yesu

¹⁵ Ba Yesu ya lee ce we, a w'i yiri wee xuu wu ni. A sipyijehemεε di daha wu feni. Piimu pu bye ni yama ni ge, a Yesu di pee bæeri cuṓṓ. ¹⁶ Ga, a wu yi jo na waha pu mu na wee ne sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin be mu we. ¹⁷ Lee ya pye mu kṓnhṓ Kile bi yemu jo Kile tudunmṓ Ezayi nṓ na ge, yee nṓ di fa na:

¹⁸ «Na kapyεεε wu we, ne wemu naha bulo ge.

Na nidaan wo we, wu kaa l'a dan na ni fo xuuni.

Ne na ba na Munaa li tirige wu na.

Wu na ba shi wusama kalaa tiime keree ni.

¹⁹ W'a da ba nakaara pyi we.

W'a da ba nama kṓn we.

Sipya wa shishiin wa da ga wu mujuu logo

kakuutoroyo ni we.

* 12:7 Oze 6:6

²⁰ Wahagaan lemu ya kuri ge,
 w'a da ga lee sana kegi we.
 Sokinna wemu kpeenge ya jin wa ge,
 w'a da ga wee sama fugi we.
 Mu w'a da ba bye fo na she tiime pu pye p'a se ta.

²¹ Shi we beeri na ba wu pye pu tadaŋa.»*

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri we
(Marika 3:22-30; Luka 11:14-23)

²² Lee kadugo na a p'i ba wu mu ni na wa ni, jinaa pu bye wu ni, wee bye fyen, na noho pye bobo. A Yesu di wu cuunjo. A wu ja na naa, na yu be. ²³ A lee di bye kakanhana sipyiire ti beeri mu, a p'i ganha na yu na: «Ta we ya sii me saannaa Dawuda Ja wu we?»
²⁴ Ga ba Farizheen p'a yee logo we, na jo: «Jinaa junafo Belizebuli fanha ni we na we ya jinaa pu kori.» ²⁵ Ga, a Yesu di pu fungonyo ce na jo: «Saana beeri t'a yiri tiye kaa na ge, tee na gyeege. Kulo beeri, kelee puga beeri, ki sipyii bu yiri puyee kaa na, kee na gyeege. ²⁶ Shitaanni di bu yiri na Shitaanni wa kori, li ne kanna Shitaanni w'a yiri wuyee kaa na. Shitaanni di bu yiri wuyee kaa na, wu saana ti na bye dii kyeege baa we? ²⁷ Ni yee wa yu na jinaa junafo Belizebuli baraga ni ne jinaa pu kori, wee tuun wu ni yee wo sipyii piimu p'a pu kori ge, pee di pu kori jogo baraga ni we? Yee wo sipyii puyee pyaa ki da ba kiiri kon yee na. ²⁸ Ga ne bu da ne na jinaa pu kori Kile Munaa li baraga ni, lee w'a li shee na Kile saana t'a no yee na.

²⁹ «Wa na ja pye dii na je fanhahenehefo puga, di wu yanmuyo kuu na ta ma ya fenhe wu po-e we? Ga ma bu fenhe wu po, ma na ja je puga ki ni na yanmuyo yi kuu.

³⁰ «Sipya wemu ne ne nii we, ne pen wu ne weefo. Sipya wemu ya ne teri na sipyii pu pinnee we, weefo ya pu caaga. ³¹ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu jo sipyii ya jurumu wemu beeri pyi, na fanhara temu beeri pyi Kile na ge, kee beeri na ja yafa pu mu. Ga wa bu Fefere Munaa li fanha, wufo da lee wo yafa ta bada we. ³² Sipyaa sipya w'a joguumo jo wa Sipya Ja na ge, lee na yafa wufo mu. Ga wemu bu Fefere Munaa li mege kyeege, weefo da lee wo yafa ta naha ke konjo ke na we, w'i da li yafa ta laxhara be ni we.

Ki yaseye feni p'a tige ceni
(Luka 6:43-45)

³³ «Tige kemu bu no, ki yaseye be na no. Tige kemu bu golo, ki yaseye be na golo, bani ki yaseye feni p'a tige ceni. ³⁴ Yee piimu p'a kolo ba matehe ne-e ge, dii yee di da ja kafila nizaama jo we? Bani lemu l'a sipya zo we ni ge, lee l'a foro wu no ke ni. ³⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayaha ni; sipyikuunjo di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayaha ni. ³⁶ N'a da yi jo yi mu jo sipyii ya joguumo pemu beeri yu ge, pu na ba yege yee beeri na kiiri wu cagongo. ³⁷ Kiiri na ba gon ma na, na kani kan ma mu na saha ni ma nojom pu ni, kelee na ma jaagi na saha ni ma nojom pu ni.»

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Ayiwa, a saliya karamogolo pii, ni Farizheen pii di Yesu pye: «Karamogo, we funjo ki wa m'a naha sheshere kakanhana la pye ma she wu na.» ³⁹ A Yesu di pu no sho na: «Ninaa sipyii pii p'a kolo, na noho pye no mee baa fee ge, pee p'a naha sheshere kakanhana shaa, ga la shishiin da zhee pu na we, fo Kile tudunmo Zhonasi wuu le. ⁴⁰ Ba Zhonasi ya ta caya taanri ni piye taanri fya naga ki funjo ni we,* mu Sipya Ja wu be da ba da caya taanri ni piye taanri jine ke ni. ⁴¹ Ninive sheen na ba yiri na njinaa wo sipyii pii jaagi kiiri wu cagongo cana, bani Ninive sheen ya daaje jo pu wo jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomo yere li baraga ni.* Na ta wa di ne naha wemu ya ye Zhonasi na ge. ⁴² Kiiri wu cagongo, Seba fiige ki Saanzho* wu na ba yiri wu njinaa sipyii pu jaagi, bani

* 12:21 Ezayi 42:1-4 * 12:40 Zhonasi 2:1 * 12:41 Zhonasi 3:5-10 * 12:42 1 Saana 10:1-10; 2 Canahe Jomo 9:1-9

wee ya pa na yiri niɲe ki tehene na. Kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔngɔ fɛere jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a peɛe Solomani na ge!

Jina na kuri jé sipya ni
(Luka 11:24-26)

⁴³ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛye yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na naari yee ni na taɲmɔɲɔ shaa, ga w'i da ki ta we. ⁴⁴ Wee tuun wu ni w'a jo wuyɛ funɲɔ ni na: «Na puga kemu ni ne foro ge, n'a da guri da se kee ni.» W'a guri kari, na she kee puga ki niwaga ta p'a ki pɔ fɛɛfɛɛ, na ki keme xuuni. ⁴⁵ Wee tuun wu ni w'a gari na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funɲɔ ni wee sipya we wo taxɔgɔ na ba golo na toro taashiine li be taan. Mu shiin l'a da ba bye niɲaa wo sipyikuuyo ye be wo shizhaa na.»

Jɔgɔ ye pu ɲɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu we?
(Marika 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Ayiwa, na Yesu yaha wu na yu ni sipyiire ti ni, a wu nu we, ni wu ceboronamaa p'i nɔ, na yere kpɛɛngɛ ki na. Pu funɲɔ ki bye p'i jo ni wu ni. ⁴⁷ A sipya wa di Yesu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpɛɛngɛ ke na, pu funɲɔ ki wa p'i jo ni ma ni.» ⁴⁸ A Yesu di wee ɲɔ shɔ na: «Jɔgɔ ye pu ɲɛ ne nu ni ne ceboronamaa pu we?» ⁴⁹ Ba w'a yee jo we, na keɲɛ she wu kalaapiire ti na, na jo: «Ne nu ni ne ceboronamaa pu piiri naha. ⁵⁰ Ne To we wu ɲɛ fugba wu ni ge, sipyaa sipya w'a wee wo jidaan pyi ge, wee wu ɲɛ ne ceborona, ni ne ceboroshɔ, ni ne nu.»

13

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge
(Marika 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Kee caɲa kiye pyaa a Yesu di foro puga ki ni, na gari na she diin Galile Gba wu ɲɔ ki na. ² A sipyiɲehemɛɛ di ba binne, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. A sipyiire ti beeri di yere lɔhɔ ki ɲɔ ki na. ³ A wu ganha na keree niɲehɛɲɛɛ yu pu mu talenɛɛ ni. A wu jo: «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki ɲɔ na. A shazhɛɛɛ di ba tee jɔ. ⁵ A ta di do faaga ɲuɲɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani poɲehɛɛ bye wà we. ⁶ Ba caya y'a pa yeree we, a t'i fanhana, na waha, bani nire tatii bye ti na we. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɲɛ ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do niɲɛɲɛ na. A tee di fin, na le na pya le. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma keɛɛ gbaara (60) pye, la ma keɛɛ taanri (30) pye.» ⁹ Ba w'a yee jo xɔ we, na jo: «Wemu na logo ge, wu logo.»

Yesu talenɛɛ ki kajuu ɲuɲɔ
(Marika 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Lee kadugo na a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Naha na mu di yu ni sipyiire ti ni talenɛɛ ni we?» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Na fugba saanra ti wo ɲmɔhɔrɔ ti ce, yee mu lee ya kan. Ga ti jɛ wu ya ta kan pii mu we. ¹² Bani la ɲɛ wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara lee na, l'a ɲehɛ wu mu. Ga la ɲɛ wemu mu we, ali nifenhɛfɛnhene lemu be li ɲɛ wu mu ge, li be na zhɔ wu na. ¹³ Lee wuu na ne yu ni pu ni talenɛɛ ni, bani pu wa na wii, p'i ya yaaga naa we. P'a niwegee shaan, p'i ya yi nuri we, p'i ya yi naha be ceni we. ¹⁴ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya yemu jo pu shizhaa na ge, yee ɲɔ ya fa na:

«Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
ga y'i wa da yi naha ce we.

Yi na ba ɲii taan, na wii,
ga y'i wa da yaaga be na we.

¹⁵ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
P'a pu niwegee tɔ, na pu ɲii tɔ.

Pu funḡo ya pye p'i ja pu ḡi ki ni we,
 p'i logo pu niwegee ki ni we,
 p'i yi naha ce pu fungonyo yi na we.
 Lee funḡo ni pu da ba ne mu,
 kōnhō ne pu cuuḡo we.»*

¹⁶ Ga yee kunni, yee je duba nagoo, bani yee ḡi ki wa jaa, yi niwegee k'i nuri. ¹⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmōo nijehemee ni sipyitiimee nijehemee pii funḡo ya pye na lee ja, ga p'i ya li ja we. Yemu yee wa nuri ge, pu funḡo ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo we.

Yesu ya nuguro ti wo talene li kōri jo
 (Marika 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ «Ayiwa, yi niwegee shan ni nuguro ti wo talene li kōri wu ni. ¹⁹ Piimu p'a fugba saanra ti jomō pu nuri, p'i ya pu naha ce-ε ge, pee je ba koo ḡo nuguro je we. Shitaanni na ba pee jomō pe wolo pu funyo ni. ²⁰ Faaga wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomō pu logo, na pu co tōvuyo na ni fundanga ni. ²¹ Ga nire di je pu na we, p'a bye pu da mō lee ni we. Cōnrōmō bu wa ta, kelee sipyii bu daha wu feni na gana pee jomō pe wuu na, wu ḡuḡo na wakaraa kyeeḡi. ²² Xhuyo ni je wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomō pu logo, ga ke kōḡo ke wo funzhakeree ni naafuu la piinje na pu cōnri fo pu da nagoo pye we. ²³ Nije je wo nuguro ti je piimu ge, pee na pe jomō pe logo, na pu naha ce. P'a nagoo nijehemee pye. Pile la ma pyaa xhuu nigin (100) pye, la ma kelee gbaara (60) pye, la ma kelee taanri (30) pye.»

Yesu ya talene la jo jakuunḡo shizhaa na.

²⁴ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me. Ná wa w'a yashi nijeme wá wu tege ni. ²⁵ A wee ná wu pen di ba yiri nibiige ka ni, na sipyii pu beeri yaha pu na ḡmunōo. Nà kemu k'a foro alikama feni ge, na she kee jakuunḡo ki wo pya wa wá alikama wu te ni, na gari. ²⁶ A alikama wu fin, na ba seye pye. A jakuunḡo ki be di foro yere. ²⁷ A tege ki kafōo wu wo kapyebyii p'i ba wu pye: «Wù kafōo, ta yashi nijeme be mu ya wá ma tege ki ni we? Ke jakuunḡo ke d'a yiri mii we?» ²⁸ A wu pu ḡo shō na: «Ne wo pen wa w'a le pye.» A kapyebyii p'i wu pye: «Ta ma funḡo ki wa wù she kee jakuunḡo ke kōḡi?» ²⁹ A wu jo: «Ahayi, ne fyagi jo yee bu she kee kōḡi, yi ganha bu da alikama wu be kōḡi we. ³⁰ Yi yi beeri yaha wà y'i binne le. Yalōrō ti lōduun ba nō, wee tuun wu ni ne na ba yi jo yalōrō ti lōvee pu mu jo pu fenhe jakuunḡo ke kōn fōlō, p'i ki pō, p'i ki sōrogo, pu bu xhō p'i alikama wu keme le na kpōon le ni.»

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na
 (Marika 4:30-32; Luka 13:18-19)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra t'a foro mutaridi pile feni. A ná wa di li lō nugi wu tege ni. ³² L'a cēre foro yashi wusama beeri tãan, ga li bu fin tuun wemu ni, l'a bele na toro naxhoo wu tiye yi saya beeri tãan. L'a jeri tige fo shazheere na ti shiire teri ki geje na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na
 (Luka 13:20-21)

³³ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo pu mu sanha na: «Fugba saanra ti je ba buuri shizhenhere je we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tōnhō, a wu beeri di yiri.»

Yesu wo taleje ki kajuu ḡuḡo
 (Marika 4:33-34)

³⁴ A Yesu di pe jomō pe beeri jo sipyiire ti mu talene ni. Wu bi yu ni pu ni talene baa we. ³⁵ W'a lee pye kōnhō Kile tudunmō w'a bi yemu jo ge, yee ḡo di fa na:

* 13:15 Ezayi 6:9-10

«Ne na ba yu ni pu ni talenεε ni.
Keree kiimu k'a bi ηmōho
fo koḅo ki yaaduun wu ni ge,
ne na ba kee yu pu mu.»*

Yesu ya nakuuḅo ki wo talenε li kōri jo

³⁶ Ayiwa, a Yesu di sipyiire ti yaha wà, na gari puga. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Nakuuḅo ki k'a foro tεge ki ni ge, lee talenε le kōri jo wù mu.» ³⁷ A Yesu di jo: «Wemu w'a yashi nijemε wu wá ge, wee jε Sipya Ja. ³⁸ Tεge ke, kee jε koḅo ke yashi nijemε we, wee jε fugba saanra ti wo nagoo pee. Nakuuḅo ke, kee di jε Shitaanni wo nagoo pee. ³⁹ Pen wemu w'a nakuuḅo ki pya wu wá ge, wee jε Shitaanni wuyε pyaa. Yalōro ti lōduun we, wee jε koḅo ki taaxō le. Yalōro ti lōvεε pee, pee jε mεlekεε. ⁴⁰ Ba sipya ma nakuuḅo kōngi, na ki wá mε na ni wε, mu l'a da ba bye koḅo ki taaxō li ni. ⁴¹ Piimu bεeri p'a sipyii pu juḅo kyεegi n'a daa wu na, ni piimu p'a kakuuḅo pyi ge, Sipya Ja wu na ba wu mεlekεε pu tun p'a she pee sipyii pii bεeri niḅe wolo wu wo saanra ti ni, ⁴² na pu wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mεhεε suu wà, na ganhaa kuri. ⁴³ Ga piimu p'a pye sipyitiimεε Kile mu ge, pee na ba jí pu To wu saanra ti ni ba caḅa jε wε. Wemu na ye logo ge, wu yi logo.»

Yesu ya talenε lemu jo naafuu niηmōhōmō shizhaa na ge

⁴⁴ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti jε ba naafuu jε wε, naafuu wemu w'a ηmōho tεge ka ni ge. A ná wa di wu ja, na guri wu ηmōho sanha. A wu fundanga wo di she wu keḅe yaḅmuyō bεeri pεre, na ba kee tεge ki shō.»

Yesu ya talenε lemu jo kuun shizhaa na ge

⁴⁵ A Yesu di jo sanha na: «Fugba saanra ti jε ba kuun pεreḅō jε wε, wemu ya kuun nizaama shaa ge. ⁴⁶ Ba w'a kuun pεewa wo wa ja wε, a wu wu keḅe yaḅmuyō bεeri pεre, na she wee kuun wu shō.»

Yesu ya talenε lemu jo fyaa jō wu shizhaa na ge

⁴⁷ A Yesu di nugo jo sanha na: «Fugba saanra ti jε sanha bε ba jō jε wε, sipyii ma wu wá gba lōhō ni, na fyaa tuuyo bεeri co. ⁴⁸ Ba jō w'a ni wε, jōwaa pu na wu yeege shan gba wu jō ki na. P'a diin, na fyaa pu shōonri. P'a fyacemεε pu le pu yεreyε ni, na niguuyo yi wá. ⁴⁹ Mu l'a da ba bye koḅo ki taaxō li ni. Mεlekεε p'a da ba sipyisaamaa pu shōonri na wolo sipyikuuyo yi ni. ⁵⁰ P'a sipyikuuyo yi wá kanragaa na ki ni. P'a ganha na mεhεε suu, na pu ganhaa kuri wà.»

Kafōḅō ni kalεgeε keree

⁵¹ Lee kadugo na a Yesu di pu yege na: «Ta yee ya kii keree kii bεeri jaha cε?» A p'i jo: «Uun.» ⁵² A wu pu pye sanha na: «Ayiwa, saliya karamōgō wa bεeri w'a kalaa fugba saanra ti keree ki ni ge, wee ya foro puga fō wa feni wemu ya kafōḅō ni kalεgeε taa na fōro wu naafuu tayahaḅa ni ge.»

Nazareti sheen ya dà Yesu na wε

(*Marika 6:1-6; Luka 4:16-30*)

⁵³ Ba Yesu ya talenεε ki jo xō wε, na laha wee xuu wu ni. ⁵⁴ Kulo lemu ni w'a lε ge, a wu gari wà, na she sipyiire ti jō kōn na galaa Kile-pεεḅe piyεye yi ni. A lee di bye pu mu kakanhana, a p'i ganha na yu na: «Mii wu d'a te fungōngō fεere te ta wε? Dii wu d'a pye na jani kii kakanhaḅaa kii na wε. ⁵⁵ Ta wu jε mε menizhe ná wu ja wu wε? Ta wu nu bε wu jε mε Mariyama wε? Ta wu ceboronamaa bε pu jε mε Yakuba, Yusufu, Simō ni Zhude wε? ⁵⁶ Ta wu ceboroshaa pu bεeri bε pu jε naha wù niḅe ni wε? Wu d'a yiri mii ni ke fanha ke bεeri ni wε?» ⁵⁷ A kee keree kii di pu pye pu ya dà Yesu na wε. A Yesu di pu pye: «Kile tudunmō ya pεεḅe taa xuu bεeri ni, fo wuyε pyaa kulo le, ni wuyε pyaa puga ke.» ⁵⁸ A w'i bye wu ya kakanhaḅaa niḅehεḅεε pye wà wε, bani pu ya dà wu na wε.

* 13:35 Zaburuu 78:2

14

*Herōdi hakili ya wuregi
(Marika 6:14-16; Luka 9:7-9)*

¹ Wee tuun we ni gbafeɛɛɛɛ Herōdi Antipasi ya Yesu kaa logo. ² A wu wu kapyebyii pu pye: «Yohana Batizelipye wu ɲe we ná we, wee w'a sii wii. W'a ɲe na foro xu ni, lee l'a pu pye wu na jani kii kakanhanɲaa kii na.»

*Yohana Batizelipye xugana
(Marika 6:17-29)*

³ Ayiwa, Herōdi bi pu pye p'a Yohana co, na shɔnhɔyɔ le wu na, na wu le kaso ni. Wu ceborona Filipe shɔ Herɔjasi wuu na Herōdi bi lee pye. ⁴ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu we cee we leɲe we.» ⁵ Herōdi funɲɔ ki bye na Yohana gbo, ga wu bi fyagi sipyiire ti na, bani pee bi Yohana jateni Kile tudunmɔ.

⁶ Lee be na, a Herōdi wo cazege caɲa ki wo kalene l'i ba nɔ, a Herɔjasi poro fuceere l'i yiri na xhɔnhɔ sipyiyirilee pu nahagbaa na. A lee di sii taan Herōdi ni, ⁷ fo w'a kaa fuceere li mu na li bu yaaga beeri ɲeeri wee mu, na wee na kee kan li mu. ⁸ Li nu wu wo ɲɔjomɔ funɲɔ ni, a fuceere l'i Herōdi pye: «Yohana Batizelipye ɲuɲɔ taha yaaga ka na ma kan nahame na mu!» ⁹ A lee di saan wu naha tanha. Ga na wu yaha w'a kaa na xɔ wu sipyiyirilee pu nii na, a wu ɲuɲmuu li ɲɔ yaha fuceere li mu. ¹⁰ A wu wa yaha kari w'a she Yohana ɲuɲɔ ki kɔn kaso wu ni. ¹¹ A p'i ba ni ki ni, na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu l'a she gan li nu wu mu. ¹² A Yohana wo kalaapiire t'i she wu nixhugo ki lo na she le, na xhɔ na she yee naha jo Yesu mu.

*Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔ kaguro mu
(Marika 6:30-44; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14)*

¹³ Ba Yesu ya yee logo we, a wu jé kɔrɔgɔ ka ni, na yiri wee xuu wu ni, na laha sipyiire ti taan na kari sipoɲɔ ki xuu wa ni. Ga, a sipyiire t'i wee xuu wu ce. A p'i foro kanha ni ni, na gari tɔɔyɔ na Yesu feni. ¹⁴ Ba Yesu ya foro kɔrɔgɔ ki ni we, na pee sipyijehemee pu ɲa, a pu ɲinaara di jé wu ni. A wu pu yama fee pu cuuɲɔ. ¹⁵ Ba yakonɔ k'a pa nɔ we, a Yesu wo kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Caɲa k'a xɔ toro, wèe di ɲe sipoɲɔ ni naha. Sipyiire ti yaha kɔnhɔ p'i she yaligee sha shɔ kulogoo ki ni.» ¹⁶ A Yesu di pu pye: «Pu ya yaa na kari we, yiye pyaa ki yalige kan pu mu!» ¹⁷ Ga, a p'i wu pye: «Buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun ye wu ɲe wèe mu naha.» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi pa ni yee ni naha!» ¹⁹ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye na pu tiin ɲapurege ki ni. A wu yee buuri ɲuyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na naha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri ɲuyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, a pee di wu kan sipyiire ti mu. ²⁰ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saɲa kemɛ fo na saganɲaa ke ni shuun ɲi. ²¹ Pee yalilimeɛ pii bye sipyii namaa kabɔfoɲɔ kaguro (5.000) shi, cèe ni nɔhɔpiire niɲe ɲe we.

*Yesu ya ɲaari gba lɔhɔ ɲuɲɔ ni
(Marika 6:45-52; Yohana 6:15-21)*

²² Ba p'a xɔ we, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kɔrɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu naha na, yani wu sipyiire ti yaha ge. ²³ Ba w'a pu yaha xɔ we, na dugi kari faaboboɲɔ ki na wu ye nigin, na she Kile ɲeeri. A piige k'i ba wɔ na wu yaha wu ye wà. ²⁴ Kɔrɔgɔ ki bi lii na xɔ koɲɔ ki na. A lokuruyo di ganha na ki sani, bani kafeege ki bi jirini pu na. ²⁵ Xhupee mehɛɛ suduun wu ni, a Yesu di ganha na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. ²⁶ Ba kalaapiire t'a wu ɲa wu na ɲaari lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni we, a pu jaalaa di yiri fo xuuni. A p'i ganha na yu: «Yafugunɔ li ɲe le!» A p'i fya fo na sipyaa waa. ²⁷ Ga taapile ni a Yesu di pu pye: «Yi yi logoo ki waha, ne wu wa, yi ganha bu da vya we!» ²⁸ A Pyeeri di jo: «Kafɔɔ, ni mu wu w'a sii wii, na pye na be di ɲaari she ma yiri lɔhɔ ki fugba ni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Ta ma!»

A Pyeeri di foro kɔrɔgɔ ki ni, na ganha na ɲaari na se Yesu yiri lɔhɔ ki fugba ni. ³⁰ Ga w'a pa kafeege ki ta k'a pele ge, na fya. A wu ɲɔ kɔn na diri lɔhɔ ki ni, na sipile wá na:

«Kafɔɔ, na shɔ!» ³¹ Taapile ni a Yesu di wu keŋe yeege na wu co, na wu pye: «Mu wo n'a daa w'a kanha cɛre ba! Naha na ma d'a maye kaala wɛ?»

³² A pu shuun wu bɛeri di jɛ kɔrɔgɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere. ³³ Ayiwa, piimu p'a bye kɔrɔgɔ ki ni ge, a pee di nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu peɛ na wu pye: «Can na Kile Ja mu ya sii!»

Yesu ya yama fɛɛ cuunɔ Zhenɛzareti fiige ki ni
(Marika 6:53-56)

³⁴ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenɛzareti fiige ki jinɛ ki na. ³⁵ A wee xuu wu wo sipyii p'i Yesu cɛ. A p'i wu kaa caaga taga wee xuu wu bɛeri cɛri, fo sipyii pu na pu yama fɛɛ pu tugoo na ma. ³⁶ A p'i Yesu jɛeri na wu yere p'i gbɔn ye wu fadegenɛ ke na. Sipyii piimu bɛeri p'a kpɔn ki na ge, a pee bɛeri di juunɔ.

15

Kalaa wemu w'a ta wu sefɛɛ pu mu ge
(Marika 7:1-13)

¹ Farizhɛɛn p'a, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii bi yiri Zheruzalemu ni na pa Yesu yiri. A pee di ba wu yege na: ² «Naha na mu wo kalaapiire t'i wɛɛ sefɛɛ pu wo kalɛgeɛ ki kyɛɛgi wɛ? Pu ba da li, pu da pu keye je wɛ.» ³ A Yesu di pu pye: «Yee do? Naha na yee di Kile wo jɔmɛhɛɛ ki kyɛɛgi yi wo kalɛgeɛ ki feni wɛ? ⁴ Kile ya jo: «Ta ma to ni ma nu peɛ.» W'a jo sanha na: «Wa bu joguumɔ jo ni wu to kelee ni wu nu ni, na weefɔɔ ya yaa na wu gbo.»*

⁵ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya bɛeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Nɛ bi da jɔ na naafuu wemu taga mu tɛge ge, wee ya kan xɔ Kile mu.» ⁶ Na li jɛ nige fanha kaa weefɔɔ juunɔ ni wu wu to kelee wu nu wu tɛge wɛ. Lee funɔ ni yee ya Kile jomɔ pu pye juunɔ baa, na daha yiye pyaa wo kalɛgeɛ feni. ⁷ Yee shuun shuun joveɛ piiri! Kile tudunmɔɔ Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a bi jo:

⁸ «Nɔyɔ ye ni pii sipyii pii ya nɛ peɛ,
ga pu zɔlɔɔ d'a lii nɛ na fo xuuni.

⁹ Tawaga ni p'a nɛ peɛ,
pu wo kalaa w'i jɛ sipyii wo jɔmɛhɛɛ ye.»*

Keree kiimu k'a sipya nɔrɔgɔ ge
(Marika 7:14-23)

¹⁰ A Yesu di sipyiire ti yiri, na pu pye: «Yi niwegee shan y'i ye logo! ¹¹ Yaaga kemu k'a jin sipya jɔ ni, na se ma funɔ ke ni ge, kee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ. Ga lemu l'a fɔro sipya jɔ ke ni ge, lee l'a wu nɔrɔgɔ.» ¹² A Yesu wo kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Go m'a li cɛ na ma jomɔ p'a waha Farizhɛɛn pu na ge?» ¹³ A wu pu pye: «Tige bɛeri ki jɛ nɛ fugba To Kile we ya ta ki nɔri-i ge, yee bɛeri na ba gɔngi laha wà. ¹⁴ Yi pu yaha wà, fyɛnmɛɛ pu jɛ pii, na fyɛnmɛɛ pii wo kagaangaa co. Fyɛn wa bu fyɛn wa kagaan co, pu shuun wu bɛeri na do wege ni.» ¹⁵ A Pyɛeri di jo: «Lee talenɛ le kɔri jo wu mu.» ¹⁶ A Yesu di jo: «Yee bɛ sa! Yee sanha sii fungɔngɔ fɛɛre ta-ɛ ya? ¹⁷ Ta yee ya li cɛ na yaaga yaaga k'a jin sipya jɔ ni ge, ma yacɛɛ le ni kee ma jɛ, lee kadugo tɔan na ba she foro yaara tashɛge ke ni wɛ? ¹⁸ Ga lemu l'a fɔro sipya jɔ ke ni ge, wu zɔ we ni lee ya fɔro. Lee l'a sipya nɔrɔgɔ. ¹⁹ Sipya zɔ we ni fungɔnkuuyo ye ya fɔro ma na jo sipyigbuu, dɔdɔɔrɔ, cɛshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni kafineye, ni mekyɛɛgere. ²⁰ Kee keree kii k'a sipya nɔrɔgɔ, ga na li ni kejebaaya ni, lee ya sipya nɔrɔgɔ wɛ.»

Shi watii shɛn cee wa ya dɔ Yesu na
(Marika 7:24-30)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Tiiri ni Sidɔn fiige ki ni. ²² Kana shɛn cee wa bye tiinne na kee fiige ki ni. A wee di ba Yesu mu, na mujuugbɔɔ wá na: «Kafɔɔ, Dawuda Ja we, juunɔ jaari na na, jina wa wu jɛ nɛ poro fucɛɛre li ni, wee ya wu

* 15:4 Ekizode 20:12; 21:17 * 15:9 Ezayi 29:13

kana fo xuuni.»²³ Ga Yesu ya ta wu jɔ shɔ ali ni kafila kaɲa nigin be ni we. A wu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu jɛeri na wu wee cee we le koo ni, kɔnhɔ wu ganha ba xhuulo da jaari pu feni we.²⁴ A Yesu di pu pye: «Nɛ ta tun piitiilee mu we, fo Izirayeli wo nagoo pu ye, pee piimu p'a piin ba dubyaa jɛ-ɛ ge.»²⁵ A wee cee wu ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu jɛeri na: «Kafɔɔ, na tɛge!»²⁶ A Yesu di wu pye: «Li ya ta saha pu nɔhɔpiire yalige lɔ wá pobiire mu we.»²⁷ A cee wu jo: «Yee wa can, Kafɔɔ. Ga yalijahara temu t'a yiri pobiire ti kafɔɔ wu tabali wu fugba ni, na dun jɛɛ na ge, pobiire ti wa tee li.»²⁸ A Yesu di wu pye: «Cee we, ma n'a daa w'a peɛ. Kile wu li pye ma mu na saha ni ma jidaan ni.» A cee wu poro fuceɛre l'i juunɔ lee taapile li ni.

Yesu ya yama fɛɛ ni jehemɛɛ cuunɔ

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di yiri wee xuu wu ni, na gari Galile Gba wu jɔ na. A wu dugi tiin faaboboɲɔ ka na.³⁰ A sipyiire t'i ganha na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo beeri ni: tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ, fyenmɛɛ, taa fɛɛ, boboo ni yama fɛɛ ni jehemɛɛ piitiilee be. A p'i ba ni pee yama fɛɛ pu ni Yesu mu, a wu pu cuunɔ.³¹ Ba sipyiire t'a boboo pu jaa pu na yu, taa fɛɛ p'i juunɔ, tɔrɔɔ nigin nigin fɛɛ di jaari, fyenmɛɛ di jaa we, a lee di bye pu mu kakanhana fo xuuni. A p'i ganha na Izirayeli wo Kile wu sɔni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabɔfoɲɔɔ shishɛɛre mu
(Marika 8:1-10)

³² Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Pii sipyii pii njinaara ti wa ne ni, bani njinaa jɛ pu caɲa taanri wogo ne yiri naha, jɔyalige ka shishiin di jɛ nige pu mu we. Ne funɲɔ wa di pu kuugo wuu le koo ni, pu fanha ki pa she xhɔ koo na we.»³³ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Mii wɛɛ di da yalige ta naha ke sipɔɲɔ ke ni di pii sipyii pii beeri jɔ sha wɛ?»³⁴ A Yesu di pu yege na: «Buuri juyɔ juu yi wa yee mu wɛ?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Buuri juyɔ gbarashuun ni fyabigee k'a.»³⁵ A wu sipyiire ti pye na pu tiin jɛɛ ki na.³⁶ A wu xhɔ, na yee buuri juyɔ gbarashuun we ni fyagaa ki lɔ, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu. A pee di yi kan sipyiire ti mu.³⁷ A pu beeri di li na din. A kalaapiire t'i saganjaa gbarashuun ni buuri jukoroɲo yi saya na.³⁸ Piimu p'a kee yalige ki li ge, pee bye namaa kabɔfoɲɔɔ shishɛɛre (4.000), cɛɛ ni nɔhɔpiire ni jɛ we.³⁹ A Yesu di sipyiire ti yaha kari. Lee kadugo na a wu jɛ kɔrɔɲɔ ka ni na kari Magadan ni jɛ ki na.

16

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Marika 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Caɲa ka Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pii ya pa fulo Yesu na kɔnhɔ p'i wu taanna wii. A p'i wu pye na wu jaha sheshɛɛre kakanhana la pye pee nii na lemu ya yiri fugba we ni ge.² A Yesu di pu pye: «Fugba we bu jaanɲa na foro caɲa d'a to xɔ, yee na jo na: <Zanha da ba jiga na we.>»³ Fugba wu bu jaanɲa fo na wuu jimugunɔ na, yee na jo na: <Zanha ki da do njinaa.> Fugba wu wo jɛnaa le, yee ya lee keree cɛ na shɔɔnri kiyɛ ni. Ga yee di da já we tuun we wo jaha sheshɛɛre ti kɔri cɛ wɛ!⁴ Nijnaa sipyii pii p'a kolo, na nɔhɔ pye jɔmɛɛ baa fɛɛ ge, pee p'a jaha sheshɛɛre kakanhana shaa, ga la shishiin da zheɛ pu na we, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le.» Lee kadugo taa a Yesu di pu yaha wà, na gari.

Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn pu wo buuri shizhenhɛɛre te
(Marika 8:14-21)

⁵ Tuun wemu ni Yesu kalaapiire ti bi gaanɲi gba wu kadugo yiri ge, a pu funɲɔ di wo pu ya ta buuri lɔ we.⁶ A Yesu di pu pye: «Yi funɲɔɲɔ ta! Y'a yiye kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhenhɛɛre ti na!»⁷ A p'i puyɛ pye na: «W'a ye yu, bani wɛɛ ya ta buuri lɔ we.»⁸ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cɛ na jo: «Yee n'a daa w'a kanha cɛɛre dɛ! Naha na yee di yiye pyi na buuri jɛ yee mu-i wɛ?»⁹ Yee sanha sii ye jaha cɛ nime be-e ya? Nɛ buuri juyɔ kaguro wu kegi kegi sipyii kabɔfoɲɔɔ kaguro (5.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganjaa juu wu d'a ni wɛ?»¹⁰ Nɛ buuri juyɔ gbarashuun wu kegi kegi

sipyii kabɔfɔŋɔɔ shishɛɛɛ (4.000) wu na ge, buuri wemu w'a kori ge, saganɔa juu wu d'a ji wɛ? ¹¹ Nɛ na yee pye: «Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo buuri shizhenhɛɛ te na.» A naha di yee pye yee ya ta li cɛ nago kanna nɛ ta na buuri kaa yu yee mu-i wɛ? ¹² Ayiwa, a wu kalaapiire t'i na li cɛ lee na, na wu bi ta pu pye na p'a puyɛ kasɛri buuri shizhenhɛɛ na wɛ, na ga p'a puyɛ kasɛri Farizhɛɛn ni Sadushɛɛn wo kalaa wu na.»

Pyɛɛri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu

(Marika 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i shɛ nɔ Sezare Filipe fiige ki ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Sipyii pu wa Sipya Ja wu pyi na jɔgɔ wu jɛ wɛ?» ¹⁴ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye mu jɛ, pii di yu na Eli, pii bɛ di yu sanha na Zheremi, kelee Kile tudunmɔ watii.» ¹⁵ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeyɛ pyaa ki mu, nɛ di jɛ jɔgɔ wɛ?» ¹⁶ A Simɔ Pyɛɛri di wu pye: «Kirisa mu jɛ, wee wemu wu jɛ Saan, na nɔhɔ pye Izirayeli wo Shɔnɔɔ wu ge, Kile jii wo wu wo Ja wɛ.» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Zhonasi ja Simɔ, mu jɛ duba pya, bani wemu w'a we can we shɛ mu na ge, weefɔɔ jɛ Adama pya wɛ. Ga nɛ To Kile wemu wu jɛ fugba wu ni ge, wee w'a wu shɛ mu na. ¹⁸ N'a da li shɛ ma na jo Pyɛɛri ma jɛ, lee kɔri jɛ faaga. N'a da ba na Egilizi wu yerejɛ kee faaga ki na. Adɛsi gburaya da jɔ wu yerejɛ wɛ. ¹⁹ N'a da ba fugba saanra ti kenikaangaa ki kan ma mu. Ma bu kaa lemu bɛɛri koro kan jɛnɛ ke na, lee koro na gan fugba we ni. Ma bu kaa lemu bɛɛri koro tɔ jɛnɛ ke na, lee koro na dɔ fugba wu ni.» ²⁰ Lee kadugo na a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu na wee wu jɛ Kirisa wu wɛ.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo

(Marika 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

²¹ Na co wee tuun wu na a Yesu di jɔ kɔn na yi fiinjɛ na yu wu kalaapiire ti mu na: «Li waha l'i waha, fo nɛ bu shɛ Zheruzalemu ni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya naha shɔnɔrivɛɛ jɛnɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu na ba nɛ kanha fo xuuni wɔ. Pu na ba nɛ gbo, ga nɛ na ba jɛ na foro xu ni na caxhugo caɲa taanri wogo ki na.» ²² A Pyɛɛri di gari ni wu ni kabanugo, na shɛ jɔ kɔn na yu ni wu ni na: «Ahayi Kafɔɔ, lee wa da ma ta wɛ! Kile wu ma tanha lee na!» ²³ Ga, a Yesu di nɔmahana jɛri na Pyɛɛri pye: «Toro laha na tɔan, mu Shitaanni wɛ! Nɛ jɛnɔ mu wa zhaa da gyɛɛgi mɛ, bani mu fungɔngɔ jɛ Kile keree na wɛ, fo sipyii wogoo.»

²⁴ Lee kadugo tɔan a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wa funjɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na fɛni. ²⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa jɛnɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ wuu na ge, wee wu da ba guri wuu munaa li ta jiga na. ²⁶ Li na ba naha jɔ sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ bɛɛri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni wɛ? Yaaga keke sipya di da ba jɔ daga wu munaa jɛnɔ wolo wɛ? ²⁷ Ayiwa, Sipya Ja wu kuuni na ba ba ni wu mɛlekeɛ pu ni, wu To wu nɔɔrɔ wu ni. Lee ba bye tuun wemu ni, wu na ba sipyii pu bɛɛri nigin nigin saraa na bɛ ni pu kapyegeɛ ni. ²⁸ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Sipya Ja wu jɛ tapaga ni ba saan jɛ-ɛ wɛ.»

17

Yesu jɛwiine l'a jɛri

(Marika 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro wɛ, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni. ² A Yesu jɛwiine l'i shɛ jɛri pu jii na. A wu naha k'i ganha na jɛ ba caɲa jɛ wɛ, a wu faya yi bɛ di fiinjɛ ba kpɛɛngɛ jɛ wɛ. ³ Taapile ni a p'i Musa ni Eli jɛ peɛ na yu ni Yesu ni. ⁴ Lee na a Pyɛɛri di Yesu pye: «Kafɔɔ wɛɛ bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Ma bu sɔɔ, nɛ na buguloo taanri yerejɛ. Mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» ⁵ Na wu yaha peɛ jomɔ pu na, a naharɔa ka di jɛ jɛ na pa, na ba pu tɔ. A mujuu la di foro kee naharɔa ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ wɛ. Wu kaa l'a dan nɛ ni fo xuuni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁶ Ba kalaapiire t'a peɛ jomɔ pu logo wɛ,

a p'i sii fya fo xuuni, fo p'a buri buri, na pu nahaya ye buri niŋe na. ⁷ A Yesu di fulo na gbɔn gbɔn pu na, na jo: «Yi ganha bu fya we! Yi yiri!» ⁸ A p'i pu nahaya yi yirige, ga pu ya sipya watii na nige we, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faaboboŋo ki na we, a Yesu di yi jo waha pu mu na: «Kaa lemu y'a na ge, yi ganha bu lee naha jo sipya wa shishiin be mu we, fo Sipya Ja wu ba ne na foro xu ni tuun wemu ni.» ¹⁰ Lee kadugo taan a kalaapiire t'i wu yege na: «Wee tuun wu ni naha na saliya karamogoloo p'i yu na Eli w'a yaa na fenhe pa we?» ¹¹ A wu pu pye: «Uun, Eli w'a yaa na pa, na ba keree ki beeri gbegelevono gbegele. ¹² Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xo, ga sipyii p'i ya ta wu ce we, na wu pye pu jidaan pyegana na. Lee kanhagana le ninuno na p'a da ba Sipya Ja wu be kanha.»

¹³ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i na li ce na Yohana Batizelipye kaa wu bi byi.

Yesu ya pya wa cuuŋo jina bye wemu ni ge
(Marika 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa je sipyiiire ti ni we, a na wa di fulo Yesu na, na nuguro sin wu fee ni, ¹⁵ na jo: «Kafoo, nuŋo naari na ja wu na, bani juzhanga ki wa wu na. W'a kanha fo xuuni. Teegee kii ni nuŋo ki ma wu shan na ni, kelee loho ni. ¹⁶ Ne pa ni wu ni ma kalaapiire ti mu, ga p'i ya ja wu cuuŋo we.» ¹⁷ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni ne sipyikuuyo n'a daa baa fee! Ne na gori yaha naha ni yee ni fo tuun weke we? Ne na yee keree xu fo tuun weke we? Pa ni ma pya wu ni naha!» ¹⁸ A Yesu di din jina wu na, a w'i foro pya wu ni. A pya wu juuŋo lee taapile li ni. ¹⁹ A kalaapiire t'i ba fulo Yesu na pu ye na, na wu yege na: «Naha na we di ya ja we jina we kori yeege pya wu ni-i we?» ²⁰ A Yesu di pu pye: «Bani yee n'a daa w'a cere toro. Can na n'a da yi jo yi mu, yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xo peere ni, yee bi da yi jo ke faaboboŋo ke mu na ki yiri naha, k'i she me, k'a gari. Kaa la shishiin bi da ga yee ja we. [²¹ Ga ke jina tuugo ke foromo ya taan we, fo suun ni Kile-nerenge.]»

Yesu ya wu xu ni wu ne wu jo sanha
(Marika 9:30-32; Luka 9:43-45)

²² Cana ka, na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha shiizhan Galile ni, a wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. ²³ Pu na ba wu gbo, ga wu caxhugo cana taanri wogo, wu na ba ne sanha.» A kalaapiire ti nahaya di danha fo xuuni.

Yesu ni Pyeeri be ya saraa katahanaa ki wo wari wu ni

²⁴ Ayiwa, ba Yesu ni wu kalaapiire t'a no Kaperinomoo kulo li ni we, a Kile-peene pugboko ki wo wari wu shovee p'i fulo Pyeeri na, na wu pye: «Yee wo karamogo wu ya gaan Kile-peene pugboko ki wo wari wu ni-i ge?» ²⁵ A Pyeeri di jo: «Uun, w'a gaan wu ni.» Ba Pyeeri ya je puga ki ni we, a Yesu di fenhe jomoo pu lo, na jo: «Pyeeri, mu funŋo na jogo wu d'a yaa na munaa pereme, kelee katahanaa ki wo wari wu kaan ke kono ke wo saannaa pu mu we? Saannaa pu wo nagoo laa piitiilee?» ²⁶ A Pyeeri di wu pye: «piitiilee». A Yesu di jo: «Lee funŋo ni, ma ce kantiinlee niŋe wa lee ni-i sa! ²⁷ Ga lee be na, konho wu ganha bu kawaa pye pii sipyii pii na we, she nmehe ne la wa gba wu ni. Fyashiime wemu w'a da ma nmehe ne li lo ge, m'a wee no mugi. Ma na wari tuuŋo ka ta wa, m'a she kee kan ne ni mu wo munahaa ki pereme.»

18

Weke w'i ne nahagbaa foo we?
(Marika 9:33-37; Luka 9:46-48)

¹ A kalaapiire t'i fulo Yesu na, na wu yege na: «Weke wu ne pu beeri wo nahagbaa foo fugba saanra ti ni we?» ² A Yesu di nohoree la yiri, na lee yereŋe pu niŋe ni, ³ na jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya neri ba nohapiire ne-e we, yee da ga ba je fugba saanra ti ni bada we. ⁴ Sipya wemu w'a wuye tirige na pye ba le nohoree le ne-e ge, weefoo wu ne pusamaa beeri wo nahagbaa foo fugba saanra ti ni. ⁵ Sipyaa sipya w'a le nohoree le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni.»

W'à wùyè kaseri nugyεεgi keree na
(*Marika 9:42-48; Luka 17:1-2*)

⁶ «Te nòhòpiire te t'a dà nè na ge, sipyaa sipya w'a le la jurɔ kyεεgi ge, li bi da bɔrɔ weefɔɔ mu na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ nòhɔdaan. ⁷ Bɔɔngɔ ki wa kɔɔɔ wogo sipyii pu wo nugyεεgere ti wuu na. Nugyεεgere kunni da ga já bye pyebaa wε. Ga bɔɔngɔ ki wa ti pyevεε pu wogo. ⁸ Ma keɔe kelee ma tɔɔgɔ bi ɔe kaɔurɔ di ma le jurumu ni, ki kɔn m'a ki wá. Ma keɔe nigin wo, kelee ma tɔɔgɔ nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma keye shuun wo ni ma tɔɔyɔ shuun wo wu wá nafugibaaga ni. ⁹ Ma jii bi ɔe kaɔurɔ di ma le jurumu ni, li wehele wolo, m'a li wá. Ma jii nigin wo na jé Alijine ni, lee ya pɔrɔ ma mu ma jii shuun wo wu wá Jahanεmε na ki ni.

Yesu ya talenε la jo dubyapεenge shizhaa na
(*Luka 15:3-7*)

¹⁰ «Y'a yiye kaseri dε! Yi ganha bu da le nòhɔcεere le la shishiin cεreɔe wε. N'a da yi jo yi mu jo pu mεlekεε pu niyereye yi wa tuun bεeri ni nè To wu jahagbaa na fugba we ni. [¹¹ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja w'a pa wu ba pee shɔ.]

¹² «Dii yee di wa li wii wε? Dubyaa xhuu nigin (100) bu bye sipya wa mu, a wee wa nigin di ba biin. Ta wu da kelee gbarashεere ni gbarashεere (99) wu samaa yaha wà faabobɔɔ ki na, na she we wu nigin wu sha wε? ¹³ N'a da yi jo yi mu jo wu bu she wu ja, wu da funɔɔ taan fo xuuni wu ja wu wuu na na toro pusamaa kelee gbarashεere ni gbarashεere (99) wu tãan, pee piimu pu ɔe pu ya piin wε ge. ¹⁴ Mu li wa. Yee fugba To wu bε jidaan ɔe le nòhɔcεere le la li piin wε.

W'à yaa na yafani wùyè mu

¹⁵ «Ma ceboro bu kakuunɔ pye ma na. She wu feni, m'a she yi jo wu mu yiye shuun xuu ni. Wu bu yere li na ma mu, yi na bye sanha yiye sipyii. ¹⁶ Ga wu bu she bye wu ya yi logo ma mu wε. M'a shen nigin kelee sheen shuun wa fara yiye na, kɔnhɔ jomɔ pu bεeri di she bye sεereε shuun kelee sεereε taanri jii na. ¹⁷ Wu bu she li she wu da pee bε woyoyi logo wε, m'a she yi jaha jo egilizi wu mu. Wu bu li she wu da egilizi wu bε woyoyi logo wε, m'a wu jate ba Kile-cεbaama ɔe wε, kelee ba fanhafεε wari shɔvɔɔ wa ɔe wε. ¹⁸ Can na n'a da yi jo yi mu jo yi bu kaa lemu bεeri she ɔiɔe ke na, Kile bε na ba lee she fugba wu ni. Yi bu sɔɔ kaa lemu bεeri na ɔiɔe ke na, Kile bε na ba sɔɔ lee na fugba wu ni. ¹⁹ N'a da yi jo yi mu sanha jo yee shuun wa bu bε kaa bεeri na naha ɔiɔe ke na, na lee ɔeeri nε fugba To wu mu, wu na lee kan pu mu. ²⁰ Bani sheen shuun taanri bu she puyε pinne ta xuu bεeri ni nε mεge na, nε wa pu ɔiɔe ni.»

Tehene ɔe yafa na sipya ni wu sipyinjii tε ni wε

²¹ Wee tuun wu ni a Pyεeri di fulo Yesu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, nε ceborona ba kakuunɔɔ pyi nε na tuun bεeri ni, nε yaa na yafani wu mu fɔ na she nɔ tɔɔjii juu na wε? Fo tɔɔjii gbarashuun gε?» ²² A Yesu di wu pye: «N'a da ma pye fo tɔɔjii gbarashuun we dε, ga fo tɔɔjii gbarashuun yahaɔaa kelee gbarashuun (70). ²³ Lee wuu na, fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa mε. Saan wa w'a bi giin wu wu wari keree jaha wolo ni wu kapyebyii pu ni. ²⁴ Ba w'a li ɔɔ kɔn wε, a p'i ba ni kapyebye wa ni wu mu. Saan wu wari miliyoo ɔiɔehεmεε foo li bye wee na. ²⁵ Se bye wu ni wu lee foo le tɔ wε. A saan wu jo na pu pu pεre taga foo li tɔ, wu ni wu shɔ, ni pu nagoo, ni pu keɔe yaɔmuyɔ yi bεeri. ²⁶ A wee kapyebye wu she nuguro sin wu kafɔɔ wu fεε ni, na wu ɔeeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tɔ ma mu.» ²⁷ A wu jijaara di jé wu kafɔɔ wu ni, a wu wu yaha, na yafa wu mu bε sanha foo li bεeri na.

²⁸ «Ba wee kapyebye w'a foro wà wε, a wu ni wu kapyebyenjii wa di jiri. Wu wari dεɔe xhuu nigin foo di bi bye wee kapyebyenjii we na. A wu wee co, na wu katige ɔmɔhɔri, na jo: «Na foo li tɔ!» ²⁹ A wu kapyebyenjii wu nuguro sin wu fεε ni, na wu keme ɔeeri na: «Ma luu li gbo na tãan, n'a da ba ma wari wu bεeri foo tɔ ma mu.» ³⁰ Ga wu ya sɔɔ wε, na wu le kaso ni fo wu ga ba wee wo foo li tɔ. ³¹ Ba kapyebyii pusamaa ya lee ja wε, a lee di waha pu na fo xuuni. A p'i she yi bεeri jaha jo pu kafɔɔ wu mu. ³² Wee tuun wu ni, a kafɔɔ wu

wee kapyebye wu yiri na wu pye: «Kapyebye niguumə mu jε! Ne mu wo foo li bεeri yaha mu na, bani mu ya ne jεeri saama na. ³³ Ta mu be bi yaa na juŋɔ jaari ma kapyebyejii wu na ba ne li pye mu na-ε wε?» ³⁴ A Kafɔ wu luu di yiri fo xuuni. A wu wu le kaso ni kɔnhɔ wu da jaani wà, fo wu ba she foo li saraa na xɔ tuun wemu ni. ³⁵ Mu li wa yee be mu, yee bu bye yee di ya yafani yi cebooloo pu mu yi zɔlɔ pu bεeri na wε, lee pyegana le na ne wo fugba To wu be wa da ba yee pye.»

19

Yesu ya yemu jo gbaxɔɔrɔ shizhaa na ge
(*Marika 10:1-12*)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya wee kalaa wu kan xɔ sipyiire ti mu wε, a wu foro Galile fiige ki ni, na gari Zhude fiige ki ni, Zhuruden Gba wu kadugo yiri. ² A sipyinjehemεε di daha wu feni wà. A wu pu yama fεε pu cuuŋɔ.

³ A Farizheen pii di fulo wu na, kɔnhɔ p'i wu peri wii. A p'i wu pye: «L'a saha ná wu wu shɔ gbaga xɔ kaŋuŋɔ bεeri na ya?» ⁴ A Yesu di pu pye: «Ta yee ya li kalaa Kile Kafila wu ni wε? Na: «Fo kɔŋɔ ki jɔkɔɔnrɔ na, kɔŋɔ ki yaavɔ w'a pu yà ná ni cee.»* ⁵ Na jo: «Lee wuu na ná na ba wu to ni wu nu yaha, na nɔrɔ wu shɔ na. Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»* ⁶ Lee funŋɔ ni, pu jε nige shuun wε, ga fo nigin. Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi wε.» ⁷ Ga Farizheen p'i wu pye: «Wee tuun wu ni jaha na Musa d'a jo na ná ba da wu shɔ yaha, na wu fεnhε gbaxɔɔrɔ sεmε yàa kan wu mu wu na wu yaha wε?»* ⁸ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya gbaxɔɔrɔ ti koro kan yee mu. Ga fo taashiine li ni, li bi byi mu wε. ⁹ Ne kunni w'a da yi jo yi mu jo sipyaa sipya w'a wu shɔ gbaga xɔ ge, cee wu bu da wu ya dɔdɔɔrɔ pye, a lee di gbaga ki xɔ wε, ná wu bu wu yaha, na watii leŋε, dɔdɔɔrɔ w'a pye.»

¹⁰ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Ke bi jε ná wo tayerege wu ni wu shɔ te ni, wee tuun wu ni na mεhe pye wà cee baa, lee ya pɔrɔ.» ¹¹ A Yesu di pu pye: «Wee kalaa we se jε sipyii bεeri ni wε, fo piimu ye mu Kile ya wu se kan ge. ¹² Kaŋuŋɔ ya jε wà yemu ya ná jaha kɔɔn wu da cee leŋε-ε ge. Pii ya seni pu jε namaa ni wε. Sipyii di pii wo namaa ni. Pii be di wa li shaa p'i bye mu fugba saanra ti kaa na. Wemu na já bye cee leŋε baa ge, wu pye cee leŋε baa.»

Yesu ya duba nɔhɔpiire ta mu
(*Marika 10:13-16; Luka 18:15-17*)

¹³ Lee kadugo na a sipyii pii di ba ba Yesu mu ni nɔhɔpiire ta ni, kɔnhɔ wu wu keye taha ti na wu Kile jεeri ti mu. Ga, a wu kalaapiire t'i yogo jo ni pee sipyii pu ni. ¹⁴ A Yesu di pu pye: «Yi nɔhɔpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kɔɔn wε! Bani pee shi tuugo wuuro ti jε fugba saanra te.» ¹⁵ A wu wu keye taha tee nɔhɔpiire ti na. Ba w'a xɔ wε, na yiri wà na kari.

Naafuugbɔ fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni
(*Marika 10:17-31; Luka 18:18-30*)

¹⁶ Ayiwa, pu nigariwuu, a ná wa di fulo Yesu na, na wu yege na: «Karamɔgɔ, kasaana leke tuugo ne d'a yaa na pye kɔnhɔ di ba jii sicuumɔ nixhɔbaama ta wε?» ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na yegee kasaana fiin wε? Nigin ye pe w'a jɔ. Ma funŋɔ bi jε m'a jii sicuumɔ ta, ta saliya wu jɔmεhεε ki koo jaari.» ¹⁸ A ná wu jo: «Kiike wε?» A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu sipya gbo wε! Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wε! Ma ganha bu nagaara pye wε! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyinjii na wε! ¹⁹ Ma da ma nu ni ma to pe! Ma sipyinjii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jε wε!»* ²⁰ A wee levɔ wu jo: «Ne kii bεeri koro jaari. Leke d'a fɔ sanha wε?» ²¹ A Yesu di wu pye: «Ma funŋɔ bi jε m'a fa, she ma keŋε yaŋmuyɔ yi pεre, m'a wee wari wu kan la baa fεε mu. Wee tuun wu ni ma na naafuu ta

* 19:4 Zhenεzi 1:27 * 19:5 Zhenεzi 2:24 * 19:7 Dutεrenɔmε 24:1-4 * 19:19 Ekizode 20:12-16; Levitike 19:18

fugba we ni. Lee kadugo t̄aan m'a ba daha na feni.» ²² Ga ba l̄ev̄o w'a yee logo w̄e, na jaha tanha na gaaji, bani naafuugbo wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo naafuugbo f̄o jeme p'a pen fugba saanra ti ni. ²⁴ N'a da ye be jo yi mu sanha jo n̄oh̄o jeme ya taan museni wii ni na toro naafuugbo f̄o j̄e na Kile wo saanra ti ni.» ²⁵ Kalaapiire t'a pee jom̄o pu logo ge, a lee di bye pu mu kakanhana fo pu na yu: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na j̄a pa sho we?» ²⁶ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da j̄a bye w̄e, ga kaa la shishiin ya Kile jani w̄e.»

²⁷ Wee tuun wu ni a Pȳeri di jom̄o pu l̄o, na jo: «Li wii, w̄e ya kahari yanmuȳo b̄eri ni, na daha mu feni. L̄eke di da ba bye w̄e shizhaa na w̄e?» ²⁸ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo Sipyia Ja wu ba ba diin wu saanra koro n̄ōōo wuu li ni, k̄ōōo niv̄ōo ki ni tuun wemu ni, yee be na ba diin saanra korogoo ke ni shuun ni, na kiiri k̄on Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na. ²⁹ Sipyia wemu b̄eri w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu ker̄eye, ne wuu na ge, weef̄o na ba yee yahaŋaa xhuu nigin (100) ta, na wu taa ta n̄i sicuum̄o nixh̄ōōo pu be ni. ³⁰ Ga jahagbaa wuu nijeh̄emēe na ba bye kadugo ȳiri wuu, kadugo ȳiri wuu nijeh̄emēe na bye jahagbaa wuu.»

20

Er̄ezen t̄ege kaf̄o ni wu kapyebyii keree

¹ Ayiwa, a Yesu di jo na: «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa m̄e. Ker̄eye f̄o wa ya s̄ōo foro n̄is̄ōōo ka t̄aan di zhe kapyebyii pii sha di zhe yaha wu er̄ezen t̄ege ni. ² Piimu w'a she da ge, a wu ni pee di jo be wari deŋe nigin na, wa b̄eri wo caŋa nii saraa. A wu pu yaha kari labye wu feni tiire t̄ege ki ni. ³ A caŋa k'i ba dugi j̄eri, a wu foro sanha, na saha ni sipyii pii niyereye ni k̄p̄enge ki na, p'i bi la pyi w̄e. ⁴ A wu pu pye: «Yi be pu she caŋa nii li pye na er̄ezen t̄ege ki ni, saraa wemu w'a yaa ni yi ni ge, ne na ba wee kan yi mu.» ⁵ A pee di gari tiire t̄ege ki ni. A caŋa k'i ba n̄ōōo n̄iŋe ni, a t̄ege ki f̄o wu foro sanha, na saha ni pii be ni, na pee be l̄o lee l̄ogana li na. Na ba foro sanha yak̄ōo caŋa ki be ni, na saha ni pii be ni, na pee be l̄o lee l̄ogana li na. ⁶ A wu ba guri foro sanha yak̄ōo ki be ni, na pii be niyereye ta k̄p̄enge ki na, pu be di j̄e la ni w̄e. A wu pu pye: «Naha na yee d'a caŋa nii li b̄eri pye lapye baa w̄e?» ⁷ A pee di wu pye: «Sipyia wa shishiin ya ta w̄e sha wu wo labye na nijaa w̄e.» A wu pu pye: «Yi be pu she na ker̄eye yi ni.»

⁸ «Ba caŋa k'a pa xh̄o baari wu tigiduun na n̄o w̄e, a t̄ege ki kaf̄o w'i wu kanahash̄ōōōo wu pye: «Kapyebyii pu yiri, m'a pu saraa na li n̄o k̄on kurogo wuu pu na, na se jaha wuu pu mu.» ⁹ Piimu p'a pu wo labye wu n̄o k̄on yak̄ōo ki ni ge, a pee di fenhe ful̄o, a pu b̄eri di wari deŋe nigin nigin ta. ¹⁰ Ba l'a pa n̄o nizhiilee pu na w̄e, a pee di ganha na giin na pee wo wu na j̄eh̄e wari deŋe nigin nigin na. Ga, a p'i wari deŋe nigin nigin kan pu be mu. ¹¹ Ba wee wari w'a kan pee mu w̄e, a p'i ganha na t̄ege ki f̄o wu ȳōo puȳe t̄aan, na yu: ¹² «Pii p'a n̄o kurogo ki na ge, l̄eri nigin ye wo labye pee ya pye. A mu di der̄e w̄e wo saraa wu pye nigin ni pee wo wu ni, w̄e piimu p'a caŋa nii li b̄eri pye, na li kanhama soro, na ke cawaga ke b̄eri l̄o ge.» ¹³ Ga, a t̄ege ki kaf̄o wu shen nigin wa pye pu ni: «Najii, ne ta to mu na we! Ta wari deŋe nigin na be ne ni mu ya be mu wo caŋa nii li saraa w̄e?» ¹⁴ Ayiwa, ma wo saraa wu l̄o, ma da gaaji. Ne mu l'a taan nago kanna ne wu saraa ninum̄o kan mu ni we mu, wee wemu w'a pa t̄ege ki ni kurogo ge. ¹⁵ Lemu bu ne taan, ta lee be ne yaa na pye ni na wo wari wu ni w̄e? Kelee ta ne wo saama pu j̄ep̄een yere l'a j̄e ma ni?» ¹⁶ A Yesu di jo sanha: «Piimu pu j̄e kadugo ȳiri wuu pu ge, le pyegana le na pee da ba bye jahagbaa wuu. Piimu pu j̄e jahagbaa wuu pu ge, pee na bye kadugo ȳiri wuu.»

*Yesu ya wu xu ni wu j̄e wu jo sanha
(Marika 10:32-34; Luka 18:31-34)*

¹⁷ Ayiwa, Yesu ya pa ȳiri na gaaji Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu, a w'i wu kalaapiire ke ni shuun wu ye ȳiri, na pu pye: ¹⁸ «W̄u wii gaaji Zheruzalemu ni. Pu na zhe Sipyia Ja

wu le wà saraya jahaa shòonrivèè jùnjòfèè ni saliya karamògòlò pu keje ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. ¹⁹ P'a wu le shi watii keje ni, pee na zhehe wu na. Pu na ba wu kpòn ni susòlò ni, na wu kori tige na. Cana taanri wogo ki na w'a je na foro xu ni.»

Yakuba ni Yohana ya nahagbaa fèere shaa Yesu mu

(Marika 10:35-45)

²⁰ Ayiwa, a Zebede shò wu fulo Yesu na ni wu nagoo shuun wu ni. A wu nuguro sin Yesu fèè ni, na wu jèeri, na wu jò wee na. ²¹ A Yesu di wu yege na: «Naha kaa l'i wa ma na wè?» A wu Yesu pye: «Ma ba ba diin ma saanra ti ni tuun wemu ni, ma di sò na mu, na nagoo shuun we di diin ma tàan. Nigin wa di diin ma kanige cè, wa di diin ma kamene cè.» ²² A Yesu di wu pye: «Kaa lemu yee wa jèeri ge, yee wa li cè wè. Kanhama cèegbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya?» A p'i jo: «Uun, wèè na já gba li ni.» ²³ A Yesu di pu pye: «Uun, yi kunni na ba gba nè wo cèegbuu li ni. Ga na tiin nè kanige cè, kelee nè kamene cè, nè je yee tatiinye yi kanvò wè. Piimu kaa na nè To w'a yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

²⁴ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo wè, a pu logoo di yiri pu ceboronamaa shuun wu tàan. ²⁵ A Yesu di pu bèeri yiri, na jo: «Yee ya li cè na shi wemu je Yawutuu wè, wee shi wu wo jùnjòfèè p'a pu jùnjòfèere pyi wu na. Pu sipyigbò p'i pu fanha shèè wu na. ²⁶ Ga li da ba bye mu yee tè ni wè. Yee wa funjò bi je wu bye sipyigbò, wufò wu pye pusamaa wo kapyeyee. ²⁷ Yee wa funjò bi je wu bye nahagbaa fò, weefò wu pye pusamaa wo bulo. ²⁸ Mu li wa, Sipya Ja wu be ya ta pa kònho sipyii di ba kapyeyee pyi wu mu wè. Ga w'a pa, wu ba kapyeyee pyi sipyii mu, wu ba wu munaa kan l'i bye sipyijehemèè wo juuwuro saraa.»

Yesu ya fyemèè shuun wa cuunjo

(Marika 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Ba p'a pa foro Zheriko kulo li ni wè, a sipyijehemèè di daha Yesu feni. ³⁰ Lee bi fyemèè shuun wa nidèenge ta koo li jò na. Ba pee ya logo na Yesu w'a doroo wè, a p'i xhuulo na: «Wù Kafò, Dawuda Ja we, jùnjò jaari wù na!» ³¹ Sipyiiire ti bi yogo yu ni pu ni na pu cari puyè na, ga, a p'i la fara xhuulo wu na, na yu: «Wù Kafò, Dawuda Ja we, jùnjò jaari wù na!» ³² A Yesu di yere, na pu yiri, na pu pye: «Yi wa giin nè di leke pye yi mu wè?» ³³ A p'i jo: «Wù Kafò, wù pye wù da jaa.» ³⁴ A pu jijaara di jé Yesu ni, a wu gbòn pu jii ki na. A p'i jò kòn na jaa lee taapile li ni. A p'i daha Yesu feni.

21

Yesu ya jé Zheruzalèmu ni ba saan je wè

(Marika 11:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a tēēje Zheruzalèmu na wè, a p'i nò Betefaje shizhaa, Oliviye faaboborjo ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi she yi nahagbaa kulo li ni. Yi bu nò ye, yi na kafazhò wa nibògò ta wà, wu ni wu pya. Yi yee sanha pa na kan naha! ³ Sipya wa bu jo ni yi ni, y'i weefò pye na Kafò mago wu wa yi na. Lee bu bye pu na yi jò yaha yi mu, y'i ba ni yi ni.» ⁴ Lee ya pye kònho Kile tudunmò w'a jomò pemu jo ge, pee jò di fa na:

⁵ «Yi yi jo Siyòn poro* wu mu na:

«Li wii, ma saan w'a ma ma mu.

W'a wuyè tirige,

na dugi tiin kafabige na,

kafazhò wa wo pya.»*

⁶ A kalaapiire t'i gari, na she li pye ba Yesu ya yi jo pu mu wè. ⁷ A p'i ba ni kafazhò wu ni wu pya wu ni, na ba pu fadegbòyò ya taha yee na, a Yesu di dugi tiin wà. ⁸ A sipyijehemèè di pu fadegbòyò pii koo li ni. A pii be di weburiye kòn, na yee pii koo li ni. ⁹ Ba p'a gaaji wè, piimu pu je Yesu nahagbaa na, ni piimu pu je wu kadugo ge, pee bi xhuulo na yu:

* 21:5 Siyòn poro: Wee je Zheruzalèmu shèen pee. * 21:5 Zakari 9:9

«Masōḡo k'a byi Dawuda Ja wu mu!
Wemu w'a ma me Kafōō mege na ge,
wee ne duba pya!

Masōḡo k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni!»*

¹⁰ Ba Yesu ya jé Zheruzalemu ni we, a tunmō p'i kulo li beeri círi. A p'i ganha na yegee na: «We ná we di ne jōgō we?» ¹¹ A sipyiire t'i jo: «Kile tudunmō Yesu wu ne wii, Galile Nazareti shen we.»

Yesu ya Kile-peeḡe pugbōhō ki pye feefe
(*Marika 11:15-19; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22*)

¹² A Yesu di jé Kile-peeḡe pugbōhō ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zhō pyi wà ge, a wu pee beeri kōri yegee. A wu wari faavee pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazheere perenee pu wo yatiinye yi neri buri, ¹³ na pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-nerēge puga.»* Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁴ A fyenmee ni losixuyo fee pii di fulo Yesu na Kile-peeḡe pugbōhō ki ni. A w'i pee cuuḡo. ¹⁵ Yesu ya kakanhaḡaa kiimu pye ge, ba saraya naha shōnriivee juḡofee ni saliya karamōgōlō p'a kee na we, na nōhōpiire ti be naa ti na xhuulo na yu: «Masōḡo k'a byi Dawuda Ja wu mu we!» A pu logoo di yiri. ¹⁶ Wee tuun wu ni a p'i Yesu pye: «Yemu pii wa yu me ge, ta mu wa yi nuri me?» A Yesu di pu pye: «Uun! Ta yee be sanha li kalaa Kile Kafila wu ni we? Na:

«Mu ya ma masōḡo pye k'a foro

nōhōpiire ni pubinḡee jōyō ni.»*

¹⁷ Ba w'a yee jo we, na foro kulo li ni, na pu yaha wà, na gari na she shōn Betani kulo li ni.

Yesu ya nitoodige ka larji
(*Marika 11:12-14, 20-24*)

¹⁸ Ayiwa, jimuguro ti jisōḡo ki na, Yesu na kuri na ma Zheruzalemu ni, a xuugo di wu ta. ¹⁹ A wu nitoodige ka na koo li jō na, na fulo kee na. Ga wu ya yafiin be na ki na weye ye kadugo na we. Ayiwa, a wu kee nitoodige ki pye: «Mu da ga yasēye pye nige bada we!» Taapile ni a kee nitorōḡo k'i waha. ²⁰ Ba kalaapiire t'a lee na we, a lee di bye pu mu kakanhana fō xuuni. A p'i Yesu yege na: «A ke nitorōḡo ke di bye dii na waha me taapile ni we?» ²¹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, n'a daa bu bye yee mu, nakaara bye t'i ne yee zōlō pu ni bada we, lemu ne pye ke nitoodige ke na ge, yee da ba da lee ye na-ε dē! Ga yee na ba ke faabobōḡo ke pye: «Yiri laha naha, m'a she maye wá suumō lōhō ni.» Lee na bye. ²² Yi ba yaaga tuugo beeri neri ni n'a daa ni, yi na kee ta.»

Mii Yesu wo sefeere ti d'a yiri we?
(*Marika 11:27-33; Luka 20:1-8*)

²³ Ayiwa, a Yesu di she jé Kile-peeḡe pugbōhō ki ni, na sipyii pu jō kōn na galaa. Na wu yaha wu na wee kalaa wu kaan, a saraya naha shōnriivee juḡofee ni nōhōlee p'i fulo wu na, na wu yege na: «Sefere teke gbōōrō ni mu wa kii keree kii pyi we? Jōgō w'a kee fanha ki kan mu mu we?» ²⁴ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yee yege kaa nigin na. Yi bu na jō shō, wee tuun wu ni, sefeere temu gbōōrō ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be na tee jo yi mu. ²⁵ Jōgō wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» A p'i puyē pye: «Wù bu jo: «Kile w'a wu tun», wu na jo: «Wee tuun wu ni naha na yee di ya ta dà wu na-ε we?» ²⁶ Ga wù bu nōhō jo: «Sipyii p'a wu tun», sipyiire ti na lemu pye wù na ge, lee wo fyaara wa wù ni, bani sipyiire ti beeri wa Yohana wii Kile tudunmō.» ²⁷ Lee na, a p'i Yesu pye: «Wèe ya ce we.» A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefeere temu gbōōrō ni ne be ya kii keree kii pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

Yesu ya talene la jo jalaa shuun wa shizhaa na

* 21:9 Zaburuu 118:26 * 21:13 Ezayi 56:7 * 21:16 Zaburuu 8:3

²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Yee di wa leke koon yiye funyo ni kii keree kii shizhaa na we? Jalaa shuun pu bye ná wa mu. A wu ba jashiime wu pye: «Na ja, she ninaa wo cana nii li wo labye wu pye na ezezen tēge ki ni.» ²⁹ A wee ja wu wu pye: «Ne se wà we.» Ga ba jere ya pye we, yemu w'a jo ge, a yee wo daajeje di je wu ni. A wu gari tēge ki ni. ³⁰ A to wu she yee ninuyo jo ja shuun wo wu be mu. A wee di wu pye: «Uun, ne na zhe.» Ga na dere pye wu ya she we. ³¹ Pu shuun wu ni weke d'a tofo wu jidaan pye we?» A p'i jo: «Jashiime we.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo fanhafee wari shovee ni navarashaa pu na ba je yee jaha na Kile wo saanra ti ni. ³² Bani Yohana ya pa yee mu, koo lemu l'a tii ge, na ba lee she yee na. A yee di bye yee ya da wu na we. Ga, a fanhafee wari shovee ni navarashaa p'i da wu na. A yee di lee be ja, ga lee be na yee ya ta daajeje jo yi guri da wu na we.»

Ezezen faapyii niguumoo pu wo talene le
(*Marika 12:1-12; Luka 20:9-19*)

³³ A Yesu di pu pye sanha na: «Yi le talene le be logo: Kereye foo wa w'a bi ezezen tēge ka shan, na ki maha ni kasarogo ni. A w'i wege ka wolo na pye ezezen wu loho ki tawologo, na zangaso wa yaa shazhon wu kaa na. Lee kadugo na a wu ezezen tiire tēge ki kaa le ezezen faapyii pii keje ni, na gari fiige katii ni. ³⁴ Ba ezezen wu leduun ya pa derenje we, a wu wu wo kapyebyii pii yaha kari pee ezezen faapyii pu mu, na pu she ezezen nile wu sho pa. ³⁵ Ga, a p'i kapyebyii pu co, na wa kpon xuuni, na wa gbo, na taanri wo wu wa gbo ni kagereye ni.

³⁶ «Ayiwa, a ezezen wu kafoo wu kapyebyii pii be tun piimu ya jehhe nizhiilee pu na ge. A p'i pee be pye ba p'a nizhiilee pu pye we. ³⁷ Lee beeri kadugo taan, a tēge ki kafoo w'i wuye pyaa ja tun kari, na jo: «Ne ja we kunni, pu na zhe gbogo taha wee na.» ³⁸ Ga ba ezezen faapyii pu nii ya taha ezezen wu kafoo wu ja wu na we, a p'i puye pye: «Cen wu lovo wu w'a we. Yi pa wu wu gbo, cen wu na bye wu wo.» ³⁹ A p'i jafoo wu co, na gari ni wu ni ezezen tēge ki kadugo yiri, na she wu gbo.

⁴⁰ «Wee tuun wu ni ezezen tēge ki kafoo wu ba ba, w'a ba leke pye pii ezezen faapyii pii na we?» ⁴¹ A p'i wu pye: «Wu na ba yee sipyikuuyo yi gbo gbogaguunoo na, na ezezen tēge ki kaa le piitiilee keje ni, piimu na da ezezen nile wu kaan wu mu wu jidaan tuun ni ge.»

⁴² Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni we? Na:

«Puyirilee p'a faakagereje kemu she ge,
kee k'a pye puga ki gunnmii li
faakagereje ki nijenje ke.

Li wii, Kafoo w'a lee pye

kakanhana li wa lii wu jaha taan.»*

⁴³ A Yesu di jo sanha na: «N'a da yi jo yi mu jo lee l'a Kile saanra ti pye ti na da ba sho yee na, na ti kan shi watii mu, wemu na ba nagoo pyi ge. [⁴⁴ Wemu bu do kee kagereje ke juno ni, weefoo na gegi gegi. Kee kagereje ki shiin bu do sipya beeri juno ni, weefoo na donhono.]»

⁴⁵ Ba saraya jaha shoonrivee juno fee ni Farizheen p'a Yesu talene li logo we, a p'i li ce na pee kaa w'a byi. ⁴⁶ Lee na a p'i ganha na cogana shaa wu na, ga, a p'i fya sipyiire ti na. Bani pee bi Yesu wii Kile tudunmo.

22

Cekaanra ligbaho ki wo talene le
(*Luka 14:15-24*)

¹ Ayiwa, a Yesu di talene la be jo sanha sipyiire ti mu na: ² «Fugba saanra t'a foro kaa lemu feni ge, lee li wa me: Saan wa ya ligbaho gbegele wu ja cekaanra ni. ³ P'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyebyii pu tun she yiri yalige ki na. Ga pu ya soo na

* 21:42 Zaburuu 118:22-23

pa wε. ⁴ A wu kapyebyii piitiilee yaha kari, na pee pu she pu pye: «Nε na yalige ki gbegele xɔ nime. Nε na sɪnmε niye ye, ni na sɪnmε yapɔrɔyɔ yi gbo, keree ki bεeri ya gbegele xɔ. Yi pa cekaanra ti lige ki feni.» ⁵ Ga sipiyirilee pu ya ta lee la shishiin wii kaa wε. A pu bεeri di gari pu nibyegee feni. Wa ya kari wu kereye ni, a wa di gari wu kegaɔna tapyege ni. ⁶ A pusamaa di saan wu kapyebyii pu co, na pu kanha fo xuuni, na pu gbo. ⁷ A saan wu luu di yiri. A w'i wu sɔrɔsii yaha kari p'a she pee sipyigbuu pu gbo, na pu kulo li sɔrogo. ⁸ Lee kadugo na a wu wu kapyebyii pu pye: «Cekaanra ti ligbɔhɔ ki kunni ya gbegele xɔ, ga sipyii piimu p'a fεnhε yiri ki na ge, pee niye wa nige ki ni wε. ⁹ Yi she kodorooyo yi ni, yi bu she sipyii piimu bεeri ta wà, y'i ba ni pee bεeri ni lige ki kaa na.» ¹⁰ A kapyebyii p'i gari kakuutoroyo yi ni. Sipyii piimu bεeri p'a she da wà ge, nizaamaa fara niguumɔɔ na, a p'i ba pee bεeri pinne fo cekaanra ti puga k'a ni lilii pu na.

¹¹ «Ayiwa, a saan wu ba jé, na lilii pu wii, na ná wa ta pu ni, wemu ya ta cekaanra faya yi le wε. ¹² A wu jo: «Najii, dii mu d'a pye na jé naha cekaanra faya yi ba wε?» Nɔshɔɔɔ ya ta wee ná wu mu wε. ¹³ Wee tuun wu ni a saan wu wu kapyebyii pu pye: «Yi wu tɔɔyɔ ye ni wu keye yi pɔ! Yi wu wà kpεεngε ki na nibiige ki ni! Mεsuu ni gankunnɔ na ba bye wá.» ¹⁴ Bani sipyijehemεε kunni pu wa yiri, ga piimu naha k'a bulo ge, pee ya jehε wε.»

P'a Yesu yege munaa pεrεmε keree na

(Marika 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Lee kadugo na a Farizhεen p'i she puyε ja, na p'i Yesu sha peri, p'i wu co wuyε pyaa wo jɔ jomɔ feni. ¹⁶ A p'i pu wo kalaapiire ta ni Herɔdi wo sipyii pii tun na pu she Yesu pye: «Karamɔgɔ, wèe ya li cε na jo can fɔɔ mu jε. M'a sipyii pu fiinje na galaa bε Kile koro li ni. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wε, bani sipyii pu bεeri pu jε nigin mu mu. ¹⁷ Ayiwa mu wo fungɔngɔ di wa keke le kaa le ni wε? L'a saha p'a munaa pεrεmε kaan Oromε saannaa Sezari mu laa, li ya saha wε?» ¹⁸ Yesu bi pu funguunɔ ki cε, a wu pu pye: «Yee shuun shuun juu piiri, naha na y'i na jɔ yegee wε? ¹⁹ Wari wemu ni y'a munaa pεrεmε pu saraa ge, yi wu tuunɔ la she na na.» A p'i wari deje nigin wa she wu na. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wε?» ²¹ A p'i jo: «Oromε saannaa Sezari.» Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile be wuu li kaan Kile bε mu.» ²² Ba p'a tee jɔshɔɔɔ ti logo wε, a lee di pu naha wɔ fo xuuni. A p'i wu yaha wà, na gari.

Sadushεen p'a Yesu yege xujεne li keree na

(Marika 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Ayiwa kee canunɔ ke, a Sadushεen pii bε di ba she Yesu yiri. Pee bi yu na xujεne da ba bye jiga na wε. A p'i Yesu pye: ²⁴ «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya jo na ná wa bu xhu, na ta wu ya pya ta wε, na wu ceborona wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu. ²⁵ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wèe mu naha. A nizhiimε wu cee leje, na xhu pya ta baa. A cee wu gan wu cuun wu mu, wee jε ceborona shuun wo we. ²⁶ A l'i bye mu ceborona shuun wo we, ni taanri wo wu bε shizhaa na fo na she pu gbarashuun wu bεeri xɔ. ²⁷ Lee kadugo na a cee wu bε di xhu. ²⁸ Wee tuun wu ni xuu pu capεje ke, wee cee w'i da ba bye shen nigin weke wo pii cebooloo gbarashuun we ni wε? Bani pu bεeri ya wu leje toro.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Yee ya piin, bani le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cε wε, y'i wa Kile wo sefεere ti be cε wε. ³⁰ Xuu pu capεje, sipyii wa da cèe leje, kelee na gbaya je wε. Ga pu bεeri na ba bye ba fugba melekεε jε wε. ³¹ Kile ya yemu jo xujεne li shizhaa na ge, ta yee ya yee kalaa wε? W'a jo: ³² «Nε jε Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.»* Kile jε xuu wo Kile wε, wyii wo Kile wu jε wii.»

³³ Ba sipyiire t'a yee logo wε, a wu kalaa wu bye pu mu kakanhana.

Kile wo saliya jɔmεhεε ki bεeri wo nigbɔɔ le

(Marika 12:28-34; Luka 10:25-28)

* 22:32 Ekizode 3:6

³⁴ Ba Farizheen p'a logo na Yesu ya fehene wá Sadushéen pu na we, a pee di guri she puyé pinne sanha. ³⁵ Shen nigin wa je pu ni, wee bye saliya karamogo. Wee funjo ki bye na Yesu peri wii. A wee di jo: ³⁶ «Karamogo, nomé leke li d'a pele saliya wu nomehe ki beeri ni we?» ³⁷ A Yesu di wu pye: «Ma Kafoo Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungongo ki beeri.»* ³⁸ Lee li wa saliya wu nomehe ki beeri nizhiine, na je ki beeri nigbo be sanha. ³⁹ Li shuun wuu lemu l'a foro li feni ge, lee li wa me. «Ma sipiyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»* ⁴⁰ Saliya wu nomehe ki beeri, ni Kile tudunmoo pu wo kalaa wu beeri w'a foro kii nomehe shuun we ni.»

Shovoo wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we
(*Marika 12:35-37; Luka 20:41-44*)

⁴¹ Na Farizheen pu nibinneye ta, a Yesu di pu pye: ⁴² «Leke yee di wa goon yi funyo ni Shovoo wu shizhaa na we? Jogo wo ja wu je wii we?» A p'i wu pye: «Dawuda Ja wu je wii.» ⁴³ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni jaha na Dawuda di wu pyi Kafoo, Fefere Munaa fanha ni we? Bani Dawuda ya jo:

⁴⁴ «Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:
Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,
fo di ba ma pen pu tirige
na pa le ma tooo noho ni.»*

⁴⁵ Ni Dawuda ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni w'i je dii wu ja ye nigin we?»
⁴⁶ Wa shishiin ya ja Yesu jo sho pu ni, ali ni joni nigin be ni we. Na co kee cana ki na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

23

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fee pu kaa ni
(*Marika 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46*)

¹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire te ni sipyiire ti pye: ² «Saliya karamogoo ni Farizheen pu wo nibyii li je na sipyii pu kalaa Musa wo saliya wu ni. ³ Lee wuu na saliya wu keree kiimu beeri ni p'a yi kalaa ge, y'a yaa na pu nome co, na ganha na kee beeri pyi! Ga keree kiimu puyé pyaa ya byi ge, yi ganha ba kee taanni pu feni we, bani kalaa wemu p'a gaan sipyii pu mu ge, puyé pyaa ki ya wee koo jaari we. ⁴ Pu ma tuguro nigbooo po na taha sipyii juyo ni, ga p'i da ga gbara pu ali kabee be taga ti lovee tege p'i ti tugo we. ⁵ P'a pu kapyege ki beeri pyi kono sipyii di da pu wii. Lee l'a pu pye pu na pu gbahaa ki wo semé pee, ni pu kabogoo ki wo semé pu pelégi. Na pu fadeye jowaya ye tooongi ni yalere ni. ⁶ Yaliceré wo tatiinceye, ni Kile-pere piyeye yi wo nahagbaa tatiinye y'a dan pu ni. ⁷ Sipyii na pu shaari pinneré kreenye na, na pu pyi: «Karamogoo», lee be l'a dan pu ni xuuni. ⁸ Ga yee kunni, yi ganha bu soo p'a yi pyi: «Karamogoo» we. Bani Karamogo nigin pe ye wu je yee mu. Yee beeri pu je cebooloo. ⁹ Yi ganha bu da da wa shishiin pyi naha ke jige ke na yi to we. Bani To nigin pe ye wu je yee mu. Wee je fugba we ni. ¹⁰ Yi ganha bu soo p'a yi pyi jufofe we. Bani Jufofo nigin pe ye wu je yee mu. Wee je Shovoo we. ¹¹ Wemu wu je sipyigbo yi beeri te ni ge, wee wu pye yi beeri wo kapyebe. ¹² Sipya wemu w'a wuyé durogo ge, wee na ba dirige. Sipya wemu w'a wuyé tirige ge, wee na ba durogo.

Yesu ya Farizheen ni saliya karamogoo pu jaagi
(*Marika 12:40; Luka 11:39-42, 44, 52; 20:47*)

¹³ «Boongo ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamogoo fara yee Farizheen na! Bani yee wa fugba saanra ti koo li toni sipyii pusamaa jaha na. Yiyé pyaa ki wa jin ti ni we, piimu p'a giin p'i je ge, a y'i ganha na pee be jaha koon.

[¹⁴ «Boongo ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamogoo fara yee Farizheen na! Bani yee wa naxhugoshaa keje yajmuyoo beeri nmahana na zhuu pu na,

* 22:37 Duterenome 6:5 * 22:39 Levitike 19:18 * 22:44 Zaburuu 110:1

na mōni Kile-ḡerege na, kōnhō y'i yiye pye see sipyii. Lee na yee wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.]

¹⁵ «Bōngō ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamōgōlō fara yee Farizheen na! Bani yee wa ḡiḡe ke ḡaari, na suumō lōhō ke be ḡaari, kōnhō yi sii shen nigin ye ta yi pye Yawutu ba yee ḡe we. Yee bu wee ta na xō, yee na wee pye w'a yaa ni Jahaneme ni tōḡii shuun na toro yiye pyaa ki tāan.

¹⁶ «Bōngō ki wa yee wogo, yee fyenmee piimu pu ḡe fyenmee kagaancomō ge! Bani yee wa yu na sipya wemu w'a kàa Kile-ḡeḡe pugbōhō ki na ge, na kee kaaga ke ya jateni we. Ga wufō bu gaa Kile-ḡeḡe pugbōhō ki wo sanni wu na, na kee kaaga ke k'a jateni. ¹⁷ Fungōnyō baa fēe fyenmee yee ḡe. Kēke ki d'a ye kēke na ye shuun we ni we? Sanni we laa, kelee Kile-ḡeḡe pugbōhō ke, kee kemu k'a sanni wu pye fēfēe ge? ¹⁸ Yee wa yu sanha na sipya bu gaa saraya yi tawologo ki na, na kee kaaga ke ya jateni we. Ga saraga kemu k'a taha saraga yi tawologo ki na ge, na wufō bu gaa kee na, na kee kaaga ke k'a jateni. ¹⁹ Fyenmee yee ḡe. Kēke ki d'a ye kēke na we? Saraga ke laa, saraya yi tawologo ke, kee kemu k'a saraga ki pye fēfēe ge? ²⁰ Wee tuun wu ni wemu bu gaa saraya yi tawologo ki na, saraya yi tawologo ke, ni ḡaḡmuyō yemu beeri yi ḡe ki ḡuḡō ni ge, yee beeri na m'a kàa. ²¹ Wemu bu gaa Kile-ḡeḡe pugbōhō ki na, Kile-ḡeḡe pugbōhō ke ni Kile na m'a kàa, wee wemu w'a den ki ni ge. ²² Wemu bu gaa fugba we na, Kile wo saanra koo le, ni Kile wemu w'a tiin li ni ge, pee na m'a kàa.

²³ «Bōngō ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamōgōlō fara yee Farizheen na! Bani yee wa loyō wu ḡapyyire nifenhēfenhēre ti jagi wo: nanayi, ni weye yemu beeri y'a leni shiga ni ge. Nōmehēe kiimu tayerege k'a pele saliya wu ni ge, a yee di kee yaha wà. Kee ḡe: tiime, ḡiḡaara, ni ḡōmee fēere. Yee bi yaa na kii kagbōhō kii pyi, na te nibiire te fara kee na. ²⁴ Fyenmee yee ḡe piimu p'a fyenmee pii wo kagaanya co ge. Yee ya yi logbaga suguri, na fōnfōnḡō wo ki ni, ga na dēere na ḡōhōyō juuri.

²⁵ «Bōngō ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamōgōlō fara yee Farizheen na! Yee ma cēegbuugoo ni gōlēye kaduyo jii na fiinni, na ta yi d'a ḡi nagaara ḡaḡmuyō, ni yi lakuuḡō ḡaḡmuyō na. ²⁶ Farizhen fyen, fēnhe cēegbuu le, ni gōlēge ki funḡō ki je, lee bu bye, yi kaduyo yi be na bye fēfēe yi mu.

²⁷ «Bōngō ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamōgōlō fara yee Farizheen na! Yee ḡe ba faya ḡe we p'a yemu fiinḡe ge. Ma bu yi wii, m'a yi ta y'a ḡō kḡeḡe ke na, ga yi funyō d'a ḡi xuu kaciye ni ḡaḡmufōnyō tuuyo beeri na. ²⁸ Mu yee be ḡe. Yee ma yiye pye na tifire fēe yee ḡe sipyii ḡaha tāan, ga yee zōlō pu d'a ḡi shuun shuun juuro ni kuumō na.

²⁹ «Bōngō ki wa yee shuun shuun jovee pii wogo, yee saliya karamōgōlō fara yee Farizheen na! Yee wa Kile tudunmō pu faya yi yari na ḡōgi. Piimu p'a Kile ḡōmee co ge, yee wa pee wo faya yari ni kacēḡe ni. ³⁰ Yee wa yu na yee da ba bye ni yi wo tii pu ni pu wo caḡa ḡii li ni, na yee bi da ga sō di pu tēge pu Kile tudunmō pu gbo we. ³¹ Lee funḡō ni yeeye pyaa ya li shee na piimu p'a Kile tudunmō pu gbo ge, na pee wo nagoo yee ḡe. ³² Ayiwa, yi she ḡaha na, yi sefēe p'a lemu ḡō kōn ge, yi lee ḡō fa! ³³ Wōlō yee ḡe, matōn nagoo. Yee na ḡá pye dii na yiye tánha Jahaneme na we? ³⁴ Lee wuu na n'a da ba Kile tudunmō, ni fungōnyō fēe, ni kalaa fēe tun yi mu. Yee na ba pii gbo pee ni, na pii kori tiye na, na pii kḡōn ni susōlō ni yi Kile-ḡeḡe piyēye yi ni. Yi na ba daha pu fēni, na pu kana kulo ni kulo. ³⁵ Sipyitiimee piimu wo shishan p'a wo ḡiḡe na ge, kōnhō pee di ba do yi ḡuḡō ni, na co tiime fēe Abeli* wo shishan pu na, fo na pa nō Baraki ja Zakari* wo shishan pu na, wee wemu yee ya gbo Kile-ḡeḡe pugbōhō ki saraya yi tawologo ke, ni fēfēere xuu wu tē wu ni ge. ³⁶ Can na n'a da yi jo yi mu, tee gbuuro te beeri wo footōnō li kanhama na ba do ḡiḡa wo sipyii pii ḡuḡō ni.

*Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
(Luka 13:34-45)*

* 23:35 Zhenēzi 4:8-10 * 23:35 2 Caḡaḡehēe Jomō 24:20-22

³⁷ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kile tudunmɔɔ pu xuli ge, piimu p'a dunni ma mu ge, na kagereye taga na pee be waa na xhuli ge, ne funɔɔ ya pye tɛɛgeɛ nijehɛɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ me wu kapaɔa nɔhɔ ni we. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na we. ³⁸ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fɛɛfɛɛ, ki niwaga. ³⁹ Bani n'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ja nige we, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma me Kafɔɔ mege na ge, wee je duba pya.»*»

24

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo
(*Marika 13:1-2; Luka 21:5-6*)

¹ A Yesu di foro Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na gaanji. A wu kalaapiire t'i fulu wu na, na ganha na Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki yereɛɛgana li sheɛ wu na, k'a keme yaa yaagana lemu na ga. ² A Yesu di pu pye: «Yee nii wa yee beɛri ni ge? Can na n'a da yi jo yi mu jo kagereɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka juɔɔ ni we. Yi beɛri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɔɔ ki xɔ ge
(*Marika 13:3-13; Luka 21:7-19*)

³ Na Yesu nidɛɛɛɛɛ yaha Oliviye faaboboɔɔ ki na, a wu kalaapiire t'i fulu wu na pu ye na, na wu yege na: «Lee na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Naha sheshɛɛɛɛɛ temu na ba li she na ma paduun w'a nɔ, koɔɔ ki taaxɔɔ li be d'a nɔ ge, m'a tee be she wu na!»

⁴ A Yesu di pu pye: «Y'a yiyɛ kasɛri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɛɛ we!»

⁵ Bani sipyii nijehɛɛɛɛ na ba ma ni nɛ mege ni, na yu: «Nɛ wu je Shɔvɔɔ we.» Pu na ba sipyijehɛɛɛɛ piinɛɛ. ⁶ Yi na ba kashɛn keree nuri, na kashɛn gbeɛme keree nuri. Ayiwa yi funyɔ ganha da ben we! Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li we. ⁷ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Xuugo nigbɔhɔ ni jinɛɛ cɛɛɛɛɛ na ba byi tɛɛɛɛ ya ni. ⁸ Kee keree kii beɛri wa kanhama pu keree jɔkɔɔnɔɔ ye, ba cee laa ma yiri me we.

⁹ «Ayiwa, sipyii na ba yi leni keye ni, p'a ganha na yi kana, na yi xuli. Shi wu beɛri na ba yi kɔ nɛ mege wuu na. ¹⁰ Wee tuun wu ni sipyijehɛɛɛɛ na ba n'a daa wu yaha. Pu na ba puyɛ nɔhɔ yeri, na puyɛ kɔ. ¹¹ Tudunmɔɔ kafinejuu nijehɛɛɛɛ na ba foro yere. Pu na ba sipyijehɛɛɛɛ piinɛɛ. ¹² Kakuuɔɔ ki jɔ na ba jehɛɛ tapyɛge ni. Lee ma bye kajuɔɔ na sipyijehɛɛɛɛ wo taanɛɛɛɛɛ ki cɛɛɛɛɛ. ¹³ Ga wemu bu jà luu mara fo na she nɔ li tɛhɛɛ na, weefɔɔ na ba shɔ. ¹⁴ Pe Jozaama pe pu wa Kile saanra ti kaa yu ge, pee na ba jo koɔɔ ke kabaya ye beɛri na, kɔnhɔ shi wu beɛri di pu logo. Lee kadugo na taaxɔɔ l'i na nɔ.

Kanhama nigbɔ pemu na ba bye ge
(*Marika 13:14-23; Luka 21:20-24*)

¹⁵ «Ayiwa yi ba gyɛɛɛɛɛ pyevɔɔ* wu ja tuun wemu ni Fɛɛfɛɛɛɛɛ xuu wu ni, wee wemu kaa Kile tudunmɔɔ Dajɛli ya jo ge. (Wa bu yi kalaa, wu yi naha cɛ.) ¹⁶ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboɔɔ xuu ni. ¹⁷ Lee ba wemu ta kapaɔa juɔɔ ni, wu ganha bu da digi di wu yereye lɔ puga ki ni we. ¹⁸ Wemu ba da wu kereye ni, weefɔɔ ganha bu da guri ba puga di ba wu fadenɛɛ lɔ we. ¹⁹ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni puɔmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na. ²⁰ Y'a Kile jɛɛri kɔnhɔ tee tafɛɛɛ ti caɔa ganha ba saha ni wiire tuun ni, kelee ni cadɛɛɛɛɛ ni we. ²¹ Bani kanhama nigbɔ na ba bye wee tuun wu ni pemu tuugo sanha bye ja we, na co koɔɔ ki yaaduun wu na, fo na pa nɔ nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²² Kile da bye wu ya ya wolo be yee caya yi ni we, sipya wa shishiin bi da ga shɔ we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a la wolo yee caya yi ni.

²³ «Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: «Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha!» kelee «Wu we me.» Yi ganha bu dà yee na we! ²⁴ Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyɛ pye shɔvɛɛ ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba naha sheshɛɛɛɛɛ kagbɔhɔɔ ni kakanhaɔa pyi kɔnhɔ p'i sipyiire

* 23:39 Zaburuu 118:26 * 24:15 Dajɛli 9:27; 11:31; 12:11

ti piinŋe. Ali Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, nago ba pu da já ba pee be piinŋe we, pu bi da ba pee be piinŋe. ²⁵ Li wii, ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

²⁶ «Ayiwa sipya wa ba yi pye: «Li wii, sige ke ni Shəwəw wu jə!»), yi ganha bu she wà we. Kelee wa bu yi pye: «Li wii, maaja ke ni wu wa nahal», yi ganha bu dà yee na we. ²⁷ Kile bu ji Kile-nəhə na, kpeenge ki ma nə camutomə ni nəgana lemu na ge, lee pagana li na Sipya Ja wu be wa da ba ba. ²⁸ Xuu wemu ni yaxugo je ge, wà tobinye ya yiye pinne.

Sipya Ja pagana

(Marika 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ «Pee kanhagbə pu wo caya yi ba doro ye, taapile ni nibiige na ba jé caŋa ki ni; yeŋe wa da kpeenge yeege we. Wəwəw ki na ba yiri yiri fugba we ni na pa do. Fugba wu sefeere ti na ba jele. ³⁰ Wee tuun wu ni Sipya Ja wu wo jaha shesheere te, tee na ba ja fugba we ni. Shi wemu beeri wu je jine ke na ge, wu beeri na ba mehe suu. Wu na ba Sipya Ja wu nibawo ja fugba jahaya ye na ni sefeere ti beeri, ni nəwəw nigbə ni. ³¹ Maga nigbəhə ki mee li na ba foro. Sipya Ja w'a sipyii piimu jaha bulo ge, wu na ba melekee tun pu pee pinne, na yiri koŋə ki kabaya shisheere wu beeri na, na ba pu pinne xuu nigin ni, ma li jəwəw koŋə ke kabaŋa ka na, na se koŋə ke kabaŋa ka mu.

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Marika 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² «Naha shesheere ta te nitoodige shizhaa na: Ki geye ye ba jəwəw kəwəw na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce na ki nagoo pyeduun w'a teŋe. ³³ Mu li wa, yi ba kii keree kii beeri naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Sipya Ja w'a teŋe na xə, na w'a nəwəw xə kujəwəw li jəwəw na. ³⁴ Can na n'a da yi jo yi mu jo sipyii piimu pu wa jii na nime ge, sani pee beeri pu xu ge, kii keree kii beeri jəwəw na va. ³⁵ Fugba we ni jine ke na ba doro, ga ne joməwəw pe wa da doro bada we.

Kile ye nigin pe w'a taaxəwəw li tuun ce

(Marika 13:32-37; Luka 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ga sipya wa shishiin wa kee caŋa ke ni wee tuun we ce we, ali fugba melekee pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile ye nigin pe w'a kee caŋa ke ni wee tuun we ce. ³⁷ Ba Nuxhun wo caŋa jii li keree k'a pye we, mu Sipya Ja wu be cabaŋa k'a da ba bye. ³⁸ Na logbəhə ki ta ki sanha ba we, sipyii pu bi li, na gbuu, na cèe leŋe, na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nəwəw caŋa kemu Nuxhun ya jé kəwəwəwəw ki ni ge.* ³⁹ Pu ya puyə kaala kaa la shishiin be na we, fo na she logbəhə ki pye k'a pa, na pu beeri juŋəwəw tugo. Mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaŋa. ⁴⁰ Wee tuun wu ni namaa shuun na ba bye pu kerəye ni, p'a nigin wa lə, na wa yaha wà. ⁴¹ Cèe shuun na ba tira tiree, wa na ba lə na wa yaha. ⁴² Lee wuu na yi kori yaha jii na bani caŋa kemu Kafəwəw w'a ma ge, yi wa kee ce we. ⁴³ Yi li ce na puga fəwəw da ba li ce na we tuun we ni nagaa da ba ba nibiige ni, wu bi da gori yaha jii na. Wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga we. ⁴⁴ Lee wuu na yi be pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soŋi tuun wemu ni we, wee tuun weye pyaa ni wu da ba.

Kapyebye nizaama ni wu niguuməwəw keree

(Luka 12:41-48)

⁴⁵ «Kapyebye jəwəwəw fəwəw fungəwəw fəwəw wemu wo kafəwəw w'a wu teŋe wu puga ki wo kapyebyii pusamaa juŋəwəw ni, na wu pye na w'a pu yaligee keree jaha wo ki tuun ni ge, wee je jəwəw we? ⁴⁶ Wee kapyebye wu kafəwəw wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee je duba pya. ⁴⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafəwəw wu na ba wu teŋe wu keŋe yaŋmuyəwəw yi beeri juŋəwəw ni. ⁴⁸ Ga wee kapyebye we bu da sipyikuŋəwəw, wu na li kəwəw wuyəwəw funŋəwəw ni na wee kafəwəw w'a da zhe məwəw. ⁴⁹ W'a jəwəw kəwəw na wu kapyebyenii pu sani, na li, na gbuu ni yagbagbaa ni. ⁵⁰ Ayiwa, caŋa kemu ni tuun wemu wu je kapyebye wu ya wu kafəwəw wu soŋi-i ge, kee caŋa ke ni wee tuun we ni wu da ba. ⁵¹ Wu na ba wee kapyebye we kəri, na wu taa pinne ni shuun shuun juu ni. Mesuu ni gankunnəwəw na ba bye wà.

* 24:38 ZhenEzi 7:7

25

Talenε lemu l'a jo dojiŋe pushaa ke wu shizhaa na ge

¹ «Ayiwa, fugba saanra ti na ba foro dojiŋe pushaa ke wa feni, piimu ya pu sokinnaa lo na se di zhe cenabun poo wu juŋo círi ge. ² Pu ke wu ni, kaguro wa wu bye fungonyo baa fee, kaguro wa di je fungonyo fee. ³ A fungonyo baa fee p'i pu wo sokinnaa pu lo, ga p'i ya ta sinme patii lo na taha sokinnaa pu na we. ⁴ A fungonyo fee p'i pu wo sokinnaa pu lo, na sinme patii be lo na taha pu wo sokinnaa pu na. ⁵ A cepoo w'i mo, wu da ba we. A ηmunumō di pu beeri ta, a pu beeri di ηmunō. ⁶ A mujuu la di ba foro jijiŋe ki na na: «Cenabun poo wu we! Yi foro she wu círi!» ⁷ Wee tuun wu ni a dojiŋe pushaa ke wu beeri di yiri, na pu sokinnaa pu ya ya. ⁸ A fungonyo baa fee p'i fungonyo fee pu pye: «Wèe wo sokinnaa p'a zhaa da furi, yi sinme dooni wa kan wu mu.» ⁹ A fungonyo fee p'i pu pye: «Ahayi! Sinme pemu pu je wèe mu ge, pee wa da ga wèe ni yee yaa we. Yi she sinberelée pu mu, y'i she pa sho yiye mul!» ¹⁰ A fungonyo baa fee p'i gari sinme pu feni, a cenabun poo wu ba na pu yaha wà. Pushaa kaguro wemu w'a bi gbegele ge, a pee di jé ni cenabun poo wu ni cekaanra puga ki ni. A p'i gbura ki shōhō. ¹¹ Lee kadugo taan a pii pu be di ba nō, na xhuulo na: «Kafō, kafō, gbura ki mugi wu mu!» ¹² Ga, a cenabun poo wu pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu jo ne yee ce we.» ¹³ Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani yi wa kee caŋa ke ni wee tuun we ce we.

Talenε lemu l'a jo na jaha tii wari kegaanja pyevεε pu na ge
(Luka 19:11-27)

¹⁴ «Fugba saanra t'a foro ná wa feni wee wemu ya gaarji kulo ni ge. A w'i wu kapyebyii pu yiri, na wu keŋe yara li kaa le pu keŋe ni. ¹⁵ A wu wari talaan kaguro kan wa mu, na wari talaan shuun kan wa mu, na talan nigin kan taanri wo wu mu. Wee wari we ya kan pu mu na saha ni pu beeri nigin nigin wu wo sefeere juŋo kana ni. ¹⁶ Kaguro w'a kan wemu mu ge, a wee di wakaraa kegaanja jo kōn ni wu wo wu ni. A w'i wari talaan kaguro wa betii ta na fara we wu kaguro wu na. ¹⁷ A shuun fō wu be di kegaanja pye ni wu wo wu ni, na talaan shuun wa ta na fara wu na. ¹⁸ Ga, a talan nigin fō wu she wege tugi, na wu kafō wu wo wari wu ηmōhō wà. ¹⁹ A kapyebyii pu kafō wu sii mo wà, na na pa ba. Ba w'a pa ba we, wu ni kapyebyii pu ni, a p'i jate wu wolo. ²⁰ A wari talaan kaguro fō w'i fulo wu na ni we wu kaguro wu be ni na jo: «Na Kafō, talaan kaguro mu ya kan ne mu, we kaguro we ne ta wu kuduun.» ²¹ A wu kafō wu wu pye: «L'a jo kapyebye nizaama jōmεε fō. M'a pye jōmεε fō kafenhēfenhēne ni, lee wuu na n'a da kagbōhō kaa le ma keŋe ni. Pa wu binne funjo taan!» ²² A talaan shuun fō wu be di fulo wu na, na wu pye: «Na kafō, talaan shuun mu ya kan ne mu, we shuun we ne ta wu kuduun.» ²³ A wu kafō wu jo: «L'a jo, kapyebye nizaama jōmεε fō. M'a pye jōmεε fō kafenhēfenhēne ni, lee wuu na n'a da kagbōhō kaa le ma keŋe ni. Pa wu binne funjo taan!» ²⁴ Lee kadugo na a wari talan nigin tavō wu be di fulo na jo: «Na kafō, ne bi li ce jo mu keree k'a waha. Mu ya xuu wemu nugi we, wee xuu wu wo yalōrō mu ya luu. Mu ya xuu wemu wo yashi wá we, wee xuu wu wo yapyiire mu ya gōn. ²⁵ Ne fya, na she ma wari wu ηmōhō jijiŋe ke ni. Wu we!» ²⁶ A wu kafō wu wu pye: «Kapyebye niguumō saa fō mu je. Mu ya li ce na ne ya xuu wemu nugi we, na wà ne na wo yalōrō ti luu, na na yapyiire ti kōn xuu ni ne ta wemu wo yashi wa-ε ge, ²⁷ go mu bi yaa na she na wari wu yaha banji na de, kōnhō di ba ba, di she wu lo ni wu kuduun ni.»

²⁸ «Yi wu wo wari talan nigin wu sho wu na, y'i wu kan talaan ke fō wu mu! ²⁹ La je wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na, la jehe wu mu. Ga la je wemu mu we, ali nifenhēfenhēne lemu be li je wu mu ge, lee be na ba sho wu na. ³⁰ We kapyebye niguumō we kunni, yi wu co wá kpεenge ke na nibiige ki ni! Mesuu ni gankunnō na ba bye wà.

Taaxō li wo kiiri we

³¹ «Sipyá Ja wu ba ba wu nōrō wu ni tuun wemu ni ni melekεε pu beeri ni, wu na ba diin wu saanra koro nōrō wuu li ni. ³² Shi we beeri na ba binne wu taan. Wu na ba pu

waa na laha pu ye na ba yatɔnahama ma wu dubyaa ni wu sikaa waa laha me pu ye na we. ³³ Wu na ba dubyaa pu yaha wu kanige ce, na sikaa pu yaha wu kamene ce.

³⁴ «Ayiwa, saan wu na ba wu kanige ce wuu pu pye: <Yi pa, na To wu wo duba nagoo pee. Saanra temu t'a gbegele na yaha yee jaha na fo koŋo ki yaaduun wu ni ge, yi pa je tee ni, y'i ti pye yi wuuro. ³⁵ Bani xuugo ya ne ta, a yee di ne kan ne li. Waga ya ne ta, a yee di ne kan ne gba. Ne bi bye nabun, a yee di ne tirige yi kaban. ³⁶ Fafunmo bye ne na, a yee di ne fafunmo pu xo. Ne bi bye yama fo, a yee di ne keree ya. Ne bi bye kaso ni, a yee di she foro ne na.> ³⁷ Ayiwa, pee sipyii piimu p'a Kile jomε co ge, pee na saan wu pye: <Kafɔ, tuun weke ni we d'a mu xuugo wo wu ja, na yalige kan mu mu we? Kelee na mu waga wo ja, na mu kan mu ya gba we? ³⁸ Tuun weke ni we d'a mu nabɔ wo wu ja, na mu tirige wu puga, kelee na ma fafunmo wo ja, na pee fafunmo pu xo we? ³⁹ Tuun weke ni we d'a ma yama wo, kelee na ma kaso wo wu ja, na she foro ma na we?> ⁴⁰ Saan wu na pu pye: <Can na n'a da yi jo yi mu jo tuun beeri ni yee ya lee la pye ali ne cebooloo pu beeri wo nifenhɛfɛnhɛne nigin be na ge, ne na yee ya li pye.>

⁴¹ «Lee kadugo na saan wu na kamene ce wuu pu pye: <Yi laha na taan, yee laji fee piiri! Yi she nafugibaaga ki ni, kee kemu k'a gbegele na yaha Shitaanni ni wu wo melɛke pu kaa na ge. ⁴² Bani xuugo bi bye ne na, yee di ya ta yalige kan ne mu we. Waga bi bye ne na, yee di ya ta ne kan ne gba we. ⁴³ Ne bi bye nabun, yee di ya ta ne tirige yi puga we. Ne bi bye fafunmo ni, ye di ya ta ne fafunmo pu xo we. Ne yama wo bi bye, ne bi bye kaso ni, yee di ya ta she foro ne na we.> ⁴⁴ Ayiwa, pee be na wu pye: <Kafɔ, tuun weke ni we d'a mu xuugo wo wu ja, kelee ma waga wo, kelee ma nabɔ wo, kelee ma fafunmo wo, kelee ma yama wo, kelee ma kaso wo, na li she we da ma tege-ε we?> ⁴⁵ Saan wu na pu pye: <Can na n'a da yi jo yi mu, yee bu bye yee di ya lee la pye ali ne cebooloo pu beeri wo nifenhɛfɛnhɛne nigin be na we, yee ya ta li pye ne na we.> ⁴⁶ Pee na ba je kanhama nixhɔbaama ni. Ga piimu p'a tii ge, pee na ba je ni sicuumo nixhɔbaama ni.»

26

Yawutuu juɲɔfee p'a woni pye Yesu kaa na
(*Marika 14:1-2; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53*)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomɔ pu beeri jo xo sipyiiire ti mu we, na wu kalaapiire ti pye:
² «Y'a li ce na cabyaa shuun te ni Nuwuuro ti wo Kalene l'a da no. Sipya Ja wu na ba je keye ni, p'a wu kori tige na.»

³ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivee juɲɔfee ni Yawutuu nohɔlee p'i she puye pinne Kayife kaban, wee je saraya jaha shɔɔnrivee wo juɲɔfɔgbɔ we. ⁴ A p'i be yi na na pu Yesu peele co hmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. ⁵ Ga, a p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalene li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti te ni we.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu juɲɔ ni
(*Marika 14:3-9; Yohana 12:1-8*)

⁶ Na Yesu yaha Betani kulo li ni Simɔ kaban, togo k'a fenhe wemu co toro ge, ⁷ a cee wa di fulo wu na ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ji pɛewa lasikoli wa na. A wee cee wu Yesu yaha wu na li, na ba wee lasikoli wu wo wu juɲɔ ni. ⁸ Ba Yesu kalaapiire t'a lee ja we. A pu logoo di yiri, a p'i jo: «Te kakara te wo juɲɔ di je leke we? ⁹ We lasikoli we bi da ja bere wari nijeheme na, na wee kan funmɔ fee mu.» ¹⁰ Ba Yesu ya lee ce we, na jo: «Naha na y'i we cee we zo tenri we? Go kasaana w'a pye me ne na. ¹¹ Funmɔ fee na da daa yee te ni tuun beeri ni, ga ne kunni wa da ba bye yee te ni tuun beeri ni we. ¹² We lasikoli we w'a wo na na ge, w'a wɛri na cepeuro ti kemε yaha faja le kaa na. ¹³ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu beeri ni pe Kile Jozaama pe ya jo ke koŋo ke na ge, le we cee we ya pye ge, li be na baari wa, na sipyii pu funyo tirige ni wu kaa ni.»

Zhudasi ya Yesu shaa di le keye ni
(*Marika 14:10-11; Luka 22:3-6*)

¹⁴ Ayiwa, Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa, wemu mege ki bye na Zhuda Isikariyoti ge, a wee di she saraya naha shoonrivere jurɔfere pu mu, ¹⁵ na she pu pye: «Ne bu Yesu le yee keje ni, juu yee di da gan ne mu we?» A p'i warifyen tuunɔo kele taanri (30) tɔɔ kan wu mu. ¹⁶ Na co wee tuun wu na a Zhuda di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keje ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li shiizhan

(*Marika 14:12-21; Luka 22:7-14, 21-23; Yohana 13:21-30*)

¹⁷ Shizhenhere Baa Buuri wu wo Kalene li cazhiige ke, a Yesu kalaapiire t'i fulu wu na, na wu pye: «Ma funɔo wa wu Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele xuu weke ni we?»

¹⁸ A Yesu di pu pye: «Yi she kanha ki ni, y'i she shen wefɔo pye: «Karamɔgo w'a jo na wee wo tuun w'a nɔ, na mu kaban wee ni wu kalaapiire t'a da ba Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li.»» ¹⁹ A kalaapiire t'i li pye ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

²⁰ Ba piige k'a pa wɔ we, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu diin na li. ²¹ Na pu yaha pu na li, a Yesu di ba jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba ne le keje ni yee ni.» ²² A kalaapiire ti nahaya di sii tanha fo xuuni. A pu beeri di jɔ kɔn na wu yegee nigin nigin na: «Ne wi ya, Kafɔo?» ²³ A Yesu di pu pye: «Wemu w'a wu keje ki le golege ki ni ni ne ni ge, wee w'a da ba ne le keje ni. ²⁴ Sipya Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba Sipya Ja wu le keje ni ge, bɔɔngɔ ki je wefɔo wogo. Ali wee n'a wu da bye pu ya wu se be we, lee bi da bɔɔ wu mu.» ²⁵ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keje ni ge, a wee be di wu yege na: «Ne wi ya, Karamɔgo?» A Yesu di wu pye: «Mayer pyaa k'a yi jo.»

Kafɔo fefere yalige ki keree

(*Marika 14:22-26; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25*)

²⁶ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lo, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wa lo yi li, ne ceepuuro ti wa te!» ²⁷ Lee kadugo na a wu erezen loho ceegbuu li lo, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu, na jo: «Yi beeri pu ka gba ke ni, ²⁸ ne shishan pu je pe, Kile wo karijerege jomee li wo shishan pe. Sipyijehemee wuu na p'a wo, na pu jurumu wu yafa pu mu. ²⁹ N'a da yi jo yi mu, na co nime na, n'a da ke erezen loho ke ka gba nige we, fo cana kemu n'a da ba ki nivorɔo gba ni yee ni na To wu saanra ti ni ge.» ³⁰ Ba p'a li xho we, na Kile masɔɔo yoyo cee. Lee kadugo taan a p'i foro kari Oliviye faaboboɔo ki na.

Yesu ya jo na Pyeri na ba foro wee kaa taan

(*Marika 14:27-31; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38*)

³¹ Ayiwa, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee beeri na ba baa na ne ye nigin yaha nijaa wo piige keye pyaa ni, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ne na ba yatɔnahama wu gbo, dubyagbaha ki dubyaa pu beeri na baa caaga.»* ³² Ga ne ba je na foro xu ni tuun wemu ni, ne na dorɔo yi naha na Galile fiige ki ni.» ³³ A Pyeri di jo: «Ali pusamaa beeri jehe baa na ma wa, ne wa da ga ma wa bada we!» ³⁴ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige keye pyaa ni, yani xhuupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan tɔɔnii taanri.» ³⁵ A Pyeri di wu pye: «Ali li mehe yaha ne wu xu be ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa taan we.» A kalaapiire tisara beeri di yee ninuɔo jo.

Yesu ya Kile jeri Zhetisemane tiire tege ki ni

(*Marika 14:32-42; Luka 22:39-46*)

³⁶ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari xuu wa ni, wemu mege ki je na Zhetisemane ge. A wu pu pye: «Yi tiin naha, di she Kile jeri meke.» ³⁷ A wu gari wa ni Pyeri ni Zebede jalaa shuun wu ni. A l'i sii wu zo wu kanha fo xuuni, na wu naha be tanha. ³⁸ A wu pu pye: «Ne zo we beeri w'a tanha fo ne na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jii na ni na ni!» ³⁹ A wu she naha na jeri, na buri jine na, na Kile jeri na:

* 26:31 Zakari 13:7

«Na To le kanhama cεεgbuu le sanha lii na na, ni li na já bye. Ga lee be na, ne wo nidaan ganha bu bye we, fo mu wo nidaan.»⁴⁰ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yíri, na ba pu ta p'a ηmunɔ. A wu Pyεeri pye: «Yee ya já kori yaha j̄ni na ni ne ni na ali leeri nigin be pye-e ya?»⁴¹ Yi kori yaha j̄ni na! Yi da Kile j̄eri, k̄nhɔ yi ganha bu jé nɔwuuro ni we. Sipya munaa ya sɔɔ, ga wu ceepuuro fanha k'a c̄εε.»⁴² A Yesu di laha pu t̄aan t̄ɔj̄ni shuun wuu li ni, na she Kile j̄eri na: «Na To, li bu da nago le kanhama cεεgbuu le sanha da já lii ne na we, fo ne bu gba li ni, wee tuun wu ni mu wo nidaan wu pye.»⁴³ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yíri, na ba pu ta p'a ηmunɔ sanha, bani ηmunumɔ pu bi shɔ pu ni.⁴⁴ A Yesu di pu yaha wà, na laha pu t̄aan sanha, na she Kile j̄eri t̄ɔj̄ni taanri wuu li ni, na guri pee jomɔ pe ninumɔ na sanha.⁴⁵ Lee kadugo na a wu guri pa wu kalaapiire ti yíri, na ba pu pye: «Yee wa ηmunɔ sanha na ηmɔni gε? Tuun w'a nɔ, Sipya Ja wu na ba jé jurumupyii pu keje ni.⁴⁶ Yi ȳiri wù da se! Li wii, ná wemu w'a da na le keje ni ge, wee ya nɔ.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Marika 14:43-50; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Zhudasi di nɔ, wee je kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa. A wu nɔ ni sipyijehemεε pii ni. ηmɔparaa ni pubegeε ki bye pee mu. Saraya jaha shɔɔnrivεε j̄uj̄ɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε pu bi pee tun.⁴⁸ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le keje ni ge, wee bi jaha shesheεε ta she sipyiire ti na na: «Di ba she j̄ɔsɔɔnrɔ fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa.»⁴⁹ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Faabye Karamɔgɔ!» Na j̄ɔsɔɔnrɔ fò kan wu mu.⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Na nanii, lemu na m'a pa ge, lee pye.» Wee tuun wu ni a sipyii pusamaa di fulo Yesu na, na wu co.⁵¹ A Yesu wo kalaapiire la di li wo ηmɔpara k̄ɔngi li forogo ni, na saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄uj̄ɔfɔgbɔ wu wo kapyebye niwεje paa laha.⁵² A Yesu di lee kalaapiire li pye: «Ma ηmɔpara le le wà li forogo ki ni, bani piimu p'a ηmɔparaa luu ge, ηmɔparaa ki da ba pee be j̄uj̄ɔ tugo.⁵³ Go ne bi da já na To wu j̄eri w'a melekeε pii yaha na pa nime nime piimu ya j̄ehε miliyo na ge, ta mu ya lee cε we? ⁵⁴ Ga lee da ba bye, Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee j̄ɔ na fa dii we? Bani Kile Kafila w'a li she na fo kii keree kii bu bye.»

⁵⁵ Lee kadugo na a Yesu di sipyiire ti pye: «A yee di ba ni ηmɔparaa ni pubegeε ni ne t̄acoj̄ɔ ni ma na jo kakuubye di je ya? Ne bi den caja beeri Kile-peεje pugbɔhɔ ki ni, na sipyii kalaa, yee di ya ta ne co we.⁵⁶ Ga kii keree kii beeri ya pye k̄nhɔ Kile tudunmɔɔ p'a yemu beeri ka Kile Kafila wu ni ge, yee beeri j̄ɔ di fa.»

Ayiwa, a wu kalaapiire ti beeri di baa caaga na wu yaha wà.

Yesu ya yere kiirikɔɔn kuruj̄ɔ ki jahagbaa na

(Marika 14:53-65; Luka 22:54-55, 63-71; Yohana 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Piimu p'a Yesu co ge, a pee di gari ni wu ni Kayife kaban, wee je saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄uj̄ɔfɔgbɔ we. Saliya karamɔgɔlɔɔ ni Yawutuu jahagbaa fεε pu nibinnege ki bye wà.⁵⁸ A Pyεeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄uj̄ɔfɔgbɔ wu wo kaaja ki ni. Ba w'a jé kaaja ki ni we, na diin gedii pu t̄aan k̄nhɔ wu ba le kaa le nɔhɔ ja.⁵⁹ Saraya jaha shɔɔnrivεε j̄uj̄ɔfεε pu fara kiirikɔɔn kuruj̄ɔ ki na, pee bi can baa wo seeri kaa la shaa Yesu feni k̄nhɔ p'i wu gbo.⁶⁰ Ga pu ya li ta we, ali na li ta be sipyijehemεε bi ma na kafineye leni Yesu na. A sipyii shuun wa be di ba nɔ kurogo ki na, na pu woyo jo na: ⁶¹ «We ná we ya jo na wee na já Kile-peεje pugbɔhɔ ki ja, na ki yereje cabyaa taanri funj̄ɔ ni.»

⁶² Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄uj̄ɔfɔgbɔ wu ȳiri yere, na Yesu pye: «Jomɔ pemu beeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu j̄ɔ shɔ-ε gε?»⁶³ Ga, a Yesu di cari wuyε na. A saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄uj̄ɔfɔgbɔ wu jo: «Ma bi je Shɔɔɔ we, Kile Ja we, ne li shaa ma mu Kile j̄ni wo wu mege na, jo ma yee jo wù mu.»⁶⁴ A Yesu di wu pye: «Maye pyaa ki wa yi yu. Ga n'a da yi jo yi mu jo na co nime na, yi na ba Sipya Ja wu nidεnge ja Se Beeri Fɔɔ Kile kanige cε. Yi na ba wu nibawo ja be sanha fugba jahaya ye na.»⁶⁵ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivεε wo j̄uj̄ɔfɔgbɔ wu wuyε pyaa

wo fadenje sheengi, na jo: «Kile mege w'a kyeege me de! Naha feni wu je sanha seere pu mu we? Y'a wu Kile mekyeegere jom pu logo nime. ⁶⁶ Yee di wa yee yu we?» A p'i wu pye: «W'a yaa na wu gbo.»

⁶⁷ Ayiwa, a p'i joloh tugi na wa wu naha ni, na wu kpon ni kaguruyo ni. A pii di kadahaa ja wu nibege ni. ⁶⁸ A p'i jo: «Shonwo we, ma bi sii Kile tudunmw we, ma kponwo wu mege yiri wu mul!»

Pyeeeri ya foro Yesu kaa taan

(Marika 14:66-72; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ayiwa, lee bi Pyeeeri nideenge ta kpeenge ki na kaaja ki ni, a kapyebyezhwa wa di fulo wu na, na wu pye: «Go mu be wu bye ni Galile sheen Yesu ni.» ⁷⁰ Ga, a Pyeeeri di foro wu kaa taan sipyii pu beeri nii na. A wu jo: «Ne ce yee mu wa yu we.» ⁷¹ Lee kadugo na a Pyeeeri di gari kaaja ki tajege ki yiri. A kapyebyezhwa wa be di wu ja wa, na wee xuu wu wo sipyii pu pye: «We na we be wu bye ni Nazareti sheen Yesu ni.» ⁷² A Pyeeeri di foro wu kaa taan sanha, na gaa. A wu jo: «Ne we na we ce we.» ⁷³ Ba jeri ya pye we, piimu pu bi yere wa ge, a pee di fulo Pyeeeri na, na wu pye: «Nakaara baa mu be wu wa pu ni. Bani mu jogana li be l'a mu tayirige shee.» ⁷⁴ Ga, a Pyeeeri di gaa, na wuyelaji. A wu jo: «Ne we na wu ce we.» Taapile ni a xhupoo di mee su. ⁷⁵ Ayiwa, a Pyeeeri funjo di do ni Yesu jom pu ni na: «Yani xhupoo wu pa mee su ge, mu na ba foro ne kaa taan tojni taanri na mu ya ne ce we.»* A Pyeeeri di foro kari kpeenge ki na, na she mee su fo xuuni.

27

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Marika 15:1; Luka 23:1-2; Yohana 18:28-32)

¹ Nisogboh ki na a saraya naha shonrivwe njofee pu beeri ni nholwe p'i be yi na na Yesu ya yaa na wu gbo. ² A p'i wu po, na she wu le gbafeneere Pilate keje ni.

Zhudasi xugana

(Kapyegee 1:18-19)

³ Ayiwa, Zhudasi wemu w'a Yesu le keje ni ge, ba wee ya li ja na p'a Yesu kayuu li jo na yaha na pu wu gbo we, a li daajenje di je wu ni, a wu wari tuujwo kelee taanri (30) wu lo, na wu she ki tereje saraya naha shonrivwe njofee ni Yawutuu nahagbaa fee pu na. ⁴ A wu pu pye: «Kakuuno ne pye na jaagi baa fo njofee le xu ni.» Ga, a pee di wu pye: «Wee wo naha wa yee ni we? Mu wo njofee wuu li wa lere!» ⁵ A Zhudasi di wari wu shan njije na Kile-peene pugboh ki ni, na gari na she wuyelaji. ⁶ A saraya naha shonrivwe njofee p'i wari wu lo, na jo: «Li ya saha wee pu we wari we le Kile-peene pugboh ki wo keshi wu ni we. Bani shishan pereme pu je pii.» ⁷ A p'i jo be yi na, na wee wari we taga cogo faanrivwo wu wo tege ki shwo, na kee pye pu nabuun faya. ⁸ Lee wuu na p'a kee tege ke mege yiri ali nijaa we be ni na shishan tege. ⁹ Lee funjo ni Kile tudunmw Zheremi bi yemu jo ge, a yee jo di fa. Wu bi jo na: «P'a wari tuujwo kelee taanri (30) wu lo, wee wemu w'a pye wu pereme pu ge. Kee jo ke na Izirayeli nagoo p'a bi be. ¹⁰ A p'i wee wari wu lo na taga cogo faanrivwo wu wo tege ki shwo. Kafwo w'a bi ne pye ne wu yee jo pu mu.»*

Pilate ya Yesu yege

(Marika 15:2-5; Luka 23:3-5; Yohana 18:33-38)

¹¹ Ayiwa, a p'i Yesu yereje Pilate naha taan. A wee di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu je ya?» A Yesu di wu pye: «Uun, ba ma wa yi yu we.» ¹² Lee kadugo na, ba saraya naha shonrivwe njofee ni Yawutuu nahagbaa fee p'a pa wu togo leni we, wu ya wa shishiin be jo shwo we. ¹³ Wee tuun wu ni a Pilate di wu pye: «Keree kiimu beeri na p'a mu jaagi me ge, mu wa ki nuri-i ge?» ¹⁴ Ga Yesu ya wu jo shwo lee la shishiin na we. A lee di gbafeneeri wu fo fo xuuni.

* 26:75 Macoo 26:34 * 27:10 Zakari 11:12-13; Zheremi 32:6-9

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Marika 15:6-15; Luka 23:13-25; Yohana 18:39—19:16)

¹⁵ Ayiwa, gbafeneeri wu bi tee na kaa la pyi. Lee jε, yee beeri ba Yawutuu pu wo Bulooro Nuwuuro Kalene l'a nɔ wε, w'a kasoleme nigin wa yaha, na saha ni sipyii puyε pyaa wo jidaan wu ni. ¹⁶ Lee bi kasoleme wa ta wà wemu mege ya foro ge. Wu mege ki bye na Barabasi. ¹⁷ Sipyiiire ti bi pa binne a Pilate di pu pye: «Barabasi ni Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, pee shuun wu ni yi funɔɔ wa pu weke yaha wε?» ¹⁸ Bani Pilate bi li ce na Yesu wo jεpεen na p'a bi wu le wee keje ni. ¹⁹ Na Pilate nideenge yaha kiiri wu takongo ki ni, a wu shɔ w'i tuduro yaha p'a pa jo wu mu na: «Ma ganha bu da ma tɔɔgo le we jaagi baa fɔɔ we wo keree ki ni wε, bani we keree k'a ne kanha shen xuuni ɔmunɔgo ni piige ki ni.»

²⁰ Ga, a saraya jaha shɔɔnrivee juɔɔfεε ni Yawutuu jahagbaa fεε p'i sipyiiire ti sɔn na pu Pilate jεeri na wu Barabasi yaha, w'i Yesu gbo. ²¹ A gbafeneeri wu guri pu pye sanha: «Yi funɔɔ wa pu weke yaha yi mu pii shuun we ni wε?» A p'i wu pye: «Barabasi.» ²² A Pilate di pu pye: «Yesu wemu p'a byi Shɔvɔɔ wu ge, di leke pye wee na wε?» A pu beeri di wu pye: «Wu kori tige na!» ²³ A Pilate di pu yege na: «Kakuunɔ leke wu d'a pye wε?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tãan na: «Wu kori tige na!» ²⁴ A Pilate di ba li ta na wee wa da le já wε, bani la li bi faraa sipyiiire ti kafugo na. A w'i lɔhɔ ko, na wu keye je sipyiiire ti beeri nii na, na jo: «Ne tɔɔgo wa ni yi ni we jaagi baa fɔɔ we wo shishan pu wo na wε. Yeeye pyaa wo keje woyo yi wa yere.» ²⁵ A sipyiiire ti beeri di jo: «Wu shishan pu to wèe ni wù nagoo juɔɔ ni!» ²⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na wu le pu keje ni pu kori tige na.

Sɔrɔsii p'a Yesu la wolo

(Marika 15:16-20; Yohana 19:2-3)

²⁷ Ayiwa, a gbafeneeri wu sɔrɔsii p'i gari ni Yesu ni gbafeneeri wu kaɔɔa ki ni. A sɔrɔsii pu kurunɔ ki beeri di foro pinne wu feni. ²⁸ A p'i Yesu faya yi wolo wu na, na fadeboronɔ nijiga ka le wu na. ²⁹ A p'i xhuyo shin na pye saanra juɔɔnɔ, na lee tɔ wu juɔɔ ni, na wahagaan le wu kanige keje ke ni. A p'i xhɔ na ganha na nuguro sinni wu fεε ni, na wu la wo, na yu: «Naabye Yawutuu saan we!» ³⁰ A p'i ganha na jɔlɔhɔ tugoo na woni wu na, na wahagaan li lɔ, na wu kpɔɔn juɔɔ ke ni. ³¹ Ba p'a wu la wolo xɔ mu wε, a p'i fadeboronɔ nijiga ki wolo wu na, na wuyε pyaa wo faya yi le wu na, na gari ni wu ni di zhe gori.

P'a she Yesu kori tige na

(Marika 15:21-32; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

³² Ayiwa, ba p'a foro kanha ki ni wε, na jiri Sirine kulo li shen wa na, wee mege ki bye na Simɔ. A p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ. ³³ A p'i she nɔ xuɔ wa ni, wee mege jε na «Goligota», lee kɔri jε: «Nugɔrɔɔ xuɔ.» ³⁴ A p'i duven suri durɔgi losorogo ka ni na kan wu mu wu gba. Ba w'a yee jεhe wε, wu ya sɔɔ na yi gba wε.

³⁵ Ba p'a wu kori xɔ wε, a sɔrɔsii p'i kagaanshaan pye, na wu faya yi taa taa pu ye na na saha ni lee ni. ³⁶ Lee kadugo na, a p'i diin na ganha na wu kaseri. ³⁷ P'a Yesu jaagi lemu na ge, a p'i yee ka kɔɔrɔ la na na kori wu juɔɔ na na:

YESU WU Jε WE, YAWUTUU WO SAAN WE.

³⁸ A p'i nagaapeleye shuun wa kori tiye na ni Yesu ni. Nigin wa bye wu kanige ce, nigin wa di jε wu kamene ce. ³⁹ Kodorooloo pu bi pu juɔɔ kori, na wu shehele, ⁴⁰ na yu: «Mu wemu w'a jo na mu na Kile-pεeje pugbɔhɔ ki ja, na ki yereje sanha cabyaa taanri funɔɔ ni ge, ma bi sii Kile Ja we, maye shɔ sa! Tigi laha tige ki na!» ⁴¹ Saraya jaha shɔɔnrivee juɔɔfεε, ni saliya karamɔgolɔɔ ni Yawutuu jahagbaa fεε pu be pu bi Yesu la wo, na yu: ⁴² «W'a sipyii piitiilee shɔ, ga w'a da já wuyε shɔ wε! GoIzirayeli wo saan wu jε wii, na wu tigi laha nime korikoritige ki na, wù na dà wu na! ⁴³ «W'a Kile pye wu tadanja. Wu kaa bi dan Kile ni, Kile wu wu tirige sa!»* Ta wu ya jo na Kile Ja wee jε wε?» ⁴⁴ Nagaapeleye yemu p'a kori ni wu ni ge, mu yee be bi wu fanri lee fanhagana li na.

* 27:35 Zaburuu 22:19 * 27:43 Zaburuu 22:9

*Yesu xugana**(Marika 15:33-41; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)*

⁴⁵ Na caɗa ki yaha niɗe niɗe ni, a nibiige di jé fiige ki beeri ni, fo na she da leere taanri.
⁴⁶ Yakonɗo wo tuuno nii taanri wu shizhaa na, a Yesu di ba mujuugboɗo wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri je: «Na Kile, na Kile, jaha na ma d'a na yaha we?»* ⁴⁷ Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni we, na jo: «Kile tudunmɗo Eli w'a yiri.» ⁴⁸ Taapile ni a shen nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyenmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɗoɗo ka na, na she gan Yesu mu wu son. ⁴⁹ Ga, a pusamaa di jo: «Yere wu wu wii Eli bu da wu na da ba wu shɗo!» ⁵⁰ A Yesu di mujuugboɗo la be wá sanha, na xhu. ⁵¹ Lee taapile li ni a Kile-peene pugboho ki nahaparaga faja* nigbilege k'i daa shuun, na lo fugba wu na fo niɗe ke. A niɗe k'i jele, a faaboboyo ye di ja ja. ⁵² A faya yi jo di mugi mugi, Kile wo sipyii piimu p'a bi xu ge, a pee di je. ⁵³ A p'i foro faya yi ni. Ba Yesu ya pa je we, a p'i jé fefere kulo li ni, na puye she sipyinehemee na.

⁵⁴ Sɗosii nuɗofɗo we ni sɗosii piimu samaa pu bi Yesu kasenge pyi ge, ba pee ya niɗe ceɗe ke ni kee keree ki beeri ja we, a p'i sii fya fo xuuni, na jo: «Can na Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we!» ⁵⁵ Cèe niɗehemee pii be pu bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pee bi taha Yesu feni na yiri Galile ni, na baari pyi wu mu. ⁵⁶ Pii meye yi wa ye pu ni: Magadala sheen Mariyama, Yakuba ni Yusufu ye nu Mariyama, ni Zebede jalaa pu wo nu we.

*Yesu legana faja ni**(Marika 15:42-47; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)*

⁵⁷ Ba yakonɗo k'a pa no we, a Arimate shen naafuu foɗo wa di ba, wee mege ki bye na Yusufu. Wee be wu bye Yesu wo kalaapire la. ⁵⁸ A wu gari, na she Yesu nixhugo ki jeri Pilate mu. A Pilate di jo na pu she gbo wu kan wu mu. ⁵⁹ A Yusufu di gbo wu lo, na fatovige nivonɗo ka migile wu na. Kee bi yaa ni lenfu* ni. ⁶⁰ Na she wu le faja nivonɗo ka ni. Wu bi pu pye p'a kee faja ke tugi na yaha wuye kaa na faaya yi ni. A wu xho na kageegboho ka gologolo taga faja ki jo to, na gari. ⁶¹ Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama we, pee bi tiin na saha ni faja ki ni.

P'a sɗosii taha faja ki na na p'a ki nuɗo sige

⁶² Nimuguro ti na, a saraya jaha shonriwee nuɗofee ni Farizheen pii di she gbafeneere Pilate mu. Kee caɗa k'a pye cadeenge ki wo gbegeme pu caɗa ki nimuguro. ⁶³ A p'i ba wu pye: «Nuɗofɗo we, na we jugyee gi sipya we yaha nii na, we fungoɗo wa li na na w'a bi jo na we na ba je na foro xu ni wu caxhugo caɗa taanri wogo na. ⁶⁴ Lee wuu na we funɗo wa ma di sɗosii taha faja ki na, pee di da ki nuɗo sige fo na she cabyaa taanri wu torogo. Konho wu kalaapiire ti ganha bu da ba wu nixhugo ki yu pu da yi yu sipyii pu mu na w'a je na foro xu ni we. Lee bu bye tee kurogo wo jugyeege ti na golo taashiine li be wuro ti na.» ⁶⁵ A Pilate di pu pye: «Sɗosii pu piiri! Lemu beeri y'a giin di bye, konho y'i faja ki nuɗo sige xuuni ge, yi lee pye.» ⁶⁶ A p'i gari faja ki na, na she jatonɗo ki yaa, na fe yaha ki na, na sɗosii pu taha ki na a pee di ganha na ki nuɗo sige.

28

*Yesu ya je na foro xu ni**(Marika 16:1-10; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)*

¹ Ayiwa, ba cadeenge k'a toro we, Dimazhi wu nisooɗo ki na, caɗa ki foroduun wu ni, a Magadala sheen Mariyama ni we wu Mariyama w'i gari di zhe faja ki wii. ² Taapile ni a niɗe ceɗe nigboho di bye. A Kafɗo wo meleke wa di digi na yiri fugba we ni, na ba kagereɗe ki gologolo laha faja ki jo na, na diin ki nuɗo ni. ³ Meleke wu jaha ki bi ji ba Kile-jine je we, wu faya ye di fiinne welewe ba xooɗo je we. ⁴ Sɗosii piimu p'a faja ki nuɗo sige ge, a pee di fya fo na jele, a p'i bye kanna p'a xu. ⁵ A meleke wu ce pu pye:

* 27:46 Zaburuu 22:2 * 27:51 Kile-peene pugboho ki nahaparaga faja: Kee je faja kemu ki bi fefere xuu wu tene kon na wolo fefere ti beeri wo fefere xuu wu ni ge. Lee ya li shee na wa beeri na ja vulo nime Kile na.

«Yi ganha bu da vya wɛ! Nɛ li cɛ jo Yesu wemu p'a kori tige na ge, wee yee wa zhaa. ⁶ Wu wa naha wɛ, w'a jɛ na foro xu ni ba w'a bi yi jo wɛ. P'a bi wu sinniɲɛ xuu wemu ni ge, yi pa wee xuu wu wii. ⁷ Ayiwa nime yi fyaala she yi jo wu kalaapiire ti mu na w'a jɛ na foro xu ni, na w'a gaɲi yi naha na Galile fiige ki ni, yi na zhe wu ja wà. Ye y'a bye nɛ mu di jo yi mu.» ⁸ A cèe p'i fyaala laha faɲa ki na, pu bi fya, ga pu zɔlɔɔ pu bɛ d'a ni fundanga na. A p'i ganha na fe na gaɲi p'i she yee naha jo kalaapiire ti mu. ⁹ Taapile ni a Yesu di ba pu jɲɔ cɪri na pu pye: «Yi faabye!» A cèe p'i fulo Yesu na, na wu co tɔɔyɔ ye na, na pɛɲɛ taha wu na. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Yi ganha bu da vya wɛ! Yi she yi jo na cebooloo pu mu na p'a se Galile ni, na wà p'a da zhe na ja.»

Sɔrɔsii p'a Yesu jɛ wu jo

¹¹ Ayiwa, na cèe pu yaha koo na, sɔrɔsii piimu pu bi faɲa ki jɲɔ sige ge, a pii di gari pee ni, na she kii keree kii bɛeri naha jo saraya naha shɔɔnriwɛɛ jɲɔfɛɛ pu mu. ¹² A saraya naha shɔɔnriwɛɛ jɲɔfɛɛ p'i she puyɛ ja ni Yawutuu jahagbaa fɛɛ pu ni. A p'i jo bɛ yi na, na wari niɲɛhɛmɛ wa kan sɔrɔsii pu mu, ¹³ na pu pye: «Y'a yi yu na Yesu kalaapiire t'a yee niɲmunuyɔ yaha, na ba gbo wu yu piige ki ni. ¹⁴ Gbafɛɛri wu bu yee logo, wèe na zhe yee naha shɔɔnri ni wu ni na wù wo se pye, kɔnhɔ yaaga ganha bu yi ta wɛ.» ¹⁵ A sɔrɔsii p'i wee wari wu lɔ, na she li pye ba y'a jo pu mu wɛ. A pee jomɔ pe di jaaga Yawutuu pu tɛ ni. Fo niɲaa we bɛ ni pee jomɔ pe ya yu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(Marika 16:14-18; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegɛɛ 1:6-8)

¹⁶ Ayiwa, a kalaapiire kɛ ni nigin w'i gari Galile ni. Faaboboɲɔ kemu kaa Yesu bi jo pu mu ge, a p'i gari wà. ¹⁷ Ba p'a Yesu ja wɛ, a p'i wu pɛɛ. Ga, a nakaara di bye pii zɔlɔɔ ni pu ni. ¹⁸ A Yesu di fulo pu na, na pu pye: «Fanha ki bɛeri k'a kan nɛ mu fugba we, ni jɲɛ ke na. ¹⁹ Lee wuu na yi nɔ shi wu bɛeri na, y'i pu pye na kalaapiire! Yi pu batize To Kile ni Ja ni Fɛfɛɛɛ Munaa mɛgɛ na! ²⁰ Nɔmɛhɛɛ kiimu nɛ jo yi mu ge, yi pu kalaa na pu taha kee feni! Li wii, n'a da bye ni yi ni jiga bɛeri fo na she koɲɔ xɔ.»

Marika

Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Marika wo nigama

Jɔɔ wu jɛ Marika wɛ?

Marika bi bye Yesu wo tudunmɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ, ga w'a Barinabasi ni Pɔli tɛge pu wo labye wu na (Kapyege 12:25). Wu nu mɛge ki bye Mariyama (Kapyege 12:12). Wu to we ni Barinabasi wo to wu bye cebooloo (Kolose Shɛn 4:10). W'a Tudunmɔ Pyɛri bɛ tɛge wu wo labye wu na (1 Pyɛri 5:13). Pyɛri Egilizi w'a wii na wee mu Marika ya wu wo Kilɛ Jozaama pu ta, bani wee w'a wu kalaa. Wu Girekii mɛge ki jɛ Marika, ga mɛge ka bɛ ki bye wu na Heburuu jomɔ pu ni na Yohana. Wee w'a pe Kilɛ Jozaama pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔ

Piimu jɛ Yawutuu wɛ, pee mu Marika ya pe Jozaama pe tun. P'a li shɛ wɛ na na Kilɛ Ja wu jɛ Yesu, Kilɛ wo sefɛrɛ ti jɛ wemu ni ge. W'a ceepuuro lɔ na pye sipya, na ganha na wuyɛ pyi: Sipya Ja. W'a pa wu ba kapyɛɛ pyi sipyii mu, wu pu jɔɔ wolo (Marika 10:45).

Jozaama Kitabu wu kafila jɔɔ

Marika 1:1-13 Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ ni Yesu batizeli ni wu labye wu jɔɔ.

Marika 1:14—8:30 Yesu ya labye wemu pye Galile fiige ki ni ge, Yesu ya li shɛ na: «Kilɛ saanra t'a tɛɛɛ yi na.» Le wu bi byi ge, lee bɛ bi li shɛ can na: W'a yama fɛɛ cuɔɔ, na jinaa kɔri yeege sipyii ni, na yu ni sefɛrɛ ni. Ga sipyii bi puyɛ yegɛ wu keree na na: «We nɔ wɛ di jɛ sipya wekɛ wɛ?»

Marika 8:31—10:52 Kanhama pe pu da ba nɔ Yesu na Zheruzalɛmu ni ge, w'a pee kaa yu.

Marika 11:1—16:8 Yesu cewusana Zheruzalɛmu kabanuyo na.

Marika 16:9-20 Yesu ya jɛ na foro xu ni, na wuyɛ shɛ wu kalaapiire ta na.

Marika funɔ wa mu bɛ di li cɛ ba Oromɛ shɛn sɔrɔsii jɔɔ w'a yi jo wɛ na: «Can na Kilɛ Ja yɛ pyaa ki jɛ we nɔ wɛ.» (Marika 15:39).

Yohana Batizelipye wo Kilɛ jomɔ yɛrɛ

(*Macao 3:1-12; Luka 3:1-18; Yohana 1:19-28*)

¹ Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, pu jɔɔ ti wa te. ² Kilɛ tudunmɔ Ezayi ya li ka Yesu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmɔ we tun ma jahagbaa na

wu ma koo li yaa yaha.»*

³ «Wu mujuu l'a fɔro siwaga ki ni na:

«Yi Kafɔ wu koo li yaa!

Yi wu korogoo ki tii!»*

⁴ Mu Yohana bye siwaga ki ni, na Kilɛ jomɔ pu yɛrɛ pyi sipyii pu mu na pu daajɛ jo pu jurumu wu na p'i batize, kɔnhɔ pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁵ Zhude fiige ki bɛri ni Zheruzalɛmu shɛn bɛri pu bi se Yohana yiri, na yeree pu jurumu wu na, na puyɛ kaan Yohana wu mu wu na batizeni Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni. ⁶ Yohana yɛ pyaa, jɔhɔyɔ shiire faya yi bye wu na, sɛɛɛ di jɛ wu yapɔɔ. Kabeeye ni wegeye funɔ sɛrɛ, yee yi bye wu jɔlige. ⁷ W'a bi Kilɛ Kafila wu yu na: «We w'a ma nɛ kadugo ge, wee fanha k'a jɛhɛ nɛ wogo na. Na leele, na wu tanhaya mɛrɛ bɛ sanha, nɛ yaa ni lee ni wɛ: ⁸ Nɛ yee batize lɔhɔ ni, ga wee na ba yi batize Fɛfɛrɛ Munaa ni.»

Yesu batizeli ni wu nɔwuuro

(*Macao 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13*)

* 1:2 Malaki 3:1 * 1:3 Ezayi 40:3

⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di ba na yìri Galile Nazareti ni. A Yohana di wu batize Zhurudɛn Gba lɔhɔ ki ni. ¹⁰ Yesu na foro lɔhɔ ki ni, taapile ni a wu fugba wu nɔ na k'a mugi, a Fɛfɛɛrɛ Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira nɛ wɛ. ¹¹ A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu nɛ nɛ nidaan Ja, mu kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa.»

¹² Ba yee ya jo wɛ, a Fɛfɛɛrɛ Munaa l'i gari ni Yesu ni siwaga ki ni. ¹³ A wu cabyaa kɛlɛɛ shishɛɛrɛ (40) pye siwaga ki ni, Shitaanni na wu taanna na wii. Wu bye yacoyo niɲɛ ni, mɛlɛkɛɛ di wu keree yari.

Na Yesu yaha Galile ni

(Macoo 4:12-17; Luka 4:14-15)

¹⁴ Yohana na le xɔ kaso wu ni, Yesu ya kari Galile fiige ki ni, na she Kile wo Jozaama pe yu wà, ¹⁵ na yu: «Tuun w'a nɔ, Kile saanra t'a tɛɲɛ. Yi yere yi jurumu wu na, y'i dà Kile Jozaama pu na!»

Yesu kalaapiire nizhiilee pu yirigana

(Macoo 4:18-22; Luka 5:1-11)

¹⁶ Caɲa ka na Yesu yaha wu na doroo Galile Gba wu nɔ ki na, a wu fyashaa shuun na: Simɔ ni wu ceborona Andire. Jò pu bi waa gba lɔhɔ ki ni. ¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yi taha na feni, di yi pye sipyii shavɛɛ.» ¹⁸ Taapile ni a p'i jɔlɔɔ pu yaha wà, na daha wu feni. ¹⁹ A wu she naha na jeri, na Zebede wo jalaa shuun na: Yakuba ni Yohana. Pu wo jɔlɔɔ pee di bi jooli pu kɔrɔgɔ funɲɔ ni. ²⁰ Taapile ni a Yesu di pu yiri, a p'i pu to Zebede ni kapyebyii pu yaha kɔrɔgɔ ki ni, na daha wu feni.

Yesu ya sipyii kalaa, na jina be kɔri Kapɛrinɔmɔ ni

(Luka 4:31-37)

²¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i gari Kapɛrinɔmɔ kulo li ni. A Yesu di fɛnhɛ jé Kile-pɛɲɛ puga ki ni cadɛɲɛɲɛ ki na, na sipyii pu kalaa. ²² A Yesu wo kalaa wu kangana l'i pu naha wɔ xuuni, bani wu wo we, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu wo wu bye ninumɔ wɛ. Wu wo kalaa wu bi byi ni sefɛɛrɛ ni. ²³ Lee ya bi ná wa ta Kile-pɛɲɛ puga ki ni, jina na nɛ wu ni. A wee di xhuulo na jo: ²⁴ «Naha mu di zhaa wèe feni wɛ, Yesu Nazareti shɛn? M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fɛfɛɛrɛ wo mu nɛ.»

²⁵ A Yesu di din jina wu na, na wu pye: «Cari mayɛ na, m'a foro we ná we ni!» ²⁶ A jina wu ná wu jahara saama na, na sipile wá, na foro wu ni.

²⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu bɛeri mu; fo pu na puyɛ yegee na: «Le bɛ do? We nɛ kalaafomɔ dɛ! Fanha ni we ná we ya yu ni jinaa ni, p'i wu nɔmɛɛ conɛ.» ²⁸ A Yesu mɛgɛ di wakaraa Galile fiige ki bɛeri círi.

Yesu ya yama fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ cuɲɔ

(Macoo 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Ba Yesu ya foro yɛ Kile-pɛɲɛ puga ki ni wɛ, a wu ni Yakuba ni Yohana di she Simɔ ni Andire yɛ kaban. ³⁰ Lee di Simɔ yafezhɔ wu ta w'a sinnɛ ceefuuro kɛɲɛ ni. Ba Yesu ya nɔ wà yɛ wɛ, a p'i wee kaa jo wu mu. ³¹ A wu fulo wu na, na wu co wu kɛɲɛ na na yirige. A ceefuuro t'i wu yaha. A wu yìri, na pu keree yàa.

³² Ba caɲa k'a to wɛ, a sipyii p'i wá na ma wu mu ni yama fɛɛ tuuyo bɛeri ni, ni jinaa wa piimu ni ge. ³³ A kulo li shɛɛn bɛeri di ba binne kɲɔɔ li nɔ na. ³⁴ Piimu p'a bi kanha yama tuuyo niɲɛhɛyɛ kɛɲɛ ni ge, a Yesu di pee cuɲɔ, na jinaa kɔri na yeege sipyiɲɛhɛmɛɛ ni. Wu ya ta sɔɔ jinaa pu mu pu jo wɛ, bani pee ya wu shi cɛ.

Yesu ya Kile Kafila jo Galile ni

(Luka 4:42-44)

³⁵ Kee caɲa ki nimuguro nisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛɲɛɲɛ ki ta ki sanha wo wɛ, a Yesu di yìri, na gari siponɔ ki xuu wa ni, na she Kile nɛɛri wà. ³⁶ A Simɔ ni wu kaafɛɛ di ganha na wu shaa. ³⁷ Ba p'a she wu na wɛ, na wu pye: «Sipyii pu bɛeri p'a mu shaa.»

³⁸ A wu pu jɔ shɔ na: «Wù she xuu watii ni, wù tàan kulogoo kii ni, kɔnhɔ di she Kile Kafila wu jo kee bɛ ni. Bani lee wuu na nɛ pa.» ³⁹ Lee na wu bi Kile Kafila wu yere pyi Kile-pɛɛɛɛɛ piyɛɛ yi ni Galile fiige ki bɛeri ni, na jinaa bɛ kɔri, na yeege sipyii ni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuɔɔ
(Macoo 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Caɲa ka, togo fɔɔ wa ya she nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu jɛeri, na jo: «Mu bu sɔɔ, go mu na já nɛ cuuɔɔ.»

⁴¹ A wu jɛnaara di jé Yesu ni. A wu keɲɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuuɔɔ!» ⁴² Taapile ni a togo k'i wu yaha, a wu juuɔɔ.

⁴³ Lee kadugo na a Yesu di wu yaha kari, na yi jo waha xuuni wu mu na: ⁴⁴ «Kasɛɛɛɛɛ yaha mayɛ na, ma ganha yaaga jo sipya nigin bɛ mu wɛ. Ga she mayɛ she saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wu na. Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li she na m'a cuuɔɔ.» ⁴⁵ Ga, a we ná we di foro na kaan jiiini na doroo. A lee di Yesu pye wu ya já wuyɛ she sipyii na, kulo la shishiin ni wɛ, w'a yere sige ki ni, sipyii p'i se wu mu, na yiri kabaya yi bɛeri na.

2

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuuɔɔ
(Macoo 9:1-8; Luka 5:17-26)

¹ Ba piye ya ya toro wɛ, a Yesu di guri she Kaperinɔmɔ ni. A sipyii t'i yi logo na puga wu wa. ² A sipyiɲɛɛɛɛɛ di ba binne, fo tayerege bɛ ya daa ali kujɔɔ li bɛ jɔ na wɛ. A Yesu di Kile Kafila jo pu mu. ³ Wee tuun wu ni a sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni. Wee na jɛ namaa shisɛɛɛɛɛ keye ni. ⁴ Sipyii pu jɛɛɛɛɛ keɲɛ ni pu ya já gbara Yesu na wɛ. Puga kemu ni wu jɛ ge, a p'i kee wo katanɔ ki lahala wu jɔɔ na, na ná wu ni wu yasinɛɛɛ ki tirige kee wege ki ni. ⁵ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wɛ, na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Na ja, ma jurumu w'a yafa ma mu.»

⁶ Lee bi saliya karamɔgɔlɔɔ pii ta wà tiinne na, a pee di ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: ⁷ «Naha na we ná we di yu le jogana le na wɛ? Kile mɛɛɛ we ya gyɛɛgi. Jɔɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu ni Kile yɛ bɛ wɛ?»

⁸ Taapile ni a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na jo: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ? ⁹ Na ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na wu pye: «Yiri m'a ma yasinɛɛɛ ki lɔ, ma da jaari.» Lɛkɛ l'a faha wɛ? ¹⁰ Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha jɛɛɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu.» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: ¹¹ «Nɛ w'a jo mu, Yiri, m'a ma yasinɛɛɛ ki lɔ m'a se puga!» ¹² Taapile ni a wu yiri, na wu yasinɛɛɛ ki lɔ, na foro kari pu bɛeri jii ni. A l'i bye kakanhana pu mu xuuni fo pu na baraga tɛri Kile na, na yu: «Wèè sanha le jɔhɔ ja wɛ.»

Yesu ya Levi yiri
(Macoo 9:9-13; Luka 5:27-32)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di foro na kari sanha Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyiɲɛɛɛɛɛ di gari wu yiri wà. A wu ganha na pu kalaa. ¹⁴ Na wu nidorogo yaha, a wu Alife ja Levi nidɛɛɛɛɛ ja fanhafɛɛ pu wari wu tashɔɔ ki ni. A wu wu pye: «Taha na feni.» A Levi di yiri, na daha wu feni.

¹⁵ Lee kadugo na a Levi di ba Yesu yiri caɲa ka, na yalige niɲɛɛɛɛɛ yàa wu mu, a wu gari wà. Na wu yaha wu na li Levi kaban, a fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ, ni jurumupyii niɲɛɛɛɛɛ piitiilee bɛ di ba diin na li ni Yesu, ni wu kalaapiire ti ni. Bani sipyiɲɛɛɛɛɛ pu bi taha wu feni. ¹⁶ Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a Yesu ja wu na li ni jurumupyii, ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ pu ni ge, a p'i ganha na wu kalaapiire ti pyi: «Naha na we di li ni fanhafɛɛ wari shɔvɛɛ ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»

¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee logo ge, a wu pu pye: «Sicuumɔ fɛɛ mago jɛ wɛɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ. Sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(*Macoo 9:14-15; Luka 5:33-35*)

¹⁸ Tuun wa ni Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizhɛɛn wo kalaapiire ti bi suun leni na bɛ ni Yawutuu pu wo kalɛgɛɛ ki ni. Na pu yaha lee na a sipyii pii di ba Yesu yege caɗa ka na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire ti fara Farizhɛɛn pu na, pee ya suun leni, mu wo kalaapiire t'i ya suun leni wɛ. Naha na wɛ?»

¹⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ jɛ ba cenabun poo jɛ wɛ. Cekaanra tuun ni, cenabun poo kaafɛɛ na já suun le, na cenabun poo wu yaha ni pu ni shiizhan gɛ? Bada! Na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan, pu da já suun le wɛ. ²⁰ Caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ, pu bɛ na da suun leni.

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalɛ ni wɛ.

(*Macoo 9:16-17; Luka 5:36-39*)

²¹ «Wa shishiin da ga favonɔ tara falɛgɛ na wɛ. Lee bu bye, favonɔ li na nilɛgɛ ki kile zhɛɛngi, kee tashɛngɛɗɛ ki na bɛɛ xuuni. ²² Wa shishiin da ga duvenfomɔ le foroyo* nilɛyɛ ni wɛ. Lee bu bye, duven wu na foroyo yi shɛɛngi, duven we ni foroyo yi bɛɛri na gyɛɛgi. Ga duvenfomɔ w'a leni foroyo nivoyɔ ni.»

Yesu ya yemu jo cadɛɛngɛ ki shizhaa na ge

(*Macoo 12:1-8; Luka 6:1-5*)

²³ Yesu ya pa doroo shinma kɛɛyɛ ya tɛ ni cadɛɛngɛ ka na. A wu kalaapiire ti nidorowuu di koo li jɔ shinma seyɛ ya kɔn. ²⁴ A Farizhɛɛn p'i Yesu pye: «Li wii, kaa lemu ya yaa li pye cadɛɛngɛ ni wɛ, naha na mu wo kalaapiire t'i lee pyi wɛ?»

²⁵ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nɔhɔmɔ pu ta, na pu ta yalige jɛ pu mu-i ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa ja bada-ɛ gɛ? ²⁶ Jegana lemu na w'a jé Kile-pɛɛɗɛ puga ki ni, saraya naha shɔɔnrivɛɛ jɔɗɔfɔ Abiyatari wo tuun wu ni ge, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyɔ ya lɔ na li, na ya kan wu tahama-nɔhɔmɔ pu bɛ mu. Na ta watii bi wee buuri we li wɛ, ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ yɛ bɛ wɛ. Ta yee sanha lee kalaa wɛ?»

²⁷ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Sipya wuu na cadɛɛngɛ k'a pye; sipya ya ta pye cadɛɛngɛ ki wuu na wɛ. ²⁸ Lee wuu na Sipya Ja wu jɛ cadɛɛngɛ ki bɛ Kafɔ.»

3

Yesu ya ná kewaga fɔɔ wa cuuɗɔ cadɛɛngɛ ka ni

(*Macoo 12:9-14; Luka 6:6-11*)

¹ Caɗa ka, Yesu ya jé sanha Kile-pɛɛɗɛ puga ka ni. Ná wa bɛ di jɛ wà wu keɗɛ ke na waha. ² A p'i ganha na Yesu kasɛri, na wu wii, wu bu da wu na da we ná we cuuɗɔ cadɛɛngɛ ni, kɔnhɔ p'i kapuɗɔ ta di wu tɔɔgɔ le. ³ A Yesu di ná kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri yere sipyii pu niɗɛ ni!»

⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a saha na kasaana pye cadɛɛngɛ ni laa, na kakuuno pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Leke l'a saha wɛ?» A p'i fɛhɛ.

⁵ A Yesu loyire wo di ganha na pu wii. A pu niwewaa l'i wu yatɛnyɛ gbo. A wu ná wu pye: «Ma keɗɛ ki sanha.» A wu ki sanha; a wu keɗɛ k'i juuɗɔ. ⁶ Taapile ni a Farizhɛɛn ni Herɔdi wo sipyii p'i foro na she puyɛ ja, kɔnhɔ p'i gbogana sha Yesu na.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fɛɛ cuuɗɔ

⁷ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i yiri na kari Galile Gba wu jɔ ki na. A sipyijɛhemɛɛ di daha wu feni: pii ya yiri Galile fiige ki ni, ni Zhude fiige ke, ⁸ ni Zheruzalɛmu kulo le, ni Idumɔ fiige ke, ni Zhurudɛn Gba kadugo yiri sipyii p'a, ni Tiiri ni Sidɔn kulogoo ni pu kabanuyo kulogoo. A sipyijɛhemɛɛ di Yesu kapyegɛe kaa logo, na she wu yiri. ⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye na pu kɔrɔgɔ ka yaha wu mu, kɔnhɔ sipyiire ti ganha wu cɔnri wɛ. ¹⁰ W'a bi sipyijɛhemɛɛ cuuɗɔ. Lee na yama fɛɛ pu bɛɛri ya gburogi,

* 2:22 Foroyo: Yee jɛ sɛɛyɛ kashaya yemu y'a yàa lɔhɔyɔ tuuyo bɛɛri le kaa na ge.

kɔnhɔ p'i gbɔn wu na. ¹¹ Ba jinaa p'a wu naa wɛ, na ganha na dun wu jahagbaa na, na xhuulo na yu: «Kile Ja mu jɛ.» ¹² A wu sii yi jo na waha pu mu xuuni, na wee jɛ sipya wemu ge, na pu ganha bu yee jo wa shishiin bɛ mu wɛ.

Yesu ya tudunmɔɔ kɛ ni shuun naha bulo

(Macoo 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di dugi faaboboŋɔ ka na, na wu nidaan sipyii yiri. A p'i she wu yiri. ¹⁴ A wu kɛ ni shuun naha bulo na yaha wuyɛ mu, na pee pye wu Tudunmɔɔ, na pee tun na pu she Kile Kafila wu jo, ¹⁵ na fanha kan pu mu, p'a jinaa kɔri p'a yeege sipyii ni. ¹⁶ Kɛ ni shuun wu naha w'a bulo ge, pee mɛyɛ yi wa ye: Simɔ (A Yesu di wee mɛge jɛri «Pyɛɛri»), ¹⁷ ni Zebede jalaa shuun: Yakuba ni Yohana (A Yesu di pee mɛyɛ jɛri «Bonɛrijɛɛzi» lee kɔri jɛ «Pu jɛ ba Kile-sɛlɛɲɛɛ jɛ wɛ»), ¹⁸ ni Andire, ni Filipe, ni Batelemi, ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Tade, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ¹⁹ ni Zhuda Isikariyɔti, wee w'a pa Yesu le keŋɛ ni.

Yesu puga shɛɛn pii ya she wu feni

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di ba puga. A sipyii p'i guri puyɛ pinne, fo wu ni wu kalaapiire ti ya já talige ta wɛ. ²¹ Ba wu puga shɛɛn pii ya yee logo wɛ, na jo na: «Wu jurumu jɛ wɛ.» Na gari wu feni di zhe jo.

Yesu ya wu tɔɔgɔ leveɛ nɔ sho

(Macoo 12:22-32; Luka 11:14-23; 12:10)

²² Saliya karamɔgɔlɔɔ piimu p'a yiri Zheruzalɛmu ni ge, a pee di jo: «Belizebuli wu jɛ wu ni. Jinaa jurunɔfɔɔ fanha ni, w'a jinaa pu kɔri.»

²³ Ba p'a yee jo wɛ, a Yesu di pu yiri, na le talenɛ le jo pu mu na: «Dii Shitaanni wa di da já Shitaanni wa kɔri wɛ? ²⁴ Saanra bɛɛri t'a yiri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi. ²⁵ Puga bɛɛri sipyii p'a yiri puyɛ kaa na ge, pee na gyɛɛgi. ²⁶ Ga Shitaanni bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra t'a taa, tee na gyɛɛgi. Wu saanra ti na xhɔ. ²⁷ Wa na já jé fanhanɛɲɛɲɛ fɔɔ puga, di wu janmuyɔ kuu, na ta ma ya fɛnhɛ wu pɔ-ɛ ya? Ga ma bu wu pɔ, ma na já puga ki janmuyɔ yi kuu. ²⁸ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipyii pu wo jurumu wɛ, ni pu Kile mɛkyɛɛgɛɛ ti bɛɛri na já yafa pu mu. ²⁹ Ga wa bu Fɛfɛɛɛ Munaa li mɛge kyɛɛgi, lee da yafa weefɔɔ mu wɛ. Weefɔɔ na gori yaha ni wee jurumu tehɛɛ baa wo wu ni.»

³⁰ Yesu ya yee jo, bani p'a jo na: «Jina wu wa wu ni.»

Jɔgɔ yɛ pu jɛ Yesu nu ni wu cebooloo pu wɛ?

(Macoo 12:46-50; Luka 8:19-21)

³¹ Na Yesu yaha kee puga ki ni, a wu nu ni wu ceboronamaa p'i ba, na ba yere kadaan li na, na wa tun wu Yesu yiri. ³² Sipyiɲɛhɛmɛɛ pu bi tiin na Yesu maha. A p'i wu pye: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu wa kpɛɛngɛ ke na. P'a ma shaa.»

³³ A Yesu di pu pye: «Jɔgɔ yɛ pu jɛ nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu wɛ?»

³⁴ Lee kadugo na a wu wu tɔɔn sipyitiinyɛ yi wii na jo: «Nɛ nu ni nɛ ceboronamaa pu piiri naha. ³⁵ Sipyaa sipya w'a Kile nidaan pyi ge, wee wu jɛ nɛ ceborona, ni nɛ ceboroshɔ, ni nɛ nu.»

4

Talenɛ lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macoo 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ A Yesu di ba guri she sanha Galile Gba wu nɔ ki na, a sipyii p'i ganha na se na binneɛ, a wu pu nɔ kɔn na galaa. A sipyiɲɛhɛmɛɛ di ba binneɛ, na wu maha fo w'a jé tiin kɔrɔgɔ ka ni. Kee kɔrɔgɔ k'a bye lɔhɔ ki ni; sipyiire ti bɛɛri di jɛ kpɛɛngɛ ki na gba wu nɔ ki na. ² W'a bi pu kalaa kanɛɲɛɲɛ ni, ni talɛɲɛɛ ni. A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: ³ «Yi ye logo, cana ka ná wa ya foro na kari wu tɛgɛ ni di zhe wu alikama shi wá fɛnɛ shi wagana na. ⁴ Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tɛgɛ ki nɔ na. A shazhɛɛɛ di ba tee jo. ⁵ A ta di do faaga jurunɔ ni pogoo kii ni. A tee di wɛri fin, bani ponɛhɛɛɛ bye wà wɛ. ⁶ Ba caya y'a pa yeree wɛ, a t'i fanhana, na waha, bani nire tatii bye

ti na wε. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niŋε ni. A xhuyo y'i ganha na legi, na ba ti co, na ti li, a t'i bye ti ya nagoo pye wε. ⁸ A nuguro ta di do niŋε na. A tee di fin, na le, na pya le. Pile la ma pyaa kelee taanri (30) pye; la ma kelee gbaara (60) pye, la ma xhuu nigin (100) pye.»

⁹ A Yesu di pu pye: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talenεε ki kajuu juŋɔ
(*Macoo 13:10-17; Luka 8:9-10*)

¹⁰ Tuun wemu ni Yesu ya pa laha sipiynehemεε pu taan ge, pii p'a tee pye ni wu ni na fara wu kalaapiire ke ni shuun wu na ge, a pee di wu yege talenεε ki kori na. ¹¹ A wu pu pye: «Yee ya Kile saanra niŋmɔhɔɔ ti cemε pu beeri ta. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki beeri w'a yu pu mu talenεε ni, ¹² kɔnhɔ:

«P'i jã wii xuuni,
ga p'i ganha bu yaaga ja wε.
P'i jã niwegee shan xuuni,
ga p'i ganha bu yi jaha ce wε.
Lee kaa be wε, pu na guri ba Kile mu,
w'a pu jurumu wu yafa pu mu.»*

Yesu ya nuguro ti wo talenε li kori jo
(*Macoo 13:18-23; Luka 8:11-15*)

¹³ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yee ya le talenε le ce-ε ya? Yee na ba talenεε kisaŋaa beeri ce dii wε? ¹⁴ Nuguzhi wawɔ we, Kile jomɔ w'a nuri. ¹⁵ Sipyii pii di je ba koo jɔ je wε, jomɔ pa na nugi wee xuu we ni. Pee na pu logo, Shitaanni na ba taapile ni, na ba pee jomɔ pe ninugumɔ wolo pu funyɔ ni. ¹⁶ Wee cogo wu na faaga wo nuguro ti je piimu ge, pee na jomɔ pu logo, na da pu na tovuyo na ni fundanga ni. ¹⁷ Ga nire di je pu na wε, pu da mɔ wε. Lee wuu na cɔnrɔmɔ bu nɔ pu na, leeshin sipyii ba pu kana pee jomɔ pe wuu na, taapile ni pu juɔ na gyεεgi. ¹⁸ Piimu pu je ba xhuyo niŋε wuu pu je-ε ge, pee na jomɔ pu logo, ¹⁹ ga ke korɔ ke wo funzhakeree, ni naafuu la piinje, ni keree kii be wo la na pu cɔnri pu funyɔ ni, fo pu da nagoo pye wε. ²⁰ Nije wuu pu je piimu ge, pee na pu logo, na pu co, na nagoo pye. Pile la ma bye kelee taanri (30), la je kelee gbaara (60), la je xhuu nigin (100).»

Talenε lemu l'a jo sokinna shizhaa na ge
(*Luka 8:16-18*)

²¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Wa bu sokinna le, m'a cere shigile wu juŋɔ ni laa, m'a wu le karaga nɔhɔ ni? Ta yaaga juŋɔ ni be ma ma wu taha wε? ²² Yaaga beeri k'a ŋmɔhɔ ge, ki na ba foro kpeεnge na, kaa kaa l'a ŋmɔhɔ ge, sipyii beeri na ba lee ce. ²³ Wemu na logo ge, wu logo de.»

²⁴ A Yesu di guri li she pu na na: «Ye y'a nuri ge, y'a yiye kaseri yee na. Yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninuŋɔ ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye, na la fara yee mu. ²⁵ La je wemu mu ge, la na gan wee mu. Ga la je wemu mu wε, ali nifenhene lemu be li je wu mu ge, li be na zhɔ wu na.»

Talenε lemu l'a jo yeme nivinme pu shizhaa na ge

²⁶ A Yesu di pu pye sanha: «Kile wo saanra te ya foro kaa lemu feni ge, li le. Ná wa w'a yeme nugi wu kerεye ni. ²⁷ W'a ŋmunɔɔ piige la, w'a yeree na caŋa xuu la, yeme pu na viin puyε mu, na le, na ta wu ya yaaga ce pu keree ni wε. ²⁸ Pile li ma fin na foro niŋε ki ni, na ba shiceŋε yeεge, kee na ba sege pye. Sege ki na ba pya le xuuni. ²⁹ Ki ba le, ná wu ma foro, na ki kɔn ni wu ŋmɔɔ ni, bani yalɔɔɔ ti loduun w'a nɔ.»

Yesu ya talenε la jo mutaridi pile shizhaa na
(*Macoo 13:31-32,34; Luka 13:18-19*)

* 4:12 Ezayi 6:9

³⁰ A Yesu di pu pye sanha: «Wèe na já Kile saanra ti taanna ni naha ni wε? Wù na talene leke taga ti kaa jo wε? ³¹ T'a foro mutaridi pile feni. Ma ba da li nugi niñe na, l'a cère foro niñe ke yashi we sama bæri tàan. ³² Ga li bu nugi xɔ, l'a fin, na bèle na toro naxhoo wu tiye yi saya bæri tàan. L'a gegbɔyɔ yeege, fo shazhæere na já shiire tagi yemu jime ni ge.»

³³ Yesu bi sipyii pu kalaa, ni kii talenɛ kii tuuyo niñehɛye ni, pu na já kiimu logo, p'i ki naha cε ge. ³⁴ Wu bi yu ni pu ni talenɛ baa wε, ga wu ni wu kalaapiire ti bu bye puyε na, w'a kee talenɛ ki bæri kɔri jo pu mu.

*Yesu ya kafɛɛgbɔhɔ ka yerenɛ
(Macao 8:23-27; Luka 8:22-25)*

³⁵ Kee canuɔ ki yakɔɔ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» ³⁶ A p'i sipyiiire ti yaha kari. Yesu bye kɔrɔɔ kemu ni ge, a wu kalaapiire t'i gari kee ni ni wu ni. A kɔrɔɔ ya bε di binne kari ni wu ni. ³⁷ A kafɛɛgbɔhɔ ka di yiri, a lokuruyo y'i ganha na dun kɔrɔɔ ki funɔ ni, fo na zhaa di ki ni lɔhɔ na. ³⁸ Yesu bi bye na ηmunɔ, kɔrɔɔ ki kadugo yiri, na wu nuɔ taha judahaɔa ka na. A wu kalaapiire t'i wu jε, na wu pye: «Wù Karamɔɔ, wù na da gori lɔhɔ ni, mu wa lee wii kaa-i gε?» ³⁹ A Yesu di jε, na sele kafɛɛge ke ni lokuruyo yi na, na jo: «Yi yere!» Taapile ni a kafɛɛge ke ni lokuruyo yi bε di yere. A tunmɔ pu bæri di yere.

⁴⁰ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di fyagi mε wε? Naha na n'a daa di sanha sii pye yee mu-i wε?» ⁴¹ Ga, a p'i fya xuuni na ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jɔɔ wε? Kafɛɛge ni lɔhɔ bε na wu jɔmεε con.»

5

*Yesu ya jinaa kɔri yeege ná wa ni
(Macao 8:28-34; Luka 8:26-39)*

¹ Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i nɔ Galile Gba wu kadugo yiri Gerasa fiige ki ni. ² Ba Yesu ya foro ye kɔrɔɔ ki ni wε, taapile ni a ná wa di foro faxhuu wu ni, jinaa na jε wu ni, na ba wu nuɔ círi. ³ Wee ná we tateenge ki bye faxhuu. Wa shishiin bε bi da já wu pɔ nige wε, ni tɔɔɔ shɔnhɔyɔ bε ni wε. ⁴ P'a shɔnhɔyɔ taga wu pɔ tεεge niñehɛɛ ni, na biriye le wu tɔyɔ na. Ga w'a shɔnhɔyɔ yi kɔn, na biriye yi bε kɔn wolo tɔyɔ yi na. Wa shishiin bi da já wu yerenɛ wε. ⁵ Cana fara piige na, wu ma jaari gbee faxhuu we ni, ni yaya na, na xhuulo, na wuyε jɔɔ ni faaya ni.

⁶ A wu Yesu ja, na wu yaha taliige ni, na baa na she nuguro sin wu fε ni, ⁷ na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Naha m'a zhaa nε feni wε, Kile-gbɔtabaaga Ja, Yesu? N'a ma jɛeri, Kile wuu na ma ganha bu na kyεegi wε! ⁸ W'a pee jo, bani Yesu ya jo na jina wu wu foro wee ná wu ni.» ⁹ Wee tuun wu ni a Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di jε wε?» A wu wu jɔ shɔ na: «Nε mege jε «Wèe Ya Nεhε,» bani jinaa niñehemεε pu bi jé wu ni. ¹⁰ A jinaa p'i wu jɛeri xuuni, na wu ganha da pee kɔri yeege fiige ki ni wε.

¹¹ Lee bi shaagbaga niñenɛ ka ta ki na naha yaɔa ki kabanugo. ¹² Wee tuun wu ni a jinaa p'i Yesu jɛeri na: «Wù yaha wù she jé pii shaalaa pii ni.» ¹³ A wu sɔɔ, taapile ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na she jé shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɔa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu. Pee shaalaa p'a bi she kabɔfoɔ shuun (2.000) feni.

¹⁴ A pee shaanahamaa p'i baa kari, na she yee paari kanha ki ni, ni sitiinmεε pu mu. A sipyii p'i foro, na she lee niyii li wii. ¹⁵ P'a nɔ Yesu na ge, a p'i wee ná wu nidεenge ja, jinanehemεε pu bye wemu ni ge. Faya yi bye wu na, wu d'a cuuɔ. A p'i fya. ¹⁶ Le l'a pye jinaa sipya we, ni pii shaalaa pii shizhaa na ge, lee ya pye piimu nii na ge, a pee di lee paari pu mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a p'i ganha na Yesu jɛeri na wu foro pu wo fiige ki ni.

¹⁸ Yesu nijewo kɔrɔɔ ki ni, jinaa pu bye ná wemu ni ge, a wee di wu jɛeri na wu bi da já binne ni wu ni. ¹⁹ Yesu ya ta sɔɔ wε, ga na li she wu na na: «Ta se puga! Kafɔ Kile ya nuɔ jaari ma na, na kagbɔhɔ kiimu bæri pye ma mu ge, m'a she kee paari ma puga sheen pu mu!» ²⁰ A we ná we di gari. Yesu ya kagbɔhɔ kiimu bæri pye wu mu ge, na she kee paari Dekapoli fiige ki ni. A l'i bye kakanhana ki logovεε pu bæri mu.

*Yesu wa cee wa cuuṅɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jɛ
(Macao 9:18-26; Luka 8:40-56)*

²¹ A Yesu di guri kārɔgɔ ki ni, na pa ke ki kabanugo ki na. Na wu yaha gba lɔhɔ ki jɔ na, a sipyiɲehemɛɛ di ba binne wu fɛɛ ni. ²² Ayiwa a Kile-pɛɛɲɛ puga juɲɔfɔɔ wa di ba, wee meɛɛ jɛ Zhayirusi. Ba w'a Yesu ja tuun wemu ni wɛ, na shɛ nuguro sin wu fɛɛ ni, ²³ na wu jɛɛri saama na na: «Na poro fuceɛɛɛ l'a taxuyo shaa. N'a ma jɛɛri, pa ma keɲɛ taha wu na, kɔnhɔ wu shɔ, wu bye jɲii na.» ²⁴ A Yesu di binne kari ni wu ni.

A sipyiɲehemɛɛ di daha wu fɛni, na wu cɔnri. ²⁵ Lee bi cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu fɛni fo yee kɛ ni shuun. ²⁶ W'a bi kanha xuuni wɛbyii niɲehemɛɛ keɲɛ ni. Wu keɲɛ yara bɛɛri ya xɔ na yama pu ta pu sanha bɔrɔ wɛ, fo pusama na dɛnri. ²⁷ A wu Yesu kaa logo, na ba sipyii pu tɛ ni Yesu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadeɲɛ na. ²⁸ Bani wu bi wu funɲɔ kɔɔn na: «Nɛ bu já ta kpɔn yɛ wu fadeɲɛ ke na, nɛ na juuɲɔ.» ²⁹ Taapile ni a wu shishan p'i yere, a wu li cɛ wu cɛre ti na, na wee ya cuuɲɔ.

³⁰ Taapile ni a Yesu di li cɛ wuyɛ ni na sefɛɛɛ ta t'a foro wee ni. A wu ŋmahana jɛri sipyii pu niɲɛ ni, na jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ fadeɲɛ ke na wɛ?» ³¹ A wu kalaapiire t'i wu jɔ shɔ na: «Mu naha jɛ sipyiire ti ni t'a mu cɔnri, na yegee sanha na jɔgɔ w'a kpɔn ma na wɛ?» ³² Ga, a Yesu di ganha na wu tɔan sipyii pu wii, kɔnhɔ wu lee pyevɔɔ ja. ³³ Kaa le l'a pye wee cee wu na ge, wuyɛ pyaa bi lee cɛ. A wu fya na jele, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na yi bɛɛri fiinɲɛ jo wu mu. ³⁴ Ga, a Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se janiɲɛ na! M'a shɔ ma kanhama pu na!»

³⁵ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyii pii di ba na yiri Kile-pɛɛɲɛ puga juɲɔfɔɔ wu kaban, na ba wu pye: «Ma poro fuceɛɛɛ l'a xu. Naha na ma sanha d'a navunɲɔ pɛle Karamɔgɔ wu na wɛ?» ³⁶ Ga Yesu ya ta naha taga pee jomɔ pu yiri wɛ, a wu Zhayirusi pye: «Ma ganha da vya wɛ; dà yɛ nɛ na.»

³⁷ W'a ta sɔɔ wa shishiin bɛ wu pinne ni wu ni wɛ, fo Pyɛɛri, ni Yakuba, ni wu ceborona Yohana. ³⁸ A p'i nɔ Kile-pɛɛɲɛ puga juɲɔfɔɔ wu kaban. A Yesu di tunmɔ pu ta p'a pɛle. Sipyiɲehemɛɛ pu bye wà, na mɛhɛɛ suu, na sipyaa waa. ³⁹ A wu jé puga ki ni na pu pye: «Naha na yee di mɛhɛɛ suu, na pe tunmɔ pe bɛɛri pyi wɛ? Pya wu ya ta xu wɛ, w'a ŋmunɔɔ.» ⁴⁰ A p'i ganha na wu la wo.

Wee tuun wu ni a wu pu bɛɛri yegee kpɛɛngɛ ki na. Porofɔɔ wu bye puga kemu ni ge, wu ni porofɔɔ wu to wɛ, ni wu nu wɛ, ni wu wo kalaapiire taanri wɛ, a pee di binne jé wà. ⁴¹ A wu fuceɛɛɛ li co li keɲɛ na na jo: «Talita kumi!» lee kɔri jɛ: «Fuceɛɛɛ, nɛ w'a ma pye mu, yiri!» ⁴² Taapile ni a fuceɛɛɛ l'i yiri na jaari. Li yee wa bye kɛ ni shuun. A lee di bye kakanhana pu mu fo xuuni. ⁴³ Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu li cɛ wɛ. Lee kadugo na a wu pu pye na pu yalige kan li mu.

6

*Nazareti shɛɛn ya dà Yesu na wɛ
(Macao 13:53-58; Luka 4:16-30)*

¹ Lee kadugo na a Yesu di foro wee xuu wu ni, kulo lemu ni w'a lɛ ge, na shɛ wà. A wu kalaapiire t'i binne ni wu ni. ² Ba cadeɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wu shɛ jé cadeɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a wu shɛ jé Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni, na jɔ co na sipyii pu kalaa. A sipyiɲehemɛɛ di wu kafila wu logo, a l'i bye pu mu kakanhana.

A p'i ganha na yu na: «Mii we d'a kii keree kii ta wɛ? Te fungɔngɔ fɛɛɛ te t'a kan wu mu ge, tee jɛ naha wɛ? Kii kakanhanɔaa kii di wa byi wu mu dii wɛ?» ³ Ta wu jɛ mɛ Mariyama ja menizhe wu wɛ? Go wu ceboronamaa pu wa Yakuba, ni Zhose, ni Zhude, ni Simɔ. Go wu ceboroshaa pu wa naha wèe mu.» Kii keree kii k'a li pye, pu ya dà Yesu na wɛ. ⁴ Ga, a Yesu di pu pye: «Kile tudunmɔ ya pɛɛɲɛ taa xuu bɛɛri ni, fo wuyɛ pyaa kulo, ni wu cebooloo niɲɛ ni, ni wuyɛ pyaa puga.» ⁵ Wu ya ta já kakanhana latii pye wà wɛ, fo na wu keɲɛ yɛ taha yama fɛɛ nigin nigin wa na, na pee cuuɲɔ. ⁶ Pu na pye pu ya dà wu na wɛ, a lee di wu fo.

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun
(*Macoo 10:5-15; Luka 9:1-6*)

Lee kadugo na a Yesu di gari na she sipyii kalaa kabanugo kulogoo ki ni. ⁷ A wu wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na pu tun shuun shuun, na fanha kan pu mu jinaa na. ⁸ A wu te tuduro te jo pu mu na: «Yi ba gaaji, yi ganha bu yaaga katii lo we, fo publiin ye. Yi ganha bu yalige lo we, kelee kusheyerere we, yi ganha bu waripyaa lo we!» ⁹ Y'i tanhaya le, ga yi ganha bu fadeye shuun le we.» ¹⁰ A wu pu pye: «Yi bu je puga beeri ni kulo lemu ni, y'i diin wa fo yi kariduun bu she na. ¹¹ Xuu wa sheen bu zhe pu da yi tirige we, kelee pu ya yi jom logo we, yi ba foro y'i yi tayo gbazhenhe nahara wo wa. Lee na ba bye seeri kaa pu feni.»

¹² A kalaapiire t'i she Kile Kafila wu jo na sipyii pu daburaje jo pu jurumu wu na. ¹³ P'a jinanehemee kori yeege sipyiire ti ni, na sinme tire yama fee nijehemee na, na pu cuuho.

Herodi hakili ya wuregi
(*Macoo 14:1-2; Luka 9:7-9*)

¹⁴ Saannaa Herodi ya Yesu kaa logo, bani wu mege ki bi foro xuu wu beeri ni. Pii bi yu na: «Yohana Batizelipye w'a je na foro xu ni. Lee l'a wu pye wu na jani kii kakanhaa kii na.» ¹⁵ Pii bi yu na: «Kile tudunmoo Eli wu je wii.» Pii be di yu na: «Kile tudunmoo watii wu je wii, ba taashiine li wo Kile tudunmoo pu je we.» ¹⁶ Ba Herodi ya yee logo tuun wemu ni we, na jo: «Yohana wu je wii, ne pu pye p'a wemu wo juho kon ge. W'a je na foro xu ni.»

Yohana Batizelipye xugana
(*Macoo 14:3-12*)

¹⁷ Yi li ce na Herodi ye pyaa k'a tuduro tun na pu Yohana co, p'i shonho ye le wu na pu le kaso ni, wu ceborona Filipe sho Herodjasi wuu na. Lee bi wu ta w'a wee cee wu leje ¹⁸ Bani Yohana bi li shee wu na na: «Li ya ta saha mu wu ma ceborona sho leje we.» ¹⁹ A Herodjasi luu di yiri xuuni Yohana taan, na giin di wu gbo, ga Herodi wuu na wu bi da ja wu gbo we. ²⁰ Herodi bi fyagi Yohana na, bani w'a bi li ce na zosaama fo ni fefere sipyaa wu je wii. A wu wu mara xuuni. Yohana ba yu, wu jom pu ma Herodi zo wu wuregi, ga lee be na, l'a bi taan wu ni, w'a wu jom nuri.

²¹ Ga Herodjasi ya pa cazaaja ka ta: Herodi cazege caja ka shi na, saan w'a yalige pye wu fanhagboho ki sipyii, ni wu sarosi juho fee, ni Galile sipyigbo pu mu. ²² A Herodjasi poro fuceere l'i je wa, na xonho. A lee di daan Herodi ni wu sipyiyirilee pu ni. Lee wuu na a saan wu fuceere li pye: «Yaaga yaaga kaa li je ma na ge, ki kaa jo na mu, di kee kan ma mu.» ²³ A wu gaa na li pye: «Ma bu yaaga yaaga sha ne mu, ne na kee kan ma mu, ali na saanra te taaga ke be.»

²⁴ A fuceere l'i foro, na she li nu wu yege na: «Di naha jeeri we?» A nu wu li jo sho na: «Yohana Batizelipye juho.» ²⁵ Taapile ni a fuceere l'i gari tovuyo na saan wu yiri, na she wu pye: «Ne funho ki wa, m'a Yohana Batizelipye juho taha yaaga ka na nime, ma kan na mu.» ²⁶ A lee di saan wu naha tanha fo xuuni. Ga na wu yaha w'a kaa na xo wu sipyiyirilee pu nii na, wu ya ja li she we. ²⁷ Taapile ni a wu sarosi nigin wa tun, na wu she ba ni Yohana juhmuu ni. A wee sarosi wu foro kari kaso gbaha ki ni, na she Yohana juho ki kon, ²⁸ na ba ni juho ki ni na ki taha yaaga ka na, na pa gan fuceere li mu, a l'i she ki kan li nu wu mu. ²⁹ Ba Yohana kalaapiire t'a yee logo we, a t'i she wu nixhugo ki lo na she le faja ni.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofono kaguro mu
(*Macoo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yohana 6:1-14*)

³⁰ Ayiwa, Yesu bi Tudunmoo piimu tun ge, a pee di guri pa wu yiri. P'a sipyii pu kalaa na keree kiimu pye ge, a p'i ki beeri paari wu mu. ³¹ Sipyinehemee pu bi se Yesu ye yiri na ma, fo na wu ni wu kalaapiire ti pye tere ya ja ta pu mu p'i li we. Lee wuu na w'a pu pye: «Yi pa wu she sige ki ni xuu wa ni, wu ye na, konho y'i ho jeri.»

³² A p'i jé kórɔgɔ ka ni, na laha sipyiire ti tàan na kari siponɔ ki xuu wa ni. ³³ Ga, a sipyiñehemɛɛ di pu ja takaraga ni, na pu funyɔ kɔn pu jaaha tatagaŋa na, na pu tashege cɛ. A p'i ganha na yiri kulogoo ki beeri ni, na fe na gaani tɔɔyɔ na wee xuu wu ni, na she nɔ Yesu ni wu kalaapiire ti naha na. ³⁴ Ba Yesu ya foro kórɔgɔ ki ni wɛ, na pee sipyiñehemɛɛ pu ja, a pu nijaara di jé wu ni, bani pee sipyii pu bye ba nahavɔɔ baa dubyaa jɛ wɛ. A wu jɔ kɔn na pu kalaa kañehɛɛ ni.

³⁵ Ba caŋa k'a pa digi wɛ, a Yesu kalaapiire t'i fulo wu na, na wu pye: «Caŋa k'a xɔ, wèè di jɛ siponɔ ni naha. ³⁶ Sipyii pu yaha p'i she kabanugo buguro ni kulogoo ki ni, kɔnhɔ p'i she yalige shɔ wà.» ³⁷ A Yesu di pu pye: «Yiyɛ pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i wu pye: «Muyɛ pyaa ya cɛ sipyiire t'a jɛhe jɛhegana lemu na ge, ta wari deñɛɛ xhuu shuun yalige bɛ na pii yaa ya?» ³⁸ A Yesu di pu pye: «Buuri juyɔ juu y'i wa yee mu wɛ? Yi she yi pɛrɛgi!» P'a she yi pɛrɛgi ge, na wu pye: «Buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun.»

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye, na pu sipyiire ti beeri teje ñapurege ki juyɔ ni kuruyo kuruyo. ⁴⁰ A p'i diin korogoo, xhuu nigin nigin (100), kelee kaguro kaguro (50). ⁴¹ Lee kadugo na a Yesu di yee buuri juyɔ kaguro ni fyaa shuun wu lɔ, na jaaha ke yirige le fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xhɔ na yee buuri juyɔ yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee yereñɛ sipyii pu tàan, na fyaa shuun wu bɛ taa taa pu beeri na. ⁴² A pu beeri di li na din. ⁴³ Buuri jukegeye ni fyaa piimu p'a kori ge, a p'i yee saya keme fo na saganjaa ke ni shuun ji. ⁴⁴ P'a namaa kabɔfoŋɔ kaguro (5.000) tɔrɔ wee buuri wu liveɛ ni.

*Yesu ya ñaari gba lɔhɔ juyɔ ni
(Macoo 14:22-33; Yohana 6:15-21)*

⁴⁵ Ba p'a xɔ wɛ, taapile ni a Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu, na pu jé kórɔgɔ ki ni, p'i gba wu kɔn wu jaaha na, p'a se Betisayida ni, yani wu sipyiire ti yaha ge. ⁴⁶ Ba w'a pu yaha wɛ, na dugi kari faaboboŋɔ ka na, na she Kile jɛeri.

⁴⁷ Piige k'a pa wɔ, kórɔgɔ k'i jɛ gba lɔhɔ ki niñɛ ni, Yesu di jɛ wu ye niñɛ ki na. ⁴⁸ A wu kalaapiire ti ja t'a kanha kabiinɛ ki feni, bani kafɛɛge ki bi jirini pu na. Ba xhupee meheɛ suduun ya nɔ wɛ, a Yesu di ganha na ñaari lɔhɔ ki juyɔ ni na se wu kalaapiire ti yiri. Wu bi giin di dorɔ pu tàan. ⁴⁹ Ba p'a wu ja wu na ñaari lɔhɔ ki juyɔ ni wɛ, na ganha na giin na yafugunɔ li, na wá na xhuulo xuuni. ⁵⁰ Bani pu beeri pu bi wu naa. A pu jaalaa di yiri. Taapile ni a Yesu di jo ni pu ni, na pu pye: «Yi yi logoo ki waha, nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!» ⁵¹ Lee kadugo na a wu jé fara pu na kórɔgɔ ki ni, a kafɛɛge k'i yere. A l'i bye kakanhana fo xuuni wu kalaapiire ti mu. ⁵² Bani kakanhana lemu l'a pye buuri juyɔ yi shizhaa na ge, pu ya lee cɛ ta wɛ, pu fungɔnyɔ yi bi tɔ.

*Yesu ya yama fɛɛ cuunɔ Zhenezareti fiige ki ni
(Macoo 14:34-36)*

⁵³ A Yesu ni wu kalaapiire t'i gba wu kɔn, na nɔ Zhenezareti fiige ki niñɛ ki na, na pu kórɔgɔ ki pɔ wà koŋɔ ki na. ⁵⁴ P'a foro ye kórɔgɔ ki ni, taapile ni a sipyii p'i Yesu cɛ. ⁵⁵ A p'i kee fiige ki beeri paa. Pu bu logo na wu jɛ xuu beeri ni, p'a ganha na yama fɛɛ ni pu yasinneyɛ tugoo na se wà ke wu yiri. ⁵⁶ Xuu beeri ni Yesu ya she ge: kugbɔhɔ la, kupiire la, sige buguro la, sipyii pu bi ma ni yama fɛɛ pu ni caanya yi na, na wu jɛeri na wu yere p'i gbɔn wu fadegenɛ ke ye na. Sipyii piimu beeri p'a bi gbɔn kee na ge, pee beeri bi cuunɔ.

7

*Kalaa wemu w'a ta wù sefɛɛɛ pu mu ge
(Macoo 15:1-9)*

¹ Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii ya pa ba na yiri Zheruzalemu ni, na ba binne Yesu tàan. ² A p'i li seeri na wu wo kalaapiire ta t'a li ni kenɔrɔyɔ ni, lee kɔri jɛ pu ya pu keye je wɛ. ³ Farizheen ni Yawutuu pusamaa kunni bi li ni pu ya pu keye je xuuni, na bɛ ni pu sefɛɛɛ pu wo kalegeɛ ki ni wɛ. ⁴ Pu bu guri pa na yiri caan na, pu ya li wuu baa wɛ. Pu bi

kalegeε nijnehεneε kii be pyi sanha, ma na jo ceεgbuu jegana, ni shoo, ni danaa yagbegeye jegana. ⁵ A Farizheen ni saliya karamogoloo p'i Yesu yege na: «Naha na mu wo kalaapiire t'i ya weε sefeleε pu wo kalegeε ki koo jaari we, fo na tere na li ni pu kenoroyo ni we?»

⁶ A Yesu di pu pye: «Ezayi ya kapaŋaa kiimu jo yee shuun shuun joveε pii shizhaa na ge, k'a saha fo xuuni. W'a li ka na:

«Noyoye ni pii sipyii pii ya ne pele,

ga pu zoloo d'a lii ne na fo xuuni.

⁷ Tawaga ni p'a ne pele,

pu wo kalaa w'i je sipyii wo nomehεe ye.»*

⁸ Yee wa Kile nomehεe yeri, na sipyii wo kalegeε pyi.»

⁹ A Yesu di pu pye sanha: «Le shegana le na yee wa Kile wo nomehεe ki shege, konho yi da yi tii kalegeε pyi. ¹⁰ Kile tudunmoo Musa ya jo: «Ta ma to, ni ma nu pele.» Na jo sanha: «Wa bu joguumo jo ni wu to, kelee ni wu nu ni, na weefoo ya yaa na wu gbo.»*

¹¹ Ga yee kunni wa sipyii pu kalaa na sipya beeri w'a wu to kelee wu nu pye na: «Ne bi da ja na naafuu wemu taga mu tege ge, wee je Koriban.» (Lee kori je wee ya kan xo Kile mu.) ¹² Yee da ga weefoo yaha wu wu to ni wu nu wu tege nige we. ¹³ Lee funno ni yee ya Kile jomoo pu pye juno baa ni yi wo kalegeε ki ni. Yee wa kii shi keree nijnehεneε pyi.»

Keree kiimu k'a sipya norogo ge

(Macao 15:10-20)

¹⁴ A Yesu di sipyiire ti yiri sanha, na pu pye: «Yi beeri pu niwegee shan, y'i ye logo!

¹⁵ Yaaga yaaga k'a jin sipya no ni ge, kee da ja wu norogo we. Ga lemu l'a foro sipya zo we ni ge, lee l'a wu norogo. ¹⁶ [Wemu na logo ge, wu logo de!]

¹⁷ Ba Yesu ya laha sipyii pu taan na je puga we, a wu kalaapiire t'i wu yege lee talene li kori na. ¹⁸ A wu pu pye: «Yee be, yee sanha fungonyo ta-e ya? Ta yee ya li ce nago yaaga yaaga k'a jin sipya no ni ge, kee da ja wu norogo-e we? ¹⁹ Bani kee ya jin wu zo ni we. Ga wu yacere le ni kee ma je. Lee kadugo na na ba foro yaara tashεe ke ni.» (Pee jomoo pe funno ni Yesu ya li she na yalige beeri ki je fefeε.)

²⁰ A Yesu di jo sanha na: «Le l'a foro sipya funno ni ge, lee l'a ma norogo. ²¹ Sipya funno, lee kori je wu zo we. Fungonkuuyo ye beeri wa foro wa, ni cshaara ni namazhaara, ni nagaara, ni sipyigbuu, ²² ni dodooro, ni negboo, ni kuumo, ni nafaanra, ni popama, ni jerepen, ni mekyεεgere, ni na maye shee, ni fungongo baara. ²³ Kii kakuunoo kii beeri wa foro sipya funno ni, kee k'a sipya norogo be.»

Shi watii shen cee wa ya da Yesu na

(Macao 15:21-28)

²⁴ Lee kadugo na a Yesu di yiri kari Fenisi fiige ki ni Tiiri kulo li kabanugo na, na she je puga ka ni. Wu funno bye sipya be wu wu sanha ce wa we. Ga wu ya ja nmoho we. ²⁵ A cee wa di wu kaa logo, jina di je wee poro fuceere ni. A wee cee wu ba nuguro sin wu fee ni. ²⁶ Wee cee wu bye Yawutu we, Fenisi shen wu bye wii. A wu Yesu jereeri na wu jina wu kori yeege wu poro fuceere li ni.

²⁷ Ga, a Yesu di talene la jo wee cee wu mu na: «Yere nohoopiire t'i fenhe li, t'i din. Bani li ya ta saha pu nohoopiire yalige lo wa pobiiire mu we.» ²⁸ A cee wu jo: «Yee wa can Kafoo. Ga tabali wu noho wo pobiiire ti wa nohoopiire ti yalinahara ti li.» ²⁹ Lee wuu na a Yesu di wu pye: «Pe jomoo pe wuu na, kuri m'a se puga! Jina w'a foro ma poro fuceere li ni.» ³⁰ A wu guri kari puga, na she porofoo wu nijunoo ta yasinnege ki na. Jina wu bi foro wu ni.

Yesu ya bobo wa cuunoo

³¹ Yesu ya pa foro Tiiri ni, na doro Sidon ni, na Dekapoli fiige ki kon jeri, na no Galile Gba wu no ki na. ³² A sipyii pii di ba Yesu mu ni bobo wa ni, na wu jereeri na wu wu keje taha wee na. ³³ Wee tuun wu ni a Yesu di laha sipyii pu taan ni wee na wu ye ni, na she wu kabehεe le wee na wu niwegee ni, na noloho tugi, na gbun wu jile na. ³⁴ Lee kadugo na a

* 7:7 Ezayi 29:13 * 7:10 Ekizode 20:12; 21:17

Yesu di jaha ke yirige le fugba we ni, na ηmogaηa yeege, na wee nά wu pye: «Efata!» (Lee kōri ηe «Nō mug!») ³⁵ Taapile ni a nά wu niwegee k'i mug, a nile l'i laha. A wu ganha na diini na yu.

³⁶ A Yesu di yi jo waha pu bεeri mu na pu ganha yee jo wa shishiin bε mu wε. Ga ba w'a yi yu na wari pu mu wε, a p'i ganha na la faraa yi jaaga wu na. ³⁷ A l'i bye kakanhana sipyii pu mu xuuni, a p'i ganha na yu na: «Can na wu kapyegee ki bεeri k'a ηō xuuni. W'a boboo bε pyi pu na nuri, na yu.»

8

Yesu ya yalige kan sipyii kabofonjoo shishεere mu
(Macoo 15:32-39)

¹ Yee caya yi na sipyinhemεε bi pa binne sanha, ηoyalige ka shishiin di ηe pu mu wε. A Yesu di wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: ² «Pii sipyii pii nijnaara ti wa ne ni, bani nijnaa ηe pu caηa taanri wogo ne yiri naha, ηoyalige ka shishiin di ηe nige pu mu wε. ³ Ne bu pu yaha kari li baa, pu fanha na zhe xhō koo na, bani pii tayiriye y'a lii pu ni xuuni.» ⁴ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Yalige na da mii di pii ηō sha naha ke siponjō ke ni wε?» ⁵ A Yesu di pu yege na: «Buuri ηuyō juu yi wa yee mu wε?» A p'i wu ηō shō na: «Buuri ηuyō gbarashuun.»

⁶ A wu sipyiire ti pye na pu tiin ηiηe ki na. A wu yee buuri ηuyō gbarashuun wu lō, na baraga taha Kile na, na yi kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu yee taa taa sipyii pu na. A kalaapiire t'i yee taa taa sipyii pu na. ⁷ Fyagaa kii bε bye pu mu sanha, a Yesu di baraga taha Kile na kee bε wuu na, na yi jo wu kalaapiire ti mu na pu kee bε taa taa pu na. ⁸ A sipyiire t'i li na din. A kalaapiire t'i sagaηaa gbarashuun ηi buuri ηukoroyo yi saya na. ⁹ Pee yalilimεε p'a bi sipyii kabofonjoo shishεere (4.000) xō. Lee kadugo na a Yesu di pu yaha kari. ¹⁰ Taapile ni a wu ni wu kalaapiire t'i jε kōrōgō ka ni na kari Dalamana fiige ki ni.

Yawutuu p'a jo na Yesu wu kakanhana la pye
(Macoo 16:1-4)

¹¹ Ba p'a nō wā wε, a Farizheen di ba nō, na nakaara ηō kōn ni Yesu ni. A p'i Yesu pye na wu jaha sheshεere kakanhana la pye she pee na, lemu ya yiri fugba we ni ge. P'a yee jo, kōnhō p'i wu taanna wii. ¹² A Yesu di ηmogaηa yeege xuuni, na jo: «Naha na nijnaa sipyii di jaha sheshεere kakanhana shaa wε? Can na n'a da yi jo yi mu, jaha sheshεere kakanhana la shishiin da zheε pu na wε.» ¹³ Lee kadugo na a wu laha pu taaη, na jε kōrōgō ki ni, na gari sanha gba wu kadugo.

Farizheen ni Herodi wo buuri shizhenhere te
(Macoo 16:5-12)

¹⁴ Kalaapiire ti funjō bi wō, ti ya ta buuri lō wε, buuri bε di bye pu mu kōrōgō ki ni wε, fo buuri ηuyō nigin ye. ¹⁵ A Yesu di yi jo waha wu kalaapiire ti mu na: «Y'a yiye kaseri Farizheen wo buuri shizhenhere* te, ni Herodi wuuro te na de!» ¹⁶ A p'i puyε pye na: «W'a ye yu, bani buuri ηe wεε mu wε.» ¹⁷ Yemu pu bi yu ge, a Yesu di yee cε na jo: «Naha na yee di yu na buuri ηe yee mu-i wε? Yee sanha sii ye jaha cε nime bε-ε ya? Yee funyō y'a tō gε? ¹⁸ Nii ηe yee mu; y'i wa ηaa-i gε? Niwegee ηe yee mu; y'i wa nuri-i gε? Yee funyō ya dun kaa na-ε gε? ¹⁹ Ne buuri ηuyō kaguro wu kegi kegi, na kan sipyii kabofonjoo kaguro (5.000) wu mu tuun wemu ni ge, sagaηaa juu yee d'a ηi yee buuri ηukoroyo yi saya na wε?» A p'i wu ηō shō na: «Kε ni shuun.» ²⁰ «Ne buuri ηuyō gbarashuun wu kegi kegi, na kan sipyii kabofonjoo shishεere (4.000) wu mu tuun wemu ni ge, sagaηaa juu yee d'a ηi yee buuri ηukoroyo yi saya na wε?» A p'i wu ηō shō na: «Gbarashuun.» ²¹ A Yesu di pu pye: «Yee di sanha sii yi jaha cε nime bε-ε gε?»

* 8:15 Shizhenhere nifenhēfenhēne ki ma faranimye niηehemε pye p'a yiri. Wee cogo we ninumō na tafōnrō nifenhēfenhēne bu she da wεε zōlō pu ni, lee na jā wεε munaa li kyεεgi.

Yesu ya fyen wa cuunɔ Betisayida ni

²² Ba p'a nɔ Betisayida ni we, wee xuu wu ni a sipyii pii di ba Yesu mu ni fyen wa ni, na wu jɛeri na wu kpɔn wu na. ²³ A Yesu di fyen wu co wu keɛ na, na gari ni wu ni kanha ki kadugo, na she nɔlɔhɔ le wee ná wu jii ni, na wu keɛ taha wu na, na wu yege na: «Mu wa yaaga naa ya?» ²⁴ A fyen wu wu naha yirige na jo: «Nɛ w'a sipyii pu naa ba tiire wa we; ga p'i naari.» ²⁵ A Yesu di wu keye taha sanha wee ná wu jii na. A wu wii xuuni, na juunɔ, na yanmuyɔ yi beeri na shɔnri. ²⁶ A Yesu di wu yaha kari puga, na wu pye: «Ma ganha jé kulo li ni we!»

Pyɛeri ya yere li na na Kirisa wu jɛ Yesu

(Macoo 16:13-20; Luka 9:18-21)

²⁷ Yesu ni wu kalaapiire t'a pa gaari Sezare Filipe taan kulogoo ki ni. Na pu yaha koo na, a Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Sipyii pu wa yu na jɔgɔ nɛ jɛ we?» ²⁸ A p'i wu jɔ shɔ na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmɔ Eli, pii be di yu sanha na Kile tudunmɔ wa.»

²⁹ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu nɛ di jɛ jɔgɔ we?» A Pyɛeri di wu pye: «Kirisa mu jɛ.» ³⁰ A Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we.

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo

(Macoo 16:21-28; Luka 9:22-27)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di kalaapiire ti jɔ kɔn na galaa, na yi jo pu mu na: «Li waha l'i waha, fo Sipyaa Ja wu bu ganha xuuni. Nɔhɔlɛɛ, ni saraya naha shɔnriweɛ juunɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo; cabyaa taanri bu doro wu na jɛ.»

³² A wu yi fiinɛ jo pu mu. A Pyɛeri di gari ni wu ni kabanugo, na she jɔ kɔn na yu ni wu ni. ³³ Ga, a Yesu di n̄mahana jɛri, na wu kalaapiire ti wii, na din Pyɛeri na na jo: «Toro laha na taan, mu Shitaanni we! Bani mu fungɔngɔ jɛ Kile keree na we, fo sipyii wogoo.»

³⁴ Lee kadugo na a Yesu di sipyii pee ni wu kalaapiire ti yiri, na pu pye: «Wa funɔ bi jɛ wu binne ni na ni, wu she wuyɛ ni, wu wu korikoritige ki lɔ taha na feni. ³⁵ Bani sipya we w'a giin wu wuyɛ pile munaa juunɔ wolo nijaa ge, wee na ba buun wu munaa ni jiga na. Ga we w'a bɔnri wu munaa ni nijaa nɛ ni Jozaama pu wuu na ge, wee wu da ba wu munaa juunɔ wolo jiga na. ³⁶ L'a naha jɔ sipya na wu kɔnɔ yanmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni we? ³⁷ Yaaga keke sipya di da já daga wu munaa juunɔ wolo we? ³⁸ Nijaa wo sipyii pii jɛ jurumupyii, p'i ya tii Kile naha taan we. Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipyaa Ja wu be na ba shiige le wuyɛ ni weefɔ shizhaa na, wu ba ba wu To Kile wu wo nɔnɔ wu ni tuun wemu ni, ni wu fɛfɛɛɛ melekɛɛ pu ni.»

9

¹ A Yesu di yi jo pu mu sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te na tapaga ni, ni fanha ni we.»

Yesu jɛwiine l'a jɛri

(Macoo 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Lee kadugo na ba cabyaa gbaara ya toro we, a Yesu di gari ni Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana ni faabobotɔngɔ ka fugba ni pu ye na. A wu jɛwiine l'i she jɛri pu jii na. ³ A wu faya y'i ganha na jí, na fiinɛ fiinɛgana la na, wa shishiin jɛ jirɛ na wemu na já yaaga fiinɛ di mu xɔ we. ⁴ A p'i Eli ni Musa na wu na yu ni Yesu ni.

⁵ Lee na a Pyɛeri di Yesu pye: «Wu Karamɔgɔ, wɛɛ bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Wu buguloo taanri yereɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin, Eli wo nigin.» ⁶ Ye wu bi yaa wu jo ge, wu ya yee cɛ we, bani pu bi fya xuuni.

⁷ A nahana ka di ba pu tɔ, a mujuu la di foro kee nahana ki ni na: «Nɛ jidaan Ja wu jɛ we. Wu kaa l'a dan nɛ ni. Y'a wu nijoyo nuri!» ⁸ Taapile ni a p'i pu taan wu wii, ga pu ya sipya watii na nige we, fo Yesu ye.

⁹ Ba p'a diri faaboborɔ ki na wɛ, a Yesu di yi jo waha pu mu na kaa lemu p'a ja ge, na pu ganha bu lee jahaha jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, fo Sipya Ja wu ba jɛ na foro xu ni tuun wemu ni. ¹⁰ A pee jomɔ pe di gori pu funyɔ ni. A p'i puyɛ yege na: «Sipya Ja wu na jɛ na foro xu ni, lee kɔri jɛ dii wɛ?»

¹¹ A p'i wu yege na: «Naha na saliya karamɔgɔlɔɔ p'i yu na Eli w'a yaa na fɛnhɛ pa wɛ?»

¹² A wu pu jɔ shɔ na: «Uun, Eli w'a yaa na fɛnhɛ pa, na ba keree ki bɛeri gbegelevonɔ gbegele. Ga jahaha na l'a ka na Sipya Ja wu na ba ganha xuuni wɛ, na pu na ba zhe wu ni wɛ? ¹³ Ga n'a da yi jo yi mu, Eli ya pa xɔ, a sipyii p'i wu pye pu jidaan pyegana na ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wɛ.»

Yesu ya pya wa cuunɔ jina bye wemu ni ge
(Macoo 17:14-21; Luka 9:37-43)

¹⁴ Ba p'a pa jɛ kalaapiire tisara ni wɛ, na sipyijɛhɛmɛɛ ta p'a pu maha, saliya karamɔgɔlɔɔ p'i jɛ na nakaara pyi ni kalaapiire ti ni. ¹⁵ Sipyiiire t'a Yesu ja tuun wemu ni ge, a l'i bye kakanhana pu mu. A p'i baa kari, na she wu shaari.

¹⁶ A Yesu di wu kalaapiire ti yege na: «Naha wuu na yi wa nakaara pyi ni pu ni wɛ?»

¹⁷ A ná wa di wu jɔ shɔ sipyiiire ti tɛ ni na jo: «Wù Karamɔgɔ, n'a pa ma mu ni na ja ni, bani jina bobo wu wa wu ni. ¹⁸ Jina wu bu wu co xuu xuu ni, w'a wu shan jɛ na. Kakaya na ganha na fɔro pya wu jɔ ni, w'a ganha na ganhaa kii kuri, na waha. Nɛ yi jo ma kalaapiire ti mu, jo pu jina wu kɔri yeege wu ni, ga p'i ya já wɛ.» ¹⁹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni fo tuun wekɛ wɛ? Nɛ na yee keree xu, fo tuun wekɛ ni wɛ? Pa ni ma pya wu ni!»

²⁰ A p'i gari ni wu ni wu yiri. Ba pya w'a Yesu ja wɛ, taapile ni a jina wu wu jahara xuuni, a wu do jɛ na, na gologolo. A kakaya di ganha na fɔro wu jɔ ni. ²¹ A Yesu di pya wu to wu yege na: «Fo tuun wekɛ ni le ya wu ta wɛ?» A wu wu jɔ shɔ na: «Fo wu nɔhɔpiire tuun ni. ²² Tɛɛgɛɛ nijɛhɛɛɛ ni jina wu ma wu shan na ni, ni lɔhɔ ni, kɔnhɔ wu xhu. Ma bi jani yaaga na, jɔjɔ jaari wù na, m'a wù tɛgɛ!»

²³ A Yesu di wu pye: «Ma bi jani! Keree bɛeri k'a já pye n'a daa fɔɔ mu.» ²⁴ Taapile ni a funana li to wu xhuulo na: «Nɛ dà ma na, pa na tɛgɛ m'a n'a daa baara ti wolo na funɔ ni.» ²⁵ Yesu ya li ja sipyiiire t'a gburogi na ma wu mu ge, a wu din jina wu na na: «Jina bobo nudunnɔ, nɛ w'a ma pye mu, foro wu ni. Ma ganha jɛ wu ni nige bada wɛ.» ²⁶ A jina wu xhuulo, na funana li jahara xuuni, na foro li ni. A l'i bye ma na jo li nixhugo ki jɛ, fo sipyijɛhɛmɛɛ bi yu na: «W'a xu.» ²⁷ Ga Yesu di funana li keɛ ki co, na li yirige. A l'i yiri, na yere.

²⁸ Ba Yesu ya pa jɛ puga wɛ, na wu ni kalaapiire ti yaha pu yɛ na. A p'i wu yege na: «Naha na wɛɛ di ya já we jina we kɔri yeege pya wu ni-i wɛ?» ²⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ke jina tuugo ke ya fɔro forogana la shishiin na ni Kile-jɛrɛgɛ bɛ wɛ.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha
(Macoo 17:22-23; Luka 9:43-45)

³⁰ A p'i yiri wà, na Galile fiige ki ja toro na gaanji. Yesu funɔɔ bye pu wu sanha cɛ wɛ, ³¹ bani wu bi wu kalaapiire ti kalaa. A wu pu pye: «Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni. Pu na ba wu gbo, cabyaa taanri bu doro, w'a jɛ.» ³² Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ wɛ, na fya pu ya já wu yege pee keree na wɛ.

Wekɛ w'i jɛ nahagbaa fɔɔ wɛ?
(Macoo 18:1-5; Luka 9:46-48)

³³ A p'i nɔ Kapɛrinɔmɔ ni. Yesu nijɛge na puga ki ni, a wu wu kalaapiire ti yege na: «Nakaara tekɛ na yi bye koo li na wɛ?» ³⁴ Ga, a p'i cari, bani pu bi puyɛ yegee koo li na na wekɛ wu jɛ pee bɛeri wo nahagbaa fɔɔ wɛ? ³⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di diin, na wu kalaapiire kɛ ni shuun wu yiri, na pu pye: «Wa funɔɔ bi jɛ na pye nahagbaa fɔɔ, w'a yaa na pye pu bɛeri kadugo yiri wo, ni pu bɛeri kapyɛbye.» ³⁶ A wu nɔhɔcɛɛɛ la lɔ, na lee yereɛ pu niɛ ni, na li co wu keye ni, na yi jo pu mu na: ³⁷ «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcɛɛɛ

le la shi co xuuni ne wuu na ge, ne w'a co xuuni. We w'a ne co xuuni ge, wee ya ne co xuuni we, ga ne tunvoo we w'a co xuuni.»

Sipya wemu ne wee pen we, wee nii wu ne wii
(Luka 9:49-50)

³⁸ A Yohana di Yesu pye: «Wu Karamaga, wee ya na wa ja, wu na jinaa kori na yeege sipyii ni mu mege na. A wee di yi jo wu mu jo wu ganha ba lee pyi we, bani wu ne wee wa we.» ³⁹ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu naha kon we, bani sipya wa shishiin da ja kakanhana pye ne mege na, lee kadugo na m'a wakaraa m'a ne joguumo yu we. ⁴⁰ Bani sipya wemu ne wee pen we, wee nii wu ne wii. ⁴¹ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a ceegbuu nii loho kan yi mu y'a gba na bani yi ne Kirisa wuu ge, weefoo da ga fo lee wo kuduun ni we.»

Kaa le l'a ma leni jurumu ni ge, lee no yaha
(Macoo 18:6-9; Luka 17:1-2)

⁴² «Te nohoopiire te t'a da ne na ge, sipyaa sipya w'a le la juho kyeege ge, li bi da boro weefoo mu, na faatabaaga po wu katige ni, na wu wa suumo loho ni. ⁴³ Ma kehe bi ne kapuho di ma le jurumu ni, ki kon. Ma kehe nigin wo na je Alijine ni, lee ya poro ma mu, ma keye shuun wo wu she yaha Jahaneme ni nafugibaaga ni. [⁴⁴ Wee xuu wu ni, wu fyenyee ya xhuli we, kee na ki ya furi we.] ⁴⁵ Ma tooo bi ne kapuho di ma le jurumu ni, ki kon. Ma tooo nigin wo na je Alijine ni, lee ya poro ma mu, ma tooo shuun wo wu wa Jahaneme ni. [⁴⁶ Wee xuu wu ni, wu fyenyee ya xhuli we, kee na ki ya furi we.] ⁴⁷ Ma nii bi ne kapuho di ma le jurumu ni, li wehele wolo. Ma nii nigin wo na je Kile wo saanra ti ni, lee ya poro ma mu, ma nii shuun wo wu wa Jahaneme ni.»

⁴⁸ «Wee xuu wu ni,
wu fyenyee ya xhuli we,
kee na ki ya furi we.»*

⁴⁹ «Bani ba l'a saha na suumo le shiga ni we, mu l'a saha jurumupyii be pu sorogo na ni. ⁵⁰ Suumo ya no, ga pu tipoomo bu foro pu ni, naha ma da daga pu taan sanha we? Suumo pu pye yiye pyaa ni, nanije di bye yi te ni.»

10

Yesu ya yemu jo gbaxoro shizhaa na ge
(Macoo 19:1-12; Luka 16:18)

¹ A Yesu di yiri wa, na gari Zhude fiige ki ni, ni Zhuruden Gba wu kadugo yiri. A sipyiire t'i ba binne wu taan sanha. A wu ganha na pu kalaa ma na jo, ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na we. ² A Farizheen pii di fulu wu na, na wu peri. A p'i wu pye: «L'a saha na wu wu sho gbaga xo ya?» ³ A Yesu di pu no sho na: «Nomee leke Musa d'a jo yee mu we?» ⁴ A p'i jo: «Musa ya koro kan wee mu na wa ba da wu sho yaha, na wufoo wu fenhe gbaxoro seme yaa kan wu mu wu na wu yaha.» ⁵ A Yesu di pu pye: «Yee niwegee k'a waha, lee wuu na Musa ya le nomee le ka na kan yee mu. ⁶ Ga fo koro ki nokoonro na, Kile ya pu yaa na ni cee. ⁷ Lee wuu na na ba wu to, ni wu nu yaha, na noro wu sho na. ⁸ Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin. Lee funho ni pu ne nige shuun we, ga fo nigin. ⁹ Ayiwa Kile ya lemu pye nigin ge, sipya ganha bu lee waagi we.»

¹⁰ Ba p'a je puga we, a kalaapiire t'i Yesu yege lee na sanha. ¹¹ A wu yi jo pu mu na: «Sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xo, na watii lehe ge, dodooro m'a pye ma ceshiime wu shizhaa na. ¹² Wee cogo wu na cee be bu foro wu poo mu, na gbaga je na watii mu, dodooro w'a pye.»

Yesu ya duba nohoopiire ta mu
(Macoo 19:13-15; Luka 18:15-17)

¹³ Lee kadugo na sipyii pii ya pa Yesu mu ni nohoopiire ta ni, konho wu gbun ti na; ga, a kalaapiire t'i yogo jo ni pu ni. ¹⁴ Yesu ya lee ja ge, a wu luu di yiri, a wu wu kalaapiire

* 9:48 Ezayi 66:24

ti pye: «Yi nòhòpiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jahà kòòn wè! Bani pee shi tuugo wuuro ti jè Kile wo saanra te. ¹⁵ Can na n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nòhòcèrèè jè-è wè, wee da ga ba jé ti ni bada wè.» ¹⁶ Lee kadugo na a wu nòhòpiire ti ló, na wu keye taha ti na, na duba ti mu.

*Naafuugbò fòò jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni
(Macoo 19:16-30; Luka 18:18-30)*

¹⁷ Lee kadugo na ba Yesu ya pa koo ló na gaari wè, a ná wa di baa nò, na nuguro sin wu fèè ni, na wu yege na: «Karamògòsaama, jahà nè yaa na pye, kònhò di ba jìi sicuumò nixhòbaama ta wè?» ¹⁸ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wè? Nizaama wa shishiin wa wè, fo Kile yè. ¹⁹ M'a Kile wo jòmèejogoo ki cè na: «Ma ganha bu sipya gbo wè! Ma ganha bu dòdòrò pye wè! Ma ganha bu nagaara pye wè! Ma ganha bu kafineye taha ma sipyinjii na wè! Ma ganha bu wa ñmahana wè! Ma da ma nu ni ma to pèlè!» ²⁰ A wee ná wu jo: «Karamògò, fo na nòhòpiire ti tuun wu ni nè jò kòn na kii koro jaari.» ²¹ A Yesu di wu wii ni taanjerège ni, na wu pye: «Kaa nigin yè l'a mu kuurò. She ma keje yanmuyò yi bèeri pèrè, m'a wee wari wu kan la baa fèè mu! Wee tuun wu ni ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taaan m'a ba daha na fèni!» ²² A pee jomò p'i wu jahà tanha na gaari, bani naafuugbò wu bye wu mu.

²³ A Yesu di wu taaan wu wii, na wu kalaapiire ti pye: «Naafuugbò fòò jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni dè!» ²⁴ A pee jomò p'i bye kakanhana kalaapiire ti mu; ga, a Yesu di pu pye sanha na: «Na nagoo, Kile wo saanra ti jeme p'a pen dè!» ²⁵ Nòhòjò jeme ya taan museni wii ni na toro, naafuugbò fòò jé na Kile wo saanra ti ni. ²⁶ A l'i bye tèhèné baa kakanhana kalaapiire ti mu, a p'i ganha na puyè pyi: «Aa! Wee tuun wu ni sipya wekè na já pa shò wè?» ²⁷ A Yesu di pu wii, na jo: «Sipyii mu, lee da já bye wè, ga li na já bye Kile mu, bani kaa la shishiin ya Kile jani wè.»

²⁸ A Pyèeri di wu pye: «Li wii, wèè ya kahari yanmuyò bèeri ni, na daha mu fèni.» ²⁹ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu ceboronamaa, kelee wu ceboroshaa, kelee wu nu, kelee wu to, kelee wu nagoo, kelee wu kerèye, nè ni Jozaama pe wuu na ge, ³⁰ weefòò na ba yee bèeri yahañaa xhuu nigin (100) ta ke kòjò ke na: piyèye, ni ceboronamaa, ni ceboroshaa, ni nii, ni nagoo, ni kerèye, na kanhama bè ta, na ba jìi sicuumò nixhòbaama bè ta jiga na. ³¹ Ga jahagbaa wuu nijehemèè na ba bye kadugo yíri wuu, kadugo yíri wuu nijehemèè na bye jahagbaa wuu.»

*Yesu ya wu xu ni wu jè wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Luka 18:31-34)*

³² Koo na pu bye na gaari Zheruzalemu ni, Yesu bye wu kalaapiire ti jahagbaa na. Kalaapiire ti hakilee pu bi kyèegi. Sipyii pii p'a taha pu fèni ge, pee bi fya. A Yesu di gari sanha ni wu wuu kè ni shuun wu yè ni. Kaa le li da ba bye wu na ge, a wu lee jò kòn na yu pu mu. ³³ A wu pu pye: «Wù wii gaari Zheruzalemu ni. Pu na zhè Sipyà Ja wu le wà saraya jahà shònrivèè jùnjòfèè ni saliya karamògòlòò pu keje ni. Pu na ba wu jaagi na w'a yaa ni xu ni. P'a wu le shi watii keje ni, wemu jè Yawutuu shi wè. ³⁴ Wee na ba zhèhe wu na, na jòlòhò tugi wu na, na wu kpòn ni susòlòò ni, na wu gbo. Caña taanri wogo ki na w'a jè.»

*Yakuba ni Yohana ya jahagbaa fèèrè shaa Yesu mu
(Macoo 20:20-28)*

³⁵ Lee kadugo na Zebede jalaa Yakuba ni Yohana ya pa fulo Yesu na, na yi jo wu mu na: «Wù Karamògò, kaa le wù da ba jèeri ma mu ge, wù la jè m'a lee pye wù mu.» ³⁶ A Yesu di pu yege na: «Yi wa giin nè leké pye yi mu wè?» ³⁷ A p'i wu jò shò na: «Ma sòò m'a jahagbaa fèèrè tatiinye yi kan wù mu: nigin wa di diin ma kanige cè, wa di diin ma kamèné cè, ma saanra nòòrò wuuro ti ni.» ³⁸ Ga, a Yesu di pu pye: «Kaa lemu yee wa jèeri ge, yee wa li cè wè. Kanhama cèegbuu lemu ni n'a da ba gba ge, yee na já gba lee ni ya? Kelee nè na ba batize kanhama ni gberigberì wemu ni ge, yee na já batize yee ni ya?» ³⁹ A

p'i wu pye: «Uun, wèe na já.» A Yesu di pu pye: «Yi na ba gba ne wo cægbuu li ni. Ne na ba batize kanhama ni gberigberi wemu ni ge, yi na ba batize yee be ni. ⁴⁰ Ga na tiin ne kanige ce, kelee ne kamene ce, ne ne yee tatiinye yi kanvoo we. Piimu kaa na Kile ya yee gbegele ge, pee mu yi da ba gan.»

⁴¹ Ba kalaapiire ke wu samaa ya yee logo we, a pu logoo di yiri Yakuba ni Yohana taan. ⁴² Lee na a Yesu di pu beeri yiri na jo: «Y'a li ce na shi wemu ne yawutuu we, pii p'a wii juufoee wee shi wu juufo ni ge, pee ya pu juufofeere pyi wu na, pu sipyigbo p'i pu fanha shee wu na. ⁴³ Ga li da ba bye mu yee te ni we. Yee wa funjo bi ne wu bye sipyigbo, wufoo wu pye pusamaa wo kapyebye. ⁴⁴ Yee wa funjo bi ne wu bye nahagbaa foo, wu pye pusamaa beeri wo bulo. ⁴⁵ Bani Sipyia Ja wu ya ta pa kanhoo sipyii di ba kapyene pyi wu mu we. Ga w'a pa, wu ba kapyene pyi sipyii mu, wu wu munaa kan l'i bye sipyinehemee wo juuwuro saraa.»

Yesu ya fyen Batime cuujo
(Macoo 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Lee kadugo na a p'i no kulo la ni, lee mege ne na Zheriko. Ba Yesu ni wu kalaapiire te ni sipyinehemee ya pa foro Zheriko ni we, lee bi fyen wa nideenge ta koo li jo na, wee na saraya neeri. Wee bye Time ja Batime. ⁴⁷ W'a logo na Nazareti sheen Yesu w'a wii ge, a wu mujuu wa na: «Dawuda Ja Yesu, juufo jaari na na!» ⁴⁸ Sipyinehemee ya jo ni wu ni na wu co wuye na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, juufo jaari na na!» ⁴⁹ A Yesu di yere na jo pu wu yiri. A p'i fyen wu yiri, na wu pye: «Ma hakili wu teje, yiri! W'a ma yiri!» ⁵⁰ A wu wu fadege wa, na sira yiri, na fulo Yesu na. ⁵¹ A Yesu di wu yege na: «Mu wa giin ne leke pye ma mu we?» A fyen wu wu jo sho na: «Karamogo, di da jaa!» ⁵² A Yesu di wu pye: «Ta se, ma n'a daa w'a ma cuujo.» Taapile ni a wu ganha na jaa, na daha Yesu feni koo li na.

11

Yesu ya je Zheruzalemu ni ba saan ne we
(Macoo 21:1-11; Luka 19:28-40; Yohana 12:12-19)

¹ Ba p'a teene Zheruzalemu na we, a p'i no Betefaje ni Betani shizhaa, Oliviyi faaboboo ki kabanugo ki ni. A Yesu di wu kalaapiire shuun wa tun, ² na pu pye: «Yi she yi nahagbaa kulo li ni. Yi ba she jin ye li ni, yi na kafabige ka nibogo ta wa, sipya sanha dugi ja kemu na we, y'i kee sanha yi pa naha! ³ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana we?» Yi weefoo pye: «Wèe Kafoo wu mago wu wa ki na, nime w'a da ki kurujo na pa ma kan.»

⁴ A p'i gari, na she kafabige ka nibogo ta kakuutorogo ka ni, na ki sanha. ⁵ Sipyii pii pu bye wa ge, a pii di pu yege na: «Yee di ke kafabige ke sanhana naha na we?» ⁶ A p'i pu jo sho ba Yesu ya yi jo pu mu we. A pee sipyii p'i soo na p'a gaaji ni ki ni. ⁷ Ba p'a no ni kafabige ki ni Yesu yiri we, na pu fadegbayo ya taha ki na, a Yesu di dugi ki na. ⁸ A sipyinehemee di pu fadegbayo pii koo li ni. A pii be di weburiye kon teye ni, na yee pii koo li ni. ⁹ Pu nigariwuu, pii p'a jaari Yesu nahagbaa ni wu kadugo yiri ge, pee bi xhuulo na yu na:

«Kile w'a soni! We w'a ma Kafoo mege na ge,
wee ne duba pya!»*

¹⁰ «Wu to Dawuda wo saanra te t'a ma ge,
Kile wu duba ti mu.

Masoojo k'a byi Kile mu fugba lii lii we ni.»*

¹¹ Ba Yesu ya je Zheruzalemu ni we, na gari Kile-peege pugbaho ki ni, na she ki kabaya yi beeri wii. Lee kadugo na a wu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu foro kari Betani ni, bani piige ki bi zhaa da wuu.

Yesu ya nitoodige ka laji
(Macoo 21:18-19)

* 11:9 Zabururu 118:26 * 11:10 2 Samuweli 7:11-14

¹² Kee caɲa ki jimuguro, pu na foro Betani ni, a xuugo di Yesu ta. ¹³ Na wu yaha taliige ni a wu nitoodige ka ɲa, wɛɛ di ɲɛ ki na. A wu she ki wii, wu bu garaa nagoo ta ki na. Ba w'a nɔ ki na wɛ, wu ya yaaga ɲa wɛ, fo wɛyɛ yɛ. Bani nitoroŋɔ pyeduun bi sanha nɔ wɛ. ¹⁴ Ayiwa a wu nitoodige ki pye: «Sipyaa da ga mu pya li nige bada wɛ.» A wu kalaapiire t'i yee logo.

*Yesu ya Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki pye fɛɛfɛɛ
(Macoo 21:12-17; Luka 19:45-48; Yohana 2:13-22)*

¹⁵ P'a nɔ Zheruzalemu ni tuun wemu ni ge, a Yesu di jɛ Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bɛɛɛ ni zhɔ pyi wà ge, a wu ganha na pee kɔri na yeege. A wu wari faavɛɛ pu wo tabalaa pee, ni gbegbe shazhɛɛɛɛ pɛɛɛɛ pu wo yatiinyɛ yi ɲɛri buri. ¹⁶ W'a ta sɔɔ yaaga pɛɛɛɛɛ wa shishiin wu toro Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni wɛ. ¹⁷ A wu sipyii pu kalaa na: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni wɛ na: <Pu na ba nɛ puga ki pyi

shi wu bɛɛri wo Kile-ɲɛɛɛɛɛ puga wɛ?»*

Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

¹⁸ Ba saraya ɲaha shɔɔnriɛɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ p'a yee logo wɛ, na ganha na wu shaa di gbo. A p'i fya wu na, bani wu kalaa wu bi sipyii pu ɲuyɔ co xuuni.

¹⁹ Ba yakɔɲɔ k'a nɔ wɛ, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro kanha ki ni.

*Yesu ya jo nitoodige ki waha wu keree na
(Macoo 21:20-22)*

²⁰ Kee caɲa ki jimuguro ɲisɔɔgɔ ki na, na pu yaha pu na doroo koo li ni, a p'i kee nitoodige ki ɲa k'a waha fo ki niyɛ yɛ. ²¹ Kaa le l'a bi pye ge, a Pyɛɛri funɲɔ di do lee na, a wu Yesu pye: «Wù Karamɔgɔ, m'a nitoodige kemu laɲi ge, k'a waha!»

²² A Yesu di pu pye: «Yi dà Kile na! ²³ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a ke faaboboɲɔ ke pye: <Yiri laha naha, m'a she mayɛ wá suumɔ lɔhɔ ni ge.> Nakaara bye t'i ɲɛ wufɔɔ zɔ wu na wɛ, wu bi dà li na na ye w'a jo ge, na lee na bye; li na bye wu mu. ²⁴ Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ba yaaga tuugo bɛɛri ɲɛɛri, yi dà li na na y'a kee ta na xɔ, kee na gan yi mu. ²⁵ Yi bu yere na Kile ɲɛɛri, na wa ta w'a kakuunɔ la pye yi na, yi lee yafa weefɔɔ mu, kɔnhɔ yi fugba To Kile wu yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu. ²⁶ Yi bye y'i ya pusamaa wo kakuuyo yi yafani pu mu wɛ, yi fugba To Kile wu da ba yi bɛ wo kakuuyo yi yafa yi mu wɛ.»

Mii Yesu wo sefɛɛɛɛ ti d'a yiri wɛ?

(Macoo 21:23-27; Luka 20:1-8)

²⁷ A p'i gari Zheruzalemu ni sanha. Na Yesu yaha wu na ɲaari Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, a saraya ɲaha shɔɔnriɛɛɛ ɲuɲɔfɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni nɔhɔlɛɛ p'i fulu wu na, ²⁸ na wu yege na: «Sefɛɛɛɛ teke gbɔɔɔɔ ni mu wa kii keree kii pyi wɛ? Jɔgɔ w'a kee fanha ki kan mu mu na mu w'a ki pyi wɛ?» ²⁹ A Yesu di pu pye: «N'a da yee yege kaa nigin wa na, y'i na ɲɔ shɔ. Wee tuun wu ni, sefɛɛɛɛɛ temu gbɔɔɔɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ na tee jo yi mu. ³⁰ Jɔgɔ wu d'a Yohana tun na w'a batizeli pyi wɛ, Kile laa sipyii? Yi na ɲɔ shɔ.»

³¹ A p'i puyɛ pye: «Wù bu jo: <Kile w'a wu tun>, wu na jo: <Wee tuun wu ni ɲaha na yee di ya ta dà wu na-ɛ wɛ?» ³² Ga wù bu nɔhɔ jo: <Sipyii p'a wu tun...>» (Pu bi fyagi sipyii pu na, bani sipyii pu bɛɛri bi Yohana wii can can na Kile tudunmɔ.)

³³ Lee na a p'i Yesu pye: «Wèe ya cɛ wɛ.» A Yesu bɛ di pu pye: «Ayiwa nɛ bɛ ya she, sefɛɛɛɛɛ temu gbɔɔɔɔ ni nɛ bɛ ya kii keree kii pyi ge, nɛ bɛ da tee jo yee mu wɛ.»

12

*Ɛɛɛɛɛ faapyii niguumɔɔ pu wo talenɛ le
(Macoo 21:33-46; Luka 20:9-19)*

* 11:17 Ezayi 56:7

¹ Lee kadugo na a Yesu di talenɛ ɲɔ kɔn na yu pu mu na: «Ná wa w'a bi ɛɛɛɛn tɛɛɛ ka shan, na ki maha ni kasɔrɔɔ ni. A w'i wege ka wolo na pye ɛɛɛɛn wu lɔhɔ ki tawologo, na zangaso wa yàa shazhɔn wu kaa na. Lee kadugo na a wu ɛɛɛɛn tiire tɛɛɛ ki kaa le ɛɛɛɛn faapyii pii kenɛ ni, na gari fiige katii ni. ² Ba ɛɛɛɛn w'a pa le wɛ, a wu kapyebye wa tun pee ɛɛɛɛn faapyii pu mu, na wu she ɛɛɛɛn nile wu shɔ pu mu. ³ Ga, a p'i kapyebye wu co, na wu kpɔn, na wu kewayá wo yaha kari. ⁴ Lee kadugo na a tɛɛɛ ki fɔɔ wu kapyebye watii tun kari. A p'i wee ɲɲɔ bana, na wu cogana kolo. ⁵ A wu nɔhɔ kapyebye wa bɛ tun kari sanha. A p'i wee gbo. Lee kadugo na a wu kapyebyii nɲɛhɛmɛɛ pii bɛ tun. A p'i pii kpɔn, na pii gbo.

⁶ «Ja nigin yɛ di bye tɛɛɛ ki fɔɔ wu mu, wee kaa bi dan wu ni xuuni. A wu wee tun pu mu pu bɛɛri kadugo yíri, na jo: «Nɛ ja we kunni pu na zhe gbɔɔɔ taha wee na.» ⁷ Ga, a ɛɛɛɛn faapyii p'i puyɛ pye na: «Cɛn wu lɔvɔɔ w'a we. Yi pa wù wu gbo, cɛn wu na bye wù wo.» ⁸ A p'i jafɔɔ wu co na wu gbo, na wu wá tɛɛɛ ki kadugo yíri.

⁹ «Wee tuun wu ni tɛɛɛ ki kafɔɔ wu da ba ɲaha pye wɛ? Wu na ba ba, na pee ɛɛɛɛn faapyii pu gbo, na ɛɛɛɛn tɛɛɛ ki kaa le piitiilee kenɛ ni. ¹⁰ Ta yee ya le kalaa Kile Kafila wu ni wɛ? na:

«Puyirilee p'a faakagerɛɛ kemu she ge,
kee k'a pye puga ki
gunɲmii li faakagerɛɛ ki nijenɛ ke.

¹¹ Li wii Kafɔɔ w'a lee pye,
kakanhana li wa lii wù ɲaha tãan.»*

¹² A Yawutuu ɲɲɔfɛɛ p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li cɛ na pee na Yesu ya talenɛ li jo wà. Ga, a p'i fya sipyiire ti na, wee tuun wu ni a p'i wu yaha wà, na gari.

*P'a Yesu yege munaa pɛɛɛɛ keree na
(Macoo 22:15-22; Luka 20:20-26)*

¹³ Lee kadugo na a p'i Farizhɛɛn pii ni Herɔdi wo sipyii pii tun Yesu mu, kɔnhɔ p'i wu co wuyɛ pyaa ɲɔ jomɔ fɛni. ¹⁴ A p'i ba na wu pye: «Wù Karamɔɔ, wèe ya li cɛ na jo can fɔɔ mu ɲɛ. Mu ya fyagi sipya wa shishiin na wɛ, bani sipyii pu bɛɛri pu ɲɛ nigin mu mu. M'a sipyii pu fiinɛ na galaa bɛ Kile koro li ni. Ayiwa l'a saha p'a munaa pɛɛɛɛ kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha wɛ? W'à yaa na pu kaan, laa wù ya yaa na pu kaan wɛ.»

¹⁵ Ga, a Yesu di pu shuun shuun juuro ti cɛ na pu pye: «Naha na y'i na ɲɔ yegee wɛ? Yi pa ni wari dɛɲɛ nigin wa ni, di wu wii.» ¹⁶ A p'i nigin wa she wu na. A Yesu di pu pye: «Jɔɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na wɛ?» A p'i jo: «Oromɛ saannaa Sezari.» ¹⁷ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, yi da Kile bɛ wuu li kaan Kile bɛ mu.» A wu keree di pu ɲaha wɔ fo xuuni.

*Sadushɛɛn p'a Yesu yege xɲɛnɛ li keree na
(Macoo 22:23-33; Luka 20:27-40)*

¹⁸ Lee kadugo na, ɲɲɔfɛɛ pii bye wà, p'i ɲɛ Yawutuu, Sadushɛɛn pu bye pii. Pee bi yu na xɲɛnɛ da ba bye ɲiga na wɛ. A pii di ba she Yesu yíri, na she wu pye: ¹⁹ «Karamɔɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le ɲɔmɛ le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na wɛ, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.» ²⁰ Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee leɲɛ, na xhu wu ya pya ta wɛ. ²¹ A shuun wo wu wee cee wu ninumɔ lɔ, na xhu wu ya pya ta wɛ. A taanri wo wu bɛ di bye mu. ²² A pu gbarashuun wu bɛɛri di wee cee wu leɲɛ toro, a pu bɛɛri di xhu wa shishiin ya pya ta wu na wɛ. Lee kadugo na a cee wu bɛ di xhu. ²³ Xuu pu caɲɛɲɛ ke, wee cee w'i da ba bye pu shɛn nigin wekɛ wo wɛ? Bani pu gbarashuun wu bɛɛri ya wu leɲɛ toro.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Le bɛ li wa yee piinɛ ki kaɲɲɔ wɛ? Na jo le l'a ka Kile Kafila wu ni ge, yee wa lee cɛ wɛ, y'i wa Kile wo sefɛɛɛ ti bɛ cɛ wɛ. ²⁵ Xuu pu ba ɲɛ, sipyii wa da

* 12:11 Zaburuu 118:22-23

cèe leŋe, kelee na gbaya je we. Ga pu na ba bye ba fugba melekere je we. ²⁶ Xuyene li wo shizhaa na, xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu Kile tudunmoo Musa wo Kitabu wu ni ge, ta yee ya yee kalaa we? na:

«Ne je Ibirayima wo Kile,
ni Ishaaga wo Kile,
ni Yakuba wo Kile.»*

²⁷ Kile je xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu je wii. Yee ya piin xuuni.»

*Kile wo saliya nomehere ki beeri wo nigboo le
(Macao 22:34-40; Luka 10:25-28)*

²⁸ A saliya karamogo wa di pee nakaara jomoo pu logo. A wu li ja na Yesu ya Sadusheren pu no sho na no. A wu fulo wu na na wu yege na: «Leker l'i je Kile wo saliya wu nomehere ki beeri nigboo li we?»

²⁹ A Yesu di wu no sho na: «Saliya wu nomehere ki beeri nigboo li wa le na: «Izirayeli sheren yi logo: Wu Kafoo Kile we, Kafoo nigin pe wu je wii.

³⁰ Ma Kafoo Kile wu taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma munaa li beeri, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri.»*

³¹ Li shuun wuu li wa le: «Ma sipyinii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we.»*

Kile wo saliya wu nomee la shishiin wa ye kii shuun we na we.»

³² A wee saliya karamogo wu Yesu pye na: «See na, wu Karamogo, ye m'a jo ge, kanii li wa. Bani Kile ye nigin wu wa, Kile wa shishiin wa nige wee kadugo na we. ³³ Kile na taan ma mu ma zo wu beeri na, ni ma fungongo ki beeri, ni ma fanha ki beeri. A ma sipyinii be di daan ma mu ba maye pyaa ki je we, lee ya pele saraya nizogoyo ni saraya tuuyo ye beeri na.»

³⁴ A Yesu di li ja na w'a wee no sho ni fungongo feere ni, na wu pye: «Mu ni Kile saanra ti te w'a lii we.» Na co wee tuun wu na, wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

*Shovoo wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we
(Macao 22:41-46; Luka 20:41-44)*

³⁵ Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pheree pugboko ki ni, a wu pu pye: «Naha na saliya karamogoloo p'i yu na Shovoo wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-e we?»

³⁶ Dawuda ye pyaa ya jo Fefere Munaa fanha ni na:

«Kafoo Kile ya yi jo ne Kafoo mu na:
Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,
fo di ba ma peen pu tirige na pa le
ma tooyo noho ni.»*

³⁷ Dawuda ye pyaa ya Shovoo wu pyi Kafoo, wee tuun wu ni, w'a ja pye dii wu ja ye nigin we?»

*Yesu ya pu kaala ni saliya karamogoloo pu kaa ni
(Macao 23:1-36; Luka 20:45-47)*

Yesu kafila wu logo bi dan sipyii pu beeri ni xuuni. ³⁸ A wu yi jo pu mu wu kalaa wu ni na: «Y'a yiye kaseri saliya karamogoloo pu na. Na fadedonyo leni na jaari, ni sipyii na gbawo fo kaan pu mu pinnere kpeenyee na, lee l'a dan pu ni. ³⁹ Kile-pheree piyeye yi wo jahagbaa tatiinye, ni yalicerere wo tatiinceye be di dan pu ni. ⁴⁰ P'a naxhugoshaa keje

* 12:26 Ekizode 3:6 * 12:30 Duterenome 6:4-5 * 12:31 Levitike 19:18; Galasi sheren 5:14 * 12:36 Zaburruu 110:1

yaŋmuɔ bɛeri shuu pu na. Lee kadugo na p'a she mɔ Kile-ɲerege na, kɔnhɔ p'i puyɛ she see sipyii. Pu jaagi kanhama na ba golo fo xuuni.»

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga
(Luka 21:1-4)

⁴¹ A Yesu di diin Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, na saha ni yakanya yi tayahaja keshi wu ni, na sipyii pu wari wu yahagana li wii. Naafuu fɛɛ niɲɛhɛmɛɛ bi wari niɲɛhɛmɛ leni wu ni.

⁴² A naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa bɛ di ba, na wari tuunɔɔ nifɛnhɛfɛnhɛɲɛɛ shuun le wu ni. Wee wari wu bi laha tama nigin shishiin na wɛ.

⁴³ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti yiri na yi jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le keshi wu funɲɔ ni ge, lee ya ɲɛhɛ pusamaa bɛeri wuu li na. ⁴⁴ Bani pu bɛeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan. Ga wee kunni ni wu la baara ti ni, lemu bɛeri li ɲɛ wu mu wu ɲɔshaga wuu ge, w'a lee bɛeri kan.»

13

Yesu ya Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo
(Macoo 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Yesu nivorowo Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni, a wa di wu pye wu kalaapiire ti ni na: «Wù Karamɔɔ, ye kageegbɔɔ ye ni ye piyɛye ye yereɲɛgana wii sa!» ² A Yesu di wu pye: «Mu ɲii wa ye pugbɔɔ ye bɛeri ni ge? Kagerɛɲɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka ɲunɔ ni wɛ. Yi bɛeri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɲɔ ki xɔ ge
(Macoo 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Na Yesu nidɛɛɲɛ yaha Oliviye faaboboɲɔ ki na Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ɲaha tii wu ni, a Pyɛeri, ni Yakuba, ni Yohana, ni Andire ye di ba wu yege pu ye na na: ⁴ «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wù na! Naha sheshɛɛɛ teke t'i da ba li she na kee keree kii pyeduun w'a nɔ wɛ?»

⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri! Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ wɛ! ⁶ Sipyii niɲɛhɛmɛɛ na ba ba ni nɛ mɛge ni, na yu: «Nɛ wu ɲɛ wii». Pu na ba sipyiniɲɛhɛmɛɛ piinɲɛ. ⁷ Yi ba kashɛn keree nuri, na kashɛn gbegemɛ keree nuri tuun wemu ni, yi funyɔ ganha da bɛn wɛ. Li waha l'i waha, kee keree k'a yaa na pye, ga lee di wa da ba bye taaxɔɔ li wɛ. ⁸ Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. Niɲɛ cɛɛɲɛ na ba byi tɛye ya ni, na fara xuugbɔhɔ bɛ na. Kee wa kanhama pu keree ɲɔkɔɔnɔ ye, ba cee laa ma yiri mɛ wɛ.

⁹ «Ga yi da yiye kaseri, bani sipyii na ba yi leni kiirikɔɔn kuruyo yi keɲɛ ni. Pu na ba yi kpɔɔn xuuni Kile-pɛɛɲɛ piyɛye yi ni. Pu na ba se ni yi ni gbafɛnɛɛɛɛ ni saannaa mu nɛ mɛge wuu na. Lee na ba bye kaɲunɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁰ Yani kee keree kii ki pye ge, li waha l'i waha, Jozaama pu yeɛ ya yaa na fɛnhɛ jo shi wu bɛeri mu. ¹¹ Pu ba yi conɪ, na yi leni keye ni tuun wemu ni, yi niɲoyɔ ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ, ga jomɔ pe pu da ba digi yi funyɔ ni wee tuun wuyɛ pyaa ni ge, yi pee jo, bani yiye pyaa wa da ba bye pu joveɛ wɛ, fo Fɛfɛɛɛ Muna.

¹² «Ceboro na ba wu ceboro le keɲɛ ni, kɔnhɔ p'i wu gbo. To na ba lee tuugo pye wu pya na. Nagoo bɛ na ba yiri pu sefɛɛ fɛni, kɔnhɔ p'i pu gbo. ¹³ Sipyii bɛeri na ba yi kɔ nɛ mɛge wuu na, ga wemu bu já luu mara fo na she nɔ li tɛhɛnɛ na, weefɔɔ na ba shɔ.»

Kapyebaagaa
(Macoo 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ «Ayiwa gyɛɛgi pyevɔɔ wu ya yaa w'a ɲaa xuu wemu ni wɛ, yi ba wu niyerege ɲaa wee xuu wu ni. (Wa bi yi kalaa, wufɔɔ wu yi ɲaha cɛ!) Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboɔ xuu ni. ¹⁵ Lee ba wemu ta katarɲa ɲunɔ ni, wu ganha bu da digi jé wu puga ni di wu yeɛye lɔ wɛ. ¹⁶ Wemu ɲɛ kɛɛye ni ge, wee ganha bu guri di ba wu fadeɲɛ lɔ wɛ. ¹⁷ Bɔɔngɔ na ba bye lahaa fɛɛ ni puɲmaraya fɛɛ wogo yee caya yi na. ¹⁸ Y'a Kile ɲɛeri kɔnhɔ kee keree ki ganha ba saha ni wiire tuun ni wɛ. ¹⁹ Bani

kanhama na ba bye yee caya yi na pemu tuugo sanha bye ja we, na co fo Kile ya koŋɔ sii tuun wemu ni ge, fo na pa nɔ nijaa na. Pee kanhama pu tuugo di wa da bye be nige bada we. ²⁰ Kafɔɔ da bye wu ya wolo kee cabyaa ki ni we, sipya wa shishiin bi da zhɔ we. Ga sipyii piimu naha w'a bulo ge, pee wuu na w'a kii wolo kee cabyaa ki ni. ²¹ Ayiwa, wa ba yi pye wee tuun we ni na: <Yi wii, Shɔvɔɔ wu wa naha.> kelee <Yi wii mɛ, wu we mɛ.> Yi ganha bu dɔ yee na we! ²² Bani kafinejuu pii na ba yiri, na puyɛ pye shɔvɛɛ ni Kile tudunmɔɔ. Pu na ba naha sheshɛɛɛ keree ni kakanhaŋaa pyi kɔnhɔ p'i sipyiiire ti piinŋɛ. Kile ya sipyii piimu naha bulo ge, nago ba pu da jɔ ba pee be piinŋɛ we, pu bi da ba pee be piinŋɛ. ²³ Yee kunni p'a yiye kaseri dɛ! Ne kii keree kii beeri jo yaha yi mu.»

Sipya Ja nibaŋa keree

(Macoo 24:29-31; Luka 21:25-28)

²⁴ «Yee caya yi na, pee kanhama pu nidorogo na,
<Nibiige na ba jɛ caŋa ki ni;
yɛŋɛ wa da kpɛɛŋɛ yeege we;

²⁵ wɔrɔɔ ki na ba do na yiri fugba we ni;
fugba wu sefɛɛɛ ti na ba jɛɛ.»*

²⁶ «Wee tuun wu ni sipyii na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefɛɛɛ ti beeri, ni nɔrɔ nigbɔ ni. ²⁷ W'a piimu naha bulo ge, wu na ba melekɛɛ tun pu pee pinne, na yiri koŋɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu beeri na, na li jɔ kɔn jinŋɛ ke tehɛɛ le na, fo fugba we tehɛɛ le.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge

(Macoo 24:32-35; Luka 21:29-33)

²⁸ «Naha sheshɛɛɛ ta te nitoodige shizhaa na. Ki geye ba jɔ kɔn na funni tuun wemu ni, yi wa ma li cɛ na ki nago pyeduun w'a tɛɛŋɛ. ²⁹ Mu li wa, yi ba kii keree kii jaa ki na byi tuun wemu ni, y'i li cɛ na Sipya Ja w'a tɛɛŋɛ na xɔ, na w'a nɔ xɔ kujɔɔ li jɔ na. ³⁰ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa niifɛɛɛ ni nime ge, pee beeri wa da xhuu we, yani kii keree kii beeri jɔ ki fa ge. ³¹ Fugba we ni jinŋɛ ke na ba doro, ga ne jomɔ pe wa da doro bada we.»

Wa ya kee caŋa ke, ni wee tuun we cɛ we

(Macoo 24:36-44)

³² «Ga sipya wa shishiin wa kee caŋa ke ni wee tuun we cɛ we, ali fugba melekɛɛ pu be we, Kile Ja wu be we. To Kile yɛ nigin pe w'a kee caŋa ke ni wee tuun we cɛ. ³³ Y'a yiye kaseri, y'i diin yaha jii na! Bani yi wa lee kaa li nɔduun cɛ we. ³⁴ Li na ba bye ma na jo nɔ wa nigaraga kulo ni, wee nivorogo ya wu yaŋmuyɔ beeri kaa le wu kapyeyyii keŋɛ ni, na pu beeri nigin nigin wu nibyii she pu na, na yi jo puga ki kujɔsigime wu mu na wu tiin yaha jii na.

³⁵ «Lee wuu na yi kori yaha jii na, bani puga ki kafɔɔ wu na ba ba yakɔŋɔ la, jinŋɛ na la, xhupee mɛhɛɛ suduun ni la, jisɔɔgɔ na la, yi wa cɛ we. ³⁶ Wu ganha ba yi fo, wu yi niŋmunuyɔ ta we. ³⁷ Ye n'a yu yi mu ge, yee n'a yu sipyii pu beeri mu: <Yi kori yaha jii na!>»

14

Yawutuu juŋɔfɛɛ p'a woni pye Yesu kaa na

(Macoo 26:1-5; Luka 22:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Cabyaa shuun yɛ wu bye pu ni Nuwuuro, ni Shizhenhere Baa Buuri Kalene li tɛ ni. Saraya naha shɔnriweɛ juŋɔfɛɛ ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bi cogana shaa Yesu na p'i wu peeɛ co ŋmɔhɔrɔ ni, p'i wu gbo. ² A p'i jo: «Wu ganha bu wu co kalene li ni we, kɔnhɔ tunmɔ ganha bu yiri sipyiiire ti tɛ ni we.»

Cee wa ya lasikoli wo Yesu juŋɔ ni

(Macoo 26:6-13; Yohana 12:1-8)

* 13:25 Ezayi 13:10; 34:4

³ Na Yesu yaha wu na li Betani kulo li ni Simo kaban, togo k'a fenhε wemu co toro ge, a cee wa di ba ni lasikoli gboro la ni. Lee bi ni pεewa lasikoli wa na wemu mεge ki jε na naari ge. A cee wu lee lasikoli gboro li jε waa, na li funjε lasikoli wu wo Yesu jujε ni.

⁴ Sipyii pii pu bye wà ge, a pii logoo di yìri, na ganha na puyε pyi: «Te lasikoli kakara te wo jujε jε leke wε? ⁵ We lasikoli we bi da já bεre na toro wari kabofonjε kelee shishεere ni kaguro (w 45.000) shishiin tãan, na wee kan funmε fεε mu.» A p'i jo ni wee cee wu ni xuuni.

⁶ Ga, a Yesu di jo: «Yi laha wu na! Naha na y'i we cee we zε tenri wε? Go kasaana w'a pye mε nε na. ⁷ Funmε fεε na da daa yee tε ni tuun bεeri ni. Tuun bεeri bu yee taan, yee na já kasaana pye pu na. Ga nε kunni wa da ba bye yee tε ni tuun bεeri ni wε. ⁸ Wu se kaa w'a pye. Na gbo wo lasikoli w'a wo na na, yani di ba xhu ge. ⁹ Can na n'a da yi jo yi mu jo xuu bεeri ni Kile wo Jozaama p'a jo ke korjε ke na ge, le we cee we ya pye ge, li bε na baari wà, na sipyii pu funjε tirige ni wu kaa ni.»

Zhuda Isikariyoti funjε ya pye wu Yesu nōhō yaha
(Macoo 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Zhuda Isikariyoti we wu bye wu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin ge, wee ya she saraya jahā shōnrivεε jujεfεε pu mu na wu da Yesu le pu keje ni. ¹¹ P'a wu jomε pu logo ge, a lee di daan pu ni xuuni. A p'i jomεε lε wu mu na pee na ba wari kan wu mu. A Zhudasi di ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keje ni.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li shiizhan
(Macoo 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Yohana 13:21-30)

¹² Shizhenhere Baa Buuri wu wo Kalenε li cazhiige ke, kemu na nuwuuro ti wo saraga dubyapige ki ma gbo ge, a Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Ma funjε wa wu she Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele xuu weke ni wε?»

¹³ A Yesu di shuun wa tun wu kalaapiire ti ni, na yi jo pu mu na: «Yi she kanha ki ni. Yi na zhe saha ni ná wa ni w'a lōhō shōw tugo, y'i daha wee feni. ¹⁴ Wu ba she jε puga kemu ni, y'i kee puga ki kafōw pye: «Wu Karamōgō w'a jo na wu ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki li puga kemu ni ge, na mii ki wa wε?» ¹⁵ Wu na pugbōhō ka she yi na zangaso wu ni. Yerεye wa ki ni, k'a gbegele yaha. Y'i Nuwuuro ti Kalenε li yalige ki gbegele wu mu wà.»

¹⁶ A kalaapiire t'i yiri kari kanha ki ni, na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu wε. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenε li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

¹⁷ Ba piige k'a pa wō wε, a Yesu ni wu kalaapiire ke ni shuun wu ba. ¹⁸ Na pu yaha lige ki na, a Yesu di ba jo: «Can na, n'a da yi jo yi mu, wa na ba nε le keje ni yee ni, wemu w'a li ni nε ni ge.»

¹⁹ A kalaapiire ti jahaya di danha, na ganha na wu yegee nigin nigin, na: «Nε wi ya?»

²⁰ A Yesu di pu jε shō na: «Yee ke ni shuun wu wa wu wa, wemu w'a wu keje ki le golege ki ni ni nε ni ge. ²¹ Sipyia Ja wu na ba xhu ma na jo ba l'a ka wu shizhaa na wε. Ga wemu w'a da ba Sipyia Ja wu le keje ni ge, bōngō ki jε weefōw wogo. Ali wee ná wu da bye pu ya wu se bε wε, lee bi da bōrō wu mu.»

Kafōw fεfεere yalige ki keree
(Macoo 26:26-30; Luka 22:15-20; 1 Korente Sheen 11:23-25)

²² Na pu yaha lige ki na, a Yesu di buuri wa lε, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na pu pye: «Yi wu lε, nε ceepuuro ti wa te!»

²³ Lee kadugo na a wu εrezen lōhō cεεgbuu li lε, na baraga taha Kile na, na li kan pu mu. A pu bεeri di ka gba.

²⁴ A Yesu di pu pye: «Nε shishan pu jε pe, Kile wo karijεεge jomεε li wo shishan pe. Sipyijnehemεε wuu na p'a wo. ²⁵ Can na, n'a da yi jo yi mu, n'a da εrezen lōhō gba nige wε, fo caja kemu n'a da ba ki nivonjε gba Kile wo saanra te ni ge.»

²⁶ Ba p'a li xhō wε, na Kile masōjε yoyo cee. Lee kadugo tãan a p'i foro kari Oliviyε faaboboñō ki na.

Yesu ya jo na Pyeeri na ba foro wee kaa tàan
(*Macoo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yohana 13:36-38*)

²⁷ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bèeri na ba baa na nè yè nigin yaha, bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nè na ba yatànahama wu gbo;

dubyaa pu bèeri na baa caaga.»*

²⁸ Ga nè ba jè na foro xu ni tuun wemu ni, nè na doro yi jaha na Galile fiige ki ni.»

²⁹ A Pyeeri di wu pye: «Ali pusamaa bèeri jèhè baa na ma wá, n'a da ga ma wá wè.»

³⁰ A Yesu di wu pye: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa wo piige ke ni yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa mèhè su ge, mu na ba foro nè kaa tàn tànii taanri na mu ya nè cè wè.» ³¹ Ga, a Pyeeri di yi jo wu mu sanha na yi waha xuuni na: «Ali li mèhè yaha nè wu xu bè ni mu ni, n'a da ga foro ma kaa tàn wè.» A pusamaa bèeri di yee ninuyo jo mu.

Yesu ya Kile jèeri Zhetisemanè tiire tège ki ni

(*Macoo 26:36-46; Luka 22:39-46*)

³² Lee kadugo na a p'i gari xuu wa ni wemu mègè ki jè na Zhetisemanè ge, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi tiin naha, di she Kile jèeri.» ³³ A wu gari wà ni Pyeeri, ni Yakuba, ni Yohana ni. A l'i sii wu funjo cànri fo xuuni, na wu jaha bè tanha. ³⁴ A wu pu pye: «Nè zo we bèeri w'a tanha fo nè na zhaa di xhuu. Yi tiin naha, y'i gori yaha jài na!»

³⁵ A wu she jaha na jèri na do jànè na, na Kile jèeri na li bi da já bye, wee tuun wu wo kanhama p'i doro wu jànè ni. ³⁶ A wu jo: «Na To, kaa la shishiin ya mu jani wè, le kanhama cègbuu le sanha lii na na. Lee bè na, nè wo jidaan ganha bye wè, fo mu wo jidaan.»

³⁷ A Yesu di guri pa wu kalaapiire taanri wu yíri, na ba pu ta p'a nèmuo. A wu Pyeeri pye: «Simo, m'a nèmuo gè? Mu ya já kori yaha jài na na ali lèeri nigin bè pye-e ya? ³⁸ Yi tiin yaha jài na y'i da Kile jèeri, kànho Shitaanni ganha bu se ta yi na wè. Sipyya munaa ya sào, ga wu ceepuuro fanha k'a cèrè.»

³⁹ A wu laha pu tàn sanha na Kile jèeri, na guri pee jonumo pu na. ⁴⁰ Lee kadugo na a wu guri pa sanha wu kalaapiire ti yíri, na ba pu ta p'a nèmuo sanha, bani nèmuo pu bi sho pu ni. A p'i bye pu ya cè dii pu da wu jà sho wè.

⁴¹ A wu ba tànii taanri wuu li ni na pu pye: «Yee wa nèmuo sanha na nèmuo gè? L'a yaa, tuun w'a no. Li wii, Sipyya Ja wu na ba jé jurumyii pu kènè ni. ⁴² Yi yìri wù da se! We w'a da na le kènè ni ge, w'a no.»

Yawutuu p'a Yesu co

(*Macoo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yohana 18:3-12*)

⁴³ Na Yesu yaha pee jomo pu na, taapile ni a Zhudasi di no, wee jè kalaapiire kè ni shuun wu wa nigin wa. A wu no ni sipyijèhèmè pii ni. Nèmoparaa ni pubegeè ki bye pee mu. Saraya jaha shànrivè jànofè, ni saliya karamogo, ni noholè pu bi pee tun.

⁴⁴ Zhudasi wemu wu bi da ba Yesu le kènè ni ge, wee bi jaha shèshèrè ta she sipyiire ti na na: «Di ba she jàsànro fò kan ná wemu mu, y'i wee co, wee wu wa. Y'i kasègè yaha wu na xuuni, yi da gaaji ni wu ni.» ⁴⁵ A Zhudasi di dii Yesu na taapile ni, na wu pye: «Karamogo!» Na jàsànro fò kan wu mu. ⁴⁶ Ba lee ya pye wè, a p'i fulo Yesu na, na wu co. ⁴⁷ A Yesu wo sipya nigin wa di wu nèmopara kàngi, na saraya jaha shànrivè wo jànofogo wu wo kapyebye niwènè paa laha.

⁴⁸ A Yesu di pu pye: «A yee di ba ni nèmoparaa, ni pubegeè ni nè tacono ni, ma na jo kakuubye di jè ya? ⁴⁹ Nè bi bye ni yee ni caà bèeri, na sipyii kalaa Kile-pènè pugboho ki ni, yee di ya nè co wè. Ga l'a pye, kànho Kile Kafila wu jà di fa.» ⁵⁰ A wu kalaapiire ti bèeri di baa, na wu yaha wà.

⁵¹ A lèvo wa di daha Yesu fèni, fatono yè ki bi mugile wu na. A shen nigin wa di wu co sipyii pu ni. ⁵² A wu wu fatono ki yaha wee kènè ni, na baa kari ni ceepile ni.

* 14:27 Zakari 13:7

P'a she ni Yesu ni Yawutuu wo kiirikoon pu mu

(*Macao 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Yohana 18:13-14,19-24*)

⁵³ A p'i gari ni Yesu ni saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu kaban. Saraya naha shoonrivée nuuɔfɔfɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛeri di puyɛ pinne wà. ⁵⁴ A Pyɛeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, fo na she jé saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu wo kaanɔ ki ni, na diin gɛdii pu tãan na na wahani.

⁵⁵ Saraya naha shoonrivée nuuɔfɔfɛ pu fara kiirikoon kuruuɔ ki na, pee bi sɛeri kaa la shaa Yesu feni kɔnhɔ p'i wu gbo, ga pu ya li ta wɛ. ⁵⁶ Sipyijɛhemɛɛ ya kafineyɛ sɛeri keree pye Yesu feni, ga pu jomɔ pu bi puyɛ kaala.

⁵⁷ A sipyii pii di yiri na kafineyɛ taha Yesu na na: ⁵⁸ «W'a yi jo wɛɛ nii na na: <Sipyii p'a ke Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ kemu yereɛ ge, nɛ na ba kee ja, na katii yereɛ cabyaa taanri funuɔ ni, sipyii keye ya kemu yereɛ wɛ.» ⁵⁹ Ga lee bɛ na, pu sɛeri keree ki jomɔ pu ya pye nigin wɛ.

⁶⁰ Wee tuun wu ni a saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu yiri yere sipyii pu niɛ ni, na Yesu pye: «Jomɔ pemu bɛeri pii sipyii pii wa yu mu shizhaa na ge, mu wa da pu jɔ shɔ-ɛ gɛ?» ⁶¹ Ga, a Yesu di cari wuyɛ na, wu ya yaaga jo wɛ.

A saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu wu yege sanha na: «Ta mu wu jɛ Shɔnɔɔ we, duba fɔɔ Kile Ja we?»

⁶² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, were nɛ wa. Yi na ba Sipyia Ja wu nidɛɛnge ja Se Bɛeri Fɔɔ Kile kanige cɛ. Yi na ba wu nibawo ja bɛ sanha fugba jahaya ye na.»

⁶³ Lee na a saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu wuyɛ pyaa wo fadenɛ sheengi loyire keɛ ni, na jo: «Naha feni wu jɛ sanha sɛereɛ pu mu wɛ? ⁶⁴ Yi niwegee wa wu Kile mekyɛgɛre jomɔ ni. Yee di wa yeke yu wɛ?»

A pu bɛeri di wu jaagi na w'a yaa na wu gbo. ⁶⁵ A pii di jɔlɔhɔ tugi wu na. A p'i Yesu naha pɔ, na wu kpɔɔn ni kaguruyo ni, na wu pye: «Ma kpɔnɔɔ wu mege yiri wu mu?» A gɛdii pu bɛ di Yesu kpɔn ni pu keye ni.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tãan

(*Macao 26:69-75; Luka 22:56-62; Yohana 18:15-18,25-27*)

⁶⁶ Na Pyɛeri yaha saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu kaanɔ ki ni, a saraya naha shoonrivée wo nuuɔfɔgbɔ wu wo kapyebyezhɔ wa di yiri wà zangaso wu fugba ni, na tigi jiiɛ ki na. ⁶⁷ A wee di ba Pyɛeri ja wu na na wahani, na wu wii xuuni na wu pye: «Mu bɛ wu bye ni Nazareti sheen Yesu ni.» ⁶⁸ Ga, a wu foro wu kaa tãan na jo: «Ye mu wa yu ge, nɛ yi cɛ wɛ, nɛ yi naha cɛ wɛ.» Lee kadugo na a wu foro kari kpaan li ni, a xhupeshiime di mɛɛ su.

⁶⁹ A kapyebyezhɔ wu wu ja sanha na yi jo wee xuu wu wo sipyii pu mu na: «We ná we bɛ wu wa pu ni.» ⁷⁰ A Pyɛeri di foro Yesu kaa tãan sanha.

Ba jɛri ya pye wɛ, piimu pu bi yere Pyɛeri tãan ge, a pee bɛ di wu pye: «Nakaara baa mu bɛ wu wa pu ni, bani Galile shen mu bɛ jɛ.» ⁷¹ Ga, a Pyɛeri di gaa na wuyɛ laɔi na jo: «Ná wemu kaa yi wa yu ge, nɛ wu cɛ wɛ.»

⁷² Taapile ni a xhupoo di mɛɛ su xhupeshuun wuu na. A Pyɛeri funuɔ di do ni Yesu jomɔ pu ni na: «Yani xhupeshiilee ni shuun wuu pu pa meheɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tãan tɔɔjii taanri na mu ya nɛ cɛ wɛ.» A mɛɛ di shɔ wu na.

15

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(*Macao 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Yohana 18:28-38*)

¹ Nisɔɔgbɔhɔ ki na a saraya naha shoonrivée nuuɔfɔfɛ, ni nɔhɔlɛɛ, ni saliya karamɔgɔlɔɔ, ni kiirikoon kuruuɔ ki bɛeri, a pee di puyɛ pinne, na puyɛ ja. A p'i Yesu pɔ, na she wu le Pilate keɛ ni.

² A Pilate di wu yege na: «Yawutuu wo saan mu jɛ ya?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu wɛ, wee nɛ jɛ.»

³ A saraya naha shōonrivēē jūḡḡfēē p'i wu tōḡḡ le ni jomō nijēhēmē ni. ⁴ A Pilate di wu pye sanha na: «Mu wa da jōshōōrō ta shishiin pye-e ya? P'a keree kiimu taga na mu tōḡḡ leni ge, mu wa kee nuri-i gē?» ⁵ Ga Yesu ya wu jō shō wē, a lee di bye kakanhana Pilate mu.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo
(Macoo 27:15-26; Luka 23:13-25; Yohana 18:39-19:16)

⁶ Ayiwa kaa la bi tee na byi Yawutuu pu mu, lee jē yee bēeri pu bu kasolemē wemu sha Pilate mu pu Bulooro Nuwuuro Kalenē li ni, w'a wee yaha. ⁷ Ná wemu mēgē ki jē na Barabasi ge, wee ni wu n'a she pyejii bi bye kaso ni wee tuun wu ni. Pee wa bi sipya wa gbo pu wo n'a she wu funḡḡ ni. ⁸ A sipyiire t'i gari Pilate y'iri na she wu jēeri na w'a tee na kaa lemu pyi pu mu ge, na wu lee pye.

⁹ A Pilate di pu jō shō na: «Yi la jē di Yawutuu pu wo saan wu yaha yi mu ya?» ¹⁰ Bani Pilate bi li cē na Yesu wo jēpēen na saraya naha shōonrivēē jūḡḡfēē p'a bi wu le wee keḡe ni. ¹¹ Ga, a saraya naha shōonrivēē jūḡḡfēē p'i sipyiire ti sōn, na pu Pilate jēeri na wu Barabasi yaha.

¹² A Pilate di pu pye sanha na: «Yawutuu pu wo saan wu wi ge, di leke pye wu na wē?» ¹³ A p'i xhuulo sanha na jo: «Wu kori tige na!» ¹⁴ A Pilate di pu yege na: «Kakuunō leke wu d'a pye wē?» Ga, a p'i xhuulo xuuni na toro taashiine li tāan na: «Wu kori tige na!»

¹⁵ Pilate funḡḡ bye wu sipyiire ti wo jidaan pye. Lee wuu na w'a Barabasi yaha, na Yesu kan p'a kḡōn ni susōlō ni, na wu le pu keḡe ni pu kori tige na.

Sōrōsii p'a Yesu la wolo
(Macoo 27:27-31; Yohana 19:2-3)

¹⁶ A sōrōsii p'i gari ni Yesu ni gbafeḡeri wu kaḡa ki ni, na pu kurunḡḡ ki sōrōsii pu bēeri pinne wā. ¹⁷ A p'i saanra fadeboronḡḡ nijiga ka le wu na, na xhuyo shin na pye saanra judōnō, na lee tō wu jūḡḡ ni. ¹⁸ Na fō kan wu mu na: «Naabye, Yawutuu saan!» ¹⁹ A p'i ganha na wu kḡōn jūḡḡ ke ni ni wahagaan ni, na jōlōhō tugoo na woni wu na, na leele wu fēe ni, na li pye kanna p'a wu pele. ²⁰ P'a wu la wolo xō ge, na kee fadeboronḡḡ nijiga ki wolo wu na, na wuyē pyaa wo fāya yi le wu na, na foro ni wu ni kanha ki ni, p'i she wu kori korikoritige ki na.

P'a she Yesu kori tige na
(Macoo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yohana 19:17-27)

²¹ Ayiwa, na pu yaha pu na gaḡi, a p'i ná wa ja w'a y'iri wu kerēye ni na doroo, wee mēgē ki bye na Simō. Sirine kulo li shen w'a bye wii. Alekisandire ni Urufusi ye to wu bye wii. A sōrōsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lō. ²² A p'i gari ni Yesu ni xuu wa ni, wee mēgē jē na «Goligota», lee kōri jē «Nugōrōḡḡ xuu.» ²³ A p'i duven suri durōgi losorogo ka ni na kan wu mu na wu yee gba, ga Yesu ya ta sō na yi gba wē. ²⁴ A p'i wu kori tige na, na wu fāya yi shan tahaa tahaa. A pu bēeri di kagaangaa lō, na kee pinne kan wa mu w'a shan shan fāya tahaa ki jūḡḡ ni. A p'i yi lō, wa bēeri w'a wu wo kagaan woyō lō.

²⁵ P'a wu kori tige ki na tuun wemu ni ge, lee ya pye jisōḡḡ tuunō jii gbarashēere wu na. ²⁶ P'a wu jaagi lemu na ge, na lee ka na:

YAWUTUU WO SAAN WE.

²⁷ A p'i kakuubyii shuun kori tiye na Yesu tāan, nigin wa bye wu kanige cē, nigin wa di jē wu kamēnē cē. [²⁸ Lee na Kile Kafila w'a yemu jo na pu na ba wu tōrō le kakuubyii ni ge, yee jō ya fa.] ²⁹ Kodoroloo pu bi pu juyō kori, na wu shehele, na yu: «Uun, mu wemu w'a jo na mu na Kile-pēḡḡe pugbōhō ki ja, na ki yereḡe sanha cabyaa taanri funḡḡ ni ge.

³⁰ Maye shō sa! Tigi laha tige ki na!»

³¹ Saraya naha shōonrivēē jūḡḡfēē ni saliya karamōḡḡlō pu bē bi Yesu la wo puyē te ni, na puyē pyi na: «W'a sipyii piitiilee shō, ga w'a da já wuyē shō wē, ³² Shōnō we wu jē Izirayeli wo saan wu ge, wu tigi laha nime korikoritige ki na, kōnhō wū wu ja wū dà wu na.» Namaa shuun wemu p'a kori ni wu ni ge, pee bē bi wu fanri.

Yesu xugana

(Macao 27:45-56; Luka 23:44-49; Yohana 19:28-30)

³³ Ba caŋa k'a pa nɔ midɪ na wɛ, a nibiige di jɛ fiige ki bɛɛri ni, fo na she nɔ yakonɔ tuunɔ nɪi taanri wu na. ³⁴ Ba yakonɔ ki wo tuunɔ nɪi taanri w'a pa nɔ wɛ, a Yesu di ba mujuugbɔɔ wá na: «Eli, Eli, lama sabakatani?» Lee kóri jɛ: «Na Kile, Na Kile, naha na ma d'a na yaha wɛ?» ³⁵ Piimu niyereye yi bye wà ge, ba pii ya lee mujuu li logo pee ni wɛ, na jo: «Wii, Kile tudunmɔɔ Eli w'a yiri.» ³⁶ A shɛn nigin wa di baa kari pu ni, na she yoro fyɛnmi vinegiri ni, na tee migile kagaantɔngɔ ka na, na she gan Yesu mu wu sɔn. A wee ná wu jo: «Yi yere wù wu wii Eli bu da wu na da ba wu tirige.» ³⁷ Ga, a Yesu di mujuugbɔɔ wá, na xhu. ³⁸ Taapile ni a Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki nahaparaga faŋa nigbilege k'i daa shuun, na lɔ fugba wu na fo niŋɛ ke. ³⁹ Sɔrɔsɪi juŋɔfɔɔ we niyerege ki bye na saha ni Yesu ni ge, wee ya wu ja w'a sipile wá na xhu ge, a wu jo: «Can na, Kile Ja ye pyaa ki bye we ná we.»

⁴⁰ Cèe pii bɛ bi yere taliige ni na kii keree kii wii. Pii mɛye yi wa ye pu ni: Magadala shɛɛn Mariyama, ni Yakuba nibire ni Zhose ye nu Mariyama, ni Salome. ⁴¹ Pee cèe pu p'a bi taha Yesu fɛni, na wu tɛge wu labye wu na, na wu yaha Galile fiige ki ni. Cèe niŋɛhemɛɛ piitiilee bɛ bi taha wu fɛni na kari Zheruzalemu ni.

Yesu legana faŋa ni

(Macao 27:57-61; Luka 23:50-56; Yohana 19:38-42)

⁴² A yakonɔ k'i nɔ, kee jɛ Pɔri caŋa. Kee caŋa ki shi na Yawutuu pu ma cadɛɛngɛ ki keree gbegɛle yaha, kee da nɔhɔ pye Yesu caxhugo caŋa. ⁴³ A Arimate shɛɛn Yusufu di ba. Kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyigbɔ wa wu bye wii. Wee bɛ bi Kile wo saanra ti sigɛe, a wu juŋɔ waha na she Pilate mu, na Yesu nixhugo ki jɛɛri wu mu. ⁴⁴ A lee di Pilate fo wu na logo na Yesu ya xu tɔvuyo na mɛ. A wu sɔrɔsɪi juŋɔfɔɔ wu yiri, na wu yege Yesu xuduun bu da w'a mɔ. ⁴⁵ W'a nɔshɔɔrɔ ta na yiri sɔrɔsɪi juŋɔfɔɔ wu yiri ge, a wu sɔɔ na Yusufu wu Yesu nixhugo ki lɔ. ⁴⁶ A Yusufu di fatɔŋɔ ka shɔ, na Yesu tirige, na kee fatɔŋɔ ki migile wu na, na wu le faŋa ka ni, kee bi tugi yaha faaya yi ni. Na xhɔ na kageegbɔhɔ ka gologolo taga faŋa ki jɔ tɔ. ⁴⁷ Magadala shɛɛn Mariyama ni Zhose nu Mariyama, pee bye wà na Yesu nixhugo ki talɛɛ ki wii.

16

Yesu ya jɛ na foro xu ni

(Macao 28:1-8; Luka 24:1-12; Yohana 20:1-10)

¹ Ba Yawutuu wo cadɛɛngɛ k'a toro wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama, ni Yakuba nu Mariyama, ni Salome ye di she nudanga yanmuyɔ shɔ, na p'i she Yesu nixhugo ki tìre ni yee ni. ² A p'i gari faŋa ki na Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, caŋa ki foroduun ni. ³ Pu bi puye pyi na: «Jɔgɔ wu d'a zhe kageegbɔhɔ ki gologolo laha wèe mu faŋa ki jɔ na wɛ?»

⁴ A p'i wii na kageegbɔhɔ ki ta k'a gologolo laha faŋa ki jɔ na. ⁵ A p'i jɛ faŋa ki ni, na ná wa ja wà, wu nidɛɛngɛ ki bye kanige cɛ we ni, fadedɔngɔ nivige di jɛ wu na. A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana xuuni. ⁶ A wee di pu pye: «Yi ganha fya wɛ. Nazareti shɛɛn Yesu we w'a kori tige na ge, wee y'a zhaa. Wu wa naha wɛ; w'a jɛ. P'a wu sinniŋɛ xuu wemu ni ge, yi wee wii. ⁷ Ga yi she yi jo wu kalaapiire ti mu ni Pyɛɛri bɛ na: «W'a gaŋi yi naha na Galile fiige ki ni. Yi na zhe wu ja wà ma na jo, ba w'a bi yi jo yi mu wɛ.»

⁸ A cèe p'i fya na jɛɛ, na baa foro faŋa ki ni. Pu ya yaaga jo sipya wa shishiin bɛ mu wɛ, bani pu bi fya.

Yesu ya wuyɛ she Magadala shɛɛn Mariyama na

(Macao 28:9-10; Yohana 20:11-18)

[⁹ Yesu niŋɛɛ na foro xu ni, Dimazhi wu jisɔɔgɔ ki na, a wu wuyɛ she Magadala shɛɛn Mariyama na naha na. Jinaa gbarashuun wu bi kɔri yeege wee ni. ¹⁰ Pii pu bi jaari ni Yesu ni ge, a Mariyama di she yi jo pee mu. Pee nahaya yi bi tanha, mɛhɛɛ pu bi suu. ¹¹ P'a logo na Yesu wa niifɛere ni, na Mariyama w'a wu ja ge, pu ya dà li na wɛ.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire shuun wa na
(*Luka 24:13-35*)

¹² Lee kadugo na pu shuun wa di ba ganha na gaɗɗi kulo la ni. Pu nigariwuu, a Yesu cogo ɗeriwo di wuyɛ shɛ pu na. ¹³ Ba p'a kuri pa wɛ, na ba yee jo kalaapiire tisara mu, pu ya dɔ yee bɛ na sanha wɛ.

Yesu ya wuyɛ shɛ wu kalaapiire kɛ ni nigin wu na
(*Macao 28:16-20; Luka 24:36-49; Yohana 20:19-23; Kapyegɛe 1:6-8*)

¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di wuyɛ shɛ wu kalaapiire kɛ ni nigin wu na, na pu yaha pu na li. A wu jo ni pu ni pu n'a daa baara, ni pu niwewaa li wuu na, bani pii p'a wu ɗa wu d'a ɗɛ xɔ ge, pu ya dɔ pee na wɛ.

¹⁵ A wu yi jo pu mu na: «Yi shɛ koɗɔ ke kabaya ye bɛɛri na, y'i Kile wo Jozaama pu yɛɛ li pye sipyii pu bɛɛri mu. ¹⁶ Sipyi wemu bu dɔ li na na batize, wee na zhɔ, ga wemu ya dɔ wɛ, wee wo jaagi kanhama pu na ba golo. ¹⁷ Piimu bu dɔ, pee na ba kii kakanhanɗaa kii pyi: Pu na ba jinaa kɔri na yeege sipyii ni nɛ mege na. Pu na ba shi watii jomɔ yu. ¹⁸ Pu na ba wɔlɔɔ conɪ pu keye ni. Pu bu sipyigbo yaaga gba, kee wa da yaaga kyɛɛgi pu mu wɛ. Pu na ba pu keye taha yama fɛɛ na p'a juuɗɔ.»

Yesu ya kuri kari Kile yiri
(*Luka 24:50-53; Kapyegɛe 1:9-11*)

¹⁹ Kafɔɔ Yesu ya jo xɔ ni pu ni ge, a wu yiri, na dugi kari fugba we ni, na shɛ diin saanra tateɛnge ki ni Kile kanige cɛ. ²⁰ A pee kunni di gari, na shɛ Jozaama pu jo kabaya yi bɛɛri na. Kafɔɔ bye ni pu ni pu labye wu bɛɛri na, na kakanhanɗaa pyi kiimu ya li shɛɛ na kanii li wa pu jomɔ pu ge.]

Luka

Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Luka wo nigama

Jɔgɔ wu jɛ Luka wɛ?

Luka bi bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni wɛ. Kitabuu shuun w'a ka: Luka Kitabu ni Kapyegɛe Kitabu. Wu bye Yawutu wɛ, Girekii jomɔ pu bye wu shi jomɔ. Nakaara baa, jɔgɔtɔrɔna wu bye wii (Kolose Shɛɛn 4:14). W'a tudunmɔɔ Pɔli tɛgɛ wu labye wu na (2 Timote 4:11 ni Filemɔ 25).

W'a kushɛgɛɛ nijɛhɛɛɛ pye ni Pɔli ni shiizhan tuun wemu ni wee di bi jaari na Kile wo Jozaama pu yu shi wu mu, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ ge. Piimu p'a Yesu ja, na wu kapyegɛe ki ja, na wu jomɔ pu bɛ logo ge, w'a yegeɛ gbegele pye pee mu fo na jomɔ nizinmɛ ta Yesu shizhaa na, na na pe jomɔ pe ka.

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔ

Luka ya we Kitabu we ka ba sɛmɛ jɛ wɛ, na wu tun wu najii Teyofili mu, wee bye fanha ki wo sipyigbɔ wa (Luka 1:3) ni piimu bɛɛri p'a Girekii jomɔ pu yu ge. Wee Teyofili we bɛ bye kanna wu jɛ Yawutu wɛ, ba Luka ye pyaa jɛ wɛ. Wu funjɔ bye w'i li she na korjɔ ke bɛɛri wo Shɔvɔɔ ni ki Kafɔɔ wu jɛ Yesu. Kama kavɔɔ wu bye wii wemu ya jani fo xuuni ge. Lee na w'a kii keree kii lɔ kace na, na ki deele ka saama na.

Jozaama Kitabu wu kafila jɔɔ

Luka 1—2 Yesu ni Yohana Batizelipye wo ze keree.

Luka 3:1—4:13 Yohana Batizelipye wo Kilɛ Jomɔ yɛɛ ni Yesu batizeli ni wu nɔwuuro.

Luka 4:14—9:50 Yesu wo labye we Galile fiige ki ni.

Luka 9:51—19:27 Yesu ya jara lemu pye ge, na lɔ Galile ni na se Zheruzalɛmu ni. W'a talɛɛɛ nijɛɛɛ nijɛhɛɛɛ jo wà.

Luka 19:28—23:56 Yesu wo labye we ni wu xu we Zheruzalɛmu kulo li ni.

Luka 24 Yesu ya jɛ na foro xu ni fo na she nɔ wu dugiduun wu na fugba wu ni.

Kitabu wu kakana jɔɔ

¹ Na ceborona Teyofili,

Keree kii k'a pye wu niɛ ni ge, sipyii ya jɔ kɔn na kee kafila kani. ² Kee keree k'a pye piimu nii na, na co ki jɔ kɔnduun wu na, a tuduro di gan pu mu p'a Kile kafila wu yu ge, pee ya kii keree kii jomɔ jo wɛ mu. A ki kavɛɛ di ki ka na bɛ ni ki javɛɛ pu wo jogana li ni. ³ Keree kii bɛɛri k'a pye, fo ki jɔ kɔnduun wu ni ge, nɛ bɛ ya kee suguri xuuni. Lee wuu na l'a saha na nɛ yaa na kee keree kii ka, na ki sogi sogi kiyɛ na mu mu, Teyofili. ⁴ Keree kiimu ni m'a kalaa ge, kɔnhɔ m'a dà li na na can ye pile li wa kee keree kee.

Mɛlɛkɛ wa ya Yohana Batizelipye ze jo

⁵ Na Herɔdi yaha saanra ti na Zhude jɔɔ ni, Yawutuu wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa bye wà, wu mɛgɛ di jɛ na Zakari. Abiya wo kurujɔ ki wo saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa wu bye wii. Wu shɔ bye saraya jaha shɔɔnrivɛɛ jɔɔfɛɛ Arɔn poro wa; wee mɛgɛ ki bye na Elizabeti. ⁶ Pu shuun wu bɛɛri nidiye yi bye Kilɛ jaha tɔan. Zɔ wa shishiin bye pu na Kafɔɔ Kilɛ wo jɔmɛɛjogoo ki ni wɛ. ⁷ Ga pya bɛ bye pu mu wɛ, bani Elizabeti bye seganha. Pu shuun wu bɛɛri d'a lɛ.

⁸ Cana ka, na Zakari yaha saraya jaha shɔɔnrivɛɛɛɛ ti ni Kilɛ jaha tɔan, wu wo kurujɔ ki tuun wu ni. ⁹ A p'i wu jaha bulo, na bɛ ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu wo kalɛɛ li ni, na wu jɛ Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, wu nudanga wusuna wu le. ¹⁰ Sipyii pu bɛɛri bye Kilɛ-jɛɛɛɛ na kpɛɛngɛ ki na, wusuna wu leduun wu ni. ¹¹ A Kilɛ wo mɛlɛkɛ wa di wuyɛ she Zakari na, wee mɛlɛkɛ wu bye nudanga wusuna saraya yi tawologo ki kanige cɛ. ¹² Zakari ya wee ja tuun wemu ni ge, a wu hakili di wuregi, a wu fya. ¹³ Ga, a mɛlɛkɛ wu wu pye: «Zakari, ma ganha fya wɛ, bani ma Kilɛ-jɛɛɛɛ k'a co. Ma shɔ Elizabeti na ba ja se ma mu.

Ma na ba wu mege le Yohana. ¹⁴ Ma na ba fundanga pyi, ma funno na faha, sipiyneheme na ba fundanga pye wu ze wu wuu na. ¹⁵ Wu na ba bye sipyigbo Kafo Kile naha taan, wu da ba duven kelee kafugo yagbaga ka shishiin gbuu we. Wu na ba ni Fefere Munaa na, fo wu tigiduun ni. ¹⁶ Wu na ba Izirayeli wo sipyii nipheme neri pu Kafo Kile kaban yiri. ¹⁷ Sefere munaa le l'a bye Kile tudunmo Eli ni ge, lee ninuno na ba bye wu be ni w'a naari Kile naha taan, konho wu tii ni pu nagoo te yaa, wu Kile nomee cobaalaa neri fo p'a sipyitiye fungonyo tuuyo ta, konho wu shi wu gbegele, wu wu yaha Kafo naha na.»

¹⁸ A Zakari di meleke wu pye: «Ne na lee ce viinje dii we? Ne le, ne sho be d'a shipheme ta.» ¹⁹ A meleke wu wu no sho na: «Ne ne Gaburiyeli. Ne yeree Kile naha taan. Ne tun na pa ba jo ni ma ni, di pe Jozaama pe jo ma mu. ²⁰ Li wii, ma no na ba bo, ma da ja jo we, fo kii keree kii no ba fa cana kemu, bani ne jom pe pu da ba fa pu tuun ni ge, mu ya da pee na we.»

²¹ Sipyii pu beeri bi Zakari sigee. Wu na mo Kile-peeje pugbho ki ni, a lee di bye pu mu kakanhana. ²² W'a foro tuun wemu ni ge, wu ya ja jo ni pu ni we. A p'i li ce na kashae la w'a na wu yaha Kile-peeje pugbho ki ni. Na wu yaha wu ya ja jo we, a w'i naha sheshere ta pye ni keye ni.

²³ Zakari wo labye wu cabyaa ki no ya pa fa ge, a wu guri kari wu puga. ²⁴ A cabyaa kii di doro, a wu sho Elizabeti di yere yacere na, na nmoho yebyaa kaguro, na jo: ²⁵ «Kafu Kile w'a li pye mu ne mu, w'a wu nii taha ne na tuun wemu ni ge, na ne fanhara keree laha ne nuno ni sipyii te ni.»

Meleke w'a Yesu ze jo

²⁶ Elizabeti laa li yeje gbaara wogo ki na, a Kile di meleke Gaburiyeli tun kari Galile kulo la ni; lee mege ne Nazareti, ²⁷ na she nacebaa dojiye fuceri wa mu. Na wa wu bi wee co, wee mege ne Yusufu; Dawuda shi wu ni w'a foro. Nacebaa dojiye fuceri wu mege ki bye Mariyama. ²⁸ A meleke wu je wa wu yiri, na wu pye: «Fere me bye, mu we w'a najiye ta ge, Kafu Kile wa ni mu ni.»

²⁹ A Mariyama hakili di wuregi pee jom pe wuu na, wu bi wu funno shaa na, we fo we kori na ja bye leke we. ³⁰ A meleke wu wu pye: «Ma ganha fya we Mariyama, bani m'a fere me ta Kile mu. ³¹ Li wii, ma na ba yere yacere na, na ja se, ma na ba wee mege le Yesu. ³² Wu na ba bye sipyigbo, wu na ba yiri Kile-gbotabaaga Ja. Kafu Kile na ba wu tole Dawuda wo saanra koro li kan wu mu. ³³ Wu na ba bye saan Yakuba shi wu nuno ni gbee; wu saanra t'a da ga xho we.» ³⁴ A Mariyama di meleke wu pye: «Lee na ba bye pyegana leke na we, bani ne sanha na shi ce we?» ³⁵ A meleke wu wu no sho na: «Fefere Munaa na ba digi ma na. Kile-gbotabaaga sefere ti jime na ba ma to. Lee wuu na Fefere Ja we ma da ba se ge, wu na ba yiri Kile Ja. ³⁶ Li wii, ma ceborosh Elizabeti wemu w'a le ge, wee be w'a yere yacere na, wu na ba ja se. Wee wemu wu bi yiri na seganha ge, ke yeje ke wa wu laa li yeje gbaara wogo. ³⁷ Bani yafiin ya Kile jani we.»

³⁸ Wee tuun wu ni a Mariyama di jo: «Kafu Kile bulozho wu we ne, wu li pye na mu ba m'a li jo we.» Lee kadugo na a meleke wu gari, na laha wu taan.

Mariyama ya she foro Elizabeti na

³⁹ Wee tuun wu ni a Mariyama di yiri, na gari tovuyo na faaboboyo fiige ki ni, na she no Zhude kulo la ni, ⁴⁰ na je Zakari kaban, na Elizabeti shaari. ⁴¹ Ba Elizabeti ya Mariyama fo mujuu li logo we, a pya wu nehe wu funno ni. A Elizabeti di ni Fefere Munaa na. ⁴² A wu mujuugbo wa na: «Mu ne duba pya na toro ce pusamaa beeri taan! Pya we ma da ba se ge, wee be ne duba pya! ⁴³ Jogo ne ne fo na Kafu be nu wu na pa foro na na we. ⁴⁴ Li wii ne mu fo mujuu li logo tuun wemu ni ge, a pya wu fundanga wo di nehe ne funno ni. ⁴⁵ Mariyama, mu ne duba pya, bani Kafu Kile ya yemu jo mu mu ge, mu ya da li na na yee no na ba fa!»

Mariyama ya yogo kemu cee ge

⁴⁶ A Mariyama di jo:
«Ne Kafu Kile pele na zo wu na.»

⁴⁷ Na funṅɔ nidanga wo wu ɲɛ na Shɔvɔɔ Kile ni,
⁴⁸ bani wu bulozhɔ we w'a wuyɛ tirige ge,
 w'a wu ɲii taha wu na.

Li wii, na co nime na, shi we w'a ma ge,
 wu beeri na ba ne pyi duba pya,

⁴⁹ bani Se Beeri Fɔɔ Kile ya kagbɔɔ pye ne mu,
 wu mege ki ɲɛ fɛfɛɛ.

⁵⁰ W'a ɲuṅɔ ɲaari wu ɲii fyaara sipyii na,
 fo na she nɔ pu shi nibama wu beeri na.

⁵¹ W'a sefɛɛɛ keree pye ni wu keye ni,
 na tabaara fungɔnyɔ caaga.

⁵² W'a fanhafɛɛ tirige na laha pu saanra korogoo na,
 pii p'a tigi ge, na pee yirige.

⁵³ W'a xuugo fɛɛ tin yalijeɲɛɛ na,
 na lafɛɛ kewayaya wuu yaha kari.

⁵⁴ W'a wu kapyebye Izirayeli wu tɛge.
 A wu funṅɔ di do ni wuyɛ pyaa ɲijaara keree ki ni

⁵⁵ Ibirayima ni wu kadugo ki shizhaa na fo gbee
 ma na jo, ba w'a bi ɲɔmɛɛ li lo
 wu sefɛɛɛ pu mu wɛ.»

⁵⁶ A Mariyama di gori Elizabeti yiri, na yeye taanri shishiin pye. Lee kadugo na na guri kari wu puga.

Yohana Batizelipye ze keree

⁵⁷ Elizabeti tigiduun ya pa nɔ ge, a wu funana se. ⁵⁸ Ba wu tiinɲii ni wu cebooloo p'a logo na Kafɔɔ Kile ya wu ɲijaara ti pele wu shizhaa na we, na binne funṅɔ tɔan ni wu ni.

⁵⁹ Pya wu cazege caɲa gbarataanri wogo, a p'i ba di ba wu cekɔɔnrɔ pye. Pu funṅɔ bye p'i wu to Zakari mege le wu na, ⁶⁰ ga, a nufɔɔ wu jo na: «Ahayi, wu mege ki da le Yohana.»

⁶¹ A p'i wu pye na: «Ga mu sipya wa shishiin mege di wa mu-i de?» ⁶² A p'i pya wu to wu yege ni jaha sheshɛɛɛ ni, na wu funṅɔ wa wu mege keke le pya wu na wɛ? ⁶³ A Zakari di walaa sha pu mu, na yi ka wu na na: «Wu mege ki wa Yohana.» A l'i pu beeri fo. ⁶⁴ Taapile ni a Zakari ɲɔ k'i mugi, a wu ja na yu, na Kile sɔ. ⁶⁵ A pu tiinɲii pu beeri di fya. Sipyii pu bi lee nibyii le yu Zhude faaboboyo fiige ki beeri ni. ⁶⁶ Yi logovɛɛ beeri bi pu funyɔ shaa ni kii keree kii ni, a p'i jo: «We pya we na ba bye jaha wɛ?» Bani Kafɔɔ Kile wo sefɛɛɛ ti bye wu na.

Zakari ya yogo kemu cee ge

⁶⁷ Wee tuun wu ni a pya wu to Zakari di ɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na. A wu kapaɲaa jo na:

⁶⁸ «Kafɔɔ Izirayeli wo Kile we w'a sɔni,
 bani w'a wu ɲii taha wu sipyii pu na,
 na pu ɲuṅɔ wolo.

⁶⁹ W'a Shɔvɔɔ baraga wo yirige wɛɛ mu
 na foro wu kapyebye Dawuda shi wu ni.

⁷⁰ Wu bi wee kaa jo fo taatuunnɔ ni
 wu tudunmɔɔ fɛfɛɛɛ wuu pu ɲɔ ni,

⁷¹ na wu na ba wɛɛ tɔnha wu pɛɛn na,
 na wu shɔ na wu wolo wu kɔvɛɛ beeri keɲɛ ni,

⁷² na wu ɲijaara keree ɲɔ fa wu sefɛɛɛ pu shizhaa na,
 na wu fungɔngɔ yaha wu fɛfɛɛɛ ɲɔmɛɛ li na.

⁷³ Wu bi kaa wu sefɛɛ Ibirayima mu,

⁷⁴ na wu na ba wu shɔ wu pɛɛn na,
 kɔnhɔ wu lowagaa wuu di da labye pyi wu mu,

⁷⁵ wu bye fɛfɛɛɛ wuu,

nidiimeε wu jaha t̄aan

w̄u shi wu caŋa jehεε ki bεeri ni.

⁷⁶ Mu bε na pya, ma na ba yiri

Kilε-gb̄otabaaga tudunm̄o,

bani ma na ba jaari Kaf̄o jahagbaa na,

na wu korogoo ki yari.

⁷⁷ Ma na ba li she wu sipyii pu na

na wu na ba juwuuro kan pu mu,

bani pu jurumu w'a yafa pu mu

⁷⁸ w̄εε wo Kilε wu wo n̄ijaara te

ni wu saama pu gb̄ōo ni.

Yee gb̄ōo ni nimugun̄o ya n̄o w̄εε na

na ȳiri fugba we ni.

⁷⁹ Pii p'a tiin piige ni ni xu n̄ime ni ge,

w'a kp̄εεngε yeege pee mu,

na w̄εε t̄ōyo yaha n̄aniŋε koo ni.»

⁸⁰ Ayiwa, wee pya wu bi legi, na se jaha na funḡonḡo fεere ni. A wu gori siwaga ki ni, fo na she wu sh̄eduun n̄o Izirayeli na.

2

Yesu ze keree

(Macoo 1:18-25)

¹ Wee tuun wu ni Oromε saannaa Ogusiti bi tuduro kan na fiye yi sipyii pu bεeri meye yi ka. ² Pee kama pu nizhiime ya Kirinusi ta wu jε Siiri fiige ki gbafeneeri. ³ A sipyii pu bεeri di gari pu kulogoo ni, k̄onh̄o pu meye di she ga w̄a.

⁴ A Yusufu bε di foro Nazareti ni, lee jε Galile fiige ki kulo la. Na gari Betilehemu kulo li ni Zhude fiige ki ni, lee jε saannaa Dawuda wo kulo le. Bani Dawuda shi shen wu jε wii. ⁵ A wu gari w̄a, k̄onh̄o wu ni wu cur̄o Mariyama meye di she ga. Mariyama laa wo wu bye. ⁶ Na pu yaha Betilehemu ni, a Mariyama tigiduun di n̄o. ⁷ A wu wu funazhiire se, na f̄aya migile pya wu na, na wu sinniŋε sh̄onḡo logbak̄ōo ni, bani pu ya xuu ta nabuun tatigiŋε puga ki ni wε.

Meleke wa ya wuye she yat̄ōnahamaa pu na

⁸ Yat̄ōnahamaa pii bye kee fiige ki ni, pee bi shuun n̄ii na sipon̄o ki ni, na pu yat̄ōyo kaseri. ⁹ A Kilε wo meleke wa di ba yere pu j̄o na. A Kaf̄o Kilε wo n̄ōo wu j̄i j̄i pu kabaya yi bεeri na. A p'i fya xuuni. ¹⁰ Ga, a meleke wu pu pye: «Yi ganha fya wε, bani fundangb̄oh̄o Jozaama n'a da jo yi mu, pee na ba bye sipyii pu bεeri wo. ¹¹ Wii mε, Sh̄ōv̄o w'a se n̄ijaa yee mu Dawuda kulo li ni, wee wu jε Kirisa we, na n̄oh̄o pye Kaf̄o we. ¹² Li jaha sheshεere ti wa te, yi na ba pubinne la ja, f̄aya na migile li na, na li sinniŋε sh̄onḡo logbak̄ōo ni.» ¹³ Taapile ni a melekeε kuruyo niŋehεye di ba binne wee meleke wu t̄aan, na ȳiri fugba we ni. Pu bi Kilε s̄oni na yu:

¹⁴ «Kilε w'a s̄oni fugba lii lii we ni!

N̄aniŋε ki pye niŋε ke na

wu n̄idaan sipyii niŋε ni!»

¹⁵ Ba pee melekeε p'a laha yat̄ōnahamaa pu t̄aan, na kari fugba we ni wε, a yat̄ōnahamaa p'i yi jo puye mu na: «Yi pa w̄u she fo Betilehemu ni. Le kapyexh̄o le kaa Kaf̄o Kilε ya jo w̄u mu ge, w̄u she li ja.» ¹⁶ A p'i gari t̄ovuyo na, na she Mariyama ni Yusufu ta w̄a, ni pubinne le; lee bi sinniŋε sh̄onḡo logbak̄ōo ni. ¹⁷ Ba p'a pubinne li ja wε, jom̄o pemu ya jo pu mu wee pya wu shizhaa na ge, a p'i pee paari. ¹⁸ A l'i bye kakanhana yat̄ōnahamaa pu jom̄o pu logoveε pu bεeri mu. ¹⁹ A Mariyama di kii keree kii bεeri yaha wuye fun̄o ni, na wu fun̄o k̄ōn ki na. ²⁰ Lee kadugo na a yat̄ōnahamaa p'i guri, na ganha na Kilε pele, na wu s̄oni, na gaari, p'a keree kiimu logo, na kiimu ja ge, kee bεeri wuu na. Ki bεeri ya pye na bε ni meleke wu wo jom̄o pu jogana li ni pu mu.

Yesu mege k'a le

²¹ Ba pubinne li cabyaa gbarataanri w'a fa we, a p'i wu cekoonro pye na wu mege le Yesu. Meleke w'a bi kee mege ke le wu na, na ta wu nu wu sanha yere wu yacere na we.

Yesu ya kan Kile mu Kile-peege pugbaho ki ni

²² Ba Mariyama siveere ti cabyaa k'a fa we, na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, a Yusufu ni Mariyama di gari ni pya wu ni Zheruzalemu ni, na she wu kan Kafoo Kile mu, ²³ ma na jo ba l'a ka Kafoo Kile wo saliya wu ni we na: «Funazhiigee ki beeri ki pye Kafoo Kile wogoo.»* ²⁴ Kafoo Kile wo saliya w'a bi fefere saraga kemu kaa yu ge, a p'i kee be wolo: «Xobangaa shuun kelee gbege shazhibiye shuun.»*

²⁵ Na wa bye Zheruzalemu ni wu mege je na Simijoo. Sipyitiime, Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu bi Izirayeli wo Shovoo wu sigee; Fefere Munaa bye wu na. ²⁶ Lee bi li she wu na na Kile na ba Shovoo wemu tun na pa ge, na Simijoo da xhu ni wu ya wu jii taha wee na we. ²⁷ A Fefere Munaa l'i wu jaha co na kari Kile-peege pugbaho ki ni. Tuun wemu ni Yesu sefee p'a je ni wu ni saliya wu keree ki zhonri wuu na ge, ²⁸ a Simijoo di pubinne li lo wu keye ni, na Kile so na jo:

²⁹ «Kafoo Kile, nime ma na ja ma bulo wu yaha
w'a gaari jajiye na, na be ni ma jom pu ni,
³⁰ bani na jii l'a Shovoo wu ja,
³¹ m'a wemu gbegele sipyii pu beeri mu ge.
³² Wu na ba bye kpeenge,
na kpeenge yeege shi wu beeri mu,
ali wemu be je Yawutuu we,
na nooro taha Izirayeli, ma sipyii pu na.»

³³ Simijoo ya jomoo pemu jo Yesu shizhaa na ge, a pee di bye kakanhana pya wu to ni wu nu wu mu. ³⁴ A Simijoo di duba pye pu mu, na yi jo pya wu nu Mariyama mu na: «Li wii, we pya we ya pa Izirayeli sheen nijeheme tuuro ni pu yirige wuu na. Wu na ba bye jaha sheshere, nakaara na ba byi temu keree na ge, ³⁵ konho sipyijeheme fungonyo di foro kpeenge na. Mu kunni Mariyama, nere wa na ba mu kanha, kanna nmopara l'a ma zo su.»

Kile tudunmoo Ane keree

³⁶ Cee Kile tudunmoo wa be bye wa, wee mege bye Ane. Fanuweli poro wu bye wii, Azeri shi wu ni w'a foro. Wu bi shi nijeheme ta. Wu donje wo, nacebaa wo w'a kan na wa mu. A wu yee gbarashuun pye ni wee na wu ni, lee kadugo na a na wu xhu. ³⁷ A wu gori mu. Wu shi wu bi yee kelee gbarataanri ni sheshere (84) xo. Wu bi foro Kile-peege pugbaho ki kaana ki ni we, ga wu bi Kile pele cana fara piige na, na suun leni na Kile jeeeri. ³⁸ A wee di no pu na wee tuun wuyee pyaa ni, na baraga taha Kile na. A wu jo wee pya wu shizhaa na nuwuuro ti sigewe pu beeri mu Zheruzalemu ni.

³⁹ Kafoo Kile ya jomehe kiimu jo saliya Kitabu wu ni pya gan na Kile mu ge, ba Yesu sefee p'a kee beeri jo fa we, na guri pa Galile fiige ki ni, na gari Nazareti ni. Lee je puyee pyaa wo kulo le. ⁴⁰ Pya wu bi legi, na baraga taa. Wu bi jii fungongo fere na, Kile wo fereme pe bye wu na.

Yesu ya yee ke ni shuun ta

⁴¹ Kile ya Yawutuu juro wolo bulooro ni Misira fiige ki ni. A tee Nuwuuro t'i jeri kalene pu mu. Yee beeri Yesu sefee pu na she lee kalene le gba Zheruzalemu ni. ⁴² Ba Yesu ya yee ke ni shuun ta we, a p'i gari Zheruzalemu ni kalene li ni, na be ni pu wo kalee li ni. ⁴³ Ba kalene li cabyaa k'a fa we, a p'i koo lo na se puga, ga, a Yesu nohoree wo wu gori pu kadugo Zheruzalemu ni, wu sefee pu bi lee ce we. ⁴⁴ A p'i li yaha na Yesu na da ni pee jaarjii pu ni. A p'i cana nigin jara pye na wu shaa pu cebooloo, ni pu cevee pu te ni. ⁴⁵ Pu ya wu ja-e ge, na guri pa wu sha Zheruzalemu ni. ⁴⁶ Cabyaa taanri nidorogo na, a

* 2:23 Ekizode 13:2, 12, 15 * 2:24 Levitike 12:8

p'i she wu ta Kile-pæŋŋe pugbòhò ki ni, wu nidæŋŋe ki bye saliya karamògòlò pu niŋe ni, na pee jomò nuri, na pu yegee. ⁴⁷ Pii pu bi wu jomò pu nuri ge, a wu fungòngò fæere te, ni wu jòshòòrò ti pyegana di bye pu bæeri mu kakanhana. ⁴⁸ Ba wu sefæe p'a wu na wæ, a l'i bye pu mu kakanhana, a wu nu wu wu pye: «Pya, leke na m'a le pye wu na wæ? Li wii! Nè ni ma to wu funjònrogò wuu pu bi mu shaa.»

⁴⁹ A wu pu pye: «Naha na yi bi na shaa wæ? Ta yee ya li cè na nè yaa na ta na To Kile wu puga ki ni wæ?» ⁵⁰ Ga jomò pe w'a jo pu mu ge, pu ya pee cè wæ.

⁵¹ A Yesu di gari ni pu ni Nazareti ni, na guu pu mu. A wu nu wu kunni di kii keree kii bæeri yaha wuyè funjò ni. ⁵² Yesu bi legi fungòngò ni ceepuuro ni; a wu kaa di daan Kile ni sipyii pu bæeri ni.

3

Yohana Batizelipye wo Kile jomò yere

(Macao 3:1-12; Marika 1:1-8; Yohana 1:19-28)

¹ Orome saannaa Tiberi wo saanra ti yee ke ni kaguro wuu, lee wa bi Pónsi Pilate ta Zhude fiige ki gbafenæeri; Heròdi di bye Galile fiige ki jùŋò ni; wu ceborona Filipe di bye Iture ni Tirakoniti, yee fiiye yi jùŋò ni; Lisinasi di bye Abileni fiige ki jùŋò ni. ² Anè ni Kayife bi bye saraya jaha shòonrivæe jùŋòfæe. Wee tuun wu ninumò ni, a Kile jomò p'i nò Zakari ja Yohana na na wu yaha siwaga ki ni. ³ Yohana bi Zhuruden Gba lòhò ki kulogoo ki bæeri jaari, na Kile jomò pu yere pyi sipyii pu mu na pu daajeŋe jo pu jurumu wu na p'i batize, kònho pu jurumu w'i yafa pu mu. ⁴ Ma na jo ba l'a ka Kile tudunmò Ezayi wo Kitabu wu ni wæ na:

«Mujuu l'a fòro siwaga ki ni na:

«Yi Kafò wu koo li yàa!

Yi wu korogoo ki tii!

⁵ Loguuyo ye bæeri na ba ni daanna.

Faaboboyo ni bobonjò ki bæeri

na ba digi na daanna.

Konahaya ye bæeri na ba dii.

Takokaya ye bæeri jò na ba daanna.

⁶ Kile ya Adama nagoo shuu shògana lemu na ge,

sipyii bæeri na ba lee ja.»*

⁷ Sipyii pii pu bi ma na batizeni Yohana mu ge, wu bi yi yu pee mu na: «Yee matòn nagoo piiri, jògò w'a yee kaala na yee pu paa Kile wo loyire nibana le jaha na wæ?

⁸ Kapyegée kiimu k'a li shæe na y'a daajeŋe jo yi jurumu wu na ge, y'a kee pyi. Yi ganha ba yu yiye funyò ni na Ibirayima wu jè yee to wæ. Bani n'a da yi jo yi mu, Kile na já ye faakageeye ye jèri na pye Ibirayima nagoo. ⁹ Ali nime, kacerege k'a lò na xò, di da tiye yi niye yi cere. Tige bæeri ki jè ki ya nagoo nizaamaa pyi-i ge, kee na ba gòn, na ki wá na ni.»

¹⁰ A sipyiiire t'i ganha na wu yegee na: «Wee tuun wu ni wèe ya yaa na leke pye wæ?»

¹¹ A wu pu jò shò na: «Fadeye shuun jè wemu mu ge, wu nigin kan funmò fò mu. Yalige yaaga jè wemu mu ge, wu bè wu li pye mu.»

¹² A fanhafæe wari shòvò pii bè di ba, kònho p'i batize, a pee di wu pye na: «Karamògò, wèe ya yaa na leke pye wæ?» ¹³ A wu pu jò shò na: «We kaa l'a jo yi mu ge, yi ganha da yaaga shò di doro wee jùŋò ni wæ.»

¹⁴ A sòròsii pii bè di wu yege na: «Wèe do, wèe ya yaa na leke pye wæ?» A wu pu pye: «Yi ganha bu sipya wa shishiin wo wari shò wu na fanha na wæ. Yi ganha kafineye taga wa shishiin tògò le wæ. Y'i yiye yaha yi saraa na.»

¹⁵ Sipyii pu bi lee jibaŋa sige, pu bæeri bi pu funyò kòon Yohana shizhaa na, wu bu da wee jè Kirisa wu wæ. ¹⁶ A Yohana di pu bæeri jò shò na: «Nè kunni wa yee batizeni lòhò ye ni. Ga wa w'a ma, wee fanha ya jèhe nè wogo na. Nè yaa ni wu tanhaya mæere bè

* 3:6 Ezayi 40:3-5

zanha ni wε. Wee na ba yi batize Fεfεere Munaa ni na ni. ¹⁷ Wu shinma f̂ f̂ yaaga ki wa wu keŋe ni, wu na ba wu shinma saŋa ki foolo na wolo sigiye yi ni. Wu na ba shinma pya wu le wu kp̄ɔn ni. Ga wu na ba sigiye yi s̄ɔrogo nafugibaaga ni.» ¹⁸ Yohana bi jom̄ patii niŋeheme be taga na sipyii pu yeri, na Kile wo Jozaama pe yu pu mu.

¹⁹ Ga Yohana bi fiige ki juŋɔf̄ɔ Hεr̄ɔdi nahama she wu na. Bani wee bi wu ceborona Filipe sh̄ Hεr̄ɔjasi k̄n sh̄ wu na. Na wu nahama jo wu na wu kakuuyo yi saya beeri be wuu na. ²⁰ Lee kadugo na a Hεr̄ɔdi di kakuun̄ la be pye sanha na Yohana le kaso ni.

Yesu Kirisa batizeli
(*Macoo 3:13-17; Marika 1:9-11*)

²¹ Ba sipyii pu beeri ya batize x̄ wε, a Yesu be di batize. Na wu yaha Kile-ŋεrεge ki na, a fugba wu ŋ̄ di mugi; ²² a Fεfεere Munaa di digi wu na, ba gbegbe shazhira ŋε wε. A mujuu la di foro fugba wu ni na: «Mu ŋε nε ŋidaan Ja, mu kaa ya dan nε ni tehene baa.»

Yesu Kirisa n̄h̄ɔ tayirige
(*Macoo 1:1-17*)

²³ Yesu ya wu labye wu ŋ̄ k̄n tuun wemu ni ge, wu shi wu bi yee kelee taanri (30) shi x̄. Sipyii funḡnḡ na na Yusufu ja wu ŋε wii.

Yusufu bi bye Heli ja.

²⁴ Heli ya foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

Levi di foro Meliki ni.

Meliki di foro Zhanayi ni.

Zhanayi di foro Yusufu ni.

²⁵ Yusufu di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Am̄si ni.

Am̄si di foro Naxhumi ni.

Naxhumi di foro Esili ni.

Esili di foro Nagayi ni.

²⁶ Nagayi di foro Makati ni.

Makati di foro Matitiya ni.

Matitiya di foro Simeyi ni.

Simeyi di foro Zhoseki ni.

Zhoseki di foro Zhoda ni.

²⁷ Zhoda di foro Zhokana ni.

Zhokana di foro Eresa ni.

Eresa di foro Zorobabeli ni.

Zorobabeli di foro Salaceli ni.

Salaceli di foro Neri ni.

²⁸ Neri di foro Meliki ni.

Meliki di foro Adi ni.

Adi di foro Kosamu ni.

Kosamu di foro Elimada ni.

Elimada di foro Eri ni.

²⁹ Eri di foro Zhouwe ni.

Zhouwe di foro Elizeri ni.

Elizeri di foro Zhorimu ni.

Zhorimu di foro Matati ni.

Matati di foro Levi ni.

³⁰ Levi di foro Simij̄ni ni.

Simij̄ni di foro Zhuda ni.

Zhuda di foro Yusufu ni.

Yusufu di foro Zhonamu ni.

Zhonamu di foro Eliyakimu ni.

³¹ Eliyakimu di foro Meleya ni.

Meleya di foro Mena ni.

Mena di foro Matata ni.

- Matata di foro Natan ni.
 Natan di foro Dawuda ni.
³² Dawuda di foro Zhese* ni.
 Zhese di foro Obedi ni.
 Obedi di foro Bowazi ni.
 Bowazi di foro Salimɔ ni.
 Salimɔ di foro Nasɔn ni.
³³ Nasɔn di foro Aminadabi ni.
 Aminadabi di foro Adamini ni.
 Adamini di foro Arini ni.
 Arini di foro Esirɔmu ni.
 Esirɔmu di foro Pɛɛzi ni.
 Pɛɛzi di foro Zhuda ni.
³⁴ Zhuda di foro Yakuba ni.
 Yakuba di foro Ishaaga ni.
 Ishaaga di foro Ibirayima ni.
 Ibirayima di foro Teraki ni.
 Teraki di foro Nakɔri ni.
 Nakɔri di foro Serugi ni.
³⁵ Serugi di foro Eregu ni.
 Eregu di foro Pɛɛgi ni.
 Pɛɛgi di foro Heberi ni.
 Heberi di foro Selaki ni.
³⁶ Selaki di foro Kayinamu ni.
 Kayinamu di foro Aripakisadi ni.
 Aripakisadi di foro Sɛmu ni.
 Sɛmu di foro Nuxhun ni.
 Nuxhun di foro Lemeki ni.
³⁷ Lemeki di foro Metusela ni.
 Metusela di foro Henɔki ni.
 Henɔki di foro Zheredi ni.
 Zheredi di foro Maleleli ni.
 Maleleli di foro Kena ni.
³⁸ Kena di foro Enɔsi ni.
 Enɔsi di foro Seti ni.
 Seti di foro Adama ni.
 Adama di foro Kile ni.

4

Yesu Kirisa nɔwuuro
(Macao 4:1-11; Marika 1:12-13)

¹ Ba Yesu ya ji Fɛfɛɛɛ Munaa li na wɛ, na guri yiri Zhuruden Gba wu jɔ ki na. A Fɛfɛɛɛ Munaa di wu jaha co na kari siwaga ki ni. ² A wu cabyaa kɛɛɛ sheshɛɛɛ (40) pye Shitaanni na wu taanna na wii. Wu ya ta yalige ka shishiin li yee caya yi na wɛ. Yee caya yi na toro xɔ, a xuugo di wu ta.

³ Wee tuun wu ni a Shitaanni di wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, ke faakagerɛɛ ke pye na ki jɛri buuri.» ⁴ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: <Nɔ yalige yɛ wa sipya jɔ shaa wɛ.>»*

⁵ Lee kadugo na a Shitaanni di gari ni wu ni fugba ni, na she koŋɔ saanra ti bɛɛri she wu na taapile ni. ⁶ A Shitaanni di wu pye: «Nɛ na te juŋɔ fɛɛɛ te ni ti nɔɔɔ wu bɛɛri kan ma mu, bani t'a jɛ nɛ kɛɛ ni. N'a giin di ti kan wemu mu ge, di ti kan wee mu. ⁷ Ma bu nuguro sin nɛ fɛɛ ni, yee bɛɛri na bye ma woyo.» ⁸ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:

<M'a ma Kafɔɔ Kile yɛ pɛɛ,
 ma da labye pyi wee yɛ nigin mu.>»*

* 3:32 Zhese: Wee ninumɔ p'a byi Izayi. * 4:4 Dutɛɛɛnɔmɛ 8:3 * 4:8 Dutɛɛɛnɔmɛ 6:13

⁹ A Shitaanni di wu jahha co sanha, na kari Zheruzalemu ni, na wu yaha Kile-peerege pugbɔhɔ ki nidii li ni, na wu pye: «Ma bi jɛ Kile wo Ja we, kɔn to jirɛ na. ¹⁰ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kile na ma kaa jo wu melekeɛ pu mu
na p'a ma kaseri.

¹¹ Pu na ma co pu keye ni,
kɔnhɔ ma tɔɔgɔ ganha bu guu kagereɛ
yafiin na wɛ.»*

¹² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «L'a ka Kile Kafila wu ni na:
«Ma ganha bu ma Kafɔɔ Kile taanna wii wɛ.»»*

¹³ Ba Shitaanni ya xɔ tee nɔwuuro ti beeri ni wɛ, na gari na wu yaha wà, fo wu jidaan tuun wa betii.

*Yesu ya wu labye jɔ kɔn Galile fiige ki ni
(Macoo 4:12-17; Marika 1:14-15)*

¹⁴ A Yesu di guri she Galile fiige ki ni Fefere Muna gɔɔrɔ ni. Wu mege ki bi foro fiige ki beeri ni. ¹⁵ W'a bi sipyii kalaa pu Kile-peerege piyeɛ yi ni, sipyii pu beeri di wu pele.

*Nazareti sheen ya dà Yesu na wɛ
(Macoo 13:53-58; Marika 6:1-6)*

¹⁶ Yesu ya nɔ Nazareti ni, xuu wemu ni w'a bii ge, na jé Kile-peerege puga ki ni cadeenge ki ni, na yiri yere, kɔnhɔ wu Kitabu wu kalaa. ¹⁷ A p'i Kile tudunmɔ Ezayi wo Kitabu wu kan wu mu. A wu wu jɔ mugi na xuu wa ta wà, l'a ka wà na:

¹⁸ «Kafɔɔ Muna wa nɛ na,
bani w'a nɛ tire,
kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama jo la baa fee mu.
W'a nɛ tun na nɛ wu buloo ni kasolemɛ faha,
di fyenmɛ jɛmugunɔ yere pye,
di cɔnrɔmɔ fee wolo pu kanhama ni,
¹⁹ di Kafɔɔ wo fereme yee li yere pye.»*

²⁰ Lee kadugo na a Yesu di Kitabu wu jɔ tɔ, na wu kan kapyebye wu mu, na diin, kɔnhɔ wu da pu kalaa. A Kile-peerege puga ki sipyii pu beeri di jahaya kɔ le wu ni. ²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di jɔ kɔn na yu pu mu na: «Pe Kitabu jomɔ pe y'a logo nijaa ge, pee jɔ ya fa.» ²² Pu beeri bi wu mesaaɗa yu. Jozaama pe w'a jo ge, pee bye pu mu kakanhana. A p'i ganha na yu na: «Ta we jɛ me Yusufu ja wu wɛ?»

²³ A Yesu di pu pye: «Nakaara baa, yee na ba le talene le jo na: «Wɛre pyevɔɔ maye cuuɗɔ.» Yee na ba jo na: «Keree kii m'a pye Kaperinomɔ ni ge, wèe ya ki kaa logo, ki shi pye nahame be maye pyaa kulo li ni.»» ²⁴ A wu jo sanha na: «Can na n'a da yi jo yi mu, Kile tudunmɔ wa shishiin ya joni na jɔgi wuyɛ pyaa kulo ni wɛ. ²⁵ Ga n'a da yi jo yi mu can na, naxhugoshaa nijehemɛ bi bye Izirayeli fiige ni Kile tudunmɔ Eli caɗa jii ni, tuun wemu ni waga ya yere na ta yee taanri ni yeye gbaara ge. A xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki beeri ni. ²⁶ Lee be na, Eli ya ta tun wa shishiin yiri pu ni wɛ, fo naxhugoshɔ wa, wee bye Sidon fiige kulo la ni, lee mege jɛ Sarepita. ²⁷ Togo fee nijehemɛ be di bi bye Izirayeli fiige ki ni Kile tudunmɔ Elize caɗa jii ni. Lee be na wa shishiin ya cuuɗɔ pee ni wɛ, fo Siiri fiige sipya wa, wee mege ki bye Nama.»

²⁸ Ba Kile-peerege puga ki funɗɔ sipyii pu beeri ya pee jomɔ pu logo wɛ, a pu logoo di yiri xuuni. ²⁹ A p'i yiri, na Yesu kile yeege kulo li ni. Pu kulo li bi yereɛ boboɗɔ kemu na ge, a p'i gari ni wu ni kee jɔɗɔ ni, na p'i wu jɛmunuɗɔ shan boboɗɔ ki wege ki ni. ³⁰ Ga, a Yesu kunni di doro pu niɛ ni, na gari.

*Ná we w'a bi kanha jina keɗe ni ge
(Marika 1:21-28)*

* 4:11 Zaburuu 91:11-12 * 4:12 Dutɛrenomɛ 6:16 * 4:19 Ezayi 61:1-2

³¹ A Yesu di gari Galile kulo la ni, lee mege je Kaperinomɔ. W'a bi sipyii pu kalaa cadeenyɛ yi na wà. ³² A wu kalaa wu kangana l'i pu jahaa wɔ xuuni, bani w'a bi yu ni sefeere ni.

³³ Ná wa bye Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni jina na je wu ni, a wu xhuulo ni mujuugbɔɔ ni na: ³⁴ «Eyi! Naha mu di zhaa wèe feni wɛ Yesu Nazareti shɛn? M'a pa ba wù kyɛɛgi gɛ? Nɛ mu shi cɛ, Kile Fɛfɛɛɛ wo mu jɛ.» ³⁵ A Yesu di din jina wu na na: «Cari mayɛ na! M'a foro we ná we nil!» A jina wu wu shan jɛɛɛ na pu beeri niɛɛ ni, na foro wu ni, wu ya yaaga pye wu na wɛ. ³⁶ A l'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu, fo pu na puyɛ yegee na: «Le kaa le be do? Fanha ni sefeere ni we ya yu ni jinaa ni, p'i foro sipyii ni!» ³⁷ Lee wuu na Yesu mege ya fiige ki beeri círi.

Yesu ya yama fɛɛ niɛɛɛɛɛɛ cuuɔɔ

(Macoo 8:14-17; Marika 1:29-34)

³⁸ Ba Yesu ya foro Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni wɛ, na gari Simɔ kaban. Lee di Simɔ yafezho niganhana ta ceefuuro keɛɛ ni, a p'i Yesu jɛɛri na wu wu cuuɔɔ. ³⁹ A Yesu di she leele wu juɔɔ ni, na jo ni fanha ni na ceefuuro ti ti foro wu ni. A ceefuuro t'i wu yaha. Taapile ni a wu yiri, na labye jɔ kɔn, na pu keree yàa.

⁴⁰ Caɔa ki na to xɔ, a sipyii di she wu yiri ni pu yama fɛɛ beeri ni. A wu wu keye taha pu beeri nigin nigin na, na pu cuuɔɔ. ⁴¹ A jinaa be di foro sipyijɛɛɛɛ ni, p'a bi zɛle na: «Mu jɛ Kile Ja we.» Ga, a Yesu di din pu na. Wu ya ta sɔɔ pu jo wɛ, bani pee ya cɛ na wee wu wa Kirisa we.

Yesu ya Kile kafila jo Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni

(Marika 1:35-39)

⁴² Ba jiga k'a mugi wɛ, a Yesu di yiri kari sipɔɔ ki xuu wa ni. Sipyii pu bi wu shaa. Ba p'a she nɔ wu tãan wɛ, na wu kuuri kɔnhɔ wu ganha gari di pu yaha wɛ. ⁴³ Ga, a wu pu pye na: «Fanha ki wa kii nɛ wu Kile saanra ti Jozaama pu jo kulogoo kisaɔa be ni, bani lee wuu na nɛ tun.» ⁴⁴ W'a bi Kile Kafila wu yere pyi Yawutuu fiige ki Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni.

5

Yesu ya wu kalaapiire nizhiilee pu yiri

(Macoo 4:18-22; Marika 1:16-20)

¹ Caɔa ka na Yesu yaha Zhenɛzarɛti Gba lohɔ ki jɔ na, sipyii pu bi wu cɔnri, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo. ² A wu kɔɔyɔ shuun wa ja gba lohɔ ki jɔ na, fyashaa pu na foro yi ni. Pee bi pu jɔlɔ jii. ³ A wu jɛ kee kɔɔyɔ ka ni, kee bye Simɔ wogo, na li sha Simɔ mu na wu kɔɔyɔ ki nunuɔ kɔɔ ki na jɛri. Ba lee ya pye wɛ, a wu diin kɔɔyɔ ki ni, na sipyii pu kalaa.

⁴ Ba Yesu ya xɔ jomɔ pu ni wɛ, a wu Simɔ pye: «Kɔɔyɔ ki fulo tacogonɔ ki ni, y'i yi jɔlɔ pu wá lohɔ ki ni fyaa pu feni!» ⁵ A Simɔ di wu jɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, wèe ya shɔn labye na, wèe ya ta yafiin be co wɛ. Ga, ma jomɔ pu wuu na, nɛ na jɔ wu wá lohɔ ki ni.» ⁶ Ba lee ya pye wɛ, a p'i fyajɛɛɛɛ co, fo pu jɔ w'a jɔ kɔn na gɔɔn. ⁷ A p'i ganha na pu kaafɛ pii kani ni keye ni kɔɔyɔ katii ni, na pu pa pu tɛgɛ. A pee di ba. A p'i kɔɔyɔ shuun wu beeri ni, fo kɔɔyɔ yi na zhaa da mineɛ lohɔ ki ni.

⁸ Ba Simɔ Pyɛɛri ya lee ja wɛ, a wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na jo: «Kafɔɔ, laha nɛ tãan, bani jurumupye nɛ jɛ.» ⁹ Pu na pii fyajɛɛɛɛ pii co, a l'i bye kakanhana pu ni pu kaafɛ pu beeri mu. ¹⁰ Zebede jalaa, Yakuba ni Yohana we w'a bye Simɔ karijii ge, pee be bi li ta kakanhana. A Yesu di Simɔ pye na: «Ma ganha da vya wɛ. Ga nime, ma na ba bye sipyii shavɔɔ.» ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i ba kɔɔyɔ yi yereɛ kɔɔ ki na, na yi beeri yaha wà, na daha wu feni.

Yesu ya togo fɔɔ wa cuuɔɔ

(Macoo 8:1-4; Marika 1:40-45)

¹² Na Yesu yaha kulo la ni, ná wa bye wà, togo bye wu cére ti beeri na. Ba w'a Yesu na tuun wemu ni wɛ, a wu do na wu jahaa buri jɛɛ na, na wu jɛɛri, na jo: «Kafɔɔ, mu bu

sɔɔ, go mu na já nɛ cuurɔ.»¹³ A Yesu di wu keɛ yeege, na gbɔn wu na, na jo: «Nɛ sɔɔ mu wu cuurɔ!» Taapile ni a togo k'i xhɔ. ¹⁴ A Yesu di yi waha wu mu na: «Ma ganha bu ye jaha jo wa shishiin bɛ mu wɛ. Ga, shɛ mayɛ shɛ saraya jaha shɔɔnriwɔ wu na! Musa ya saraga kemu kaa jo ge, m'a kee wolo ma sicuumɔ pu da wuu na. Kee na ba li shɛ na m'a cuurɔ.»

¹⁵ Lee bɛ na, a Yesu mɛgɛ di ganha na foro na se jaha na, fo sipyii t'a pa tiye pinne wu y'iri, kɔnhɔ p'i wu jomɔ pu logo, pu yama pu bɛ di xhɔ. ¹⁶ Ga Yesu bi se na Kile jɛeri wu yɛ nigin siponɔ ki ni.

Yesu ya ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa cuurɔ
(Macao 9:1-8; Marika 2:1-12)

¹⁷ Carɔ ka na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa, Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ pii nidɛɛnyɛ bye wà. P'a bi pa na y'iri Galile ni Zhude kulogoo ki bɛeri ni, ni Zheruzalɛmu ni. Kafɔɔ wo sɛfɛɛrɛ ti bye Yesu ni na yama fɛɛ pu cuurɔ. ¹⁸ A sipyii pii di ba ni ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wa ni yasinnege ka na. A p'i ganha na wu shaa p'i wu leɛɛ puga ki ni pu sinniɛ Yesu jaha tɔan. ¹⁹ Sipyii pu jɛhɛɛɛ keɛɛ ni, pu ya já gbara Yesu na wɛ. A p'i dugi puga ki jurɔ ni na kataɔa ki xuu wa lahalaa, na wee ná we ni wu yasinnege ki tirige kee wege ki ni, Yesu jaha tɔan sipyii pu niɛ ni.

²⁰ Ba Yesu ya pee wo n'a daa wu ja wɛ, na jo: «Ná we, ma jurumu w'a yafa ma mu.»²¹ A saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'i ganha na yu puyɛ funyɔ ni na: «We ná we jɛ sipya weke wɛ, fo wu na Kile mɛgɛ kyɛɛgi wɛ? Jɔgɔ wu d'a já jurumu yafa sipya mu, ni Kile ye bɛ wɛ?»²² A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na pu pye na: «Naha na ke fungɔngɔ ke tuugo d'a tigi yee funyɔ ni wɛ?»²³ Na jo: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» kelee na jo: «Y'iri m'a ma yasinnege ki lɔ, ma da jaari.» Lɛkɛ l'a faha wɛ?²⁴ Ga, kɔnhɔ y'i li cɛ na Sipya Ja wu yaha jiniɛ ki na, se wa wu ni w'a sipyii pu wo jurumu wu yafani pu mu...» A wu ná kabanuxuyo shuun fɔɔ wu pye: «Nɛ w'a jo mu: Y'iri, m'a ma yasinnege ki lɔ m'a se pugal!»²⁵ Taapile ni a wu y'iri pu bɛeri jii na, na wu yasinnege ki lɔ na gaanji puga, na baraga tɛri Kile na. ²⁶ A l'i bye kakanhana pu mu, fo pu na baraga tɛri Kile na. A p'i fya xuuni na yu: «Wɛɛ ya kakanhana ja nijaa.»

Yesu ya Levi yiri
(Macao 9:9-13; Marika 2:13-17)

²⁷ Kii keree kii na toro xɔ, A Yesu di foro wà, na fanhafɛɛ wari shɔwɔɔ wa ja, wee mɛgɛ ki bye Levi. Wee nidɛɛngɛ ki bye fanhafɛɛ pu wari wu tashɔgɔ ki ni. A Yesu di wu pye: «Taha na fɛni!»²⁸ A Levi di yanmuyɔ yi bɛeri yaha wà, na y'iri, na daha wu fɛni.

²⁹ Lee kadugo na a Levi di ba yaligee niɛhɛɛɛ yàa Yesu mu wu kaban. Fanhafɛɛ wari shɔwɛɛ niɛhɛɛmɛɛ ni sipyiɛhɛmɛɛ piitiilee bɛ pu bi pinne na li ni pu ni. ³⁰ A Farizhɛɛn ni saliya karamɔgɔlɔɔ di ganha na wu zɔ yu. A p'i Yesu kalaapiire ti pye: «Naha na yee di li, na gbuu ni fanhafɛɛ wari shɔwɛɛ, ni jurumupyii piitiilee bɛ ni wɛ?»³¹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Sicuumɔ fɛɛ mago jɛ wɛrɛ fɔɔ na wɛ, fo yama fɛɛ. ³² Sipyii piimu p'a tii ge, nɛ ta pa di ba pee yiri wɛ, fo jurumupyii, na pu yere pu jurumu wu na.»

Kalaa nivomɔ ni kalaa nilɛ keree
(Macao 9:14-17; Marika 2:18-22)

³³ Sipyii pii ya jo ni Yesu ni, na: «Yohana Batizelipye wo kalaapiire te, ni Farizhɛɛn pu wo kalaapiire te, pee ya suun leni tɛgɛɛ niɛhɛɛɛ ni, na Kile jɛeri, na ta mu wo kalaapiire t'i li na gbuu.»³⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ jɛ ba cenabun poo jɛ wɛ. Yee na já cenabun poo kaafɛɛ karamu pu suun le, na pu ni cenabun poo wu yaha shiizhan ya?»³⁵ Ga caya ya wa ma, cenabun poo wu na ba shɔ pu na. Yee caya yi ba nɔ pu bɛ na suun leni.»

Nɛ wo kalaa wu ya yaa na wuregi kalaalɛ ni wɛ
(Macao 9:16-17; Marika 2:21-22)

³⁶ A Yesu di le talenɛ le bɛ jo pu mu na: «Wa shishiin da ga fapuno shɛɛngi favonɔ na, di dara falege na wɛ. Lee bu bye, favonɔ ki nizhɛɛngɛɛ na gori, favonɔ li bɛ da ga

be falege ki na we. ³⁷ Wa shishiin di wa da ga duvenfomɔ le foroyo nileye ni we. Lee bu bye, duvenfomɔ wu na foroyo yi sheengi, duven wu na wo, foroyo yi be na gyeeɗi. ³⁸ Ga duvenfomɔ ya yaa na le forofoyo ni. ³⁹ Ayiwa, we w'a duven nile gba ge, wee da ga sɔ duvenfomɔ na we, bani w'a ma jo na: «Nile wu w'a taan.»»

6

Yesu ya yemu jo cadeenge ki keree na ge
(*Macoo 12:1-8; Marika 2:23-28*)

¹ Cadeenge ka ni, Yesu bi doroo shinma kereye ya te ni. A wu kalaapiire ti shinma seye ya kon, na yi tuugo pu kadahaa ni, na wee pya wu kun. ² A Farizheen pii di pu pye na: «Kaa lemu ya yaa li pye cadeenge ni we, naha na yee di lee pyi we?»

³ A Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni xuugo ya pa saannaa Dawuda ni wu tahama-nohomɔ pu ta ge, w'a lemu pye ge, yee sanha lee kalaa na bada-e ge? ⁴ W'a je Kile-peenge puga ki ni, buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, na yee buuri juyo ya lo na li, na ya kan wu tahama-nohomɔ pu be mu. Na ta watii bi wee buuri we li ni saraya naha shonrivɔ pu ye be we. Ta yee sanha lee kalaa we?» ⁵ A Yesu di pu pye sanha: «Sipya Ja wu je cadeenge ki be Kafɔ.»»

Yesu ya na kewaga fɔɔ wa cuunɔ cadeenge ka ni
(*Macoo 12:9-14; Marika 3:1-6*)

⁶ Cadeenge ka be ni Yesu ya je Kile-peenge puga ka ni na sipyii kalaa. Na wa bye wa wu kanige keje ke na waha. ⁷ A saliya karamogolɔ ni Farizheen p'i ganha na Yesu kaseri, na wu wii wu bu da wu na da wu cuunɔ cadeenge ni, konho p'i kanunɔ ta di wu togo le. ⁸ Ga Yesu bi pu fungonyɔ ce. Wee tuun wu ni a wu na kewaga fɔɔ wu pye: «Yiri m'a yere sipyii pu niye ni.» A wu yiri na yere. ⁹ A Yesu di pu pye: «Na yi yegee, l'a saha na kasaana pye cadeenge ni laa, na kakuunɔ pye? Na sipya shɔ laa, na wu gbo? Leke l'a saha we?» ¹⁰ A wu naha ki le sipyii pu ni, na pu beeri wii ciri, lee kadugo na na wee na wu pye: «Ma keje ki sanha!» A wu ki sanha, a wu keje k'i juunɔ. ¹¹ A pu logoo di yiri xuuni. A p'i ganha na puye yegee leke pu da bye Yesu na ge.

Yesu ya tudunmɔ ke ni shuun naha bulo
(*Macoo 10:1-4; Marika 3:13-19*)

¹² Cana ka, Yesu ya kari faabobonɔ ka na, di zhe Kile jeri. A wu shon Kile-jeerege ki na. ¹³ Ba jiga k'a mugi we, a wu wu kalaapiire ti yiri. Na ke ni shuun naha bulo pu ni, na pye Tudunmɔ. ¹⁴ Pee pu wa me: Simɔ (a wu wee mege le sanha Pyeri), ni wu ceborona Andire, ni Yakuba, ni Yohana, ni Filipe, ni Batelemi, ¹⁵ ni Macoo, ni Tomasi, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ wemu wu bi bye Zelatilee kurunɔ ki ni ge, ¹⁶ ni Yakuba ja Zhude, ni Zhuda Isikariyoti, wee w'a Yesu le keje ni.

Yesu ya sipyii kalaa, na yama fee cuunɔ
(*Macoo 4:23-25*)

¹⁷ A Yesu ni wu tudunmɔ p'i digi faabobonɔ ki na, na no krengbohɔ ka na. Wu kalaapiire ti nijehere ni sipyijeheme pu bi bye wa. Pee bi pa na yiri Zhude fiige ki beeri ni, ni Zheruzalemu, ni suumɔ lɔho ki jo fiige ki kugbohɔ, Tiiri ni Sidon ni. ¹⁸ Pu bi pa, konho pu ba wu jomɔ logo, wu pu cuunɔ. Pii p'a bi kanha jinaa keje ni ge, pee be ya cuunɔ. ¹⁹ Sipyii pu beeri bi wu shaa p'i gbɔn wu na, bani sefeere ti bi fɔro wu ni, na pu beeri cuunɔ.

Duba nagoo ni layi nagoo
(*Macoo 5:1-12*)

²⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti wii, na jo:
«Yee pii pu je la baa fee ge,
yee je duba nagoo,

bani Kile saanra ti je yee wuuro.

²¹ Xuugo wa yee piimu na nime ge,

yee ñe duba nagoo,
 bani yee na ba din!
 Yee piimu pu wa meheε suu nime ge,
 yee ñe duba nagoo,
 bani yee na ba zheheε fundanga keñe ni!

²² Sipyii bu yi kɔ,
 na pu mago wo yi ni, na yi sheheε,
 na yi mekuunɔ yu na bani yi ñe Sipyia Ja wuu,
 wee tuun wu ni yi ñe duba nagoo.

²³ «Kee caña ke, yi jahaya na ba daan xuuni, fo na sirani fundanga keñe ni, bani yi saraa w'a pele fugba wu ni. Pu sefeε pu be ya Kile tudunmɔ pu kanha mu.

²⁴ «Ga yee naafuugbo feε,
 bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
 bani yee ya yi wo ñaɲiñe ki ta xɔ!
²⁵ Yee pii p'a tin yalijeneε na nime ge,
 bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
 bani xuugo na ba yee ta!
 Yee pii p'a zheheni nime ge,
 bɔɔngɔ ki wa yee wogo,
 bani yee jahaya na ba danha na meheε suu!

²⁶ Sipyii bæeri ba yi mesaanja yu tuun wemu ni,
 bɔɔngɔ ki wa yi mu,
 bani lee pelegana li na
 pu sefeε ya tudunmɔ kafinejuu pu pele!»

*Yi pɛen pu taan yi mu
 (Macoo 5:38-48; 7:12)*

²⁷ «Ga yee pii pu wa ne jomɔ pu nuri ge, n'a da yi jo yi mu, yi pɛen pu taan yi mu! Y'a kasaanja pyi yi kɔveε na! ²⁸ Y'a duba pyi yi laɲiveε mu! Pii p'a yi cogana kolo ge, yi da Kile ñeeri pee mu! ²⁹ Sipyia wa bu kadaa ja ma ñibegeε nigin ni, ke ki be tagi wu mu. Wa bu ma fadegbɔhɔ lɔ, ma ganha bu wu jahaa kɔn ma fadebire be lɔ na we. ³⁰ Sipyaa sipyia w'a yaaga ka ñeeri ma mu ge, wu kan. Wa bu ma yaaga lɔ, ma ganha bu weefɔ pye wu ki t'ereñe ma na we. ³¹ Yi funɲɔ wa sipyii p'a keree kiimu pyi yi mu ge, y'a kee shi pyi pu be mu.

³² «Yee ya taan sipyii piimu mu ge, yee bu daan ni pee ye ni, masɔɲɔ keke y'i da da lee ni we? Ali jurumupyii be ya taan ni pu taanjiineε ni. ³³ Pii p'a kasaanja pyi yi na ge, yi ba kasaanja pyi pee ye na, masɔɲɔ keke y'i da da lee ni we? Ali lee jurumupyii be wa byi. ³⁴ Tadaña wa yee na na yaaga ta piimu mu ge, yi ba fɔhɔ leni pee ye na, masɔɲɔ keke y'i da da lee ni we? jurumupyii be wa fɔhɔ leni pu kaafεε na, kɔnhɔ p'i pu wogoo ki shi ta sanha. ³⁵ Ga yi pɛen pu taan yi mu, yi da kasaanja pyi pu na, yi da fɔhɔ leni pu na yi ganha bu yi funyɔ yaha yaaga da na pu mu we! Yi na ba kuduun ta, yi na ba bye Kile-gbɔtabaaga nagoo, bani wee ya ñɔ java feε ni kakuubyii mu. ³⁶ Yi pye ñunɲɔ ñaariveε ma na jo, ba yi To Kile wu ñe ñunɲɔ ñaarivɔ we.

*Yi ganha ba yiye jaagi we!
 (Macoo 7:1-5)*

³⁷ «Yi ganha ba kiiri kɔɔn pusamaa na we, kiiri da ba gɔn yi na we. Yi ganha ba pusamaa jaagi we, yi da ba jaagi we. Yi da sipyii keree yafani pu mu, yi be wogoo na ba yafa yi mu. ³⁸ Y'a sipyii kaan, Kile be na da yi kaan. Pu na ba yataanga lɔ na yi wo daanna wu pye, na wu sereñe sereñe, na wu sɔgɔsɔgɔ, na la fara wu na fo wu na woni, na wee kaan le yi fageñe ni. Bani yaaga kemu ni yee wa sipyii pu wo daanna wu pyi ge, kee yaaga ke ninunɲɔ ni yeeye pyaa be wo daanna wa da ba bye.»

³⁹ A Yesu di talene be jo pu mu na: «Fyen wa na já fyen wa kagaan co ge? Lee bu bye pu shuun wu beeri na do wege ni. ⁴⁰ Kalaapire ya pele li kalaato na we, ga kalaapire beeri l'a kalaa xuuni ge, lee na ba bye ba li kalaato wu ne we.»

⁴¹ «Kagaanra le li wa mu ceboro wu nii ni ge, naha na mu di lee wii, na ta puga tinbara di ne muye pyaa nii ni, mu di ya lee naa-i we? ⁴² Dii mu da já ma ceboro pye: «Na ceboro, kagaanra le li wa ma nii li ni ge, yere di li wolo.» Na ta mu di ya puga tinbara le naa maye wuu li ni-i we? Shuun shuun jowoo de, fenhε puga tinbara le wolo maye pyaa nii le ni. Lee bu bye ma na já na xuuni, na kagaanra li wolo ma ceboro wu nii li ni.»

Ki yaseye feni p'a tige ceni

(Macoo 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ «Tisaana ya yasehe niguunjo pyi we, tikuunjo ya yasehe nizaana pyi we. ⁴⁴ Tiye beeri wa jeni yi yaseye feni. Sipyaa da ga nitoronjo kon xhuyo tige na we; sipyaa di wa da ga erenzen kon xhutoonjo tige na we. ⁴⁵ Sipyisaama w'a yasaaya kilee na yeege wu yasaaya tayahana ni; sipyikuunjo di yakuuyo kilee na yeege ki yakuuyo tayahana ni. Bani lemu l'a sipyaa zo we ni ge, lee l'a fono wu jo ke ni.»

Piyeye shuun keree

(Macoo 7:24-27)

⁴⁶ «Naha na y'i na pyi «Kafoo, Kafoo» na ta le n'a yu ge, y'i wa lee pyi-i we? ⁴⁷ Sipyaa sipyaa w'a pa ne mu, na ne jomoo pu nuri, na pu koo naari ge; wee na já weefoo taanna ni kaa lemu ni ge, n'a da lee she yi na. ⁴⁸ W'a foro piyeye konvoo wa feni, wemu ya nihe ki tugi na cogi fo na she no faaga na ge, na puga ki jidaa li tehe faaya nuho ni, na puga ki yerehe yee nuho ni. Ba loho k'a pa nehe we, a gba wu ni, na seri. A lofomoo pu ba guu puga ki na, ga pu ya já ki nehe we, bani ki bi yerehe jo. ⁴⁹ Ga wemu ba ne jomoo pu nuri, wufoo di ya pu koo naari we, weefoo ya foro na wa feni, wemu ya wu puga yerehe nihe na, wu ya jidaa tugi ki na-e ge. Gba loho k'a pa no kee puga ki na tuun wemu ni ge, a k'i gurulo taapile ni. A kee puga ki togana di golo.»

7

Yesu ya Oromε sarosii nuhofooo wa wo kapyebye cuunjo

(Macoo 8:5-13)

¹ Ba Yesu ya pee jomoo pu beeri jo xo sipyii pu mu we, na je Kaperinomoo kulo li ni. ² Sarosii nuhofooo wa bye wa, wu kapyebye wemu kaa li bi dan wu ni xuuni ge, wee bi cuunjo we, wu bi zhaa di xhuu. ³ Ba wee nuhofooo w'a Yesu kaa logo we, na Yawutuu nabeleye ya tun pu she Yesu neeri na wu pa wu kapyebye wu cuunjo. ⁴ A p'i no Yesu yiri, na yi jo wu mu. Na guri na wu neeri xuuni na: «Ma bu lee pye we na we mu, w'a yaa ni lee ni, ⁵ bani wee shi wu kaa ya dan wu ni, wee w'a wee Kile-pehehe puga ki yerehe.» ⁶ A Yesu di gari ni pu ni.

Ba w'a tehehe sarosii nuhofooo wu puga ki na we, a wee di wu naniinee pii tun pu she wu pye: «Kafoo, ma ganha da maye kanha we, bani ne yaa mu wu je ne puga we. ⁷ Lee wuu na ne wu she mu yiri, ne naye ta ne cere lee be ni. Ga nomεε nigin ye jo, konho na kapyebye wu juunjo. ⁸ Bani nuhofoee pii wo fanha noho ni ne ne, sarosii pii di ne ne be mu. Ne bu wee wa pye: «She!» W'a gari. Ne bu wa be pye: «Pa!» Wee be na ba. Ne bu na kapyebye wu pye: «Le pye!» W'a lee pye.»

⁹ Ba p'a she tee tuduro ti jo Yesu mu tuun wemu ni we, a lee di wu fo. Sipyiire ti t'a bi taha wu feni ge, a wu nmahana neri pee shizhaa na pu pye: «N'a da yi jo yi mu, ne sanha we wo n'a daa wu tuugo na sipyaa wa shishiin mu we, ali Izirayeli fiige ki be ni we.» ¹⁰ Ba tudunmoo p'a kuri kari pu nuhofooo wu puga we, a p'i she kapyebye wu ni juunjo ta wa.

Yesu ya naxhugoshε wa ja nixhugo ne

¹¹ Lee nibyexhoo na a Yesu di gari kulo la ni lee mege ne Nayini. A wu kalaapiire te, ni sipyiire t'i gari ni wu ni. ¹² Ba p'a tehehe kulo li tajege ki na we, a p'i jiri sipyii pii na, pu na gaaji ni na wa nixhugo ni faya ni. Wee ye nigin w'a bye wu nu mu. Wuu nu wu be di bye

naxhugoshò. Kanha ki sipyii nijehemee pu bi foro pinne ni wee cee wu ni, na se gbo wu talerje ni. ¹³ Kafò ya wee cee wu ja tuun wemu ni ge, a wu nijnaara di jé wu ni. A wu wu pye: «Ma ganha ba mee suu we!»

¹⁴ A wu fulo pu na, na wu keje taha karaya yi na, a gbo wu lovee p'i yere. A Yesu di jo: «Nani we, ne w'a ma pye mu, yiri!» ¹⁵ A wu yiri tiin na jomò jò kòn. A Yesu di wu kan wu nu wu mu.

¹⁶ A sipyii pu beeri di fya, a p'i ganha na Kile sòni na: «Kile tudunmò nigbò w'a wuyee she wu niye ni. Kile w'a pa wu sipyii pu tege.» ¹⁷ Le Yesu ya pye ge, a lee kaa di jaaga Yawutuu fiige ke, ni ki kabanugo kulogoo ki beeri ni.

Yesu labye w'a li shee na Shòwò wu je wii
(Macoo 11:2-19)

¹⁸ Yesu ya keree kiimu beeri pye ge, a Yohana wo kalaapiire t'i she kee beeri paari wu mu, a wu pu shuun wa yiri, ¹⁹ na pu tun she Kafò mu, pu wu yege na: «P'a Shòwò wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii naha wii?»

²⁰ Ba p'a nò Yesu yiri tuun wemu ni we, na wu pye: «Yohana Batizelipye w'a wèe tun pa na wèe pu pa ma yege na: «P'a Shòwò wemu kaa jo na wu na ba ba ge, mu wu wa laa, ta wù watii naha wii?»»

²¹ Taapile ni a Yesu di sipyijehemee yama ni pu kanhama keree xò, na jinaa kòri yeege pii ni, na fyemee nijehemee jii mugi. ²² Lee kadugo na a wu Yohana wo tudunmò pu jò shò na: «Y'a lemu ja, na lemu logo ge, yi she lee paari Yohana mu na: Fyemee wa jaa, faannaa di jaari, togo fee di juunò, jundunmò di nuri, xuu di jeni, Kile Jozaama p'i yu la baa fee mu. ²³ Sipya wemu juunò ya kyeege ne na we, weefò je duba pya!»

²⁴ Ba Yohana wo tudunmò p'a kari we, a Yesu di jò kòn na yu ni sipyiire ti ni Yohana shizhaa na na: «Naha yee d'a she wii siwaga ki ni we? Kafeege ya wahagaanra lemu jeri ge, lere ya? ²⁵ Wee tuun wu ni yee d'a she naha wii we? Fazaaya fò ge? Ga piimu p'a fazaaya leni, na yalijeje li ge, pee ya daa saannaa piyeye ni. ²⁶ Yee d'a she naha wii we? Kile tudunmò ge? Uun, n'a da yi jo yi mu jo ali w'a pele Kile tudunmò na. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na na:

«Li wii, n'a na tudunmò we tun ma jahagbaa na
wu ma koo li yàa yaha ma naha na.»*

²⁸ N'a da yi jo yi mu jo sipya wa shishiin sanha se Adama nagoo ni wemu w'a pele Yohana na we, Ga lee be na Kile saanra ti wo sipyii pu beeri wo nifenhafenhene ya pele wu na.»

²⁹ Sipyii pii p'a wu jomò pu logo ge, ni fanhafee wari shòveefanhafee wari shòwò, a pee di li she na fiinje na Kile ya tii, pee bi batize Yohana mu. ³⁰ Ga Farizheen ni saliya karamògòlò ya she Kile wo jòmee li ni puyee pyaa shizhaa na, pu ya ta sò na batize Yohana mu we.

³¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne na já njnaa wo sipyii pii taanna ni jògò ye ni we? Jògò ye feni pu d'a foro we? ³² P'a foro nòhòpiire ta feni temu t'a tiin pinnege kpeenge na, na ti mujonò yaha nò tiye na ge na: «Wèe ya faangaa wi yee mu yee di ya ta xonhò we. Lee kadugo na a wèe di yamehe su yee mu yee di ya ta mehe su we.»

³³ Bani Yohana Batizelipye ya pa; wu bi yalijeje li we, wu bi duven gbuu we, a yee di jo: «Jina wu je wu ni.» ³⁴ A Sipya Ja wu ba, na ganha na li na gbuu, a yee di jo na: «Lajehere fò ni gba fò wu je we ná we. Fanhafee wari shòvee ni jurumupyii pii be wo najii wu je wii.» ³⁵ Ga Kile wo koo li jaarivee pu beeri ya kajii kan Kile wo fungòngò feere ti mu.»

Dòdòshò wa wo jurumu ya yafa wu mu

³⁶ Caṅa ka, Farizhen wa ya pa Yesu jèeri na wu she li wu yiri. A Yesu di gari wee puga. A p'i ba jò kòn na li. ³⁷ Lee di dòdòshò wa ta lee kulo li ni. Ba w'a yi logo tuun wemu ni na Yesu ya li wee ná wu puga we, a wu gari wà ni lasikoli gboro la ni. ³⁸ A wu mesuwo di ba doro Yesu kadugo yiri, na she yere na saha ni wu tòyò ye ni, na Yesu tòyò yi fyemmi ni

* 7:27 Malaki 3:1

ɲesinme ni, na wu ɲuzhiire taga pee jɔgɔ, na ganha na wu tɔɔyɔ yi taala taala ni taanɲeege ni, na lasikoli wu wo yi na.

³⁹ Farizhen we w'a bi Yesu yiri yalige ki na ge, ba wee ya lee ɲa we na jo wuye funɲɔ ni na: «We ná we da bi bye Kile tudunmɔ, we cee we w'a kɔn wu na ge, wu bi da li cɛ na dɔdɔshɔ wu ɲe wii.»

⁴⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di jomɔ pu lɔ na jo: «Simɔ, la wa ne mu na jo ma mu.» A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔgɔ, li jo.» ⁴¹ A Yesu di jo: «Fooleme wa fɔhɔɔ bye sipyii shuun na, wu wari kabɔfɔɲɔɔ kelee gbarashuun ni kaguro (w 75.000) shishiin bye wa na, wu wari kabɔfɔɲɔɔ gbarashuun di xhuu kaguro (w 7.500) shishiin di bye shuun wo wu na. ⁴² Ba ma na jo se bye pu ni pu wu ta kan we, lee funɲɔ ni, a wu pu beshuun wu fɔhɔɔ ki yaha pu na. Ne jo, we ná we kaa na daan weke ni xuuni pu shuun wu ni we?» ⁴³ A Simɔ di wu ɲɔ shɔ na: «Ne giin jo w'a niɲeheme wu yaha weke na ge.» A Yesu di wu pye: «M'a can jo.»

⁴⁴ Lee kadugo na a Yesu di ɲmahana ɲeri cee wu shizhaa na Simɔ pye: «M'a we cee we ɲaa ge? Ne jé mu puga, mu ya tɔɔyɔ je lɔhɔ kan ne mu we, ga we ya ne tɔɔyɔ fyenmi ni ɲesinme ni, na pee jɔgɔ ni wu ɲuzhiire ni. ⁴⁵ Mu ya ta ne shaari ni taanɲeege ni ba l'a tee na byi ni ɲɔsɔnɔ ni we. Ga ne di jé naha ge, taanɲeege ni we cee we ya ne co, bani ne di jé ge, wu ɲe na ne tɔɔyɔ taala taala. ⁴⁶ Mu ya ta sinme wo ne ɲuɲɔ ni we, ga wee ya pɛwa lasikoli wo ne tɔɔyɔ na. ⁴⁷ Lee na n'a da yi jo yi mu, we cee we taanɲeege nigbɔhɔ k'a li shee na wu jurumu wu ni wu ɲehɛ beeri ya yafa wu mu. Ga yafa bu bye wu ya pye sipya wemu mu jurumu niɲeheme ɲuɲɔ tɔan we, weefɔ taanɲeege na jere.»

⁴⁸ Wee tuun wu ni a Yesu di cee wu pye: «Ma jurumu w'a yafa ma mu.» ⁴⁹ A wu lijii p'i ɲɔ kɔn na yu puyɛ funyɔ ni na: «Jɔgɔ wu ɲe we, w'i sipyii jurumu yafani pu mu we?» ⁵⁰ A Yesu di wee cee wu pye: «Ma n'a daa w'a ma shɔ. Ta se ɲaniɲe na!»

8

Cèe pii ya taha Yesu feni

¹ Kii keree kii kadugo na, Yesu bi kugbɔhɔɔ ni kupiire ɲaari, na Kile saanra ti Jozaama pu yere li pyi. Wu kalaapiire ke ni shuun wu bye ni wu ni, ² ni cèe pii be. Wu bi pee cèe pu cuuɲɔ, na jinaa be kɔri yege pii ni pu ni. Cee nigin wa mege ki bye na Mariyama, pu bi wee yiri na Magadala sheen Mariyama, jinaa gbarashuun wu bi foro wee ni. ³ Wa mege ɲe na Zhanɛ, wee bye Kuza wo shɔ. Kuza bi bye saannaa Herɔdi wo koomɔ pu fanhafɔ wa. Suzani, ni cèe niɲeheme piitiilee be bye wà. Pee beeri bi Yesu ni wu kalaapiire ti teri ni pu keɲe yaaya ni.

Talene lemu l'a jo nuguro ta shizhaa na ge

(Macao 13:1-9; Marika 4:1-9)

⁴ Sipyii pu bi yiri kulogoo ki beeri ni na se Yesu yiri. Sipyii t'a pa binne wu tɔan tuun wemu ni ge, a Yesu di le talene le jo pu mu na: ⁵ «Caɲa ka ná wa ya foro na kari wu tege ni di zhe wu alikama shi wá fene shi wagana na. Na wu yaha wu na wee nuguzhi wu waa, a wu nuguro ta di do koo ni tege ki ɲɔ na. A sipyii di tee tanhana tanhana, a shazheere di tee jɔ. ⁶ A nuguro ta di do faaga ɲuɲɔ ni poɲehere di bye wà we. Ba t'a fin xɔ we, na waha, bani ɲime bye wà we. ⁷ A nuguro ta di do xhuyo niɲe ni. A ti ni xhuyo y'i ganha na legi; a y'i ba ti co, na ti li. ⁸ A nuguro ta di do niɲeɲe na. A t'i fin, na le, na pya le, na ti teheɛ xhuu nigin (100) pye.»

Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, na seɛ na: «Wemu na logo ge, wu logo de!»

Yesu talene ki kajuu ɲuɲɔ

(Macao 13:10-17; Marika 4:10-12)

⁹ A wu kalaapiire t'i wu yege na: «Le talene le kɔri ɲe dii we?» ¹⁰ A wu pu pye: «Na Kile saanra ti wo ɲmɔhɔɔ ti cɛ, yee mu lee ya kan. Ga sipyii pusamaa kunni, ti keree ki beeri w'a yu pu mu talene ni, kɔnhɔ:

«Pu da wii,

ga p'i ganha ba yaaga jaa we.
P'i da niwegee shaan,
p'i ganha ba yi naha ceni we.*»

Yesu ya nuguro ti wo talene li kōri jo
(*Macoo 13:18-23; Marika 4:13-20*)

¹¹ «Lee talene li kōri we: Nuguzhi we, wee jε Kile jomō. ¹² Pii jε ba koo jō jε we, ba pee ya pe jomō pe logo we, Shitaanni na ba pu wolo pu funyō ni, kōnhō pu ganha dà, p'i shō we. ¹³ Faaga wuu pu jε piimu p'a jomō pu logo, na pu co ni fundanga ni ge. Ga nire di jε pu na we, p'a dà ye jεere ye funjō ni. Nōwuuro bu pu ta p'a n'a daa wu yaha. ¹⁴ Xhuyo niñe wuu pu jε piimu ge, pee na pe jomō pe logo. Ga ke kōjō ke wo funzhakeree, ni naafuu keree, ni xōnhōrō keree, na pu cōnri, fo pu da le we. ¹⁵ Nijenje wuu pu jε piimu ge, pee na pe jomō pe logo, na pu co see na ni zōsaama ni, na gori yaha pee jomō pe na, fo na nagoo pye.

Talene le l'a jo sokinna shizhaa na ge
(*Marika 4:21-25*)

¹⁶ «Wa shishiin ya sokinna leni wu yaaga shigile wu jūjō ni, kelee w'i wu le karaga nōhō ni we. Ga yaaga jūjō ni wu da wu taha, kōnhō wu da kpεenge yeege puga ki jεvee pu mu. ¹⁷ Bani kañmōhōnō la shishiin wa lemu da ba jε we. Ĩmōhōrō ta shishiin wa temu da ba foro kpεenge na we. ¹⁸ Lee wuu na yi kaseege ta yi kafila logogaŋaa na, bani la jε wemu mu ge, la na ba gan wee mu. Ga la jε wemu mu we, w'a giin na nifenhēfenhene lemu be li jε wu mu ge, lee be na zhō wu na.»

Jōgō ye pu jε Yesu nu ni wu cebooloo we?
(*Macoo 12:46-50; Marika 3:31-35*)

¹⁹ Yesu nu ni wu ceboronamaa ya kari Yesu y'iri, ga pu ya já gbara wu na sipyii pu keje ni we. ²⁰ A wa di yi jo wu mu na: «Ma nu we ni ma ceboronamaa pu niyereye yi wa kpεenge ke na, pu funjō ki wa p'i ma jaa.» ²¹ Ga, a Yesu di jo: «Pii p'a Kile jomō pu nuri, na pu koro jaari ge, pee pu jε ne nu ni ne ceboronamaa.»

Yesu ya kafεεgbōhō ka yereje
(*Macoo 8:23; Marika 4:35-41*)

²² Caŋa ka, Yesu ya wu kalaapiire ti pye: «Wù she gba wu kadugo.» A p'i jé kōrōgō ka ni na gaaji. ²³ Na pu yaha pu gaaji, a Yesu di ĩmunō. A kafεεge ka di y'iri lōhō ki jūjō ni. A kōrōgō k'i ganha na zhaa di nii lōhō na, fo pu na zhaa di mini.

²⁴ Wee tuun wu ni a wu kalaapiire t'i fulu wu na na wu jε, na wu pye: «Karamōgō, Karamōgō, wù na da gori lōhō ni!» A wu y'iri, na sele kafεεge ke ni lokuruyo yi na; a kafεεge ke ni lokuruyo yi be di yere. A tunmō p'i yere. ²⁵ A wu wu kalaapiire ti pye: «Mii yee wo n'a daa wu wa we?» A l'i bye pu fyaara wuu mu kakanhana, a p'i ganha na puyε pyi: «We ná we d'a sii jōgō, fo wu na yu ni kafεεge ni lōhō ni, y'i wu jōmεε coni we?»

Yesu ya jinaa kōri yeege ná wa ni
(*Macoo 8:28-34; Marika 5:1-20*)

²⁶ A Yesu ni wu kalaapiire t'i nō Gerasa fiige ki ni, kabanugo kulo la ni. Kee jε gba wu kadugo na saha ni Galile fiige ki ni. ²⁷ Ba Yesu ya foro kōrōgō ki ni we, a ná wa di ba wu jūjō círi, kulo li shen wa. Jinaa pu bye wu ni. Fo taatuunnō ni wu bi gbara w'a fāya leni we, wu bi goroo puga we. Wu tateenge ki bye faxhuu we. ²⁸ Ba w'a Yesu ja we, na mujuugbō la wá, na nuguro sin Yesu fεe ni, na jo ni mujuugbō ni na: «Naha m'a zhaa ne feni we, Kile-gbōtabaaga Ja Yesu? N'a ma jεeri, ma ganha bu na kanha we!» ²⁹ W'a yee jo, bani Yesu bi jina wu pye na wu foro wee ná wu ni. Jina wu bu y'iri wu feni tuun wemu ni, sipyii na wu keme pō ni tōrō shōnhōyō ni, na biriye le wu tōyō na, kōnhō pu da wu kaseri. Ga w'a tee pōrō ti beeri kōn. Jina wu bi ma wu kōri kari sipōjō ni.

* 8:10 Ezayi 6:9

³⁰ A Yesu di wu yege na: «Dii mu mege di jɛ wɛ?» A wu jo: «Nɛ mege jɛ (Wèè Ya Nɛhɛ,» bani jinaa nijɛhemɛɛ pu bi jé wu ni. ³¹ A pee jinaa p'i Yesu jɛeri xuuni na wu ganha bu pu yaha gari kakara wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni wɛ.

³² Lee bi shaagbaga nijɛɛ ka ta ki na naha yaɲa ki kabanugo. A jinaa p'i Yesu jɛeri na wu sɔɔ p'i shɛ jé pee shaalaa pu ni. A wu sɔɔ. ³³ Wee tuun wu ni a jinaa p'i foro ná wu ni, na shɛ jé pee shaalaa pu ni. A shaagbaga k'i gburogi, na digi yaɲa gologoloyo yi ni, na jé gba lɔhɔ ki ni, na xhu wà.

³⁴ Ba shaanahamaa p'a lee ja tapyege ni wɛ, a p'i baa kari na shɛ yee paari kanha ki ni, ni sitiinmɛɛ pu mu. ³⁵ A sipyii p'i foro na shɛ lee nibyii li wii. Ba p'a nɔ Yesu tɔan wɛ, na wee ná wu ja, jinaa pu bi foro wu ni. Wu nidɛɛngɛ di jɛ Yesu fɛɛ ni, fàya yi bye wu na, wu d'a cuuɲɔ. A p'i fya. ³⁶ Ná jinaa wo w'a cuuɲɔ piimu nii na ge, a pee di kii keree kii bɛeri paari pu mu. ³⁷ Wee tuun wu ni a Gerasa shɛɛn pu bɛeri di Yesu jɛeri na wu laha pu wo jɛɛ ki na, bani pu bi fya xuuni. A Yesu di jé kɔrɔgɔ ki ni, na laha pu wo jɛɛ ki na.

³⁸ Yesu nigariwo jinaa p'a foro ná wemu ni ge, a wee di wu jɛeri na wu bi da já binne ni wu ni. Ga, a Yesu di wu kuruɲɔ, na jo: ³⁹ «Kuri m'a se puga, Kile ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛeri pye ma mu ge, m'a shɛ kee paari.» Yesu ya kagbɔhɔɔ kiimu bɛeri pye wu mu ge, a wu gari na shɛ kee keree ki paari kulo li bɛeri ni.

Yesu ya cee wa cuuɲɔ, na Zhayirusi poro nixhugo jɛ (Macoo 9:18-26; Marika 5:21-43)

⁴⁰ Ba Yesu ya kuri pa na yiri gba wu kadugo wɛ, a wu ba wu daan sipyii pu bɛeri ni, bani pu bɛeri bi wu sigee. ⁴¹ Lee bi ná wa ta wà, wu mege jɛ na Zhayirusi, wee wu bye wee xuu wu wo Kile-pɛɛɲɛ puga juɲɔfɔɔ. A wee di ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni, na wu jɛeri xuuni na wu shɛ wu puga, ⁴² bani fucɛɛɛ nigin ye li bye wu mu, li shi wu bye yee ke ni shuun. Lee li bi zhaa di xhuu.

Ba Yesu ya gaaji wà wɛ, a sipyiire t'i wu kuuri, na wu cɔnri. ⁴³ Lee bi cee wa bɛ ta wà shishan na woni wu feni fo yee ke ni shuun. Wu bi wu keɲɛ yara bɛeri kan wɛbyii mu, ga wa shishiin ya já wu cuuɲɔ wɛ. ⁴⁴ A wu fulo Yesu na wu kadugo yiri, na ba gbɔn wu fadegenɛ na. Taapile ni a wu shishan p'i yere. ⁴⁵ A Yesu di jo: «Jɔgɔ w'a kpɔn nɛ na wɛ?» Ba pu bɛeri ya yu pee bɛ wɛ, a Pyɛeri di jo: «Karamɔgɔ, sipyii p'a mu cɔnri xuuni dɛ!» ⁴⁶ Ga, a Yesu di jo: «Sipya wa w'a kpɔn nɛ na, bani nɛ li cɛ na sefɛɛɛ ta t'a foro na ni.» ⁴⁷ Ba wee cee w'a li ja na li da já ɲmɔhɔ nige wɛ, a wu ganha na fuguri, na ba nuguro sin Yesu fɛɛ ni. Lemu l'a wu pye w'a kpɔn Yesu na, ni w'a cuuɲɔ taapile ni cuuɲɔgana lemu na ge, a wu yee paari wu mu sipyii pu bɛeri nii na. ⁴⁸ A Yesu di wu pye: «Na poro, ma n'a daa w'a ma cuuɲɔ. Ta se jajiɲɛ na!»

⁴⁹ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a tudunmɔ wa di ba na yiri Kile-pɛɛɲɛ puga juɲɔfɔɔ wu kaban, na ba wee pye na: «Ma poro fucɛɛɛ l'a xu. Ma ganha bu navunɲɔ pɛɛ nige Karamɔgɔ wu na wɛ.» ⁵⁰ Ga ba Yesu ya yee logo wɛ, na Zhayirusi pye: «Ma ganha bu fya wɛ; dà ye, ma poro wu na juuɲɔ.»

⁵¹ Ba Yesu ya shɛ nɔ Zhayirusi kaban wɛ, wu ya sɔɔ wa shishiin wu jé ni wu ni puga ki ni wɛ, fo Pyɛeri, ni Yohana, ni Yakuba, ni pya wu nu ni wu to. ⁵² Lee di sipyii pu bɛeri ta pu na yamehɛɛ suu na xhuulo. A Yesu di jo: «Yi ganha ba mehɛɛ suu wɛ, bani pya wu ya ta xu wɛ, w'a ɲmunɔɔ.»

⁵³ A p'i ganha na wu la wo, bani pu bi li cɛ na w'a xu xɔ. ⁵⁴ Ga, a Yesu di wu co keɲɛ ke na, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Pya wɛ, yiri!» ⁵⁵ A wu munaa l'i guri pa wu mu. Taapile ni a wu yiri tiin. A Yesu di jo na pu yalige kan wu mu. ⁵⁶ A l'i bye kakanhana pya wu sefɛɛ pu mu fo xuuni. Ga, a Yesu di yi jo waha pu mu na pu ganha lee nibyii le jo wa shishiin mu wɛ.

9

Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu tun (Macoo 10:5-15; Marika 6:7-13)

¹ Yesu ya wu kalaapiire ke ni shuun wu yiri, na sefeere ni fanha kan pu mu jinaa beeri na, pu da yama be xu. ² Lee kadugo na a wu pu tun pu she Kile saanra ti yere pye, p'i yama fee cuuho. ³ A wu pu pye: «Yi nigariwuu ganha bu yaaga lo yi keje ni we, kagaanga be we, kushyaaga be we, yalige yaaga be we, wari be we. Wa shishiin ganha da fadeye shuun lo we. ⁴ Yi bu je puga beeri ni, y'i diin wa fo yi kariduun bu she no. ⁵ Xu wa sheen bu zhe pu da yi tirige we, yi ba foro lee kulo li ni, y'i yi tooyo gbazhenhe nahara wo wa, lee na ba bye seeri kaa pu feni.» ⁶ A kalaapiire t'i gari. A p'i Kile wo Jozaama pu jo toro kulogoo ki beeri ni, na yama fee pu cuuho teye yi beeri ni.

Herodi hakili ya wuregi

(Macoo 14:1-12; Marika 6:14-29)

⁷ Ba gbafeere Herodi ya kii kapyegge kii beeri kaa logo tuun wemu ni we, a wu hakili di wuregi, bani sipyii pii ya jo na: «Yohana Batizelipye w'a je na foro xu ni.» ⁸ A pii di jo: «Kile tudunmoo Eli w'a kuri pa.» A pii be di jo: «Wa w'a je na foro xu ni taashiine li wo Kile tudunmoo pu ni.» ⁹ Ga, a Herodi di jo: «Ne Yohana juho kan p'a kon. Ayiwa, di wa kii keree kii nuri wemu shizhaa na ge, wee je jogo we?» A wu ganha na li shaa wu Yesu ja.

Yesu ya yalige kan sipyii kabofono kaguro mu

(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Yohana 6:1-14)

¹⁰ A Tudunmoo p'i guri pa Yesu yiri, na ba pu kapyegge ki beeri paari wu mu. A Yesu di gari ni pu ni pu ye na, na she no kulo la jo na, lee mege je na Betisayida. ¹¹ Ba sipyiiire t'a pa li ce tuun wemu ni we, na daha wu feni. A Yesu di pu co xuuni, na baari pu mu Kile wo saanra ti keree na. Piimu mago bye sicuumo na ge, a wu pee cuuho.

¹² Ba caa k'a jo kon na diri we, a kalaapiire ke ni shuun wu fulo Yesu na, na wu pye: «Sipyiiire ti yaha, konho p'i she wu taan kulogoo ni sige buguro te na, p'i she yalige ni tashonyo sha wa, bani siponyo ni we je naha.» ¹³ Ga, a Yesu di pu pye: «Yiye pyaa ki yalige kan pu mu.» A p'i jo: «Yaaga je we mu buuri juyo kaguro ni fyaa shuun ye kadugo na we, fo ma la bi je wu she yalige sho pii sipyii pii beeri mu.» ¹⁴ Pu bi namaa kabofono kaguro (5.000) shi taro pee ni. A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi pu teje kelee kaguro kaguro (50) shishiin.» ¹⁵ A p'i li pye mu na sipyiiire ti beeri teje lee tenegana li na. ¹⁶ A Yesu di yee buuri juyo kaguro we ni fyaa shuun wu lo, na naha ke yirige fugba we ni, na baraga taha Kile na. A wu xho na yi kegi kegi na kan kalaapiire ti mu, na pu yee yereje sipyii pu taan. ¹⁷ A pu beeri di li na din. Yalige kemu k'a kori ge, a p'i kee saja keme fo na saarjaa ke ni shuun ni.

Pyeri ya yere li na na Kirisa wu je Yesu

(Macoo 16:13-19; Marika 8:27-29)

¹⁸ Caa ka, na Yesu yaha Kile-jeerege na wu ye, wu kalaapiire ti bye wu kabanugo na. A Yesu di pu pye: «Sipyii pu wa yu na jogo ne je we?» ¹⁹ A p'i wu jo sho na: «Pii wa yu na Yohana Batizelipye, pii di yu na Kile tudunmoo Eli, pii be di yu sanha na taashiine li wo Kile tudunmoo wa w'a je na foro xu ni.»

²⁰ A Yesu di pu yege na: «Ga yee do, yeeye pyaa ki mu ne di je jogo we?» A Pyeri di wu pye: «Kile ya Kirisa wemu naha bulo ge, wee mu je.»

Yesu ya jo wu xu ni wu je wu keree na

(Macoo 16:20-28; Marika 8:30-9:1)

²¹ A Yesu di yi waha pu mu na pu ganha yee jo wa shishiin be mu we. ²² A Yesu di jo sanha na: «Li waha l'i waha, fo Sipya Ja bu ganha xuuni. Noholee, ni saraya naha shonrivee juhofee, ni saliya karamogolo na ba zhe wu ni. Pu na ba wu gbo, wu caxhugo caa taanri wogo wu na ba je.»

²³ Lee kadugo na a wu yi jo pu beeri mu na: «Wa funho bi je wu binne ni na ni, wu she wuye ni, niga beeri wu wu korikoritige ki lo taha na feni. ²⁴ Bani sipya we w'a giin wu wuye pile munaa juho wolo njaa ge, wee na ba buun wu munaa ni niga na. Ga we w'a bonri wu munaa ni njaa ne wuu na ge, wee wu da ba wu munaa juho wolo niga na.

²⁵ L'a naha jɔ sipya na wu koŋɔ yaŋmuyɔ beeri ta, wu ba buun wuyɛ pile munaa ni, wu gyɛɛgi wɛ? ²⁶ Lee wuu na sipyaa sipya w'a shiige le wuyɛ ni, na bye wu ya nɛ ni na jomɔ pu kaa yu sipyii mu-i ge, Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni ni wuyɛ pyaa nɔɔrɔ wu ni, ni wu To Kile wo we, ni fɛfɛɛɛ mɛlɛkɛɛ pu wo we, wu bɛ na ba shiige le wuyɛ ni weefɔɔ shizhaa na. ²⁷ Can na n'a da yi jo yi mu, sipyii pii pu wa naha ge, pii wa da xhuu pu ni bada na ta pu ya Kile wo saanra te ja wɛ.»

Yesu jɛwiine l'a jɛri
(*Macoo 17:1-8; Marika 9:2-8*)

²⁸ Pe jomɔ pe ya jo cabyaa gbarataanri shishiin, a Yesu di gari ni Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba ni faaboboŋɔ ka fugba ni, kɔnhɔ p'i she Kile jɛri. ²⁹ Na wu yaha jɛɛge ki na, a wu jɛwiine l'i jɛri, a wu faya y'i fiinɛ, na jɛ. ³⁰ Taapile ni a p'i namaa shuun wa ja pee na yu ni Yesu ni, pee bye Musa ni Eli. ³¹ P'a puyɛ she ni nɔɔrɔgbɔ ni. Yesu na ba wu labye wu jɔ fa, na xhu xugana lemu na Zheruzalɛmu ni ge, pu bi yu ni wu ni kee keree kii na. ³² Lee bi ŋmunɔgbɔ ta p'a Pyɛɛri ni wu kaafɛɛ pu shan. Ga ba p'a jɛ wɛ, na Yesu ni pee namaa shuun wu nɔɔrɔ wuu ja. ³³ Tuun wemu ni pee namaa p'a laha Yesu taaŋ ge, a Pyɛɛri di wu pye: «Wù Karamɔgɔ, wèè bu gori naha, lee ya jɔ xuuni dɛ. Wù buguloo taanri yereŋɛ, mu wo nigin, Musa wo nigin ni Eli wo nigin.» Ye wu bi yu ge, wu ya yi cɛ wɛ.

³⁴ Na wu yaha pee jomɔ pu na, a nahaja ka di ba pu tɔ. Kalaapiire ti nijewuu kee nahaja ki ni, a p'i fya. ³⁵ A mujuu la di foro kee nahaja ki ni na: «Nɛ nidaan Ja wu jɛ we. Nɛ w'a wu shɔɔnri lɔ. Y'a wu nijoyɔ nuri!» ³⁶ Ba lee mujuu l'a foro wɛ, a p'i Yesu ta wu yɛ. A kalaapiire t'i cari, pu ya pu kanagaa ki paari sipya wa shishiin mu wee tuun wu ni wɛ.

Yesu ya pya wa cuuŋɔ jina bye wemu ni ge
(*Macoo 17:14-18; Marika 9:14-27*)

³⁷ Kee caŋa ki jimuguro, pu na tigi xɔ faaboboŋɔ ki na, a sipyijɛhɛmɛɛ di she Yesu juŋɔ círi. ³⁸ A ná wa di mujuugbɔɔ la jo sipyiiire ti tɛ ni na: «Karamɔgɔ, n'a ma jɛri, jɔ mayɛ na m'a na ja wu wii, we yɛ nigin pe wu jɛ na mu. ³⁹ Jina wa wu jɛ wu ni, wu bu wu co, taapile ni w'a ganha na xhuulo. Jina wu na wu nahara, fo kakaya na fɔro wu jɔ ni. Wee jina wu foromɔ pu ma ben wu ni, wu nivorogo, w'a wu kanha xuuni. ⁴⁰ Nɛ ma kalaapiire ti jɛri jo pu wu kɔri, ga p'i ya já wɛ.»

⁴¹ A Yesu di jo: «Ee! Yee kunni jɛ sipyikuuyo n'a daa baa fɛɛ! Nɛ na gori yaha naha ni yee ni, na yee keree xu fo tuun wekɛ wɛ? Pa ni ma ja wu ni naha.»

⁴² Ba pya w'a fulo Yesu na wɛ, a jina wu wu shan jɛɛ na, na wu nahara xuuni. Ga, a Yesu di din jina wu na, na pya wu cuuŋɔ, na wu kan wu to wu mu. ⁴³ A Kile wo sefɛɛɛ nigbɔɔrɔ t'i bye kakanhana sipyii pu beeri mu.

Yesu ya wu xu wu jo sanha
(*Macoo 17:22-23; Marika 9:30-32*)

Na Yesu kapyegɛe ki yaha k'a pye pu mu kakanhana, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁴ «Yi niwegeɛ shan y'i pe jomɔ pe logo: Pu na ba Sipya Ja wu le sipyii keye ni.» ⁴⁵ Ga pu bi pee jomɔ pu kɔri cɛ wɛ. Pee bi ŋmɔhɔ pu na, kɔnhɔ pu ganha bu pu kɔri cɛ wɛ. A p'i fya pu ya já wu yege pee keree na wɛ.

Wekɛ w'i jɛ nahagbaa fɔɔ wɛ?
(*Macoo 18:1-5; Marika 9:33-37*)

⁴⁶ Nakaara ya jɛ kalaapiire ti tɛ ni, na wekɛ wu jɛ pee beeri wo nahagbaa fɔɔ wɛ? ⁴⁷ A Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ, na nɔhɔcɛɛɛ la lɔ, na lee yereŋɛ wuyɛ taaŋ, ⁴⁸ na pu pye: «Sipyaa sipya w'a le nɔhɔcɛɛɛ le la shi co xuuni nɛ wuu na ge, nɛ w'a co xuuni. We w'a nɛ co xuuni ge, nɛ tunvɔɔ we w'a co xuuni. We wu wa yee beeri nifɛnhɛfɛnhɛne ge, wee wu wa yee beeri wo sipyigbɔ.»

Sipyaa wemu jɛ yee pɛn wɛ, yee jii wu jɛ
(*Marika 9:38-40*)

⁴⁹ A Yesu kalaapire Yohana di jomɔ pu lɔ na jo: «Karamɔgɔ, wɛɛ ya ná wa ja, wu na jinaa kɔri na yeege sipyii ni mu mɛgɛ na. A wɛɛ di wu jaha kɔn lee bye na, bani wu jɛ wɛɛ wa wɛ.» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Yi ganha bu wu jaha kɔn wɛ, bani sipya wemu jɛ yee pɛn wɛ, yee jii wu jɛ wii.»

Samari fiige ki kulo la shɛɛn ya sɔɔ na Yesu keme wɛ

⁵¹ Yesu bi yaa wu foro kɔnɔ puga w'a gaanji fugba wu ni tuun wemu ni ge, ba wee ya tɛɛɛ wɛ, a wu li yaha wuyɛ funɔɔ ni na fo wee bu jé Zheruzalɛmu ni, ⁵² a wu tudunmɔɔ pii tun kari wuyɛ jaha na. A pee nigariwuu di jé Samari fiige ki kulo la ni, na p'i she tajege sha wà wu mu. ⁵³ Ga lee kulo li shɛɛn ya sɔɔ wu jé pu mu wɛ, bani Zheruzalɛmu ni wu bi gaanji. ⁵⁴ Ba wu kalaapiire, Yakuba ni Yohana ya lee ja wɛ, a p'i jo: «Kafɔɔ, ma la jɛ wù jo na ki yìri fugba we ni, ki tigi pa pu kyɛɛgi ya?» ⁵⁵ Ga, a Yesu di ñmahana jɛri pu shizhaa na, na din pu na xuuni. ⁵⁶ Lee kadugo na a p'i gari kulo latii ni.

Piimu p'a bi giin p'i daha Yesu fɛni ge

(Macoo 8:19-22)

⁵⁷ Na pu yaha koo na pu na gaanji, a ná wa di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu bɛɛri ni m'a se ge, nɛ na daha ma fɛni.» ⁵⁸ A Yesu di wu pye: «Sige puun wa ni wejeye ni, fugba shazhɛɛre di jɛ ni shiire ni. Ga tashɔngɔ wa Sipya Ja wu mu kemu jɛ wuyɛ pyaa wogo wɛ.»

⁵⁹ A Yesu bɛ di wa pye: «Taha na fɛni!» Ga, a wee ná wu wu pye: «Kafɔɔ, na yaha di ba fɛnhɛ na to wu le.» ⁶⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Xuu pu yaha sipyixuyo ye mu yee di da pee leni, mu kunni wu she Kile wo saanra te yɛɛ pyi.»

⁶¹ A ná watii bɛ di jo sanha na: «Kafɔɔ, nɛ na daha ma fɛni, ga ma di sɔɔ di fɛnhɛ zhe na puga shɛɛn funɔɔ to.» ⁶² A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Sipyaa sipya w'a niiyɛ tuugo conì, na gari na wii kadugo yìri ge, wee ya yaa ni Kile wo saanra te ni wɛ.»

10

Yesu ya kalaapiire kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun tun

¹ Kee keree kii kadugo na, a Yesu di sipyii kɛlɛɛ gbarashuun ni shuun (72) watii bɛ jaha bulo sanha. Wu bi yaa wu she kulogoo ni tɛyɛ yemu bɛɛri ni ge, a wu pu tun kari shuun shuun wuyɛ jaha na yee tɛyɛ yi ni. ² A wu pu pye: «Shinma nigɔnbaama w'a jɛhɛ, ga kapyeyyii pu d'a cɛɛɛ. Lee wuu na, yi shinma wu kafɔɔ wu jɛɛri na wu kapyeyyii pii bɛ tun sanha, p'i she wu shinma wu kɔn. ³ Y'a se! N'a yi tun na kari ba dubyapiye jɛ mɛ yacoyo niɛ ni wɛ. ⁴ Yi ganha bu wari tayahaɲa lɔ wɛ, kelee kushɛyɛɛyɛ wɛ, kelee tanhaya yatii wɛ! Yi ganha bu yere koo na di wa shishiin shaari wɛ!

⁵ «Yi bu jé puga bɛɛri ni yi fɛnhɛ jo: «Najinɛ ki pye kee puga ki ni.» ⁶ Najinɛ pya wa bu da wà yi wo najinɛ ki na digi wee na, lee kaa bɛ wɛ ki na guri ba yi mu. ⁷ Y'i diin kee puga ki ni! Pu ba lemu kaan yi mu, y'a lee li, yi da lee gbuu! Bani kapyeybye ya sii yaa ni wu saraa ni. Yi ganha ba jin da mari piyɛyɛ yi ni wɛ!

⁸ «Yi bu jé kulo bɛɛri ni, a p'i yi co xuuni, yalige ke pu da gan yi mu ge, yi kee li. ⁹ Yi yama fɛɛ pu cuunɔ wà, y'i yi jo pu mu na Kile saanra t'a tɛɛɛ pu na. ¹⁰ Ga yi bu jé kulo la ni, pee di ya sɔɔ na yi co wɛ, y'i she pu tatiinyɛ yi ni, y'i jo: ¹¹ «Ali yee kulo li gbazhenhɛ ke bɛ k'a mara wɛɛ tɔɔyɔ yi na ge, wɛɛ da ki pɔ pɔ yee fɛni. Lee bɛ na, yi li cɛ na Kile saanra t'a tɛɛɛ.» ¹² N'a da yi jo yi mu, Sodɔmu kanhama keree na ba bɔrɔ lee kulo li wogoo na kiiri wu cagɔngɔ.»

Kulogoo kiimu k'a Yesu jomɔ pu she ge

(Macoo 11:20-24)

¹³ A Yesu di jo sanha na: «Bɔɔngɔ ki wa yee Korazen shɛɛn wogo! Bɔɔngɔ ki wa yee Betsayida shɛɛn wogo! Bani kakanhaɲaa kiimu k'a pye yee ni ge, kee da bi bye Tiiri ni Sidɔn kulogoo ki ni, nime bi da pee ta pee ya daajeɛ jo, na pu jurumu wu yaha l'a mɔ, na bɔrɔyɔ le puyɛ na, na diin shɔɔnrɔ ni. ¹⁴ Lee na Tiiri ni Sidɔn wo kanhama keree na ba bɔrɔ yee wogoo ki na kiiri wu cagɔngɔ. ¹⁵ Mu do Kapɛrinɔmɔ? Go mu wa giin na mu na ba yirige fo fugba we ni ya? Ahayi dɛ! Mu da ba dirige fo Jahanɛmɛ we ni.»

¹⁶ A wu wu kalaapiire ti pye sanha na: «Wa bu yi jomɔ logo, nɛ jomɔ w'a logo. Wa bu yi she, nɛ w'a she. Wa bu nɛ she, we w'a nɛ tun ge, we w'a she.»

Tudunmɔɔ keɛɛ gbarashuun ni shuun w'a she na pa

¹⁷ Pee tudunmɔɔ keɛɛ gbarashuun ni shuun (72) wu fundanga wuu ya kuri pa, na jo: «Kafɔɔ, ali jinaa bɛ ya kuu wɛɛ mu mu mɛgɛ ki gbɔɔrɔ ni!» ¹⁸ A Yesu di pu pye: «Nɛ Shitaanni nidogo na na yiri fugba we ni ba Kile-jine jɛ wɛ. ¹⁹ Li wii, n'a se kan yi mu y'a jaari wɔlɔɔ ni namaa juɔɔ ni, y'i wu Pen wu wo sefɛɛɛ ti bɛɛri tɔnhɔnɔ yi tɔɔyɔ ni, yaaga ka shishiin wa da já kakuunɔ pye yi na wɛ. ²⁰ Ga lee bɛ na yi funyɔ ganha bu daan na jinaa ya kuu yi mu wɛ. Ga yi funyɔ yi taan, bani yi mɛyɛ wa ka fugba we ni.»

Yesu ya funɔɔ taan

(*Macoo 11:25-27; 13:16-17*)

²¹ Wee tuun wu ni a Yesu di ni fundanga na Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔrɔ ni, na jo: «Na To Kile, fugba ni jine ki Kafɔɔ, n'a baraga taha ma na, bani m'a kii keree kii nmɔhɔ fungɔnyɔ fɛɛ ni kalaagbɔ fɛɛ na, na ki she nɔhɔpiire na. Uun, na To Kile, bani lee l'a taan mu mu.

²² Nɛ To w'a keree ki bɛɛri le nɛ keɛɛ ni. Wa shishiin ya cɛ jɔgɔ wu jɛ Kile Ja wu wɛ, fo To Kile wu yɛ nigin. Wa shishiin bɛ di ya cɛ jɔgɔ wu jɛ To Kile wu wɛ, fo wu Ja wu yɛ nigin, ni wu la jɛ wu To wu she sipya wemu na ge.»

²³ Lee kadugo na a Yesu di nmahana jɛri wu kalaapiire ti yiri, na pee yɛ pye: «Nii kii k'a yee wo kanagaa kii na ge, kee jɛ duba wogoo. ²⁴ Bani n'a da yi jo yi mu na jo lemu yee wa jaa ge, Kile tudunmɔɔ nijɛhemɛɛ ni saannaa nijɛhemɛɛ funɔɔ ya pye na lee na, ga p'i ya li na wɛ. Yemu yee wa nuri ge, pu funɔɔ ya pye na yee logo, ga p'i ya yi logo wɛ.»

Talɛɛ lemu l'a jo Samari fiige shɛn nizaama wu shizhaa na ge

(*Marika 12:28-31*)

²⁵ Cana ka, saliya karamɔgɔ wa ya pa yiri yere, na Yesu jɔ yege na: «Karamɔgɔ leke nɛ yaa na pye, kɔnhɔ di nii sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Karamɔgɔ, leke l'a ka, Kile wo saliya wu ni wɛ? Leke mu wa galaa wà wɛ?» ²⁷ A wee ná wu wu jɔ shɔ na: «Ma Kafɔɔ Kile wu taan ma mu, ma zɔ wu bɛɛri na, ni ma munaa li bɛɛri, ni ma fanha ki bɛɛri, ni ma fungɔngɔ ki bɛɛri,» na fara lee na: «Ma sipyinjii wu taan ma mu ba maye pyaa ki jɛ wɛ.»* ²⁸ A Yesu di wu pye: «Ma jɔshɔrɔ t'a jɔ. Ta lee pyi ma na ba nii sicuumɔ ta.»

²⁹ Ga wee saliya karamɔgɔ we funɔɔ bye wu kanii kan wuyɛ mu, a wu Yesu yege na: «Weke di jɛ nɛ sipyinjii wɛ?» ³⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ ni talɛɛ la ni na: «Ná wa w'a yiri Zheruzalɛmu ni, na wu da digi Zheriko ni. A java fɛɛ di she do wu na, na wu faya wolo, na wu yu. Na wu kpɔn fo na wu bana xuuni, na gari na wu yaha w'a ciregi. ³¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔɔnrivɔɔ wa di doro lee koo li ni. Ba w'a she wee ná wu na wɛ, na waa toro. ³² Lee kadugo na a ná wa bɛ di nɔ wee xuu wu ni, wee jɛ Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kapyeyɛ wa, na wu na. A wee bɛ di waa toro. ³³ Ga, a Samari fiige shɛn wa kushewo di she nɔ wu na, na wu na, a wu jijaara di jé wu ni xuuni. ³⁴ A wu fulo wu na, na sinme ni duven le nɔɔyɔ yi ni, na yi pɔ. Na xhɔ na wu durogo wuyɛ pyaa kafaɔa na, na gari ni wu ni nabuun tatigijɛ xuu wa ni, na wu keree yari. ³⁵ Nimuguro ti na, a wu wari wa wolo kan xuu wu kafɔɔ wu mu, na wu pye: «Ta we ná we keree yari. Ma bu latii li wu juɔɔ taaan na toro le taaan, na niguribawo na lee t'ɛɛɛɛ ma na.»»

³⁶ A wu saliya karamɔgɔ wu pye: «Mu nii ni java fɛɛ p'a to ná wemu na ge, pii taanri we ni, weke w'a pye wu sipyinjii wɛ?» ³⁷ A saliya karamɔgɔ wu wu jɔ shɔ na: «We w'a juɔɔ jaari wu na ge.» A Yesu di wu pye: «Ma bɛ wu she lee shi pye.»

Yesu ya kari Marite ni Mariyama yiri

³⁸ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha koo na, a wu jé kulo la ni. A cee wa di wu lejɛ wu puga wee mɛgɛ jɛ Marite; ³⁹ wu ceboroshɔ wa mɛgɛ jɛ Mariyama. A wee di diin Kafɔɔ tɔɔyɔ taaan, na wu jomɔ nuri. ⁴⁰ Ga lee di Marite hakili wu ta w'a wuregi xuuni wu wo

* 10:27 Dutɛɛɛɛɛɛ 6:5; Levitike 19:18

puga ki kapyerɛɛ ki jɛɛ na. A wu gari na she Yesu pye: «Kafɔɔ, nɛ ceboroshɔ w'a nɛ ye nigin yaha kapyerɛɛ ki na, lee wa kaa mu nii ni-i gɛ? Yi jo wu mu na wu na tɛgɛ!»⁴¹ A Kafɔɔ di wu jɔ shɔ na: «Marite, Marite, mu wa mayɛ kana, na keree nijɛɛɛɛ taga mayɛ funjɔ pɛn.⁴² Ga kaa nigin ye kajɔɔ di jɛ. Mariyama w'a taa nizaana li shɔɔnri. Lee wa da ba shɔ wu na wɛ.»

11

Nɛrɛɛ pyegana

(Macao 6:9-13; 7:7-11)

¹ Caɲa ka, Yesu bi Kile jɛeri. Ba w'a xɔ wɛ, a wu kalaapire la di wu pye: «Wù Kafɔɔ, wù taanni Kile-jɛrɛɛ ni, ba Yohana ya wu wo kalaapiire ti taanni taannigana lemu na wɛ.»

² A Yesu di pu pye: «Yi ba da Kile jɛeri y'i jo: «Wèè To Kile, mu mɛgɛ ki pye fɛɛfɛɛ, ma saanra ti pa.

³ Wù caɲa bɛeri wo jɔlige kan wù mu.

⁴ Wù jurumu wu yafa wù mu, bani wèè bɛ ya wù sipyinjii wo nahama pu yafani pu mu.

Ma ganha bu wù yaha wù jé nɔwuuro ni wɛ.»

⁵ A Yesu di pu pye sanha na: «Yee ni, jɔgɔ wu d'a bye ni najii ni, ma bu she wu yiri nijinjɛ na na wu pye: «Na najii buuri juyɔ taanri foo le na na,⁶ bani nɛ najii wa w'a pa nime na yiri kulo la ni, yaaga di jɛ nɛ mu di gan wu mu wɛ.»⁷ Wee bu diin puga ki funjɔ ni na wu jɔ shɔ na: «Ma ganha bu na kanha wɛ. Gbura k'a shɔhɔ, nɛ ni na nagoo ya sinne xɔ. N'a da já yiri di buuri kan ma mu wɛ.»⁸ A Yesu di jo: «Ayiwa, n'a da yi jo yi mu, wu bye wu ya yiri na wu kan najɛɛɛɛ ki wuu na wɛ, wu na yiri na wu jidaan yanmuyɔ bɛeri kan wu mu wu navunjɔ ki wuu na.

⁹ «Nɛ kunni na yi jo yi mu, y'a jɛeri, yi na da daa. Y'a zhaa, yi na da jaa. Y'a gbura ki kuuni, gbura ki na da muri yi mu.¹⁰ Bani sipyaa sipya w'a jɛrɛɛɛ pyi ge, wee na da daa. Wemu w'a zhaa ge, wee na da jaa. Wemu w'a gbura ki kuuni ge, gbura ki na da muri weefɔɔ mu.

¹¹ «Pya to weke wu wa yee ni wu ja wu fya jɛeri wu mu, wu wɔ kan wu ja wu mu fya wu wege ni wɛ? ¹² Kelee yee wa pya bu xhucɛɛ jɛeri wu mu, wufɔɔ na zɔɔ di nà kan wu mu xhucɛɛ li wege ni gɛ? ¹³ Wee tuun wu ni, yee piimu p'a kolo ge, yee bi yasaaya kangana cɛ mu yi nagoo pu mu. Ayiwa, ta yee fugba To wu da ba Fɛfɛɛɛ Munaa li kan fo xuuni li jɛeriveɛ pu mu wɛ?»

Yesu wo fanha ki ya ta yiri Shitaanni yiri wɛ

(Macao 12:22-30; Marika 3:20-27)

¹⁴ Yesu bi jina bobo wa kɔri yeege ná wa ni. Jina wu na foro xɔ, a wee ná wu já na yu. A lee di bye kakanhana sipyiire ti bɛeri mu.¹⁵ Ga, a pii di jo pu ni na: «Jinaa juyɔfɔɔ Belizebuli fanha ni w'a jinaa pu kɔri.»¹⁶ Piitiilee bɛ funjɔ bye p'i wu taanna wii. A pee di jaha sheshɛɛ kakanhana la jɛeri wu mu na yiri fugba we ni.

¹⁷ Ga, a Yesu di pu fungɔnyɔ cɛ na jo: «Saanra bɛeri t'a yiri tiyɛ kaa na ge, tee na gyɛɛgi. Puga bɛeri, ki sipyii bu yiri puyɛ kaa na, kee na gyɛɛgi.¹⁸ Shitaanni bɛ bu yiri wuyɛ kaa na, wu saanra ti na bye dii kyɛɛgi baa wɛ? Bani yee ya jo na Belizebuli gbɔɔrɔ ni nɛ jinaa kɔri na yeege sipyii ni.¹⁹ Nɛ bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni Belizebuli gbɔɔrɔ ni, yee wo nagoo p'i wa pu kɔri jɔgɔ gbɔɔrɔ ni wɛ? Peeyɛ pyaa na ba kiiri kɔn yee na.²⁰ Ga nɛ bu da nɛ na jinaa pu kɔri Kile wo sefɛɛɛ ti baraga ni, lee w'a li shɛɛ na Kile saanra t'a nɔ yee na.

²¹ «Fanhanɛɛɛ fɔɔ wemu jɛ ni kashɛn yanmuyɔ nijeye ni ge, wee ba wu puga kasɛɛge pyi; sipya wa shishiin da já wee keɲɛ yanmuyɔ lɔ wɛ.²² Ga ná wemu fanha k'a jɛɛɛ wu wogo na ge, wee ba ba se ta wu na, wu bi daa yagboyo yemu na ge, wu na yee bɛeri shɔ wu na, na wu keɲɛ yanmuyɔ yi bɛeri xuu, na yi taa taa wu kaafɛɛ na.²³ Wemu jɛ nɛ nii wɛ, wee jɛ nɛ pɛn. Wemu ya nɛ tɛri na yaɲa pyi wɛ, wee jɛ kakabye.»

Jina na kuri jé sipya ni
(Macoo 12:43-45)

²⁴ «Jina bu foro sipya ni tuun wemu ni, tɛyɛ yemu y'a waha waha ge, w'a ganha na jaari yee ni na taɲmɔŋɔ shaa. Wu bye wu ya kee ta wɛ, w'a jo wuyɛ funŋɔ ni na: «Na puga kemu ni nɛ foro ge, n'a da guri da se kee ni.» ²⁵ W'a guri kari, na she kee puga ki ta p'a ki pɔ fɛɛfɛɛ, na ki kemɛ xuuni. ²⁶ Wee tuun wu ni w'a gari, na she ba ni jinaa gbarashuun watii ni, piimu ya kolo wuyɛ pyaa ki na ge. Wu ni pee na ba jé kee puga ki ni, na diin wà. Lee funŋɔ ni wee sipya we wo taxɔŋɔ na ba golo na toro taashiine li be tãan.»

Jɔŋɔ yɛ pu jɛ duba nagoo pu wɛ?

²⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a cee wa di mujuugbɔɔ wá, na wu yaha sipyiire ti niŋɛ ni na: «Cee we w'a yere mu yacerɛ na, na jire kan mu mu ge, wee jɛ duba pya.» ²⁸ A Yesu di jo: «Uun, ga piimu p'a Kile jomɔ pu nuri na pu koro jaari ge, pee pu jɛ duba nagoo puyɛ pyaal!»

Sipyiire t'a naha sheshɛɛɛ kakanhana shaa
(Macoo 12:38-42)

²⁹ Na sipyiire ti yaha t'a Yesu maha fo na wu cɔnri, a wu jomɔ jɔ kɔn na: «Nijaa sipyii p'a kolo. P'a naha sheshɛɛɛ kakanhana la shaa, ga la shishiin da zheɛ pu na wɛ, fo Kile tudunmɔɔ Zhonasi wuu le. ³⁰ Zhonasi ya pye naha sheshɛɛɛ na she Ninive sheɛn na shegana lemu na ge, mu Sipya Ja be na ba bye naha sheshɛɛɛ na she nijaa sipyii na. ³¹ Kiiri wu cagɔŋɔ, Seba fiige ki Saanzhɔ* wu na ba yiri wu nijaa sipyii pu jaagi. Bani wee ya pa na yiri jiniɛ ki tehɛnɛ na, kɔnhɔ wu ba saannaa Solomani wo fungɔŋɔ fɛɛɛ jomɔ pu logo. Wa di wa naha wemu w'a peɛ Solomani na ge! ³² Kiiri wu cagɔŋɔ, Ninive sheɛn na ba yiri na nijaa sipyii jaagi, bani Ninive sheɛn ya yere pu jurumu wu na Zhonasi wo Kile jomɔ yere li funŋɔ ni. Wa di wa naha wemu w'a peɛ Zhonasi na ge!»

Sipya jii ki jɛ wu ceepuuro sokinna
(Macoo 5:15; 6:22-23)

³³ «Wa shishiin ya sokinna leni wu wu ŋmɔhɔ, kelee wu yaaga shigile wu juŋɔ ni wɛ. Ga yaaga juŋɔ ni wu da wu taha, kɔnhɔ puga ki jevɛɛ da wu kpɛɛŋɛ ja. ³⁴ Sipya jii ki jɛ wu ceepuuro sokinna. Ma jii ki bu jɔ, ma ceepuuro ti beɛri ti wa kpɛɛŋɛ ni, ga ma jii ki bu bye ki ya jɔ wɛ, ma ceepuuro ti beɛri ti wa piige ni. ³⁵ Ta mayɛ kaseri, kɔnhɔ ma funŋɔ kpɛɛŋɛ ki ganha bye nibiige wɛ. ³⁶ Lee na, ma ceepuuro ti beɛri bu bye kpɛɛŋɛ ni, piige bu bye k'i jɛ ti xuu wa shishiin ni wɛ, ti beɛri na kpɛɛŋɛ yeege, ma na jo ba sokinna ya kpɛɛŋɛ yeege yeegegana lemu na wɛ.»

Yesu ya pu kaala ni Yawutuu nahagbaa fɛɛ pu kaa ni
(Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40)

³⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a Farizhen wa di wu jɛɛri na wu she caɲa yalige li wee puga. A Yesu di jé puga ki ni, na diin na li. ³⁸ Ba wee ya Yesu ja wu na li wu keye jebaa wɛ, a lee di wu fo. ³⁹ Ga, a Kafɔɔ di wu pye: «Yee Farizheɛn kunni wa cɛɛgbuugoo ni gɔleyɛ kaduyo jii na fiinni, na ta yee funyɔ d'a jii nagaara keree ni kuumɔ tuugo beɛri na. ⁴⁰ Fungɔnyɔ baa fɛɛ! Kile wemu w'a yaŋmuyɔ yi kaduyo yàa ge, ta wee be w'a yi funyɔ yi be yàa wɛ? ⁴¹ Ga yi gɔleyɛ yi funŋɔ yasaaya yi kan la baa fɛɛ mu, lee na yi beɛri na bye fɛɛfɛɛ yi mu.»

⁴² «Bɔɔŋɔ ki wa yee wogo Farizheɛn, bani yee wa nanayi, ni shiga yaŋmuyɔ ni loyɔ yaŋmuyɔ yi saya beɛri jagi wo. Ga y'i da gbara yi taan ni Kile ni, y'i da tiime keree pyi wɛ. Yee bi yaa na kii kagbɔhɔɔ kii pyi, na te nibiire te fara kee na.»

⁴³ «Bɔɔŋɔ ki wa yee wogo Farizheɛn, bani yee wo jidaan wu jɛ Kile-pɛɛŋɛ piyɛyɛ yi wo nahagbaa tatiinyɛ, ni sipyii p'a yi shaari pinnerɛ kpɛɛnyɛ na. ⁴⁴ Bɔɔŋɔ ki wa yee wogo, bani yee ya foro faya feni yemu y'a ŋmɔhɔ ge. Sipyii wa jaari yi na na ta pu ya yi cɛ wɛ.»

* 11:31 1 Saannaa 10:1-10

⁴⁵ A saliya karamɔgɔ wa di wu pye: «Karamɔgɔ, ba mu wa pe jomɔ pe yu wɛ, wɛɛ bɛ mu wa fanri.» ⁴⁶ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Bɔɔngɔ ki wa yee saliya karamɔgɔlɔɔ pu bɛ wogo, bani tuguro temu lɔmɔ p'a pɛn ge, tee yee wa dɛri sipyii juyɔ ni, y'i da zɔɔ yi pu tɛge ni yi kabee bɛ ni wɛ.

⁴⁷ «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo, bani yee wa Kile tudunmɔɔ pu faya yi yari na jɔgi, na ta yee sefɛlɛɛ d'a pu gbo. ⁴⁸ Lee wa li shɛɛ na yee wa sɔɔ yi sefɛlɛɛ pu kapyegeɛ ki na, bani pee p'a Kile tudunmɔɔ pu gbo, a yee kunni di pu faya yaa. ⁴⁹ Lee wuu na Kile ya jo wu fungɔngɔ fɛɛɛ ti ni na: «Nɛ na ba Kile tudunmɔɔ ni tudunmɔɔ tun pu mu. Pu na ba pii gbo, na daha pii fɛni na gana.» ⁵⁰ Lee na ba bye, kɔnhɔ Kile tudunmɔɔ piimu wo shishan p'a wo fo kɔɔ ki jɔ kɔnduun wu ni ge, pee bɛɛri foo di ba yege nijaa sipyii na. ⁵¹ Na jɔ kɔn Abeli wo shishan pu na, fo na pa nɔ Zakari wo shishan pu na, wee wemu p'a gbo saraya yi tawologo ke, ni Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki tɛ wu ni ge. Uun, n'a da yi jo yi mu, pee shishan pu bɛɛri foo na ba yege nijaa sipyii na.

⁵² «Bɔɔngɔ ki wa yee wogo saliya karamɔgɔlɔɔ, bani yee ya Kile saanra ti cɛmɛ pu kenikaan li wolo, yiyɛ pyaa ya jɛ wɛ. Piimu p'a giin p'i jɛ ti ni ge, a yee di pee bɛ naha kɔn.»

⁵³ Ba Yesu ya yiri wee xuu wu ni wɛ, a saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn p'i jɔ kɔn, na wu kana, na wu jɔ yegee yegegana bɛɛri na. ⁵⁴ Pu bi wu kasɛri, kɔnhɔ p'i wu tɔɔgɔ talɛɛ ta ni wuyɛ pyaa jɔ kafila ni.

12

Yesu ya kasɛɛge da jo shuun shuun juuro keree na

(Macoo 10:26-27)

¹ Wee tuun wu ni sipyiiɛ ti bi tiyɛ pinɛɛ, pu bi sii jɛhɛ fo na doro. A p'i jɔnri, fo na duri puyɛ tɔɔyɔ na. A Yesu di fɛnhɛ jomɔ jɔ kɔn ni wu wo kalaapiire ti ni na: «Y'a yiyɛ kasɛri Farizhɛɛn wo buuri shizhɛnhɛɛ ti na! Tee jɛ pu shuun shuun juuro te. ² Yaaga ka shishiin nijmɔhɔɔ wa kemu da ba foro kpɛɛngɛ na wɛ. Kɔɔmɔhɔnɔ la shishiin wa lemu da ba jɛ wɛ. ³ Lee wuu na y'a yemu bɛɛri jo nibiige ni ge, yee na ba logo kpɛɛngɛ na. Y'a yemu bɛɛri jo sipyii mu kalɔhɔɔ ni maaya ni ge, pu na ba yee caaga kataya na.»

Wemu na p'a yaa na fyagi ge

(Macoo 10:28-31)

⁴ «Na napiinɛɛ, n'a da yi jo yi mu, piimu na jɔ sipya gbo, na ta p'i da jɔ latii pye lee kadugo na-ɛ ge, yi ganha ba fyagi pee na wɛ. ⁵ Lemu na y'a yaa na fyagi ge, n'a da lee she yi na. Se wa Kile wemu ni na sipya munaa wolo, na xhɔ na li wá Jahanɛmɛ ni ge, y'a fyagi wee na. Uun, n'a da yi jo yi mu, y'a fyagi wee na. ⁶ Ta cɔnrilɔɔ kaguro bɛ p'a bɛɛɛ wari pyaa shuun wɛ? Lee bɛ na, ali wee wa nigin bɛ, Kile funhɔ ya wuu wu na wɛ. ⁷ Yee kunni Kile ya ali yee juzhiire teyɛ pyaa bɛɛri jɔ cɛ. Yi ganha ba fyagi wɛ; y'a ye cɔnrilɔɔ nijɛhɛmɛɛ na!

Na sɔɔ Yesu na, kelee na she wu ni

(Macoo 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a yere li na sipyii jaha tɔan na nɛ wo wee jɛ ge, Sipya Ja wu bɛ na ba yere li na Kile wo mɛlɛkɛɛ pu jaha tɔan na weefɔɔ jɛ wee wo. ⁹ Ga wemu bu foro nɛ kaa tɔan sipyii jaha tɔan, Sipya Ja wu bɛ na ba foro weefɔɔ kaa tɔan Kile wo mɛlɛkɛɛ pu jaha tɔan. ¹⁰ Sipyaa sipya w'a joguumɔ jo wá Sipya Ja na ge, lee na yafa wufɔɔ mu. Ga wemu bu Fɛfɛɛɛ Munaa li mɛgɛ kyɛɛgi, weefɔɔ da lee wo yafa ta wɛ.

¹¹ «Sipyii ba se na kiiri kɔɔn yi na Kile-pɛɛɛɛ piyɛyɛ yi ni, ni kiirikɔɔn, ni fanhafɛɛ jaha tɔan, yi jɔshɔɔɔ ni yi nijoyɔ ganha bu da bye yi mu funzhaga wɛ. ¹² Bani jomɔ pemu y'a yaa na jo ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na ba yi kalaa pu ni taapile ni.»

Talɛɛ lemu l'a jo naafuu fɔɔ fungɔngɔ baa fɔɔ keree na ge

¹³ A ná wa di diin sipyiiɛ ti tɛ ni na Yesu pye: «Karamɔgɔ, yi jo na ceborona wu mu na wu wù cɛn wu loolo wù na!» ¹⁴ Ga, a Yesu di wu jɔ shɔ na: «Na napii, jɔgɔ w'a nɛ tɛɛ na

pye yee kiiri kɔnɔɔ, kelee yi cɛn loolovɔɔ wɛ?» ¹⁵ Lee kadugo na a wu yi jo pu bɛeri mu na: «Y'a yiye kasɛri jɛgbɔɔ keree na, bani sipya naafuu jɛhɛ jɛhɛ jɛhɛgana bɛeri na, wu niifɛere ya fɔro wee ni wɛ.»

¹⁶ Wee tuun wu ni a wu le talenɛ le jo pu mu na: «Faa ya taan ná naafuu fɔɔ wa na xuuni. ¹⁷ A wu wu funɔɔ sha na: «Lekɛ nɛ da bye wɛ, bani na shinma wu bɛeri tayahaɲa wa wɛ?» ¹⁸ A wu jo: «Li wii, le n'a da bye. N'a da na kpɔngɔɔ ki ja di kiitiigee yerɛɛ, di kee pɛlɛ nizhiigee ki na, di ba na shinma ni na keɲɛ yaɲmuyɔ bɛeri pinne le kee funyɔ ni. ¹⁹ Lee kadugo na, di naye pye jo yaɲmuyɔ niɲɛhɛyɛ y'a gbegele yaha nɛ mu yee niɲɛhɛɲɛɛ jaha na, n'a da naye ɲmɔ di da li, di da gbuu, di da kalɛɲɛɛ pyi.» ²⁰ Ga, a Kile di wu pye: «Mu nahanaha wɛ! Niɲaa piige ke ni mu munaa da zhɔ mu na. Wee tuun wu ni, yaɲmuyɔ ye m'a pinne ge, yee ma bye jɔgɔ woyɔ wɛ?»»

²¹ Ayiwa, lee funɔɔ ni a Yesu di jo: «Sipyaa sipya w'a naafuu pinneɛ wuyɛ nigin wuu na ge, na ta wu jɛ naafuu fɔɔ Kile kabaɲa na-ɛ ge, mumɛ weefɔɔ jɛ.»

Yi Kile pye yi tadanja

(Macoo 6:25-34)

²² Wee tuun wu ni a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Lee wuu na n'a da yi jo yi mu, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi jɔshaga ni na jaha y'a da li wɛ. Yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yi cére fàya ni, na jaha y'a da leni wɛ. ²³ Bani sipya munaa ya ye yalige na, wu ceepuuro bɛ d'a ye cére fàya na. ²⁴ Yi shazhɛyɛ kanraya ye wii. Yi wa yemɛ nuri wɛ, y'i wa shinma kɔɔn wɛ. Yaɲmuyɔ tayahaɲa kelee kpɔɔn wa yi mu wɛ, lee bɛ na, Kile di yi jɔ shaa. Ta yee ya ye shazhɛyɛ na na kanha wɛ? ²⁵ Jɔgɔ wu wa yee ni, wemu na já ali jɛɛɛ bɛ fara wuyɛ pyaa shi wu na ni funzhaga ni wɛ? ²⁶ Lee wuu na, yee bye yee da já lee kapire le pye wɛ, jaha na yee di yi funyɔ shaa ni keree kisaɲaa ni wɛ?

²⁷ «Yi yaweye yi fyɛngana li wii, y'a fyɛnɛ nizaara temu pyi ge! Yi wa kapyɛɲɛ pyi wɛ, y'i wa fàya shin wɛ! Ga n'a da yi jo yi mu, ali saannaa Solomani ni wu naafuu wu bɛeri ni, wu fàɲa ka ya ke yawege ke ka fyɛnɛ nigin bɛ xɔ saana ni wɛ. ²⁸ Nà ke ki wa sige ki ni niɲaa, na ta na di da ba kee sòrogo jiga na ge. Ni Kile ya kee nɔhɔ tɔni lee tɔgana li na, go wu na ba yee nɔhɔ tɔ xuuni na ye kee na dɛ! Yee n'a daa w'a cèrɛ dɛ! ²⁹ Yi na ba kemu li na kemu gba ge, yi ganha ba yi funyɔ shaa ni yee zha ni wɛ! Yi ganha ba yiye kaala yee da na wɛ! ³⁰ Kile cɛbaalaa p'a ye yaɲmuyɔ ye bɛeri shaa, ga yee To Kile w'a li cɛ na yee bɛ mago wa yee na. ³¹ Yee kunni p'a Kile wo saanra te shaa. Lee kadugo na Kile na ye yaɲmuyɔ ye kan yi mu, na la taha yi na.»

Fugba naafuu keree

(Macoo 6:19-21)

³² Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye sanha: «Yi ganha bu da vya wɛ, yee piimu pu jɛ ba yatɔɔgbara jɛ-ɛ ge, bani l'a taan yee To Kile ni na wu saanra ti kan yee mu. ³³ Yi yi keɲɛ yaɲmuyɔ pɛrɛ kan la baa fɛɛ mu. Yi wari tayahaya nilebaaya yàa yiye mu, y'i naafuu niɲhɔbaama pinne fugba wu ni, nagaa wa wà wɛ, fyɛnɛ da já wu kyɛɛgi wɛ. ³⁴ Bani xuu wemu ni ma naafuu wa ge, wà ma zɔ wu bɛ funzhaga wa.»

Kapyebyii pii p'a kori jɛni na ge

³⁵ «Yi yiye pɔ xuuni ni kirimehɛɛ ni labye wu fɛni, y'i yi sokinnaa pu jí yaha. ³⁶ Y'i bye ma na giin kapyebyii piimu p'a pu jɔɲɔfɔɔ sigeɛ ge, wu ba ma na yiri cekaanra tɛɛɛ ni tuun wemu ni, kɔnhɔ wu bu ba kujɔɔ li kuu, p'i kujɔɔ li mugi wu mu tɔvuyo na. ³⁷ Nɲɔɲɔ wu ba kapyebyii piimu ta pu na wu jaha wii, pee jɛ duba nagoo. Can na n'a da yi jo yi mu, wu na ba wuyɛ pɔ xuuni ni kirige ni wu pee tɛɲɛ yalige ki jɔɲɔ ni, wu yalige ki taa taa pu na. ³⁸ Wu ba ba niɲiɲɛ kelee jimugujɔ na, na ba pu ta jɛni na, pee jɛ duba nagoo. ³⁹ Yi li cɛ na puga fɔɔ da ba li cɛ na we lɛɛri we na nagaa da ba ba nibiige ni, wu da ga gbara nagaa wu jé wu puga wɛ. ⁴⁰ Yi bɛ pu gbegele yaha, bani yee ya Sipya Ja wu soɲi tuun wemu ni wɛ, wee tuun weyɛ pyaa ni wu da ba.»

N'a daa kapyebye ni kapyebye niguumɔ keree
(Macao 24:45-51)

⁴¹ A Pyɛeri di wu pye: «Kafɔɔ, wɛɛ yɛ wuu na m'a le talenɛ le yu laa, ta sipyiire ti bɛeri wuu na?» ⁴² A Kafɔɔ di jo: «Kajahashɔɔrimɔ jɔmɛɛ fɔɔ fungɔngɔ fɔɔ wemu wo kafɔɔ w'i da ba wu teɛ wu kapyebyii pusamaa juɔɔ ni, na wu pye na w'a pu jɔlige keree jaha wo ki tuun ni ge, wee jɛ jɔgɔ wɛ? ⁴³ Wee kapyebye wu kafɔɔ wu ba ba, na ba wu ta wu na li pyi li pyegana na, wee jɛ duba pya. ⁴⁴ Can na n'a da yi jo yi mu, wee kapyebye wu kafɔɔ wu na ba wu teɛ wu keɛɛ yaɔmuyɔ yi bɛeri juɔɔ ni. ⁴⁵ Ga wee kapyebye wu bu li yaha wuyɛ funɔɔ ni na wee kafɔɔ w'a da zɛɛ mɔ wu da ba wɛ. W'a jɔ kɔn na wu kapyebyejii namaa ni cɛɛ pu sani, na li, na gbuu, na wuyɛ jini sinmɛ na. ⁴⁶ Ayiwa, caɔa kemu ni tuun wemu wu jɛ kapyebye wu ya wu kafɔɔ wu soɔi-i ge, kee caɔa ke ni wee tuun we ni wu da ba. Wu na ba wee kapyebye we kɔri, na wu taa pinne ni Kile cɛbaalaa wuu ni.

⁴⁷ «Kapyebye we w'a wu juɔɔfɔɔ jidaan cɛ ge, wu bye wu ya gbegemɛ pye, na kapyɛɛɛ pye na bɛ ni wu jidaan wu ni wɛ, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na bɛɛ. ⁴⁸ Ga kapyebye wemu ya wu juɔɔfɔɔ jidaan cɛ wɛ, wu bu keree kii pye kiimu k'a wu kakpɔɔn xɔ ge, wee wo kpɔɔnrɔ ti fanha na jɛɛ. Nijɛɛɛɛɛ ya kan wemu mu ge, nijɛɛɛɛɛ na ba zha wee mu. Nijɛɛɛɛɛ kaa ya le sipya wemu keɛɛ ni ge, pu na ba wee yege sanha nijɛɛɛɛɛ na.»

Waagi we wu da jɔ bye Yesu wuu na ge
(Macao 10:34-36)

⁴⁹ «Na nɛ pa wá jɛɛ ki na. Nime da ba ki ta ki na jɔ na xɔ, lee bi da daan nɛ ni! ⁵⁰ Kanhama nigbɔ pa wa wá, nɛ yaa na jé pee ni. Ga na funjɔnrɔgɔ wo w'a pee sigɛɛ. ⁵¹ Yee wa giin na janiɛɛ ni nɛ pa kɔɔɔ na ya? Ahayi dɛ, n'a da yi jo yi mu, fo waagi. ⁵² Fo nime sipyii kaguro na ba bye puga nigin ni, pu na ba daa. Sipyii taanri na ba yiri sipyii shuun feni; shuun wu bɛ na ba yiri taanri wu feni. ⁵³ To na ba yiri wu ja feni, ja bɛ na ba yiri wu to feni. Nu na ba yiri wu poro fucɛɛɛ feni, poro fucɛɛɛ bɛ na ba yiri li nu feni. Yashɔ na ba yiri wu ja shɔ feni, ja shɔ bɛ na ba yiri wu yashɔ feni.»

Tɛɛɛɛ keree cɛgana
(Macao 16:2-3)

⁵⁴ A Yesu di yi jo sipyiire ti mu sanha na: «Yee bu Kile wu jɔ w'a wɔ suumɔ lɔhɔ ki juɔɔ na camutomɔ yiri tuun wemu ni, taapile ni yee na jo na zanha ki da do, li shiin na bye mu. ⁵⁵ Kafɛɛɛ bu foro Kile-parama yiri, yee na jo na kafugo ki da ba bye, li shiin na bye mu. ⁵⁶ Shuun shuun jovɛɛ! Yee wa fugba we ni jɛɛ ke keree cɛ na shɔɔnri kiyɛ ni, jaha d'a li pye yee ya we tuun we keree cɛ na shɔɔnri-i wɛ?

Bɛ wo gbegemɛ keree
(Macao 5:25-26)

⁵⁷ «Naha k'a li pye yee ya ta kodiine cɛ shɔɔnri yiyɛ ni-i wɛ? ⁵⁸ Na ma ni ma kiiri kɔɔɔni wu yaha, yi na se kiiri wu takɔngɔ ki ni, la le y'i bɛ yi na ma ni wu ni na yi yaha koo li na, lee bɛ wɛ, wu na zɛɛ ni ma ni kiiri kɔɔnɔɔ wu mu, wee na ma kan gɛdii pu mu p'a le kaso ni. ⁵⁹ N'a da yi jo ma mu, ma bu jé wee kaso wu ni, ma da ga foro wà ni wari pile nigin bɛ foo ni wɛ.»

13

Na daburajɛ jo jurumu na, kelee na kyɛɛgi

¹ Wee tuun wu ni Pilate bi Galile shɛɛn pii gbo na pu yaha saraga yatɔɔgbuu li na, na pee wo shishan ni saraga yatɔɔɔ yi shishan wuregi puyɛ ni. A sipyii pii di shɛ wee kafila wu jo Yesu mu. ² A Yesu di pu pye: «Yee w'a giin na pii Galile shɛɛn pii wa jurumupyii na toro Galile shɛɛn pusamaa bɛeri taan, na lee wuu na p'a pu gbo le gbogana le na gɛ? ³ N'a da yi jo yi mu jo ahayi dɛ. Ga yee bye yee y'a daburajɛ jo yi jurumu wu na wɛ, yee bɛeri na ba gyɛɛgi mu. ⁴ Silowɛ zangaso-tɔɔngɔ k'a to sipyii kɛ ni gbarataanri (18) wemu juɔɔ ni na gbo ge, yee wa giin na pee bye jurumupyii na toro Zheruzalɛmu shɛɛn pusamaa taan

ya? ⁵ N'a da yi jo yi mu jo ahayi de. Ga yee bye yee ya daburaje jo yi jurumu wu na we, yee beeri na ba gyeeegi mu.»

Talene lemu l'a jo nitoodige nagoo pyebaaga ki shizhaa na ge

⁶ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo na: «Nitoodige ka bi nari na wa ezezen tege ni. A wu ganha na se na nitorojo shaa ki na, ga wu da ga nitorojo ta ki na we. ⁷ Wee tuun wu ni a wu yi jo wu kapyebye wu mu na: «Ne yee taanri wuu li wa le na pya shaa ke nitoodige ke na ne da wu ta we. Ki kon! Naha na k'i wa jine ki na tawaga ni we?» ⁸ Ga, a kapyebye wu wu jo sho na: «Na jurofo, ki yaha k'i yee pye sanha. Di wege tugi daga ki maha di kaafugo le ki ni. ⁹ La wa la ni ki na nagoo pye yee la, lee na boro. Ga ki bye k'i ya nagoo pye we, m'a ki kon.»»

Yesu ya cee wa cuujo cadeenge ka ni

¹⁰ Cadeenge ka ni, Yesu bi sipyii kalaa Kile-peene puga ka ni. ¹¹ Lee di cee wa be ta wa, jinaa yama bye wu ni fo yee ke ni gbarataanri (18). Pee bi wu kuri; wu bi ja yiri tii we. ¹² Ba Yesu ya wu ja we, na wu yiri na wu pye: «Cee we, m'a sho ma yama pu na nijaa.» ¹³ A Yesu di wu keye taha wu na. Taapile ni, a wu yiri tii, na Kile pele.

¹⁴ Ga, a Kile-peene puga ki jurofo wu luu di yiri, bani Yesu ya yama fo wa cuujo cadeenge ni. A wu sipyii pu pye: «Cabyaa gbaara wu ne wa kapyene ya yaa na byi kiimu funjo ni ge. Y'a ma yee caya yi na, konho y'i juujo. Yi ganha ba ma cadeenyeni we.»

¹⁵ A Kafo di wu pye: «Yee shuun shuun jovee piiri! Ta yee beeri nigin nigin ya yi niye, kelee yi kafaya sanhana cadeenyeni, na se na yi kaan yi na gbuu we? ¹⁶ We cee we wu ne Ibirayima wo pya wa ge, wu nibogo di ne Shitaanni mu fo yee ke ni gbarataanri (18) ge, ta tee poro te ya yaa na sanha wu na cadeenge ni we?» ¹⁷ Tuun wemu ni Yesu ya yee jo ge, a wu peen pu beeri di zhiige, ga, a sipyii pu beeri di fundanga ta wu kagbaho ki beeri bye wuu na.

Yesu ya talene la jo mutaridi pile shizhaa na

(*Macoo 13:31-32; Marika 4:30-32*)

¹⁸ Ayiwa a Yesu di pu pye: «Kile saanra ti ni jaha k'a foro yiye feni we? Ni jaha ni n'a da ti taanna we? ¹⁹ T'a foro mutaridi pile feni. A na wa di li lo nugi wu tege ni. A l'i bele, na bye tigbaho. A shazhere di ba ti shiire tagi ki geye na.»

Yesu ya talene la jo buuri shizhenhere shizhaa na

(*Macoo 13:33*)

²⁰ Yesu ya jo sanha na: «Ni jaha ni n'a da Kile wo saanra te taanna sanha we? ²¹ Ti ne ba buuri shizhenhere ne we. Cee wa ya tee le wu farani mye kiloo kelee shuun ni kaguro (25) ni na tonho, a wu beeri di yiri.»

Kujoojii nifenhfenhene keree

(*Macoo 7:13-14, 21-23*)

²² Yesu bi kugbaho ni kupiire jaari. W'a bi gaaji Zheruzalemu ni, wu nigariwo bi sipyii kalaa. ²³ A wa di wu pye: «Kafoo, sipyii pii pu da ba sho ge, pee ya cere ya?» A Yesu di pu beeri pye: ²⁴ «Yi la le y'i je kujoo nifenhfenhene li ni. Bani n'a da yi jo yi mu, sipyijeheme na ba jegana shaa p'i je, ga pu da ja we. ²⁵ Kaaja ki fo wu ba yiri, na kujoo li shoho tuun wemu ni, na yee yaha kadaan li na, yee na ba jo kon na yere kujoo li jo na, na li kuuni na yu: «Kafoo, gbura ki mugi wu mu!» Wu na ba yee jo sho na: «Ne yee tayirige ce we.» ²⁶ Wee tuun wu ni yi na ba jo kon na wu pyi na: «Wee ya li, na gba ma nii na, m'a we kalaa we kulogoo ki kakuutoroyo yi ni.» ²⁷ Wee na ba yee jo sho na: «Ne yee tayirige ce we, yi toro laha na taan, yee kakuubyi beeri!» ²⁸ Wee xuu wu ni yi ba Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba, ni Kile tudunmo pu beeri ja Kile wo saanra te ni tuun wemu ni, yi na da mehe suu wa, na ganhaa kuri. Bani p'a yee wa kpeenge ki na. ²⁹ Sipyii pii na ba na yiri Kile-noho, ni camutom, ni Kile-parama kabaya shuun wu na, na diin na li Kile wo saanra ti ni. ³⁰ Wee tuun wu ni, kadugo yiri wuu pii na ba bye jahagbaa wuu. Nahagbaa wuu pii na bye kadugo yiri wuu.»

Yesu ya jo Zheruzalemu keree na
(Macao 23:37-39)

³¹ Wee tuun wuyɛ pyaa ni a Farizhɛɛn p'i fulo Yesu na na wu pye: «Y'iri laha naha, bani Herodi funɲɔ wa wu ma gbo.» ³² A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «We nanmahara fɔɔ we kanna sige ponɲɔ ki, yi she yi jo wu mu na: «Nijaa ni ɲiga n'a da jinaa kɔri yeege sipyii ni, di yama fɛɛ cuunɲɔ. Caɲa taanri wogo ki na nɛ na xhɔ lee ni.» ³³ Ga li waha l'i waha nɛ yaa na pye koo li na, nijaa, ni ɲiga, ni ɲigabudoro, bani li ya ta saha Kile tudunmɔ wu gbo xuu watii ni ni Zheruzalemu ni bɛ wɛ!

³⁴ «Zheruzalemu, Zheruzalemu, mu wemu w'a Kile tudunmɔ pu xuli ge, piimu p'a dunni ma mu ge, na kagereye taga na pee bɛ waa na xhuli ge, nɛ funɲɔ ya pye tɛɛgɛɛ niɲɛhɛɲɛɛ ni di ma nagoo pu pinne, ba xhuu ya wu nagoo pinneɛ mɛ wu kapaɲa nɔhɔ ni wɛ. Ga yee di ya ta sɔɔ lee na wɛ. ³⁵ Ayiwa yi puga ki na ba yaha wà nime fɛɛfɛɛ, ki niwaga. N'a da yi jo yi mu, na co nime na, y'a da na ɲa nige wɛ, fo yi ba she yu tuun wemu ni na: «Wemu w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge, wee ɲɛ duba pya.»»

14

Yesu ya tinmɛ gban fɔɔ wa cuunɲɔ cadeɛnge ni

¹ Cadeɛnge ka na, Yesu ya kari Farizhɛɛn pu wo sipyigbɔ wa puga, na li wà. Farizhɛɛn piimu pu bye wà ge, pee bi wu kaseri. ² Ná wa bye wà tinmɛ gban na ɲɛ wu na. ³ A Yesu di jomɔ pu lɔ, na saliya karamɔgɔlɔɔ ni Farizhɛɛn pu yege na: «Na saha ni saliya wu ni, l'a saha na yama fɔɔ cuunɲɔ cadeɛnge ni laa, kelee li ya saha wɛ?» ⁴ Ga, a p'i cari puyɛ na, wa ya jo wɛ. Wee tuun wu ni, a Yesu di wee yama fɔɔ we lɔ, na wu cuunɲɔ, na wu yaha kari.

⁵ Lee kadugo na a wu pu pye: «Yee wa ja, kelee wu niɲɛ na to keɲɛ ni, ta yee da zhe wu wolo tɔvuyo na wɛ, ali ki pye cadeɛnge ki bɛ wɛ?» ⁶ Pee ya já wu ɲɔ shɔ wɛ.

Tatiinceɲɛ naha bulogana

⁷ Sipyii piimu p'a yiri yalige na ge, Yesu ya talenɛ jo pu mu, bani w'a li sɛeri na pu ma ɲahagbaa tatiinyɛ yi naha buloo. A wu pu pye: ⁸ «Wa bu ma yiri cekaanra yaligee na, ma ganha da zhe diin ɲahagbaa tateɛnge ni wɛ. Ma ya li cɛ ni wemu tayerege k'a pɛle ma wogo na ge, ni wee bɛ ya yiri wɛ. ⁹ Wemu w'a yi beshuun yiri ge, wee ba ma pye ma tateɛnge ki kan we ná we mu, wee tuun wu ni ma shiige wo na zhe diin kadugo y'iri tateɛnge ka ni. ¹⁰ Ga ba ma yiri wɛ, she diin kadugo y'iri tateɛnge ni, kɔnhɔ ma yirivɔɔ wu ba ba, wu ma pye: «Na nanii, she diin ɲahagbaa tateɛnge ki ni.» Wee tuun wu ni ma na pɛɲɛ ta ma linii pu ɲii na. ¹¹ Bani sipyaa sipya w'a wuyɛ durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuyɛ tirige ge, wee na ba durogo.»

¹² Wemu w'a Yesu yiri yalige ki na ge, a wu wee bɛ pye: «Ma bu yaliɲɛhɛɲɛɛ pye caɲa ni kelee piige ni, ma ganha da ma napiineɛ yiri, kelee ma nu sii, kelee ma cebooloo, kelee ma tiinɲii naafuu fɛɛ wɛ. Pee bɛ na ba já ma yiri yalige na ma wo yire li footɔnɔ. ¹³ Ga ma bu yaliye pye, m'a la baa fɛɛ, ni taafɛɛ, ni faannaa, ni fyɛnmɛɛ yiri. ¹⁴ Ma na duba ta, bani pee wa da já ma yiri li footɔnɔ na wɛ. Ma na ba lee footɔnɔ ta sipyitiimeɛ pu nixhuyo yi caɲɛɲɛ.»

Cekaanra ligbɔhɔ ki wo talenɛ le
(Macao 22:1-10)

¹⁵ Ba yalilime wa ya pee jomɔ pu logo wɛ, na jo: «Wemu wu da ba li Kile wo saanra te ni ge, wee ɲɛ duba pya.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Ná wa bi yaliye pye piige yalige, na sipyinehemɛɛ yiri. ¹⁷ Ba yaliye yi liduun ya nɔ wɛ, p'a sipyii piimu yiri cekaanra ti ni ge, a wu wu kapyeyɛ wu tun na wu pee pye: «Yi pa, bani yanmuyɔ yi bɛeri ya kemɛ xɔ.» ¹⁸ Ga, a pu bɛeri nigin nigin di ganha na fɛnri na foro yire li tãan, na yu na wu kafari pee mu. A nizhiime wu wu pye: «Tɛge ka nɛ shɔ, nɛ yaa na she kee wii. N'a ma ɲɛeri, le yafa na mu.» ¹⁹ A wa bɛ di wu pye: «Nupehɛɛ kɛ nɛ shɔ, n'a da zhe kee taanna. N'a ma ɲɛeri, le yafa na mu.» ²⁰ A wa bɛ di wu pye: «Nime nɛ cee leɲɛ, lee l'a li pye, nɛ da já zhe wɛ.» ²¹ A kapyeyɛ wu guri she ɲunɲɔfɔɔ wu y'iri, na kii keree kii bɛeri paari wu mu. A kaɲa ki fɔɔ wu luu di

yiri, a wu wu kapyebye wu pye: «Fyaala she kulo li pinnere kpeenyε, ni kakuutoroyo yi ni, m'a la baa fee, ni taafεε, ni fyenmεε, ni faannaa yiri pa naha.»

²² «Ba w'a she pee yiri na pa wε, na ba wu juɲɔfɔɔ wu pye: «Na juɲɔfɔɔ, m'a tuduro temu kan ge, n'a ti pye, ga lee be na puga ki sanha ni wε.» ²³ A juɲɔfɔɔ wu kapyebye wu pye: «She kodoroyo yi ni, ni kobiire te, m'a sipyii pu karamu p'i ba, kɔnhɔ na puga k'i ni. ²⁴ Bani sipyii pii ne fenhe yiri a p'i li she ge, n'a da yi jo yi mu, ne wo yalige ka je we wa shishiin jo ni wε.»»

Kaa lemu li wa fanha Yesu kalaapiire ti na ge
(Macao 10:37-38)

²⁵ Shenjehemεε bi taha Yesu feni. A wu ηmahana jeri pu shizhaa na na pu pye: ²⁶ «Wa bu daha ne feni, ne kaa bye l'i ya dan weefɔɔ ni na toro wu to, ni wu nu, ni wu shɔ, ni wu nagoo, ni wu ceboronamaa, ni wu ceboroshaa, ni wuyε pyaa be taan wε, wee da ja bye ne kalaapire wε. ²⁷ Wemu ya wu korikoritige lɔ, na daha ne feni wε, wee da ja bye ne kalaapire wε.

²⁸ «Wa ba giin wu zangaso-tɔngɔ yereɲε yee ni, ta wu da venhe diin na ki yereɲε yereɲε perεmε pu tɔrɔ, yaaga bu da na je wu keɲε ni, di ki yereɲε xhɔ wε? ²⁹ Wu ma fyagi wu bu ki nɔhɔ shan, wu bi da ja ki saɲa xɔ, ni ki navεε ya pa jo kɔn na zeheni wu na wε, ³⁰ na wu la wo, na yu: «Wee na we ya puga ki yereɲε jo kɔn, ga wu ya ja ki xɔ wε.» ³¹ Kelee saan wa ba giin wu kashen kɔn saan wa na, ta wu da venhe diin na wu funjo sha, wu ni namaa kabɔfoɲɔ ke (10.000) bu da na da ja saan wa ni namaa kabɔfoɲɔ kelee shuun (20.000) juɲɔ ciri wε? ³² Wu bye wu da ja wε, na wee saan wu yaha tatɔngɔ ni, w'a tudunmɔ yaha kari wu she taanjeεε sha. ³³ Lee pyegana li na, wemu ya kahari wu keɲε yanmuyɔ beeri ni wε, wee da ja bye ne kalaapire wε.

Tipoomɔ je suumɔ pemu ni wε
(Macao 5:13; Marika 9:50)

³⁴ «Suumɔ ya jo, ga pu tipoomɔ bu foro pu ni, jaha na pu taan sanha wε? ³⁵ Pu da yafiin be jo jine na wε, pu da ja bye kaafugo jine na wε, sipyii na pu wa kadaan na. Wemu na logo ge, wu logo de!»

15

Yesu ya talenε la jo dubyapεεnge shizhaa na
(Macao 18:12-14)

¹ Fanhafεε wari shɔvɔɔ ni jurumupyii pii be ya fulo Yesu na, na wu jomɔ logo. ² Lee na a Farizheen ni saliya karamɔgɔlɔ p'i ganha na kalɔhɔrɔ yu na: «We na we ya jurumupyii coni na joɲi, w'a li ni pu ni shiizhan.»

³ A Yesu di le talenε le jo pu mu na: ⁴ «Jɔgɔ wu wa yee ni, dubyaa xhuu nigin (100) bu bye wu mu, a nigin di biin, ta wu da kelee gbarasheεε ni gbarasheεε (99) wu samaa yaha wa sige ki ni, wu she nibεεnge ki sha fo wu ki ja wε? ⁵ Ba w'a she wu ja wε, wu fundanga wo na wu le wu katigoo ni. ⁶ Ba w'a nɔ puga wε, w'a wu najiineε ni wu tiinjii yiri, na pu pye: «Wu fundanga ta shiizhan, bani ne na dubyapεεnge ki ja.» ⁷ A Yesu di jo: «Lee na n'a da yi jo yi mu, jurumupyie nigin be bu yere wu jurumu na, fundanga na bye wee wuu na fugba we ni na toro sipyitiimeε kelee gbarasheεε ni gbarasheεε (99) taan, piimu mago je nige jurumu yafa na wε.»

Talenε lemu l'a jo warifyen nibεεnge shizhaa na ge

⁸ A Yesu di jo sanha na: «Kelee cee weke wu da bye ni warifyen tuuyo ke ni, nigin bu biin yi ni, ta wu da sokinna le wu puga ki pɔ wu ki sha xuuni fo wu ki ja wε? ⁹ Wu bu ki ja tuun wemu ni, w'a wu pushajiineε ni wu tiinjii cεe yiri na pu pye: «Wu fundanga ta shiizhan, bani ne warifyen tuujo ke ki bi piin ge, ne ki ja.» ¹⁰ Lee wuu na, n'a da yi jo yi mu, fundanga ki wa kii melekeε pu mu jurumupyie nigin na yere wu jurumu na.»

Talenε lemu l'a jo ja nibεεnge shizhaa na ge

¹¹ A Yesu di jo be sanha na: «Jalaa shuun bye ná wa mu. ¹² A kurogo ja wu tofɔɔ wu pye: «Na to, lemu na ba nɔ na na cɛn wu ni ge, lee kan na mu nime!» Ba w'a yee jo wɛ, a tofɔɔ wu sɔɔ na naafuu wu taa pu shuun wu na. ¹³ Cabyaa kii nidorogo na, a kurogo ja wu wu taa wari wu beeri wá wuyɛ na. Na gari taliige fiige ka ni, na she wuyɛ yaha wà fungɔngɔ baa sipya. Na wari wu beeri kyɛɛgi juɔɔ baa keree ni. ¹⁴ Ba wari wu beeri ya xɔ wɛ, a xuugbɔhɔ di jé kee fiige ki ni. A kanhama di nɔ wu na. ¹⁵ A wu she jé baari ni kee fiige ki sipya wa mu, a wee di wu yaha kari wu kerɛyɛ ni shaanahana na. ¹⁶ A xuugo di shɔ wu ni xuuni. Yaliye yemu pu bi gaan shaalaa pu mu ge, a wu funɔɔ di bye wu li yee ni, ga wa shishiin ya ya kan wu mu wɛ.

¹⁷ «Ba w'a wu funɔɔ sha wɛ, na jo: «Kapyebyii nijehemɛɛ pu wa ne to puga. Pu ma li, na yalige ki sanja yaha, ne kunni di zhaa di xhuu naha xuugo kenɛ ni. ¹⁸ N'a da guri zhe na to wu puga ki ni, di she wu pye: Na to, n'a nahana Kile mu, na nahana mu be mu. ¹⁹ Ne yaa na yiri nige mu ja sanha wɛ. Na co ba ma kapyebye wa ne wɛ.» ²⁰ A wu yiri kari puga.

«Na wu yaha taliige ni, a wu to wu wu nibawo ja, a wu njaraa di jé wu ni. A wu baa kari na she jafɔɔ wu shaari ni taanɛɛge ni, na wu keye migile wu katige ni. ²¹ A ja wu to wu pye: «Na to, ne nahana Kile mu, na nahana mu be mu, ne yaa na yiri mu ja nige wɛ.» ²² Ga, a wu to wu yi jo kapyebyii pu mu na: «Yi fyaala pa ni fadeye yi beeri nizaaja ki ni yi pa le wu na, y'i kabelɛnɛ le wu kabee na, y'i tanhaya le wu na. ²³ Y'i ba ni nupepinɛ sɛnme wogo ni yi pa gbo. Wù li wù funɔɔ taan, ²⁴ bani ne pya we w'a ja ge, wu bi xu, w'a kuri pye niifɛɛɛ ni. Wu bi piin, w'a ja.» A p'i kalɛnɛ juɔ co.

²⁵ «Lee bi wu jashiime wu ta wee na ne tege ki ni, ba wee ya tɛɛɛɛ puga na wɛ, a wu yatinɛ yi tunmɔ ni xɔnhɔɔ ti tunmɔ pu logo. ²⁶ A wu kapyebye wa yiri na wu yege lee kalɛnɛ li juɔɔ na. ²⁷ A wee di wu juɔ shɔ na: «Mu cuun wu w'a pa, a ma to wu nupepinɛ sɛnme wogo gbo wu mu, bani wu ja w'a pa jé sicuumɔ na.» ²⁸ A jashiime wu luu di yiri, wu ya ta sɔɔ na jé puga wɛ. Ba wu to w'a yee logo wɛ, na foro kari wu feni, na she wu jɛɛri na wu juɔ wuyɛ na wu jé. ²⁹ Ga, a wu tofɔɔ wu pye: «Wii me de! Ne yee ya jehɛ na kapyɛɛɛ pyi mu mu. Ne ta mu jɔmɛɛ yaha tuun wa yafiin ni wɛ. Lee be na, ali mu ya ta sikapire nigin be kan ja ne mu, kɔnhɔ ne ni na najiineɛ di fundanga pinne pye shiizhan wɛ. ³⁰ Ga we wu wa mu ja wu ge, w'a mu naafuu wu beeri kyɛɛgi dɔdɔshaa ni. Ba w'a pa wɛ, a mu nupepinɛ sɛnme wogo gbo wu mul!»

³¹ «A wu to wu wu juɔ shɔ na: «Na ja, tuun beeri ni mu wa ne tãan naha, ne yanmuyɔ yi beeri wa mu woyo. ³² Ga wèe ya yaa na funɔɔ taan, na kalɛnɛ pye, bani ma cuun we wu wa we ge, wu nixhugo ki bye, ga w'a niifɛɛɛ ta nime. W'a bi piin, ga w'a ja.»»

16

Naafuu fɔɔ wa ni wu wari kanahashɔɔrimɔ

¹ A Yesu di yi jo sanha wu kalaapiire ti mu na: «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà, kanahashɔɔrimɔ wa di ne wu mu, a sipyii di wee tɔɔgɔ le na w'a wu juɔɔfɔɔ wu kabyaa ki kyɛɛgi. ² A juɔɔfɔɔ wu wu yiri na wu pye: «Leke ne di nuri mu shizhaa na wɛ? Wù keree ki naha wolo, bani mu wa da já bye nige ne kanahashɔɔrimɔ wɛ.»

³ «Wee tuun wu ni a wee kanahashɔɔrimɔ wu yi jo wuyɛ funɔɔ ni na: «Leke ne da ba byi wɛ? Na juɔɔfɔɔ w'a na leri wu kabyaa ki juɔɔ ni. Faa fanha wa na ni wɛ; jɛɛɛɛ shiige di ne na na. ⁴ Uun! Le n'a da bye ge, n'a lee cɛ, kɔnhɔ di ba laha kabyaa ki juɔɔ ni, pii di na círi leɛɛ pu kaban.» ⁵ Wee tuun wu ni pii p'a fɔhɔɔ lɔ wu juɔɔfɔɔ wu mu ge, a wu ganha na pee yiri nigin nigin. A wu nizhiime wu pye: «Ne juɔɔfɔɔ wu juu wu wa mu na wɛ?» ⁶ A wee di wu juɔ shɔ na: «Sɛnme barigoo kelee shuun (20).» A wu wu pye: «Ma sɛmɛ wu lɔ, m'a diin tɔvuyo na m'a sɛnme barigoo ke ka.» ⁷ Lee kadugo na a wu wa be pye: «Mu do, juu di wa mu na wɛ?» A wee di wu juɔ shɔ na: «Shinma bɔrilɔɔ xhuu nigin (100).» A wu wee pye: «Ma sɛmɛ wu lɔ m'a shinma bɔrilɔɔ kelee gbarataanri (80) ka.» ⁸ A juɔɔfɔɔ wu wee kanahashɔɔrimɔ tifire baa fɔɔ we sɔ wu shizhiinme pu na, bani ke kɔɔɔ ke sipyii wa keree pyi ni shizhiinme ni puyɛ tɛ ni, na toro kpɛɛngɛ nagoo tãan.»

Naafuu ni Kile da já binne bye yee juɗɗɔfɛɛ we

⁹ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yee bu ke koɗɗo ke wo naafuu wu lo na taga sipyii tɛge, na nɔɗɛge sha ni wee ni. Yee wo caɗa nii li ga ba xho caɗa kemu ke koɗɗo puga ke ni, lee na ba bye kaɗuɗɗo na baraji kan yi mu Kile yiri Alijine ni. ¹⁰ We wu je n'a daa sipya kafenhɛfɛnɛɗɛ ni ge, wee wu je n'a daa sipya kagbɔhɔɔ be ni. We wu je tifire baa fɔɔ kafenhɛfɛnɛɗɛ ni ge, wee wu je tifire baa fɔɔ kagbɔhɔɔ be ni. ¹¹ Lee wuu na, ke koɗɗo ke wo naafuu we w'a sipyii faanna ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee keree ni we, ta naafuu can can wo wu kaa na ba le yee keɗe ni? ¹² Naafuu we wu je watii wo ge, yee bye yee di ya pye n'a daa sipyii wee wo keree ni we, ta yeeye pyaa wo wu na ba gan yee mu?»

¹³ Kapyeyee wa shishiin da já da kapyeyee pyi juɗɗɔfɛɛ shuun mu we. Bani wa na ben wu mu, wa na daan wu mu, kelee wu nɔɗɗo wa na, wu laraga kon we wu na. Yee da já da kapyeyee pyi Kile mu, yi da ki pyi naafuu be mu we.»

Yesu wo yere li kafila wa

(*Macoo 11:12-13; 5:31-32; Marika 10:11-12*)

¹⁴ Farizheen pii pu je wari na dan pu ni ge, ba pee ya yee beeri logo we, na ganha na wu la wo. ¹⁵ A wu pu pye: «Pii p'a puye pyi sipyitiimee sipyii nii na ge, pee pu je yere. Ga Kile ya yee zɔɔɔ pu ce, bani yaaga kemu sipyiyawyii ya bele ge, kee ki je makɔɗɗo yaaga Kile naha taan.

¹⁶ «Musa wo saliya we ni Kile tudunmɔɔ Kitabuu pu bye wà, fo na she no Yohana Batizelipye wo tuun wu na. Na lo fo wee tuun wu na Kile saanra ti wo Jozaama p'a yu, a sipyii beeri di yatenye waha p'i je ti ni. ¹⁷ Fugba we ni jine ke toromɔ na ba daan fo xuuni na toro Kile wo saliya wu kamapile fuduunɔ nigin be wo do na.

¹⁸ «Sipyaa sipya w'a wu sho gbaga xo na watii leɗe ge, dɔdɔɔɔ m'a pye. Wemu bu ná wa wo ceforomɔ leɗe, dɔdɔɔɔ w'a pye.»

Ná naafuu fɔɔ ni Lazari keree

¹⁹ «Ná naafuu fɔɔ wa bye wà na saannaa faya leni, na fanhafɛɛ yaliye li niga beeri. ²⁰ Ná la baa fɔɔ wa be di bye wà, wee mege je na Lazari. Wu ceesege ki beeri ki bye nookuuyo. Pu bi she wee sinnye wee naafuu fɔɔ wu kaɗa ki kuɗɗo no na, ²¹ Yalimahara te ti bi wo na dun naafuu fɔɔ wu tabali wu noho ni ge, wu funɗɗo bye wu da tee li. Na wu yaha wu ya tee be ta li we, a poɗɗo be di noho na ma na wu noɗɗo yi laala sanha.

²² «Caɗa ka, a wee la baa fɔɔ wu ba xhu, a melekeɛ di wu munaa lo na she yaha tatiinceɗe ka ni Ibirayima kanige ce. A naafuu fɔɔ wu be di ba xhu, a p'i wu le. ²³ Na wu niganhaya yaha xuu kulo li ni, a wu wu naha yirige, na Ibirayima ja taliige ni, na Lazari be ja wu kanige ce. ²⁴ Wee tuun wu ni, a wu xhuulo na jo: «Na to Ibirayima, juɗɗo jaari na na! Lazari yaha wu she wu kabee le munaa le fyenmi loho ni, wu ba na jile le jine, bani na niganhaya ki wa xuuni ke na ke ni.» ²⁵ A Ibirayima di wu no sho na: «Na ja, ma funɗɗo kon li na na mu ya ma kasaɗa ki beeri ta na mu yaha koɗɗo na, a Lazari di kakuɗɗo ta lee tagana le na. Nime wee naha wa jine, ga mu kunni naha d'a weri. ²⁶ Na fara lee na, wecogoɗo nagaɗa ki je we ni yee te ni, konho piimu ba giin p'i foro naha p'a se yee yiri, pu ganha bu já we. Piimu ba giin p'i yiri yee be yiri p'a ma naha, pu be ganha bu já we.»

²⁷ «Wee tuun wu ni a naafuu fɔɔ wu jo: «Na to, na ma jɛeri, Lazari yaha she na to puga ki ni. ²⁸ Bani ne ceboronamaa kaguro wu wa wà. Wu she pu sonmi, konho pu ganha da ba we kanhama xuu we ni we.» ²⁹ A Ibirayima di wu no sho na: «Musa ni Kile tudunmɔɔ kafila wu wa pu keɗe ni, pu wee logo.» ³⁰ Ga, a wu jo: «Ahayi, na to Ibirayima, lee ye wa da yaa we de! Ga fo gbo nigin be na je na she pu yiri wà; lee bu bye, pu na daburaje jo pu jurumu wu na.» ³¹ A Ibirayima di wu pye: «Pu bye p'i ya Musa ni Kile tudunmɔɔ pu wo kafila wu logo we, ali gbo wa jehe je foro pusamaa te ni, pu da ga dà we.»»

17

Nugyεεgi keree ni jurumu yafa
(*Macoo 18:6-7, 21-22; Marika 9:42*)

¹ A Yesu di yi jo wu kalaapiire ti mu na: «Nugyεεgi keree da ga já bye pyebaa wε. Ga sipya wemu wu da kee pye ge, bɔɔngɔ ki wa weefɔɔ wogo. ² Wemu wu jε nɔhɔcεrεε n'a daa koo ni ge, sipyaa sipya w'a wee wa juɔɔ kyεεgi ge, na faatabaaga pɔ wu katige ni, na wu wá suumɔ lɔhɔ ni, lee ya pɔrɔ wu mu li bye na. ³ Y'a yiye kascri kee keree kii na. Ma ceboro bu jurumu pye, jo ni wu ni. Wu bu daburaje jo, m'a lee yafa wu mu. ⁴ Wu bu wɔrɔ ma ni tɔɔnii gbarashuun caɔa jii ni, wu bu guri she ma mu tɔɔnii gbarashuun na ma pye kafari, m'a kee beeri yafa wu mu.»

N'a daa wu keree

⁵ Caɔa ka, tudunmɔɔ p'a pa Kafɔɔ pye: «La fara wù n'a daa wu na.» ⁶ A Kafɔɔ di jo: «Yee n'a daa wu da bi ali mutaridi pilere be xɔ pεεrε ni, yee bi da yi jo ke tigbɔhɔ ke mu na ki kɔɔngi k'i she nɔri suumɔ lɔhɔ ni, k'a yee jɔmεε co.»

Kapyebye tayerege jε kemu ge

⁷ «Kapyebye bu bye yee wa mu, wu bi faa pyi kelee na yatɔɔyɔ naha, wu bu yiri sige ni na pa tuun wemu ni, wu ma wee kapyebye wu pye wu pa diin yalige juɔɔ ni ya? ⁸ Ta wu da wee kapyebye wu pye wu yalige shɔhɔ, wu bu xhɔ wu wu faleye yi faa, wu fεnhε she ki yereɔe wufɔɔ ye pyaa tɔan, wufɔɔ di li fo wu din, wu gba be wε? Lee kadugo na kapyebye wu be di na li wε? Ta wufɔɔ jε ma li pye mu wε? ⁹ Kapyebye we w'a wu nijogoo ki pye ge, baaga kakaan juɔɔ jε wee mu wε. ¹⁰ Lee na yee be, ye y'a jo yee mu ge, yee bu yee beeri pye, y'a yaa yi jo na go kapyebyii yee ya sii, na yi nibyii y'a pye. Yi kayahana juɔɔ ye y'a pye.»

Yesu ya togo fεε ke cuuɔɔ

¹¹ Na Yesu yaha koo na wu na se Zheruzalemu ni, a wu doro Samari fiige ke ni Galile fiige ki tε ni. ¹² Wu nijewo kulo la ni, a togo fεε namaa ke wa di ba wu juɔɔ círi, ga, a p'i yere na laara kɔn wu na, ¹³ na mujɔɔɔ wá na: «Karamɔɔ Yesu, juɔɔ jaari wù na!» ¹⁴ Ba w'a pee ja wε, a wu pu pye: «Yi she yiye she saraya jaha shɔɔnrvivɔɔ pu na.» A pu nigariwuu di juuɔɔ. ¹⁵ Ba shen nigin wa ya wuyε ja w'a cuuɔɔ wε, na ηmahana kuri, na ganha na Kile sɔni na ma ni mujuugbɔɔ ni. ¹⁶ Ba w'a pa nɔ Yesu na wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu jaha buri jiiɔe ki na, na baraga taha wu na. Na ta wee di bi bye be Samari shen. ¹⁷ A Yesu di jo: «Ta sipyii ke be w'a cuuɔɔ wε? ¹⁸ Pusamaa gbarashεεrε wu wa mii wε? Wa yafiin ya ta pa Kile pele nabunna we kadugo na wε.» ¹⁹ Lee kadugo na a wu wu pye: «Yiri m'a se! Ma n'a daa w'a ma cuuɔɔ.»

Kile wo saanra ti ba jaha sheshεεrε

(*Macoo 24:23-28, 37-41*)

²⁰ Caɔa ka, Farizhεen p'a pa Yesu yege na: «Tuun weke ni Kile wo saanra t'i da ba wε?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo saanra ti da ba ba na saha ni sipyii kasεεge ni wε. ²¹ Pu da ga ba jo be: «Wu we naha,» kelee «Wu we mε wε,» bani Kile wo saanra ti wa yee niɔe ni.»

²² Lee kadugo na a wu wu kalaapiire ti pye: «Caya ya wa ma, li bi da daan yee ni na Sipya Ja caɔa ka ja, ga yee da kee ja wε. ²³ Sipyii na ba yee pyi na: «Wu wa naha,» kelee «Wu wa mε,» ga yi ganha da zhe wà wε, yi ganha da daha pu feni wε. ²⁴ Sipya Ja cabaɔa, kee na ba bye ba Kile-jiiɔe jε wε, ma jí taapile ni, kpεεngε ki ma yiri fugba wu kabaɔa ka na, na nɔ ka na. ²⁵ Ga yani kee caɔa ke ki nɔ ge, li waha l'i waha wu na ba ganha xuuni, nijaa sipyii di zhe wu ni.

²⁶ «Ba Nuxhun wo caɔa jii li keree k'a pye wε, mu l'a da ba bye Sipya Ja wu be cabaɔa. ²⁷ Sipyii bi li na gbuu, na cèe leɔεε, kelee na pu nagoo kaan gbaya ni, fo na she nɔ caɔa kemu Nuxhun ya jé kɔɔgbɔhɔ ki ni ge. Wee tuun wu ni a logbɔhɔ di ba pee beeri kyεεgi.

²⁸ «Keree kiimu k'a pye Lɔti caɔa jii ni ge, kee tuugo na ba bye sanha. Lɔti caɔa jii ni, sipyii bi li na gbuu, na zhuu na bereε, na faa pyi, na piyεye yereɔe. ²⁹ Ga Lɔti ya foro

Sodamu kulo li ni caɗa kemu ge, kee caɗa ke, na ni kirimu ya yiri fugba wu ni, na do ba zanha ne we, na pu beeri kyeggi.

³⁰ «Caɗa kemu Sipya Ja da ba wuye she ge, kii keree kii beeri tuuyo na ba bye sanha. ³¹ Kee caɗa ke wemu ne wu puga kataɗa na ge, wee ganha bu digi je puga ki ni yaaga feni we, mu wemu be wu ne ma keraye ni ge, mu be ganha bu guri da ma puga we. Ga wa beeri di da wu jubile ye shaa. ³² Yi funyo yi to Loti sho wu wuu li na! ³³ Wemu w'a wu munaa jurjo shaa di wolo nijaa ge, wee na ba buun li ni jiga na. Wemu w'a bonri wu munaa ni nijaa ge, wee na ba wu munaa jurjo wolo jiga na. ³⁴ N'a da yi jo yi mu, kee caɗa ke, sheen shuun na ba bye yasinnenunjo na piige ni, wa na ba lo na wa yaha. ³⁵ Cee shuun na ba shinma teree shiizhan, wa na ba lo na wa yaha. [³⁶ Namaa shuun na ba bye tege ni, wa na ba lo na wa yaha.]] ³⁷ A kalaapiire t'i wu yege na: «Kafoo, xuu weke ni lee da ba bye we?» A wu pu jo sho na: «Xuu wemu ni yaxugo ne ge, wa tobinye ya yiye pinnee.»

18

W'a yaa na Kile neeri tuun beeri ni

¹ Yesu ya talene jo pu mu na jaha tii ni Kile-neerege ni, na sipyii ya yaa p'a Kile neeri tuun beeri ni, pu ganha bu ganha we. ² W'a jo: «Kiiri konvoo wa ya bye kulo la ni, wu bi fyagi Kile na we, wu mago bye sipya wa yafiin be ni we. ³ Naxhugoshu wa bye lee kulo li ni, wee bi ma se wu yiri na wu pyi na wu wu peen kakuuyo footono kan pu mu. ⁴ L'a ma, kiiri konvoo wu bi sanha soo we. Kadugo taan a wu wuye pye: «Ali ne nehe bye ne fyagi Kile na we, ali ne mago nehe bye wu ne sipya yafiin be ni we, ⁵ lee be na we naxhugoshu we, w'a ne kana, lee wuu na n'a da wu peen pu kakuuyo footono kan pu mu, konho wu ganha ba ma da na kana tuun beeri ni we.»

⁶ A Kafoo di jo: «Kiiri konvoo tiibaama w'a yemu jo ge, yi yee logo. ⁷ Kile ya piimu jaha bulo pee di mehe suu wu feni caɗa ni piige ge, ta wu da ba pee wo peen pu kakuuyo yi footono kan pu mu we, ali na ta w'a luu gbo be pu taan we? ⁸ N'a da yi jo yi mu, kakuuyo ye p'a byi yi na ge, wu na ba yee wo footono kan tavuyo na. Ga Sipya Ja wu ba ba tuun wemu ni, ta wu na ba n'a daa ta niye ki na ge?»

Farizhen wa ni we wa li shaa pu wu jurumu yafa wu mu ge

⁹ Sipyii piimu p'a bi daa puye na na pee ya tii ge, na ta p'i ya bi pusamaa wii na pu ne yafiin be we ge, Yesu ya le talene le jo pu shizhaa na na: ¹⁰ «Namaa shuun wa ya she Kile-peene pugbaho ki ni na she Kile neeri: Nigin bye Farizhen, shuun wo wu ne fanhafee wari shonoo.» ¹¹ A Farizhen wu yiri yere na Kile neeri wuye taan mume, na: «Kile, n'a baraga taha ma na, bani ne ni sipyii pusamaa wa nigin we: nagaalaa, ni kakuubyii, ni dodo, ne wa ba we fanhafee wari shonoo we wa we. ¹² Cewuu cewuu, ne ma suun le cabyaa shuun. Kuduun we ne daa ge, ne wee beeri jagi wo.» ¹³ Ga, a fanhafee wari shonoo wu yere kabanugo na. Wu ya ta soo, ali na wu jaha yirige fugba wu ni we, ga, a wu wu dodojo kpon kpon jatanhaja keje ni na jo: «Kile, jurjo jaari na na, jurumupye ne ne.»

¹⁴ «N'a da yi jo yi mu, we na we kapii da wo ya kari puga, ga Farizhen wu ya li ta we, bani sipyaa sipya w'a wuye durogo ge, wee na ba dirige. Sipyaa sipya w'a wuye tirige ge, wee na ba durogo.»

Yesu ya duba nahapiire ta mu

(Macoo 19:13-15; Marika 10:13-16)

¹⁵ Caɗa ka, sipyii pii ya pa Yesu mu ni nahapiire ta ni, konho wu gbun ti na. Ba wu kalaapiire t'a lee ja we, na yogo jo ni pu ni. ¹⁶ Ga, a Yesu di tee nahapiire ti fulu wuye na na jo: «Yi nahapiire ti yaha ti da ma na mu, yi ganha ba ti jaha kon we! Bani pee shi tuugo wuuro ti ne Kile wo saanra te. ¹⁷ Can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu ya Kile wo saanra ti co ba nahocere ne-ε we, wee da ga ba je ti ni bada we.»

Naafuugbo foo jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni

(Macoo 19:16-30; Marika 10:17-31)

¹⁸ Yawutuu nuɗɗɔfɔɔ wa ya Yesu yege na: «Karamɔgɔsaama, jaha ne yaa na pye, kɔnhɔ di jɔi sicuumɔ nixhɔbaama ta wɛ?» ¹⁹ A Yesu di wu pye: «Naha na m'a na pyi nizaama wɛ? Nizaama wa shishiin wa wɛ, fo Kile ye. ²⁰ «M'a Kile wo saliya wu jɔmehɛɛ ki cɛ: «Ma ganha bu dɔdɔɔrɔ pye wɛ! Ma ganha bu sipya gbo wɛ! Ma ganha bu nagaara pye wɛ! Ma ganha bu kafineye taha ma sipiyinii na wɛ! Ma da ma nu ni ma to peɛ!» ²¹ A wee ná wu jo: «Fo na nɔhɔpiire ti tuun wu ni ne jɔ kɔn na kii koro jaari.»

²² Ba Yesu ya yee logo wɛ, na wu pye: «Kaa nigin ye l'a mu kuɗɗɔ sanha! She ma keɗe yaɗmuyɔ yi beeri pɛɛ, m'a wee wari wu kan la baa fɛɛ mu! Wee tuun wu ni, ma na naafuu ta fugba we ni. Lee kadugo taan m'a ba daha na feni.» ²³ Ga ba ná w'a yee logo wɛ, a wu jaha di sii tanha xuuni, bani naafuugbo w'a bye wu mu. ²⁴ Ba Yesu ya wu jaha ja k'a tanha wɛ, na jo: «Naafuugbo fɔɔ jeme p'a pen Kile wo saanra ti ni de! ²⁵ Nɔhɔɗɔ jeme ya taan museni wii ni, na toro naafuugbo fɔɔ jé na Kile wo saanra ti ni.»

²⁶ A pee jomɔ pe logovɛɛ di jo: «Aa! Wee tuun wu ni sipya weke na já pa shɔ wɛ?» ²⁷ A Yesu di jo: «Le l'a sipyii já ge, lee ya Kile jani wɛ.» ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di jo: «Li wii, wèe ya kahari yaɗmuyɔ beeri ni na daha mu feni.» ²⁹ A Yesu di pu pye: «Can na n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipya w'a kahari wu puga ni ge, kelee wu shɔ, kelee wu cebooloo, kelee wu sefɛɛ, kelee wu nagoo, Kile wo saanra ti wuu na ge, ³⁰ weefɔɔ na ba yee beeri yahaɗaa nijehɛɗɛ ta na wu yaha koɗɔ na, na ba jɔi sicuumɔ nixhɔbaama be ta niga na.»

Yesu ya wu xu ni wu jɛ wu jo sanha
(Macoo 20:17-19; Marika 10:32-34)

³¹ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu ye yiri, na pu pye: «Wù wii gaanji Zheruzalemu ni, Kile tudunmɔɔ p'a keree kiimu ka Sipya Ja wu shizhaa na ge, kee beeri na ba bye na ki fa. ³² Wu na ba jé shi watii keɗe ni, pee na ba zhehe wu na, na wu shehele, na jɔlɔhɔ tugi wu na, ³³ na wu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na na wu gbo. Ga wu caxhugo caɗa taanri wogo ki na w'a jɛ.» ³⁴ Ga kalaapiire ti ya ta yafiin be jaha cɛ kii keree kii ni wɛ. Bani pe jomɔ pe kɔri bi ɗmɔhɔ pu na. Ye y'a jo pu mu ge, pu ya ta yafiin be kɔri cɛ wɛ.

Yesu ya fyɛn wa jɔi mugi
(Macoo 20:29-34; Marika 10:46-52)

³⁵ Ba Yesu ya tɛɗɗe Zheriko na wɛ, lee ya bi fyɛn wa nidɛɛngɛ ta koo li jɔ na na saraya jɛɛri. ³⁶ Ba wee ya sipyiire ti nidorowuu tunmɔ logo wɛ, na yegeɗe pye na: «Le di jɛ jaha wɛ?» ³⁷ A p'i wu pye: «Nazarɛti sheɛn Yesu w'a doroo.» ³⁸ Wee tuun wu ni a wu mujuu wá na: «Dawuda Ja Yesu, nuɗɗɔ jaari na na!» ³⁹ Pii pu bye sipyiire ti jahagbaa na ge, a pee di wu kaa jo na wu co wuyɛ na, ga, a wu sii la fara mujuu li na na yu: «Dawuda Ja, nuɗɗɔ jaari na na!» ⁴⁰ A Yesu di yere, na jo na pu pa ni wu ni. Ba fyɛn w'a fulo Yesu na wɛ, a Yesu di wu yege na: ⁴¹ «M'a giin di jaha pye ma mu wɛ?» A wu wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, di da jaal!» ⁴² A Yesu di wu pye: «Ta jaal! Ma n'a daa w'a ma cuuɗɔ.» ⁴³ Taapile ni a wu ganha na jaal. A wu daha Yesu feni, na ganha na Kile peɛ. Tuun wemu ni sipyiire ti beeri ya lee ja ge, a pu be di ganha na Kile sɔni.

19

Yesu ni fanhafɛɛ wari shɔwɔɔ Zange keree

¹ Caɗa ka Yesu ya pa doroo Zheriko kulo li ni. ² Ná wa bye wà wu mege jɛ Zange. Wee bye fanhafɛɛ wari shɔwɔɔ nuɗɗɔfɔɔ, naafuu fɔɔ w'a bye wii. ³ Wu bi giin wu Yesu ja na wu cɛ, ga sipyiire ti jɛhe wuu na wu ya ta já wu ja wɛ, bani wu bi gberɛ. ⁴ Lee na a wu baa kari jahagbaa na, na she dugi tige ka ni, kemu mege ki jɛ na Sikomɔri ge, kɔnhɔ wu Yesu ja, bani wu na ba doro wà.

⁵ Ba Yesu ya nɔ wee xuu wu ni wɛ, a wu wu jaha yirige na Zange pye: «Zange, tigi tɔvuyo na, bani mu puga n'a da zhe digi nijaa.» ⁶ A Zange di digi tɔvuyo na, na wu nuɗɗɔ círi ni fundanga ni. ⁷ Ba sipyii p'a lee ja wɛ, a pu beeri di ganha na ɗmunu-ɗmunɔ na yu: «W'a she digi jurumupye wa mu.» ⁸ Ga, a Zange di yere Kafɔɔ jaha taan, na wu pye: «Li wii, Kafɔɔ, n'a da na naafuu wu taaga ki kan la baa fɛɛ mu. Li bu da na ne wa yaɗmuɗɔ

ka ḡmahana, nε na ki tuuyo shishεεε tεrεnε weefōō na.»⁹ A Yesu di wu pye: «Nuwuuro ya jé nijnaa ke puga ke bε ni, bani we bε nε Ibirayima wo ja wa.»¹⁰ Bani piimu p'a piin ge, Sipya Ja ya pa pee sha wu pee shō.

*Wari w'a kan kapyebyii piimu mu na p'a kegaanja pyi ge
(Macoo 25:14-30)*

¹¹ Na sipyii pu yaha pu na kii keree kii nuri, a Yesu di le talenε le jo pu mu, bani ba w'a tεnε Zheruzalemu na wε, a p'i ganha na giin na lee taapile li ni Kile wo saanra t'a da tiye she. ¹² Lee wuu na w'a jo: «Ná wa ya se kpōncenε la na, na gari fiitōngō ka ni kōnhō p'i she saanra kan wu mu, lee kadugo na wu guri pa.» ¹³ Na wu yaha wu sanha gari wε, a w'i wu kapyebyii ke yiri, na pu bεeri kan warifyen tuuyo nigin nigin, na pu pye: «Y'a yi keŋe kaanja ni we ni fo di ba she ba.» ¹⁴ Ga ba w'a kari wε, a wu shi sheen di wu kō, na tudunmōō tun wu mu, na wu pye: «Wèe funŋō wa mu wu tiin wù ŋunō ni wε.»

¹⁵ «Ba w'a kuri wε, saanra ti na kan xō wu mu wε, w'a bi wari wu kan piimu mu ge, a wu pee yiri, kuduun wemu p'a ta ge, kōnhō wu wee cε.» ¹⁶ A nizhiime wu ba na jo: «Na ŋunōfōō, n'a ma wari wu taga kapyenεε pye, a wu wu shi ke ta.» ¹⁷ A wu wee pye: «L'a ŋō kapyebye nizaama, ba na jo m'a pye ŋōmεε fōō kapigee ni wε, n'a da ma pye kugbōhōō ke gbafenεeri.» ¹⁸ A shuun wo wu ba na jo: «Na ŋunōfōō, n'a ma wari wu taga kapyenεε pye, a wu wu shi kaguro ta.» ¹⁹ A wu wee pye: «Mu bε wu pye kugbōhōō kaguro gbafenεeri.»

²⁰ A wa bε di ba na jo: «Nunōfōō, ma warifyen wu we wu siime na, nε bi wu migile sicogo ni na keme yaha.» ²¹ Nε fya mu na, bani nε bi li cε jo mu keree k'a waha, mu ya kemu yaha wε, kee mu ya luu, mu ya kemu nugi wε, kee mu ya gōōn.» ²² A wu kafōō wu wu pye: «N'a da ma kiiri kōn na bε ni ma kafila wu ni, kapyebye niguumō, a mu ya li cε na nε keree k'a waha ge, nε kemu yaha wε na kee luu, nε kemu nugi wε na kee kōōn ge.» ²³ Jaha na m'a ya ta nε wari wu yaha banji na, kōnhō di ba wu lō ni wu kuduun ni na niguribawo wε?» ²⁴ Lee kadugo na piimu p'a bye wà ge, a wu pee pye: «Yi wu wo wari wu shō wu na, y'i wu kan ke fōō wu mu.» ²⁵ A p'i wu pye: «Nunōfōō we! Go wu wo wu shi ke wu wa wu mu na xō!» ²⁶ A wu pu pye: «N'a da yi jo yi mu, la nε wemu mu ge, la na ba gan wee mu na fara wu wuu li na. Ga la nε wemu mu wε, ali nifenhefenhene lemu bε li nε wu mu ge, lee bε na ba shō wu na.» ²⁷ Nε pεen piimu ya ta sōō nε wu pye pu ŋunōfōō wε ge, yi pa ni pee ni naha y'i pee gbo na nii na.»»

*Yesu ya jé Zheruzalemu ni ba saan nε wε
(Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Yohana 12:12-19)*

²⁸ Ba Yesu ya yee jo xō wε, na doro sipyiire ti jahagbaa na, na se Zheruzalemu ni. ²⁹ Tuun wemu ni w'a tεnε Betefaje ni Betani kulogoo ki na ge, faaboboŋō ki shizhaa na kemu mεge p'a yiri Oliviyε faaboboŋō ki ge, a wu wu kalaapiire shuun wa tun, na pu pye: ³⁰ «Yi she yi jahagbaa kulo li ni, yi ba she jin li ni, yi na kafabige ka nibōgō ta wà sipya sanha dugi ja kemu na wε, y'i kee sanha yi pa naha.» ³¹ Sipya wa bu yi pye: «Naha na yee di ke sanhana wε?» Yi weefōō pye: «Wèe Kafōō wu mago wu wa ki na.»»

³² Piimu pu bye tudunmōō pu ge, a pee di gari na she yi ta ba Yesu ya yi jo pu mu wε. ³³ Na pu yaha pu na kafabige ki sanhana, a ki kafεε di pu yege na: «Naha na y'i wa ke kafabige ke sanhana wε?» ³⁴ A p'i jo: «Wèe Kafōō wu mago wu wa ki na.» ³⁵ A p'i ba ni ki ni Yesu yiri, na ba pu fadegbōyō ya taha ki na, na Yesu durogo ki na. ³⁶ Ba w'a gaani wε, a sipyii p'i ganha na pu fadegbōyō piini koo li ni.

³⁷ Tuun wemu ni wu bi tεnε Zheruzalemu na ge, Oliviyε faaboboŋō ki tatiginε ki shizhaa na ge, a kalaapiire ti pinnεge ki bεeri di ji fundanga na, na ganha na Kile pele ni mujōŋōō nigbōhōō ni. P'a kakanhanjaa kiimu bεeri ja ge, kee wuu na. ³⁸ A p'i jo:

«Pye duba fōō, saan,
mu wemu w'a ma
Kafōō Kile mεge na gel!»*

* 19:38 Zaburuu 118:26

«Najinje ki pye fugba wu ni,
nɔɔɔ di daha Kile mege na
fugba lii lii wu ni!»*

³⁹ Farizheen piimu pu bye sipyiire ti ninje ni ge, a pii di Yesu pye: «Karamɔgo, jo ni ma kalaapiire ti ni na pu co puye na!» ⁴⁰ A wu pu jɔ shɔ: «N'a da yi jo yi mu, ali pu bu jo puye na be, kagereye y'a da sipyaa suu pu tege!»

Yesu ya mee su Zheruzalemu wuu na

⁴¹ Ba Yesu ya teɛɛɛ Zheruzalemu na we, ba Yesu ya wu ja we, na mee su wu wuu na, na jo: ⁴² «Kaa le li da ja najinje kan mu mu nijaa wo canja nii le ni ge, mu da bi lee ta ce! Ga nime, lee ya nmohɔ mu na! ⁴³ Bani caya ya wa ma mu mu, ma pɛɛɛ na ba kasorogo yereɛɛ na taga ma maha, na ma kuuri, na do ma na. ⁴⁴ Pu na ba ma ni ma sipyii pu beeri tonhɔnɔ, pu da ga kafaan pile la shishiin nidahaɲa yaha la jɔɲɔ ni we, bani Kile ya pa mu dege kaa na tuun wemu ni ge, mu ya ta lee ce we!»

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki pye feɛfeɛ

(*Macoo 21:12-17; Marika 11:15-19; Yohana 12:13-22*)

⁴⁵ Lee kadugo na a Yesu di je Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Sipyii piimu pu bi bere ni zho pyi wa ge, a wu ganha na pee kori na yege. ⁴⁶ A wu pu pye: «L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu na ba ne puga ki pyi Kile-jerege puga,*» A Yesu di noho jo sanha na: «Ga yee kunni ya ki pye nagaalaa talaraga.»

⁴⁷ W'a bi kalaa kaan canja beeri Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. A saraya naha shoonrivɛɛ jɔɲɔfɛɛ, ni saliya karamogoloo, ni sipyiire ti sipyigbɔo p'i ganha na wu shaa di gbo. ⁴⁸ Ga pu ya ce dii pu da lee pye we, bani sipyiire ti bi wu jomɔ pu nuri ni see ni.

20

Mii Yesu wo sefeɛɛɛ ti d'a yiri we?

(*Macoo 21:23-27; Marika 11:27-33*)

¹ Canja ka, na Yesu yaha wu na kalaa kaan Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile wo Jozaama pu yu, a saraya naha shoonrivɛɛ, ni saliya karamogoloo p'i no na fara noholeɛ pu na, ² na wu pye: «Sefɛɛɛ teke gbɔɔɔ ni mu ya kii keree kii pyi ge, tee jo wu mu, kelee jɔgo w'a tee sefeɛɛɛ ti kan mu mu we?» ³ A Yesu di pu pye: «Ne be w'a da yi yege. ⁴ Jɔgo w'a Yohana tun na w'a batizeli pyi we? Kile laa sipyii?» ⁵ A p'i puye pye: «Wu bu jo: «Kile w'a wu tun,» wu na jo: «Naha na yee di ya ta da wu na-e we?» ⁶ Wu bu noho jo: «Sipyii p'a wu tun,» sipyiire ti na wu wa gbo ni kagereye ni, bani pu beeri ya da li na na Kile tudunmɔ wu bye Yohana.» ⁷ Lee na a p'i wu pye na pee ya ce jɔgo w'a wu tun we. ⁸ A Yesu be di pu pye: «Ayiwa ne be ya she, sefeɛɛɛ temu t'a ne pye ne na ki pyi ge, ne be da tee jo yee mu we.»

Erezen faapyii niguumɔo pu wo talene le

(*Macoo 21:33-46; Marika 12:1-12*)

⁹ Lee kadugo na a Yesu di ganha na le talene le yu pu mu na: «Na wa w'a bi erezen tege ka shan, na ki kaa le erezen faapyii pii keɛɛ ni, na gari fiige katii ni, na she mo wa. ¹⁰ Ba erezen w'a pa le we, a wu kapyebye wa tun pee erezen faapyii pu mu, konho p'i erezen wa yaha pa wu kan. Ga, a erezen faapyii p'i wee kpɔn, na wu kewaye wo yaha kari. ¹¹ A wu noho kapyebye wa be tun kari, a p'i wee be kpɔn na wu cogana kolo, na wu be kewaye wo yaha kari. ¹² A wu taanri wo tun kari sanha, a p'i wee bana, na wee kori wa.»

¹³ «A tege ki kafɔo di jo: «Lekɛ n'a da bye we? Na Ja nigin pe, na jidaan Ja we, wee n'a da dun pu mu. La wa la ni pu na pɛɛɛɛ taha wee na.» ¹⁴ Ga ba erezen faapyii p'a wee ja we, na puye pye: «Cɛn wu loɔɔo wu je we. Yi pa wu wu gbo, konho cɛn wu bye wu wo.»

¹⁵ A p'i gari ni wu ni erezen tege ki kadugo yiri, na wu gbo.

«Wee tuun wu ni tege ki kafɔo wu da ba naha pye pu na we? ¹⁶ Wu na ba ba, na pee erezen faapyii pu gbo, na erezen tege ki kaa le piitiilee keɛɛ ni.»

* 19:38 Luka 2:14 * 19:46 Ezayi 56:7

Ba p'a yee logo we, na jo: «Kile wu wù tánha lee na!»¹⁷ Ga, a Yesu di pu wii na jo: «Wee tuun wu ni jomɔ pe p'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, na:

«Puyirilee p'a faakagerenje kemu she ge,

kee k'a pye puga ki gunɲmii li faakagerenje nijenje.»*

Pee jomɔ pu kəri di ɲe dii we? ¹⁸ Sipyaa sipya w'a to kee kagerenje ke ɲuɲɔ ni ge, weefɔɔ na gegi gegi. Kee kagerenje ki shiin bu do sipya beeri ɲuɲɔ ni, weefɔɔ na dɔnhɔɔ.»

¹⁹ Lee taapile li ni a saliya karamɔgɔlɔɔ ni saraya ɲaha shɔɔnriwee ɲuɲɔfɛe p'i ganha na cogana shaa Yesu na, bani p'a li ce na pee na Yesu ya le talene le jo wà. Ga, a p'i fya sipyii pu na.

P'a Yesu yege munaa pereme keree na

(Macoo 22:15-22; Marika 12:13-17)

²⁰ A p'i diin na Yesu kaseri, na ba kalɔhɔjuu pii tun, na pu puye pye sipyitiimee, pu da kafila tifuuyo shaan Yesu taan, p'i kafila ta wu ɲɔ na, kɔnhɔ p'i wu le fanhafɛe ni gbafeneme wu sipyii pu keɲe ni. ²¹ A pee di wu yege na: «Karamɔgɔ, wèe ya li ce na jo mu ya yu, na sipyii kalaa ni tiime ni, mu ya sipya wa wo wa ni we. M'a sipyii pu fiinɲe na galaa be Kile koro li ni. ²² Ayiwa, l'a saha wèe p'a munaa pereme kaan Orome saannaa Sezari mu laa, li ya saha we?»

²³ Ba Yesu ya pee wo namari wu ɲa we, na pu pye: «Yi wari deɲe wa she na na.» ²⁴ A p'i nigin wa she wu na. A wu jo: «Jɔgɔ wo jaa ni wu kama pu wa we na we?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Orome saannaa Sezari.» ²⁵ A Yesu di pu pye: «Wee tuun wu ni, y'a Sezari wuu li kaan Sezari mu, y'i da Kile be wuu li kaan Kile be mu.»

²⁶ Pu ya ta nahama ta Yesu jomɔ ni pemu pu da daga wu tɔɔgɔ le sipyii pu ɲaha taan we. Ga, a wu ɲɔshɔɔrɔ t'i pu ɲaha wɔ, a p'i fehe.

Sadushɛen p'a Yesu yege xɲɛne li keree na

(Macoo 22:23-33; Marika 12:18-27)

²⁷ Lee kadugo na, Yawutuu ɲuɲɔfɛe pii bye wà, Sadushɛen pu bye pii. Pee bi yu na xɲɛne da ba bye ɲiga na we. A pii di ba she Yesu yiri, na she wu pye: ²⁸ «Karamɔgɔ, Kile tudunmɔɔ Musa ya le ɲɔmɛe le ka na kan wèe mu na: «Ná wa wo ceborona bu xhu, na ta wu ya pya ta wu shɔ na we, na wu wee naxhugoshɔ wu lɔ, kɔnhɔ wu nagoo ta di yaha wee ná wu nixhugo ki mu.»

²⁹ «Lee ya bi ceboronamaa gbarashuun wa ta wà. A nizhiime wu cee leɲe, na xhu pya baa. ³⁰ A shuun wo wu wee cee wu lɔ, na xhu pya baa, a taanri wo wu be di wu lɔ na bye mu. ³¹ A pu gbarashuun wu beeri di cee wu leɲe, a pu beeri di xhu pu ya nɔhɔpiire ta we. ³² Lee kadugo na a cee wu be di xhu. ³³ Wee tuun wu ni xuu pu caɲɲe ke, wee cee w'i da ba bye pu shen nigin weke wo we? Bani pu gbarashuun wu beeri ya wu leɲe toro.»

³⁴ A Yesu di pu pye: «Ke kɔɲɔ ke sipyii ya cèe leɲe, na gbaya jii, ³⁵ Ga piimu p'a yaa pu pa jé Kile wo kobarɲa ki ni ge, pee ba ba xhu na ba ɲe na foro xu ni ɲiga na, pee wa da cèe leɲe, kelee na gbaya je we. ³⁶ Pee da xhuu nige we, bani pee na bye ba fugba melekeɛ pii wa we. Pu na bye Kile nagoo, bani pee ɲe xɲɛne li sipyii. ³⁷ Kile tudunmɔɔ Musa ye pyaa ya li she na xɲɛne na ba bye, bani xuu wemu ni na ki wo tire li kaa ya yu ge, wee xuu wu ni w'a Kafɔɔ Kile pyi: «Ibirayima wo Kile, ni Ishaaga wo Kile, ni Yakuba wo Kile.» ³⁸ Pee jomɔ pe ya li shee na Kile ɲe xuu wo Kile we, ga wyii wo Kile wu ɲe wii. Bani wee mu pu beeri wa ɲiifɛere ni.» ³⁹ A saliya karamɔgɔlɔɔ pii di kafila wu lɔ, na jo: «Karamɔgɔ, ma jomɔ p'a ɲɔ.» ⁴⁰ Wa shishiin ya luu waha na wu yege nige kaa la shishiin na we.

Shɔvɔɔ wu ya ta pye Dawuda ja ye nigin we

(Macoo 22:41-46; Marika 12:35-37)

⁴¹ Wee tuun wu ni a Yesu be di pu yege na: «Naha na sipyii ya yu na Shɔvɔɔ wu ya ta sii pye watii Dawuda ja ye kadugo na-ε we? ⁴² Bani Dawuda ye pyaa ya yi jo Zaburuu Kitabu wu ni na:

* 20:17 Zaburuu 118:22

«Kafɔɔ Kile ya yi jo ne Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,

⁴³ fo di ba ma pɛɛn pye ma nidahaa tatahaja.»*

⁴⁴ Dawuda ya Shɔvɔɔ wu pyi Kafɔɔ, wee tuun wu ni w'i jɛ dii wu ja ye nigin wɛ?»

Yesu ya pu kaala ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu kaa ni

(*Macoo 23:1-36; Marika 12:38-40*)

⁴⁵ Sipyiire ti bɛeri jii na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: ⁴⁶ «Y'a yiye kaseri saliya karamɔgɔlɔɔ pu na. Na fadedɔɔnyɔ leni na jaari lee l'a dan pu ni, ni sipyii na gbɔɔrɔ fɔ kaan pu mu pinnere kpɛɛnyɛ na. Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ yi wo jahagbaa tatiinyɛ, ni yalicerɛɛ wo tatiinceye bɛ di dan pu ni. ⁴⁷ P'a naxhugoshaa kerɛ yanmuyɔ bɛeri nmahana na zhuu pu na, na mɔni Kile-jɛrɛɛɛ na, kɔnhɔ p'i puyɛ pye see sipyii. Pu wo jaagi kanhama pu na ba golo fo xuuni.»

21

Naxhugoshɔ wu Kile yakanga

(*Marika 12:41-44*)

¹ A Yesu di wu juɔɔ yirige, na naafuu fɛɛ pu ja pu na Kile wo taa li leni keshi wu ni. ² A wu naxhugoshɔ la baa fɔɔ wa ja wu bɛ ya wari tuuɔɔ nifenhɛfɛnhɛɛɛ shuun le wu ni. ³ A wu jo: «Can na n'a da yi jo yi mu, we naxhugoshɔ la baa fɔɔ we ya lemu le ge, lee ya jɛhe pusamaa bɛeri wuu li na. ⁴ Bani pusamaa bɛeri ya wolo wolo pu naafuu ni na kan, ga wee kunni ni wu la baara ti ni, w'a wu jɔshaga wuu li bɛeri kan.»

Yesu ya Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ja wu jo

(*Macoo 24:1-2; Marika 13:1-2*)

⁵ Lee kadugo na pii bi Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaa yu wu kalaapiire ti ni na k'a sii jɔ ni ki faaya yi ni, ni sipyii pu wo Kile yakanya yi bɛ. Ga, a Yesu di pu pye: ⁶ «Yemu bɛeri yee wa jaa naha ge, cana ka wa ma, kagerɛɛɛ ka shishiin wa da ba gori naha ka juɔɔ ni wɛ. Yi bɛeri na ba do fɛɛfɛɛ.»

Keree kiimu na ba byi sani koɔɔ ki xɔ ge

(*Macoo 24:3-14; Marika 13:3-13*)

⁷ A p'i wu yege na: «Kee keree kii na ba bye tuun wemu ni ge, wee she wu na! Ki ba da bye, jaha sheshɛɛɛ teke t'i da bye wɛ?» ⁸ A Yesu di pu pye: «Y'a yiye kaseri, kɔnhɔ yi juɔɔ ganha bu gyɛɛgi wɛ. Bani sipyii nijɛhɛmɛɛ na ba ma ni ne mɛɛɛ ni na yu: «Ne wu jɛ wii» kelee «Tuun w'a nɔ.» Yi ganha bu daha pu feni wɛ. ⁹ Yi ba kashɛn ni n'a she keree nuri tuun wemu ni, yi ganha da vya wɛ. Li waha l'i waha kee keree k'a yaa na fɛnhɛ pye, ga lee di wa nago wee tuun wuyɛ pyaa ni koɔɔ k'a da xhɔ wɛ.»

¹⁰ Lee kadugo na a wu pu pye: «Shi wa na ba yiri shi watii kaa na. Saanra ta na ba yiri saanra tatii kaa na. ¹¹ Niɛɛɛɛ cɛlɛɛɛ nigbɔhɔ na ba byi tɛyɛ ya ni, ni xuugbɔhɔ, ni banikuuyo. Fyaara kagbɔhɔɔ ni jaha sheshɛɛɛ nigbɔɔrɔ na ba jaa na yiri fugba we ni.

¹² «Ga yani lee li pye ge, pu na ba yi conɛ, na yi jaani xuuni. Pu na ba se ni yi ni Kile-pɛɛɛɛ piyeyɛ yi ni, na kiiri kɔɔn yi na, na yi leni kaso ni. Pu na ba se ni yi ni saannaa ni gbafɛnɛɛɛɛ mu ne mɛɛɛ wuu na. ¹³ Lee na ba bye kapuɔɔ yi na Kile wo Jozaama pu jo pu mu. ¹⁴ Jomɔ pe yi da ba she jo pee di yi juɔɔ wolo ge, yi ganha ba pee shaa da yeri yi funyɔ ni wɛ. ¹⁵ Bani ne na ba jɔ kan yi mu, na fungɔngɔ fɛɛɛ kan yi mu, fo sipya bɛ da da yi pɛɛn pu ni, wemu na j'a yi jɔ shɔ, kelee di yi kafila kaala wɛ. ¹⁶ Ali yi tii, ni yi nii, ni yi puga sheɛn, ni yi cebooloo, ni yi napiinɛɛ bɛ na ba yi leni keye ni. Pu na ba pii gbuu yi ni. ¹⁷ Sipyii bɛeri na ba yi kɔ ne mɛɛɛ wuu na. ¹⁸ Ga, ali yi juzhige nigin we wa bɛ da biin wɛ. ¹⁹ Lee wuu na, yi la le yiye ni, y'i yi logoo mara, lee funɔɔ ni y'a da yi munahaa juɔɔ wolo.

* 20:43 Zaburuu 110:1

Yesu ya Zheruzalemu kulo li ja wu jo
(Macao 24:15-21; Marika 13:14-19)

²⁰ «Yi ba kashen keye ja y'a Zheruzalemu maha tuun wemu ni, y'i li ce na wu jaduun w'a na. ²¹ Wee tuun wu ni, piimu na ba bye Zhude fiige ki ni ge, pee di ba fe p'a se faaboboyo xuu ni. Piimu na ba bye Zheruzalemu kulo liye pyaa funjo ni ge, pee di ba fe p'a fõro. Piimu na ba bye sige ni ge, pee ganha bu jé kanha ki ni we. ²² Kee cabyaa ki na ba bye Kile wo kiiri cabyaa Zheruzalemu na, kònho yemu beeri Kile tudunmõ p'a ka Kitabu wu ni ge, yi beeri jo di fa. ²³ Bõngõ na ba bye lahaa fee ni purmaraya fee wogo yee caya yi na. Bani kanhama nigbo pu da ba bye fiige ki ni. Kile na ba wu loyire li she ki sipyii pu na. ²⁴ Òmparaa na ba pii gbo, p'a pii co kari fiye yatii ni na pye buloo. Shi wemu je Yawutuu we, wee na ba Zheruzalemu kana fo pu wo tuun wu ba she doro.

Sipya Ja nibanja keree
(Macao 24:29-31; Marika 13:24-27)

²⁵ «Yi na ba naha sheshere naa cana, ni yeje, ni worõ kii ni. Lokuruyo nigboyo na ba sani na yiri suumõ lohõ ni jije ke na, yi tunmõ na ba bele fo na fyaara ni funbeenre yaha jije ki sipyii pu beeri na. ²⁶ Sipyii na ba jiregi na xhuli jije ke wo kapegee fyaara ni ki nibanja funbeenre keje ni. Bani ali fugba wu sefeere ti na ba jele. ²⁷ Wee tuun wu ni pu na ba Sipya Ja nibawo ja fugba nahaya ye na ni sefeere ti beeri, ni nõrõ nigbo ni. ²⁸ Yi ba kee keree kii naa k'a jo kòn na byi tuun wemu ni, y'i yiri tii, y'i yi juyo yirige, bani yi jujo woloduun w'a teje.»

Kalaa wemu ya daa nitoodige keree na ge
(Macao 24:32-35; Marika 13:28-31)

²⁹ Lee kadugo na a Yesu di le talene le jo pu mu na: «Yi nitoodige ni tiye yi saya beeri wii. ³⁰ Yee ba yi naa yi na funni tuun wemu ni, yee wa ma li ce yiye ni na ki nagoo pyeduun w'a teje. ³¹ Mu li wa, yi ba kii keree kii naa ki na byi tuun wemu ni, y'i li ce na Kile saana t'a teje. ³² Can na n'a da yi jo yi mu, nijaa wo sipyii pii beeri wa da xhuu kii keree kii di na pye we. ³³ Fugba we ni jije ke na ba doro, ga ne jomõ pe wa da doro bada we.»

Yi kori yaha jii na

³⁴ «Yi kasege yaha yiye na, yi ganha da gori ligbohõ ye na, ni gba, yi da yi funyo shaa ni kojo yanmuyo da ni, fo di zhe ne cabaña pye ki pa yi be fo we. ³⁵ Bani ne cabaña na ba jije ki sipyii pu beeri fo, ba jõ ma fyaa fo na pu tõ wolo we. ³⁶ Ga yi kori yaha jii na, yi da Kile jeeeri tuun beeri ni, kònho y'i fanha ta, y'i ba shõ kii keree nibanja kii beeri na, y'i ba já yere Sipya Ja wu nahagbaa na.»

³⁷ Yesu bi ma sipyii pu kalaa Kile-peje pugbohõ ki ni cana ni, ga piige bu wõ, w'a she shõn Oliviye faabobõjo ki na. ³⁸ Yani jiga ki mugi ge, sipyii pu beeri na she wu jujo círi Kile-peje pugbohõ ki ni, na wu jomõ pu nuri.

22

Yawutuu jujõfee p'a woni pye Yesu kaa na
(Macao 26:1-5; Marika 14:1-2; Yohana 11:45-53)

¹ Shizhenhere Baa Buuri Kalene lemu li je na Nuwuuro ti wo Kalene li ge, lee bi deje. ² Saraya naha shõnriwe jujõfee ni saliya karamõgõlõ pu bi gbogana shaa Yesu na, ga na fyagi sipyii pu na.

Zhudasi ya gbegele wu Yesu le keje ni
(Macao 26:14-16; Marika 14:10-11)

³ Wee tuun wu ni, Zhudasi we p'a yiri na Isikariyõti ge, a Shitaanni di ba jé wee ni. Kalaapiire ke ni shuun wu wa w'a bye wii. ⁴ A Zhudasi di she saraya naha shõnriwe jujõfee, ni Kile-peje pugbohõ ki gèdii jujõfee pu mu. Wu na já Yesu le pu keje ni legana lemu na ge, a p'i jo be lee na. ⁵ A lee di daan pu ni xuuni. A p'i be yi na na pee na

ba wari kan wu mu. ⁶ A Zhudasi di sɔɔ pu mu na ganha na pyegazaana shaa wu Yesu le pu keɲe ni sipyiire ti kategee.

P'a Bulooro Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li shiizhan
(*Macoo 26:17-25; Marika 14:12-21; Yohana 13:21-30*)

⁷ Shizhenhere Baa Buuri Kalenɛ li caɲa k'a nɔ ge, kee caɲa ke Nuwuuro ti wo Kalenɛ li saraga dubyapige ki ma yaa na gbo. ⁸ A Yesu di Pyɛeri ni Yohana tun na pu pye: «Yi she Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele, kɔnhɔ wu she ki li.» ⁹ A p'i wu pye: «Ma funɲɔ wa wu she ki gbegele xuu weke ni we?» ¹⁰ A wu pu ɲɔ shɔ: «Wii, yi ba jin kanha ki ni, yi na zhe saha ni n'a wa ni w'a lɔhɔ shɔɔ tugo, y'i daha wee feni. Wu ba she jé puga kemu ni, yi be di jé wà. ¹¹ Y'i kee puga ki kafɔɔ pye: «Wu Karamɔgɔ w'a jo na wee ni wu kalaapiire ti na ba Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki li talige puga kemu ni ge, na mii ki wa we?» ¹² Wu na pugbɔhɔ ka she yi na zangaso wu ni, kee wa gbegele xuuni na yaha, y'i kalenɛ li yalige ki gbegele wà.»

¹³ A p'i gari na she keree ki ta ba Yesu ya yi jo pu mu we. A p'i Nuwuuro ti wo Kalenɛ li yalige ki gbegele wee xuu wu ni.

Kafɔɔ Fɛfɛere yalige ki keree
(*Macoo 26:26-30; Marika 14:22-26; 1 Korɛnte Sheɛn 11:23-25*)

¹⁴ Ba liduun w'a pa nɔ we, a Yesu ni wu tudunmɔɔ p'i diin na li. ¹⁵ A wu pu pye: «Na le Nuwuuro Kalenɛ le wo yalige ki pinne li ni yee ni, ne lee la pye fo xuuni, yani di ba ganha ge. ¹⁶ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da kee ka shi li nige we, fo caɲa kemu Kile da ba ki yàa wu saanra ti ni ge.»

¹⁷ Wee tuun wu ni a wu ɛɛzen lɔhɔ cɛɛgbuu li lɔ, na baraga taha Kile na na jo: «Yi ke co y'i ki taa taa yiye na. ¹⁸ Bani n'a da yi jo yi mu, n'a da ɛɛzen lɔhɔ gba nige we, fo Kile wo saanra ti ba ba.»

¹⁹ Lee kadugo na a wu buuri wa lɔ, na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi kɔnhɔ yi funyɔ di da dun ni na kaa ni.»

²⁰ Ba p'a li xɔ we, a wu ɛɛzen lɔhɔ cɛɛgbuu li be lɔ kan pu mu, na jo: «Kile ya kariɲɛge ɲɔmɛɛ nivonɔ lemu lɔ sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa me ke ɛɛzen lɔhɔ ke. Yee wuu na pee shishan p'a wo. ²¹ Ga, lee be na we w'a da ne le keɲe ni ge, wee we na li ni ne ni. ²² Sipya Ja wu kunni, wu na ba xhu ba Kile ya li jo wu shizhaa na we. Ga wemu w'a da ba wu le keɲe ni ge, bɔɔngɔ ki ɲɛ weefɔɔ wogo.» ²³ A p'i ɲɔ kɔn na puyɛ yegee na weke wu da ba le pye pee ni we.

Kalaapiire t'a nakaara pyi nahagbaa fɛere keree na
(*Macoo 20:25-28; Marika 9:33-34; Marika 10:42-45; Luka 9:46*)

²⁴ Lee kadugo na a kalaapiire t'i ba do nakaara na na byi. Pu bi puyɛ yegee na weke w'a yaa na pye pu beeri nahagbaa fɔɔ we? ²⁵ A Yesu di pu pye: «Shi wemu ɲɛ Yawutuu we, wee shi wu wo saannaa ya pu ɲuɲɔfɛere pyi wu na. Pii pu wa fanhafɛɛ pu ge, a pee funɲɔ di bye shi wu w'a pu meye yiri na: «Kasaɲaa pyevɛɛ.» ²⁶ Ga, li ya yaa na pye mu yee mu we, ga we wu wa yee beeri nahagbaa fɔɔ ge, wee ya yaa na pye ba pu beeri nɔhɔcɛɛɛ ɲɛ we. We wu ɲɛ ɲuɲɔfɔɔ ge, wee di bye ba kapyebye ɲɛ we. ²⁷ Kapyebye we w'a sori ge, ni wu ɲuɲɔfɔɔ we wu da ba diin ye wu li ge, weke w'a peɛ pu shuun wu ni we? We wu da ba diin ye wu li ge, ta wee be w'a peɛ we? Ga lee be na ne ɲɛ yee niɲɛ ni ba kapyebye ɲɛ we. ²⁸ Yee ya pye sipyii, pii p'a pye ni ne ni na nɔwuuro ti keree ki ni ge. ²⁹ Lee wuu na n'a da Kile wo saanra ti ɲɔ yaha yee mu, ba na To w'a ti ɲɔ yaha na mu we. ³⁰ Yi na ba binne li, na binne gba ni na ni na saanra ti ni. Yi na ba diin saanra korogoo ni, na kiiri kɔn Izirayeli gbaweye ke ni shuun wu na.»

Yesu ya li she na Pyɛeri na ba foro wee kaa tãan
(*Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Yohana 13:36-38*)

³¹ Lee kadugo na a Yesu di jo: «Simɔ, Simɔ, Shitaanni ya li sha na wu yee nɔhɔ wolo saama na, wu yee suguri ba p'a shinma sani na wo wu kugun ni we. ³² Ga ne Kile ɲɛeri

mu mu, kònho ma n'a daa wu ganha bu guuḡo wε. Ma ba daburaje jo tuun wemu ni, na guri pa na mu, m'a ma cebooloo pusamaa logoo waha.»³³ A Pyεeri di wu pye: «Kafɔɔ, w'a pye kaso la, w'a pye xu la, n'a gbegele xɔ di jé ni ma ni ki bεeri ni.»³⁴ A Yesu di wu pye: «Pyεeri n'a da li she ma na, yani xhupoo wu pa mεε su nijaa piige ge, mu na ba foro nε kaa tãan tɔɔnii taanri na mu ya nε cε wε.»

Yesu ya wu kalaapiire ti yeri na pu gbegele

³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Tuun wemu ni nε yee tun kari na ta wari, ni kushεyεrεyε, ni tanhaya bye yee mu-i ge, yaaga ya yee kuuḡo ya?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Yaaga bε ya wèe kuuḡo wε.»

³⁶ «Ga nime, wari jε wemu mu ge, wu wu lɔ, kushεyεrεyε jε wemu mu ge, wu yi lɔ, ḡmɔpara jε wemu mu wε, wee di wu fadeḡe pεrε taga la shɔ. ³⁷ Bani n'a da yi jo yi mu, lemu ya ka nε shizhaa na ge, li waha l'i waha, lee jɔ ya yaa na fa. L'a ka Kitabu ni na: «W'a tɔrɔ le kakuubyii ni.» Lemu di jε nε shizhaa wuu li ge, lee jɔ na ba fa.»³⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Kafɔɔ, li bu da lere, ḡmɔparaa shuun wu wa mε.» A Yesu di jo: «K'a yaa mu xuuni.»

Yesu ya she Kile jεeri Oliviye faaboboḡo ki na

(Macao 26:36-46; Marika 14:32-42)

³⁹ Lee kadugo na a Yesu di foro, na gari Oliviye faaboboḡo ki na, ma na jo ba w'a tee na li pyi pyegana lemu na wε. A wu kalaapiire ti bε di daha wu feni. ⁴⁰ Ba p'a nɔ wee xuu wu ni wε, a Yesu di pu pye: «Yi Kile jεeri, kònho yi ganha bu jé nɔwuuro ni wε.»⁴¹ Ba w'a yee jo wε, na laha pu tãan, na she jaha na jeri, na nuguro sin, na Kile jεeri. ⁴² Na jo: «Na To Kile, li bu da l'a taan ma mu, le kanhama cεεgbuu le sanha lii na na. Ga nε wo jidaan ganha bu bye wε, fo mu wo jidaan.»⁴³ Wee tuun wu ni a mεleke wa di ba foro wu mu na yiri fugba we ni, na lowaa kan wu mu. ⁴⁴ Yesu funḡo ki bi cɔnri fo xuuni. A wu la fara Kile-jεrεge ki na. A wu ba fun, a wu fun fun lɔhɔ k'i jeri ba shishan jε wε, na niḡεε na dun niḡε na.

⁴⁵ Ba w'a xɔ Kile-jεrεge ki na wε, na guri pa kalaapiire ti yiri, na ba pee ta pee ya ḡmuno jatanhaḡa kanhama keḡe ni. ⁴⁶ A wu pu pye: «Naha na yee di ḡmunɔɔ wε? Yi yiri y'i Kile jεeri, kònho yi ganha bu jé nɔwuuro ni wε.»

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Yohana 18:3-11)

⁴⁷ Na Yesu yaha pee jomɔ pu na, a sipyiire ta di nɔ, Zhudasi w'a bye pee jahagbaa na. Yesu wo kalaapiire kε ni shuun wu wa w'a bye wii. A wu gbara Yesu na, kònho wu she jɔsɔɔnrɔ fɔ kan wu mu. ⁴⁸ Ga, a Yesu di wu pye: «Zhudasi, go jɔsɔɔnrɔ fɔ ni mu ya Sipya Ja wu le keḡe ni ge?»

⁴⁹ Pii pu bye ni Yesu ni ge, ba pee ya li cε na Yesu taconoḡo ni p'a ma wε, a p'i jo: «Kafɔɔ, wu ḡmɔparaa lɔ pu feni ya?»⁵⁰ A pu shen nigin wa di saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔḡɔfɔḡbɔ wu wo kapyebye wu kanige cε niwεḡe paa laha. ⁵¹ Ga, a Yesu di pu pye: «Yi yere mε!» A wu gbɔn ná wu niwεḡe ki na, na wu cuuḡo.

⁵² Lee kadugo na, saraya jaha shɔɔnrivεε jɔḡɔfεε, ni Kile-pεεḡe pugbɔhɔ ki gedii jɔḡɔfεε, ni nɔhɔlεε pii p'a she Yesu feni ge, a wu pu pye: «A yee di ba ni ḡmɔparaa ni pubege ni nε taconoḡo ni ma na jo kakuubye di jε ya?»⁵³ Na ta nε bi bye ni yee ni caḡa bεeri Kile-pεεḡe pugbɔhɔ ki ni, yee di ya ta nε co wε. Ga nime, yee wo tuun wu w'a nɔ, ni nibiige fanha ki wo tuun we.

Pyεeri ya foro Yesu kaa tãan

(Macao 26:57-58, 69-75; Marika 14:53-54, 66-72; Yohana 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ba p'a Yesu co wε, na gari ni wu ni saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɔḡɔfɔḡbɔ wu kaban. A Pyεeri di laraga kɔn pu na, na daha pu feni, ⁵⁵ fo na she jé kaḡa ki ni. A sipyii pii di na gberi kaḡa ki niḡe ni, na diin ki tãan na wahani. A Pyεeri bε di diin pu tε ni. ⁵⁶ Ba kapyebyezhɔ wa ya pa Pyεeri ja na ki tãan wε, na wu wii xuuni na jo: «We bε wu wa Yesu wo sipya wa.»⁵⁷ Ga, a Pyεeri di foro wu kaa tãan na jo: «Cee we, nε ta wu cε bε wε.»

⁵⁸ A jεere di bye, a ná wa di wu ja, na wu pye: «Go mu be wu wa pu ni!» A Pyεeri di wee ná wu be pye: «Ee! Ne wa pu ni-i de!»

⁵⁹ A lεeri nigin shishiin di doro, a ná wa be di ba wu ja. A wee di sii yi jo waha na: «Nakaara baa we ná we be wu bye ni Yesu ni, bani Galile shen wu wa wu be.» ⁶⁰ Ga, a Pyεeri di wu jɔ shɔ na: «Ná we, ye mu wa yu ge, ali ne yi shi ce we.» Na Pyεeri yaha wu na yee yu, taapile ni a xhupoo di mee su. ⁶¹ A Kafɔ di ηmahana jeri na Pyεeri wii wu jaha niηe ni. A Pyεeri funηɔ di do ni Kafɔ kafilajo wu ni na: «Yani xhupoo wu mee su nijaa ge, mu na ba foro ne kaa tãan tɔɔjii taanri na mu ya ne ce we.» ⁶² A Pyεeri di foro kpeenge ki na na she mee su fo xuuni.

Sipyii p'a Yesu shehele na wu kɔn
(Macao 26:67-68; Marika 14:65)

⁶³ Yesu bi bye namaa piimu keηe ni ge, pee bi wu la wo, na wu kɔɔn. ⁶⁴ A p'i wu jaha pɔ, na ganha na wu yegee na: «Jɔgɔ w'a mu kɔn we? Ma kɔnɔɔ wu mege yiri ge!» ⁶⁵ A p'i wu shehele, na joguumɔ niηeheme pa be jo ni wu ni.

Yesu kiiri ya kɔn kiirikɔn kurunɔ ki jaha tãan
(Macao 26:59-66; Marika 14:55-64; Yohana 18:19-24)

⁶⁶ Ba jiga k'a mugi we, a nɔhɔlee, ni saraya jaha shɔɔnrivee junɔfee, ni saliya karamɔgɔlɔɔ di she puyε ja, na she ni Yesu ni pu wo kiirikɔn kurunɔ ki mu. ⁶⁷ A p'i wu pye: «Ma bu da ma na ηe Shɔɔɔ we, yi jaha jo wu mu.» A Yesu di pu jɔ shɔ: «Ne ηehε yi jaha jo yee mu, yee wa da dà yi na we; ⁶⁸ ne di bu yee yege, yi wa da na jɔ shɔ we. ⁶⁹ Ga na da nijaa na, Sipyia Ja wu na zhe diin Se Beeri Fɔɔ Kile kanige ce.»

⁷⁰ A pu beeri di binne jo na: «Wee tuun wu ni ta mu wu ηe Kile Ja we?» A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Ba yee wa yi yu we, uun, wee ne ηe.» ⁷¹ Wee tuun wu ni a p'i jo: «Jaha wo seeri kaa feni wu ηe sanha we? Wuyε pyaa ya yi logo wu jɔ na.»

23

P'a she ni Yesu ni Pilate mu
(Macao 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Yohana 18:28-38)

¹ Lee kadugo na a sipyii pu beeri di yiri, na gari ni Yesu ni Pilate mu. ² Ba p'a nɔ wà we, na jaagi jɔ kɔn na deri wu na na: «Wèe ya we ná we seeri na wu ta wu na wu fiige ki sipyii pu sɔɔn, na pu nuyɔ nari. W'a pu jaha kɔɔn na pu ganha ba muna pereme kaan Orome saannaa junɔfɔɔ wu mu we. Na jo na wee wu ηe Shɔɔɔ we, na saan wee ηe.» ³ A Pilate di Yesu yege na: «Yawutuu wo saan mu ηe ya?» A wu wu jɔ shɔ na: «Uun, ba ma wa yi yu we, wee ne ηe.»

⁴ Lee kadugo na a Pilate di saraya jaha shɔɔnrivee junɔfee ni sipyiire ti pye: «Ne ta tanahana ka shishiin ja we ná we na we.» ⁵ Ga, a p'i yi jo na waha Pilate mu na: «W'a sipyii pu nuyɔ nari ni wu wo kalaa wu ni Zhude fiige ki beeri ni; na lɔ Galile fiige ki na, fo na pa nɔ naha.»

P'a she ni Yesu ni Herɔdi Antipasi mu

⁶ Ba Pilate ya yee logo we, na pu yege na ta Galile shen wu ηe Yesu? ⁷ A p'i wu pye na Galile shen wu ηe wii. Lee di Herɔdi ta wee na ηe Galile fiige ki junɔ ni; wu be di bi bye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni. A Pilate di jo na pu she ni Yesu ni Herɔdi mu. ⁸ Ba Yesu ya nɔ Herɔdi yiri we, a lee di sii taan Herɔdi ni fo xuuni; bani wu bi keree niηehεηε nuri wu shizhaa na. A l'i mɔ xuuni Herɔdi funηɔ na ηe wu Yesu ja. Wu bi daa na Yesu na kakanhana la pye wee be nii na, ⁹ Lee wuu na w'a Yesu yege keree niηehεηε na, ga Yesu ya wu jɔ shɔ la shishiin na we. ¹⁰ Lee di saraya jaha shɔɔnrivee junɔfee ni saliya karamɔgɔlɔɔ pu be ta wà. A pee di ganha na nama kɔɔn, na joguumɔ tuugo beeri taga na wu jaagi. ¹¹ A Herɔdi ni wu sɔɔsii p'i sii Yesu shehele, na wu la wolo. A p'i saannaa fadeηe ka le wu na. Lee kadugo na a Herɔdi di Yesu kurunɔ na pa gan Pilate mu sanha. ¹² Kee caηa ke a Herɔdi ni Pilate di bye naniineε, lee kaa be we, pεen pu bye pii taashiine ni.

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macao 27:15-26; Marika 15:6-15; Yohana 18:39-19:16)

¹³ Ba Yesu ya nɔ Pilate na wɛ, a Pilate di saraya naha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ, ni fanhafɛɛ, ni sipyii pu bɛɛri yiri. ¹⁴ Na pu pye: «Yee ya pa ni we ná we ni nɛ mu, na jo na w'a fiige ki sipyii pu juɔɔ nari. Nɛ kunni ya wu yege yiye pyaa bɛ nii na. Ga yee ya keree kiimu bɛɛri jo nɛ mu wu shizhaa na ge, nɛ ta lee la shishiin wo zɔ ja wu na wɛ. ¹⁵ Herɔdi bɛ di wa zɔ ta wu na wɛ, bani wu bɛ ya wu kuruɔ na pa wù kan. Yi nii wa wu ni, wu kapyege ki bɛɛri ni, nɛ kaa ja lemu l'a wu kagbuu xɔ wɛ. ¹⁶ Wee tuun wu ni n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.»

¹⁷ [Lee di Pilate ta yee bɛɛri ba Yawutuu wo bulooro juwuuro ti kalɛnɛ l'a nɔ wɛ, wu ma yaa na kasolemɛ nigin wa yaha.] ¹⁸ A sipyiiire ti bɛɛri di ganha na xhuulo na yu: «We ná we gbo m'a Barabasi yaha!» ¹⁹ Na ta wee Barabasi we di bi bye n'a she fɔɔ. Caɔa ka w'a pa tunmɔ yirige kulo li funɔ ni, na sipyiiire ti lɔ suri tiye ni fo na wa gbo. Lee na p'a bi wu le kaso ni.

²⁰ Lee di Pilate ta wu funɔ na jɛ wu Yesu yaha, a wu pu yege sanha. ²¹ Ga, a p'i xhuulo na: «Wu kori tige na! Wu kori tige na!» ²² A Pilate di pu pye tɔɔjii taanri wuu li ni na: «Kakuunɔ leke we ná we d'a pye wɛ? Nɛ kunni ya kaa ja wu na lemu ya wu kagbuu xɔ wɛ. Lee wuu na n'a da wu kan p'i wu kpɔn, lee kadugo na di wu yaha.» ²³ Ga, a p'i zhe na xhuulo na pu wu kori tige na. A pu mujonɔ k'i ba se ta Pilate na. ²⁴ Wee tuun wu ni a Pilate di jo na pu wo fungaa li na voro. ²⁵ Wemu wu bi n'a she ni gbuuro ti pye a p'i wu le kaso ni ge; a Pilate di wee yaha, bani wee kaa pu bi yu na wu wee yaha. Ga we wu jɛ Yesu ge, a wu wee kan sɔɔsii pu mu na pu sipyiiire ti wo jidaan pye wu na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Yohana 19:17-27)

²⁶ Ba p'a gaaji ni Yesu ni wu takorogo ki ni wɛ, na she saha ni ná wa ni wee ya yiri wu kerɛye ni na doroo. Wee mege ki bye na Simɔ; Sirine shɛn wu bye wii. A sɔɔsii p'i wee karamu w'a Yesu korikoritige ki lɔ na taha wu feni. ²⁷ Sipyiihemɛɛ pu bi taha pu na na gaaji. Cɛɛ pii bɛ bye ni pu ni. Pee nahaya yi bi tanha fo pu na pu dodoyo kpɔn, na mehɛɛ suu xuuni Yesu kaa na. ²⁸ A Yesu di ba nmahana jɛri pu yiri na pu pye: «Zheruzalem cɛɛ, yi ganha ba mehɛɛ suu nɛ wuu na wɛ, ga y'a mehɛɛ suu yiye pyaa ni yi nagoo wuu na! ²⁹ Bani caya ya wa ma, yee caya yi na pu na ba jo na: «cɛɛ pii pu jɛ seganhanaa ge, pii pu jɛ pu sanha pya se ja wɛ, p'i sanha jire kan ja pya mu-i ge, pee jɛ duba nagoo.»

³⁰ Wee tuun wu ni sipyii na

ba faaboboyo ye pyi na:

«Yi to wù juɔɔ ni.»

Na boboyo ye pyi:

«Yi wù nmɔhɔ.»*

³¹ Bani le bi jɛ tipurege wo pyegana, tiwaga di da ba bye dii wɛ?»

³² A p'i gari ni kakuubyii shuun bɛ ni, p'i she pee bɛ pinne gbo ni Yesu ni. ³³ Xuu wemu mege p'a yiri na Nugɔrɔɔ Xuu ge, ba p'a she nɔ wà wɛ, na Yesu kori tige na wee xuu wu ni. A p'i kakuubyii shuun wu bɛ kori wu tãan. A p'i nigin kori tige ka na wu kanige cɛ, na wusama kori tige ka na wu kamɛnɛ cɛ. ³⁴ A Yesu di jo: «Na To Kile, le yafa pu mu, bani le pu wa byi ge, pu ya li cɛ wɛ.» Lee kadugo na a sɔɔsii p'i kagaanshaan pye, na Yesu faya yi taa taa puyɛ na na bɛ ni lee kagaanshaan li ni.

³⁵ Sipyii pu bye wà na yere na wii. A Yawutuu juɔɔfɛɛ p'i ganha na Yesu la wo na yu na: «W'a sipyii piitiilee shɔ, wu wuyɛ shɔ ge ni w'a sii Shɔvɔ we, Kile ya wemu naha bulo na wu tun na pa gel!» ³⁶ A sɔɔsii pu bɛ di Yesu la wolo. A p'i fulo wu na, na vinegiri kan wu mu, ³⁷ na jo: «Ma bi sii Yawutuu wo saan we, mayɛ shɔ ge!» ³⁸ A p'i kɔɔrɔ la kori wu juɔɔ na ni kama pa ni, pee jɛ na:

YAWUTUU WO SAAN WU W'A WE.

* 23:30 Oze 10:8

³⁹ Kakuubyii shuun we p'a kori Yesu tãan ge, a wee wa be di wu fanha na: «Ta mu be wu wa Shõvõõ wu wε? Mayε shõ sa, ma ba wù be shõ!» ⁴⁰ Ga, a kakuubye shuun wo wu jo ni wee ni na wu pye: «Ali mu ya fyagi be Kile na wε! Kanhama pemu na wu jε ge, mu be na jε pee ninumõ na, na pe jomõ pe tuugo yu. ⁴¹ Ne ni mu ni kunni, wèe ya yaa ni pe kanhama pe ni, bani wèe wo kakuunõ ki wo footõsaraa w'a we. Ga we ya kakuunõ la shishiin pye wε.» ⁴² Lee kadugo na a wu Yesu pye: «Yesu, ma ba ba ma saanra ti ni tuun wemu ni, m'a hakili yaha na na.» ⁴³ A Yesu di wu jõ shõ na: «Can na n'a da yi jo ma mu, nijaa ye pyaa ma na ba jé ni ne ni Alijine ni.»

Yesu xugana

(Macoõ 27:45-56; Marika 15:33-41; Yohana 19:28-30)

⁴⁴ Ba caña k'a pa nõ ninε ninε ni wε (12h00), a nibiige di jé fiige ki bæeri ni, fo na she nõ yakonõ caña ki na (15h00). ⁴⁵ Bani caña ki bi tõ fεεfεε. Wee tuun we ni a Kile-pεεjε pugbõhõ ki nahaparaga fãja nigbilege k'i lõ ninε ke ni, na daa taaya shuun. ⁴⁶ A Yesu di sii mujuugbõõ wá na: «Na To, n'a na munaa li kaa le ma keñε ni.» Ba w'a yee jo wε, na xhu.

⁴⁷ Sõrõsii juñõfõõ we wu bye wà ge, ba wee ya kii keree kii ja tapyege ni wε, na jo: «Baraga ki taha Kile na! Can na, we ná we kunni, sipyitiime wu bye we.» ⁴⁸ Sipyii piimu bæeri pu bi pinne wà na pu wii ge, ba pee bæeri ya kii keree kii ja tapyege ni wε, a pu jahaya di danha fo pu na pu dodoyo kpõõn. A p'i guri na ma deeye ni. ⁴⁹ Yesu najiinee pu bæeri, ni cèe pii p'a bi taha wu na na yiri Galile fiige ki ni ge, pee bæeri bi yere laraga ni na wii.

Yesu legana faña ni

(Macoõ 27:57-61; Marika 15:42-47; Yohana 19:38-42)

⁵⁰ Lee bi Yawutuu wo kiirikõõn kurujõ ki sipya wa ta wà, wee mege jε Yusufu. Wu bi tii wu zõ wu be d'a jõ. Arimate shen wu bi bye wii, Yawutuu fiige ki ni. ⁵¹ kiirikõõn kurujõ ki bi jo na be keree kiimu na ge, ni p'a kiimu pye ge, Yusufu bi ta wu tõõgõ le le la shishiin ni wε. Wu be bi Kile wo saanra ti sigeε. ⁵² A wee ná wu she Pilate mu na she Yesu nixhugo ki jεeri wu mu. ⁵³ A Pilate di sõõ. A Yusufu di she Yesu nixhugo ki tirige, na fatõjõ ka migile wu na, na she wu le faña ka ni. Kee nidugiyahãja ki bye faaya yi ni. Sipya be bi sanha le ja ki ni wε. ⁵⁴ Kee caña ki bye Põri caña, jiga na da mugi Yawutuu wo cadeenge ke.

⁵⁵ Cèe pii pu bi taha Yesu na na yiri Galile ni ge, a pee be di gari ni Yusufu ni faña ki na, na she Yesu nixhugo ki sinniñegana li wii. ⁵⁶ Lee kadugo na a pee cèe p'i ba deeye ni, na ba nudanga yanmuyõ ni nudanga sìnme yàa Yesu nixhugo ki dire kaa na. Ga, a p'i ñmõ cadeenge ki ni, na be ni Kile wo jõmεε li ni.

24

Yesu ya jε na foro xu ni

¹ Dimazhi wu jisõõgbõhõ ki na, a cèe p'i yiri. Pu bi nudanga sìnme pemu yàa ge, a p'i gari faña ki na ni pee ni. Kee caña ki bye Dimazhi caña. ² Ba p'a nõ wà wε, kageegbõhõ ke ki bi taga faña ki jõ tõ ge, a p'i kee ta k'a gologolo laha faña ki jõ na. ³ A p'i jé faña ki ni, ga pu ya ta Kafõõ Yesu nixhugo ki ja wε. ⁴ A pu hakilee di wuregi. Na pu niyereye yaha, a namaa shuun fadeviire wuu pii di foro pu mu na pu fo. ⁵ A cèe p'i fya, na pu juuyõ sõi sõi. A pee namaa shuun wu pu pye: «Sipya we wu jε jii na ge, jaha na yee d'a pa wee shaa xuu tε ni wε? ⁶ Wu wa naha nige wε. W'a jε na foro xu ni. Ye wu bi yu yi mu na wu yaha Galile fiige ki ni ge, yi yi funyõ kõn yee na. ⁷ Wu bi yee pye na: «Li waha l'i waha, Sipya Ja na ba jé kakuubyii keñε ni, p'a wu kori tige na. Wu caxhugo caña taanri wogo w'a jε.» ⁸ Ba p'a yee logo wε, a pu funjõ di ba do Yesu wo nijoyõ yi na.

⁹ Wee tuun wu ni a p'i ba na yiri faña ki na. Na ba yee bæeri jaha jo tudunmõõ ke ni nigin wu mu, ni kalaapiire tisara bæeri. ¹⁰ Cèe pii p'a yiri faña ki na ge, pee bye: Magadala sheen Mariyama, ni Zhanε, ni Yakuba nu Mariyama. Cèe piimu be pu bye ni pu ni ge, a pee cèe pu be di yee ninuyõ jo tudunmõõ pu mu. ¹¹ Ga, a p'i cèe pu jomõ pu ta ba giraya

ɲɛ wɛ, na bye pu ya dà pu na wɛ. ¹² Ga lee bɛ na, a Pyɛɛri kunni di yìri na baa kari faɲa ki na. Na she nɔ, na jaari wii ki ni, na faviire ti ye ɲa wà. A lee di wu fo fo xuuni. A wu guri na ma puga.

Yesu ya wuyɛ she Kalaapiire shuun na Emayusi koo na

¹³ Lee kadugo na a wu kalaapiire shuun wa di ganha na gaanɲi kee caɲa kiyɛ pyaa kulo la ni. Lee mɛgɛ ɲɛ na Emayusi. Lee kulo le ni Zheruzalemu tɛ wu bye kiloo kɛ ni nigin shishiin. ¹⁴ Keree kiimu bɛɛri k'a pye Zheruzalemu ni wee tuun wu ni ge, a p'i ganha na kee paari puyɛ mu. ¹⁵ Na pu yaha pu na yɔgɔ na yee ɲaha yu puyɛ mu, a Yesu ye pyaa di fulo pu na, na binne na gaanɲi ni pu ni. ¹⁶ A pu kunni di ganha na wu ɲaa, ga na bye kanna kaa la l'a pu pye pu ya wu cɛ wɛ.

¹⁷ A Yesu di pu pye: «Yee di wa ɲaari na keree kiike paari yiyɛ mu wɛ?» Ba Yesu ya yee jo wɛ, a p'i yere. Lee bi pu ɲahaya ta y'a tanha xuuni. ¹⁸ Wa mɛgɛ ki bye pu ni na Kilopasi, a wee di jo: «Ni mu ye nigin bɛ wɛ, kaa le l'a sii pye Zheruzalemu ni kii cabyaa kii na ge; wa shishiin wa Zheruzalemu ni ni wu ya li cɛ wɛ!» ¹⁹ A Yesu di pu pye: «Lee ɲɛ leke wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Kaa le l'a pye Nazareti sheen Yesu na ge gɛ! Yesu bi bye Kile tudunmɔ baraga wo. Fanha bye wu kapyegeɛ ni wu ɲɔ jomɔ ni Kile ɲaha tɔan ni sipyii pu bɛ ɲaha tɔan. ²⁰ Wɛɛ wo saraya ɲaha shɔnriveɛ ɲuɲɔfɛɛ ni wɛɛ wo ɲahagbaa fɛɛ p'a wu le shi watii keɲɛ ni, kɔnhɔ wu xhu. A pee di wu kori tige na. ²¹ Wɛɛ bi kanha na daa jo Kile w'a wu tun na pa wu ba Izirayeli sheen ɲuɲɔ wolo, ga wu nixhugo na, nijaa ɲɛ wu caɲa taanri wogo. ²² Lee bɛ na, cɛɛ pii pu wa wɛɛ ni ge, pii ya jomɔ pa jo wɛɛ mu pemu ya wɛɛ ɲaha wɔ fo xuuni ge. Pee ya soo she ɲisɔɔgɔ ke na faɲa ki na. ²³ Na ba jo na pee ya she gbo wu ɲa faɲa ki ni wɛ, ga na mɛlekɛɛ pii ɲa wà. A pee mɛlekɛɛ p'i pee pye na Yesu wa ɲii na. ²⁴ Wɛɛ kaafɛɛ pii bɛ ya she faɲa ki na, na she li ta ba cɛɛ p'a pa yi jo wɛɛ mu wɛ, ga pu ya wuyɛ pyaa ɲa wɛ.»

²⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yee kunni ɲɛ fungɔnyɔ baa fɛɛ. Kile tudunmɔ p'a yemu bɛɛri jo ge, ali yee ya daa yee bɛ na tɔvuyo na wɛ! ²⁶ Go Shɔvɔɔ wu bi sii yaa na kanha le kanhagana le na Kile di na pa wu nɔɔrɔ wu kan wu mu!» ²⁷ Lee kadugo na le l'a ka wu shizhaa na ge, a wu yee bɛɛri paari pu mu. A wu yi ɲɔ kɔn Kile tudunmɔ Musa wo nijoyo yi na, fo na she nɔ Kile tudunmɔ pusamaa bɛɛri wo nijoyo yi na.

²⁸ Kulo lemu ni kalaapiire t'a se ge, a p'i she dɛɛɲɛ lee kulo li tajege ki na. A Yesu di wuyɛ pye kanna ɲahagbaa na w'a doroo na se. ²⁹ Ga, a p'i wu ɲɛɛri na: «Pinne ni wù ni, bani caɲa k'a xɔ, jeri tapyege ni piige k'a da wɔ.» A wu sɔɔ pu mu, a p'i binne jé kanha ki ni. ³⁰ Ba liduun w'a nɔ wɛ, a p'i diin na da da li. A Yesu di buuri wu lɔ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan pu mu. ³¹ Ba Yesu ya buuri wu kan pu mu wɛ, a pu ɲii di na pahala wu na. A p'i na li cɛ na Yesu ye pyaa ki ɲɛ kii. Ga taapile ni, a p'i wii fɔ wu ni. ³² A p'i ganha na puyɛ pyi na: «W'a jo ni wɛɛ ni, na ɲɔ kɔn na Kitabuu pu jomɔ pu ɲaha yu wɛɛ mu koo li na tuun wemu ni ge, ta xɔnhɔrɔ na wɛɛ funyɔ di bi taan?»

³³ Taapile ni a p'i guri na gaanɲi Zheruzalemu ni. Ba p'a she nɔ wà wɛ, na tudunmɔ ke ni nigin wu ni kalaapiire ti bɛɛri ta p'a pinne. ³⁴ A pee di shuun wu pye: «Can na, Kafɔɔ w'a ɲɛ foro xu ni! W'a wuyɛ she Simɔ na!» ³⁵ Le l'a pye pee shuun we bɛ na koo li na ge, a pu bɛ di guri na yee bɛɛri paari pu mu, fo na she nɔ cɛgana leke na p'a Yesu ta cɛ buuri wu kegiduun wu ni ge.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

³⁶ Na pu yaha pu na pee jomɔ pu yu, a Yesu di foro yere pu niɲɛ ni na pu pye: «Kile wu ɲaniɲɛ kan yi mu!» ³⁷ A pu jaalaa di yìri, a p'i sii fya xuuni. Bani pu bi giin na yafugunɔ pee ya ɲa. ³⁸ A Yesu di pu pye: «Naha na yee d'a yi hakilee pu yirige le yirigegana le na, na ke fungɔngɔ ke tuugo yaha yiyɛ mu wɛ? ³⁹ Yi na keye yi wii ni na tɔɔyɔ yi ni, nɛye pyaa k'a sii kii. Yi na wii y'i ba gbɔn na na bɛ. Bani yafugunɔ ɲɛ ni ceexaara ni kaciiye ni wɛ, ga nɛ kunni di wa ni yi ni.» ⁴⁰ Ba w'a yee jo wɛ, na wu keye ni wu tɔɔyɔ yi she pu na. ⁴¹ A kalaapiire ti funyɔ di sii taan xuuni. Ga l'a pu fo fogana lemu na ge, lee funɲɔ ni pu ya ta dà sanha wɛ. Wee tuun wu ni a Yesu di pu pye: «Yalige yaaga na da naha yee mu

ya?»⁴² Fyakaaya di bi bye pu mu, a p'i kee ka kan wu mu. ⁴³ A wu ki shɔ na ki xa pu bæeri jii na.

Yesu ya wuyɛ she wu tudunmɔɔ pu na

⁴⁴ Lee kadugo na a wu pu pye: «Tuun wemu ni nɛ bye ni yee ni ge, go ye nɛ bi jo yee mu. Nɛ bi yee pye jo yemu bæeri y'a ka nɛ shizhaa na Musa wo saliya we, ni Kile tudunmɔɔ pu wo Kitabuu pee, ni Zaburuu Kitabu wu ni ge; jo yee bæeri jɔ ya yaa na fa.»⁴⁵ Wee tuun wu ni a Yesu di pu fungonyɔ mugi mu lee mugigana li na, kɔnhɔ p'i Kile wo Kitabu wu jomɔ pu cɛ. ⁴⁶ Lee kadugo na a wu pu pye: «L'a ka Kitabu ni na li waha l'i waha, Shɔvɔɔ wu na ba ganha, na pu na ba wu gbo. Wu cagbogo caɲa taanri wogo, w'a nɛ na foro xu ni. ⁴⁷ Wee mɛgɛ na le yɛɛ le ya yaa na jo kɔɲɔ ke wo shi wu bæeri mu, na li jɔ kɔn Zheruzalemu na na: shi wu bæeri ya yaa na yere wu jurumu wu na, na sɔɔ Kile na, kɔnhɔ wu pu jurumu wu yafa pu mu. ⁴⁸ Yee pu wa lee wo sɛɛɛɛ. ⁴⁹ Na To Kile w'a Fɛfɛɛɛ Munaa lemu wo jɔmɛɛ lɔ yi mu ge, nɛ na ba lee tun na pa yi mu. Ga yi tiin Zheruzalemu ni fɔlɔ, fo tee sɛfɛɛɛ te ba fɛnhɛ tigi yi na na yiri Kile we ni.»

Yesu ya dugi na kari fugba wu ni

⁵⁰ Ba w'a xɔ pee jomɔ pe na wɛ, na gari ni wu kalaapiire ti ni Betani kulo li shizhaa. Ba p'a nɔ wà wɛ, a wu wu keye tagi pu juyɔ na, na ganha na duba pyi pu mu. ⁵¹ Na Yesu yaha wu na wee duba wu pyi, a wu yiri laha pu tãan, na dugi kari fugba we ni. ⁵² Lee di kalaapiire ti ta t'a nuguro sin, na wu pɛɛ. Ba p'a wu pɛɛ xɔ mu wɛ, a pu fundanga wuu di guri na pa Zheruzalemu ni. ⁵³ A p'i bye tuun bæeri ni p'a she puyɛ pinne Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na Kile pɛɛ.

Yohana

Kilɛ Jozaama pe pu wa wu Ja Yesu Kirisa kaa yu ge, Yohana wo nigama

Jɔɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Zebede ni Salome yɛ wo ja wu bye wii. Wu ceborona wu bye Yakuba. Yawutu wu bye wii, fyashaa di jɛ wu labye. Kalaapiire taanri wemu fanha k'a bi jɛhɛ Yesu y'iri xuuni ge, Yohana bɛ wu bye pee ni. Tuun wemu ni p'a Yesu kori tige ki na ge, wee Yohana we ninumɔ keɛ ni w'a wu nu wu kaa le (Yohana 19:27).

Yohana ya ta sɔɔ na wuyɛ mɛgɛ yiri bada we Kitabu we ni wɛ. Ga na wuyɛ pyi na le li kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge (Yohana 13:23; 19:26; 20:2; 21:20).

We Jozaama Kitabu we kakana jɔɔ

Yohana Egilizi w'a wee na wee w'a we Kitabu we ka na wu yaha Efese kulo li ni. W'a Yesu kaa yu wɛɛ mu na wu bi se tɔɔjii nijɛhɛɛɛ ni Zheruzalemu ni kalɛɛɛ ni.

Yohana ya li shɛ na Yesu wu jɛ To Kilɛ wo Ja nigin pe we, wemu Kilɛ ya tun na pa koɔɔ puga funɔɔ ni ge. Yesu ya yi yu tɔɔjii nijɛhɛɛɛɛ ni we Kitabu we ni na Kilɛ wu jɛ wee To. W'a Yesu shɛɛ wɛɛ na na wee wu jɛ koo le, lee lemu l'a se jii sicuumɔ pu ni ge.

Jozaama Kitabu wu kafila jɔɔ

Yohana ya li shɛ na Yesu ya yu wu wo nɔɔɔ wu wo tuun wu keree na: Tuun wu sanha nɔ wɛ (Yohana 1-12); tuun w'a nɔ (Yohana 13-21).

Yohana 1 *Yohana* Batizelipye wo sɛɛri keree ni Yesu kalaapiire nizhiilee pee.

Yohana 2—12 *Yesu* ya wu sefɛɛɛɛ ti shɛ wu labye wu ni sipyiire ti niɛ ni ni jaha sheshɛɛɛ kakanhaɔaa gbarashuun ni.

Yohana 13—17 *Yesu* ya wu taanɔɔɛɛge ki shɛ wu kalaapiire ti shizhaa na.

Yohana 18—21 *Yesu* na xu, na jɛ.

Jomɔ pe pu jɛ kpɛɛngɛ n i jii sicuumɔ ge

¹ Fo taashiine li ni, na ta koɔɔ sanha yaa wɛ, wemu w'a yiri Jomɔ ge, wee ya bye na xɔ. Pee Jomɔ pu ni Kilɛ wu bye shiizhan, pee Jomɔ pu jɛ Kilɛ. ² Fo taashiine ni pee Jomɔ pe ni Kilɛ wu bye shiizhan. ³ Pee gbɔɔɔɔ ni Kilɛ ya yanmuyɔ yi bɛɛri yaa. Yaaga yaaga k'a yaa ge, kee ka shishiin ya yaa pee kadugo na wɛ. ⁴ Pee ni jii sicuumɔ ya daa. Pee jii sicuumɔ pu bi kpɛɛngɛ yeege sipyii pu mu. ⁵ Kee kpɛɛngɛ k'a jii nibiige ki ni sipyii pu mu, ga nibiige ki sipyii p'i ya ta sɔɔ ki na wɛ.

⁶ A Kilɛ di nɔ wa tun, wee mɛgɛ ki bye na Yohana. ⁷ Wee ya pa bye sɛɛri na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu, kɔnhɔ pu bɛɛri di dɔ kee kpɛɛngɛ ki na, wee baraga ni. ⁸ Weeye pyaa bi ta pye kpɛɛngɛ ki wɛ, ga wu kapana jɔɔ k'a pye na kpɛɛngɛ ki kaa yu sipyii pu mu, ⁹ Pee jomɔ p'a bye kpɛɛngɛ can can wogo. Pee ya pa koɔɔ na, na ba ganha na kpɛɛngɛ yeege sipyii pu bɛɛri mu. ¹⁰ Pee bye koɔɔ na, pee shiin gbɔɔɔɔ ni koɔɔ ya yaa. Ga koɔɔ sipyii di ya ta sɔɔ pee na wɛ. ¹¹ P'a tigi puyɛ pyaa fiige shɛɛn mu, ga pee di ya ta sɔɔ pu na wɛ. ¹² Ga lee bɛ na, shɛɛn nigin nigin ya sɔɔ pu na, na dɔ pu na; a Jomɔ p'i fanha kan pee mu na pu pye Kilɛ nagoo. ¹³ Pee ya ta se sipyii segana na wɛ, p'i ya se sipyii wo daan na mu funɔɔ ni wɛ, p'i ya se nɔ bɛ wo jidaan funɔɔ ni wɛ. Ga Kilɛ yɛ pyaa wo jidaan funɔɔ ni p'a pye wu nagoo.

Jomɔ p'a jɛri sipya

¹⁴ Ayiwa, pee jomɔ pe, p'a jɛri sipya, na ba diin wɛɛ niɛ ni, a wɛɛ di pu nɔɔɔ wu wii, Ja nigin pe wu w'a foro Kilɛ ni ge, na wu ta wee wo. Wee w'a sii fɛɛɛɛ ni can wu Kafɔɔ.

¹⁵ Wee kaa Yohana bi yu, na mujuu waa na sipyiire ti pyi: «Nɔ wemu kaa nɛ jo, jo w'a ma nɛ kadugo ge, wee bye nɛ jaha na; bani yani nɛ wu se ge, wee bye na xɔ. Wee wu jɛ wɛ.» ¹⁶ Wɛɛ bɛɛri ya wu tahaa ta wu fɛɛɛɛ nigbɔ pu ni, na duba bɛ ta na fara duba

na. ¹⁷ Kile tudunmāo Musa baraga ni Kile ya wu saliya jomēhēē ki kan wēē mu. Ga Yesu Kirisa baraga ni wēē ya fēremē ni can cē. ¹⁸ Sipyā wa shishiin sanha Kile ja bada wē. Ja nigin pe wu wu jē Kile, na jē ni wu To Kile ni shiizhan ge, wee w'a wēē pye wēē ya To Kile wu cē.

Yohana Batizelipye wo Kile jomā yere
(*Macoo 3:1-12; Marika 1:1-8; Luka 3:1-18*)

¹⁹ Pe p'a pye Yohana Batizelipye wo Kile jomā pe, tuun wemu ni Yawutuu jurofēē p'a pa saraya naha shōonrivōō ni Kile-pēēēē pugbōhō ki kapyebyii pu tun wu mu ge. Tudunmāo p'a yiri Zheruzalemu ni na pa wu yiri na ba wu yege na: «Jōgō mu di jē wē?» ²⁰ Yohana ya ta li pye ḡmōhōrō kaa wē, na yi tii jo pu mu na: «Nē jē Shōvōō wu wē.» ²¹ A p'i wu yege na: «Wee tuun wu ni mu di jē jōgō wē? Kile tudunmāo Eli gē?» A wu jo: «Nē jē Eli wē.» A p'i wu pye sanha na: «P'a Kile tudunmāo wemu kaa jo ge, mu wu wa gē?» A wu jo: «Ahayi.» ²² Wee tuun wu ni a p'i jo: «Mu d'a sii jōgō wē? Ya jo wū mu gē, kōnhō wū bē di shē yee jo wū tunvēē pu mu. Jōgō yē pyaa mu d'a sii wē?» ²³ A Yohana di pu jō shō ni Kile tudunmāo Ezayi wo jomā pa ni na:

«Sipyā wa w'a mujuu waa sipōnō ki ni na:

«Yi Kafōō wu koo li tiil!»*

Nē wu jē wee sipyā wē.»

²⁴ Piimu p'a bi tun Yohana mu ge, Farizhēēn pii bye pee ni. ²⁵ A pee di wu yege sanha na: «Mu bye mu di jē Shōvōō wu wē, mu di jē Eli wē, Kile tudunmāo wemu kaa p'a jo ge, mu di jē wee bē wē, wee tuun wu ni naha na mu di batizeli pyi wē?» ²⁶ A Yohana di pu jō shō na: «Nē wi ge, nē sipyii batizeni lōhō yē ni, ga sipyā watii wa wà yee niḡē ni na xō, yee di ya wee cē wē. ²⁷ Wee w'a ma nē kadugo, nē yaa ni wu tanhaya mēēē bē zanha ni wē.» ²⁸ Kii keree kii ya pye kulo lemu ni ge, lee mēge jē Bētani. Lee wa Zhurudēn Gba wu Kile-nōhō ki na. Wee xuu wu ni Yohana bi sipyii pu batizeni.

Kile wo Dubyapige ki jē Yesu

²⁹ Kee caḡa ki jimuguro ti na, a Yohana di Yesu ja wu na ma wu mu, na jo: «Kile wo Dubyapige ke ki da ba koḡō ki jurumu wu lō laha wà ge, kee ki wa mē. ³⁰ Ná wemu kaa nē jo yee mu ge, jo: «We w'a ma nē kadugo ge, wee bye wà fo taashiinē li ni. W'a pye wà na ta nē sanha se wē.» Wee wu jē wē. ³¹ Nē kunni bi sanha wu cē wē, ga nē pa sipyii pu batizeni lōhō ni, kōnhō di wu shē Izirayeli sipyii pu na.»

³² Yohana ya Yesu kaa jo sipyii pu mu na: «Nē Kile Munaa ja l'a tigi na yiri fugba we ni, na ba diin wu na ba gbeḡbe shazhira jē wē. ³³ Nēyē pyaa bi ta wu cē wē, ga Kile wemu w'a nē tun na nē w'a sipyii pu batizeni lōhō ki ni ge, wee ya jo na: «Ma ba Kile Munaa ja l'a tigi na pa diin ná wemu na, wee w'a da ba batizeli wu pyi Fēfēēē Munaa ni.» ³⁴ A nē shiin di li ja mu, na bye li sēeri, na pee jomā pe yu na Kile Ja wu jē wee ná wē.»

Yesu kalaapiire nizhiilee

³⁵ Kee caḡa ki jimuguro ti na, Yohana ni wu kalaapiire shuun wa bi yere wà sanha. ³⁶ A wu Yesu ja wu na doroo, na ganha na wu wii, na ba jo: «Kile wo Dubyapige ki ke!» ³⁷ Ba Yohana wo kalaapiire shuun w'a wee kafila wu logo wē, na daha Yesu fēni. ³⁸ A Yesu di ḡmahana jēri, na pee ta p'a taha wu fēni, na pee yege na: «Naha yee di zhaa wē?» A pee di wu pye: «Rabi, (Lee kōri jē «Karamōgōḡbō») mii mu d'a tigi wē?» ³⁹ A wu pu jō shō na: «Yi pa ki wii.» A p'i binne kari ni wu ni, na shē wu tatigiḡē ki ja. Lee bi caḡa ki ta k'a tigi na nō lēēēē ke ni gbaara wu na (16h00), a p'i caḡa ki saḡa xō wà.

⁴⁰ Kalaapiire shuun wemu w'a Yohana kafila wu logo na daha Yesu fēni ge, wa mēge bye Andire, wee jē Simō Pyēēri cuun. ⁴¹ A Andire di fēnhē shē wu nahafōō Simō yiri na shē wu pye: «Wēē ya Kirisa wu ja,» (lee kōri jē «Kile ya wemu shōonri lō ge.») ⁴² Lee kadugo na a Andire di gari ni Simō ni Yesu yiri. A Yesu di Simō wii na wu pye: «Yohana ja Simō wu jē mu. Mēge katii ki da le nime mu na, kee jē Sefasi.» (Kee kōri jē «Faakagerēē.»)

* 1:23 Ezayi 40:30

Yesu ya Filipe ni Nataɗɗeli yiri; a p'i daha wu feni

⁴³ Kee caɗa ki jimuguro ti na, a Yesu di jo na wee da zhe Galile fiige ki ni. A wu nigariwo di jiri Filipe na na wu pye: «Taha na feni.» ⁴⁴ Filipe bi bye Betisayida kulo li shen wa, lee kulo le ninunɔ shɛen pu bye Andire ni Pyɛeri bɛ. ⁴⁵ Lee kadugo na a Filipe di ba Nataɗɗeli na na wu pye: «Kile tudunmɔɔ Musa ya sipya wemu kaa jo Kile wo saliya Kitabu wu ni, a Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛ di wu kaa jo pu wo Kitabu pu ni ge, wɛe ya wee na. Wee jɛ Yusufu ja Yesu na yiri Nazareti kulo li ni.» ⁴⁶ A Nataɗɗeli di wu pye: «Dii yasaɗa di da ja voro Nazareti ni wɛ?» A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Pa wu wii.» ⁴⁷ Ba Yesu ya Nataɗɗeli nibawo na tuun wemu ni wɛ, na jo: «Izirayeli see sipya wa we, naɗmahara jɛ wemu zɔ ni wɛ.» ⁴⁸ A Nataɗɗeli di wu yege na: «Mii mu d'a nɛ ta cɛ wɛ?» A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Nɛ jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan, na ta Filipe sanha mu yiri wɛ.» ⁴⁹ A Nataɗɗeli di gaala, na jo: «Wu Karamɔɔ, Kile Ja mu ya sii, Izirayeli wo saan we!» ⁵⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ mu pye jo nɛ jii bye mu ni na mu yaha nitoodige ki taan ge, lee ye l'a mu pye mu ya da nɛ na ya? Ma na ba kagbɔhɔɔ kii bɛ na kiimu k'a ye le na ge!» ⁵¹ A wu jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu jo yi na ba fugba wu jɔ na k'a mugi, na Kile wo melekɛɛ pii naa pu na duri na diri Sipya Ja wu na.»

2

Cekaanra te t'a pye Kana kulo li ni ge

¹ Lee kadugo na, caɗa taanri wogo ki na, cekaanra bi bye kulo la ni, lee mɛge jɛ na Kana. Lee bye Galile fiige ki kulo la. Yesu nu wu bye tee cekaanra ti ni. ² P'a bi Yesu ni wu kalaapiire ti bɛ yiri tee cekaanra ti ni. ³ Ba duven w'a pa guunɔ wɛ, a Yesu nu wu fulu wu na na wu pye: «Pu duven w'a kuunɔ.» ⁴ Ga, a Yesu di wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ganha bu da le yaha li ma cɔnri wɛ, nɛ wo tuun w'a sanha nɔ wɛ.» ⁵ A Yesu nu wu kapyebyii pu pye: «Wu ba yemu bɛeri jo yi mu, yi lee pye.»

⁶ Yawutuu pu bi pɛye gbaara wa tɛ na wolo faaya yi ni. Yee wo lohɔ pu bi gori na daga na puyɛ jii na bɛ ni pu fɛfɛrɛ kalɛgɛɛ ki ni. Lohɔ litirilee xhuu nigin (100) shishiin bi jin pɛgɛ ka bɛeri ni. ⁷ A Yesu di kapyebyii pu pye: «Yi ye pɛye ye ji ni lohɔ ni.» A p'i yi ji fo yi jɔyɔ ye na. ⁸ A wu guri pu pye: «Yi ka ko she gan yalige ki naha shɔɔnriwɔɔ wu mu.» A pee di ka ko kari. ⁹ Lohɔ ke k'a jɛri na pye duven wu ge, a yalige ki naha shɔɔnriwɔɔ wu kee jɛhɛ. Ga wee bi wee duven wu taforogo cɛ wɛ. Ga kapyebyii piimu p'a bi lohɔ ki ko ge, pee kunni bi wu taforogo cɛ. A yalige ki naha shɔɔnriwɔɔ wu cenabun poo wu yiri, ¹⁰ na wu pye: «Sipyii bɛeri ma fɛnhɛ duven nidan wu loolo. Pu bu wee niɗɗɛmɛ gba, wemu ya taan xuuni wɛ, p'a na wee loolo. Ga, a mu kunni di dɛrɛ ma wo duven nidan wu yaha fo nime.»

¹¹ Le l'a pye Yesu naha shɛshɛrɛ kakanhanɗa ki bɛeri nizhiine. Lee ya pye Kana ni, Galile fiige ki ni. Yesu ya wu sefɛrɛ she. Ba kalaapiire t'a lee na wɛ, na da wu na.

¹² Lee nibyexhoo na, a Yesu ni wu nu, ni wu ceboronamaa, ni wu kalaapiire t'i gari Kaperinɔmɔ kulo li ni. A p'i cabyaa kii pye wà.

*Yesu ya Kile-pɛɛɗɛ pugbɔhɔ ki pye fɛfɛɛ
(Macoo 21:12-13; Marika 11:15-17; Luka 19:45-46)*

¹³ Ba Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'a tɛɛɗɛ wɛ, a Yesu di gari Zheruzalɛmu ni, ¹⁴ na she sipyii pii ta Kile-pɛɛɗɛ pugbɔhɔ ki kaɗa ki ni, pu na niyɛ, ni dubyaa, ni gbege shazhira pɛrɛ saraya wolovɛɛ pu mu. Wari faavɛɛ pu bɛ d'a tiin wà pu tabalaa taan, na saraya wolovɛɛ pu wari wu fari pu mu. ¹⁵ Ba w'a she pu ta mu wɛ, na she mɛrɛ pye susɔ, na pee bɛeri kɔri yege Kile-pɛɛɗɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu niyɛ ni pu dubyaa ni, na wari faavɛɛ pu wo tabalaa pu jɛri buri, na pu wari wu wo jirɛ na. ¹⁶ A wu gbege shazhɛrɛ pɛrɛvɛɛ pu pye: «Yi te lɔ laha naha! Yi ganha da na To wu puga ki pye jagi tapyege wɛ!»

¹⁷ Ba Yesu ya lee pye wɛ, a wu kalaapiire ti funɗɔ di do Kitabu jomɔ pa na na:

«Mu puga ki kaa ya dan nɛ ni tɛhɛnɛ baa,

n'a na funɲo shaa ni ki ni xuuni.»*

¹⁸ Lee kadugo na a Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'i wu pye: «Naha sheshɛɛɛ teke mu di da já bye tee di li she na kanii wa mu li bye na wɛ?» ¹⁹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yi ke Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ke ja, di ki yereɲɛ cabyaa taanri funɲo ni.» ²⁰ A p'i wu pye: «Go yee kelee shishɛɛɛ ni gbaara (46) p'a pye na ke Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ke yereɲɛ de! Wee tuun wu ni mu di maye wii jɔgɔ mu wu já kee yereɲɛvonɔ yereɲɛ cabyaa taanri funɲo ni wɛ?» ²¹ Ga Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ kemu kaa Yesu bi yu ge, kee bye wuyɛ pyaa ceɲuuro. ²² Ba Yesu ya pa ɲɛ na foro xu ni wɛ, a wu kalaapiire ti funyɔ di do na w'a yi jo. A p'i dà Kile Kafila wu na, Yesu bi yemu bæri jo ge, na dà yee be na.

Yesu ya sipyii fungɔnyɔ keree cɛ

²³ Na Yesu yaha Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li tuun wu ni, a sipyinehemɛɛ di wu naha sheshɛɛɛ kakanhaɲaa ki ɲa na dà wu na. ²⁴ Ga Yesu ya ta wuyɛ yaha pu keɲɛ na wɛ, bani w'a bi pu fungɔnyɔ keree bæri cɛ. ²⁵ Wu mago bye li na nago sipya wa wu na sipya wa keree jo wu mu wɛ, bani wu bi sipyii bæri fungɔnyɔ keree cɛ.

3

Yesu ni Nikodemu keree

¹ Farizhen wa bye wà, wu mɛge bye Nikodemu. Yawutuu pu ɲuɲɔfɔɔ wa wu bye wii. ² A wee di ba she Yesu yiri caɲa ka piige ni, na wu pye: «Wù Karamɔgɔ, naha sheshɛɛɛ kakanhaɲaa kii mu ya sii na byi ge, sipya wa shishiin da já da ki pyi ni Kile ɲɛ ni ma ni wɛ. Lee wuu na wèe ya li cɛ, jo Kile w'a mu tun mu wu pa wèe kalaa.» ³ A Yesu di wu pye: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, sipya wemu ya sevonɔ se wɛ, weefɔɔ da já jé Kile wo saanra ti ni wɛ.» ⁴ A Nikodemu di Yesu pye: «Sipya wemu ya le xɔ ge, dii weefɔɔ di da já sevonɔ se wɛ? Wu kunni wa da já guri jé wu nu funɲo ni pu kuri se wɛ?» ⁵ A Yesu di wu pye: «Sipya wemu ya se lohɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa gbɔɔɔ ni wɛ, weefɔɔ da já jé Kile wo saanra ti ni wɛ. ⁶ Bani sipyii ya piimu se ge, pee ɲɛ ceɲuuro wuu. Piimu p'a se Kile wo Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni ge, pee ya ɲaari lee wo ɲaarigana na. ⁷ Ne na ma pye, li waha l'i waha y'a yaa na sevonɔ se, lee ganha bu da ma fo wɛ. ⁸ Ki ɲidaan tashɛge ni kafɛɛge ya se m'a ki tunmɔ logo, ga ma di wa da ki taforogo ni ki tashɛge be cɛ wɛ. Sipya wemu bæri w'a se Kile Munaa li gbɔɔɔ ni ge, mu li ɲɛ weefɔɔ shizhaa na.»

⁹ Ayiwa, a Nikodemu di Yesu pye: «Kii keree kii bæri di da já bye pyegana leke na wɛ?» ¹⁰ A Yesu di wu pye: «Mu na ɲɛ Izirayeli karamɔgɔgbɔ, lee be na mu di ya kii keree kii naha cɛ-ɛ ya? ¹¹ Can can na, n'a da yi jo ma mu, le wèe ya cɛ ge, lee wèe ya yu; le wèe ya ɲa ge, lee wo sɛɛɛɛ be wèe ɲɛ. Ga yee wa giin y'i sɔɔ wèe wo sɛɛri keree ki na wɛ. ¹² Ne na ɲiɲɛ ke wo keree naha yu yee mu, yee di ya daa kee na wɛ, ne bu fugba we wo keree jo yee mu, yee na bye dii na dà kee na wɛ? ¹³ Wa shishiin wa sanha dugi ɲa fugba we ni wɛ, fo Sipya Ja wu yɛ, wee wemu w'a yiri fugba wu ni na tigi ge. ¹⁴ Kile tudunmɔɔ Musa wo tuun wu ni, na wu yaha siponɔ ki ni, w'a tɔɔɔɔ daɲaa yàa na pye wɔ, na wu yirige suri tinne la ni sipyii pu ɲiɲɛ ni. Yirigegana lemu na w'a wɔ wu yirige ge, li waha l'i waha, mu Sipya Ja wu be ya yàa na pa yirige lee yirigegana li na, ¹⁵ kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee di ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta.»

¹⁶ Bani koɲɔ ya taan Kile mu tɛhɛɛ baa, fo w'a sɔɔ na wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ sipyaa sipya w'a dà wu na ge, wee ganha bu gyɛɛgi wɛ, ga wu ɲii sicuumɔ nixhɔbaama ta. ¹⁷ Kile ya ta wu Ja wu tun na pa koɲɔ na, kɔnhɔ wu ba kiiri kɔn sipyii na wɛ, ga w'a wu tun na pa, kɔnhɔ koɲɔ sipyii di shɔ wu baraga ni.

¹⁸ Sipya wemu bu dà wu na, Kile da ga ba kiiri kɔn weefɔɔ na wɛ. Ga wemu bu bye wu ya dà wu na wɛ, kiiri ya kɔn xɔ weefɔɔ na. Bani Ja nigin wemu w'a foro Kile ni ge, wu ya dà wee na wɛ. ¹⁹ Wee kiiri wu kakɔɔn le: Kile wo kpɛɛngɛ k'a pa koɲɔ na, ga, a sipyii jurumu w'i pu pye p'a piige pɔɔɔɔ kee kpɛɛngɛ ki na. ²⁰ Bani sipya wemu w'a kuumɔ pyi ge, Kile wo kpɛɛngɛ ki ya dan wee ni wɛ. Wu ya sɔɔ be wu foro kee kpɛɛngɛ ki na wɛ. Bani

* 2:17 Zaburuu 69:9

weefɔɔ ma fyagi, kɔnhɔ sipyii ganha bu wu kakuuyo ce we. ²¹ Ga sipya wemu w'a can wu koo jaari ge, kpɛɛngɛ na weefɔɔ ma wu keree pyi, kɔnhɔ sipyii bɛɛri di ki ja, p'i li ce na wee ya Kile koo li jaari.

Yohana ya yemu jo Yesu shizhaa na ge

²² Lee kadugo na a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Zheruzalemu ni na kari Zhude fiige ki xuu wa betii ni. A wu tuun wa pye wà ni pu ni na sipyiiire ti batizeni. ²³ Lee bi Yohana bɛ ta wu na sipyii pii batizeni xuu wa ni wee mɛgɛ jɛ Enɔ, wee xuu wu jɛ Salimu kulo li kabanugo. Bani gba lɔhɔ nijehɛɛ ki bye wee xuu wu ni. Sipyiiire ti bi se wu yiri na wu pu batize. ²⁴ Lee ya pye na ta Yohana sanha le kaso wu ni we.

²⁵ Caɗa ka, nakaara ya jé Yohana wo kalaapiire ta, ni Yawutu wa tɛ ni, fɛfɛɛɛɛ kalɛgɛɛ ki shizhaa na Yawutuu pu kabaɗa na. ²⁶ Tee nakaara ti wuu na a Yohana wo kalaapiire t'i she wu pye: «Wù Karamɔgɔ, ma ni ná wemu wu bye Zhurudɛn Gba wu kadugo ge, ni mu ya wu kaa jo ge, li wii wee ya sipyii batizeni nime. Sipyii pu bɛɛri di se wee yiri.» ²⁷ A Yohana di pu jɔ shɔ na: «Kile ya lemu kan sipya wemu mu we, ta wu na já lee ta? ²⁸ Yeeye pyaa wa li fiin na nɛ yee pye jo Kile ya Shɔwɔɔ wemu tun ge, wee wa nɛ we, ga Kile ya nɛ tun na pa wu naha na ye.» ²⁹ Lee kadugo na a Yohana di talenɛ la jo na: «Cenabun poo wo wu jɛ wu cenabun. Cenabun poo wu najii wu kunni niyerege ye ki ma bye wu tãan. Wu bu cenabun poo wu mujuu logo, w'a fundanga ta xuuni cenabun poo wu mujuu li wuu na. Kee fundanga ki tuugo ki jɛ nɛ wogo ke. Kee fundanga k'a pɛɛ fo na nɔ ki tɛhɛnɛ na. ³⁰ Li waha l'i waha, la ya yaa na faraa wee wo pɛɛɛɛ ki na nime, la di da foro nɛ wo pɛɛɛɛ ki ni.»

Sipya we w'a yiri fugba wu ni na pa ge

³¹ A Yohana di jo sanha na: «Wemu w'a foro Kile ni ge, wee wu jɛ sipyii pu bɛɛri jɔɗɔ ni. Ga wemu w'a foro jɔɗɛ ni ge, wee jɛ nɔhɔdaan wo, jɔɗɛ keree wee ya yu. Wemu w'a pa na yiri fugba wu ni ge, wee wu jɛ pu bɛɛri jɔɗɔfɔɔ. ³² W'a yemu ja na yemu logo ge, yee w'a yu. Ga wa shishiin ya ta sɔɔ wu nijoyo yi na we, fo sheɛn nigin nigin ye. ³³ Sipya wemu bɛɛri w'a sɔɔ wu nijoyo yi na ge, wee ma li sheɛ na fiinɛ na can jɛ Kile ni. ³⁴ Bani Kile ya wemu tun ge, Kile jomɔ wee ya yu. Kile ya Fɛfɛɛɛɛ Munaa taga wee ji. ³⁵ To Kile Ja wu kaa ya dan wu ni, w'a sefɛɛɛɛ ti le wu keɗɛ ni yaɗmuyɔ bɛɛri na. ³⁶ Wemu w'a dà Kile Ja wu na ge, jii sicuumɔ nixhɔbaama wa weefɔɔ mu. Ga wemu ya dà Kile Ja wu na we, wee da jii sicuumɔ pu ta we. Ga Kile wo loyire li na gori yaha weefɔɔ na.»

4

Yawutuu ya shi wemu kɔ ge, Yesu ya tigi wee mu

¹ Ayiwa, Farizhɛɛn p'a pa yi logo na Yesu ya kalaapiire nijehɛɛ taa na toro Yohana tãan, na pu batizeni. ² Ga na ta Yesu ye pyaa bi ta na batizeli wu pyi we, fo wu kalaapiire. ³ Tuun wemu ni Yesu ya pa pee jomɔ pu logo ge, a wu foro Zhude fiige ki ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴ Wu nigariwo bi yaa na Samari fiige ki ja toro. ⁵ A wu she nɔ Samari kulo la ni, lee mɛgɛ jɛ na Sikari. Yakuba bi tɛgɛ kemu kan wu ja Yusufu mu fo l'a mɔ ge, kee kabanugo Sikari bye. ⁶ Keɗɛ ka ki bi bye Yakuba mu wà wee xuu wu ni. Ba Yesu ya kanha jara li tãan we, na diin kee keɗɛ ki jɔ na. Lee bi caɗa ki ta jɔɗɛ niɛ ni.

⁷ A Samari shɛn cee wa di ba wà lɔhɔ takogo ni. A Yesu di wu pye: «Na kan lɔhɔ di gba!» ⁸ Lee bi Yesu kalaapiire ti ta t'a kari kanha ki ni yalige tashɔgɔ ni. ⁹ A wee Samari shɛn cee wu Yesu pye: «Ee, mu wemu wu jɛ Yawutu ge, jaha na mu d'a sɔɔ na logbaga jɛɛri nɛ mu na ta nɛ jɛ Samari shɛn we?» Cee w'a yee jo bani Yawutuu bi ta sɔɔ kaa la shishiin li pu ni Samari sheɛn pinne we. ¹⁰ A Yesu di wu jɔ shɔ na: «Cee we, Kile ya yaaga kemu kaan ma ni ge, mu da bi kee ce, sipya wemu w'a logbaga ki jɛɛri mu mu ge, na wee bɛ ce, muye pyaa ki bi da logbaga jɛɛri wu mu. Wu bi da lɔhɔ kan mu mu, kemu k'a jii sicuumɔ kaan sipyii bɛɛri mu ge.» ¹¹ A cee wu wu pye: «Karamɔgɔna we, goɗɔ jɛ mu mu we, keɗɛ ki d'a cogi, mii mu di da kee jii sicuumɔ lɔhɔ ki ta di gan nɛ mu we? ¹² Wèè tole Yakuba w'a ke keɗɛ ke kan wèè mu. Wuye pyaa, ni wu nagoo, ni wu yapɔɔɔ yi bi

kee lóhó gbuu. Ayiwa, mu wa giin na mu ya ye wèe tole Yakuba na gè?» ¹³ A Yesu di wu jò shò na: «Wa bèeri w'a ke keenje ke lóhó gba ge, waga na ba weefóo ta sanha. ¹⁴ Ga lóhó ke n'e gaan ge, wa bèeri w'a kee gba ge, waga da ba weefóo ta nige bada w'e. Bani lóhó ke n'a da gan weefóo mu ge, kee na ba bye lobulowii na buloo na foro wu funjò ni, na jii sicuumò nixhóbaama kan wu mu.» ¹⁵ A cee wu Yesu pye: «Karamógona we, kee lóhó ki kan na mu di gba, kónhó waga ganha bu na ta nige, di ba lóhó shaa naha sanha w'e.»

¹⁶ A Yesu di wu pye: «She ma poo wu yiri pa naha.» ¹⁷ A wu Yesu pye: «Ná wa na mu w'e.» A Yesu di wu pye: «Can m'a jo na ná j'e ma mu w'e. ¹⁸ Bani m'a jé xó namaa kaguro mu. Ná wemu b'e w'a jé ma mu nime ge, wee b'e wa ma poo w'e. Can m'a jo.» ¹⁹ A cee wu wu pye: «Karamógona we, n'e mu s'eri na mu ta Kile tudunmò. ²⁰ Wèe Samari sh'een, ke faaboborjò ke na wèe sef'el'ee ya Kile pe'le. Ga yee Yawutuu di yu na tap'e'enge katii wa Kile na ni Zheruzalemu b'e w'e.» ²¹ A Yesu di wu jò shò na: «Dà na na! Canja ka wa ma, y'a da ba To Kile pe'le ke faaboborjò ke na w'e, kelee Zheruzalemu b'e ni w'e. ²² Wemu yee Samari sh'een ya be'le ge, yee ya wu c'e w'e, ga wemu wèe Yawutuu ya be'le ge, wèe ya wu c'e, bani wèe Yawutuu ni Shòwò w'à foro. ²³ Ga canja ka wa ma, kee ya nò xó. Piimu p'a To Kile pe'le see na ge, pee na ba wu pe'le munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu sh'ee ge. Bani piimu p'a kee p'e'enge ki tuugo pyi ge, pee To Kile ya zhaa. ²⁴ Kile j'e Munaa. Piimu p'a wu pe'le ge, li waha l'i waha, pee ya yaa na wu pe'le munaa baraga ni, lee lemu l'a can wu sh'ee ge.» ²⁵ A cee wu wu pye: «N'e li c'e jo Shòwò wu na ba ba, (lee kóri j'e «Kile ya wemu shòonri lo ge.)) Wee ba ba tuun wemu ni, wu na ba keree ki bèeri naha jo wèe mu.» ²⁶ A Yesu di cee wu pye: «N'e wemu w'a yu ni mu ni ge, n'e wu j'e wii.»

²⁷ Na Yesu ni cee wu yaha pee jomò pu na, a kalaapiire t'i ba na yiri yalige ki tashògo ni. Ba pee ya pa Yesu ta wu na yu ni cee wu ni w'e, a l'i pu naha wò. Ga wa shishiin ya sòo na wu pye: «Naha kaa m'a yegee cee wu mu w'e?» kelee «Naha na m'a yu ni wu ni w'e?» ²⁸ A cee wu kunni di wu lokoyaaga ki yaha keenje ki na, na guri kari kanha ki funjò ni, na she sipyii pu pye: ²⁹ «Yi pa ná wa wii, w'a n'e kapye'el'ee bèeri jo n'e mu. Kónhó wee di j'e Shòwò we-e d'e?» ³⁰ A sipyii p'i yiri kanha ki funjò ni na pa Yesu yíri.

³¹ Lee bi kalaapiire ti ta t'a Yesu j'eri na: «Wù Karamógò, jò may'e na, m'a ganha li ba.» ³² Ga, a wu pu jò shò na: «Yalige ka wa n'e mu na li, yee di wa kee c'e w'e.» ³³ A kalaapiire t'i ganha na tiye yegee na: «Ba kónhó wa w'a pa yalige ka kan wu mu w'e?» ³⁴ A Yesu di pu pye: «We w'a n'e tun ge, n'e na wee jidaan pyi; kapye'enge kii w'a kan n'e mu ge, na kee b'e jò fa, lee j'e jò yalige yaaga n'e mu.» ³⁵ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Ta yee kunni ma yu we tuun we ni, na yeye shish'ere wu j'e wèe ni yalòòo ti t'e ni w'e? Ga n'a da yi jo yi mu, «Yi kereye yi wii xuuni!» Shinma w'a l'e, wu kònduun w'a nò xó. ³⁶ Wemu w'a shinma wu kòon ge, wee ya wu saraa taa na xó; w'a shinma pya wu pinne yaha jii sicuumò nixhóbaama pu wuu na. Lee pyegana li na, shinma nuguvòo we ni wu kònvòo we, pu shuun wu bèeri na fundanga ta shiizhan. ³⁷ Bani talene lemu l'a yu na: «Wa na ba yeme nugi, watii na ba wee shinma wu kòn ge,» lee j'e can. ³⁸ Yee ya t'eg'e kemu nugi w'e, n'e yee tun yee pu she kee shinma kòn. Piitiilee p'a kee pye, a yee di kuduun ta pee wo kapye'enge ki ni.»

³⁹ A Samari sh'een nijehemee di dà Yesu na le kulo le ni cee wu wo kafila wu wuu na. Bani cee w'a pu pye: «W'a n'e kapye'el'ee bèeri jo n'e mu.» ⁴⁰ Lee wuu na a Samari sh'een p'i yiri kanha ki funjò ni na she Yesu yíri. Ba p'a nò wà w'e, na Yesu j'eri na wu tiin pu yíri. A wu sòo na cabyaa shuun pye pu yíri. ⁴¹ Yesu ya cabyaa shuun wemu pye lee kulo li ni ge, a sipyinhemee piitiilee di dà wu na sanha wu kafila wu wuu na. ⁴² A pee di cee wu pye: «Wèe ya ta dà wu na mu wo jomò pu ye wuu na-e d'e. Ga wèeye pyaa ya wu jomò pu logo, a wèe di li c'e can na na wee wu j'e korjò ki Shòwò wuy'e pyaa.»

Yesu ya Galile fiige ki sipyigbò wa wo ja cuunjo

⁴³ Ba kee cabyaa shuun w'a toro w'e, a Yesu ni wu kalaapiire t'i foro Sikari kolo li ni na kari Galile fiige ki ni. ⁴⁴ Yesu ye pyaa bi jo na: «Kile tudunmò wa shishiin ya p'e'enge taa wu to kulo ni w'e.» ⁴⁵ Ga, ba p'a nò Galile fiige ki ni w'e, a Galile sh'een di pu junjò círi ni

fundanga ni. Bani Yesu bi keree kiimu bæri pye Zheruzalemu ni Yawutuu Nuwuuro ti wo Kalene li ni ge, Galile shæen pu bi kee bæri ja, bani puye pyaa be bi she lee kalene li ni.

⁴⁶ Wee tuun wu ni a Yesu di guri pa sanha Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni. Wee xuu wu ni w'a bi lóhó ki jëri na pye duven. Lee bi fiige ki sipyigbo wa ta Kapërinómó kulo li ni; wee ja bi cuunjo wë. ⁴⁷ Ba wee ná w'a logo na Yesu ya yìri Zhude ni na pa Galile ni wë, a wu gari wu yìri, na she wu jëeri na wu pa Kapërinómó ni, na wee ja w'a taxuyo shaa, wu she wu cuunjo. ⁴⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Ta le yahagana le na yee wa da yiye yaha ge? Yee ya naha sheshëere kakanhaŋaa ni kagbóhó ja wë, yee da ga dà bada wë.» ⁴⁹ Ga, a wee ná wu Yesu pye: «Karamógona we, jò maye na m'a ba nime, kónhó wù ja wu ganha bu xhu wë.» ⁵⁰ Wee tuun wu ni a Yesu di wu pye: «Kuri m'a gaanji ma ja w'a cuunjo.» A wee ná wu dà Yesu kafila wu na, na guri kari. ⁵¹ Ba w'a kuri na gaanji wë, a wu kapyebyii p'i she wu juŋjo círi koo li na, na wu pye: «Ma ja w'a cuunjo.» ⁵² A wu pu yege na tuun weke ni wu d'a cuunjo wë? A p'i jo na tanaa ceefuuro t'a wu yaha na canja ki yaha k'a fiin (13h00). ⁵³ Taapile ni a pya wu to wu li ce na wee tuun wu ninumó ni Yesu ya wee pye: «Ma ja w'a cuunjo.» A wee ná wu ni wu puga shæen bæri di dà Yesu na.

⁵⁴ Ayiwa, ba Yesu ya foro Zhude fiige ki ni na kuri Galile fiige ki ni wë, le l'a pye wu naha sheshëere kakanhana shuun wuu.

5

Yesu ya faan wa cuunjo

¹ Ayiwa, lee kadugo na kalegbó la bye Yawutuu pu mu Zheruzalemu ni. A Yesu be di she lee ni. ² Zheruzalemu kulo li ni, kujóó lemu ni dubyaa pu ma jin ge, lóhó ka bye wà wege ka ni lee kabanugo. P'a bi kee wege ki mege yiri Yawutuu jomó pu ni na Betisayida. Gbalaa kaguro wu bi yereŋe kee wege ki kabanugo. ³ Yama fëe nijehemëe pu bi sinne pee gbalaa pu nòhó ni. Fyennmëe, ni tóogegeye fëe, ni faannaa, [pee bæri bi ma lóhó ki sigëe, ki ba jëhe. ⁴ Bani Kafóó wo meleke wa wu ma digi lóhó ki ni tuun wa ni, na ki jëhe. Ba wee ya lóhó ki jëhe xó wë, yama fóó wemu bu fënhe tigi kee ni, yama tuugo kemu bæri ki jë weefóó na ge, pee na xhó.] ⁵ Ná wa bye wà wee bi yee kelee taanri ni gbarataanri (38) ta na yá. ⁶ Ba Yesu ya wee ná wu ja w'a sinne wë, na li ce na w'a mó wu yama pu na. A wu wu yege na: «Mu funjo ki wa m'a juunjo ge?» ⁷ A wu Yesu jò shó na: «Karamógona we, lóhó ki ba jëhe, sipya wa ne mu wemu na ne lo di dirige ki ni wë. Ne bu jo di yìri naye mu, yani ne wu nò ge, watii na fyaala tigi ne naha na.» ⁸ A Yesu di wee ná wu pye: «Yìri m'a ma yasinnege ki lo, ma da jaari.» ⁹ Taapile ni a wu juunjo, a wu yìri na wu yasinnege ki lo, na ganha na jaari.

Lee ya pye Yawutuu cadeenge ka na. ¹⁰ Ba Yawutuu juunjo fëe p'a wee ná wu ja w'a cuunjo wë, a p'i wu pye: «Nijnaa jë cadeenge de! Na saha ni saliya wu ni, mu ya yaa mu wu ma yasinnege ki lo m'a jaari nijnaa wë.» ¹¹ A ná wu Yawutuu pu pye: «Wemu w'a ne cuunjo ge, wee w'a jo na: «Ma yasinnege ki lo, ma da jaari.»» ¹² A p'i wu yege na: «Jógo ye pyaa ki d'a mu pye mu wu ma yasinnege ki lo, ma da jaari wë?» ¹³ Ga sipya nigin wemu w'a bi ná wu cuunjo ge, wu bi wee ce nige wë; bani sipyiire ti bi jëhe. Lee bi Yesu ta w'a foro xó sipyiire ti niŋe ni. ¹⁴ Lee kadugo na a Yesu di ba saha ni ná wu ni Kile-pëŋe pugbóhó ki funjo ni na wu pye: «Wii, m'a cuunjo nime, ma ganha bu da da jurumu pyi nige wë, kónhó kaa la betii ganha ba ma ta lemu ya kolo le be na ge wë.» ¹⁵ A wee ná wu she yi jo Yawutuu juunjo fëe pu mu, na Yesu w'a wee cuunjo. ¹⁶ A Yawutuu p'i daha Yesu nòhó ni na gana, na naha na w'a ná wu cuunjo cadeenge ki na wë. ¹⁷ A Yesu di pu jò shó na: «Ne To wu w'a kapyenëe pyi tuun bæri ni, lee wuu na ne be ya yaa na kapyenëe pyi.» ¹⁸ Ba Yesu ya pee jomó pu jo wë, a la di fara Yawutuu juunjo fëe pu loyire li na. A p'i ganha na wu shaa di gbo na bani wu jate ya ta nò cadeenge ki na wë; na nòhó na Kile pyi na wee To, na wuye taanna ni Kile ni lee jogana le funjo ni.

Kile ya kiirikóon li sefëere kan Yesu mu

¹⁹ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, Ja w'a da ga já yafiin pye wu ye ni, na ta wu ya li ja To wu mu wε. Le To w'a byi ge, lee tuugo Ja wu be ya byi. ²⁰ Ja wu kaa ya taan To wu ni, lee wuu na w'a keree kiimu beeri pyi ge, w'a kee beeri she Ja wu na. Wu na ba keree kii be she wu na sanha kiimu k'a ye kii be na ge, kōnhō kee di bye yee mu kakanhaŋaa. ²¹ To w'a xuu jeni na niifεere kaan pu mu kangana lemu na ge, lee na Ja wu la jε wu j̄ni sicuumō kan piimu mu ge, pee mu w'a da pu kan. ²² To wu da kiiri kōn sipya wa shishiin na wε, ga w'a kiirikōon li sefεere ti beeri kan wu Ja wu mu, ²³ kōnhō sipyii beeri di da Ja wu peɛ, ba p'a To wu peɛ peɛgana lemu na wε. Sipya wemu ya sōo na Ja wu peɛ wε, To we w'a wu tun ge, wee w'a she pεeŋe na.»

²⁴ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu ne jomō pu logo, na dà ne tunvōo wu be na, wee na j̄ni sicuumō nixhōbaama ta. Kiiri da ba gōn nige weefōo na wε, weefōo ya foro xu ni na jé j̄ni sicuumō ni.» ²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, caŋa ka na ba nō, kee ya nō xō be yeɛ nime; xuu na ba Kile Ja wu mujuu logo, piimu beeri ba li logo na sōo wu na, pee beeri na ba j̄ni sicuumō ta. ²⁶ Bani ba To Kile jε j̄ni sicuumō fōo wε, mu w'a sefεere kan Ja wu be mu wu pye j̄ni sicuumō fōo. ²⁷ W'a fanha kan wu Ja wu mu w'a kiiri wu kōon, bani wee wu jε Sipya Ja we. ²⁸ Lee ganha bu da yi fo wε, bani tuun wa w'a ma xuu beeri na ba wu mujuu logo na jε ²⁹ na foro faya ni. Piimu p'a kasaŋaa pye ge, pee na ba jε kōnhō p'i jé j̄ni sicuumō nixhōbaama pu ni. Ga jurumupyii pu kunni na ba jε kōnhō p'i jé kiiri ni.

Yesu ya jo na wee jomō pu jε can

³⁰ «N'a da já kaa la shishiin pye naye ni wε. Ye Kile ya jo ne mu ge, yee ni ne kiiri wu kōon na sahanji. Ne wo kiiri w'a tii, bani ne wu kōon na be ni naye pyaa jidaan ni wε. Ga, ne wu kōon na be ni na tunvōo wu jidaan ni.

³¹ «Li da bi da kanna neye pyaa k'a naye pyaa wo seeri keree yu, ne jomō pu da bi bye can wε. ³² Ga watii wu jε ne seeri. Ne li ce jo yemu w'a yu ne shizhaa na ge, jo yee be jε can. ³³ Ayiwa, yee ya pii tun Yohana Batizelipye mu. W'a seeri keree kiimu jo yee mu ne shizhaa na ge, kee jε can. ³⁴ Ne yee yu, kōnhō sipyii di da seeri keree yu na shizhaa na ye nigin wε de! Ga ne yi yu, kōnhō yee di juwuuro ta. ³⁵ Yohana bye ba sokinna kpεeŋe jε wε, na kpεeŋe yeege yee niŋe ni, a yee di sōo na fundanga ta jeri wu kpεeŋe ki na. ³⁶ Ga ne wi ge, yaaga katii be ki jε ne seeri kemu ya ye Yohana wo seeri keree ki na ge. Bani kapyeŋe kiimu To Kile ya kan ne mu ge, ne kee be pyi. Kee kapyeŋe ki be jε ne seeri. Lee ya li shee na To Kile w'a ne tun. ³⁷ Ne To Kile wemu w'a ne tun ge, weeye pyaa ki wa yu ne shizhaa na, ga yee ya ta sōo bada na wee jomō co wε. Le be w'a she yee na ge, yee ya ta lee naha ce wε. ³⁸ Yee ya ta sōo wu jomō pu na yi zōlōo pu na wε. Bani w'a wemu tun ge, yee ya ta dà wee na wε. ³⁹ Samōhōo wa yee ni na Kile Kafila kalaa xuuni, bani yee w'a giin na lee l'a da ba j̄ni sicuumō nixhōbaama kan yee mu, na ta wee Kafila we be di ne ninumō kaa yu. ⁴⁰ Lee be na, yee funyo di jε yee pu pa ne mu, kōnhō y'i j̄ni sicuumō ta wε.

⁴¹ «Ne sipyii wo pεeŋe ke shaa wε, bani yee jε sipyii piimu ge, ne yee ce. ⁴² Ne li ce be jo Kile taanjεege wa yee funyo ni wε. ⁴³ Ne pa na To Kile mege na, yee di ya ta sōo ne na wε. Ga watii da bi ba wuye pyaa mege na, yee bi da zōo wee na. ⁴⁴ Pεeŋe ke k'a foro sipyii ni ge, kee k'a dan yee ni tashaga ni; pεeŋe ke k'a daa Kile ye nigin ni ge, yee ya kee shaa wε. Yee ma já dà dii ne na na yee yaha pee yahama pu ni wε? ⁴⁵ Ga yi ganha ba giin na ne w'a da ba yi jaagi To Kile naha taan wε de! Ahayi! Ga Kile tudunmōo Musa wemu wu wa yee tadaŋa ge de, wee wu jε yee jaagivōo. ⁴⁶ Yee da bi dà wee na, yee bi da dà ne be na, bani ne kaa Musa ya jo wu Kitabu wu ni. ⁴⁷ Jomō pemu Kile tudunmōo Musa ya ka ne shizhaa na ge, yee bye yee di ya dà pee na wε, yee na ba dà dagana leke na ne jomō pu na wε?»

6

*Yesu ya yalige kan sipyii kabōfoŋōo kaguro mu
(Macoo 14:13-21; Marika 6:30-44; Luka 9:10-17)*

¹ Ayiwa, lee kadugo na Yesu ya kari Galile Gba wu kadugo. Wee gba we ninumɔ meɛge ki jɛ na Tiberɛyade Gba. ² Sipyiire ti bi ma daha Yesu fɛni, bani p'a bi wu naa wu na yama fɛɛ cuunɔ na kakanhaɲaa pyi. ³ Ba Yesu ni wu kalaapiire t'a nɔ wà wɛ, na dugi tiin faaboboɲɔ ka na. ⁴ Lee bi Yawutuu pu Nuwuuro ti wo Kalɛnɛ li ta l'a tɛɛɲɛ.

⁵ A Yesu di ba wu juɲɔ yirige, na sii sipyii niɲɛhɛmɛɛ ja pu na ma wu yiri. A wu Filipe pye: «Mii wèe di wa da já yalige ta di zhɔ pii sipyii pii bæeri mu wɛ?» ⁶ Yesu ya yee jo kɔnhɔ wu logo yɛ Filipe jɔ na, lee bɛ wɛ, w'a bi yaa na lemu pye ge, wu bi lee cɛ. ⁷ A Filipe di wu jɔ shɔ na: «Wù funɲɔ bi jɛ nago kanna pu bæeri di pu jɔyɔ piri-para yɛ, ali wèe niɲɛhɛ wari dɛɲɛ* xhuu shuun (200) bɛ taga yalige shɔ, kee da ga yafiin bɛ jɔ pii na wɛ.»

⁸ Na pu yaha pee jomɔ pu na, Yesu kalaapiire lemu meɛge ki jɛ na Andire ge, w'i jɛ Pyɛɛri cuun ge, a wee di jo: ⁹ «Funana la wa naha, buuri juɲɔ kaguro ni fyaa shuun wu wa li mu, ga naha yee di wa da jɔ pii sipyiɲɛhɛmɛɛ pii na wɛ?»

¹⁰ A Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi sipyiire ti tɛɲɛ niɲɛ ki na.» Nagara niɲɛhɛɛ ti bye wee xuu wu ni. A sipyiire t'i diin diin. P'a bi namaa kabɔfoɲɔɔ kaguro (5.000) shi tɔɔ pee sipyii pu ni. ¹¹ A Yesu di wee buuri we lɔ na baraga taha Kile na, na wu kan p'a loolo pee sipyii pu na. A wu fyaa pu bɛ pye mu. A pu bæeri di li na din. ¹² Ba sipyiire t'a li xɔ wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Yi buuri nukoroyo yi saya lɔ, kɔnhɔ yi ganha bu gyɛɛgi wɛ.» ¹³ A p'i yee buuri nukoroyo yi lɔ, na taga saganɲaa kɛ ni shuun ni. Sipyiire t'a li xɔ buuri juɲɔ kaguro wu ni, a wemu di gori ge, wee kaa l'a jo mɛ.

¹⁴ Ba sipyii p'a Yesu wo kakanhana li ja wɛ, na jo: «Can na Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo na wu na ba ba kɔɲɔ na ge, wee w'a sii wɛ.» ¹⁵ Ba Yesu ya pa li cɛ na fanha bɛ na p'a giin di wee co di bye saan wɛ, a wu laha pu tãan, na gari faaboboɲɔ katii na wu yɛ.

Yesu ya naari gba lɔhɔ juɲɔ ni

(Macoo 14:22-33; Marika 6:45-52)

¹⁶ Ba caɲa k'a pa do wɛ, a kalaapiire t'i digi kari gba wu jɔ ki na. ¹⁷ Lee di Yesu ta wu sanha she pu yiri wɛ. A p'i jé kɔɔɔɔ ka ni na se Kaperinɔmɔ ni. Lee bi piige ki ta k'a wɔ xɔ. ¹⁸ Na pu yaha lɔhɔ ki juɲɔ ni, a kafɛɛgbɔhɔ ka di ba yiri, na ganha na lɔhɔ ki pyi ki na jɛri xuuni. ¹⁹ Ba p'a kiloo kaguro kelee gbaara shishiin paa lɔhɔ ki juɲɔ ni tuun wemu ni wɛ, a p'i Yesu ja wu na naari lɔhɔ ki juɲɔ ni na se kɔɔɔɔ ki mu. A pu jaalaa di yiri xuuni. ²⁰ A Yesu di pu pye: «Nɛ wu wa, yi ganha bu da vya wɛ!» ²¹ Kalaapiire ti funɲɔ ki bi bye wu jé ni pu ni kɔɔɔɔ ki ni, ga xuu wemu ni pu bi se ge, taapile ni a p'i nɔ wee xuu wu kogoɲɔ ki na.

Sipyiire t'a Yesu shaa

²² Ba jiga k'a mugi wɛ, sipyiire ti t'a bye gba wu kadugo yiri ge, a pee di li sɛɛri, na kɔɔɔɔ nigin yɛ ta wà. A p'i li cɛ na Yesu ya ta jé ni wu kalaapiire ti ni ke ki kɔɔɔɔ ki ni wɛ, ga na kalaapiire ti t'a jé ti yɛ na kee kɔɔɔɔ ki ni na kari. ²³ Lee bi kɔɔɔɔ ya bɛ ta y'a yiri Tiberɛyade kulo li ni na pa. Xuu wemu ni Kafɔɔ bi baraga taha Kile na, na buuri wu kan p'a loolo sipyiire ti na ge, a yee di ba yere wee xuu wu tãan. ²⁴ Sipyiire t'a pa Yesu ta wu jɛ wà wɛ, wu kalaapiire ti bɛ di jɛ wà-ɛ ge, a p'i jé yee kɔɔɔɔ yi ni na kari wu tashaga ni Kaperinɔmɔ ni.

Yesu jɛ yalige, kemu k'a jii sicuumɔ kaan ge

²⁵ Ba p'a kari Yesu yiri gba wu kadugo wɛ, a p'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, dii mu d'a pye na ba naha wɛ?» ²⁶ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee ya kakanhaɲaa kiimu ja ge, yee wa nɛ shaa kee wuu na-ɛ dɛ! Ga yalige ke yee ya li na tin keki caɲa ge, kee ka wuu na yee wa nɛ shaa. ²⁷ Ayiwa, yalige kemu ki da já gyɛɛgi ge, yi ganha ba kapyɛɲɛ pyi kee wuu na wɛ. Ga yalige kemu ki jɛ ki ya gyɛɛgi wɛ, na jii sicuumɔ bɛ kaan ge, y'a kapyɛɲɛ pyi kee wuu na. Kee yalige ke, Sipyia Ja wu da ba kee kan yee mu. Bani wee na To Kile ya wu fanha ki fɛ pu kpɔn.»

* 6:7 dɛɲɛ xhuu shuun: Wee jɛ baaripyɛ yeye gbarataanri saraa.

²⁸ Wee tuun wu ni a p'i Yesu yege na: «Leke wèe d'a yaa na pye lee di bye Kile nidaan we?» ²⁹ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Lemu Kile ya zhaa yee mu ge, lee li wa me na wee ya sipya wemu tun yee mu ge, na yi dà wee na.» ³⁰ A p'i Yesu pye sanha na: «Ga naha sheshɛɛ kakanhana leke mu di da bye di zheɛ wèe na, lee di wèe pye wèe p'a daa mu na we? Kaa leke mu di da bye di zheɛ wèe na we? ³¹ Li wii, Kile ya maane* kan wèe sefeleɛ pu mu p'a li sipɔɔ ki ni ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni we na:

«W'a buuri tirige fugba we ni, na kan pu mu p'a li.»

³² Ga, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yalige ke k'a yiri fugba wu ni ge, kee ya pye Kile tudunmɔ Musa wo niganga-ɛ de! Ne To Kile wu ne fugba yalijeɛ ki kanvɔ. ³³ Bani Kile ya yalige kemu kaan ge, kee ne wemu w'a tigi na yiri fugba we ni ge. Wee shiin w'a niifɛɛɛ kaan koɔ mu.» ³⁴ Ayiwa, a p'i Yesu pye: «Karamɔgɔna we, ta kee yalige ki kaan tuun beeri ni wu mu ge!» ³⁵ A Yesu di pu pye: «Yalige kemu k'a ni sicuumɔ pu kaan ge, neye pyaa ki ne kee yalige ke. Sipya wemu bu ba ne mu, xuugo da ga weefɔ ta sanha bada we. Sipya wemu bu dà ne na, waga da ga weefɔ ta sanha bada we. ³⁶ Ga ne yi jo xɔ yee mu; yee d'a ne na be. Ali lee be na, yee di ya dà ne na we. ³⁷ Ne To Kile ya piimu beeri kan ne mu ge, pee beeri na ba ne mu. Sipya sipya bu ba ne mu, ne da ga weefɔ kɔri bada we. ³⁸ Ne ta yiri fugba we ni na pa naye pyaa nidaan tapyege ni we. Ga na tunvɔ nidaan ne pa di ba bye. ³⁹ Wemu w'a ne tun ge, wee nidaan wu wa me na, sipya sipya w'a kan ne mu ge, na wee wa shishiin ganha da biin we. Ne ba pee ne di yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ be na. ⁴⁰ Ne To wu nidaan wu wa me na, sipya sipya w'a wu Ja wu na na dà wu na ge, wee di ni sicuumɔ nixhɔbaama ta, bani ne na ba pee ne di yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ.»

⁴¹ Ba Yesu ya jo na yalige ke k'a yiri fugba we ni ge, na wee wu ne kere we, pee jomɔ pe ya ta taan Yawutuu pu ni we. A p'i ganha na nmunu-nmunɔ puye taan. ⁴² A p'i jo: «En! Ta Yusufu ja Yesu be wu ne we? Wèe ya wu to wu ce, na wu nu wu be ce. Naha na wu yu na fugba we ni wee ya yiri we?» ⁴³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Yee di nmunu-nmunɔ do! Yi nmunu-nmunumɔ pu beeri jɔ yaha! ⁴⁴ Ne To we w'a ne tun ge, wa shishiin da já ba ne mu ni wee ya wufɔ yaha pa ne mu we. Wa beeri bu ba ne mu, ne na ba weefɔ ne na yeege xu ni, koɔ caxhɔgɔ. ⁴⁵ Ayiwa, ta Kile wo tudunmɔ wa ya li ka na:

«Kile ye pyaa na ba pu beeri kalaa we?»*

Sipya sipya w'a To Kile Kafila nuri na sɔɔ wu kalaa wu na ge, pee beeri na ba ne mu. ⁴⁶ Ga li wa nago sipya wa w'a ni taha Kile na we. Wemu ye w'a pa na yiri wu yiri ge, wee ye w'a wu na. ⁴⁷ Can na wa beeri bu dà ne na, weefɔ na ba ni sicuumɔ nixhɔbaama ta. ⁴⁸ Yalige ke k'a ni sicuumɔ kaan sipyii mu ge, ne wu ne kere. ⁴⁹ Yalige ka ya fenhe yiri fugba we ni, na pa gan yee sefeleɛ pu mu p'a li sipɔɔ ki ni, ga lee be na, pu beeri ya xu. ⁵⁰ Ga nime, yalige ke ki ne naha ki d'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔ na ba ni sicuumɔ ta pemu da xhɔ we. ⁵¹ Ne ne ni sicuumɔ yalige kemu k'a yiri fugba we ni ge, wa bu kee li, weefɔ na ni sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ we. Yalige ke ne gaan ge, kee ne neye pyaa ceepuuro te. Ne tee kan saraga kɔnhɔ di ba koɔ sipyii munahaa jɔɔ wolo.»

⁵² Pee jomɔ pu wuu na, a nakaagbɔɔɔ di jé Yawutuu pu te ni. A p'i jo: «Kangana leke na we ná we di da já wu ceepuuro kan wèe mu wèe pu li we?» ⁵³ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee bye yee di ya Sipya Ja wu ceepuuro ti li, na wu shishan pu be gba we, yee da ga ni sicuumɔ ta we. ⁵⁴ Wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefɔ na ni sicuumɔ ta pemu da ga xhɔ we. Ne na ba weefɔ ne na yeege xu ni koɔ caxhɔgɔ. ⁵⁵ Bani ne ceepuuro ti ne yalige nijeɛ, ne shishan pu be di ne yagbaga nijeɛ ⁵⁶ Sipya wemu bu ne ceepuuro ti li, na ne shishan pu be gba, weefɔ na bye ni ne ni karijeɛge ni, ne be di bye ni weefɔ ni karijeɛge ni. ⁵⁷ To Kile wemu w'a ne tun ge, wee wa ni na, wee gbɔɔɔ ni ne be wa niifɛɛɛ ni. Lee na wa bu ne ceepuuro ti li, weefɔ be na bye niifɛɛɛ ni ne gbɔɔɔ ni. ⁵⁸ Yalige ke k'a tigi na yiri fugba wu ni ge, kee ki wa ke. Yee

* ^{6:31} Maane ne yalige ka Kile ye pyaa ya kemu kan Izirayeli nagoo pu mu na pu yaha sipɔɔ ki ni ge. Ekizode 16: 4,15 * ^{6:45} Ezayi 54:13

sefelee piimu p'a xu siponjo ki ni ge, pee ya yalige kemu li wà ge, kee ni ke wa nigin we. Wemu bu ke yalige ke li, weefoo na nii sicuumo ta pemu da xho we.»⁵⁹ Yesu ya pe jomo pe jo na pye kalaa sipyiire ti beeri mu Kaperinomo kulo li ni, na wu yaha Kile-peeje puga ki ni.

Yesu jomō p'a nii sicuumō nixhōbaama kaan

⁶⁰ Ayiwa, ba Yesu ya pee jomō pu jo we, a kalaapiire nijehere di jo: «Pe jomō pe ya waha de! Ma jo sipya na gbara wu lee pye ge?»⁶¹ A Yesu di li ce wuye ni na pee jomō pe p'a pu pye pu na ηmunu-ηmunō. A wu pu pye: «Pe jomō pe ya digi yee na ge?»⁶² Xuu wemu ni Sipya Ja bye ge, yee ba wu ja wu na duri wà, yee di da ba yeke jo we?»⁶³ Kile Munaa l'a nii sicuumō kaan sipya mu. Lee be we, sipya ye pyaa fanha je yafiin be we. Jomō pe ne yu yee mu ge, pee je Kile Munaa ni nii sicuumō.⁶⁴ Ga pii wa yee ni, pee ya dà li na we.» Yesu ya yee jo bani fo jōkōnrō ti na, piimu pu bye pu ya dà wu na-ε ge, w'a bi pee ce. Wemu be w'a bi da ba wu le keje ni ge, w'a bi wee be ce.⁶⁵ A Yesu di la fara wu jomō pu na sanha na: «Lee wuu na ne yee pye jo wa shishiin da já ba ne mu, ni To Kile ya lee wo sefeere kan weefoo mu we.»

⁶⁶ Na lo wee tuun wu na, a wu kalaapiire nijehere di guri wu feni. Pee ya ta soo na taha nige wu feni we.⁶⁷ A Yesu di wu kalaapiire ke ni shuun wu yege na: «Yee do, yee be funjo ki wa y'i guri na feni ge?»⁶⁸ A Simo Pyeri di wu jo sho na: «Karamogo, jogo yiri we di wa da zhe sanha we? Nii sicuumō nixhōbaama jomō pe, muye nigin mu pu wa.⁶⁹ Wee ya dà mu na. Wee ya li ce be nime jo Fefere Ja we w'a foro Kile ni ge, jo mu wu je wii.»⁷⁰ A Yesu di pu jo sho na: «Ta ne be w'a yee sipyii ke ni shuun wu beeri jaha bulo we? Lee be na shen nigin di je yee ni wee na je Shitaanni sipya.»⁷¹ Zhudasi kaa Yesu bi byi, wee wemu wu je Isikariyoti sheen Simo ja wu ge. Wee wu bi da ba Yesu le keje ni, wee di je be Yesu kalaapiire ke ni shuun wu wa nigin wa.

7

Yesu cebooloo pu ya ta dà wu na we

¹ Lee kadugo na Yesu bi jaari na mari Galile fiige ki ni. Wu funjo bye wu she Zhude fiige ki ni we, bani Yawutuu jūjofee p'a bi wu shaa di gbo wà.² Kalene la bye Yawutuu pu mu, p'a buguloo yaa. Ba lee ya teeje we,³ a Yesu cebooloo p'i ba wu feni na ba wu pye: «Foro naha, m'a she Zhude fiige ki ni, kōnhō kakanhaḡaa kii m'a byi ge, ma kalaapiire te ti wa wà ge, pee be di she kee ja.⁴ Bani sipya wemu funjo ki wa sipyii di wu ce ge, wee ya keree ηmōhōni na byi we. Kakanhaḡaa kiimu mu ya byi ge, m'a yaa na maye shee, kōnhō kōḡo sipyii pu beeri di ma ce.»⁵ Ali Yesu cebooloo puyē pyaa bi ta dà wu na we.

⁶ A Yesu di wu ciinne pu jo sho na: «Lee pyeduun sanha nō ne mu we. Lemu bu yee taan tuun wemu ni go lee yee ya byi.⁷ Kōḡo sipyii da já yee kō we, ga, ne p'a kō, bani kakuuyo yemu pu wa byi ge, ne yee beeri yu kpeenge na.⁸ Yee pu sii y'a se kalene li ni, ga, ne kunni wa da zhe nime we, bani ne sheduun sanha nō we.»⁹ Ba Yesu ya yee jo pu mu we, na gori Galile ni.

Yesu ya she buguloo kalene li ni

¹⁰ Ba Yesu cebooloo p'a kari xō kalene li ni we, a wuye pyaa di na kari. W'a kari sipyiire ti kategee, wu ya ta wuye yaha wa shishiin ya ja we.¹¹ Lee bi Yawutuu jūjofee pu ta pu na Yesu shaa kalene li sipyii pu te ni, na ganha na puyē yegee na: «Mii wu wa we?»¹² Pii bi jonehemē peele na yu sipyiire ti ni Yesu shizhaa na. A pii di jo: «Sipyisaama wu wa we ná we.» Pii be di yu: «Kafineye de! Sipyii we ya biinje.»¹³ P'a bi pee jomō pe beeri peele na yu, bani pu bi fyagi Yawutuu jūjofee pu na.

¹⁴ Ba kalene l'a pa nō li niḡe ni tuun wemu ni we, a Yesu di she jé Kile-peeje pugbōho ki kaḡa ki ni, na ganha na sipyiire ti kalaa.¹⁵ A wu kalaa wu Yawutuu pu jaha wō, a p'i jo: «Mii we ná we d'a pe cemē pe beeri ta, na ta w'i ya kalaa pye-e we?»¹⁶ A Yesu di pu jo sho na: «Kalaa wemu ne gaan ge, wee ya ta foro neye pyaa ni we, ga ne tunvōo Kile ni w'a foro.¹⁷ Wemu bi giin wu da Kile nidaan pyi, weefoo na ba li ce, ne kalaa wu bi foro Kile

ni, kelee wu bi foro ne ni. ¹⁸ Sipyaa wemu w'a yu ni wuyɛ pyaa fanha ni ge, pɛɛɛɛ weefɔɔ ya zhaa wuyɛ ni. Ga wemu funɲɔ wa wu tunvɔɔ wu w'a beɛ ge, wee wu ɲɛ can fɔɔ we, naɲmahara ta shishiin ɲɛ weefɔɔ keree ni we. ¹⁹ Ta Kile tudunmɔɔ Musa be w'a Kile wo saliya wu kan yee mu we? Ga yee wa shishiin ya se wu koo ni we. Naha na yee di ne shaa di gbo na ne saliya kyɛɛgi we?» ²⁰ A p'i Yesu pye sipyiire ti niɲɛ ni na: «Jina wu wa mu ni. Jɔɔ w'a mu shaa di gbo we?»

²¹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Kakanhana nigin wemu ne pye ge, lee l'a sipyiire ti beeri ɲaha wɔ me ge? ²² Kile tudunmɔɔ Musa mu yee ya saliya ta na funaɲaa k'a gɔɔn, ga lee be na yi li ce na wee ya ta pye li nɔhɔ shanvɔɔ-i de. Ga wee wo sefeɛɛ pu p'a li nɔhɔ shan. Lee l'a li pye yee na funaɲaa ki kɔɔn ali cadɛɛnge ki be ni. ²³ Lemu l'a yee pye yee na funaɲaa ki kɔɔn cadɛɛnge ni, kɔnhɔ yi ganha bu da Musa wo saliya wu kyɛɛgi-i ge, ɲaha d'a li pye ne na sipyipomɔ cuuɲɔ cadɛɛnge ki na, a yee di logoo yirige ne taan we? ²⁴ Yi ganha ba kiiri kɔɔn keree ɲɛɲaa feni we, ga y'a kiiri wu kɔɔn can ɲuɲɔ ni.»

Ta Yesu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we?

²⁵ Na Yesu yaha wu na yu, a Zheruzalemu sipyii pii be di ganha na yu: «Ná we p'a zhaa di gbo ge, ta wee be wu ɲɛ we we? ²⁶ Wu wii wu na yu ni sipyiire ti beeri ni tafaga ni, pu d'a tiin na wu wii. Kile ya Shɔvɔɔ wemu ɲɔmɛɛ lɔ wee mu ge, kɔnhɔ wee ɲuɲɔfɛɛ p'a giin na wee wu ɲɛ we-e de? ²⁷ Wee kunni ya we ná we tayirige ce, ga na ta Shɔvɔɔ wu ba ba, wa shishiin da ba wu tayirige ce we.» ²⁸ Na Yesu yaha wu na sipyii pu kalaa Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki kaaja ki ni, a wu ba jo ni fanha ni na: «Yee ya jo na yee ya ne ce, na ne tayirige ki be ce ge? Ga yi li ce be na ne ta pa naye ni we, na ne tunvɔɔ wu ɲɛ be can fɔɔ. Ga yee di ya wu ce we. ²⁹ Ne kunni ya wu ce, bani wee ni ne foro. Wee w'a ne tun be.»

³⁰ Ba Yesu ya yee jo we, a p'i ganha na cogana shaa wu na. Ga wa shishiin ya ta já wu co we, bani wu wo tuun wu ɲɔ bi sanha fa we. ³¹ Lee be na shɛɲɛhemɛɛ ya dà Yesu na. A p'i ganha na yu: «Ali Shɔvɔɔ wu ɲɛhe ba ba, kakanhana leke w'i da bye lemu l'a ye we ná we wuu le na we?»

Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'a pii tun na pu she Yesu co

³² Sipyiire ti bi yemu yu Yesu shizhaa na ge, ba Farizheen ni saraya ɲaha shɔɔnriweɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a yee logo we, a p'i Kile-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedii pu tun na pu she Yesu co. ³³ Ba pee ya nɔ Yesu yiri we, a wu pu pye: «N'a da piiye ya be pye ni yi ni sanha, lee kadugo na di na da se na tunvɔɔ wu yiri. ³⁴ Ga yee na ba ne sha ganha yee da ne ɲa we; bani xuu wemu ni n'a da ba bye ge, yee wa da já zhe wà we.» ³⁵ A Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ p'i ganha na puyɛ pyi na: «Wee tuun wu ni mii we ná we di giin di zhe na yu na wee da ga ba já wee ɲa-ɛ we? Yawutuu pii p'a caaga na she diin Girekii pu yiri ge, kɔnhɔ pee yiri w'a se, wu she pee kalaa-i de? ³⁶ Jomɔ pe w'a jo na: «Yee na ba ne sha ganha yee da ne ɲa we.» ni «Ne na ba bye xuu wemu ni ge, yee da já zhe wee xuu wu ni-i ge,» pee jomɔ pu kɔri ɲɛ dii we?

Yesu ya Fɛfɛɛɛɛ Munaa ɲɔmɛɛ lɔ wu n'a daa fɛɛ pu mu

³⁷ Kalɛɛ li cabisana li p'a bi wii li cagbɔhɔ kiye pyaa ge, ba lee ya nɔ we, a Yesu di yere sipyii pu nahagbaa na na ganha na yu ni fanha ni na: «Waga bi ɲɛ wa na, wu pa na yiri wu ba gba. ³⁸ Wemu bu dà ne na, lɔhɔ kemu k'a ɲii sicuumɔ kaan ge, kee na ba fúu weefɔɔ zɔ wu ni ba gba lɔhɔ ɲɛ we» ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we. ³⁹ Fɛfɛɛɛɛ Munaa kaa Yesu bi yu mu, wu n'a daa fɛɛ pu mu na pee na ba lee ta. Wee tuun wu bi Fɛfɛɛɛɛ Munaa li ta li sanha gan pu mu we. Bani Yesu bi sanha guri she jé wu nɔɔɔ wu ni fugba wu ni we.

Yesu keree ya be ganhara leɲɛ sipyiire ti te ni, a p'i daa

⁴⁰ Ba sipyii p'a Yesu jomɔ pu logo we, a pii di ganha na yu pu ni na: «Nakaara baa Kile tudunmɔ wemu kaa l'a jo ge, wee wu ɲɛ we.» ⁴¹ Pii be di yu: «Kile ya Shɔvɔɔ wemu ɲɔmɛɛ lɔ ge, wee wu ɲɛ wii.» Ga, a pii di jo: «Dii Shɔvɔɔ wu da já voro Galile fiige ki ni we? ⁴² Kile wo Kitabu w'a yi jo na saannaa Dawuda shi ni Shɔvɔɔ wu da ba foro. Na wu na ba foro Betilehemu ni, kulo lemu ni saannaa Dawuda ya wu wo caɲa nii li pye ge.» ⁴³ A Yesu kaa

di beganhara leŋe sipyiire ti te ni, a t'i daa taaya shuun. ⁴⁴ Pii funŋo bye pu Yesu co, ga wa shishiin ya ta já wu co we.

Yawutuu juŋofee pu wo n'a daa baara te

⁴⁵ Kile-peŋe pugbôhó ki gedii piimu p'a bi she Yesu feni ge, a pee di guri kari saraya naha shôonrivée juŋofee ni Farizheen pu yíri. A p'i pu yege na: «Naha na yee di ya ta wu co na pa-ε we?» ⁴⁶ A p'i pu ju shô na: «Wèe sanha we ná we wo jomó pe tuugo logo ja bada we!» ⁴⁷ A Farizheen p'i pu pye: «Kônho yee be di ya yiyé yaha w'a piinŋe-ε de?» ⁴⁸ Mii yee d'a li logo, kelee na li ja, na wèe juŋofôo wa, kelee Farizhen wa nigin be ya dà we ná we na we? ⁴⁹ Pii sipyii pii p'a dà wu na ge, we wa shishiin ya Kile tudunmô Musa wo saliya wu ce we, pii bæeri na ba gyeeŋi!» ⁵⁰ Farizhen wa be bye wà wu mege je na Nikodemu. Wee bi kari Yesu yíri piige ka ni. A wee di jomó pu lo na Farizheen pu pye: ⁵¹ «Na be ni wèe wo saliya wu ni, ta l'a saha na kiiri kôn sipya wa na, na ta wèe ya fenhe wu yege na wu nibyii ce-ε ya?» ⁵² Ga, a p'i wee ju shô na: «Payi! Ta ma be yere w'a jeri Galile shen wa? Maye pyaa ki be ki Kile Kafila wu kalaa, ma na li ja wà na Kile tudunmô wa shishiin da ga ba foro Galile fiige ki ni we.» [⁵³ Ba p'a pee jomó pu jo xó we, a pu bæeri di yíri caaga na kari pu piyeye.

8

P'a pa ni cee wa ni Yesu yíri na dádôoró w'a pye

¹ A Yesu di gari Oliviye faaboboŋo ki na. ² Ayiwa, kee caŋa ki jimuguro jisôogó ki na, a Yesu di soo kari sanha Kile-peŋe pugbôhó ki kaŋa ki ni. Sipyiire ti bæeri bi pinne wu tãan. A wu diin na ganha na pu kalaa. ³ Na Yesu yaha wu na sipyiire ti kalaa, a saliya karamôgóló ni Farizheen p'i ba ni cee wa ni wu yíri, na ba wu yereŋe sipyiire ti nahagbaa na. ⁴ A p'i Yesu pye: «Karamôgô, wèe ya we cee we co dádôoró na ni ná watii ni. ⁵ Na ta Kile tudunmô Musa wo saliya wu ni l'a ka na we cee we tuugo ya yaa ni yafiin be ni, ni na kagereye taga wu wá gbo ye be we. Mu di w'a yeke yu lee shizhaa na we?»

⁶ Kafila tufuuyo pu bi zhaan Yesu tãan kônho wuyé pyaa jômómó di wu le keŋe ni. Ga, a Yesu di leele, na ganha na kama kani jínŋe ki na ni wu kabee ni. ⁷ Ba ma na jo saliya karamôgóló ni Farizheen p'a nôrô yaha wu na na yegee we, a Yesu di wu juŋo yirige na pu pye: «Wemu wu wa yee ni wu sanha kakuunó pye ja bada-ε ge, wee wu kagereŋe nizhiige ki wá wu na.» ⁸ Ba w'a yee jo we, na wu juŋo sozi, na ganha na wu kama kani sanha jínŋe ki na. ⁹ Piimu p'a she ni cee wu ni ge, ba pee ya Yesu jomó pu logo we, [a pu zóló di pu jaagi]; a pu bæeri di ganha na foro nigin nigin na gaŋi, na lo nôhólee pu na, fo na she yaha Yesu ni cee wu ye Kile-peŋe pugbôhó ki kaŋa ki ni. ¹⁰ Ba Yesu ya pa wu juŋo yirige we, wu ya ta sipya wa shishiin ja nige ni cee wu ye be we. A wu jo: «Mii ma jaagivée p'i je we? Shen nigin be ya ta ma juŋo le nige-e ya?» ¹¹ A cee wu Yesu ju shô na: «Wù Karamôgô, shen nigin be we.» A Yesu di jo: «Ayiwa, ne be da ma juŋo le we. Ta gaŋi, ga m'a jurumu wu ju yaha.»]

Yesu je Kile wo kpeenge, kemu k'a pa koŋo na ge

¹² Lee kadugo na a Yesu di ba jomó pu lo sanha na sipyiire ti pye: «Ne wu je kpeenge ke koŋo sipyii pu mu. Sipya wemu bu daha ne feni wee da ga jaari nibiige ni nige we. Ga wee na ba kpeenge ta kemu k'a jii sicuumó kaan ge.» ¹³ A Farizheen p'i wu pye: «Muyé pyaa na tere na maye kaa yu ya? Can je mu kaa li ni we.» ¹⁴ A Yesu di pu ju shô na: «Ali neye pyaa jehe da naye kaa yu be, ne kafila wu je can. Bani xuu wemu ni ne yiri ge, ne wee ce; na na tashège be ce sanha. Ga ne tayirige fara ne tashège na, yee ya kee ka shishiin ce we. ¹⁵ Yee kunni wa kiiri kôn sipyii na na be ni yee sipyii wo kiiri kôngana ni. Ne kunni da ga kiiri kôn sipya wa shishiin na we. ¹⁶ Ali ne jehe da ne na da wa kiiri kôn, ne na wu kôn na be ni Kile wo can wu ni. Bani n'a da da kiiri wu kôn na ye we. Ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. ¹⁷ Ayiwa, ta li ya ka yee wo saliya wu ni na sipyii shuun bu bye kaa lemu wo seeri, na lee je can we? ¹⁸ Ayiwa, ne naye kaa yu; ne To we w'a ne tun ge, wee be ya ne kaa yu.» ¹⁹ A p'i Yesu pye: «Mii mu to wuyé pyaa di je we?» A Yesu di pu ju

sho na: «Yee ya neye pyaa ce di da no ne To wu na we. Yee da bi ne ce can na, yee bi da ne To wu be ce.»²⁰ Yesu ya pe jomɔ pe jo na wu yaha wu na kalaa kaan Kile-ƆeeƆe pugboho ki kaana ki ni, keshii piimu ni p'a Kile yakanya yi leni ge, pee taan. Sipyaa wa shishiin di ya ta wu co we, bani wu wo tuun wu bi sanha no we.

Yesu ya wu gari jo wu To Kile yiri

²¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye sanha na: «Ne na ba gari, ne nigarixhogo na, yee na ba ne shaa. Ga yee kunni na ba xhu na yee yaha yi jurumu wu ni, bani xuu wemu ni n'a da ba she ge, yee wa da ja zhe wa we.»²² Ba w'a yee jo we, a Yawutuu jurofoe p'i jo: «Aa! Wee tuun wu ni w'a giin wu wuye gbo ge? W'a jo na wee na ba she xuu wemu ni ge, na we da ja zhe wa we!»²³ A Yesu di pu pye: «Yee ne jine ke wo sipyii, ga ne ne fugba we wo. Yee ne korjo wuu, ga ne ne korjo wo-e de.»²⁴ Lee wuu na ne yee pye jo yee na ba xhu yi jurumu wu ni. Nakaara baa, yi da li na na: «Ne ne wemu ne ne ge.»* Yee bye yee di ya da lee na we, yee na xhuu yi jurumu wu ni.»²⁵ A p'i Yesu pye: «Wee tuun wu ni jogo mu di ne we?» A Yesu di jo: «Fo taashiine li ni ne ne wemu ge, ne yee jo yee mu.»²⁶ Keree nijehene wa wa, ne na ja ki jo yee mu, na kiiri kon yee na ki wuu na. Ga wemu w'a ne tun ge, wee wu ne can we. Yemu ne logo wu mu ge, yee ne yu korjo sipyii pu mu.»

²⁷ Yawutuu pu bi ta li ce na To Kile kaa Yesu bi yu pu mu we.²⁸ Lee wuu na a Yesu di pu pye: «Yee ba Sipyaa Ja yirige fugba we ni tuun wemu ni, yee na ba li ce wee tuun wu ni na «Ne ne wemu ne ne ge.» Ne kaa la shishiin pyi naye ni we, ga To Kile ya ne kalaa lemu ni ge, lee ne yu.»²⁹ We w'a ne tun ge, wee wa ni ne ni. Wu ya ta ne yaha na ye nigin we, bani le l'a dan wu ni ge, lee ne byi tuun beeri ni.»³⁰ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo we, a shenheheme di da wu na.

Piimu pu ne Ibirayima wo nagoo puye pyaa pyaa ge

³¹ Yawutuu piimu p'a da Yesu na ge, a Yesu di pee pye: «Jomɔ pe n'a da jo yi mu ge, yi bu pee logo, na pu koro jaari, yi na ba bye ne kalaapiire can na.»³² Lee na yee da ba can ce. Wee can wu je na ba yee sho bulooro na.»³³ A p'i Yesu pye: «Ibirayima shi shen wee ne, wee ya ta bulooro pye na sipyaa wa shishiin be mu we. Naha na mu di yu na wee na zho bulooro na we?»³⁴ A Yesu di pu jo sho na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipyaa sipyaa w'a jurumu pyi ge, wee ne jurumu wo bulo.»³⁵ Na ta bulo ne kroon lemu na ge, wu da ga ja bye lee kroon li shen ye pyaa bada we. Ga kroon fo ja w'a sii kroon li shen ye pyaa gbee.³⁶ Kile Ja wu bu yee pye yiye wuu, wee tuun wu ni yi na na bye yiye wuu can can na.³⁷ Ne li ce yee ne Ibirayima shi shen, ga lee be na yee di ne shaa di gbo, bani yee wa ne jomɔ pu feni we.³⁸ Ne lemu na na To wu mu ge, lee ne yu; le yee be ya ta yi to wu mu ge, lee yee be ya byi.»³⁹ A Yawutuu p'i wu jo sho na: «Ibirayima wu ne wee to.» A Yesu di pu pye: «Ibirayima da bi bye yee to can can na, yee kapyegge ni Ibirayima wogo bi da bye nigin.»⁴⁰ Ga nime, can we ne ta Kile mu ge, wee ne yu yee mu, a yee di ganha na ne shaa di gbo. Ibirayima ya ta lee tuugo pye-e de!⁴¹ Yee to w'a keree kiimu pyi ge, kee tuugo yee be ya byi.» A p'i Yesu pye: «Wee ya ta se dɔdɔɔɔ ni-i de! To nigin wu ne wee mu wee ne Kile.»

Piimu pu ne Shitaanni wo nagoo pu ge

⁴² A Yesu di pu pye: «Kile da bi ne yee to can na, ne kaa bi da da dan yee ni, bani wee ni ne foro. Ne ta pa naye ni-i de, ga wee w'a ne tun.»⁴³ Jomɔ pe ne yu yee mu ge, yee ya pu tashenge ce we. Naha na we? Bani y'a da gbara yi pu logo we.⁴⁴ Bani Shitaanni wu ne yee to. Le l'a dan yee to Shitaanni ni ge, lee yee wa giin di bye. Fo taashiine ni sipyii gbovɔ wu ne were. Wu sanha can jo na we, bani can nigin be wa wu funjo ni we. Wu ba da kafineye jo, w'a yi jo na be ni wuye pyaa funjo keree ni; bani kafinejo wu ne wii, na ne be kafineye wo to.⁴⁵ Ga ne kunni di can yu. Lee shiin l'a yee pye yee ya daa ne na we.⁴⁶ Jogo wu wa yee ni wemu na ja li she na ne jurumu wa pye we? Ne bi can yu yee mu,

* 8:24 Ekizode 3:14; Ezayi 43:10

naha na yee di ya dà nɛ na-ɛ wɛ? ⁴⁷ Sipyɛ wemu bu bye Kile sipyɛ, wee ya Kile jomɔ nuri na gbara bɛ pu na. Ga yee jɛ Kile sipyii wɛ. Lee wuu na yee ya sɔɔ na Kile jomɔ nuri wɛ.»

Yesu ya ye Ibirayima na

⁴⁸ A Yawutuu p'i Yesu pye: «Kanii wa wɛɛ mu na jo Samari shɛn mu jɛ, na jinaa pu jɛ mu ni bɛ.» ⁴⁹ A Yesu di pu pye: «Jina wa nɛ ni-i dɛ, ga na To Kile n'a bɛɛ. Yee kunni wa nɛ fanri. ⁵⁰ Nɛ ta na nayɛ pyaa pɛɛɛ shaa-i dɛ, ga wa wu wa ki shaa nɛ mu, wee shiin wu jɛ bɛ kiiri kɔnvɔɔ wɛ. ⁵¹ Can can na, n'a da yi jo yi mu, wa bu nɛ jomɔ pu logo, na sɔɔ pu na, weefɔɔ da ga xhu bada wɛ.» ⁵² A Yawutuu p'i jo: «Nimɛ kunni wɛɛ ya li cɛ nakaara baa jo jinaa pu wa mu ni. Ibirayima ya xu, Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛ d'a xu, mu di yu na wemu bu mu jomɔ pu co, na weefɔɔ da ba xhu bada wɛ. ⁵³ Wee tuun wu ni mu w'a ye wɛɛ tole Ibirayima na gɛ? Wee ya xu, a Kile tudunmɔɔ pusamaa bɛ di xhu. Wee tuun wu ni mu di mayɛ wii jɔgɔ wɛ?» ⁵⁴ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Nɛ da bi nayɛ pɛɛ, kee pɛɛɛ ki bi da bye jɔjɔ baa wogo. Nɛ To Kile w'a nɛ pɛɛ, wee wemu yee wa byi na yi Kile gɛ; ⁵⁵ na ta yeeyɛ pyaa ya ta wu cɛ wɛ. Nɛ w'a wu cɛ. Nɛ da bi jo nɛ wu cɛ wɛ, nɛ bɛ bi da bye yee tuugo kafinejo. Ga nɛ wu cɛ, na sɔɔ wu jomɔ pu na, na pu pyi. ⁵⁶ Yee to Ibirayima ya fundanga ta na wee na ba nɛ caɲa jii li ja. Ba w'a li ja wɛ, a l'i bye fundangbɔhɔ wu mu.» ⁵⁷ A Yawutuu p'i wu pye: «Ali mu sanha yee kɛɛɛ kaguro (50) yɛ pyaa bɛ ta wɛ, mu di yu na mu ya Ibirayima ja ya?» ⁵⁸ A Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, yani Ibirayima wu se gɛ, nɛ jɛ wemu nɛ jɛ gɛ.» ⁵⁹ Pee jomɔ pu wuu na, a Yawutuu p'i kagereye lo wu na na p'i wu wá, ga, a Yesu di beele foro Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na gari.

9

Yesu ya fyenna wa cuuɲɔ

¹ Na Yesu yaha wu na gaari koo li ni, a wu fyenna wa ja, wu fyen wo na se. ² A Yesu kalaapiire t'i wu yege na: «Wù Karamɔgɔ, jaha na we ná we d'a se fyen wɛ? Wu wo jurumu w'a wu pye mu laa, wu sefɛɛ wo jurumu?» ³ A Yesu di pu jɔ shɔ na: «Li wa wuyɛ pyaa wo jurumu wɛ, l'i wa wu sefɛɛ bɛ wo jurumu wɛ; ga l'a pye, kɔnhɔ Kile wo sefɛɛɛ t'i tiyɛ shɛ we ná we wo keree ki funɲɔ ni. ⁴ Wemu w'a nɛ tun ge, li waha l'i waha wɛɛ ya yaa na wee wo kapyɛɛɛ ki pyi na caɲa kɛɛɛɛ ki yaha, ni lee bɛ wɛ, piige ki wa ma, ki ba nɔ, wa shishiin da já kapyɛɛɛ pye nige wɛ. ⁵ Na nɛ yaha kɔjɔ na naha, kɛɛɛɛ nɛ jɛ kɔjɔ sipyii mu.» ⁶ Ba Yesu ya yee jo wɛ, na wu jɔlɔhɔ wo jɲɲɛ ki na, na kee taga pogoo kii yɔrɔjɔ, na kee fara fyen wu jii ki na. ⁷ Na wu pye na wu shɛ wu jaha je Silowɛ lowege ki ni. (Silowɛ kɔri jɛ: «Tudunmɔ.») Ba ná w'a shɛ wu jaha ki je wà wɛ, a wu jii k'i mugi, a wu guri kari. ⁸ Ayiwa, yaɲmuyɔ we ná we bi ma jɛeri. Wu tiinjii ni wu cɛɛɛ piimu p'a bi wu jaa wu na jɛɛɛ ki pyi taashiine li ni ge, a pee di jo: «Fyen we wu bi ma jɛɛɛ ki pyi ge, ta wee bɛ wu jɛ we wɛ?» ⁹ A pii di jo: «Wee wu wa.» A pii bɛ di jo: «Wu jɛ were wɛ, w'a foro yɛ wee fɛni.» Ga, a ná wuyɛ pyaa di jo: «Nɛyɛ pyaa ki jɛ kii.» ¹⁰ A p'i wu pye: «Wee tuun wu ni a mu jii k'i bye dii na mugi wɛ?» ¹¹ A wu pu jɔ shɔ na: «Ná wemu mɛgɛ ki jɛ Yesu gɛ, wee w'a puuro fara nɛ jii na, na nɛ pye na nɛ wu shɛ nayɛ je Silowɛ lowege ki ni. Ba nɛ shɛ na jaha ki je wà wɛ, a nɛ jii k'i mugi.» ¹² A p'i wu yege na: «Mii wu wa wɛ?» A wu jo: «Nɛ cɛ wɛ.»

Fyenna wu w'a cuuɲɔ ge, Farizhɛɛn p'a wu yiri na yegee

¹³ Fyenna wu w'a cuuɲɔ ge, p'a kari ni wee ni Farizhɛɛn pu yiri. ¹⁴ Yesu ya puuro ti fara fyen wu jii ki na na wu cuuɲɔ caɲa kemu ge, kee bye Yawutuu pu wo cadɛɛngɛ. ¹⁵ Lee wuu na Farizhɛɛn p'a fyen wu ni juuɲɔ ki yiri, na wu yege na dii wu jii k'a pye na mugi wɛ. A wu pu jɔ shɔ na: «Puuro w'a fara nɛ jii ki na, a nɛ shɛ na jaha je, a nɛ jii k'i mugi.» ¹⁶ Ba w'a yee jo wɛ, a Farizhɛɛn pii di jo: «Ná wemu w'a le pye ge, wee da já voro Kile ni wɛ, bani wu ya wɛɛ cadɛɛngɛ ki wii yafiin bɛ wɛ.» Ga, a pii bɛ di jo: «Jurumupye na já le kakanhana le la tuugo pye ya?» Yee nijoyɔ na, a nakaara di jé pu tɛ ni. ¹⁷ Fyen wu w'a cuuɲɔ ge, a p'i wu yege sanha na: «Ná we w'a mu jii ki mugi ge, yeke yi wá mu mu na yu wu shizhaa na wɛ?» A wu pu jɔ shɔ na: «Kile wo tudunmɔ wa wu jɛ wii.»

¹⁸ Ga Yawutuu nuɲɔfɛɛ pu bi ta dà yi na na we ná we fyɛn wo w'a se, a wu ɲii di na pa mugi wɛ. Lee wuu na a p'i wu sefɛɛ pu yiri pa, ¹⁹ na ba pu yege na: «Yee ja wu ɲɛ we ya? Yee na já yi jo can na na fyɛngɛɛ ni w'a se ya? Wu d'a pye dii na ɲaa nime wɛ?» ²⁰ A wu sefɛɛ p'i Yawutuu nuɲɔfɛɛ pu ɲɔ shɔ na: «Wèe kunni ya li cɛ jo wèe ja wu wu ɲɛ we, wu d'a se bɛ fyɛn. ²¹ Ga lemu l'a wu pye wu na ɲaa nime ge, wèe ya lee cɛ wɛ. Sipya wemu bɛ w'a wu ɲii ki bɛ mugi ge, wèe ya wee bɛ cɛ wɛ. Yi wuyɛ pyaa ki yege, wu wa nige nɔhɔcɛɛ wɛ, wuyɛ pyaa ki na yi ɲaha jo yi mu.» ²² Yawutuu nuɲɔfɛɛ pu ɲii fyaara wuu na ná wu sefɛɛ p'a ye jo, bani p'a bi bɛ yi na na sipyaa sipya w'a yere li na na Shɔvɔɔ wu ɲɛ Yesu ge, p'i weefɔɔ tɔɔɔ wolo pu Kile-pɛɛɲɛ puga ki keree ki ni fɛfɛɛ. ²³ Lee wuu na ná wu sefɛɛ p'a jo na: «Wu wa nige nɔhɔcɛɛ wɛ, yi wuyɛ pyaa ki yege.»

²⁴ Ayiwa, ná wu fyɛngɛɛ ti t'a xɔ ge, a p'i nɔhɔ wu yiri sanha tɔɔɲii shuun wuu li ni na wu pye: «Can jo Kile ɲii na, ná wemu w'a mu ɲii ki mugi ge, wèe ya li cɛ na jo jurumupye wu ɲɛ wii.» ²⁵ A wu pu ɲɔ shɔ na: «Jurumupye wu ɲɛ la, wu ɲɛ jurumupye-e la, nɛ cɛ wɛ; ga kaa nigin kunni nɛ cɛ, lee ɲɛ: Nɛ kunni bye fyɛn, ga nime nɛ w'a ɲaa, lee nɛ cɛ.» ²⁶ A p'i wu pye: «Naha wu d'a pye mu na wɛ? Dii wu d'a mu ɲii ki mugi wɛ?» ²⁷ A ná wu pu ɲɔ shɔ na: «Nɛ yee jo xɔ yee mu, ga yee ya ta dà yee na wɛ. Naha na yee di giin y'i yee logo sanha wɛ? Yee bɛ funyɔ yi wa y'i bye wu kalaapiire gɛ?» ²⁸ Ayiwa, a p'i ganha na wu shehɛle na yu: «Mu wu ɲɛ we ná we wo kalaapiire; wèe kunni di ɲɛ Kile tudunmɔɔ Musa wo kalaapiire. ²⁹ Bani wèe ya li cɛ jo Kile ya jo ni Kile tudunmɔɔ Musa ni. Ga we ná we kunni wèe ya we tayirige cɛ wɛ.» ³⁰ Fyɛn wu w'a cuɲɔ ge, a wee di Yawutuu nuɲɔfɛɛ pu ɲɔ shɔ na: «Le ɲɛ kakanhana dɛ, yee na yu na yee ya we tayirige cɛ wɛ, na ta wu d'a nɛ ɲii mugi. ³¹ Wèe ya li cɛ jo Kile ya jurumupye nijoyo nuri wɛ, ga fo wemu bu bye Kile ɲii fyaara sipya, na wu ɲidaan pyi, weefɔɔ nijoyo w'a nuri. ³² Fo taashiine li ni koɲɔ ɲɔkɔɔnɔ na, wa shishiin sanha logo na wa ya se fyɛn, a wa di wu ɲii mugi wɛ. ³³ We ná we da bye wu ya foro Kile ni wɛ, wu bi da já yafiin bɛ pye wɛ.» ³⁴ A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Jurumupye mu ya sii tii se, mu di giin da wèe kalaa nime gɛ?» Ba p'a yee jo wɛ, na ná wu kɔri yeege Kile-pɛɛɲɛ puga ki ni.

Yesu ya jo na fyɛnmɛɛ pu ɲɛ Farizhɛɛn pee

³⁵ Ayiwa, Yesu ya logo na Farizhɛɛn p'a ná wu kɔri ge; ba w'a she jíri wu na wɛ, na jo: «Ta mu ya dà Sipya Ja wu na?» ³⁶ A ná wu wu ɲɔ shɔ na: «Karamɔɔɔna we, jɔɔɔ wu ɲɛ wii wɛ? Wu she na na, kɔnhɔ di dà wu na.» ³⁷ A Yesu di jo: «Weeyɛ pyaa mu wa ɲaa mɛ wu na yu ni ma ni.» ³⁸ A ná wu jo: «Kafɔɔ, nɛ dà ma na.» A wu nuguro sin Yesu fɛɛ ni na wu pɛɛ. ³⁹ A Yesu di jo sanha: «Kiiri kaa na nɛ pa koɲɔ na, kɔnhɔ piimu ya ɲaa wɛ, pee di da ɲaa; piimu p'a ɲaa ge, pee di bye fyɛnmɛɛ.» ⁴⁰ Farizhɛɛn piimu pu bye Yesu tɔan ge, ba pee ya yee logo wɛ, na wu yege na: «Wèe bɛ pu ɲɛ fyɛnmɛɛ p'a gɛ?» ⁴¹ A Yesu di pu ɲɔ shɔ na: «Yee da bi bye fyɛnmɛɛ, yee bi da jaagi wɛ. Ga yee d'a jo na yee wa ɲaa, lee l'a yee wo jurumu wu pye w'a kori yee ɲuɲɔ ni.»

10

Yatɔɔnahama ni dubyaa pu wo talenɛ le

¹ Ayiwa, a Yesu di pu pye: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu w'a li she wu da jé yatɔɔgbaha ki kuɲɔɔ li ni wɛ, fo na sirani na duri kasɔɔɔɔ na na jin ge, wee ɲɛ nagaa, na nɔhɔ na dun sipyii na. ² Ga wemu w'a jin kuɲɔɔ li ni ge, wee wu ɲɛ yatɔɔnahama wuyɛ pyaa. ³ Yatɔɔgbaha ki kasɛɛɛ pyevɔɔ wu na yiri na gbura ki mugi wee mu. Dubyaa pu ma wee ɲɔmɛɛ conɪ. Wee ma wu dubyaa pu bɛɛri nigin nigin yiri pu mɛyɛ na, na foro ni pu ni kpɛɛngɛ na. ⁴ Wu bu foro ni pu ni kpɛɛngɛ na, w'a doro pu nahagbaa na. Dubyaa pu bɛɛri nigin nigin bɛ na daha wu fɛni, bani p'a wu mujuu li cɛ. ⁵ Ga dubyaa pu ya dɛri sipya watii fɛni wɛ, p'a ganha na fe na gbee bɛ yɛɛ weefɔɔ ɲaha na, bani pu ya sipya watii mujuu cɛ wɛ. ⁶ Yesu ya le talenɛ le jo sipyii pu mu, ga pu ya ta li kɔri cɛ wɛ.»

Yesu wu ɲɛ yatɔɔnaha-jemɛ we

⁷ A Yesu di pu pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo yi mu, ne wu ne yatsoɔgbaha ki kujɔɔ le. ⁸ Piimu beeri p'a pa ne naha na ge, pee beeri ne nagaalaa ni pii p'a dun sipyii na ge. Dubyaa pu ya ta soɔ na pee jomɔ logo we. ⁹ Ne wu ne kujɔɔ le. Sipyaa sipya w'a jé lee kujɔɔ li ni ge, wee na ba shɔ. Wee na da jin, na fòro janiɛ na. Ne na da yalige be kaan wu mu. ¹⁰ Nagaa ya ma yafiin na, ni nagaara, ni gbuuro, ni kakara wuu na be we. Ga ne kunni ya pa, kɔnhɔ sipyii di jii sicuumɔ nijeme ta, p'i sii pu funɔɔ jine wo ta.»

¹¹ A Yesu di jo sanha na: «Ne wu ne yatsoɔnaha-jeme we. Yatsoɔnaha-jeme ya wu munaa kaan wu dubyaa pu wuu na. ¹² Ga kapyebye we w'a dubyaa pu kaseege pyi saraa na ge, wee ne pu nahavɔɔ we. Dubyaa pu be di ne wu wuu we. Lee wuu na, ba w'a yacoɔɔ ja ki na ma we, w'a baa na dubyaa pu yaha. Yacoɔɔ ki na dubyaa pii co, pusamaa na jaaga. ¹³ Kapyebye wu ma baa na dubyaa pu yaha bani wari shavɔɔ wee ne. Dubyaa pu funzhaga ne ma bye wu ni we. ¹⁴ Ne kunni wu ne yatsoɔnaha-jeme we. ¹⁵ Ba To Kile ya ne ce cegana lemu na, a ne be di wu ce cegana lemu na we, mu ne be ya na wo dubyaa pu ce, a ne wo dubyaa pu be di ne ce mu. Ne na na munaa li kan na wo dubyaa pu wuu na. ¹⁶ Dubyaa piitiilee be pu wa ne mu piimu ne ke yatsoɔgbaha ke ni we. Li waha l'i waha, ne yaa na pee be kɔri pa; pu na ba ne jomɔ nuri. Pu beeri na ba binne bye dubyagbaha nigin. Yatsoɔnahama nigin na ba bye pu juɔɔ ni. ¹⁷ Lee wuu na ne kaa ya dan na To Kile ni. Bani ne na na munaa kan na xhu, kɔnhɔ di guri ba li ta sanha. ¹⁸ Sipya wa shishiin da ga já ne munaa karamu wolo we. Naye ni n'a da li kan. Se wa ne ni na li kan, se wa ne ni na li shɔ be sanha. Yee ne To Kile ya jo ne mu.»

¹⁹ A Yawutuu p'i daa sanha Yesu jomɔ pu wuu na. ²⁰ A pu nijeheme di jo: «Jina wu wa wu ni, lee l'a wu juɔɔmu yirige. Naha na yee di wu jomɔ nuri we?» ²¹ A pii be di jo: «Ey! Pe ne juɔɔmoyiri-jomɔ we de! Dii juɔɔmoyirine fɔɔ di da já fyen jii mugi we?»

Yawutuu p'a Yesu she

²² Ayiwa, Yawutuu pu wo Kile-peeɛɛ pugbɔhɔ ki wo kalene lemu l'a byi, p'i li pyi na Kile-peeɛɛ pugbɔhɔ ki wo Dedikasi wu ge, a lee di ba nɔ Zheruzalemu ni. Lee bi byi yee beeri wiire see see wuuro tiye pyaa tuun ni. ²³ Yesu bi jaari jaari Kile-peeɛɛ pugbɔhɔ ki kaana ki ni gba wa nɔhɔ ni. P'a bi wee gba wu pyi na saannaa Solomani gba. ²⁴ A Yawutuu p'i ba binne Yesu taan na wu pye: «Tuun weke ni mu di da ga ba nakaara wolo wèe zɔɔɔ pu ni we? Ma bi sii Shɔɔɔ we, yi tii jo wu mu.» ²⁵ A Yesu di pu juɔɔ na: «Ne yi jo xɔ yee mu, ga yee ya dà yi na we. Kapyege kiimu ne pye na To Kile mege na ge, kee wa li shee na ye ne yu yee mu ge, na yee ne can. ²⁶ Lee be na yee kunni ya giin di dà ne na we, bani yee ne wo dubyaa pu ni we. ²⁷ Ne wo dubyaa p'a ne jomɔ nuri. Ne pu ce, p'i deri be ne feni. ²⁸ Ne pee shɔ na jii sicuumɔ kan pu mu, jii sicuumɔ pemu da xhɔ we. Pee da ga gyeegi bada we, wa shishiin di wa da já pu shɔ ne na we. ²⁹ Ne To Kile wemu w'a pu kan ne mu ge, wee wo sefeere t'a ye yanmuyɔ yi beeri wuuro na. Wa shishiin da já pu shɔ ne To Kile na we. ³⁰ Ne ni na To Kile wu ne nigin.»

³¹ Ba Yesu ya lee jomɔ li jo we, a Yawutuu p'i nɔhɔ kagereye lo na p'i wu wá gbo. ³² A Yesu di pu pye: «Ne kasaanaa nijehene pye yee jii na kiimu ne ta na To Kile mu ge. Kee kapyege ki ni, nigin weke wuu na yee di wa giin di ne wá gbo ni kagereye ni we?» ³³ A p'i Yesu pye: «Wèe ya giin di mu wá ni kagereye ni ma kasaanaa ki wuu na-ε de. Ga Kile mekyegeere jomɔ pemu m'a jo ge, pee wuu na wèe ya giin di ma wá. Mu sipyitiire, mu di maye taanna ni Kile ni.» ³⁴ A Yesu di pu pye: «Ta li ya ka Kile Kafila wu ni xuu wà ni we na Kile ya jo: «Yee ne kilele we?» ³⁵ Na ta wèe d'a li ce na lemu l'a ka Kile Kafila wu ni ge, lee wa da já jeri we. Ayiwa, Kile ya wu jomɔ pu kan piimu mu ge, ni w'a pee yiri kilele, ³⁶ wee tuun wu ni Kile ya wemu naha bulo na wu tun koɔɔ mu ge, wee na jo na Kile Ja wee ne, naha na yee di yu na Kile mege w'a gyeegi we? ³⁷ Ne bu da ne na To Kile kapyege pyi we, wee tuun wu ni, yi ganha bu dà na na we. ³⁸ Ga ne kapyege ki bye ki d'a saha ni na To Kile wu nidaan ni, ali yi jehene bye yi ya daa na na we, yee ya yaa na dà li na na Kile ni kii kapyege kii ya foro; kɔnhɔ y'i li ce fiinne na ne To Kile wu ne ne ni, ne be di ne na

To Kile wu ni.»³⁹ A sipyii p'i ganha na wu shaa di joo sanha pee jomɔ pe wuu na, ga, a wu shɔ pu na.

⁴⁰ Yohana Batizelipye bi sipyii pu batizeni xuu wemu ni taashiine li ni Zhuruden Gba wu kadugo ge, A Yesu di she diin wà. ⁴¹ A shenɲehemɛɛ di gari wu feni wà. Pee sipyii p'a bi puyɛ pyi na: «Yohana Batizelipye ya ta kakanhana la shishiin pye wèe mu wɛ. Ga yemu bæeri w'a jo we ná we shizhaa na ge, yee bæeri y'a pye can.»⁴² A shenɲehemɛɛ di dà Yesu na wee xuu wu ni.

11

Lazari xu keree

¹ Ayiwa, ná wa bye Betani kulo li ni ni yama pa ni, wu mɛgɛ ɲɛ na Lazari. Wu ni wu ceboroshaa shuun wu bye: Marite ni Mariyama. ² Wee Mariyama we wu bi lasikoli wu wo Kafɔɔ Yesu tɔɔyɔ na, na wu ɲuzhiire taga yi jɔgɔ. Wee wo ceborona Lazari wu w'a bye ni yama pu ni. ³ A pee ceboroshaa shuun wu tuduro yaha p'a she jo Yesu mu na: «Wu Kafɔɔ, ma ɲapii wu ya cuuɲɔ wɛ dɛ!»⁴ Ba tee tuduro t'a nɔ Yesu na wɛ, a wu jo: «Pe yama pe ya ta ɲɔ wolo p'i Lazari tii gbo wɛ, ga pɛɲɛ pu da ba daha Kile mɛgɛ na. Pu na ba bye kaɲuɲɔ na pɛɲɛ taha Kile Ja wu mɛgɛ ki na.»⁵ Marite ni Mariyama ni Lazari ni, lee bi pee taanri wu bæeri kaa ta li na dan Yesu ni fo xuuni. ⁶ Ba Yesu ya Lazari sicuubaara ti kaa logo mu wɛ, xuu wemu ni wu bye ge, a wu sanha di diin wà fo na ta cabyaa shuun. ⁷ Lee kadugo na a wu ba wu kalaapiire ti pye: «Yi pa wu guri she Zhude fiige ki ni.»⁸ A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Karamɔgɔ, Yawutuu pu na bi mu shaa wee xuu wu ni p'i mu wá gbo ni kagereye ni li sanha mɔ wɛ, mu sanha di giin m'a guri m'a se wà ya?»⁹ A Yesu di pu pye: «Ta læɛɛ kɛ ni shuun bɛ wu ɲɛ caɲa ɲii funɲɔ ni wɛ? Sipya ba ɲaari caɲa kpɛɛngɛ na wu da da guruɲɔ wɛ, bani wu ma ɲaa xuuni. ¹⁰ Ga sipya ba ɲaari nibiige ni, w'a ganha na guruɲɔ, bani kpɛɛngɛ ɲɛ ma bye wɛ.»¹¹ Lee kadugo na a wu pu pye: «Wèe ɲapii Lazari w'a ɲmunɔɔ, ga n'a da zhe di she wu ɲɛ.»¹² A kalaapiire t'i wu pye: «Wù Kafɔɔ, wu bi ta wu na ɲmunɔɔ yɛ, go wu na ba juuɲɔ gɛ.»¹³ Yesu jomɔ pu bi li shɛɛ na Lazari ya xu. Ga, a wu kalaapiire t'i ganha na giin na ɲmunumɔ nidiime kaa w'a byi. ¹⁴ Wee tuun wu ni a Yesu di na yi fiinɲɛ jo pu mu na: «Lazari ya xu. ¹⁵ Ga nɛ pye nɛ she wà wɛ a wu xhu ge, lee ya taan nɛ ni yee wuu na. Bani lee kaa le na ba bye kaɲuɲɔ, na yee pye yee ya dà nɛ na fo xuuni. Yi yiri wù she wu yíri!»¹⁶ Kalaapiire la mɛgɛ ki bye na Tomasi, p'i wu pyi na «ɲmami.» A wee di wu kaafɛɛ pusamaa pye: «Wee tuun wu ni wù bɛ pu pinne w'a se ni wu ni, wù na zhe xhu ni wu ni wà shiizhan.»

Yesu wu ɲɛ ɲii sicuumɔ kanvɔɔ

¹⁷ Ayiwa, tuun wemu ni Yesu ya nɔ Betani kulo li ni ge, lee bi Lazari ta p'a wu le fo wu nixhugo k'a cabyaa shishɛɛɛ ta xɔ faɲa ni. ¹⁸ Betani kulo li bi lii Zheruzalem kulo li na wɛ, laraga ki bi kiloo taanri xɔ wɛ. ¹⁹ A Yawutuu ɲiɲehemɛɛ di ba na pa diin Marite ni Mariyama tãan, na ganha na sɛɛgɛ tan pu na pu ceborona wu xhu wu na. ²⁰ Ba Marite ya pa Yesu kaa logo na w'a ma wɛ, a wu yíri kari di zhe jíri wu na. Ga, a Mariyama di diin deeye ni. ²¹ Ba w'a she jíri wu na wɛ, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, nɛ ceborona wu bi da xhuu wɛ. ²² Ga, ali nime we bɛ ni, nɛ li cɛ sanha jo mu bu yaaga bæeri ɲɛɛri Kile mu, wu na kee kan mu mu.»²³ A Yesu di wu pye: «Marite, ma ceborona wu na ba ɲɛ.»²⁴ A Marite di wu pye: «Nɛ li cɛ jo nɛ ceborona wu na ba ɲɛ xuu pu ɲɛduun wu ni koɲɔ ki caxhɔgɔ ki na.»²⁵ A Yesu di wu pye: «Nɛ w'a xuu pu ɲɛni, na ɲii sicuumɔ pu bɛ kaan. Sipyaa sipya w'a daa nɛ na ge, ali wufɔɔ ɲɛhe xhu bɛ, nɛ na ɲii sicuumɔ nivomɔ kan wu mu. ²⁶ Wemu di bu ɲii sicuumɔ nivomɔ pu ta, na daa nɛ na, weefɔɔ da xhuu bada wɛ. Mu wa daa yee na gɛ, Marite?»²⁷ A Marite di jo: «Uun, wù Kafɔɔ, nɛ dà li na jo mu w'a sii pye Shɔvɔɔ we, Kile Ja we, wemu wu bi yaa wu pa koɲɔ ki na ge, mu wu ɲɛ wii.»

Yesu ya mɛɛ su Lazari kaa na

²⁸ Ayiwa, Marite ya yee jo mu ge, na guri pa deeye ni, na ba wu cuun Mariyama peelee yiri, na wu pye: «Wèe Karamɔgɔ w'a pa, w'a ma yiri na ma she.»²⁹ Ba Mariyama ya yee logo wɛ, a wu gɔn yíri, na gari tɔvuyo na Yesu yíri. ³⁰ Lee bi Yesu ta wu sanha jé kanha ki ni

wε. Marite ya she wu juɲɔ círi xuu wemu ni ge, wee xuu wu ni wu bye sanha. ³¹ Yawutuu piimu pu bi pa diin na sεεge tan Mariyama na puga ki ni ge, ba pee ya wu ja w'a yiri foro mu tɔvuyo na wε, a pu be di yiri taha wu feni. Pu bi giin na w'a gaani di zhe mεε suu faɲa ki na. ³² Xuu wemu ni Yesu je ge, a Mariyama di she nɔ wà. Ba w'a Yesu ja wε, na she nuguro sin wu fεε ni na wu pye: «Wù Kafɔɔ, mu da bi bye naha, ne ceborona wu bi da xhuu wε.» ³³ Ba Yesu ya Mariyama ja wu na mεε suu wε, Yawutuu piimu p'a taha wu feni ge, pu be di mεhεε suu wε, a lee di waha wu na fo xuuni, a wu hakili di wuregi. ³⁴ A Yesu di pu pye: «Mii y'a wu le wε?» A p'i wu jɔ shɔ na: «Kafɔɔ, pa ma na zhe xuu wu ja.» ³⁵ A mεε di shɔ Yesu ye pyaa be na. ³⁶ Yawutuu piimu p'a wu ja wu na mεε li suu ge, a pee di jo: «Yi wii! we ná we kaa bi dan wu ni dε!» ³⁷ Ga, a pii di jo pu ni na: «Wee wemu w'a fyen wu jù mugi ge, ta wu bi já Lazari be naha kɔn wu ganha bu xhu wε?»

Yesu ya Lazari je yeege xu ni

³⁸ A pee jomɔ pe be di nɔhɔ waha Yesu na fo na doro. A p'i gari faɲa ki na. Faaga wege ki bye faɲa ke, a p'i kageegbɔhɔ ka taga ki jɔ tɔ. ³⁹ Ba p'a she nɔ ki na wε, a Yesu di pu pye: «Yi kagerenɛ ki laha faɲa ki jɔ na!» Gbo wu ceboroshɔ wemu be wu bye ni pu ni na Marite ge, a wee di Yesu pye: «Wù Kafɔɔ, wu nugo ya karaa yaa ki ta ki na foro dε, bani nijaa je wu caɲa shishεere wogo faɲa ki ni.» ⁴⁰ A Yesu di wu pye: «Marite, ta ne mu pye jo mu bu da mu na daa ne na jo nime ma da Kile wo sefεere ti ja wε?» ⁴¹ Wee tuun wu ni a p'i kagerenɛ ki laha faɲa ki jɔ na. A Yesu di wu ja naha yirige fugba we ni na Kile jεeri na: «Na To Kile, m'a na jεerege ki shɔ, n'a baraga taha ma na lee wuu na. ⁴² Ne sii li ce jo tuun beeri ni mu ya ne jεerege shuu. Ga sipyii pii p'a ne maha me ge, pee wuu na ne ye jo, kɔnhɔ p'i dà li na na muye pyaa k'a ne tun.» ⁴³ Ba Yesu ya yee jo wε, na mujuu wá na: «Lazari, foro naha kpeenge ke na!» ⁴⁴ A Lazari di je na foro faɲa ki ni. Fasicoro li bi taga keye ye ni tɔɔyɔ ye pɔ wu mu, na faxuugo ka taga ja naha ke migile. A Yesu di pu pye: «Yi faya yi sanha laha wu na, y'i wu yaha wu da se!»

Yawutuu juɲɔfεε p'a woni pye Yesu kaa na
(*Macoo 26:1-5; Marika 14:1-2; Luka 22:1-2*)

⁴⁵ Yawutuu piimu p'a bi pa na pa diin Mariyama ye tãan kɔn pu ni ge, le Yesu ya pye ge, ba p'a lee ja wε, a pu nijehemεε di dà Yesu na. ⁴⁶ Ga, a pii di gari pu ni, na she kii keree kii paari Farizheen pu mu. ⁴⁷ Wee tuun wu ni a saraya ja naha shɔnriverεε juɲɔfεε ni Farizheen p'i kiirikɔon kurujɔ ki yiri na jo: «Lεke wεe di da bye nime wε? Bani we ná we, kakanhaɲaa nijehenɛ w'a byi l'a toro! ⁴⁸ Wεe di bu sii we yaha wu na kii pyi le pyegana le na, sipyii pu beeri pu da ba dà wu na. Lee di bu bye be, Oromε sɔrɔsii pu na ba wù Kile-pεenɛ pugbɔhɔ ki ja, na ki kyεegi, na wù shi wu be kyεegi!» ⁴⁹ Ná wa bye pu ni wee mege je na Kayife, wee wu bye saraya ja naha shɔnriverεε wo juɲɔfɔgbɔ we lee yee le. A wee di pu pye: «Yee kunni ya keree ja naha ceni wε! ⁵⁰ Ta yee ya li ce na jo l'a pɔrɔ yee mu na shen nigin wu xu sipyii pu beeri wuu na, kɔnhɔ wεe shi wu beeri di shɔ wε?» ⁵¹ Ayiwa, Kayife bi ta pe jomɔ pe ta wuye ni na jo wε. Ga ma na jo w'a pye lee yee le saraya ja naha shɔnriverεε wo juɲɔfɔgbɔ wu ge, lee funjɔ ni Kile ya pe jomɔ pe tirige wu funjɔ ni w'a jo me na Yesu w'a yaa wu xu Izirayeli sheen pu beeri wuu na. ⁵² Ga wu bi da ba xhu Izirayeli sheen ye nigin wuu na wε. Kile wo sipyii piimu beeri p'a caaga koɲɔ ke beeri na ge, wu na ba xhu kɔnhɔ wu pee beeri pinne wu pu pye nigin. ⁵³ A Yawutuu juɲɔfεε p'i li she kee caɲa kiye pyaa na p'a yaa na Yesu gbo. ⁵⁴ A Yesu di bye wu ya sɔ w'a jaari nige Yawutuu pu te ni ni sipyii ti ni wε. A wu yiri wee xuu wu ni, na gari kulo la ni sipɔɲɔ ki kabanugo ki na. Lee kulo li mege ki bye na Efirayimu. A wu ni wu kalaapiire t'i she diin wà. ⁵⁵ Lee bi Yawutuu pu wo Nuwuuro ti wo Kalene li ta l'a tεenɛ. A fiige ki sipyii nijehemεε di digi na pa Zheruzalemu ni na ta kalene li sanha nɔ wε, kɔnhɔ p'i ba puye pye fεefεε na be ni pu wo kalεgeε ki ni. ⁵⁶ A sipyii p'i ganha na Yesu shaa. A p'i she puye pinne Kile-pεenɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki ni, na ganha na puye yegee na: «Eε, y'i wa dii wε? Wu w'a ma kalene li ni-i ge?» ⁵⁷ Lee bi saraya ja naha shɔnriverεε juɲɔfεε ni Farizheen pu ta p'a yi jo sipyii pu mu na wa beeri ba Yesu sanha ce, na wu she yi jo pee mu, kɔnhɔ p'i she wu co.

12

Mariyama ya lasikoli wo Yesu tɔɔyɔ na
(*Macoo 26:6-13; Marika 14:3-9*)

¹ Ayiwa, cabyaa gbaara wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalenɛ l'i nɔ, a Yesu di gari Betani ni. Lazari wemu nixhugo Yesu bi jɛ ge, wee wu bye lee kulo li ni. ² A p'i yalige ka yàa wà lee kulo li ni Yesu mu. Marite wu bi kee yalige ki keree shɔɔnri. Sipyii piimu pu bye na li ni Yesu ni ge, Lazari bɛ di jɛ pee ni. ³ Wee tuun wu ni a Mariyama di pu yaha pu na li, na she lasikoli gbuu la lɔ, lemu mɛgɛ ki jɛ na naari ge, li pɛrɛmɛ bɛ d'a waha. A wu ba wee lasikoli wu wo Yesu tɔɔyɔ na; na xhɔ na wu juzhiire taga tɔɔyɔ yi tuu tuu. Wee lasikoli wu bi litiri taaga xɔ. A wu nugo k'i puga ki bɛeri círi. ⁴ Yesu kalaapire la mɛgɛ ki bye na Zhuda Isikariyɔti, wee wu bi da ba Yesu le keɲɛ ni, a wee di jo: ⁵ «Naha na we lasikoli we di ya ta pɛrɛ kabɔfoɲɔ kɛlɛɛ shishɛɛrɛ ni kaguro (w 45.000) shishiin, na wee kan funmɔ fɛɛ mu-i wɛ?» ⁶ Zhudasi bi ta ye jo funmɔ fɛɛ wo jijaara wuu na-ɛ dɛ, ga nagaa wu bye wii. Wee mu wari keshi wu bye. Wari we pu bi leni wu ni ge, wu bi ma wee wo. ⁷ Ga, a Yesu di wu pye: «Yi laha wu na! Caɲa ke p'a da ba na le faɲa ni ge, kee caɲa ke wuu na wu wa ni we lasikoli we ni. ⁸ Bani funmɔ fɛɛ na ba bye ni yee ni tuun bɛeri ni, ga nɛ wa da ba bye ni yee ni tuun bɛeri ni naha wɛ.»

Saraya naha shɔɔnriwɛɛ jɔɲɔfɛɛ p'a jo na pee da Lazari gbo

⁹ Ayiwa, ba Yawutuu p'a pa logo na Yesu wa Betani ni wɛ, a pu nijɛhemɛɛ di gari wà. Pu bi gaanji wà Yesu yɛ nigin wuu na wɛ, ga w'a Lazari wemu jɛ na yeege xu ni ge, wee bɛ taɲaga ni p'a bi se. ¹⁰ Ba Saraya naha shɔɔnriwɛɛ jɔɲɔfɛɛ p'a yee logo wɛ, na jo na ni li wa mu, na pee da Lazari bɛ gbo. ¹¹ Bani Yawutuu nijɛhemɛɛ pu bi guroo pu feni na ma na daa Yesu na Lazari wuu na.

Yesu ya jé Zheruzalɛmu ni ba saan jɛ wɛ
(*Macoo 21:1-11; Marika 11:1-11; Luka 19:28-40*)

¹² Ayiwa, kee caɲa ki jimuguro, sipyijɛhɛnɛ lemu li bi pa Zheruzalɛmu ni Nuwuuro Kalenɛ li ni ge, a pee di yi logo na Yesu wa koo na na se Zheruzalɛmu ni. ¹³ A p'i fɛnɛgeye kɔn, na foro na gaanji di zhe Yesu círi ni yee ni. A p'i ganha na xhuulo na yu na:

«Hosana! W'à Kile sɔni!

We w'a ma mɛ Kafɔɔ mɛgɛ na ge,

Izirayɛli wo saan wu jɛ wii,

duba w'a byi wee mu!»*

¹⁴ Lee bi Yesu ta w'a kafabige ka ta na dugi kee na ma na jo ba l'a ka Kile wo Kitabu wu ni wɛ na:

¹⁵ «Siyɔn kulo, ma ganha bu fya wɛ!

Wii, ma saan wu wa ma;

kafabige na w'a dugi tiin.»*

¹⁶ Kalaapiire ti bi ta kii keree kii naha cɛ wee tuun wuyɛ pyaa ni wɛ. Ga ba Yesu ya pa jɛ na foro xu ni, na jé Kile wo nɔɔrɔ wu ni wɛ, a pu funyɔ di na to na Yesu shizhaa jomɔ pu bye Kile Kafila we, lee shiin p'i bi pye bɛ wu na.

¹⁷ Sipyii piimu bɛeri pu bye ni Yesu ni a wu Lazari yiri yeege faɲa ki ni, na wu jɛ na yeege xu ni ge, pee bi kii keree kii naha yu sipyii pu mu. ¹⁸ Yesu ya le kakanhana le pye, a sipyii p'i li kaa logo, lee wuu na bɛ p'a bi foro na she wu jɔɲɔ círi. ¹⁹ Wee tuun wu ni a Farizhɛɛn p'i ganha na puyɛ pyi: «Go yiye pyaa jii wa li ni ge, yee da já yafiin bɛ na wɛ; bani sipyii pu bɛeri p'a taha wu na.»

Girɛkii pii ya Yesu shaa p'i jo ni wu ni

²⁰ Sipyii piimu pu bi pa kalenɛ li ni Zheruzalɛmu ni di ba Kile pɛlɛ ge, Girɛkii piimu pu bi jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee p'a bɛ bye pii sipyii pii ni. ²¹ A pee Girɛkii p'i fulo

* 12:13 Zaburuu 118:26 * 12:15 Zakari 9:9

Filipe na, na jo ni wee ni. Filipe bi bye Betisayida shɛn, Galile fiige ki ni. A p'i wu pye: «Najii, wù funɔ ki wa wù Yesu ja, wù jo ni wu ni.»²² A Filipe di gari na she yee naha jo Andire mu, a pu shuun wu beeri di na pinne kari na she yi jo Yesu mu.²³ A Yesu di pu pye: «Kile na ba pɛɛɛ taha Sipyaa Ja wu na tuun wemu ni ge, wee tuun wu w'a nɔ nime.²⁴ Can can na, n'a da yi jo yi mu, shinma pile bye l'i ya le niɛ ni l'i fɔnhɔ wɛ, li ye li da gori, ga li bu le niɛ ni na fɔnhɔ, wee tuun wu ni l'a fin, na nagoo niɛɛɛɛɛ pye.²⁵ Sipyaa wemu munaa kaa l'a dan wu ni ke koɔ ke na ge, wee na ba buun li ni jiga na. Ga sipyaa wemu munaa kaa l'a pɛn wu mu ke koɔ ke na ge, weefɔ w'a li gbegele yaha ni sicuumɔ niɛɛɛɛɛ kaa na.²⁶ Sipyaa sipyaa w'a giin wu da kapyɛɛ pyi nɛ mu ge, w'a yaa wu taha na feni. Bani xuu wemu ni nɛ nɛ ge, nɛ kapyɛɛ wu be na ba bye wà. Sipyaa wemu ba kapyɛɛ pyi nɛ mu, nɛ To Kile na ba weefɔ pɛle.

Yesu ya wu xhu jo

²⁷ «Nime we ni, nɛ zɔ we beeri w'a wuregi. Dii n'a da jo wɛ? Di jo Kile wu na tanha we tuun we wo kanhama pu na laa? N'a da jà yee jo wɛ, bani we tuun we wo kanhama pu wuu na nɛ pa koɔ na.»²⁸ A Yesu di jo sanha na: «Na To Kile, ma mɛge ki pɛle!» Ba w'a yee jo wɛ, a mujuu la di foro fugba we ni na: «Nɛ ki pɛle na xɔ, di wa da ba la fara sanha ki pɛɛɛ ki na.»²⁹ Sipyii te ti bye wà na le mujuu le logo ge, a pee di jo: «Kile w'a tin mɛ!» A pii be di jo: «Mɛleke wa w'a pa jo ni wu ni!»³⁰ Ga, a Yesu di pu pye: «Le mujuu le ya ta foro nɛ wuu na wɛ, ga yee wuu na l'a foro.³¹ Nime kiiri w'a da ba gɔn ke koɔ ke wo sefɛɛɛ ti na. Nime ke koɔ ke wo niɛɛɛ wu wa da ba gɔri wá.³² Sipyii pu ba nɛ yirige na laha niɛ ke na tuun wemu ni, nɛ na ba sipyii beeri yiri na pa naye mu.»³³ Xugana lemu na Yesu bi da ba xhu ge, lee xugana le w'a zheɛ pe jomɔ pe funɔ ni.³⁴ A sipyii t'i wu nɔ shɔ na: «L'a ka Kile wo saliya wu ni na Shɔwɔ wu da ba xhu bada wɛ. Mu di yu dii na li waha l'i waha, na sipyii na ba Sipyaa Ja wu yirige na laha niɛ ke na wɛ? Wee tuun wu ni, weke di nɛ wee Sipyaa Ja wu wɛ?»³⁵ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Kpɛɛɛ ki wa sanha yee tɛ ni, ga jɛri ye k'a da bye. Na kpɛɛɛ ki yaha yi tɛ ni, y'a jaari ki na kɔnhɔ nibiige ki ganha bu ba yi fo di joo wɛ; bani sipyaa wemu ba jaari nibiige ni, wee ya wu tashɛge cɛni wɛ.³⁶ Na kpɛɛɛ ki yaha yi tɛ ni, y'a daa ki na kɔnhɔ yiye pyaa be di ba bye kpɛɛɛ nagoo.» Ba Yesu ya pee jo wɛ, na laha pu tãan, na she lara xuu wa ni.

Yawutuu ya dà Yesu na wɛ

³⁷ Ayiwa, na Yesu yaha w'a sii kakanhaɔa niɛɛɛɛ pye Yawutuu pu nii na. Ali pu ya dà wu na lee be na wɛ.³⁸ Lee ya pye mu kɔnhɔ Kile tudunmɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo ge, pee nɔ di fa na:

«Kafɔ, wɛe ya kafila wemu wo yɛɛ pye ge,

weke wu d'a dà wee na wɛ?

Weke wu d'a Kafɔ wo sefɛɛɛ ti cɛ wɛ?»*

³⁹ Lemu be l'a bi pu pye pu bi da ga jà dà Yesu na sanha wɛ ge, lee li wa mɛ na jo Kile tudunmɔ Ezayi ya jo sanha na:

⁴⁰ «Kile ya pu pye fyɛnɛɛ na pu fungɔnyɔ tɔ,

kɔnhɔ pu ni ki ganha ba jaa wɛ,

pu fungɔnyɔ ganha bu yi cɛ wɛ.

Lee funɔ ni pu da ba nɛ mu,

kɔnhɔ nɛ pu cuɔɔ wɛ.»*

⁴¹ Kile tudunmɔ Ezayi ya yee jo bani Yesu wo nɔwɔ wu bi she wu na, a wu ye jo wu shizhaa na.⁴² Ali lee be na Yawutuu niɛɛɛɛ pu niɛɛɛɛ pu bi dà Yesu na, ga Farizhɛɛn pu wuu na, pu ya sɔɔ na puyɛ yeege kpɛɛɛ na wɛ, kɔnhɔ pu ganha bu pu niɛ kɔn wolo Kile-pɛɛɛ puga ki wo sipyii pu ni wɛ.⁴³ Bani sipyii na pu pɛle, lee li bi dan pu ni na toro Kile w'a pu pɛle na.

Yesu jomɔ pu na ba kiiri kɔn sipyii na

* 12:38 Ezayi 53:1   * 12:40 Ezayi 6:10

⁴⁴ Caṅa ka Yesu ya pa sii jo fanha na na: «Sipya wemu bu dà ne na, wu ya ta dà ne ye nigin na we, ga wemu w'a ne tun ge, wee be na w'a dà. ⁴⁵ Sipya wemu bu ne ja, we w'a ne tun ge, wee be w'a ja. ⁴⁶ Ne je ba kpeenge je we, ne pa koṅṅo puga ni, kònho sipya sipya w'a dà ne na ge, weefo ganha ba jaari nibiige ni nige we? ⁴⁷ Wa bu ne jomò logo, wu ya pu koro jaari we, n'a da kiiri kòn wufo na we. Bani ne ta pa di ba kiiri kòn koṅṅo sipyii na we, ga ne pa di ba pu juṅṅo wolo. ⁴⁸ Sipya wemu bu zhe ne ni, w'i ya soò na ne jomò logo we, weefo ya kiiri kònvoò ta xò wuye na. Ne jomò pemu jo ge, pee pu da ba kiiri kòn wufo na koṅṅo caxhògò. ⁴⁹ Bani ne ta pe jomò pe ta naye ni na jo we. Ga ne To Kile wu w'a ne tun ge, wee w'a ne wo nijoyo yi beeri she ne na. ⁵⁰ Ne d'a li ce be na jo jomò pe w'a yu ge, pee pu wa jii sicuumò nixhòbaama kaan sipya mu. Ba To Kile ya pu she na da ne na we, mu ne w'a pu yu na dani.»

13

Yesu ya wu kalaapiire ti tsoyo je

¹ Ayiwa, caṅa nigin wu bi kori Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene l'i nò. Yesu bi li ce na wee foroduun w'a nò xò koṅṅo puga na se wu To Kile yiri. Sipyii pii pu bi dà wu na ge, pee kaa bi dan wu ni; a pu kaa di sii taan wu ni fo na doro. ² Yesu ni wu kalaapiire ti bye na pu piige yalige li, lee bi Shitaanni ta w'a she fungongò ka tirige Zhuda Isikariyoti zò na, Simò ja we, na wu Yesu le keṅe ni. ³ Yesu bi li ce be na Kile ya sefeere ti beeri kan wee mu. Wu bi li ce na Kile ni wee ya foro, wee di wa da ba guri gari be Kile mu. ⁴ Ayiwa, a Yesu di yiri yalige ki juṅṅo ni na wu fadegbohò wolo yaha, na faṅa ka lò na kee taga wuye pò niṅe ke ni. ⁵ Lee kadugo na a wu lòhò le yaaga ka ni, na ganha na wu kalaapiire ti tsoyo jii nigin nigin na; faṅa ke w'a taga wuye pò ge, na kee taga na yi turi.

⁶ A wu ba she nò Simò Pyeeri na, a Pyeeri di wu pye: «Wù Kafò, mu w'a da na ne tsoyo je ya?» ⁷ A Yesu di wu pye: «Le ne byi me ge, mu wa da li kòri ce nime we, ga kadugo yiri ma na ba li kòri ce.» ⁸ A Pyeeri di wu pye: «Ne kunni wa da gbara mu wu na tsoyo je bada we.» A Yesu di wu pye: «Mu bye mu di ya yere ne ma tsoyo je we, mu niṅe wa da bye ni ne ni kaa la shishiin ni we.» ⁹ A Pyeeri di jo: «Wee tuun wu ni Kafò, ma ganha bu da na tsoyo ye ye na we, ga na keye ye ni na juṅṅo ke be je.» ¹⁰ A Yesu di wu pye: «Sipya wemu w'a wuu ge, wee kawuunò juṅṅo je nige wee tuun we ninumò ni we, bani wu beeri wu ma bye feefe; ga wu kunni na já wu tsoyo je. Yee be pu wa feefe, ga yee beeri be we de!» ¹¹ Kalaapire le li bi da ba Yesu le keṅe ni ge, wu bi lee ce, lee wuu na w'a jo na pu beeri ya ta pye feefe we.

¹² Ba Yesu ya pu tsoyo yi je xò we, na wu fadegbohò ki lò le, na she diin wu tateenge ni. A wu wu kalaapiire ti pye: «Kaa le ne pye me yee na ge, yee ya li kòri ce ya? ¹³ Yee wa ne pyi: «Wù Karamògò» kelee «Wù Kafò.» L'a saha, bani wee ne je. ¹⁴ Ayiwa, ne wemu wu je yee Karamògò ni yee Kafò ge, ne bi yee tsoyo je, wee tuun wu ni yee be ya yaa na yiye tsoyo jii lee jegana li na. ¹⁵ Ne le pye na she yee na. Ne li pye pyegana lemu na ge, yi be di da li pyi yiye na lee pyegana li na. ¹⁶ Can can na, n'a da yi jo yi mu, kapyebye ya pele wu juṅṅofò na we; tudunmò be di ya pele wu tunvoò na we. ¹⁷ Yi wa li jaha ce nime, yi ba li pyi, yi na ba bye duba nagoo.

¹⁸ «Di wa ta na yi beeri kaa pyi-i de, ne piimu shòonri ge, ne w'a pee ce. Ga Kile tudunmò p'a yemu jo Kitabu wu ni ge, fo yee jò bu fa na: «Wemu wu wa li ni ne ni ge, wee w'a ne pye wu pen.»* ¹⁹ N'a yi yu na yeri yi mu nime, yani li pyeduun wu pa nò ge, kònho li ba ba bye, y'i li ce na: «Ne je wemu ne ge.» ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya sipya w'a ne tudunmò wa beeri co na jò ge, neye pyaa m'a co na jò; wemu di bu ne co na jò, we w'a ne tun ge, weefo m'a co na jò.»

*Yesu ya jo na Zhudasi na ba wee nòhò yaha
(Macoo 26:20-25; Marika 14:17-21; Luka 22:21-23)*

* 13:18 Zaburuu 41:9

²¹ Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu hakili wu wuregi fo xuuni. A wu yi fiingɛ jo pu mu na: «Can na n'a da yi jo yi mu, wa na ba nɛ le keɛ ni yee ni.» ²² Ba w'a yee jo wɛ, a wu kalaapiire t'i ganha na puyɛ wii, pu ya cɛ shɛn nigin wekɛ kaa w'a byi pu ni wɛ. ²³ Yesu kalaapiire la bye wà, lee kaa bi dan wù ni fo xuuni, lee bi tiin na sogi wu na. ²⁴ A Simɔ Pyɛeri di keɛ ka lee kalaapiire li mu na wu Yesu yege wee sipya we keree na. ²⁵ A wee di wu jaha nɛri Yesu yíri, na fulo wu na, na wu pye: «Wù Kafɔɔ, wee jɛ wekɛ wɛ?» ²⁶ A Yesu di wu pye: «Wemu mu n'a da ba buuri we niɛ di gan ge, wee wu wa.» A wu buuri wa lo na wu niɛ na kan Simɔ Isikariyɔti ja Zhudasi mu. ²⁷ Buuri w'a kan ye Zhudasi mu, a Shitaanni di ba diin wu zɔ na. A Yesu di wu pye: «Le m'a giin di bye ge, fyaala li pye.» ²⁸ Ga sipyii piimu bæri pu bi li ni Yesu ni ge, wa shishiin ya cɛ pu ni lekɛ na w'a yee jo ni Zhudasi ni wɛ. ²⁹ Zhudasi wu bi bye pu wari yahavɔɔ, a pii di ganha na giin na Yesu w'a wu pyi na wu she yanmuyɔ ya shɔ, wu ba Nuwuuro Kalɛɛ li yalige ki gbegele ni yee ni; kelee na wu she funmɔ fɛɛ pii kan. ³⁰ Ba Zhudasi ya buuri wu li ye wɛ, na yíri foro kɛɛngɛ ki na. Lee bi piige ki ta k'a wɔ.

Yesu ya jɔmɛɛ nivonɔ la jo wu kalaapiire ti mu

³¹ Ayiwa ba Zhuda Isikariyɔti ya foro wɛ, a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Nime kunni, sipyii pu bæri p'a da ba Sipya Ja wu wo sefɛɛɛ ti cɛ. Wee w'a da ba sipyii pu bæri pye p'a Kile bɛ wo sefɛɛɛ ti cɛ. [³² Ba ni wee na ba sipyii bæri pye p'a Kile wo sefɛɛɛ ti cɛ,] Kile ye pyaa bɛ na ba sipyii pye p'a Sipya Ja wu wo sefɛɛɛ ti cɛ, lee w'a da mɔ l'i bye wɛ. ³³ Na nagoo, n'a da já gori yaha ni yee ni di mɔ nige wɛ. Yee na ba nɛ xuu shaa, ga nɛ yemu jo Yawutuu junɔfɛɛ pu mu ge, yee ninuyɔ n'a da jo yi bɛ mu jo nɛ na ba she xuu wemu ni ge, yee wa da já zhe wà wɛ. ³⁴ Lee wuu na jɔmɛɛ nivonɔ n'a da jo yi mu, yi taan yiye mu. Yee ya taan nɛ mu taangana lemu na ge, y'a yaa yi taan yiye mu lee taangana li na. ³⁵ Taan jɛɛge bu bye yee tɛ ni, sipyii bæri na ba li cɛ lee na na yee jɛ nɛ wo kalaapiire.»

Yesu ya jo na Pyɛeri na ba foro wee kaa tãan

(Macoo 26:31-35; Marika 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ A Simɔ Pyɛeri di Yesu yege na: «Wù Kafɔɔ, wee tuun wu ni mu di wa se mii wɛ.» A Yesu di wu pye: «Xuu wemu ni nɛ se ge, mu wa da já binne zhe wà ni nɛ ni nime wɛ; ga caɲa ka wa ma, ma na ba she nɛ yíri.» ³⁷ A Pyɛeri di wu pye: «Wù Kafɔɔ, jaha na nɛ da já binne ni mu ni-i wɛ? Ali nɛ na zɔɔ na na munaa li kan, na xhu bɛ mu wuu na.» ³⁸ A Yesu di wu pye: «Can na mu na zɔɔ na ma munaa li kan, na xhu nɛ wuu na ya? Can can na, n'a da yi jo ma mu, yani xhupoo wu pa mɛɛ su ge, mu na ba foro nɛ kaa tãan tɔɲii taanri.»

14

Yesu ya jo na wee wu jɛ koo le na se Kile yíri

¹ Lee kadugo na a Yesu di pu pye: «Yi funyɔ ganha bu da bɛn wɛ. Y'a daa Kile na, yi da daa nɛ bɛ na. ² Tatiinyɛ nipeheye yi wa nɛ To Kile mu, yee da bye yi jɛ can wɛ, nɛ bi da ga yee pye jo n'a da zhe tatiinyɛ yaa yi mu wɛ. ³ Nɛ ba she tatiinyɛ yi yaa xɔ tuun wemu ni, n'a da guri ba na ba yee lo, nɛ wa xuu wemu ni ge, kɔnhɔ yi bɛ di she bye wà. ⁴ Xuu wemu ni nɛ w'a gaanji ge, yee wa lee koo li cɛ xɔ.» ⁵ A Tomasi di wu pye: «Wù Kafɔɔ, xuu wemu ni mu wa se ge, wèe ya wee xuu wuyɛ pyaa cɛ wɛ, wèe na bye dii na lee koo li cɛ wɛ?» ⁶ A Yesu di wu pye: «Nɛ wu jɛ koo le, ni can we, ni jii sicuumɔ fɔɔ we. Sipya sipya wu jɛ wu ya toro nɛ yíri wɛ ge, weefɔɔ da nɔ To Kile na wɛ. ⁷ Yee bi ta yee ya nɛ cɛ, yee na ba nɛ To Kile wu bɛ cɛ; yee d'a wu cɛ xɔ nime do, na wu ja bɛ.» ⁸ A Filipe di wu pye: «Wù Kafɔɔ, To Kile wu she wù na, lee na wèe yaa.» ⁹ A Yesu di wu pye: «Filipe, nijaa shi kaa ya nɛ yaha ni yee ni shiizhan wɛ, mu di sanha nɛ cɛ-ɛ ya Filipe? Sipya wemu w'a nɛ ja ge, To Kile w'a ja. Mu di yu dii na nɛ wu To Kile she yi na wɛ? ¹⁰ Wee tuun wu ni mu ya dà li na na nɛ wu jɛ ni To Kile ni nigin; To Kile bɛ di jɛ ni nɛ ni nigin wɛ gɛ? Jomɔ pɛ nɛ yu mɛ yee mu ge, nɛ pu taa naye ni wɛ; ga nɛ To Kile we wu wa ni nɛ ni ge, wee w'a wu jidaan keree pyi. ¹¹ Yi dà na na! Nɛ ni na To wu bæri wu jɛ nigin; nɛ To wu bɛ ni nɛ ni, wèe bæri pu jɛ nigin. Lee bu bye l'i wa yi yaa wɛ, kapyege kiimu n'a byi yi jii na ge,

yi dà na na kee wuu na. ¹² Can can na, n'a da yi jo yi mu, sipya wemu bu dà ne na, keree kiimu bæeri ne byi ge, wu na ba kee tuugo pyi. Wufɔɔ na ba keree kii pyi be kiimu ya pele ne wogoo ki na ge, bani ne wa gaanji na To Kile wu yiri. ¹³ Yi ba yaaga tuugo bæeri jæeri Kile mu wee tuun wu ni ne mege na, ne na kee kan yi mu; kɔnhɔ Jafɔɔ wu To Kile wu wo sefæere ti she. ¹⁴ Yi bu yaaga tuugo bæeri jæeri ne mege na, ne na kee kan yi mu.»

Yesu ya Fefæere Munaa jɔmæe lɔ n'a daa fæe pu mu

¹⁵ «Ne bu da ne kaa ya dan yi ni can can na, ne jɔmehæe kiimu jo yi mu ge, yi na da ki koro jaari. ¹⁶ Ne na ba na To Kile wu jæeri wu Tɛgeɛvɔɔ watii kan yi mu, kɔnhɔ wee di ba bye ni yi ni gbee. ¹⁷ Wee jɛ Fefæere Munaa lemu l'a Kile wo can wu shee sipyii pu na ge. Kɔɔ ke sipyii wa da já wee ta wɛ, bani pu wa wu jaa wɛ, p'i wa wu cɛ be wɛ. Ga yee kunni d'a wu cɛ, bani wu wa ni yee ni, wu na ba bye yee zɔlɔɔ pu na. ¹⁸ N'a da ga yi yaha ba cirimæe jɛ wɛ. Ne na ba shee guri ba yi mu sanha. ¹⁹ Jeri bu bye ke kɔɔ ke sipyii na wii vɔɔ ne ni. Ga yee kunni na ba ne ja, bani ne jɛ jii fæere ni, lee wuu na yee be na ba bye jii fæere ni. ²⁰ Kee caɔa ki ba nɔ, yee na ba li cɛ na ne ni na To wu ni, na wɛe bæeri pu jɛ nigin; yee ni ne be di jɛ nigin, ne be ni yee bæeri be di jɛ nigin. ²¹ Sipya wemu ba ne jomɔ nuri na pu koro jaari, weefɔɔ ni ne kaa ya dan can can na. Ne kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ kaa na da dan To Kile be ni; wu kaa na da dan ne be ni, ne na ganha na naye shee wu na.» ²² Yesu kalaapire la be mege ki bye na Zhuda, (wee ni Zhuda Isikariyɔti wa nigin wɛ.) A wee di wu yege na: «Wù Kafɔɔ, jaha na mu di da ba maye shee wɛe na, mu di da maye shee kɔɔ ki sipyii pusamaa na-ɛ wɛ?» ²³ A Yesu di wu pye: «Ne ba dan sipya wemu ni, jomɔ pemu ne jo ge, wufɔɔ na da pee koro jaari. Lee funɔɔ ni, weefɔɔ na da dan ne To Kile be ni. Ne ni na To Kile na ba ba weefɔɔ mu na ba bye ni wu ni. ²⁴ Ne bu bye ne ya dan sipya wemu ni wɛ, wee da da ne jomɔ pu be koro jaari wɛ. Jomɔ pe ne di wa yu yee mu ge, pee ya foro neye pyaa ni wɛ, ga ne tunvɔɔ To Kile ni p'a yiri.

²⁵ «Na ne yaha ni yee ni shiizhan nime, ne ye bæeri jo yee mu. ²⁶ To Kile na ba Fefæere Munaa lemu kan yee mu ne mege na l'i bye yee Tɛgeɛvɔɔ ge, lee na ba yee kalaa keree bæeri ni. Ne keree kiimu bæeri jo yee mu ge, li na ba yi funyɔ tirige kee bæeri na. ²⁷ N'a da lojine kan yi mu. Lojine le li wa ne ni ge, lee tuugo n'a da ba gan yi mu. Ga n'a da li kan ke kɔɔ ke wuu li kangana na wɛ. Yi ganha bu fyaara yaha yi zɔlɔɔ pu na wɛ, yi ganha bu yi hakilee pu be yirige wɛ. ²⁸ Ne yi jo xɔ yi mu jo: «Ne gaanji, ga n'a da zhe guri ba yi mu sanha.» Ne bu da ne na dan yee ni, ne na se To Kile yiri, lee ya yaa li pye yee mu fundanga. Bani To Kile ya pele ne na. ²⁹ Ayiwa, ne kii keree kii jo yi mu nime, yani ki pyeduun wu pa nɔ ge, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, y'i dà na jomɔ pu na. ³⁰ N'a da já jo di mɔ nige ni yi ni wɛ, bani ke kɔɔ ke wo jɔɔfɔɔ wu w'a ma. Wu se wa ne na kaa la shishiin na wɛ. ³¹ Ga kɔɔ sipyii bæeri ya yaa pu li cɛ na ne To Kile ya dan ne ni, keree kii w'a yu ne mu ge, ne di kee be pyi.» Ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, na jo: «Yi yiri wù da se, wù laha naha!»

15

Yesu jɛ ɛɛzen tige can can wogo

¹ Ayiwa Yesu ya jo na: «Ne jɛ ɛɛzen tige can can wogo, ne To Kile di jɛ ki faapyevɔɔ. ² Geɛ bæeri k'a foro ne na, k'i ya nagoo pyi wɛ, wu na kee kɔn. Ga geɛ bæeri k'a foro ne na na nagoo pyi ge, wu na ba kee yiile, kɔnhɔ ki da nagoo nijehemæe pyi na toro taashiine li tãan. ³ Ne kalaa wemu kan na xɔ yee mu ge, wee kalaa w'a yee pye fæfæe. ⁴ Yi kori yaha ne wo karijæge ki ni, ne be na gori yaha ni yi ni karijæge ni. Ba ɛɛzen geɛ jɛ me wɛ, ki da já nagoo pye kiyɛ mu ni ki ya kori yaha tige ki ceefuu li na wɛ, mu yee be jɛ. Yee bye yee di ya kori yaha ne wo karijæge ki ni wɛ, yee da já nagoo pye piimu kaa na daan Kile ni wɛ.

⁵ «Ne wu jɛ ɛɛzen tige ke, yee di jɛ geye ye. Sipya wemu w'a kori yaha ne wo karijæge ki ni, a ne be di gori yaha karijæge ni ni wufɔɔ ni ge, weefɔɔ wu da já nagoo nijehemæe pye. Bani ne bye ne jɛ ni yee ni wɛ, yee da já yafiin be pye Kile mu wɛ. ⁶ Sipya wemu bu bye wu ya sɔɔ na gori yaha ne wo karijæge ki ni wɛ, wee na ba wá kpænge na. Wu na ba

bye ba ɛɛɛɛn geɛɛ ɲɛ wɛ, p'a kemu kɔn na laha tige ki na ge, k'a waha. Yee gewaya yi na ba binne na yi le na ni, y'a sogi. ⁷ Yi bu gori yaha nɛ wo kariɲɛɛɛge ki ni, a nɛ jomɔ bɛ di gori yaha yi funyɔ ni, yaaga bɛɛri kaa li ɲɛ yi na ge, yi ki ɲɛri, kee na gan yi mu. ⁸ Yee bu nagoo niɲɛhemɛɛ pye, lee l'a li shɛɛ na yee ɲɛ nɛ wo kalaapiire, lee shiin l'i wa Kile mɛge pɛɛ. ⁹ Nɛ taan na To Kile mu taangana lemu na ge, lee taangana le ninunɔ na yee bɛ ya taan nɛ mu. Lee na nime, yi kori yaha nɛ wo taanɲɛɛge ki ni. ¹⁰ Yi ba nɛ wo ɲomɛɛjogoo ki conɪ, yi na ba gori yaha nɛ wo taanɲɛɛge ki ni. Ba nɛ ya na To Kile wo ɲomɛɛjogoo ki koro ɲaari, na gori yaha wu wo taanɲɛɛge ki bɛ ni wɛ.

¹¹ «Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yee mu, kɔnhɔ nɛ wo fundanga ki já pye yi ni, kɔnhɔ yi wo fundanga ki ɲɔ di fa. ¹² ɲomɛɛ le n'a da jo yi mu ge, lee li wa mɛ. Yee ya taan nɛ mu taangana lemu na ge, yi taan yiye mu lee taangana li na. ¹³ Na ma munaa kan na xhu ma ɲaɲiineɛ wuu na, taanɲɛɛge ka shishiin ya pɛɛ kee na wɛ. ¹⁴ Keree kiimu nɛ yu yee mu ge, yi ba kee pyi, wee tuun wu ni y'a ɲɛri na ɲaɲiineɛ. ¹⁵ Nɛ da da yee pyi nige kapyebyii wɛ, bani kapyebye ya wu ɲuɲɔfɔɔ kapyegeɛ bɛɛri cɛni wɛ. Ga nɛ yee pye na ɲaɲiineɛ, bani kaa lemu bɛɛri nɛ ta na To Kile mu ge, nɛ yee kalaa kee bɛɛri ni. ¹⁶ Yi ganha ba giin na yee pu wa nɛ ɲaha bulo wɛ dɛ! Ga nɛ wu wa yee ɲaha bulo, na yee pye na tudunmɔɔ. Y'a kapyegeɛ nizaanɲaa pyi, kiimu wo kuduun wu da gori yaha ge; kɔnhɔ yi ba yaaga bɛɛri ɲɛri To Kile mu nɛ mɛge na, wu kee kan yi mu. ¹⁷ Le n'a zhaa yi mu ge, lee li wa mɛ jo yi taan ni yiye ni.

Koɲɔ sipyii na ba n'a daa fɛɛ pu kɔ

¹⁸ «Koɲɔ sipyii bu yi kɔ, y'a yaa yi fɛnhɛ li cɛ na nɛ koɲɔ ya fɛnhɛ kɔ yee ɲaha na. ¹⁹ Yee da bi bye ni koɲɔ ke wo sipyii ni nigin, yee bi da da dan koɲɔ ke ni, bani yee bi da bye koɲɔ wuu. Ga yee ɲɛ ke koɲɔ ke wuu wɛ, bani nɛ yee ɲaha bulo, na yee niɲɛ wolo ke koɲɔ ke ni. Lee wuu na koɲɔ k'a tɔnbɛɛnɛ shan yee na. ²⁰ Nɛ fɛnhɛ jomɔ pemu jo yi mu ge, yi pee yaha yiye funyɔ ni na jo: «Kapyebye ya pɛɛ wu ɲuɲɔfɔɔ na wɛ.» Pu bi ta p'a nɛ kanha, pu na ba yee bɛ kanha mu. Pu bi ta p'a nɛ jomɔ pu co, pu na ba yee bɛ wo jomɔ pu co. ²¹ Ga pu na ba kee keree ki bɛɛri pye yee na nɛ wuu na, bani wemu w'a nɛ tun ge, pu ya wee cɛ wɛ. ²² Nɛ da bye nɛ pa na ba jo ni pu ni wɛ, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na wɛ. Ga nime, ɲaɲii tagana wa pu mu pu jurumu wu na wɛ. ²³ Sipya wemu bu nɛ kɔ, nɛ To Kile wu bɛ ma w'a kɔ. ²⁴ Kakanhanɲaa kii ki ɲɛ sipya wa shishiin sanha ki pye ɲa-ɛ ge, nɛ da bye nɛ kee pye pu niɲɛ ni wɛ, pu bi da ba jaagi pu jurumu wu na wɛ. Ga nime kunni p'a kee bɛɛri ɲa pu ɲii na, na nɔhɔ nɛ ni na To Kile wu kɔ. ²⁵ Ga kee bɛɛri ya pye mu, kɔnhɔ yemu y'a ka pu wo saliya wu ni ge, yee ɲɔ di fa na:

«P'a na kɔ tawaga ni.»*

²⁶ «Ayiwa, Tɛɛɛɛɔ wɛ n'a da ba dun na pa yi mu na yiri To Kile yiri ge, wee ɲɛ Fɛfɛɛɛɛ Munaa, lemu l'a can wu shɛɛ sipyii pu na ge. Lee ba ba, lee na ba nɛ kaa yu. ²⁷ Yi bɛ di ba na kaa yu sipyii pu mu, bani nɛ ni yee pu bye shiizhan fo nɛ keree ki ɲɔ kɔnduun wu ni.

16

Fɛfɛɛɛɛ Munaa li na ba lemu pyi ge

¹ «Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yi mu, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha bu yi yeege n'a daa wu ni wɛ. ² Pu na ba yi niɲɛ kɔɔn na wo Kile-pɛɛɛɛɛ piyeyɛ sipyii ni. Cana ka yɛɛ wa ma, wa ba yee wa gbo, wufɔɔ na wuyɛ ta na pɛɛɛɛɛ kaa wee ya pye Kile mu. ³ Pu na ba kee keree ki bɛɛri pyi yi na, bani pu ya nɛ To Kile cɛ wɛ, p'i wa nɛyɛ pyaa ki bɛ cɛ wɛ. ⁴ Nɛ kii keree kii bɛɛri yu yi mu, kɔnhɔ ki pyeduun ba nɔ, yi funyɔ di do li na na nɛ ki bɛɛri jo toro yi mu.

«Nɛ ta ye ɲaha jo yee mu fo taashiine li ni wɛ, bani nɛyɛ pyaa ki bi bye ni yee ni. ⁵ Ga we w'a nɛ tun ge, wee yiri n'a da guri da ganɲi nime; sipya bɛ di wa ta yee ni na nɛ pye: «Mii m'a se wɛ?» ⁶ Nɛ pe jomɔ pe jo yee mu ge, lee l'a yee ɲahaya pye y'a tanha. ⁷ Ga lee bɛ na can n'a yu mɛ yi mu, nɛ na kari, lee l'a pɔɔɔ yee mu, bani nɛ bu bye nɛ ya kari wɛ, Tɛɛɛɛɔ wu da ba yee mu wɛ. Ga nɛ bu gari nɛ na zhe wu tun ba yi mu. ⁸ Ga wee Tɛɛɛɛɔ

* 15:25 Zaburuu 35:19; 69:5; 109:3

wu ba ba, wu na ba li she korɔ sipyii na, na puyɛ pu wa faanna jurumu shizhaa na, na puyɛ faanna Kile wo tiime pu keree shizhaa na, na puyɛ faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na. ⁹ Puyɛ pu wa faanna jurumu shizhaa na, bani pu ya dā nɛ na wɛ. ¹⁰ Puyɛ pu wa faanna Kile wo tiime keree ki shizhaa na, bani nɛ gaari na To Kile yiri; lee funɔ ni yi wa da ba na ja nige wɛ. ¹¹ Puyɛ pu wa faanna Kile wo kiiri wu keree shizhaa na, bani kiiri ya kɔn xɔ ke korɔ ke wo juɔɔfɔ wu na.

¹² «Keree nijehɛɛ wa nɛ mu na jo yee mu sanha, ga l'a waha yee mu yee pu jā kee jaha cɛ nime. ¹³ Can Munaa lemu l'a can wu shɛɛ ge, lee ba ba tuun wemu ni, lee na ba yi jaha co, na can wu bɛɛri shɛɛ yi na. Bani jomɔ pe l'a da ba yu yi mu ge, l'a da ba pee yu liye pyaa wo sefɛɛɛ ni wɛ. Ga jomɔ pemu l'a da ba nuri Kile jɔ na ge, li na ba pee yu yi mu. Li na ba keree nibaɔaa bɛ yu yi mu. ¹⁴ Li na ba nɛ mɛge ki pɛɛ, bani jomɔ pe pu wa nɛ mu ge, li na ba pee luu na yu yi mu. ¹⁵ Yaaga tuugo bɛɛri ki jɛ To Kile mu ge, yee bɛɛri jɛ nɛ woyo. Lee wuu na nɛ yu jo Kile Munaa l'a da ba nɛ wo kafila wu luu na yu yee mu.»

Natanhaka li na ba jɛri fundanga kaa

¹⁶ Lee kadugo na a Yesu di wu kalaapiire ti pye: «Jɛri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni; ga jɛri wa bɛ bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» ¹⁷ Ba Yesu ya yee jo wɛ, a wu kalaapiire ta di ganha na puyɛ yegee na: «Aa, ye w'a jo mɛ ge, yee kɔri di wa dii wɛ? W'a jo na: «Jɛri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga jɛri wa bɛ bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja.» Na jo sanha na: «Nɛ gaari To Kile yiri.» ¹⁸ Wee «Jɛri» we kaa w'a yu ge, wee kɔri jɛ dii wɛ? Ye w'a yu ge, wɛɛ kunni ya yee ja wɛ.»

¹⁹ A Yesu di li cɛ na kalaapiire ti funɔ ki bye t'i wu yege, a wu pu pye: «Nɛ yee pye jo: «Jɛri tapyege ni y'a da wii vɔɔ na ni, ga jɛri wa bɛ bu bye sanha lee kadugo na, yi na nɔhɔ na ja ge,» pee jomɔ pe na bɛ yee wa yiye yegee wɛ? ²⁰ Can can na, n'a da yi jo yi mu, yee kunni na ba sii mɛhɛɛ su xuuni, na tataara jomɔ yu; lee di ke korɔ ke sipyii ta pee na fundanga pyi. Yee jahaya na ba danha, ga yi jatanhaɔa ki na ba jɛri yi mu fundanga. ²¹ Cee yacɛɛ bu yiri, wu jaha ki ma danha fo xuuni, bani wu tigiduun wu ma nɔ. Ga wu bu digi xɔ, pya wemu na w'a tigi ge, wee pya wu wo jɛɔaa wo fundanga funɔ ni, wu funɔ na wɔ wu kanhama pu bɛɛri na. ²² Mu li wa yee bɛ mu, yee jahaya kunni wa tanha nime. Ga nɛ na ba guri yee ja sanha, yee zɔlɔ pu na jɛ fundanga na. Kee fundanga ke, wa shishiin wa da jā ba kee shɔ yi na wɛ. ²³ Kee caɔa ki ba jo k'a nɔ ge, yee wa da nɛ yege nige kaa la shishiin na wɛ. Can can na, n'a da yi jo yi mu, yaaga tuugo bɛɛri y'a da ba jɛɛri To Kile mu nɛ mɛge na ge, wu na kee kan yi mu. ²⁴ Ali nime bɛ ni yee sanha yaaga jɛɛri To Kile mu nɛ mɛge na wɛ. Y'a Kile jɛɛri, wu na da yi kaan, kɔnhɔ yi fundanga ki jɔ di fa.»

Yesu ya se ta na xɔ ke korɔ ke na

²⁵ A Yesu di jo sanha na: «Ayiwa, nɛ kunni wa kafila talɛɛɛ taga yee kalaa kii keree kii bɛɛri ni. Ga caɔa ka na ba nɔ, n'a da ba yee kalaa nige ni kafila talɛɛɛ ni wɛ; n'a da ba To Kile wo keree ki fiinɛ da yu yi mu. ²⁶ Kee caɔa ki ba nɔ, yi na ba yi jidaan jɛɛri To Kile mu nɛ mɛge na. Nuɔ wa da ba bye lee na kanna nɛ wu na pa To Kile jɛɛri yee mu, wu na yee wo jɛɛɛ ki co wɛ. ²⁷ Bani yee ya dan To Kile ye pyaa ki ni. Yee ya dan wu ni, bani nɛ bɛ ya dan yee ni, yee d'a nɔhɔ dā bɛ li na na Kile ni nɛ foro. ²⁸ Can wu jɛ wii To Kile yiri nɛ yiri na pa korɔ puga; nime n'a da voro korɔ puga di guri da se To Kile yiri.»

²⁹ A wu kalaapiire t'i wu pye: «Nime kunni, m'a yi fiinɛ na yu wu mu, nime woyo yi wa kafila talɛɛɛ wɛ. ³⁰ Nime kunni, w'à li cɛ na m'a keree bɛɛri cɛ, yegeye yemu bɛ yi da ba bye mu na ge, mu ya yee bɛ cɛ na ta pu sanha yi pye mu na wɛ. Lee na wɛɛ ya dā li na na Kile ni mu ya foro.» ³¹ A Yesu di pu pye: «Y'a jo na yee wa daa nɛ na nime ge? ³² Ayiwa, caɔa ka wa ma, k'a nɔ xɔ bɛ, yee bɛɛri na ba baa jaaga na nɛ ye nigin yaha wà, wa bɛɛri w'a ganha na gaari wu kaban. Ga nɛ wa da ba bye na ye nigin wɛ dɛ, bani na To Kile wu wa ni na ni. ³³ Nɛ kii keree kii bɛɛri jo yi mu, kɔnhɔ y'i lojine ta nɛ wo kariɛɛge ki ni.

Kanhama nigbò na ba nò yi na ke koṅṅ ke na, ga yi la le yiyè ni! Nè kunni ya se ta na xò koṅṅ na.»

17

Yesu ya Kile jèeri wuyè pyaa ki mu

¹ Ba Yesu ya yee jo mu wè, na wu juṅṅ yirige fugba we ni na Kile jèeri na: «To Kile, tuun w'a nò nime. Pèṅṅè taha ma Ja wu na, kònḥò ma Ja wu be di pèṅṅè taha ma na. ² Bani m'a sefèrè kan wu mu, na wu teṅṅè koṅṅ ke sipyii pu bèeri juṅṅ ni, sipyii piimu bèeri m'a yiri pa wu mu ge, kònḥò wu jii sicuumò nixhòbaama kan pee mu. ³ Nii sicuumò nixhòbaama pe, pee jè na mu Kile cè, mu wemu wu jè nigin pe na jè can can wo ge. Yesu Kirisa wemu be m'a tun na pa ge, p'i wee be cè. ⁴ Nè mu peḷè jiiṅṅè ki na; kapyèṅṅè kii ma bi kan na mu di bye ge, nè kee bèeri pye na ki jò fa. ⁵ Nòṅṅò taha na na nime To Kile, di binne bye ni ma ni. Nòṅṅò we wu bi fènhè pye nè na na koṅṅ ta ki sanha jò kòn wè ge, wee nòṅṅò we taha na na.»

Yesu ya Kile jèeri wu kalaapiire ti mu

⁶ «Sipyii piimu m'a lò koṅṅ sipyii pu ni na kan nè mu ge, nè mu kaa jo pu mu, kònḥò p'i ma cè. Mu wuu pu bye pii, a mu di pu kan nè mu. A pu be di sò na ma jomò pu co. ⁷ Nime kunni, p'a li cè na lemu bèeri mu ya kan nè mu ge, na lee bèeri ya foro muyè pyaa ki ni. ⁸ Bani jomò pemu mu ya kan nè mu ge, pee jomò pe nè kan pu mu, a p'i sò pu na. P'a li cè can can na na mu ni nè foro, na dà be li na na mu w'a nè tun. ⁹ Pee wuu na nè mu jèeri. Nè ta na ma jèeri koṅṅ ke wo sipyii pii wuu na-è dè, ga piimu m'a kan nè mu ge, pee wuu na, bani mu wuu pu jè pii. ¹⁰ Yaaga kemu bèeri ki jè nè wogo ge, mu wogo ki jè kii, yaaga kemu bèeri ki jè mu be wogo ge, nè be wogo ki jè kii. Pèṅṅè ke ki wa nè na ge, Kalaapiire ti t'a kee pèṅṅè ki shèè. ¹¹ Nè na ba foro koṅṅ puga ni, ga pee kunni na gori naha ke koṅṅ ke na. Nè na ba shè ma yíri. To Kile, mu wemu wu wa fèfèè ge, pu mara ma meḡe ki sefèrè ti gbòṅṅò ni, tee sefèrè temu m'a kan na mu ge; kònḥò p'i binne, p'i bye nigin ba nè ni mu wa nigin mè wè. ¹² Nè bye ni pu ni koṅṅ na tuun wemu ni ge, nè bi pu mara ni mu wo sefèrè ti ni, m'a bi tee sefèrè temu kan nè mu ge. Nè pu bèeri mara, nigin be ya ta buun wu munaa ni wè, fo wemu wu bi yaa wu buun wu munaa ni, kònḥò yemu y'a ka Kile wo Kitabu wu ni ge, yee jò di fa ge, fo wee yè.

¹³ «Ga mu yíri n'a da zhe nime. Nè ye bèeri yu na na yaha naha sanha koṅṅ ke na, kònḥò fundanga ke ki jè nè ni, ki jò na fa ge, kee di bye pu be ni. ¹⁴ Nè mu wo jomò pu kan pu mu, a koṅṅ sipyii di pu kò; bani pu jè ke koṅṅ ke wuu wè, ma na jo ba nè be wa mè nè jè ke koṅṅ ke wo wè. ¹⁵ Di w'a ma jèeri na go ma pu lò yeege ke koṅṅ puga ke ni wè, ga n'a ma jèeri jo ma pu mara, m'a pu tanha Shitaanni na. ¹⁶ Pu jè ke koṅṅ ke wuu wè, ma na jo ba nè be wa mè nè jè ke koṅṅ ke wo wè. ¹⁷ Ma wo can wu taga pu pye fèfèè. Mu wo kafila wu wu jè can wè. ¹⁸ Tungana lemu na m'a na tun na pa koṅṅ puga ge, lee tungana le na nè be ya pu tun shè koṅṅ ki na. ¹⁹ Nè naye waa yaha fèfèè ni mu mu pee wuu na, kònḥò pu be di puyè waa yaha p'i bye fèfèè can wu ni.

Yesu ya Kile jèeri wu n'a daa fèè pu bèeri mu

²⁰ «Nè ta na ma jèeri pii yè wuu na-è dè, ga piimu be pu da ba dà nè na pu jomò pu funṅṅò ni ge, pee be wuu na n'a ma jèeri, ²¹ kònḥò pu bèeri di binne, p'i bye nigin, ba mu To Kile jè mè ni nè ni, nè be di jè mu ni mu ni wè. P'i binne, p'i bye nigin ni wèè be ni, kònḥò koṅṅ sipyii di dà li na na mu w'a nè tun. ²² Pèṅṅè ke mu ya kan nè mu ge, kee pèṅṅè ke nè kan pu be mu, kònḥò p'i binne p'i bye nigin ba nè ni mu jè mè nigin wè. ²³ Nè pinne ni pee ni na pye nigin, mu be d'a pinne ni nè ni na pye nigin; kònḥò pu be di já pinne p'i bye nigin can can na. Lee bu bye, koṅṅ sipyii na li cè na mu w'a nè tun, na pee be ya taan mu mu ba nè taan mu mu wè.

²⁴ «Na To Kile, piimu m'a kan nè mu ge, nè na ba shè bye xuu wemu ni ge, na funṅṅò ki wa pu be di ba shè bye wà ni na ni. Nòṅṅò we m'a kan na mu ge, kònḥò p'i wee nòṅṅò we ja, bani nè taan mu mu na ta koṅṅ sanha nòḥò shan wè. ²⁵ To Kile, mu wemu w'a tii ge,

korɔ ya ta mu cɛ wɛ; ga nɛ kunni d'a mu cɛ. Piimu m'a kan nɛ mu ge, pee bɛ ya li cɛ na mu w'a nɛ tun. ²⁶ Nɛ pu pye p'a mu cɛ, nɛ sanha di wa da da pu pyi p'a ma cɛni. N'a taan ma mu taangana lemu na ge, kɔnhɔ kee taanɲɛɛge ke tuugo di já pye pu tɛ ni, nɛ bɛ di binne bye ni pu ni nigin.»

18

Yawutuu p'a Yesu co

(Macao 26:47-56; Marika 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Ayiwa, ba Yesu ya yee jo xɔ wɛ, a wu ni wu kalaapiire t'i yiri kari Sedɔrɔn dugo ki kadugo yiri. Tiire kerɛye ya yi bye wee xuu wu ni, a p'i she jé yee ni.

² Zhudasi we wu bi da ba Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee ta wee bɛ ya yee tiire kerɛye yi sanha cɛ. Bani Yesu bi tee na se wà ni wu kalaapiire ti ni. ³ Na Yesu ni wu kalaapiire ti yaha wee xuu wu ni, a Zhudasi di nɔ. Wu ni sɔrɔsii ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki gɛdii pii pu bye. Saraya naha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ ni Farizhɛɛn pu bi pee pinne ni Zhudasi ni. Namuuɔ ni sokinnaa ni pu bye, yagboyo bɛ di ɲɛ pu mu.

⁴ Keree kiimu bɛɛri ki bi da ba bye Yesu na ge, wu bi kee bɛɛri cɛ xɔ. A wu fulo pii sipyii pii na na pu yege na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» ⁵ A p'i jo: «Nazareti shɛɛn Yesu.» A Yesu di pu pye: «Nɛ wu ɲɛ wii!» Zhudasi we wu bi Yesu nɔhɔ yaha ge, lee bi wee bɛ ta ni pu ni.

⁶ Ba Yesu ya pu pye: «Nɛ wu ɲɛ wii!» wɛ, a p'i guri guri kaduma, na laha laha to ɲiɲɛ na.

⁷ A Yesu di guri pu yege sanha na: «Jɔgɔ yee di zhaa wɛ?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Nazareti shɛɛn Yesu.» ⁸ A Yesu di pu pye: «Go nɛ yee pye jo nɛ wu ɲɛ wii. Yee bu da yee na nɛ shaa, yi pii samaa yaha pee di da gaanji.» ⁹ Lee funɲɔ ni jomɔ pemu Yesu bi jo ge, a pee di bye can, na: «Na To Kile, piimu bɛɛri m'a kan nɛ mu ge, nigin bɛ ya piin nɛ mu pu ni wɛ.» ¹⁰ Lee bi ɲmɔpara la ta Simɔ Pyɛɛri mu, a wee di lee kɔ li forogo ni, na saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu wo bulo kanige cɛ niwɛɲɛ paa laha. Wee kapyebye we mege ki bye na Malikusi. ¹¹ A Yesu di Pyɛɛri pye: «Ma ɲmɔpara le le wà li forogo ki ni! Wee tuun wu ni, nɛ To Kile w'a kanhama pemu gbegele yaha nɛ naha na ge, mu funɲɔ wa nɛ wu jé pee ni-i gɛ?»

¹² Ayiwa, ba Yesu ya yee jo wɛ, a sɔrɔsii ni pu wo ɲuɲɔfɔɔ wɛ, ni Yawutuu gɛdii p'i Yesu co na wu keye ye pɔ. ¹³ A p'i fɛnhɛ she ni wu ni Anɛ mu, wee bye Kayifɛ wo yafena; Kayifɛ di bi bye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we lee yee le. ¹⁴ Wee Kayifɛ wu w'a bi pe jomɔ pe taga Yawutuu ɲuɲɔfɛɛ pu yeri na: «Ta yee ya li cɛ na jo l'a pɔrɔ yee mu na shɛn nigin wu xu sipyii pu bɛɛri wuu na wɛ?»

Pyɛɛri ya foro Yesu kaa tɔan

(Macao 26:69-70; Marika 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Ayiwa, ba p'a gaanji ni Yesu ni wɛ, a Simɔ Pyɛɛri ni kalaapire la bɛ di daha pu feni na gaanji. Macɛɲɛ ki bye lee kalaapire le ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu te ni; lee l'a pye kaɲuɲɔ a lee kalaapire l'i jé ni pu ni saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu kaanɲa ki ni. ¹⁶ A Pyɛɛri di ba yere kpɛɛngɛ ki na, kuɲɔɔ li ɲɔ na. Lee kalaapire lemu l'a pye saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu cɛvɔɔ ge, a lee di guri foro kpɛɛngɛ ki na. Cee wemu wu bi kuɲɔɔ li ɲɔ sigɛe ge, a wu ba jo ni wee ni, na Pyɛɛri leɲɛ kaanɲa ki ni. ¹⁷ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya jin kaanɲa ki ni wɛ, cee we w'a kuɲɔɔ li sigɛe ge, a wee di wu pye: «Ta mu bɛ bɛ wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wɛ?» A Pyɛɛri di wu ɲɔ shɔ na: «Ahayi, nɛ wa pu ni-i dɛ!» ¹⁸ Wiire tuun wu bye wii, a kapyebyii pu ni sɔrɔsii p'i na gɛɛri na wahani. A Pyɛɛri bɛ di ba yere pu tɔan na ganha na wahani.

Saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ w'a Yesu yege

(Macao 26:59-66; Marika 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Ayiwa, a saraya naha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu Yesu yege wu kalaapiire te ni wu kalaa wu keree na. ²⁰ A Yesu di wu pye: «Nɛ kunni, kpɛɛngɛ na nɛ bi ma yu sipyii pu bɛɛri nii na. Nɛ bi sipyii pu kalaa Kile-pɛɛɲɛ piyɛye ye, ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni. Wee xuu wu ni bɛ Yawutuu pu bɛɛri bi ma puyɛ pinne. Nɛ ta na jomɔ pa shishiin jo ɲmɔhɔrɔ ni wɛ.

²¹ Naha na ma di na yegee wε? Piimu p'a na jomɔ pu logo ge, pee yege na dii nε d'a pu kalaa wε. Nε yemu jo ge, p'a yi cε can can na.» ²² Ba Yesu ya yee jo wε, lee di Kile-peɛɛɛ pugbɔhɔ ki gedi wa ta wu tɔan. A wee di kadaa ja wu nibege ni, na wu pye: «Saraya naha shɔɔnrivee wo juɔɔfɔgbɔ wu wo juɔ shɔgana li wa le mu mu ya?» ²³ A Yesu di wu pye: «Nε bu da nε kafilakuumɔ jo, lemu l'a wu kolo ge, lee jo. Ga ye nε jo ge, yee bu da y'a tii tajogo ni, naha na ma d'a na kpɔn wε?»

²⁴ A Anε di pɔɔɔ ti yaha wà Yesu na, na wu yaha she gan Kayife mu, saraya naha shɔɔnrivee wo juɔɔfɔgbɔ we.

Pyɛeri ya foro Yesu kaa tɔan sanha

(Macoo 26:71-75; Marika 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Lee bi Simɔ Pyɛeri ta sanha na ki tɔan na wahani. A sipyii pii di wu yege na: «Ta mu be be wu wa we ná we wo kalaapiire ti ni wε?» Ga, a Pyɛeri di foro wu kaa tɔan na jo: «Ahayi, nε wa pu ni-i de!» ²⁶ Ná wemu wo niweɛɛ Pyɛeri ya paa laha ge, wee wo ceborona wa be wu bye saraya naha shɔɔnrivee wo juɔɔfɔgbɔ wu kapyebye wa. A wee di Pyɛeri pye: «Wee tuun wu ni, ta nɛye pyaa ya mu ja ni wu ni shiizhan tiire kerɛye yi ni wε?»

²⁷ Ga, a Pyɛeri di guri jo sanha na yi nε can wε, a xhupoo di mεε su taapile ni.

P'a she ni Yesu ni Pilate mu

(Macoo 27:1-2, 11-14; Marika 15:1-5; Luka 23:1-5)

²⁸ Lee kadugo na a p'i foro ni Yesu ni Kayife kaban, na gari ni wu ni Orome gbafenɛeri wu kaɔɔa ki ni. Lee ya pye nimugunɔ wu na. Yawutuu juɔɔfɛε pu ya ta sɔɔ na jé kaɔɔa ki ni wε, kɔnhɔ p'i gori yaha fεεfεε na be ni pu wo kalegeε ki ni, kɔnhɔ pu be di ba já Nuwuuro ti wo Kalene li yalige ki li. ²⁹ Lee l'a Pilate pye w'a foro pa pu yiri kpεεnge ki na, na ba pu yege na: «Leke we ná we d'a pye y'i wu jaagi lee na wε?» ³⁰ A p'i Pilate pye: «We ná we da bye wu nε kakuubye wε, wèe bi da ga ba ni wu ni mu mu wε.» ³¹ A Pilate di pu pye: «Y'a se ni wu ni yiyε pyaa di she kiiri kɔn wu na na be ni yi wo saliya wu ni.» A p'i Pilate pye: «Li ya saha wèe pu sipya wa shishiin gbo wε.» ³² Lee ya pye mu, kɔnhɔ Yesu bi jomɔ pemu jo na wee na ba xhu xugana lemu na ge, pee juɔ di fa.

³³ Wee tuun wu ni a Pilate di guri jé gbafenɛeri wu kaɔɔa ki ni, na Yesu yiri na wu yege na: «Yawutuu wo saan mu nε ya?» ³⁴ A Yesu di Pilate pye: «Muyε pyaa k'a ye kɔn maye funɔɔ ni na jo laa, ta watii w'a yi jo mu jii na?» ³⁵ A Pilate di wu pye: «Wee tuun wu ni, ma na ja Yawutu gε? Muyε pyaa shishiin ni saraya naha shɔɔnrivee juɔɔfɛε, pee p'a pa ni ma ni nε mu, na nε wu kiiri kɔn ma na. Leke ma d'a pye pu na wε?» ³⁶ A Yesu di wu pye: «Nε wo saanra ti wa naha ke kɔɔɔ ke na wε. Nε wo saanra ti da bi bye naha ke kɔɔɔ ke na, nε wo sipyii pu bi da kashen nɔmɔ nε kaa na, kɔnhɔ Yawutuu juɔɔfɛε pu ganha bu já nε co wε. Ga nε wo saanra ti nε naha ke kɔɔɔ ke na wε.» ³⁷ A Pilate di Yesu pye: «Wee tuun wu ni saan mu nε gε?» A Yesu di wu pye: «Mayε pyaa ki wa yi yu na saan nε nε; can wu nε wii. Ga lemu na nε se kɔɔɔ ke na ge, lee li wa mε, na can wu sheε sipyii pu na. Sipya wemu funɔɔ ki nε wu da jaari can ni ge, weefɔɔ wu da da nε jomɔ nuri.» ³⁸ A Pilate di wu pye: «Naha ki nε can wε?»

P'a Yesu jaagi na pu wu gbo

(Macoo 27:15-18, 20-21; Marika 15:6-11; Luka 23:13-19)

Ba Pilate ya yee jo wε, na foro kari sanha Yawutuu pu yiri na she pu pye: «Nε mu kunni, nε kaa la shishiin ja we ná we na lemu l'a wu kagbuu xɔ wε. ³⁹ Ayiwa, ma na jo lee wa wù mu kaleε, na jo yee beeri, ba Nuwuuro ti wo Kalene l'a nɔ wε, di ma kasoleme wa yaha yi mu. Lee funɔɔ ni yi la nε di Yawutuu pu wo saan wu yaha ya?» ⁴⁰ A p'i ganha na sele na yu: «Ahayi de! ma ganha bu wee yaha wε, Barabasi yaha!» Na ta wee Barabasi we di bi dun sipyii na.

Pilate ya sɔɔ li na na pu Yesu gbo

(Macoo 27:22-31; Marika 15:12-20; Luka 23:20-25)

¹ Ayiwa, Pilate ya li ta mu ge, a wu jo na pu Yesu kpɔn ni susɔɔ ni. ² A sɔrɔsii p'i xhuyo shin na pye saanra nudɔnɔ, na lee tɔ wu juɔ ni. Na saannaa fadegbɔhɔ nijiga ka le wu na. ³ A p'i ganha na fuloo wu na na yu: «Naabye Yawutuu saan!» Na ganha na kadawahaa leni wu ni.

⁴ A Pilate di guri foro sanha kpɛenge ki na na she sipyiire ti pye: «N'a da pu pye p'i foro naha ni wu ni kpɛenge ki na, kɔnhɔ y'i li ce na jo ne ta kaa la shishiin ja we ná we na lemu l'a wu kagbuu xɔ we.» ⁵ A p'i foro ni Yesu ni, xhuyo nudɔnɔ li na je wu na, saannaa fadegbɔhɔ nijiga ki be di je wu na. A Pilate di sipyiire ti pye: «Ayiwa, ná wu we!» ⁶ Ba saraya jaha shɔnrivee juɔfɛe ni Kile-pɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdii p'a Yesu ja we, na ganha na xhuulo, na yu: «Yi wu kori tige na! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Yiye pyaa ki pa wu co she gori tige ki na, bani ne kunni wa kaa la shishiin ja we ná we na lemu ya wu kagbuu xɔ we.» ⁷ A Yawutuu juɔfɛe p'i Pilate pye: «Saliya wa wu je wee mu, na saha ni wee saliya wu ni, w'a yaa na gbo; bani w'a wuyɛ yaha na Kile ja wee je.»

⁸ Ba Pilate ya pee jomɔ pu logo we, a wusama di fya. ⁹ A wu guri jé ni Yesu ni gbafeɛeri wu kaɔja ki ni sanha, na she wu yege na: «Mii mu d'a yiri we?» Ga Yesu ya ta wu juɔ shɔ we. ¹⁰ A Pilate di Yesu pye: «Go ne na m'a fehe ge? Ta mu ya li ce na jo se wa ne ni ne wu mu yaha we? Se d'a nɔhɔ pye be ne ni sanha ne wu mu kori tige na we?» ¹¹ A Yesu di wu pye: «Kile w'a wee se wu kan mu mu nijaa, lee be we muyɛ pyaa wo se bi da ga já bye ne na kaa la shishiin na we. Lee funɔ ni, wemu w'a ne co na pa gan mu mu ge, lee l'a wee wo jurumu wu pye w'a jehe mu wo wu na.»

¹² Ba Yesu ya yee jo we, a Pilate di ganha na yahagana shaa wee tuun wuyɛ pyaa ni Yesu na. Ga, a Yawutuu p'i ganha na sele na yu: «Ma bu sii we ná we yaha, ma je nige Orome saannaa juɔfɔɔ Sezari najii we. Sipya sipya w'a jo na saan wee je ge, weefɔ ya jeri Orome saannaa juɔfɔɔ wu pen.» ¹³ Ba Pilate ya yee logo we, na Yesu yeege sanha kpɛenge ki na. Pu bi xuu wa yaa wà nɔhɔdaan wu ni ni kagereye ni kaɔja ki ni. Wee xuu wu mege ki bye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Gabata.» A Pilate di ba diin wu kiirikɔɔn koro li ni wee tuun wu ni. ¹⁴ Kee caɔja ki jimuguro ti bi da bye Yawutuu wo Nuwuuro ti wo Kalene le. Na caɔja ki ta k'a nɔ jije jije ni, a Pilate di Yawutuu juɔfɛe pu pye: «Yi saan wu we.» ¹⁵ A p'i ganha na xhuulo na yu: «Yi wu yeege naha! Yi wu yeege naha! Yi wu kori tige na!» A Pilate di pu pye: «Ne wu da yee wo saan wu kori tige na ya?» A saraya jaha shɔnrivee juɔfɛe p'i wu pye: «Saan watii je nige we mu Orome saannaa juɔfɔɔ Sezari kadugo na we.» ¹⁶ Wee tuun wu ni a Pilate di Yesu juɔ yaha pu mu, na pu she wu kori tige na.

P'a she Yesu kori tige na

(Macao 27:32-44; Marika 15:21-32; Luka 23:26-43)

A sɔrɔsii p'i Yesu co, na foro ni wu ni kanha ki ni, ¹⁷ na wuyɛ pyaa wo korikoritige ki taha wu juɔ ni. A p'i ganha na gaɔji xuu wà ni, wee mege je na: «Nugɔrɔgɔ xuu» p'i wu yiri Yawutuu jomɔ pu ni na «Goligota.» ¹⁸ A p'i she wu kori tige na wà. A p'i sipyii shuun wa be pinne kori ni wu ni. Wa je wu kanige ce; wa je wu kamene ce. A Yesu ye pyaa di bye pu jije ni. ¹⁹ A Pilate di pu pye p'a kama pa ka kɔrɔ la na, na lee kori korikoritige ki na wu juɔ na. Pee kama pu pe na:

NAZARETI SHEEN YESU, YAWUTUU WO SAAN WE.

²⁰ Yawutuu nijehemee pu bi pee kama pu kalaa, bani p'a bi Yesu kori xuu wemu ni ge, wee xuu wu bi lii kanha ki na we. Pee kama pu be di bi ka Yawutuu jomɔ pu ni, na pu ka Orome sheen jomɔ pu ni, na pu ka Girekii jomɔ pu be ni. ²¹ Wee tuun wu ni a saraya jaha shɔnrivee juɔfɛe p'i she Pilate pye: «Mu bi yaa mu yi ka na <Yawutuu saan we,> ga mu bi yaa mu yi ka na: <We ná we ya jo na Yawutuu saan wee je.» ²² A Pilate di pu pye: «Ne yemu ka na xɔ ge, yee y'a da bye wà.»

²³ Ayiwa, ba sɔrɔsii p'a Yesu kori xɔ tige ki na we, na wu faya yi shan tahaa shisheere, wa beeri w'a taa la lɔ. A p'i wu fadegbɔhɔ ki be lɔ, kee fadegbɔhɔ ke di bye faja nigin, jomɔ baa. Na lɔ fugba wu na, na digi nɔhɔdaan, tajɔgɔ bye ki na xuu wa shishiin ni we.

²⁴ A sɔrɔsii p'i puyɛ pye: «Wù ganha bu da wu fadegbɔhɔ ki sheengi we, wù kagaanshaan

pye ki na, ki na nɔ wemu na ge, kɔnhɔ wù wee cɛ.» Ba lee ya pye mu wɛ, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee nɔ di fa na:

«P'a na faya yi taa taa puyɛ na,

na kagaanshaan pye na fadegbɔhɔ ki wuu na.»*

Lee sɔrɔsii p'a pye.

²⁵ Lee bi Yesu nu Mariyama, ni wu nu wu ceboroshɔ, ni Kilopasi shɔ Mariyama, ni Magadala shɛɛn Mariyama yɛ ta pee ya yere Yesu korikoritige ki tɔan. ²⁶ Ba Yesu ya wu nu wu na wɛ, kalaapire lemu kaa li bi dan wu ni ge, na lee bɛ na nufɔɔ wu tɔan wɛ, a wu nu wu pye: «Nufɔɔ we, ma ja wu we.» ²⁷ Lee kadugo na a wu lee kalaapire li bɛ pye: «Ma nu wu we.» Na co kee caɲa ki na, a lee kalaapire l'i gari ni Yesu nu wu ni wu kaban, na wu co xuuni.

Yesu xugana

(Macao 27:45-56; Marika 15:33-41; Luka 23:44-49)

²⁸ Lee kadugo na ba Yesu ya li cɛ na keree ki bɛeri nɔ ya fani fo na pa nɔ we tuun we na wɛ, a wu jo: «Waga ki wa nɛ na.» W'a yee jo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yee bɛ nɔ di fa. ²⁹ Lee bi shɔɔ la ta wà lee ya ni vinegiri na. A p'i yoro ta lɔ fyɛnmi wee vinegiri wu ni, na tee migile kagaanga ka na na taha Yesu nɔ na. Tige kemu wo geɲɛ k'a bye kagaanga ki ge, kee mɛge ki nɛ na «Izopu.» ³⁰ Ba w'a tee yoro ti sɔn sɔn wɛ, na jo: «Keree ki bɛeri nɔ ya fa nime.» Ba w'a yee jo wɛ, na wu nɲɔɲɔ sɔgi, na wu muna li kan Kile mu.

Sɔrɔsi wa ya Yesu firi wu kabanugo na

³¹ Ayiwa, kee caɲa ki bye Yawutuu wo cadɛɛnge ki cadanga. Sipyii piimu p'a kori tiye yi na ge, Yawutuu nɲɔɲɔɛ pu funɲɔ bye pee pu cadɛɛnge ki ta wà wɛ. Bani kee cadɛɛnge ki bi kiye waa cadɛɛnye yi saya na. Lee wuu na p'a she Pilate nɛeri, sipyii piimu p'a kori kori ge, na wu pee yaha p'i she pee tɔɔyɔ kegi kegi p'i xhu tɔvuyo na, kɔnhɔ p'i pu tirige laha tiye yi na. ³² A sɔrɔsii p'i gari, sipyii shuun wemu p'a pinne kori ni Yesu ni ge, a p'i she nɔ na nizhiime wu tɔɔyɔ kegi kegi, na nɛeri shuun wo wu yiri, na wee bɛ tɔɔyɔ kegi kegi. ³³ Ba p'a nɔ Yesu na wɛ, na wee ta wee ya xu xɔ, na bye pu ya wee wo tɔɔyɔ yi kegi kegi wɛ. ³⁴ Ga, a sɔrɔsi nigin wa di wu canmi taga Yesu firi wu kabanugo na. Taapile ni, a shishan ni lɔhɔ di foro tafirige ki ni. ³⁵ Sipyia wemu w'a pe jomɔ pe paari mɛ ge, weefɔɔ yɛ pyaa k'a le na nii na. Wu nii kanagaa ki bɛ di nɛ can. Wuyɛ pyaa ki bɛ wa dà li na na wee nii kanagaa ki nɛ can. W'a kii keree kii paari, kɔnhɔ yee bɛ di dà ki na. ³⁶ Ayiwa, kii keree kii bɛeri ya pye mu ge, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, a yee nɔ di fa na:

«Wu kaciige ka shishiin wa da ba gɛgi wɛ.»*

³⁷ L'a ka sanha xuu wa bɛ ni Kile Kafila wu ni na:

«Sipyia wemu p'a firi ge, wee p'a da ba wii.»*

Yesu legana faɲa ni

(Macao 27:57-61; Marika 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Lee kadugo na a Arimate shɛɛn Yusufu di she Pilate nɛeri na wu sɔɔ pee mu, p'i she Yesu nixhugo ki tirige laha tige ki na. A Pilate di sɔɔ pu mu. Yusufu bɛ bi bye Yesu wo kalaapire la, ga Yawutuu pu wo nɲi fyaara ti bi wu pye wu na nɲmɔhɔni. A wu gari na she Yesu nixhugo ki tirige. ³⁹ Ayiwa, Nikodemu wemu wu bi she Yesu yiri caɲa ka piige ge, a wee bɛ di ba ni nudanga yaɲmuyɔ tɛhɛɛ shuun wa ni, na yi suri yiyɛ ni. Nigin wa mɛge nɛ na Izopu, nigin wusama mɛge di nɛ na alowesi. Yi bɛeri bi yaa yi kiloo kelee taanri (30) xɔ. ⁴⁰ A pee shuun wu Yesu nixhugo ki lɔ, na nudanga yaɲmuyɔ yi le fatɔɲɔ ka ni, na kee migile wu na, na bɛ ni Yawutuu pu wo xuu legana li ni. ⁴¹ Tiire tɛge ka bye wà kee bi lii Yesu takorogo ki na wɛ. Faɲa ka nidugiyahaɲa di bye kee tɛge ki wo faaya yi ni, sipyia bi sanha le na kee ni wɛ. ⁴² Ba ma na jo kee caɲa ki bye Yawutuu pu wo cadɛɛnge ki cadanga ge, a p'i fyaala she Yesu le kee faɲa ki ni, bani faɲa ki bɛ bi lii wɛ.

* 19:24 Zaburuu 22:19 * 19:36 Zaburuu 34:21, Ekizode 12:46, Nɔburuu 9:12 * 19:37 Zakari 12:10

20

Yesu ya jɛ na foro xu ni

(Macoo 28:1-8; Marika 16:1-8; Luka 24:1-12)

¹ Ayiwa, Dimazhi wu nisɔɔgbɔhɔ ki na, na kpɛnge ta ki sanha wo wɛ, a Magadala shɛɛn Mariyama di gari faɲa ki na. Kageegbɔhɔ ke pu bi gologolo taga faɲa ki jɔ tɔ ge, a wu she kee ta k'a laha faɲa ki jɔ na. ² Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu baa kari Pyɛeri ni lee yiri, na she pee pye: «P'a Kafɔɔ nixhugo ki lɔ yeege faɲa ki ni, wɛɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ!»

³ Ba Pyɛeri ni lee kalaapire l'a pee jomɔ pu logo wɛ, a p'i foro, na gari faɲa ki na. ⁴ Pu shuun wu bɛeri wu bi fe na gaanji faɲa ki na. Ga, a lee kalaapire li tɔrɔ di wɛri Pyɛeri na, a lee di baa toro Pyɛeri tɔan, na she nɔ wu jaha na faɲa ki na. ⁵ Ba wee ya nɔ faɲa ki na wɛ, na jaari wii ki funɲɔ ni; faviire te pu bi taga Yesu migile ge, a wu tee faviire ti ja wà jɛɲe ki na. Ga wu kunni di ya jé faɲa ki ni wɛ. ⁶ A jeri di bye, a Simɔ Pyɛeri di nɔ. Ba wee ya nɔ wɛ, na jé faɲa ki ni, na faviire ti ja wà jɛɲe ki na. ⁷ Faɲa kemu ki bi taga Yesu jɛɲɔ ki migile ge, a wu kee ta p'a kee kurulo, na ki yaha ki yɛ xuu ni. Kee bi ta pinne ni te ti faviire ti ni wɛ. ⁸ Wee tuun wu ni, kalaapire lemu l'a fɛnhɛ nɔ faɲa ki na jaha na ge, a lee bɛ di na jé faɲa ki ni. A wee bɛ di li ja mu, na dà li na na Yesu ya jɛ. ⁹ Jomɔ pemu pu bi ka Kile Kafila wu ni ge, na li waha l'i waha, Yesu ya yaa na jɛ na foro xu ni ge, kalaapiire ti bi sanha pee cɛ ta wɛ. ¹⁰ Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i guri na ma deeye ni.

Yesu ya wuyɛ she Magadala shɛɛn Mariyama na

(Macoo 28:9-10; Marika 16:9-11)

¹¹ Ayiwa, lee di Mariyama ta w'a she yere faɲa ki jɔ na, na ganha na mɛɛ suu. A wu mesuwo wu ba leele, na jaari wii faɲa ki funɲɔ ni. ¹² Na mɛlekeɛ shuun wa ja wà, faviire di jɛ pu na. Xuu wemu ni pu bi Yesu sinniɲɛ ge, wee xuu wu ni pu bi tiin. Nigin wa wu bye jɛɲɔ ke xuu we ni, wusama di jɛ tɔɔyɔ ye xuu we ni. ¹³ A pee mɛlekeɛ p'i Mariyama pye: «Cee we, jaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ?» A wu jo: «Nɛ Kafɔɔ wu nixhugo p'a lɔ, nɛ di ya cɛ mii p'a wu yaha wɛ.» ¹⁴ Ba w'a pee jomɔ pu yu wɛ, na ba ηmahana jɛri, na Yesu niyerege ja wà; ga wu bi ta li cɛ na jo Yesu wu jɛ wii wɛ. ¹⁵ A Yesu di wu yege na: «Cee we, jaha na mu di wa mɛɛ suu wɛ? Jɔgɔ mu di wa zhaa wɛ?» Ayiwa, a Mariyama di ganha na giin na tiire tege ki kafɔɔ wu wi, na wu pye: «Yesu n'a zhaa, ma bi ta m'a wu lɔ, wu sanha she na na di she wu lɔ da gaanji.» ¹⁶ A Yesu di wu pye: «Mariyama!» A Mariyama di ηmahana jɛri wu yiri na wu pye Yawutuu jomɔ pu ni na: «Rabuni!» (Lee kɔri jɛ «Karamɔgɔ.») ¹⁷ A Yesu di wu pye: «Ma ganha bu da gbɔn na na wɛ, bani nɛ sanha dugi fɔlɔ na kari na To wu yiri wɛ. She yi jo na cebooloo pu mu na nɛ w'a duri na gaanji na To wu yiri, yee bɛ wo To we; wee wemu wu jɛ nɛ Kile, na jɛ yee bɛ wo Kile ge.» ¹⁸ A Magadala shɛɛn Mariyama di she kalaapiire ti pye na wee ya Kafɔɔ ja. Yesu ya yemu jo wu mu ge, a wu yee jo pu mu.

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na

(Macoo 28:16-20; Marika 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹ Wee Dimazhi wuyɛ pyaa yakoɲɔ, kalaapiire ti bye puga ka ni. Pu bi kee gburaya yi shɔhɔ wá puyɛ na Yawutuu jɛɲɔfɛɛ pu jɛi fyaara wuu na. A kalaapiire t'i ba binne Yesu fo ja w'a yere pu niɲɛ ni. A wu pu pye: «Kile wu janiɲɛ kan yi mu.» ²⁰ Ba w'a yee jo wɛ, na wu keye ni wu kabanugo ki she pu na. Ba kalaapiire t'a Kafɔɔ wu ja wɛ, a pu funyɔ di sii taan xuuni. ²¹ A Yesu di pu pye sanha na: «Kile wu janiɲɛ kan yi mu. Na To Kile w'a na tun tungana lemu na ge, lee tungana le ninunɔ na nɛ bɛ w'a da yi tun.» ²² Ba w'a yee jo wɛ, na jɔ kafɛɛge fɔ wá pu na, na pu pye: «Yi Fɛfɛɛɛ Munaa li shɔ. ²³ Yi bu sipya bɛeri wo jurumu yafa wu mu, weefɔɔ wo jurumu wu na yafa wu mu. Ga yee bye yee di ya sipya wemu wo jurumu wu yafa wu mu wɛ, weefɔɔ wo jurumu wu da yafa wu mu wɛ.»

Yesu ya wuyɛ she Tomasi na

²⁴ Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire ti na caɲa kemu ge, kalaapire lemu mɛge ki jɛ na Tomasi, p'i wu pyi sanha na «Ŋmami» ge, wee bye ni pusamaa ni kee caɲa wɛ. ²⁵ A

Kalaapiire tisara di ba wee pye: «Wèe ya Kafɔɔ ja!» A Tomasi di pu pye: «Nɛ kunni bye nɛ tɔɔɔ ti fɛ pu ja wu keye yi na, na na kabee taha tee tɔɔɔ te wɔ fɛ pu na, na na keɛ be taha ŋmaga ki wo fɛ pu be na wu kabanugo ki na wɛ, nɛ da ga dà yi na bada wɛ.»²⁶ Ayiwa, a cewuu nigin di doro, a kalaapiire t'i ba she tiye pinne sanha puga ki ni. Tomasi be di bi bye ni pu ni kee caɗa. A p'i gburaya yi shɔhɔ. A p'i ba binne Yesu fo ja puyɛ niɛ ni. A wu pu pye: «Kilɛ wu jaɲiɲɛ kan yi mu.»²⁷ Lee kadugo na a wu Tomasi pye: «Tomasi, fulo naha, m'a ma keɛ ki taha na keye yi na ma wii; ma bu xhɔ m'a ki taha na kabanugo ki be na wii. N'a daa baara ti yaha, m'a da daa na na.»²⁸ A Tomasi di wu pye: «Ebe! Mu wu jɛ nɛ Kafɔɔ ni nɛ Kilɛ!»²⁹ A Yesu di wu pye: «Mu ya nɛ ja ge, lee be l'a mu pye mu ya dà nɛ na wɛ! Piimu pu jɛ pu ya nɛ ja wɛ, na dà nɛ na ge, pee jɛ duba nagoo.»

Yohana Kitabu wu kakana ɲuɲɔ

³⁰ Yesu ya kakanhaɲaa niɲɛɲɛɲɛ kii be pye wu kalaapiire ti jii na, kee ya ta ka naha we Kitabu we ni wɛ. ³¹ Ga kiimu k'a ka ge, kee wo kakana ɲuɲɔ ki wa kɔnhɔ y'i li cɛ, y'i dà be li na na Yesu wu wa Shɔvɔɔ we, na wee wu jɛ Kilɛ Ja we. Y'i nɔhɔ jii sicuumɔ ta wee n'a daa we funɲɔ ni wu mɛgɛ ki fanha ni.

21

Yesu ya wuyɛ she wu kalaapiire gbarashuun na

¹ Ayiwa, kii keree kii kadugo na, Yesu ya wuyɛ she sanha wu kalaapiire ti na Tiberɛyade Gba wu ɲɔ na. Le shegana le na w'a wuyɛ she. ² Simɔ Pyɛɛri, ni Tomasi wemu p'a byi sanha na «Ŋmami» ge, ni Nataɲɛli wemu w'a yiri Kana kulo li ni, Galile fiige ki ni ge, ni Zebede jalaa shuun, ni kalaapiire shuun wa be, lee bi pee ta pee beɛri na jɛ shiizhan. ³ A Simɔ Pyɛɛri di pu pye: «N'a da zhe fyaa sha.» A kalaapiire tisara be di jo: «Wèe be pu wa da zhe ni ma ni.» A p'i foro kari, na she jé kɔrɔgɔ ka ni, na pu jɔlɔɔ pu ɲɔ kɔn na waa. Ga pu ya fyara be ta kee caɗa ki wo piige ki ni wɛ. ⁴ Nimugujɔ wu na, a kalaapiire t'i Yesu niyerege ja gba wu ɲɔ na; ga pu bi ta wu cɛ na jo Yesu wu jɛ wii wɛ. ⁵ A Yesu di pu pye: «Na naniineɛ, ta yee ya fyaa pii ta?» A p'i wu ɲɔ shɔ na: «Wèe ya ta yaaga be ta wɛ.»⁶ A Yesu di pu pye: «Yi jɔ wu wá kɔrɔgɔ ki kanige cɛ wu ni, yi na fyaa ta. Ba p'a jɔ wu wá wà wɛ, fyaa pu ɲɛɲɛ keɛ ni, pu ya já jɔ wu kile yeege lɔhɔ ki ni wɛ.»⁷ Kalaapiire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a lee di Pyɛɛri pye: «Pyɛɛri, go Kafɔɔ w'a wii!» Ba Pyɛɛri ya logo na Kafɔɔ w'a wii wɛ, na wu fadeɲɛ lɔ le, bani wu fadeɲɛ baa wo wu bye. Na do lɔhɔ ki ni, na ganha na gaɲɲi Yesu fɛni. ⁸ A kalaapiire tisara di ganha na ma ni kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu be kilee na ma ni fyaa pu ni. Bani pu bi lii kogoɲɔ ki na wɛ. Pu ni kogoɲɔ ki bye meterelee xhuu nigin (100) shi.

⁹ Ba p'a nɔ kogoɲɔ ki na wɛ, na naganhaa ja wà, fyaa d'a taha ki ɲuɲɔ ni, na buuri be ja wà. ¹⁰ A Yesu di pu pye: «Fyaa piimu y'a co ge, yi pa ni pii ni naha.»¹¹ A Simɔ Pyɛɛri di jé kɔrɔgɔ ki ni, na jɔ wu kile yeege, na foro ni wu ni kpɛnge ki na, wu beɛri ya sii ji fya nagaya na fo yi xhuu nigin ni kelee kaguro ni taanri (153). Ga fyaa pu ni pu ɲɛɲɛ ni, jɔ wu ya kɔn wɛ. ¹² A Yesu di pu pye: «Yi pa y'i ba li!» Sipyaa ya ta kalaapiire ti ni wemu ya sɔɔ na wu yege na jo: «Mu di jɛ jɔgɔ wɛ?» Bani pu beɛri bi li cɛ na Kafɔɔ wu jɛ wii. ¹³ A Yesu di fulo na buuri wu lɔ kan pu mu, na fyaa pu be lɔ kan pu mu. ¹⁴ Na co fo Yesu ɲɛduun wu na, wu tɔɲɲii taanri wuu l'a pye lere na wuyɛ sheɛ wu kalaapiire ti na.

Yesu ya Pyɛɛri yegee

¹⁵ Ba p'a li xɔ wɛ, a Yesu di Simɔ Pyɛɛri pye: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni na toro pii samaa taan?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki be ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyapiye yi ɲɔ shaa.»¹⁶ A Yesu di wu pye sanha tɔɲɲii shuun wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni xuuni?» A Pyɛɛri di jo: «Uun gɛ, Kafɔɔ! Muye pyaa ki be ya li cɛ na mu kaa ya dan nɛ ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu naha.»¹⁷ A Yesu di wu yege taanri wuu li ni na: «Yohana ja Simɔ, ta nɛ kaa ya dan mu ni?» A Pyɛɛri naha di danha, bani Yesu ya wu yege fo tɔɲɲii taanri na: «Ta nɛ kaa ya dan mu ni?» Lee na a wu Yesu pye: «Kafɔɔ, mu ya keree beɛri

ce. Muye pyaa k'a li ce na mu kaa ya dan ne ni.» A Yesu di wu pye: «Ta na dubyaa pu jɔ shaa!»¹⁸ A Yesu di Simɔ pye sanha na: «Can can na, n'a da yi jo ma mu, ma levɛɛɛ ti tuun wu ni, mu bi ma ma kirige taga maye pɔ. Xuu wemu w'a ma taan ge, m'a ganha na se wà. Ga mu ba ba le, ma na ba ma keye yirige, sipya watii na kirige ki pɔ ma na. P'a ganha na se ni ma ni xuu wa ni ma funɔɔ jɛ ma she wemu ni wɛ.»¹⁹ Pyɛɛri bi da ba xhu xugana leke na lee di baraga taha Kile mɛge na ge, lee xugana le Yesu ya she ni le kafila talenɛ le ni. Lee kadugo na a wu Pyɛɛri pye: «Ta ma na feni!»

Kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge

²⁰ Ba Pyɛɛri ya kara wii wɛ, kalaapire lemu kaa li bi dan Yesu ni ge, a wu lee ja li na ma pu kadugo yiri. Lee kalaapire le li bi she diin Yesu tãan na pu yaha pu na li canja ka piige, na wu yege na: «Wù Kafɔɔ, sipya weke wu wa da ba mu nɔhɔ yaha wɛ?»²¹ Ayiwa, ba Pyɛɛri ya lee kalaapire li ja wɛ, na jo: «Wù Kafɔɔ, we do, leke di da ba we ta wɛ?»²² A Yesu di wu pye: «Li jɛhe daan ne mu nago kanna wu gori yaha jiifɛɛɛ na fo di zhe ne caguribaɲa pye k'a nɔ, mu jaha wa yee ni wɛ? Mu kunni w'a ma ne feni ye sa!»²³ A kalaapiire t'i pee jomɔ pe caaga na xuu wu bæri círi na lee kalaapire le da ga xhu wɛ. Na ta Yesu di ya ta Pyɛɛri pye na jo wu da xhuu wɛ, ga Yesu ya jo na: «Li jɛhe daan ne mu nago kanna wu gori yaha jiifɛɛɛ na fo di zhe ne caguribaɲa pye k'a nɔ, mu jaha wa yee ni wɛ?»

Jomɔ pu taxɔɔ

²⁴ Lee kalaapire le ninunɔ li wa pe jomɔ pe jaha yu. Wee shiin wu d'a pe jomɔ pe ka bæ. Wèe bæ ya li ce na can wu jɛ wu jomɔ pe.

²⁵ Ayiwa, Yesu ya keree nijɛheɲɛɲɛ kiitiigee bæ pye. Pu da bi jo p'i kee bæri nigin nigin ka, ne giin jo pee Kitabuu pu bæri bi da já jé koɲɔ puga ni wɛ.

Kapyegee

Yesu Tudunmɔɔ pu wo Kapyegee

Jɔgɔ w'a we Kitabu we ka wɛ?

Luka w'a we Kitabu we ka. Luka bye Yawutu wɛ, ga Yesu wo n'a daa fɔɔ nijemɛ wu jɛ wii. Luka yɛ pyaa ya kii keree kii ja, na jɛ bɛ ki pyevɛɛ ni, lee na w'a yu tɔɔnii nijɛhɛɛɛ ni «wɛɛ». Luka ya kushɛgɛɛ kii pye kulogoo kii ni, ni Tudunmɔɔ Pɔli ni, Jozaama pu yɛɛ li wuu na, na wu tɛri wu labye wu na. W'a yiri ni Pɔli ni Torowasi ni na kari Filipe ni (Kapyegee 16:10-12). Lee kadugo tɔan na ba binne yiri ni wu ni Filipe ni na kari Zheruzalɛmu ni, ni Oromɛ bɛ ni (Kapyegee 20-28).

Naha na ke mɛgɛ ke di jɛ na «Kapyegee» wɛ?

We sɛmɛ we mɛgɛ ya yiri na «Kapyegee, kelee Yesu tudunmɔɔ pu wo kapyegee, kelee Fɛfɛɛɛ Munaa li wo kapyegee». Bani wu bɛɛri w'a ji kapyegee na Fɛfɛɛɛ Munaa ya tudunmɔɔ pu naha co p'a kiimu pye, kɔnhɔ p'i Egilizi wu nɔhɔ tɛɛ kɔɔ ke na ge. Na fara lee bɛɛri na, Fɛfɛɛɛ Munaa kaa ya yu Kapyegee Kitabu wu ni l'a ye tɔɔnii kelee kaguro (50) na, na naha tii Fɛfɛɛɛ Munaa li batizeli wu yɛ na, ni na ji Fɛfɛɛɛ Munaa li na, ni na naari na bɛ ni li nidaan ni.

Fɛfɛɛɛ Munaa li wo sefɛɛɛ ti gbɔɔɔɔ ni tudunmɔɔ p'a bi se naha na, na kakanhanɔa pyi. Yesu na xu na jɛ, keree kiimu bɛɛri k'a pye lee kadugo na Egilizi wu ni ge, kee keree ki naha we Kitabu we ya yu.

We Kitabu we kakana nɔɔɔ

We sɛmɛ we ya Egilizi wu jɔ kɔngana yu wɛɛ mu Zheruzalɛmu ni, ni Zhude ni, ni Samari ni, ni w'a pii piigana lemu na ge. Lemu Kirisa wo n'a daa fɛɛ p'a yaa na byi tuun bɛɛri ni, ni xuu bɛɛri ni, nijaa fara jiga na ge, na lee she pu na. Lee li wa mɛ na p'a Yesu wo Jozaama pe yu sipyii pu bɛɛri mu, namaa fara cɛɛ na, nɔhɔpiire fara sipyileye na, naafuu fɛɛ fara la baa fɛɛ na, fo na she nɔ kɔɔ ki tɛhɛɛ li bɛɛri na.

Kitabu wu kafila jɔgbɔɔɔ

Kapyegee 1:1-11 Yesu ya dugi na kari fugba wu ni, na labye wu kaa le wu tudunmɔɔ pu keɛɛ ni.

Kapyegee 1:12—8:3 Zheruzalɛmu egilizi we.

Kapyegee 8:4—11:18 Zhude egilizi ni Samari wo we.

Kapyegee 11:19—13:3 Egilizi w'a pii fo na she nɔ Ancɔsi kulo li ni shi wusama tɛ ni.

Pɔli ya jara lemu pye na Kile Jozaama pu yu ge.

Kapyegee 13:4—15:35 Nara li nizhiine, w'a nɔ lemu ni Zheruzalɛmu ni ge.

Kapyegee 15:36—18:22 Nara li shuun wuu.

Kapyegee 18:23—21:16 Nara li taanri wuu.

Kapyegee 21:17—28:31 P'a Pɔli co le kaso ni Zheruzalɛmu ni, lee kadugo na na ba wu torogo jɛri Sezare ni, ni Oromɛ bɛ ni.

Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa jɔmɛɛ lo

¹Na ceborona Teyofili,

Yesu ya keree kiimu bɛɛri pye, na kalaa wemu bɛɛri kan sipyii pu mu ge; nɛ kee bɛɛri naha jo na Kitabu nizhiime wu ni, na lo ki jɔ kɔnduun wu na, ²fo na she nɔ caɔa kemu na w'a dugi fugba wu ni ge. W'a bi kalaapiire ta shɔnri na pye wu tudunmɔɔ. Na wu ta wu sanha dugi fugba wu ni wɛ, pee tudunmɔɔ p'a yaa p'a keree kiimu bɛɛri pyi ge, a wu kee bɛɛri naha jo pu mu Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni. ³Na co Yesu kanhama keree ki na fo wu xuduun we, ba kee keree k'a toro wɛ, a Yesu di ganha na wuyɛ sheɛ wu kalaapiire ti na, na keree pyi kiimu ya li sheɛ can na na wu wa jii na ge. Wu bi wuyɛ sheɛ pu na, na pu kalaa Kile wo saanra ti keree ni fo na she nɔ cabyaa kelee shishɛɛɛ (40) na. ⁴A caɔa

ka di ba nɔ, na wu yaha ni pu ni shiizhan, a wu yi jo waha pu mu na: «Yi ganha da voro Zheruzalemu ni wɛ. Na To w'a lemu wo nɔmɛɛ lɔ yi mu ge, yi lee sige. Nɛyɛ pyaa ya tee yi jo toro yee mu jo, ⁵ lɔhɔ ni Yohana bi sipyii pu batizeni, ga Kile na ba Fɛfɛɛɛ Munaa tirige yi na cabyaa dama dama tatorogo ni, yi na batize lee Munaa le ni.»

Yesu ya dugi kari fugba wu ni

⁶ Ayiwa, na Yesu ni wu kalaapiire ti nibinnege yaha, a p'i wu yege na: «Wù Kafɔɔ, ta nime ma da Izirayeli wo saanra ti teɲevonɔ li teɲɛ?» ⁷ A Yesu di pu nɔ shɔ na: «Nɛ To Kile w'a kii tɛɛgeɛ kii gbegele wuyɛ pyaa wo sefɛɛɛ ti funɲɔ ni. Li wa yee wo nibyii nago yi kee sha cɛ wɛ. ⁸ Ga, sefɛɛɛ ta t'a da ba digi yee na, Fɛfɛɛɛ Munaa wo sefɛɛɛ. Wee tuun wu ni yee na bye nɛ wo sɛɛɛɛ, na nɛ keree yu Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Samari fiige ki bɛ ni, fo na she nɔ konɔ ke kabaya ye bɛɛri na.» ⁹ Ba Yesu ya pee jomɔ pu jo xɔ wɛ, na dugi kari fugba wu ni pu nii na. A jahana ka di ba wu tɔ, a p'i bye pu ya wu jaa nige wɛ. ¹⁰ Na pu yaha pu na wu wii takaraga ni fugba wu ni, taapile ni a namaa shuun faviire wuu p'a di ba yere pu taan. ¹¹ A pee di pu pye: «Galile sheɛn, jaha na yee d'a yere yaha naha na wii fugba wu ni wɛ? Yesu ya yiri yee taan na kari fugba wu ni. Ba y'a wu ja na w'a kari karigana lemu na fugba wu ni wɛ, mu w'a da ba she guri ba sanha.»

Macasi ya pye Zhudasi tɛge

¹² Wee tuun wu ni a kalaapiire t'i laha faaboboɲɔ ki na na ma Zheruzalemu ni. Faaboboɲɔ ke ki wa na Oliviye faaboboɲɔ ge, kere ni Zheruzalemu tɛ wu jɛ kilo nigin shishiin. ¹³ Ba p'a nɔ Zheruzalemu ni wɛ, na she jé puga ka ni zangaso wa ni. Kee puga ki ni p'a tee na puyɛ pinneɛ. Pee bye: Pyɛɛri, ni Yohana, ni Yakuba, ni Andire, ni Filipe, ni Tomasi, ni Batelemi, ni Macoo, ni Alife ja Yakuba, ni Simɔ we wu jɛ Zelɔtilee kurunɔ ki ni ge, ni Yakuba ja Zhude. ¹⁴ Pii bɛɛri bi puyɛ pinne ni zɔ nigin ni, na Kile jɛɛri. Cɛɛ pii bɛ bye ni pu ni, ni Yesu nu Mariyama, ni Yesu ceboronamaa.

¹⁵ A caɲa ka di ba nɔ, a n'a daa fɛɛ p'i ba binne. Pu bi xhuu nigin ni keɛɛ shuun (120) xɔ kee caɲa. A Pyɛɛri di yiri yere pu niɲɛ ni na jo: ¹⁶ «Na cebooloo, yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, fo yee nɔ bu fa. Bani Dawuda ya fɛnhɛ Zhudasi kaa jo Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni. Wee Zhudasi we w'a toro Yesu covɛɛ pu jahagbaa na, na Yesu le pu keɲɛ ni. ¹⁷ Wee Zhudasi w'i bi bye ni wèɛ ni, na wu taa tuduro pyi ba wèɛ jɛ wɛ. ¹⁸ Wari we w'a ta wu wo kakuunɔ li footasaraa ge, a wu she wee taga tɛge ka shɔ. Lee kadugo na a wu ba she wuyɛ gbo kee tɛge ki ni. A wu ba wuyɛ yaha, na ba nɲunɔ ke sin niɲɛ na na jɛnri. A wu laara ti bɛɛri di jaaga. ¹⁹ Zheruzalemu sheɛn bɛɛri ya lee cɛ. Lee wuu na p'a kee tɛge ki mɛge le pu wo jomɔ pu ni na <Akɛlidama>, lee kɔri jɛ na <Shishan tɛge.> ²⁰ Na ta li d'a ka Zaburuu Kitabu wu ni na:

<Wu puga ki jɛri kataha,

sipya bɛ ganha bye ki ni wɛ.>*

A Zaburuu Kitabu wu nɔhɔ jo sanha na:

<Watii wu wu labye wu lɔ wu tɛge.>*

²¹ Lee wuu na Kafɔɔ Yesu ya tuun wemu bɛɛri pye na jaari ni wèɛ ni ge, sipyii piimu pu bi bye ni wèɛ ni wee tuun wu bɛɛri ni ge; ²² Yohana ya wu batize caɲa kemu ge, na co kee caɲa ki na, na pa nɔ fo caɲa kemu w'a dugi fugba wu ni ge. Wee sipya wa w'a yaa na pinne ni wèɛ ni, wu bɛ di bye sɛɛri, na Yesu ya jɛ na foro xu ni.»

²³ Wee tuun wu ni a p'i sipyii shuun wa she: Yusufu ni Macasi. Yusufu mɛge ka bɛ ki bye na Barisabasi, pii bɛ di wu pyi na Zhutusi. ²⁴ Lee kadugo na a n'a daa fɛɛ pu bɛɛri di binne na Kile jɛɛri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu w'a sipyii bɛɛri zɔlɔɔ cɛ ge, pii sipyii shuun we ni wemu jaha m'a bulo ge, wee she wù na, ²⁵ kɔnhɔ wu bɛ di bye tudunmɔ wa. Labye we Zhudasi ya yaha ge, wu wee lɔ Zhudasi tɛge. Zhudasi ya we labye we yaha na she wuyɛ pyaa nidaan tashɛge ni.» ²⁶ Ba p'a jɛɛge ki pye xɔ wɛ, na kagaangaa shan, wemu jaha Kafɔɔ ya bulo ge, kɔnhɔ p'i wee cɛ. A Macasi wo kagaan l'i lɔ, a wee di fara tudunmɔ ke ni nigin wu na.

* 1:20 Zaburuu 69:26   * 1:20 Zaburuu 109:8

2

Fefɛɛrɛ Munaa l'a tigi n'a daa fɛɛ pu na

¹ Pantekōti wu caɲa, Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi she binne puga ka ni. ² Taapile ni a tunmō nigbō pa di ba yiri fugba we ni. Pee jɛ ba kafɛɛgbōhō tunmō jɛ wɛ. Puga kemu ni p'a tiin ge, a tunmō p'i ba kee puga ki ni. ³ A p'i jilee kii ja ba na wogoo jɛ wɛ. A kee di waagi waagi, na ba daha daha pu bɛɛri nigin nigin wu juɲō ni. ⁴ A pu bɛɛri di ni Fefɛɛrɛ Munaa na, na ganha na shi watii jomō yu. Fefɛɛrɛ Munaa li bu shi wemu wo jomō kan wemu mu, wee na ganha na pee yu.

⁵ Wee tuun wu bi Kile jii fyaara sipyii pii ta wà Zheruzalemu ni, piimu ya jé Yawutuu pu wo koo li ni ge, pee bi yiri koɲō ke fiiye ye bɛɛri ni. ⁶ Ba pee ya pee tunmō pu logo wɛ, na baa kari, na she binne wà. Ba p'a nō wà wɛ, a l'i bye pu bɛɛri mu kakanhana, bani pu bɛɛri nigin nigin wu bi pu shi jomō nuri n'a daa fɛɛ pu jō na pu na yu. ⁷ A lee di pu bɛɛri fo xuuni, a p'i li ta kakanhana na ganha na yu na: «Sipyii pii p'a yu mɛ ge, ta pu bɛɛri jɛ Galile sheen wɛ? ⁸ Li d'a pye dii wèe bɛɛri nigin nigin wu wù wo shi jomō pu nuri pu jō na wɛ? ⁹ Wèe pii pu wa naha ge, pii ya yiri Pariti fiige ki ni, ni Medi fiige ki ni, ni Elamu fiige ki ni, ni Mezopotami fiige ki ni, ni Zhude fiige ki ni, ni Kapadōsi fiige ki ni, ni Pōn fiige ki ni, ni Azi fiige ki ni, ¹⁰ ni Firizi fiige ki ni, ni Panfili fiige ki ni, ni Misira fiige ki ni. Libi fiige ki kulogoo kii ki wa Sirine kulo li kabanugo ge, a pii di yiri wà, a pii di yiri Orome kulo li ni. ¹¹ A pii di yiri Kireti fiige ki ni, a pii di yiri Arabuu fiige ki ni. Wèe bɛɛri ni, pii ya sii pye Yawutuu yɛ pyaa, pii d'a jé Yawutuu pu wo koo li ni. Wèe bɛɛri nigin nigin wu jɛ na Kile wo kagbōhō ki nuri pu jō na wù wo shi jomō pu ni.» ¹² A l'i bye kakanhana pii sipyii pii mu, fo pu ya cɛ yeke pu da da yu wɛ. A p'i ganha na puyɛ yegee na: «Naha wuu li jɛ le wɛ?» ¹³ Ga, a pii di ganha na n'a daa fɛɛ pu la wo pii sipyii pii ni na yu na: «Duvɛn p'a gba tin.»

Pyɛɛri ya sipyii pu yeri ni Kile jomō ni

¹⁴ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di yiri yere ni tudunmō ke ni nigin wu samaa ni, na wu mujuu juɲō yirige, na sipyii pu pye: «Yee piimu pu wa Yawutuu ni yee piimu samaa bɛɛri pu wa Zheruzalemu ni ge, yi niwegee shan. Ye n'a da jo yi mu ge, y'i yi logo, y'i yi naha cɛ. ¹⁵ Pii sipyii pii ya ta gba wɛ, ma na jo ba yee wa yi funyō kōɲn kōngana lemu na wɛ. Bani ke jisōɲō ke tuunō jii gbarashɛɛrɛ wu na, jiga sanha mugi wa wu toro gba ma tin wɛ. ¹⁶ Ga Kile tudunmō Zhoueli bi keree kiimu jo fo taatuunnō ni ge, kee ki wa byi mɛ nime. W'a bi jo na:

¹⁷ «Kile ya jo na: Koɲō ki taaxō li ba nō,

n'a da na Munaa li tirige sipyii pu bɛɛri na na jɛhe.

Wee tuun wu ni yi jalaa ni yi pushaa

na ba keree nibaɲaa nuri Kile mu na yu.

Yi levɛɛ pu na ba kashɛgɛɛ jaa;

yi nōhōlɛɛ pu na ganha na

nɛ wo keree ki jaa ɲmunuyō ni.

¹⁸ Oo dɛ, yee caya yi na kunni,

nɛ na ba na Munaa li tirige na kapyebyii pu na

na jɛhe: namaa fara cèe na,

p'a ganha na keree nibaɲaa yu nɛ mɛgɛ na.

¹⁹ Nɛ na ba kakanhaɲaa kii pye fugba we ni,

na naha shɛshɛɛrɛ ta pye jɲɲɛ ke na:

shishan, ni na, ni kakunnuɲō wurege wogo.

²⁰ Nibiige na ba jé caɲa ki ni,

yeɲɛ ki na ba jaaɲa ba shishan jɛ wɛ.

Lee kadugo na Kafō wo caɲa ki na na nō.

Kee caɲa ki na ba bye cagbōhō,

kemu nōɲō ya peɛ ge.

²¹ Wee tuun wu ni sipya bæeri wu da ba

Kafɔɔ mɛgɛ yiri ge, weefɔɔ na ba shɔ.»*

²² A Pyɛeri di she jaha na sanha na jo: «Izirayeli shɛɛn yi niwegee shan, y'i na jomɔ pu logo. Nazareti shɛɛn Yesu bye sipya wemu ge, Kile ya wu she yi na. W'a kagbɔhɔɔ pye yi niŋɛ ni, na kakanhaŋaa pye, na jaha sheshɛɛɛ pye Kile fanha ni; yiyɛ pyaa ki bɛ wa lee cɛ. ²³ P'a we ná we le yee keŋɛ ni, a yee di wu kan Kile-cɛbaalaa mu p'a kori tige na na gbo. Kile bi lee cɛ yaha, ni lee wu bi sii gbegele wu kaa na. ²⁴ Ga Kile ya wu jɛ, na wu yeege xu ni. Kee fanha ki bi bye bɛ xu mu wu já Yesu mara wɛ. ²⁵ Bani ye saannaa Dawuda ya jo wu shizhaa na ge, yee yi wa mɛ na:

«Nɛ bi Kafɔɔ jaa tuun bæeri ni na jahagbaa na,
bani wu bi ma bye tuun bæeri ni nɛ kanige cɛ,
kɔnhɔ yafiin ganha da na jɛhɛ wɛ.

²⁶ Lee wuu na nɛ zɔ we ya jɛ fundanga na,
a nɛ jomɔ bæeri di bye fundanga jomɔ.

Ali faŋa bɛ ni,
nɛ dà li na jo na ceepuuro ti na ba ŋmɔ janiŋɛ na.

²⁷ Bani mu wa da ga gbara nɛ munaa li kori Adesi ni wɛ.
Ma di wa da gbara

ma Fɛfɛɛɛ Sipya wu ceepuuro ti fɔnhɔ faŋa ni wɛ.

²⁸ M'a jɛi sicuumɔ nivomɔ pu korogoo ki she na na.
Na mu yaha ni nɛ ni,

mu na da nɛ zɔ wu jini fundanga na.»*

²⁹ A Pyɛeri di she jaha na sanha na jo: «Na ceboronamaa, yi yere di wu tole Dawuda keree fiinŋɛ jo yi mu. Wɛɛ tole Dawuda ya xu, a p'i wu le. Ali niŋaa we bɛ ni wu faŋa ki wa naha wu mu, wu kulo li ni. ³⁰ Ga Kile tudunmɔ wu bye Dawuda. Ni wu bi li cɛ bɛ sanha na Kile w'a jomɛɛ lɔ wee mu, na kaaga bɛ kàa na taha li na na wee Kile na ba Dawuda wo Ja wa teŋɛ caŋa ka wu kadugo yiri, wu saanra koro li ni. ³¹ Wee tuun wu ni, Shɔvɔɔ wu bi yaa wu pa jɛ foro xu ni jɛgana lemu na ge, Kile ya fɛnhɛ lee she Dawuda na. Lee wuu na w'a jo na:

«Wu da ba gori xu nibiige ni wɛ,
wu ceepuuro t'a da ba fɔnhɔ faŋa ni wɛ.»*

³² Shɔvɔɔ wemu kaa pu wa byi ge, Yesu wu wa wii. Wee Kile ya jɛ na yeege xu ni, wɛɛ bæeri wa lee wo javɛɛ. ³³ Ba w'a dugi kari fugba wu ni wɛ, na she diin saanra tatɛɛngɛ ki ni Kile kanige cɛ. Wu bi Fɛfɛɛɛ Munaa lemu wo jomɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, a Kile di lee kan wu mu. A wu bɛ di lee tirige wɛɛ na, ma na jo ba yi wa li jaa jaganana lemu na, na li nuri logogana lemu na wɛ. ³⁴ Dawuda yɛ pyaa ya ta dugi kari fugba wu ni wɛ. Ga w'a li she na:

«Kafɔɔ Kile ya yi jo nɛ Kafɔɔ mu na:

Tiin saanra tatɛɛngɛ ki ni na kanige cɛ,

³⁵ fo di ba ma pɛɛn pye ma jidahaata tahaŋa.»*

³⁶ «Izirayeli shɛɛn bæeri ya yaa na li cɛ na fiinŋɛ na jo Yesu wemu yee ya kori tige na ge, Kile ya wu pye Kafɔɔ, na wu pye Shɔvɔɔ.»

Sipyii kabɔfoŋɔɔ taanri ya fara n'a daa fɛɛ pu na

³⁷ Ba p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pu zɔlɔɔ di pu kaala xuuni. A p'i Pyɛeri ni tudunmɔ pusamaa yege na: «Wu cebooloo, kaa leke wɛɛ d'a yaa na pye nime wɛ?» ³⁸ A Pyɛeri di pu jɔ shɔ na: «Yee ya yaa yee pu daburajɛ jo yi jurumu wu na. Yee bæeri nigin nigin wa yaa na batize Yesu Kirisa mɛgɛ na, kɔnhɔ yi wo jurumu wu yafa yi mu. Lee bu bye Kile na Fɛfɛɛɛ Munaa li tirige yi na. ³⁹ Bani le Fɛfɛɛɛ Munaa jomɛɛ le, yee mu w'a li lɔ. Yi

* 2:21 Zhouɛli 2:28-32 kelee 3:1-5 * 2:28 Zaburuu 16:8-11 * 2:31 Zaburuu 16:10 * 2:35 Zaburuu 110:1

nagoo pii p'a ma yi kadugo ge, na li lo pee be mu, na li lo taliige sheen be mu. Kafoo Kile na ba sipyii piimu be beeri yiri ge, w'a li lo pee beeri mu.»⁴⁰ A Pyeeri di pee sipyii pu yeri na fiinne, na yi jo waha pu mu na: «Nijaa wo sipyii pii pu ne sipyitiibaaya ge, yi kuri pee feni, konho y'i juuwuro ta.»⁴¹ Piimu beeri p'a da Pyeeri wo kafilajo wu na ge, a pee beeri di batize loho ni. Kee canja kiye pyaa a sipyii kabofonoo taanri (3.000) shishiin di da na fara n'a daa fee pu na.

N'a daa fee pu wo karijenge ke

⁴² Na co kee canja ki na, a pii sipyii pii di ganha na puye pinnee, na gori yaha tudunmoo pu wo kalaa wu na. A p'i bye wa n'a daa fee pu wo karijenge ki ni. Pu bi buuri wu kegee kegee puye te ni na xhaa, na puye funyo tun Kafoo wo jomoo pu na. Na jerege pinnee na byi shiizhan.⁴³ Kile nii fyaara bye sipyii pu beeri ni, bani tudunmoo pu bi jaha shesheere ni kakanhaana nijehenge pyi.⁴⁴ N'a daa fee pu beeri pu bi pinne jomee na, le li ne pu mu ge, na lee beeri pinnee na daga na pu keree yari.⁴⁵ Pu bi pu kerere ni pu keje yajmuyo perere, na wee wari we pinnee, na wee taani taani puye na, na be ni pu beeri nigin nigin wu conromoo keree juuoo kana ni.⁴⁶ Pu bi puye pinnee canja canja Kile-peeje pugbaho ki ni ni fungongo nigin ni, na Kile pelee. Pu beeri bi puye pinnee pu kabanya ni, na buuri wu kegee kegee puye na na xhaa, na puye funyo tirige Kafoo wo jomoo pu na. Pu bi pu yaligee pinnee na li shiizhan ni fundanga, ni funvige ni.⁴⁷ Pu bi Kile soni tuun beeri ni. Pu kaa bi dan kulo li sheen pu beeri ni. Piimu beeri pu bi da ba sho ge, canja canja Kafoo bi pee yiri na faraa n'a daa fee pu na.

3

Ná faan wa ya cuuoo

¹ Canja ka Pyeeri ni Yohana ye bi gaari yakoo Kile jerege na Kile-peeje pugbaho ki ni tuunoo nii taanri wu na.² Lee di ná wa ta wa lee kulo li ni w'a faan fo wu seduun ni. Canja canja p'a wee faan wu lo na she yaha Kile-peeje pugbaho ki kaanja ki kuoo la jo na, konho wu da yajmuyo jere Kile-peeje pugbaho ki jevve pu mu. Lee kuoo le mege ki bye na «Kujooasana».³ Ba wee faan w'a Pyeeri ni Yohana ye ja pu na ma ba je lee kuoo li ni we, na pu jere.⁴ A Pyeeri ni Yohana beshuun di jahaya ko le wu ni na wii. A Pyeeri di wu pye: «Ta wu wii!»⁵ A we ná we di pii keme wii, bani wu bi giin na yaaga ka pu da gan wee mu.⁶ Wee tuun wu ni a Pyeeri di wu pye: «Wari kunni wa ne mu ne wu kan ma mu we, sanni be di wa ne mu we; ga le li wa na mu ge, n'a da lee kan ma mu: Yiri m'a da jaari Nazareti sheen Yesu Kirisa mege ki fanha ni!»⁷ Ba w'a yee jo we, na ná wu co wu kanige keje ke na, na wu yirige. Taapile ni a ná wu tooo ni wu nidakuruyo yi beeri di juuoo.⁸ A wu sira yiri na yere, na ganha na jaari. A wu je ni Pyeeri ni Yohana ni Kile-peeje pugbaho ki ni, na ganha na jaari jaari, na sirani, na Kile soni.⁹ A sipyire ti beeri di wu ja tajaraga ni wu na jaari na Kile soni.¹⁰ A p'i wu seeri ce na faan we wu bi ma den Kile-peeje pugbaho ki kujooasana li jo na na yajmuyo yi jere ge, na wee wu je wii. W'a cuuoo cuuoojana lemu na ge, a lee di pu beeri fo fo na pu jaha wo.

Pyeeri ya le kakanhana le pyegana jo

¹¹ A wee ná wu daha yaha Pyeeri ni Yohana na. Wu juuoo w'a sipyii pu fo fogana lemu na ge, a pu funjonrooo wuu di baa kari na she binne Yohana ni Pyeeri taan Kile-peeje pugbaho ki kaanja ki xuu wa ni. Wee xuu wu mege ki bye na saannaa Solomani gba.¹² Ba Pyeeri ya lee ja we, na sipyire ti pye: «Izirayeli sheen, jaha na le kaa le d'a yee fo we? Jaha na yee d'a tiin na wee wii me we? Ma na zhe yee ta yee na giin, ne ni Yohana ni, na wee wo jomee fere, kelee weeye pyaa wo sefere t'a we ná we cuuoo. Bada!»¹³ Ibirayima, ni Ishaaga, ni Yakuba ye wo Kile we, wu sefele pu wo wu kunni, wee w'a peeje taha wu kapyebye Yesu mege ki na. Yeeye pyaa k'a wu le fanha keje ni pu gbo. Yee ya she wu ni Pilate jaha taan, na wee ta wee na bi giin di wu yaha be.¹⁴ Sipya we wu bi tii, na bye fefee ge, yee ya foro wu kaa taan; we w'a sipya gbo ge, na Pilate jere na wu wee yaha wu faara.¹⁵ Lee gbogana li na yee ya nii sicuumoo pu Kafoo wu gbo. Ga Kile ya wu ne na

yeege xu ni, wèe wa lee wo jàvεε. ¹⁶ Na dà Yesu mεge na, lee wo funḡo ni Yesu mεge kiye pyaa ya fanha kan we ná we mu; ná we yi wa jaa mε, yi bæeri d'a wu cε be ge. Na dà Yesu na lee l'a we ná we cuuḡo yi bæeri nii na mε.

¹⁷ «Ga nime, na cebooloo, nε li cε jo li naha cεbaara t'a yee ni yi juḡofεe pu wá lee kaa le na tapyege ni. ¹⁸ Ga Kile ya lemu jo toro fo taatuunnō ni wu Kile tudunmō pu bæeri jō na ge, le wo bye funḡo ni w'a lee jō fa. Wu bi jo na Shōvōo wemu jōmεε wee ya lō ge, na wu na ba jaa. ¹⁹ Lee wuu na nime, yee ya yaa yee pu daburaje jo yi jurumu wu na, y'i sōo Kile na, kōnhō wu yi wo jurumu wu jōgō laha wà. ²⁰ Lee bu bye Kafōo Kile na kafεewama yaha ba yi mu. W'a Shōvōo wemu be jaha bulo yi mu ge, wu na ba wu yaha ba yi mu caḡa ka, wee jε Yesu. ²¹ Ga nime Yesu ya yaa wu tiin fugba wu ni, fo keree ki bæeri jεrivonō ba jεri. Yee Kile bi jo fdo taatuunnō ni wu Kile tudunmō fεfεere wuu pu jō na. ²² Kile tudunmō Musa ya fεnhε yi jo na:

«Wù Kafōo Kile ya nε tun tungana lemu na ge, mu w'a da ba Kile tudunmō wa be yirige na foro yee shi wu ni. Wee ba kaa bæeri jo yi mu, y'i yere lee na. ²³ Wee Kile tudunmō wu ba ba, sipyaa sipya wu jε wu ya wu jōmεε co-e ge, weefōo na ba gyεegi fεfεe na foro Kile wo nagoo pu ni.»*

²⁴ Lee kadugo na na co Kile tudunmō Samuweli na, na ba nō fo Kile tudunmō piimu bæeri p'a pa wee kadugo yiri ge, pee bæeri ya le caḡa nii le keree jomō jo.

²⁵ «Ayiwa, Kile ya keree kiimu bæeri she Kile tudunmō pu na ge, kee bæeri ya jo yee mu. Kile ya karijεεge jōmεε lemu lō ni wèe tii pu ni ge, yee be pu wa lee ni. Yee Kile bi jo Ibirayima mu na:

«Kōḡo ke shi we bæeri na ba duba ta na foro ma kadugo ki ni.»*

²⁶ Lee wuu na ba Kile ya wu kapyebye wu jaha bulo wε, na fεnhε wu tun na pa yee mu; kōnhō wu fεrεmε tirige yi na, wu yi bæeri nigin nigin wu tōḡo wolo yi kapyege niguuḡo ni.»

4

P'a Pyεeri ni Yohana co she kiirikōon kuruḡo ki mu

¹ Ayiwa, na Pyεeri ni Yohana yaha pu na yu ni sipyii pu ni, a saraya jaha shōonrivōo ni Kile-pεεḡe pugbōhō ki juḡofōo, ni Sadushεen di nō pu na. ² A p'i Pyεeri ni Yohana ja pu na sipyii pu kalaa, na yi yu pu mu na Yesu ya jε jεgana lemu na na foro xu ni ge, na mu xuu pu bæeri da ba jε. A lee di sii pen pu ni. ³ A p'i Pyεeri ni Yohana co, na she pu tō kaso ni fo jimuguro ti na, bani piige ki bi wō na xō. ⁴ Ga lee be na piimu p'a Pyεeri ni Yohana jomō pu logo ge, a pu nijehεmεε di dà Yesu na. Pee na fara n'a daa fεε pusamaa na, a pu bæeri di she namaa kabōforḡo kaguro (5.000) feni.

⁵ Kee caḡa ki jimuguro, Yawutuu jahagbaa fεε, ni pu nōhōlεε, ni saliya karamōḡōo pu bæeri di she puyε pinne Zheruzalemu ni. ⁶ Saraya jaha shōonrivεε pu wo juḡofōḡo wu wo bye wà na Anε, ni Kayifε, ni Yohana, ni Alekisandire, ni saraya jaha shōonrivεε wo juḡofōḡo wu wo puga shεen pu bæeri. ⁷ A p'i she Pyεeri ni Yohana yeege kaso wu ni, na ba pu yereḡe puyε niḡe ni, na pu yege na: «Sεfεere teke funḡo ni yee d'a we ná we cuuḡo wε? Jōḡo mεge na yee d'a lee pye wε?» ⁸ Wee tuun wu ni a Pyεeri di ji Fεfεere Munaa na, na pu pye: «Wù fiige ki jahagbaa fεε, ni ki nōhōlεε, ⁹ wèe ya kasaana pye faan wa na, nijaa a p'i ganha na wèe yegee na dii wee ná wu d'a pye na juuḡo wε. N'a da yee jaha jo yi mu. ¹⁰ Ayiwa, yee fara Izirayeli shεen pu bæeri na, yee bæeri ya yaa na li cε na jo Nazareti shεen Yesu Kirisa mεge fanha ni we ná we ya cuuḡo. Yee ya wu kori tige na na gbo, ga, a Kile di wu jε na yeege xu ni. Wee wo mεge ki fanha ni we ná we nijuuḡo w'a yere mε yee tãan. ¹¹ Kile Kafila w'a li she na:

«Yee puyirilee ya she faakagerεḡe

* 3:23 Dutεrεnōmε 18:15,18,19 * 3:25 Zhenεzi 22:18; 26:4

kemu ni na ki ya ƚɔ-ε ge,
kee k'a pye puga ki
gunɲmii li faakagerenɲe nijenɲe.)*
Kee faakagerenɲe ke, kee ƚɲ Yesu.»

¹² A Pyɛeri di pu pye sanha na: «Watii ƚɲ wà nige wemu na já sipya shɔ Yesu kadugo na wɛ, bani Kile ya ta watii kan sipyii mu nige, wemu na já wèe shɔ ke ƚɲɲe ke na Yesu kadugo na wɛ.»

¹³ Pyɛeri ni Yohana na yu na ta fyaara bɛ ƚɲ pu zɔlɔ na wɛ, a lee di bye kakanhana Yawutuu nahagbaa fɛɛ, ni pu nɔhɔlɛɛ pu mu; bani pu bi li cɛ na sipyitiilee pu ƚɲ Pyɛeri ni Yohana, na kalaacemɛ ƚɲ pu ƚɲɲɔ ni wɛ. A p'i li sɛeri na li cɛ na pu bɛ pu bye ni Yesu ni. ¹⁴ Ga na pu ƚɲii yaha ná wu niɲuɲɔ ni Pyɛeri ni Yohana tãan, pu ya já yaaga jo wɛ. ¹⁵ Ayiwa, ba p'a li ta mu wɛ, na Pyɛeri ni Yohana yeege kiiri puga ki ni. Ba pee ya foro wɛ, a p'i ganha na puyɛ pyi na: ¹⁶ «Wèe di da leke pye pii sipyii pii na wɛ? Bani Zheruzalemu shɛɛn bɛeri ya li cɛ na fiinɲe na kagbɔɔ pii sipyii pii ya pye. Wèe bɛ di wa da já yi kaala wɛ. ¹⁷ Ga le kapyexhɔɔ le kaa ya yaa li caaga di fiige ki bɛeri círi wɛ. Wù pu yiri wù pu fuguri xuuni, wù yi jo waha pu mu jo pu ganha bu da Yesu kaa jo nige wa shishiin bɛ mu wɛ.»

¹⁸ Lee kadugo na a p'i Pyɛeri ni Yohana yiri lenɲe, na yi jo waha pu mu na pu ganha bu Yesu kaa jo sipya wa shishiin ƚɲii na wɛ, pu ganha bu wa shishiin kalaa Yesu mege ni wɛ. ¹⁹ Ga Pyɛeri ni Yohana di pu pye: «Na yee ƚɲmɛɛ co kelee na Kile ƚɲmɛɛ co, leke l'a tii Kile mu ge, yi lee she wù na. ²⁰ Wèe ya lemu ƚɲ Yesu mu, na lemu logo wu mu ge, wèe kunni da já bye yee jo baa wɛ.» ²¹ A p'i nɔhɔ pu fuguri sanha xuuni, na na pu yaha kari. Pu ya já kakuunɔ pye pu na wɛ. Pu bi fyagi sipyii pu na, bani kagbɔɔ lemu l'a bi pye ge, sipyii pu bɛeri bi Kile sɔni lee wuu na. ²² Le kakanhana cuɲɲɔgana le ya pye ná faan wemu na ge, lee bi wee ta wu yee wa bi ƚɲhe kelɛɛ shishɛɛɛɛ (40) na.

N'a daa fɛɛ p'a lowaa ƚɛeri Kile mu

²³ Ba p'a Pyɛeri ni Yohana yaha wɛ, a p'i gari pu kaafɛɛ n'a daa fɛɛ pu yíri. Saraya ƚaha shɔɔnriveɛ ƚɲɲɔfɛɛ ni nɔhɔlɛɛ p'a yemu bɛeri jo ni pu ni ge, a p'i yee bɛeri ƚaha jo pu mu. ²⁴ Ba n'a daa fɛɛ p'a yee logo wɛ, a pu bɛeri di binne na pu zɔlɔ pu pye nigin, na Kile ƚɛeri na: «Wù Kafɔɔ, mu wemu w'a fugba, ni ƚɲɲe, ni suumɔ lɔhɔ, ni yi funɲɔ ƚɲɲmuyɔ bɛeri yàa ge. ²⁵ Wù tole Dawuda we wu ƚɲ ma kapyebye ge, mu w'a yi jo le wee ƚɔ ni Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni na:

⟨Naha wuu na shi wu d'a yìri
na pe tunmɔ pe bɛeri pyi wɛ?
Naha wuu na shi wu d'a yìri
na ƚɲɲɔ baa woni pyi wɛ?

²⁶ Koɲɔ ke wo saannaa pu wa na kashɛn yɛɛɛɛ luu;
ƚɲɲɔfɛɛ di puyɛ pinneɛ woni na Kafɔɔ Kile kaa na,
ni w'a wemu ƚaha bulo na pye Shɔvɔɔ wu ge,
ni wee bɛ kaa na.)*

²⁷ Can wu ƚɲ wii, saannaa Herɔdi ni gbafɛnɛɛɛɛ Pɔnsi Pilate, ni Izirayeli shi we, ni shi wu sama, pee ya wɔ le kulo le ni. Ma fɛfɛɛɛ kapyebye Yesu wemu ƚaha m'a bulo ge, a p'i yìri wee kaa na. ²⁸ Lee funɲɔ ni, mu bi keree kiimu bɛeri gbegele yaha ma fungɔngɔ fɛɛɛ ni ma sefɛɛɛ ti funɲɔ ni ge, a p'i kee bɛeri pye. ²⁹ Nime do Kafɔɔ, p'a wù fuguri fugurigana lemu na ge, m'a lee ƚɲ. Wee tuun wu ni fanha kan ma kapyebyii pu mu, kɔnhɔ wù sii já w'à ma kafila wu yu ni lowaa ni. ³⁰ Ma sefɛɛɛ ti kan wù mu, kɔnhɔ wù já da yama fɛɛ cuɲɲɔ, wù da ƚaha sheshɛɛɛ keree pyi, wù da kakanhanɲaa pyi ma fɛfɛɛɛ kapyebye Yesu wu mege na.»

³¹ Ba p'a ƚɛɛɛge ki pye xɔ wɛ, xuu wemu ni p'a pinne ge, a wee xuu wu wo ƚɲɲe k'i jɛlɛ. A pu bɛeri di ƚɲi Fɛfɛɛɛ Munaa na. Na co wee tuun wu na, a p'i fanha ta na ganha na Kile jomɔ pu yu ni lowaa ni.

* 4:11 Zaburuu 118:22   * 4:26 Zaburuu 2:1-2

N'a daa fɛɛ pu wo taanɲɛɛɛ ke

³² N'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi bɛ nigin na. Pu bi pu zɔlɔɔ pu pinne, na pu fungɔnyɔ bɛɛri pinne. Wa shishiin bi wu yaɲmunɔ pyi wuyɛ nigin wogo wɛ, ga pu yaɲmuyɔ bɛɛri yi bye fooba. ³³ Sefɛɛɛ nignbɔɔɔ ti bye tudunmɔɔ pu mu na yi yu sipyii pu mu na Yesu Kirisa ya ɲɛ na foro xu ni. A Kile di fɛɛɛ tirige pu bɛɛri nigin nigin na xuuni. ³⁴ Yaaga bi wa shishiin kuunɔ pu ni wɛ, bani kɛɛɛɛ ni piyɛɛɛ bye piimu mu ge, pee bi yee ya pɛɛɛ. ³⁵ Pu bu yemu pɛɛ, p'a ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu. P'a wee wari we taa taa n'a daa fɛɛ pu bɛɛri na, na bɛ ni pu bɛɛri nigin nigin wu cɔnrɔmɔ ɲunɔ kana ni.

³⁶ Lee funɲɔ ni ná wa bye wà, wee mɛɛɛ ɲɛ na Yusufu. Levi wo kpɔɔn li shɛn wu bye wii, wu d'a yiri Sipɛɛɛ fiige ki ni. Tudunmɔɔ p'i bi wu pyi na Barinabasi, (lee kɔri ɲɛ na wemu ya sipyii yeri, na samɔhɔɔ leni pu ni ge.) ³⁷ Tɛɛɛ ka bye wee mu, a wu ba kee pɛɛɛ, na ba wee wari we kan tudunmɔɔ pu mu.

5

Anaɲasi ni Safira keree

¹ Ayiwa, lee di ná wa bɛ ta wà, wee mɛɛɛ ɲɛ na Anaɲasi. Wu shɔ mɛɛɛ di ɲɛ na Safira. A pee bɛ di pu wo tɛɛɛ ka pɛɛɛ. ² Ga, a pu shuun wu jo bɛ, na wari wu taa, na taaga ka ɲmɔhɔ. A Anaɲasi di taaga ki sarɲa lɔ na she gan tudunmɔɔ pu mu. ³ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di wu pye: «Anaɲasi, ɲaha na mu d'a Shitaanni yaha w'a jé ma zɔ wu ni, na wu ɲi ni ke funguunɔ ke ni wɛ? Mu ya ma tɛɛɛ ki pɛɛɛɛ pu taa na ɲmɔhɔ, na ba na pa kafineyɛ jo Fɛfɛɛɛ Munaa li mu. ⁴ Mu bye mu sanha ma tɛɛɛ ki pɛɛɛ-ɛ ge, ta ki bye mu kace na wɛ? Mu ya ki pɛɛɛ bɛ goo, ta mu bi da já ki pɛɛɛɛ pu bɛɛri pye ma jidaan pyegana na wɛ? ɲaha na mu d'a sɔɔ na le kakuunɔ le tuugo yaha l'a tigi ma funɲɔ ni wɛ? Ma ganha ba giin nago sipyii mu m'a kafineyɛ jo-e dɛ! Kile mu m'a yi jo.» ⁵ Ba Anaɲasi ya yee logo wɛ, na do ɲiɲɛ na na xhu. Sipyii piimu bɛɛri p'a yee logo ge, a fyaara di jé pee bɛɛri ni xuuni. ⁶ A lɛvɛɛ p'i yiri na Anaɲasi nixhugo ki lɔ le gbo fatɔɲɔ ni, na she le faɲa ni.

⁷ Ba lɛɛɛɛ taanri ya toro wɛ, a Anaɲasi shɔ wu bɛ di nɔ jé. Le l'a pye wu poo wu na ge, lee di wu ta wu ya lee cɛ wɛ. ⁸ A Pyɛɛri di wu yiri na wu pye: «Safira, can jo na ɲii na, mu ni ma poo wu ni ke wari ɲɔ ke na yee ya yi wo tɛɛɛ ki pɛɛɛ ya?» A Safira di jo: «Uun, ke wari ɲɔ ke na k'a pɛɛɛ.» ⁹ A Pyɛɛri di wu pye: «Wee tuun wu ni yi d'a ta dii a yee shuun wu jo bɛ yi na na y'i Kafɔɔ wo Fɛfɛɛɛ Munaa li nɔhɔ wolo wɛ? Ayiwa, pii p'a she mu poo wu nixhugo ki le ge, pee wa kujɔɔ le ɲɔ na. P'a da zhe ni mu bɛ ni.» ¹⁰ Taapile ni a cee wu bɛ di do ɲiɲɛ na Pyɛɛri tɔɔyɔ ni, na xhu. Ba lɛvɛɛ p'a jé wɛ, na wu bɛ nixhugo ta. A p'i wu bɛ lɔ na she le faɲa ni wu poo wu tãan. ¹¹ A le kaa le di sii fyaara le n'a daa fɛɛ pu bɛɛri zɔlɔɔ ni fo xuuni. Sipyii piimu bɛɛri p'a yi logo ge, a pee bɛ di sii fya xuuni.

Kakanhaɲaa niɲɛɛɛɛ kiimu tudunmɔɔ p'a pye ge

¹² Tudunmɔɔ pu bi kakanhaɲaa niɲɛɛɛɛ ni ɲaha shɛshɛɛɛ keree niɲɛɛɛɛ pyi sipyii pu niɲɛ ni. Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki kaɲa ki xuu wemu wu wa na saannaa Solomani gba ge, wà n'a daa fɛɛ pu bɛɛri bi puyɛ pinneɛ ni fungɔngɔ nigin ni. ¹³ Sipyii pusamaa ni, wa shishiin bi gbara wu she jé n'a daa fɛɛ pu ni wɛ. Ga lee bɛ na sipyii pu bi pu sɔni xuuni. ¹⁴ A sipyii p'i ganha na daa Kafɔɔ na na ɲɛɛɛɛ, cɛɛ fara namaa na. A pee bɛɛri di ganha na faraa n'a daa fɛɛ pu na. ¹⁵ A lisana di ba ɲɛri fo sipyii pu na yama fɛɛ pu tugoo na ma na yeri kodoroyo ni, karaya ni fuuyo na; kɔnhɔ Pyɛɛri nidorowo, ali wu ɲɛɛɛ bye wu ya takpɔngɔ ta pu na wɛ, wu jaa we ye di já to pii na pee di juunɔ. ¹⁶ Sipyiɲɛɛɛɛ bɛ bi yiri kabanugo kulogoo ki ni na se Zheruzalɛmu ni ni yama fɛɛ niɲɛɛɛɛ, ni jinaa sipyii ni tudunmɔɔ pu mu. Pu bɛɛri bi juunɔ.

Kanhama pemu p'a nɔ tudunmɔɔ pu na ge

¹⁷ Lee funɲɔ ni, saraya ɲaha shɔɔnriɛɛ wo ɲunɔɔfɔgbɔ we ni wu kaafɛɛ, pee ɲɛ Sadushɛɛn pu wo kurunɔ ke, a tudunmɔɔ pu wo ɲɛɛɛɛ di jé pee ni. ¹⁸ A p'i yiri na tudunmɔɔ pu co, na she pu le kasogbagbɔhɔ ki ni. ¹⁹ Ga, a Kafɔɔ wo meleke wa di ba kasogbaha ki mugɛ piige ki ni, na tudunmɔɔ pu yeege na pu pye: ²⁰ «Y'a se y'i she diin

Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni. Y'i da pe ɲii sicuumɔ nivomɔ pe keree yu sipyii pu bɛɛri mu.»
²¹ A tudunmɔɔ p'i wee meleke wu ɲɔmɛɛ co. Ba ɲiga k'a mugi ye we, a p'i sɔɔ kari Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, na she sipyii pu ɲɔ kɔn na galaa.

Wee tuun wu ni a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu be di ba nɔ ni wu kaafɛɛ pu ni, a p'i kiirikɔɔn kuruɲɔ ke ni Izirayeli nɔhɔlɛɛ pu bɛɛri yiri pinne. A p'i sɔɔsɛɛ pii tun, na pu she kasogbaha ki ni, p'i she tudunmɔɔ pu co pa. ²² Ga ba sɔɔsɛɛ p'a nɔ kasogbaha ki ni we, pu ya tudunmɔɔ pu ta wà we. A p'i guri pa na ba kiirikɔɔn kuruɲɔ ki pye: ²³ «Wɛɛ ya she kasogbaha ki ta k'a shɔhɔ ki shɔhɔgana na, gɛdii pu be niyereye di ɲɛ kuɲɔgɔɔ ki ɲɔ na. Ga ba wɛɛ ya ki mugi we, wɛɛ ya sipya be ta ki funɲɔ ni we.» ²⁴ Ba Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki gɛdii ɲuɲɔfɔɔ we ni saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɛɛ p'a yee logo we, a tudunmɔɔ pu keree di pu ɲaha wɔ fo xuuni. A p'i ganha na puyɛ pyi na: «Leke di da ba bye we?» ²⁵ Na pu yaha yee na, a sipya wa di nɔ na pu pye: «Yee ya sipyii piimu tɔ kaso wu ni ge, pu wa Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni na sipyii pu kalaa.» ²⁶ Wee tuun wu ni a gɛdii ɲuɲɔfɔɔ wu gari ni gɛdii ni. A p'i she tudunmɔɔ pu co na pa, ga pu ya ta mafɛ nɔ pu na we. Bani pu bi fyagi na sipyii pu ɲuɲɔ ganha da nari p'i pee wà ni kagereye ni we.

²⁷ Ba p'a pa nɔ ni tudunmɔɔ pu ni kiiri wu takɔngɔ ki ni we, a saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu pu yege na: ²⁸ «Ta wɛɛ ya yi jo na yi waha yee mu jo yi ganha bu da sipya wa shishiin kalaa nige we ná we mɛge na-ɛ we? Ga yee ya Zheruzalɛmu kulo li bɛɛri ɲi ni yi wo kalaa wu ni. Yee kunni ya sii na giin fo we ná we wo shishan pu ɲama di ba do wɛɛ ɲuɲɔ ni.»

²⁹ A Pyɛɛri ni tudunmɔɔ pusamaa di pu ɲɔ shɔ na: «Li waha l'i waha, wɛɛ ya yaa wɛɛ pu Kilɛ ɲɔmɛɛ co na toro sipyii wuu na! ³⁰ Yee ya Yesu kori tige na na gbo, a wɛɛ wo sefeleɛ pu wo Kilɛ wu wu ɲɛ na yeege xu ni. ³¹ Kilɛ ya wu durogo, na wu teɲɛ wuyɛ kanige cɛ, na wu pye Saan ni Shɔvɔɔ, kɔnhɔ Izirayeli shɛɛn di já daburajɛ jo, pu jurumu wu yafa pu mu. ³² Wɛɛ p'a pye kee keree ki wo sɛɛɛɛ, wɛɛ ni Fɛfɛɛɛ Munaa lemu Kilɛ ya gaan wu ɲɔmɛɛ covɛɛ pu mu ge.»

³³ Ba kiirikɔɔn kuruɲɔ k'a pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di yiri xuuni, fo pu na tudunmɔɔ pu shaa di gbo. ³⁴ Ga Farizhen wa bye pu ni, wee mɛge ɲɛ na Gamaliyeli. Saliya karamɔgɔ wa wu bye wii, sipyii bɛɛri di bi baraga tɛri wu na. A wee di yiri yere kiirikɔɔn kuruɲɔ ki niɲɛ ni, na pu pye na pu tudunmɔɔ pu yeege kpɛɛngɛ ki na fɔlɔ jɛri. ³⁵ Ba tudunmɔɔ p'a foro we, a wu kiirikɔɔn kuruɲɔ ki pye: «Na cebooloo, Izirayeli shɛɛn, kaa le y'a giin di bye pii sipyii pii na ge, yi yi funɲɔ sha ni li ni xuuni dɛ! ³⁶ Bani li sanha mɔ toro we, ná wa ya foro naha wu mɛge ɲɛ na Tudasi. Wee ya yiri na wuyɛ pye sipyigbo kanahacɛmɛ wee ɲɛ, fo sipyii xhuu shishɛɛɛ (400) shishiin ya taha wu feni. Ga p'a pa wu gbo, a wu sipyii pu bɛɛri di jaaga. A kee keree k'i da wà wee xuu wu ni. ³⁷ Lee kadugo na a wa be di ba yiri sanha, wee bye Galile shɛn, wu mɛge ki bye na Zhudasi. Tuun wemu ni pu bi fiige ki sipyii pu mɛyɛ yi kani ge, wee tuun wu ni wee ya yiri. Wee be bi sipyijɛhemɛ ta na taha wuyɛ feni. Ga, a p'i wee be gbo, a wee be wo sipyii pu bɛɛri di jaaga. ³⁸ Lee funɲɔ ni do, n'a da kaa nigin jo yi mu: Yi ganha ba yiye leni nige pii sipyii pii ni we, yi pu yaha pu da gaanji. Pu fungɔnyɔ ye ni pu kapyegɛɛ ki bu da ki na yiri sipyii yiri, ki na ba xhɔ kiyɛ ni caɲa ka. ³⁹ Ga ki shiin bu she da k'a sii yiri Kilɛ ye pyaa ni, y'a da já ki koo tɔ we. Yi kaseɛge yaha yiye na, yi ganha da yiye yaha yi pa bye Kilɛ yokɔɲɲii-i dɛ!»

⁴⁰ Ayiwa, a kiirikɔɔn kuruɲɔ k'i sɔɔ Gamaliyeli wo nijoyo yi na. A p'i tudunmɔɔ pu yiri leɲɛ, na pu kpɔn ni susɔlɔɔ ni, na yi jo waha pu mu na pu ganha da Yesu kaa jo wa shishiin be mu we. Lee kadugo na na pu yaha kari. ⁴¹ A tudunmɔɔ p'i laha kiirikɔɔn kuruɲɔ ki taan na kari. A pu funyɔ di sii taan xuuni, bani shiige kaa le l'a bi pu ta Yesu mɛge ki wuu na ge, p'a bi lee jate puyɛ mu gbɔɔɔ kaa. ⁴² A p'i ganha na sipyii pu kalaa ɲiga bɛɛri Kilɛ-pɛɛɛɛ pugbɔhɔ ki ni, ni pu kabanya ni, na yi yu pu mu na Yesu wu ɲɛ Shɔvɔɔ we.

6

Namaa gbarashuun p'a shɔɔnri pee di tudunmɔɔ pu tɛge

¹ Ayiwa, n'a daa fεε pu bi jehenje xuuni yee caya yi na. A Helenisitilee* p'i ba ganha na fiige ki wo Yawutuu pu zoloo yu na pee ya li seeri na li ce pu na, na pu ya pee wo naxhugoshaa pu jateni cana beeri wo yaliye looloduun ni we. ² Ba tudunmoo ke ni shuun w'a yee logo we, na n'a daa fεε pu beeri yiri na pu pye: «Wεe ya yaa wεe pu Kile wo Jozaama pu jo wu yaha wu na w'a yaliye keree naha shoonri we. ³ Lee wuu na wu cebooloo, yi namaa gbarashuun shoonri yiye ni, sipyii beeri ya piimu mesaanja yu, pu d'a ni Fefεere Munaa na, fungongoo fεere be di je pu ni ge. Wu na yaliye yi keree ki naha zhoonri wu le pee keje ni. ⁴ Wεe kunni wεe wa da zii wuyε po jerege ke ni Kile wo Jozaama pu jo wu na.»

⁵ A pee jomoo pe di daan sipyii pu beeri ni. A p'i sipyii gbarashuun wa naha bulo. Pee pu wa me: Eceni, wee bi fanha ta n'a daa ni na noho ni Fefεere Munaa be na; Filipe, ni Porokore, ni Nikanori, ni Timoo, ni Parimenasi, ni Nikolasi, wee bye Ancosi shen. Wee bi fenhe je Yawutuu wo koo li ni folo na na pa bye n'a daa foo. ⁶ A p'i she ni pu ni tudunmoo pu mu, a tudunmoo p'i pu keye taha pu na, na Kile jere pu mu. ⁷ A Kile jomoo p'i ganha na jaaga na se naha na. A n'a daa fεε p'i ganha na jehenje Zheruzalemu kulo li ni. A Yawutuu saraya naha shoonrivoo nijehemeε be di da Yesu na.

P'a Eceni co

⁸ Eceni bi ni Kile wo niime we ni wu sefεere ti na, fo wu na kakanhahaa nigbohoo ni naha sheshεere keree pyi sipyii pu te ni. ⁹ Ga, a sipyii pii di ganha na Eceni kaala, pee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Alekizandiri kulo le, ni Silisi fiige ke, ni Azi fiige ki ni. A p'i nakaara jo kon na byi ni Eceni ni. Buloo piimu p'a juwuuro ta ge, pee wo Kile-peenje puga ki Yawutuu pu bye pii. ¹⁰ Ga pu ya ja can ta Eceni na we, bani Fefεere Munaa li bi fungongoo fεere kaan wu mu wu na yu. ¹¹ Wee tuun wu ni a p'i sipyii pii saraa na pee son wa Eceni na. A pee di ganha na yu na: «Wεe ya we ja wu na Kile tudunmoo Musa ni Kile wo fanhara jomoo yu.» ¹² A p'i sipyii pee, ni noholeε pee, ni saraya naha shoonrivoo pu son mu lee songana li na. A p'i yiri kari Eceni feni, na she wu co, na gari ni wu ni kiirikoon kurujo ki mu. ¹³ A kafejuu pii be di binne ni pu ni, na she kafineye taha Eceni na na: «We na we, tuun beeri ni we je na kafilakuumoo yu na waa Kile-peenje pugbohoo fefεere wogo ki na ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu na. ¹⁴ Bani wεe ya wu ja wu na yu na Nazareti shen Yesu na ba Kile-peenje pugbohoo ki ja; Musa ya kalegeε kiimu kan wεe mu ge, na kee beeri jeri.» ¹⁵ A kiirikoon kurujo ki sipyii pu beeri di pu nahaya ko le Eceni ni na wii. A p'i wu naha ki ta k'a jeri ba meleke wogo je we.

7

Eceni ya Kile jomoo paari Yawutuu juufεe pu mu

¹ A saraya naha shoonrivεε juufoo wu Eceni yege na: «Jomoo pe sipyii pu wa yu me mu shizhaa na ge, can w'a wii ya?» ² A Eceni di wu jo sho na: «Na tii ni na jahafεε, yi ye logo. Nooro foo Kile ya wuyε she wu tole Ibirayima na na wu yaha Mezopotami fiige ki ni, na wu ta wu sanha yiri di zhe diin Karan kulo li ni we. ³ Na wu pye: «Ibirayima, foro ma fiige ki ni, m'a yiri laha ma kroon li na. Fiige ke n'a da zheε ma na ge, m'a she diin kee ni.»*

⁴ «Wee tuun wu ni a Ibirayima di yiri Kalide fiige ki ni na she diin Karan kulo li ni. Lee kadugo na a Ibirayima to wu ba xhu. Fiige kemu ni yee wa me nijaa ge, a Kile di wu naha co na pa diin kee fiige ki ni. ⁵ Kile bi ta xuu wa shishiin kan wu mu ke fiige ke ni wu ta we, ali toooo tashanga be we. Ga Kile bi jomeε lo wu mu na wu na ba ke fiige ke kan wu mu, na ki kan wu kadugo ki be mu wu kadugo na. Lee bi Ibirayima ta pya nigin be je wu mu wee tuun we ni we. ⁶ Kile bi li she na Ibirayima kadugo nagoo pu na ba she diin nadadeenre na fiige katii ni. Kee fiige ki sipyii na ba pu jeri buloo, na sii na kanhama neri pu na xuuni fo yee xhuu shisεere (400). ⁷ Ga, a Kile di guri jo sanha na fiige kemu wo sipyii pu da ba Ibirayima nagoo pu pye buloo ge, na weeye pyaa na ba kiiri kon pee na. Lee kadugo na na Ibirayima kadugo ki na ba foro kee fiige ki ni, na ba ganha na wee

* 6:1 Helenisitilee: Pee je Yawutuu piimu p'a Girekii jomoo pu yu ge. * 7:3 Zhenzi 12:1

pele naha we xuu weye pyaa ni.*⁸ Lee kadugo na a Kile ni Ibirayima di karijεεεε jomεε lɔ puyε mu, na cekɔɔnrɔ pye lee wo jaha shesheεεε. Lee l'a Ibirayima pye, w'a pa Ishaaga se ge, na wu kɔn wu cazege caɲa gbarataanri wogo ki na. A Ishaaga bε di ba Yakuba se, a wu bε di wee kɔn. A Yakuba bε di wu sefeleε ke ni shuun wu se, a wu bε di pee kɔn.

⁹ «Wu sefele wa bye wà wee mege jε na Yusufu. Wee wo jεpεεn ya pa jé wu sefeleε pusamaa ni, fo p'a wu co pεre Misira fiige ki shevεε pii mu. ¹⁰ Ga, a Kile di bye ni wu ni, na wu yeege wu kanhama keree ki bεeri ni, na fungɔngɔ fεεre kan wu mu, na wu kaa taan Farawɔn ni, Misira saan we. A Farawɔn di Misira fiige ki juɲɔ fεεre ti bεeri kan wu mu, na saanra puga ki bε wo nahagbaa fεεre ti kan wu mu. ¹¹ Wee tuun wu ni a xuugbɔhɔ ka di ba jé Misira fiige ki bεeri, ni Kana fiige ki bεeri ni. A kanhama p'i sii pele fo xuuni. A wu sefeleε p'i bye pu ya jɔlige bε taa nige wε. ¹² Ba Yakuba ya pa logo na shinma wa Misira fiige ki ni wε, a wu wu sefeleε pu tun pu tɔɲishiine li ni p'a she shinma wa shɔ wà na pa. ¹³ Ba Yakuba, ya pa pu tun tɔɲii shuun wuu li ni wε, a Yusufu di she wuyε she wu cebooloo pu na. Wee tuun wu ni a Farawɔn bε di na Yusufu nɔhɔ tayirige cε. ¹⁴ Lee kadugo na a Yusufu di pu pye p'a she ba ni wu to wu ni wu puga sheen pu bεeri ni. Pu bεeri bye sipyii keleε gbarashuun ni kaguro (75). ¹⁵ A Yakuba di gari mu Misira ni, a wu ni wu sefeleε pu bεeri di ba xhu wà. ¹⁶ Ba p'a xu wà wε, a p'i pu nixhuyo yi tugo na pa Sisemu kulo li ni. Ibirayima bi xuu talejε kemu shɔ Hamɔri nagoo pu mu Sisemu ni ge, a p'i ba pu nixhuyo yi le wà.

¹⁷ «Ayiwa, Kile bi jomεε lemu lɔ Ibirayima mu ge, ba lee jɔ faduun ya dεεjε wε, a Izirayeli sheen p'i sii se na jεhe Misira fiige ki ni. ¹⁸ Lee kadugo na a fanha k'i ba nɔ saan wa na, wee bi ta yaaga cε Yusufu keree ni wε. ¹⁹ A wee saan wu ganha na wèe shi wu kana ni shizhiinme ni. Wu bi wèe sefεε pu karamu na pu cogana kolo fo p'a pu nagoo yeri kpεεngε na, kɔnhɔ pu da xhuli.* ²⁰ Wee tuun wu ni Kile tudunmɔɔ Musa ya se. Wu pubinne wo wu bi sii jɔ xuuni. A wu nu wu wu ηmɔhɔ tofɔɔ wu kaban, na jire kan wu mu fo na nɔ yeboyo taanri na. ²¹ A p'i she wu bε yaha kpεεngε ki na. A Farawɔn poro fuceεre di wu lɔ, na wu bii ba wuyε pyaa ja jε wε.* ²² A Musa di bye mu na sii kalaa Misira sheen wo fungɔngɔ fεεre keree ki bεeri ni. A baraga di bye wu jɔ jomɔ ni wu kapyegεe ki bεeri ni.

²³ «Ba Musa shi w'a pa nɔ yee keleε shisheεε (40) na wε, a wu yiri na wu she wu cebooloo Izirayeli sheen pu pεregi. ²⁴ Tuun wemu ni Musa ya nɔ pu na ge, na Misira shen wa ja wu na kakuunɔ pyi wu ceborona wa na. A wu fara wu ceborona wu na, na wee kpɔn gbo, kɔnhɔ wu wu ceboro wu luu jɲjε. ²⁵ Musa bi giin na wee cebooloo pu na ba li cε lee funɲɔ ni na Kile na ba pu juɲɔ wolo bulooro ti ni, na pu yeege Misira fiige ki ni wee Musa keɲε kurogo. Ga wu cebooloo pu ya lee cε ta wε. ²⁶ Kee caɲa ki jimuguro a Musa di gari wu cebooloo pu yiri sanha. A wu she wu cebooloo shuun wa ta pu na dunni, na pee susuro tεge na pu pye: «Yee ya cε nago cebooloo yee jε-ε gε? Naha feni yee di dunni wε?»* ²⁷ Ga wemu wu bi wu ceboro wu sani ge, a wee di Musa ηmunuɲɔ na wu pye: «Jɔgɔ w'a mu teɲε wèe juɲɔ ni, na mu pye wèe kiiri kɔnvɔɔ wε?» ²⁸ Kɔnhɔ mu di wa giin m'a nε bε gbo, ba m'a Misira shen we gbo mε tɔɲaa wε?»* ²⁹ Wee kafila wu wuu na a Musa di baa kari Madiyan fiige ki ni, na she diin wà, na jalaa shuun ta wà.

³⁰ «Ba yee keleε shisheεε (40) ya toro wε, a meleke wa di wuyε she Musa na najɲjε ka ni tahara la funɲɔ ni, Sinayi faaboboɲɔ ki tɔan, sige ki funɲɔ ki ni. ³¹ Ba Musa ya lee ja wε, a lee di wu fo fo xuuni. A wu ganha na fuloo li na, kɔnhɔ wu li keme wii, ga, a Kafɔɔ Kile di jo ni wu ni na wu pye: «Nε wu jε na sefeleε pu wo Kile we, Ibirayima wo Kile we, Ishaaga wo Kile we, ni Yakuba wo Kile we.»* A Musa di fya fo na fuguri, wu ya sɔɔ na wu juɲɔ yirige di wu wii nige wε. ³³ Lee kadugo na a Kafɔɔ di Musa pye: «Tanhaya yi wolo ma tɔɔyɔ yi na, bani xuu wemu ni m'a yere ge, fεfεεre xuu wu jε wii. ³⁴ Nε wa na sipyii

* 7:7 Zhenεzi 15:13-14 * 7:19 Ekizode 1:7-14 * 7:21 Ekizode 2:1-10 * 7:26 Ekizode 2:13 * 7:28 Ekizode 2:14 * 7:32 Ekizode 3:6

pu kanhagana li jaa Misira fiige ki ni, ne wa pu shiinne li be nuri. Ne tigi na pa di ba pu juṅṅ wolo bulooro ti ni. Pa di ma tun zhe Misira ni.»*

³⁵ «Ayiwa, wee Musa we ninumō Izirayeli sheen bi she ge, na jo: «Jōgō w'a mu teje wèe juṅṅ ni, na mu pye wèe kiiri kōnvō wε?»* Wee Musa we Kile ya pa dun w'a she bye pu juṅṅfō. A wee di pu juṅṅ wolo Misira bulooro ti ni Meleke wu gbōrō ni, wemu w'a wuye she wu na, tahara li ni ge. ³⁶ Wee Musa we w'a pu yeege Misira bulooro ti ni, na jaha sheshere keree ni kakanhaṅaa pye Misira fiige ki ni, ni pu nidorowuu Suumō Loniga ki ni, ni siponḡ ki be ni fo na nō yee kele shishere (40) na. ³⁷ Wee Musa wu w'a Izirayeli sheen pye: «Kile na ba Kile tudunmō wa be yaha na pa yi mu ba ne je we. Wee be na ba bye yi ceboro wa.»* ³⁸ Tuun wemu ni sipyii pu bi pa binne siponḡ ki ni ge, Musa bye ni pu ni. Meleke we wu bye Sinayi faabobonḡ ki na ge, Musa wu bi nuri wee jō na na dorogō wū sefele pu mu. Mu Musa bi Kile wo baraga jomō nixhōbaama pu taa, na pu kaan wèe mu.

³⁹ «Ga wū sefele pu ya ta sō Musa wo jomō pu na we. A p'i zhe wu ni, na pu fungonyo caanna jeri Misira yiri. ⁴⁰ A p'i Arōn pye: «Peeṅe yaṅmuyō ya yāa wū mu, yemu wū da da jaa ge, wū da jaari ni yee ni, bani Musa we w'a wèe yeege Misira fiige ki ni ge, wèe ya wu jaa we. Dii w'a jeri be ge, wèe ya ce we.»* ⁴¹ A p'i nupige tuugo yāa yee caya yi na, na saraga wolo lee yapere li mu, na funḡ tāan puyē pyaa wo keye wo labye wu na.

⁴² «Wee tuun wu ni, a Kile di wu kadugo le pu ni, na pu yaha fugba wōrō kii bele wu na, ma na jo ba l'a ka Kile tudunmō pu mu kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Izirayeli sheen, yee ya yapōrōyō gbo,
na saraya wolo ne mu siponḡ ki ni
yee kele shishere (40) funḡ ni ya?

⁴³ Yee ya ye saraya ye wolo ne mu-i de,
ga yee yapere lemu mege ki wa na Mōlōki ge,
lee wo fāya bugu yee wa lo.

Ni wōrō lemu li je na Aranfan ge,
yee tuuyo yee wa yāa, na yee pele.

Lee wuu na n'a da ba yee kuu na kari
fo Babilōni kadugo yiri.»*

⁴⁴ A Eceni di jo sanha na: «Na wèe sefele pu yaha jara li na sige ki funḡ ni, fāya bugu wu bye pu mu. Wee funḡ ni Kile bi yu ni pu ni. Kile bi fāya bugu wa she Musa na, ba w'a wee wo yaagana li ja we, na wu yāa mu. ⁴⁵ Lee kadugo na a wū sefele pu ba wee fāya bugu wu kan pu nagoo mu. Zhouwe wu bye pu jahagbaa fō wee tuun wu ni. A Kile di pu tege, na fiige ka wo sipyii kori pu mu. A p'i gari ni fāya bugu wu ni kee fiige ki ni, a wu she gori wā fo na pa nō saannaa Dawuda wo caṅa jii li na. ⁴⁶ Saannaa Dawuda, wee bi sii fereme ta Kile mu. A wu Kile jeri na wu sō wee mu wee di peeṅe puga ka yereṅe Yakuba wo Kile wu mu. ⁴⁷ Ga wu ja Solomani, wee w'a pa bye kee peeṅe puga ki yereṅevō. ⁴⁸ Ga w'à li ce nago Kile-gbōtabaaga tatēenge je sipya wo puga niyaaga ni we; ma na jo ba Kile tudunmō w'a yi jo we, na Kafō Kile ya jo na:

⁴⁹ «Fugba we, wee je na saanra koro,
jine ke, kee je na tōyō tatahaṅa.
Yee di da puga keke yāa ne mu wε?

Xuu weke wu je wā sanha
wemu na já bye ne taṅmōḡ wε?

⁵⁰ Ta ne be w'a yee beeri yāa
na wo sefele ti funḡ ni wε?

* 7:34 Ekizode 3:5,7,8,10

* 7:35 Ekizode 2:14

* 7:37 Dutereṅome 18:15,18

* 7:40 Ekizode 32:1,23

* 7:43 Amōsi 5:25-27

Ne Kafɔɔ w'a jo mu.)*

⁵¹ «Yee juɲmogoo k'a waha. Yee zɔɔɔ ni yee niwegee ki ya ta cekɔɔnrɔ pye we. Yee ya Fefɛere Munaa li kaala tuun beeri ni. Yee ni yi sefɛɛ pu beeri ya pye nigin. ⁵² Kile tudunmɔ weke wu d'a pye wà ni yee sefɛɛ pu ya wu kanha-i we? Pii p'a Kile wo sipyitiime wu ba jomɔ pu jo ge, p'a pee gbo. Nime a yee di wee sipyitiime wu be nɔhɔ yaha, na wu gbo. ⁵³ Yee p'a bi Kile wo saliya wu keree ki ta melekɛ gbɔɔrɔ ni, ga yee di ya sɔɔ na taha wee saliya we naarigana feni we.»

Eceni xugana

⁵⁴ Ba kiirikɔɔn kurunɔ ki sipyii p'a pee jomɔ pu logo we, a pu logoo di sii yiri, fo pu na pu ganhaa kuri Eceni feni. ⁵⁵ Lee di Eceni ta w'a ni Fefɛere Munaa na. A wu fugba wu wii, na Kile wo nɔɔrɔ wu ja, na Yesu niyerege ja Kile kanige ce. ⁵⁶ A wu jo: «Wii! Ne nii wa fugba we ni w'a mugi, Sipya Ja we, na wee niyerege ja Kile kanige ce.» ⁵⁷ Ba Eceni ya yee jo we, a p'i sii sipyaa wá, na pu niwegee tɔ. A pu beeri di gburogi na ba dɔ Eceni na. ⁵⁸ Na wu co, na wu kile na yeege kanha ki kadugo yiri, na she wu wá ni kagereye ni fo na wu gbo. Pii p'a wu gbo ge, pee bi pu fadeye wolo, na yee yaha levɔɔ wa tãan, wee mege je na Sɔli. ⁵⁹ Na pu yaha pu na Eceni waa ni kagereye ni, a wu Kile jɛeri na: «Kafɔɔ Yesu! Na munaa li co!» ⁶⁰ Lee kadugo na a wu nuguro sin na sii mujuu wá na: «Kafɔɔ, ma ganha bu we jurumu we kaa taga pu co we.» Ba w'a yee jo we, na xhu.

8

Sɔli ya n'a daa fɛɛ pu kanha xuuni

¹ Sɔli be bi sɔɔ Eceni wo gbo wu na. Kee caɲa ke, a kanhama nigbɔ di sii nɔ n'a daa fɛɛ pu beeri na Zheruzalemu ni. Pee kanhama pu funɲɔ ni a n'a daa fɛɛ pu beeri di jaaga na kari Zhude fiige ke, ni Samari fiige ki ni. A tudunmɔ pu ye nigin di gori Zheruzalemu ni. ² A Kile wo jii fyaara sipyii p'a di Eceni nixhugo ki lɔ, na she wu le. A p'i sii mehɛɛ su wu nixhugo ki na xuuni. ³ Ga Sɔli kunni, wee bi sii na giin fo wu n'a daa fɛɛ pu xɔ fɛfɛɛ. Wu bi jin pu feni piyeye be ni, wu bu n'a daa fɛɛ piimu beeri ta wà, cee la ná la, w'a pu beeri co fanha na na she le kaso ni.

Filipe ya Kile wo Jozaama pu jo Samari fiige ki ni

⁴ N'a daa fɛɛ piimu pu bi paa foro Zheruzalemu ni ge, pee bi jaari na Kile wo Jozaama pu yere li pyi na mari xuu wu beeri ni. ⁵ N'a daa fɔɔ wa bye wà na Filipe, a wee di gari Samari kulo li ni, na she ganha na Shɔvɔɔ wu kaa yu lee kulo li shɛen mu. ⁶ Filipe bi kakanhaɲaa kiimu pyi ge, ba kulo li shɛen p'a kee kaa nuri, pii di ki ja ba be we, a sipyijehemɛɛ di ba binne, na niwegee shan ni Filipe jomɔ pu ni, na pu keme logo. ⁷ Bani Filipe bi jinaa kɔri na yeege sipyii ni. Pee jinaa pu bi sipyaa waa na fɔro. Wu bi faannaa ni tɔɔyɔ nigin nigin fɛɛ cuunɔ. ⁸ A lee di bye fundanga kaa fo li nigbɔ le kulo le shɛen mu.

⁹ Lee di ná wa ta wà lee kulo li ni wu mege je na Simɔ. W'a bi cemɛ keree nijehɛɲɛɲɛ pyi fo kiimu ya Samari shɛen jaaha wɔ xuuni ge, na wuyɛ pye sipyigbɔ wee je. ¹⁰ Sipyitiilee fara sipyigbɔ na, sipyii beeri pu bi wu jateni, na yu na: «Kile wo sefɛere ti t'a sii te, sefɛere nigbɔrɔ te.» ¹¹ Pu beeri bi wu jomɔ pu nuri xuuni, bani w'a mɔ na cemɛ pu taga na kakanhaɲaa pyi kiimu ya pu jaaha wɔ xuuni ge. ¹² Ga, a Filipe di Yesu Kirisa ni Kile saanra ti wo Jozaama pu jo pu mu, a p'i dà pu na. Namaa fara cɛɛ na, a pu beeri di ba batize. ¹³ A Simɔ ye pyaa be di dà Kile wo jomɔ pu na na batize. A wu daha Filipe na. Filipe bi kakanhaɲaa ni jaaha shɛshɛere keree kiimu pyi ge, a kee di Simɔ jaaha wɔ fo xuuni.

Tudunmɔ p'a Kile jɛeri Samari n'a daa fɛɛ pu mu

¹⁴ Ayiwa, a tudunmɔ p'i diin Zheruzalemu ni na logo na Samari shɛen pii ya dà Kile Kafila wu na. A p'i Pyɛeri ni Yohana tun she pu mu.» ¹⁵ Ba Pyɛeri ni Yohana ya nɔ Samari ni we, na Kile jɛeri Samari n'a daa fɛɛ pu mu, kɔnhɔ Fefɛere Munaa di digi pu na. ¹⁶ Bani

* 7:50 Ezayi 66:1-2

pee sipyii pu bi batize ye Yesu mege na, ga Fefere Munaa bi sanha digi wa shishiin na we. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pyeri ni Yohana di pu keye taha taha pu na, a Fefere Munaa di digi pu na.

¹⁸ Ayiwa, ba Simo ya Fefere Munaa li ja l'a tigi n'a daa fee pu na tudunmoo pu wo keye daha wu funno ni we, a wu wari wolo na gaan tudunmoo pu mu, ¹⁹ na pu pye: «Yi ke fanha juu ke kan na be mu, kono na be ba na keje taha sipyaa sipya na, Fefere Munaa di digi weefoo na.» ²⁰ A Pyeri di Simo pye: «Ma ni ma wari wu ni, yi beeri pu pinne kyeeegi! Bani mu wa giin na kaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, na mu na ja lee sho ni wari ni. ²¹ Mu niye wa le kaa le ni we, ma taa be di wa li ni we, bani mu zo wu ya tii Kile jaha taan we. ²² Fo ma bu daburaje jo ma fungonkuuno ki na, na Kafoo jeri, li bi da ja bye wu ma zo wu wo katiibaagaa ki yafa ma mu. ²³ Bani ne mu zo wu jaa w'a ni jereen ni jurumu na fo na mu pye jurumu wo bulo.» ²⁴ Ba Simo ya yee logo we, na tudunmoo pu no sho na: «Yiye pyaa ki Kafoo jeri na mu, kono y'a yemu jo ge, Kile di na tanha yee beeri na.»

²⁵ Ba Pyeri ni Yohana ya Kile ni Kafoo wo Jozaama pu jo xo sipyii pu mu we, na guri kari Zheruzalemu ni. Pu nigariwuu a p'i ganha na Kile wo Jozaama pu yu Samari kulogoo nijehene kiitiigee ni na gaaji.

Filipe ya Ecopi shen juufo wa juufo ciri

²⁶ Kafoo wo meleke wa ya pa jo ni Filipe ni na wu pye: «Yiri m'a she Kile-parama pe ni. Koo le l'a yiri Zheruzalemu ni na kari Gaza ni ge, m'a lee koo li lo. Sipono koo li wa lii.» ²⁷ A Filipe di yiri na koo li lo na gaaji. Na wu nigaraga yaha, a wu Ecopi shen na wa ja. Ecopi fiige ki saanzho wemu mege ki wa na Kandasi ge, wee saanzho wu wo juufo nigo wu bye wee na we. Wee wu bye cee wu naafuu keree beeri jaha shonrivoo. Wee na wu bi kari Zheruzalemu ni na she Kile pel. ²⁸ Wu niguribawo wu bye na tiin wu wotori funno ni, na xuu wa kalaa Kile tudunmoo Ezayi wo Kitabu wu ni. ²⁹ A Fefere Munaa di Filipe pye: «Gbara wotori wu na, m'a binne ni wu ni!»

³⁰ A Filipe di baa fulo wotori wu na, na wee Ecopi shen wu ta wu na xuu wa kalaa Kile tudunmoo Ezayi wo Kitabu wu ni, na wu yege na: «Xuu wemu mu wa galaa me ge, m'a wu kori ce ge?» ³¹ A na wu Filipe pye: «Dii n'a da wu kori ce na ta wa ya wu kori she na na-e we?» A wu Filipe jeri na wu je tiin wee taan wotori wu ni. ³² Xuu we wu bi galaa ge, wee wu wa me we na:

«Wu bye ba dubya je we,
p'a wemu co na gaaji tagbogo ni ge.
Ma na jo dubya wemu wu je wu ya yaaga yu
wu shiire konvee keje ni-i ge.
Wu ya yaaga jo we.

³³ Wu bi wuye tirige,
p'i ya ta soo na kajii kan wu mu we.
Jogo wu d'a ja wu shi nibama wu kaa jo we?
Sipya be we!

Bani p'a wu gbo na wu shi wu piinje kono puga ni.»*

³⁴ Ayiwa, a juufo wu Filipe pye: «N'a ma jeri, sipya wemu kaa Kile tudunmoo w'a byi ge, wufoo she na na. Wuye kaa w'a byi laa watii?» ³⁵ Wee tuun wu ni a Filipe di jomo pu lo, na pu no kon pe Kitabu jomo peye pyaa na, na Yesu kaa jo wee na wu mu.

³⁶ Na pu yaha pu na gaaji, a p'i ba she no loko ka na. A juufo wu Filipe pye: «Loko ki wa me, jaha k'i da ne jaha kon batizeli na we?» ³⁷ [A Filipe di wu pye: «Ma bi da Yesu na ni ma zo wu beeri ni, ma na ja batize.» A na wu wu no sho na: «Ne da li na nago Yesu Kirisa je Kile Ja.»] ³⁸ Ba w'a yee jo we, na jo na pu wotori wu yereje. A pu shuun wu beeri di digi loko ki ni. A Filipe di wu batize. ³⁹ Ba p'a foro loko ki ni we, a Kafoo wo Munaa l'i Filipe jaha co, na gari ni wu ni. Juufo wu ya Filipe ja nige we, ga, a wu fundanga wo kunni di koo li lo na gaaji. ⁴⁰ A Filipe di she wuye ta fo Azoti kulo li ni. Ba w'a yiri

* 8:33 Ezayi 53:7-8

wà wε, na gari Sezare kulo li ni. Wu nigariwo ya toro kulo lemu bæeri ni ge, a wu Kile wo Jozaama pu jo toro kee bæeri ni.

9

Dagana lemu na Sɔli ya dà Yesu na ge

¹ Na Sɔli yaha wu na dahaziire tɛri Kafɔɔ kalaapiire ti mu, a wu she saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɔɔfɔgbɔ wu mu, ² na wu jɛɛri na wu sɛmɛ wa yàa kan wu mu wu she gan Damasi kulo li wo Kile-pɛɛɛɛ piyɛɛ yi sipyii pu mu. Kɔnhɔ wu bu she Kafɔɔ wo koro li jaarivɛɛ pii ta wà, cee fara ná na, wu pee co, wu pu pɔ w'a se Zheruzalemu ni, ³ na wu nigariwo yaha koo li na ni wee sɛmɛ wu ni, ba w'a she dɛɛɛɛ Damasi kulo li na wε, taapile ni a kpɛɛngbɔhɔ ka di yiri fugba we ni na jí jé wu jaha ni, na wu maha. ⁴ Kee kpɛɛngɛ ki beɛ funɔɔ ni, a Sɔli di wolo to juɛ na. A mujuu la di wu pye: «Sɔli, Sɔli, jaha na m'a na kana mɛ wε? [L' waha mu mu wu kurujɔ tɔɔɔ ɛmaa na dɛ!] ⁵ A Sɔli di fya, na ganha na jɛɛɛ.] A wu yegeɛ pye na: «Kafɔɔ, m'i jɛ jɔgɔ wε?» A mujuu l'i wu pye sanha: «Nɛ jɛ Yesu, nɛ mu wa gana mɛ. ⁶ Nime, yiri m'a jé kulo li ni; lemu m'a yaa na pye ge, pu na lee jo ma mu.»

⁷ A Sɔli jaarijii pu bæeri jaalaa di yiri. A p'i yere yaha, pu ya já yaaga jo wε. Pu kunni bi mujuu le nuri, ga p'i ya sipya ja wε. ⁸ A Sɔli di yiri yere na wu jii mugɛ, ga wu ya yaaga jaa ki ni wε. A p'i wu co keɛɛ na na jé Damasi puuro ti ni. ⁹ A Sɔli di cabyaa taanri pye wu ya jaa wε, wu ya li wε, w'i ya lɔhɔ bɛ gba wε.

Kile ya Anapasi tun Sɔli mu

¹⁰ Wee tuun wu ni Yesu wo kalaapire la bye Damasi kulo li ni na Anapasi. A Kafɔɔ di wuyɛ she wee na na wu pye: «Anapasi!» A wu jo: «Ooyi, di we Kafɔɔ.» ¹¹ A Kafɔɔ di wu pye: «Yiri tɔvuyo na, koo lemu p'a byi na <Kozinne> ge, m'a lee lɔ m'a se Zhudasi kaban. Ma bu she nɔ wà, Tarisi shɛn ná wa jɛ wà na Sɔli, m'a wee kaa yege. Kile-jɛɛɛɛ na wu wa. ¹² Ga le nɛ Kile ya she Sɔli na wu wo jɛɛɛɛ ki funɔɔ ni ge, lee li wa mɛ. W'a ná wa ja wu mege na jɛ Anapasi, wee ya jé wu fɛni na wu keye taha wu na, kɔnhɔ wu guri w'a jaa sanha.» ¹³ A Anapasi di jo: «Ee, Kafɔɔ! We ná we ya kanhama nigbɔ pemu taha mu kalaapiire ti na Zheruzalemu ni ge, sipyijɛhemɛɛ ya yee jo nɛ mu. ¹⁴ Sɛmɛ wa ni w'a pa naha bɛ na yiri saraya jaha shɔɔnrivɛɛ pu keɛɛ ni Zheruzalemu ni. Na wu ba sipyaa sipya ta wu na mu mege ki yiri naha, wu weefɔɔ co, wu wu pɔ w'a gaarɛ.» ¹⁵ Ga, a Kafɔɔ di Anapasi pye: «She, bani nɛ we na we jaha bulo, kɔnhɔ wu da kapyɛɛɛ pyi na mu, wu na mege ki she shi wusama na, wu ki she pu saannaa pu na, wu ki she Izirayeli shɛɛn pu bɛ na. ¹⁶ Kanhama pemu bɛ pu da ba nɔ wu na nɛ wuu na ge, di pee bɛ she wu na.»

¹⁷ Ayiwa, a Anapasi di yiri kari. Ba w'a she nɔ puga ki ni wε, na wu keye taha Sɔli na na wu pye: «Na ceborona Sɔli, Kafɔɔ Yesu we w'a wuyɛ she ma na koo li na, na ma yaha ma na ma naha ge, wee w'a nɛ tun ma mu, kɔnhɔ m'a já m'a jaa, m'a nɔhɔ jii Fɛfɛɛɛ Munaa na.» ¹⁸ Taapile ni a kɔɔɔ ta di wolo wolo to Sɔli jii ni ba fyakɔɔɔ jɛ wε. A wu jii k'i mugɛ; a wu yiri; a p'i wu batize. ¹⁹ Lee kadugo na a wu li, a fanha di jé wu ni. A Sɔli di gori Damasi ni na cabyaa dama dama pye ni Yesu kalaapiire ti ni.

Sɔli ya Kile jomɔ yɛɛ pye Damasi ni

²⁰ A Sɔli di Kile jomɔ yɛɛ jɔ kɔn wee tuun wuyɛ pyaa ni na yu Damasi ni, Yawutuu wo Kile-pɛɛɛɛ piyɛɛ yi ni, na pu pyi na: «Kile Ja wu jɛ Yesu.» ²¹ Sipyii piimu bæeri pu bi wu jomɔ pu nuri ge, a l'i pu bæeri fo xuuni, a p'i ganha na yu na: «Ta we ná weyɛ pyaa bɛ ki bi Yesu mege ki yirivɛɛ pu kana Zheruzalemu ni wε? Go wu kapana juɔɔ ki wa mɛ naha, pii p'a Yesu mege ki yiri ge, kɔnhɔ wu ba pee co, wu pu pɔ wu she gan saraya jaha shɔɔnrivɛɛ juɔɔfɛɛ pu mu Zheruzalemu ni.» ²² Ga, a la di ganha na faraa Sɔli wo fanha ki na n'a daa wu shizhaa na caɔa bæeri. Wu bi Kile jomɔ pu yɛɛ pyi, na li shɛɛ pu na na Shɔɔɔ wu jɛ Yesu, a wu keree di Damasi wo Yawutuu pu jaha wɔ, fo pu ya cɛ yeke pu da yu wε. ²³ Ayiwa, ba piiye ya ya toro wε, a pee di puyɛ ja, na bɛ yi na na p'i Sɔli gbo. ²⁴ Ga, a Sɔli di foro pu woni wu fiin. Pu bi kulo li tajeyɛ yi bæeri shazhɔn sigɛɛ caɔa ni

piige, kònho p'i sii Sòli ta pu gbo. ²⁵ Ga, a Yesu wo kalaapiire t'i ba Sòli le sagana funjò ni caɲa ka piige, na mɛɛɛ taga wu torogo jɛri kanha kadugo.

Sòli ya kuri pa Zheruzalemu ni

²⁶ Lee kadugo na a Sòli di gari Zheruzalemu ni. Ba w'a nɔ wà wɛ, na ganha na giin wu binne ni kalaapiire ti ni. Ga pu beeri bi fyagi wu na, bani pu bi dà li na can na na Sòli be wu jɛ Yesu wo kalaapire la wɛ. ²⁷ Ga kalaapire lemu li bye na Barinabasi ge, a wee di gari ni Sòli ni tudunmɔɔ pu yiri. Ba p'a nɔ wà wɛ, Sòli ya Kafɔɔ ja jagana lemu na Damasi koo li na, a Kafɔɔ be di jo ni wu ni jogana lemu na ge, na fara lee na Sòli ya Yesu kaa jo na fiinjɛ ni lowaa ni Damasi kulo li sipyii pu beeri mu jogana lemu na ge, a Barinabasi di yee beeri paari tudunmɔɔ pu mu. ²⁸ Na lo wee tuun wu na a Sòli di binne ni pu ni. A p'i ganha na jaari Zheruzalemu beeri ni. Wu bi Kile wo Jozaama pu yu ni lowaa ni Kafɔɔ mege na. ²⁹ Sòli bi yu ni Helenisitilee* pu ni, na nakaara pyi ni pu ni Yesu keree na. Ga pee be bi wu shaa di gbo. ³⁰ Ba cebooloo p'a lee cɛ wɛ, na gari ni Sòli ni Sezare ni. Lee kadugo na na wu yaha kari Tarisi kulo li ni.

³¹ Ayiwa, wee tuun wu ni n'a daa fɛɛ piimu beeri pu bye Zhude, ni Galile, ni Samari fiiye yi ni ge, jɛnjɛ bye pee beeri na. Pu beeri bi jaari Kafɔɔ jɛni fyaara ni, lee li bi pu baraga pye ki na beɛ n'a daa wu ni. Caɲa caɲa pii bi faraa pu na Fɛfɛɛɛ Munaa li wo yeri wu fanha ni.

Pyɛɛri ya Ene cuujò Yesu mege na

³² Pyɛɛri bi jaari, na n'a daa fɛɛ pu pɛɛgi fiige ki beeri ni. Caɲa ka a wu ba gari n'a daa fɛɛ pii yiri kulo la ni lee mege jɛ na Lida. ³³ A wu she ná wa ta wu kabanuyo shuun wu beeri ya xu, a wu sinne fo yee gbarataanri (8), wu mege di jɛ na Ene. ³⁴ A Pyɛɛri di wu pye: «Ene, Yesu Kirisa w'a da ma cuujò nime. Yiri m'a ma yasinnege ki yàa maye ni.» Taapile ni a Ene di yiri. ³⁵ Ba Lida kulo li sheen pu beeri ni Sarɔn kulo li sheen pu beeri ya lee ja wɛ, na sɔɔ Kafɔɔ na.

Cee wa ya jɛ na foro xu ni

³⁶ Ayiwa, cee wa bye Zhope ni, n'a daa fɔɔ wu bye wii, wu mege di jɛ na Tabita. Kee mege ke jɛ Girekii wo jomɔ pu ni na Dorikasi.* Wee cee wu bi kasaɲaa nijɛɛɛɛ pyi, na funmɔ fɛɛ tɛri. ³⁷ Wee tuun wu ni a Tabita di ba bana, na xhu. A p'i wu nixhugo ki wuu na wu lo she sinnijɛ puga ka ni zangaso wu ni. ³⁸ Lee di Pyɛɛri ta Lida ni. Lida ni Zhope di ya lii wɛ. A Zhope kulo li kalaapiire t'i logo na Pyɛɛri wa Lida ni. A p'i sipyii shuun yaha kari pu she Pyɛɛri jɛri na wu pa pu yiri nime.

³⁹ Ayiwa, ba p'a nɔ na tuduro ti jo Pyɛɛri mu wɛ, taapile ni a Pyɛɛri di yiri na binne kari ni pu ni. Ba w'a nɔ wɛ, a p'i gari ni wu ni kee puga ki ni zangaso wu ni. A naxhugoshaa p'i ba na ba Pyɛɛri maha, na ganha na mɛɛɛ suu. Na Tabita yaha jɛni na, wu bi fadepiire ni fadegbɔyɔ yemu yari ge, a p'i yee beeri she Pyɛɛri na. ⁴⁰ Wee tuun wu ni a Pyɛɛri di sipyii pu beeri yeege kpɛɛngɛ ki na, na nuguro sin na Kile jɛri. Na xhɔ na ɲmahana jɛri gbo wu yiri, na wu pye: «Tabita, yiri!» A gbo wu wu jɛni mugi, ba w'a Pyɛɛri ja wɛ, na yiri tiin. ⁴¹ A Pyɛɛri di wu co wu keɲɛ na, na wu tɛgɛ, na wu yirige. Lee kadugo na a Pyɛɛri di n'a daa fɛɛ pee ni naxhugoshaa pu yiri, na Tabita jɛni wo wu she pu na. ⁴² A Zhope kulo li sipyii pu beeri di yee logo, a sipyijɛɛɛɛ di ganha na daa Kafɔɔ na. ⁴³ A Pyɛɛri di gori Zhope ni, na mɔ wà ná wa kaban, wee mege jɛ na Simɔ. Sɛɛɛɛ wee Simɔ wu bi gbuu.

10

Pyɛɛri ni Kɔrinyi keree

¹ Ná wa bye Sezare kulo li ni na Kɔrinyi. Orome fiige ki sɔɔsii jɛnjɔfɔɔ wa wu bye wii. Sɔɔsii kurujò kemu jɛnjɔ ni wu bye ge, kee jɛ na «Itali sɔɔsii kurujò.» ² Wee ná wu bi

* 9:29 Helenisitilee: Pee jɛ Yawutuu piimu p'a Girekii jomɔ pu yu ge. * 9:36 Dorikasi: Kee mege ke kóri wu jɛ sigejɔhɔ.

Kile peɛ wu ni wu puga sheen beeri ni. Pu bi fyagi Kile na. Wu bi Yawutuu funmɔ fɛɛ pu teri. Wu bi ganri be Kile-ɲerege taan we.

³ Ayiwa, caɲa ka yakonɔ tuunɔ nii taanri wu na, Kile wo meleke wa ya pa jé Kɔrineyi kaban, na wuyɛ she wu na; a wu sii wu tii ɲa; a meleke wu wu yiri na: «Kɔrineyi!» ⁴ Ba w'a wu ɲa we, na fya na jo: «Naha we Kafɔɔ?» A meleke wu wu pye: «Ma Kile-ɲerege ke ni ma funmɔ fɛɛ pu dɛge wu kaa ya taan Kile ni, wu ya ta funɲɔ wɔ ma na we.» ⁵ Sipyii pii tun she nime Zhope kulo li ni. Ná wa wu wa wà na Simɔ, p'i wu pyi Pyɛeri. P'i she wee yiri pa. ⁶ Ná sɛɛye gbɔvɔɔ wa ɲunɔ ni w'a tigi, wee be mege ki wa na Simɔ wa. Wu puga ki wa suumɔ lɔhɔ ki ɲɔ na.» ⁷ Ba meleke w'a jo xɔ ni wu ni we, na gari. Wee tuun wu ni a Kɔrineyi di wu kapyebyii shuun, ni wu sɔrɔsi nigin wa yiri. Wee sɔrɔsi we bye wuyɛ pyaa wo shazhɔnsigime. Kile nii fyaara sipya wu bye wii. ⁸ Meleke w'a yemu jo wu mu ge, a wu yee beeri paari pu mu, na pu tun kari Zhope ni.

Fɛfɛɛɛ Munaa ya Pyɛeri kaala

⁹ Kee caɲa ki ɲimuguro a tudunmɔ p'i dɛɛɲɛ Zhope kulo li na. Lee di caɲa ki ta ɲiɲɛ ɲiɲɛ ni, a Pyɛeri di dugi kataɲa na na Kile ɲɛeri. ¹⁰ A xuugo di ba wu ta p'i sanha shɔhɔ xɔ we. Na pu yaha pu na yalige ki sori Pyɛeri mu, a Kile di kaa la she wu na. ¹¹ A wu fugba wu ɲɔ ɲa k'a mugi, na yaaga ka ɲa wà kemu ya foro fatɔgbɔhɔ feni ge. Ki geye shishɛɛɛ we bi co pɔ, k'i diri na ma ɲiɲɛ mu. ¹² A Pyɛeri di tɔɔyɔ shishɛɛɛ ɲaɲmuyɔ ye beeri, ni ɲiɲɛ yakokaara beeri, ni shazhɛɛɛ tuuyo beeri ɲa kee fatɔbɔgɔ ke funɲɔ ni. ¹³ A mujuu la di Pyɛeri pye: «Pyɛeri yiri, m'a ya gbo ma xa!» ¹⁴ A Pyɛeri di jo: «Ahayi, Kafɔɔ! Yaaga kemu beeri k'a nɔhɔ, kelee ki na ɲɛ yafunɲɔ ge, nɛ sanha kee ka shi li ɲa we.» ¹⁵ A mujuu l'i foro sanha na Pyɛeri pye: «Kile ya yaaga kemu pye fɛfɛɛ ge, ma ganha ba kee wii sanha ɲaɲmunɔrɔgɔ we.» ¹⁶ A pee jomɔ p'i jo fo tɔɔɲii taanri, taapile ni a fatɔbɔgɔ k'i dugi kari fugba wu ni.

¹⁷ A Pyɛeri hakili di wuregi, le w'a ɲa ge, a wu ganha na wuyɛ yegee lee kɔri na. Na wu yaha lee na, Kɔrineyi ya sipyii piimu tun ge, a pee di nɔ Zhope kulo li ni. A p'i Simɔ kaban kaa yege, a p'i xuu wu sanha she pu na, a p'i she yere kujɔɔ li ɲɔ na. ¹⁸ Na yiri pye na jo: «Simɔ we p'a bi na Pyɛeri ge, naha w'a tigi ya?»

¹⁹ Lee di Pyɛeri ta wu na wu funɲɔ kɔɔn sanha wu kaɲaa li na. A Kile Munaa di wu pye: «Pyɛeri, wii! Sipyii taanri wu wa na mu kaa yegee kpɛɛngɛ ke na. ²⁰ Yiri, m'a binne m'a gaanɲi ni pu ni, ma ganha bu fyaara yaha ma zɔ wu na we, bani nɛ w'a pu tun ma mu.» ²¹ A Pyɛeri di digi pa, na ba pu pye: «Sipya wemu xuu yi wa zhaa ge, nɛ wu wa wii. Lɛke l'i wa yi kapana ɲunɔ we?» ²² A p'i Pyɛeri ɲɔ shɔ na: «Sɔrɔsii ɲunɔfɔɔ we wu wa na Kɔrineyi ge, wee w'a wèe tun. Sipyitiime wu wa, na fyagi be Kile na, Yawutuu pu beeri wa wu mesaaya yu. Kile wo meleke wa w'a wuyɛ she wu na, na wu pye na wu tudunmɔ yaha pa mu yiri, m'i she wu kaban. Na kafila wa wu wa mu mu, mu wu jo wu mu.» ²³ Ba Pyɛeri ya yee logo we, na jé ni pu ni puga. A p'i shɔn wà. Ba ɲiga k'a mugi we, a wu binne kari ni pu ni. A Zhope n'a daa fɛɛ pii be di binne kari ni pu ni.

Pyɛeri ya kari Kɔrineyi kaban

²⁴ Kee caɲa ki ɲimuguro a p'i nɔ Sezare ni, na Kɔrineyi ta wu bi pu sigee. Wu bi wu puga sheen ni wu see see ɲaɲiineɛ yiri pinne wu puga na Pyɛeri sigee. ²⁵ Ba Pyɛeri ya nɔ wà we, a Kɔrineyi di ba wu ɲunɔ círi, na nuguro sin wu fɛɛ ni, na wu peɛ. ²⁶ Ga, a Pyɛeri di wu co yirige, na wu pye: «Yiri, nɛ be wu ɲɛ sipiyawyii la ba mu ɲɛ we.» ²⁷ Na Pyɛeri ni Kɔrineyi yaha pee jomɔ pu na, a p'i binne jé puga ki ni na sii sipyiɲɛhemɛ ta p'a pinne wà. ²⁸ Wee tuun wu ni a Pyɛeri di wu pye: «Na saha ni wèe wo saliya wu ni, y'a li cɛ, Yawutu wa shishiin ya yaa na gari ni shi watii sipyii ni piimu ɲɛ Yawutuu we, kelee na jé wufɔɔ puga we. Ga Kile ya li she nɛ na, na nɛ ganha da sipya wa shishiin wii na wu ɲɛ fɛfɛɛ we, kelee w'a nɔhɔ we.» ²⁹ Lee wuu na ba yee tudunmɔ p'a nɔ nɛ na we, nɛ ta nakaara pye we. Nime nɛ funɲɔ wa y'i na kayire li ɲunɔ jo na mu.»

³⁰ A Kɔrineyi di Pyɛeri ɲɔ shɔ na: «Nijaa ɲɛ li caɲa shishɛɛɛ wogo, na nɛ yaha Kile-ɲerege na na puga ki ni yakonɔ ni we tuun we shi ni, a nɛ ná wa niyerege ɲa na ɲahagbaa

na fadevige na ƚe wu na, ki beeri di ƚi. A wu ne pye: ³¹ «Korineyi, ma Kile-ƚerege k'a co. Tegegana lemu na m'a funmɔ fɛe pu tege ge, Kile funɔ ya ta wɔ lee la yafiin na we. ³² Tuduro yaha she Zhope ni, na Simɔ wu pa, p'a wu pyi na Pyeri ge. W'a tigi ná wa kaban, wee be mege ƚe na Simɔ, seeye w'a gbuu. Wu kaban ki wa suumɔ lɔhɔ ki ƚɔ na.» ³³ Taapile ni a ne tuduro tun jo pu ma yiri; ma pama ya ƚɔ. Ayiwa, wɛe beeri ya pinne wee Kile ƚaha tãan, Kafɔ ya kiimu beeri she ma na ge, wɛe funɔ ƚe wu kee logo.»

Pyeri ya Kile Kafila yere pye Korineyi kaban

³⁴ Wee tuun wu ni, a Pyeri di jomɔ pu lɔ na jo: «Can na, ne li ce nime jo Kile ya zheruzalemu kulo liye pya ni ge, wɛe pu ƚe kee keree ki wo seere. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo. ⁴⁰ Ga cana taanri wogo ki na, a Kile di wu ƚe na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu ƚaa. ⁴¹ Ga sipyii beeri ya ta wu ƚa we, fo Kile ya fenhe wɛe piimu ƚaha bulo na pye wu seere ge, wee p'a wu ƚa. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu niƚeƚe na na foro xu ni ge, wɛe p'a wu ƚa. ⁴² Lee wuu na w'a tuduro kan wɛe mu, na wɛe pu Kile jomɔ pu yere pye sipyii pu beeri mu. Na wu yi jo fiinƚe pu mu na Yesu Kile ya teƚe na pye xuu ni wyii beeri wo kiiri kɔnvɔ. ⁴³ Kile tudunmɔ pu beeri ya jo na sipyaa sipyaa w'a dà Yesu na ge, na weefɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mege ki gbɔɔ ni.»

³⁹ «Yesu ya keree kiimu beeri pye Yawutuu fiige ki ni, ni Zheruzalemu kulo liye pya ni ge, wɛe pu ƚe kee keree ki wo seere. P'a wu co na wu kori tige na, na wu gbo. ⁴⁰ Ga cana taanri wogo ki na, a Kile di wu ƚe na yeege xu ni, na wu yaha, kɔnhɔ sipyii di ba wu ƚaa. ⁴¹ Ga sipyii beeri ya ta wu ƚa we, fo Kile ya fenhe wɛe piimu ƚaha bulo na pye wu seere ge, wee p'a wu ƚa. Wee piimu p'a li, na gba ni wu ni, wu niƚeƚe na na foro xu ni ge, wɛe p'a wu ƚa. ⁴² Lee wuu na w'a tuduro kan wɛe mu, na wɛe pu Kile jomɔ pu yere pye sipyii pu beeri mu. Na wu yi jo fiinƚe pu mu na Yesu Kile ya teƚe na pye xuu ni wyii beeri wo kiiri kɔnvɔ. ⁴³ Kile tudunmɔ pu beeri ya jo na sipyaa sipyaa w'a dà Yesu na ge, na weefɔ wo jurumu wu na yafa wu mu wu mege ki gbɔɔ ni.»

Shi watii sipyii ya Fefere Munaa li ta

⁴⁴ Na Pyeri yaha jomɔ pu na, a Fefere Munaa di digi wu jomɔ pu logovɛe pu na. ⁴⁵ Yawutuu n'a daa fɛe piimu p'a Pyeri torogo kari ge, a l'i bye kakanhana pee mu, na Kile ya Fefere Munaa li loolo kan shi watii sipyii be mu na ƚehɛ. ⁴⁶ Bani p'a bi pee sipyii pu ƚaa pu na yu shi watii jomɔ ni Fefere Munaa li gbɔɔ ni, na Kile mege peɛ. Wee tuun wu ni a Pyeri di jo: ⁴⁷ «Ta wɛe na já pii sipyii pii ƚaha kɔn sanha na pu ganha bu batize lɔhɔ ni-i ya? Bani pu be ya Fefere Munaa li ta ba wɛe ya li ta we.» ⁴⁸ Lee kadugo na a Pyeri di jo ni sipyiire ti ni, na pu batize Yesu Kirisa mege na. Ba p'a batize xɔ we, a p'i Pyeri ƚeri na wu cabyaa pye ni pu ni.

11

Pyeri ya fiin pemu jo Zheruzalemu egilizi wu mu ge

¹ Tudunmɔ ni n'a daa fɛe piimu bye Zhude ni ge, a pee di yi logo na shi watii sipyii be ya sɔ Kile jomɔ pu na. ² Lee wuu na tuun wemu ni Pyeri ya kuri she Zheruzalemu ni ge, a Yawutuu p'i wu jaagi ³ A p'i jo na ƚaha wuu na wu d'a she binne ni cekɔnbaalaa ni, fo na li ni pu ni we? ⁴ Pyegana lemu na l'a pye ge, a Pyeri di yee beeri paari pu mu nigin nigin.

⁵ A wu jo: «Tuun wemu ni ne bye Zhope kulo li ni ge, cana ka, na ne yaha Kile-ƚerege na, a Kile di kashɛ la she ne na. A ne yaaga ka ƚa kee bye ba fatɔgbɔhɔ ƚe we. Ki geye shishɛɛ wu beeri d'a pɔ, k'i diri na yiri fugba we ni fo na pa nɔ ne tãan. ⁶ A ne ki funɔ yaƚmuyɔ yi wii xuuni: yapɔɔyɔ, ni sige xaara, ni ƚiƚe yakokaara, ni shazhɛɛ, yee beeri yi bye fatɔgbɔhɔ ki funɔ ni. ⁷ A ne mujuu la logo, lee na ne pyi: «Pyeri, yiri, m'a ya gbo ma xa!» ⁸ A ne jo: «Ahayi, Kafɔ! Bani Yawutuu ya yaaga kemu beeri wii na ki ya yaa k'a li-i ge, na yemu beeri wii na yi ƚe fɛfɛe we ge, ne sanha kee ka li ƚa we.» ⁹ Ga, a mujuu l'i nɔhɔ foro sanha fugba wu ni na: «Kile ya yaaga kemu pye fɛfɛe ge, ma ganha ba kee wii

sanha yarḡmunarḡḡ wɛ.» ¹⁰ A l'i bye mu fo tḡḡnii taanri. Lee kadugo na a kee fatḡḡbḡḡ ki ni ki funḡḡ yarḡmuyḡ yi bɛeri di yiri kari fugba wu ni.

¹¹ «Wee tuun wu ninumḡ ni, nɛ bye puga kemu ni ge, a sipyii taanri di ba yere kee ni. Pu bi pu tun nɛ mu na yiri Sezare ni.» ¹² A Fɛfɛrɛ Munaa di nɛ pye na nɛ wu pinne ni pee sipyii pu ni, na nɛ ganha ba naye kaala wɛ. Nɛ ni ceboronamaa gbaara we w'a pinne she Sezare ni, na she jɛ Kḡrineyi puga ki ni ge, pee pu wa piiri. ¹³ W'a mɛlɛkɛ wu niyerege ja jagana lemu na ge, a wu yee paari wɛe mu. Na mɛlɛkɛ w'a bi wu pye wu tuduro tun Zhope ni, wu Simḡ yiri, Simḡ we p'a byi sanha na Pyɛeri ge. ¹⁴ Na wee ni wu kpḡḡn li sipyii na ba shḡ shḡgana lemu na ge, na nɛ w'a da ba lee koo li she pu na.

¹⁵ «Ba nɛ jomḡ pu jḡ kḡn ye wɛ, a Fɛfɛrɛ Munaa di digi pu na, ba l'a bi tigi wɛe na tigigana lemu na taashiine li ni wɛ. ¹⁶ Wee tuun wu ni, Kafḡḡ ya jomḡ pemu jo ge, a nɛ funḡḡ di na to pee na na: «Yohana ya sipyii batize lḡḡ ni, ga yee na ba batize Fɛfɛrɛ Munaa ni.»* ¹⁷ Wɛe piimu p'a dḡ Kafḡḡ Yesu na ge, Kile ya ma taa lemu kan wɛe mu ge, wu bu she lee kan pii betiilee mu, jḡḡ nɛ di jɛ fo nɛ w'a Kile jidaa shege wɛ?»

¹⁸ Ba kalaapiire tisara ya Pyɛeri jomḡ pu logo tuun wemu ni wɛ, a pee di pu logoo jine. A p'i Kile sḡ na: «Can na Kile ya sḡ shi wusama wu daburaje jo wu jurumu wu na, kḡnhḡ p'i jii sicuumḡ see wo ta.»

Ancḡsi egilizi wu jḡkḡḡnrḡ keree

¹⁹ Tuun wemu ni p'a Eceni gbo ge, wee tuun wu ni p'a jḡ kḡn na n'a daa fɛɛ pu kana. A p'i jaaga. A pii di gari Fenisi ni Sipere fiiye yi ni, a pii di gori Ancḡsi kulo li ni. Ga Yawutuu puyɛ mu pee bi pu wo Kile Kafila wu yu. ²⁰ Lee bɛ na Sipere shɛen ni Sirine shɛen pii bɛ bye pu ni. Pee bi yiri na pa Ancḡsi ni, shi wemu jɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i Kafḡḡ Yesu wo Jozaama pu jo pee mu. ²¹ A Kafḡḡ di pee n'a daa fɛɛ pu tɛge wee labye wu na, fo sipyijɛhemɛɛ ya dḡ Kafḡḡ na.

²² Ba kee kapyegɛe k'a nḡ Zheruzalɛmu n'a daa fɛɛ pu na wɛ, a p'i Barinabasi yaha kari Ancḡsi ni. ²³ Ba w'a nḡ wḡ wɛ, na Kile wo labye wu pyegana ja n'a daa fɛɛ pu jine ni wɛ; a lee di wu luu jine. A wu pu yeri na pu la le p'i diin Kafḡḡ koo li ni ni lojine ni. ²⁴ Barinabasi bye sipyisaama. Wu bi fanha ta n'a daa ni na nḡḡ jii Fɛfɛrɛ Munaa bɛ na. Sipyijɛhemɛɛ bɛ bi sḡ Kafḡḡ na.

²⁵ Lee kadugo na a Barinabasi di doro kari Tarisi ni na she Sḡli sha. ²⁶ Ba w'a Sḡli ja wɛ, na gari ni wu ni Ancḡsi ni. A p'i yee nigin maha wḡ ni n'a daa fɛɛ pu ni shiizhan; na sipyijɛhemɛɛ kalaa Kafḡḡ wo koo li ni. Na n'a daa fɛɛ yiri Kiricɛɛn, lee nizhiine ya pye Ancḡsi ni. ²⁷ Wee tuun wu ni a Kile tudunmḡḡ pii di foro Zheruzalɛmu ni na kari Ancḡsi ni. ²⁸ Pee Kile tudunmḡḡ pu ni, wa mɛge bye na Agabusi, a wee di yiri na jo Fɛfɛrɛ Munaa fanha ni na xuugbḡḡ ki da ba bye kḡḡ ke bɛeri na. A pee jomḡ pu ba bye can. Kee xuugbḡḡ k'a pye Orome saannaa pu bɛeri wo saan Kulodi caḡa jii ni. ²⁹ Ba l'a pye mu wɛ, a Ancḡsi kalaapiire t'i jo na pu keye wḡ yiyɛ na; lemu se jɛ wemu ni ge, a pu bɛeri nigin nigin wu lee kan. A p'i yee taga pu cebooloo n'a daa fɛɛ pu tɛge piimu pu jɛ Zhude fiige ki ni ge. ³⁰ A p'i yee kan Barinabasi ni Sḡli mu, na pu she yee kan Zhude n'a daa fɛɛ pu nḡhḡɛ pu mu.

12

Yakuba xu keree ni Pyɛeri wo kasolɛnɛ le

¹ Wee tuun wu ni a saannaa Herḡdi di do Egilizi n'a daa fɛɛ pu na na gana. ² A wu Yohana ceborona Yakuba gbo ni ḡmḡpara ni. ³ Ba w'a lee ja l'a taan Yawutuu pu ni wɛ, a wu Pyɛeri bɛ co le kaso ni. Shizhenherɛ Baa Buuri Kalɛnɛ li tuun wu bye wii. ⁴ W'a Pyɛeri co le kaso wu ni, na sḡrsii kulḡḡ shishɛrɛ yaha kee na wu kaseri sipyii shishɛrɛ sheerɛ. Herḡdi bi giin wu she ni wu ni Shizhenherɛ Baa Buuri wu Kalɛnɛ li nidorogo na, wu she wu kiiri kḡn sipyii pu bɛeri jii na. ⁵ Na Pyɛeri yaha kaso wu ni, a egilizi sipyii p'i la le Kile-jɛrɛge ni wu mu.

* 11:16 Kapyegɛe 1:5

Pyɛeri forogana kaso wu ni

⁶ Niga na da mugi Herodi di Pyɛeri kiiri wu kɔn, ke nibiige ki ni, sɔrɔsii shuun tɛ ni Pyɛeri bi bye na ɲmunɔ wu nibɔgɔ ni tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ shuun ni, sɔrɔsii pii d'a yere yere kɔnɔ li ɲɔ na na kasogbaha ki kasɛri. ⁷ Wee tuun wuyɛ pyaa ni, a Kafɔ wo mɛleke wa di jɛ kasogbaha ki ni. A kpɛngɛ di kasogbaha ki ni. A mɛleke wu Pyɛeri kpɔn kpɔn wu kabanugo na, na wu ɲɛ, na wu pye: «Yiri tɔvuyo na!» Taapile ni a shɔnhɔyɔ y'i baha wolo Pyɛeri keye yi na na to ɲiɲɛ ki na. A Pyɛeri di yiri. ⁸ A mɛleke wu jo: «Yiri m'a mayɛ pɔ, m'a ma tanhaya yi le!» A Pyɛeri di li pye mu. A mɛleke wu wu pye sanha: «Ma fadegbɔhɔ ki le m'a daha na fɛni!» ⁹ A Pyɛeri di yiri taha mɛleke wu fɛni. Mɛleke w'a lemu pye ge, Pyɛeri bi sanha dɔ lee na wɛ. Ga, a wu li ta ba ɲmunɔgɔ ɲɛ wɛ. ¹⁰ A p'i she nɔ kaso wu kasɛge pyevɛɛ pu wo kurunɔ nizhiige ki na, na doro kee tɔan. Na she nɔ kurunɔ shuun wogo ki na, na doro kee bɛ tɔan. Na she nɔ kɔnɔgbɔhɔ ki na. Tɔɔrɔ gbura ki bye kee na na ɲaha tii kulo li funɲɔ ki na. Ba p'a nɔ wɔ wɛ, a gbura k'i mugi kiye mu. A mɛleke wu binne foro ni Pyɛeri ni na koo co. Na pu yaha pu na gaanɲi shiizhan, taapile ni a mɛleke wu gari na Pyɛeri yaha. ¹¹ Ba mɛleke w'a kari wɛ, a Pyɛeri hakili di diin. A wu jo: «Nɛ li cɛ jo Kafɔ w'a wu mɛleke wa tun w'a pa nɛ shɔ Herodi wo fanha ki na, ni Yawutuu pu wo kanhama pe, p'a bi puyɛ yaha p'i ba pemu taha nɛ na ge.

¹² Ba Pyɛeri ya wu funɲɔ sha wɛ, na gari Mariyama yiri. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee wo nu wu ɲɛ wii. N'a daa fɛɛ niɲɛhemɛɛ pu bi pinne wɔ na Kile ɲɛeri Pyɛeri mu. ¹³ Ba Pyɛeri ya nɔ kaanɲa ki ɲɔ na wɛ, na gbura ki kuu. Kapyebyezɔ wa bye wɔ, wee mɛge ki bye na Orode. A wee di ba kɔnɔ li wii. ¹⁴ Ba w'a pa Pyɛeri mujuu li cɛ tuun wemu ni wɛ, wu ya jɔ kɔnɔ li mugi nige fundanga keɲɛ ni wɛ. A wu baa kari na she yi jo pusamaa mu, na Pyɛeri niyerege ki wa kɔnɔ li ɲɔ na kpɛngɛ ki na. ¹⁵ A p'i wu pye: «Mu ɲunɲuu wa wɛ!» Ga, a Orode di yi jo waha pu mu na can w'a wii. A p'i jo: «Wu jaa w'a wii.» ¹⁶ A Pyɛeri di ganha na gbura ki kuuni. Ba p'a pa gbura ki mugi, na wu ta Pyɛeri yɛ pyaa wɛ, a l'i pu fo fo xuuni. ¹⁷ A Pyɛeri di wu keɲɛ yirige, na pu pye na pu co puyɛ na. Yeegegana lemu na Kafɔ ya wu yeege kaso wu ni ge, a wu yee ɲaha jo pu mu. Na pu pye pu yi ɲaha jo Yakuba ni wu ceboronamaa pusamaa bɛeri mu. Lee kadugo na a wu yiri wɔ na kari xuu watii ni.

¹⁸ Ba ɲiga k'a pa mugi wɛ, a sɔrɔsii pu funbenwuu di ganha na puyɛ yegee na: «Dii Pyɛeri d'a pye wɛ?» ¹⁹ Li ya ta mɔ wɛ, a Herodi di wa yaha kari na pu Pyɛeri yaha she wee yiri. Pyɛeri ya ta ɲa-ɛ ge, a wu sɔrɔsii pu yiri na pu yege, na jo na pu pu gbo.

Saannaa Herodi xugana

Lee kadugo na a Herodi di foro Zhude fiige ki ni, na gari Sezare ni, na she jɛri pye wɔ. ²⁰ Herodi luu li bi yiri bɛ sanha Tiiri sheɛn ni Sidɔn sheɛn bɛ tɔan xuuni. Ba pee ya lee cɛ wɛ, na puyɛ ɲa na p'i she Herodi mu. A p'i naɲɛge leɲɛ ni saan wu tashɔngɔ ki ɲunɲɔfɔ wu ni. Wee mɛge ɲɛ na Bilatusi. Lee kadugo na a p'i she Herodi mu na wu susuro ta wu yogo ki yaha k'i xɔ. Bani wee wo fiige ki ni pee ɲɔlige ya fɔro. ²¹ Ba cadaganɲa k'a pa nɔ wɛ, a Herodi di wu saanra fadegbɔhɔ le, na diin wu saanra koro li ni, na ganha na kafilagbɔ yu pu mu. ²² A sipyii pu bɛeri di ganha na xhuulo na: «Le ɲɛ sipya mujuu wɛ, kile yɛ pyaa mujuu li ɲɛ le!» ²³ Ga taapile ni, a Kafɔ wo mɛleke wa di yama wɔ Herodi na, bani wu ya ta Kile pɛle wɛ. A fyɛnɛ di jɛ wu ni; a wu xhu.

²⁴ Lee bɛ na, Kile jomɔ pu bi se ɲaha na kabaya yi bɛeri na. ²⁵ Barinabasi ni Sɔli ya pa Zheruzalemu ni tuduro temu na ge, ba tee ya shɔnri wɛ, a p'i guri kari Ancɔsi ni. A pu nigariwuu di gari ni Yohana ni, wee p'a bi sanha na Marika.

13

Fɛfɛrɛ Munaa ya Sɔli ni Barinabasi ɲaha bulo

pu she Kile Kafila jo

¹ Kile tudunmɔ ni karamɔgɔlɔ pii bye Ancɔsi egilizi wu ni. Pee mɛyɛ ye: Barinabasi, ni Simɔ wemu p'a bi Niwɔ ge, ni Lusisi, wee bi yiri Sirine kulo li ni, ni Manayeni, ni Sɔli.

Manayeni ni saannaa Herodi, punuḡo ni pee ya bii. ² Caḡa ka n'a daa fεε p'a suun le, na Kafoo peε. A Fεfεere Munaa l'i pu pye: «Ne Barinabasi ni Soli yiri labye wemu kaa na ge, yi pu yaha na yahama ni, kōnhō pu da wee pyi.» ³ Ba n'a daa fεε p'a yee logo wε, a p'i tuun wa lo sanha na suun le, na Kile jεeri, na pu keye taha Barinabasi ni Soli na, na pu yaha kari Kile wo labye wu na.

Barinabasi ni Soli nōgana Siperε ni

⁴ Ba Fεfεere Munaa l'a Barinabasi ni Soli tun wε, a p'i gari Silisi ni. A p'i she jε wà kōḡbōhō ka ni na kari Siperε fiige ki ni. ⁵ A p'i nō Salaminε ni, na Kile Kafila jo Yawutuu pu mu Kile-pεεḡe piyεye yi ni. Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee bi pu tεḡe labye wu na.

⁶ A p'i Siperε fiige ki kōn jeri na she nō kulo la ni, lee mεḡe jε na Panfōsi. Ba p'a nō wà wε, na Yawutu ná wa ta wà, wee mεḡe jε Bariyesu. Wu bi siganma pyi, na kafineye yu na Kile tudunmō wee jε. ⁷ Wee sigaanfō w'a bye gbafenεereε Sirigusi Polusi kaban. Wee gbafenεeri wu bye ná xakiligbō fō. A wu Barinabasi ni Soli yiri, bani pu bi giin p'i Kile Kafila logo. ⁸ Ga sigaanfō wemu mεḡe ki jε Bariyesu, p'i wu pyi Girekii jomō pu ni na Elimasi ge, a wee di Barinabasi ni Soli kaala. W'a bi li shaa wu gbafenεeri wu naha kōn, kōnhō wu ganha bu dà Yesu na wε. ⁹ Wee tuun wu ni Soli we p'a bi na Pōli ge, a wee di ji Fεfεere Munaa na, a wu sigaanfō wu wii xuuni na jo: ¹⁰ «Shitaanni sipya mu jε, mu ya ji shizhiinmε ni naḡmahara tuuyo bεeri na. Tiime bεeri pen. Mu wa da Kafō wo kodiine li jeri wu jō yaha-i ya? ¹¹ Kafō ya wu keḡe taha mu na nime. Ma na ba bye fyen. Ma na ba tuun wa pye, ma da yafiin be ja wε.» Taapile ni a piige di jε Elimasi naha ni; a wu jeri fyen, na ganha na daala wu bu garaa sipya wa ta, wee di wu keḡe co, wu koo she wu na. ¹² Ba gbafenεeri w'a lee ja wε, na dà Yesu na. Kalaa we w'a pye Kafō shizhaa na ge, a wee di bye wu mu kakanhana.

Pōli ni Barinabasi nōgana Ancōsi nibire ni

¹³ Lee kadugo na a Pōli ni wu tahama-nōhōmō di jε kōrōḡo ka ni Panfōsi ni, na gari Perizhe kulo li ni Panfili fiige ki ni. Yohana wemu mεḡe p'a yiri na Marika ge, wee xuu wu ni wee ya kuri pu feni, na gari Zheruzalemu ni. ¹⁴ Ga, a pusamaa di yiri Perizhe ni, na gari kulo la ni lemu mεḡe ki jε Ancōsi nibire ge, lee jε Pisidi wo fiige ki kabanugo. Ba Yawutuu wo cadeεḡe k'a nō wε, a pu be di jε Kile-pεεḡe puga ki ni na diin. ¹⁵ Ba p'a saliya we ni Kile tudunmō pu wo Kitabuu pu kalaa xō wε, a Kile-pεεḡe puga ki jūḡōfō wu tuduro tun Pōli ni Barinabasi mu na: «Na cebooloo, Kile Kafila yere la bye l'i wa yi mu, yi na já li pye.»

¹⁶ A Pōli di yiri, na wu keḡe yirige, na sipyii pu pye: «Izirayeli sheen, ni yee piimu p'a fyagi Kile na ge, yi niwegee shan! ¹⁷ Izirayeli sheen wo Kile w'a wù sefεεε pu naha bulo. Tuun wemu ni pu bye nadadiinmεε Misira ni ge, w'a pu nagoo jεhe. Lee kadugo na a wu wu wo sefεere ti taga pu yeege kee fiige ki ni. ¹⁸ A wu pu keree xu, na pu jō sha fo na nō yee keεε shishεere na. ¹⁹ Lee kadugo na w'a shi tεheε gbarashuun kyεεgi, na wee kōri yeege Kana fiige ki ni, na fiige ki kan wù sefεεε pu mu, ²⁰ fo na nō yee xhuu shishεere ni keεε kaguro na (450). Lee kadugo na, a wu kiirikōn kan wù sefεεε pu mu fo na she nō Kile tudunmō Samuweli wo caḡa jii li na.

²¹ «Wee tuun wu ni a p'i li sha Kile mu na wu wa pye saan pu jūḡo ni. A Kile di Kisi ja Sōli kan pu mu wee wu pye pu saan. A wee di yee keεε shishεere (40) ta pu jūḡo ni. Wee bi foro Benzhamε wo shi wu ni. ²² Ba Kile ya Sōli laha saanra ti na wε, na Dawuda kan pu mu w'a pye pu saan. A wee kaa di daan Kile ni, a Kile di jo: «Sipya wemu ne zhaa ge, wee wu jε we, Zhese* ja Dawuda we. Wee na ba bye ne jidaan keree ki bεeri pyevō.»* ²³ A Kile di ba Shōvō kan Izirayeli mu, na foro Dawuda shi wu ni, ba w'a bi yi jo jogana lemu na wε, wee jε Yesu. ²⁴ Na ta wee sanha ba wε, Yohana w'a bi Kile Kafila wu yere pyi Izirayeli sipyii pu bεeri mu, na pu daajεε jo pu jurumu wu na, p'i batize. ²⁵ Ba Yohana wo labye wu taaxō ya tεεḡe wε, a wu ganha na yu na: «Yee ya giin na jōḡo ne wa wε?»

* 13:22 Zhese: Wee ninumō p'a byi Izayi.

* 13:22 Zaburuu 89:21

Shòwò wemu jaha yee wa wii ge, nɛ wa were-e dɛ! Ga we w'a ma nɛ kadugo ge, wee wu wa. Nɛ cɛrɛ nɛ wu pye wu bulo, ali na wu tanhaya mɛrɛ bɛ sanha, nɛ yaa ni lee ni wɛ.»*

²⁶ Lee kadugo na a Pòli di jo: «Na cebooloo, yee piimu pu jɛ Ibirayima yaseye ge, ni yee pii p'a fyagi Kile na ge, pe nuwuuro jomɔ pe ya jo yi bɛeri mu. ²⁷ Bani Yawutuu pii p'a bye Zheruzalemu ni ge, pere ni jɔɔfɛɛ pu bi ta li cɛ na Shòwò wu jɛ Yesu wɛ. Kile tudunmɔ pu jomɔ pemu bɛ pu bi galaa cadɛngɛ bɛeri ge, pu ya pee bɛ cɛ wɛ; bani p'a Yesu jaagi, na wu gbo. Ga lee funɔ ni a p'i pee jomɔ pe jɔ fa puyɛ kategee. ²⁸ Ali na ta pu ya kaa la shishiin ta wu na le l'a wu kagbuu xɔ wɛ. Lee bɛ na, a p'i Pilate pye na wu sɔɔ p'i wu gbo. ²⁹ Lee na keree kiimu k'a ka Kile tudunmɔ Kitabuu pu ni Yesu shizhaa na ge, pee jomɔ pu bɛeri ya pye can. Lee kadugo na a p'i wu tirige korikoritige ki na, na shɛ le faɔa ni. ³⁰ Ga, a Kile di wu jɛ na yeege xu ni. ³¹ Ba w'a jɛ foro xu ni wɛ, pii p'a wu torogo na yiri Galile ni na pa Zheruzalemu ni ge, a wu cabyaa nijɛɛɛ pye na wuyɛ shɛɛ pee na. Pee sipyii pu p'a pye wu sɛrɛɛ, na wu jomɔ yu Izirayeli sipyii pu mu. ³² Kile bi Jozaama pemu wo jomɛɛ lɔ wù sefɛɛɛ pu mu ge, wèye pyaa ki bɛ wo kapana jɔɔ ki jɛ, na pee jaha jo. ³³ Jomɛɛ le Kile ya lɔ wè sefɛɛɛ pu mu ge, w'a lee fa pu kadugo shɛɛn mu. Kile ya Yesu jɛ na yeege xu ni. Lee l'a ka Zaburuu Kitabu koogoo shuun wu ni Yesu shizhaa na na:

«Mu jɛ nɛ Ja; nijaa n'a ma se.»*

³⁴ Ba Kile ya Yesu jɛ na yeege xu ni wɛ, na jo na wu da ga xhu nige bada wɛ. Lee Kile Kafila w'a shɛ na:

«Fɛfɛrɛ jomɛɛ le nɛ lɔ Dawuda mu ge,

nɛ na ba lee jɔ fa nakaara baa ni duba ni yi mu.»*

³⁵ Lee wuu na Kile Kafila w'a li shɛ xuu wa bɛ ni sanha na:

«Mu da ga sɔɔ ma Fɛfɛrɛ Sipya wu wu fɔnhɔ

faɔa ni wɛ.»*

³⁶ Ga Dawuda we w'a pe jomɔ pe jo ge, ba wee ya Kile jidaan keree pye xɔ wu wo tuun wu ni wɛ na xhu. A p'i wu le na fara wu sefɛɛɛ pu nixhuyo na. A wu fɔnhɔ. ³⁷ Ga Kile ya Yesu wemu jɛ na yeege xu ni ge, wee ya ta fɔnhɔ wɛ.

³⁸ «Lee na, na cebooloo, wè ya yaa na li cɛ na Yesu gbòrò ni wù jurumu w'a da yafa wù mu. ³⁹ Kakuuɔɔ kiimu ki jɛ yee ya já shò ki na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu nɔhɔ ni-i ge, wemu bu dà Yesu na, weefɔɔ na zhɔ kee kakuuɔɔ ki bɛ na, na kapii ta Kile jaha tãan Yesu gbòrò ni. ⁴⁰ Lee wuu na y'a yiye kasɛri, kɔnhɔ Kile tudunmɔ p'a yemu jo ge, yee ganha da yi ta wɛ. P'a jo:

⁴¹ «Kile keree la wuuvɛɛ, yi wii,

li na bye kakanhana yee mu,

lee kadugo na yee na gyɛɛgi.

Bani n'a da ba kaa la pye yee wo tuun wu ni.

Ali wa na ba li paari yee mu,

yee da ga dà li na wɛ.»*

⁴² Ba Pòli ni Barinabasi ya pa foro Kile-pɛɛɛ puga ki ni wɛ, a sipyiire t'i pu pye na cadɛngɛ ki k'a ma ge, na pu pa jo le kaa le ninunɔ na pee mu sanha. ⁴³ Ba sipyiire t'a jɔ kɔn na jaaga wɛ, Yawutuu nijɛɛɛ ni Kile jii fyaara sipyii piimu ya jé Yawutuu koo li ni ge, a pee di daha Pòli ni Barinabasi feni. A pee di ganha na pu logoo wari na pu taha Kile wo niime wu feni ni jomɛɛ fɛrɛ ni. ⁴⁴ Ba cadɛngɛ k'a pa nɔ wɛ, a kulo li sipyii pu bɛeri di ba binne p'i Kafɔ jomɔ logo. ⁴⁵ Ba Yawutuu p'a sipyiire ti ja t'a pinne wɛ, a lee wo jɛpɛɛn di jé pu ni. A p'i ganha na Pòli kafila wu kaala na wu shɛɛɛ. ⁴⁶ A Pòli ni Barinabasi di yi fiinɛ jo pu mu na: «Yee Yawutuu mu Kile Kafila wu bi yaa na fɛnhɛ jo. Ga ma na jo yee ya shɛ wu ni, na li yaha na yee ya yaa ni jii sicuumɔ nixhɔbaama ni wɛ. Ayiwa nime a wu gari shi watii yiri. ⁴⁷ Bani ye Kafɔ Kile ya jo wu Kafila wu ni na:

«Nɛ Kile w'a ma tɛɛ na pye kpɛngɛ shi wusama mu,

* 13:25 Yohana 1:20-27 * 13:33 Zaburuu 2:7 * 13:34 Ezayi 55:3 * 13:35 Zaburuu 16:10 * 13:41 Habakuki 1:5

kõnhõ m'a juwuuro ti jomõ pu yaha p'i nõ
 koŋõ ki kabaya shishẽere wu bẽeri na.»*

⁴⁸ Shi wemu jẽ Yawutuu-i ge, ba pee ya pee jomõ pu logo wẽ, a pu bẽeri fundanga wuu di ganha na Kafõ jomõ pu sõi. Piimu bẽeri pu bi puyẽ gbegele p'i sõi jii sicuumõ nixhõbaama pu na ge, a pee bẽeri di dà Kafõ Yesu na. ⁴⁹ Lee caagagana li na Kafõ jomõ pu bi jaaga wee xuu wu bẽeri ni.

⁵⁰ Kulo li megbõhõ cèe ni kulo li sipiyigbõ piimu pu bye Yawutuu koo li ni ge, a Yawutuu p'i pee sõi wá Põli ni Barinabasi na, a p'i pu kanha, na pu kõi na yeege pu wo fiige ki ni. ⁵¹ Ga, a Põli ni Barinabasi nivorowuu di pu tõyõ gbazhenhe jahara wo wà, na lee pye sèeri kaa pu feni. A p'i gari Ikone kulo li ni. ⁵² Ga lee be na, a pee n'a daa fẽe nivomõ pu kunni di jii fundanga ni Fefere Munaa na Ancõsi ni.

14

Põli ni Barinabasi ya kari Ikone kulo li ni

¹ Ba Põli ni Barinabasi ya nõ Ikone ni wẽ, na jé wà be Yawutuu Kile-peẽge puga ki ni. A p'i jomõ jo fo Yawutuu nijehemẽe ni Girekii nijehemẽe ya pye Yesu n'a daa fẽe. ² Ga, Yawutuu piimu p'a she pu da dà Yesu na-ẽ ge, a pee di she ganha na shi wusama sõi na waa n'a daa fẽe pu na. ³ Ga lee be na, a Põli ni Barinabasi di mõ lee kulo li ni. P'a bi Kafõ kaa yu, pu bi fyagi wa shishiin na wẽ. Kafõ bi sefere kaan pu mu p'a kakanhanãa ni naha sheshere pyi. Kee bi li shee na Kafõ wo Fere me jomõ pu jẽ can.

⁴ A kulo li sheen p'i daa taaya shuun. A taaga ka di bye ni Yawutuu pu ni, a ke k'i bye ni tudunmõ pu ni. ⁵ A Yawutuu pee ni shi wusama ni pu juõfẽe di be nigin na, na p'i Põli ni Barinabasi kanha. Pu funõ bye p'i pu wá gbo ni kagereye ni. ⁶ Ba Põli ni Barinabasi ya pa li cẽ na pu funõ ki wa p'i pee gbo wẽ, a p'i baa kari Likawuni fiige ki ni. Kee fiige ki ni Lisitiri ni Deribe kulogoo k'a bye. ⁷ A p'i Jozaama pu jo wee xuu wu bẽeri ni.

Na Põli ni Barinabasi yaha Lisitiri ni

⁸ Ná wa bye Lisitiri ni w'a bi faan fo wu taasii ni. Wu bi sanha jaari ja bada wẽ. ⁹ Wee ná wu bi Põli jomõ pu nuri. A Põli di wu naha kõ le wu ni na wii, na wu ta na n'a daa wa wu zõ wu ni, na wu cuõõ. ¹⁰ A Põli di jo ni fanha ni, na ná wu pye: «Yiri yere ma tõyõ yi na!» A na wu yiri, na yere wu tõyõ yi na, na ganha na jaari. ¹¹ Ba sipiyire t'a lee ja wẽ, na jo Likawuni sheen jomõ pu ni na: «Kakanhana de! Wù kilele p'a puyẽ jeri sipyii, na digi na pa naha.» ¹² Girekii kile wemu mege ki bye Zesi ge, a p'i wee mege le Barinabasi na. Shuun wo wu mege ki bye Herimesi ge, a p'i wee mege le Põli na. Bani Põli w'a bye jomõ pu jovõ. ¹³ Zesi tapẽẽge puga ki bye kulo li tajege ki ni. A wu saraya naha shõnriwõ wu shee wee xuu wu ni ni nupẽhe ni, na ki to ni tige fyẽenre ni. Wu ni sipiyire ti bi giin p'i saraga wolo Barinabasi ni Põli mu.

¹⁴ Ga ba Põli ni Barinabasi ya lee ja wẽ, a pu loyire wuu di pu fadeye sheengi, na baa kari sipiyire ti feni, na ganha na sele na: ¹⁵ «Wu najiine naha na yee di le pyi wẽ? Wèe be pu jẽ sipyii ba yee wa wẽ. Wèe ya pa Kile Jozaama jo yee mu, jo yi ke juõ baa peẽge ke jõ yaha, y'i dà Kile jii wo wu na. Y'i da wu pele, wee wemu w'a fugba, ni jige, ni suumõ lõhõ, ni ki funõ yanmuyõ yi bẽeri yaa ge. ¹⁶ Taashiine li ni Kile bi shi wu bẽeri yaha wu na wuyẽ nidaan koro jaari, ¹⁷ Ga lee be na Kile bi wuyẽ shee pu na ni kasaanãa nijehẽge ni. W'a zanha shaan yee mu na yiri fugba we ni, na yee shinma jõgi wu tuun ni, na jõlige nijehẽge kaan yee mu, na fundanga kaan yee mu.» ¹⁸ Põli ya yee bẽeri jo, ga jere ye li bi fõ p'i sipiyire ti naha kõi kanha niye yi gbo wu na.

¹⁹ Na pu yaha lee na, a Yawutuu p'i di yiri Ancõsi nibire ni Ikone ni na pa. A p'i sipiyire ti faanna fo p'a kagereye taga Põli wá shan, na p'i wu gbo. Lee kadugo na a p'i wu fuulo na she wá kulo li kadugo yiri, bani pu bi giin na w'a xu xõ. ²⁰ Ga ba n'a daa fẽe p'a shee wu kuuri wẽ, a wu yiri jé kanha ki ni. Kee caña ki jimuguro na a Põli ni Barinabasi di yiri wà na kari Deribe ni.

* 13:47 Ezayi 49:6

*Tudunm*ɔɔ p'a kuri kari Ancɔsi nigbɔ wu wo egilizi wu ni

²¹ Pɔli ni Barinabasi ya Kile Jozaama pu jo Deribe kulo li ni. A sipiyɛhemɛɛ di dɔ Yesu na. Lee kadugo na a p'i guri kari Lisitiri ni, ni Ikone, ni Ancɔsi nibire ni. ²² P'a bi Yesu n'a daa fɛɛ pu logoo wari, na pu yeri na pu kori yaha n'a daa wu ni pu da se jaha na. Bani p'a bi pu pyi na: «Li waha l'i waha, wɛɛ na venhe kanhama nijɛhemɛ ja, yani wu pa jɛ Kile wo saanra ti ni ge.» ²³ Pɔli ni Barinabasi ya pii jaha bulo na pye jahagbaa fɛɛ egilizii pu bɛeri nigin nigin ni. Lee kadugo na a p'i suun le, na Kile jɛeri pee sipyii pu mu. Kafɔ wemu na p'a dɔ ge, a p'i pu kaa le wee keje ni, kɔnhɔ wu bye pu tɛgɛvɔɔ.

²⁴ Lee kadugo na a Pɔli ni Barinabasi di Pisidi kɔn jɛri, na gari Panfili fiige ki ni. ²⁵ A p'i Kile Kafila jo Perizhe kulo li ni na na kari kulo la ni lee mɛge jɛ Atali. ²⁶ A p'i jɛ kɔɔgbɔhɔ ka ni na kari Ancɔsi nigbɔ wu ni Siiri fiige ki ni. Wee xuu wu ni n'a daa fɛɛ p'a bi pu kaa le Kile keje ni. Labye wemu na p'a xɔ mɛ ge, a p'i na yiri wɔ lee kulo li ni na ma wee labye wu feni. ²⁷ Ba p'a nɔ Ancɔsi ni tuun wemu ni wɛ, keree kiimu bɛeri p'a pye Kile baraga ni ge, a p'i n'a daa fɛɛ pu pinne, na kee bɛeri paari pu mu. Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, mugigana lemu na Kile ya kujɔɔ mugi wee bɛ mu, kɔnhɔ pu bɛ di dɔ Yesu na ge, a p'i yee bɛ paari. ²⁸ A Pɔli ni Barinabasi di taatuunnɔ pye Ancɔsi n'a daa fɛɛ pu yiri.

15

Yesu n'a daa fɛɛ p'a pinnɛge kemu pye Zheruzalemu ni ge

¹ Ayiwa, a namaa pii di ba yiri Zhude fiige ki ni na pa Ancɔsi ni. A p'i ba ganha na kalaa watii kaan cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu na: «Na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, yee ya cekɔnrɔ pye wɛ, yee da zhɔ wɛ.» ² Pɔli ni Barinabasi ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wɛ. A l'i bye nakaagbɔɔrɔ pu tɛ ni, fo Ancɔsi n'a daa fɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pii fara Pɔli ni Barinabasi na, p'i she li tiinne tiin Zheruzalemu ni, pu ni tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu ni. ³ A egilizi wu pu tun kari, a pu nigariwuu di doro Fenisi fiige ni Samari fiige ki ni. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, wee ya sɔɔ Kile jomɔ pu na sɔɔgana lemu na ge, a p'i yee paari wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu. A pee jomɔ p'i daan pu cebooloo pu ni xuuni.

⁴ Ba Pɔli ni Barinabasi ya nɔ Zheruzalemu ni wɛ, a n'a daa fɛɛ p'i pu juɔɔ cɪri cirigazaana na. Tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ pu bɛeri bi bye wɔ. P'a jɔ keree kiimu bɛeri pye Kile baraga ni ge, a p'i kee bɛeri paari Zheruzalemu n'a daa fɛɛ pu mu. ⁵ Farizheen piimu p'a dɔ Yesu na ge, a pii di yiri pu ni na jo: «Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, piimu p'a dɔ Yesu na wee shi wu ni ge, pee wo cekɔnrɔ bye jɛ fanha. Na fara lee na, p'a yaa na paari na sahanjɛ ni Musa wo saliya wu ni.» ⁶ Lee wuu na, a tudunmɔɔ pee ni nɔhɔlɛɛ p'i puyɛ ja na binne tiin, kɔnhɔ p'i yee suguri shiizhan. ⁷ Ba jomɔ p'a pa jɛri nakaagbɔɔrɔ pu tɛ ni wɛ, a Pyɛeri di ba yiri yere na jo: «Na cebooloo, yeeyɛ pyaa wa li fiin na Kile ya nɛ jaha bulo fo taatuunnɔ ni, kɔnhɔ nɛ Kile Jozaama pu jo shi wusama bɛ mu wemu jɛ Yawutuu wɛ, kɔnhɔ p'i Kile jomɔ logo p'i dɔ Yesu na. ⁸ Kile wemu w'a sipyii bɛeri zɔlɔɔ cɛ ge, wɛɛ ya li cɛ na wee ya sɔɔ pu na. Lee wuu na Fɛfɛrɛ Munaa l'a tigi pu na ba l'a tigi wɛɛ na tigigana lemu na wɛ. ⁹ Lee ya ta zhɔnrɔgɔ pye wɛ. L'a pu zɔlɔɔ fiinjɛ, bani p'a dɔ Yesu na. ¹⁰ Ni li wa mu, jaha na yee di wa giin y'i Kile taanna di wii wɛ? Wɛɛ sefɛlɛɛ ni wɛɛye pyaa ya ta jɔ tuguro temu na-ɛ ge, jaha na y'i wa giin y'i tee taha n'a daa fɛɛ pu juɔɔ ni wɛ? ¹¹ Dagana lemu na yee ya dɔ na yee ya shɔ Kafɔ Yesu wo niime wu gbɔɔrɔ ni ge, mu li wa pii bɛ shizhaa na.»

¹² A sipyii pu bɛeri di cari cari puyɛ na, na Pɔli ni Barinabasi yɛ bɛ wo nijoyo logo. Kile ya kakanhaja na jaha sheshɛrɛ temu pye pu mu shi wu niɛ ni wemu jɛ Yawutuu wɛ ge, a p'i yee bɛeri paari sipyiiire ti mu. ¹³ Ba Pɔli ni Barinabasi ya jo xɔ wɛ, a Yakuba di jomɔ pu lɔ na jo: «Na cebooloo, yi niwegee shan, y'i na kafila wu logo! ¹⁴ Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, yahagana lemu na Kile ya wu kasɛge yaha wee shi wu na fo taashiine li ni ge, na pii jaha bulo pu ni na pye wuyɛ pyaa wuu ge, Simɔ ya yee bɛeri paari na xɔ yee mu. ¹⁵ Simɔ wo jomɔ pe ni Kile tudunmɔɔ pu wo pu bɛeri jɛ ninumɔ, bani l'a ka Kitabu wu ni na Kafɔ ya jo na:

¹⁶ «Lee kadugo na, n'a da ba guri ba.

Dawuda puga ke k'a to ge,
n'a da ba kee yereḡevonḡ yereḡe.

N'a da ba ki kataha ki beeri yirige, di ki tii.

¹⁷ Kḡnhḡ sipyiire tisara beeri di Kafḡḡ sha
ni shi wu beeri n'a yiri na pye naye wo ge.

¹⁸ Yee Kafḡḡ ya jo.

Wee w'a kii keree kii she fo taatuunnḡ ni.»*

¹⁹ Lee kadugo na a Yakuba di jo: «Lee wuu na, shi wemu ḡe Yawutuu we, wu d'a sḡḡ Kile Kafila wu na ge, ne funḡḡ na, wḡe ya yaa na waha watii taha wu na we. ²⁰ Ga yi yere wu seme tun pu mu, na saraya yatḡḡyḡ yemu p'a gbuu yapereḡe na ge, pu ganha ba yee xaara xaa we. Na pu ganha ba dḡdḡḡḡ pyi we, na pu ganha ba yaxuyo, kelee shishan xaa we. ²¹ Bani na lḡ fo taatuunnḡ li ni, kulogoo ki beeri ni, Kile-pereḡe piyeḡe yi ni, lee yere li l'a gaan na saha ni Musa wo saliya wu ni cadeenge beeri na.»

Tudunmḡḡ p'a seme tun n'a daa fee pii mu piimu ḡe Yawutuu we

²² Yakuba jomḡ p'a bi be tudunmḡḡ ni nḡhḡlee, ni n'a daa fee pu mu. A pu pii pinne ni Pḡli ni Barinabasi ni, na pee tun kari Ancḡsi ni. A p'i nahagbaa fee shuun wa naha bulo n'a daa fee pu ni. Wa meḡe ḡe na Zhude, p'i wu pyi na Barisabasi, shuun wo wu meḡe ḡe na Silasi. ²³ A p'i seme wu le pu keḡe ni. L'a bi ka wee seme wu ni na:

«Wḡe piimu pu ḡe tudunmḡḡ pu ge, wḡe ni egilizi nḡhḡlee ni n'a daa fee pu p'a we seme we tun wu cebooloo n'a daa fee pu mu piimu ḡe Yawutuu we, na ḡe Ancḡsi kulo le, ni Siiri fiige ke, ni Silisi fiige ki ni ge:

Wḡe ya yi shaari.

²⁴ Wḡe ya logo na sipyii pii ya yiri wḡe yiri naha, na she kafila wa taga yee hakilee pu wuregi, fo l'a pye yee mu funzhaga; na ta wḡe di ya pu tun we. ²⁵ Lee wuu na wḡe ya wḡe ya ḡa, na be nigin na, na li ta l'a pḡḡḡ na sipyii pii fara wu taanḡiineḡ Pḡli ni Barinabasi na, wu pee tun yi mu. ²⁶ Pii namaa shuun we ya puye kan Kafḡḡ Yesu wo labye wu mu, fo na li pye jeere ye l'a fḡ p'i xhu kanhama keḡe ni. ²⁷ Lee wuu na wḡe ya Zhude ni Silasi pinne ni pu ni, kḡnhḡ jomḡ pemu wḡe ya ka seme wu ni ge, p'i pee jo yi mu ḡḡ ni ḡḡ. ²⁸ L'a taan Fefere Muna ni wḡe be ni, nago wu ganha da tuguro tatii taha yi na, kii keree kii kadugo na we. Kee keree ki kaa wḡe ya jo waha me yi mu. ²⁹ Yi ganha ba yapereḡe xaara, kelee shishan, kelee yaxuyo xaa we; y'i dḡdḡḡḡ yaha. Yi bu jḡ yiye tanha kii keree kii na, lee ya ḡḡ. Kile wu tuun wa she wu na.»

³⁰ A p'i Pḡli, Barinabasi, Zhude ni Silasi ye yaha kari Ancḡsi ni. Ba pee ya nḡ wḡ we, na n'a daa fee pu beeri yiri pinne, na seme wu kan pu mu. ³¹ Ba p'a wee seme wu kalaa we, a lee yere l'i pu funḡḡ taan xuuni. ³² Zhude ni Silasi ye be di bye Kile tudunmḡḡ, a p'i yere kan n'a daa fee pu mu, na pu logoo waha, na samḡḡḡḡ le pu ni. ³³ A p'i cabyaa kii pye ni pu ni Ancḡsi ni. Lee kadugo na a p'i koo sha. A p'i li kan pu mu, na pu pye na Kile wu pu naha she pu tunvee pu yiri, na pu she kanha ta nḡḡḡe na. ³⁴ [Ga lee be na, a l'i daan Silasi ni wee wu kori Ancḡsi ni.] ³⁵ A Pḡli ni Barinabasi di gori Ancḡsi ni. Pee ni sipyii piitiilee bi n'a daa fee pu kalaa, na Kafḡḡ wo Jozaama pu be yere pyi.

Pḡli ni Barinabasi ya waagi

³⁶ Caḡa ka Pḡli ya pa Barinabasi pye: «Barinabasi, kulogoo kiimu ni wḡe ya toro, na Kile Kafila jo wḡ ge, wu kuri wu doro kee ni, wu ki n'a daa fee pu peregi pu bi se naha na n'a daa wu ni.» ³⁷ Pu nigariwuu, Barinabasi funḡḡ bye, Yohana wemu p'a bi Marika ge, wee be wu pinne ni pu ni. ³⁸ Ga Pḡli ya ta sḡḡ Yohana wu pinne ni pu ni we. Bani na pu yaha Panfili fiige ki ni w'a pa guri pu feni na labye wu ta wu sanha xḡ we. ³⁹ A l'i bye gilege Pḡli ni Barinabasi te ni, fo na pu pye p'a waagi. A Barinabasi di gari ni Marika ni. A pu shuun wu jḡ kḡḡḡḡ ka ni na kari Sipere ni. ⁴⁰ A Pḡli di Silasi naha bulo. A n'a daa fee p'i

* 15:18 Amḡsi 9:11-12

pu kaa le Kafɔɔ keŋe ni. ⁴¹ A p'i Siiri ni Silisi fiye yi beeri jaari, na samohoro le n'a daa fee pu ni.

16

Timote ya fara Pɔli ni Silasi na

¹ A Pɔli ni Silasi di gari Deribe ni, a p'i foro wà, na gari Lisitiri kulo li ni. Na she n'a daa fɔɔ levɔɔ wa ta wà, wee mege ne na Timote. Wu nu bye Yawutuu n'a daa fɔɔ wa, ga wu to w'i ne Gireki. ² N'a daa fee piimu pu bye Lisitiri ni Ikone ni ge, pee beeri bi Timote mesaana yu. ³ Lee wuu na Pɔli ya li sha na Timote wu pye wu kapyebyenii. Yawutuu pu wuu na w'a Timote kɔn, bani pu beeri bi li ce na Gireki wu ne wu to we. ⁴ Pu nigariwuu ya toro kulogoo kiimu beeri ni ge, tudunmɔɔ pee ni Zheruzalemu nɔhɔle p'a keree kiimu teŋe ge, a Pɔli di kee beeri paari pu mu, na p'a kee pyi. ⁵ Lee l'a bi n'a daa fee pu pye pu na se naha na n'a daa wu ni, egilizii pu ni. A la di ganha na faraa pu na cana beeri.

Pɔli ya kashɛɛ la ja Torowasi ni

⁶ A Kile Munaa l'i pu naha kɔn Kile Kafila wu jo na Azi fiige ki ni. A p'i Firizi ni Galasi fiye yi ja toro. ⁷ Ba p'a teŋe Misi fiige ki na we, a p'i ganha na giin p'i jé Bitini ni, ga Yesu Munaa li ya ta sɔɔ pu jé wà we. ⁸ A p'i doro Misi kabanugo na kari Torowasi ni. ⁹ Kee cana ki piige Pɔli ya kashɛɛ la ja. A wu Masedoni shen ná wa niyerege ja wu na wu neeri na yu: «Pɔli, ja maye na, m'a ba Masedoni ni, m'a ba wu tege.» ¹⁰ Ba Pɔli ya lee ja we, taapile ni a wu gbegele, na she Masedoni fiige ki ni. A wè di li ce nakaara baa jo Kile ye pyaa k'a jo na wè pu she Kile Jozaama pu jo pii sipyii pii mu.

Lidi ya pye Kafɔɔ Yesu wo n'a daa fɔɔ Filipi kulo li ni

¹¹ A wè di jé korɔɔ ka ni Torowasi ni, na nɔ Samoturasi ni. Tee nimuguro ti na wè ya nɔ Nerapolisi kulo li ni. ¹² A wè di foro wà, na gari Filipi ni. Lee ne Masedoni fiige ki kugbɔɔ le, na ne Orome fanha ki tatɛnge ka. A wè di cabyaa pye lee kulo li ni.

¹³ Ba cadɛenge k'a pa nɔ we, a wè di she kanha ki kadugo. Bani wè bi giin na xuu wa wa wà pu mu dugo ki ja na, wee ne pu Kile-neerege tapyege. Ba wè ya nɔ wà we, na cèe pii ta p'a puye pinne wà, a wè di Kile Kafila jo pee mu. ¹⁴ Cee nigin wa bye pee ni, wee bi jé Yawutuu pu wo Kile koro li ni, wee mege ne Lidi. Wu kulo mege di ne Tiyaatiiri. Faŋɛɛɛɛ wu bi beree, yemu pereme ya waha ge. Wu bi Kile pele A wu ganha na we kafila we nuri, a Kafɔɔ di fungɔngɔ fɛere kan wu mu w'a Pɔli kafila wu naha ce. ¹⁵ A wu ni wu puga shɛen pu beeri di batize. A wu Pɔli ni wu kaafɛɛ pu neeri na: «Yee bi dà li na na ne dà see na Kafɔɔ na, yi pa digi na puga.» A wu wè karamu fo wè ya sɔɔ.

Pɔli ni Silasi ya le kaso ni Filipi kulo li ni

¹⁶ Cana ka wè ya kari Kile tɔnerɛge ni, a bulozhɔ wa di wè jaŋɔ círi. Jina wa wu bye wee ni, wee baraga ni wu bi celɔɔ pyi. Tee celɔɔ ti ni w'a bi wari nijeheme taa na gaan wu Kafɔɔ mu. ¹⁷ A wee cee jinaa wo wu daha yaha wè feni, na seɛ, na yu: «Kile-gbɔtabaaga wo kapyebyii pu ne pii namaa piiri. Nuwuuro ya daa koo lemu ni ge, lee kaa p'a yu yee mu.» ¹⁸ Wee cee wu bi taha yaha Pɔli ye feni cana beeri na yee yu. Cana ka, a Pɔli di ba ganha na hmahana neeri, na jina wu pye: «Yesu Kirisa mege na, jina, foro cee wu ni!» Taapile ni a jina wu foro cee wu ni.

¹⁹ Ba wee bulozhɔ wu kafɛɛ ya pu wari ta koro li ja l'a tɔ we, a p'i Pɔli ni Silasi co kari kiiri kɔɔn kurɔɔ ki mu. ²⁰ Ba p'a nɔ wà we, na Orome fanhafɛɛ pu pye: «Pii namaa pii ya wè kulo li wuregi, Yawutuu pu ne pii. ²¹ P'a sipyii pu kalaa keree kii ni na ta wè Orome shɛen wo saliya wu ya gbara kee na we, wè di ya yaa w'a kee keree ki pyi be we.» ²² Ba sipyiire t'a pee jomɔ pu logo we, a p'i yiri Pɔli ni Silasi feni. A fanhafɛɛ p'i jo na pu pu fadeye wolo pu na, p'i pu kpɔn ni susɔlɔɔ ni. ²³ Ba p'a pu deele kpɔn we, na pu le kaso ni. A fanhafɛɛ p'i yi jo kaso gbaha ki kaseɛge pyevɔɔ wu mu na p'a pu kaseri xuuni. ²⁴ Ba kaso gbaha ki kaseɛge pyevɔɔ w'a yee logo we, a wu she Pɔli ni Silasi yaha kaso gbaha ki funɔɔ pura la ni, na pu tɔɔɔ le tige ka ni na pɔ.

²⁵ Ba jiniye k'a pa ni we, a Pɔli ni Silasi di ganha na Kile jɛeri, na Kile masɔɔ yoyo cee. Kasolemɛɛ pusamaa bɛeri bi yee nuri. ²⁶ Na pu yaha lee na, a jiniye k'i wakaraa cele xuuni, na kaso gbaha ki jahara fo na ki gburaya yi bɛeri pye y'a mugi yiye ni. A kasolemɛɛ pu bɛeri wo tɔɔɔ shɔnhɔyɔ y'i bahala wolo. ²⁷ Ba kaso gbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ w'a jɛ, na gburaya yi bɛeri ta y'a mugi we, a wu wu ɲmɔpara kɔngi li kɔɔɔɔ ni di daga wuyɛ gbo, bani wu bi giin na kasolemɛɛ pu bɛeri ya paa. ²⁸ A Pɔli di mujuugbɔɔ wá na: «Ma ganha da kakuunɔ pye mayɛ na we, wɛɛ bɛeri wa naha.»

²⁹ A kaso gbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu jo na pu sokinna le pa. A wu gburogi jé kaso gbapire li ni. W'a bi fya fo na fuguri, a lee di wu pye w'a she do Pɔli ni Silasi tɔɔyɔ ni. ³⁰ Lee kadugo na a wu Pɔli ni Silasi yeege kpɛɛngɛ ki na, na pu pye: «Na jahafɛɛ, leke ne d'a yaa na pye, kɔnhɔ di juwuuro ta wɛ?» ³¹ A p'i wu jɔ shɔ na: «Dà Kafɔɔ Yesu na, ma na zhɔ ma ni ma puga shɛen pu bɛeri.» ³² Lee kadugo na a Pɔli ni Silasi di Kafɔɔ jomɔ pu jo wu ni wu puga shɛen pu bɛeri mu. ³³ Kee jiniye kiyɛ pyaa na, a kasogbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu Pɔli ni Silasi ye nɔɔyɔ yi wɛɛ pye. A wu ni wu puga shɛen pu bɛeri di batize. ³⁴ Lee bɛeri kadugo na a wu gari ni pu ni wu kaban, na she yalige kan pu mu. A we na we ni wu puga shɛen bɛeri di fundanga pye xuuni, bani p'a dà Kile na.

³⁵ Ba jiga k'a mugi we, a Oromɛ fanha ki juɲɔfɛɛ p'i fanhafɛɛ pii tun kasogbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu mu na wu Pɔli ni Silasi yaha. ³⁶ A kasogbaha ki kasɛɛge pyevɔɔ wu pee jomɔ pu jo Pɔli ni Silasi mu na: «Oromɛ fanha ki juɲɔfɛɛ p'a tuduro yaha pa, na pu yi yaha. Yi foro, yi da gaari janiye na.» ³⁷ A Pɔli di pee fanhafɛɛ pu pye: «P'a wɛɛ kpɔn sipyii pu bɛeri nii na kiiri kɔnbaa wɛɛ na, na ta wɛɛ bɛ di jɛ Oromɛ kulo li sipyii. Lee kadugo na na ba wɛɛ le kaso ni. P'i giin p'i wɛɛ peelee yeege nime kaso wu ni ge? Tapyege wa lee na bada wɛ; na puyɛ pyaa ki pa wu yeege kaso wu ni naha!»

³⁸ A pee di guri na she pee jomɔ pu jo Oromɛ fanha ki juɲɔfɛɛ pu mu. Ba p'a logo na Pɔli ni Silasi bɛ jɛ Oromɛ shɛen wɛ, a p'i fya. ³⁹ Lee na a p'i ba kafari sha Pɔli ni Silasi mu. A p'i pu yaha na pu jɛeri na pu jɔ puyɛ na p'i foro kulo li ni. ⁴⁰ Ba Pɔli ni Silasi ya foro kasogbaha ki ni we, a p'i gari Lidi kaban, na she cebooloo pii ta wà. A p'i pee yeri na samɔhɔɔ le pu ni, na na kari.

17

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Tesaloniki kulo li ni

¹ Pɔli ni Silasi ya foro Anfipolisi kulo li ni, na she doro Apoloni kulo li bɛ ni. A p'i she nɔ kulo la ni lee mɛge jɛ na Tesaloniki. Yawutuu Kile-pɛɛɛɛ puga ka bye wà. ² A Pɔli di jé kee Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni ba w'a tee na li pyi wɛ. A wu cadɛɛnyɛ taanri pye na taha yiye na na se na Yawutuu pu juɲɔ cirini, na Kile Kafila wu jahaha yu pu mu. ³ Pɔli bi Kile Kafila wu jahaha sheɛ pu na na fiinɛ, na yi yu pu mu na saha ni wee Kafila wu ni na Kile ya wemu jahaha bulo na pye Shɔvɔɔ ge, na wee na venhe ganha na na xu. Lee bɛeri kadugo na, wu na ba jɛ na foro xu ni. A wu pu pye: «Yesu wemu kaa wɛɛ ya yu yee mu ge, wee Kile ya pye Shɔvɔɔ we. ⁴ A Yawutuu pii di wee kafila wu ta can, a pee di ba dà Yesu na, na fara Pɔli ni Silasi na. A Girekii Kile jii fyaara sipyii nijɛhemɛɛ pii bɛ di dà Yesu na ni mɛgbɔhɔ cɛɛ nijɛhemɛɛ pii bɛ. ⁵ Ga, a lee di jiihaga yirige Yawutuu pusamaa mu. A pee di lapyebaalaa sipyiɲmuyɔ ya faanna pinne, na pee sɔn wá Pɔli ni Silasi na. A pee di tunmɔ taga kulo li bɛeri wuregi. A p'i puyɛ faari kari Pɔli ni Silasi tacoɲɔ ni ná wa puga, wee mɛge jɛ Zhasɔn. ⁶ Ba p'a she fɔ Pɔli ni Silasi ni we, a p'i Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pii bɛ co, na pee fuulo kari fanhafɛɛ pu yíri. A p'i ganha na sele na: «Yi li wii, sipyii pii p'a fiige ki bɛeri wuregi ge, pee p'a nɔ wɛɛ bɛ mu naha, ⁷ a Zhasɔn di pu tirige wu puga. Keree kii p'a byi ge, kee ya bɛ ni Oromɛ saanna pu bɛeri juɲɔfɔɔ Sezari wo saliya wu ni we, bani p'a yu na saan wa betii wu jɛ, wee mɛge jɛ Yesu.» ⁸ Ba kulo li sipyii ni fanhafɛɛ p'a pee jomɔ pu logo wɛ, a pee jomɔ p'i pu fungɔnyɔ wuregi. ⁹ M'a Zhasɔn ni n'a daa fɛɛ pu ja p'a yaha ge, jɔmɛɛ p'a kan fanhafɛɛ pu mu.

Pɔli ni Silasi ya Kile Kafila jo Bere kulo li ni

¹⁰ Ba fanhafɛɛ p'a n'a daa fɛɛ pu yaha wɛ, kee caɲa ki piige kiye pyaa ni p'a Pɔli ni Silasi yaha kari Bere ni. Ba p'a nɔ wà wɛ, na she jé Yawutuu Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni, na Kile Kafila jo sipyii pu mu. ¹¹ Pee bi pɔɔɔ Tesaloniki shɛɛn na, a p'i sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, na Kitabu wu suguri caɲa bɛɛri kee keree ki bi jɛ can. ¹² A Yawutuu nijɛhɛmɛɛ di dà Yesu na. A mɛgbɔhɔ cɛɛ nijɛhɛmɛɛ di dà Yesu na Girekii pu bɛ ni, na fara namaa nijɛhɛmɛɛ pii bɛ na. ¹³ Ga ba Tesaloniki kulo li Yawutuu p'a pa yi logo na Pɔli ya Kile Kafila wu yu Bere bɛ ni wɛ, a p'i yìri, na she Bere shɛɛn pu sɔn wá pu na. ¹⁴ Ba lee ya pye wɛ, taapile ni a n'a daa fɛɛ p'i gari ni Pɔli ni suumɔ lɔhɔ ki jɔ na, na wu le kɔrɔgɔ ka ni. ¹⁵ A pii di binne ni wu ni fo na she nɔ Ateni kulo li ni. A Silasi ni Timote di gori Bere kulo li ni. Ba Pɔli torogovɛɛ pu kuriduun ya nɔ wɛ, a wu pu tun na pu pa Timote ni Silasi pye, na p'a se tɔvuyo na wee fɛni Ateni ni.

Pɔli ya yu ni Ateni kulo li sipyii pu ni

¹⁶ Na Pɔli yaha Ateni ni wu na Timote ni Silasi ye sigɛɛ, a wu ba li sɛɛri na li ta Ateni kulo l'a jɛ yapɛɛɛ na. A lee di bye wu mu funzhaga. ¹⁷ Lee wuu na wu bi se Kile-pɛɛɛɛ puga ki ni na yu ni Yawutuu pu ni, ni Girekii piimu bi fyagi Kile na ge. W'a bi se pinnɛɛ kɛɛɛɛɛ na caɲa bɛɛri, wu bu wemu ta wà, w'a ganha na yu ni weefɔɔ ni. ¹⁸ Fungɔngɔ fɛɛ kuruyo yemu p'a bi byi na Epikure ni Sitoyiki ge, a yee wo sipyii pii di ba ganha na yu ni Pɔli ni. A pii di jo pu ni na: «Kaɲuɲɔ baa jomɔ peke we di wa yu wɛ?» A pii bɛ di jo: «Li jɛ ma na giin kilelɛɛ piitiilee kaa w'a yu wɛɛ ya piimu cɛ wɛ.» P'a yee jo bani Pɔli bi Yesu wo Jozaama pu yɛɛ pyi, na xujɛɛ li bɛ kaa yu. ¹⁹ A p'i gari ni Pɔli ni kulo li pinnɛɛ kɛɛɛɛɛ ka na, kee mɛge jɛ na Ayeropazi. Ba p'a nɔ wà wɛ, na Pɔli yege na: «Kalaafomɔ wemu ni m'a pa ge, ta wɛɛ na já wu logo? ²⁰ Yemu bɛɛri wɛɛ ya nuri mu jɔ na ge, yee bɛɛri jɛ wɛɛ mu nivoyo. Lee wuu na wɛɛ ya giin m'a yee jaha jo wù mu.» [²¹ Ateni shɛɛn ni pu nadadiinmɛɛ bi ma pu tuun bɛɛri torogo kafilaafomɔ jo ni wu logo na.]

²² A Pɔli di yìri yere kee kɛɛɛɛɛ ki na na jo: «Ateni shɛɛn, nɛ yee kasɛri na yee ta yee na jɛ Kile shaveɛ see wuu. ²³ Na nɛ yaha nɛ na jaari yee kulo li ni, nɛ yee Kile tashaya saraya yi tawoloyo nijɛhɛyɛ ja. Nɛ nigin ja yee pɛɛɛɛɛ yaɲmuyɔ yi ni l'a ka kee na na: «Yaaga kemu k'a bɛlɛ ki tuugo di ya cɛ-ɛ ge, kee saraya yi tawologo.» Lee na yaaga kemu yee ya bɛlɛ, yee di ya ki cɛ-ɛ ge, kee kaa nɛ yu yee mu.

²⁴ «Wee jɛ Kile, wemu w'a koɲɔ ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ bɛɛri yàa ge. Wee wu jɛ fugba ni jɛɛ yaavɔɔ wu bɛ. Wee ya dɛn sipya keɛɛɛɛɛ puyaaga funɲɔ ni wɛ. ²⁵ Wee Kile wu mago jɛ sipya keɛɛɛɛɛ labye na na wee Kile w'a dɛri wɛ. Bani wee w'a niifɛɛɛɛ ti kaan sipyii mu; kafɛɛge kemu sipyii ya ɲmɔni ge, na kee bɛ kaan, ni yaɲmuyɔ yi saya bɛɛri. ²⁶ Sipya nigin ni w'a shi wu bɛɛri yeege, na wee yaha jɛɛɛ ki kabaya yi bɛɛri na. Na tehɛɛ yaha pu tɛɛɛɛɛ ni pu tatiinyɛ na. ²⁷ W'a kii keree kii bɛɛri pye, kɔnhɔ sipyii di wee Kile kabaɲa sha p'i fulo wee na. Kɔnhɔ pu daalapyɛ wuu di wee Kile ta, bani Kile sanha ya lii wa shishiin na wɛ. ²⁸ Bani

«Wee w'a wɛɛ yàa, na niifɛɛɛɛ kan wɛɛ mu,
na sefɛɛɛɛ bɛ kan wɛɛ mu wù já w'à jɛri.»

Mu yee wo yocɛɛlee pii bɛ ya jo na:

«Kile ni wɛɛ ya foro.»

²⁹ «Kile ni wɛɛ ya foro. Lee na wɛɛ bi foro Kile ni, wɛɛ ya yaa na li cɛ na sipyii keye y'a pɛɛɛɛɛ yaɲmuyɔ yemu yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee kagereye ni ge, na Kile jɛ ba yee pɛɛɛɛɛ yaɲmuyɔ yi jɛ wɛ. ³⁰ Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Kile ya taatorogoo keree ki wii nige wɛ, bani ki cɛbaara t'a bi yee pye yee na ki pyi. Ga nime, Kile funɲɔ wa sipyii bɛɛri pu kee keree ki yaha p'i daburajɛ jo xuu wu bɛɛri ni, pu da wee Kile pɛlɛ. ³¹ Bani Kile ya caɲa ka teɲɛ, kee na wu da ba kiiri kɔn koɲɔ ki bɛɛri na ni tiime ni. Kile ye pyaa ya ná wemu jaha bulo ge, wee wu da bye kiiri wu kɔnvɔɔ. Kile ya jaha sheshɛɛɛɛ temu she sipyii na wee shizhaa na ge, tee jɛ na wee jɛ na yeege xu ni.»

³² Ba p'a xujɛɛɛ li kaa logo wɛ, a p'i ganha na wu la wo. A pii di jo: «Caɲa katii wɛɛ da ba yi saya logo ma mu.» ³³ A Pɔli di foro pu niɲɛ ni na kari. ³⁴ Lee bɛ na, a pii di fara Pɔli

na, na bye Yesu n'a daa fεε. Pee n'a daa fεε pu ni, kulo li kiirikɔɔn kuruŋɔ ki sipya wa bye pu ni wee mege je Denisi, na fara cee wa be na wee mege je Damarisi, ni sipyii pii be.

18

Pɔli ya jé Korente kulo li ni

¹ Lee kadugo na a Pɔli di yiri Ateni ni, na gari Korente ni. ² Ba w'a nɔ wà wε, na ná wa ja wà wee mege je na Akilasi. Yawutu wu bye wii wu d'a se Pɔn fiige ki ni. Pee nibavomɔ pu bye, wu ni wu shɔ Pirisili na yiri Itali fiige ki ni, bani saannaa Kulodi bi jo na Yawutuu pu beeri pu foro Orome ni. Lee l'a Akilasi ni wu shɔ wu pye p'a yiri Itali fiige ki ni na pa. A Pɔli di she foro pu na. ³ A wu kariŋεεge leje ni pu ni, na diin pu yiri bani pu shuun wu beeri bi labyenumɔ pyi. Fàya piyeye pu bi yari. ⁴ Ga cadeεnge beeri Pɔli na gari Kile-pεεje puga ki ni, na she ganha na yu ni Yawutuu ni Girekii pu ni. W'a bi giin wu pu jeri, p'i sɔɔ Kafɔɔ na.

⁵ Ga ba Silasi ni Timote ya yiri Masedoni ni na pa wε, Pɔli ya ta latii pye nige ni Kile Jozaama pu yere li ye be wε. W'a bi yi yu na wari Yawutuu pu mu na Kile w'a Yesu jaha bulo na pye Shɔvɔɔ. ⁶ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ pee jomɔ pu na wε, a p'i ganha na Pɔli fanri, na joguumɔ yu na waa wu na. Lee na a Pɔli di wu fadeje jahara na lee na ba bye sɛeri kaa na p'a she Kile jomɔ ni. Lee kadugo na a Pɔli di jo: «Yee Yawutuu bye yee di ya juwuuro ta jiga na wε, yee p'a lee pye ne be wε. Nime shi watii mu n'a da zhe Kile kafila wu jo.» ⁷ Ba Pɔli ya pee jomɔ pu jo wε, a wu yiri pee sipyii pu taan na kari ná wa puga, wee mege je Tite Zhutusi. Kile jii fyaara sipya wu bye wii. Wu kaaja ki bi sogi Kile-pεεje puga ki na. ⁸ A Kile-pεεje puga ki juŋɔfɔɔ ni wu puga sheen di ba dà Kafɔɔ na, wee mege ki bye Kiripusi. Korente sheen piimu be p'a Pɔli jomɔ pu logo ge, a pee nijehemεε be di dà Kafɔɔ Yesu na. A p'i pee batize.

⁹ Caŋa ka piige ni Kafɔɔ ya pa yi jo Pɔli mu kashεε la ni na: «Ma ganha da vya sipya wa shishiin be na wε! Ta yu, ma ganha da joo mayε na wε! ¹⁰ Bani ne wa ni ma ni. Sipya wa shishiin da ga já ma co wu kakuunɔ pye ma na wε, bani ne sipyii ya jehε le kulo le ni.» ¹¹ Lee na, a Pɔli di gori yaha Korente ni, na sipyii kalaa Kile Kafila ni fo yee nigin ni yeye gbaara.

¹² Tuun wemu ni Galiyon bi bye gbafenεeri Akayi fiige ki ni ge, a Yawutuu p'i puye pinne na yiri Pɔli feni, na wu co kari kiirikɔɔn kuruŋɔ ki mu. ¹³ Na jo: «We ná we ya sipyii pu juyo kyεegi na p'a Kile pele pelegana lemu na ge, lee ya saha ni wèe wo saliya wu ni wε.» ¹⁴ Ga Galiyon ya ta Pɔli yaha w'a tajogo ta wε, a wuye pyaa di jomɔ pu lo na Yawutuu pu pye: «Nago kakuunɔ la we ná we ya pye kelee kapyebaana, ne bi da zɔɔ na yi jomɔ logo. ¹⁵ Ga ma na jo li wa lee la wε, fo yee ni sipyiire tisara ni yi wo saliya wu wo nakaara keree ye, yiye pyaa ki yee jaha shɔɔnri. Ne kunni tɔɔgo wa wee kiiri wu gon ni bada wε.» ¹⁶ Ba w'a yee jo wε, na pu kori yeege kiiri wu takongo ki ni. ¹⁷ Ba l'a pye mu wε, a pee Yawutuu p'i wɔ Kile-pεεje puga juŋɔfɔɔ wu na. Wu mege ki bye na Sositene. A p'i wu deele kpɔn. A Galiyon di wuye pye kanna wu ya pu jaa be wε.

Pɔli ya kuri she Ancosi ni

¹⁸ Pɔli ya mɔ xuuni Korente ni. Lee kadugo na a wu koo sha n'a daa fεε pu mu. A wu ni Pirisili ni Akilasi di jé kɔrɔgo ka ni na gaaji shiizhan Siiri fiige ki ni. Pɔli bi jomεε lo Kile mu, lee l'a wu pye, ba w'a nɔ Sankere ni wε, na wu juŋɔ kuu wà, na na toro. ¹⁹ Ba p'a nɔ Efese kulo li ni wε, a p'i digi wà, na jé kanha ki ni. A Pirisili ni Akilasi di gori wà. A Pɔli di she jé Kile-pεεje puga ki ni, na jo ni Yawutuu pu ni. ²⁰ A pee di li sha wu mu na wu jeri pye pu mu; ga Pɔli ya sɔɔ wε. ²¹ A wu koo sha pu mu, na pu pye na Kile bu sɔɔ na wee na ba guri ba sanha pu mu. Lee kadugo na a wu she jé kɔrɔgo ki ni na gaaji. ²² Ba kɔrɔgo k'a she nɔ Sezare kulo li ni wε, a wu foro, na gari Zheruzalemu ni, na she n'a daa fεε pu shaari. A wu yiri wà, na gari Ancosi ni. ²³ A wu jeri pye Ancosi ni. Lee kadugo na a wu gari Galasi ni Firizi fiye yi ni. A wu yee fiye yi wo kulogoo ki beeri jaari na n'a daa fεε pu kalaa, kɔnhɔ pu niye di juri n'a daa wu ni.

Apólōsi ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

²⁴ Yawutuu wa bi pa Efese ni, wee mēge jē na Apólōsi. Alēkizandiri shen wu bye wii. Wee ná wu bi jomō cē l'a toro. W'a bi Kile Kafila wu bē cē xuuni. ²⁵ Sipyá wa w'a bi Kafōo Yesu kaa jo wu mu. Ga wu wo nijeyē yi tēhēnē li bi bye Yohana Batizelipye wo kalaa wu yē. Ga lee bē na w'a bi la le na Yesu kaa yu na jōgi sipyiire ti bēeri mu ni wu zō wu bēeri ni. ²⁶ Caṅa ka w'a pa yìri, na yu ni lowaa ni sipyiire ti bēeri jii na Kile-pēēje puga ki ni. Ba Pirisili ni Akilasi ya wu kalaa wu logo wē, a pee di wu yiri kari pu puga, na she Yesu koo li naha jo na jō wu mu.

²⁷ Lee kadugo na, caṅa ka Apólōsi funṅō bi bye wu she Akayi fiige ki ni. A n'a daa fēe p'i wu luu waha, na semē tun Akayi n'a daa fēe pu mu, na wu bu nō wà, na p'i wu co jō. Ba w'a nō wà wē, piimu pu jē Yesu n'a daa fēe Kile wo niime wu gbōōō ni ge, a wu kalaa wu la fara pee wo n'a daa wu na, na jahagbaashēere kan pu mu xuuni. ²⁸ Bani wu kafila wu bi tajogo fō Yawutuu pu na sipyii pu bēeri jii na. A wu li she na foro Kile Kafila wu ni na Yesu wu jē Kirisa we.

19

Pōli ya Kile Kafila jo Efese kulo li ni

¹ Na Apólōsi yaha Korēnte ni, a Pōli di Azi boboyo fiige ki kōn jēri, na nō Efese ni, na n'a daa fēe pii ta wà. ² A Pōli di pee n'a daa fēe pu yege na: «Tuun wemu ni yee ya dà Yesu na ge, yee ya Fēfēere Munaa li ta wee tuun wu ni ya?» A p'i Pōli jō shō na: «Wēe ya cē na yaaga ka bē mēge ki jē Fēfēere Munaa wē.» ³ A Pōli di pu yege sanha na: «Batizeli weke yee d'a pye wē.» A p'i wu jō shō na: «Yohana Batizelipye wo wē.» ⁴ A Pōli di pu pye: «Batizeli wemu Yohana bi byi ge, wee bi li shēe na sipyii ya daburaje jo pu jurumu wu na. A wu Izirayeli sipyii pu pye na wemu w'a ma wee kadugo ge, na pu dà wee na. Wee mēge jē Yesu.» ⁵ Ba pee sipyii p'a pee jomō pu logo wē, na ganha na puyē kaan nime pu na batizeni Kafōo Yesu mēge na. ⁶ Lee kadugo na a Pōli di wu keṅe taha pu na, na Kile jēeri pu mu. A pu bēeri di Fēfēere Munaa ta na ganha na shi watii jomō yu, na ganha na kapaṅaa yu. ⁷ Pii sipyii pii bi namaa kē ni shuun shi xō.

⁸ Na Pōli yaha wà Efese ni, wu bi se Kile-pēēje puga ki ni, na Kile saanra ti Jozaama pu yu sipyiire ti bēeri mu na fiinṅe, na li shaa wu jomō pu logovēe pu bēeri mu na pu jé tee saanra ti ni. W'a bi lee pyi fo na she nō yeye taanri na. ⁹ Sipyii pii funṅō bye pu dà Yesu na wē, pee bi Pōli kafila wu she, na joguumō taga Yesu koo li mēge kyēegi. Lee wuu na Pōli ya n'a daa fēe pu yiri laha pee tãan, na gari ni pu ni Tiranusi wo kalaa tapyege ki ni. A wu ganha na pu yeri ni Kile Kafila ni wee xuu wu ni caṅa bēeri. ¹⁰ A Pōli di li pye mu fo yee shuun. Sipyii piimu bye Azi fiige ki ni ge, Yawutuu fara Girekii na, pee bēeri ya Kile Kafila wu logo.

Seva jalaa gbarashuun w'a giin da jinaa kōri

¹¹ Pōli ya kakanṅaa nipehēje pye Kile baraga ni sipyii sanha kiimu tuugo ja ja wē, ¹² Ali fāya kelee fajunṅō kiimu bēeri bi gbōōn Pōli cére ti na ge, pu bi kee luu na deri yama fēe na p'i juunṅō. Jinaa jē piimu ni ge, na ki tēri pee bē na jinaa p'i foro pu ni.

¹³ Yawutuu pii bi jaari na giin da jinaa kōri da yeege sipyii ni. Caṅa ka p'a pa yìri na p'i she jinaa kōri yeege wa ni Yesu mēge na. Jomō pemu ni pee bi giin da jinaa pu kōri ge, pee pu wa mē: «Pōli ya Yesu wemu wo Jozaama yere pyi ge, yi foro we ni wee Yesu wu wo mēge na!» ¹⁴ Yawutuu wo saraya naha shōnrivōo wemu mēge ki jē na Seva ge, wee wo jalaa gbarashuun w'a we labye we pye. ¹⁵ Ba p'a yee jo ni jinaa sipyá wu ni wē, a jina wu pu jō shō na: «Nē Yesu cē, na Pōli bē cē, ga yee di jē jōgō yē wē?» ¹⁶ A wee ná jinaa wo wu do pu na, a wu fanha di jēhe pu na, a wu pu kpōn na bana bana, na pu fāya bē wolo pu na. A pu ceepilegee wuu di baa foro puga ki ni.

¹⁷ A lee kaa l'i Efese shēen pu bēeri círi, Yawutuu fara Girekii na, a pu bēeri di fya. Lee wuu na a sipyiire t'i ganha na Kafōo Yesu mēge ki pēle. ¹⁸ Lee na piimu pu bi dà Yesu na ge, a pee nijehēmēe di ba daburaje jo pu kakuuyo yi na, na yi paari sipyiire ti bēeri jii

na. ¹⁹ Piimu pu bi siganma pyi ge, a pee nijehemee di ba ni pu siganma semee ni, na ba pu sorogo sipyiire ti beeri nii na. A p'i pee semee pu wari jɔyɔ wá wá yiye na, a y'i be ni warifyen tuunɔ kabɔfonɔ ke (10.000) shi ni. ²⁰ Lee funɔ ni a Kafɔ wo kafila wu ganha na se taa na se naha na, fo na sipyijehemee pye p'a fara n'a daa fee pu na.

Tunmɔ pemu p'a tin Efese kulo li ni ge

²¹ Lee beeri kadugo na a Pɔli di li she na wee na doro Masedɔni fiige ke ni Akayi fiige ki ni w'a se Zheruzalemu ni. A wu li she na wee bu nɔ wee xuu wu ni, na wee na zhe Orome be ni. ²² A wu wu tegevee shuun yaha kari wuye naha na Masedɔni ni. Pee je Timote ni Erasiti. A wuye pyaa di gori Azi fiige ki ni, na jeri pye wà.

²³ Wee tuun wu ni a tunmɔ di din Yesu koo li wuu na. ²⁴ Tudunna wa bye wà wee mege je Demecusi. Efese sheen yapere lemu li je yaperezhɔ p'i li mege yiri na Aritemisi ge, w'a bi lee wo puga ki tuugo nifenhafenheje yari ni warifyen ni na beree sipyii mu wari nijehemee na. ²⁵ Cana ka, a wee ná wu ba wu kapyebyii ni wu tudunpii pii yiri na pu pye: «Y'a li ce na we labye we ni wèe jɔlige ya fɔro. ²⁶ Ga nime le Pɔli ya byi ge, yeeye pyaa ya lee logo, na li ja be. Le kaa le wa Efese kulo li ye juɔ kaa we de! Ga l'a giin di bye nime Azi fiige ki beeri juɔ wuu. Wee Pɔli wu w'a yu na sipyii ya pɛhe yanmuyɔ yemu yari ni pu keye ni ge, na yee je see yanmuyɔ we. Pee jomɔ p'a sipyii nijehemee juɔ kyeege xɔ. ²⁷ Lemu l'a wu funyɔ shaa ge, le ganha bu da wu lada koro tɔ we. Ga lee ye be we. Li bu she naha na, wèe yaperezhɔ wemu mege ki je Aritemisi ge, sipyii pu na ba kadugo le wee ni. Pɛhe ke w'a daa ge, kee na ba gɔn wu na, na ta Azi fiige ki sheen ni fiye yi saya beeri wo sipyii di wu pɛle.»

²⁸ Ba Demecusi ya pee jomɔ pu jo le sipyii pu niwegee ni we, a pu logoo di yiri. A p'i ganha na sele na yu: «Efese sheen yaperezhɔ wemu mege ki je Aritemisi ge, w'a pɛle, wu jɔhɔ je we!» ²⁹ A pee tunmɔ p'i kulo li beeri wuregi. Lee bi Pɔli tahama-nɔhɔmɔ pii ta wà, pee meye je, Gayusi ni Arisitaaki. Pee bye Masedɔni sheen, a sipyiire ti gburogi kari na she pee co, na pu fuulo na kari pinnere kpeenge ki na. ³⁰ A Pɔli ye pyaa di ganha na giin wu she sipyiire ti feni, ga n'a daa fee pu ya ta sɔ we. ³¹ Azi fiige ki sipyigbɔ pii be bye wà, pee bye Pɔli naniinee. A pee be di tuduro tun Pɔli mu, na wu ganha da zhe sipyii pu tapinnege ki ni we. ³² Tunmɔ p'a pa bele sipyii pu tapinnege ki ni, wa nijoyɔ ni wa woyɔ je nigin we. Sipyiire tiye pyaa be bi tiye kapinnene juɔ ce we. ³³ Yawutu ná wa bye wà wee mege je na Alekisandire. A sipya wa di kii keree kii naha jo wu mu. A Yawutuu pusamaa di wee nmunuɔ na wu she nahagbaa li na wu jo. A wee di wu keje yirige na jomɔ wa wee mu. W'a bi giin wu li she sipyiire ti na na Yawutuu pu ya ta kakuunɔ la shishiin pye we. ³⁴ Ga ba sipyiire t'a li ce na Yawutu wu je we, a pu beeri di ganha na zele fo leere shuun shishiin na yu: «Efese sheen wo yaperezhɔ Aritemisi w'a pɛle, wu jɔhɔ je we!»

³⁵ Li ya ta jɔ we, fo kulo li fekama wuye pyaa ya la le na tunmɔ pu yereje. A wu pu pye: «Efese sheen, kɔhɔ ke beeri ya li ce na yaperezhɔ Aritemisi we w'a yiri fugba we ni na pa do ge, na Efese kulo li l'a wee ni wu gbaha ki kasenge pyi. ³⁶ Wa shishiin da já yee kaala we. Lee na yi loxulo ta, yi ganha ba keree pyi yiye juɔ feni mu we. ³⁷ Bani yee ya baha pii namaa shuun we na na co na pa naha, na ta pee di ya yaaga yu yaperegbaha ki ni we, p'i wa joguumɔ be jo na wá wèe yaperezhɔ nigbɔhɔ ki na we. ³⁸ Ga wa bu la pye Demecusi ni wu kapyebyenii pu na lemu ya be we, kiiri cagɔngɔ wa, fanhafee pu be di wa. Pu she ni lee kaa li ni pee mu. ³⁹ Kelee kaa latii bi je, yi na já ba wu cabinnege cana ke. ⁴⁰ Ni lee kunni be we, tunmɔ pemu wèe ya yirige nijaa ge, pu na já wèe jaagi pee wuu na na wèe p'a giin wu sipyiire ti juɔ kyeege. Bani pu bu wu yege, wu wa da já sipyiire ti kapinnene juɔ jo sipya wa shishiin mu we.» ⁴¹ Ba w'a yee jo xɔ we, na sipyiire ti beeri pye na t'a gaanji piyeye.

¹ Ayiwa, ba tunmɔ pu kafugo ya pa wo wɛ, a Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yiri pinne; na jo ni pu ni, na pu yeri, na pu logoo waha, na na koo sha pu mu, na gaaji Masedoni fiige ki ni. ² Pɔli nidorowo kee fiige ki ni, a wu kafila wa taga lowagaa kan wee xuu wu n'a daa fɛɛ pu mu, na na toro na gaaji Girekii fiige ki ni. ³ A wu yeye taanri pye wà, na ba gbegele caɲa ka na wu kɔɔgbɔhɔ ka lɔ w'a se Siiri fiige ki ni. Ga, a wu ba logo na Yawutuu pii p'a woni pye wu mɛɛɛ na. A wu kɔɔgbɔhɔ ki wo zhe wu fiin, na guri pa dorɔ Masedoni ni na kari wà tɔɔyɔ na. ⁴ Sipyii piimu pu bi pinne ni Pɔli ni wu jaagoo li na ge, pee pu wa mɛ: Bere sheen Pirusi ja Sopateri, ni Tesaloniki sheen shuun: Arisitaaki ni Sekundusi, ni Deribe sheen Gayusi, na fara Timote na, ni Azi fiige sheen shuun: Tishiki ni Torofime. ⁵ A pee di dorɔ wèe jaha na, na she wèe sige Torowasi kulo li ni. ⁶ Ba Shizhenhere Baa Buuri Kalene l'a toro wɛ, a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni Filipe kulo li ni, na cabyaa kaguro pye na na nɔ Torowasi ni, na she pu ta wà. Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na cewuu nigin pye wà.

Pɔli ya Utikusi nixhugo jɛ Torowasi kulo li ni

⁷ Pɔri jimuguro nibiige ki ni, a wèe beeri di she binne, kɔnhɔ wù Kafɔ wo yalige ki li shiizhan. A Pɔli di n'a daa fɛɛ pu yeri. Wu funɲɔ bi bye wu ba lɔ w'a gaaji kee caɲa ki jimuguro. A wu sii mɔ jomɔ pu na n'a daa fɛɛ pu mu fo na she jɲɲe ki jɲi. ⁸ Wèe beeri pu bye wà na pinne zangaso wa ni. A p'i sokinnaa nijehemɛɛ le le na yaha puga ki ni. ⁹ Levɔ wa bye ni wèe ni, wu mɛɛɛ jɛ na Utikusi; Wee nidɛɛngɛ di bye puga ki fenetiri wu jɔ na. A wee di bye wà na ba ɲmunɔ, fo na funɲɔ wɔ wuyɛ na. Na Pɔli yaha wu na yu, a ɲmunumɔ p'i ba wu figi. A wu yiri wà fo zangaso wu puga taanri wogo ki jɲɲɔ ni, na ba do jɲɲe na. Ba p'a pa di ba wu lɔ wɛ, na ba wu ta w'a xu. ¹⁰ A Pɔli di digi, na she leele wu jɲɲɔ ni, na wu co wu keye ni, na wèe pye: «Yi ganha da yi fungɔnyɔ yi kyɛɛgi wɛ! Wu wa jɲi na.» ¹¹ Lee kadugo na a Pɔli di dugi zangaso wu ni sanha, a wu ni n'a daa fɛɛ p'i she puyɛ pinne wà sanha. A p'i binne li shiizhan Kafɔ mɛɛɛ na. Lee kadugo na a Pɔli di jo na mɔ ni pu ni sanha, fo na she jɲiga ki pye k'a mugi, na na kari. ¹² A Utikusi puga sheen di gari ni wu jɲi wo wu ni puga. A lee kaa l'i sii n'a daa fɛɛ pu beeri logoo jɲɲe.

Kɔɔgbɔhɔ k'a yere ni Pɔli ye ni kulogoo nijehɛɲɛɛ ni

¹³ Lee kadugo na a wèe di jé kɔɔgbɔhɔ ka ni na dorɔ Pɔli jaha na na gaaji Asɔsi kulo li ni. Bani wu bi jo na tɔɔyɔ na wee da da gaaji Asɔsi ni, na wèe di she wu lɔ wà. ¹⁴ Ba wèe ya she wuyɛ jɲɲɔ círi Asɔsi ni lee cirigana li na ni Pɔli ni wɛ, a wu be di jé kɔɔgbɔhɔ ki ni. A wèe di gari kulo la ni lee mɛɛɛ jɛ na Mitilɛni. ¹⁵ Caɲa kemu wèe ya foro wee xuu wu ni ge, kee caɲa ki jimuguro a wèe di nɔ Kiyɔsi kulo li shizhaa na. Ki jimuguro shuun wuuro, a wèe di nɔ Samɔsi kulo li ni. Ki jimuguro taanri wuuro, a wèe di nɔ Miletɔ kulo li ni. ¹⁶ Pɔli funɲɔ bye wu yere Efese kulo li ni wɛ, kɔnhɔ wu ganha da mɔ dorɔ Azi fiige ki ni wɛ. Wu bi sige kanha wu nɔ Zheruzalemu ni, kɔnhɔ wu bu já nɔ wà, wu she Pantekoti wu caɲa ki jɲɲɔ círi wà.

Pɔli ya Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yeri

¹⁷ Lee wuu na Pɔli ya tiin Miletɔ kulo li ni, na pii tun na pu she Efese kulo li n'a daa fɛɛ nɔhɔlɛɛ pu yiri pa. ¹⁸ Ba p'a pa nɔ wɛ, a wu pu pye: «Na cebooloo, fo caɲa kemu tɛhɛɛ na nɛ na tɔɔɔ shan Azi fiige ki ni ge, fo na pa nɔ nijaa na, yee wa nɛ jaarigana ni nɛ kapyegɛɛ ki beeri cɛ. ¹⁹ Nɛ naye tirige tuun beeri ni na kapyɛɲɛɛ pyi Kafɔ mu, na jaa soro, na jɛsinmɛ wo. Yawutuu be ya woni pye nɛ kaa na tɔɔjɲi nijehɛɲɛɛ ni, na sii kanhama nigbɔ nɔ nɛ na xuuni. ²⁰ Lee be na, yee kuduun jɛ kaa lemu ni ge, nɛ lee la shishiin ɲmɔhɔ yee na wɛ. Nɛ yee kalaa Kile Kafila wu ni sipyii beeri jɲi na, na yi kalaa yiye pyaa piyɛɛ be ni. ²¹ Na yi jo na waha sipyii pu beeri mu, Yawutuu fara Girekii na, jo pu daburajɛ jo pu jurumu wu na, p'i sɔɔ Kile na, p'i dà wu Kafɔ Yesu na.

²² «Ayiwa nime, Zheruzalemu ni di wa gaaji. Kile Munaa l'a na jaha co na se wà. Le l'a da zhe na ta wà ge, di wa lee cɛ wɛ. ²³ Ga kulo beeri ni kunni n'a toro ge, Fɛfɛɛɛ Munaa na li she na na, na kasolɛɛ ni kanhama pu wa na jaha na wà. ²⁴ Lee be na nɛ na munaa li wii yaaga wɛ. Le l'a dan nɛ ni ge, lee li wa mɛ. Tuduro te t'a kan nɛ mu ge, na tee shɔɔnri

fo ti tɛhɛnɛ. Kafɔɔ Yesu ya labye wemu bɛeri kaa le nɛ kɛɲɛ ni ge, nɛ funɲɔ wa di wee bɛeri pye di wu xɔ. Wee labye wu wu wa mɛ, na Kile wo niimɛ we wo Jozaama pu jo sipyii pu mu.

²⁵ «Ayiwa, nɛ toro yee piimu niɲɛ ni, na Kile saanra ti wo kafila wu jo ge, nɛ li cɛ jo nɛ ni yee wa da wùye ɲa nige wɛ. ²⁶ Lee l'a li pye n'a yi fiinɲɛ jo yi mu, sipya wa shishiin wo shishan foo wa nɛ na nige wɛ. ²⁷ Bani nɛ Kile ɲidaan bɛeri shɛ yee na, nɛ yafiin ɲmɔhɔ yi na wɛ. ²⁸ Ayiwa, yi kasɛɛge yaha yiye na dɛ! Fɛfɛrɛ Munaa l'a yi tɛɲɛ dubyagbaha kemu ɲuɲɔ ni ge, yi kee co xuuni ba dubyanaha-jemɛɛ ɲɛ wɛ. Kile ya n'a daa fɛɛ piimu shɔ wu Ja wu wo shishan pu baraga ni ge, yi kasɛɛge yaha pee na, y'i pu comɔ cɛ. ²⁹ Nɛye pyaa ya li cɛ jo nɛ nigariɲhɔgɔ na yacoyo na ba jé yee niɲɛ ni, na do dubyaa pu na. ³⁰ Ali yeeye pyaa kii bɛ ni naha, pii na ba foro yee ni, na kafineye taga n'a daa fɛɛ pii ɲuyɔ kyɛɛgi, na pye puye pyaa wo kalaapiire. ³¹ Lee wuu na, yi kasɛɛge yaha yiye na. Yi yi funyɔ tirige li na na yee taanri nɛ pye naha yee niɲɛ ni na yee bɛeri nigin nigin wu kalaa caɲa fara piige na, fo na ɲɛsinmɛ wo yee kaa na.

³² «Ayiwa, nime n'a da yi kaa le Kile ni wu niimɛ jomɔ pu kɛɲɛ ni. Kile ya sipyii piimu pye fɛɛfɛɛ ge, yee bɛ pu wa pee ni. Wu na ba fanha kan yi mu n'a daa wu ni, loolodaa lemu bɛ w'a kemɛ yaha ge, na lee bɛ kan yi mu. ³³ Nɛ ta ɲii yeege wa shishiin wo wari, kelee wu sanni, kelee wu faya fɛni wɛ. ³⁴ Yee ya li cɛ na jo nɛye pyaa keye yi wo labye w'a nɛ keree bɛeri yàa, na na ɲaariɲii pu bɛeri wogoo yàa*. ³⁵ Nɛ li shɛ yee na shɛgana bɛeri na jo mu wèe ya yaa na kapyɛɲɛ pyi na la baa fɛɛ pu tɛri, na wù funyɔ tirige ni Kafɔɔ Yesu ye pyaa wo jomɔ pu ni na: «Duba ya daa gan funɲɔ ni na toro da na.»»

³⁶ Ayiwa, ba Pɔli ya xɔ pee jomɔ pu na wɛ, na nuguro sin, a wu ni n'a daa fɛɛ pu bɛeri di binne Kile ɲɛeri. ³⁷ A n'a daa fɛɛ pu bɛeri di sii mɛhɛɛ su xuuni Pɔli gari wuu na. A p'i wu shaari ni taanɲɛɛge fo ni. ³⁸ Lee kadugo na a p'i Pɔli torogo na pa kɔrɔgɔ ki ɲɔ na. Pɔli ya jomɔ pemu jo na ɲiɲaa tɛhɛnɛ na na pu da ɲii taha wee na nige-e ge, pee jomɔ pe bi pu jahaya tanha xuuni.

21

Pɔli ya kari Zheruzalemu ni

¹ Ayiwa, wee tuun wu ni a wèe di fò wu kan wùye mu ni n'a daa fɛɛ pu ni, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni na kari Kɔsi ni. Kee caɲa ki ɲimuguro, a wèe di nɔ Orode ni, na yiri wà, na gari Patara ni. ² Ba wèe ya nɔ wà wɛ, na kɔɔgbɔhɔ ka ta ki na se Fenisi fiige ki ni. A wèe di jé kee ni na kari. ³ Ba wèe ya shɛ nɔ Sipɛrɛ fiige ki shizhaa na wɛ, ma ɲɛhɛ yere kɔɔgbɔhɔ ki ni ma na da kee ɲaa. A wèe di kee yaha mɛ kamɛnɛ cɛ wu ni, na doro kari Siiri fiige ki ni. A kɔɔgbɔhɔ ki shɛ yere Tiiri kulo li ni, bani lee kulo li ni tuguro ti bi yaa na tirige. ⁴ A wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na shɛ n'a daa fɛɛ pii ta wà Tiiri ni. A wèe di cewuu nigin pinne pye ni pee ni wà. Pɔli bi da zhe kanhama pemu ɲa Zheruzalemu ni ge, Fɛfɛrɛ Munaa bi pee kaa jo pee n'a daa fɛɛ pu mu. A pee di Pɔli pye: «Ma ganha bu shɛ Zheruzalemu ni wɛ.» ⁵ Ga ba wèe cagaraga k'a pa nɔ wɛ, n'a daa fɛɛ pu fara pu cèe na, na fara pu nɔhɔpiire na, a pu bɛeri di foro di zhe wèe torogo. A p'i foro ni wèe ni kanha ki ni na kari fo kɔrɔgɔ ki ɲɔ ki na. A wèe bɛeri di shɛ binne nuguro sin wà lɔhɔ ki ɲɔ ki na, na Kile ɲɛeri. ⁶ Lee kadugo na a wèe di fò wu kan wùye mu, na jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, a pee kunni di guri na gaani pu kabanya ni.

⁷ Ayiwa, ba kɔɔgbɔhɔ k'a yiri ni wèe ni Tiiri kulo li ni wɛ, a wèe di shɛ digi kulo la ni lee mɛge ɲɛ na Potolomasi; Wà wèe ya kɔrɔgɔ ki wo ɲara li ɲɔ yaha. A wèe di foro kɔɔgbɔhɔ ki ni, na jé kanha ki ni, na shɛ n'a daa fɛɛ pu shaari, na lee caɲa ɲii le pinne pye ni pu ni shiizhan. ⁸ Kee caɲa ki ɲimuguro, a wèe di ɲaari kari Sezare kulo li ni, na shɛ digi Filipe ɲuɲɔ ni. N'a daa fɛɛ pu bi sipyii gbarashuun wemu ɲaha bulo na pee pu tudunmɔɔ pu tɛge labye wu na ge, wee Filipe we bɛ w'a bye pee gbarashuun we ni. Kafɔɔ Yesu wo Jozaama pu jowɔɔ wa wu bye wii. ⁹ Doniɲɛ pushaa nacebaalaa shishɛrɛ wu bye Filipe mu. Kile bi jomɔ yu pee bɛeri mu pu na dorogo sipyii mu. ¹⁰ A wèe di diin Filipe kaban

* 20:34 Kapyegɛe 3:18 wu kalaa.

na cabyaa nijehenee pye wà. Na wèe yaha Filipe kaban, a Kile tudunmò wa di ba ba canja ka na yiri Zhude fiige ki ni. Wee mege ki bye na Agabusi. ¹¹ A wee ná wu nò wèe na, na Pòli wo kirimée ló, na lee taga wuyé pyaa keye ni wu tóyó pò, na jo: «Fefere Munaa l'a jo na Yawutuu pu da ba she le kirimée le kafó co Zheruzalemu ni, na wu pò le pògana le na, na wu le shi watii keje ni wemu je Yawutuu we.»

¹² Ba wèe ya pee jomò pu logo we, a wèe ni wee xuu wu sheen di binne Pòli jèeri jo wu ganha bu she Zheruzalemu ni we. ¹³ A Pòli di jo: «Naha wo mehèe yee di suu me we? Y'a giin y'i na naha tanha ge? Ne gbegele xò xu ka na Zheruzalemu ni Yesu Kirisa mege wuu na pu da jo pòrò.» ¹⁴ Wèe ya pa li ja nago Pòli ya go wu wu hakili laha Zheruzalemu shee li na-e ge, a wèe di cari, na jo: «Le li wa Kile jidaan ge, lee li pye.»

¹⁵ A cabyaa dama dama di doro, a wèe di gbegele na gari Zheruzalemu ni. ¹⁶ A Sezare kulo li wo n'a daa fee pii di binne kari ni wèe ni. Ba wèe ya nò Zheruzalemu ni we, wèe bi yaa wèe pu tigi ná wemu jujò ni ge, a pee n'a daa fee p'i gari ni wèe ni wee kaban. Wee ná wu mege ki bye na Minasón, Siperè shen wu bye wii. Wee bi dà na xò Yesu na l'a mò.

Yakuba ya Pòli yeri

¹⁷ Ba wèe ya nò Zheruzalemu ni we, a wèe cebooloo n'a daa fee p'i wèe jujò círi ni fundanga ni. ¹⁸ Kee canja ki jimuguro a Pòli di gari ni wèe ni Yakuba kaban. N'a daa fee nòhòlee pu beeri be pu bi pinne wà. ¹⁹ Ba fò w'a pye xò we, a Pòli di jomò pu ló. Shi wemu je Yawutuu-i ge, Kile ya kaa lemu pye wee shi wu be te ni Pòli wo Kile jomò yere li funjò ni ge, a wu jò le kee ni, na kee beeri paari pu mu nigin nigin na.

²⁰ Ba p'a yee logo we, a pu beeri di Kile sò, na baraga taha wu na. Lee kadugo na a p'i Pòli pye: «Wù ceborona, m'a jaa we, Yawutuu xhuu nijehemee p'a dà Yesu na naha, ga, ali nijaa we be ni, pu beeri ya taha yaha Kile tudunmò Musa wo saliya wu feni. ²¹ Sipyii pii d'a pa yi jo pu mu na Yawutuu piimu pu wa shi wusama te ni ge, na mu wu wa yi yu pee Yawutuu pu mu na pu Kile tudunmò Musa wo saliya wu keree ki yaha; na pu ganha ba pu nòhòpiire kòon nige we, p'i ganha ba kalege kii shishiin be pyi we. ²² Ayiwa, wèe na lee kaa le co cogana leke na we? Li pye pyegana beeri na pu na ba li ce na mu ya pa. ²³ Lee funjò ni, le w'à da jo ma mu nime ge, m'a yaa ma lee pye. Ayiwa, namaa shishere je naha wèe mu, pee bi jómehèe ló Kile mu. ²⁴ Ma da jé ni pu ni Kile-peeje pugbòhò ki ni, m'a maye pye fefee, m'a pu be pye fefee na be ni saliya wu ni. M'a pu beeri wo juguupereme wolo, kònhò p'i pu beeri jujò kuu. Lee bu bye Yawutuu pu na ba li ce na sipyii p'a keree kiimu beeri jo mu shizhaa na ge, na lee la shishiin wa can we. Pu na ba li ja be sanha na muye pyaa ki be k'a jaari na sahanjì ni Musa wo saliya wu ni. ²⁵ Shi wemu je Yawutuu we, wu be d'a dà Yesu na ge, wèe ya seme tun xò pee be mu, na wù fungonyò she pu na; wèe ya li she pu na jo xaara beeri p'a gbo yapere na ge, pu ganha ba tee xaa we, pu ganha ba shishan xaa we, pu ganha ba yaxuyo xaa we, p'i ganha ba dòdòrò pyi we.»

²⁶ Ayiwa, a Pòli di fara pee namaa shishere wu na, tee jimuguro ti na a wu wuyé pye fefee na pee be pye fefee. Lee kadugo na a p'i gari Kile-peeje pugbòhò ki ni shiizhan. Pu fefere cabyaa ki jò na ba fa canja kemu, ni pu beeri nigin nigin wu saraya na ba wolo canja kemu ge, a Pòli di yee caya yi she pu na.

P'a Pòli co Kile-peeje pugbòhò ki ni

²⁷ Lee bi Azi fiige ki wo Yawutuu pii ta pee ya Pòli ja Kile-peeje pugbòhò ki ni. Ba cabyaa gbarashuun wu jò ya giin di va we, a p'i ba na sii tunmò pu pele, na sipyii pu sòn, a p'i Pòli co. ²⁸ Na ganha na xhuulo na: «Izrayeli sheen, y'a ma yoo, y'a ma! Ná we w'a jaari na sipyii pu kalaa teye yi beeri ni na wèe wo shi wu je xuuni-i ge, wee wu je we. Wee w'a yu be sanha na wèe wo saliya we ni wèe wo Kile-peeje pugbòhò ki je xuuni we. Lee beeri kadugo na, Girekii be ni w'a pa na pa jé fo Kile-peeje pugbòhò kiye pyaa ni, na wèe wo fefere xuu wu nòrògò wèe mu.» ²⁹ P'a yee jo bani p'a bi Efese sheen Torofime ja ni Pòli ni kanha ki funjò ni, na ganha na giin na w'a jé ni wee be ni Kile-peeje pugbòhò ki ni.

³⁰ Ba l'a pye mu we, a kanha ki funḡo ki beeri di wuregi. A sipyii p'i ganha na fòro kabaya yi beeri na, na fe na ma. A p'i Pòli co, na wu fuulo yege Kile-peḡe pugbòhò ki ni, na gburaya yi tò taapile ni. ³¹ Na pu yaha pu na Pòli shaa di gbo, a pii di baa kari na she yi jo sòrsii pu wo juḡofògbò wu mu na Zheruzalemu kulo li beeri l'a wuregi. ³² Ba sòrsii pu wo juḡofògbò w'a yee logo we, taapile ni a wu sòrsii pii lo na fara sòrsii juḡofee pii na, a p'i baa jé kanha ki ni. Ba Yawutuu p'a sòrsii wo juḡofògbò wu ja ni wu sòrsii pu ni we, a p'i Pòli wo kpòonrò ti jò yereḡe. ³³ A sòrsii pu wo juḡofògbò wu ba Pòli co. A wu sòrsii pu pye na pu tòòrò shònhòyò shuun le wu na. Ba p'a Pòli pò na xò we, a wu yegeḡe pye na: «We ná we di jé jògò we? Naha wu d'a pye we?» ³⁴ A sipyii pu beeri di ganha na xhuulo puyé taan, wa shishiin nijoyò ni wa woyo jé nigin we. A sòrsii pu wo juḡofògbò wu ba li ta na wee wa da jomò pa shishiin ta logo tunmò pu keḡe ni we, a wu sòrsii pu pye na p'a se ni Pòli ni sòrsii pu wo pugbòhò ki ni. ³⁵ Ba p'a she nò tajege ki ni we, a sipyii p'i sii tunmò pu peḡe fo sòrsii p'a na Pòli lo. ³⁶ Bani sipyiḡehemeḡe pu bi taha wu feni, na xhuulo na yu na: «Yi wu gbo laha wà! Yi wu gbo laha wà!»

Pòli ya jo ni Zheruzalemu sheen ni

³⁷ Pòli nijewo pugbòhò ki ni, a wu sòrsii pu wo juḡofògbò wu pye: «Ta ne na já jo ni ma ni?» A sòrsii pu wo juḡofògbò wu jo: «A l'i bye kanna mu w'a Girekii jomò pu nuri ge? ³⁸ Wee tuun wu ni, Misira shen ná we w'a n'a she le wuyé ni kurogo ke na, fo w'a kari ni namaa kabòfonò shisheere (4.000) ni siponḡo ki ni gbuuro ti kaa na ge, mu wa were we ge?» ³⁹ A Pòli di wu jò shò na: «Yawutu ne jé, Tarisi kulo li ni ne yiri, Silisi fiige ki ni. Kulo lemu shen ne jé ge, l'a peḡe. Nò maye na m'a na yaha di jo ni sipyii pu ni.» ⁴⁰ A sòrsii pu wo juḡofògbò wu kafila wu kan Pòli mu na wu jo ni sipyii pu ni. A Pòli di yere wà kujòò li ni, na wu keḡe yirige sipyii pu mu, na w'a giin di jo ni pu ni. Ba sipyii p'a cari puyé na we, a Pòli di jò kòn na yu ni pu ni Yawutuu jomò pu ni. A wu pu pye:

22

¹ «Na tii ni na cebooloo, yi logo na jò na. N'a da ba jo nime na li she yee na jo ne ta kakuunò la shishiin pye we.» ² Ba sipyii p'a Pòli ja wu na yu puyé pyaa wo jomò pu ni we, a p'i nòhòdaan jomò pu beeri jò yaha, na fehe kpan. A Pòli di jo: ³ «Yawutu ne jé. Ne se Tarisi kulo li ni, Silisi fiige ki ni. Ga Zheruzalemu ni ne le naha. Ne kalaa to wu bye Gamaliyeli. Wee w'a ne keme kalaa na be ni wù sefeleḡe pu wo saliya wu keree ni. Kafugo bye ne be ni fo xuuni Kile-shaa li funḡo ni ba yee be wa me nijaa we. ⁴ Ne be wu bi Yesu koo li wo sipyii pu kana, fo na pii gbuu pu ni. Ne bi le koo le jaariveḡe conì cèe fara namaa na, na pu puu na leni kaso ni. ⁵ Saraya jaha shòonriveḡe wo juḡofògbò we, ni nòhòleḡe jahagbaa fèe wo kurunḡo ke, pee wa na seereḡe le kaa le na. Ne bi seme ta be pu mu, na gaanḡi di zhe gan Damasi kulo li wo Yawutuu pu mu, kònḡo di bu she Damasi ni, na she n'a daa fèe pii ta wà, di pee be co di pu pò, di ba ni pu ni Zheruzalemu ni, kònḡo kanhama di ba nò pu na.»

Pòli ya dà dagana lemu na Yesu na ge, w'a yee jaha jo

⁶ «Ayiwa, na ne yaha ne na gaanḡi koo li ni, na ba she deḡe Damasi na cafugo ki na. Taapile ni a kpèengbòhò ka di yiri fugba we ni, na ba jí na ne maha. ⁷ A ne wolo to jinḡe na, na mujuu la logo na: «Sòli, Sòli, jaha na m'a na kana me we?» ⁸ A ne yegeḡe pye jo: «M'i jé jògò we, Kafòò?» A wu ne pye: «Ne jé Nazareti sheen Yesu, ne mu wa gana me.» ⁹ Ayiwa, sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, pee kunni ya kpèengbòhò ki ja, ga we wu bi yu ni ne ni ge pu ya ta weefòò wo mujuu li logo we. ¹⁰ A ne yegeḡe pye jo: «Kafòò, leke ne d'a yaa na pye we?» A Kafòò di ne pye: «Yiri m'a jé Damasi kanha ki ni, Kile funḡo wa ma lemu pye ge, lee na zhe jo ma mu.» ¹¹ Kpèenge ki bi peḡe pelegana lemu na ge, a ne bye ne jaa nige we. Sipyii piimu pu bye ni ne ni ge, a pee di na ne co keḡe na na jé kanha ki ni.

¹² «Lee bi ná wa ta Damasi ni wee meḡe jé na Anapasi. Kile jùì faara sipya wu bye wii fo xuuni, na jaari na sahanḡi ni Musa wo saliya wu keree ki beeri ni. Damasi kulo li Yawutuu pu beeri bi wu mesaḡa yu, ¹³ A wee di ba ne feni, na ba yere ne taan, na jo: «Na ceborona

Sɔli, ma j̄ni ki mugi m'a wii! Taapile ni, a ne j̄ni k'i mugi, a ne wii na wu niyerege ja. ¹⁴ A wu ne pye: «Wèe sefelee pu wo Kile wu w'a mu jaha bulo, k̄nh̄o m'a wu jidaan ce. Wemu w'a tii ge, m'a wee ja, m'a wu j̄o jom̄o be logo. ¹⁵ Bani ma na ba bye wu seeri. M'a keree kiimu ja na kiimu logo ge, ma na ba kee wo yere pyi sipyii pusamaa beeri mu. ¹⁶ Wee tuun wu ni nime, ma ganha bu diin na kaa latii ma da da sigee we. Yiri m'a batize, ma wo jurumu wu yafa ma mu Yesu mege ki gb̄ōo ni.»

Kile ya P̄li tun shi watii mu

¹⁷ «A ne guri pa Zheruzalemu ni. Na ne yaha Kile-j̄erege na Kile-peerege pugb̄oh̄o ki ni, a Kile di kash̄e la she ne na. ¹⁸ A ne Kaf̄ō ja, a wu ne pye: «T̄ogaaya l̄o, m'a foro Zheruzalemu ni, bani jom̄o beeri ma da ba jo naha ne shizhaa na ge, sipya wa shishiin wa da gbara pu na ma mu we.» ¹⁹ A ne wu pye: «Kaf̄ō, puȳe pyaa wa li ce na ne wu bi ma jaari na Kile-peerege piyeye yi sahani, na n'a daa fee pu coni na pu sani, na pu leni kaso ni. ²⁰ Ali Eceni we wu bi mu jom̄o pu yu ge, pu bi wee gbuu tuun wemu ni ge, neye pyaa ki be bye w̄a. Ne bi s̄ō li na jo pu Eceni gbo. Neye pyaa k'a bi Eceni gbovee pu fadeye yi co pu mu.» ²¹ Wee tuun wu ni a Kaf̄ō di ne pye: «Yiri, di ma tun shi watii mu taliige ni.»»

P̄li ya li she s̄ōs̄ii pu na na Orome shen wee je

²² Sipyii pu beeri bi niwegee shan na P̄li kafila wu nuri, fo na she n̄o pe jom̄o pe na. Ga ba w'a pa j̄o le ye pee jom̄o pu ni we, a sipyii p'i ganha na xhuulo na yu: «Ke sipyituugo ke ya yaa na ki gbo! We ya yaa pu wu yaha j̄ni na bada we!» ²³ A p'i ganha na sele, na pu fadeye wolo na yee figi fugba we ni, na gbazhenhe kori na waa fugba wu ni. ²⁴ Ba s̄ōs̄ii pu wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o w'a lee ja mu we, a wu s̄ōs̄ii pu pye na pu j̄e ni P̄li ni s̄ōs̄ii pu wo pugb̄oh̄o ki ni. W'a lemu pye sipyii p'i sele me wu na ge, p'i wu kp̄on ni sus̄ōl̄o ni fo wu bu she lee jo, ²⁵ Ga tuun wemu ni pu bi P̄li puu p'i wu kp̄on ge, s̄ōs̄ii j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o we wu bye wu t̄aan ge, a P̄li di wee pye: «Na be ni saliya wu ni, l'a saha nago yee pu Orome shen kp̄on ni sus̄ōl̄o ni wu kiiri k̄onbaa ge?» ²⁶ Ba s̄ōs̄ii j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o w'a yee logo we, a wu gari s̄ōs̄ii pu wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wu yiri na she wu pye: «Naha m'a giin di bye me we? We ná we, Orome shen wu je wii!» ²⁷ A s̄ōs̄ii pu wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wuȳe pyaa di she P̄li yege na: «Orome shen ye pyaa mu je ya?» A P̄li di wu j̄o sh̄o na: «Uun.» ²⁸ A s̄ōs̄ii pu wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wu jo: «Wari nijeheme ne saraa na na j̄a pye Orome shen.» A P̄li di wu pye: «Ne d'a sii se Orome shen do!» ²⁹ Ba P̄li ya pee jom̄o pu jo we, piimu pu bi da wu kp̄on, p'i wu karamu fo wu jo ge, a pee beeri di jaaga laha wu t̄aan. A s̄ōs̄ii pu wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wu be di fya, bani wee wu bi jo na pu P̄li p̄o na ta P̄li di je Orome shen cii ye pyaa.

P̄li ya paari kiirik̄on kuruj̄o ki jahagbaa na

³⁰ Ayiwa, kaa leke na Yawutuu p'a bi P̄li jaagi ge, s̄ōs̄ii pu wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wu funj̄o bye wu lee tii ce. Lee wuu na w'a tuduro yaha she kee caja ki jimuguro, na pu saraya jaha sh̄ōnrivee j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o ni kiirik̄on kuruj̄o ki sipyii pu beeri yiri pinne. Lee kadugo na a p'i p̄ōōo ti sanha P̄li na, na gari ni wu ni, na she wu yereje pu ni je ni.

23

¹ A P̄li di jaha ki le kiirik̄on kuruj̄o ki sipyii pu ni na jo: «Na cebooloo, ne na torogana li saha ni Kile jidaan ni, fo na pa n̄o nijaa na, fyaara be ya pye ne z̄o wu ni li koro ni we.» ² Jom̄o pe P̄li ya jo ge, a pee di bye pu ya be saraya jaha sh̄ōnrivee wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o Anajasi mu we. Pii pu bye P̄li t̄aan ge, a wu pee pye na pu P̄li kp̄on wu j̄o ke na. ³ Wee tuun wu ni a P̄li di wu pye: «Mu nivige ke kanna kas̄ōr̄ō kadugo ki! Kile be na ba mu kp̄on! Yateenge mu ya shan na tiin na ne kiiri ma da ḡon na saha ni saliya wu ni, mu ninum̄o di n̄oh̄o m'a yu sanha na pu ne kp̄on, na ta saliya w'i ya yee jo we.» ⁴ Sipyii pii pu bye P̄li t̄aan ge, a pee di wu pye: «Go Kile wo saraya jaha sh̄ōnrivee wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wu mu wa zhehele me ge!» ⁵ A P̄li di pu pye: «Na cebooloo, ne li ce nago saraya jaha sh̄ōnrivee wo j̄ūj̄ōf̄ḡb̄o wu je wii we, sa lee ni we ne bi da ye jo ni wu ni we. Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Ma ganha da kafilakuumə jo wá
ma nahagbaa fəw na wε.»*

⁶ Ayiwa, Pəli bi li cε na kiirikəon kurujə ki taaga ka ki jε Sadushεen, taaga ki sɔja di jε Farizhεen. Lee wuu na w'a mujuu wá pu niye ni na pu pye: «Na cebooloo, Farizhen nε jε. Nε sefεe jε Farizhεen. Nε dā li na jo xujenε na ba bye jiga na ge, kee tadaja ke wuu na kiiri w'a gəon mε nε na nijaa.» ⁷ Ba Pəli ya pee jomə pu jo ye wε, a nakaara di jε Farizhεen ni Sadushεen pu tε ni. A sipyii p'i daa taaya shuun. ⁸ Bani Sadushεen, pee wa yu na xujenε da ba bye jiga na wε, na mεlekεe jε wε, na munahaa kiitiigee bε di jε wε. Na ta Farizhεen, pee d'a dā kii keree kii bεeri na. ⁹ A tunmə p'i ganha na bεle fo xuuni. A saliya karaməgələw pii di yiri Farizhεen pu wo kurujə ki ni, na kafugo le puyε ni na jo: «Wεe kunni ya ta kakuunə la shishiin ja we ná we na wε. Ma na zhe li ta mεlekεe wa, kelee munaa la l'a yu ni wu ni.» ¹⁰ A nakaara t'i ba sii pele fo sərəsii pu wo jujəfəgbə wu funjə ya pen na pu ganha ba Pəli kile gbo puyε tε ni wε. Lee wuu na w'a sərəsii pii tun na pu tigi, p'i ba Pəli shə sipyii pu na, p'i she ni wu ni sərəsii pu wo pugbəhə ki ni.

¹¹ Kee caja ki jimuguro nibiige, a Kafəw di ba wuyε she Pəli na na wu pye: «La le mayε ni m'a ma luu waha. Ba m'a pye nε sεeri na nε kaa jo Zheruzalemu kulo li ni wε, mu ma da zhe bye nε sεeri, na nε kaa jo Oromε kulo li bε ni.»

Yawutuu p'a woni faanri Pəli kaa na

¹² Kee caja ki jimuguro jisəwəw na, a Yawutuu pii di binne na woni pye Pəli kaa na. A p'i gaa puyε mu na pee wa da li wε, pee di wa da ləhə gba wε, fo pee bu she Pəli gbo. ¹³ Piimu p'a bi wee woni wu pye ge, pee bi jεhe namaa kelee shishεere (40) na. ¹⁴ A p'i gari saraya naha shəonrivεe jujəfεe ni nəhələe pu feni, na she pee pye: «Wεe ya wuyε pinne na gaa Kile na, jo wεe da li wε, wεe di wa da ləhə gba wε, fo wεe bu she Pəli gbo tuun wemu ni. ¹⁵ Lee wuu na, yi ni kiirikəon kurujə ki sipyii pusamaa bεeri, yi bε yi na y'i she sərəsii pu wo jujəfəgbə wu jεeri na wu pa ni Pəli ni yi mu. Y'i yiyε pye kanna y'a giin y'i ba wu keree ki deele yi ki suguri saama na. Wεe kunni wa gbegele xə na wu sige, wu ba wu gbo koo li na, na wu ta wu sanha nə nahame yi na wε.»

Yawutuu pu wo woni wu nəhə ya mugi

¹⁶ Ga, a Pəli yaləw di we woni we kafila wu bεeri logo. A wu baa kari sərəsii pu wo pugbəhə ki ni, na she yee naha jo Pəli mu. ¹⁷ Wee tuun wu ni a Pəli di sərəsii jujəfəw wa yiri na wu pye: «She ni we levəw we ni sərəsii pu wo jujəfəgbə wu mu, jomə pa pu wa wu mu na jo wu mu.» ¹⁸ A wee sərəsii jujəfəw wu gari ni levəw wu ni sərəsii pu wo jujəfəgbə wu mu, na she wu pye: «Kasolemε Pəli w'a nε yiri, na nε pye na nε wu pa ni we levəw we ni mu mu na jomə pa pu wa wu mu na jo ma mu.» ¹⁹ A sərəsii pu wo jujəfəgbə wu levəw wu co wu keje na, na fulo ni wu ni kabanugo na, na wu yege na: «Jomə peke p'i wa mu mu na jo nε mu wε?» ²⁰ A levəw wu wu pye: «Yawutuu p'a jo na bε yi na na pee da ba mu jεeri jiga na, na m'a Pəli yaha she kiirikəon kurujə ki mu; na p'a giin p'i she wu keree ki keme suguri. ²¹ Ga ma ganha bu dā yee na wε! Bani pu wo sipyii pii p'a da ba lara na Pəli sige koo na, pee ya jεhe sipyii kelee shishεere (40) na. P'a bε yi na, na gaa Kile na na pee wa da li wε, pee di wa da ləhə gba wε, fo pee bu she Pəli gbo tuun wemu ni. P'a gbegele xə bε. Mu jə yiri pu wa wii, mu ba səw na lee pye pu mu.» ²² A sərəsii pu wo jujəfəgbə wu levəw wu yaha kari. Ga na yi jo na waha wu mu na ye w'a jo wee mu ge, na wu ganha bu yee jo sipya watii mu nige wε.

P'a Pəli yaha she gan gbafeɛereε Felikisi mu

²³ Lee kadugo na a sərəsii pu wo jujəfəgbə wu sərəsii jujəfεe shuun wa yiri na pu pye: «Yi sərəsii xhuu shuun wá puyε na, ni shənduguloo kelee gbarashuun, ni namaa tanmaa fεe xhuu shuun. Pu bεeri di gbegele, piige ba wə na nə tuunə jni gbarashεere na, p'i da se Sezare kulo li ni. ²⁴ Yi shəngəw ka gbegele Pəli bε mu, kənhə wu nijemε di nə gbafeɛereε Felikisi na yaaga ganha bu wu ta wε.» ²⁵ Lee kadugo na a wu sεmε yāa na wee tun Felikisi mu. Wee sεmε wu jomə pu wa mε:

* 23:5 Ekizode 22:28

²⁶ «Nε sɔrɔsii wo juɲɔfɔgbɔ Kulodi Lisiyasi w'a we sɛmɛ we yàa na tun na juɲɔfɔgbɔ gbafɛnɛɛrɛɛ Felikisi mu.

N'a ma shaari.

²⁷ «Yawutuu pu bi we ná we co, na ganha na giin p'i wu gbo. Ba nɛ pa logo na Orome shɛn wu jɛ wii wɛ, a nɛ na wo sɔrɔsii pii tun kari p'a shɛ wu shɔ pu na. ²⁸ Kaa lemu w'a bi pye a Yawutuu p'i ganha na wu jaagi lee wuu na ge, nɛ funɲɔ ki bye di lee cɛ. Lee wuu na, a nɛ shɛ ni wu ni pu wo kiirikɔɔn kurunɲɔ ki mu. ²⁹ Ga, a nɛ ba li kaseri, na li ta jo pu wo saliya wu wo keree na p'a wu jaagi. Ga wu ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni wɛ. ³⁰ Lee kadugo na a p'i ba nɛ pye na Yawutuu p'a woni pye wu kaa na, lee wuu na nɛ mɛhɛ wu yaha shɛ ma y'iri, na yi jo Yawutuu pu mu jo p'a jaagi wu tɛri wu na kaa lemu na ge, jo pu shɛ lee jo muyɛ pyaa ki mu. Ye y'a bye nɛ mu di jo ma mu. Kile wu tuun wa shɛ wu na.»

³¹ Yemu y'a jo sɔrɔsii pu mu ge, a p'i lee pye; a p'i Pɔli lɔ kee piinunɲɔ ki ni, na gari ni wu ni fo Antipatirisi kulo li ni. ³² Nimuguro ti na, sɔrɔsii piimu pu bye tɔɔyɔ na ge, a pee di guri na pa pu wo pugbɔhɔ ki ni; a shɔnduguloo p'i ganha na gaari ni Pɔli ni. ³³ Ba p'a she nɔ Sezare ni wɛ, a p'i sɛmɛ wu kan gbafɛnɛɛri wu mu, na Pɔli bɛ shɛ wu na. ³⁴ A gbafɛnɛɛri wu sɛmɛ wu kalaa na Pɔli yege na: «Fiige keke ni mu d'a y'iri wɛ?» A Pɔli di wu pye na wee ya y'iri Silisi fiige ki ni. ³⁵ A gbafɛnɛɛri wu wu pye: «Ma jaagivɛɛ pu ba nɔ naha tuun wemu ni, nɛ na logo ma jɔ na wee tuun wu ni.» A wu jo na pu Pɔli yaha saannaa Herɔdi wo kaari ki ni, pu da wu kaseri.

24

Yawutuu p'a Pɔli jaagi

¹ Ayiwa, a cabyaa kaguro di doro, a saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juɲɔfɔgbɔ Anajasi di ba Sezare kulo li ni, wu ni nɔhɔlɛɛ p'a, ni ná wa, wemu ya kafila cɛ xuuni ge, wee wu bi da ba wu kafilacɛnɛ taga Pɔli tɔɔyɔ le. Wee mɛge ki bye na Teritule. A p'i ba jaagi shan Pɔli na gbafɛnɛɛrɛɛ Felikisi mu. ² A p'i shɛ Pɔli yiri na pa. Keree kiimu na p'a wu jaagi ge, a Teritule di kee jɔ kɔn na baari gbafɛnɛɛri wu mu. A wu jo: «Wu juɲɔfɔcɛmɛ we, wɛɛ wa fɛrɛmɛ nigbɔ pɛmu ni fiige ki funɲɔ ni nijaa we ni ge, mu gbɔɔrɔ ni wɛɛ ya pee fɛrɛmɛ pu ta. Mu wo fungɔngɔ fɛɛrɛ nigbɔɔrɔ funɲɔ ni bɛ jɛri nijɛhɛmɛ ya jé fiige ki ni, fo na ki pye k'a shɛ jaha na. ³ Wɛɛ ya ma saama pu cɛ ma mu tuun bɛɛri ni kii keree kii bɛɛri na. ⁴ Ga ma na jo nɛ funɲɔ wa wɛɛ pu ma tɛɲɛ yaha fo di mɔ wɛ, lee wuu na n'a ma jɛɛri jo ma jɔ mayɛ na, m'a niwegee shan m'a kafilakaya nigin nigin logo wu mu.

⁵ «Ayiwa, we ná we m'a jaa mɛ ge, wɛɛ kunni ya we sɛɛri na wu ta ba kafɛɛgɛ bani jɛ wɛ. Wu jɛ na n'a shɛ yirige Yawutuu pu niɲɛ ni kɔɲɔ ki bɛɛri na. Wee wu jɛ bɛ Nazareti shɛɛn wo koo li jahagbaa fɔɔ. ⁶ W'a bi giin fo na wɛɛ Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki bɛ nɔrɔgɔ, lee wuu na wɛɛ ya wu co. [Wɛɛ bi giin wɛɛ di wu kiiri kɔn na saha ni wu wo saliya wu ni. ⁷ Ga, a sɔrɔsii pu wo juɲɔfɔgbɔ Lisiyasi di nɔ ni kafugo ni, na wu shɔ wɛɛ na. ⁸ Na wɛɛ pye na lemu na wɛɛ ya wu jaagi ge, na wɛɛ pu pa lee jo muyɛ pyaa mu.] Mayɛ pyaa ki bɛ na já wu yege, keree kiimu bɛɛri na wɛɛ ya wu jaagi ge, ma na ki logo wuyɛ pyaa jɔ na.» ⁹ Yawutuu piimu bɛɛri pu bye wà ge, a pu bɛɛri di yere pee jomɔ pu na, na Teritule ya yemu jo ge, na can wu jɛ wii.

Pɔli bɛ ya paari gbafɛnɛɛri wu mu

¹⁰ Lee kadugo na a gbafɛnɛɛri wu jomɔ pu kan Pɔli bɛ mu. A Pɔli di jomɔ pu lɔ na gbafɛnɛɛri wu pye: «Nɛ li cɛ li yee ya jɛhɛ, jo mu wu jɛ we shi we wo kiiri kɔnvɔɔ. Lee wuu na fyaara wa nɛ zɔ wu ni nago nɛ wu na fiin jo mu mu wɛ, bani nɛ ta kakuunɔ la shishiin pye wɛ. ¹¹ Nɛ pa Zheruzalemu ni di ba Kile pɛlɛ li sanha doro cabyaa kɛ ni shuun tɔan wɛ. Ma jɛhɛ yegeɲɛ pye bɛ, ma na li ta mu. ¹² Pu ya na ta nakaara na ni sipya wa shishiin ni Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni wɛ. P'i wa na ta di na sipyii juɲɔ kyɛɛgi Kile-pɛɛɲɛ puga ka shishiin ni, kelee xuun watii ni kanha ki funɲɔ ni wɛ. ¹³ Pii sipyii pii wa da já kaa la shishiin jo lemu ya li shɛɛ na jaagi we p'a taha nɛ na ge, na can wu jɛ wii wɛ.

¹⁴ «Ayiwa, kaa lemu na n'a da yere di lee jo ma jii na ge, lee li wa wε. Wè sefεεε pu wo Kile we, wee mu ne kapyerεε pyi kovono latii ni, lemu kaa pii wa byi na li jε can we ge. Ga keree kiimu bæri k'a ka Musa wo saliya wu ni ge, ne dà kee bæri na; Kile tudunmoo p'a kiimu bæri ka ge, na fara kee be na. ¹⁵ Kile wemu na ne daa ge, wee na pu be w'a daa nago kanna sipyisaamaa ni sipyikuuyo bæri nixhuyo na ba jε jiga na. ¹⁶ Lee wuu na ne la le naye ni, kōnhō kakuunō la shishiin ganha da gori na zo wu na wε. Kakuunō la shishiin ganha da gori na ni Kile te ni wε, kelee na ni sipyii te ni wε.

¹⁷ «Ayiwa, ba yee kii ya toro wε, a ne ba ba wà caŋa ka, na ba na wo shi sipyii pii tege ni wari ni, na saraga be wolo Kile mu. ¹⁸ Kee keree kii na p'a pa ne ta Kile-pεerε pugbōhō ki ni. Ne bi bye be fεεfεε. Sipyii piitiilee di bye wà wε, nakaara be di ya ta wà wε. ¹⁹ Ga Azi fiige ki wo Yawutuu pii pu bye ni ne ni. Li bu da nago kanna kakuunō la ne bi pye, pee bi yaa pu ta naha p'i ne jaagi mu jaha tãan. ²⁰ Ni lee ni wε, pu bi ne kiiri wu kōon kiirikōon kuruhō ki jaha tãan tuun wemu ni ge, di bi ta n'a kakuunō la pye, pii sipyii pii pu wa naha ge, na pu lee jo ma jii na. ²¹ Na ne niyerege yaha pu jahagbaa na, pe jonumo pe ne jo pu mu ni fanha ni jo: «Ne dà li na jo xuu na ba jε na foro xu ni jiga na, lee li wa ne yaha me kiiri na nijaa yee jahagbaa na.»»

²² Ayiwa, lee bi Felikisi ta wee ya Yesu koo li keree ki bæri ce, a wu kayuu li yirige, na kiiri wu yaha caŋa ka jaha na, na pu pye: «Y'a se, sōrōsii pu wo juŋōfōgbō Lisiyasi ba ba, ne na ba yi keree ki keme na ki suguri.» ²³ Lee kadugo na a wu sōrōsii juŋōfōw wa pye na wu Pōli yaha kaso wu ni, na wu da wu kaseri; ga na p'i kafεεwama yaha wu mu. Na wu najiineε ba jo p'i ba foro wu na p'i yaaga ka kan wu mu, na p'i lee koro yaha.

Pōli ya jo ni Felikisi ni wu shō wu ni

²⁴ Ba cabyaa dama dama ya toro wε, a gbafenεεε Felikisi di ba ni wu shō ni. Cee wu mege ki bye na Durusili; Yawutu wu bye wii. A p'i wa tun w'a she Pōli yiri. A Pōli di ba. Sipya ya yaa ma dà Yesu na dagana lemu na ge, a Pōli di ba ganha na yee jaha yu pu mu. ²⁵ Ga sipya na já wuyε tánha tanhagana leke na kakuuhō na, ni torogana lemu funhō ni ma da bye tifire fōw Kile mu, ni jiga wo kiiri wu na ba gōn kōngana lemu na ge, ba Pōli ya pa jō le yee ni wε, a Felikisi di fya. A wu Pōli pye; «Nime, ma na já da gaaji, di ba tuun wa betii ta di na ma yiri sanha.» ²⁶ Wu bi giin na wari be Pōli da ba gan wee mu. Lee wuu na wu bi ma Pōli yiri teεgeε nijehεεε ni pu na ma na yu.

²⁷ A p'i yee shuun pye lee ni. Lee kadugo na a p'i ba Pōrisasi Fεsitusi teŋε fiige ki juŋō ni na pye Felikisi faara. Felikisi funhō bye wu wuyε tōn taan Yawutuu pu mu, lee wuu na w'a Pōli yaha wà kaso wu ni.

25

Pōli ya jo pu she wee keree shōonri Oromε saannaa juŋōfōw wu yiri

¹ Ba Fεsitusi ya teŋε na pye Zhude fiige ki gbafenεeri wε, a cabyaa taanri di dorō, a wu yiri Sezare kulo li ni na kari Zheruzalemu ni. ² Ba w'a nō wà wε, a saraya jaha shōonriveε juŋōfεε, ni Yawutuu pu wo jahagbaa fεε p'i she wu mu, na she pu loyire jomō jo Pōli shizhaa na. ³ A p'i wee gbafenεeri wu jεeri na wu jō wuyε na wu Pōli yaha she Zheruzalemu ni; lee di pu ta p'a woni pye Pōli na, na p'i ba she lara wu sige koo na p'i ba wu gbo. ⁴ Ga, a wee di pu pye na kaso wu ni Pōli wa da yaha wà Sezare kulo li ni, na jeri tapyege ni weyε pyaa be k'a da guri da se wà. ⁵ A wu pu pye sanha: «Yee wo juŋōfεε p'a yaa na pinne na gaaji ni ne ni Sezare kulo li ni. Pu bu she nō wà, lemu na yee wa Pōli jaagi ge, puyε pyaa na lee jo.»

⁶ Lee kadugo na gbafenεeri wu cabyaa ya laha gbarataanri kelee ke na Zheruzalemu ni wε, lee kadugo na a wu guri pa Sezare kulo li ni. Nimuguro ti na a wu she diin kiiri wu takōngō ki ni, na tuduro tun na pu pa ni Pōli ni. ⁷ Ba Pōli ya nō wε, Yawutuu pii p'a yiri Zheruzalemu ni na pa ge, a pee di yere wu maha; na sii kakuuhō can can wogoo nijehεεε jo taha wu na, na ta se bye pu ni pu já kaa nigin be lō kii keree kii ni p'i li fiinneε jo can di da li ni wε. ⁸ Lee kadugo na a Pōli be di jomō pu lō na jo: «Ne ya ta kakuunō la

shishiin pye Yawutuu pu wo saliya wu shizhaa na, kelee Kile-peene pugbõhõ ki we. Ne di ya kakuunõ pye Orome saannaa juñfõ wu be na we.»

⁹ Gbafeneeri wu funjõ ya pye wu kaa di daan Yawutuu pu mu ge, a wu Põli pye: «Ta ma funjõ wa m'a she Zheruzalemu ni, kõnhõ ma kiiri wu she gõn wà naye pyaa ki nii na?»

¹⁰ A Põli di jo: «Ne yere xõ Orome saannaa juñfõ wu wo kiiri wu takõngõ ki ni. Nahame ne kiiri w'a yaa na kõn. Ne ta kaa la shishiin be kyeeegi Yawutuu pu mu we, muye pyaa ki be ya lee ce fiinne fo xuuni. ¹¹ Ne da bi da ne kanahana la pye, kelee na kaa la pye lemu ya yaa ni xu ni ge, ne bi da xu wu she we. Ga keree kiimu beeri p'a yu ne shizhaa na ge, na kee yaha can je lee la shishiin ni we, sipya wa shishiin be da já ne jõ yaha pu mu we. Ne funjõ ki wa na wo kiiri wu she gõn Orome saannaa juñfõ wu yiri.»

¹² Ayiwa, a gbafeneere Fesitusi ni wu wo kapyebyenii p'i she puye ja, a wu na kuri pa, na ba Põli pye: «Ni ma wa Orome saannaa juñfõ wu kaa jo xõ, ma na zhe wee yiri Orome kulo li ni.»

Põli ya jo saannaa Agiripa nii na

¹³ Ba cabyaa dama dama ya toro we, a saannaa Agiripa ni wu shõ Berenisi di gari Sezare kulo li ni di zhe gbafeneere Fesitusi shaari. ¹⁴ Ayiwa, a p'i cabyaa nijehene pye Sezare kulo li ni. A caña ka di ba nõ, a Fesitusi di Põli wo keree ki paari saan wu nii na na: «Felikisi ya ná wa yaha naha kaso ni. ¹⁵ Tuun wemu ni ne she Zheruzalemu ni ge, a saraya naha shõnrivee juñfõ ni Yawutuu nõhõle p'i she pu fiin jo ne mu wee ná wu shizhaa na, na ne jeeri na ne wu kiiri kõn wu na, di wu gbo. ¹⁶ A ne pu pye jo Orome sheen mu, fanhafõ ya yaa wu sipya jõ yaha lee yahagana li na pu gbo we. Piimu p'a wu jaagi ge, fo wu ni pee bu binne tiin jomõ na. Keree kiimu na p'a wu tãgõ leni ge, wu be di wu taa jo kee shizhaa na. ¹⁷ Ayiwa, a pee sipyii p'i binne pa naha ni ne ni. Ba wèe ya nõ naha we, ne ta li yaha nige nimõnõ we. Kee caña ki jimuguro ye pyaa, a ne gari kiiri wu takõngõ ki ni, na tuduro yaha p'a she wee ná wu yiri na pa. ¹⁸ A wu jaagivee p'i yiri yere na jo. Ga ne bi kakuunõ kiimu kõn naye funjõ ni ge, wu ya ta w'a jaagi lee la shishiin na we. ¹⁹ Puye pyaa wo koo li wo nakaara jomõ ye na pu bye; ni ná wa be wemu w'a xu ge, Põli di yu na wu je nii na. Wee ná wu mege ki bye Yesu. ²⁰ A ne kunni di bye ne ce dii ne da bye di lee la tuugo shõnri we. Lee wuu na a ne Põli yege wu bu da wu na da zõ wu she Zheruzalemu ni, kõnhõ wu kiiri wu she gõn wà. ²¹ Ga, Põli ya ta sõ lee na we, na jo na Orome saannaa juñfõ wuye pyaa ki da ba wee wo kiiri wu kõn. Wee tuun wu ni a ne pu pye jo p'a wu kaseri kaso wu ni, fo di ba wu yaha she wee mu tuun wemu ni.» ²² A wee saan wu gbafeneeri wu pye: «Neye pyaa be funjõ ki wa di logo wee ná wu jõ na.» A Fesitusi di wu pye: «Niga na ma na logo wu jõ na.»

²³ Ayiwa, kee caña ki jimuguro, a saannaa Agiripa di wu saannaa faya le, a wu ni wu shõ Berenisi di ba. A sipyii p'i pu juñfõ círi ni ciire ni. A pu ni sãrsii pu wo juñfõgbo we, ni kulo li tayeregbõhõ sipyii di binne pa, na ba já kiiri takõngõ puga ki ni. Lee kadugo na a Fesitusi di jo na pu pa ni Põli ni. ²⁴ Ba Põli ya nõ we, a gbafeneeri wu jomõ pu lõ na jo: «Saannaa Agiripa ni yee piimu beeri pu wa naha ni wèe ni ge, yi we ná we wii. Yawutuu pu beeri p'a pu loyire she ne na we shizhaa na Zheruzalemu ni, ni nahame be, fo na sele na w'a yaa na wu gbo. ²⁵ Ne mu kunni, wu ya kakuunõ la shishiin pye lemu na já xu nõ wu na we. Ga wuye pyaa kii d'a jo xõ pu wee kiiri wu yaha saannaa juñfõ wu wu kõn, lee wuu na ne giin di wu yaha zhe wee yiri Orome ni. ²⁶ Ne sanha kafilafyen wa shishiin ta, ne na já wemu ka di dun Orome ni saannaa juñfõ wu mu wu shizhaa na we. Lee wuu na ne pa ni wu ni yee mu, na ba ni wu ni mu saannaa Agiripa ye pyaa ki mu; kõnhõ yegeye kemu na ba bye wu na ge, di ya ta kee yegeye ke funjõ ni di ga gan wu mu. ²⁷ Bani na kasoleme yaha she Orome saannaa juñfõ wu mu, lemu na w'a jaagi ge, lee juñfõ di ya jo we, juñfõ je lee na we.»

¹ Ayiwa, a saannaa Agiripa di Pōli pye: «Ye yi wa ma mu ge, yee jo.» Wee tuun wu ni a Pōli di wu keŋe yirige, na wu fiin jō kōn na yu na: ² «Saan we, l'a taan ne ni, ne ma naye ta naha nijaa mu nahagbaa na, di li she ma na jo Yawutuu p'a keree kiimu beeri taga ne jaagi ge, lee la shishiin je can we. ³ Bani maye pyaa ki be wa Yawutuu pu wo kalεgeε kee, ni pu nakaara keree ki beeri ce. Lee wuu na n'a ma jeeri jo ma jō maye na, m'a luu li gbo na taan, m'a logo na jō na.

⁴ «Ayiwa, na ne yaha na levεεε juro na, ne jaari jaarigana lemu na na wo shi wu ni je ni Zheruzalemu ni ge, Yawutuu pu beeri ya lee ce. ⁵ Pu bu jo p'i can jo kunni, p'a li ce l'a mō na koo lemu l'a waha xuuni Yawutuu koo li ni ge, na ne be wu bye lee wo sipyii pu ni. Lee je Farizheen pu wo kurujo ke. ⁶ Ga Kile ya jōmεε lemu lo wεε sefeεε pu mu ge, ne na lee jōmεε le pye na tadaŋa, lee li wa kiiri nō me ne na nijaa we ni. ⁷ Wεε gbaweye ke ni shuun wu tadaŋa ki bye na lee jōmεε le jō na ba fa. Lee wuu na pu bi Kile pele ni pu see jaha ni caŋa fara piige na. Saan we, kee tadaŋa ke ki wa ne mu ge de, kee wuu na Yawutuu pu wa ne jaagi! ⁸ Yee na j'a jo na Kile da j'a xuu je di yeege xu ni-i ge?

⁹ «Nεye pyaa ki be, ne bi giin jo ne yaa na yogo kōn Nazareti sheen Yesu mege ki na kōngana beeri na. ¹⁰ Lee ne pye Zheruzalemu ni. Ne bi lee koro sha saraya jaha shōnriveε jurofeε pu mu, a p'i lee koro yaha ne mu. Ne bi ma sii n'a daa fee nijehemεε co, na she pu beeri le kaso ni. Na fara lee beeri na, pu bu jo p'i pu gbo, ne be na sō na jo pu pu gbo. ¹¹ Tεεgeε nijehεjeε ni ne bi jin pu feni Kile-peεje piyeye yi beeri ni, na pu jaani, na pu karamu fo pu n'a daa wu yaha. Loyire lemu bye ne ni pu shizhaa na ge, ne bi se na pu kana fo kulogo kiitiigeε be ni.

Pōli ya yu wu Kafō wu cεgana li shizhaa na

¹² «A ne bye mu, a saraya jaha shōnriveε jurofeε p'i ba ne tun caŋa ka, na seme wa kan ne mu na ne wu she Damasi kulo li wo n'a daa fee pu feni. ¹³ Saan we, na ne yaha ne na gaaji Damasi kulo li ni, a ne ba she kpeεngbōhō ka fo ja fugba we ni. Lee bi caŋa ke ta k'a nō ni je ni. Kee kpeεnge ke bi pele caŋa ke wogo ke na. A k'i ji na ne ni na jaarinii pu maha. ¹⁴ A wεε beeri di do ni je na. A ne mujuu la logo wεε Heburuu wo jomō pu ni lee na ne pyi: «Sōli, Sōli, jaha na m'a na kana me juro baa we? L'a waha mu mu mu wu kurujo tōrō ηmaa na de!» ¹⁵ A ne yegeε pye jo: «M'i je jōgō we, Kafō?» A Kafō di ne pye: «Ne je Yesu, wee wemu mu w'a gana me ge. ¹⁶ Ga, yiri m'a yere! Bani ne naye she ma na, kōnhō m'a bye na kapyebye. M'a na ja jagana lemu na nijaa ge, ma na ba bye lee seeri, na lee paari sipyii pu mu. Ne na ba keree kiimu be she ma na ge, m'a ba kee be paari pu mu. ¹⁷ N'a da ma tun Yawutuu pee, ni shi wusama be mu. Kanhama pemu beeri p'a da ba nōni ma na ge, ne na ba ma tege na ma wolo pee beeri ni. ¹⁸ N'a da ba ma tun pu mu ma pu jii mugi. Ma pu yeege nibiige ni ma pa kpeεnge na. Ma pu yeege Shitaanni wo fanha ki ni ma pa Kile mu, kōnhō p'i dā na na, pu jurumu wu yafa pu mu. Kile ya piimu pye feεfeε ge, pu be di tajege ta pee te ni.»

Pōli ya yu wu labye wu shizhaa na Kafō mu

¹⁹ Ayiwa, ba Pōli ya pee jomō pu jo xō we, na guri saannaa Agiripa pye: «Lee funjō ni do, saan we, ne keree kiimu ja Kile mu ge, ne ta kee she wu mu we. ²⁰ Ga, a ne fenhe kii keree kii wo yere li jō kōn Damasi sheen mu. Lee kadugo na na nō Zheruzalemu ni, ni Zhude fiige ki beeri fo na she nō shi wusama be na, wemu je Yawutuu we ge. A ne li she pu beeri na jo p'a yaa pu daburaje jo pu jurumu wu beeri na, p'i guri pa Kile mu. Keree kii k'a li shee na p'a daburaje jo pu jurumu wu na ge, pu da kee pyi. ²¹ Lee wuu na Yawutuu p'a ne co Kile-peεje pugbōhō ki ni, na ganha na giin p'i na gbo. ²² Ga Kile wo dege funjō ni ne pye jii na fo na pa nō nijaa na. Le ne ce Kile keree ni ge, lee ne yu sipyii pu beeri mu sipyigbō fara sipyitiilee na. Kile tudunmō Musa ni Kile tudunmō pusamaa ya keree kiimu kaa jo na ki na ba bye ge, ne ta yatii jo na toro pee wo nijoyo yi juro ni we. ²³ Pee beeri bi jo na Kile ya Shōvō wemu jaha bulo ge, na wee na ba ganha na na xu. Na wee wu da ba bye shenshiime na je na foro xu ni. Na wu na ba juwuuro ti keree fiinje jo wεε wo shi wu mu, na fara shi wusama be na.»

Pɔli funɔɔ ya pye Agiripa be wu dɔ Kafɔ na

²⁴ Na Pɔli yaha pee jomɔ pu na, a Fesitusi di sii mujuu wá na jo: «Pɔli, mu juɔmuu l'a yiri! Mu ya kalaa fo na ma juɔɔ yirige!» ²⁵ A Pɔli di wu pye: «Nuɔɔfɔcemɛ we, ne juɔmuu ya ta yiri-i dɛ! Jomɔ pemu beeri ne yu me ge, pu beeri pu ne can, pu kori be d'a fiinɔɔ. ²⁶ Saannaa Agiripa ye pyaa ya kee keree ki beeri ce, lee wuu na ne sɔɔ be na yere wu jahagbaa na, na yu ni lowaa ni. Ne dɔ li na jo nigin be ya ɔmɔhɔ wu na kii keree kii ni we, bani la shishiin w'a pye ɔmɔhɔ kaa we.» ²⁷ A Pɔli di saannaa Agiripa pye: «Saan we, Kile tudunmɔɔ p'a yemu jo ge, ta mu ya dɔ yi na we? Ne kunni ya li ce jo mu ya dɔ yi na.» ²⁸ A saan wu Pɔli pye: «Pɔli, a go jeere ye kaa l'a fɔ m'a na jeri ma pye Kiricen me dɛ!» ²⁹ A Pɔli di wu pye: «Lee ya pye nime la, li shiin ya pye caɔa ka la, Kile wu lee pye. Lee ganha bu da muye nigin na we, ga ma ni sipyii piimu beeri pu wa naha nijaa na ne jomɔ pu nuri ge, Kile wu yi beeri pye ba ne ne we. Ga p'a ne pɔ pɔgana lemu na ni tɔɔɔ shɔnhɔɔ ni ge, pu ganha bu yi pɔ lee pɔgana li na we.»

³⁰ Wee tuun wu ni a saan we ni gbafenɛeri wu yiri foro, ni Berenisi ni; sipyii piimu pu bye ni pu ni ge, ni pee be. ³¹ Ba p'a foro we, na ganha na puyɛ pyi: «We ná we ya ta kakuunɔ la shishiin pye lemu na já xu nɔ wu na, kelee na wu le kaso ni we.» ³² Lee kadugo na a saannaa Agiripa di gbafenɛere Fesitusi pye: «We ná we da bye wu ya jo xɔ na pu wu kiiri wu yaha Orome saannaa juɔɔfɔɔ Sezari keɔe na we, go wu bi da já yaha nime.»

27

Gbafenɛere Fesitusi ya Pɔli yaha kari Orome ni

¹ Tuun wemu ni l'a she na wɛe pu jé kɔɔgbɔhɔ ki ni w'a se Itali fiige ki ni ge, a p'i Pɔli ni kasolemɛ pii be kan sɔɔsii juɔɔfɔɔ wa mu. Wee mege ne na Zhuliyusi. Wee wu bye Orome saannaa juɔɔfɔɔ wu wo sɔɔsii kuruhɔ ki juɔɔfɔɔ. ² A wɛe di jé Adiramiti shɛen wo kɔɔgbɔhɔ ka ni na se Azi fiige ki kabaɔa yiri. A Masedoni fiige shɛn wa di binne kari ni wɛe ni, wee mege ne na Arisitaaki. Wu kulo di ne na Tesaloniki. ³ Kee caɔa ki jimuguro ti na wɛe ya nɔ Sidon kulo li ni. Zhulusi bi saama pa pye Pɔli na. Wu bi koro yaha Pɔli mu w'a se w'a foro wu naniineɛ na, kɔnhɔ wu da wu mago nɔ yaɔmuyɔ taa pu mu. ⁴ Ba wɛe ya yiri wà we, a kafɛɛge k'i ganha na jirini wɛe na. A wɛe di doro Siperɛ fiige ki kabanugo kafɛɛge ki jaha na. ⁵ A wɛe di mehe na se wá kɔɔgbɔhɔ ki ni, na she doro Silisi fiige ke, ni Panfili fiige ki kabanugo. A wɛe di she nɔ Mira kulo li ni, lee ne Lisi fiige ki ni. ⁶ A sɔɔsii juɔɔfɔɔ wu Alekizandiri shɛen wo kɔɔgbɔhɔ ka ja wee xuu wu ni, kee bi gaani Itali fiige ki ni. A wu wɛe le kee ni. ⁷ Wɛe ya cabyaa nijehɛɔe pye lɔhɔ ki juɔɔ ni, kɔɔgbɔhɔ ki na gaani kasɛɛge na. Wɛe ya sii kanha xuuni na na nɔ Kinide shizhaa na. Kafɛɛge ki bi she wɛe da ga she jaha na we, a wɛe di doro Kereti fiige ki kabanugo kafɛɛge ki jaha na na kari Salimoni kulo li shizhaa. ⁸ Wɛe niganhaya y'a toro wee xuu wu ni. A wɛe di she nɔ xuu wa ni, wee mege ne na: «Kɔɔɔɔ tayeresaɔa». Kulo la ne wà wee xuu wu tãan na Lazi.

⁹ Wɛe bi taatuunɔ torogo wɛye na xɔ lee ni. A Yawutuu pu wo suun leduun wu doro na wɛe yaha lee ni, fo na pa wiire ti tuun wu pye w'a tɛɛɔe. A kɔɔgbɔhɔ ki baa wu jeri nime farati. Lee na Pɔli bi sipyii pu sɔnmi na: ¹⁰ «Na naniineɛ, ne li ja jo l'a jeri farati. Li wa da ba da kɔɔgbɔhɔ ki ni ki funɔɔ yaɔmuyɔ ye ye na-e dɛ! Ga wɛe piimu be pu wa ki ni ge, wɛe be munahaa ki wa li ni.» ¹¹ Ga sɔɔsii juɔɔfɔɔ wu ya ta Pɔli jomɔ pu wii yaaga we. Bani wee bi dɔ kɔɔgbɔhɔ ki paavɔɔ ni ki kafɔ na na toro Pɔli tãan. ¹² Wee xuu wu wo kɔɔɔɔ tayerɛge ki bi nɔ wiire tuun ni we. Lee na, a pu nijehɛmɛ di jo na pu la le p'i yiri wee xuu wu ni, na li bi da já bye mu. A p'i la le na gari Fenikisi ni, Kereti fiige ki kɔɔɔɔ yi tayerɛge ki ni, kɔnhɔ p'i wiire ti tuun wu torogo wà. Wee xuu wu jaha ya tii camutomɔ pu na.

Kafɛɛgbɔhɔ ka ya yiri suumɔ lɔhɔ ki na

¹³ Ba kafɛere la ya yiri kanige ce we, a p'i lee ja, na ganha na giin na pee na já da gaani. Tuuhɔ nigbɔhɔ ke ki bi kɔɔgbɔhɔ ki yereɔe ge, a p'i kee laha wà. A kɔɔgbɔhɔ k'i ganha na gaani ni pu ni Kereti fiige ki ce feni. ¹⁴ Ga li ya ta mɔ we, a kafɛɛgbɔhɔ ka di yiri kanige

ce we ni. Kee kafεεge ki mege ki bye na «Urakilɔn.»¹⁵ A kee kafεεgbɔhɔ k'i kɔɔgbɔhɔ ki lɔ. Wèe ya já kafεεge ki naha kɔn ki lɔ na wε. A wèe di mehe wùye yaha ki keɲe na.¹⁶ A kafεεgbɔhɔ k'i ganha na gaani ni wèe ni. A wèe di she doro xuu wa ni suumɔ lɔhɔ ki niɲe ni kamene ce, wee mege ɲe na Koda. A wee xuu wu jé wèe ni kafεεge ki te ni. A wèe di kɔɔpure li kiragi kiragi fo na ba li ta leɲe kɔɔgbɔhɔ ki ni.¹⁷ Ba wèe ya lee kɔɔpure li leɲe kɔɔgbɔhɔ ki ni wε, na kɔɔgbɔhɔ ki pɔ ni mεere ni, kɔnhɔ ki ganha bu gyεegi wε. Lee kadugo na, fɔɲa ke ki bi kɔɔgbɔhɔ ki pye ki na gaani ge, a p'i kee tirige. Bani pu bi fyagi na kafεεge ki ganha bu da zhe kɔɔgbɔhɔ ki yereɲe Libi fiige ki gbazhenhe ki ɲuɲɔ ni wε. A wèe di wùye yaha kafεεgbɔhɔ ki mu ki na gaani ni wù ni.¹⁸ Ga, a kafεεge k'i diin na gurulo wèe ni, fo li ya ta pa ɲɔ wε, kee caɲa ki ɲimuguro ti na, a p'i kɔɔgbɔhɔ ki funɲɔ tuguro ta wolo na wá suumɔ lɔhɔ ki ni.¹⁹ Caɲa taanri wogo ki na, a kɔɔgbɔhɔ ki paavɔɔ wuyε pyaa di tuguro ta wolo wá sanha.²⁰ Wèe ya cabyaa niɲehεɲε pye, caɲa nii da voro wε, wɔrɔ be di da voro piige wε. Kafεεge ki saɲa ɲe na denri ye! A wèe funɲɔ di ben fo wèe na giin jo wa shishiin da zhɔ wèe ni nige wε.

²¹ Kɔɔgbɔhɔ ki funɲɔ sipyii pu bi mɔ pu da li wε. A Pɔli di ba yiri yere pu niɲe ni na pu pye: «Na naniineε, yee bi yaa na ne jomɔ pu logo fo na wèe yaha Kereti ni, na diin wà. Lee da bi bye, pe kanhama pe, ni te kakara te bi da wèe ta wε.²² Ga yemu n'a da jo yi mu nime ge, wù lowagaa ta, yaaga wa da wa ta wε, kɔɔgbɔhɔ ki ye k'a da ba gyεegi.»²³ A Pɔli di pu pye sanha: «Kile wemu wo kapyeɲε ne byi, na ɲe be wee wo ge, wee wo meleke wa ya wuyε she ne na piige ki ni,²⁴ na ne pye: «Pɔli ma ganha bu fya wε, fo ma bu nɔ Orome saannaa ɲuɲɔfɔɔ Sezari yiri. Lee wuu na, sipyaa sipya wu ɲe ni ma ni kɔɔgbɔhɔ ki ni ge, Kile na mu ni pee beeri shɔ wu saama pu funɲɔ ni.»²⁵ Lee wuu na, yi yi logoo waha na naniineε. Ne dà li na jo meleke w'a yeke jo ge, jo Kile na li pye nakaara baa.²⁶ Ga kɔɔgbɔhɔ ki na ba she gyεegi ni wèe ni k'i wèe wá fiige ka ni suumɔ lɔhɔ ki niɲe ni.»

²⁷ Ayiwa, na kɔɔgbɔhɔ ki yaha ki na se na guroo ni wèe ni kafεεge ki keɲe ni Adiriyatiki Suumɔ Logbɔhɔ ki na, wèe piige ke ni shishεere wogo ki na, ba niɲe k'a pa ɲi wε, a kɔɔgbɔhɔ ki paaveε p'i ganha na giin na wèe ya nɔ xɔ suumɔ lɔhɔ ki kogonɔ ki na.²⁸ A p'i wee xuu wu wo lɔhɔ ki taanna, na ki jogi wu ta meterεεε kelee taanri ni gbarashuun. A p'i she sanha naha na jeri, na lɔhɔ ki jogi wu ta wee xuu wu ni meterεεε kelee shuun ni gbarataanri.²⁹ Pu bi fyagi na kɔɔgbɔhɔ ki ganha ba she kiye kuu faaga ka na wε. Lee wuu na tuutabaaya yemu yi bi kɔrɔɔ ki yereɲe ge, a p'i yee shishεere lɔ na wá lɔhɔ ki ni kɔɔgbɔhɔ ki kadugo yiri. A p'i diin wà, na ɲiga ki sige kanha k'i mugi.³⁰ Na sipyii pu yaha kɔɔgbɔhɔ ki ni, a ki kapyebyii p'i kɔɔpure li yeege taha lɔhɔ ki ɲuɲɔ ni, na puyε pye kanna tuuɲɔ ka pu da yaha kɔɔgbɔhɔ ki kadugo yiri na ta pu funɲɔ di ɲe p'i baa.³¹ Ba Pɔli ya lee ɲa wε, a wu sɔrɔsii ɲuɲɔfɔɔ we ni sɔrɔsii pusamaa pye: «Kɔɔgbɔhɔ ki kapyebyii pu bye p'i ya tiin ki ni naha wε, y'a da zhɔ wε.»³² A sɔrɔsii p'i sɔɔ Pɔli jomɔ pu na a p'i kɔɔpure li mεere ti kɔn, na li shan suumɔ lɔhɔ ki ni.

³³ Nimugunɔ wu na, a Pɔli di pu beeri pye na pu li; A wu jo: «Niɲaa ɲe wèe caɲa ke ni shishεere wogo yee funyɔ na pen, wa shishiin be di sanha li wε.³⁴ Lee wuu na n'a yi ɲεeri jo yi la le yiye ni y'i li. Bani yee mago wu wa lee na kɔnhɔ y'i bye nii na, yi li ce be na wa ɲuzhikana be wa da biin yi ni le koo na wε.»³⁵ Ba Pɔli ya yee jo xɔ wε, na buuri lɔ, na baraga taha Kile na pu beeri nii na, na wa kɔn xa.³⁶ Ba sipyii pusamaa ya lee ɲa wε, a pu be logoo di waha, a pu be di li.³⁷ Wèe piimu beeri pu bye kɔɔgbɔhɔ ki ni ge, wèe beeri bye sipyii xhuu shuun ni kelee gbarashuun ni gbaara (276).³⁸ Tuun wemu ni pu beeri ya li na din ge, shinma we wu bye kɔɔgbɔhɔ ki ni ge, a p'i wee wo suumɔ lɔhɔ ki ni kɔnhɔ kɔɔgbɔhɔ k'i faha.

Lɔhɔ k'a kɔɔgbɔhɔ ki kyεegi

³⁹ Ba ɲiga k'a mugi wε, xuu wemu ni kɔɔgbɔhɔ ki bye ge, ki kapyebyii pu ya ta pu taceɲe ta wee xuu wu na wε. A p'i loguuro la ɲa ɲiwaga ka di ɲe wee xuu wu ni. A p'i jo na wà pu da zhe ni kɔɔgbɔhɔ ki ni, na li bi da já bye.⁴⁰ Lee na a p'i tuutabaaya yi sanha laha kɔɔgbɔhɔ ki na na yaha lɔhɔ ki ni. Tige kemu k'a ma kɔɔgbɔhɔ ki naha ɲeri ge, a p'i kee

be wo meere ti sanha. Lee kadugo na a p'i kooḡbōhō ki nahagbaa faḡa ki yirige yereḡe, kōnhō kafēge k'i da pu ḡmunuḡo da se suumō lōhō ki kogoḡo ki na. ⁴¹ Ga, a kooḡbōhō k'i she diin ḡbazhenhe ki juḡo ni loguugoo shuun wa niḡe ni. A kooḡbōhō ki nahagbaa l'i she jé wà ḡbazhenhe ka ni, na jōnri wà taḡehēḡe baa. A lokuruyo di ganha na ma na ki kadugo yiri wu kḡōn, fo na wu kyēgi.

⁴² Sōrōsii pu bi giin p'i kasolemeē pu ḡbo, kōnhō pu ganha bu da do do lōhō ki ni, p'i ja pu foro p'i baa wē. ⁴³ Ga sōrōsii juḡōfō wu funḡo bye pu Pōli ḡbo wē. Lee wuu na wu ya ta sō sōrōsii pu wo nijoyo yi na wē. A wu jo na piimu p'a lōhō cē ge, na pee pu fenhe to to lōhō ki ni, p'i ja foro suumō lōhō ki ni. ⁴⁴ Na pusamaa di dugi kooḡbōhō ki kōrōḡo ya na, kelee kōjaya ya na p'a gaḡi. Mu p'a pye a pu beeri di nō suumō lōhō ki kogoḡo ki na yaaga ya wa ta wē.

28

Pōli ya nō Maliti fiige ki ni

¹ Ayiwa, ba wēe ya shō suumō lōhō ki na wē, a wēe di na logo na wee xuu wu meḡe ki je Maliti. ² Wee xuu wu sipyii pu bi wēe co xuuni. Zanha ka bi to wà, a wiire di bye. Lee na a wee xuu wu sipyii p'i nagbōhō ka ḡberi, na wēe beeri yiri na wēe pu she waha. ³ A Pōli di ba yiri na she kajijahara ta lō di ba le na ki ni. Lee bi matōn wa ta tee ni. Ba na ki kafugo k'a pa nō matōn wu na wē, a wu Pōli nō, na nōrō yaha wu keḡe ki na. ⁴ Ba wee xuu wu sipyii p'a wō wu ja w'a nōrō yaha Pōli keḡe ki na wē, a pee di puyē pye: «Nakaara baa, sipyii ḡboḡō w'a da da we na we, ali na wu yaha w'a shō suumō lōhō ki na, lee be na Kile wo tiime pu funḡo je wu munaā fēere pye wē.» ⁵ Ga, a Pōli di wu keḡe ki jahara, a wō wu laha to na ki ni; yaaga be ya pye Pōli na wē. ⁶ Ga sipyii pu bi giin na Pōli beeri wu da din, taapile ni wu do wu xhu. Ga ba p'a mō na Pōli naa yaaga da ga wu ta-ε ge, a pu fungōnyō y'i jeri. A p'i jo na kile wa wu je Pōli. ⁷ Xuu wemu ni wēe di bye ge, xuu wa be bye wee tāan, wee bye fiige ki kafō wō. Fiige ki fō wu meḡe ki bye na Pūbilusi. Wee ya wēe co xuuni, na wēe yaha wu puga fo cabyaa taanri. ⁸ Pūbilusi to wu bi ta cuḡḡo wē, jime ni sogunnō li bye wu na. A Pōli di she wu pēreḡi, na wu keḡe taha wu na, na Kile jeri wu mu, a wu juḡḡo. ⁹ Ba lee ya pye wē, a wee xuu wu wo yama fēe pusamaa beeri di ba Pōli yiri. A pee beeri be di juḡḡo. ¹⁰ A wēe xuu wu sipyii di baraga taha wēe na tahagana beeri na. Ba wēe kariduun ya pa nō wē, wēe nijewuu kooḡbōhō ka ni, a p'i wēe magoḡo yaḡmuyō beeri kan wēe mu.

Pōli ya nō Orome ni

¹¹ Yeye taanri wēe ya pye wee xuu wu ni. Wēe cagaraga, kooḡbōhō ke ki bi se Alekizandiri kulo li ni ge, a wēe di jé kee ni. Kee bi wiire ti beeri pye wà. Pu bi kee meḡe yiri na «ḡmamaa*». ¹² A wēe di she nō kulo la ni lee meḡe je na Sirakusi. ¹³ Ba wēe ya yiri wà wē, na nō kulo la betii ni, lee meḡe je na Eregiyo. A wēe di shōn wà. Kee caḡa ki jimuguro a kafēḡbōhō ka di yiri wēe kamēne cē na pa dō wēe na. Cabyaa shuun wēe ya pye na na nō Puzoli kulo li ni. ¹⁴ A wēe di n'a daa fēe pii ja Puzoli kulo li ni, a pee di wēe jeri na wēe pu cewuu nigin pye ni pu ni. Ba wēe ya pa yiri wà wē, na gari Orome ni. ¹⁵ Ba Orome n'a daa fēe p'a wēe ba wu logo wē, na ba wēe sige fo Apiyusi caan ki na. A pii be di she wēe juḡḡo círi xuu wa ni, wee meḡe je: «Nabuun tatigiye taanri.» Ba Pōli ya pee ja wē, a wu baraga taha Kile na, na lowaa ta. ¹⁶ Tuun wemu ni wēe ya nō Orome kulo li ni ge, a p'i sō na she Pōli yaha xuu wa ni wu ye, na sōrōsi nigin yaha wu tāan wee di da wu kaseri.

Pōli ya Kile Kafila yere pye Orome Yawutuu pu mu

¹⁷ Ba cabyaa taanri ya toro wē, a Pōli di Yawutuu nahagbaa fēe pu yiri na pa wuyē yiri. Tuun wemu ni p'a pa binne ge, a Pōli di pu pye: «Ali na ta ne ta kakuunō la shishiin be

* 28:11 ḡmamaa: Yapere la bye Girekii pu mu, lee yapere li bye ḡmamaa. Wa meḡe ki bye Kasitōri, wa meḡe di je na Polusi. Kooḡbōhō ki kafēe pu bi pee wo jaalaa yāa pu wo kooḡbōhō ki na na pye ki maravēe.

pye na shishiin pu na we, ne di ya ta wù sefelee pu wo kalee la shishiin be kyeege we. Lee be na p'a ne co Zheruzalemu ni na le Orome fanhafee pu keje ni. ¹⁸ Ba pee ya pa ne yege we, na ganha na giin p'i ne yaha, bani pu ya kaa la shishiin ta ne na lemu l'a ne kagbuu xo we. ¹⁹ Ga Yawutuu pu ya ta sɔɔ ne yaha wu na we. A li fanha di bye ne na ne wu na keree ki le Orome saannaa juɲɔfɔɔ Sezari keje ni. Ga lee kori je na kakuuno n'a giin di bye na shishiin pu na-e de! ²⁰ Lee wuu na n'a yi yiri, kɔnhɔ di na fiin jo yi mu, bani Izirayeli sheen bi Shɔvɔɔ wemu jaha wii ge, wee wuu na p'a shɔnhɔyɔ le ne na.» ²¹ A p'i Pɔli jɔ shɔ na: «Wèe ya ta sɛmɛ wa shishiin ta na yiri Zhude fiige ki ni mu shizhaa na we. Wèe ceboro wa be di sanha yiri wà, na ba joguumɔ jo mu shizhaa na we. ²² Ga wèe funjɔ ki wa wèe di logo maye pyaa ki jɔ na wù ma fungɔngɔ ce. Bani wèe ya ce jo Kile koo lemu ni ma wa ge, sipyii ya yiri lee kaa na kabaya yi beeri na.» ²³ A pu ni Pɔli di caɲa ka teje. Ba kee ya pa nɔ we, a pu nijehemee di ba Pɔli yiri. A Pɔli di jo ni pu ni Kile wo saanra ti keree na. Na ti jaha she pu na sheganjaa beeri na, kɔnhɔ p'i Yesu ce fiinje na saha ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni, ni tudunmɔɔ pusamaa be wo Kitabuu pu jomɔ pu ni. A p'i diin pee jomɔ pu na, na lɔ jisɔɔgɔ ki na fo na she caɲa ki xo. ²⁴ Pɔli ya jomɔ pemu jo ge, a pee di pii funyɔ jeri. Ga p'i ya ta sɔɔ Pɔli jomɔ pu na we. ²⁵ Pee sipyii pu ya ta be nigin na we. Ga yani pu kari ge, a Pɔli di jomɔ pa jo pu mu sanha na: «Kile tudunmɔɔ Ezayi bi jomɔ pemu jo yee sefelee pu mu Kile wo Fefere Muna li baraga ni ge, pee ya pye can ye pyaa. ²⁶ W'a bi li she na Kile ya jo:

«She yi jo we shi we sipyii pu mu na:
 Yee na ba niwegee shan, na yi logo,
     ga y'i wa da yi jaha ce we.
 Yi na ba jii taan, na wii,
     ga y'i wa da yaaga be ja we.
²⁷ Bani pii sipyii pii niwegee k'a waha.
     P'a pu niwegee tɔ, na pu jii tɔ,
 Pu funjɔ ya pye p'i ja pu jii ki ni we,
     p'i logo pu niwegee ki ni we,
     p'i yi jaha ce pu fungonyɔ yi na we.
 Lee funjɔ ni pu da ba ne mu,
     kɔnhɔ ne pu cuunɔ we.»*

²⁸ A Pɔli di pu pye sanha: «Yi li ce na Kile wo juwuuro te ya tun shi wusama be mu wemu je Yawutuu we ge. Pee kunni na wu logo!» [²⁹ Tuun wemu ni Pɔli ya pee jomɔ pu jo ge, a Yawutuu pu nigariwuu, a nakaara nigbɔɔrɔ di je pu te ni fo xuuni.] ³⁰ A Pɔli di yee shuun pye puga ka ni Orome kulo li ni. Wu bi kee lɔ, na ki saraa. Sipyii piimu beeri pu bi se na fɔro wu na ge, w'a bi pee kemee. ³¹ W'a bi Kile wo saanra ti Jozaama pu yere li pyi, na sipyii pu kalaa, na Kafɔɔ Yesu kaa yu pu mu. W'a bi lee pyi fyaara baa. Wa shishiin be di ya ta wu jaha kɔn lee na we.

* 28:27 Ezayi 6:9-10

Oromε Shεen Tudunmፊ Pፊli ya sεmε wemu tun Oromε shεen mu ge

Jፊgፊ wu jε Pፊli wε?

Wፊe ya dፊፊni cε Pፊli keree ni, bani Luka ya fiin nijεhεmε jo wu shizhaa na Kapyegee Kitabu wu ni. Yawutu wu bye wii wemu ya se Tarisi ni Silisi fiige ki ni ge (kee nijaa wogo ki jε Turuki wo fiige ki ni). Oromε shen ja wu bye wii bε (Kapyegee 22:26-28). W'a bi kalaa fo xuuni Yawutuu pu wo koo li ni Zheruzalemu ni. Lowaa bye wu ni fo xuuni ba Yawutu jε wε, na n'a daa fεε pu kana fo xuuni. Ga, a Kafፊፊ Yesu di wu yiri na wu yaha Damasi koo na, kፊnhፊ wu she Kile wo Jozaama pu jo shi wusama bε mu wemu jε Yawutuu wε. W'a egilizii nijεhεmεε sin Oromε fiige ki kugbፊhፊፊ nijεhεjεε ni, na sεmεε ka na tun egilizii nijεhεmεε pii mu, na pii kan wu najiineε pii bε mu.

We sεmε we kakana juፊፊ

Pፊli yε pyaa ya ta Oromε egilizi wu nፊhፊ teፊε wε, ga w'a we sεmε we ka, kፊnhፊ wu li she Oromε shεen na na wee w'a da mፊ di she pu yiri wε (Oromε Shεen 15:23-24). Wu funፊፊ ki bye: W'i wu wo Kile Jozaama pu wo pyegana li she pu na; p'i Kile koo li tii cε; wu Kile wo tiime pu she pu na, kፊnhፊ p'i li cε na sipya bεeri w'a yaa ni Kile wo juwuuro ti ni. Pፊli ya jo: «Jozaama pu jo jε nε mu shiige bada wε, bani Kile wo sefεere ti jε tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fεε pu bεeri mu ge.» Oromε Shεen 1:16.

Sεmε wu kafila juፊፊፊ

Oromε Shεen 1:1-15 Pፊli fፊ mujuu.

Oromε Shεen 1:16, 17 Oromε shεen sεmε wu kajugbፊhፊ.

Oromε Shεen 1:18—3:20 Sipyii bεeri mago wu jε juwuuro ti na: Yawutuu fara shi wusama na.

Oromε Shεen 3:21—5:21 Na dፊ Yesu na lee gbፊፊፊ ni Kile ya sipya jateni sipyitiime, m'a juwuuro bε ta.

Oromε Shεen 6—8 Kile Munaa gbፊፊፊ ni sipya ya jፊ jaari tiime ni.

Oromε Shεen 9—11 Karijεεge kemu ki jε Yawutuu ni n'a daa fεε pu tε ni ge.

Oromε Shεen 12:1—15:13 N'a daa fፊፊ jaarigana.

Oromε Shεen 15:14—16:27 Pፊli ya fiin jo wuyε shizhaa na, na Oromε shεen shaari, na duba pye pu mu.

Pፊli fፊ mujuu

¹ Nε Pፊli, Yesu Kirisa wo bulo we, nεye pyaa k'a we sεmε we ka. Kile ya nε yiri na pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ nε da Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu.

² Kile bi Jozaama pu jፊmεε lፊ fo taatuunnፊ ni, na wu tudunmፊ pu yaha pa. A pee di pu ka Kile Kafila fεfεere wo wu ni. ³ Pee Jozaama pe ya wu Ja Yesu Kirisa kaa yu, wee wemu wu jε saannaa Dawuda yasege sipyii kabaፊa na ge. ⁴ Ga na saha ni Kile Munaa ni, ba w'a jε na foro xu ni wε, a lee di li she na Kile Ja wu jε wii, na sefεere wa wu mu. Wee Yesu Kirisa we, wፊ Kafፊፊ we, ⁵ wee gbፊፊፊ ni Kile ya niime tirige nε na, na nε pye wu tudunmፊ, kፊnhፊ shi wusama wo sipyii p'i dፊ wu na, p'i wu jፊmεε co. ⁶ Kile ya yee piimu yiri na pye Yesu Kirisa wuu ge, yee bε niፊε ki wa pii sipyii pii ni.

⁷ Yee piimu bεeri pu wa Oromε kulo li ni ge, yee piimu ya taan Kile mu, a wu yee yiri na pye wu fεfεere sipyii ge, yee mu nε we sεmε we tun. Na fፊ wa yi mu: Wፊ To Kile ni wፊ Kafፊፊ Yesu Kirisa wu niime ni janiፊε kan yi mu.*

Pፊli funፊፊ wa wu she Oromε ni n'a daa fεε pu yiri

⁸ N'a da venፊε baraga taha Kile na Yesu Kirisa gbፊፊፊ ni yee bεeri wuu na, bani yee wo n'a daa wu kaa ya yu koፊፊ ki kabaya yi bεeri na. ⁹ Jozaama pe pu wa Kile Ja wu kaa yu ge,

* 1:7 We duba we jε Kiriceen fፊ kangana.

ne kapyen̄ee pyi Kile mu pee keree na ni na zo wu beeri ni. Kile wa li seeri na tuun beeri ni ne jerege pyi ge, ne ma jerege pye yee be mu. Ne da ga lee jo yaha we. ¹⁰ Ne kunni wa na Kile jeeeri jo li bi je wu jidaan, wu koo kan na mu di she foro yi na. ¹¹ Bani l'a taan ne ni gbangban na she yee ja, kontho di Kile Munaa li wo loolodaa la kan yi mu, kontho y'i fanha ta. ¹² Lee wo kori wu wa nago w'a samohoro leni wuye ni n'a daa wu shizhaa na, wee wemu na wu beeri ya pinne ge. ¹³ Na cebooloo, ne funjo wa y'i li ce nago teegge nijehene ni ne ma giin di she yee yiri, kontho di she na labye wu kuduun ja yee be niye ni, ba ne wu kuduun wu ta shi wusama niye ni tagana lemu na we. Ga fo na pa gbara nijaa na ne sanha lee koro ta we.

¹⁴ Bani sipyii pu beeri wo Jozaama pu foo li je ne na: kugbohoo sheen fara ja funjo sheen na, kalaa fee fara kalaa baa fee na. ¹⁵ Lee wuu na ne jidaan kaa li je na Kile Jozaama pu jo yee be mu, yee piimu pu je Orome kulo li ni ge.

Kile Jozaama pu wo sefeere te

¹⁶ Jozaama pu jo je ne mu shiige bada we, bani Kile wo sefeere ti je tii, temu ya juwuuro kaan n'a daa fee pu beeri mu ge. Yawutuu mu p'a fenne jo, na na no shi wusama na. ¹⁷ Jozaama pu p'a li shee na n'a daa ye nigin funjo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Cogo watii wa nige lee na bada we, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«Sipya wemu w'a da Kile na,
 a Kile di wu jate sipyitiime ge,
 wee na ba ni sicuumo ta.»*

Koro sipyii tiibaara

¹⁸ Kile ya wu loyire li shee na yiri fugba we ni Kile ni fyaara baa sipyii ni sipyitiibaalaa na, pee piimu p'a pu katiibaagaa taga na can wu jaha koon ge. ¹⁹ Lee loyire l'a zhee pee na, bani lemu beeri na ja je Kile keree ni ge, lee ya ta hmoh pu na we, Kile ye pyaa ya lee she na fiinje pu na. ²⁰ Fo koro ki yaaduun wu ni, Kile ye pyaa wa cogo wemu na ni wu tehene baa sefeere ti ni ge, wa shishiin da ja wu ja we. Ga w'a yanmuyo yemu ya ge, lee beeri ya jeni na fiinje yee yanmuyo yi keree na. Lee wuu na pu da ga ba karii ta Kile jaha taan we, ²¹ bani p'a Kile ce. Ga, pu ya ta soo na wu pele na Kile wu je we. Pu ya baraga teri be wu na wu kapyegee ki na we. Pu fungonyo ya jeri juro baa woyo. Lee wuu na nibiige ya je pu fungonyo baa zoloo pu ni. ²² P'a puye wii fungonyo fee, ga p'i je nahanahanaa. ²³ Nooro fo Kile wemu wu je wu da ga xhu bada-e ge, yani p'a wee pele ge, a p'i wee yaha wa. Sipya wu je wee na da ba xhu ge, a p'i ganha na wee wo jaa yari, ni shazheere, ni toyo shishere yanmuyo, ni niye yakokaara na byi yaperere, na ganha na kee yaperere kii pele.

²⁴ Lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu pu wo kanohyo yi ni, na saha ni pu jidaan keree ni. Lee funjo ni a p'i cemohoro keree taga puye fanha. ²⁵ P'a she Kile wo can wu ni, na daha kafineye na, na ganha na Kile wo yanmuyaaya yi pele, na kapyen̄ee pyi yee mu. Kile wemu wu je yanmuyo yi beeri yaavoo ge, na wee yaha wa, wee wemu w'a yaa ni masoro ni gbee ge. Amiina.

²⁶ Lee na Kile ya pee yaha pu wo ceepuuro la keree ki keje ni, kee je cemohoro keree. Kile ya jo lemu ganha ba byi-i ge, lee li je pu nibyii. A ce p'i namaa pu yaha wa, na ganha na puye sinnee. ²⁷ A namaa pu be di bye mu ni puye ni. A pu kaa di sii sho puye ni fo na doroo. A pu be di ce pu yaha wa, na ganha na puye sinnee. Mu boongo da ba pu ta na saha ni puye pyaa piinje ki ni.

²⁸ Ba ma na jo pu ya ta soo na Kile ce we, lee wuu na Kile ya pu yaha puye mu ni pu fungonkuuyo yi ni, kontho p'i kapyebaagaa pye. ²⁹ Pu zoloo ya ni katiibaagaa tuuyo beeri na: pu fungonyo y'a kolo, pu yanmuyo la d'a pe, p'a kolo, pu d'a ni jeboo na, sipyigbuu di dan pu ni, ni yokoonro, ni nanmahara, zoguuro je pu ni, ni yayiriye, ³⁰ ni sipyii mekyegeere, Kile d'a pen pu mu. Pu shiige keree ya jeh we, pu tabaara d'a pe, na jasangaa ja, pu kakuuro samohoro d'a pe, p'i ya pu sefee jomeheere cono we. ³¹ Fungonyo

* 1:17 Habakuki 2:4

baa fεε pu jε pii, pu jε jomεhεε fεε bada wε, jubεjε jε pu ni wε, jijaara baa fεε. ³² Ali na ta p'a li cε xɔ na Kile wo kiiri wu wa wà, na sipyaa sipya w'a we kashi we pyi ge, wee ya yaa ni xu ni. Lee bε na p'i kee pyi sanha. Na fara lee na, sipyii piimu p'a we kashi we pyi ge, pee p'a sɔni.

2

Kile wo kiiri wu keree

¹ Ayiwa, mu wemu w'a pusamaa jaagi ge, m'a pye sipya tuugo bεeri, Kile wo kiiri wu da ga ba doro ma juro ni wε. Ma ba pusamaa jaagi mayε pyaa m'a jaagi. Bani keree kiimu na mu wa sipyii pu jaagi ge, kee shi muyε pyaa bε wa byi. ² Na ta wèe bεeri d'a li cε na sipyii piimu p'a kee keree ki pyi ge, Kile ya kiiri kɔɔn pee na na bε ni can ni. ³ Ayiwa, muyε pyaa ba sipyii jaagi pu kapyεgee na, na ta muyε pyaa bε di kee shi pyi, ta mu ya giin na mu na ba shɔ Kile wo kiiri wu na? ⁴ Kelee Kile wo saama nigbɔ pe, ni wu loxulo le, ni wu lotaan le, ta mu wa yee wii yaaga wε? Ta mu ya li cε na w'a pee saama pe bεeri taga na koo leni mu tãan, kɔnhɔ m'a daburajε jo, m'a jurumu wu jɔ yaha wε?

⁵ Ga mu niwii l'a waha, mu funjɔ jε mu wu daburajε jo ma jurumu wu na wε. Lee wuu na Kile wo loyire lisana mu ya dɛnri na waa mayε na na yeri wu loyire le ni wu kiiri wu caɲa ki jaha na. Kee caɲa ke Kile da ba wu kiiri wu she, kiiri wemu w'a tii ge. ⁶ Wu na ba sipyii pu bεeri nigin nigin kiiri kɔn na saha ni pu kapyεgee ni. ⁷ Piimu bεeri p'a la le na kasaɲaa pyi ge, na masɔɲɔ, ni pεεjε, ni jii sicuumɔ nixhɔbaama shaa Kile mu ge, Kile na ba jii sicuumɔ kan pee mu pemu da xhɔ wε. ⁸ Ga piimu bu zhe Kile ni, na zhe can wu ni, na sɔɔ tiibaara na, Kile wo loyire nigbɔ le, ni wu jatanharja ki na ba do pee juro ni. ⁹ Can dε! Kanhama ni jakpaan w'a da ba do kakuubyii pu bεeri nigin nigin juro ni. Yawutuu p'a da ba bye shenshiilee, lee kadugo na shi wusama di na taha wà. ¹⁰ Ga piimu bεeri p'a kasaɲaa pyi ge, pee bεeri nigin nigin na ba Kile masɔɲɔ, ni wu pεεjε, ni wu janijε ki ta. Yawutuu pu da ba fenhe bye shenshiilee, l'a na nɔ shi wusama na. ¹¹ Bani Kile ya sipya wa wo wa ni wε.

¹² Sipyii piimu bεeri p'a jurumu pye na ta pu ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu cε-ε ge, pee bεeri na ba gyεεgi na ta wee saliya we niɲε jε pee wo kiiri wu ni wε. Ga piimu bεeri p'a jurumu pye saliya wu nijεxhɔgɔ na ge, wee saliya wu w'a da ba pee wo kiiri wu kɔn. ¹³ Bani piimu p'a saliya wu jomɔ pu nuri, na ta p'i ya pu koo jaari-i ge, Kile da ga ba wee wa shishiin wii sipyitiime wε. Ga piimu p'a saliya wu koo li bεeri jaari ge, pee Kile da ba wii sipyitiimeε. ¹⁴ (Ayiwa, shi wusama ya Musa wo saliya wu cε wε. Ga tεεgεε kii ni, pu ma keree kii pyegaɲaa teɲε na saha ni saliya wu ni. Pu ba kee koo jaari ali na ta pu ya wee saliya we cε bε wε, lee ya li shεε na p'a kasaɲaa cε xɔ, na ki pyi. ¹⁵ Lee ya li shεε bε na saliya w'a yemu jo ge, na yee ya ka pu zɔlɔɔ pu na. Pu fungɔnyɔ y'a wu shεε pu na bε. Tεεgεε kii ni pu zɔlɔɔ ma pu jaagi; tεεgεε kii ni p'a kanii kan puyε mu.) ¹⁶ Ayiwa, kee keree kii bεeri na ba foro kpεεngε na caɲa ka, na saha ni nε wo Kile Jozaama pu yεε li ni. Kile na ba kiiri kɔn sipyii pu wo kanmɔhɔɲɔɔ ki bεeri na Yesu Kirisa keɲε kurogo kee caɲa.

Kile ya Yawutuu pu jaagi

¹⁷ Ayiwa, yee piimu p'a yu na Yawutuu yee jε ge, yee ya yi tadaɲa pye Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya we, na yiye pele na yee pu jε Kile wo sipyii pee. ¹⁸ Go yee p'a Kile jidaan cε, na kasaɲaa bε cε shɔɔnri kiye ni, bani yee ya kalaa Musa wo saliya wu ni. ¹⁹ Li wa yee funyɔ ni na fyenmεε pu jε sipyii pusamaa, na yee p'a koo shεε pee na; na piige ni pusamaa jε, na yee p'a kpεεngε shεε pu na. ²⁰ Yee wa yu na pusamaa pu jε kacebaalaa ni kalaabaa fεε, na yee pu jε pu wo kalaatii, bani yee ya giin na Musa wo saliya wu ni yee ya can koo li cεmε pu bεeri cε. ²¹ Ayiwa nε jo, yee piimu p'a pusamaa kalaa ge, jaha na yee di ya yiye kalaa-i wε? Yee piimu p'a Kile Kafila wu yεε pyi na wa ganha ba nagaara pyi-i ge, yeeyε pyaa ki do, ta yee ya nagaara pyi wε? ²² Yee piimu p'a yu na wa ganha ba dɔdɔɔrɔ pyi-i ge, ta yee ya ti pyi wε? Yee piimu p'a yu na yapεrεε ya jɔ-ε ge, ta yee ya yanmuyɔ yuli yapεregbaya yi ni wε? ²³ Yee ya yiye pele na yee ya Musa wo saliya wu cε.

Ga yee ya wu koo jaari we. Ta Kile be yee ya fanri me we? ²⁴ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yee Yawutuu pu wuu na shi wusama ya
Kile mege kyeegei.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

²⁵ Can na kuduun wa cekoonro ni na saha ni Kile tudunmoo Musa wo saliya wu ni, ma bu da ma na saliya wu koo jaari kunni. Ga mu bu bye mu ya saliya wu koo jaari we, ma cekoonro* t'a pye juu ba wuuro. ²⁶ Sipya wemu ya cekoonro pye we, na saliya wu koo jaari kuuni ge, ta Kile da ba weefoo wii kanna cekoonro w'a pye we? ²⁷ Yee Yawutuu, yee ya Musa wo saliya wu ce, lee kadugo na na cekoonro be pyi, ga yee ya wu koo jaari we. Shi wemu ne Yawutuu we, wee shi wu ya ta cekoonro pye we. Ga piimu p'a saliya wu koo jaari pee ni ge, ta pee da ba jaagi shan yee na kiiri wu cana we?

²⁸ Ayiwa, na pye Yawutu newiine ni, lee wa nago Yawutu ye pyaa pyaa ma ne we. Kelee cekoonro fe na ne ma ceeseege ki na, lee wa li shee nago tee ti wa cekoonro see see wuuro ti we. ²⁹ Ga, Kile ya sipya wemu wo zo jeri ge, wee wu ne Yawutu wuye pyaa pyaa. Yemu y'a ka saliya wu ni ge, li wa nago kanna m'a yee wo koo jaari ye we, ga Kile Munaa ya labye wemu pyi sipya zo na ge, wee labye we wu ne cekoonro see wuuro te. Pee Yawutuu pii ya masoo taa sipyii mu we, ga Kile mu pee ya masoo taa.

3

Kile ne nomme foo

¹ Ayiwa ni li wa mu, ma na ne Yawutu lee kuduun wa leke we? Kelee kuduun weke wu ne cekoonro ni we? ² Ayiwa, li kuduun w'a pele kabaya yi beeri na. Li nizhiine Yawutuu mu Kile ya fenhe wu jom pu kan.

³ Ali pii nehe da pu ni, pu ne nommehe fe Kile mu we, ta lee na ja Kile wo nomme feere ti kyeegei? ⁴ Lee da ja bye bada we! Ali sipyii pu beeri nehe bye kafinejuu, Kile kunni ne can foo ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:

«Mu Kile ba yu,
pu beeri na li ce na mu ya tii.
Pu da ga ja jaagi
wa shishiin ta ma na we.»*

⁵ Ayiwa, pii na jo na: «Wee wo tiibaara ti ne kakuuno we, bani tee ni Kile wo tiime p'a zhe na fiinghe.» Wee di da ba yeke jo yee ni we? Kile bu wu loyire li shan wee wa juu ni, ta wee da jo na w'a nahana? (Sipyii pii wo fungoo jom ne yu me.) ⁶ Kile wu she nahana? Bada! Can ne yee ni we. Kile da bye wu ya tii we, dii wu bi da ja kiiri kon koroo sipyii na we? ⁷ Pii be na ba jo sanha na: «Wee wo kafinejuu bu da lee na Kile wo can wu shee, fo na nooro be teri Kile mege na, naha di da ba kiiri pye wu kon wee na p'i wee jaagi, na jurumupyii wee ne we?» ⁸ Ayiwa li bi ne mu, ta wee ya yaa na kakuunoo pyi, konho kasaanja di da foro ki ni we? Bada! Pii wa wee mege kyeegei na xo, na wee kalaa we wee ya gaan sipyii pu mu. Pee sipyii pii kunni ya sii yaa ni gyeegei ni.

Sipya wa shishiin ya tii we

⁹ Ayiwa, yi naha di wa dii nime we? Ta wee Yawutuu p'a ye sipyii pusamaa na? Bada! Ne li she xo jo Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pee beeri ya jaari jurumu wu wo fanha ki noho ni. ¹⁰ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Sipya wa wemu w'a tii we,
ali shen nigin be we.

* 2:24 Ezayi 52:5; Ezekiyeli 36:22 * 2:25 Cekoonro bye karijееge nomme wo fe Yawutuu pu mu pemu ya li shee na Kile wuu pu ne pii ge. Lee kalee le tayerege k'a bi pele pu mu fo xuuni. Zhenezi 17:9-14. * 3:4 Zaburuu 51:6

11 Wa shishiin jε fungəngə fəə wε;
wa shishiin ya Kile shaa wε.

12 Pu bεeri p'a kadugo le Kile ni;
pu bεeri p'a pinne pye kajəə baa.

Kasaana pyevəə wa shishiin jε pu ni wε,
ali shen nigin bε wε.»*

13 «Mujuu le l'a fəro pu gerɲmaya ni ge,
lee jε ba faɲa ɲəmugi-yahaɲa jε wε.

P'a pu nilee taga na sipyii piinɲε.

Pu ɲə jomə di jε ba matən səənrə jε wε.»*

14 «Lanji ni kayekyεεgyε
y'a foro pu ɲə ni.»*

15 «Pu təəyə d'a wəri sipyigbuu na.

16 Xuu bεeri ni p'a toro ge,
gyεεgi ni bəəngə na daha pu feni.

17 Lemu li jε ɲaɲiɲε koo li ge,
pu ya lee cε wε.»*

18 «Kile ɲii fyaara jε
pu zələə ni bada wε.»*

19 Ayiwa, wèe ya li cε jo yemu bεeri Kile tudunməə Musa wo saliya w'a yu ge, saliya w'a kan piimu mu ge, pee mu w'a yi yu. Ga, pee di ya ta já wu koo ɲaari wε. Lee wuu na jomə da ba da sipya wa shishiin mu wε, lee na koɲə sipyii pu bεeri na ba jaagi ta Kile mu. 20 Yi li cε na saliya wu bεeri koo ɲaari, lee da ga já Kile pye wu sipya jate sipyitiime wε. Lee funɲə ni saliya w'a li shεε yε wèe na na jurumupyii wèe jε.

N'a daa gbəəə ni Kile ya sipya shuu

21 Ayiwa nime, cogo wemu na Kile ya wèe wii sipyitiimeε ge, wuyε pyaa ya wee cogo we shε wèe na. Pee tiime pe ya daa saliya wu koo ɲaari funɲə ni wε. Ga, tagana leke na pee ya daa ge, Kile tudunməə Musa wo Kitabuu pee ni Kile tudunməə pusamaa wuu p'a yee ɲaha jo na fiinɲε. 22 Wa bεeri w'a dà Yesu Kirisa na ge, Kile kunni na weefəə jate sipyitiime. Zhənrəgə wa lee ni wε. 23 Bani sipyii pu bεeri p'a jurumu pye. Lee l'a li pye wa shishiin da ga Kile wo nəəə wu ɲa wε. 24 Wu wo niime wu gbəəə ni Kile ya pu wii sipyitiimeε mafuu, bani Yesu Kirisa ya pu ɲuɲə wolo pu jurumu wu ni. 25 Kile ya wu pye saraga, kənhə wu bye wèe jurumu wu footəə. Piimu p'a dà Yesu na ge, Kile ya wu koo li ɲə mugi pee sipyii pu mu Yesu wo shishan pu gbəəə ni. Lee ya Kile wo tiime pu shεε, bani taashiine li ni sipyii bi jurumu wemu pyi ge, w'a luu gbo pu tən, wu ya ta wee wo footəə kan pu mu wee tuun wu ni wε. 26 Ga nime, lemu funɲə ni w'a sipya wii sipyitiime ge, w'a lee shε: Piimu p'a dà Yesu na ge, Kile ya tiin wu tiime pu ni, na pee jate sipyitiimeε.

27 Ayiwa, na mayε durogo, lee kaɲuɲə di jε mii wε? Lee kaɲuɲə jε wε! Naha na wε? Ta kapyegeε nizaɲaa k'a lee pye? Bada! Ga, n'a daa w'a lee pye. 28 Lee na wèe na já jo n'a daa yε nigin gbəəə ni Kile ya sipya wii sipyitiime, Kile tudunməə Musa wo saliya wu koo li wo ɲaari bε wε. 29 Dii wε? Ta Yawutuu yε wo wu jε Kile? Ta shi wusama bε wo Kile bε wu jε wii wε? Nakaara baa shi wusama bε wo Kile wu jε wii! 30 Bani Kile nigin pe yε wu jε. Wee w'a Yawutuu pu wii sipyitiimeε n'a daa gbəəə ni, na shi wusama bε wii sipyitiimeε n'a daa gbəəə ni. 31 Ayiwa, ta lee w'a li shεε na wèe ya Musa wo saliya wu ɲeri ɲuɲə baa saliya n'a daa wu gbəəə ni ya? Ahayi dε! Wèe yere ya baraga təri wu na xuuni.

4

Ibirayima wo n'a daa gbəəə ni Kile ya wu jate sipyitiime

* 3:12 Zaburuu 14:1-3   * 3:13 Zaburuu 5:10; Zaburuu 140:4   * 3:14 Zaburuu 10:7   * 3:17 Ezayi 59:7-8
* 3:18 Zaburuu 36:2

¹ Ayiwa, Ibirayima wemu wu jε wèe sefele wèe shi wu wo kabaŋa na ge, yeke wèe di da jo wee shizhaa na wε? Dii Kile d'a wu wii sipyitiime wε? ² Ibirayima wo kapyege nizaanŋaa da bi Kile pye w'a wu jate sipyitiime, wu bi da já wuyε pele. Ga kaŋuŋo jε wu mu w'a wuyε pele Kile naha tãan wε. ³ Yeke Kile Kafila wu d'a jo wε? W'a jo na:

«Ibirayima ya dà Kile na,

a Kile di wu jate sipyitiime

wu n'a daa wu wuu na.»*

⁴ Yee ya li ce na kapyebye ya yaa ni wu saraa ni. Saraa we w'a daa ge, wee jε ma wo wε, wu labye wu wo saraa wu jε were. ⁵ Ga, sipya wemu ya wu kapyege nizaanŋaa pye wu tadaŋa wε, Kile we w'a jurumupyii wii sipyitiime ge, wu bu dà ye wee na, Kile na wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na. ⁶ Kile w'a sipya jatani sipyitiime, lee ya byi weefoo ye pyaa wo kapyege nizaanŋaa wuu na-ε de! Kile wo saama pemu weefoo ma da ge, saanna Dawuda ya jo pee shizhaa na na:

⁷ «Kile ya piimu wo saliya kyεεgere yafa pu mu,

na pu wo jurumu wu jooŋo laha wà ge,

pee jε duba nagoo.

⁸ Kafoo ya sipya

wemu wo jurumu tōro wu feni-i ge,

weefoo jε duba pya.»*

Cekoonro ya sipya shuu we

⁹ Ayiwa, piimu p'a cekoonro pye ge, pee ye p'a yaa ni Kile wo saama pu ni laa, kelee ta cekonbaalaa pu be p'a yaa ni pu ni? Wèe ya yi jo nime na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.» ¹⁰ Tuun weke ni lee d'a pye wε? Wu nigonxhoo na laa, wu nigonbaa wo? Nakaara baa wu nigonbaa wo Kile ya jate sipyitiime. ¹¹ Lee kadugo na a tee cekoonro t'i jeri fe Ibirayima mu, fe pemu ya li shee na Kile ya wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na, na ta wu sanha cekoonro pye-e ge. Lee funŋo ni Ibirayima ya pye n'a daa fee nigonbaalaa beeri wo sefoo, konho pee be di jate sipyitiime. ¹² Piimu p'a cekoonro pye ge, pee beeri be wo sefoo wu jε wii n'a daa kabaŋa na. Lee kori jε piimu ya ta li da cekoonro ti ye na-ε ge, ga fo piimu p'a Kile koo li co n'a daa funŋo ni, ba wu sefele Ibirayima ya li co cogana lemu na, na wu yaha konbaa we ge.

N'a daa gbōoro ni Kile wo karijεεge jōmεε l'a ta

¹³ Kile ya karijεεge jōmεε lo Ibirayima ni wu yaseye mu na koŋo na ba bye pu wogo. Lee jōmεε le ya ta lo saliya wu koo li jaari wu wuu na-ε de. Ga wu n'a daa wu wuu na Kile ya wu jate sipyitiime. Lee wuu na lee jōmεε l'a lo wu mu. ¹⁴ Li da bi yaha nago fo ma na ma saliya wu koo jaari, m'a na taa ta lee jōmεε le ni, wee tuun wu ni n'a daa wu bi da bye kaŋuŋo baa. Jōmεε li be na bye tawaga wuu. ¹⁵ Bani Kile wo loyire le Musa wo saliya w'a zhaan ye wèe juŋo ni, bani sipyii beeri p'a wee saliya we kyεegi. Ga saliya bu bye wu jε xuu wemu ni wε, wa ya wu gyεegi kaa yu wà wε.

¹⁶ Lee wuu na Kile ya le jōmεε le lo wèe mu n'a daa wu gbōoro ni. Wu wo niime wu gbōoro ni w'a lee loolodaa le kan wèe mu ma ni, konho l'i bye Ibirayima wo kadugo ki beeri wuu. Lee na piimu p'a saliya wu koo jaari ge, le loolodaa le ya ta kan pee ye mu wε. Ga sipya beeri w'a dà Kile na ba Ibirayima jε-ε ge, pee beeri be mu le loolodaa le ya kan. Wèe beeri wo sefele wu jε Ibirayima. ¹⁷ Ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε, na Kile ya jo: «N'a ma pye shi nijeheme sefoo.»* Ayiwa, wu sefele wu jε wii Kile naha tãan, bani w'a dà Kile na, wee wemu w'a xuu pu jeni ge. Yaŋmuyō yemu jε koŋo na wε, wu ma jo ye yee be yi pye, y'a bye.

¹⁸ Ayiwa, na li ta tadaŋa bye be nige Ibirayima na wu pya ta wε, Kile ya yemu jo wu mu ge, a wu dà yi na, na yee pye wu tadaŋa. Lee na w'a pye «shi nijeheme sefoo» ba Kile ya yi jo wε na: «Ma yaseye na ba jehε.»* ¹⁹ Ayiwa, Kile ya ye jo tuun wemu ni ge, lee bi

* 4:3 ZhenEzi 15:6; Yakuba 2:23; Galasi Sheen 3:6

* 4:8 Zaburuu 32:1-2

* 4:17 ZhenEzi 17:5

* 4:18 ZhenEzi 15:5

Ibirayima ta w'a le xə, bani w'a bi yee xhuu nigin (100) shishiin ta pya baa. Wu shə Sara be bi wu pya ze jurjo ye xə. Ga lee la ya yafiin be wolo wu n'a daa wu ni we. ²⁰ Wu ya ta wuye kaala Kile wo jəmee li na we. Ga, a la yeere di ganha na faraa wu n'a daa wu na, fo wu na Kile sōni. ²¹ Ibirayima bi li ce nakaara baa, na Kile ya jəmee lemu lə wee mu ge, na se wa wu ni na li jə fa. ²² Wee n'a daa wu wuu na «Kile ya wu jate sipyitiime.»* ²³ Ga pee jomə pe p'a ka na: «Kile ya wu jate sipyitiime» ge, pee ya ta ka Ibirayima ye nigin wuu na-ε dε! ²⁴ Wèe be wuu na p'a ka. Kile wemu w'a wù Kafəw Yesu jε na yeege xu ni ge, wèe piimu p'a dà lee na ge, wèe ya yaa na pa jate sipyitiimeε Kile naha t̄aan. ²⁵ Kile ya wu pye saraga, w'a xu wèe wo jurumu wu wuu na, na jε na foro xu ni, kənhə wèe di da jateni sipyitiimeε Kile naha t̄aan.

5

Kile ya jənjɛ le wèe ni wu tɛ ni

¹ Mu Kile ya wèe jateni sipyitiimeε n'a daa gbəwɔrɔ ni. W'a jənjɛ le nime wèe ni wuye pyaa tɛ ni wù Kafəw Yesu Kirisa baraga ni. ² Wee Yesu Kirisa w'a koo li mugi, kənhə Kile di wee niime wu kan wèe mu. Wèe ya dà wu na. Wèe ya wu pye wù tadaɲa, na fundanga ta, bani tadaɲa wa wèe mu na jo wèe na ba Kile wo nəwɔrɔ wu ta caɲa ka. ³ Lee ye be we, kanhama be jɛhe ba nɔni wèe na wèe na fundanga ta, bani kanhama pu ma wèe pye wèe ya la le na loxulo ta n'a daa wu ni. ⁴ Wèe bu loxulo ta nəwuuro ti ni, lee ma wèe pye se taveε, wèe bu se ta n'a daa ni, lee ma tadaɲa yaha wèe na. ⁵ Ayiwa, kee tadaɲa ki ya sipya nəhə yeɾi we, bani jigana lemu na Kile ya wèe zəlwə pu ji taanna ni wu taanɲeege ki ni ge, w'a lee she wèe na wu Fɛfɛere Muna li gbəwɔrɔ ni, lee lemu w'a kan wù mu ge.

⁶ Can na wèe jurumu w'a bi wèe pye baraga baa sipyii n'a daa kabaɲa na. Ayiwa, Kile ya tuun wemu teɲe ge, wee tuun we ni Kirisa ya xu wèe Kile j̄ni fyaara baa sipyii wuu na. ⁷ Sipya na she wuye kan pu gbo wu sipyij̄ni tege, lee pyeme ya taan we dε, ali wu jɛhe bye sipyitiime be. Sipya wemu w'a kasaɲaa pyi ge, la wa la ni wa na já wuye kan pu gbo wee tege. ⁸ Ga na wèe yaha wù jurumu wu ni, wèe tege Kirisa ya xu. Ta lee ya li sheε na wèe kaa ya dan Kile ni fo xuuni we?

⁹ Kirisa na xu, a wu shishan p'i wo, pee gbəwɔrɔ ni Kile ya wèe wii na wèe ya tii. Lee na wèe ya li ce na fiinɲe na Kirisa ya pa wèe shə Kile wo loyire li na. ¹⁰ Wèe bi bye Kile wo pɛen, ga Kile ya be leɲe wèe ni wuye pyaa tɛ ni wu Ja wu wo xu wu gbəwɔrɔ ni. Na fara lee na, wèe ya ce jo wèe na ba shə, bani wu Ja wu wa j̄ni na. ¹¹ Na fara lee na wèe ya fundanga taa gbangban Kile wo kariɲeege ki ni wù Kafəw Yesu Kirisa gbəwɔrɔ ni. Wee w'a be le wèe ni Kile tɛ ni.

Jəgɔ wu jε Adama we? Jəgɔ wu jε Yesu Kirisa we?

¹² Shen nigin ye keɲe kurogo jurumu y'a jé koɲə puga ni, wee jε Adama. A jurumu be di xu leɲe koɲə puga ni. Lee l'a li pye sipya wa shishiin da ga xu li we, bani pu beeri ya jurumu pye. ¹³ Bani yani Kile wu saliya wu kan Kile tudunməw Musa mu ge, jurumu bye na xə koɲə puga ni. Ga ma na jo saliya wu bi sanha gan we, Kile bi wee saliya we wo jaagi wu tuugo shaan jurumupye na we. ¹⁴ Ga lee be na sipyii beeri p'a pye xu wo fanha ki nəhə ni, na co Adama wo tuun wu na, fo na pa nə Kile tudunməw Musa wo tuun wu na. Ali piimu be pu jε pu ya ta saliya wu kyeege ba Adama jε-ε ge, pee be bi xhuli. Wemu w'a bi yaa na pa ge, wee jε Yesu Kirisa. Adama ya pye ba wee wo jaa* jε we.

¹⁵ Ga Kile ya loolodaa lemu kaan mamama ni ge, lee ni Adama wo jurumu wu jε nigin we. Can wu jε wii, sipyijɛhemεε ya xhuli wee ye nigin wo jurumu wu wuu na. Ga Kile wo mamama loolodaa lemu l'a pa Kile wo niime wu baraga ni ge, lee ya gaan sipyijɛhemεε mu shen nigin gbəwɔrɔ ni, wee jε Yesu Kirisa. Lee loolodaa le wo kuduun w'a pele fo xuuni. ¹⁶ Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni ge, laraga ki wa lee loolodaa le wo keree ni shen nigin

* ^{4:22} Zhenεzi 15:6   * ^{5:14} Adama ya pye koɲə shenshiime wemu wo tuugo sipyii pu jε jurumu ni xu wo fanha ki nəhə ni ge. Yesu Kirisa ya pye koɲə shenshiime wemu ya jurumu pye na we, wu wo tuugo sipyii pu be di jε Kile wo niime wu nəhə ni ge.

wo jurumu wu keree te ni. Shen nigin, w'a pa ni jaagi ni, na li ta Kile ya loolodaa lemu kaan ma ni, jurumu nijeheme nibyexhogo na ge, lee loolodaa le ya wee juru wolo, na wee pye sipyitiimee. ¹⁷ Can wu je wii, shen nigin wo jurumu w'a sipyii pu beeri le xu wo fanha ki noho ni. Ga piimu beeri p'a da ba Kile wo niime nigbo we ta, na Kile wo loolodaa li be ta, lee lemu li je na pu jate na p'a tii ge, pee na ba se ta jurumu wu na pu wo niifere ti ni shen nigin ye gboro ni; wee je Yesu Kirisa. Lee wo kuduun w'a pele.

¹⁸ Ayiwa, ba sipyii pu beeri ya jaagi ta Adama ye nigin wo jurumu wu wuu na-e de, mu Yesu Kirisa ye nigin be wo kasaana nigin ya sipyii pu beeri juru wo kiiri wu noho ni, na nii sicuumo kaan pu mu. ¹⁹ Shen nigin wo jomeyahana l'a sipyijeheme pye jurumupyii pyegana lemu na ge. Mu shen nigin pe be wo Kile jomecoro ya Kile pye wu na shenjeheme wii sipyii piimu p'a tii ge.

²⁰ Kile ya saliya wu kan Kile tudunmoo Musa mu, kono wu li she wee na na wee jurumu w'a jeh. Ga jurumu wu jeh jeh jeh gana beeri na, Kile wo niime we, wee ya jeh wu na na kanha. ²¹ Taashiine li ni jurumu wu wo fanha ki noho ni wee di bye, lee l'a xu pye wu ya sipya wa shishiin yeri we. Ga niime wu wo fanha ki noho ni wee je nime, lee l'a li pye Kile ya wee wii sipyii piimu p'a tii ge. Lee na Kile da ba nii sicuumo nixhobaama kan wee mu wu Kafoo Yesu Kirisa gboro ni.

6

N'a daa fee ya jurumu yaha na bye ni Kirisa ni

¹ Ayiwa, yee wee di da jo we? Ayiwa, ta lee w'a li shee na wee pu kori yaha jurumu ni, kono Kile wo niime wu da belegi? ² Bada, lee ya yaa na pye we! Wee piimu je ba xuu je we jurumu shizhaa na ge, wee ma bye dii na gori yaha jurumu na na byi sanha we? ³ Wee piimu beeri p'a batize na bye ni Yesu Kirisa ni karijege ni ge, ta yee funu y'a to li na na wee na batize, na lee je kanna shiizhan wee ya pinne xu ni Yesu ni we? ⁴ Ba wee ya batize we, a l'i bye kanna wee ya pinne xu ni wu ni shiizhan, na binne le be ni wu ni. Kono wu be di nii sicuumo nivomo ta, ba To Kile ya Kirisa je na yeege xu ni, ni wu sefere noro wuuro ti ni we.

⁵ Can na, wu xu wu bi pye kanna wee ya pinne xu ni wu ni, nakaara baa wee na ba binne je ni wu ni wu wo karijege ki funu ni, ba wuye pyaa k'a je gana lemu na we.

⁶ Wu li ce fiinne na jo yahagauuno lemu na wee bye ge, lee be ya pye kanna lee ya pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na, na xhu. Kono lee jurumu yahagana li fanha k'i xho. Lee funu ni wee di ba sho jurumu wu wo buloro ti na be. ⁷ Bani wemu bu xhu, wee je nige jurumu wu wo fanha ki noho ni we.

⁸ Ayiwa, ba ma na jo wee ya pye kanna shiizhan wee ya xu ni Kirisa ni we, wee ya da li na jo wee na ba bye niifere na ni wu ni. ⁹ Wee ya ce na jo Kirisa ya je na foro xu ni, wu wa da xhu nige we, xu be di wa da ja yaaga pye wu na we. ¹⁰ W'a xu toonii nigin pe, na jurumu wu wo fanha ki kyegi. Niifere temu ni wu wa nime ge, Kile mu wu wa tee ni. ¹¹ Mu yee be ya yaa na yie jateni kanna yee ya xu, na foro jurumu wu wo fanha ki noho ni. Yi li ce nime na Kile mu yee wa niifere ni Yesu Kirisa wo karijege ki ni.

¹² Wee tuun wu ni yi ce puuro te ti da ba xhu ge, yi ganha bu da tee yaha nige jurumu mu t'i bye jurumu wo bulo we. Yi ganha bu so y'a ce puuro wo lakuu ki jomehe cone we. ¹³ Yi ganha bu da yi ce puuro ti kaba ka shishiin yaha jurumu ni nige, yi da katiibaagaa pyi ni ki ni we. Ga yi yi ce puuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu kanna sipyii piimu p'a je na foro xu ni, na bye sipyifomoo ge. Yi yi ce puuro ti kabaya yi beeri kan Kile mu, kono yi da keree pyi ni yi ni, kiimu k'a tii ge. ¹⁴ Yee da ba bye nige jurumu wo buloo we, bani yee ya jaari nige Kile tudunmoo Musa wo saliya wu fanha ki noho ni we, ga Kile wo niime wu noho ni yee ya jaari.

Kile wo buloo pu je n'a daa fee pee

¹⁵ Ayiwa, ba ma na jo wee wa nige saliya wu wo fanha ki noho ni we, fo Kile wo niime wu ge, ta lee ya li shee na wee na ja da jurumu pyi wu jidaan pyegana na? Bada! Yee ya jo we. ¹⁶ Yee bu yie kan wemu mu, na guu weefoo mu ba buloo je we, na wu jome cone,

wemu wo jomεε yee ya joni ge, ta yee ya li ce na weefɔɔ wo buloo yee jε wε? Tee bulooro te bu da yee na tee pyi jurumu mu, xu wu jε tee wo taxɔgɔ. Tee bulooro ti shiin bu da yee na ti pyi Kile mu, tee wo taxɔgɔ jε tiime Kile jaha t̃aan. ¹⁷ Ga wù Kile shaari! Bani yee piimu p'a bye jurumu wu wo bulooro ti ni fo taashiine ni ge, yee ya kalaa can wemu ni ge, yee ya sɔɔ wee na yi zɔlɔɔ pu bæeri na. ¹⁸ Nime, yee ya foro jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo, na jaari tiime ni. ¹⁹ Ne pe jomɔ pe yu na saha ni sipyii cogo ni yi wo fanhabaara ti wuu na. Yee ya fεnhe yi ceepuuro ti yatεnye yi yaha nɔhɔmɔ, ni kuumɔ keree bulooro ni yahagaguunɔ lemu kaa na ge dε, nime yi yi ceepuuro ti yatεnye yi yaha mu lee yahagana li na bulooro ni Kile mu, y'i bye jiiifεere na, tiime ni fεfεere ni.

²⁰ Tuun wemu ni yee bye jurumu wu wo bulooro ti ni ge, Kile wo tiime koo li jaari wu fanha bye yee na wε. ²¹ Ga, kuduun weke yee d'a ta kee kapyegee ki ni wε? Kee keree kii yere ya jeri na shiige waa yee na nime, bani xu wu jε kee keree ki bæeri taxɔgɔ. ²² Ga yee ya foro nime jurumu wu wo bulooro ti ni, na bye Kile wo buloo. Kuduun wemu yee ya daa lee ni ge, wee wu jε mε fεfεere, tee wo taxɔgɔ di jε jii sicuumɔ nixhɔbaama. ²³ aBani xu wu jε jurumu wu wo footɔnɔ, ga loolodaa lemu Kile ya gaan ma ni ge, lee jε jii sicuumɔ nixhɔbaama wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo karijεεge ki funjɔ ni.

7

N'a daa fεε jε saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wε

¹ Ayiwa na cebooloo, ta yee ya li ce na wu jiiifεere te ye ni sipya jε saliya wu wo fanha ki nɔhɔ ni wε? Yee ya yaa na lee ce, bani yee piimu ni ne yu mε ge, yee ya saliya wu ce xɔ. ² Li jε ba gbaga shɔ jε wε, wemu furu ya pɔ ge. Na saha ni saliya wu ni, wu poo wu ya ga xhu wε, wu da já gbaga katii je wε. Ga wu poo wu ga xhu, w'a jeri pye wuye wo, wee saliya we fanha jε nige wu na wε. ³ Ayiwa, wu bu she gbaga je ná watii mu, na ta wu poo wu sanha xhu wε, dɔdɔɔrɔ w'a pye. Ga wu poo wu bu xhu, saliya wu fanha jε nige wu na lee shizhaa na wε. Wu bu gbaga je ná watii mu, tee jε dɔdɔɔrɔ wε.

⁴ Ayiwa na cebooloo, mu li wa yee be shizhaa na. Kirisa na xu, yee ya pye kanna yee be p'a xu saliya wu jaari wu shizhaa na. Lee funjɔ ni, yee ya pye nime Yesu Kirisa wuu, Kile ya wemu jε na yeege xu ni ge, kɔnhɔ yi da kasaɔɔa pyi Kile mu. ⁵ Can na wè bi jaari na sahaɔi ni wuye pyaa jidaan ni tuun wemu ni ge, saliya w'a bi keree kii shee wèe na na kee ya jɔ wε. Ga lee be na wè di kee shaa na byi. Kee lakuunjɔ ki bye wèe funjɔ ni, na wèe yeri kapyebaagaa na, kee di wèe leni xu ni. ⁶ Nime, wèe ya saliya wu jaari wu jɔ yaha, bani wemu wo fanha nɔhɔ ni wèe di bye ge, wèe ya pye kanna wèe ya xu na foro wee wo fanha ki nɔhɔ ni. Lee na, wèe na já kapyenεε pye Kile mu pyegafonɔ na Kile Munaa gbɔɔrɔ ni. Kolεε lemu wo keree k'a ka saliya wu ni ge, wèe ya kee pyi na saha ni lee ni nige wε.

Jurumu saliya w'a zheε

⁷ Ayiwa, ta lee wa li shee na Musa wo saliya wu w'a sipyii pu pye pu na jurumu pyi? Bada! Ga saliya wu w'a ne pye ne na jurumu ce. Na nii yeege wa yaaga feni, ne bi da ga lee ce jurumu wε, ka jε saliya wu ya li she na: «Ma nii ganha bu da voro wa yaaga feni wε.» ⁸ Lee funjɔ ni jurumu w'a kapunjɔ ta, na lakuunjɔ tuugo bæeri lejε ne zɔ wu ni saliya wu gbɔɔrɔ ni. Saliya wu kaa be wε, wèe bi sanha wù jurumu ce wε. ⁹ Fo tuun wemu ni ne bye ne sanha saliya wu ce-ε ge, ne bye jii na naye jaha t̃aan. Ga ba ne pa saliya wu ce wε, a jurumu bye la di jé ne ni. ¹⁰ Ga, a ne bye kanna ne xu. Kile ya saliya wemu kan, kɔnhɔ wù jii sicuumɔ see wo ta ge, wee ya xu nɔ ne na. ¹¹ Bani jurumu w'a kapunjɔ ta, na ne faanna, na xu be nɔ ne na wee saliya we gbɔɔrɔ ni. ¹² Ayiwa, saliya wu jε fεfεε; Kile ya jomεheε kiimu jo ge, kee bæeri ki jε fεfεε, na dii, na nɔhɔ jɔ be.

¹³ Ni li wa mu, ta lee wa li shee na saliya wemu wu jε yasaɔɔa ge, na wee w'a pye kapunjɔ na xu nɔ ne na ya? Bada! Jurumu w'a pye kapunjɔ kee yasaɔɔa ke baraga ni na ne piinjε, na xu nɔ ne na. Lee ya pye mu kɔnhɔ jurumu di já she fiinjε. Lee funjɔ ni saliya wu baraga ni l'a ce na fiinjε na jo yakuudiige can can wogo ki jε jurumu.

Fanhaya tehee shuun w'a zhaanra leni

¹⁴ Ayiwa nakaara baa, wèe ya li ce na Kile ni saliya w'a foro. Ga ne kunni, ne ceepuuro ti fanha k'a cère, a ne bye ba jurumu wo bulo ne we. ¹⁵ Bani ne kunni ya sii na kapyegge ki naha ce we; kasaanaa kiimu wo bye funḡo ki ne ne mu ge, ne kee pyi we. Keree kiimu ya dan ne ni bada we, a ne derere na kee pyi. ¹⁶ Ayiwa, keree kiimu ya dan ne ni we, ne ba kee pyi, lee ya li shee na ye saliya w'a yu ge, ne soo li na na yee ne can. ¹⁷ Lee na, kakuuḡo kiimu ne byi ge, kee ne neye pyaa nidaan we. Jurumu wemu wu wa ne zo wu ni ge, wee wo fanha ke k'a ne yeri kee bye na. ¹⁸ Ne li ce jo kasaana la shishiin wa ne ni we, bani ne ne ye sipya, fanha ne wu ni we. Can ye pyaa na ne giin da kasaana pyi, ga ne da ja we. ¹⁹ Kasaanaa kiimu ne giin da byi ge, ne kee pyi we. Ga kakuuḡo kiimu bye kaa ne ne na-e ge, kee ne byi. ²⁰ Ayiwa, keree kiimu bye kaa ne ne na we, ne ba kee pyi, wee tuun wu ni lee ne neye pyaa nidaan nige we. Ga jurumu wemu wo se wu ne na ge, wee w'a lee pyi.

²¹ Mu ne kee fanha ke naa naye na, ne ba giin ne kasaana pye tuun beeri ni, kakuuḡo bye kaa na ne ta. ²² Kile wo saliya wu kaa ya dan ne ni xuuni na zo wu na. ²³ Ga fanha katii ne naa naye ni kemu ya yogo tunni ni ne wo fungongɔ ki wo fanha ki ni ge. Kee fanha ke ki ne ne na ge, kee k'a ne pye jurumu wu wo fanha ki noho ni. ²⁴ Ee! We ne naa ne mu de! Kee fanha ke k'a ne ceepuuro kilee na leni jurumu ni, na xu noni ti na ge, jɔgo wu d'a ba ne sho kee na we? ²⁵ Baraga Kile, wu Kafoo Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni, mu na ba ne sho!

Ayiwa, na fungongɔ ni, ne nidaan wu ne na kapyegge pyi Kile mu, na soo wu saliya wu na. Ga fanha kemu ki wa ne na ge, kee k'a giin k'i ne pye jurumu wo bulo.

8

Naarigazaana lemu n'a daa fee ya daa Kile Munaa gbɔɔɔ ni ge

¹ Ayiwa nime kunni, piimu pu ne Yesu Kirisa wuu ge, jaagi xuu wa yafiin ne nige pee na we. ² Bani Kile Munaa li l'a niifere see wuuro ti kaan Yesu Kirisa wo karijegge ki funḡo ni ge, lee wo fanha k'a ne sho jurumu ni xu wo fanha ki na. ³ Kile tudunmoo Musa wo saliya wu bi da ga ja lee pye we, bani fanhaxhoɔɔ ti ne wee Adama nagoo wuuro. Lee na saliya wu bi da ja lemu pye-e ge, lee Kile ya pye. Kile ya wu Ja wu tun na pa, w'a pa bye sipya ba wee jurumupyii ne we. Jurumu wemu wo fanha noho ni wee di bi bye ge, w'a wuyee kan na pye saraga, na wee wo fanha ki kyeggi. ⁴ Kile ya lee pye konho saliya w'a tiime pemu beeri kaa yu ge, wu ja w'a pee beeri no fani, wee piimu ya naari na sahani ni wuyee pyaa nidaan ni we, fo Kile Munaa li wo nidaan ge. ⁵ Bani piimu p'a naari na sahani ni puyee pyaa nidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni puyee pyaa nidaan keree ni. Ga piimu p'a naari na sahani ni Kile Munaa nidaan ni ge, pee ya pu funyo shaa ni Kile Munaa nidaan keree ni. ⁶ Na taha ceepuuro nidaan feni, lee w'a ma ni xu ni. Ga na taha Kile Munaa nidaan feni, lee w'a nii sicuumo see wo ni nanije kaan sipya mu. ⁷ Piimu p'a pu funyo shaa ni puyee pyaa nidaan ni ge, pee ne Kile wo pegen. Bani pu ya soo p'a Kile wo saliya wu no mee cono we, pu yere di wa da ja be lee na we. ⁸ Lee wuu na piimu p'a naari na sahani ni puyee pyaa nidaan ni ge, pee keree da ga ja daan Kile mu we.

⁹ Yee kunni ya naari na sahani ni yiye pyaa nidaan ni we, ga Kile Munaa nidaan ni yee ya naari na sahani, bani Kile Munaa li wa yee funyo ni. Kirisa wo Munaa li ne sipya wemu funḡo ni we, weefoo ne Kirisa wo we. ¹⁰ Kirisa bu bye yee funyo ni, yee ceepuuro ti na ba xhu jurumu wu wuu na, ga Kile Munaa li na nii sicuumo kan yi mu, bani Kile ya yee jate sipyitiimee. ¹¹ Kile wemu w'a Yesu Kirisa ne na yeege xu ni ge, wee wo Munaa li bu bye yee funyo ni can na, wu na ba yee be wo ceepuuro ti ne na yeege xu ni. Wu na ba lee pye wu Munaa li gbɔɔɔ ni, lee lemu li wa yee zoloo pu ni ge.

¹² Lee wuu na na cebooloo, wee ya yaa na wuyee nidaan pyi nige we, bani jurumu foo ne nige wee na we. ¹³ Bani yi ba naari na sahani ni yiye pyaa nidaan ni y'a da ba xhu. Ga yee bu yi kapyegge niguuḡo ki na na ki yaha feefee Kile Munaa gbɔɔɔ ni, yee na ba nii sicuumo ta. ¹⁴ Bani Kile Munaa l'a piimu naha co ge, pee beeri ne Kile nagoo. ¹⁵ Bani Kile Munaa lemu yee ya ta ge, lee da ga yee pye buloo we, l'i wa da ga ba fyaara leje yi ni be we. Ga lee Munaa li l'a wee pye Kile nagoo. Lee gbɔɔɔ ni wee ya Kile pyi: «Wu To.» ¹⁶ Lee

Kile Munaa le l'a yi fiinne na yu wèe mu can na wù zoloo pu na, na Kile nagoo wèe jε.
¹⁷ Ayiwa, ma na jo wèe jε Kile nagoo, cen wemu jomεε w'a lo wèe mu ge, wu na ba wee kan wù mu. Wèe ni Kirisa w'a da ba wee ta shiizhan, bani wù bu da w'à pinne na gana ni wu ni, wù na ba pεεε be ta ni wu ni shiizhan.

N'a daa fεε tadaņa

¹⁸ Ne kunni ya dà li na jo kanhama pemu ni wèe wa nime ge, pee da ga já daanna ni jiga wo pεεε ke ni bada wε, kee kemu ki da ba bye wèe wogo ge. ¹⁹ Kile na ba wu nagoo pu pεεε ki she caņa kemu ge, Kile wo yaņmuyaaya yi bæeri y'a kee caņa ki sige kanha k'i nō.
²⁰ Kile wo yaņmuyaaya yi bæeri y'a pye kaņurjo baa wo fanha ki nōhō ni. Li ya ta taan yi ni yi pye mu wε, ga Kile ye pyaa k'a yi pye mu. Ga lee be na tadaņa wa sanha. ²¹ Bani caņa ka wa ma, Kile na ba wu yaņmuyaaya yi bæeri yeege xu bulooro ni. Kile nagoo p'a juwuuro temu ta, na bye puyε wuu, na pεεε kemu ta ge, yee yaņmuyō ye be na da kee ni. ²² Wèe ya li cε, fo na pa gbara nijaa na jo Kile wo yaņmuyaaya yi bæeri y'a zhiin kanhama keņe ni, ba layama jε wε. ²³ Yee yaņmuyō ye ye be wε, ga Kile Munaa l'a kan wèe piimu mu, na pye ba Kile wo niime wu nizhiime jε-ε ge, wèe be pu wa zhiin wù funyō ni. Caņa kemu Kile da ba wèe pye wu nagoo, wu wù ceepuuro ti yeege bulooro ti ni fεεfεε ge, wèe be pu wa kee caņa ki sige. ²⁴ Bani wèe ya shō, ga tee juwuuro te di jε tadaņa. Ga tadaņa kemu bæeri sipya ya jaa ge, kee jε nige tadaņa wε. Yaaga bæeri m'a jaa na xō ge, tadaņa ye nigin kee jε sanha ya? ²⁵ Ga, yaaga kemu ki jε wèe ya ki jaa-i ge, kee bu bye wèe tadaņa, wù na já luu gbo na kee sige.

²⁶ Wèe fanha bu jεε tuun wemu ni, mu Kile Munaa be ya wèe tεri. Wèe ya yaa na Kile jεeri keree kiimu na ge, wèeyε pyaa ya kee cε wε. Ga Kile Munaa l'a jεrεge pyi wèe mu ni shiinne ni, shiinne lemu li jε wèe da já li naha jo xhō-ε ge. ²⁷ Kile wemu w'a sipyii funyō keree bæeri cε ge, wee ya Kile Munaa fungōngō cε, bani Kile ya sipyii piimu pye fεεfεε ge, Kile Munaa ya jεrεge pyi pee mu, na be ni Kile jidaan ni.

Kile wo taanņεεge nigbōhō ke

²⁸ Wèe ya li cε jo Kile kaa ya dan sipyii piimu ni ge, keree bæeri k'a nōni pee na ge, Kile ma ba kee bæeri wo taxōgō pye nizaana pee mu. W'a pee yiri na be ni wu keree ki teņegana li ni. ²⁹ Kile ya fεnhε piimu naha bulo na pye wu sipyii ge, w'a pee keree teņe xō, na pee pye ba wu Ja wu jε wε, kōnhō wee Ja wu bye nizhiime wu cebooloo nijehemεε niņe ni. ³⁰ Sipyii piimu wo keree w'a teņe ge, w'a pee yiri. Ba w'a pu yiri wε, na pu jate be sipyitiimeε. Ba w'a pu jate sipyitiimeε wε, na nōrō taha be pu na.

³¹ Ayiwa ni li wa mu, yeke w'à da jo sanha wε? Kile bi jε ni wèe ni, jōgō na já sanha wèe na wε? ³² Kile ya ta juņō jaari wu Ja wu na wε, ga na wu pye saraga wèe bæeri wuu na. Ayiwa nakaara baa, Kile na ba yaņmuyō yi bæeri kan wèe mu ma ni wu Ja wu gbōrō ni. ³³ Kile ya piimu naha bulo ge, jōgō wu d'a já pee jaagi wε? Wa shishiin be wε, bani Kile w'a pu pye sipyitiimeε. ³⁴ Lee wuu na wa shishiin da ba já pu jaagi wε, bani Yesu Kirisa ya xu, lee ye be wε, w'a jε na foro xu ni. Wu nidεenge ki wa saanra tatεenge ki ni Kile kanige cε na Kile jεeri wèe mu. ³⁵ Leke li da já wèe waa laha Kirisa wo taanņεεge ke na wε? Nakpaan ge, kelee fyaara, kelee kanhama, kelee xuugbōhō, kelee funmō fεεε, kelee farati, kelee gbuuro ge? Le la shishiin wa da já wèe laha Kirisa na wε. ³⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε na:

«Kile, mu wuu na
 p'a wèe shaa tuun bæeri ni di gbo;
 p'a wèe wii ba dubyaa jε wε,
 piimu ya yaha gbo kaa na ge.»*

³⁷ Ga, pee kanhama pu bæeri funņō ni, wèe pu jε can can na se tavεε pee, wù taanrafōo Kile gbōrō ni. ³⁸ Ne dà li na jo wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, yafiin da ga já wèe waa laha Kile wo taanņεεge ki na wε: Melekεε yoo, jinaa yoo, sefεεε tatii be yoo, nime wo yaņmuyō ye yoo, cabaya woyo ye yoo, ³⁹ fugba yaņmuyō fanha woyo ye yoo, niņe

* 8:36 Zaburuu 44:22

yaŋmuyɔ fanha woyo ye yoo, Kile wo yayaaga ka shishiin wa da já wèe waa laha Kile wo taanɲeege ki na we. Wù Kafɔo Yesu Kirisa keɲe kurogo Kile ya kee taanɲeege ke she wèe na.

9

Kile ya Izirayeli sheen naha bulo na pye wu sipyii

¹ Can ye pyaa ne yu me, yi wa kafineye we, bani Kirisa wo ne ne. Ne li ce be na zo wu na Fefere Muna li gbɔɔro ni jo can ne yu. ² Ne naha ke beeri k'a tanha xuuni, ne zo wu be d'a tanha tuun beeri ni ³ na cebooloo Izirayeli sheen pu wuu na. Bani ali ne nehe da ba laɲi pu tege, na waa laha Kirisa na, kɔnhɔ pee di shɔ, ne bi da zo lee na. ⁴ Pee Izirayeli sheen pee Kile ya pye wu nagoo, na wu nɔɔro wu taha pu na, na kariɲeege nɔmehɛe lo pu mu, na saliya wu kan pu mu, na wu pelegana she pu na, na nɔmehɛe be lo pu mu. W'a kii beeri pye pu mu. ⁵ Lee beeri kadugo na, pee ni wù sefelee p'a foro. Sipyii wo kabaja y'ri, pee ni Kirisa be ya foro. Kile wu ne wii, na ne yaŋmuyɔ yi beeri ɲuɲɔ ni. Kile w'a belee tuun beeri ni! Amiina.

⁶ Ayiwa, lee wa li shee na Kile ya nɔmehɛe kiimu lo ge, na kee ya ɲeri ɲuɲɔ baa we de! Bani piimu beeri p'a foro Izirayeli shi wu ni ge, pee beeri ne Izirayeli nagoo ye pyaa pyaa we. ⁷ Piimu beeri p'a foro Ibirayima ni ge, pee be beeri ne Ibirayima nagoo puyɛ pyaa pyaa we. Bani Kile ya li she Ibirayima na na: «Ishaaga ye ni ma kadugo nagoo p'a da ba foro.»* ⁸ Lee ya li shee na nagoo piimu sipyii ya daa sipya wo nidaan funɲɔ ni ge, pee ne Kile nagoo we. Ga piimu p'a se Kile wo nɔmɛe li funɲɔ ni ge, pee pu ne Ibirayima wo nagoo puyɛ pyaa pyaa. ⁹ Bani yemu Kile ya jo wu nɔmɛe li ni ge, yee yi wa me na: «Ne na ba guri ba yee la nime tashiin. Wee tuun we ni Sara da ba ja ta.»*

¹⁰ Ayiwa, lee ye be we, ga mu l'a pye Erebeke be shizhaa na, wee wemu w'a yere ɲmamaa yacere na wù tole Ishaaga mu ge. ¹¹ Na laa li ta li sanha se pya wa wu ta kasaana kelee kakuunɔ pye we, a Kile di jo ni Erebeke ni, kɔnhɔ Kile ye pyaa bi giin di wemu naha bulo na be ni wee Kile keree gbegelegana ni ge, l'i bye mu. Li ganha bu da bye sipyii wo kapyegɛe baraga ni we, ga l'i bye na be ni Kile ye pyaa nidaan ni. ¹² A Kile di Erebeke pye: «Cuunvɔo wu w'a da ba bye nahafɔo wu ɲuɲɔ ni.»* ¹³ Ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na: «Ne Yakuba naha bulo, ga na Ezawu yaha wà.»*

Kile ya sɔɔ na shi wusama be naha bulo

¹⁴ Ayiwa, ta wèe na já jo na katiibaagaa ki wa Kile ni ge? Bada! ¹⁵ Bani Kile ya Kile tudunmɔo Musa pye:

«Ne bu jo ne ɲuɲɔ ɲaari sipya wemu na,
wee na n'a da ɲuɲɔ ɲaari.
Ne bu jo ne ɲuɲɔ peɲi ni sipya wemu ni
wee ni n'a da ɲuɲɔ peɲi.»*

¹⁶ Lee na sipya nidaan kelee wu kapyegɛe da já Kile pye wu ɲuɲɔ ɲaari wu na we. Ga wuyɛ pyaa wo nidaan funɲɔ ni Kile ya ɲuɲɔ ɲaari sipya na. ¹⁷ Kile Kafila wu ni Kile ya yi jo Farawɔn* mu na: «Lemu ye kaa na ne mu teɲe saanra ti na ge, lee li wa me. N'a da ma taga na sefeere ti she, kɔnhɔ na mege k'i nɔ ɲiɲe ki kabaya yi beeri na.»* ¹⁸ Lee na Kile kunni bu jo wu ɲuɲɔ ɲaari wemu na, wee na w'a ɲuɲɔ ɲaari. Wu bu jo wu wemu nige waha, w'a kee be waha.

¹⁹ Pii na ba jo na: «Ayiwa ni li ne mu, naha na Kile di sipyii jaagi sanha we? Joɲɔ wu d'a já zhe Kile nidaan ni we?» ²⁰ Ayiwa, mu wemu w'a ye yu ge, mu sipyitiime, mu di ne naha, fo mu w'a Kile kaala we? Ta puuro shɔo na já li yaavɔo pye: «Naha na ma da na yàa

* 9:7 Zhenɛzi 21:12 * 9:9 Zhenɛzi 18:10,14 * 9:12 Zhenɛzi 25:23 * 9:13 Malaki 1:2-3 * 9:15 Ekizode 33:19 * 9:17 Farawɔn: Wee ninumɔo wu ne Farawuna. Saan beeri w'a tiin saanra ti na Misira ni ge, wu mege na bye Farawɔn. * 9:17 Ekizode 9:16

le yaagana le na we?»²¹ Ta cogo faanrivɔɔ wogo be ki je wu cogo we? Wu bu jo wu peewa shɔɔ yaa, kelee shɔtiire, lee w'a da yaa ni wu cogo ke ninuɔɔ ni.

²² Ayiwa, Kile funɔɔ ya pye na wu loyire ni wu sefeere ti she. Lee wuu na, piimu p'a wu luu yirige, pee d'a keme yaha gyeegei kaa na ge, w'a luu gbo pee taan fo xuuni. ²³ Ayiwa, w'a nuɔɔ jaari we piimu be na, na we gbegele na yaha wu nooro wu kaa na ge, wu bu jo wu wee nooro we nijeheme she we be shizhaa na, ta yee kajuu wa yee ni? ²⁴ Bani we pu je wu sipiyirilee, wu ya ta we yiri na foro Yawutuu pu wo shi wu ye nigin ni-i de! W'a we yiri na foro shi wusama be ni. ²⁵ Yee y'a jo Kile tudunmɔɔ Oze wo Kitabu wu ni na Kile ya jo na:

«Piimu bye ne sipyii taashiine li ni we,

ne na ba pee yiri <na sipyii>.

Shi wemu kaa bi dan ne ni-i ge,

ne na ba wee yiri <na taanjiinee.>»*

²⁶ «Xuu wemu ni p'a pu pye ge na:

<Yee je ne sipyii we.>

Pu na ba yiri wee xuu wuye pyaa ni na:

<Kile jii wo wuye pyaa wo nagoo.>»*

Kile ya yemu jo Izirayeli nagoo shizhaa na ge

²⁷ Kile tudunmɔɔ Ezayi be ya jo ni mujuugboɔ ni Izirayeli nagoo shizhaa na na:

«Ali Izirayeli nagoo jehhe jehhe

ba suumɔ lɔhɔ jo gbazhenhe je we,

lee be na sipyii nigin nigin ye pu da ba nuwuuro ta.

²⁸ Bani Kafɔɔ ya kiiri wemu gbegele ge,

wu na ba wee kiiri wu beeri kon tovuyo na,

na wu xo feefe kon ki sipyii pu na.»*

²⁹ Kile tudunmɔɔ Ezayi ya fenhe yi jo be sanha fo taashiine ni na:

«Kile-gbɔtabaaga da bye wu ya nuɔɔ jaari we na,

na pii yaha wa wu sefe pu ni we,

wee bi da xho feefe,

ba Sodomu kulo li sipyii p'a pye we.

Wee bi da bye

ba Gɔmɔri sheen ya pye we.»*

³⁰ Ayiwa, shi wusama wemu w'a pye wu jate ya no tiime koo li zha wu na-e ge, Kile ya pee jate sipyii piimu p'a tii ge. Pu n'a daa wu gbɔɔ ni p'a pee tiime pu ta. ³¹ Na ta Izirayeli nagoo di bi la le puye ni, konho p'i bye sipyitiime Kile wo saliya wu koo li jaari wu funɔɔ ni. Ga pu ya lee ta we. ³² Naha na we? Bani Izirayeli nagoo pu ya tiime pu sha n'a daa gbɔɔ ni we. Pu bi giin na pee wo kapyegge ki da pee pye sipyitiime. Lee funɔɔ ni a p'i guruɔ to «ke kagerenje ke» na. ³³ Ma na jo ba l'a ka kee kagerenje ki shizhaa na kagana lemu na we na Kile ya jo:

«Li wii, kagerenje ka ne yaha Siyon kulo li ni,

sipyii na ba guruɔ kemu na ge.

Ki na ba sipyii shaan.

Ga, sipya wemu bu da kee na,

Kile da ga ba weefɔɔ noho yaha bada we.»*

10

¹ Ayiwa na cebooloo, kaa lemu l'a sii ne wo jidaan, ni lemu na ne Kile jeri Izirayeli sheen mu ge, lee li wa me nago Kile wu pu nuɔɔ wolo. ² Bani ne wa li seeri jo luu wa pu ni Kile keree na fo xuuni, ga li fungangɔ feere di je pu mu we. ³ Pu ya ta Kile wo tiime

* 9:25 Oze 2:1,25 * 9:26 Oze 1:10 * 9:28 Ezayi 10:22-23 * 9:29 Ezayi 13:19; Zheremi 50:40 * 9:33 Ezayi 8:14; Ezayi 28:16

pu ce we, a p'i ganha na giin p'i puye pye sipyitiime. Pu ya ta kuu Kile wo tiime pu mu we. ⁴ Kirisa w'a saliya wu keree ki beeri no fa, kontho sipyaa sipya w'a da wu na ge, Kile di weefoo jate sipyitiime.

Sipyaa sipya w'a da Yesu na ge, wee na ba nuwuuro ta

⁵ Ayiwa, lemu li da ja sipya pye ma jate sipyitiime saliya wu baraga ni ge, Kile tudunmoo Musa ya lee jo na: «Sipyaa wemu w'a saliya wu beeri koo naari ge, weefoo na ba ni sicuumo ta.» ⁶ Sipya na ja tiime pemu ta n'a daa gbawo ni ge, l'a ka na ma ba pee kaa yu, «Nunjo wa li na m'a maye yegee we na: «Jogoo wu d'a ba dugi di zhe fugba wu ni we?» (Lee kori ne kanna Kirisa m'a zhaa di dirige.) ⁷ Kelee «Jogoo wu d'a ba digi ni ne ki nathadaan we?»» (Lee kori ne kanna Kirisa m'a zhaa di yirige xuu pu te ni di durogo.) ⁸ Ayiwa, yee Kile Kafila wu d'a jo we? W'a jo na: «Jomoo pu wa ma taan, pu wa ma no na, pu wa ma zo wu be na.» ⁹ Pee Jozaama pe wee ya yu sipyii pu mu jo pu da Yesu na. ⁹ Ma bu yere li na, na yi jo ma no ki ni na Kafoo wu ne Yesu, na da be li na ma zo wu na, na Kile ya wu ne na yeege xu ni, ma na ba sho. ¹⁰ Bani na da Yesu na ma zo wu na, lee funjo ni Kile ya sipya jateni sipyitiime. Ma bu yi jo ma no ki be ni, w'a ma nunjo wolo. ¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa sipya w'a da Kile na ge, wu da ga ba weefoo shiige bada we.» ¹² Lee wuu na, Yawutuu yoo, shi wusama yoo, pu beeri ne nigin. Kafoo nigin wu ne pu beeri Nunjoo. Piimu beeri p'a wu mege yiri ge, w'a saama ni ne heme pyi pee beeri mu. ¹³ Bani li wa Kile Kafila wu ni na: «Sipyaa beeri w'a Kafoo mege yiri ge, weefoo na ba nuwuuro ta.» ^{*}

¹⁴ Ga yirigana leke na p'i da ja wu mege ki yiri, na ta pu ya da wu na-e we? Dii p'i da ja da wu na, na ta pu ya wu kaa logo-e we? P'a wu kaa logo dii ni pii ya Kile Jozaama pu yere li pye pu mu-i we? ¹⁵ P'a ja Kile Jozaama pu yere li pye pyegana leke na we? Fo pu bu pii tun, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Piimu p'a ma ni jomoo nizaama pu ni ge, pee pama ya no xuu wu beeri ni.» ^{*}

¹⁶ Lee be na sipyii beeri ya ta soo pee Kile Jozaama pu na we. Yee Kile tudunmoo Ezayi be ya fenhe jo na:

«Wu Kafoo, jogoo wu da da
wee wo jomoo nizaama pu na we?» ^{*}

¹⁷ Ayiwa, Kile Jozaama pu wo logo funjo ni n'a daa ya daa. Pee Jozaama pe, Kirisa kaa pee ya yu. ¹⁸ Ayiwa ne jo, li bu da mu, ta Izirayeli sheen pu ya pee Jozaama pu logo we? P'a pu logo co! Bani li wa Kile Kafila wu ni na:

«Pe jomoo pe ya no
ni ne ki beeri na.
Pe jomoo pe ya no
fo koo ki kabaya yi beeri na.» ^{*}

¹⁹ Ayiwa, n'a da yi jo sanha jo ta Izirayeli sheen ya jomoo pu naha ce ta? Kile tudunmoo Musa ya fenhe li she na Kile ya jo na:

«Yee ya shi wemu wii yafiin be-e ge,
ne na ba wee keree ne pen le ne yee ni.
Shi wemu yee ya wii fungoo baa fee ge,
ne na ba wee shi we wo
keree pye yee mu loyire.» ^{*}

²⁰ Lee beeri kadugo na Kile tudunmoo Ezayi ya lowaa ta na li she sanha na Kile ya jo na:

«Piimu bye pu ya ne shaa-i ge,
pee ya ne na.
Piimu p'a pye pu ya kaa la shishiin shaa
di je ne shizhaa na-e ge,
ne naye she pee na.» ^{*}

^{*} 10:5 Levitike 18:5   ^{*} 10:8 Duterenome 30:14   ^{*} 10:11 Ezayi 28:16   ^{*} 10:13 Zhoueli 2:32 kelee Zhoueli 3:5   ^{*} 10:15 Ekizode 33:19   ^{*} 10:16 Ezayi 53:1   ^{*} 10:18 Zaburuu 19:5   ^{*} 10:19 Duterenome 32:21   ^{*} 10:20 Ezayi 65:1

²¹ Ga Kile ya jo Izirayeli sheen shizhaa na na:
 «Ne na keye sanha yaha
     shi wa mu fo na she caña jii li xə
 Niwewagaa sipyii pu jne pii
     ni n'a she fεε.»*

11

Kile ya ta Izirayeli sheen wá fεεfεε we

¹ Ayiwa ne jo, ta Kile ya wu sipyii pu wá fεεfεε? Bada! Bani Izirayeli shen ne be jne, Ibirayima kadugo pya wa, na foro Benzhamε wo kpəon li ni. ² Sipyii piimu jaha Kile ya bulo fo taashiine li ni ge, wu ya ta pee wá we. Kile tudunməo Eli ya Kile jεeri Izirayeli sheen feni jεerigana lemu na ge, yemu Kile Kafila w'a jo yee shizhaa na ge, ta yee sanha yee kalaa we? ³ W'a jo: «Wu Kafəo, p'a mu tudunməo pu gbo, na ma saraya yi tawoloyo yi be ja. Ne ye w'a kori, p'i wa giin p'i ne be gbo.»* ⁴ Ga dii Kile d'a wu jəo shə we? W'a jo: «Namaa kabəfoŋəo gbarashuun (7.000) ne yaha naye mu. Wee wa shishiin sanha nuguro sin ja yapereε Baali fεε ni we.»* ⁵ Mu li wa nijaa wo caña jii le be ni, Izirayeli nagoo pusamaa nigin nigin wa wə, Kile ya piimu jaha bulo na saha ni wuye pyaa wo niime wu ni ge. ⁶ Ayiwa, Kile bi ta w'a pee jaha bulo na saha ni wuye pyaa wo niime wu ni, wee tuun wu ni lee ya foro puyε pyaa kapyegeε ni-i de! Ni lee be we, niime wu da já bye nige niime we. ⁷ Y'i wa dii we? Lemu Izirayeli sheen ya zhaa ge, pu ya lee ta we. Ga Kile ya piimu jaha bulo ge, pee ye p'a lee ta. A sipyii pusamaa niwegee di waha. ⁸ Ma na jo ba l'a ka kagana lemu na Kile Kafila wu ni we na:

«Kile ya pu zəloəo fungənyəo tə;
     w'a fanfanga pari pu jii na
     na pu niwegee tə

fo na pa nəo nijaa na.»*

⁹ A saannaa Dawuda be di jo:
 «Kaleŋεε yaligee kii p'a li ge,
     kee ki pye pu co co tifuuyo,
 ni pu co co mεεε,
     ni pu jugyεεgi yaaya,
 kənhə p'i lee wo saraa ta.

¹⁰ Fanfanga ki pari pu jii na,
     kənhə pu ganha ba jaa we!

Kile wu pu tikunŋəo kuri yaha tuun beeri ni!»*

Shi wusama ya juwuuro ta

¹¹ Ayiwa ne jo, Izirayeli sheen ya kurunəo ge, ta p'a to fεεfεε? Ahayi de! Ga pee wo piinŋe ki funŋəo ni shi wusama ya juwuuro ta, kənhə wee shi we wo jεpεen di jε Izirayeli ni. ¹² Ayiwa, ni Izirayeli wo piinŋe k'a pye kanunəo a koŋə sipyii di kuduun nigbə ta, ni pu dirige w'a shi wusama pye w'a kuduun nigbə ta, wee tuun wu ni pu beeri ba jεeri, na guri pa Kile mu do? Ta lee da bye kagbəo na toro kisanjaa beeri tən we?

¹³ Yee piimu pu jne shi wusama sipyii ge, yee ni ne w'a yu nime. Kile w'a ne pye tudunmo shi wusama mu, a ne be shiin di gbəorəo taha na labye wu na. ¹⁴ Kənhə lee bu da li na já bye, jεpεen di jε ne wo shi wu sipyii pu ni, fo p'i jεeri kənhə pii di shə pu ni. ¹⁵ Kile na pu yaha kabanugo, a lee di bye kanunəo na be le koŋə sipyii ni Kile te ni. Wee tuun wu ni Kile ba səo pu na sanha, na pu yaha pu talege ni do? Ma ce lee na ba bye kakanhana de, ma na giin wa w'a jne na foro xu ni! ¹⁶ Shinmashiime wu bu gan xə Kile mu, wusama beeri ya pye fεεfεε. Tige niŋe bu bye fεεfεε, ki geye yi beeri yi jne fεεfεε.

* 10:21 Ezayi 65:2   * 11:3 Saannaa 19:10,14   * 11:4 Saannaa 19:18   * 11:8 Dutεrenəme 29:3   * 11:10 Zaburuu 69:23-24

¹⁷ Izirayeli nagoo pu jε ba oliviye tige jε wε. A Kile di ki geye ya kɔn laha wà, na mu sogi wà ka takɔngɔ ni, mu shi watii shen, mu wemu wu jε sige wo oliviye tige geje ge. Kee oliviye tige ki wo niye y'a tɔn pemu taa ge, a pee di ganha na mu be jɔ shaa. ¹⁸ Lee wuu na, oliviye geye yemu p'a kɔn ge, ma ganha ba jɔsanga pyi yee na wε. Kee tabaara fungɔngɔ ke bu digi ma mu, m'a yaa na li ce na mu ya ta yere ni niye yi ni-i de, ga niye yi y'a yere ni mu ni. ¹⁹ Ma na ba ne pye na: «Ta pu ya yee geye yi kɔn laha wà, kɔnhɔ p'i ne sogi yi takɔngɔ ki ni wε?» ²⁰ Nakaara baa! Yi n'a daa baara wuu na p'a yi kɔn laha wà, na mu sogi wà yi tege ma n'a daa wuu na. Ga ma ganha ba jɔsanga pyi wε, ta fyagi Kile na! ²¹ Bani Kile bu bye wu ya ta jɔngɔ jaari oliviye tige see see wogo ki geye yi na wε, wu da ga ba jɔngɔ jaari mu be na wε. ²² Kile ya wu saama pu sheε, na wu fariya wu be sheε shegana lemu na ge, yi lee wii: Piimu p'a wu koo li yaha ge, w'a wu fariya wu she pee na, na wu saama pu she mu na. Ga fo ma be bu gori yaha pee saama pe ni, lee be wε, pu na ba ma be kɔn laha wà. ²³ Izirayeli sheen be bu pu n'a daa baara ti koo yaha, Kile na ba pu sogi sanha pu talege ni, bani se wa Kile ni na kuri pu sogi sanha. ²⁴ Mu kunni ya kɔn laha sige oliviye tige na, na ba sogi oliviye see see wogo ki na, na ta mu ni kee di jε tinuyo wε. Pee piimu pu jε oliviye see see wogo ki geye yi ge, ta yee sogomɔ da ba daan sanha xuuni yiye pyaa wo tige ki na wε?

Izirayeli na ba juwuuro ta caja ka

²⁵ Ayiwa na cebooloo, ne funɔ ki wa y'i le Kile kaɔmɔhɔnɔ le ce nime, kɔnhɔ yi ganha ba yiye wii fungɔnyɔ fεε wε. Izirayeli sheen pii wo niwegee k'a waha, kɔnhɔ shi wusama wo sipyii piimu naha Kile ya bulo ge, pee beeri di fenhe juwuuro ta. ²⁶ Mu Izirayeli sheen pu beeri da ba shɔ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wε, na Kile ya jo na:

«Siyɔn kulo li ni Shɔwɔ w'a da ba foro,
wu na ba Yakuba nagoo pu nahama pu xɔ.

²⁷ Lee wa karijεεge jɔmεε ne ni pu te ni,
ne ba pu wo jurumu wu jɔgɔ laha wà tuun wemu ni.»*

²⁸ Ayiwa, Kile wo Jozaama pu wo kabaɔa na, Izirayeli y'a pye Kile wo pεen, a yee wo kuduun di foro lee ni. Ga naha bulooro ti wo kabaɔa na, pee kaa l'a dan Kile ni pu sefelee pu wuu na. ²⁹ Bani Kile bu yaaga kemu kan, wu ya kee shuu nige wε. Wu bu ma yiri, w'a ma yiri. Kile ya wu jɔmεε jeri wε. ³⁰ Yee bi ta Kile jɔmεε co taashiine li ni wε. Ga nime, Kile ya jɔngɔ jaari yee na, na li kaɔngɔ pye Izirayeli sheen ya Kile jɔmεε yaha. ³¹ Mu Izirayeli sheen ya Kile jɔmεε li yaha nime lee yahagana li na, kɔnhɔ Kile di jɔngɔ jaari yee na. Ga ba Kile ya jɔngɔ jaari yee na wε, mu w'a da ba jɔngɔ jaari pu be na. ³² Bani Kile ya sipyii pu beeri yaha jɔmεεyahana li wo fanha ki nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu jɔngɔ jaari pu beeri na.

Kile wo tehene baa sefeere te

³³ Ee! Can na tehene jε Kile wo naafuu fεere te,
ni wu fungɔngɔ fεere te,
ni wu laje wu na wε!

Wu kiiri keree k'a ye
sipya fungɔngɔ fεere na na kanha!
Sipya da ga já wu keree pyegaɔaa ce wε!

³⁴ «Jɔgɔ wu d'a Kafɔ fungɔngɔ ce wε?
Jɔgɔ wu d'a pye wu yerivɔ wε?

³⁵ Jɔgɔ wu d'a fenhe yaaga kan wu mu,
kɔnhɔ wu ba kee foo tɔ wε?»*

³⁶ Bani yaɔmuyo yi beeri y'a foro Kile ni.
Yaɔmuyo yi beeri yi jε wee gbɔɔrɔ ni.
Yaɔmuyo beeri yi jε wu woyo pεeɔe k'a deri
wu mege na tuun beeri ni, tehene baa! Amiina.

* 11:27 Ezayi 59:20-21; Zheremi 31:33-34 * 11:35 Ezayi 40:13; Zheremi 23:18

12

Naarigavono

¹ Lee wuu na na cebooloo, Kile ya nijaara temu ta wèe na ge, tee wuu na n'a yi jæeri jo yi yiye bæeri kan Kile mu ba saraga jñi wogo jε wε, kemu ki jε fεεfεε ge. Lee l'a dan Kile ni, lee li jε bε sanha Kile-pεεηε ki see see wogo. ² Yi ganha bu yi kapyegee yaha ki pinne nige ni ke koηə ke wogoo ni wε. Ga yi yi yahagana li jæri na saha ni yi fungoηgə fεεre nivəɔ ti ni, kənhə Kile jidaan nijemε wemu w'a taan, wemu jə k'a fa ge, y'i wee cε shəənri.

N'a daa fεε ya yaa p'a labye pyi shiizhan

³ Kile ya niime wemu kan nε mu ge, wee gbəɔɔ ni n'a da yi jo yi bæeri nigin nigin mu jo wa shishiin ganha da wuyε pεle di doru wu jηηə kana tən wε. Ga n'a daa we Kile ya kan yi bæeri nigin nigin mu ge, yi yiye tirige, y'i da wee wo jηηə kana wo keree pyi. ⁴ Sipyə bæeri ceepuuro ti jε ni yatenyε nijehεye ni, ga yatengε ka bæeri ni ki nibyii li jε. ⁵ Mu wèe bε ya jεhε, ga wèe bæeri di jε ceepuuro nigin Kirisa wo karijεεge ki ni. Wèe bæeri nigin nigin wu jε wu ceepuuro ti yatenyε ya. ⁶ Loolodahaa kiimu Kile ya kan wèe mu na bε ni wu niime wu ni ge, kee tuuyo ya jεhε, kənhə wèe di da Kile wo labye wu pyi ni kee ni. Li bi jε na Kile tuduro pyi, ta tee pyi ni ma wo n'a daa wu jηηə kana li ni! ⁷ Li bi jε na kapyenεε pyi ma sipyijnii mu, ta kee pyi! Ma wuu li bi jε na sipyii kalaa, la le mayε ni ma da pee kalaa! ⁸ Wemu w'a Kile Kafila yεre pyi ge, weefəɔ w'a lee pyi! Wemu jε sipyii kanvəɔ ge, weefəɔ w'a sipyii kaan ni funvahaηa ni! Wemu wu jε jahagbaa fεεre na ge, weefəɔ w'a tee pyi xuuni! Wemu wo loolodaa li jε na jηηə jaari ge, weefəɔ w'a lee pyi ni fundanga ni!

N'a daa fεε ya yaa na jaari taanηεεge ni

⁹ Yi ganha ba yi taanηεεge pyi ni shuun shuun juuro ni wε! Yi kakuuηəɔ yaha k'i bye yi tanhaηa keree, y'i nəɔ yaha xuuni kasaηaa na y'a byi! ¹⁰ Y'i daan ni yiye ni xuuni ba cebooloo jε wε! Yi da yiye shaanri gbəɔɔ daha na yi sipyijnii na! ¹¹ Yi la le yiye ni, yi ganha bu da bye saa fεε wε! Yi da kapyenεε pyi Kafəɔ mu ni yi zəɔɔ pu bæeri ni! ¹² Yi fundanga ta yi tadaηa ki wuu na, yi pye kanhama sorovεε, y'i saməhəɔ le yiye ni jεrege feni! ¹³ Y'a n'a daa fεε cebooloo pu tεri pu da pu mago keree yari, yi da nabuun bε tirige! ¹⁴ Piimu p'a yi kana ge, yi da duba pyi pee mu! Y'a duba pyi, yi ganha ba laηi pyi wε! ¹⁵ Piimu pu jε fundanga na ge, y'a fundanga pyi ni pee ni shiizhan, piimu p'a mεhεε suu ge, y'a mεhεε suu ni pee bε ni! ¹⁶ Yi yi fungənyə yaha y'i bye ninuyə, yi ganha bu da tabaara yaha ti jé yi ni wε! Ga piimu p'a puyε tirige ge, yi fara pee na! Yi ganha ba yiye wii fungənyə fεε-i dε!

¹⁷ Wa bu kakuunə pye wa na yi ni, yi ganha bu kakuunə la taga lee kakuunə le foo to wε! Yi la le yiye ni yi da kasaηaa pyi sipyii pu bæeri naha tən! ¹⁸ Yi la le yiye ni y'i da yi se bæeri pyi, kənhə janiηε di bye yi ni sipyii pusamaa bæeri tε ni, lee bu da li na da já bye! ¹⁹ Na taanjiineε, yi ganha ba yi loyirigee niine wε, ga yi lee yaha Kile keηε ni! Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Nε w'a da ba yee wo loyirigee ki kəri,
na pu wo jurumu wu foo tə pu mu.

Kafəɔ Kile w'a jo mu.»*

²⁰ Kile Kafila w'a li she sanha na:

«Ma bu ma pen kuugo wo ja,
wu kan wu li,
ma bu wu waga wo ja,
wu kan wu gba.

Ma ba lee pyi,
l'a bye kanna naganhaa

* 12:19 Taleyεε 20:22

m'a dæri wu juŋɔ ni.»*

²¹ Ma ganha bu kakuuyo yaha yi ma tɛhɛnɛ ta wɛ, ga la le mayɛ ni m'a se ta kakuuyo yi na kasaŋɔa wo bye funŋɔ ni.

13

N'a daa fɛɛ ya yaa na kuu fanhafɛɛ mu

¹ Ayiwa, sipyii bæeri ya yaa na kuu fanhafɛɛ mu, bani fanha ka shishiin jɛ kemu ya foro Kile ni wɛ. Piimu pu jɛ fanhafɛɛ pu ge, Kile w'a pu tɛɛ. ² Lee na sipya wemu w'a fanha jɔmɛɛ she ge, Kile jɔmɛɛ weefɔɔ ya she. Piimu shiin pu wa fanha ki jɔmɛhɛɛ shege ge, Kile wo kiiri wu pee wa gilee na zhaan puyɛ juŋɔ ni. ³ Ma ba kasaŋɔa pyi, mu kafyana juŋɔ jɛ fanha na wɛ. Ga ma ba kakuuŋɔɔ pyi, lee li da ma pye ma na fyagi fanha na. Ma funŋɔ bi jɛ nago ma ganha ba fyagi fanha na wɛ, wee tuun wu ni ta kasaŋɔa pyi. Ma ba kasaŋɔa pyi, fanha ki na da ma sɔni. ⁴ Labye wemu fanhafɛɛ p'a byi ge, Kile mu p'a wu pyi yeeyɛ pyaa ki wo laŋɔ kaa na. Ga ma bu kakuunɔ pye, ta fyagi pu jaha na dɛ, bani yalɔyɔ ye yi wa pu mu ge, yee wa pu mu tawaga ni wɛ. Kile wo labye p'a byi. P'a kakuubyii wo kakuuyo yi fɔhɔɔ tɔni pu mu, na pu kuuni. ⁵ Lee wuu na y'a yaa na kuu fanha ki mu. Fanha k'a kanhama pemu nɔni yi na ge, yi ganha bu guu ki mu pee wo jii fyaara ye wuu na wɛ, ga yi kuu pu mu. Bani y'a li cɛ yi zɔlɔɔ pu na na kasaana li jɛ lii.

⁶ Lee wuu na bɛ yee ya munaa pɛrɛmɛ kaan. Bani Kile wo kapyebyii pu jɛ fanhafɛɛ. P'a puyɛ pɔ wee labye we kaa na. ⁷ Ayiwa, sipya wemu ya yaa ni lemu ni ge, y'a lee kaan wee mu. Wemu w'a munaa pɛrɛmɛ pu shuu ge, y'a pee kaan wee mu. Wemu w'a katahanɔa ki wo wari wu shuu ge, yi da wee bɛ kaan wee mu. M'a yaa na fyagi wemu na ge, ma da fyagi wee na. M'a yaa na gbɔɔɔ tɛri wemu na ge, ma da gbɔɔɔ tɛri wee na.

*Taan*jɛɛge ya yaa na pye n'a daa fɔɔ ni wu sipyijii tɛ ni

⁸ Ayiwa, kaa lemu wo foo l'a yaa na pye yee na ge, lee jɛ yi sipyijii wo taanɛɛge. Sipya wemu wo sipyijii kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ w'a Kile wo saliya wu bæeri jɔ fa. ⁹ Bani saliya wu jɔmɛhɛɛ kiimu k'a yu na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye wɛ, ma ganha ga sipya gbo wɛ, ma ganha ga nagaara pye wɛ, ma ganha ga jii yege wa yaaga feni wɛ,» kee jɔmɛhɛɛ kee, ni saliya wu jɔmɛhɛɛ kisaŋɔa bæeri ki wa le jɔmɛɛ nigin we funŋɔ ni na: «Ma sipyijii di daan ma mu ba mayɛ pyaa ki jɛ wɛ.» ¹⁰ Ma sipyijii bu daan ma mu, mu da ga kakuunɔ pye wu na wɛ. Lee wuu na ma sipyijii bu daan ma mu, Kile wo saliya wu bæeri koo m'a jaari.

Na foro womɔ wo keree ki bæeri ni

¹¹ Ayiwa, y'a yaa na pe jomɔ pe jatɛni, bani tuun wemu ni wu jɛ nime ge, yiye pyaa k'a wee cɛ. Yi jɛduun w'a nɔ nime jɔmunumɔ pu na, bani caŋa jii lemu ni wɛɛ ya dɔ Yesu na ge, juwuuro ti wo caŋa jii l'a wɛɛ tɛɛɛ nime na toro lee caŋa jii le na. ¹² Piige ki jɛri w'a toro dɛ! Nimugujɔ w'a tɛɛɛ. Kapyeguujɔɔ kiimu bæeri w'a byi womɔ ni ge, wu kee bæeri jɔ yaha fɛfɛɛ, wu gbegele wu da jaari kpɛnge ki na. ¹³ W'a yaa na wu naarigana li tii, na li fiinɛ ba w'a keree pyi caŋa ni wɛ. Wu ganha bu da wuyɛ yaha ligbɔhɔ ye na di kasa ye wɛ. Wu da wuyɛ kasɛri singbaa na, ni dɔdɔɔɔ, ni kaakaara, ni yokɔɔnɔ, ni jɛpɛɛn. ¹⁴ Yi Kafɔɔ Yesu Kirisa le yiye na ba fadenɛ jɛ wɛ, yi ganha bu ceepuuro la keree jaha tɛɛ wɛ.

14

Wu ganha ba wu cebooloo jaagi wɛ

¹ Piimu wo fanha k'a cɛɛ n'a daa ni ge, yi sɔɔ pee bɛ na, yi pu co jɔ! Yi ganha ba zɔjuuro pyi wɛ! ² Sipyii pii wa dɔ li na na jɔyaliye bæeri yi jɛ niliye. Ga piimu wo fanha k'a cɛɛ n'a daa ni ge, pii wa pee ni, pee ya li ta na faa yaŋmuyɔ ye y'a yaa na li. ³ Piimu p'a jɔ yaliye yi bæeri li ge, pee ya yaa p'a pii pu fanri wɛ, piimu pu jɛ pu ya yi bæeri li-i

* 12:20 Lee kɔri jɛ: Ma ba kasaŋɔa pyi ma pɛɛn na, kakuuŋɔɔ kiimu p'a byi ma na ge, kee na pu pye p'a shiige. Ekizode 23:4-5; Talɛɛɛ 25:21,22

ge. Piimu pu jε pu ya yi beeri li-i ge, pee be ganha ba yi beeri liveε pu jaagi wε. Bani Kile ya sɔ pu na. ⁴ Jɔgɔ mu di jε fo mu w'a watii wo kapyebye jaagi wε? W'a to la, w'a yere la, wu kafɔ wu mu lee wa. Ga wu na ba yere be, bani se wa Kafɔ Kile ni na baraga le wu ni.

⁵ Pii be wa caya ya pɔrɔɔ ya na, na ta caya yi beeri di jε nigin pii be mu. Wa beeri wu sɔ wu fungɔngɔ na, wu ganha bu nakaara le ki ni we! ⁶ Wemu w'a caya ya pɔrɔɔ ya na ge, Kafɔ mu w'a lee pyi. Wemu be w'a jɔyaliye yi beeri li ge, Kafɔ mu wu be ya lee pyi, bani w'a li baraga teri Kile na. Wemu be wu jε wu ya jɔyaliye yi beeri li-i ge, Kafɔ mu wu be ya li pyi, na li baraga be teri Kile na. ⁷ Wèe wa shishiin ya jiiifereε pyi wuyε wuu na wε. Wèe wa shishiin di ya xhuli be wuyε wuu na wε. ⁸ Wèe bu bye jiiifereε ni, Kafɔ wuu na wèe jε tee jiiifereε te ni. Wèe bu xhu, Kafɔ wuu na wèe ya xu. Lee wuu na wèe ya pye jii na la, wèe ya xu la, Kafɔ wuu wèe jε. ⁹ Lee l'a li pye Kirisa ya xu, na jε na foro xu ni, kɔnhɔ wu bye xuu ni wyii beeri wo Kafɔ.

¹⁰ Mu kunni, naha na mu di ma ceboro jaagi wε? Mu be, naha na mu be di ma ceboro kaa yu wε? Na ta Kile di wa da ba she kiiri kɔn wèe beeri nigin nigin na. ¹¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Kafɔ w'a jo mu:

Nε jε jii na.

Sipyii pu beeri

p'a da ba nuguro sin nε fεε ni.

Sipyii pu beeri

p'a da ba Kile sɔ ni pu jilee ni.»*

¹² Mu wèe beeri nigin nigin wu da ba wuyε pyaa kapyegeε tɔrɔ Kile naha tɔan.

Wù ganha ba wù cebooloo juyɔ kyεgi wε

¹³ Lee wuu na, wù ganha ba wuyε jaagi nige wε! Ga yi la le yiye ni, kaa lemu beeri l'a da já yi ceboro wa tɔgɔ le kakuunɔ ni, kelee na wu juyɔ kyεgi ge, yi ganha ga lee la shishiin pye bada wε! ¹⁴ Nε li ce, na dà be li na wù Kafɔ Yesu baraga ni jo jɔyaliye beeri yi jε fεεfεε. Ga sipya wa bu ka wii na kee k'a nɔhɔ, kee shiin k'a nɔhɔ weefɔ mu. ¹⁵ Ga ma ceboro ba jɔyalige kemu tanha, mu ba kee li wu jii na, lee di ya be wu mu wε, m'a taanɔεεge ki koo yaha. Sipya wemu wuu na Kirisa ya xu ge, ma ganha bu da ma yaligeε keree taga wee pye wu fɔ jii sicuumɔ ni jiga na wε. ¹⁶ Keree kiimu k'a jɔ yee mu ge, kee ya yaa na pye kapuɔ watii di fanhara shan yi na wε. ¹⁷ Bani Kile wo saanra ti kapuɔ jε yaligeε ni yagbaya wε. Ga fo tiime, ni janiɔ, ni fundanga kemu Fεfereε Munaa ya gaan ge. ¹⁸ Sipya wemu w'a Kirisa wo labye wu pyi ni kee fungɔngɔ ki ni ge, weefɔ w'a dan Kile ni; sipyii be na ganha na wu mesaanja yu.

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, keree kiimu ki jε janiɔ wogoo, ki d'a nɔhɔ na se ni wù beeri wo n'a daa wu ni naha na ge, wù la le wù da kee pyi! ²⁰ Ma ganha ba yaliye keree taga da Kile wo labye wu kyεgi wε. Can na jɔyalige beeri ki jε fεεfεε. Ga yalige kemu wo li bu da lee na da ma ceboro tɔgɔ le kakuunɔ ni, kee wo li w'a kolo ma mu. ²¹ Lee wuu na ma bu já xaara yaha wà, ma ya ti xaa wε, ma bu já sinme yaha wà ma ya pu gbuu wε, kaa beeri li da já ma ceboro tɔgɔ le kakuunɔ ni ge, ma bu já kee beeri ja na ki yaha wà, lee ya jɔ.

²² N'a daa wemu wu wa ma mu ge, wee mara yaha Kile naha tɔan. Sipya wemu w'a yalige wii na k'a jɔ, na ki li, na ta nakaara ta shishiin ya ta wu zɔ wu ni-i ge, wee jε duba pya. ²³ Ga, wa ba yalige ka li, na ta nakaara di jε wu zɔ wu ni ki keree na, weefɔ ya jaagi. Bani kaa w'a byi wuyε pyaa ya dà lemu na na l'a saha wε. Kaa beeri sipya ya byi maye pyaa di ya dà li na na kasaana li jε li-i ge, jurumu wu jε were.

* 14:11 Ezayi 45:23

¹ Wèe piimu wo niye y'a curi n'a daa ni ge, wèe ya yaa na pusamaa wo keree xu, pee piimu wo fanha k'a cèrè n'a daa ni ge. Wu ganha ba wùyè pyaa wo nidaan keree pyi wè. ² Wèe bëeri nigin nigin w'a yaa na wù sipyinjii wo nidaan keree pyi, puyè pyaa ki wo jò kaa na, kònho pu niye di juri n'a daa wu ni. ³ Bani Kirisa bi ta na wuyè pyaa wo nidaan keree shaa na byi wè. Ga l'a pye ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wè na: «Piimu p'a mu fanha ge, nè juro ni pee wo fanhara t'a to.»* ⁴ Keree kiimu bëeri k'a ka Kile Kafila wu ni fo taashiine li ni ge, kee bëeri ya ka kònho k'i wèe kalaa loxulo ni, wù logoo di jirje kònho wù tadaña ta. ⁵ Kile wemu w'a loxulo kaan wèe mu ge, Kile wemu w'a se kaan wèe mu lowaa funjo ni ge, wee wu bëe yaha wu bye wù t'e ni, ma na jo ba Yesu Kirisa funjo wa li pye pyegana lemu na wè. ⁶ Kònho wù bëeri di binne wù mujorjo ki pye nigin, wù To Kile so, wee wemu wu j'e wù Kafoo Yesu Kirisa To wu ge.

Sipyii pu bëeri wuu na Kirisa ya pa

⁷ Kirisa ya yee co cogana lemu na ge, yi bëe pu yiye co mu lee cogana li na! Lee l'a pèrje t'eri Kile mège na. ⁸ Nè kunni wa da yi jo can na jo Kirisa ya pa na ba bye Kile wo kapyebye Yawutuu pu mu. Keree kiimu wo jomèhèe Kile bi lo pu sefèlèe pu mu ge, a wu ba kee keree kii pye, na li shè lee funjo ni na jomèe fòo wu j'e Kile. ⁹ Ba w'a pa wè, a shi wusama bëe di Kile so lee wuu na, wu saama pu wuu na, ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni wè na:

«Lee wuu na n'a da ba ma so
 shi wusama t'e ni,
 n'a da ba yogo cee ma mu,
 di ma mège ki p'el.»*

¹⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na:
 «Yee shi wusama sipyii pu bëeri,
 yi pinne funjo taan ni Kile wo sipyii pu ni!»*

¹¹ L'a nòho ka sanha Kile Kafila wu ni na:
 «Yee shi wusama sipyii bëeri,
 y'a Kafoo sòni.
 Sipyii pu bëeri p'a wu sòni!»*

¹² A Kile tudunmoo Ezayi bëe di jo:
 «Sipya wa na ba foro
 Zheze* wo kadugo nagoo pu ni,
 wee na ba bye shi wu bëeri bëe juro ni.
 Wu na ba bye shi wu bëeri wo tadaña.»*

¹³ Kile wemu wu j'e tadaña kanvoo sipya mu ge, wee wu yi bëeri ji fundanga ni janije na n'a daa funjo ni, kònho y'i tadaña ta fo xuuni Fèfèrè Munaa li gbòoro ni.

Pòli wo labye wu pyegana

¹⁴ Na cebooloo, n'eye pyaa ya li c'e na fiinjje jo yee fungeree ki j'e na kasaanja pyi. Laje tuugo bëeri ki j'e yee mu. Yee na zii já da lowagaa kaan bëe yiye mu n'a daa wu shizhaa na. ¹⁵ Ga lowaa funjo ni nè bëe ya keree kii ka yee mu t'eye ya ni na wo sème wu ni, di yi funjo to kee na. Nè lee pye bani Kile ya niime kan nè mu, ¹⁶ kònho nè bye Yesu Kirisa wo kapyebye shi wusama niye ni, shi wemu j'e Yawutuu shi wè. Labye wemu Kile ya kan nè mu ge, nè wee labye we pyi ba saraya naha shòonrivoo j'e wè, na Kile wo Jozaama pu yu, kònho yee piimu pu j'e shi wusama ge, yee kaa di daan Kile ni, y'i bye Kile wuu, y'i bye fèfèrè Fèfèrè Munaa li gbòoro ni!

* 15:3 Zaburuu 69:10   * 15:9 Zaburuu 18:50   * 15:10 Dutèrenome 32:43   * 15:11 Zaburuu 117:1
 * 15:12 Zheze: Wee ninumoo p'a byi Izayi.   * 15:12 Ezayi 11:1,10

¹⁷ Lee wuu na, labye we ne byi Kile mu ge, ne na ja naye pele wee labye we wuu na Yesu Kirisa wo karijneege ki funjoo ni. ¹⁸ Ne da ga lowaa ta di jo kaa la shishiin shizhaa na ni Kirisa ya lemu pye ne keje kurogo we, koonho shi wusama be di Kile jomee co. W'a ne tege na jo jomoo, ni na kapyege ni, ¹⁹ Kile Munaa li baraga ni, lee lemu wo sefeere t'a jaha shesheere ni kakanhaanaa pye ge. Mu ne Kirisa wo Jozaama pu yere li pye xuu wu beeri ni, na li jo kon Zheruzalemu ni wu taan kulogoo ki beeri na, fo na she no iliri fiige ki na. ²⁰ Xuu wemu wu je Kirisa mege sanha yiri ja wa-e ge, ne funjoo bye ne w'a Jozaama pu yu xuu watii ni ni wee xuu we be we, koonho watii ganha bu she da w'a wu wo labye noho teje xo wa, a ne she na wo wu pye wee jujoo ni we. ²¹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Piimu bi sanha wu mege logo ja bada we,
 pee na ba wu ja.
 Piimu bi sanha wu kaa logo ja bada we,
 pee na ba yi jaha ce.»*

Poli funjoo wa wu she Orome ni

²² Ayiwa, kee keree kii k'a ne jaha kon tegege nijehene ni, ne da zhe foro yee yiri we. ²³ Ga nime ne wo labye w'a xo yee fiiye yi ni. Ma na jo li yee wa jeha, ne bi giin na she yee yiri tegege kii ni. ²⁴ Wee tuun wu ni, ne giin di ba doro yi yiri na nigariwo Esipani fiige ki ni. Di bu she yi la xo jeri, yi na na tege, na na yaha no na tasheye ni. ²⁵ Ga nime, Zheruzalemu ni di wa se di zhe ma yara la kan n'a daa fee pu mu. ²⁶ Bani Masedoni fiige ke ni Akayi fiige ki n'a daa fee p'a li kon puye funjoo ni, na pu keye wa yiyi na na tun Zheruzalemu wo n'a daa fee la baa fee pu mu. ²⁷ Lee l'a bi sii taan pu mu, ga na noho pye be sanha pu nibyii. Bani ni shi wusama be d'a taa ta Yawutuu pu wo Kile wu keree ki ni, pu be ya yaa na Yawutuu pu tege ni pu keje yanmuyoo ni. ²⁸ Ne bu she kee keree kii shoonri xo, na wee wari we kan pu mu, na nigariwo Esipani ni n'a da doro yi yiri wa. ²⁹ Ne li ce jo ne ba se yee yiri jo Kirisa wo niime wu nigoo ni n'a da zhe.

³⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jeeeri Kafoo Yesu Kirisa wuu na, ni Kile Munaa li wo taanneege ki wuu na, jo zhaanra temu n'a leni ge, yi na tege tee na ni Kile-jerege ni, ³¹ koonho piimu je Kiriceen Zhude fiige ki ni we, di sho pee na. Wari we be n'a gaaji di zhe gan Zheruzalemu n'a daa fee pu mu ge, pu be di she wee sho ni fundanga ni. ³² Lee funjoo ni, Kile bu soo ne na ba she no yi yiri ni fundanga ni, ne na ba taanmonoo be ta, na jomoo jeri yi yiri wa.

³³ Najinee foo Kile wu fara yi beeri na. Amiina.

16

Poli fo mujuu

¹ Ayiwa, n'a da wu ceboroshoo Febe kaa jo yi mu jo sipyisaama wu je wii. Sankere wo egilizi wu kapyebye wa wu je wii. Wu ba no wa yi yiri, ² y'i wu co jo xuuni wu Kafoo wo karijneege ki wuu na! N'a daa fee ya yaa ni baraga kemu ni ge, yi kee taha wu na! Wu mago ba yere yaaga beeri na, yi wu tege wu kee ta! Bani w'a cebooloo nijeheme tege, w'a neye pyaa ki be tege.

³ Yi Pirisili ni wu poo Akilasi shaari! Ne kapyebyenii pu wa pii Yesu Kirisa wo karijneege ki funjoo ni.

⁴ Pee p'a ne sho, fo jeeere la kaa ya fo puye pyaa munahaa di gori li ni. Ne ye nigin ya ta pu shaari we, ga shi wusama wo egilizii pu beeri p'a pu shaari.

⁵ N'a daa fee piimu beeri p'a puye pinnee pee yiri ge, yi pee beeri shaari!

* 15:21 Ezayi 52:15

- Yi na taanpii Epayineti be shaari! Wee w'a pye shenshiime na sɔɔ Kirisa na Azi fiige ki ni.
- ⁶ Yi Mariyama be shaari, wee wemu w'a labye nijeheme pye yi mu ge.
- ⁷ Yi Andoronikusi ni Zhuniyasi ye shaari! Pee je na shi sheen, na nɔhɔ pye na kaso pyenii be sanha. Pu be kaa ya ce fo xuuni tudunmɔɔ pu te ni, pu da nɔhɔ dɔ be Kirisa na ne jaha na.
- ⁸ Yi Anpiliyasi shaari, ne taanpii wu je wii Kafɔɔ wo karijɛɛge ki funɔɔ ni.
- ⁹ Yi Uruben shaari, wee je wu labyenii Kirisa wo karijɛɛge ki ni. Yi na taanpii Sitasisi shaari!
- ¹⁰ Yi Apɛlesi shaari, wee nɔhɔ ya wolo xuuni Kirisa mege ki wuu na, ga, a wu mesaanja ta. Yi Aritobuli puga sheen pu shaari!
- ¹¹ Yi Herɔdiyɔn shaari, na shi shen we. Narisisi puga sheen piimu pu je Kafɔɔ wo karijɛɛge ki ni ge, yi pee be shaari!
- ¹² Yi Tirifene ni Tirifozi shaari, pee ce shuun we, pee ya puye pɔ Kafɔɔ wo labye wu na. Yi wu ceboroshɔ wu taanpii Perisidi be shaari, wee be ya la pye xuuni Kafɔɔ mu.
- ¹³ Yi Urufusi shaari, Kafɔɔ ya wemu jaha bulo ge. Yi wu nu wu be shaari, wee wemu ne be ya wii na nu ge.
- ¹⁴ Yi wu fɔ kan Asenkirite ni Filegɔn ni Herimesi ni Patorobasi ni Herimasi mu! Wu cebooloo piimu be pu wa pu yiri ge, yi wu fɔ kan pee be mu!
- ¹⁵ Yi wu fɔ kan Filologi ni Zhuli mu, ni Nere ni wu ceboroshɔ, ni Olenpe. N'a daa fee piimu beeri pu wa pu yiri ge, yi pee be shaari.
- ¹⁶ Y'a yiye shaari ni fefere taanjɛɛge fɔ ni! Kirisa wo egilizii pu beeri ya yi shaari.

Yere lemu Pɔli ya pye ge

¹⁷ Ayiwa na cebooloo, kalaa wemu yee ya ta we mu ge, piimu p'a wee she, na ganha na n'a daa fee pu waagi, na pu juyo kyeege ge, na yi jeeeri jo y'a yiye kaseri pee na. Yi sii laraga yaha pu mu! ¹⁸ Bani pee sipyii pii je wu Kafɔɔ Kirisa wo kapyebyii we, ga pu yacere tajije pu ma zhaa. Sipyii piimu pu je pu ya n'a daa wu keree ce xuuni-i ge, p'a ganha na jɔtanga jomɔ ni kafila leleegge taga na pee faanna. ¹⁹ Ga yee kunni, yee ya Kile jomee co cogana lemu na ge, sipyii pu beeri wa lee ce. Lee wuu na ne funɔɔ taan xuuni yee shizhaa na. Na funɔɔ ki wa y'i bye fungonyo fee, yi da kasaanja pyi, y'i bye fefee, kakuuno la shishiin ganha ba jaa yi nibyegee ki ni we.

²⁰ Ayiwa, jeri funɔɔ ni jajije fɔ Kile w'a da ba Shitaanni wo sefere ti beeri kyeege na yeege yi tɔɔɔ ni. Wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu!

²¹ Na kapyebyenii Timote ya yi shaari, ni na cebooloo Izirayeli sheen, pee piimu pu je Lusisi, ni Zhasɔn, ni Sosipateri ge, pu be ya yi shaari. ²² Ayiwa, Teritusi wemu w'a we seme we ka ne mu ge, wee be ya yi shaari Kafɔɔ wo karijɛɛge ki ni. ²³ Na jatigina Gayusi ya yi shaari. Wee wu je egilizi wu beeri jatigi. Erasiti wemu wu je Kulo li wariyahama wu ge, wee ni wu ceborona Karitusi ni, pee be ya yi shaari. [²⁴ Wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi beeri mu! Amiina.]

Pɔli ya Kile sɔ

²⁵ Kile Jozaama pemu wo yere ne pye Yesu Kirisa keree na ge, se wa Kile ni wu baraga le yee ni pee shizhaa na. Lee karṃəhəṃə le l'a foro kpeenge na. Li niṃəhəṃə ki bye fo yee niṃəhəṃə. ²⁶ Ga lee ya foro nime kpeenge na, Kile tudunməə pu wo kafila nigama wu funṃə ni. Lee ya pye na saha ni Kile kodayi wu wo ṃəme ni, kənhə shi wusama beeri di Kile wo Jozaama pu logo, p'i dā Yesu na, p'i wu ṃəme co.

²⁷ Kile ye nigin wu je fungəṃṃə fə. Nəəṃə w'a deri wu mege na tēhene ba Yesu Kirisa gbəṃṃə ni. Amiina.

Korēnte Shēen

Tudunmɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiime wemu tun Korēnte shēen mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Korēnte egilizi wu mu. Korēnte wu li bye Girekii fiige ki kugbɔ le. Kegaana tapyege kulo li bye lii. Yeeponɔ ni yebyaa gbaara Pɔli ya pye Korēnte ni egilizi wu sinduun wu ni (Kapyegēe 18).

We sɛmɛ we kakana juɔ

Tuun wemu ni Pɔli ya we sɛmɛ we ka ge, lee bi wu ta Efese kulo li ni, Azi fiige ki ni. A Korēnte shēen pii di she foro wu na, na wu yege keree kii na. A w'i kee wo jashɔɔ ka sɛmɛ wu ni. Girekii pu bye Korēnte shēen. Kawagaa nijehɛɛ ki bi bye wà Korēnte egilizi wu ni ge.

Korēnte shēen bi taa taa. Lee wuu na Pɔli ya pu yiri na pu pinne, p'i bye nigin. Wee tuun wu ni Fɛfɛɛɛ Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, a Pɔli di kalaa kan pu mu kee wo shɔnrigana nizaana shizhaa na. A wu xhɔ na jo sanha taanɛɛge shizhaa na we sɛmɛ we ni (1 Korēnte Shēen 13). Wu funɔ ki bye w'i pu yeri, n'a daa fɔɔ ya yaa na doroo torogana lemu na ge, p'i lee cɛ. Wu funɔ ki bye p'i Kile pelegana li be cɛ.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔɔ

1 Korēnte Shēen 1:1-9 Pɔli fɔ mujuu.

1 Korēnte Shēen 1:10—4:21 Bɛganhara temu ti bi waagi leni pu tɛ ni ge, Pɔli ya jo ni pu ni tee keree na.

1 Korēnte Shēen 5 Ná wemu w'a dɔdɔɔɔ ti pye ge, egilizi wu sipyii p'a yaa na wee yege puyɛ tɛ ni.

1 Korēnte Shēen 6 N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ kiiri n'a daa baa fɛɛ mu wɛ.

1 Korēnte Shēen 7 Celeyɛɛ ni gbajiire ni gbaxɔɔɔ.

1 Korēnte Shēen 8—10 Yaperɛɛ xaara keree.

1 Korēnte Shēen 11 Kile pelegana egilizi ni, ni Kafɔ fɛfɛɛɛ yalige ki keree.

1 Korēnte Shēen 12—14 Fɛfɛɛɛ Munaa jidaan li wo loolodaa keree, ni taanɛɛge keree.

1 Korēnte Shēen 15 Xuɔɔɛ li keree.

1 Korēnte Shēen 16 Wari wemu p'a pinne la baa fɛɛ pu wo dɛge wu kaa na ge, ni fɔ keree.

Pɔli ni Sositɛɛ fɔ mujuu

¹ Ne Pɔli, Kile ya ne wemu yiri wu jidaan funɔ ni, na pye Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, ne ni wù ceborona Sositɛɛ, wèe p'a we sɛmɛ we yàa, na wu tun yee mu. ² Yee piimu pu jɛ n'a daa fɛɛ Korēnte kulo li ni ge, Kile ya yee piimu yiri na pye wuyɛ wuu, na yi pye fɛɛfɛɛ Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔ ni ge. Na fara lee na, yee piimu bɛeri p'a wù Kafɔ Yesu Kirisa mɛge ki pɛɛ na yi yaha xuu wemu bɛeri ni ge, yee be mu wèe ya wu tun. Wèe Kafɔ wu jɛ wii, na jɛ yee be wo. Wèe ya yi shaari: ³ Wù To Kile ni wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga teri Kile na Korēnte shēen wuu na

⁴ Ne baraga teri Kile na tuun bɛeri ni yee wuu na. W'a yee le niime ni Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki funɔ ni, lee wuu na ne baraga teri wu na. ⁵ Yee na jɛ ni Kirisa ni kariɛɛge ni, Kile w'a yanmuyɔ bɛeri kan yee mu. W'a kafila jogana wo lajɛ kan yee mu, na Kile koro li be wo lajɛ kan yee mu. ⁶ Kirisa jomɔ pu wèe ya jo yee mu ge, yee ya pu kemɛ logo, na pu mara xuuni yi zɔɔ pu na. ⁷ Lee funɔ ni, yee piimu p'a wù Kafɔ Yesu Kirisa wo cabaɔa ki sigɛ ge, Kile wo loolodaa la shishiin ya ta xuɔɔ yee na wɛ. ⁸ Wee Kile yɛ pyaa ki da ba fanha kaan yee mu, fo na she nɔ wù Kafɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na, kɔnhɔ jaagi xuu wa shishiin ganha ba da yi na kee caɔa wɛ. ⁹ Bani Kile jɛ jɔmɛɛ fɔɔ. W'a yee yiri na pa leɛ wu Ja Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki ni, wee wemu wu jɛ wèe Kafɔ wu ge.

Pɔli ya Korente sheen pu yeri na pu be

¹⁰ Ayiwa na cebooloo, na yi jɛeri wù Kafɔ Yesu Kirisa mege ki wuu na. Yi be ni yiye ni! Yi ganha bu waagi wa shishiin yaha wu jé yi te ni wɛ! Yi be yaha wu sii baraga ta yi te ni! Y'i binne jomɛɛ na! Y'i binne fungɔnyɔ yi be na! ¹¹ Bani na cebooloo, ne yi logo wù ceboroshɔ Kulowe wo sipyii pii jɔ na na bɛganhara ti wa yee te ni. ¹² Na pii pu wa yu yee ni na Pɔli wuu pee jɛ; pii di yu na Apɔlɔsi wuu pee jɛ; pii di yu na Pyɛeri wuu pee jɛ; pii be di yu na Kirisa wuu pee jɛ. ¹³ Wee tuun wu ni, yee wa giin na Kirisa wu be w'a taa taa ge? Ta ne Pɔli w'a xu yee wuu na korikoritige ki na? Kelee ta ne wo mege ki na yere yee ya batize? ¹⁴ Ne na pye ne sipya watii batize yee ni Kiripusi ni Gayusi kadugo na wɛ, ne Kile shaari lee wuu na. ¹⁵ Lee funɔ ni, sipya wa shishiin wa da já jo na ne mege na wee ya batize wɛ. ¹⁶ Uun de, can wi! Ne wa Sitefanasi wo puga sheen pu be batize. Li bu foro pii ni, ne sipya watii ce nige ne wemu batize yee ni wɛ. ¹⁷ Bani Kirisa ya ta ne tun na ne wa batizeli pyi wɛ, ga na ne wa Kile Jozaama pu yere li pyi. Ne di wa lee yere li pyi ni sipyii wo fungɔngɔ fɛere ni wɛ, kɔnhɔ Kirisa wo korikoritige ki xu wu ganha bu da bye kapuɔ baa wɛ.

Kirisa w'a Kile wo sefɛere ni wu fungɔngɔ fɛere ti shee

¹⁸ Bani sipyii piimu p'a piin ge, Yesu na xu korikoritige ki na, pee jomɔ pe wo yere li jɛ pee sipyii pii mu ba nahanahara jɛ wɛ. Ga na jɛ wèe mu Kile wo sefɛere, wèe piimu p'a shɔ ge. ¹⁹ L'a ka be Kile Kafila wu ni na:

«Ne na ba fungɔnyɔ fɛe
wo fungɔngɔ fɛere ti kyɛegi,
na shizhiinme fɛe wo laje
wu pye kapuɔ baa.»*

²⁰ Lee funɔ ni, yeke fungɔngɔ fɔɔ w'i da já jo sanha wɛ? Yeke laje fɔɔ w'i da já jo wɛ? Kelee sipya wemu wu jɛ ke kɔɔ ke wo jomɔ ceɔɔ ge, yeke wu be di da já jo wɛ? Kile ya ke kɔɔ ke wo fungɔngɔ fɛere ti jɛri pye nahanahara. ²¹ Bani ke kɔɔ ke, ki ni ki wo fungɔngɔ fɛere ti ni, ki ya já Kile ce wu wo fungɔngɔ fɛere ti funɔ ni wɛ. Lee funɔ ni, Kile Jozaama pu wo yere le li jɛ nahanahara ke kɔɔ ke mu ge, l'a taan Kile be mu nago piimu p'a dà wu na ge, wu pee shɔ pee Jozaama pu wo yere li funɔ ni.

²² Ayiwa, Yawutuu pii wa jaha shesheere kakanhanjaa shaa p'i kee ja nii na; Girekii pii di fungɔngɔ fɛere shaa. ²³ Ga wèe kunni, Kirisa wemu p'a kori tige na ge, wee wo jomɔ pu yere wèe ya byi. Pee jomɔ pe jɛ jugyɛegi jomɔ Yawutuu pu mu, na jɛ nahanahara shi wusama mu. ²⁴ Ga Kile ya piimu yiri ge, p'a pye Yawutuu la, p'a pye Girekii la, Kirisa wu jɛ pee mu Kile wo sefɛere ni wu fungɔngɔ fɛere. ²⁵ Bani Kile wo keree kiimu sipyii ya byi nahanahara ge, kee wo fungɔngɔ fɛere t'a pele sipyii wo fungɔngɔ fɛere ti beeri na; kiimu p'a byi baraga baa wogoo ge, kee baraga ya pele sipyii pu beeri wo baraga ki na.

²⁶ Yi bu li seeri na cebooloo, yee na li ta na Kile ya yee piimu yiri ge, sipyii wo keree wiigana funɔ ni, fungɔnyɔ fɛe nijehemɛɛ wa yi ni wɛ, baraga fɛe nijehemɛɛ di wa yi ni wɛ, sipyigbɔɔ nijehemɛɛ be di wa yi ni wɛ. ²⁷ Ga keree kiimu sipyii ya wii nahanahara ge, kee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na ke kɔɔ ke wo fungɔnyɔ fɛe pu shiige. Kiimu p'a wii baraga baa wogoo ge, kee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na baraga fɛe pu shiige. ²⁸ Kaa lemu sipyii ya jereɔ ge, kaa lemu na sipyii ya juguni ge, kaa lemu jɛ yafiin be pu mu-i ge, lee Kile ya shɔɔnri lɔ na daga na sipyii wo keree ki kyɛegi, kiimu p'a wii juɔ na ge. ²⁹ Lee funɔ ni, sipya wa shishiin da já wuyɛ pele Kile nahagbaa na wɛ. ³⁰ Wee Kafɔ Kile baraga ni yee ya jé Kirisa wo kariɔgege ki ni. Wee Kirisa we wu jɛ wèe wo fungɔngɔ fɛere te. Yesu Kirisa baraga ni wèe ya pye sipyitiimɛɛ Kile mu, na bye fɛefɛe, na juwuuro ta na foro jurumu ni. ³¹ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu ba da wuyɛ sɔ, wufɔ wu wuyɛ sɔ Kile wo nibyegee kii funɔ ni.»*

* 1:19 Ezayi 29:14; Zaburuu 33:10 * 1:31 Zheremi 9:23

2

*P*ali wo Kile Jozaama yere Korente sheen mu

¹ Na cebooloo, ne kunni ya she Kile wo Kile Jozaama pu jo yee mu tuun wemu ni ge, ne ta na wo kafilacene, kelee na wo fungongɔ fɛere she yee na pu tajogo ni we. ² Bani tuun wemu ni ne bye ni yee ni ge, kaa la shishiin funɗo ya tigi nige ne mu ni Yesu Kirisa ye be we, Yesu Kirisa wemu p'a kori tige na ge, fo wee ye. ³ Na fara lee na, na ne yaha yee te ni baraga bye ne ni we. Ne bi fyagi be fo na fuguri. ⁴ Ne Kile Jozaama pu yere li pye na kalaa wemu kan ge, wee ya ta pye sipyii wo fungongɔ fɛere jomɔ we. Ga ne bi na jomɔ pu yu, Kile Munaa l'i li wo sefɛere ti shee. ⁵ Konho yee wo n'a daa wu noho ganha bu deɗe sipyii wo fungongɔ fɛere na we, ga wu noho di deɗe Kile ye pyaa wo sefɛere ti na.

*K*ile wo fungongɔ fɛere te

⁶ Ga lee be na, sipyii piimu p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, wee wo kalaa wu je pee mu fungongɔ fɛere. Tee je ke konɗo ke wo fungongɔ fɛere we. Sefɛere te ti wa ke konɗo ke juro ni ge, t'i je tee be wuuro we. Konɗo ke ni ki sefɛere ti wo fungongɔ fɛere ti na ba doro. ⁷ Ga Kile wo fungongɔ fɛere ti wo yere wee ya byi. Kanmohono li je tee fungongɔ fɛere te. T'a hmoho ke konɗo ke sipyii na. Kile ya ti gbegele yaha wee mu fo na ta konɗo noho sanha zhan we, konho wee di ba pɛɛɛ ta. ⁸ Ke konɗo ke wo sefɛere ta shishiin ya tee fungongɔ fɛere ti ce we. Pu da bi ta p'a ti ce, pu bi da ga Kafɔ, Nɔɔɔ Fɔ, wu kan pu kori tige na we. ⁹ Ga ma na jo ba y'a ka Kile Kafila wu ni we na tee fungongɔ fɛere te je kaa la:

«Sipya nii sanha daha ja lemu na we;
Sipya niwii sanha li logo we;
Sipya sanha wu funɗo be sha su li na we;
Kile kaa ya dan piimu ni ge,
pee kaa na w'a li gbegele.»*

¹⁰ Na ta Kile d'a lee she wee na Fɛfɛere Munaa baraga ni. Bani Kile Munaa ya keree beeri seeri fo na ki ceni, ali Kile wo kanmohono ki beeri. ¹¹ Ma bu sipya wii, munaa le li je wu ni ge, lee l'a wu fungongɔ ceni; ni lee ni we, sipya watii da ja ki ce we. Mu li wa Kile be shizhaa na, lemu li je Kile ni ge, sipya wa shishiin da ga lee ce we, fo Kile Munaa li ye nigin. ¹² Na ta wee kunni ya Kile Munaa lemu ta ge, lee ya ta pye ke konɗo ke wuu we, ga Kile ye pyaa ni lee ya yiri, konho Kile ya kasaanaa kiimu beeri loolo kan wu mu ge, wu kee beeri ce. ¹³ Lee wo kafila wee wa yu. Wee di wa ta na wu yu na be ni sipyii wo fungongɔ fɛere ni we, ga yemu Kile Munaa l'a yu wu mu ge, yee wee ya yu. Lee shegana le na wee wa Kile Munaa li wo can wu shee na be ni liye pyaa wo kafilajo wu ni. ¹⁴ Ga Kile Munaa je sipya wemu ni we, weefɔ da ga gbara lee Munaa le wo keree ki na we, bani wu ma kee wii nahanahara keree wuyɛ nii ni. W'a da ja ki naha ce be yere we, bani Kile Munaa ye nigin gbɔɔɔ ni sipya ya kee naha ceni. ¹⁵ Lee Munaa le bu bye sipya wemu ni, weefɔ na ja da keree beeri naha shɔɔnri. Sipya wa shishiin di wa da ja jaagi shan be wu na we. ¹⁶ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Sipya weke wu d'a Kafɔ fungongɔ ce, ni weefɔ na ja wu kalaa we?»* Ga wee kunni, wee ya Kirisa wo fungongɔ ke ta.

3

*K*ile wo kapyeyii pu beeri pu je kapyeyeyii

¹ Ayiwa na cebooloo, li can koo ni, sipyii piimu ya jaari na sahani ni Fɛfɛere Munaa nidaan ni ge, ne ta jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ga sipyii piimu p'a jaari ke konɗo ke wo nidaan wu funɗo ni ge, ne jo ni yee ni ba ne yaa na jo ni pee ni we. Ne yee yaha ba noho piire je we n'a daa wu shizhaa na Kirisa na. ² Lee wuu na ne jirime kan yee mu. Yalige kemu k'a gbile ge, ne ta kee kan yi mu we, bani yi bi da ga ja ki na we. Ali nijaa be ni yee wa da ja yalitigbilege na we, ³ bani ke konɗo ke naarigana na yee wa jaari sanha. Ne penwaa ni kafilajehere te ti wa yee te ni ge, na tee yaha wa, ta yee ya jaari me ke konɗo

* 2:9 Ezayi 64:4 * 2:16 Ezayi 40:13

ke wo jaarigana na wε? Ta yee ya jaari me ceepuuro lakuuηo wo jaarigana li na wε?
⁴ En yee ba yu: «Poli wo ne ne.» kelee «Apolosi wo ne ne.» Ta yee ya doroo me sipyitiilee torogana na wε, piimu ne Kile Munaa baa ge?

⁵ Wee tuun wu ni Apolosi ne joga wε? Ne Poli be di ne joga wε? Kile wo kapyebyii ye weε ne, yee ya n'a daa wu ta piimu keηe kurogo ge. Kafoo ya kapyeηee kiimu kan kan weε mu ge, kee weε wa beeri ya byi. ⁶ Tige ne nari, a Apolosi di ki lohō le, ga Kile w'a ki pye k'a shō, na le. ⁷ Lee funηo ni, tige ki narivoo wu yoo, ki lohō levoo wu yoo, wee wa shishiin ne yaaga be wε. Kile wemu w'a ki pye k'a shō, na legi ge, wee wu ne juηo ki na. ⁸ Tige ki narivoo we, ni ki lohō levoo wu ni, pu beeri pu ne nigin. Kile na ba pu saraa na be ni pu beeri nigin nigin wu nibyegee ni. ⁹ Bani weε beeri pu ne kapyebyenii Kile mu, yee di ne Kile wo kereye ye, kelee Kile wo piyege ye.

Wa beeri wo kapyeηee ki pyegana li noho na ba faa

¹⁰ Ayiwa, Kile ya niime wemu kan ne mu ge, na saha ni wee ni, ne puga ki noho shan yee mu ba popye ne wε, wemu ne fungongo foo ge. Watii w'a wu wo puuro no kon na byi lee jidaa le na nime. Ga fo wa beeri bu kaseege yaha wu wo puuro ti pyegana na. ¹¹ Bani jidaa lemu noho k'a shan ge, lee ne Yesu Kirisa. Latii noho wa da ja zhan nige lee kadugo na wε. ¹² Pii na ba sanni kelee wari kelee peewa faakageeye taga pu wo labye wu pye lee jidaa le na. Pii be na ba pu wo labye wu pye ni tiye ni, kelee na, kelee waha. ¹³ Kiiri wu wo cana jii li na ba wa beeri wo labye tuugo she na fiinne. Bani lee cana jii le wo na ki na ba wa beeri wo labye wu noho wolo, na wu shi she. ¹⁴ Sipya wemu bu wu wo labye pye lee jidaa le na, na ki ba wee labye we noho wolo k'i ya ja yaaga kyeege wu mu wε, Kile na ba weefoo saraa. ¹⁵ Ga na ki bu wemu wo labye wu sorogo, weefoo da ba kuduun ta wε. Wufoo ye pyaa kii kunni na ba shō. Ga wu shogana li wa me, ba na ma sipya paari, m'a ba da foro ki ni wε.

¹⁶ Ta yee ya li ce na jo yee pu ne Kile wo peηe pugbōho ki wε? Ta yee ya li ce na jo Kile Munaa l'a tiin yee funyo ni wε? ¹⁷ Sipya wemu bu Kile wo peηe pugbōho ki kyeege, Kile be na weefoo kyeege. Bani fefere puga ki ne Kile wo peηe pugbōho ke, yee di ne kee peηe pugbōho ke.

¹⁸ Sipya wa shishiin ganha ba wuye faanna wε! Wa ba wuye wii na fungongo foo wee ne na saha ni ke kon ke wo keree ni, wufoo wu wuye pye nahanaha, konho wufoo di ja fungongo fere can can wuuro ti ta. ¹⁹ Bani ke kon ke wo fungongo fere ti ne nahanahara Kile mu. L'a ka be Kile Kafila wu ni na: «Puye pyaa wo shizhiinne tifuuyo na Kile ya fungonyo fee con.»* ²⁰ L'a ka sanha Kile Kafila wu ni na: «Kafoo ya fungonyo fee pu wo fungonyo yi beeri ce. W'a li ce na kanoo wa yi na wε.»* ²¹ Lee wuu na sipya wa shishiin ya yaa w'a wuye pele sipyii wuu na wε. Bani yanmuyō yi beeri yi ne yee woyo: ²² Ne Poli yoo, Apolosi yoo, Pyeri yoo, kon ke yoo, niifere yoo, xu yoo, nime wo keree kii yoo, kiimu k'a ma ge, kee yoo, yee beeri ne yee woyo. ²³ Ga yeeye pyaa di ne Kirisa wuu; Kirisa di ne Kile wo.

4

Kirisa wo tudunmoo pee ni pu kapyegee

¹ Ayiwa, p'a yaa na weε wii Kirisa wo kapyebyii, Kile wo can niηmōhōmō wu kaa ya le piimu keηe ni ge. ² Pu bu kapyeηee kaa le sipya wemu keηe ni, lemu p'a zhaa wu mu ge, lee li wa me. Wu pye nōmēe foo kapyeηee ki ni. ³ Neye pyaa ki mu, yee na ja yemu jo ne shizhaa na, kelee sipyii na ja kiiri wemu kon ne na ge, ne lee la wii naye mu kaa latii wε. Neye pyaa ki be di wa da ga naye jaagi wε. ⁴ Ne zo kunni sanha ne jaagi kaa la na wε, ga lee di wa nago kanna sipyitiime ne ne wε. Kafoo wu ne kiiri konvoo. ⁵ Lee wuu na, yi ganha bu da kiiri kon sipya wa shishiin na, na tuun wu ta wu sanha no wε. Yi yere fo Kafoo bu she ba! Kaa kaa l'a ηmōhō womō ni ge, wu na ba kee beeri yege kpeenge na,

* 3:19 Zhōbu 5:13   * 3:20 Zaburuu 94:11

na sipyii zɔɔɔ funɲɔ keree beeri she. Wee tuun wu ni peɲɲe kemu ya yaa ni wemu ni ge, Kile na ba kee kan weefɔɔ mu.

⁶ Ayiwa na cebooloo, ne keree kiimu jo na ni Apɔɔsi shizhaa na ge, ne kee beeri pye na she yee na, k'i bye yi mu kalaa. Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni ge, kɔnhɔ yi ganha bu yee ye we. Yee wa shishiin ya yaa w'a sipya wa wo mege keree taga w'a wuye peɛ, wa tɔn di ben wu mu we. ⁷ Bani mu wu wa maye peɛ mu lee peɛgana li na ge, leke l'i wa mu mu na toro pusamaa taan we? Leke l'i wa mu mu Kile ya ta lemu kan mu mu-i we? Ayiwa, ni y'i ne Kile wo niganya mu mu, wee tuun wu ni jaha na mu di maye peɛ, na li pye kanna Kile ya ta yi kan mu mu-i we?

⁸ Ayiwa na cebooloo, yee wo xuugo ki kunni ya xɔ! Yee ya yanmuyɔ yi beeri ta na xɔ! Yee ya jeri saannaa, na ta wɛe di sanha saanra ta we! Ne funɲɔ ki wa y'i sii pye saannaa ye pyaa pyaa, kɔnhɔ wɛe be di binne pye saannaa ba yi ne we. ⁹ Bani Kile ne kanna kadugo yiri w'a wɛe yaha, wɛe piimu pu ne Kirisa wo tudunmɔɔ pu ge. Wɛe ne ba sipyii ne we, p'a piimu wo kiiri kɔn na yaha xu na ge. Bani wɛe ya jeri yawiye kɔɲɔ beeri mu ba pee ne we. Wɛe ya pye yawiye sipyii mu, ni meɛkeɛ be mu. ¹⁰ Wee ya jeri sicere fɛe Kirisa wo mege ki wuu na, ga, a yee kunni di jeri nime fungɔɲɔ fɛe pee, Kirisa wo kariɲɛge ki funɲɔ ni! Wɛe ya jeri nime baraga baa sipyii, a yee di bye ni baraga ki ni! Wɛe ya jeri yafanhaya, yee di peɲɲe taa! ¹¹ Ali nime we be ni, wɛe wa gana xuugo ni waga keɲɛ ni. Cere faya ya wu yaa we. Kɔɔnɔ t'i nɔni wu na, juɲɔ taleɲɛ di ne wu mu we, fo na jaari jaari na yeree. ¹² Wɛe ya wu cere kana labye feni. Pu ba wu sheheɛ, wɛe di duba pyi. Pu ba wu kana, wu na lee xu wuyɛ ni. ¹³ Ali pu nehe ba wɛe mege kyɛɛgi be, wɛe na pu juɲɔ ciri ni lotaan ni. Wɛe ya jeri gara kɔɲɔ mu. Wɛe ya jeri kaɲɔɔ baa fo na pa nɔ ba nijaa ne we.

¹⁴ Di wa pee jomɔ pe ka tun yi mu kɔnhɔ di shiige le yi jahaya ni-i de! Ga n'a pu ka na tun yi mu, kɔnhɔ di yi kalaa ba na nagoo ne we, piimu ya dan na ni ge. ¹⁵ Bani ali yee nehe kalaatii ta na nɔ pu kabɔfɔɲɔ ke (10.000) be na, to nigin pe wu ne yee mu n'a daa wu ni. Wee ne ne, bani ne wo Kile Jozaama pu wo yere li funɲɔ ni yee ya da Yesu Kirisa na. ¹⁶ Lee wuu na, na yi jeri y'a na wo jaarigana li taanni. ¹⁷ Kee funɲɔ ki ni n'a da Timote tun yi mu. Na jidaan ja wu ne wii, na ne jomɛe fɔɔ Kafɔɔ wo kariɲɛge ki ni. Lemu li wa ne wo jaarigana le Kirisa wo kariɲɛge ki ni ge, wu na zhe yi funyɔ to lee na. Lee jaarigana li wo kalaa ne gaan teye yi beeri ni egilizii pu beeri mu.

¹⁸ Pii wa bi giin yee ni na ne da guri zhe nige yee yiri we, a peefɛe di tabaara lo le puye ni. ¹⁹ Ga Kile bu sɔɔ n'a da mɔ nige di she yi yiri we. Wee tuun wu ni, kafilagbɔ wemu pii tabaara fɛe pii wa yu ge, ne ba nɔ wà, lemu li ne pu wo se kaa li ge, ne na lee ce. ²⁰ Bani Kile wo saanra ti ne jɔ kafila kajii we, ga sefɛere kajii li ne lii. ²¹ Ayiwa, leke kaa di wa yee na we? Di da se ni yakɔɲɔ ni yi feni laa? Ta di zhe ni taanɲɛge ni lotaan ni?

5

Torogaguunɔ lemu l'a ja Korente egilizi wu ni ge

¹ Ayiwa na cebooloo, shenɲehemɛe p'a yi jo ne mu na dɔdɔɔɔ ta ti wa yee te ni, dɔdɔɔɔ temu ti ne ali piimu be ne Kiricɛen we, pee be ya gbara ti na-ɛ ge: Ne logo na yee wa nigin w'a wu to shɔ kɔn shɔ wu na na pye wu shɔ. ² A tabaara di nɔhɔ yee ni sanha na taha lee be na. Le kaa le bi yaa li sii yee jahaya tanha xuuni, kɔnhɔ wemu w'a li pye ge, wee di waa laha yi na. ³ Ne wa yee te ni we, ga na fungɔɲɔ d'a pinne ni yi ni. Ne kunni ya kiiri kɔn xɔ we ná we na, ma na jo nayɛ pyaa be ki ne wà. ⁴ Ayiwa, yi ba ba yiye pinne tuun wemu ni Kafɔɔ Yesu mege na, na be wo fungɔɲɔ ki na binne ni yi ni, na fara wu Kafɔɔ Yesu wo sefɛere ti na. ⁵ Y'i wee sipya we le Shitaanni keɲɛ ni! Kɔnhɔ wu ceepuuro ti wo lakuuɲɔ k'i gyɛgi, wu muna le di ba shɔ Kafɔɔ Yesu cabaɲa.

⁶ Juɲɔ wa li na yee p'a yiye kere we! Ta yee ya li ce na jo buuri shizhenhere nifenhfenhere ye t'a myɛdɔnhɔɲɔ beeri yirige we? ⁷ Yi buuri shizhenhere nileere ti beeri yeege yiye te ni, kɔnhɔ y'i bye myɛdɔnhɔɲɔ nivɔɲɔ. Bani li can koo ni shizhenhere wa yi ni we, na li kaɲuɲɔ pye Nuwuuro ti wo Kalene li Dubyapige ki ne wɛe mu, kemu ya wolo

na pye saraga wèe wuu na ge. Kee ñe Kirisa wuyɛ pyaa. ⁸ Wee tuun wu ni, wù kalenɛ li gba! Wù ganha bu li gba ni buuri shizhenherɛ nilɛɛɛ ti ni wɛ! Lee kɔri ñe: Wù ganha bu li gba ni kakuuyo, kelee ni dɔdɔɔɔ ni wɛ! Ga wù li gba ni shizhenherɛ baa buuri ni. Wee buuri we ñe can ni fɛfɛɛɛ wèe zɔlɔɔ pu na!

⁹ Nɛ yi ka na tun yee mu na sɛmɛ wu ni jo sipyii piimu p'a taanfɛɛɛge pyi ge, jo yee ganha ba gari ni peefɛɛ ni wɛ. ¹⁰ Ga lee wa nago kanna yee pu kɔn laha ke kɔŋɔ ke wo taanfɛɛɛge pyevɛɛ, ni ki natakuumɔ fɛɛ, ni ki nagaalaa, kelee ni ki yaperɛgaan bɛɛri na-ɛ dɛ! Lee bu yaha li pye, fo yi bu foro ke kɔŋɔ puga ke ni. ¹¹ N'a da li she yi na jo sipya wemu bɛɛri w'a yu na n'a daa fɔɔ wee ñe, na taanfɛɛɛge pyi kelee natakuumɔ keree, kelee yaperɛgaanra, kelee na shehɛɛ pyi, kelee singbaa, kelee nagaara ge, yi ganha bu binne ni wee wa ni kaa la shishiin na wɛ. Ali yee ya yaa yi pinne li bɛ ni wee sipya wa ni wɛ. ¹² Piimu ñe Kiricɛɛn wɛ, na kiiri kɔn pee na, lee ñe nɛ wo nibyii wɛ. Ga n'a daa fɛɛ piimu pu wa yee wo egilizi wu ni ge, yee p'a yaa na pee wo jurumu wu kiiri kɔn. ¹³ Piimu ñe Kiricɛɛn wɛ, Kile yɛ pyaa na ba kiiri kɔn pee na. Ga ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Yee pu kakuubye wu kɔri yeege yiye tɛ ni.»*

6

N'a daa fɛɛ ya yaa p'a puyɛ yiri fanha puga wɛ

¹ Naha k'a yee pye bɛganhara bu jé yee wa ni wu ceboro tɛ ni, yee da ga she ni pee jomo pe ni n'a daa fɛɛ pu mu wɛ, ga piimu ñe Kiricɛɛn wɛ, yee na dɛɛ yiye yiri fanha puga, pee mu wɛ? Lee ya saha wɛ. ² Wee tuun wu ni ta yee ya li cɛ na fɛfɛɛɛɛ sipyii pii pu da ba kiiri kɔn ke kɔŋɔ ke na wɛ? Ayiwa, ni li wa nago yee pu da ba kiiri kɔn ke kɔŋɔ ke na, keree kiimu ki ñe kafenhɛfɛnhɛɛ ge, naha na yee pye yee ganha bu já kee shɔnri yiye tɛ ni-i wɛ? ³ Ta yee ya li cɛ na wèe pu da ba kiiri kɔn ali melekɛɛ pii bɛ na wɛ? Ni lee na ba bye, kafenhɛfɛnhɛɛ kii k'a byi wù tɛ ni ke kɔŋɔ ke na ge, yee na kee shɔnri kanha dii wɛ? ⁴ Na ta kii keree kii k'a di bu jomɔ le yee tɛ ni, sipyii piimu ñe yaaga bɛ Egilizi koo ni-i ge, yee na dɛɛ she pee pye yi kiirikɔn! ⁵ N'a yi yu kɔnhɔ yiye pyaa bɛ di li cɛ na shiige ki ñe kii. Shen nigin bɛ ya sii yee tɛ ni fungɔngɔ fɔɔ wemu na já cebooloo pu tɛ kayuu jo-e ya? ⁶ Ayiwa, ta l'a saha can na, nago ceboro wa wu she kayuu tenɛ ni ceboro wa ni fanha puga, sipyii mu piimu ñe Kiricɛɛn wɛ?

⁷ Bɛganhara na jé yee tɛ ni fo na she yee pye yee na yiye yiri fanha mu, lee yɛ pyaa wa yee mu ñuzogoro. Naha k'a yee pye yee ya gbara yee p'a katiibaagaa kii xuli yiye ni-i wɛ? Naha na yee di ya gbara ye p'a nanmahara keree xuli yiye ni-i wɛ? ⁸ Ga fo yee na tɛɛ na katiibaagaa ni nanmahara ti pyi. Go yi cebooloo na yee wa ki pyi! ⁹ Ta yee ya li cɛ na jo taa ñe sipyitiibaalaa mu Kile wo saanra ti ni-i wɛ? Yi ganha ba yiye faanna wɛ! Taanfɛɛɛge pyevɛɛ yoo, yaperɛgaan yoo, dɔdɔɔ yoo, namaa piimu bɛ ya puyɛ sinnɛɛ ge, pee yoo, ¹⁰ nagaalaa yoo, natakuumɔ fɛɛ yoo, singbaa yoo, yayirilee yoo, javafɛɛ yoo, pii p'a shishiin tajege wa Kile wo saanra ti ni wɛ. ¹¹ Kii yahaganjaa kii sipyii pii wa bi bye yee bɛ ni. Ga Kile ya yee jé, na yee pye fɛfɛɛ na yeege kakuuyo ni, na yee pye sipyitiimɛ Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge na, Kile Munaa li baraga ni.

Kafɔɔ wuuro ti ñe n'a daa fɔɔ ceepuuro

¹² Pii wa yu yee ni na keree bɛɛri ñɔ ya kan yee mu! Ga n'a da li she yi na jo kuduun wa keree bɛɛri ni wɛ. Keree bɛɛri ñɔ ya kan, ga nɛ kunni di wa da ga nayɛ yaha bulo kaa tuugo bɛɛri mu wɛ. ¹³ Pii bɛ wa yu sanha yee ni na yacɛɛ kaa na yalige ya yàa, yacɛɛ bɛ d'a yàa yalige kaa na. Can wu ñe wii. Ga cana ka wa ma, Kile na ba yi shuun wu bɛɛri kyɛɛgi. Ga sipya ceepuuro tɛ kunni, tee ya ta yàa dɔdɔɔɔ kaa na wɛ. Kafɔɔ wuu na ti ñe, Kafɔɔ bɛ di sipya ceepuuro ti marani. ¹⁴ Kile w'a Kafɔɔ ñe na yeege xu ni, wu na ba wèe bɛ ñe na yeege xu ni wu sefɛɛɛ tɛ baraga ni. ¹⁵ Ta yee ya li cɛ na jo Kirisa yatɛnyɛ yi ñe yee ceepuuro ti wɛ? Wee tuun wu ni, nɛ ma na Kirisa wu wo yatɛngɛ ka lɔ na taga navarasho yatɛnyɛ sogolo gɛ? Lee kunni ya saha wɛ. ¹⁶ Kelee ta yee ya li cɛ na jo sipyaa sipya w'a

* 5:13 Dutɛɛnɔmɛ 19:19 ni 22:21-24 ni 24:7

sinne ni navarasho ni ge, ma ni wu ni, yi beeri ya jeri ceepuuro nigin we? Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Pu shuun wu beeri na jeri ceepuuro nigin.»* ¹⁷ Ga sipya wemu bu wuye kan Kafao mu, weefao ni Kafao ma bye nigin wu Munaa li ni.

¹⁸ Y'a fe dodooro naha na. Jurumu wemu sama sipya ya byi ge, wee ya dani wu ceepuuro ti kpeenge ke na. Ga sipyaa sipya w'a dodooro pye ge, jurumu w'a pye wuye pyaa ceepuuro ti na. ¹⁹ Ta yee ya li ce na jo yee ceepuuro ti je Fefere Munaa li wo Kile-pereje pugbaho we? Lee Fefere Munaa le wa yee funyo ni. Kile w'a li kan yee mu. Yee je nige yiye wuu we. ²⁰ Bani pere wa na Kile ya yee sho. Lee wuu na y'a baraga teri Kile na ni yi ceepuuro ti ni.

7

Celeje kelee gbajiire keree

¹ Ayiwa, y'a yegeye yemu ka na tun na mu yi seme wu ni ge, wu she yee feni. L'a no na mu wu ganha bu cee lo we. ² Ga konho dodooro ganha ba byi we, na beeri ya yaa wu cee leje, cee beeri di gbaga je na mu. ³ Na ya yaa w'a lemu pyi wu sho mu ge, wu lee no yaha cee wu mu. Cee be ya yaa w'a lemu pyi wu poo mu ge, wu be di lee no yaha na wu mu. ⁴ Bani cee ceepuuro tiye pyaa je wu wuuro we, ga wu poo wuuro ti je tii. Mu shiin li wa, na be wo ceepuuro tiye pyaa je wu wuuro we, ga wu sho wuuro ti je tii. ⁵ Wee tuun wu ni, yi ganha ba yiye shege we! Yi beshuun na ja jo na be yi na, na tuun wa pye yiye kadugo na, konho y'i wee tuun we pye Kile-jeerege na. Ga wee tuun we bu doro, y'i guri pye ni yiye ni sanha! Ni lee be we, y'a da ja yiye na we, lee funyo ni Shitaanni be na yi taanna wii di yi togo le jurumu ni.

⁶ Ye n'a yu me yi mu ge, yi yeri yeri jom pu wa pii, li wa fanha kaa we. ⁷ Li da yaha ne kaa na, sipyii beeri ya yaa pu pye ba ne je we. Ga wa beeri ni wu looloda li wa Kile mu. Kaa la wo looloda wa wa mu, la betii be wo looloda be di je wa be mu.

⁸ Ayiwa, piimu pu wa pu sanha gbaya je, kelee na ce leje-e ge, ni ce piimu wo namaa p'a xu ge, ne funyo na kunni, pee pu kori yaha mu pu ye ba ne je we. Lee ya no shen. ⁹ Ga pu bu da p'a da ja puye na we, wee tuun wu ni p'a yaa wa beeri wu gbaga je, kelee na cee leje. Bani, lee ya poro pu mu pu kori yaha wa mu, gbaya kelee ce la di da pu sorogo.

¹⁰ P'a n'a daa fee piimu kan xo puye mu ge, ye n'a da jo pu mu ge, yee wa neye pyaa wo nijoyo we, ga Kafao woyo yi wa yii. Yee yi wa me jo, cee wu ganha bu da wu gbaga xo na wu mu we! ¹¹ Cee wemu shiin bu foro wu poo mu, wee tuun wu ni w'a yaa wu wuye yaha wa na baa, kelee wu guri she be ni nale wu ni. Na be ya yaa wu wu sho yaha we.

¹² Ayiwa, ye n'a da jo pusamaa mu ge, yee wa Kafao wo nijoyo we; neye pyaa k'a yee yu. Ceborona wa bu bye n'a daa fo, wu sho di je n'a daa fo we; cee wu bu so na diin wu mu, na wu ya yaa wu wu yaha we. ¹³ Ceborosh wa be shiin bu bye n'a daa fo, wu poo di je n'a daa fo we; na wu bu so na cee wu mara wu sho, cee wu ya yaa wu foro we.

¹⁴ Bani na na wu yaha wu je Kiricen we, wu ni cee wu bu bye shiizhan, w'a Kile teje. Mu shiin cee wu be je wu bu da wu je Kiricen we. Wu ni na wu bu bye shiizhan, wu be ya Kile teje. Lee kaa be we, pu nagoo pu na bye kanna pu je Kiricen we, na ta pu d'a Kile teje can can na. ¹⁵ Ga pu shuun wu ni wemu wu je n'a daa baa fo wu ge, wee bu jo wu foro n'a daa fo wu ni, yi wu yaha wu foro wu ni. Wee tuun wu ni n'a daa fo w'a pye cee wu la, wu shiin ya pye na wu la, wu na bye wuye mu. Kile ya yee yiri, konho y'i ba bye janije na. ¹⁶ Bani mu cee n'a daa fo we, dii m'i da ja bye m'i li ce na mu wu da ba ma poo wu juro wolo we? Kelee mu na n'a daa fo we, dii m'i da ja bye m'i li ce na mu wu da ba ma sho wu juro wolo we?

Maye yaha ba ma bye a Kile di ma yiri we

¹⁷ Lee nje na foro wa, wa beeri ya yaa w'a jaari w'a sahani ni wu looloda ni, Kile ya lemu kan wu mu ge. Kile ya wufao yiri na wu yaha yahama pemu be ni ge, wu da jaari w'a sahani ni pee be ni. Wee kalaa we n'a gaan n'a daa fee pu mu egilizii pu beeri ni. ¹⁸ Kile bu sipya wa yiri na wufao ta w'a cekoonro pye xo, wufao wu wuye yaha wa mu. Wu shiin

* 6:16 zhenzi 2:24

bu wemu yiri na wufɔɔ ta wu sanha cekɔɔnrɔ pye wɛ, wufɔɔ ganha ba li shaa nige fo wu gɔn wɛ. ¹⁹ M'a cekɔɔnrɔ pye yoo, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin kaɲɔɔ jɛ wɛ. Lemu wo kaɲɔɔ li wa ge, lee li wa mɛ na Kile wo nɔmɛɛjogoo ki koo jaari. ²⁰ Kile ya wa bɛeri yiri, na wufɔɔ yaha yahama pemu ni ge, wufɔɔ ya yaa na wuyɛ yaha pee yahama pu ni. ²¹ Kile bi ma yiri na ma yaha bulooro ni, ma ganha bu lee kaa taga ma funɲɔ cɔnri wɛ. Ga taceɲɔ bu da ki na jɛ ma mu m'a foro bulooro ti ni, m'a yaa ma foro ti ni. ²² Bani sipya wemu Kafɔɔ ya yiri na wu yaha bulooro ni ge, weefɔɔ ya jɛri wuyɛ wo Kafɔɔ mu. Sipya wemu bɛ di bu bye wuyɛ mu, Kirisa bu ma yiri, m'a jɛri wu bulo. ²³ Kafɔɔ ya yee shɔ pɛrɛmɛ pemu na ge, p'a waha shɛn. Wee tuun wu ni yi ganha bu bye sipyii wo buloo wɛ.

²⁴ Na cebooloo, Kile ya yee bɛeri nigin nigin wu yiri na yi yaha yahama pemu ni ge, wa bɛeri ya yaa wu kori pee yahama pu ni.

Mudasiilee keree

²⁵ Piimu pu wa pu sanha namaa ni cɛɛ kalɛɛ pye na bada-ɛ ge, yemu n'a da jo pee mu ge, yee wa Kafɔɔ wo nijoyo wɛ, nɛyɛ pyaa k'a na fungɔngɔ shɛɛ pu na. Ga Kafɔɔ wo ceme pu baraga ni, y'a yaa yi dɔ na jomɔ pu na. ²⁶ Kanhama pe pu wa nime ge, pee kanhama pu wuu na nɛ li ta jo l'a pɔrɔ wa bɛeri mu wu kori yaha ba w'a sii wɛ. ²⁷ Cee bi jɛ ma mu, ma ganha bu wu yaha wɛ. Ma shiin bi jɛ ma sanha cee leɲɛ wɛ, wee tuun wu ni m'a mayɛ yaha wà mu cee baa. ²⁸ Ga lee bɛ na, ma jɛhɛ cee leɲɛ, ma ya jurumu pye wɛ. Doɲiɲɛ fucɛri nacebaa bɛ jɛhɛ gbaga je, wu ya jurumu pye wɛ. Ga kanhama see wo p'a da ba nɔni gbaya cɛɛ ni cɛɛ kafɛɛ na pu jiiɛɛɛɛ ti ni. N'a bi giin di yi jɲɲɔ wolo pee kanhama pu ni.

²⁹ Ayiwa na cebooloo, ye n'a giin di jo yi mu ge, yee yi wa mɛ jo koɲɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛɲɛ. Wee tuun wu ni, piimu pu wa ni cɛɛ ni ge, pee pu la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna cɛɛ bɛ jɛ pu mu wɛ. ³⁰ Piimu p'a mɛhɛɛ suu ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi mɛhɛɛ bɛ suu wɛ. Piimu p'a fundanga pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi fundanga bɛ pyi wɛ. Piimu p'a zhɔ pyi ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna yaaga bɛ bye pu mu wɛ. ³¹ Piimu p'a koɲɔ yaɲmuyɔ ye shaa ge, pee di la le puyɛ ni Kafɔɔ wo labye wu fɛni. P'i bye kanna pu bi koɲɔ ke yaɲmuyɔ ye shaa bɛ wɛ. Bani koɲɔ ni ki yaɲmuyɔ yi wa da mɔ y'i xhɔ wɛ.

³² Lee wuu na n'a bi giin jo funzhaga katii ganha bu jé yi ni wɛ. Sipya wemu wu jɛ wu sanha cee lɔ-ɛ ge, Kafɔɔ wo jidaan keree ki ma bye weefɔɔ wo cɔnrɔmɔ keree. Wu funzhaga kaa bɛeri li jɛ lemu li da wu pye wu taan Kafɔɔ mu ge. ³³ Ga wemu bu cee leɲɛ, wee ma ke koɲɔ ke wo yaɲmuyɔ kaa taga wuyɛ funɲɔ cɔnri, kɔnhɔ wu daan wu shɔ mu. ³⁴ Lee funɲɔ ni wu fungɔngɔ ki ma jɛri na wu kilee na se kabaya shuun na. Cɛɛ piimu jɛ gbaga ni wɛ, na fara doɲiɲɛ pushaa na, pee bɛ ma pu funyɔ shaa ni Kafɔɔ jidaan keree kaa ni, kɔnhɔ p'i já pye Kafɔɔ wuu pu keree ki bɛeri ni. Ga cee wemu wu jɛ gbaga ni ge, wee wo funzhaga ki ma gaɲɲi ke koɲɔ ke wo yaɲmuyɔ ye yiri, kɔnhɔ wu daan wu poo mu. ³⁵ Yeeyɛ pyaa wo kuduun kaa na n'a ye yu, li wa nago kanna fanha n'a giin di bye yi na wɛ. Ga na funɲɔ ki wa y'i da jaari jaarigazaana na, y'i daha Kafɔɔ nɔhɔ ni ni yi zɔlɔɔ pu bɛeri ni.

³⁶ Ná wemu bu li cɛ na wee wa da já wuyɛ co wu curɔ tɔan wɛ, wu mɛhɛ wu leɲɛ na saha ni wu fungɔngɔ ni. Lee jɛ jurumu wɛ. ³⁷ Ga ná wemu bu li kɔn wuyɛ funɲɔ ni na ta wa shishiin ya wu karamu wɛ, na jo wu da wu curɔ leɲɛ wɛ. Wu bi dɔ li na, na wu fungɔngɔ kaa li takyɛɛgeɲɛ wa da yiri xuu wa shishiin ni wɛ, ayiwa lee ya jɔ. ³⁸ Lee funɲɔ ni wemu bu wu curɔ leɲɛ, kasaana w'a pye. Ga wemu bɛ bu sɔɔ na wu wo yaha wà leɲɛ baa, lee ya pɔrɔ shɛn.

³⁹ Ayiwa, cee bɛeri w'a gbaga je ná mu ge, na ná wu yaha jii na, cee w'a pɔ yaha wu na. Ga ná wu ga xhu, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ mu. Ná bɛeri w'a wu taan ge, wu she gbaga je wee mu, kɔnhɔ wu pye n'a daa fɔɔ. ⁴⁰ Ga nɛ wo funɲɔ na, wee cee wu bu sɔɔ na wuyɛ yaha wà mu, lee na bɔrɔ wu mu fo xuuni. Nɛ bɛ di wa giin bɛ jo Kile Munaa li wa nɛ bɛ ni.

8

Yaperɛɛ xaara

¹ Wù shɛ nime yaperɛɛ xaara ti wo jomɔ pu feni. Can wu jɛ wii na jo wɛɛ bɛɛri pu jɛ ni lajɛ ni ma na jo ba yee wa yi yu wɛ. Ga wee lajɛ we ya tabaara leni sipya ni. Na ta taanɛɛɛɛ di se ni n'a daa fɔɔ ni jaha na n'a daa wu ni. ² Sipya wemu ba wuyɛ wii na wee ya keree cɛ, Ayiwa wee sanha keree cɛ ba keree ya yaa k'a jɛni wɛ. ³ Ga Kile kaa ba dan sipya wemu ni, weefɔɔ Kile ya cɛ.

⁴ Ayiwa, yee ya yegenɛ pye yaperɛɛ xaara ti shizhaa na, na ta wa na j'a ti xa? W'a li cɛ na jo yaperɛɛgo jɛ yafiin bɛ wɛ, bani Kile nigin pe yɛ wu jɛ. ⁵ Can kunni wu jɛ wii, yanmuyɔ nijɛhɛyɛ wa fugba we, ni jinɛ ke na sipyii na yi pyi na kilelɛɛ, na li pye kanna kilelɛɛ nijɛhɛmɛɛ pu jɛ pu mu na fara kafɛɛ nijɛhɛmɛɛ na. ⁶ Ga wɛɛ mu kunni, Kile nigin pe yɛ wu jɛ; wee jɛ To Kile, wee w'a yanmuyɔ yi bɛɛri yaa. Wee wuu bɛ wɛɛ di jɛ. Kafɔɔ nigin pe yɛ bɛ di jɛ; wee jɛ Yesu Kirisa. Wee baraga ni yanmuyɔ yi bɛɛri wa yaa, wee baraga ni bɛ wɛɛ wa niifɛɛɛ na.

⁷ Ga n'a daa fɛɛ pu bɛɛri wa sanha we can we cɛ na fiinɛ wɛ. Pii wa yee ni piimu wa bi tɛɛ na yaperɛɛ kaan ge. Pee ba tee xaara te xaa, pee ma li yaha puyɛ funyɔ ni na yaperɛɛ xaara ti jɛ tii. Pu n'a daa wu wo fanha jɛɛ funɛɔ ni p'a li ta na pee ya puyɛ nɔɔɔɔ. ⁸ Na ta jɔyalige di wa da j'a wɛɛ pye wɛɛ pu Kile tɛɛɛ wɛ. Wɛɛ ya te xaara te yaha w'a xabaa la, lee wa da yaaga wolo wɛɛ ni wɛ. Wɛɛ shiin ya ti xa la, lee wa da yaaga le wɛɛ ni wɛ. ⁹ Ga lee bɛ na, yi kasɛɛɛɛ yaha yiye na. Yi na j'a da yanmuyɔ bɛɛri li yi jidaa funɛɔ ni. Ga wa ganha ga wu jidaa yaha wu pye kaɔɔɔɔ di baraga baa fɔɔ tɔɔɔɔ le kakuunɔɔ ni wɛ. ¹⁰ Bani mu wemu w'a yu na mu ya yaaga cɛ ge, baraga baa fɔɔ wa bu mu j'a mu ya tiin na li yaperɛ la wo pɛɛɛɛ puga ni, ta lee da wu luu waha yaperɛɛ xaara xha na wɛ? ¹¹ Lee funɛɔ ni, wee ceborona baraga baa fɔɔ wemu bɛ wuu na Kirisa ya xu ge, ta mu wo lajɛ wu ya pye kaɔɔɔɔ na bɔɔɔɔɔ wɛɛ na wɛ? ¹² Yi ba lee pyi, yi cebooloo pu jurumu y'a luu. Bani baraga jɛ pu ni keree kiimu wo bye na wɛ, yee wa pu logoo wari na waa kee na. Lee funɛɔ ni Kirisa yɛ pyaa na y'a wee jurumu wu pyi. ¹³ Lee wuu na, yalige ke n'a da lii ge, kee bu da ki na da bye kaɔɔɔɔ di nɛ ceboro tɔɔɔɔ le jurumu ni, nɛ na gahari kee yalige ke ni, kɔnhɔ di ganha bu na ceboro wu pye wu to wɛ.

9

Kirisa wo tudunmɔ wu tayerege jɛ kemu ge

¹ Ayiwa, ta nɛ jɛ naye wo wɛ? Ta nɛ bɛ jɛ Kirisa wo tudunmɔ wa wɛ? Ta nɛ bɛ ya wù Kafɔɔ Yesu j'a wɛ? Ta yee bɛ pu jɛ wee labye we wo kuduun Kafɔɔ na wɛ? ² Ali pii jɛhɛ bye p'i ya sɔɔ li na na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ wɛ, yee ya yaa yee pu li cɛ na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ. Bani yee na j'é Kafɔɔ wo karijɛɛɛ ki ni, lee li wa li shɛɛ na Kirisa wo tudunmɔ nɛ jɛ.

³ Piimu p'a nɛ kaa yu, na zɔ tɛri nɛ na ge, we kafila we nɛ daga na pu jɔ shuu: ⁴ Na wɛɛ yaha wɛɛ na jɛ Kirisa wo tudunmɔ, ta yalige ni yagbaya ya yaa na gaan wɛɛ mu wù labye wu wuu na wɛ? ⁵ Ta li ya saha nago wɛɛ bɛ pu wù wo shɔ wa lɔ, wee di da jaari ni wù bɛ ni ba Kirisa wo tudunmɔ pusamaa, ni Kafɔɔ wo ceboronamaa pee, ni Sefasi* yɛ jɛ-ɛ wɛ? ⁶ Kelee nɛ ni Barinabasi ni, ta wɛɛ yɛ p'a yaa na labye watii bɛ pyi, kɔnhɔ wù na j'a w'a wù jɔlige taa? ⁷ Mii yee d'a li logo, wa w'a sɔɔsiire pyi, wufɔɔ di nɔhɔ kuri yere ni wuyɛ ni wɛ? Kelee wa wu ɛɛɛɛɛ tiire nɔri wu ganha ba ti nagoo li-i wɛ? Kelee wa w'a yapɔɔɔɔ naha, wu ganha ba yi jirime gbuu-i wɛ?

⁸ Yi ganha ba giin na yemu sipyii wa yu ge, na yee yɛ nɛ pye na tɔɔɔɔ tasinɛ wɛ. Bani yee ninuyɔ y'a ka Kile wo saliya wu bɛ ni. ⁹ Kile tudunmɔ Musa ya yi ka saliya wu ni na: «Ma ganha bu jɔ le nù jɔ na na wu yaha wu na shinma tanhana tanhana wɛ.»* Ta niye yɛ ni Kile ya wu funɛɔ shaa na ye jo? ¹⁰ Li can koo ni, ta wɛɛ wuu na bɛ w'a yi jo wɛ? Wɛɛ

* 9:5 Sefasi: Arameyɛ shɛɛn jomɔ pu jɛ pii, Girekii ma jo na Pyɛɛri. Ke mɛge ke kɔri wu jɛ na faaga. * 9:9 Dutɛɛɛɛɛ 25:4

wuu na w'a yi jo kunni. Bani li waha l'i waha, wemu w'a faa pyi ge, w'a yaa w'a wu pyi wu da daa; wemu be w'a shinma sani ge, wu be di da wu sani, wu da daa wu taa le na.

¹¹ Ayiwa, wèe p'a Kile jomɔ pu nuguro nugi yee mu. Wee tuun wu ni wèe be na lo yee keɲe yaɲmuyɔ ni, ta lee ya ye wèe na? ¹² Ni pii di wa wee kuduun we taa yee mu, ta wu ya yaa ni wèe ni sanha na toro peefɛɛ tãan wɛ? Ga wèe ya ta lee pye wɛ. Wèe ya kanhama tuugo bæeri soro wùyɛ ni, kɔnhɔ kaa la shishiin ganha ba bari Kirisa wo Kile Jozaama pu yɛɛ li na wɛ. ¹³ Yee kunni d'a li cɛ be na jo piimu pu wa labye pyi Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni ge, Kile-pɛɛɲɛ pugbɔhɔ ki ni pee wo ɲɔlige ya fɔro. Piimu be pu wa saraya nizogoyo yi wo saraya yi tawologo ki ni ge, pee be wo tahaa wa fɔro yee saraya ye ni. ¹⁴ Lee ninunɔ funɲɔ ni Kafɔɔ be ya li koro yaha nago piimu p'a Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi ge, pee wo ɲɔlige di da fɔro lee yɛɛ li ni.

¹⁵ Ga ne ta le kuduun kaa le la shishiin sha yee mu wɛ, ne di wa ye kani be nago wee kuduun we di da nɔni na na wɛ. N'a xu be, ne lee funɲɔ lo na toro di ke fundanga ke yaha ki shɔ na na. ¹⁶ Ne da já da Kile wo Jozaama pu jo kaa taga da naye pɛle wɛ. Bani na pu yɛɛ pyi, lee ya ɲɛri ne ɲunɲɔ ni fanha kaa. Ne bu bye ne pu yɛɛ pyi be wɛ, bɔɔngɔ ki da nɔ ne na. ¹⁷ Li da bi da nago kanna neye pyaa mu l'a taan, a ne ganha na Kile Jozaama pu yɛɛ li pyi, wee tuun wu ni ne bi yaa ni saraa ni. Ga ni pu jo w'i ya ta w'a foro neye pyaa ki ni wɛ, wee tuun wu ni labye wemu ye kaa l'a le na keɲe ni ge, wee n'a byi. ¹⁸ Ayiwa, wee tuun wu ni leke di wa ne wo saraa wu wɛ? Na Kile Jozaama pu yu sipyii pu mu ma ni, kuduun wemu be w'a yaa ni na ni ge, di ganha ba wee be shaa wɛ. Lee ni ne wo saraa w'a fɔro.

¹⁹ Ne ɲɛ sipya wa shishiin wo bulo wɛ; ga lee be na ne kunni da naye yaha bulo sipyii bæeri mu, kɔnhɔ di já sipyijnehemɛɛ ta Kirisa mu. ²⁰ Ne bu bye ni Yawutuu ni tuun wemu ni, ne be na naye pye ba Yawutu ɲɛ wɛ, kɔnhɔ pu nijnehemɛɛ di ɲuwuuro ta. Piimu p'a ɲaari na saharɲi ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee ɲɛ wɛ, na ta li can koo ni, ne Musa wo saliya wu koo ɲaari wɛ. Ga ne ma lee pyi, kɔnhɔ pu nijnehemɛɛ di ɲuwuuro ta. ²¹ Piimu pu ɲɛ pu ya Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo ɲaari-i ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na bye ba pee ɲɛ wɛ; kɔnhɔ pu nijnehemɛɛ di ɲuwuuro ta. Ga lee di wa nago kanna ne ta na Kile wo saliya wu koo ɲaari-i de, bani Kirisa wo saliya wu koo ne ɲaari. ²² Piimu fanha k'a cɛɛɛ n'a daa wu ni ge, ne bu bye ni pee ni, ne be na naye pye ba pee ɲɛ wɛ, kɔnhɔ pu nijnehemɛɛ di fanha ta. Lee funɲɔ ni, piimu bu bye pyegana bæeri na, ne bu bye ni pu ni, ne be na bye ba pu ɲɛ wɛ; kɔnhɔ li pye pyegana bæeri na, nigin nigin wa di ɲuwuuro ta pu ni. ²³ Kile wo Jozaama pu wuu na ne lee bæeri pyi, kɔnhɔ na be di ba da pu kuduun wu ni.

²⁴ Piimu p'a jahazhaanri tafere ti fe ge, ta yee ya li cɛ na pu bæeri pu ma baa, ga shɛn nigin ye pe na ba jahagbaa li ta wɛ? Wee tuun wu ni yi be pu la le yiye ni, y'i da fe, kɔnhɔ yi be di ba kuduun ta. ²⁵ Piimu p'a tee jahazhaanri tafere ti fe ge, pee ya pu ye tánha keree nijnehɛɲɛ na. Pee wa pu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee ya xhuu. Ga wèe wa wu wuu li pyi kuduun wemu kaa na ge, wee da ga xhɔ wɛ. ²⁶ Lee wuu na ne na wo tafere ti fe, ga ne ti fe ɲubadin wɛ; ne na wo kagurukpɔnyɔ yi be pyi, ga ne wo kaguruyo yi wa se kafɛɛge na wɛ. ²⁷ Ne na ceepuuro ti kana xuuni na naye co can can na keree nijnehɛɲɛ tãan; kɔnhɔ di ganha bu Kile Jozaama pu jo sipyii pu mu, naye pyaa di dɛɛɛ pa buun wɛ.

10

Izirayeli shɛɛn wo keree k'a pye wèe mu ɲaha shɛshɛɛɛ

¹ Na cebooloo, le l'a wèe sefɛɛɛ pu ta na pu yaha pu na ɲaari siwaga ki ni ge, yi funɲɔ ganha bu wɔ lee na wɛ. ɲahaɲa k'a pu bæeri mara, a pu bæeri di ba suumɔ lɔhɔ ki kɔn ɲɛri. ² Pu bæeri p'a batize ɲahaɲa ke, ni suumɔ lɔhɔ ki ni, na bye ni Kile tudunmɔɔ Musa ni kariɲɛɛge ki ni. ³ Kile ya yalige kemu kan pu mu na yiri fugba wu ni ge, pu bæeri p'a kee li. ⁴ Kile ya lɔhɔ kemu kan pu mu ge, pu bæeri p'a kee gba. Bani fɛfɛɛɛ faaga k'a bi

pinne ni pu ni, na lōhō kaan pu mu. Kirisa wu bye kee faaga ke. ⁵ Ga le bēeri kadugo na, pu niñehemēē kapyegeē ya pa daan Kile mu wē, lee l'a pu pye p'a xu siwaga ki ni.

⁶ Ayiwa, kii keree kii ya pye na she wēe na, kōnhō wēe bē ganha bu da lakuuñō yaha ki wu le koguunō ni ba pee ya pye wē. ⁷ Pii wa bi yapereē kaan pu ni. Yi bē ganha bu yiye yaha yaperegaan ba pee ya pye wē! L'a ka pee shizhaa na Kile Kafila wu ni na: «Sipyii p'a tiin na li, na gba, lee kadugo na, a p'i xhō na shō to xōnhōrō na na xhōnhōni pu yapereē nahagbaa na.»* ⁸ Pii wa bye pu ni dōdō. Yi bē ganha bu da yiye yaha dōdō ba pee ya pye wē! Piimu p'a tee dōdōrō ti pye ge, sipyii kabōfoñō kelee shuun ni taanri (23.000), pee p'a xu pu ni caña nii nigin funñō ni. ⁹ Pii wa Kafō taanna wii pu ni. Yi bē ganha bu da zōo yi Kafō taanna wii wē! Piimu p'a lee pye ge, wōlō p'a pee nō na gbo. ¹⁰ Pii wa bi ñmunu-ñmunō pu ni. Yi bē ganha ba ñmunu-ñmunō ba pee ya pye wē! Piimu p'a lee pye ge, meleke munaawuumō w'a pa pee bēeri gbo.

¹¹ Kii bōngō keree kii bēeri ya pee ta, kōnhō k'i já pye naha sheshēere wēe mu. P'a kii keree kii ka, kōnhō k'i ba bye kalaa wēe mu, wēe piimu pu ñe taaxō li koñōrō na ge. ¹² Wee tuun wu ni sipya wemu w'a wuyē wii na wee yeregana ya ñō ge, weefō wu la le wuyē ni wu ganha bu da guruñō do wē. ¹³ Nōwuuro temu t'a yee taa ge, tee ninuuro t'a sipyii pusamaa bēeri taa. Kile ñe ñōmēē fō, wu da ga sōo yee nōhō ki wolo fo di zhe doro yi fanha ki tēhēē tāan wē. Ga tuun wemu ni nōwuuro ti da ba nō yi na ge, Kile na fanha kan yi mu, kōnhō yi já ti xu yiye ni, na guri na taforogo bē kan yi mu.

Wù wùye tanha yapereē keree tuugo bēeri na

¹⁴ Lee wuu na na taanñiineē, yi sii yi tōgō wolo yaperegaanra ni fēfēē! ¹⁵ Y'a keree kōri cē, lee jogana le n'a yu ni yi ni. Ye n'a yu yi mu ge, yiye pyaa bē ki yi wii! ¹⁶ Wēe ba da Kafō fēfēere yalige ki li, wēe ma baraga taha Kile na na yagbaga kemu gba ge, ta kee wa ma li shēē na Kirisa ni wēe ñe kariñeēge ni wu shishan pu baraga ni wē? Buuri wu bē wēe ma daa daa wùye na ge, ta wee bē ya li shēē na Kirisa ni wēe ñe kariñeēge ni wu ceepuuro ti baraga ni wē? ¹⁷ Buuri ñuñō nigin ye ki ñe. Ali na wēe yaha wēe ya ñehe bē, wēe bēeri ya pinne na bye ceepuuro nigin. Bani wēe bēeri p'a ke buuri ñuñō nigin we taani wùye na.

¹⁸ Lemu li bi byi Izirayeli nago pu niñe ni ge, yi yi funñō kōn lee na. Piimu p'a bi ma saraga yañmuyō yi li pee ni ge, ta pee ñe ma bye ni Kile ni kariñeēge ni wē? Bani Kile wogo ki ñe saraya nizogoyo yi tawologo yaaga ke. ¹⁹ Leke ñe jomō p'i wa zheē wē? Na kañō li wa yapereē ki na laa? Ta xaara te p'a gbuu ki na ge, tee na kañō li wa? ²⁰ Bada, lee la bē wē. Ga ñe wo jomō p'a li shēē nago yañmuyō yemu yaperegaan p'a wo na gaan yapereē ki mu ge, jo jinaa mu p'a yee kaan, yi wa gaan Kile mu wē. Ñe funñō di wa yee pu pye kariñeēge ni ni jinaa ni wē. ²¹ Yee da já da gbuu Kafō wo cēegbuu li ni, yi da se y'a gbuu sanha jinaa bē wuu li ni wē! Yee da já da li ni Kafō ni, yi da li ni jinaa bē ni wē! ²² Kelee ta w'à giin wù Kafō wo ñiizhaga ki yirige? Ta wēe fanha ya ñehe wu wogo na?

N'a daa fēē pu kapyegeē ya yaa na nōrō teri Kafō mege na

²³ «Keree bēeri ñō ya kan» ba yee wa yi yu wē; ga kuduun ñe keree bēeri ni wē. «Keree bēeri ñō ya kan», ga keree bēeri di wa da zhe ni yee ni naha na n'a daa wu ni wē. ²⁴ Wa shishiin ganha ba wuyē nigin wo kuduun keree shaa wē! Wa bēeri ya yaa w'a kaa pyi lemu wo kuduun wu ñe watii na ge.

²⁵ Xaara tuugo bēeri y'a ña ti berēē caan na ge, yi ganha ba ti keree yegee wē, y'a ti xaa! Yi ganha bu nakaara ta shishiin yaha yi zōlō pu na tee wuu na wē! ²⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ñiñe ke ni ki yañmuyō bēeri yi ñe Kafō woyo.»*

²⁷ Wemu ñe Kiricen wē, wee wa bu yi yiri yalige na wu puga, yi bu she wà, wu bu she yalige tuugo bēeri kan yi mu, yi ganha bu ki keree yege wē. Yi ki li yi ganha bu da nakaara ta shishiin yaha yi zōlō pu na wē! ²⁸ Ga wa bu yi pye: «Yapereē xaara ti ñe te dē!» Wee tuun wu ni, yi ganha bu ti xa nige wē! Wemu w'a yi funñō to ge, nakaara ti ñe wu zō wu

* 10:7 Ekizode 32:6 * 10:26 Zaburuu 24:2

ni. Lee wuu na, yi ganha bu ti xa wε! ²⁹ Nε wa ye yu yee wo zɔlɔɔ pu wo nakaara wuu na-e dε! Ga wemu w'a yi funɲɔ to ge, wee wo zɔ wu wo nakaara wuu na.

Ayiwa, pii na ba jo yee ni na: «Naha na watii wo zɔ nakaara di da ba dεrεε jaagi shan nε na wε?» ³⁰ Yalige ke nε da lii ge, nε bu baraga taha Kile na kee wuu na, leke di da ba jaagi shan nε na kee wuu na, nε d'a baraga taha na xɔ Kile na wε?

³¹ Lee funɲɔ ni, yaaga kemu y'a da lii ge; yaaga kemu y'a da gba ge; kaa tuugo bεeri y'a da bye ge, kii bεeri ya yaa na nɔɔrɔ tɛri Kile na. ³² Wa shishiin ganha da kaa pye yi ni lemu na Yawutu wa, kelee Gireki wa, kelee Kile wo Egilizi wu sipya wa ɲuɲɔ kyεεgi wε. ³³ Yi pye ba nε ɲε wε! Nε la le naye ni na sipyii bεeri wo ɲidaan pyi keree bεeri ni. Nε naye mεge wo kuduun shaa wε, ga sipyii bεeri wo kuduun nε zhaa, kɔnhɔ p'i já shɔ.

11

Cee ɲubɔɔ keree Kile pɛleduun ni

¹ Ayiwa, yi pye na taannivεε ba nε bε ya Kirisa taanni taannigana lemu na wε!

² Na cebooloo, nε yi sɔni xuuni, bani yee ya fungɔngɔ yaha nε na keree bεeri ni, kalaa wemu bε nε kan yee mu ge, na nɔhɔ na wu bε koo ɲaari. ³ Ga kaa nigin ɲε wà, na funɲɔ ki wa y'i lee cε: Kirisa wu ɲε ná bεeri wo ɲuɲɔfɔɔ; ná bε di ɲε wu shɔ ɲuɲɔfɔɔ; Kile di ɲε Kirisa bε wo ɲuɲɔfɔɔ. ⁴ Wee tuun wu ni, ná wemu ba Kile ɲεeri, kelee na kafila nuri Kile ɲɔ na na dorogo, wu ba lee la shi pyi na wu ɲuɲɔ yaha k'a tɔ, wu ya baraga taha Kirisa na wε. ⁵ Ga cee ba Kile ɲεeri, kelee na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu; wu ba lee la shi pyi na ta ɲubɔɔ ɲε wu ɲuɲɔ ni wε, ná we wu ɲε wu ɲuɲɔfɔɔ wu ge, wu ya baraga taha wee na wε. W'a ɲeri ba cee ɲuɲɔmaa wo ɲε wε. ⁶ Cee wemu bu jo wu da ɲubɔɔ pɔ wu ɲuɲɔ ni wε, wee tuun wu ni wu mεhe ɲuzhiire ti kɔn. Ga cee na wu ɲuzhiire kɔn, kelee na ɲuɲɔ ki xuu, lee bi ɲε cee mu shiige, wee tuun wu ni w'a yaa wu ɲubɔɔ pɔ. ⁷ Ná ya yaa wu pa wu ɲuɲɔ tɔ wε, bani Kile jaa ni w'a yàa, na Kile wo nɔɔrɔ wu bε shεε. Ga cee di ná bε wo nɔɔrɔ wu shεε. ⁸ Bani ná ya ta foro cee ni pu yaaduun wu ni wε, ga cee w'a foro ná ni. ⁹ Ná di ya ta yàa cee wuu na wε, ga cee w'a yàa ná wuu na. ¹⁰ Lee wuu na cee ya yaa na ɲubɔɔ pɔ mεlekεε pu wuu na, lee di bye ɲaha shεshεere, temu ya li shεε na w'a wuyε tirige wu poo mu ge. ¹¹ Ga lee bε na, na wèe yaha Kafɔɔ wo karijεεge ki ni, wèe ya li cε jo cee da já bee ná baa wε, ná bε di da já bee cee baa wε. ¹² Bani cee w'a foro ná ni pu yaaduun ni; ga nime cee w'a ná seni, lee bεeri d'a foro Kile ni.

¹³ Yiye pyaa bε ki li wii gε. Ta l'a saha cee w'a Kile ɲεeri n'a daa fεε niɲε ni ɲubɔɔ baa? ¹⁴ Na saha ni sipyii ye pyaa yaagana ni, ta yee wa li ɲaa na jo ná na wu ɲuzhiire yaha t'a tɔnnɔ, na shiige kaa li ɲε lere wε? ¹⁵ Ga na li ta cee bu wu ɲuzhiire yaha t'a tɔnnɔ, lee ɲε ɲuyirige; bani ɲubɔɔ wege ni Kile ya ɲuzhiitɔɔnyɔ kan cee mu. ¹⁶ Ayiwa, wa ba giin wu da nakaara pyi sanha kii keree kii shizhaa na; wèe kunni ya pyegana latii cε nige le kadugo na wε; pyegana latii bε di wa egilizi wa shishiin ni le kadugo na wε.

Kafɔɔ wo fεfεere yalige ki ligana

¹⁷ Ayiwa, n'a da kaa nigin wa taga yi funɲɔ to, nε kunni wa da já yi sɔ lee wuu na bada wε. Lee li wa mε. Pinnεε temu yee ya byi ge, ti ya la ɲɔgi yee na wε, fo kakara. ¹⁸ Li nizhiine li wa le: Nε logo na ba yee ya yiye pinne jomɔ na wε, na yee ya beni wε, yee na daa daa. Nε giin jo can wa bε pee jomɔ pe ni. ¹⁹ Li waha l'i waha yee ya yaa na taa taa, nakaara bε wa lee ni wε; kɔnhɔ piimu p'a n'a daa wu co xuuni ge, pee di jε shɔɔnri yi tε ni. ²⁰ Yee bu yiye pinne, yalige ke yee ma li ge, kee ɲε Kafɔɔ wo fεfεere yalige ki wε. ²¹ Bani ba yee ya yiye pinne Kafɔɔ wo yalige ki kaa na wε, yee na gburogi, wa bεeri na dii wuyε pyaa wo yalige na, na shε kee lɔ na li. Lee funɲɔ ni pii na ba gori ni xuugo ni, pii d'a tin, na gba fo na figi. ²² Wee tuun wu ni piyeyε ɲε yee mu-i gε? Ta yee ya já na li wà, na gbuu wà wε? Kelee y'a giin y'i Kile wo Egilizi wu yaha jate baa yaaga gε? Na fara lee na, piimu pu ɲε funmɔ fεε pu ge, y'a giin yi shiige le pee ɲahaya ni kunni? Yi wa giin nε yeke jo wε? Di yi sɔ lee wuu na laa? Lee kunni da já bye wε!

Yeke Pɔli ya jo Kafɔɔ wo fεfεere yalige ki keree na ge

²³ Ayiwa, ne kalaa wemu ta Kafoo mu, na wee ninumoo kan yee mu ge, wee wu wa me: Piige kemu ni pu bi da ba Kafoo Yesu le keje ni ge, w'a buuri lo kee piige ki ni, ²⁴ na baraga taha Kile na, na wu kegi kegi na kan wu kalaapiire ti mu, na jo: «Ne ceepuuro ti wa te, yee wuu na t'a kan. Y'a le pyi konho yi funyo di da dun ni na kaa ni.» ²⁵ Ba p'a li xo we, a wu ezezen loho ceegbuu li be lo kan pu mu, na jo: «Kile ya karijege jomee nivono lemu lo sipyii mu ne shishan baraga ni ge, lee li wa me ke ezezen loho ke. Yi ba da ki gba tuun beeri ni, yi ki gba konho yi funyo di do ni na kaa ni.» ²⁶ Wee tuun wu ni, tuun beeri ni yee ya wee buuri we li, na kee ezezen loho ke gbuu ge, Kafoo wo xu wu keree yee ya yu lee funjo ni, fo wu ga guri pa sanha.

²⁷ Lee wuu na sipyaa sipya w'a wee buuri we li, na kee loho ke gba gbagana la na lemu ya baraga teri Kafoo mege na-e ge, weefoo ya jaagi shan wuyee na Kafoo ceepuuro te, ni wu shishan pu shizhaa na. ²⁸ Lee wuu na, wa beeri ya yaa na fenhe wu zo wu noho wolo wii, wee tuun wu ni wufoo di na wee buuri we li, wu kee loho ke gba. ²⁹ Lee be we, sipya wemu w'a wee buuri we li, na kee loho ke gbuu, na ta kori wemu wu je yi na Kafoo ceepuuro ti shizhaa na ge, wufoo di ya wee jate we, kiiri weefoo ya shan wuyee juro ni ni wee buuri we li, ni kee loho ke gba ni. ³⁰ Lee l'a shenjehemee pye pii na ya, pii fanha d'a xo yee ni. Lee l'a pii pye p'a xu be yee ni. ³¹ Wee bu fenhe wu zoloo pu noho wolo wii jaha na, Kile wo kiiri wu da do nige wee juro ni we. ³² Ga Kafoo ya kiiri koon wee na, na wee kuuni, konho kiiri ganha ba she binne do wee juro ni ni konjo ke wo sipyii pusamaa ni we.

³³ Ayiwa na cebooloo, lee funjo ni yi ba da yiye pinne y'i Kafoo wo fefere yalige ki li, y'a yaa na yere yiye sige. ³⁴ Xuugo ba da k'a sho wa ni, wufoo wu li wu puga wu na w'a ma; konho yi ganha bu da da yiye pinne, yi da kiiri shaan yiye na we.

Ayiwa, neye pyaa ki ba no wa yi yiri tuun wemu ni, ne na keree kisaŋaa jaha shoŋri.

12

Loolodahaa kiimu Fefere Munaa l'a gaan ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Fefere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, ne funjo ki wa y'i kee keree ce yi fiinje. ² Yeeye pyaa k'a li ce na jo tuun wemu ni yee di bye yee sanha Kile ce-e ge, yee bi yiye yaha yaperere keje ni, na daha ki noho ni, na ta jo di wa be kee yaperere kii mu k'a yu we. ³ Lee wuu na n'a yi yu yi mu, y'i li ce na jo Kile Munaa je sipya wemu ni ge, weefoo da ga ja jo na Yesu wu laji we. Fefere Munaa bu bye li je sipya wemu be ni we, weefoo be da ga ja jo na Kafoo wu je Yesu we.

⁴ Loolodahaa tuuyo nijehaye yi wa wa, ga Fefere Munaa nigin l'a ki beeri kaan. ⁵ Labye wemu l'a gaan we mu ge, wee labye we tuuyo y'a jeha, ga wu beeri di byi Kafoonumoo we mu. ⁶ Kapyegeee kii tuuyo be d'a jeha, ga Kilenumoo we w'a ki sefere kaan wu beeri nigin nigin wu mu wu na byi.

⁷ Fefere Munaa l'a liye shee ni loolodahaa ni, l'a kiimu kaan we mu ge, konho wa beeri di da sipyii pu beeri mago joo. ⁸ Lee Munaa le li ma se kan wa mu wu na fungongo fere jomoo yu, lee Munaa le ninuno na ba se kan wa betii mu wu na laje jomoo yu. ⁹ Lee Munaa le ninuno ma ba wa wo n'a daa pye w'a pele fo xuuni; lee ninuno na ba sefere kan sanha wa be mu wu na yama fee cuujo. ¹⁰ Fefere Munaa li ma sefere kan wa mu wu na kakanhaŋaa pyi; na sefere kan wa mu wu na Kile tuduro yu. L'a se kan wa be mu sanha wu na munaakuujo kii wo kapyegeee ceni na zhoŋri Fefere Munaa li wogoo ki ni. L'a ba sefere kan watii be mu wu na shi watii jomoo yu wu sanha dee pemu jo ja we; na sefere kan wa be mu sanha wee na ganha na pee jomoo pe kori yu. ¹¹ Ga Fefere Munaa nigin we, lee li wa kii keree kii beeri pyi li ye. Lee li wa kii loolodahaa kii beeri kaan, wa beeri ni ma wuu, na be ni liye pyaa nidaan ni.

N'a daa fee pu beeri ya jeri pye ceepuuro nigin

¹² Ayiwa, sipya ceepuuro, nigin ti je tii; ga ti yatenye d'a jeha. Wee tuun wu ni, ceepuuro yatenye ni yi jehagana beeri, ba yee wa me ceepuuro nigin we, wee piimu pu wa ni Kirisa ni karijege ni ge, mu li wa wee be mu. ¹³ Bani Fefere Munaa nigin ni wee

bɛeri ya batize, na binne na bye ceepuuro nigin. Ma Yawutu la, ma Gireki la, ma bulo la, ma shiin ne maye wo la, wɛe bɛeri p'a Fɛfɛere Munaa nigin we ta.

¹⁴ Ayiwa, ceepuuro ya yaa ni yatenge nigin ni we, ga yatenye nɛɛɛɛɛ ni t'a yaa. ¹⁵ Tɔɔɔ bu jo na ba ni kee di wa keɛe we, wee tuun wu ni na kee niɛe wa ceepuuro ti ni we, lee na ki niɛe kɔn wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya? ¹⁶ Niwii bɛ bu jo na ba ni lee di wa nii we, wee tuun wu ni na lee niɛe wa ceepuuro ti ni we, lee na li niɛe kɔn wolo ceepuuro ti yatenye yi ni ya? ¹⁷ Sipyaa ceepuuro bɛeri da bi bye nii ye nigin, dii wu bi da da nuri we? Kelee ti bɛeri da bi da niwii ye na, dii wu bi da da nugo nuri we? ¹⁸ Ga li can koo ni, Kile ya ceepuuro yatenye yi bɛeri nigin nigin le ti ni, na bɛ ni wuyɛ pyaa jidaan ni. ¹⁹ Ceepuuro ti bɛeri da bi da yatenge nigin ye na, ta ti bi da bye mɛ sanha ceepuuro? ²⁰ Lee wuu na ceepuuro yatenye y'a nɛɛɛ, ga ceepuuro te di ne nigin ye pe.

²¹ Lee wuu na nii da jaa keɛe pye: «Ne yaaga wa mu ni we.» Nuɔɔ bɛ di da jaa tɔɔɔ pye: «Ne yaaga wa yee ni we.»

Ceepuuro yatenye ya yiye keɛe sogoo

²² Li can koo ni, yatenye yemu wɛe ya wii ceepuuro ni jo yee wo baraga k'a xɔ fo xuuni ge, yee bɛ wo kaɔɔ li ne wa. ²³ Ceepuuro ti yatenye yemu wɛe ya wii na jo yi ne yaaga-e ge, yee wɛe ya gemɛ xuuni na toro yi saya taan. Yemu yi ne shiige woyo ge, na baraga tɛri yee na na toro yi saya taan. ²⁴ Yemu ne shiige woyo we, wɛe ya kee baraga ke tuugo tɛri yee na we. Lee yaagana le na Kile ya ceepuuro yatenye yaa, yemu yi ne baraga baa ge, kɔnhɔ wɛe di da baraga tɛri yee na xuuni. ²⁵ W'a lee pye mu kɔnhɔ ceepuuro ti yatenye ya shishiin ganha bu da waa laha ya na we; ga yi bɛeri di binne, y'i da yiye keɛe sogoo. ²⁶ Ceepuuro ti yatenge ka ba gana, yatenye yi bɛeri yi da binne da gana ni kee ni. Yatenge ka bu pɛɛɛ ta, yatenye yi bɛeri yi da binne funɔɔ taan ni kee ni.

²⁷ Yee bɛeri p'a pinne na bye Kirisa wo ceepuuro. Yee bɛeri nigin nigin wu ne ceepuuro ti yatenye ya. ²⁸ Lee tɛɛɛgana li na Kile ya pii tɛɛ Egilizi wu ni wu labye wu kaa na. Pu nizhiilee ne Kirisa wo tudunmɔɔ, pu shuun wuu ne piimu p'a nuri Kile nɔ na na dorogo ge, pu taanri wuu ne karamɔɔɔɔ; lee kadugo na a wu sefɛere kan pii mu pu na kakanhaɔa pyi, na sefɛere kan pii mu pee na yama fɛe cuuɔɔ, na se kan pii mu pu na pusamaa tɛri, na pii pye jahagbaa fɛe, na sefɛere kan pii mu pu na shi watii jomɔ yu pu sanha dee pemu jo na we. ²⁹ Ta l'a yaa pu bɛeri pu pye Kirisa wo tudunmɔɔ? L'a yaa pu bɛeri p'a nuri Kile nɔ na p'a dorogo ya? L'a yaa pu bɛeri pu pye karamɔɔɔɔ ya? Ta pu bɛeri mu sefɛere ya kan p'a kakanhaɔa pyi? ³⁰ Ta pu bɛeri mu sefɛere ya kan p'a yama fɛe cuuɔɔ? Ta pu bɛeri mu sefɛere ya kan p'a shi jomɔ patii yu? Ta pu bɛeri mu sefɛere ya kan p'a pee shi jomɔ pe kɔri yu?

³¹ Ayiwa, loolodahaa kiimu wo tayerege k'a pele xuuni ge, y'a kee kaa kilee. Ga kaa lemu li wa kii bɛeri jaha na ge, nime n'a da lee she yi na.

13

Taanɛɛɛɛɛ

¹ Ayiwa, li neɛe da nago ne sipyii pu bɛeri wo shi jomɔ pe ce na yu, na melekɛe pu bɛ wo pu ce, taanɛɛɛɛɛ di ne ne ni we, ne jomɔ pu je ya yaaga bɛ nɔ we. Ne nɛri maga, kelee yatinɛe, na tunmɔ ye yeege. ² Ali ne neɛe da bi kafila nuri Kile nɔ na na dorogo; kelee kaɔmɔhɔɔ kii bɛeri wo laje, ni cemɛ pe bɛeri wo sefɛere ya kan ne mu; kelee ne n'a daa wu baraga ya pele fo na faaboboyo kɔngi na leri yi tayahaɔa ni, na ta taanɛɛɛɛɛ di ne ne ni we, ne ne yafiin bɛ we. ³ Ali ne neɛe da na keɛe yaɔmuyɔ bɛeri loolo la baa fɛe na, na sɔɔ na na ceepuuro ti bɛ kan pu sorogo bɛ, taanɛɛɛɛɛ bye k'i ne ne ni we, lee la shishiin ya yaaga nɔ ne na we.

⁴ Taanɛɛɛɛɛ luu ya mara, taanɛɛɛɛɛ ya saama pyi, neɛɛɛɛ ne taanɛɛɛɛɛ ni we, taanɛɛɛɛɛ ya nɔsanga pyi we, taanɛɛɛɛɛ ya tabaara pyi we, ⁵ taanɛɛɛɛɛ ya shiige kaa pyi we, taanɛɛɛɛɛ ya kiye kuduun shaa we, taanɛɛɛɛɛ luu ya yiri tɔvuyo na we, taanɛɛɛɛɛ ne ni funguuɔɔ ni we, ⁶ taanɛɛɛɛɛ ya fundanga pyi katiibaagaa shizhaa na we, ga can keree

na k'a fundanga pyi, ⁷ taanɲeeɛge ya keree beeri yafani, taanɲeeɛge ya daa sipyii na keree beeri ni, taanɲeeɛge fungɔngɔ ya leri ki tadaɲa na we, taanɲeeɛge ya keree beeri soro.

⁸ Taanɲeeɛge ya xhuu bada we; piimu pu wa nuri Kile ɲɔ na na dorogo ge, lee na ba xhɔ; shi jomɔ patii wo loolodahaa ki na ba xhɔ; cemɛ pu be na ba xhɔ. ⁹ Bani wèe wo cemɛ pu ɲɔ ya ta fa we, jomɔ pemu be wèe ya nuri Kile ɲɔ na na dorogo ge, wèe di ya pu be beeri taa we. ¹⁰ Ga lemu wo ɲɔ k'a fa ge, lee ba ba caɲa kemu, lemu li ɲe li ɲɔ ya fa-ε ge, lee na xhɔ.

¹¹ Tuun wemu ni ne bi bye nɔhɔcerɛe ge, ne jomɔ yoo, na fungɔngɔ yoo, na keree ɲaha cɛgana yoo, kii beeri bi bye nɔhɔpiire wogoo. Ga ba ne pa le we, keree kiimu beeri ki ɲe nɔhɔpiire wogoo ge, a ne kee beeri ɲɔ yaha. ¹² Ali nime be ni, keree kiimu wèe ya ɲaa ge, wèe ya ki beeri taa na ɲaa we. Ki ɲe kanna jaawiige ni wèe ya ki wii, na bye wèe ya ki beeri ɲaa we. Ga caɲa ɲii la wa ma, wu na ba kee keree ki ɲa ɲaha ni ɲaha. Ali ɲiɲaa be ni, keree kiimu ne ce ge, ki ɲɔ ya fa we. Ga caɲa ɲii la wa ma, ne na ba keree ki beeri ce fo na nɔ ki tɛhɛne na, ba Kile ya ne ce me we.

¹³ Ayiwa, kii keree taanri we, kii k'a kori yaha nime: n'a daa fɛere, ni tadaɲa, ni taanɲeeɛge. Ga ki beeri wo nigbɔɔ di ɲe taanɲeeɛge.

14

Kile Munaa li wo loolodahaa k'a yaa na pu beeri mago ɲɔgi

¹ Ayiwa na cebooloo, lee wuu na y'a yaa yi fɛnhe taanɲeeɛge sha keree beeri ɲaha na! Fɛfɛere Munaa l'a loolodahaa kiimu kaan ge, yi da kee be shaa! Ga na nuri Kile ɲɔ na na dorogo wo loolodaa le, y'a lee shaa xuuni. ² Wemu ba shi watii jomɔ* yu, weefɔɔ ya yu ni sipyii ni we, ga Kile ni wu ma yu. Keree kiimu wu ma yu Fɛfɛere Munaa li gbɔɔrɔ ni ge, kee ma ɲmɔhɔ, bani wa shishiin ya ki ceni we. ³ Ga wemu ba kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, sipyii ni weefɔɔ ma yu, kɔnhɔ pu da se ɲaha na n'a daa wu ni, samɔhɔrɔ di da jin pu ni, pu da loɲine taa. ⁴ Wemu ba shi watii jomɔ yu wuyɛ nigin wo n'a daa weefɔɔ ya luu na se ɲahagbaa na. Ga wemu ba kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, n'a daa fɛe pu beeri wo n'a daa wu weefɔɔ ma luu na se ɲaha na. ⁵ Ne funɲɔ ki wa Kile di se kan yi beeri mu, y'i já y'a shi watii jomɔ yu. Ga lemu l'a dan ne ni sanha na toro lee be taan ge, lee li wa me jo Kile wu se kan yi mu yi da nuri wu ɲɔ na y'a dorogo sipyii mu. Bani na kafila nuri Kile ɲɔ na na yu, lee kaɲɔɔ ya peɛ na toro shi jomɔ patii wo jo taan. Fo pee shi jomɔ pe kɔri bu jo, p'i na já she ni Egilizi wu n'a daa wu ni ɲaha na.

⁶ Ayiwa na cebooloo, ne bu she yee yiri nime we ni, ne di ya she Kile wo kashɛe la paari yee mu we, ne di ya Kile wo laje watii keree jo yee mu we, ne di ya jomɔ pa logo Kile ɲɔ na na torogo yee mu we, ne di ya she yee kalaa we; ga fo na shi jomɔ patii yu yee mu, leke ne di da ɲɔ yee na lee funɲɔ ni we? ⁷ Wu ɲaha sheshɛere lo yatinye ya na, sibene* kelee koni: Meheɛ ki bye k'i ya yu ki jogana na we, dii wa da bye wu li ce na le jegulo le li wa sibene li mee le, kelee koni wu mee li we? ⁸ Maga kemu pu ma wi kashɛnɲmɔ pu na gbegele foro ge, kee maga ke bye k'i ya wi ki wigana na we, kashɛnɲmɔ weke w'i da gbegele we? ⁹ Mu li wa yee be mu. Jomɔ pe yee ya giin di jo ge, yee ba pee yu shi jomɔ patii ni, dii sipya di da bye wu pee kɔri ce we? Pee jomɔ pe ya ɲeri ba kafɛɛge ɲe we. ¹⁰ Shi jomɔ tuuyo ɲiɲɛheye yi wa koɲɔ ke na, ga yi beeri di wa ni kɔri ni. ¹¹ Ga sipya watii ba yu ni ne ni shi watii jomɔ ni ne di ya pee nuri we, wemu w'a yu ni ne ni ge, ne ɲeri weefɔɔ mu nabun, a weefɔɔ be di ɲeri ne mu nabun.

¹² Ayiwa, ba ni yee di wa Fɛfɛere Munaa li wo loolodahaa ki la pyi, wee tuun wu ni, kiimu k'a se ni Egilizi ni ɲahagbaa na ge, y'a kee shaa yi kee ta xuuni. ¹³ Lee wuu na wemu ba shi watii jomɔ yu, weefɔɔ ya yaa w'a Kile ɲeri kɔnhɔ wu já w'a pee jomɔ pe kɔri yu. ¹⁴ Bani ne ba Kile ɲeri shi watii jomɔ ni, ne zo wu ma bye ɲerege ki na, ga jomɔ pe ne yu ge, ne fungɔngɔ ke di ya labye pyi pee shizhaa na we. ¹⁵ Wee tuun wu ni ne di da leke

* 14:2 Shi watii jomɔ: Pee ɲe shi jomɔ pemu ma m'a yu Kile wo sefɛere ti funɲɔ ni ma di sanha dee pu jo ɲa-ε ge. Pu na já bye ɲiɲɛ ke wo shi jomɔ kelee melekɛe wo jomɔ. * 14:7 Sibene: Lee ɲe faan.

pye we? N'a da Kile jɛeri ni na zɔ wu ni, ga n'a da wu jɛeri ni na fungɔngɔ ki be ni. N'a da Kile masɔŋɔ yoyo cee ni na zɔ wu ni, ga ne na da yi cee ni na fungɔngɔ ki be ni. ¹⁶ Lee kaa be we, mu ba baraga tɛri Kile na shi jomɔ patii ni, wemu wu jɛ wà sipyiire ti ni wee ya pee jomɔ pu nuri-i ge, dii wee di da já «Amiina» jo mu Kile-jɛerege ki na we? Bani ye mu ya yu ge, wu ya yi ce we. ¹⁷ Ali na mu Kile-jɛerege ki ta k'a jɔ be, ki ya yaaga be le wee wo n'a daa wu ni we.

¹⁸ Ne shi jomɔ patii nijeheme yu ali na toro yee tãan, ne baraga taha Kile na lee wuu na. ¹⁹ Ga n'a daa fɛe pinnerɛ ni, jɔjii kaguro wemu jaha ya ce ge, na kee k'a ye taga sipyiire ti kalaa, ne lee funjɔ lo na toro jɔjii kabɔforjɔ ke (10.000) jo tãan shi jomɔ patii ni pemu jaha ya ce-ɛ ge.

²⁰ Na cebooloo, yi ganha ba yi funyɔ kɔɔn ba nɔhɔpiire jɛ-ɛ we. Kakuuyo shizhaa na kunni y'a yaa na pye ba pubinjɛe jɛ we. Ga funzhaga shizhaa na y'a yaa yi pye sipyileye.

²¹ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Shi watii wo jomɔ ni n'a da ba jo ni we shi we ni.

Nabuun jɔyɔ na n'a da ba jo ni wu ni.

Ga lee be na p'a da ba ne jomɔ pu logo we.

Kafɔɔ w'a jo mu.»*

²² Lee wuu na, na yu shi watii jomɔ ni, piimu jɛ Kiriceen we, Kile wo jaha sheshɛere ti jɛ tere pee mu, t'i jɛ jaha sheshɛere n'a daa fɛe mu we. Ga na kafila nuri Kile jɔ na na yu sipyii mu, tee jɛ Kile wo jaha sheshɛere n'a daa fɛe mu, ga piimu jɛ Kiriceen we, t'i jɛ jaha sheshɛere pee mu we.

²³ Yiye pyaa be ki li wii ge! Yee egilizi wu sipyii pu beeri bu puyɛ pinne, yee beeri ba shi watii jomɔ yu, a piitiilee di nɔ yee ta yee na pee yu, kelee piimu jɛ Kiriceen we, pee ya nɔ yee ta mu, ta pu da jo na yee beeri jɔnjɔmogoo k'a yiri we? ²⁴ Ga yee beeri ba jomɔ nuri Kile jɔ na na dorogo. Wemu jɛ Kiricen we, a wee wa di nɔ wà, kelee sipya watii. Yemu w'a nuri yee jɔ na ge, wu zɔ wu na wu jaagi yee na. Pee jomɔ pe na ba kiiri kɔn wu na!

²⁵ Keree kiimu beeri k'a njmɔhɔ wu funjɔ ni ge, kee beeri na zheɛ kɛɛngɛ na. W'a nuguro sin, na wu jaha buri, na Kile peɛ, na jo: «Can can na Kile wa ni yee ni.»

Keree ki beeri ya yaa na zhɔnri ki shɔnrigana na

²⁶ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a lemu pyi ge, lee li wa me. Yi ba yiye pinne, Kile-peɛne kelee wu masɔŋɔ yogo bu da wa mu, wu ki cee. Jomɔ bu da wa mu di daga pusamaa kalaa, wu pu jo. Kile bu da w'a kashɛe she wa na, wufɔɔ be wu lee jo. Kile bu da w'a shi watii jomɔ she wa na, wufɔɔ wu pee jo. Wa be bu da na da já pee jomɔ pe kɔri jo, weefɔɔ be wu pee jo. Ga ki beeri ya yaa k'a byi kɔnhɔ n'a daa fɛe pu da se jaha na n'a daa wu ni. ²⁷ Li bu da pu na da shi watii jomɔ jo, sipyii shuun kelee taanri ye w'a yaa na pee jo nigin nigin na. Wa betii di da wà weefɔɔ di da pee jomɔ pe kɔri yu! ²⁸ Wa bye wu ya ta wemu na já da pee jomɔ pu kɔri yu we, wee tuun wu ni piimu pu jɛ ni pee jomɔ pu wo loolodahaa ki ni ge, pee ya yaa na cari puyɛ na. Wa ba da wu wo jo, wu pu jo wuyɛ funjɔ ni wu ni Kile ni, wa ganha bu da wu wo mujuu li yeege nige sipyiire ti te ni we.

²⁹ Piimu p'a kafila nuri Kile jɔ na na yu ge, pee ba da jo, pu shuun kelee pu taanri ye wu jo, pusamaa di niwegee shan ni pee woyo yi ni, p'i yi suguri. ³⁰ Ga Kile bu kashɛe la she sipyitɛngɛ ka na, wemu w'a bi yiri yere na yu ge, weefɔɔ ya yaa wu cari wuyɛ na. ³¹ Yee beeri na já da nuri Kile jɔ na na dorogo nigin nigin, kɔnhɔ pu beeri di kalaa ta, samɔhɔ be di jé pu ni. ³² Kile ya lee loolodaa le kan sipyii piimu mu p'a nuri wu jɔ na p'a dorogo ge, se wa pee sipyii pii ni pu já kuu puyɛ mu. ³³ Bani Kile ya ta pye kawuriye Kile we, ga janiɛe Kile wu jɛ wii.

Ayiwa, ma na jo ba li wa fɛfɛere sipyii pu wo egilizii pu beeri ni we, ³⁴ yi ba yiye pinne, cèe pu ya yaa pee p'a jomɔ luu p'a yu we. Li ya saha pee p'a yu egilizi wu funjɔ ni we. P'a yaa pu puyɛ tirige ma na jo ba Kile wo saliya jomɛheɛ k'a yi yu we.* ³⁵ Pii ba giin p'i kaa

* 14:21 Ezayi 28:11-12; Dutɛɛnɔme 28:49 * 14:34 Zhenɛzi 3:16

la yegenye pye p'i li jaha ce, peefee pu pu namaa yege lee kaa li na deeye ni. Li ya saha cee wu yiri w'a yu n'a daa fee pinnerε ni we.

³⁶ Wee tuun wu ni ta yee yiri Kile Kafila w'a yiri? Kelee ta yee ye na w'a da? ³⁷ Wa ba wuye wii na jomε wee ya nuri Kile jε na na yu, kelee na Fefεere Munaa l'a loolodaa la kan wee mu, weefεε ya yaa wu li ce na ye ne yu ge, na Kafεε wo jomεhεε ki jε kii. ³⁸ Ga wufεε bu bye w'i ya sεε pe jomε pe na we, yi be ganha bu wufεε jate we!

³⁹ Ayiwa na cebooloo, y'a yaa y'a kaa lemu shaa xuuni ge, lee li wa me. Na jomε nuri Kile jε na na dorogo sipyii mu. Wa be ba yu shi watii jomε ni, yi ganha bu weefεε be jaha kεn we. ⁴⁰ Ga yi da keree ki beeri pyi ki kace na, ki beeri di da byi k'a se ki pyeganaa na.

15

Yesu nixhugo ki jε jε keree

¹ Ayiwa na cebooloo, ne Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee pemu na yee ya sεε na gori yaha pu ni ni lowaa ni ge, n'a yi funyo tirige pee na sanha. ² N'a yi kalaa pu ni kalaagana lemu na ge, yi ba pu koro jaari na saharji ni lee kalaagana li ni, yi na juwuuro ta pu baraga ni. Li ba foro lee ni, yi na yi wo n'a daa wu pye tawaga ni.

³ Neyε pyaa ya kalaa wemu ta wee di jε kalaa wu jugbεhε ge, wee ni ne fenhe yee kalaa. Wee wu wa me. Wεε wo jurumu wuu na Kirisa ya xu ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we. ⁴ A p'i wu le fanja ni. Wu caxhugo canja taanri wogo ki na, a wu jε na foro xu ni ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we. ⁵ Wu nijenye na, w'a wuye she Pyεeri na, lee kadugo na na wuye she wu tudunmεε ke ni shuun wu na. ⁶ Lee kadugo na, cebooloo n'a daa fee piimu ya wu pinne ja shiizhan ge, pee ya jεhe sipyii xhuu kaguro (500) na. Pee nijehemεε wa sanha jii na nijaa we be ni. Ga pii wa xu pu ni. ⁷ Lee kadugo na sanha, a wu wuye she Yakuba na, na wuye she wu tudunmεε pu beeri na.

⁸ Lee beeri kadugo na, a wu wuye she ne Pεli be na, ne wemu wu jε ba pya jε we, wemu w'a se na ta wu laa ya le-ε ge. ⁹ Bani ne wu jε Kirisa wo tudunmεε pu beeri nifenhεfenhεne. Ne bi yaa be yere p'a na pyi Kirisa wo tudunmεε we, bani ne Kile wo n'a daa fee pu kanha shen xuuni. ¹⁰ Ga sipya wemu ne jε ge, Kile wo niime wu gbεεrε ni ne jε pye wee sipya we. Wee niime we Kile ya kan ne mu ge, wu ya ta pye la jεbaa wo bada we. Bani ne na jε jo ne labye pye na toro Kirisa wo tudunmεε pusamaa beeri taan. Ga neye pyaa wo fanha kaa ya lee pye we. Kile wo niime wemu wu jε ni ne ni ge, li can koo ni wee w'a lee pye. ¹¹ Lee wuu na, w'a pye ne yoo, li shiin ya pye Kirisa wo tudunmεε pusamaa yoo, lee yerεnunε le wεε wa byi, lee na yee di wa dε.

N'a daa fee pu nixhuyo yi wo jε wu keree

¹² Ayiwa, wee tuun wu ni wεε bi jε na lee yere li pyi na jo Kirisa ya jε na foro xu ni, jaha na pii di wa yu yee ni sanha na xujene da ba bye jiga na-ε we? ¹³ Xujeneε bu da li da ba bye can na we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta jε na foro xu ni shiin we. ¹⁴ Li shiin bi jε mu can na, na Kirisa ya ta jε na foro xu ni we, wee tuun wu ni jujε jε wεε wo yere li na we; a yee wo n'a daa wu be di bye jujε baa. ¹⁵ Na fara lee na, ni xujeneε li da ba bye kunni we, kafineye wεε ya deri Kile na, bani wεε wa yu na w'a Kirisa jε na yeege xu ni, na ta w'i ya lee pye we. ¹⁶ Bani xuu pu bu da pu da ba jε jiga na kunni we, wee tuun wu ni Kirisa ye pyaa ki be ya ta jε na foro xu ni shiin we. ¹⁷ Li shiin bi ta nago Kirisa ya jε we, wee tuun wu ni yee wo n'a daa w'a pye jujε baa, a yi jurumu wu be di nεhε kori yaha yi jujε ni. ¹⁸ Na fara lee na n'a daa fee piimu beeri p'a xu, na pu yaha Kirisa nεhε ni ge, pee beeri ya piin fo wε. ¹⁹ Wεε bi ta wεε ya Kirisa pye wεε tadarja ke kojε ke wo niifεere te ye nigin wuu na, wee tuun wu ni wεε pu jε ke kojε ke wo sipyii pu beeri wo jaa fee.

²⁰ Ga li can koo ni Kirisa ya sii jε na foro xu ni. Kile ya wu jε, piimu p'a xu ge, na wu pye pee wo shenshiime, na li sheε na pee be na ba jε na foro xu ni. ²¹ Bani ba xu ya jε kojε puga shen nigin keje kurogo we, mu xujeneε li be ya pye shen nigin keje kurogo. ²² Ba sipyii pu beeri ya xhuli pu ni Adama wo karijεεge ki funjε ni we, mu sipyii pu beeri

da ba ñe pu ni Kirisa wo karijñeegi ki funñò ni. ²³ Ga wa bëeri ni wu wuu tuun wu wa, wa wuu bëeri ni li koro. Kirisa w'a pye li shenshiime, lee kadugo na piimu pu ñe Kirisa wuu pu ge, wu ga ba caña kemu, pee be na ñe. ²⁴ Lee kadugo na taaxoo li na no. Kirisa na ba juñò fere ti bëeri, ni fanha ki bëeri, ni sefere ti bëeri kyeeegi wee tuun we ni, na saanra ti kan To Kile mu. ²⁵ Bani li waha l'i waha, Kirisa ya yaa na saanra ti pyi fo Kile ba she wu pëen pu bëeri tirige le wu tooyo noho ni. ²⁶ Pëen wemu wu ñe kurogo wo wu ge, wemu na ba gyeeegi pëen pu bëeri kadugo yiri ge, wee ñe xu. ²⁷ L'a ka Kile kafila wu ni na: «Kile ya yanmuyo yi bëeri tirige le wu tooyo noho ni.»* Ga li na ka na Kile ya yanmuyo yi bëeri tirige le wu tooyo noho ni, lee wa li shee na yanmuyo yemu bëeri Kile ya tirige na le Yesu tooyo noho ni ge, na Kile ye pyaa be niñe ki ñe yee ni we. ²⁸ Yanmuyo yi bëeri ba ba dirige le Kirisa tooyo noho ni tuun wemu ni; wee tuun wu ni, Kile wemu w'a yanmuyo yi bëeri tirige le Jafoo wu tooyo noho ni ge, Jafoo wu be na wuyee tirige wee mu. Lee funñò ni Kile na bye yanmuyo yi bëeri juñò ni.

²⁹ Ayiwa, li bu da nago xujene da ba bye jiga na we, wee tuun wu ni, piimu p'a puyee batizeni xuu wuu na ge, pee di da ba jaha ta lee ni we? Li bu sii ta nago xujene da ba bye bada we, jaha na sipyii di puyee kaan pu na batizeni xuu mu we? ³⁰ Wëeye pyaa kii be do? Ni xujene da ba bye we, jaha na wëe be di wuyee leni farati keree ni tuun bëeri ni we? ³¹ Caña caña ne na she naye le xu kpaan ni. Can wu ñe wii na cebooloo, lemu na ne ye yu yee mu ge, lee li wa me. Wù Kafoo Yesu Kirisa wo karijñeegi ki funñò ni, yee p'a ne wo juñò ki yirige. ³² Ne pëen piimu pu bye ne feni ba yacoyo ñe we, Efese kulo li ni ge, zhaanra temu ne le ni pee ni ge, li bu da kanna sipyii ye wo ñeña na ne lee pye, leke lee di da ba joo ne na we? Xujene bu da li da ba bye we, wee tuun wu ni: «W'a li, wù da gbuu, bani jiga na w'a da xhuu.»* ³³ Yi ganha ba yiye faanna-e de! «Karijii niguumo w'a zosaama kyeeegi.» ³⁴ Yi fungonyo ta sanha, y'i jurumu wu joo yaha, lee l'a saha! Bani pii wa wà yee te ni, pee ya Kile ce we. Ne ye yu yi mu, kònho y'i li ce na yeeye pyaa wo shiige ki wa kere.

N'a daa fëe pu wo ceepuuro nivoro ti keree

³⁵ Ga wa na ba yege na xuu p'i da ba ñe ñegana leke na we? Na ceepuuro teke tuugo ki da ba bye pu mu we? ³⁶ Yee ñe fungonyo baa fëe de! Ma bu yashi nugi, wu ya fònho we, wu da ga fin we. ³⁷ Ma bu yashi le niñe ni, shinma tuugo kemu wu ma ba bye ge, ma ñe ma da kee shinma tuugo ke wo shinma kaña nugi we. Ga kee shinma tuugo ke wo shinma pile ma ma nugi. Li na já bye kalapile, kelee yaaga katii wo pile. ³⁸ Shinma tugo kemu k'a taan Kile mu ge, w'a li fin na pye kee shinma tuugo ke wo tige. Kile ya yashi we bëeri pye wa bëeri ni wu tuugo tige. ³⁹ Ali nii yanmuyo ye ye pyaa be, yee be wo ceexaara ti ñe nigin we. Sipya ceexaara ñe ti ye, yaporo go be wo ceexaara ñe ti ye, shazheere ceexaara ñe ti ye, fyaa be ceexaara ñe ti ye. ⁴⁰ Ya be ñe wà fugba yanmuyo, ya be di ñe wà niñe yanmuyo. Ga fugba yanmuyo ye, yee wo saana li ñe li ye, niñe yanmuyo ye, yee be wo saana di ñe li ye. ⁴¹ Caña ke wo saana le wa li ye, yege ke wo saana le wa li ye, woroo ki be wo saana le wa li ye. Ali woroo kiye pyaa be wo saana li ñe nigin we.

⁴² Mu shiin xujene li be di wa. Sipya ceepuuro ti ñe ba shinma pile ñe we, ti bu le niñe ni t'a fònho. Ga ti ba ñe, ti da vònho nige we. ⁴³ Ceepuuro ti ma le niñe ni na ti ta ti jaha ya kolo, ti fanha be d'a xo, ga ti ba da ñe, t'a ñe ni baraga ni. Ti ba da le niñe ni, fanha ñe ma bye ti ni we, ga ti ba da ñe, t'a ñe ni baraga ni. ⁴⁴ Ti ba da le niñe ni, sipya ceepuuro nidiire ti ma bye tii, ga ti ba da ñe, Kile Munaa na jé ti ni. Ba l'a fiinñe na jo sipya ceepuuro nidiire wa wà we, mu shiin li wa na jo Kile Munaa ya ceepuuro nivoro temu be kaan ge, tee be wa wà.

⁴⁵ Lee wuu na l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Kooñ shenshiime we, wee wemu w'a pye Adama ge, Kile ya wu yaa, na niifere munaa le wu ni, na pye sipya.»* Ga kurogo wo Adama we, wee wemu wu ñe Kirisa ge, a Kile di wee pye munaa, lee lemu l'a nii sicuumo kaan ge. ⁴⁶ Wemu w'a fenhë pa jaha na ge, wee ya ta pye munaa wo wu we. Ga ceepuuro

* 15:27 Zaburuu 110:1; Zaburuu 8:7 * 15:32 Ezayi 22:13 * 15:45 ZhenEzi 2:7

wo wu w'a fenhε pa jaha na, lee kadugo na a Munaa wo wu na pa. ⁴⁷ Sipyaa nizhiime we, jiiηe puuro ni w'a foro, wee jε jiiηe wo. Sipyaa shuun wo we, wee wemu wu jε Kirisa ge, wee ya yiri fugba we ni. ⁴⁸ Piimu bæeri p'a foro jiiηe puuro ni ge, pee bæeri jε ba jiiηe puuro wo wu jε wε. Piimu bæeri pu jε fugba wuu pu bæ ge, pee bæ na ba bye ba fugba wo wu jε wε. ⁴⁹ Ayiwa, wemu w'a yaa ni jiiηe puuro ti ni ge, ba wee wo jaa jε mε wèe na wε, wemu w'a yiri fugba wu ni ge, mu wee bæ wo jaa da ba bye wèe na.

⁵⁰ Na cebooloo, yemu na giin di jo ge, yee yi wa mε. Ceepuuro temu ya yaa ni ceexaara ni shishan ni ge, tee da ga já jé Kile wo saanra te ni wε. Yaaga kemu k'a fõnri ge, kee da já bye yafõnhõbaaga wε. ⁵¹ N'a da kaηmõhõnõ la jo yi mu. Wèe bæeri wa da ba xhu wε, ga wèe bæeri pu da ba jeri ⁵² taapile nigin funηõ ni, jεkoronõ nigin funηõ ni, maga ki saηa mεε li ba foro tuun wemu ni. Kee maga ki mεε li ba foro tuun wemu ni, xuu pu da jε, na bye ni ceepuuro nivõrõ ta ni, temu ya fõnri wε. Lee na ba wèe piimu ta jii na ge, wèe na jeri, na bye ni ceepuuro nivõrõ ti ni. ⁵³ Bani li waha l'i waha, ceepuuro temu ya fõnri ge, tee ya yaa na jeri pye ceepuuro, temu ya fõnri wε; ceepuuro temu ya xhuli ge, tee ya yaa na jeri na pye ceepuuro, temu ya xhuli wε. ⁵⁴ Ayiwa, tee ceepuuro te t'a fõnri ge, tee ba jeri na pye nivõnhõbaara; tee ceepuuro te t'a xhuli ge, tee ba jeri na pye nixhubaara, wee tuun wu ni jomõ pemu p'a ka Kile Kafila wu ni ge, pee jõ na fa na: «Se ya ta xu na, na wu xõ fεεfεε.»* ⁵⁵ «ε xu, mii mu wo sefεere t'i jε wε? ε xu, mii mu wo sõõnrõ t'i jε wε?»* ⁵⁶ Jurumu baraga ni xu ya fanha taa na sipyii nõni, Kile wo saliya we, wee di fanha kaan jurumu bæ mu. ⁵⁷ Ga baraga k'a ðeri Kile na, wee wemu w'a se kaan wèe mu wù Kafõ Yesu Kirisa mεge na ge.

⁵⁸ Lee wuu na na cebooloo na taanjiinεε, yi la le yiye ni y'i lowagaa ta! Yi da se jaha na tuun bæeri ni, Kafõ wo kapyeηεε ki ni! Yi li cε na labye wemu y'a byi Kafõ mu ge, na wee da ba bye tawaga wo bada wε!

16

P'a wari wemu pinne di zhe Zheruzalemu n'a daa fεε pu tεge ge

¹ Ayiwa na cebooloo, wari wemu y'a da ba binne, na wu yaha kari Zheruzalemu wo Kile nagoo pu wo ðεge kaa na ge, yi la le yiye ni yi wu pinne na saha ni na wo nijoyo yi ni, n'a yemu jo Galasi wo n'a daa fεε pu mu wee wari wu pinnegeana na ge. ² Ba Dimazhi bæeri ya nõ wε, lemu li jε wemu wo se ge, yi bæeri ma kee wolo wolo yaha kabanugo na na saha ni yi wo lada wu ni, kõnhõ di ga nõ wà tuun wemu ni, yi ganha bu da yiri da wu shaa da binneε wee tuun wu ni wε. ³ Di ba ba nõ wà tuun wemu ni, sipyii piimu jaha y'a da ba bulo ge, di semε kan pee mu, y'a lemu pinne ta ge, p'i she lee kan Zheruzalemu ni. ⁴ Li ba she da nago l'a naye pyaa ki bæ kashεε xõ, na bæ na binne zhe ni pu ni.

Põli na ba jaagaa kiimu pye ge

⁵ N'a da ba she Masedõni sheen pεrege, di na zhe foro yi na. Bani Masedõni fiige ki ni n'a da ba doro. ⁶ La wa la ni n'a da zhe piie pye yi mu, kelee na she wiire ti bæeri pye yi mu. Wee tuun wu ni, yi na ba já na tεge, na na lõ nõ na tashεge ni. ⁷ Bani na funηõ wa di ba she yi ja ye di doro le tõjii le ni wε. Ga na funηõ ki wa di ba she tuun wa ta wà yi yiri, ni Kafõ w'a sõõ na lee koo yaha kunni.

⁸ Ga lee bæ na n'a da gori Efese kulo li ni fo Pantekõti wu wo Kalenε li ba nõ. ⁹ Bani Kile w'a kujõgbõõ la mugi wà nε mu na wo labye wu kaa na, ali na li ta na pεen pu bæ ya jεhe.

¹⁰ Timote bu nõ wà yi na, yi wu co xuuni kõnhõ wu ganha bu fya wε. Bani Kafõ wo kapyeηεε wu bæ ya byi ba nε jε wε. ¹¹ Yi ganha bu da wu cεreηe-ε ðe! Yi wu tεge wu guri pa nõ na na japiηe na! Bani nε wu ni cebooloo pu sige. ¹² Wemu wu jε wù ceborona Apõlõsi ge, nε kunni ya sii wu keme jεeri jo wu pinne ni cebooloo pu ni wu she yi yiri. Ga nime wo zhe wu ya ta pye wuyε pyaa jidaan wε. Wu ba tuun watii ta wemu ya wu faha ge, wu na zhe.

Jomõ pu taxõgõ ni fõ mujuu

* 15:54 Ezayi 25:8

* 15:55 Oze 13:14

¹³ Yi kori yaha j̄ni na! Y'i n'a daa wu co ni lowagaa ni! Sam̄h̄r̄o ti pye yi ni! Y'i bye ni baraga ni! ¹⁴ Y'a yi kapyegge ki bæri pyi ni taan̄j̄eegge ni!

¹⁵ Na cebooloo, y'a li c̄e na Sitefanasi ni wu puga sh̄een pu ni, na pee p'a pye Akayi fiige ki n'a daa f̄e pu shenshiilee. Y'a li c̄e na p'a puȳe kan xuuni f̄ef̄eere sipyii pu wo d̄ege wu kaa na. Wee tuun wu ni n'a li shaa yi mu jo ¹⁶ y'a yaa na pee sipyii pii shi wo j̄om̄eh̄e con̄i, piimu bæri p'a pu t̄eri wee labye we na ge, na fara pee be na.

¹⁷ Ayiwa Sitefanasi, ni F̄oritunatusi, ni Akayikusi, pee na pa foro ne na naha, lee ya taan ne ni fo xuuni. Yee baara ya ne f̄o lemu ni ge, p'a pa lee j̄o fa. ¹⁸ P'a ne luu j̄inj̄e, na yee be logoo j̄inj̄e. Y'a yaa na pii sipyii pii shi shaari pu saama pu na!

¹⁹ Azi fiige ki n'a daa f̄e p'a yi shaari. Akilasi ni Pirisili, ni n'a daa f̄e piimu p'a puȳe pin̄ne pee kaban ge, pee bæri ya yi shaari xuuni Kaf̄o wo karij̄eegge ki fun̄j̄o ni.

²⁰ Cebooloo pu bæri ya yi shaari! Y'a yiye shaari ni f̄ef̄eere taan̄j̄eegge fo ni!

²¹ Ne P̄oli ye pyaa k'a we f̄o we wo kama pu ka na keye yi na. ²² Sipyaa wemu wu j̄e Kaf̄o kaa ya dan ma ni-i ge, Kile wu ma lan̄ji. «Maranata» lee kori j̄e «W̄u Kaf̄o, pa!»

²³ Kaf̄o Yesu wo niime we wu kori yaha ni yi ni. ²⁴ Yee bæri kaa ya dan ne ni Yesu Kirisa wo karij̄eegge ki fun̄j̄o ni.

Korēnte Sheen

Tudunmā Pōli ya sēmē shuun wo wemu tun Korēnte sheen mu ge

Jōgō yē mu we sēmē we d'a tun wē?

Pōli ya sēmē nizhiimē wemu tun Korēnte sheen pu mu ge, Timote w'a kari ni wu ni. A Wee di guri pa ni fiin pa ni, na yiri egilizi wu yiri pemu ya Pōli yatēnye gbo ge, a lee di Pōli pye w'a sēmē wa bē ka na tun pu mu (2 Korēnte Sheen 2:3,9; 7:8). A w'i wee sēmē wu kan Tite mu w'a kari, a wee di she ba ni fiin nizaama ni. Ga, a w'i ba waha wa bē kaa jo sanha Pōli mu. Lee wuu na Pōli ya we sēmē we ka.

We sēmē we kakana nuḡo

Pōli ya wuyē cēreḡe, na pusamaa durogo. Taanḡeḡe kemu ki ḡe wu ni na ḡaha tii Korēnte sheen na ge, w'a kee she pu na. Pu kaa ya dan wu ni ba wu nagoo ḡe wē. Kafinejuu piimu ya puyē faanna na Kile tudunmā pee ḡe ge, Pōli ya pee kaa taga pu kaala. W'a li she na wee na ba she foro pu na wu tōḡi taanri wuu ni (2 Korēnte Sheen 12:14), na li she pu na na pu kaa ya waha wee Pōli mu, ali na toro pu keḡe ḡaḡmuyō yi bēeri tāan (2 Korēnte Sheen 12:14; 13:1).

Sēmē wu kafila ḡugbōyo

2 Korēnte Sheen 1—7 Pōli ya baraga taha Kile na wu saama pu wuu na. Lee kadugo na a wu jo wuyē pyaa ḡaarigana ni wu labye wu shizhaa na.

2 Korēnte Sheen 8—9 Deḡe wemu w'a byi na ḡaha tii la baa fēe pu na Zheruzalemu ni ge, Pōli ya ya jo wee shizhaa na.

2 Korēnte Sheen 10—13 Pōli ya wu Kile tuduro ti wo labye wu fiin yu, na wu taanna ni pii pu tudunmā pu wo wu ni, piimu p'a puyē faanna na Kile tudunmā pee ḡe ge.

Pōli ni Timote fō mujuu

¹ Ne Pōli wemu w'a pye Yesu Kirisa wo tudunmā Kile wo ḡidaan wu funḡo ni ge, ne ni na ceborona Timote ni, wēe p'a we sēmē we tun yee mu; yee piimu pu ḡe Kile wo sipyii Korēnte kulo li ni ge, ni yee piimu bēeri pu ḡe fēfēere wuu Akayi fiige ki bēeri ni ge.

Wēe ya yi shaari: ² Wū To Kile ni wū Kafō Yesu Kirisa wu niimē ni ḡaḡiḡe kan yi mu.

Pōli ya fō kan Kile mu

³ W'a wū Kafō Yesu Kirisa wo To Kile wu sōni. Wee wu ḡe ḡiḡaara fō Kile, ni loḡine kanwō keree bēeri ni. ⁴ Wee w'a loḡine kaan wēe mu wū kanhama keree ki bēeri ni, kōnhō wēe bē di ḡá w'a wū sipyiiḡi logoo ḡiḡe pu kanhama keree tuun ni, ni lee loḡine le ni, w'a lemu ta Kile mu ge. ⁵ Ba Kirisa wo kanhama pe tuugo ḡiḡehemē ya nōni wēe na wē, mu Kile ya loḡine kaan wēe mu na ḡehēḡi Kirisa baraga ni. ⁶ Kanhama ba nōni wēe na, lee na bye kaḡuḡo na loḡine kan yee mu, kōnhō y'i ḡá pa shō. Wēe bu loḡine ta, lee na bye kaḡuḡo na loḡine kan yee bē mu, kanhama pemu ni wēe ḡe ge, kōnhō y'i loxulo ta yi bē di ḡá pee kanhama pu tuugo xu yiye ni. ⁷ Wēe fungōnyō yi d'a tiin yee shizhaa na fō xuuni do. Bani wēe ya li cē jo ba yee wa yi taha taa wēe wo kanhama pu ni wē, mu y'a da ba yi taha ta loḡine li bē ni.

⁸ Na cebooloo, wēe ya kanhama pemu ḡa Azi fiige ki ni ge, wēe funḡo ki wa y'i pee cē. Pee kanhama p'a bi sii pēle wēe na fo na she doro wū fanhaya ḡuḡo kana bē tāan, ali fo na she wū pye wū ya daa bē nige nago kanna wū na ḡiifēere pye sanha wē. ⁹ Wēe kunni bi sii li yaha jo wēe da xhuu. Ga lee ya pye mu, kōnhō wēe ḡanha ba wūye pyaa kii pyi wū tadaḡa wē, fō Kile, wee wemu w'a xuu ḡeni na yeege xu ni ge. ¹⁰ Wee Kile w'a wēe shō ke xu tuugo ke na, wee shiin wu da da wēe ḡuḡo wo. W'a pye wēe tadaḡa, wu na ba wū ḡuḡo wolo sanha. ¹¹ Yee bē p'a wēe tēḡe ni Kile-ḡereḡe ni. Lee wuu na Kile ya niime wemu kan wēe mu yee wo ḡereḡe ki baraga ni ge, kōnhō lee di bye kaḡuḡo sipyiiḡehemē bē di baraga taha Kile na wēe wuu na.

Pɔli ya ɲeri le wu ɲara li keree ki ni

¹² Wèe na já kaa lemu kaa taga wùye pɛle ge, lee li wa mɛ. Wèe zɔlɔ pu wa lee wo sɛɛɛɛ na jo tifiɛ ni see wemu w'a foro Kile ni ge, tee tifiɛ te wo ɲaarigana, ni wee see we wo ɲaarigana na wèe ya ɲaari koɲɔ ke na, na la fara bɛ yɛɛ lee na yee mu. Ga Kile wo niime wu baraga ni wèe ya lee pye, wèe ya ta tee fungɔngɔ fɛɛɛɛ te ta sipya mu wɛ. ¹³ Wèe di wa yatii bɛ kani wù sɛmɛ pu ni na dunni yi mu wɛ, yemu yi da já galaa y'i yi ɲaha ɛ ge, fo yee yɛ. Nɛ dà bɛ li na jo yi na ba yi bɛɛri ɲaha ɛ xuuni, ¹⁴ ma na jo ba yi wa yi ɲaha ɛ mɛ dɔni wɛ, na jo Kafɔ Yesu cabaɲa yee keree na ba wèe ɲuɲɔ yirige, ba wèe bɛ wogoo da ba yee ɲuɲɔ yirige mɛ wɛ.

¹⁵ Kee tadaɲa ke funɲɔ ni nɛ bi li ɲɔ wolo jo di fɛnhɛ zhe yee y'iri, kɔnhɔ y'i kuduun tɛhɛ shuun ta. ¹⁶ Bani nɛ bi giin di doro yee y'iri, di na zhe doro da gaanɲi Masedɔni fiige ki ni. Di ba she y'iri Masedɔni ni sanha, di guri doro yi y'iri, kɔnhɔ y'i ba na tɛge di she Zhude fiige ki ni. ¹⁷ Ayiwa, nɛ na kee funɲɔ ke yaha naye mu, di ba lee kushɛɛ le pye mu, lee wa li shɛɛ na li bye nɛ see ni-i ge? Kelee keree kiimu ɲɔ nɛ wo ge, nɛ ki ɲɔ wo na sahaɲi ni koɲɔ sipyii wo keree ɲɔ wuugana ni ge? Ma na jo ba di da ba «Uun» jo kaa na, na nɔhɔ jo sanha «Ahayi» lee kanunɔ le na wɛ. ¹⁸ Ma na jo ba Kile ɲɛ mɛ ɲɔmɛɛ fɔ-i dɛ, jomɔ pemu wèe ya yu yee mu ge, pee bɛ ya pye «Uun» na nɔhɔ pye «Ahayi» wɛ.

¹⁹ Bani Kile Ja Yesu Kirisa wemu kaa wèe ya jo yee mu ge, nɛ ni Siliven,* ni Timote ni ge, wee ya «Uun» yu jomɔ na, wu nɔhɔ kuri jo «Ahayi» pee ninumɔ na wɛ. Ga, wu bu yemu jo, yee yi wa. ²⁰ Kile ya ɲɔmɛhɛɛ kiimu lɔ ge, ki bɛɛri ya pye «Uun» Kirisa ni. Lee wuu na wèe ya «Amiina» yu wu mege ki baraga ni, na Kile sɔni. ²¹ Wee Kile yɛ pyaa k'a wèe ni yee wo baraga ki pɛle Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni, na wèe keme yaha wù yɛ wuyɛ mu. ²² W'a wu fɛ pu kpɔn wèe na, na Fɛfɛɛɛ Munaa li bɛ kan wù mu l'a tiin wù zɔlɔ pu na. Yanɲmuyɔ yemu wo ɲɔmɛɛ w'a lɔ wù mu cabaya na ge, a lee di nakaara wolo yee wo da ni.

²³ Kile wa na sɛɛri di bu kafineye jo! Yeeye pyaa wo ɲiɲaara na nɛ pye nɛ she nige yee y'iri Korente kulo li ni wɛ. ²⁴ Ga lee di wa nago kanna wèe pu wa yee wo ɲuɲɔfɛɛ n'a daa wu shizhaa na-ɛ dɛ! Bani yee ya lowagaa ta na xɔ n'a daa wu ni. Ga wèe ya kapyɛɲɛ pyi ni yee ni, kɔnhɔ y'i fundanga ta.

2

¹ Lee wuu na nɛ li kɔn na funɲɔ ni jo di ganha bu she nige yi y'iri, la li she fara yi wo zɔ mɛsuu li na wɛ. ² Bani nɛ bu zɔ mɛsuu wá yee na, jɔgɔ yɛ pu da já nɛ funɲɔ taan yee kadugo na wɛ, yee piimu na nɛ zɔ mɛsuu li wá ge? ³ Lee wuu na nɛ bi sɛmɛ wa ka, na wee tun yi mu, kɔnhɔ di ganha bu da zhe yi y'iri di zhe na zɔ wu mɛɛ kasulo ta wà yee mu wɛ, yee piimu p'a yaa pu na funɲɔ taan ge. Nɛ dà li na jo kaa le li ɲɛ nɛ wo fundanga kaa ge, lee li ɲɛ yee bɛɛri bɛ wo fundanga kaa. ⁴ Nɛ zɔ mɛsuu wo w'a bi wee sɛmɛ we ka ni yama ni na funɲɔ ni, ni ɲɛsinmɛ bɛ ni na ɲaha ni. Nɛ ta lee pye kɔnhɔ di yee ɲahaya tanha we dɛ! Ga nɛ lee pye, yee kaa ya dan nɛ ni taangana lemu na ge, kɔnhɔ y'i lee ɛ.

Yi yafa nahama pu pyevɔɔ wu mu

⁵ Wa bu kaa pye lemu ya nɛ ɲaha tanha ge, wu ya ta nɛ yɛ nigin ɲaha tanha wɛ, yee bɛɛri ɲahaya w'a tanha. Ga nɛ funɲɔ wa li waha fo li she doro li tayerege tɔan wɛ, lee wuu na nɛ yee jo. ⁶ Jaagi wemu yee ɲiɲɛhɛmɛɛ ya shan na xɔ we ná we na ge, wee na yaa ni wu ni. ⁷ Nimɛ kunni, y'a yaa yi yafa wu mu, y'i samɔhɔɔ le wu ni sanha, kɔnhɔ zɔ mɛsuu li ganha ba beɛle doro wu na, fo di wu pye tadaɲa baa wɛ. ⁸ Lee wuu na nɛ yi ɲɛɛri jo y'a li shɛɛ wu na, na wu kaa ya dan yi ni. ⁹ Lemu bɛ na sanha nɛ sɛmɛ wu ka na tun yee mu ge, lee li wa mɛ. Nɛ yee taanna wii, yee bu da yee na nɛ ɲɔmɛɛ conɲi keree bɛɛri ni. ¹⁰ Yee bu kaa la yafa sipya wa mu, nɛ bɛ na lee yafa weefɔɔ mu. Nɛ bu da nɛ yaa nɛ wu kaa la yafa sipya wa mu, yee wuu na nɛ ma li yafa wufɔɔ mu, Kirisa ɲii na, ¹¹ kɔnhɔ Shitaanni ganha bu da se ta wù na wɛ, bani w'à wu fungɔngɔ ki ɛ na xɔ.

* 1:19 Siliven: Wee ninumɔ pu wa byi na Silasi.

Kaa lemu l'a funzhaga wá Póli na Torowasi ni ge

¹² Ayiwa, ba ne nɔ Torowasi kulo li ni Kirisa wo Kile Jozaama pu jo kaa na we, a ne Kafɔɔ ta w'a kujɔɔ mugi wà na mu. ¹³ Ga lee be na ne bi na zɔ wu ta w'a faha we, bani ne ta she na ceborona Tite ta wà we. Lee wuu na ne koo sha n'a daa fee pu mu, na gari Masedɔni fiige ki ni.

Se wemu ya daa Kirisa ni ge

¹⁴ Faabye Kile! Wee w'a sefeere kaan wèe mu tuun beeri ni Kirisa wo karijɛɛge ki funjo ni, na wèe luu na daga na Kirisa wo macɛɛɛ ki shee xuu wu beeri ni, ba nudanga sinme je we. ¹⁵ Bani Kile ya wèe pye Kirisa wo nudanga sinme. Sipyii piimu na ba shɔ, ni piimu na ba gyɛɛgi ge, kee nugo ke ya nɔni pee beeri na. ¹⁶ Kee nugo ke je xu nugo pii mu pu ni, na pu naha co na se xu yiri; na je pii be mu jii sicuumɔ nugo, na pu naha co na se jii sicuumɔ yiri. Jɔɔ di je wee labye we wo jɔ favɔɔ we? ¹⁷ Wèe kunni ya ta Kile wo Kile Jozaama pu jeri wù jagi juro ba pii ya pu jeri mu pu wo kuduun kaa na we. Kile w'a wèe tun, lee wuu na wèe ya Kile Jomɔ pu yere pyi Kirisa wo karijɛɛge ki ni ni funvige ni Kile naha tãan.

3

Karijɛɛge nɔmɛɛfonɔ li wo kapyebyii pee

¹ Ayiwa, le jogana le ya li shee na wèe ya jɔ kɔn na wùye peɛ sanha ge? Ta wèe mago wa li na watii wu na sɛmɛ ka tun yee mu, wu wù mɛsaɔɔ jo wee ni, kelee ta wèe mago wa wee sɛmɛ wa tuugo zha na yi mu? ² Yee pyaa ki je wèe wo sɛmɛ wemu ya wèe mɛsaɔɔ yu, wu nigayahaɔ di je wèe zɔɔ pu na ge. Sipyii pu beeri ya wee sɛmɛ we ce, na wu kalaa be. ³ L'a fiinje na jo yee pu je Kirisa wo sɛmɛ, wemu w'a tun wèe baraga ni ge. Wee sɛmɛ we ya ta ka ni kama lɔhɔ ni we, fo Kile jii wo wu wo Munaa, w'i ya ta ka faaya kɔɔɔ na we, fo sipyii zɔɔ.

⁴ Wèe ya dà wee xuu we na Kile naha tãan Kirisa baraga ni. ⁵ Lee wa nago wèe pu wa giin na wèe na já wee labye we pye ni wùye pyaa wo sefeere ni we, ga Kile ni wèe wo sefeere t'a yiri. ⁶ Wee w'a sefeere kan wèe mu, na wèe pye karijɛɛge nivonɔ ki wo kapyebyii. Kee ya ta saliya wu gbɔɔ ni we, ga fo Fɛfeere Munaa. Bani saliya wu ni xu ya daa, ga Fɛfeere Munaa di jii sicuumɔ kaan.

⁷ Saliya wemu w'a ka faaya kɔɔɔ ki na ge, wee w'a xu nɔni sipya na. Ga lee be na Kile wo nɔɔɔ w'a wuyɛ shee wee tuun we ni, fo na Izirayeli sheen pye pu ya já jii cori Musa ni, di wu wii wu naha ni je ni, wu naha ki wo nɔɔɔ wu keje ni we, na ta wee nɔɔɔ we di bi da ba doro. ⁸ Ta Kile Munaa li wo labye wu wo nɔɔɔ wu da ba ye wee na na kanha we? ⁹ Ayiwa, labye we w'a jaagi shaan sipyii juro ni ge, wee bi pye ni nɔɔɔ ni, wee tuun wu ni, labye we w'a sipya pyi sipyitiime Kile naha tãan ge, ta wee wo nɔɔɔ wu da ba beɛ xuuni na toro we wu tãan we? ¹⁰ Nime wo nɔɔɔ wemu w'a peɛ fo xuuni ge, ma bu wee jate ni taashiine li wo wu ni, m'a taashiine li wo wu ta wee je yaaga be we. ¹¹ Kaa lemu li da ba xhɔ ge, ni lee d'a pye ni nɔɔɔ ni. Wee tuun wu ni lemu li da gori yaha xɔbaa ge, lee wo nɔɔɔ wu na ba beɛ fo xuuni de!

¹² Kee tadaɔa ke ki wa wèe mu ge, kee k'a samɔhɔ le wèe ni fo xuuni. ¹³ Wèe ya li pyi Kile tudunmɔ Musa wo pyegana li na we. Fɔɔ Musa bi ma daga wu naha tɔ, kɔnhɔ Izirayeli sheen ganha bu wee nɔɔɔ nidromɔ we ja taxɔɔ ni we. ¹⁴ Ga pu fungɔnyɔ yi bi tɔ. Ali nijaa we be ni, pu ba Karijɛɛge Nɔmɛɛ Nilɛ li kalaa, p'a bye kannaa kee fɔɔ ke k'a buri pu fungɔnyɔ yi na. Kee fɔɔ ke di ya ta laha wà we, bani na pye ni Kirisa ni karijɛɛge ni, lee ye l'a ki leri wà. ¹⁵ Ali nijaa we be ni, pu ba Musa wo sɛmɛ wa kalaa tuun beeri ni, p'a bye kannaa fɔɔ k'a buri pu fungɔnyɔ yi na, xuu wemu p'a galaa ge, pu da ga wu naha ce we. ¹⁶ Ga wemu bu sɔɔ na wuyɛ kan Kafɔɔ mu, kee fɔɔ ke na laha weefɔɔ wo fungɔɔ ki na.* ¹⁷ Ayiwa, Kafɔɔ wemu kaa pu wa yu naha ge, wee je Fɛfeere Munaa. Kafɔɔ Munaa bu bye xuu wemu ni, wee xuu wu na bye wuyɛ wo. ¹⁸ Wèe piimu beeri wo fɔɔ y'a laha

* 3:16 Ekizode 34:34

laha jahaya yi na ge, wèe bëeri p'a Kafɔ wo nɔɔɔ wu shee ba jaawiige ya yaɲmuyɔ shee me we. Lee funɲɔ ni wèe ya ɲeri na byi ba Kafɔ ye pyaa ɲe we, na fòro nɔɔɔ wa ni, na jin wa ni. Wee labye we, Kafɔ wo Munaa l'a wee pyi.

4

Pɔli ni wu kafɛe pu wo labye wu pyegana

¹ Ayiwa, Kile w'a ɲuɲɔ ɲaari wèe na, na we labye we kaa le wèe keɲe ni, lee l'a wèe pye wèe yatɛnyɛ da ga xhu we labye we na we. ² Nɔhɔdaan kapyeege kiimu bëeri ki ɲe shiige wogoo ge, wèe ya wù tɔɔɔ wolo kee bëeri ni. Wèe ya shizhiinme taga na keree pyi we. Wèe ya Kile wo jomɔ pu ɲeri na zhaan we. Ga can wu wèe ya fiinɲe na yu, kɔnhɔ sipyii pu bëeri nigin nigin di da wù mesaana yu sipyii ni Kile ɲaha tãan. ³ Lee be na Kile Jozaama pemu wèe ya yu ge, pee bu shee da p'a ɲmɔhɔ, piimu pu da ba gyɛegi ɲiga na ge, pee na p'a ɲmɔhɔ. ⁴ Pu da ga dà we, bani Shitaanni wemu ke kɔɲɔ ke ya bɛle ge, wee w'a pu fungɔnyɔ ɲeri buri, kɔnhɔ kpɛenge ki ganha ba ɲi pu mu we. Kirisa wemu wu ɲe Kile wo jaa wu ge, wu nɔɔɔ wu wo Jozaama pu p'a kee kpɛenge ki yeege. ⁵ Kile Jozaama pemu wo yere wèe ya byi ge, wèe ya ta na wùye kaa yu we. Yesu Kirisa wemu wu ɲe Kafɔ wu ge, wee kaa wèe ya yu. Yesu wuu na wèe ya pye yee wo kapyebyii. ⁶ Kile wemu w'a jo taashiine li ni na: «Kpɛenge ki pye nibiige ki ni ge»* wee ninumɔ w'a kpɛenge yeege wèe zɔlɔ pu na, kɔnhɔ Kile wo nɔɔɔ wemu w'a ɲi na fòro Kirisa wo ɲaha ki ni ge, wèe di wee nɔɔɔ we wo laje wu ta, wu da kpɛenge yeege wù mu.

Kanhama pemu ya nɔni Pɔli ni wu kaafɛe na ge

⁷ Wèe na ɲe ba cogo shɔhɔɔ ɲe we, ga wee naafuugbɔ we di ɲe wèe mu. Lee ya pye kɔnhɔ sipyii di li ce na tee sefɛere nigbɔɔɔ te ya ta foro wèe ni we, ga Kile ni t'a foro. ⁸ Kanhama tuugo bëeri kunni wa nɔni wèe na, ga wèe fanhaya di sanha xhɔ we. Wèe fungɔnyɔ yi kunni wa wuregi, ga tadaɲa sanha fɔ wèe na we. ⁹ Pu kunni wa taha wù feni na gana, ga Kile di ya wèe yaha we. Pu kunni wa wù kpɔɔn na zhaan ɲiɲe na, ga wù sanha xhu we. ¹⁰ Tuun bëeri ni Yesu wo xugana li tuugo ya nɔni wèe na wù ceepuuro ti ni. Ga Kile di wèe shuu, kɔnhɔ p'i li ce na ɲii na Yesu ɲe, wèe be di ɲiifɛere pyi wee baraga ni. ¹¹ Bani xu ɲɔ na wèe ɲe tuun bëeri ni, wù wo ɲiifɛere ti ni Yesu wuu na, kɔnhɔ Yesu be wo ɲiifɛere t'i tiye shee wèe ceepuuro ti ni, tee temu ti da ba xhu ge. ¹² Lee pyegana le na xu ya wu wo labye wu pyi wèe na, kɔnhɔ ɲii sicuumɔ pu da nɔni yee na. ¹³ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Nɛ dà Kile na, lee l'a nɛ pye nɛ jo.»* Kee tadaɲa ke ninuɲɔ na wèe be ya dà, lee l'a wèe be pye wèe na yu. ¹⁴ Wèe ya li ce na jo Kile wemu w'a wù Kafɔ Yesu ɲe na yeege xu ni ge, wee na ba wèe be ɲe na yeege xu ni ni Yesu ni, na wèe ni yee bëeri pinne Yesu ɲaha tãan. ¹⁵ Kee keree kii bëeri wa nɔni wèe na, kɔnhɔ Kile wo niime wu da nɔni sipyijehemɛe na. Lee di bye kaɲuɲɔ sipyijehemɛe di da baraga teri Kile na, pu da wu pele.

Na ɲiifɛere pyi n'a daa gbɔɔɔ ni

¹⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya ganri we. Ali na wèe ceepuuro ti fanha ki yaha ki na xhuu, la l'a faraa ɲiga bëeri wèe munaa li wo fanha ki na. ¹⁷ Kanhama pemu bëeri p'a nɔni wèe na niime ge, pu na ba doro. Pu na ba pɛɲɛ kemu nɔ wèe na ge, pee kanhama pu ɲe yaaga be kee pɛɲɛ ke ɲaha tãan we. Kee pɛɲɛ ke ya sii pele, na ɲe tɛhɛnɛ baa. ¹⁸ Bani sipyii ya yaɲmuyɔ yemu ɲaa ge, wèe ya ɲii yeege yee feni we, ga fo yemu yi ɲe ɲiɲabaaya ge. Yemu sipyii ya ɲaa ge, yee na ba doro, ga yemu ɲe yi ya ɲaa-i ge, yee na gori yaha gbee.

5

¹ Buguloo piimu funyɔ ni wèe wa tiin naha ke ɲiɲe ke na wù ceepuuro ti ge, pee buguloo pu ga ba gyɛegi, pusaaya ya wa fugba we ni Kile na yee yàa yaha wà wèe mu. Kee tatɛenge ke wa sii wà gbee. Kee wa sipya wo keɲe labye we. ² Na wèe yaha naha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, bani wèe wa fugba wu wo tatiinyɛ yi wo jé wu la pyi fo xuuni. ³ Wù bu

* 4:6 ZhenɛZi 1:3 * 4:13 Zaburuu 116:10

lee ta wù munahaa ki na ceepuuro nivɔrɔ ta le. ⁴ Na wèe yaha pee buguloo pii ni, wèe wa zhiin, tuguro ti wa wù juɔɔ ni. Ceepuuro temu ti wa wèe na naha jirɛ ke na ge, li wa nago wèe wa giin wù tee wolo wɛ. Ga wèe wa giin wù fugba wu wo ceepuuro ti lo le wùye na, kɔnhɔ ceepuuro temu ya xhuli wɛ, tee di te ti faa, temu na ba xhu ge. ⁵ Kile ye pyaa k'a wèe yàa kee keree kii kaa na. W'a wu Munaa li kan wèe mu. Lee ya li shɛɛ na wù na ba ye yaɲmuyɔ ye ta can na. ⁶ Lee l'a wèe pye wèe ya logoo waha tuun bæeri ni. Wèe ya li cɛ na jo na wèe yaha naha ni tee ceepuuro te ni, wèe sanha k'a lii Kafɔɔ na.

⁷ N'a daa baraga ni wèe ya jaari, li wa nago wèe ya li ja wɛ. ⁸ Wèe logoo ya waha fo xuuni. Wèe funɔɔ ki wa na foro te ceepuuro te ni, na shɛ diin Kafɔɔ tãan. ⁹ Lee wuu na, wèe ya xu yoo, wèe ya pye jii na yoo, lemu l'a dan wèe ni ge, lee li jɛ na wùye kaa taan Kafɔɔ mu. ¹⁰ Bani li waha l'i waha wèe bæeri na ba shɛ yere Kirisa jahagbaa na, w'a kiiri kɔn wù na, kɔnhɔ sipyii pu bæeri nigin nigin ya lemu pye na pu yaha te ceepuuro te ni ge, l'a pye nizaana la, l'a pye niguunɔ la, p'i lee wo saraa ta.

Kirisa w'a bɛ leni Kile ni sipyii tɛ ni

¹¹ Sipya ya yaa na fyagi Kafɔɔ na fyagana lemu na ge, wèe ya lee cɛ, lee wuu na wèe wa sɛɛge taan sipyii pu na, kɔnhɔ p'i sɔɔ Kile na. Kile ya wèe keree bæeri cɛ fo xuuni. Nɛ giin jo lee cɛgana li na yee bɛ ya wèe cɛ. ¹² Wèe ya ta na wù mɛsaɲa yu yi mu sanha wɛ. Ga lemu na bye kaɲuɔ yee di já juɲirige ta wèe keree na ge, lee wèe ya yu yi mu. Piimu p'a puyɛ pɛle sipyii jɛnaa na, pu funyɔ di ya fiinɲɛ-ɛ ge, kɔnhɔ y'i já pee bɛ jɔ shɔgana cɛ. ¹³ Li bi ta nago kanna wèe juɲmogoo k'a yiri, Kile wuu na lee ya pye. Ga li bu da nago kanna wèe fungɔnyɔ y'a tiin, lee wa yee wo kuduun. ¹⁴ Bani Kirisa wo taanɲɛɛge ke, kee k'a já wèe na. Wèe ya li cɛ na jo ni shɛn nigin ya xu sipyii pu bæeri tɛge, wee tuun wu ni, li jɛ kanna sipyii pu bæeri p'a xu. ¹⁵ Sipyii pu bæeri wuu na w'a xu, kɔnhɔ piimu pu wa jii na ge, pee ganha ba pu wo niifɛɛɛ ti pyi nige puyɛ jidaan na wɛ. Ga wemu w'a xu pu tɛge, na jɛ pu wuu na ge, pu da ti pyi wee wo jidaan na.

¹⁶ Ayiwa, nime kunni wèe da ga sipya wa shishiin wii nige na saha ni sipyii wo wiigana ni wɛ. Ali wèe jɛhɛ da wèe na bi Kirisa wii na saha ni sipyii wo wiigana ni, wèe da ga wu wii mu nige nime wɛ. ¹⁷ Sipya wemu bu jé Kirisa wo kariɲɛɛge ki ni, weefɔɔ na jɛri sipyifomɔ. Keree kiimu ki jɛ nilɛgeɛ ge, kee bæeri na doro, keree kiimu ki jɛ nivonɔɔ ge, kee na jɔ kɔn. ¹⁸ Lee bæeri ya foro Kile ni. Wee w'a bɛ le wèe ni wuyɛ pyaa tɛ ni Kirisa baraga ni. W'a wee labye we kaa le wèe keɲɛ ni, kɔnhɔ wèe di bye kaɲuɔ bɛ di jé wu ni sipyii pu tɛ ni. ¹⁹ Bani Kirisa wo baraga ni Kile ya bɛ le wu ni sipyii tɛ ni. Wu ya ta pu jurumu wu tɔrɔ pu fɛni wɛ. W'a wee labye wu kaa le wèe keɲɛ ni, kɔnhɔ bɛ di bye wu ni sipyii pu tɛ ni.

²⁰ Lee wuu na wèe ya pye Kirisa yahama ni, na yu wu tɛge. L'a pye kanna Kile w'a wu kafila wu yere pyi wèe jɔ na. Wèe wa yi jɛeri Kirisa mɛge ki wuu na, jo yi sɔɔ bɛ di jé yi ni Kile tɛ ni. ²¹ Kirisa ya ta jurumu wa shishiin pye ja wɛ, a Kile di wee taga jurumupyii pu faa, kɔnhɔ wèe di já pye ni wu ni kariɲɛɛge ni, wù bye sipyitiimɛ Kile jaha tãan.

6

¹ Lee wuu na, wèe piimu pu jɛ kapyɛbyɛnii ni Kile ni ge, wèe wa yi jɛeri jo Kile wo niime wemu y'a ta ge, yi ganha bu wee yaha wu pa bye juɔɔ baa wɛ. ² Bani Kile ya li she wu Kafila wu ni na:

«Na wo jidaan tuun ni
nɛ mu jɛɛge ki logo,
juwuuro ti wo caɲa jii li ni
nɛ mu tɛge.»*

Nime wu jɛ Kile wo jidaan tuun we; nime wu jɛ juwuuro ti wo caɲa jii le.

Kile wo kapyɛbyii p'a yaa na kanhama soro

³ Wèe funɔɔ wa sipya wa shishiin wu tatigiɲɛ ta wù labye wu na wɛ. Lee wuu na wèe funɔɔ wa wèe pu kaa la shishiin pye lemu na sipya wa shishiin juɔɔ kyɛɛgi wɛ. ⁴ Lee wuu

* 6:2 Ezayi 49:8

na wèe wa wùye shèe shégana bèeri na na Kile wo kapyebyii wèe jè. Wèe ya kanhama nijeheme soro, na kawagaa ni loyirigeree xu lomarana funḡo ni. ⁵ P'a wèe kpòon, na wèe leni kaso ni, na sipyiire ti sòon na waa wù na. Wèe di kapyewagaa pyi, na jaani ḡmunumo baara ni xuugo keḡe ni. ⁶ Wèe ya wùye shèe Kile wo kapyebyii tifire funḡo ni, ni laje, ni loxulo, ni saama, Fefèere Munaa li wo sefèere ti ni, ni see see taanḡeḡe ni. ⁷ Wèe wa lee shèe Kile wo can wu jo funḡo ni, ni Kile wo sefèere ti baraga ni. Lemu li jè wèe wo kashen yagboḡo, na yogo kòon, na yogo yu wèe kaa na ge, lee jè kaa lemu l'a tii Kile mu ge. ⁸ Tuun wa ma nò p'a ganha na gbòorò teri wèe na; tuun wa na ba nò p'a ganha na fanhara teri wèe na. Wèe mēsaḡa wa yu; wèe mēkyeḡeḡe be di yu. P'a wèe jateni ba kafinejuu jè wè, na ta ye wèe ya yu ge, yee di jè can wè. ⁹ Wèe jè kanna pu ya wèe cè wè, na ta pu d'a wèe cè fo xuuni. P'a wèe jateni kanna wèe ya xu, na ta wèe di jè jìi na. P'a wèe leni jaa ni, ga wèe da xhuu wè. ¹⁰ P'a wèe wii na zò mēsuu l'a pèle wèe na, na ta wèe funyò d'a taan tuun bèeri ni. P'a wèe wii la baa fèe, na ta wèe d'a sipyijehemēe pye lafèe. P'a wèe wii na yafiin jè wèe mu wè, na ta yaḡmuyò yi bèeri di jè wèe woyò.

¹¹ Na cebooloo Korente shèen, wèe ya wù zòlò pu bèeri mugi, na kafilafyen jo yee mu. ¹² Wèe kunni ya ta wù funyò buri yee na wè, ga yee p'a yi funyò buri wèe na. ¹³ Ayiwa, nime kunni ne yu ni yee ni ba na nagoo jè wè. Wèe ya yee co cogana lemu na wù zòlò pu na ge, yi be pu wù co mu! Yi be pu yi wo zòlò pu mugi wù mu!

Y'a yiyè kaseri Kile cēbaalaa wo kapyegee kii shi na

¹⁴ Ayiwa, piimu jè Kiricēen wè, yi ganha ba binnēe ni pee ni pu wo kapyegee kii shi na wè. Be weke wu wa tiime ni kuumò te ni wè? Pinnēgana leke na kpēenge ni nibiige di da já binnē wè? ¹⁵ Be weke wu da já bye Kirisa ni Shitaanni te ni wè? Wemu jè Kiricēen wè, kariḡeḡe keke k'i da já bye weefò ni n'a daa fò te ni wè? ¹⁶ Be weke w'i da já bye Kile-pēeḡe pugbòhò ni yapere te ni wè? Bani wèe pu jè Kile jìi wo wu wo Kile-pēeḡe pugbòhò ma na jo ba Kile wuyè pyaa ya yi jo wu Kafila wu ni wè na:

«Nè na ba diin pu niḡe ni,
na jaari ni pu ni.

Nè na ba bye pu Kile,
p'a bye nè sipyii.»*

¹⁷ «Lee wuu na Kafò ya jo:

«Yi foro pu te ni,

yi waa laha pu na.

Yaaga kemu jè fèfèe wè,

yi ganha bu da gbòn kee ka shishiin na wè!

Yi bu já lee na,

nè na zò yi na.»*

¹⁸ «Nè na bye yi To,

yi na bye nè jalaa ni na poro pushaa.

Kafò, Se Bèeri Fò w'a jo mu.»*

7

¹ Ayiwa na taanjiinēe, ba ni Kile d'a kii jònehēe kii bèeri lò wèe mu, wee tuun wu ni wèe ya yaa na wù ceepuuro te ni wù zòlò pu pye fèfèe, na foro fònrò keree tuuyo bèeri ni. Wù la le wùye ni wù fèfèere ti jò di fa, wù da jaari Kile jìi fyaara ni.

Pòli wo fundanga ki keree

² Yi yi zòlò pu mugi wù mu, wù kaa di daan yi ni! Wèe ya ta bahamu shan sipya wa shishiin na wè. Wèe ya ta sipya wa shishiin juyò kyēeḡi wè. Wèe ya ta pii wo yaḡmuyò shò pu na na taga wùye pye lafèe wè. ³ Yi ganha ba giin na nè ye yu kònhò di jaagi shan

* 6:16 Levitike 26:12; Zheremi 32:38; Ezekiyèli 37:27 * 6:17 Ezayi 52:11 * 6:18 2 Samuwèli 7:14

yi na wε! Ne tee yee jo toro yee mu jo yee kaa ya dan wèe ni fo xuuni. Yafiin wa da já wèe waa laha wùyε na wε, ali xu be wε. ⁴ Ne dà yee na fo xuuni. Ne yee mēsaarja yu fo xuuni. Ne luu l'a jine fo saama na. Kanhama pemu bæeri p'a nōni wèe na ge, ne funḡo ma sii taan fo xuuni pu ni.

⁵ Can na, wèe di nō Masedōni fiige ki ni ge, wèe jaha sanha jine bada wε. Kanhama ni wèe di bye kabaya yi bæeri na. Wù ni sipyii pusamaa bi dunni, fyaara di je wùyε pyaa ki be wo zōlō pu ni. ⁶ Ga Kile wemu w'a lojine kaan sipycōnrōyō mu ge, wee ya wèe logoo jine Tite wo ba wu keje kurogo. ⁷ Ayiwa, Tite wo ba wu ye be-ε de! Ga yee ya wu luu jine jinegana lemu na ge, lee ya wèe fungōnyō yi teje. W'a pa wèe pye na ne ja la k'a sii shō yee ni. Na yee ya daajeje jo, na yee ya ne keree co ni see ni xuuni. Lee ya la fara ne wo fundanga ki na fo xuuni.

⁸ Ne fēnhε semε wemu tun yee mu ge, ali na wee semε we ta w'a bi zō mesuu wá be yee na, lee wo daajeje je nige ne ni wε. Li daajeje bye ne ni, bani ne bi semε wu ta w'a zō mesuu wá yee na jεεε ye nigin funḡo ni. ⁹ Ga nime ne funḡo ya taan. Yee zōlō na mēhε suu, lee ya ta pye ne wo fundanga ki kapuḡo-ε de! Ga lee zō mesuu le na yee pye yee ya kuri kadugo, na yi naarigana faa, lee l'a ne funḡo taan. Yee wo zō mesuu l'a pye na saha ni Kile wo jidaan ni. Lee funḡo ni lemu wèe ya pye yee na ge, lee ya ta pye kakuunō wε. ¹⁰ Bani zō mesuu lemu ya sipya taa na saha ni Kile ye pyaa wo jidaan wu ni ge, lee ma sipya pye m'a ma torogana li faa, na juwuuro ta. Lee zō mesuu le tuugo ya sipyii pyi pu na daajeje yu Kile jaha tãan. Ga korḡo ya zō mesuu lemu nōni sipya na ge, lee l'a ma ni xu ni. ¹¹ Zō mesuu lemu l'a yee ta na saha ni Kile wo jidaan wu ni ge, l'a lemu jō ge, lee li wa mε. Yee ya yi see bæeri le le kaa le ni. Yee ya can wu sha xuuni. Yee ya jahaya tanha fo xuuni. Yee ya fya fo xuuni. Ne ja la bi shō yee ni fo xuuni. Yee zōlō pu bæeri bi jaha tii le kaa nigin we na. Yee ya jaagi pye xuuni le kaa le shizhaa na. Yee ya li she shegana bæeri na na yee tōḡo wa le kaa le ni wε.

¹² Ma bu logo ne we semε we tun yee mu, wemu w'a kakuunō li pye ge, ni wemu na l'a pye ge, ne ta wu tun wee wa shishiin wuu na wε. Ga ne wu tun yee mu, yee ya yiye kan kangana lemu na wèe wuu na ge, y'i lee cε Kile jaha tãan. ¹³ Lee l'a wèe logoo ki pye k'a jine. Yee ya Tite fungōngō ki teje, a wu funḡo di daan taangana lemu na ge, lee be ya pye wèe mu fundangbōhō na fara lojine li na. ¹⁴ Ne yee sō keree kii shizhaa na Tite mu, di wa ta shiige lee kabaḡa na wε. Wèe ya can jo yee mu wù keree ki bæeri ni jogana lemu na ge, lee funḡo ni yee wo mēsaarja kemu wèe ya jo Tite mu ge, a yee be di da can. ¹⁵ Wu taanḡεεge k'a jeri pεε be yee shizhaa na, bani wu funḡo w'a dun ni yee bæeri nigin nigin wu wo jōmεεcoro ti ni. Yee ya wu juḡo círi ni baraga kemu ni, na fya wu na, na yiye tirige wu mu tirigegana lemu na ge, wu funḡo w'a dun ni lee be ni. ¹⁶ Ne funḡo ya taan fo xuuni, bani ne na já da daa yee na keree bæeri ni.

8

Masedōni fiige ki n'a daa fεε p'a wari wemu pinne ge

¹ Ayiwa na cebooloo, Kile ya niime wemu pye Masedōni fiige ki egilizii pu mu ge, wù funḡo ki wa wù yee jaha jo yi mu. ² Kanhama nigbō pu bye pu juḡo ni. Ga p'a fundanga ta xuuni, fo na keje mugi pu keje yara na, na pii kan xuuni, ali na pu ta pu na je be la baa fεε. ³ Ne wa lee wo sεeri nago kanna p'a pii kan na be ni pu se juḡo kana ni. Pu yere ya toro be pu se juḡo kana tãan, ali na ta wa ya pu karamu be wε. ⁴ P'a sii wèe tii jεeri saama na, na wèe pu sō pu mu, pu be di pu wo dege kan she Kile wo fεfεere wuu pu mu Zhude fiige ki ni. ⁵ Wèe bi daa pu na jo pu na lemu pye ge, p'a toro be yere lee tãan. P'a fēnhε puyε kan Kafō mu, lee kadugo na na puyε yaha wèe be keje na na saha ni Kile ye pyaa jidaan ni. ⁶ Lee wuu na wèe ya Tite jεeri na jo w'a bi labye nizaama wemu jō kōn yee yiri keje yakanya yi wo shizhaa na ge, jo wu she yi yiri w'i she wee labye wu jō fa. ⁷ Yee ya pye jaha na keree bæeri ni: n'a daa fεere yoo, kafila yoo, laje yoo, ni sεetanga tuugo bæeri. Wèe ya taan yee mu taangana lemu na ge, na fara kee taanḡεεge ki be na. Wèe funḡo ki wa y'i bye jaha na we labye nizaama we be ni. ⁸ Li wa nago kanna n'a yi

karamu fo yi li pye fanha na we. Ga ne pii wo lowagaa keree yu yi mu, kɔnhɔ di yi wo taanɲeege ki nɔhɔ wolo wii ki bi ɲe see see taanɲeege. ⁹ Bani wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ya wu wo niime wu she shegana lemu na ge, yi beeri wa lee ce. Wee bye yara fɔɔ, a wu wuyɛ pye la baa fɔɔ yee wuu na, kɔnhɔ yee di bye yara fɛɛ wu wo la baa fɛɛre ti baraga ni.

¹⁰ Na fungɔngɔ n'a zheɛ yɛ yi na, nago kanna y'a kaa lemu ɲɔ kɔn tɔnee ge, yi bu lee pye na li ɲɔ fa, lee ya ɲɔ xuuni. Yee p'a pye shenshiilee na le kaa le ɲɔ kɔn, lee yɛ be we, yee p'a nɔhɔ pye shenshiilee sanha na le kaa le bye fungɔngɔ ta. ¹¹ Lee wuu na, yi she ɲaha na le kaa le fɛni, y'i li pye y'i li ɲɔ fa. Lee kaa le funɲɔ ya tigi yi mu ni zɔsaama wemu ni ge, yi li pye y'i li ɲɔ fa ni wee zɔsaama we ninumɔ ni, na saha ni yi se ɲunɲɔ kana ni. ¹² Bani Kile gan fungɔngɔ bu digi sipya mu, Kile ya sɔɔ kee yakanga ke na, na saha ni wu keɲɛ yataa ni. Ga yaaga kemu se ɲe wu ni we, kee niɲɛ ɲe we.

¹³ Li wa nago kanna yi pusamaa wo cɔnrɔmɔ pu laha, yiye pyaa di do cɔnrɔmɔ pu ni-i de! Ga y'a yaa na li pye, kɔnhɔ yi beeri di daanna. ¹⁴ Nime kunni, la wa yee mu, lee wuu na yee na jɔ la baa fɛɛ pu tɛge. Ayiwa, la baa fɛɛre ti ga ba nɔ yee be na, na pee be ta p'a ɲeri lafɛɛ, pee be na jɔ yee tɛge. Lee funɲɔ ni, yi beeri na daanna, ¹⁵ ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni kagana lemu na we na:

«Wemu w'a niɲeheme kuu ge,
wee wo wusama ya kori we;
Wemu w'a dɔɔni kuu ge,
wee be wo wu ya xuunɲɔ we.»*

Tite ni wu kaafɛɛ

¹⁶ Baaga Kile, bani w'a lowaa le Tite ni yee keree na ma na jo ba wɛɛ ɲe we. ¹⁷ Wɛɛ ya lemu sha Tite mu ge, w'a sɔɔ lee na. Ga yee keree wa bye wu zɔ na fo xuuni, fo wuyɛ pyaa ya li kɔn wuyɛ funɲɔ ni na wu she yee yiri. ¹⁸ Egilizii pu beeri ya ceborona wemu sɔni wu labye nizaama wu wuu na Kile Jozaama pu wo yɛɛ li shizhaa na ge, wee w'a da binne ni Tite ni na tun. ¹⁹ Lee yɛ be we, ɲara lemu wɛɛ ya byi na ɲaha tii Kile wo taa li keree ki na ge, wee ceborona wu ɲaha egilizii p'a bulo na wu pinne ni wɛɛ ni lee ɲara li na. Wɛɛ ya lee ɲara li pyi, kɔnhɔ nɔɔrɔ di danha Kafɔɔ mege na, wu nɔhɔ wu fungɔngɔ nizaanɲa ki she sipyii pu wo dege wu shizhaa na.

²⁰ Le shɔɔnrigana le na wɛɛ ya we warigbɔ we keree ɲaha shɔɔnri. Wɛɛ ya keree beeri pyi kɔnhɔ sipyii ganha bu jaagi ta wu na xuu wa shishiin ni le kaa le ni we. ²¹ Bani wɛɛ funɲɔ ki wa wu da saama koro ɲaari, Kafɔɔ yɛ ɲaha tɔan be we, ga sipyii pu be ɲaha tɔan. ²² Wu ceborona wa be w'a da binne ni pu ni. Wɛɛ ya wu nɔhɔ wolo tɔɔɲii niɲehɛɲɛ ni, na wu ta w'a la le wuyɛ ni xuuni tuun beeri ni. Ga w'a la le wuyɛ ni nime na toro taashiine li be tɔan, bani w'a da yee na fo xuuni. ²³ We wu ɲe Tite ge, wee ɲe na ɲaariɲii ni na kapyɛɲɛɲii. Yee mu wɛɛ ya kapyɛɲɛ pyi. Cebooloo pusamaa p'a pinne ni wu ni ge, pee ɲe egilizii pu wo tudunmɔɔ. Pee ya pye sipyii piimu p'a pɛɲɛ taha Kirisa mege na ge. ²⁴ Lee wuu na, y'a yaa na li she pu na na pu kaa ya dan yee ni fo xuuni, kɔnhɔ egilizii p'i lee ɲa, p'i li ce na kaɲii wa wɛɛ mu na yee mesaanɲa yu.

9

Dege wemu ya ɲaha tii cebooloo n'a daa fɛɛ pu na ge

¹ Can na, dege wemu w'a byi Zhude fiige ki n'a daa fɛɛ pu na ge, ne li ta jo ɲunɲɔ wa li na ne wu na seme ka sanha di dun yee mu wee dege wu keree na we. ² Bani ne yee ɲidaan ce na xɔ wee labye wu kabaɲa na. Ne yee mesaanɲa jo xɔ be yɛɛ Masedɔni n'a daa fɛɛ pu mu. Ne pu pye: «Akayi fiige ki cebooloo p'a gbegele xɔ p'i dege pye na co fo tɔnee na.» Yee wo samahɔrɔ t'a pye kaɲunɲɔ na lowaa kan n'a daa fɛɛ niɲeheme mu. ³ Ga lee be na, n'a da wu cebooloo pu tun yi mu, kɔnhɔ masɔɲɔ kemu wɛɛ ya pye yee na we labye we shizhaa na ge, kee ganha bu bye ɲunɲɔ baa wogo we. Ne funɲɔ ki wa p'i she yi ta y'a gbegele xɔ,

* 8:15 Ekizode 16:18

ma na jo ba ne yi jo we. ⁴ Lee be we, Masedoni sheen pii bu binne kari ni ne ni yee yiri, na she yee ta yee ya ta gbegele we, lee na bye we mu shiige, bani we ya da yee na. Li na bye yee be wo shiige. ⁵ Lee wuu na ne li kon naye funjo ni jo ne yaa na pii ceboronamaa pii jeri jo pu toro na jaha na yee yiri. Loolodaa lemu kaa yee ya jo ge, konho p'i she lee keree jaha shonri sani di ba she wa ge. Lee na ba li she na daan na mu funjo ni lee loolodaa l'a kan, na li ya ta pye fanha kaa we.

⁶ Yi li ce na wemu bu shinma nifenherje nugi, shinma nifenherje ma da ba gon. Wemu shiin bu shinma nijeheme nugi, shinma nijeheme weefo da ba gon. ⁷ Wemu beeri ya lemu wo tene kon wu funjo ni ge, wu lee kan. Wee gan we ganha bu da bye ni zo mesuu ni we, kelee fanha kaa we. Bani sipya wemu w'a gan pyi ni fundanga ni ge, wee kaa l'a dan Kile ni. ⁸ Se wa Kile ni na kasaana tuuyo beeri pye yee mu fo na jeh, konho yee mago yanmuyo beeri nijehye di da daa yi mu tuun beeri, ni keree beeri ni, konho yi da se jaha na kapyegge nizaana ni. ⁹ Ma na jo ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na:

«W'a keje mugi wu yataya na,
na la baa fee kan.

Wu saama pu wa da ga xho bada we.»*

¹⁰ Kile wemu w'a nuguzhi kaan yenugumo mu, na wu jolige be kaan wu mu ge, wee na ba nuguzhi nijehere kan yee mu xuuni, konho yee wo saama pu da buri p'a se jaha na.

¹¹ Wu na ba saama tuugo beeri pyi yee mu, konho yi be di keje mugi yi yataya na. Wee na zhe yee wo yakanya yi loolo piimu na ge, l'a bye kajujo pee na baraga ni masoro taha Kile na yee yakanya ye wuu na. ¹² Bani dege wemu yee ya byi ge, wu ya ta na Kile wo fefere sipyii pu teri ye we. Ga wu na ba bye kajujo sipyijeheme di da baraga teri Kile na, pu da wu soni. ¹³ Wee dege we bu no pu na, pu na Kile so, bani yee ya da Kirisa wo Kile Jozaama pu na, na jaari be na sahani ni pee Jom pe ni, na noho keje mugi yi keje yataya na pee mu, na ki mugi sipyii pusamaa be mu. ¹⁴ Kile ya niime nigbo wemu pye yee mu ge, wee na ba pu pye pu na Kile jeri yee mu xuuni, yi kaa be na ganha na dan pu ni xuuni. ¹⁵ Kile w'a soni wu ma yakanga ki wuu na, w'a yagbohoro kemu kan we mu ni ki joho je-e ge!

10

Poli ya wu labye wu yogo jo

¹ Ayiwa na cebooloo, pii ya jo na ne bu bye yee te ni, na ne ma jije. Ga na ne bu lii yee na, ne ma kafugo le naye ni na wa yee na. Ne Poli w'a yi jeri Kirisa wo lotaan le, ni wu saama pu wuu na, ² yi ganha bu da na karamu di ba no yi yiri, di kafugo le naye ni di wa yi na we. Bani piimu p'a yu na koro sipyii wo fungongo keree torogana na we ya doroo ge, ne da li na jo ne na zhe kafugo le naye ni na wa pee na. ³ Can wu je wii, wu ce puuro wuu kunni wa jaari ke koro ke funjo ni, ga we di wa yogo ki kon ni ce puuro fanha ni we. ⁴ Wee wo yokonyanmuyo yi je ke koro ke sipyii woyo we, ga Kile woyo yi je yii, fanha je yemu ni ge. Y'a Shitaanni wo kasoro yi shaan. ⁵ Joyaama fara yaaga tuugo beeri na, kemu beeri k'a yogo kon Kile wo laje wu na ge, we ya yee beeri jeri buri. Fungonyo tuuyo ye beeri we ya guuni, konho y'i Kirisa jome co. ⁶ Yee wo jomecono li jo ba fa tuun wemu ni, we ya gbegele xo wu jomecobaalaa pu beeri wo foho to pu mu.

⁷ Neja le yee ya wii sipyii ni. Ayiwa, sipya wa bu da li na na Kirisa wo wee je, weefo ya yaa na wu funjo kon li na, na li ce na ba wee je Kirisa wo we, mu we be je Kirisa wuu. ⁸ Bani Kafo ya fanha kemu kan we mu ge, ki kajujo ki je na yee luu na se jaha na, ki kajujo je na yee kyegi we. Ali ne jeh bi naye pele toro be jere ye kee fanha ke wuu na, lee shiige je ne na we. ⁹ Ne funjo wa di da li shee na seme pu ni, nago n'a yi fuguri we. ¹⁰ Pii kunni wa yu na ne seme pu kafila w'a waha, na kafugo ki je wu ni. Ga na ne pye pyaa bu no yee yiri, na ne ma bye baraga baa sipya, na ne jom pu da yaaga be jo we. ¹¹ Piimu p'a yee yu ge, pufee pu li ce na jogana lemu na we ya yu wu seme pu ni na

* 9:9 Zaburuu 112:8

wù ta w'à lii yi na ge, lee wo kapyegee be w'à da ba she byi wù ga nò yi yíri tuun wemu ni.

¹² Piimu p'a puyɛ sɔni ge, wèe wa da ga sɔɔ di wùye pye pee sipyii pii p'a tuugo, kelee di wùye taanna ni pu ni wɛ. Pee ma puyɛ taanna ni puyɛ ni, na puyɛ luu na daanna ni puyɛ ni. Ta tee jɛ nahanahara wɛ? ¹³ Wèe kunni wa da wùye pɛɛ fo di zhe doro wù tayerege tɔan wɛ. Ga Kile ya tɛhɛnɛ lemu wolo kan wèe mu, a lee di bye be kaɲuŋɔ a wèe di nò yee na ge, wèe na ba wùye pɛɛ na saha ni lee ni. ¹⁴ Wèe da bye wèe ya nò yee na wɛ, wee tuun wu ni wèe bi da tɛhɛnɛ li toro, ga wèe ya ta li toro wɛ, bani wèe p'a Kirisa wo Kile Jozaama pu jo yee mu shenshiilee. ¹⁵ Lee funŋɔ ni tɛhɛnɛ lemu l'a kɔn wèe kan ge, wèe wa da doro lee tɔan wɛ. Sipyii piitiilee ya labye wemu pye ge, wèe wa da wee kaa lɔ di daga da wùye pɛɛ wɛ. Wèe ya dà li na nago yee ba she jaha na n'a daa wu ni, la na vara xuuni wèe wo labye wu na yee niŋɛ ni Kile wo tɛhɛnɛ li funŋɔ ni, w'a lemu kɔn na kan wèe mu ge. ¹⁶ Lee funŋɔ ni fiiye yemu yi wa yee kadugo yíri ge, wèe na já zhe Kile wo Jozaama pu jo yee fiiye yi ni, na ta wèe ya wa wo labye lɔ wu tapyege ni na taga wùye pɛɛ wɛ.

¹⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Wemu bu jo wu wuyɛ pɛɛ, wufɔɔ wu wuyɛ pɛɛ Kile wo nibyegge kii funŋɔ ni.»* ¹⁸ Bani wemu ba wuyɛ mesaana yu, wee ya mege niŋɛ taa wɛ, ga Kafɔɔ ye pyaa ya wemu wo mesaana yu ge, wee w'a ki taa.

11

Tudunmɔɔ kafinejuu pu keree

¹ Aa! Yee da bi da zɔɔ na nɛ wo juɲmoyirine jomɔ pe xu yiye ni jeri funŋɔ ni de, lee bi da daan nɛ ni. Ayiwa, yi pu xu yiye ni! ² Yee kaa ya dan nɛ ni fo xuuni, fo na jɛpɛɛn leŋɛ nɛ ni yee shizhaa na. Ga Kile ni lee ya foro. Curɔ nigin pe, wee mu nɛ yee co, wee jɛ Kirisa; kɔnhɔ di ba yi kan wu mu ba doniŋɛ fuceri nacebaa jɛ wɛ. ³ Ga nɛ fyagi jo yi fungɔnyɔ ganha da ba jɛri, Kirisa wemu na y'a yiye pɔ xuuni ge, fo di yi kuruŋɔ wee feni, ma na jo ba wɔ w'a kafineye taga Awa faanna, na wu piinŋɛ me wɛ. ⁴ Bani sipya watii bu ba Yesu watii kaa jo yee mu wemu wo kaa jogana ni wèe wo wu kaa jogana jɛ nigin wɛ, yee na jɛri na dà weefɔɔ na. Kile Munaa lemu yee ya ta wèe keŋɛ kurogo, kelee Kile Jozaama pemu yee ya logo wèe jɔ na ge, yee bu munaa latii ta lemu ni wèe wuu li jɛ nigin wɛ, kelee na jozaama patii ta pemu ni wèe wo pu jɛ nigin wɛ, yee na wá karaa dà yee be na. ⁵ Na li ta pee megbɔhɔ tudunmɔɔ piimu yee ya jateni ge, pee ya pɔrɔ nɛ na kabaŋa ka shishiin na wɛ. ⁶ Ali nɛ jɛhe bye nɛ di ya pye kafila cɛvɔɔ fo wu nijeme wɛ, cɛme wo koo ni kunni, n'a la cɛ pee ni. Wèe ya lee she yee na shegana beeri na, ni keree beeri ni.

⁷ Tuun wemu ni nɛ Kile wo Jozaama pu jo yee mu ma ni ge, nɛ naye tirige, na yee durogo. Ta kakuunɔ li jɛ lere ge? ⁸ Egilizii piitiilee pu bi nɛ saraa. L'a pye kanna nɛ pee wo naafuu wu shɔ pu na na taga yee tɛge. ⁹ Na nɛ yaha yee yíri, yaɲmuyɔ ya funmɔ bye nɛ na, ga nɛ ta na wo tuguro ti taha wa shishiin juŋɔ ni yee ni wɛ. Cebooloo piimu p'a pa na yíri Masedɔni fiige ki ni ge, pee p'a pa nɛ wo mago yaɲmuyɔ yi kan nɛ mu. Nɛ kasegege yaha naye na, kɔnhɔ di ganha da bye yee wa shishiin mu tuguro kaa la shishiin ni wɛ. N'a da kasegege yaha naye na sanha lee kanunɔ le na. ¹⁰ Lee ya pye kaɲuŋɔ, kemu ya nɛ juŋɔ yirige Akayi fiige ki beeri ni ge. Sipya wa shishiin wa da já kee juuyirige ki shɔ nɛ na wɛ. Kirisa wo can we, wee wemu wu jɛ nɛ ni ge, wee wuu na nɛ yee jo. ¹¹ Naha na nɛ d'a yee jo wɛ? Na yee kaa ya dan nɛ ni-i laa? Kile ye pyaa be ya lee cɛ na yee kaa ya dan nɛ ni.

¹² Ga pyegana lemu na nɛ na wo labye wu pye yee mu ge, lee pyegana li na n'a da da wu pyi. Piimu p'a kaɲuŋɔ shaa na puyɛ pɛɛ, na yu na wèe wo labye pyegana le tuugo pee ya byi ge, lee pyegana li na n'a da da na wo labye wu pyi, kɔnhɔ pee ganha bu kee kaɲuŋɔ ki ta wɛ. ¹³ Kafinejuu pu jɛ pee tudunmɔɔ piiri. Pu labye wu beeri w'a sipyii piinŋɛ. P'a puyɛ pye kanna Kirisa wo tudunmɔɔ pee jɛ. ¹⁴ Ga lee jɛ kakanhana wɛ, bani Shitaanni be ya wuyɛ jɛri na byi ba meleke kpeenge wo jɛ wɛ. ¹⁵ Lee wuu na do, Shitaanni wo

* 10:17 Zheremi 9:23

kapyebyii bu puyɛ pye kanna Kile wo kapyebyii pee jɛ piimu ya tii ge, lee ya yaa li wa fo wɛ. Ga li taxɔgɔ ki kuduun jɛ wemu ge, wee na ba nɔ pu na na saha ni pu kapyegeɛ ni.

Pɔli ya kanhama pemu ja wu wo tuduro ti funɔɔ ni ge

¹⁶ N'a da guri yi taha sanha yi mu jo wa shishiin ganha bu na wii nuɔmoyirine fɔɔ wɛ. Ga yi jɛhe ba na wii nuɔmoyirine fɔɔ, yi na co mu, kɔnhɔ na bɛ di naye pɛle dɔɔni. ¹⁷ Yemu n'a da jo nime ge, Kafɔɔ w'a ta yee le na jɔ ni wɛ. Ga la l'a na pye n'a da yee jo. Lee wuu na n'a da jo ba nuɔmoyirine fɔɔ jɛ wɛ. ¹⁸ Ga ma na jo ba shɛnjɛhemɛɛ wa puyɛ pɛle ke kɔɔɔ ke keree ni wɛ, wee tuun wu ni nɛ bɛ na naye pɛle gɛ! ¹⁹ Yee piimu pu jɛ fungɔnyɔ fɛɛ ge, a yee di dɛrɛɛ na nuɔmo-yirilee jomɔ nuri! ²⁰ Pee sipyii pii p'a yee co ba buloo jɛ-ɛ ge, na yee keɔɔe yaɔmuyɔ li, na dun yee na, na jɔsanga pyi yee na, na kadahaa leni yee jahaya ni. A yee di lee xu yiyɛ ni. ²¹ Shiige ki jɛ nɛ na pe jomɔ pe tajogo ni, ga nɛ fanha di wa jɛhe ba pee jɛ wɛ, na nuɔɔ bɛ di wa waha ba pee jɛ wɛ.

Ga lee bɛ na keree kiimu kaa p'a daga na puyɛ pɛle ge, nɛ bɛ na já kee kaa taga naye pɛle. Nɛ yu ba nuɔmoyirine fɔɔ jɛ wɛ. ²² Heburuu pu jɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ jɛ. Izirayeli shi shɛɛn pu jɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ jɛ. Ibirayima kadugo shi shɛɛn pu jɛ pii ya? Wee wa nɛ bɛ jɛ. ²³ Kirisa wo kapyebyii pu jɛ pii ya? Nuɔmoyirine fɔɔ jomɔ n'a da jo. Nɛ pye Kirisa wo kapyebye na toro pee tãan fo xuuni. Nɛ pu já kapyɛɛ ni. Nɛ kaso jegee, kee ya jɛhe pu wogoo na. Nɛ kpɔɔnrɔ jeri shɔ na toro pee tãan. Nɛ xu fɔ tɔɔɔnii nijɛheɛɛ ni. ²⁴ Yawutuu p'a nɛ kpɔn fo tɔɔɔnii kaguro, tɔɔɔnii bɛeri susɔ jii kelee shishɛɛre nigin ma fɔ.* ²⁵ A Oromɛ shɛɛn di na kpɔn fo tɔɔɔnii taanri ni kabegɛɛ ni. A p'i kagereye taga na wá na da gbo tɔɔɔnii nigin. A kɔɔgbɔhɔ di gyɛɛgi ni na ni fo tɔɔɔnii taanri suumɔ lɔhɔ ni. A di caɔa nigin ni piige nigin pye suumɔ lɔhɔ ni. ²⁶ Nɛ kushɛgɛɛ nijɛheɛɛ pye. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ gbalaa lɔhɔyɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ java fɛɛ niɔɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ naye pyaa shi wu niɔɔ ni, na li pɛrɛ fɔ shi watii niɔɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ kulo funɔɔ ni, na li pɛrɛ fɔ sipɔɔɔ ni. Nɛ na munaa pɛrɛ fɔ suumɔ lɔhɔ ni. Ali wù cebooloo piimu p'a puyɛ pye n'a daa fɛɛ, p'i jɛ n'a daa fɛɛ-i ge, nɛ na munaa pɛrɛ fɔ pee bɛ niɔɔ ni. ²⁷ Nɛ kapyɛɛɛ nijɛheɛɛɛ pye kiimu ya waha ge, na kanhama ja. Nɛ piiye nijɛheɛɛ shɔn ɔmunumɔ xuugo ni. Nɛ xuugo gba, a waga di la pye na ni. Nɛ yalige ja, na ki yaha wà tɛɛgɛɛ nijɛheɛɛɛ ni. Nɛ wiire gba, na fafunmɔ pye. ²⁸ Kisaɔaa di jɛ wà. Na fara kee bɛeri na, nɛ bi na funɔɔ shaa ni egilizii pu bɛeri kaa ni caɔa bɛeri. ²⁹ N'a daa fɔɔ wa baraga bu jɛrɛ, nɛ ma bye kanna nɛyɛ pyaa wo baraga k'a cɛrɛ. Wa nuɔɔ bu gyɛɛgi, lee ma sii waha na na fo xuuni.

³⁰ Li bu da nago kanna nɛ yaa na naye pɛle, nɛ na naye pɛle na wo baraga baara ti ni. ³¹ Masɔɔ k'a dɛri wù Kafɔɔ Yesu To Kile na gbee! Wee ya li cɛ na nɛ wa kafineyɛ yu wɛ.

³² Na nɛ yaha Damasi kulo li ni, caɔa ka saannaa Aretasi wo gbafɛnɛeri w'a pa sipyii pii yaha kulo li tajeye yi bɛeri ni, kɔnhɔ p'i nɛ co. ³³ Ga, a n'a daa fɛɛ p'i nɛ le sagana ni na yeege fenɛtiri ni, na mɛrɛ taga nɛ tirige kanha ki kadugo. Lee funɔɔ ni a nɛ shɔ wu na.

12

Pɔli ya kashɛgɛɛ kiimu ja ge

¹ Ayiwa, fo nɛ bu naye pɛle, ba lee di wa yafiin jɔgi wɛ. Lee bɛ na, kashɛgɛɛ kiimu nɛ ja, ni Kafɔɔ ya keree kiimu shɛ nɛ na ge, kee shizhaa na n'a da ba jo nime. ² Nɛ ná wa cɛ, wu na jɛ Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni, li yee kɛ ni shishɛɛre wu jɛ niɔɔ, Kile ya wu lɔ kari fo fugba we ni. (Ayiwa wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛ Kile ya shɛ wu na la, nɛ kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ³ Nɛ kunni ya li cɛ na jo kanna wee ná w'a kari Alijine ni. (Ga wuyɛ pyaa k'a kari wà la, kelee kashɛ Kile ya li shɛ wu na la, nɛ kunni ya lee cɛ wɛ, Kile w'a lee cɛ.) ⁴ A wu jomɔ pa logo wee xu wu ni sipya da já pemu jo daha wɛ. Li ya saha bɛ yɛrɛ sipya wu pee jomɔ pu jo wɛ. ⁵ Ayiwa, nɛ na já naye pɛle wee sipya we wa shi

* 11:24 Saliya wa bye Oromɛ shɛɛn mu, wee saliya wu bi gbara pu susɔ jii kelee shishɛɛre (40) taha sipya na wɛ, bani pu bi giin na kee da xhu sipiyawyii ni wɛ, lee na pu ma jii nigin laha.

keree na. Ga ne funɗo di wa di naye kaa taga naye peɓe we, fo di bu na baraga baara kaa taga naye peɓe. ⁶ Ali ne jehɛ jo ne naye peɓe, ne da bye juɗmoyirine fɔ we, bani can n'a da jo. Ga n'a da naye peɓe we, kɔnhɔ keree kiimu n'a byi, na yemu yu sipyii pu jii na ge, pu ganha bu na durogo di doro yee wo juɗo kana tɔan we.

⁷ Ayiwa, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé di na ji kee kashɛgeɛ nijenɛɛ kii wuu na we, a yama nigbo pa di jé ne cére ti ni. Pee ya ma ne mu ba Shitaanni tudunmɔ jɛ we, pee ya ne kana, kɔnhɔ tabaara ganha bu jé ne ni we. ⁸ Ne Kafɔ jɛeri pee yama pe shizhaa na fo tɔɗjii taanri jo wu pu laha na juɗo ni. ⁹ Ga, a wu ne pye na wee wo niime wu na ne yaa, na sipya baraga bu xhɔ tuun wemu ni, na wee tuun wu ni wee wo sefɛere t'a zhɛɛ na fiinɛ. Lee wuu na l'a tɔan ne ni ne wu na baraga baara kaa taga naye peɓe, kɔnhɔ Kirisa wo sefɛere t'i gori yaha na na. ¹⁰ Lee wuu na ne funɗo tɔan na baraga baara ti na. Ali pu jehɛ ba ne shehɛɛ, kelee na kawagaa pyi ne na, kelee na ne kana, kelee na ne jaani Kirisa mege ki wuu na, ne na funɗo taan kee beeri wuu na. Bani ne bu bye baraga baa tuun wemu ni, ne ma fanha ta wee tuun weye pyaa ni.

Pɔli ya pye tuguro n'a daa fɔ wa shishiin mu Korente kulo li ni we

¹¹ Ayiwa, ne jo ba juɗmoyirine fɔ jɛ we. Ga yeeye pyaa ki ni lee ya foro. Yee p'a bi yaa yee p'a ne sɔni! Bani ali ne jehɛ bye ne jɛ yaaga be we, tudunmɔ mege wuu piimu yee wa jateni ge, wee wa ya ye ne na kaa la shishiin ni we. ¹² Can na, kapyegeɛ kiimu k'a li sheɛ na Kirisa wo tudunmɔ ne jɛ ge, kee beeri ya she yee na ni loxulo ni. Kee ya pye jaha sheshɛere, ni kakanhaɗaa, ni sefɛere kagbɔhɔ. ¹³ Ne ta pye yee mu tuguro we. Ni lee ye be we, leke ne d'a pye egilizii pusamaa mu lee di ya pye yee mu-i we? Yi yafa na mu lee na!

¹⁴ Li wii, ne gbegele xɔ da se yee yiri na tɔɗjii taanri wuu ni. N'a da zhe bye yee mu tuguro le tɔɗjii le be ni we. Bani yi keɗe yaɗmuyɔ be di wa zhaa we, fo yiye pyaa kiiri. Nɔhɔpiire ya yaa na wari shaa na yeri pu sefɛe jaha na we, ga sefɛe p'a yaa na wari shaa na yeri pu nagoo jaha na. ¹⁵ L'a taan ne ni ne wu na keɗe yaɗmuyɔ beeri kan yee wuu na, ali na naye be kan na fara wà. Ayiwa, yee kaa ba dan ne ni xuuni mu, lee l'a da ne pye ne kaa da da dan yee ni-i ge?

¹⁶ Yee na ba jo na ne pye tuguro yee wa shishiin juɗo ni we. Nakaara wa lee ni we, ga pii na ba jo yee ni na shizhiinme ni ne yee co, na ne shiige shen. ¹⁷ Piimu ne tun she yee mu ge, ne kuduun sha yee ni wee wa keɗe kurogo ya? ¹⁸ Ne Tite jɛeri jo wu she yee yiri, na wu ceborona wu pinne ni wu ni. Ta Tite ya yee hmahana na kuduun sha yee ni? Ta ne ni wee wo kapyegeɛ ki beeri ya pye me nigin we? Ta wèe jaarigaɗaa ki beeri ya pye me nigin we?

Pɔli ya wu funɗo shaa ni kaa lemu ni ge

¹⁹ Na co fo taatuunnɔ na, yee wa giin na kanii wèe wa gaan wùye mu yee jaha tɔan, ga lee di be we. Kirisa wo karijɛgeɛ ki funɗo ni wèe wa yu me Kile jaha tɔan. Wù taanjiinɛɛ, yee wo n'a daa wu wo jahagbaashɛere kaa na wèe wa ye beeri yu yee mu. ²⁰ Ne ba nɔ yee yiri, na funɗo wa di yi ja jagana lemu na we, ne fyagi jo di ganha ba she yi ja lee jagana le na we; yi be ganha bu na ja jagana la na yi be ya tiin ni lemu ni we. Ne fyagi jo di ganha ba she yogo ta yi te ni we, ni jɛpɛɛn, ni loyire, ni beɗanhara, ni mekyeɛgeɛ, ni zojuuro, ni tabaara, ni kawuriye we. ²¹ Ne fyagi jo di ba jo n'a nɔ yi yiri ge, Kile ganha bu da na shiige yi niɗe ni we. Sipyiɗɛhemɛ piimu p'a jurumu pye, p'i sanha daajeɗe jo pu cemɔhɔrɔ ti na tapyege ni we, ni pu dɔdɔrɔ, ni pu kanɔhɔyɔ yi na-ɛ ge, di ganha bu da zhe jɛsinme wo yee wuu na we.

13

Fundogo jomɔ ni fɔ mujuu

¹ Ne tɔɗjii taanri wuu l'a da bye le na she yee yiri. «Sipyii shuun taanri ya pye keree kiimu beeri fiin ge, w'à da zhe kee beeri jaha shɔnri na be ni pee wo fiin pu ni.» ² Sipyii

* 13:1 Dutɛrenɔmɛ 19:15

piimu p'a jurumu pye ge, n'a da yi jo waha pee ni sipyii pusamaa mu, ali na li ta na nime wo wa yi yiri we. Ne tee yi jo toro pu mu na shee shuun wuu li ni yee yiri. N'a da yi jo daha sanha pu mu jo ne ga ba she yi yiri, n'a da nuɗo peji nige kaa la shishiin na we. ³ Wee tuun wu ni, yi na ba li ce na Kirisa w'a yu ne ɗo na, bani kee kaɗuɗo ki yi wa zhaa. Kirisa baraga ya ta cɛre yee shizhaa na we, ga w'a wu sefeere ti shee yee niɗe ni. ⁴ Can wu ɗe wii, wu xuduun wu ni korikoritige ki na, w'a pye baraga baa, ga ɗii na wu ɗe nime Kile wo sefeere ti baraga ni. Na weɛ be yaha kariɗeɗe ni ni wu ni, weɛ be baraga k'a xo. Ga Kile baraga ni, na weɛ yaha ni wu ni, weɛ na ba bye ɗii na yee shizhaa na.

⁵ Yi yiye taanna wii, y'i yiye suguri, yi bu da yi na ɗe n'a daa wu wo koo li ni. Ta yee ya li ce na yee funyo ni Yesu Kirisa ɗe we? Fo yiye pyaa bu she da y'a kuɗo n'a daa wu na de! ⁶ Ga ne da li na jo yee na ba li ce na jo weɛ ya ta kuɗo n'a daa wu na we. ⁷ Lee be na, weɛ wa Kile ɗeri kɔnhɔ yi ganha ba kakuuyo pyi we. Lee kaɗuɗo ɗe nago kanna weɛ di metanga ta we. Ga weɛ funɗo ki wa yi da kasaɗaa pyi, ali lee ɗehe ba li shee be na weɛ p'a kuɗo metanga ki na. ⁸ Bani se wa weɛ ni weɛ pu pari can wu na we, ga can wu tege tege se wu ɗe weɛ ni. ⁹ Weɛ baraga bu xhɔ tuun wemu ni, a yee baraga di bele, lee l'a dan weɛ ni. Lemu weɛ ya ɗeri Kile mu ge, lee li wa me nago yee wo n'a daa wu w'a se jaha na fo wu ɗo bu she fa. ¹⁰ Lee wuu na ne we seme we tun yi mu na li ta ne ɗe yee yiri wa we, kɔnhɔ di ba no wa tuun wemu ni, di ganha bu keree ki jaha shɔnri ni waha ni, na saha ni Kafɔ wo fanha ki ni we, w'a kemu kan na mu ge. Kee fanha ki kakaan ɗuɗo ki ɗe kɔnhɔ yee di da se jaha na n'a daa wu ni, ki ya ta kan gyeeɗi kaa na we.

Jomɔ pu taxɔgo ni fɔ mujuu

¹¹ Ayiwa nime na cebooloo, wu ɗe tuun wa ni. Yi funɗo taan! Yi da yiye logoo wari y'a se jaha na! Yi da samɔhɔro leni yiye ni! Yi pye ni fungɔngɔ nigin ni! Najinɗe di bye yi te ni! Lee bu bye, taanɗeɗe ni najinɗe fɔ Kile na bye ni yi ni.

¹² Y'a yiye shaari ni taanɗeɗe ni! Kile wo sefeere sipyii piimu pu ɗe naha ge, pee beeri ya yi shaari. ¹³ Wu Kafɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni Kile wo taanɗeɗe ke ki pye ni yi ni. Y'i gori yaha Fefeere Munaa li wo kariɗeɗe ki ni.

Galasi Sheen

Tudunmɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Galasi sheen mu ge

Jɔgɔ yɛ p'a byi na Galasi sheen wɛ?

Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya tenɛ Galasi fiige ki ni ge, pee pu jɛ Galasi sheen pee. Pee jɛ: Ikone, Lisitiri, ni Deribe (Kapyegee 14). Galasi fiige ki nijaa wogo ki jɛ Turuki fiige ki funɔ ni. Ba Pɔli ya pa bye wu jɛ Galasi ni wɛ, a Yawutuu pii di she ganha na kalaa watii kaan pu mu. A p'i jo na Pɔli jɛ tudunmɔ nijemɛ wɛ, na wu ya ta na Musa wo saliya wu wo kalaa wu kaan wu kangana na wɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Ye p'a jo wá Pɔli na ge, yee faara Pɔli ya jo, na fenhe pu funɔ to ni wu kalegee ni wuye pyaa kapyegee ni. Na li she na kapii li wa wee wo Kile jomɔ yere le, na li she na n'a daa ya ye Musa wo tɔ wu na. A w'i li she sanha na n'a daa fee ya foro Musa wo tɔ wu nɔhɔ ni, na niifere nivɔrɔ pyi, a Fefere Munaa di pu naha co tee niifere ti ni (Kapyegee 5).

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Galasi Sheen 1—2 Pɔli fɔ mujuu. W'a li she na Yesu Kirisa wo tudunmɔ wee jɛ.

Galasi Sheen 3—4 Kile ya sipya jateni sipyitiime Musa wo saliya wu koro jaari funɔ ni wɛ.

Galasi Sheen 5 **Wèe ya foro saliya wu nɔhɔ** ni, a Fefere Munaa di wèe naha co fefere ni.

Galasi Sheen 6 Pɔli wo yeri yeri jomɔ ni wu duba.

Pɔli ya Galasi sheen shaari

¹ Ne Pɔli, ne jɛ Kirisa wo tudunmɔ. Sipiyawyii ya ta ne pye tudunmɔ wɛ. Ne di ya nɔhɔ pye be tudunmɔ sipiyawyii baraga ni wɛ, fo Yesu Kirisa ni To Kile wemu w'a Yesu jɛ na yeege xu ni ge. ² Ne ni na cebooloo piimu pu wa naha ge, wèe p'a sɛmɛ wu tun Galasi fiige ki n'a daa fee pu mu.

Wèe ya yi shaari: ³ Wù To Kile ni wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i janiɛ be kan yi mu.

⁴ Yesu Kirisa w'a wuye kan na pye saraga, kɔnhɔ wu wèe shɔ wù jurumu wu na. W'a wèe shɔ ke kɔnɔ ke wo janmuguuyo yi bæeri wo fanha ki na, na saha ni wù To Kile wo jidaan wu ni. ⁵ Nɔɔrɔ w'a deri wu mege na tuun bæeri ni. Amiina.

Tuugo nigin pe yɛ pu jɛ Kile wo Jozaama pe

⁶ Na cebooloo, Kile wemu w'a yee yiri Yesu Kirisa wo niime wu baraga ni ge, yee na toro kadugo le wee ni tɔvuyo na, na jaanna jɛri jozaama patii feni, lee ya ne fo xuuni de. ⁷ Jozaama pemu ne jo yee mu ge, pee yɛ pe pu jɛ Kile wo Jozaama pe, patii wa nige pee kadugo na wɛ. Ga sipyii pii pu wa giin p'i yee fungɔnyɔ yi jɛri. Kile Jozaama pe pu wa Shɔvɔ wu kaa yu ge, pu funɔ ki wa p'i pee jɛri shan. ⁸ Jozaama pemu wèe ya jo yi mu ge, watii bu ba ni jozaama patii ni wèe wo pu kadugo na, w'a pye wèe wa la, w'a pye meleke na yiri fugba we ni la, weefɔ wu lanji. ⁹ Wèe ya tee yee jo toro yee mu; n'a da guri di yi jo daha sanha: Wèe ya Jozaama pemu jo yee mu ge, watii bu patii jo yi mu wèe wo pu kadugo na, weefɔ wu lanji.

¹⁰ Ayiwa wee tuun wu ni, ne giin sipyii di da na sɔni laa, ne giin Kile di da na sɔni? Na funɔ ki jɛ di naye kaa taan sipyii mu kunni? Bada! Ne funɔ da bi bye di naye kaa taan sipyii mu sanha, ne bi da ga já bye Kirisa wo kapyebye wɛ.

Pyegana lemu na Pɔli ya pye na jɛri Kile tudunmɔ ge

¹¹ Na cebooloo, n'a da yi fiinɛ jo yi mu jo ne Kile Jozaama pemu jo yi mu ge, pee ya ta foro sipya ni wɛ. ¹² Ne pu ta sipya mu wɛ, sipya be di ya ne taanni pu ni wɛ. Ga Yesu Kirisa yɛ pyaa k'a ne taanni pu ni.

¹³ Taashiine li ni, na ne yaha Yawutuu pu wo koo li ni, ne bi doroo torogana lemu na ge, yee wa yee naha logo. Ne bi Kile wo n'a daa fee pu kana fo xuuni wee tuun wu ni. Ne bi li yereje fo na pu pinnege ki junjo tugo. ¹⁴ Ne bi bye na lejii Yawutuu nijeheme naha na Yawutuu pu koo li jaarigana ni. Wèe sefelee p'a wèe taanni kalegee kiimu ni ge, ne bi naye beeri kan kee mu. ¹⁵ Ga Kile bi ne shoonri lo, ali na ta pu sanha ne se be we. Wu nidaan tuun w'a pa no ge, a wu wu niime wu tirige ne na, na ne yiri na pye wu kapyebye. ¹⁶ W'a wu Ja wu she ne na, kohnò ne da wee Ja wu wo Jozaama pu yu shi wusama beeri mu, shi wemu je Yawutuu we. Ba w'a wu she ye ne na we, ne be ya watii yege nige we. ¹⁷ Piimu p'a fenhe pye Kirisa wo tudunmoo pee ne naha na ge, ne noho she Zheruzalemu ni di zhe pee be yege we. Ga, a ne faa toro, na gari Arabi ni; lee kadugo na, a ne guri pa Damasi kulo li ni.

¹⁸ Ayiwa, yee taanri w'a toro, a ne na kari Zheruzalemu ni, kohnò di she foro Pyeeri na. A ne cabyaa ke ni kaguro pye wa ni wu ni. ¹⁹ Ga ne ya ta Kirisa wo tudunmoo watii be ja nige we, fo Yakuba ye nigin pe; wee je Kafoo Yesu wo ceborona wa. ²⁰ Yemu n'a yu me yi mu ge, ali kafinege nigin be wa yi ni we; Kile wa na seeri. ²¹ Lee kadugo na, ba ne foro Zheruzalemu ni we, na gari Siiri fiige ki ni; na yiri wa, na gari Silisi fiige ki ni. ²² Ga n'a daa fee piimu pu bye Zhude fiige ki ni ge, wee wa shishiin bi sanha ne ja jii na we. ²³ Pu bi yi nuri ye sipyii jo na na: «Sipya we wu bi wèe kana taashiine li ni, fo w'a bi li yereje wu n'a daa wu junjo tugo ge, weeye pyaa ki be k'a Kile wo Jozaama pu yu nime.» ²⁴ Lee funjo ni, a p'i ganha na Kile soni ne wo Jozaama pu wo jo wuu na.

2

Poli ya Kirisa tudunmoo pusamaa junjo ciri ta

¹ Ba yee ke ni shishere ya toro we, a ne ni Barinabasi di guri pa sanha Zheruzalemu ni. A ne gari ni Tite be ni. ² Kile ye pyaa ki bi li she ne na na ne wu she wa, a ne da kari. Ba ne no wa we, ne ni jahagbaa fee pu ni, a wèe di she wuye ja kabanugo. Kile Jozaama pemu ne yu shi wusama beeri mu ge, a ne pee naha jo pu mu, kohnò labye wemu n'a pye toro ge, ni wemu n'a byi ge, kohnò wee wa shishiin ganha bu bye junjo baa wo we. ³ Tite wemu ni ne kari ge, Gireki wu bye wii. Ga pu ya ta wu karamu fanha be na fo wu cekoonro pye, kohnò wu be di bye Yawutuu pu shi we. ⁴ Ga, kafinejuu p'a, pee bi puye pye na n'a daa fee pee je, na ta p'i je n'a daa fee we, pee pu bi giin w'i cekoonro pye. Wèe ya pye ni Yesu Kirisa ni karinege ni ge, a wèe di bye wuye mu, a pii sipyii pii di beele je wèe te ni kohnò p'i lee naha ce. Pu funjo ki bye p'i wèe kurunjo pa leje sanha bulooro ti ni. ⁵ Ga wèe ya soo na wuye yaha pu keje ni ali jeere be funjo ni wu ta logo pu jo na we, kohnò Kile Jozaama pe pu wa can wu shee ge, y'i ja pee logo ba pu je we.

⁶ Ayiwa, sipyii p'a bi piimu wii na pee pu je jahagbaa fee pu ge, junjofee pu bye pii la, pu shiin bye be junjofee we la, lee la shishiin kanoo wa ne mu we; bani Kile ya wa shoonri na wo wa ni we. Kile Jozaama pe ne bi yu ge, ba ne pee naha jo pee jahagbaa fee pu mu we, pu ya ta ka fara pu na we. ⁷ Ga, a puye pyaa be di li ce na Kile w'a pe Jozaama pe kaa le ne keje ni ne w'a yu shi watii sheen mu ma na jo ba w'a pu kaa le Pyeeri keje ni w'a yu Yawutuu pu mu we. ⁸ Bani Kile wemu w'a sefeere kan Pyeeri mu na wu tun Yawutuu pu mu ge, wee ninumoo w'a sefeere kan ne be mu na ne tun shi wusama mu. ⁹ Yakuba ni Pyeeri ni Yohana, pee piimu pu bi wii jahagbaa fee pu ge, pee bi li ce na Kile w'a te tuduro te kaa le ne keje ni wu wo niime wu funjo ni. A p'i pu keye le ne ni Barinabasi keye ni, wee fo we ya li shee na wèe beeri ya pye nigin. A wu beeri di binne na be yi na nago wèe pu she baari pyi shi wusama te ni, pee be di she baari pyi Yawutuu pu te ni. ¹⁰ A p'i li she ye wèe na na wèe pu she wu fungongo yaha funmoo fee na. A ne be di la le naye ni na ganha na lee pyi.

Poli ya Pyeeri jaagi Ancosi kulo li ni

¹¹ Ayiwa, ga ba Pyeeri ya pa ba Ancosi kulo li ni we, a ne ba wu jaagi sipyii pu beeri jii na; bani kaa lemu w'a bi pye ge, lee bi jo we. ¹² Wu cebooloo shi watii sheen piimu pu

bye n'a daa fεε Ancōsi ni ge, Pyεeri bi binnεε na li ni pee ni. Ga, a Yakuba di ba sipyii pii tun kari Ancōsi ni. Ba pee ya nō wε, a Pyεeri di fεrε kōn shi wusama wo n'a daa fεε pu na, na bye wu ya sō w'a li nige ni pu ni wε. Wu bi fyagi pee sipyii pu na, bani Yawutuu pu bye pii, pee di bi yu na fo shi wusama bεeri w'a cekōnrō pyi. ¹³ Cebooloo piimu bε pu jε Yawutuu ge, a pee bε di yaa Pyεeri na, na fεrε kōn pii pu na. Lee funjō ni a Barinabasi bε di yaa pu shuun shuun juuro ti na, na daha pu feni. ¹⁴ Ba nε pu ja, na pu ta pu ya jaari na saharji ni Kile Jozaama pu wo can wu ni wε, a nε jo ni Pyεeri ni pu bεeri jii na. A nε wu pye: «Mu wemu wu jε Yawutu ge, a m'i sō na Yawutuu pu wo koo li yaha wà, na ganha na jaari shi wusama wo jaarigana na. Wee tuun wu ni jaha na m'i giin nime m'i shi wusama bε karamu fo wu bε w'a Yawutuu pu wo koo li jaari wε?»

Fo ma bu dà Yesu na m'a na shō

¹⁵ «Can wu jε wii, wèe kunni ya sii tii pye Yawutuu cegee. Wèe jε shi watii shεen wε, pu jo na wee shi we shεen ya Kile koo li cε wε. ¹⁶ Ga lee bε na, wèe bε ya li cε na jo ma jεhε da Kile tudunmō Musa wo saliya we koo jaari, lee wa da ga ma pye sipyitiime Kile mu wε, fo ma bu dà Yesu Kirisa na. Lee wuu na wèe bε ya dà Yesu Kirisa na, kōnhō Kile di wù pye sipyitiimeε wee n'a daa wu baraga ni. Li wa nago Kile tudunmō Musa wo saliya wu jōmehεε ki wo koo jaari w'a wèe pye sipyitiimeε Kile mu-i dε. Bani sipya wa shishiin wa da já bye sipyitiimeε Kile mu na ma yaha ma na Kile tudunmō Musa wo saliya wu koo jaari wε.

¹⁷ «Ayiwa, wèe Yawutuu ba wùye shaa wù bye sipyitiimeε Kirisa wo karijεεge ki funjō ni, wèe ba lee pyi, wèe bε ya jeri ni shi wusama ni nigin, pee piimu p'a wii jurumupyii ge. Wee tuun wu ni, ta lee wa li shεε na Kirisa w'a wèe tōgō leni jurumu ni? Bada! ¹⁸ Ayiwa, nε na foro saliya wu keree tãan, na bye nε wu koo jaari wε, nε bu guri wee saliya we feni sanha na wu koo jaari, wee tuun wu ni neye pyaa ya saliya wu kyεegi. ¹⁹ Nε xu Kile tudunmō Musa wo saliya wu shizhaa na, kōnhō di bye jii na, di da kapyenεε pyi Kile mu. ²⁰ Nε pye kanna p'a nε pinne kori ni Yesu Kirisa ni shiizhan korikoritige ki na. Neye pyaa ya ta pye nige niifεere ni wε; Kirisa wu jε niifεere ni nε zō wu na. Niifεere temu ni nε wa nime ke kōjō ke na ge, nε naye kan Kile Ja wu mu. Nε kaa ya taan wu mu fo w'a sō na wuyε kan saraga nε wuu na. ²¹ Kile ya niime wemu kan nε mu ge, nε da ga wee she bada wε. Bani Kile da ba sipya jatani sipyitiimeε Musa wo saliya wu koo jaari baraga ni, lee ya li shεε na jūjō ya pye Kirisa kaxulo na wε.»

3

Na dà Yesu na, lee funjō ni Kile ya sipya jatani sipyitiime

¹ Yee Galasi shεen kunni, yee jε fungōnyō baa fεε dε! Jōgō wu d'a yee faanna mε wε? Yesu Kirisa ya xu xugana lemu na korikoritige ki na ge, yee jaha ya fiinjε jo yee mu. ² N'a da yi yege kaa nigin ye na. Fεfεere Munaa le Kile ya kan yee mu ge, Kile tudunmō Musa wo saliya wu wo koo li jaari wuu na w'a li kan yee mu laa, yee ya Kile Jozaama pu logo na dà pu na ge, lee wuu na w'a li kan yee mu? ³ Naha d'a yee pye mε fungōnyō baa fεε wε? Yee ya kaa lemu jō kōn ni Kile Munaa sefεere ni ge, jaha na yee di zhaa di yiye pyaa wo sefεere taga lee jō tō wε? ⁴ Kile ya kanhama nigbō pemu yaha p'a nō yee na ge, jūjō ya pye pee na-ε gε? Bada! Pee dà já bye jūjō baa wε. ⁵ Kile wemu w'a wu Munaa li kaan yee mu, na kakanhaḡaa ki pyi yee tε ni ge, wee tuun wu ni, yee ya jaari na saharji ni Kile tudunmō Musa wo saliya wu ni ge, lee wuu na w'a lee pyi laa, yee ya Jozaama pu logo, na dà pu na dagana lemu na ge, lee wuu na w'a li pyi?

⁶ Kile Kafila w'a yi yu wèe mu Ibirayima shizhaa na na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiimeε wu n'a daa wu wuu na.»* ⁷ Ni li jε mu, wee tuun wu ni yi li cε na jo piimu p'a daa Kile na ge, pee pu jε Ibirayima wo nagoo pee. ⁸ Kile Kafila w'a fεnhε li she na shi wemu jε Yawutuu wε, na wee shi wu bε na ba dà Kile na, Kile na pu pye sipyitiimeε pu n'a daa wu wuu na. Lee wuu na pe Jozaama pe ya fεnhε jo Ibirayima mu na: «Kile na

* 3:6 Zhenεzi 15:6; Oromε Shεen 4:3

ba duba shi wu bæeri mu mu baraga ni.»* ⁹ Lee wuu na sipyaa sipya w'a daa Yesu na ge, Kile na duba weefɔɔ mu ba w'a duba mɛ Ibirayima mu wu n'a daa wu funɔɔ ni Kile na wɛ.

¹⁰ Sipyaa sipya w'a giin na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu wo nɔmɛhɛɛ ki koo naari funɔɔ ni Kile da ba wee jate sipyitiime ge, Kile wo laɔi w'a to weefɔɔ nɔɔ ni; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya wu nɛ wu ya saliya wu nɔmɛhɛɛ
ki bæeri koo naari gbee ki naarigana na-ɛ ge,
Kile wo laɔi w'a to weefɔɔ nɔɔ ni.»*

¹¹ Ayiwa, l'a fiinɛ yɛɛ na Kile da j'a sipya wa shishiin jate sipyitiime Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo naari baraga ni wɛ. Bani l'a ka na:

«Sipyaa wemu w'a tii ge, wee na ba nɔi sicuumɔ ta
n'a daa gbɔɔɔ ni.»*

¹² Ga sipya wemu w'a giin wu Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu yɛ wo koo naari pye wu tadaɔa ge, n'a daa nɛ yafiin bɛ weefɔɔ mu wɛ; bani l'a ka na:

«Sipyaa ya yaa ma wee saliya wu bæeri koo naari
ma na nɔi sicuumɔ ta.»*

¹³ Yesu Kirisa ya pa wɛɛ shɔ saliya nɔmɛhɛɛ ki wo laɔi wu na. A wuyɛ pyaa di dugo wee laɔi we taan wɛɛ tɛgɛ; bani l'a ka na:

«Sipyaa sipya p'a yirige suri tige ni na gbo ge,
weefɔɔ ya laɔi.»*

¹⁴ L'a pye mu bɛ sanha kɔnhɔ duba wemu nɔmɛ Kile bi lɔ Ibirayima mu ge, wee di nɔ shi wusama bæeri na Yesu Kirisa baraga ni; na fara lee na sanha, Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa lemu bɛ wo nɔmɛ lɔ ge, wu j'a lee bɛ ta n'a daa baraga ni.

Kile ya nɔmɛ lemu lɔ ge, Musa wo saliya wu da j'a lee fiin wɛ

¹⁵ Na cebooloo, n'a da naha shɛshɛɛɛ ta lɔ sipyii wo keree pyegaɔa na. Ali sipya yɛ pyaa mɛhɛ kaa la nɔmɛ lɔ, na li ka, na xhɔ na wu kabee taha kee wɛɛ ki na, sipya watii da ga j'a lee nɔmɛ le kyɛɛgi, kelee na la fara li na wɛ. ¹⁶ Kile w'a bi nɔmɛ lɔ Ibirayima ni wu kadugo yiri shi shɛn mu. Li ya ta ka Kile Kafila wu ni na jo «wu ni wu kadugo yiri shi shɛn» ma na giin sipyinhɛmɛ kaa w'a byi wɛ, ga shi shɛn nigin yɛ kaa Kile Kafila w'a jo na: «Wu ni wu kadugo yiri shi shɛn.»* Wee wu nɛ mɛ Kirisa. ¹⁷ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mɛ. Kile w'a kariɛɛgɛ nɔmɛ lɔ Ibirayima mu. A yee xhuu shishɛɛɛ ni kɛɛɛ taanri (430) di doro, a Kile di na pa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu tɛɛ. Lee funɔɔ ni, Kile ya nɔmɛ lemu lɔ Ibirayima mu ge, Musa wo saliya wu da j'a lee nɔmɛ le kyɛɛgi, kelee na li jomɔ pu nɛri wɛ. ¹⁸ Ga cɛn wemu Kile ya gaan ge, wee da bi daa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu baraga ni, wee tuun wu ni wee cɛn wu bi da bye nige nɔmɛ li wo wu wɛ; na ta Kile d'a wu wo cɛn wu kan Ibirayima mu ma ni, nɔmɛ li baraga ni.

Lemu na saliya nɔmɛhɛɛ k'a kan wɛɛ mu ge

¹⁹ Wee tuun wu ni saliya nɔmɛhɛɛ ki wo kakaan nɔɔ di nɛ leke wɛ? Ki kakaan nɔɔ di nɛ, kapyegeɛ kiimu ki nɛ ki ya bɛ Kile mu-i ge, kɔnhɔ wɛɛ di kee cɛ. Ga kee saliya nɔmɛhɛɛ k'a yaa na pye wà, Kile ya nɔmɛ li lɔ Ibirayima wo kadugo yiri shi shɛn wemu shizhaa na ge, fo wee ba ba. Mɛlekeɛ pu bi saliya nɔmɛhɛɛ ki kaan Musa mu, Musa di ki yu sipyii pu mu. ²⁰ Kayaama ya luu kaa lemu na ge, lee nɛ kabaɔa nigin kajii wɛ. Kile di nɛ wu yɛ nigin do.

²¹ Ta lee wa li shɛɛ na Kile ya nɔmɛ lemu lɔ ge, na Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu w'a lee nɔmɛ li kaala ya? Bada! Saliya nɔmɛhɛɛ kii k'a kan ge, kee da bi da j'a da nɔi

* 3:8 Zhenɛzi 12:3
Dutɛɛnɔmɛ 21:23

* 3:10 Dutɛɛnɔmɛ 27:26

* 3:11 Habakuki 2:4

* 3:12 Levitike 18:5

* 3:13

* 3:16 Zhenɛzi 13:15; Zhenɛzi 24:7

sicuumɔ kaan sipyii mu, wee tuun wu ni sipyii bi da já da byi sipyitiimeε Kile naha tãan, saliya nɔmehεε ki baraga ni. ²² Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na jurumu wo fanha ke ki je koŋɔ sipyii beeri na. Lee funŋɔ ni Kile ya lemu wo nɔmεε lɔ ge, kɔnhɔ lee di gan n'a daa fεε pu mu pu n'a daa wu baraga ni Yesu Kirisa na.

²³ Ayiwa, Kile tudunmɔ Musa wo saliya we, wee wu bi fenhe pye wɛe juŋɔ ni, yani n'a daa wu wu pa ge. A wee saliya we di gori yaha wɛe juŋɔ ni fo na she nɔ n'a daa wu shɛduun wu na. ²⁴ Lee funŋɔ ni a saliya wu bye wɛe naha covɔɔ, fo na she Kirisa pye w'a pa; kɔnhɔ wɛe di bye sipyitiimeε Kile naha tãan n'a daa baraga ni. ²⁵ Ba ni n'a daa wu wo koo li d'a pa nime, wɛe da já bye nige wee nahagbaacomɔ wu keŋε na wε. ²⁶ Bani yee beeri ya pye Kile nagoo n'a daa baraga ni Yesu Kirisa na. ²⁷ Yee piimu beeri p'a batize Kirisa wo karijεεge ki ni ge, yee ya neri ba Kirisa ye pyaa je wε. ²⁸ M'a pye Yawutu la, m'a pye shi watii shen la; m'a pye bulo la, ma shiin ya pye bulo wε la; m'a pye ná la, m'a pye cee la; le la shishiin niŋε je nige wε. Bani yi beeri ya neri nigin Yesu Kirisa wo karijεεge ki funŋɔ ni.

²⁹ Ayiwa, yi bi je Kirisa wuu, y'a pye Ibirayima wo nagoo. Kile ya cen wemu wo nɔmεε lɔ Ibirayima mu ge, yi be na ba wee ta.

4

¹ Yemu n'a giin di jo ge, yee yi wa mε. Pya wemu na ba cen lɔ ge, na wu yaha wu nɔhɔpiire ni, waagi wa shishiin je wu ni bulo te ni wε, ali na li ta be wee wu je tofɔɔ wu wo yaŋmuyɔ yi beeri kafɔɔ. ² Na wu yaha wu nɔhɔpiire ti ni, sipyii pu da da wu kaseri, na wu keree yari, tuun wemu tofɔɔ w'a gbegele yaha ge, fo wee tuun we bu she nɔ. ³ Mu wɛe be di bye. Tuun wemu ni wɛe be bi bye ba nɔhɔpiire je-ε ge, ke koŋɔ ke wo keree bulooro ni wɛe di bye. ⁴ Ga Kile ya tuun wemu gbegele ge, ba wee ya pa nɔ wε, a wu wu Ja wu tun na pa. A cee di wu se. A wu be di jé saliya nɔmehεε ki wo fanha ki nɔhɔ ni. ⁵ Piimu pu bye saliya nɔmehεε ki wo fanha ki nɔhɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee juŋɔ wolo. A wɛe di bye Kile nagoo. ⁶ Yee ya pye Kile nagoo, lee wuu na Kile ya wu Ja wu Munaa li tun l'a pa jé wɛe zɔlɔɔ pu ni. Lee Munaa le w'a wu yiri: «Aba» Lee kɔri je na: «Wù To». ⁷ Lee wuu na ma je nige bulo wε, ga m'a pye Kile pya. Ba ni m'a pye Kile pya, w'a yaŋmuyɔ yemu nɔmεε lɔ wu nagoo pu mu ge, ma be na ba yee ta.

Pɔli ya wu funŋɔ shaa ni Galasi sheen kaa ni

⁸ Taashiine ni, na yee ta yee sanha Kile ce wε, pεεŋε yaŋmuyɔ ya wo buloo yee di bye, na ta yee pεεŋε yaŋmuyɔ ye di je Kile ye pyaa wε. ⁹ Ga nime yee ya Kile ce. Ne yaa na jo Kile yeε w'a yee ce. Naha na yee di giin di guri yee koŋɔ yaŋmuyɔ baraga baa woyo ye feni wε? Naha na y'i zhaa di yiye le yee juŋɔ baa yaŋmuyɔ ye wo bulooro ti ni sanha wε? ¹⁰ Yee ya cana jeheε kii pɔrɔŋɔ kii na, na fara yeye ya na, ni tεεgeε, ni yee, na yee jateni na toro yi saya tãan. ¹¹ Ne lemu beeri pye yee mu ge, ne funŋɔ k'a pen jo lee beeri ganha ba bye juŋɔ baa kaa wε.

¹² Na cebooloo, n'a yi nεeri, yi neri ba ne je wε, bani neye pyaa ki be ya neri ba yee je wε. Yee kunni ya ta kakuunɔ la shishiin pye ne na wε. ¹³ Yeeye pyaa ya li ce na yama p'a ne pye ne kori yee mu, na Kile Jozaama pu jo yee mu taashiine li ni. ¹⁴ Ali na li ta be ne wo yama p'a kanhama shan yee juŋɔ ni, lee be na yee ya ta ne tãnha, kelee na na she wε. Ga yee ya ne co xuuni ba Kile wo meleke wa je wε, ma na da giin na neye pyaa ki je Yesu Kirisa wε. ¹⁵ Yee funyɔ bi sii taan wee tuun wu ni. A kee fundanga k'i gari mii wε? Ne li ce nakaara baa jo li da bi da já bye kunni, yee bi da zɔɔ na yi nepyaa ki wolo na taga ne wogoo ki faa. ¹⁶ Wee tuun wu ni, ne na can jo yee nii na, lee l'a ne neri yee pen nime ge? ¹⁷ Pii sipyii pii funŋɔ ki wa p'i yee naha neri puyε yiri. Ga pu wo fungaa le, lee di ya ju wε. P'a giin p'i ne ni yee laha wuye na, kɔnhɔ yee di daha pu feni. ¹⁸ Kaa lemu li je nizaana ge, na yatenyε waha lee kaa le feni, lee ya ju. Li wa nago ne bu bye yee te ni tuun wemu ni, y'i na yatenyε waha wε, ga y'a yaa na yatenyε waha tuun beeri ni. ¹⁹ Na nagoo, ne je ba layama je wε, ali nime we be ni ne je na yee laa yá fo Kirisa wo naarigana le ga ba she

naa yee ni. ²⁰ Ne funṅɔ k'a sii pye fo na nɔ yee yiri nime, kɔnhɔ di jo ni yi ni jogana la betii na, bani yee kaa l'a ne naha wɔ fo xuuni.

Sara ni Agari keree

²¹ Yee piimu p'a giin di daha Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya nɔmɛhɛɛ ki feni ge, wee tuun wu ni kee saliya nɔmɛhɛɛ k'a yemu yu ge, yee ya yee nuri bɛ-ɛ gɛ? ²² L'a ka Kile Kafila wu ni na jalaa shuun Ibirayima bi ta. Ja nigin wa wu bi ta bulozhɔ na, na ja nigin wusama ta cee wa na wemu jɛ bulo wɛ. Wee bye wuyɛ pyaa wo shɔ. ²³ Bulozhɔ w'a wu wo pya wu ta ba cɛɛ ya sii na nagoo taa wɛ. Ga cee wemu w'a pye wu jɛ bulo wɛ ge, wee ya wu wo pya wu ta lee tagana li na wɛ. Kile w'a fenhe pya wu nɔmɛɛ lɔ wu mu, a wu na pa wu ta. ²⁴ Kɔri wa wu jɛ kii keree kii na, wee we. Pii cɛɛ shuun we, pee jɛ karijɛɛge nɔmɛhɛɛ shuun. Karijɛɛge nɔmɛɛ lemu l'a lɔ Sinayi faaboboṅɔ ki na ge, buloo pu jɛ lee nɔmɛɛ li wo nagoo pee. Agari* wu jɛ ba lee karijɛɛge nɔmɛɛ li jɛ wɛ. ²⁵ Agari jɛ ba Sinayi faaboboṅɔ ki jɛ wɛ, Arabi ni. Wee Agari we wu jɛ ba nijaa wo Zheruzalemu kulo li jɛ wɛ, bani sipyii piimu bɛeri pu jɛ Zheruzalemu ni ge, pee bɛeri jɛ saliya nɔmɛhɛɛ ki wo buloo. ²⁶ Ga Zheruzalemu wemu wu wa fugba we ni ge, wee jɛ bulo wɛ. Wee Zheruzalemu we wu jɛ wɛ wo nu we. ²⁷ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Cee we, mu wemu wu jɛ ma sanha pya ta ja-ɛ ge,
ma funṅɔ ki taan.

Mu wemu wu jɛ mu ya laa yama cɛ-ɛ ge,
ta xhuulo fundanga keɲɛ ni.

Bani p'a naha wolo cee wemu ni ge,
wee wo nagoo pu na ba jɛhe

Na toro cee we ni wu poo wu wo nagoo pu taan.»*

²⁸ Lee wuu na, na cebooloo, yee kunni ya se na saha ni nɔmɛɛlɔɔ li ni, ba Kile ya Ishaaga nɔmɛɛ lɔ mɛ Ibirayima mu wɛ. ²⁹ Fo wee tuun wu ni, pya wemu Agari ya se ba cɛɛ ya sii na nagoo seni-i ge, wee bi we wu pya wu kana, wemu w'a ta Kile Munaa li wo fanha ni ge. Lee ninunɔ l'a byi ali nijaa we bɛ ni. ³⁰ Ga yeke y'a ka Kile Kafila wu ni wɛ? L'a ka na:

«Bulozhɔ we ni wu ja wu kɔri.

Bani bulozhɔ wu wo ja wu ya yaa wu pinne
cɛn wu na ni we wu pya wu ni wɛ,

wemu wo nu wu jɛ wu jɛ bulo wɛ ge.»*

³¹ Na cebooloo, lee funṅɔ ni wɛɛ ya ta pye bulozhɔ wu wo nagoo wɛ, ga cee wemu wu jɛ wu jɛ bulo wɛ ge, wee wo nagoo wɛɛ jɛ.

5

Kirisa ya wɛɛ pye wuyɛ wuu

¹ Kirisa ya wɛɛ jɔṅɔ wolo, kɔnhɔ wu sii pye wuyɛ wuu can can na. Lee wuu na, yi la le yiye ni, y'i gori yaha pee yahama pe ni. Yi ganha bu da guri nige kadugo di ba yiye le sanha bulooro ni wɛ. ² Ne Pɔli, n'a da yi jo yi mu, yi bu daa na yi tadaɲa pye cekɔɔnrɔ, wee tuun wu ni Kirisa ya lemu bɛeri pye yi mu ge, lee da yaaga jɔ yi na wɛ. ³ N'a da guri di yi jo yi mu sanha jo sipyaa sipya w'a wuyɛ kan p'a kɔn ge, weefɔɔ ya yaa w'a Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya nɔmɛhɛɛ ki bɛeri koo jaari w'a fani. ⁴ Yee piimu pu wa Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu koo jaari, na giin na wee wo koo jaari funṅɔ ni Kile da ba yee jate sipyitiimɛ wuyɛ naha tɔan ge, yee ya yiye waa laha Kirisa na. Yee niɲɛ jɛ nige Kile wo niime wu ni wɛ. ⁵ Wɛɛ kunni, tadaɲa wa wɛɛ mu na jo Kile na ba wɛɛ jate sipyitiimɛ wuyɛ naha tɔan, bani wɛɛ wa daa Kirisa na. Lee wo sigime ni wɛɛ jɛ Kile Munaa li baraga ni. ⁶ Sipya wemu bu bye ni Yesu Kirisa ni karijɛɛge ni, wufɔɔ ya cekɔɔnrɔ pye yoo, wu

* 4:24 Agari: Pii w'a yu na Ajara kelee Ajaratu, kelee Jaara. * 4:27 Ezayi 54:1 * 4:30 Zhenɛzi 21:10

shiin yaa cekɔɔnrɔ pye-e yoo, lee la shishiin niŋe ɲe wɛ. Ga lemu li ɲe kagbɔɔ li ge, lee li wa na jo wɛɛ pu dɔ wu na. Wee n'a daa we ya yaa na wuyɛ shɛɛ taanɲɛɛgɛ funɲɔ ni.

⁷ Yee shɛgana li bi ɲɔ xuuni n'a daa wu koo li ni. A jɔgɔ di ba yi yereŋɛ, na yi kurunɲɔ can wu koo na wɛ? ⁸ Kile wemu w'a yee yiri, na yee pye wuyɛ wuu ge, yee kunni ya dɔ li na na ke fungɔngɔ ke ka tuugo ya yiri wee yiri wɛ. ⁹ Ta yee ya li cɛ na jo: «Shizhenhere nifenhefenheŋɛ ki ma myɛdɔnhɔŋɔ bɛeri pye k'a fugɔfugɔ yiri wɛ?» ¹⁰ Ga lee bɛ na, nɛ dɔ li na Kafɔɔ ni, jo fungɔngɔ katii wa da digi yi mu wɛ. Ga sipya wemu w'a ma ni piinɲe ki ni ge, wu pye sipyituugo bɛeri, Kile na ba kiiri kɔn wu na.

¹¹ Na cebooloo, li da bi da nago cekɔɔnrɔ ti wo keree nɛ bɛ ya yu, nago ma bu cekɔɔnrɔ pye lee na jɔ ma shɔ, pu bi da da nɛ kana nige wɛ. Yesu Kirisa wo korikoritige ki wo xu wu wo yere li bɛ nɛ byi ge, lee bɛ bi da waha sipya wa shishiin na wɛ. ¹² Sipyii piimu p'a yee piinɲe mɛ ge, pee ya mɛhɛ yaa na sii kɔn laha yee na fɛfɛɛ.

¹³ Yee kunni na cebooloo, Kile w'a yee yiri, na yee pye yiye wuu. Ga yi ganha bu da lee pye kanɲɔ yi da yi wo ɲidaan keree pyi wɛ. Ga y'a kapyɛŋɛ pyi yiye mu ni taanɲɛɛgɛ ni. ¹⁴ Bani Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki bɛeri wa daa le ɲɔmɛɛ nigin we funɲɔ ni na: «Ma sipyinjii wu taan ma mu ba mayɛ pyaa ki ɲe wɛ.»* ¹⁵ Yi bu daa na yiri yiye feni ba naŋa yaaya ɲe wɛ, na yiye conɪ na xhaa, na yiye pahala wɛ. Yi bu bye y'i ya kasɛɛgɛ yaha yiye na wɛ, yi na ba yiye kyɛɛgi xhɔ.

Sipya ɲidaan ni Fɛfɛɛɛ Munaa ɲidaan

¹⁶ N'a da yi jo waha yi mu jo y'a ɲaari Kile Munaa fanha ni. Lee bu bye, wee tuun wu ni yi da daha nige yiye pyaa wo ɲidaan keree feni wɛ. ¹⁷ Bani lemu li ɲe sipya wo ɲidaan ge, lee ɲe Kile Munaa wo ɲidaan wɛ. Kile Munaa li bɛ wo ɲidaan di ɲe sipya bɛ wo ɲidaan wɛ. Ye shuun we ya bɛni wɛ, lee funɲɔ ni yee funɲɔ ma bye yi da keree kiimu pyi ge, yee da jɔ da kee pyi wɛ. ¹⁸ Ga Kile Munaa li bu yee ɲaha co, wee tuun wu ni Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya ɲɔmɛhɛɛ ki fanha da bye nige yee na wɛ.

¹⁹ Na ta keree kiimu ki ɲe sipya wo ɲidaan keree ge, kee ya fiinɲe. Kee ki wa mɛ: Dɔdɔɔrɔ, cemɔhɔrɔ, shiige baara keree, ²⁰ yaperɛgaanra ni siganma, makɔŋɔ, yokɔɔnrɔ ni ɲɛɲɛn, loyiriguunɔ, nakaara niguuro, bɛganhara ni waagi, ²¹ ɲɛgbɔɔ, singbaa, laara keree ni ki tuugo keree. N'a da yi jo waha yi mu ba n'a tee yi jo toro yi mu wɛ, jo sipyii piimu p'a kii keree kii shi pyi ge, jo wee wa shishiin da ga jɛ bada Kile wo saanra ti ni wɛ.

²² Ga Kile Munaa ya keree kiimu leni sipya zɔ ni ge, kee ɲɛ: taanɲɛɛgɛ, fundanga, ɲaɲiŋɛ, loxulo, ɲubeŋɛ, saama, ɲɔmɛɛ fɛɛɛ, ²³ lotaan, ni na jɔ mayɛ na. Saliya wa shishiin da jɔ kii keree kii kaala wɛ. ²⁴ Bani piimu bɛeri pu ɲe Yesu Kirisa wuu ge, pee bɛeri ya pu wo ceepuuro lakuunɲɔ ni ti ɲidaan keree ki bɛeri pinne kori ni Yesu ni korikoritige ki na.

²⁵ Kile Munaa l'a ɲii sicuumɔɔ nivomɔɔ kaan wɛɛ mu. Lee wuu na, wɛɛ bɛ ya yaa na Kile Munaa li yaha l'i wu ɲaha co. ²⁶ Wù ganha ba wuyɛ pɛɛ wɛ! Wù ganha ba ɲɔyɛgere keree pyi wuyɛ na wɛ! Wù ganha ba ɲɛɲɛnkeree pyi wuyɛ na wɛ!

6

N'a daa fɛɛ ya yaa na puyɛ tɛri

¹ Na cebooloo, yi ba sipya wa ta wu na kakuunɲɔ pyi, yee piimu p'a ɲaari na sahanɪ ni Kile Munaa li wo ɲidaan wu ni ge, yee pu weefɔɔ yeri ni loxulo ni. Yiye pyaa bɛ di kasɛɛgɛ yaha yiye na, kɔnhɔ yi bɛ ganha ba jin nɔwuuro ni wɛ. ² Y'a yiye ɲunɲɔ tuguro luu! Yi ba lee pyi wee tuun wu ni yi na da Kirisa wo saliya wu wo ɲɔmɛhɛɛ ki koo ɲaari. ³ Sipya wa ba wuyɛ wii na wee w'a pɔrɔ pusamaa na, wuyɛ weefɔɔ ya faanna, bani wu ɲe yafiin bɛ wɛ. ⁴ Wa bɛeri ya yaa na wu torogana li sɛri xuuni, wu bu wu keŋɛ nibyegee ki ta k'a ɲɔ, wee tuun wu ni, wu na funɲɔ taan kee nibyegee ki wuu na. Wu ya yaa w'a kee luu w'a daanna ni watii wo nibyegee ni wɛ. ⁵ Bani wa bɛeri na ba yere ni wu labye fiin ni Kile ɲaha tɔan. ⁶ Piimu p'a yi taanni Kile Jomɔ pu ni ge, y'a yaa y'a pee tahaa kaan yi keŋɛ yanmuyɔ niyeje yi bɛeri ni.

* 5:14 Levitike 19:18; Marika 12:31

Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gòn

⁷ Yi ganha ba yiye faanna-ε de! Sipyaa ya zheheni Kile na we. Ma bu lemu nugi, lee ma da ba gòn. ⁸ Ma ba maye pyaa wo nidaan lakuunɔ keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba xu ta lee wo kuduun. Ga ma ba Kile Munaa nidaan keree pyi, wee tuun wu ni ma na ba nii sicuumɔ nixhɔbaama ta lee wo kuduun. ⁹ Wù ganha bu da ganha kasaɔɔa bye tãan we, bani wù bu bye wù ya yatɛnye gbo lee bye tãan we, wù na ba li kuduun ta wu taduun ni. ¹⁰ Wee tuun wu ni, na li pyeduun yaha wù mu, w'à yaa w'à kasaɔɔa pyi sipyii beeri na. Wù cebooloo piimu ni wù je n'a daa wu ni ge, pee susu na w'à yaa na kasaɔɔa ki pyi.

Nɔxɔɔɔ kafila

¹¹ Ayiwa, go y'a kii kamapya nignɔhɔ kii jaa ge, neye pyaa k'a kii ka na tun yi mu. ¹² Sipyii piimu p'a giin pu tɔn di daan sipyii mu ge, pee p'a yee fɔri na fo yee bu cekɔɔnrɔ pye. P'a lee pyi kɔnhɔ sipyii ganha ba pu kana we, bani pu ba yu na Kirisa na xu korikoritige ki na, na lee wo baraga ni sipyaa da já zhɔ, sipyii na da pu kana. ¹³ Na ta pee piimu p'a kɔn ge, pee ya ta na Kile tudunmɔ Musa wo saliya wu korogoo ki beeri jaari we. Ga p'a giin yee di cekɔɔnrɔ pye, kɔnhɔ p'i da puye pele na yee ya sɔɔ na daha pee feni. ¹⁴ Ne kunni wa da ga kaa la shishiin kaa taga naye pele we, fo wù Kafɔ Yesu Kirisa wo korikoritige ke. Kee korikoritige ke wuu na, kɔhɔ yanmuyɔ beeri y'a jeri ne mu ba yaxuyo je we, a ne be di jeri ba gbo je we yee kɔhɔ yanmuyɔ yi mu. ¹⁵ M'a cekɔɔnrɔ pye la, ma ya cekɔɔnrɔ pye-e la; lee la shishiin ni je we. Niifere nivɔɔ temu Kile ya gaan we mu ge, tee ti je kagbɔ le. ¹⁶ Piimu beeri p'a tee niifere nivɔɔ ti koo jaari ge, Kile wo jani je ke, ni wu jinaara te ti tigi pee beeri na, na fara Kile wo Izirayeli wu na, wee wemu wu je Kile wo nagoo pu ge.

¹⁷ Ayiwa na co nijaa na, sipyaa wa shishiin ganha ba na jaha werɛɛ nige ni lee kaa ni we, bani fe pe pu wa ne ceeseege ki na ge, pee ya li shee na Yesu wo bulo ne je.

¹⁸ Na cebooloo, wù Kafɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha ni yi ni. Amiina.

Efese ShĒen

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Efese shĒen mu ge

Jɔɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Efese egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun, ga wu funɔɔ ki bi bye we sɛmɛ we di galaa Azi fiige ki egilizii pu bɛeri ni, kee kemu nijaa wogo p'a byi Turuki ge. Yee taanri Pɔli ya pye Efese kulo li ni, wee xuu wu wo kugbɔɔ l'a bye lii.

We sɛmɛ we kakana juɔɔ

Pɔli w'a Efese egilizi wu nɔhɔ shan. Wu labyejii p'a wu tɛɛ na Kile Jozaama pu jo Azi fiige ki bɛeri ni (Kapyegɛe 19:10).

Na Pɔli yaha kaso wu ni Oromɛ kulo li ni, a Epafirasi di shɛ wu yiri, na shɛ wu pye na tudunmɔɔ kafinejuu p'a pu wo kalaakuumɔ wu juɔ co Efese kulo li ni. A Pɔli di sɛmɛ tun Efese egilizi wu sipyii pu mu, na pu funɔɔ to, na pu le koo ni, na pu tii na foro kalaakuumɔ wu taan.

Sɛmɛ wu kafila juɔɔɔ

Efese ShĒen 1–3 Kile wo keree ki tɛɛgana li kaa Pɔli ya yu: Shi wemu jɛ Yawutuu wɛ, pee ni Yawutuu p'a pinne pye kpɔɔn nigin shĒen Kile mu Yesu Kirisa wo xu wu baraga ni.

Efese ShĒen 4:1–6:9 Egilizi w'a yaa na Kile koro li jaari jaarigana lemu na ge, lee ya jo fiinjɛ.

Efese ShĒen 6:10-20 Pɔli ya wɛɛ funɔɔ to na wɛɛ pu Kile wo kashɛn yagboyo yi lɔ, wu da yogo ki kɔɔn Shitaanni na.

Efese ShĒen 6:21-24 Pɔli ya Efese ShĒen shaari sanha.

Fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ jɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ Kile jidaan funɔɔ ni. Kile ya yee piimu pye fɛɛfɛɛ, yee di daa Yesu Kirisa na [Efese kulo li ni] ge, yee mu nɛ we sɛmɛ we tun.

Nɛ yi shaari: ² Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɔɔ kan yi mu.

Niime wemu Kile ya gaan Yesu wo n'a daa fɛɛ pu mu ge

³ W'a wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile sɔni! Kile Munaa li wo duba wemu bɛeri wu jɛ fugba we ni ge, w'a wee bɛeri kan wɛɛ mu Kirisa wo karijɛɛɛ ki ni. ⁴ Kile ya wɛɛ jaha bulo Kirisa wo karijɛɛɛ ki ni na ta koɔɔ sanha ya wɛ. Kɔnhɔ wu bye fɛɛfɛɛ, wu bye jaagi baa fɛɛ wuyɛ pyaa jaha taan. ⁵ Kile yɛ pyaa ya fɛnhɛ kee fungɔngɔ ke yaha wuyɛ mu wu wo taanɛɛɛ ki funɔɔ ni, na wɛɛ pye wu nagoo Yesu Kirisa wo karijɛɛɛ ki funɔɔ ni. Lee l'a pye wu jidaan kaa wu wo saama pu funɔɔ ni. ⁶ W'a Kile sɔni wu niime wu wuu na, w'a wemu loolo wu na ma ni wu jidaan Ja wu baraga ni ge. ⁷ Kirisa wo karijɛɛɛ ki funɔɔ ni wɛɛ ya shɔ wu shishan pu baraga ni. A wɛɛ wo jurumu wu bɛeri di yafa wɛɛ mu na bɛ ni Kile wo tɛhɛnɛ baa niime wu ni. ⁸ W'a wee niime wu kan na jɛhɛ fo xuuni wɛɛ mu ni fungɔngɔ fɛɛɛ tuugo bɛeri, ni lajɛ tuugo bɛeri ni. ⁹ W'a bi lee kaɔmɔhɔnɔ le bye funɔɔ yaha wuyɛ mu, kɔnhɔ wu ba lee pye wu wo saama pu funɔɔ ni Kirisa baraga ni. Lee kaɔmɔhɔnɔ le, w'a lee shɛ wɛɛ na. ¹⁰ W'a li yaha wuyɛ funɔɔ ni na kee keree kii pyeduun ba nɔ, wu yaɔmuyɔ yi bɛeri pinne, fugba woyo ye fara jini ke woyo ye na, Kirisa di bye yi bɛeri juɔɔɔ.

¹¹ Lemu wo jɔmɛɛ li bi lɔ wɛɛ mu ge, wɛɛ ya wu taa ta lee ni Kirisa wo karijɛɛɛ ki funɔɔ ni, bani Kile ya wɛri wɛɛ jaha bulo fo taashiine li ni, na saha ni wu wo keree ki tɛɛgana li ni. Kile di wu keree bɛeri pyi na saha ni wuyɛ pyaa jidaan ni. ¹² Wee tuun wu ni w'a Kile sɔni wu saama pu wuu na, wɛɛ piimu p'a pye shenshiilee na Kirisa pye wu tadaɔa ge. ¹³ Yee bɛ, ba yee ya can jomɔ pu logo wɛ, pee pemu pu jɛ juwuuro ti wo Jozaama pu ge, a yee di dɔ Kirisa na. A Kile di wu wo fɛ pu kpɔn yee na. Pee jɛ Fɛfɛɛɛ

Munaa le, lee lemu wo jomεε l'a lo ge. ¹⁴ Fεfεεε Munaa li jε wεe wo cεn wu yashiige, na li shεε na wεe na ba jε wu ni. Wee cεn we na ba wεe juŋjo wolo fεfεε caŋa ka. Lee wuu na w'a Nōōrō Fōō Kile sōni!

Pōli wo Kile-jεεεge

¹⁵ Lee na ba nε logo na yee ya dā Kafōō Yesu na, fεfεεε wuu pu bεeri bε kaa di dan yee ni wε, ¹⁶ a nε fungōngō yaha yee na na wo Kile-jεεεge ki ni. Nε Kile jεeri tuun bεeri ni yee mu, na baraga tēri wu na yee wuu na. ¹⁷ Wū Kafōō Yesu Kirisa To Kile we, Kile-gbōtabaaga ke, nε li shaa wu mu jo wu fungōngō fεεε kan yi mu, wu wuyε shε yi na, kōnhō y'i jā wu cε fiinŋε. ¹⁸ Nε li shaa wu mu jo wu yi fungōnyō mugi, w'a yi yiri tadaŋa kemu kaa na ge, kōnhō y'i kee keree cε. Cεn nōōrō wo wemu w'a gbegele yee ni wu fεfεεε nagoo pusamaa kaa na ge, kōnhō y'i wee bε wo naafuugbō wu juŋjo kana cε. ¹⁹ Tεhεnε baa sefεεε temu bε ti jε Kile ni na jaha tii ni n'a daa fεε pu bεeri ni ge, kōnhō y'i tee bε cε. ²⁰ Kile ya tee tεhεnε baa sefεεε te shε Kirisa ni, w'a wu jε na yeege xu ni, na wu tējε fugba we ni wuyε kanige cε. ²¹ Kile ya wu tējε juŋjo fεεε ti bεeri juŋjo ni, ni sefεεε ti bεeri, ni fanha ki bεeri, ni saanra ti bεeri juŋjo ni. Kile ya wu tējε yaŋmuyō yi bεeri juŋjo ni. Ke kōjō ke wo yaŋmuyō yi yε bε wε, ga kōjō kemu k'a ma ge, kee bε wo yaŋmuyō yi juŋjo ni. ²² Kile ya yaŋmuyō yi bεeri tirige yaha Kirisa nōhōdaan, na wu pye Egilizi wu juŋjōfōgbō. ²³ Egilizi wu wu jε Kirisa wo ceepuuro te. Kirisa w'a wu jini, na wu pyi wu jō na fani.

2

Na foro xu ni, na jε jni sicuumō ni

¹ Yee taŋaa wuu bye ba xuu jε wε, yee tiibaara ni yee jurumu w'a lee pye. ² Yee taŋaa wuu bi jaari ke kōjō ke wo jaarigana na, na daha munaakuuŋjō ki wo juŋjōfōō wu feni, lee munaa lemu l'a baari pyi n'a she fεε pu funyō ni ge. ³ Wεe ni pee bεeri pu bye karijεεge ni, na taha wū wo lakuuŋjō ke feni, na wūyε pyaa wo jidaan ni wūyε pyaa wo fungōnyō keree pyi. Lee funŋjō ni Kile wo loyire le li bi da ba nō wεe na ba pusamaa jε wε. ⁴ Ga Kile wo jijaara t'a pεle fo xuuni! Wεe ya taan wu mu taangana lemu na ge, ⁵ lee wuu na w'a wεe ni Kirisa pinne jε shiizhan na wεe yaha wεe na bi bye bε xuu wū wo jurumu wu wuu na. Kile wo niime wu yε pe gbōōrō ni yee ya shō. ⁶ Wεe ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funŋjō ni Kile ya wεe pinne jε, na wεe pinne tējε bε ni wu ni fugba wu ni.

⁷ Tεhεnε baa niime wemu w'a shε wεe shizhaa na wu wo saama pu funŋjō ni Yesu Kirisa baraga ni ge, w'a li pye mu kōnhō wee tεhεnε baa niime we di da zhεε w'a fiinŋε cabaya yi na. ⁸ Bani Kile wo niime wu yε nigin pe gbōōrō ni yee ya shō n'a daa baraga ni. Lee ya ta yiri yeeyε pyaa yiri wε, Kile wo loolodaa l'a pye lere. ⁹ Lee ya ta pye yee wa shishiin wo kapyεgee baraga ni wε, kōnhō wa shishiin ganha bu tabaara le wuyε ni wε. ¹⁰ Kile w'a wεe yāa. Yesu Kirisa baraga ni Kile ya wεe da kapyεgee nizaanāa kaa na, kee kiimu w'a bi gbegele kōnhō wεe di ba jā w'a kee pyi ge.

Shi wusama ni Yawutuu p'a jeri pye nigin Kirisa baraga ni

¹¹ Yee ya ta pye Yawutuu wε. Yawutuu pu p'a cekōōnrō ti pye ge, pee di yee pyi cekōōnbaalaa, na ta pee wo cekōōnrō t'i jε sipya wo keŋε fε. Yi yi funyō yaha nidogo ni taashiinε li wo torogana li ni. ¹² Yee bi sanha Kirisa cε wee tuun we ni wε. Taa bye yee mu Izirayeli wo nagoo pu niŋε ni wε. Kile ya karijεεge jōmεhεε kiimu lo ge, yee bi bye kee nabuun. Tadaŋa bye yee na wε, Kile bε di jε yi mu ke kōjō ke na wε. ¹³ Ga nime, yee piimu sanha ki bi lii Kile na ge, yee ni Yesu Kirisa wo karijεεge ki funŋjō ni yee ya wu tējε Kirisa wo shishan pu baraga ni.

¹⁴ Bani Kirisa yε pyaa k'a pa ni jajiŋε ni wεe mu. Shi wemu jε Yawutuu wε, w'a wee shi we ni Yawutuu pu bεeri pinne na pye nigin. Kasōrōgō ke ki bi pu waagi laha puyε na, na pu pye pεen ge, w'a kee shan laha wā. ¹⁵ W'a Yawutuu pu wo saliya we ni wu jōmεhεε ki bεeri yirige laha wā, kōnhō wu Yawutuu ni shi wusama pinne wu wo karijεεge ki baraga ni, wu pu pye shi nigin wemu jε nivomō ge, w'i jajiŋε le pu tε ni. ¹⁶ Wu na xu korikoritige ki na, lee wo baraga ni w'a pu shuun wu pinne, na pu pye ceepuuro nigin, na bε le pu ni

Kilē tē ni. A tee pēenre t'i xhō korikoritige ki baraga ni. ¹⁷Piimu p'a lii, ni piimu p'a tēenre ge, w'a pa jajiņe ki jomō jo pee bēeri mu. ¹⁸Bani Yawutuu fara shi wusama na, Kirisa gbōōrō ni wēe wa bēeri da já vulo To Kilē na Fefēere Munaanunō li baraga ni.

¹⁹Lee wuu na do, yee jē nige nabuun kelee nadadiinmēē wē. Ga yee ni Kilē wo nagoo p'a jeri nime fiinunō nigin nagoo. Yee ya jeri Kilē wo puga ki sipyii. ²⁰Nōhō shanma pemu na p'a yee yereņe ge, pee jē tudunmōō pee, ni Kilē wo tudunmōō pu wo pe, Yesu Kirisa ye pyaa di jē gunjmi li kagereņe ke. ²¹Puga ki bēeri na kiye co, na yere Kirisa wo kariņeēge ki ni. K'a bye Fefēere ti bēeri wo fefēere xuu we Kilē mu. ²²Kirisa wo kariņeēge ki funjō ni yee be ya pinne faanri ni pusamaa ni, kōnhō y'i bye puga, kemu jē Kilē tatēenge wu Munaa li gbōōrō ni ge.

3

Labye wemu ya le Pōli keņe ni shi wusama tē ni ge

¹Lee wuu na yee piimu pu jē shi watii ge, Yesu Kirisa wuu na p'a nē le kaso ni yee wuu na. ²Kilē ya labye wa kaa le nē keņe ni wu niime wu baraga ni yee wuu na. Yee ya wee kaa logo. ³Kilē ya wu kaņmōhōnō li she nē na, nē fenhe kafilakaya ya taga yee jo na semē wu ni. ⁴Yi ba wee xuu wu kalaa, yi na li ja wà na nē Kirisa wo kaņmōhōnō li cē xuuni. ⁵Lee kaņmōhōnō li ya ta she taja wo sipyii pu na wē. Ga nime Kilē ya li she fefēere tudunmōō ni Kirisa wo fefēere tudunmōō pu na Fefēere Munaa li keņe feni. ⁶Lee kaņmōhōnō li le: Shi wemu jē Yawutuu wē, pee ya pinne taa ta ni Yawutuu pu ni Kilē Jozaama pu baraga ni Kilē wo cēn wu ni, w'a wemu gbegele wu nagoo pu mu ge. Pu bēeri ya jeri ceepuuro ninuuro ti wo yatenyē, a pu be di taa ta Kilē wo jōmēē li ni, w'a lemu lo Yesu Kirisa baraga ni ge.

⁷Nē pye Jozaama pu wo jōvōō na saha ni Kilē wo niime wu loolodaa li ni, w'a lemu kan nē mu wu sefēere ti baraga ni ge. ⁸Nē wemu wu jē Kilē wo fefēere wuu pu bēeri kadugo yiri wo ge, a Kilē di niime kan nē mu, kōnhō nē da Kirisa wo tehene baa saama pu kaa yu shi wusama mu, wee wemu jē Yawutuu wē. ⁹Yaņmuyō yi bēeri yaavōō Kilē bi kaa lemu ŋmōhō fo taashiine ni ge, w'a jo nē wu lee wo keree pyegana jo fiinje. ¹⁰Nunō fēere ni sefēere te ti jē fugba wu ni ge, kōnhō tee di já Kilē wo fungōngō fēere nigbōōrō ti cē cegana bēeri na nime, Egilizi wu baraga ni. ¹¹W'a lee pye na saha ni wu keree ki ni, w'a bi kiimu gbegele fo taashiine li ni, na ba ki pye wū Kafōō Yesu Kirisa ni ge. ¹²Yesu wo kariņeēge ki funjō ni wēe da já lowaa ta, na fulo Kilē na fyaara baa, n'a daa gbōōrō ni Yesu na. ¹³Lee wuu na n'a yi jēeri jo kanhama pemu p'a nōni nē na yee wuu na ge, jo pee ganha bu da yi fungōnyō kyēēgi wē, bani pee kanhama pu jē nōōrō yee mu.

Pōli wo jerege ke

¹⁴Lee wuu na nē nuguro sinni To Kilē jaha tāan, na wu jēeri, ¹⁵wee wemu w'a kponhōō ki bēeri da ge, fugba wogoo ki fara jine wogoo ki na. ¹⁶Nē wu jēeri jo wu fanha kan yi mu, wu yi logoo waha wu Fefēere Munaa li gbōōrō ni, na saha ni wu tehene baa nōōrō wu ni. ¹⁷Kirisa di diin yi zōlōō pu na n'a daa baraga ni, kōnhō yi niye di juri, see see taanjeēge ni! ¹⁸Yi ni Kilē wo fefēere wuu pu bēeri di já kee taanjeēge ke jidaa, ni ki kadaa, ki jubile ni ki jogi junō kana cē. ¹⁹Yi Kirisa wo taanjeēge ki cē, kee kemu k'a ye ceme pu bēeri na ge, kōnhō yi jō di fa ba Kilē jē wē.

²⁰Ayiwa, wēe ya yaņmuyō ya jēeri Kilē mu, kelee na wū funyō kōōn ni yi kaa ni xuuni. Kilē na já yee kan wēe mu, ali fo na doro be wēe wo fungōngō ki tāan wu sefēere ti baraga ni. Tee sefēere te t'a labye pyi wēe funyō ni. ²¹Nōōrō w'a dēri wee ni Yesu Kirisa na Egilizi wu ni fo gbee! Amiina.

4

Niginre temu t'a daa Yesu Kirisa baraga ni ge

¹Lee wuu na nē yi jēeri, nē wemu wu jē kaso ni Kafōō wuu na ge, jo y'a yiri lemu na ge, y'a lee koo jaari. ²Yi yiye tirige ni lotaan, ni loxulo ni! Yi da yiye tēri ni taanjeēge ni!

³ Niginre temu t'a daa Fefɛɛɛɛ Muna li ni ge, yi la le y'i gori yaha tee ni njanɛ ki funɔ ni, kee njanɛ kemu k'a yi pɔ yiye na ge. ⁴ Ceepuuro nigin ti nɛ, ni Fefɛɛɛɛ Muna nigin, ma na jo ba Kile ya yee yiri mɛ tana nigin wuu na wɛ. ⁵ Kafɔ nigin ye wu nɛ, ni n'a daa nigin, ni batizeli* nigin. ⁶ Kile nigin ye be wu nɛ. Wɛɛ beeri To wu nɛ wii, wee wu nɛ wɛɛ beeri nɔ ni, na nɛ wu beeri te ni, na nɛ wu beeri funɔ ni.

⁷ Ga w'a niime kan wɛɛ beeri nigin nigin mu, na saha ni Kirisa wo loolodahaa ki nɔ kana ni w'a kiimu kan wɛɛ mu ge. ⁸ Lee wuu na Kile Kafila w'a jo na:

«Ayiwa, w'a dugi na kari fugba wu ni,
na sipyii pii co na pye buloo,
na loolodahaa kan sipyii pu mu.»*

⁹ Ma bu logo na w'a dugi, lee ya li shɛ na w'a bi tigi be fo nɛ ke nɔhɔdaan. ¹⁰ Wemu w'a tigi ge, wee ninumɔ w'a dugi fo fugba lii lii we ni, kɔnhɔ wu kɔnɔ ke beeri ni ni wu wo sefɛɛɛɛ ti ni. ¹¹ Wee w'a loolodahaa kan sipyii pu mu, a pii di bye Yesu wo tudunmɔ, a pii di bye Kile tudunmɔ, a pii di bye Jozaama pu joveɛ, a pii di bye karamɔgɔlɔ ni kalaatii. ¹² Kɔnhɔ wu Kile wo fefɛɛɛɛ wuu pu gbegele Kile wo labye wu kaa na, la di da faraa Kafɔ wo Egilizi wu na. ¹³ Lee funɔ ni wɛɛ beeri da jɔ binne na bye nigin n'a daa fɛɛɛɛ ni Kile Ja wu nɛ wu ni. Wu beeri na sii kɔgɔ fo na bye sipyii, piimu nɔ ya fa ba Kirisa nɛ-ɛ ge.

¹⁴ Ayiwa wɛɛ da bye nige nɔhɔpiire, kalaakuumɔ tuugo beeri wo kafɛɛɛɛ na pu luu na gbee nanmahara fɛɛ keɛ kurogo wɛ. Bani pee ya sipyii piinɛ ni pu wo shizhiinme pu ni. ¹⁵ Ga wu ba can yu taanɛɛɛɛ funɔ ni, wu na ba gɔgɔ na se Kirisa mu. Wee wu nɛ Egilizi wu nɔ ke. ¹⁶ Ceepuuro ti beeri t'a keme gbegele na pye nigin wee baraga ni. Ti yatɛnyɛ yi beeri y'a yiye co na nɔ xuuni yatɛnzogomɔ pe ni, na saha ni yi beeri nigin nigin wu wo labye wu ni. Lee legana le na ceepuuro ti beeri ya legi, na baraga taa taanɛɛɛɛ funɔ ni.

Niifɛɛɛɛ nivɔrɔ Yesu Kirisa ni

¹⁷ Ayiwa, yemu n'a da jo di waha yi mu Kafɔ mɛge na ge, yee yi wa mɛ. Yi ganha ba naari nige ma na jo ba Kile cɛbaalaa pii wa naari na sahanɛ ni pu wo nɔ baa funɔnyɔ ye ni wɛ. ¹⁸ Nibiige ni pu nɛ. Taa nɛ pu mu Kile wo nii sicuumɔ pu ni wɛ, bani pu niwewaa l'a pu nɛri kaacɛbaalaa. ¹⁹ Shiige pile be nɛ pu na wɛ, fo p'a puyɛ yaha nɔhɔmɔ na, na gburogi na dɔdɔrɔ tuugo beeri pyi ni nɛgbɔ.

²⁰ Ga kalaa we yee ya ta Kirisa wo shizhaa na ge, yee ya ta lee na wee ni-i de! ²¹ Li bu shɛ da nago kanna y'a wu kaa tii logo kunni; can we wu nɛ Yesu ni ge, li bu da nago kanna y'a kalaa na saha ni wee can we ni, ²² fo yi bu yi yahagana nilɛ li yaha. Lee wo lakuunɔ ke k'a sipya faanna, na ma kyɛɛgi. ²³ Lee na fo yi hakilee pee, ni yi funɔnyɔ yi beeri bu nɛri na pye nivoyɔ. ²⁴ Yi yahagana nivonɔ lɔ, y'i bye Kile wo jaa wɛ. Y'i bye sipyii piimu p'a tii ge, y'i bye sipyisaamaa. Kile wo can wu baraga ni lee wa daa.

²⁵ Lee wuu na yi kafineye yaha, yi da can yu yiye mu, bani wɛɛ beeri p'a pinne na bye ceepuunuuro wo yatɛnyɛ. ²⁶ Yi logoo bu yiri, yi ganha bu da jurumu pye wɛ! Yi ganha bu can yaha ki to kee loyirigee ki ta yi ni wɛ! ²⁷ Yi ganha bu da tajege kan Shitaanni mu wɛ! ²⁸ Wemu wu bye naga ge, wee wu nagaara ti yaha, wu da kapyɛɛ pyi ki pyegana na wu keye yi na, kɔnhɔ wu be di da daa, wu da la baa fɛɛ pii kaan.

²⁹ Joguunɔ pa shishiin ganha ba fɔro yi nɔyɔ ni wɛ, fo jomɔ nizaama, pemu na jɔ la fara sipyii piitiilee wo baraga na, na saha ni pu mago ni, na samɔhɔrɔ leni pu logovɛ ni ge. ³⁰ Yi ganha ba Kile wo Fefɛɛɛɛ Muna li luu yirige wɛ. Lee li nɛ Kile wo fe pe yee na, na wɛ wo juwuuro ti can ki sige. ³¹ Yi funguunɔ yaha, yi ganha ba loyirigee kɔni wɛ, yi ganha ba yi logoo yirige wɛ, yi kafilanɛherɛ te yaha, yi ganha ba sipyii mɛye kyɛɛgi wɛ, yi kuumɔ tuugo beeri yaha! ³² Y'a kasaanaa pyi yiye na, y'i da nɔ nɔ naari yiye na. Y'a yi jurumu wu yafani yiye mu, ba Kile be ya yi wo jurumu wu yafa yi mu Kirisa wo kariɛɛge ki ni wɛ.

* ^{4:5} Batizelijɛ Kiricɛɛɛ mu na ma mini yeege lɔhɔ ni. Ga li kɔri ye pyaa nɛ na p'a pinne ni Yesu ni wu xu ni wu nɛ wu na. * ^{4:8} Zaburuu 68:19

5

Kpɛɛngɛ ki wo para li keree

¹ Kile w'a wɛɛ yiri na pye wu nagoo, lee wuu na nɛ yi jɛɛri jo y'a jaari jaarigazaana na lemu l'a dan Kile ni ge. ² Y'a jaari taanɛɛɛge ni ba Kirisa jɛ wɛ. Wɛɛ kaa ya taan wu mu, a wu wuyɛ kan na pye saraga wɛɛ wuu na, kee kemu kaa ya taan Kile ni ba nudanga yawurire jɛ-ɛ ge.

³ Dɔdɔɔɔ, ni nɔhɔmɔ tuugo bɛɛri, ni jɛgbɔɔ, le la shishiin mɛge bɛ yɛɛ ya yaa na yiri yee tɛ ni wɛ. Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu ya yaa ni lee la shishiin ni wɛ. ⁴ Shiige baara jomɔ, ni juɔɔ baa jomɔ, ni kafilanɔɔɔɔ bɛ ya jɔ tajogo ni wɛ. Yi sii y'a Kile sɔni ye!

⁵ Yi li cɛ fiinɛ na jo dɔdɔ, ni nɔhɔmɔ pyevɔɔ, ni jɛgbɔɔ fɔɔ, wee wa shishiin wa da jɛ Kirisa ni Kile wo saanra te ni wɛ. Jɛgbɔɔ ni yaperɛgaanra bɛɛri nigin. ⁶ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi piinɛ ni juɔɔ baa jomɔ ni wɛ. Kee keree kii k'a Kile wo loyire li kilee na zhaan Kile jɔmɛɛcobaalaa pu juɔɔ ni. ⁷ Lee wuu na yi ganha bu jɛ pu wo karijɛɛge ki ni wɛ.

⁸ Nibiige ni yee di bi bye taashiine li ni, ga Kafɔɔ wo karijɛɛge ki funɔɔ ni, yee ya pye nime kpɛɛngɛ na. Y'a jaari ba kpɛɛngɛ nagoo ya jaari wɛ! ⁹ Bani kpɛɛngɛ wo labye wu jɛ mɛ saama, ni tiime, ni can. ¹⁰ Keree kiimu k'a dan Kafɔɔ ni ge, yi la le yiye ni yi kee cɛ! ¹¹ Yi ganha ba womɔ keree pyi wɛ, kuduun jɛ kee ni wɛ. Ga y'a kee yeege bɛ yɛɛ kpɛɛngɛ na. ¹² Pee sipyii pii ya keree kiimu ɔmɔhɔni na byi ge, ali kee jo bɛ yɛɛ jɛ shiige. ¹³ Ga kaa lemu bu foro kpɛɛngɛ na, lee naha na jɛ viinɛ. ¹⁴ Bani kaa lemu bɛɛri l'a foro kpɛɛngɛ na na xɔ ge, lee naha na jɛ. Lee wuu na p'a yu na:

«Ŋmunumɔ fɔɔ we, yiri!

Yiri foro xuu pu tɛ ni,

Kirisa na wu wo kpɛɛngɛ ki le ma mu.»

¹⁵ Yi kaseɛge yaha yiye na xuuni, yi yi jaarigana cɛ! Yi ganha ba jaari ba fungɔɔɔɔ baa fɛɛ jɛ wɛ! Ga y'a jaari ba fungɔɔɔɔ fɛɛ jɛ wɛ. ¹⁶ Cana nii lemu ni yi wa nime ge, lee cana nii l'a kolo. Lee wuu na yi bu tuun wemu ta, y'a yi se bɛɛri pyi kasaaraa bye ni. ¹⁷ Lee na yi ganha bu da bye fungɔɔɔɔ baa fɛɛ wɛ, ga yi Kafɔɔ jidaan sha yi wee cɛ. ¹⁸ Yi ganha ba jawɔhɔ wuu yiye na ni duven gbaa ni wɛ, lee wa popama waa. Ga yi ni Kile Munaa na. ¹⁹ Y'a samɔhɔɔ leni yiye ni ni Kile koro yoyo ni, ni Zaburuu ni Fɛfɛɛɛ Munaa yoyo. Y'a yoyo yi cɛɛ, yi da Kafɔɔ sɔni ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni. ²⁰ Y'a baraga tɛri To Kile na tuun bɛɛri ni keree bɛɛri na, wu Kafɔɔ Yesu Kirisa mɛge na.

Cɛɛ ni pu namaa tɛ keree

²¹ Yi yiye tirige yiye mu Kirisa wo jii fyaara ti wuu na.

²² Cɛɛ yi yiye tirige yi namaa pu mu, ba y'a yiye tirige Kafɔɔ mu wɛ. ²³ Bani nɔ wu jɛ cɛɛ juɔɔfɔɔ, ba Kirisa jɛ mɛ Egilizi juɔɔfɔɔ wɛ. Wee Egilizi we wu jɛ Kirisa wo ceepuuro te, Kirisa di jɛ ti Shɔvɔɔ. ²⁴ Egilizi w'a kuu kuugana lemu na Kirisa mu ge, cɛɛ pu bɛ ya yaa na kuu pu namaa mu lee kuugana li na.

²⁵ Namaa, yi cɛɛ pu taan yi mu, ba Egilizi w'a taan Kirisa mu, fo w'a wuyɛ kan wu wuu na wɛ. ²⁶ W'a lee pye mu kɔnhɔ wu lɔhɔ ni Kile jomɔ pu taga Egilizi wu pye fɛfɛɛɛ. ²⁷ Kɔnhɔ wu wu yereɛ wuyɛ naha tɔan ni nɔɔɔ ni. Nɔhɔmɔ tɛnɛ, kelee tafɔnrɔ, kelee lee la shishiin tuugo ganha bu ja wu na wɛ. Ga wu bye fɛfɛɛ jaagi xuu baa. ²⁸ Namaa pu ceepuuro ti kaa ya dan pu ni taangana lemu na ge, mu pu cɛɛ pu bɛ ya yaa na dan pu ni. Nɔ bɛɛri shɔ w'a dan wu ni ge, wee wo ceepuuro ti kaa l'a dan wu ni. ²⁹ Bani sipya wa shishiin ceepuuro tɔn ya bengi wu mu wɛ. Ga wu ma ti jɔ shaa, na ti kemɛɛ, ba Kirisa bɛ ya wu wo Egilizi wu pyi wɛ. ³⁰ Bani wɛɛ pu jɛ wu ceepuuro ti yatɛnyɛ ye.

³¹ «Lee wuu na, nɔ na ba wu nu ni wu to yaha,
na koomɔ pu shɔ na.

Pu shuun wu na bye ceepuuro nigin.»*

* 5:31 ZhenEzi 2:24

³² Lee kaḡmōhōnō le kōri w'a pēle fo xuuni. Nē li she jo Kirisa wo karijēegē ke ni wu Egilizi wu na li naha ya tii. ³³ Lee bēeri funḡō ni yee namaa pu bēeri ya yaa, wa bēeri wu shō di da dan wu ni, ba wuyē pyaa wo ceepuuro ti kaa ya dan wu ni wē. Cēe pu bē ya yaa na baraga teri pu namaa na.

6

Nōhōpiire ni ti sefēe keree

¹ Nōhōpiire, y'a yi sefēe ḡmēhēe coni Kafōo wo karijēegē ki ni, bani lee l'a tii. ² L'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ta ma to ni ma nu pēle!» Le l'a pye saliya wu ḡmēejuu nizhiine le, na le ḡmēe le lō na taha li na na: ³ «Kōnhō ma di ḡḡiḡe ni ḡmōnō ta ḡiḡe ki na.»* ⁴ Tii, yee bē ganha ba yi nagoo pu logoo yirige wē! Ga y'a pu biini, yi da pu yeri na saha ni Kafōo yē pyaa wo kalaa wu ni.

Buloo ni pu kafēe

⁵ Buloo, yee kafēe piimu pu ḡe naha ke ḡiḡe ke na ge, y'a pu ḡmēhēe coni, yi da fyagi pu na, yi da gbōōō teri pu na ni zōsaamaa ni, ma na jo ba y'a li pyi Kirisa mu wē. ⁶ Yi ganha ba kapyēgē ki pyi pu ḡeḡaa yē na, kanna tōndaanra y'a zhaa sipyii mu wē. Ga y'a ki pyi ba Kirisa wo buloo ḡe wē, yi da Kile ḡidaan pyi ni yi zōlō pu bēeri ni. ⁷ Y'a labye wu pyi ni daan na mu ni, kanna yi ya wu pyi sipyii mu wē, fo Kafōo. ⁸ Y'a li cē na sipyaa sipya, m'a pye bulo la, ma shiin ya pye mayē wo la, ma bu kasaana lemu bēeri pye, lee wo kuduun ma da ba da Kafōo mu.

⁹ Kafēe, yee bē p'a lee shi pyi yi wo buloo pu mu. Yi ganha bu da kafugo pēle pu na bada wē. Yi li cē na pu wo ḡḡōfōō wē, na wee ninumō wu ḡe yee bē wo wē. Wee ḡe fugba wē ni. Wee ya wa wo wa ni wē.

Kiricēn kashēn yagboyo

¹⁰ Ayiwa, yi fanha ta Kafōo ni wu sefēere ti baraga ni. ¹¹ Yi Kile wo kashēn yagboyo yi bēeri le yiye na, kōnhō y'i jā yere Shitaanni wo shizhiinmē pu bēeri sige. ¹² Bani wēe ni piimu pu wa kashēn ki ni ge, pee ḡe Adama nagoo wē. Ga ḡḡōfēe pu ḡe pii, ni fanhafēe, ni piimu pu ḡe ke kōḡō nibiige wogo ke ḡḡō ni ge, ni jinaa piimu pu ḡe fugba wu ni ge. ¹³ Lee wuu na yi Kile wo kashēn yagboyo yi bēeri lō, kōnhō caguuḡō ki ba nō y'i jā kashēn ki ḡmō fo yi se ta, yi lowagaa wuu di jā yere.

¹⁴ Yi yere, y'i can pye yi yapōyo! Yi tiime pye yi kashēn fadeye! ¹⁵ Yi yere y'i la le yi da Kile wo Jozaama pu yu, pee pemu pu ḡe ḡḡiḡe jomō pu ge. Pee ya sipya fungōḡō tēgē wu tōyo tasinḡe ni ba tanhaya nijeye fōo ḡe wē. ¹⁶ N'a daa wē, wee wu ḡe ḡmasigḡe ke. Wee di bye yi mu tuun bēeri ni, kōnhō yi da Shitaanni wo na ḡmaya yi bēeri furi. ¹⁷ Yi ḡuwuuro ti wo tōōō ḡudōḡō ki bē lō tō, y'i Kile Munaa li wo ḡmōpara li lō, lee ḡe Kile Kafila wē. ¹⁸ Y'a Kile ḡēeri tuun bēeri ni Kile Munaa li baraga ni, ni ḡereye tuuyo bēeri ni. Yi la le yiye ni yi da lee pyi, yi da Kile ḡēeri mu fēfēere sipyii pu bēeri mu.

¹⁹ Yi da ḡerege pyi na bē mu, kōnhō di ba yu tuun wemu ni, Kile di jogana kan na mu di Jozaama pu kaḡmōhōnō li naha jo di viinḡe ni lowaa ni. ²⁰ Ali na li ta nē na ḡe bē kaso ni pee Jozaama pe wuu na, nē wu ḡe pee wo kayahama. Wee tuun wu ni y'a Kile ḡēeri na mu, di da yu ni lowaa ni ba n'a sii yaa na yu wē.

Pōli fō mujuu

²¹ Na ceborona ni na taanḡii Tishiki, wee wemu wu ḡe Kafōo wo kapyebye ḡmēe fōo ge, wee w'a da zhe nē fiin ni na keree ki bēeri naha jo yi mu. ²² Lee wuu na nē wu tun yi mu, kōnhō y'i wū wo keree ki cē, wu she lowaa bē le yi ni.

²³ Wū To Kile ni wū Kafōo Yesu Kirisa wu ḡḡiḡe, ni taanḡeegē, ni n'a daa kan cebooloo pu bēeri mu! ²⁴ Wū Kafōo Yesu Kirisa kaa ya dan piimu ni tēhēnē baa ge, Kile wu fēremē kan pee bēeri mu.

* 6:3 Ekizode 20:12; Dutērenōmē 5:16

Filipe Sheen

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Filipe sheen mu ge

Jɔgɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Filipe sheen wo egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun Masedɔni fiige ki ni. Kaso ni wu bi bye Oromɛ kulo li ni na we sɛmɛ we ka. Egilizii piimu nɔhɔ Pɔli ya shan Erɔpu fiige ki ni ge, Filipe sheen wo egilizi we wu jɛ pu bɛeri nizhiime.

Na Pɔli yaha wu jara shuun wuu li na, wu ni Silasi ni Timote ni, a p'i nɔ Filipe kulo li ni. Shi wemu wu bi bye wà ni wee jɛ Yawutuu-i ge, wee w'a bi jɛhɛ, bani Yawutuu nijɛhɛmɛɛ bi bye wà wɛ. Filipe kulo li bi bye Oromɛ sheen sɔrɔsii tatɛɛngbɔhɔ.

Ma funɔ bi jɛ ma di Filipe sheen wo egilizi wu keree cɛ, Kapyegɛe Kitabu wu wo koogoo 16 wu kalaa.

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Kashiine, Pɔli funɔ bye wu Filipe sheen wo egilizi wu n'a daa fɛɛ pu shaari pu yakanya yi wuu na wee mu (Filipe Sheen 4:10-20). Li shuun wuu, Pɔli bi logo na waagi wu jɛ Filipe n'a daa fɛɛ pu tɛ ni. (Filipe Sheen 4:2). Wu funɔ ki bye w'i pu yeri.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

Filipe Sheen 1:1-11 Pɔli ya pu shaari na baraga taha Kile na.

Filipe Sheen 1:12-26 Pɔli ya lowaa lemu ta na wu yaha kaso wu ni Oromɛ ni ge.

Filipe Sheen 1:27—2:4 Pɔli ya Filipe sheen yeri niginre keree na.

Filipe Sheen 2:5-18 Yesu ya wuyɛ tirige tirigegana lemu na ge.

Filipe Sheen 2:19-30 Pɔli labyenii Timote ni Epafuroditi keree.

Filipe Sheen 3 Pɔli ya pu sɔnmi kapyebyii niguuyo yi keree na.

Filipe Sheen 4 Pɔli ya pu shaari na yɛɛ kan pu mu sanha.

Pɔli ya fɔ kan Filipe sheen mu

¹ Nɛ Pɔli ni Timote, wɛɛ piimu pu jɛ Yesu Kirisa wo kapyebyii ge, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun Kile wo fɛfɛɛɛ sipyii pu bɛeri mu, piimu bɛeri pu jɛ Filipe kulo li ni Yesu Kirisa wo karijɛɛɛ ki ni ge, ni jɛ egilizi wu jahagbaa fɛɛ ni pu tɛgɛvɛɛ pu bɛ.

Wɛɛ ya yi shaari: ² Wù To Kile ni wù Kafɔ Yesu Kirisa wu niime tirige yi na, p'i jɔɔɔɛ bɛ kan yi mu.

Pɔli ya Kile jɛɛri Filipe kulo li n'a daa fɛɛ pu mu

³ Nɛ bu na funɔ kɔn ni yee kaa ni tuun bɛeri ni, nɛ ma Kile shaari. ⁴ Nɛ ba da Kile jɛɛri yee mu tuun bɛeri ni, nɛ ma kee jɛɛɛɛ ki pye ni fundanga ni. ⁵ Bani yee ya pye nɛ tɛgɛvɛɛ Kile wo Jozaama pu yɛɛ li kapyɛɛɛ ki na, na co fo ki jɔ kɔnduun na, fo na pa nɔ nime na. ⁶ Nɛ li cɛ nakaara baa jo Kile wemu w'a kii kapyɛɛɛ nizaɔɔa kii jɔ kɔn yee ni ge, wee na ba gori yaha ki na fo na she ki jɔ fa Yesu Kirisa cabaɔa. ⁷ L'a yaa nɛ w'a na funɔ shaa lee shagana li na ni yee bɛeri kaa ni, bani yee kaa ya waha nɛ mu fo xuuni. Na nɛ yaha kaso wu ni nɛ na Kile wo Jozaama pu yogo yu, na pu can wu sheɛ, yee ya pinne ni nɛ ni wee labye we na. Wu niime wu baraga ni Kile ya wee kaa le nɛ keɔɔ ni. ⁸ Kile ye pyaa wa lee wo sɛɛri na jo yee bɛeri kaa ya dan nɛ ni fo xuuni, ba wɛɛ ya dan Yesu Kirisa ni taangana lemu na wɛ.

⁹ Kaa lemu na nɛ Kile jɛɛri yee mu ge, lee li wa mɛ, jo la l'a faraa yee wo taanɛɛɛɛ ki na, yi bɛ di lajɛ, ni fungɔngɔ fɛɛɛ ta xuuni, ¹⁰ kɔnhɔ y'i já kasaɔɔa ni kakuuɔɔ cɛ shɔɔnri kiye ni. Lee funɔ ni yi na ba bye sipyitiimeɛ, jaagi baa fɛɛ, fo na she nɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na. ¹¹ Yi na ba kapyegɛe nizaɔɔa nijɛhɛɛɛ pyi Yesu Kirisa baraga ni. Lee li wa masɔɔ, ni pɛɛɛ tɛri Kile na.

Pɔli kaso wu keree

¹² Na cebooloo, na funḡo ki wa y'i li ce na jo jaa wemu beeri w'a nɔ ne na ge, wee beeri ya pye kaḡuḡo na she ni Kile wo Jozaama pu ni jaha na can can na. ¹³ Bani kiiri wu takongɔ ki nahagbaa fee pu fara teye yi saya beeri na naha, pu beeri ya li ce na Kirisa kaa jo wuu na p'a ne pɔ, na ne le kaso ni. ¹⁴ Lee funḡo ni wu cebooloo n'a daa fee nijehemee ya Kafɔ pye pu tadaḡa. Ne na le kaso ni, lee wuu na la ya fara pu lowaa li na. A p'i ganha na Kile Kafila wu yu sipyii pu mu ali pu ya fyagi be we.

¹⁵ Ayiwa, sipyii pii kunni wa Kirisa kaa yu ni jerepen ni beganhara ni. Ga pii be di wa Kirisa wu kaa yu ni fungonsaana ni. ¹⁶ Taanjege funḡo ni pee wa kee kapyenge ki pyi, bani p'a li ce na Kile w'a ne teje, konho ne da Kile Jozaama pu can wu shee sipyii pu na naha. ¹⁷ Ga pusamaa kunni, pee wa Kirisa kaa yu na ta ne wo kapyenge ki jerepen di je pu ni. Fungonkuuyo yi je pu mu. P'a giin na pee ba lee pyi, na lee li da la fara ne kanhama na kaso wu ni.

¹⁸ Na ta lee la shishiin di je kaa ne mu we. Fungonkuuḡo ya pye pu mu la, fungonsaana la; pyegana beeri na l'a pye ge, Kirisa kaa bu ja na yu na xɔ sipyii pu mu, lee ya ne funḡo taan. Kee fundanga ke, la di faraa kee na be, ¹⁹ bani yee wo jerege ki fanha ni, ni Yesu Kirisa wo Munaa li wo dege wu baraga ni, ne li ce jo kee keree kii beeri na ba bye kaḡuḡo na na juḡo wolo. ²⁰ Lemu ne zige ni na zo wu beeri ni ge, lee li wa ne tadaḡa. Li kunni wa da ba bye na mu shiige kajii bada we. Lee li wa me na Kirisa pele tuun beeri ni. L'a na gbo la, l'a na yaha la, lee li wa. ²¹ Bani ne wo koḡo ki katiinne juḡo ki wa me, na taha Kirisa feni. Xu be di je ne mu kuduun wa. ²² Ga ne di bu bye sanha koḡo puga, ne na ja da kapyenge pyi sanha kiimu je ni kuduun ni ge. Wee tuun wu ni, jiiifere ni xu ni, ne ce kabaḡa keke n'a da lo we. ²³ Ne fungongɔ wa ki shuun wu beeri na. Ne na xu, na she bye ni Kirisa ni, lee la ki wa ne na, kuduun nigbo wu wa lee ni. ²⁴ Ga ne yaa na kori naha koḡo puga yee wuu na, lee wo kaḡo l'a pele be sanha. ²⁵ Nakaara wa lee ni we, ne na ba gori koḡo puga, na tuun wa be pye yi taan, konho yi da se jaha na n'a daa wu ni, yi fundanga ki be di bele. ²⁶ Lee funḡo ni, ne ba ba guri she yee yiri, lee na ba bye kaḡuḡo fo ki nigboho, yee na fundanga ta Yesu Kirisa wo karijege ki ni, ne wuu na.

²⁷ Ga yee kunni p'a jaari y'a sahani ni Kirisa wo Jozaama pu ni. Ne ja she foro yi na la, ne shiin ya ja she foro yi na-e la, konho ne wa nuri na y'a n'a daa wu co ni keye shuun ni, na bye jomee nigin na, ni fungongɔ nigin. Y'i yi fanha ki pye nigin, yi da kapyenge pyi, konho sipyii pu da Kile Jozaama pu nuri, p'i da Yesu na. ²⁸ Yi ganha bu da yi pen pu yaha pu fyaara leje yi ni lejegana la shishiin na we. Pee wo kapyegee k'a li shee na pee na ba gyeegi, yee wo kapyegee k'i li shee na yee na ba sho. Kile ni lee ya foro. ²⁹ N'a ye yu bani Kile ya ta niime kan we mu, konho we di da ye nigin Kirisa na-e de! W'a niime kan we mu, konho we di da kanhama be jaa wu mege ki wuu na. ³⁰ Y'a tee na ja toro, na yi nuri be sanha na zhaanra ne leni ni Yesu Kirisa wo pen pu ni. Tee zhaanra te tuugo yee be ya leni nime!

2

Yi yiye tirige ba Yesu Kirisa ya pye we

¹ Ayiwa, lojine bi daa Kirisa ni, samohoro bi daa wu taanjege ki ni, karijege bi daa Fefere Munaa li ni, jijaara ni jubere bi je, ² wee tuun wu ni, yi yi fungonyo yi pye nigin, y'i be taanjege funḡo ni, y'i bye ba shen nigin je we, y'i bye ni fungongɔ nigin ni. Lee bu bye, ne zo wu na zii vere can can na. ³ Yi ganha ba kaa la shishiin pyi ni jerepen ni, kelee yafogoyo we. Ga y'a yiye tirige, yi da sipyii pusamaa poroḡo yiye na. ⁴ Yi ganha ba keree pyi yiye pyaa ye wo kuduun kaa na we, ga keree kiimu wo kaḡo l'a da bye yi beeri nigin nigin wu na ge, y'a kee pyi.

⁵ Fungongɔ kemu k'a bi bye Yesu Kirisa mu ge, y'i zhi kee fungonnuḡo k'i bye yi be mu:

⁶ Wu je Kile pyegana na,
 wu ni Kile je nigin.
 Ga w'i ya ta lee pye

wu tɔɔgɔ tasinɲe nago kanna
 wu wuyɛ taanna ni Kile ni fanha bɛ na wɛ.
⁷ Ga w'a kee bɛeri yaha wà,
 na wuyɛ pye ba bulo ɲɛ wɛ.
 W'a pa bye sipiyawyii,
 na wuyɛ yaha ba sipyii pusamaa ɲɛ wɛ,
⁸ na doroo sipyii torogana na.
 W'a wuyɛ tirige,
 na Kile ɲɔmɛɛ co,
 fo na she wu pye w'a jé xu ni,
 korikoritige ki wo xu wu kunni.
⁹ Lee wuu na Kile ya wu ɲuɲɔ yirige fo xuuni,
 na mɛgɛ kan wu mu,
 mɛgɛ kemu k'a pɛɛ
 mɛyɛ yi bɛeri na ge,
¹⁰ kɔnhɔ Yesu mɛgɛ bu yiri,
 munaa yara bɛeri li ɲɛ fugba we ni ge,
 ni ɲiɲɛ ke na ge,
 ni ɲiɲɛ ke nɔhɔdaan ge,
 yee bɛeri di nuguro sin y'i wu pɛɛ.
¹¹ Sipyii pu bɛeri di yere li na,
 p'i da li yu pu ɲɔyɔ ni
 na Kafɔɔ wu ɲɛ Yesu Kirisa.
 Lee na ba nɔɔɔ taha To Kile na.

N'a daa fɛɛ ya yaa na ɲi kɔɲɔ ke na ba wɔɔɔ ɲɛ wɛ

¹² Ayiwa na taanɲiɲɛɛ, y'a na ɲɔmɛɛ co tuun bɛeri ni, tuun wemu ni nɛ bye yee ɲiɲɛ ni ge. Na na yaha n'a lii nime yi na, y'a la faraa tee ɲɔmɛɛcoro ti na. Y'a yi ɲuwuuro ti keree ki fiɲɲɛ ni Kile ɲi fyaara ni, y'i da baraga tɛri wu na! ¹³ Bani Kile yɛ pyaa k'a da yee tɛgɛ, na yee pye yee ya sɔɔ wu ɲidaan na, na já na wu pyi bɛ.

¹⁴ Lee wuu na, y'a yi keree ki bɛeri pyi nakaara ni ɲmunu-ɲmunumɔ baa, ¹⁵ kɔnhɔ y'i já pye fɛɛfɛɛ, jaagi ganha bu da yi na wɛ. Y'i bye Kile wo nagoo, tanahaɲa ganha bu da yi na ke kɔɲɔ ke wo sipyikuuyo nanmahara wuu pii tɛ ni wɛ. Yi da ɲi ɲi pu tɛ ni ba wɔɔɔ ma ɲi mɛ fugba we ni wɛ. ¹⁶ Kile Jozaama pe pu wa ɲi sicuumɔ can wo pu kaan ge, yi da pee kaa yu pu mu. Lee bu bye, yi na ba na ɲuɲɔ yirige Kirisa cabaɲa. Lee li da ba li she bɛ sanha na nɛ wo kanhama pe, ni nɛ wo labye wu ya ta pye kaɲɔɔ baa wɛ. ¹⁷ Yee ya labye wemu pye Kile mu ge, wee ya pye yee wo saraga, yee ya dà Kile na, lee na yee ya kee wolo. Ali li ɲɛhe yaha nago nɛ wo shishan pe pu fara kee saraga ki na, lee kɔri ɲɛ ali pu ɲɛhe nɛ gbo na fara kee na, nɛ na funɲɔ pinne daan ni yee ni fo xuuni. ¹⁸ Yee bɛ ya yaa yee pu funɲɔ taan lee na, y'i binne funɲɔ taan ni nɛ bɛ ni!

Timote ni Epafuroditi ya labye wemu pye ge

¹⁹ Kafɔɔ Yesu bu sɔɔ na li koo yaha, jeri tapyege ni n'a da Timote tun zhe wà yi mu. Keree kiimu ki wa yi yiri ge, wu she kee ɲaha cɛ wu pa jo na mu, lee na nɛ bɛ wo fungɔngɔ ki tɛɲɛ. ²⁰ Bani sipya watii wa naha nɛ mu wemu ya wu funɲɔ shaa can can na ni yee keree ni wɛ. ²¹ Pu samaa bɛeri wa na pu funyɔ shaa ni puyɛ pyaa keree ni. Pu ya pu funyɔ shaa ni Yesu Kirisa kaa ni wɛ. ²² Ga yeeyɛ pyaa bɛ ya li cɛ na Timote ya wuyɛ she kapyebye nizaama. W'a wuyɛ kan Kile wo Jozaama pu mu, na kapyɛɲɛ pyi ni nɛ ni ba to ni wu ja ɲɛ wɛ. ²³ Lee wuu na, nɛ wo keree ki na ba yaha kabaɲa kemu na ge, nɛ ba kee cɛ bɛ, wee n'a da dun yi mu. ²⁴ Nɛ dà li na Kafɔɔ wo saama pu gbɔɔɔ ni jo l'a da mɔ nige nɛyɛ pyaa bɛ di she yi yiri wɛ.

²⁵ Ga nɛ li ta jo li na bɔɔɔ na fɛnhɛ Epafuroditi kuruɲɔ tun yi mu. Nɛ ceboro wu ɲɛ wii, na nɔhɔ pye na kapyebyeɲii. W'a wu wo fanha ki fara nɛ wogo ki na wèe na Kile wo

Jozaama pu yu. Ne mago ne yanmuyo yemu na ge, wee yee ya tun w'a pa yee kan ne mu. ²⁶ Wu funjo bye wu yee beeri na tovuyo na, bani wu fungongo k'a wuregi na li kanjo pye wu ceefuuro ti kaa ya no yee na. ²⁷ Can wu ne wii, w'a sii ya xuuni fo na taxuyo shaa. Ga, a Kile di juro jaari wu na. Wu ya ta juro jaari wee ye nigin na we, ga ne be na w'a juro jaari. Lee be we, ne wo natanhana ki saja bi da bele. ²⁸ Lee wuu na, n'a da wu tun yi mu tovuyo na, konho y'i she wu na yi funyo di daan, la di foro naye pyaa be wo natanhana ki ni. ²⁹ Wu bu no yi na, yi wu juro ciri ni fundanga ni Kafoo wuu na. Pii sipyii pii shi na yee ya yaa na baraga teri. ³⁰ Yee da bi bye naha ne yiri, kapyene kiimu yee bi da ja bye ne mu ge, kee kapyene ki wuu na w'a wuye kan fo na taxuyo shaa.

3

Dii sipya di da ja bye sipyitiime Kile naha taan we

¹ Ayiwa, nime na cebooloo, y'a fundanga pyi Kafoo wo karijege ki ni. Ne keree kiimu ka na kan yi mu ge, na kuri na kee ninuro ka na kan yee mu sanha, lee ya waha ne mu we, bani lee l'a da yee mara yaha kozaana ni. ² Y'a yiye kasari kapyeyii niguuyo ye na, p'a kolo ba puun ne we. Pee ya giin na sipya bu cekonro pye na lee li da ma pye m'a jeri Kile wo sipya. Can be we! ³ Wee n'a daa fee, wee pu ne Kile wo sipyii puye pyaa pyaa, wee piimu p'a Kile pele Kile Munaa baraga ni, na wu wo juyirige ki taa Yesu Kirisa wo karijege ki ni ge. Wee ya ta sipyii wo kashangaa pye wu tadaja we.

⁴ Lee be we, neye pyaa be bi da ja jo ne kashangaa pye na tadaja, jo ne na ja lee pye na nuwuro ta. Sipya weke wu da ja jo na wee ya kii keree kii pye wu tadaja na toro ne taan we? ⁵ Ne cekonro pye fo na cazege caja gbarataanri wogo na. Izirayeli shi shen ne ne, na foro Benzhamo wo shi wu ni. Heburu ye pyaa pyaa ne sii. Farizheen pu ni ne be ne, pee piimu p'a Kile tudunmo Musa wo saliya wu koo jaari ge. ⁶ Ma bu jo luu, lee bye na ni wee saliya wu wo keree shizhaa na, fo di na jaari na n'a daa fee pu kana. Ma bu jo saliya wu keree jaarigana, sipya wa shishiin bye wemu na ja zo taha ne na saliya wu keree ki jaarigana wuu na we.

⁷ Ga kee keree kiimu beeri ki bye ne na ki wii kuduun wogoo ge, ne kee beeri ta nime juro baa keree Kirisa wuu na. ⁸ Lee na laha wa, neye pyaa kii wa yanmuyo ye beeri wii juro baa woyo le kagoo le wuu na. Na Kafoo Yesu Kirisa ce, lee joho ne we. Wee wuu na ne soo na na keje wolo keree beeri ni, na ganha na keree beeri wii yakokaya wiime ni, konho di ja Kirisa wo karijege ki ta, ⁹ di gori yaha kee karijege ke ni. Na saliya wo koo jaari li jaarigana na, pee tiime pe wa lee kaan we. Ga na da Yesu Kirisa na, pee tiime pe p'a lee kaan. Ma bu da Kirisa na lee funjo ni Kile da ma jate sipyitiime. ¹⁰ Lemu feni ne ne ge, lee li wa me: Na Kirisa ce; sefeere temu t'a wu ne na yeege xu ni ge, na tee be shi ce; kanhama pemu w'a soro ge, na pee be shi ce; na wu xu wu be tuugo shi ce, konho di binne bye ni wu ni shiizhan. ¹¹ Lee bu bye, na be na diin ni li ni jo na be na ba ne na foro xu ni.

Na n'a daa wu koo jaari fo na she no wu kuduun wu na

¹² Li wa nago kanna ne wa paa fo na she no na jo tafaja xuu ni, na na wo tafere ti kuduun ta-e de! Lee be we. Ga ali nijaa we be ni, ne la le naye ni na wo tafere ti na, konho di ba ti kuduun ta, bani lee kaa na Kirisa ya ne sha co. Lemu beeri Kirisa ya zhaa na mu, ni w'a lemu beeri gbegele yaha na naha na ge, di da kee beeri pyi. ¹³ Na cebooloo, li wa ne funjo ni nago kanna ne no na wo tafere ti tehene na, na ti kuduun be ta na xo-e de! Ga kaa nigin li wa ne funjo ni. Keree kiimu beeri ki wa ne kadugo yiri ge, ne na funjo wo kee beeri na, lemu li wa ne nahagbaa na ge, na ganha na na se wu beeri pyi, na lee shaa. ¹⁴ Lee wuu na, n'a da la le naye ni, di naha tii ni na wo tafere ti ni fo di zhe no ti kuduun wu na, wee wemu kaa na Kile ya wu yiri Yesu Kirisa baraga ni ge.

¹⁵ Ayiwa, wee piimu beeri p'a fanha ta n'a daa wu ni ge, ke fungongo ke k'a yaa na pye wee mu, ga fungongo katii bu da yee mu, Kile ye pyaa na ba can wu she yee na. ¹⁶ Ga Kile ya can wemu she na xo wu na ge, w'a se naha na lee koo li ni.

¹⁷ Na cebooloo, koo lemu ne jaari ge, ne funɗo ki wa yee be di da lee jaari. Piimu beeri pu wa jaari na sahanji ni lee koo li ni ge, yi da pee be wii, yi da se pee feni! ¹⁸ Bani shenɗeheme pii wa wà, Kirisa wo korikoritige ki wo jomɔ pu wo yere li ton p'a pen pu mu. Ne yee jo toro yee mu tɔɗɗii nijehenje ni, ga na mesuwo w'a kuri na yi yu yi mu sanha. ¹⁹ Pee sipyii pii wo taxɔɔ ki wa gyeeɗi, bani yalige nidiige kemu k'a jin pu yacere ni ge, p'a kee funɗo lo Kile na. Keree kiimu k'a yaa ki pye pu mu shiige keree ge, a p'i ganha na puyɛ pɛle ni kee ni. Pu funzhakeree k'a tiije ke koɗo ke wo yaɗmuyɔ ye na. ²⁰ Ga wèe kunni, wèe wo to puga ki wa fugba we ni. Wèe be di wa wù Shɔwɔɔ, wù Kafɔɔ Yesu Kirisa sigee. Fugba we ni w'a da ba yiri na pa. ²¹ Fanhaxhɔɔɔ ceepuuro te ti wa wèe mu ge, wu na ba tee jeri na pye nivɔɔ, na ti pye nɔɔɔ wuuro ba wuyɛ pyaa wuuro ti je we. Sefere te ti wa wu mu ge, tee t'a wu pye w'a ja yaɗmuyɔ yi beeri tirige, na yi yaha wu wo fanha ki nɔhɔdaan.

4

Pɔli ya funɗo shagazaana li wo yere li kan n'a daa fee pu mu

¹ Ayiwa, na cebooloo na taanjiine. Na funɗo ki wa di yi ja sanha. Ne wo fundanga ki kapuɗo ki je yere. Yee shiin pu wa ne puɗo yirige. Na taanjiine yi la le yiye ni y'i gori yaha Kafɔɔ wo karijege ki ni!

² Na ceboroshaa shuun we: Evodi ni Sentisi ni, ne w'a pu jeri na pu be nigin na, p'i gori yaha shiizhan Kafɔɔ wo karijege ki ni. ³ Mu be, na kapyebyejii jomee fɔɔ, ne w'a ma jeri jo ma na ceboroshaa shuun wu jeri, kɔnhɔ p'i be nigin na. Bani pee p'a la le puyɛ ni, na ne tege Kile wo Jozaama pu jo wu na, ni Kilema, ni na kapyebyejii pusamaa. Pee wo meye y'a ka Nii Sicumɔ pu wo seme wu ni.

⁴ Na cebooloo, yee na je ni Kafɔɔ ni karijege ni, y'a fundanga pyi tuun beeri ni kee karijege ke ni! N'a da yi jo daha sanha, yi sii y'a fundanga pyi! ⁵ Y'i zhi sipyii beeri di yi ce ni jubenje ni, bani Kafɔɔ taapana l'a teenje. ⁶ Yi ganha ba yi funyo shaa ni kaa la shishiin ni we; ga yaaga beeri kaa l'a yi ta ge, yi kee jeri Kile mu! Yi ki kaa jeri yi waha! Yi da fɔ kaan wu mu! ⁷ Yi ba lee pyi, Kile wo janije ke k'a ye sipyii wo fungɔngɔ fere ti beeri na ge, kee na ba yi zɔlɔ pee, ni yi fungɔngɔ yi mara yaha Yesu Kirisa wo karijege ki ni.

⁸ Ayiwa, nime na cebooloo, kaa kaa li je can ge, pene ya daa kaa lemu beeri ni ge, kaa kaa l'a tii ge, kaa kaa li je fefee ge, kaa kaa l'a jo ge, kaa kaa l'a dan Kile ni ge, kaa lemu beeri l'a sii pye kacene fo l'a yaa ni masɔɗo ni ge, ne funɗo ki wa kee keree kii wo bye funɗo di yi zɔlɔ pu ni. ⁹ N'a yi taanni lemu ni, a y'i lemu ta ge, ni y'a lemu logo na jo na, na lemu ja di na byi ge, yi be p'a kee shi pyi! Yi ba lee pyi, Kile we w'a janije kaan ge, wee na ba bye ni yi ni.

Pɔli ya Filipe sheen shaari pu boja wu wuu na

¹⁰ Ne funɗo ya taan xuuni, bani yee ya li she sanha na yee wa yi funyo shaa ni ne kaa ni. Kee fungɔngɔ ke bi sii pye yee mu, ga yee bi sanha pyegana ta ki na we. ¹¹ Li wa nago kanna ne wo labaara t'a ne pye ne na ye yu we, bani ne bu lemu beeri ta, l'a cere la, l'a jehela, ne wa ma funɗo taan lee wuu na, bani ne tee kee beeri na. ¹² Na pye la baa fɔɔ, ne lee shi ce, na pye dafɔɔ be, ne lee be shi ce. Xuu xuu ni ne toro ge, w'a waha wahagana tuugo beeri na la; ne ta li la, ne shiin ya ta li-i la; ne yaɗmuyɔ nijehenje ta la, ne shiin ya yafiin be ta-e la, ne tee kee beeri na. ¹³ Ne jani kii keree kii beeri na Kirisa baraga ni. Wee w'a fanha kaan ne mu.

¹⁴ Lee be na, y'a kasaana pye, yi ma na tege na kanhama pu tuun ni. ¹⁵ Na cebooloo Filipe sheen, yeeye pyaa ya li ce na fo tuun weke tene na ne Kile wo Jozaama pu kapyenje ki jo kon, ne yiriduun wu ni Masedoni fiige ki ni ge, ni yee wo n'a daa fee pu ye be we, egilizii pii shishiin ya pinne ni ne ni, na ne wo kapyenje ki kuduun ta, lee kadugo na, na pu keje yaɗmuyɔ taga ne tege we. Yee ye p'a lee pye. ¹⁶ Ali na ne yaha Tesaloniki kulo li ni, yee ya ne mago yaɗmuyɔ torogo ne mu tɔɗɗii nijehenje ni. ¹⁷ Yaɗmuyɔ yemu yee ya kan ne mu ge, li wa nago kanna yee ya ne zhaa we. Le ne zhaa ge, lee li wa me jo yi wo kapyege nizaanja kii ki jeha; Kile na ba kuduun kan yi mu lee na. ¹⁸ Y'a yaɗmuyɔ

yemu beeri torogo na mu ge, ne yi beeri ta. Epafuroditi ya pa yi kan ne mu. N'a pye nime la fɔɔ, n'a ta nime fo na doro. Yee yakanya y'a pye ba nudanga saraga ne we, saraga kemu na Kile ya sɔɔ ge, ki kaa be d'a taan wu ni. ¹⁹ Ne wo Kile wu be na ba yi wo cɔnrɔmɔ keree ki beeri yaa. Bani yaɲmuyɔ yi beeri yi ne wu mu wu nɔɔrɔ wu ni, w'i giin wu yi kan yi mu Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɲɔ ni.

²⁰ W'à wu To Kile wu sɔni, wù da wu pele tuun beeri ni. Amiina.

Pɔli ya fɔ wemu pye kurogo ki na ge

²¹ Piimu beeri pu ne fɛfɛɛɛ sipyii Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɲɔ ni ge, yi pee beeri shaari. Cebooloo piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pee beeri ya yi shaari. ²² Fɛfɛɛɛ sipyii piimu beeri pu wa naha ge, pee beeri ya yi shaari. N'a daa fɛɛ piimu pu wa kapyeɲɛɛ pyi saannaa ɲuɲɔfɔɔ Sezari kaban ki ni ge, pee ya pu wo fɔ waa.

²³ Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime we wu kori yaha yi beeri mu.

Kolose Sheen

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Kolose sheen mu ge

Jɔɔ yɛ p'a byi na Kolose sheen wɛ?

Pɔli w'a we sɛmɛ we ka na tun n'a daa fɛɛ pu mu Kolose kulo li ni, lee lemu nijaa wuu li jɛ Turuki fiige ki ni ge. Pɔli jɛ kanna w'a we sɛmɛ we ka na wu yaha kaso ni Oromɛ kulo li ni. Oromɛ kulo le ni Kolose kulo li tɛ wu bye kiloo kabɔfoɔɔ shuun shishiin (2.000). Kolose sheen fanha bɛeri ki bye Girekii. Ga Yawutuu kurunɔ ka bɛ bye pu niɲɛ ni, lee li bi pu keree pye k'a suri. Pɔli jɛ Kolose kulo li egilizi wu sinvɔɔ wɛ. Ga tuun wemu ni wu bye Efese kulo li ni ge, a wu wu tahama-nɔhɔmɔ wa yaha kari kulogoo kii ni. Wa mɛɛ ki bye na Epafirasi, a wee di she Kile wo Jozaama pu jo Kolose kulo li ni (Kolose sheen 4:13). Kolose kulo le ni Efese kulo li tɛ wu bye kiloo xhuu nigin ni kɛlɛ gbaara (160). Lawodise ni Hirapolisi wo egilizii pu bɛ kaa ya yu we sɛmɛ we ni, pee bi lii Kolose na wɛ.

We sɛmɛ we kakana nuɲɔ

Sipyii pii ya kalaakuumɔ wa kan na mɛlɛkɛ pii bɛ p'a ye Kirisa na. A wee kalaa wu Kolose sheen n'a daa fɛɛ pu fungɔnyɔ wuregi, na giin di pee pye pu taha pu kalɛɛɛ feni sanha. Lee na tudunmɔɔ Pɔli ya we sɛmɛ we ka na tun Kolose sheen mu. A wu li she pu na na keree bɛeri ki jɛ Yesu nigin wu ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da pii sipyii pii wo kalaakuumɔ wu pye wu tadaɲa wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

Kolose Sheen 1:1-14 Fɔ, ni baraga daha, ni Kile-jɛɛɛɛ.

Kolose Sheen 1:15—2:23 Kirisa wu jɛ yarɲmuyɔ yi bɛeri nuɲɔ ni.

Kolose Sheen 3—4 N'a daa fɔɔ ya yaa na jiiɛɛɛ nivɔɔ ti wo jara li pyi pyegana lemu na wu puga ni kafugo yiri ge.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ wemu w'a pye Yesu Kirisa tudunmɔ Kile jidaan funɲɔ ni ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun yee mu. ² Yee piimu pu wa wu cebooloo n'a daa fɛɛ Kolose kulo li ni ge, yee piimu p'a pye jɔmɛhɛ fɛɛ, na gori Kirisa wo karijɛɛɛɛ ki ni ge; yee mu wɛɛ ya we sɛmɛ we tun.

Wɛɛ ya yi shaari: Wu To Kile wu niime ni janiɲɛ kan yi mu.

Pɔli ya baraga taha Kile na

³ Wɛɛ ba da jɛɛɛɛ pye yee mu tuun bɛeri ni, wɛɛ ma baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To Kile na. ⁴ Yee ya dɔ Yesu Kirisa na, Kile wo sipyii pu bɛeri kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, kee keree kii k'a nɔ wɛɛ na, lee wuu na wɛɛ ya baraga tɛri Kile na. ⁵ Yee wa lee pyi, bani y'a dɔ li na na tadaɲa wa yi mu fugba we ni. Kile Jozaama pe pu wa can wu shee ge, y'a fɛnhɛ pee Jozaama pemu logo ge, pee funɲɔ ni yee wa kee tadaɲa ki ta. ⁶ Pee Kile Jozaama pe pu wa yu yee mu, pee ninumɔ shiin p'i wa yu kɔɲɔ ke bɛeri mu. Pee gbɔɔɔ ni sipyi ya jii sicuumɔ nizaama taa. Yee ya Kile wo fɛɛɛɛ pu kaa logo, na pu can wu ce tuun wemu ni ge, a p'i ganha na se jaha na yee mu. Ba pu wa se jaha na yee mu wɛ, mu pu wa se jaha na tɛɛ yi saya bɛeri ni. ⁷ Wu taanɲii, wu labyɛɲii Epafirasi, wee w'a yee kalaa kee keree ki ni. Nɔmɛ fɔɔ wu jɛ wii, Kirisa wo kapyɛɛɛ. Wɛɛ tɛɛ w'a labye pyi yee niɲɛ ni. ⁸ Fɛɛɛɛ Munaa l'a taanɲɛɛɛ kemu le yee ni ge, w'a pa ki kaa jo wɛɛ mu.

⁹ Ayiwa, lee funɲɔ ni, ba wɛɛ bɛ ya yee logo wɛ, na ganha na Kile jɛɛri yee mu tuun bɛeri ni, na li shaa kɔnhɔ Kile jidaan jɛ lemu ge, y'i jɔ lee ce yi fiinɲɛ, Fɛɛɛɛ Munaa di cɛmɛ ni fungɔngɔ fɛɛɛ kan yi mu. ¹⁰ Lee bu bye, yi na jɔ da jaaɲi Kafɔɔ jidaan jaaɲigana na. Yi kapyɛɛɛ ki bɛeri na daan wu ni bɛ. Yi na jɔ da Kile jidaan pyi, na kapyɛɛɛ nizaanɲaa tuuyo bɛeri pyi. La na ganha na faraa yi Kile-cɛnɛ na. ¹¹ Kile wu fanha le yi ni tuun bɛeri ni, ni wu wo sɛɛɛɛ nɔɔɔ wuuro ti ni; kɔnhɔ y'i la le yiyɛ ni n'a daa wu kabaɲa na, y'i

loxulo ta keree bæeri ni, y'i bye ni fundanga ni. ¹² Y'i baraga taha To Kile na, bani keree kii w'a gbegele na yaha wu n'a daa fæe pu naha na wu saanra kpeenge wuuro ti ni ge, w'a fanha kan yee bæ mu na yee bæ pye yee bæ ya yi taa ta kee keree ki ni.

¹³ W'a wèe shò Shitaanni wo nibiige fanha ki na, na wèe le wu nidaan Ja wu wo saanra ti ni. ¹⁴ Wee Ja we fanha ni Kile ya wèe juṅṅ wolo, na wèe jurumu wu yafa wèe mu.

Kirisa ni wu labye

¹⁵ Kile we wu jε wa ya wu jaa-i ge, wee wo jaa wu jε Kirisa. Kirisa ya pye Ja, wemu bye wà fo taashiine ni ge, na ta yaaga ka shishiin shi tuugo sanha yàa wε. ¹⁶ Bani wee baraga ni yaṅmuyò ye bæeri wa yàa, fugba woyo ye fara jɪŋɛ ke woyo ye na. Yaṅmuyò ye yi wa nijabaaya ge, yi saanra yoo, yi sefæere yoo, yi fanha fæere yoo, yi juṅṅ fæere yoo, ni yaṅmuyò ye yi wa nijaya ge, yee bæeri wa yàa wu baraga ni, yee bæeri shiin wa yàa wu wuu na. ¹⁷ Wee w'a pye taashiine ni yaṅmuyò yi bæeri naha na, wee baraga ni shiin yaṅmuyò yi bæeri jε. ¹⁸ Wee wu jε koṅṅ ke bæeri wo Egilizi wu juṅṅ ni, wee Egilizi w'i jε wu ceepuuro. Koṅṅ jòkòṅṅ na, wee w'a pye wà taashiine ni. Wee shiin wu d'a pye shenshiime sanha na jε na foro xu ni, kònho wu bye yaṅmuyò yi bæeri juṅṅ ni. ¹⁹ Bani lee l'a taan Kile mu, nago kanna kaa kaa li jε wee Kile ni ge, kee bæeri nigin nigin di she da ki jòporo na Yesu ni. ²⁰ Kile funṅṅ ya pye wu bæ le wu ni wu yaṅmuyaaya yi bæeri te ni Yesu gbòòrò ni, fugba woyo ye fara jɪŋɛ woyo ye na. P'a Yesu kori tige na na gbo a wu shishan di wo ge, lee funṅṅ ni Kile ya jɪŋɛ le wu ni wu yaṅmuyaaya yi bæeri te ni.

²¹ Taashiine ni yee sanha bi lii Kile na. Lee bi foro yee fungòṅkuuyo ni yee kapyegee niguuṅṅ funṅṅ ni, kee ki bi yee pye yee ya pɛn Kile mu. ²² Ga nime, Yesu na xu ceepuuro ni, lee wo funṅṅ ni Kile ya bæ le wu ni yee te ni. Kile ya lee pye, kònho y'i já pye fæfæe wu naha tàan, fε pa shishiin ganha bu da yi na wε, jaagi wa shishiin bæ ganha bu da yi na wε. ²³ Ga fo yi niye bu juri xuuni n'a daa wu ni, kaa la shishiin ganha bu yi laha yi tayerege ni wε. Y'a tadaṅa kemu ta Kile wo Jozaama pu logo funṅṅ ni ge, yi ganha bu kaa la shishiin yaha li yi juṅṅ kyεegi fo di kee tadaṅa ki shò yi na wε. Pee Jozaama pu wo yere li wa na byi sipyii pu bæeri mu koṅṅ ke na. Kile w'a nε Pòli ye pyaa bæ pye wu kapyebye pee Jozaama pu wo jo wuu na.

Pòli ya labye wemu pye Egilizi wu wuu na ge

²⁴ Ayiwa na cebooloo, kanhama pe nε daa yee wuu na ge, lee jε nε mu fundanga. Bani li jε kanna Kirisa wo kanhama pu jò nε fani. Pee kanhama pe, nε pee bæeri xu naye ni Kirisa wo ceepuuro ti wuu na. Tee ceepuuro ti jε Egilizi we. ²⁵ Kile ya nε pye wee Egilizi wu wo kapyebye, na nε w'a labye pyi yee mu, nε da Kile wo kafila wu bæeri fiinṅɛ da yu yee mu. ²⁶ Pee jomò pu kaluu l'a bi ṅmòhò shi wu bæeri na fo taatuunnò ni. Ga nime, Kile ya pu pahala jo wu wo sipyii pu mu. ²⁷ Shi wemu jε Yawutuu-i ge, ceme niṅmòhòṅmò nòòrò wo pemu wa pee jomò pu ni wee shi wu mu ge, wu funṅṅ bye wu wo fæfæere sipyii p'i pee cε. Wu funṅṅ bye y'i li cε nago kanna Kirisa bu bye yi zòlò pu na, yi na ba jé Kile wo nòòrò wu ni. Kee tadaṅa ke wa yi mu. ²⁸ Wee Kirisa we wo kaa wèe wa yu. Wèe wa sipyii pu yeri na pu kalaa ni Kile wo fungòṅṅ fæere ti ni, kònho sipyii pu bæeri di bye fæfæe Kile naha tàan, pu niye di juri Kirisa wo kariṅεεge ki ni. ²⁹ Lee wuu na, nε labye wu pyi. Labye we Kirisa ya kan nε mu ge, wee labye we ni nε zhaanra leni wu fanha ni. Kee fanha ki k'a samòhòrò leni nε ni.

2

Kaa le Pòli ya puro n'a daa fæe pu wuu na ge

¹ Na cebooloo le n'a giin di zheε yi na y'i li cε ge, lee li wa mε. Nε naye pò pògana bæeri na, na kanhama tuugo bæeri xu naye ni yee wuu na, ni Lawodise n'a daa fæe pee, ni piimu bæeri pu jε pu sanha jii taha na na-ε ge. ² Nε lee bæeri pyi, kònho p'i já lojine ta, samòhòrò di bye pu ni. P'i bye jòmεε na, taanṅεεge di bye pu te ni, p'i ni fungòṅṅ fæere na. Lee bu bye, pu na Kile wo kanmòhòṅ li cε. Lee kanmòhòṅ le, lee jε Kirisa. ³ Fungòṅṅ fæere ti bæeri ni laje wu bæeri nijeme bæ di wa ṅmòhò wu ni. ⁴ N'a ye yu yi mu,

kõnhõ sipya wa shishiin ganha da jõtanga jomõ taga yi piinjẽ wẽ. ⁵ Can na, nẽ kunni ya lii yi na, ga nẽ zõ d'a pinne ni yi ni. Yee na yiye co xuuni na yi wo labye wu pyi na se wu koro ni, na nõhõ fanha ta n'a daa wu ni Kirisa shizhaa na, lee ya taan nẽ ni fo xuuni.

Niifẽere can can wuuro te t'a daa Kirisa wo karijẽegẽ ki ni ge

⁶ Ayiwa, ba y'a sõõ na daha Yesu Kirisa feni wẽ, yi la le y'i gori lee koo li ni. ⁷ Yi kori yaha wu karijẽegẽ ki ni, ba tige niye ya jin mẽ jinjẽ ni wẽ. Y'i yi kojõ keree bẽeri kaa le wu kejẽ ni. N'a daa wemu ni p'a yi kalaa ge, y'i gori wee ni ni baraga ni. Lee kadugo na yi da baraga teri Kile na can can na.

⁸ Y'a yiye kaseri, kõnhõ wa shishiin ganha bu yi faanna, wu yi ta co ni wuyẽ pyaa wo lajẽ ni, wu jujõ baa jomõ taga yi piinjẽ wẽ. Wee lajẽ we, sipyii wo kalẽgẽ ni ke kojõ ke wo yaj̄nabaaya ye ni wee ya yiri, wu jẽ Kirisa wo we wẽ. ⁹ Bani kaa kaa li jẽ Kile ni ge, w'a wu ji kee bẽeri na. ¹⁰ Yee bẽ d'a keree ta Kile mu na yiri Kirisa yiri. Yaj̄muyõ yemu bẽeri y'a fanha fẽere ni jujõ fẽere pyi ge, Kirisa wu jẽ yee bẽeri jujõ ni.

¹¹ Yee na jẽ karijẽegẽ ni ni Kirisa ni, lee jẽ kanna cekõnrõ yee ya pye. Tee cekõnrõ te, sipya bẽ ya tee pye-e dẽ, tee ya foro Kile ni. Tee cekõnrõ te kori wu jẽ kanna yee ya foro yi jurumu wu bẽeri ni. ¹² Yee ya batize ge, l'a pye kanna yee ya pinne le faja ni ni Kirisa ni, na na pinne jẽ ni wu ni. Lee ya pye Kile wo sefẽere ti wo n'a daa wu funjõ ni. Tee sefẽere ti t'a Kirisa jẽ na yeege xu ni. ¹³ Yi jurumu we ni yi na jẽ kõnbaa, lee bi yee pye ba xuu jẽ wẽ. Ga nime yee na jẽ Yesu ni, pee jẽ jii sicuumõ nivomõ Kile ya pemu kan yee mu ge. W'a wẽ jurumu wu bẽeri yafa wẽ mu. ¹⁴ Wẽ jurumu we wu bi ka na yaha wẽ jaha na Kile jaha taan, p'i ba wee taga wẽ jaagi na wẽ ya saliya kyẽgi ge, Kirisa na kori korikoritige na, lee ya wee bẽeri fõrõgõ na laha wà. ¹⁵ W'a yaj̄nabaaya yi wo saanra te, ni yi sefẽere ti shõ yi na, na yee she kpeenge na sipyii bẽeri na, ba kashen buloo jẽ wẽ. W'a se wemu ta wu xu wu funjõ ni korikoritige ki na ge, wee se wu w'a lee pye.

N'a daa fẽe ya yaa pu taha sipyii wo kalẽgẽ feni wẽ

¹⁶ Lee wuu na, yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu kayuu shan yi na yalige keree na, kelee yagbaya wẽ; kelee na jaha na yi jate ya ta nõ pu wo kalẽgẽ caya yi na, kelee pu yevorovõjõ kalẽgẽ, kelee pu cadẽenyẽ na-ẽ wẽ. ¹⁷ Kee keree ki bẽeri bye keree nibaṅaa ki wo jaha sheshẽere. Ga can can wuyẽ pyaa, wee jẽ Kirisa. ¹⁸ Sipyii piimu pu ma puyẽ pye kanna p'a puyẽ tirige melekẽ mu, na pu pele ge, na daa xuuni puyẽ pyaa wo ḡmunuyõ ye na ge, yi ganha bu pee sipyii pu yaha pu yi juyõ kyẽgi wẽ. Pee sipyii pu bu kaa bẽeri pye, p'a jo na Kile w'a lee she pee na. Tawaga ni pee sipyii p'a puyẽ pele, pu nibyegẽ bẽeri ki jẽ puyẽ pyaa fungõnyõ keree. ¹⁹ Kirisa we wu jẽ keree bẽeri jujõ ni ge, pii sipyii pii ya gbara pu nõrõ wee na wẽ. Na ta n'a daa fẽe pu bẽeri di fanha taa wee gbõrõ ni, na legi na bẽ ni Kile ye pyaa jidaan ni, na binne, na bye nigin ba ceepuuro kaciye tasogoyo ni kavaan ya puyẽ conu cogana lemu na wẽ.

Na xu na binne jẽ ni Kirisa ni

²⁰ Ba yee ya pinne xu ni Yesu ni wẽ, a yee di shõ ke kojõ ke wo nibiige fanha ki na. Wee tuun wu ni jaha na p'i ma na kee fanha ki tuugo teri yee na sanha, na li pye kanna yee bẽ p'a yi wo keree pyi sanha na bẽ ni kee kojõ ke wo keree pyegaṅaa ni wẽ? Pu jomõ pu jẽ na: ²¹ «Ma ganha bu ke yaaga ke lõ-ẽ dẽ, lee wa jõ wẽ; ma ganha bu ke li-i dẽ, lee wa jõ wẽ; ma ganha bu gbõn ke na-ẽ dẽ, lee wa jõ wẽ.» ²² Na ta yee yaj̄muyõ ye di jẽ jayalige ye nigin, ki bu li xõ, ki da já jeri nige yaaga bẽ wẽ. Kee keree kii bẽeri jẽ sipyii wo kashangaa, ni pu fungõngõ keree. ²³ Ma kunni bu kii keree kii wii, m'a ki ta k'a foro fungõngõ fẽere wogoo feni. Pii sipyii pii ma sõõ na pu ye mege pẽnjẽ pyi, na puyẽ tirige melekẽ mu, na keree kii taga na pu ceepuuro kana. Ga kajõõ la yafiin di wa kii keree kii na lemu na já sipya tánha jurumu na wẽ.

3

Fugba nõrõ w'a ye kojõ yaj̄muyõ ye na

¹ Ayiwa, ma na jo ba y'a pinne jε ni Kirisa ni na foro xu ni wε, wee tuun wu ni, yaηmuyo ye Kile ya gbegele yaha fugba we ni ge, y'a yee shaa. Kirisa nidεεngε ki wa wà saanra tatεεngε ki ni Kile kanige cε. ² Kile ya lemu gbegele yaha yi naha na fugba we ni ge, y'a yi funyo koon ni lee kaa ni. Yi ganha ba yi funyo koon ni ke jιηε ke wo keree ni wε. ³ Bani yee ya pye kanna yee ya xu. Nii sicuumo nivomo pe pu wa yee mu ge, pee niηmohomo pu wa Kile mu Kirisa ni. Pee sanha zhe folo wε. ⁴ Pee jii sicuumo pe jε Kirisa, wee ga ba caηa caηa, yi be na binne ni wu ni wu nooro wu ni.

*Yi yi kapye*εεε ki yaha

⁵ Lee wuu na yahaganaa kiimu beeri ki bye yi na ge, yi kee beeri yaha. Kee jε: dooro, ni nooro keree, ni cemohoro keree, ni cemohoro fungonyo tuuyo beeri; ni lakuuηo tuugo beeri, ni jεgboo, bani jεgboo ni yaperegaanra beeri li jε nigin. ⁶ Piimu pu jε pu ya Kile jomεε co-e ge, kii keree kii k'a Kile wo loyire li pye li na da ba no pee na. ⁷ Yee be tōgo ki bye kii kapyebaagaa kii shi ni taashiine ni. ⁸ Ga nime, y'a yaa yi ki beeri yaha: vogo, ni loyire, ni funguunjo. Yi ganha bu soo sheheε, kelee shiigebara jomε p'a foro yi jo ni wε. ⁹ Yi ganha ba kafineye yu nige yiye mu wε, bani yee ya yi wo yahagaleε le, ni yi wo kapyeεεε ki beeri na na ki yaha wa. ¹⁰ A Kile di yahagana nivono kan yee mu. Lee funjo ni a la di ganha na faraa caηa caηa yee wo laje wu na, konho y'i bye yi Yaavoo wu wo jaa wu shi, yi kapyegεε ki beeri di ja pye ba Kirisa ye pyaa wogoo jε wε. Wee baraga ni yee ya lee yahagafono li ta. ¹¹ Ayiwa, lee funjo ni do, m'a pye Girekii shi shen la, m'a pye Yawutuu shi shen la; m'a cekoonro pye la, ma ya cekoonro pye-e la; m'a pye nadadiinne la; m'a pye na funjo shen la; m'a pye bulo la, ma ya pye bulo-e la, le la shishiin niηε jε wε. Ga Kirisa ye nigin w'a jateni. Wee wu jε keree ki beeri, wee wu jε wu beeri zoloo na.

N'a daa fεε ya yaa na puyε teri

¹² Lee wuu na yee ya pye Kile nagoo. W'a yee naha bulo, yi kaa l'a dan wu ni. Lee funjo ni, y'a yaa y'a nuηo naari yiye na, yi da ceme pyi yiye na, yi da yiye tirige yiye mu, y'i bye ni lotangaa ni, y'i loxulo ta. ¹³ Y'a yiye teri yi conromo keree na. Wa bu nahana wa mu, yi beeri p'a yi wo jurumu wu yafani yiye mu ba Kafoo ya yi wo jurumu wu yafa yi mu me wε. ¹⁴ Ga le beeri kadugo na, yi kaa di da dan yiye ni xuuni. Taanηεεε ke, kee k'a da ba yee beeri pinne, na yee pye nigin. ¹⁵ Kirisa wo janiηε ke, kee ki tiin yi zoloo pu na, k'i yi keree ki beeri naha co. Lee kaa na Kile ya yee yiri, na yee beeri pinne na pye ceepuuro nigin. Y'a baraga teri wu na tuun beeri ni!

¹⁶ Yi Kirisa wo kafila wu yaha wu diin yi zoloo pu na ni wu fanha beeri ni! Y'a hakilee kaan yiye mu, y'i da yiye yeri ni fungongoo fεere ni! Zaburuu Kitabu yoyo, ni Kile-peηε yoyo, ni Kile Munaa yokanya yatii be, y'a yee cee Kile mu ni yi zoloo pu beeri ni, ni baraga daha ni wu na. ¹⁷ Kaa kaa y'a da jo kelee y'a da bye ge, y'a ki beeri pyi Kafoo Yesu meεε na. Yi da baraga teri To Kile na Yesu meεε na.

N'a daa fεε ya yaa na leke pyi puyε na ge

¹⁸ Ayiwa gbagashaa, yi yiye tirige yi namaa mu, ba Kafoo ya lee shaa n'a daa fεε pu mu wε! ¹⁹ Yee namaa be, yi cee kaa di da dan yi ni. Yi ganha bu pu co ni fungonkuunjo ni wε! ²⁰ Nohopiire, yee be di da yi sefεε jomεheε coni keree beeri ni. Lee l'a dan Kile ni. ²¹ Yee be sefεε, yi nahaya ganha bu danha ni yi nohopiire ni, y'i kafugo pele ti na wε. Lee kaa be we pu yatεnye na xhuu.

²² Yee kapyebyii be, yee be di yi nuηofεε jomεheε co keree beeri ni ke jιηε ke na. Yi ganha ba labye wu pyi pu nii na, y'i li pye kanna y'a wee pyi yi kaa di daan pu ni wε. Ga y'a labye wu pyi ni funvige ni Nuηofogbo wuyε pyaa jii fyaara wuu na. ²³ Kaa kaa y'a byi ge, y'a li pyi ni fungonfige ni, kanna ba y'a li pyi Nuηofogbo wu mu wε. Li ganha da bye nago kanna sipyii mu y'a li pyi wε. ²⁴ Y'a yiye funyo koon li na na Nuηofogbo wu na ba yi saraa. W'a lemu gbegele yaha wu nagoo pu mu ge, yi na ba lee ta. Kirisa wu jε Nuηofogbo we, wee mu yi wa labye wu pyi. ²⁵ Ga sipyaa sipya w'a kakuunjo pyi ge, Kile na ba weefoo be saraa na be ni wu kakuunjo ki ni. Kile ya wa wo wa ni wε.

4

¹ Ayiwa, yee nuɲɔfɛɛ bɛ, yee bɛ di yi kapyebyii pu co ɲɔ ni tiime ni zɔsaama ni. Yi bɛ di li cɛ nago kanna yi bɛ wo Nuɲɔfɔgbɔ wu wa fugba we ni.

Pɔli wo yɛɛ mujuu

² Y'a Kile ɲɛɛri tuun bɛɛri ni, y'i la le yiye ni y'i kee ɲɛɛɛ ke co xuuni. Y'a baraga tɛri Kile na yi da wu shaari. ³ Yi da Kile ɲɛɛri wu bɛ mu, kɔnhɔ Kile yɛ pyaa di jà wu tɛɛ, wu cogosaama kan wu mu wu jà w'a wu Jozaama pu yu. Wu Ja Kirisa kaa le li bye kaɲmɔhɔnɔ, a wu li cɛ nime ge, wu da li keree shɛ w'a fiinɲɛ. Yee wo jo funɲɔ ni pu wa nɛ co na le kaso ni. ⁴ Y'a Kile ɲɛɛri na mu, kɔnhɔ di sii jà da lee kaɲmɔhɔnɔ le fiinɲɛ da yu, ba n'a sii yaa di da yi yu wɛ.

⁵ Piimu ɲɛ Kiricɛɛn wɛ, yi yi ɲaarigana cɛ pee tɛ ni. Yi ganha bu diin da nuɲɔ baa keree pyi fo di ba tuun wu torogo wɛ. ⁶ Kafila we y'a da da yu ni sipyii ni ge, wee di bye ni tipoomɔ ni ba suumɔ ɲɛ wɛ, wu bye ni kuduun ni. Wa bu yegenɛ ka kan yi mu, yi ba da kee ɲɔ shɔ, yi tee ɲɔshɔɔɔ te pye ni jojeme ni.

Pɔli ni wu taanɲiiɛɛ fɔ mujuu

⁷ Ayiwa nime, keree kiimu bɛɛri ki wa naha nɛ mu ge, wu taanɲii, wu ceborona Tishiki, wee na zhe kee bɛɛri paari yi mu. ɲɔmɛɛ fɔɔ w'a wii fo xuuni, nɛ ni wee wu wa naha shiizhan Kafɔ wo labye wu na. ⁸ N'a sii li ɲɔ wolo li kaa na di wu tun yi mu, kɔnhɔ lemu li ɲɛ naha ge, wu she lee bɛɛri paari yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni. ⁹ Onezimu n'a pinne ni wu ni. Wu taanɲii, wu ceborona wa wu wa wu bɛ, ɲɔmɛɛ fɔɔ wu wa wu bɛ. Yee wo sipya wa wu wa wii. Keree kiimu bɛɛri k'a byi naha ge, pu na zhe kee bɛɛri paari yi mu.

¹⁰ Na kaso lejii Arisitaaki ya yi shaari, Barinabasi ceborona ja Marika bɛ ya yi shaari. Wee Marika wu kaa nɛ bi jo yee mu. Wu ba she yi yiri, yi wu co xuuni. ¹¹ Yesu we p'a yiri na Zhutusi ge, wee bɛ ya yi shaari. Pii yɛ p'a pye Yawutuu pu wo n'a daa fɛɛ pu ni, piimu p'a nɛ tɛɛ Kile wo saanra ti jo wu na sipyii pu mu ge. P'a nɛ luu ɲinɛ fo xuuni.

¹² Epafirasi ya yi shaari, wee bɛ wa yee wo sipya wa. Wu bɛ wu ɲɛ kapyebye wa Yesu Kirisa mu. W'a wuyɛ pɔ Kile-ɲɛɛɛ na yee mu xuuni, kɔnhɔ y'i fanha ta n'a daa wu ni, y'i bye ɲɔmɛhɛɛ fɛɛ, y'i sɔɔ li na nago Kile ɲidaana w'a byi keree bɛɛri ni. ¹³ Yee ni yi tãan kulogoo Lawodise ni Hirapolisi, Epafirasi ya yee keree co xuuni wu zɔ wu na, nɛ wa lee wo sɛɛri. ¹⁴ Wu taanɲii jɔɔtɔɔlɔɔ Luka bɛ ya yi shaari, Demasi bɛ ya yi shaari.

¹⁵ Yi wu cebooloo n'a daa fɛɛ Lawodise sheen pu shaari. Nefasi ni n'a daa fɛɛ piimu p'a binnɛ wu kaban ge, yi pee bɛ shaari. ¹⁶ Yi bu we semɛ we kalaa xɔ, y'i wu yaha she gan Lawodise n'a daa fɛɛ pu bɛ mu pu kalaa. Semɛ we wu da yiri Lawodise kulo li bɛ ni na pa gan yi mu ge, yi bɛ di wee bɛ kalaa. ¹⁷ Y'i yi jo Arishipi mu na nɛ jo na labye we kaa l'a le wu keɲɛ ni Kafɔ wo labye wu ni ge, na wu la le wuyɛ ni wu da wu pyi wu pyegana na.

¹⁸ Nime woyo ye, nɛ Pɔli yɛ pyaa keɲɛ k'a yee ka, yee yi wa mɛ. Nɛ Pɔli ya yi shaari. Kaso ni nɛ wa naha, yi ganha da funɲɔ wɔ na na wɛ. Kile wu duba yi mu.

1 Tesaloniki Shɛɛn

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiime wemu tun Tesaloniki shɛɛn mu ge

Jɔɔ yɛ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tesaloniki egilizi wu mu Pɔli ya we sɛmɛ we tun. Masedɔni fiige ki wo kugbɔɔ li bi bye lii. Kegaarɔ tapyegbɔhɔ kulo l'a bye lii, lee na lɔhɔ kɔrɔyɔ nijɛhɛyɛ bi se wà. Yawutuu nijɛhɛmɛɛ ni shi watii shɛɛn bɛ pu bi bye Tesaloniki kulo li ni. Pɔli w'a Tesaloniki egilizi wu nɔhɔ sin. Wu ni Timote, ni Silasi wu bi bye shiizhan. Ga pu ya já mɔ Tesaloniki kulo li ni wɛ, bani Yawutuu p'a bi yiri pu feni. Ga, a Pɔli di ba Timote tun kari pu mu tuun wa ni, kɔnhɔ w'i shɛ egilizi wu tɛgɛ wu fanha ta. Wu jara shuun wuu li tɔɔɔ feni Pɔli ya we sɛmɛ we ka yee xhuu nigin (100) na toro Yesu nibarɔ kadugo na.

We sɛmɛ we kakana jurɔ

Ba Timote ya pa fiin jo Pɔli mu egilizi wu jurɔ tɔan wɛ, a Pɔli di we sɛmɛ we ka, kɔnhɔ wu Tesaloniki egilizi wu luu waha, wu yɛrɛ bɛ kan pu mu Kile koro li jaarigazaana li shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

1 Tesaloniki Shɛɛn 1:1-10 Ali na li ta waha ya nɔni bɛ Tesaloniki shɛɛn na, Pɔli ya baraga taha Kile na pu wuu na, bani w'a fiin nizaama ta na yiri pu yiri.

1 Tesaloniki Shɛɛn 2:1—3:13 Pɔli ya wu wo labye wu pye pyegana lemu na, karijɛɛgɛ nizaarɔ kemu bɛ di jɛ wu ni Tesaloniki kulo li tɛ ni ge, Pɔli ya pu funɔ to kee na.

1 Tesaloniki Shɛɛn 4:1-12 Naarigana lemu l'a dan Kile ni ge.

1 Tesaloniki Shɛɛn 4:13—5:11 Kafɔɔ pana shuun wuu li keree.

1 Tesaloniki Shɛɛn 5:12-28 Yɛrɛ ni fɔ mujuu.

Pɔli ni wu kapyebyejii pu wo fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, ni Siliven, ni Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wu To Kile, ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo n'a daa fɛɛ pu mu, piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge.

Kile wo niime we ni japijɛ ke ki kori yaha yi mu.*

P'a pu n'a daa wu taha Yesu na

² Wɛɛ ya baraga tɛri Kile na tuun bɛeri ni yee bɛeri wuu na, na jɛrɛgɛ bɛ pyi yi mu gbee. ³ Yee ya kapyɛɛ pyi pyegana lemu na, na yi wo n'a daa wu shɛɛ ge, na kapyɛɛ kiimu pyi yi wo taanɛgɛ ki funɔ ni ge, na wu Kafɔɔ Yesu Kirisa pye yi tadarɔ ni lowaa lemu ni ge, wɛɛ ba wu To Kile wu jɛeri tuun bɛeri ni wɛɛ ma wu fungɔngɔ yaha kii bɛeri na.

⁴ Wu cebooloo, wɛɛ ya li cɛ jo yee kaa ya taan Kile mu, a wu yee jaha bulo kɔnhɔ y'i bye wu wuu. ⁵ Wɛɛ ya Kile Jozaama pemu jo yee mu ge, pee Jozaama pu wo yɛrɛ li ya da jɔ jomɔ yɛ nigin na wɛ, ga Fɛfɛrɛ Munaa li bɛ wo sefɛrɛ t'a fara. Lee wuu na yee ya dà pu na na can jɛ pu ni. Na fara lee na, yee ya li ja na yee wo jɔ kaa na wɛɛ ya kee keree ki bɛeri pye mu. ⁶ Kafɔɔ Yesu ya jaari jaarigana lemu na na fara wɛɛ na ge, a yee bɛ di ganha na jaari mu. Yee ya kanhama nigbɔ ja, ga lee bɛ na yee ya sɔɔ Kile Kafila wu na ni fundanga ni, Fɛfɛrɛ Munaa ya fundanga kemu kaan ge.

⁷ Ayiwa, lee funɔ ni yee ya pye jaha shɛshɛrɛ Masedɔni fiige ki wo n'a daa fɛɛ pee, ni Akayi fiige ki wo n'a daa fɛɛ pu bɛeri mu. ⁸ Kafɔɔ wo jomɔ p'a yiri yee mu, na shɛ nɔ fo Masedɔni fiige ke, ni Akayi fiige ki ni. Lee yɛ bɛ wɛ, ga yeeyɛ pyaa ya dà Kile na dagana lemu na ge, wee n'a daa we kaa ya xuu wu bɛeri círi. Lee wuu na li ya ta nɔ nago kannaa wɛɛ pu na w'à yee kaa yu nige wa mu wɛ. ⁹ Wɛɛ ya tigi yee mu, a yee di wɛɛ jurɔ círi cirigana lemu na ge, sipyii pu bɛeri p'a yee yu. Yee ya yi yapɛrɛ ki bɛeri yaha wà, Kile we wu jɛ niifɛrɛ na, na jɛ can bɛ ge, na sɔɔ wee na, na ganha na kapyɛɛ pyi wu mu

* 1:1 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

pyegana lemu na ge, ¹⁰ sipyii p'a yee bæeri yu. Yee wa wu Ja wu sigee, wu ba yiri fugba wu ni na pa, wu Ja Yesu wemu Kile ye pyaa ya je na yeege xu ni ge. Kile wo loyire le l'a ma ge, wee w'a wèe shuu lee na.

2

Pòli ya kapyenɛe kiimu pye Tesaloniki kulo li ni ge

¹ Na cebooloo, yeeye pyaa ya li ce na wèe ya ta tigi yee mu tawaga ni we. ² Yee ya li ce na p'a wèe cogana kolo, na wèe kpɔn, na wèe shehele Filipe kulo li ni. Ga lee be na Kile ya lowaa kan wèe mu pee kanhama pu ni, a wèe di la le wùye ni, na digi yee mu, na Kile wo Jozaama pu jo yi mu fyaara baa Tesaloniki kulo li ni, ali na ta sipyiire ti bi wèe naha kɔɔn lee na be. ³ Wèe ya wù wo Kile Jozaama pu yere li pye. Wèe di ya ta li pye, kɔnhɔ wù sipya wa shishiin piinɛe we; wèe di ya ta li pye ni fungɔnkuunɔ ni we; wèe di ya ta li pye na taha naɲmahara be na we. ⁴ Ga Kile ya lee ta na lee l'a yaa ni wèe ni, na wu Jozaama pu kaa le wèe keɲe ni. A wèe be di ganha na pu yu mu sipyii pu mu. Wèe wa ye yu, kɔnhɔ wù kaa di da dan sipyii ni we. Lemu l'a be Kile mu ge, lee wèe ya zhaa, bani Kile w'a wèe fungɔnyɔ yi bæeri ce.

⁵ Ayiwa, wèe wo jomɔ pu yere li funɲɔ ni, yeeye pyaa ya li ce na wèe ya ta kafila taga sipya wa shishiin faanna we. Wèe di ya ta li pye be wari shakoro we. Kile wa wèe sɛeri lee na. ⁶ Wèe ya ta li pye be kɔnhɔ yi da gbɔɔrɔ tɛri wù na kelee sipyii piitiilee di da gbɔɔrɔ tɛri wù na we. ⁷ Li jehe da bi daan be wèe mu, wèe bi da zii já wù fanha she be yee na, bani Kirisa wo tudunmɔ wèe je. Ga wèe ya ta lee pye we. Wèe ya logoo gbo ni yee ni, na ganha na yee deede ba cee ya wu nagoo deede we. ⁸ Yee ya taan wèe mu taangana lemu na ge, lee funɲɔ ni wèe bi ta li yaha Kile wo Jozaama pu ye wo jo na we. Ga wèe bi yere li na ali na wù munahaa ki be kan yee wuu na, bani yee kaa bi waha wèe mu fo xuuni.

⁹ Na cebooloo, wèe ya kapyenɛe kiimu pye na kanhama pemu ja ge, yi funɲɔ wa nidogo lee na. Wèe bi kapyenɛe pyi caɲa ni piige, na daga na wùye ɲɔ shaa, kɔnhɔ wù ganha bu da bye tuguro sipya wa shishiin ɲunɔ ni we. Mu wèe ya pye na Kile wo Jozaama pu jo yee mu. ¹⁰ Yee piimu pu wa n'a daa fɛe pu ge, yee wa li sɛereɛ, Kile be di je li sɛeri. Kaa kaa wèe ya pye yee niɲe ni ge, kee bæeri ya pye fɛfɛe, na bye tifire wogoo, jaagi wa shishiin ya ta wèe na we. ¹¹ Yeeye pyaa k'a li ce na wèe ya yee co ba tofɔɔ ya wu nagoo conɔ we. ¹² Wèe ya yee yeri, na samɔhɔrɔ le yee ni, na yi jo fo na yi waha yee mu jo y'a ɲaari y'a sahaɲi ni Kile ɲidaan ni. Lee wuu na Kile ya yee yiri, kɔnhɔ y'i jé wu wo saanra nɔɔrɔ wuuro ti ni.

Tesaloniki shɛen wo n'a daa we ni pu kanhama keree

¹³ Wèe ya baraga tɛri sanha Kile na kaa lemu be wuu na ge, lee li wa mɛ. Wèe ya Kile wo jomɔ pemu jo yee mu ge, yee ya ta pu co ba sipya wo je we. Ga ba p'a sii can na we, mu yee ya pu co; na pu ce na Kile jomɔ pu je pii, na pee pu wa labye pyi yee n'a daa fɛe pu funyɔ ni. ¹⁴ Wù cebooloo Tesaloniki shɛen, Kile wo n'a daa fɛe piimu pu wa Yesu Kirisa wo kariɲɛge ki ni Zhude fiige ki ni ge, yee ya yi wo ɲaarigana li saha ni pee wuu li ni. Bani Yawutuu p'a pee kanha kanhagana lemu na ge, lee kanhagana le ninunɔ na yee be wo sipyii p'a yee kanha. ¹⁵ Pee Yawutuu pu p'a taashiine li wo Kile tudunmɔ pu gbo, na ba Kafɔɔ Yesu be gbo, na wèeye pyaa be kanha fo xuuni. Keree kiimu ki je ki ya be Kile mu-i ge, kee p'a byi. A p'i puye pye sipyii pu bæeri wo pɛen. ¹⁶ Shi we wu je wu je Yawutuu-i ge, pu ma giin pu da wèe naha kɔɔn na wèe ganha bu she Kile wo Kile Jozaama pu yere li pye pee mu kɔnhɔ Kile di pu ɲunɔ wolo we. Lee funɲɔ ni p'a pu wo jurumu wu jehe fo na she nɔ wu tɛhenɛ na. Ga Kile wo loyire le l'a pa do pu ɲunɔ ni.

Tesaloniki shɛen kaa ya Pòli ta

¹⁷ Wù cebooloo, wèe ya waa laha yee na, a wèe di tuun wemu pye wèe da wùye ɲa ni yee ni-i ge, a yee la di sii shɔ wèe ni xuuni. Ga ali wèe jehe bye wèe di ya ta na wùye ɲaa be we, wèe fungɔnyɔ wa yee na. ¹⁸ Lee wuu na, wèe di bi giin wèe di she foro yee na. Lee

l'a bi sii nε Pɔli ye pyaa funɔɔ ni. Nε li taanna wii fo tɔɔɔnii shuun, ga Shitaanni na bari koo li na wèe mu.

¹⁹ Ayiwa, yee pu wa da ba bye wèe tadaɔa, ni wèe funɔɔ kataan. Wèe na ba juyirige kemu bε ta ge, yee pu da ba bye yee bεeri wo kaɔɔɔɔ wù Kafɔɔ Yesu jahagbaa na wu ba guri pa. ²⁰ Uun dε! Yee p'a sii wèe wo juyirige ki kaɔɔɔɔ, ni wèe wo fundanga ki kaɔɔɔɔ.

3

Pɔli ya Timote tun Tesaloniki ni

¹ Ayiwa, l'a pa mɔ wèe da ga fiin ta yee shizhaa na wε, a lee di ba bye lee ya já xu wèe ni wε. Lee wuu na, a wèe di li yaha wùye funyɔ ni jo wèe ye na ba gori Ateni kulo li ni naha, ² na wù ceborona Timote tun she yi mu wà. Wu bε w'a kapyerɔɔ pyi ni wèe ni shiizhan Kile mu na Kirisa wo Kile Jozaama pu yu. Wèe ya wu tun she yi mu, kɔnhɔ wu she lowaa kan yi mu, wu samɔhɔɔ le yi ni xuuni, yi da se jaha na n'a daa wu ni. ³ Kanhama pe pu wa yi na nime ge, kɔnhɔ pee ganha bu wa shishiin yeege n'a daa wu ni yi ni wε. Yee ye pyaa ya li cε na Kile w'a li lɔ pee kanhama p'i ba nɔ wèe na. ⁴ Na wèe yaha ni yee ni shiizhan, wèe bi ma yi yu yee mu na ta li sanha nɔ wε, jo wèe na ba ganha xuuni. Pee kanhama pu p'a nɔ mε nime, yiye pyaa bε jii wá pu ni.

⁵ Lee wuu na wèe ya wii kanha yee koo ni wèe da ga fiin ta yee shizhaa na-ε ge, a ne ganha na Timote tun yee mu, jo wu she yee yiri wu she yee wo n'a daa wu shi cε wu pa jo wù mu. Bani nε bi fyagi jo Shitaanni ganha da ba yi faanna wu yi piinɔ, wèe wo kapyerɔɔ k'i bye juyɔ baa wε.

Tesaloniki shεen wo n'a daa wu kaa ya taan Pɔli ni

⁶ Ayiwa dagana lemu na yee ya daa Yesu na, sipyii pusamaa bε kaa di dan yee ni taangana lemu na ge, Timote ya yiri yee yiri na pa nime, na ba yee jaha jo wèe mu, a lee di daan wèe ni. ⁷ Ayiwa na cebooloo, ba pee jomɔ pe ya jo wèe mu wε, ali na wèe yaha kanhama, ni jijaara keree ni, wèe logoo ya jiyɔ yee shizhaa, bani yi wa se jaha na n'a daa wu ni. ⁸ Nime kunni wèe ya lowagaa ta, bani yee ya kori yaha Kafɔɔ wo kariɔɔɔɔ ki ni. ⁹ Yee wo n'a daa wu kaa ya wèe funɔɔ taan taangana lemu na Kile jaha tãan ge, dii wèe di da bye wèe di já Kile kemε shaari wee n'a daa we wuu na wε? ¹⁰ Wèe wa na Kile jεeri caɔa ni piige, na wu jεeri xuuni, kɔnhɔ wu koo kan wù mu, wù she jii taha yi na. Keree kiimu ki jε wèe ya yee ta kalaa kee ni n'a daa wu shizhaa na-ε ge, wù she yi kalaa kee ni.

¹¹ Wù To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wu koo yaha wù mu wù she yi ja! ¹² Kafɔɔ wu la fara yi wo taanɔɔɔ ki na, wu shi taanɔɔɔ ni gbɔhɔ di bye yi ni yiye tε ni, k'i bye yi ni sipyii pusamaa bεeri tε ni! K'i bye ma na jo ba yee kaa ya dan wèe ye pyaa ki ni taangana lemu na wε! ¹³ Lee bu bye, yi na fanha ta. Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa na ba ba caɔa kemu ni wu wo fεfεɔɔ sipyii pu bεeri ni ge, yi bε di ba da fεfεɔɔ, jaagi xuu wa shishiin ganha bu da yi na wù To Kile jaha tãan wε.

4

Naarigana lemu l'a taan Kile mu ge

¹ Ayiwa na cebooloo, yee ya yaa yee p'a jaari jaarigana lemu na yi kaa di daan Kile ni ge, wèe ya lee she yee na; yee d'a jɔ kan na jaari na xɔ bε lee jaarigana li na. Ga wèe wa li shaa yi mu, na yi jεeri Kafɔɔ Yesu mεge na jo yi la fara lee na. ² Kafɔɔ Yesu ya keree kiimu she wèe na a wèe di yee kalaa ki ni ge, yiye pyaa wa kee cε. ³ Kile jidaan wu wa y'i bye fεfεɔɔ, yi já yiye na dɔdɔɔɔ kabaɔa na. ⁴ Yee wa bεeri ya yaa na kori yaha fεfεɔɔ ni, yi da gbɔɔɔ tεri yiye na. ⁵ Yi ganha bu lakuuɔɔ yaha ki pye yi jidaan ba Kile cεbaalaa pii jε mε wε. ⁶ Wa shishiin ganha bu wu ceboro ηmahana kelee na wu tɔɔɔ ceko kabaɔa na wε. Wèe ya tee yee jo na waha yi mu, bani sipyaa sipya w'a wee kashi wu pyi ge, Kile na ba li foo tɔ weefɔɔ mu. ⁷ Bani Kile ya ta wèe yiri na wèe yaha na wèe p'a kanɔɔɔɔ pyi wε. Ga wu funɔɔ ki wa wù bye fεfεɔɔ. ⁸ Lee wuu na, sipya wemu bu pe jomɔ pe she, weefɔɔ

ya ta sipya wo jomεε she-e de; ga Kile wemu w'a wu Fεfεεε Munaa li kan yi mu ge, wee wo jomεε wufōō ya she.

⁹ Ayiwa, cebooloo kaa ya dan puyε ni taangana lemu na ge, juṅṅ wa li na nago wa wu na yee kalaa lee ni wε, bani Kile yε pyaa ya yee kalaa na xō lee ni. ¹⁰ Kee taanṅεεge ke shiin ki wa yee ni na jaha tii n'a daa fεε pu bεeri na, piimu bεeri pu jε Masedōni fiige ki ni ge. Ga wēe wa li shaa yi mu sanha jo yi la fara lee na. ¹¹ Yi la le yiye ni y'i da janiṅε shaa! Yi yiye torogana cε sipyii pusamaa wo keree ki shizhaa na! Yi la le yiye ni, yi da kapyeṅεε pyi kōnhō yi mago di da jōgi kee kapyeṅεε ki funṅṅ ni, ma na jo ba wēe ya yi jo toro yi mu jogana lemu na wε. ¹² Yi bu já lee na, piimu jε Kiricεen wε, pee bε na da baraga tēri yi na; yi juṅṅ tuguro bε di wa da bye nige sipya wa shishiin juṅṅ ni wε.

Kafōō nibaṅa keree

¹³ Ayiwa, n'a daa fεε piimu p'a xu ge, wēe funṅṅ ki wa jo y'i can cε pee shizhaa na, kōnhō pee wo keree ganha bu yi jahaya tanha ba tadaṅa baa sipyii jε wε. ¹⁴ Ba wēe ya dà li na na Yesu ya xu, na jε na foro xu ni wε, lee funṅṅ ni wēe ya dà li na bε sanha na n'a daa fεε piimu p'a xu ge, Kile na ba pee bε jε Yesu baraga ni, p'a ba bye ni Yesu ni.

¹⁵ Ayiwa, Kafōō yε pyaa ya jomō pemu jo wēe mu ge, pee wēe ya yu yi mu jo Kafōō cabaṅa, wēe piimu pu wa jiiifεεε na ge, wēe da ba xuu pu jaha kōn wε. ¹⁶ Bani l'a she na Kile na ba fenhe jo ni fanha ni kee caṅa, lee bu laha wà, wù na ba melekεεε juṅṅfōō wa wo mujuu logo, lee bu laha wà, Kile wo maga ki na wi. Kee bu wi, Kafōō Yesu yε pyaa na digi na yiri fugba wu ni. Wee tuun wu ni, piimu p'a xu p'i bi daa Yesu na ge, pee na fenhe jε. ¹⁷ Lee bu bye na wēe n'a daa fεε piimu samaa jii wuu ta, wēe bεeri na ba binne kari ni pii pu bε ni fugba jahaya ye na, na she Kafōō juṅṅ cīri. Lee funṅṅ ni wēe bεeri na bye ni Kafōō ni shiizhan.

¹⁸ Ayiwa na cebooloo, y'a pe jomō pe taga y'a samōhōrō leni yiye ni.

5

Na gbegele yaha Kafōō cabaṅa jaha na

¹ Na cebooloo, yee mago wa li na nago wēe pu na ya jo yi mu Kafōō cabaṅa, kelee wu paduun keree na wε. ² Yeeyε pyaa ya li cε na fiinṅε na jo Kafōō cabaṅa na ba sipyii fo ba nagaa jε ma sipya fo mε nibiige ni wε. ³ Tuun wemu ni sipyii da ba yu: «Naniṅε wa wù tε ni nijaa, wēe ya kanha shō kakuuṅṅō ki bεeri na ge!» Wee tuun wu ni, kanhama nigbō wa da ba gōn do pu juṅṅ ni, ba layara ma cee laa wo fo na co wε. Sipya wa shishiin wa da ba shō kee caṅa wε.

⁴ Ga na cebooloo, nagaa ya sipya foni fogana lemu na ge, kee cabaṅa ki da ga ba yee fo mu wε. ⁵ Yee bεeri ya jεri kpεεngε nagoo, yee ya pye caṅa nagoo. Wēe jε piige nagoo wε, wēe di jε nibiige bε wuu wε. ⁶ Lee wuu na wù ganha bu da gori yaha ḡmunumō na ba pusamaa jε wε! Wù kori yaha jii na, wù já wùye na! ⁷ Yi li cε na piige ni sipyii ya ḡmunōō, piimu bε pu wa sinmε pe gbuu fo na jawōhō wuu puyε na ge, piige ni pee bε ya pu gbuu. ⁸ Ga wēe piimu pu jε caṅa nagoo ge, wù já wùye na! Wù n'a daa ni taanṅεεge le wùye ni ba kashεṅḡmōō wo tōrō fadeye jε mε wε! Wù juwuuro pye wù tadaṅa, tee di bye wù mu ba tōrō judōnō jε wε. ⁹ Bani Kile ya ta li jō wolo wu wo loyire le di ba do wēe juṅṅ ni wε. Ga w'a li jō wolo wēe di ba juwuuro ta wù Kafōō Yesu Kirisa gbōōrō ni. ¹⁰ Lee wuu na Yesu ya xu wēe tεge, kōnhō w'à pye jii na la, wù shiin ya xu la, wù ba binne pye ni wu ni wu cabaṅa.

¹¹ Ayiwa, lee wuu na, y'a yiye yeri, yi da lowagaa leni yiye ni ma na jo ba y'a tee na li pyi na xō wε.

Yeriyeri jomō pa

¹² Ayiwa na cebooloo, na fara lee bεeri na, piimu p'a puyε kan, na yi kalaa n'a daa wu wo koo li ni, na yi yeri Kafōō wo koo li ni ge; w'à li shaa yi mu jo y'a baraga tēri pee na. ¹³ Yi pu yaha see tayahaṅa ni! Pu kaa di da dan yi ni pu labye wu wuu na! Y'a yi wo jiiifεεε ti pyi ni janiṅε ni yiye tε ni!

¹⁴ Na cebooloo, wèe ya yi jɛeri, piimu p'a puyɛ yaha saafɛɛ, na kapyɛɛ she ge, y'a pee yeri! Lowaa jɛ piimu ni wɛ, yi da lowaa leni pee ni! Piimu wo baraga k'a cɛɛ ge, yi da pee tɛri! Yi bɛeri di yiyɛ co ni loxulo ni! ¹⁵ Y'a yiyɛ kasɛri, yi ganha bu wa yaha wu kakuunɔ taga kakuunɔ la wo foo tɔ wɛ. Y'a kasaɔɔa pyi yiyɛ mu tuun bɛeri ni! Yi da ki pyi sipyii pusamaa bɛeri mu.

¹⁶ Yi pye ni fundanga ni tuun bɛeri ni! ¹⁷ Yi da Kile jɛeri gbee! ¹⁸ Y'a fò kaan Kile mu keree bɛeri ni. Lee Kile w'a zhaa yee mu Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔ ni.

¹⁹ Yi ganha bu Fɛfɛɛɛ Munaa li koro tɔ yi zɔlɔ pu na wɛ. ²⁰ Kile ya wu kafila wu kaan piimu mu pu na yu ge, y'a wee kafila wu jatani. ²¹ Yi da wu bɛeri suguri xuuni, wemu w'a jɔ wu ni ge, yi da wee luu! ²² Wemu w'a kolo wu ni ge, y'i wee yaha shan!

Pɔli fò mujuu

²³ Ayiwa, Kile we w'a jɔɔɔɛ ki kaan ge, weeye pyaa ki yi pye fɛfɛɛ! Yi zɔlɔ pee, ni yi munahaa kee, na fara yi ceepuuro ti na, yi bɛeri di gori yaha fɛfɛɛ fo na she nɔ wù Kafɔɔ Yesu Kirisa cabaɔa ki na, fɔɔnɔ tɛnɛ ganha bu da we xuu we wa shishiin na wɛ. ²⁴ Kile we w'a yee yiri ge, jɔmɛɛ fɔ wu jɛ wii. Wee ninumɔ wu da yee mara lee maragana li na.

²⁵ Na cebooloo, yi bɛ p'a Kile jɛeri wù bɛ mu. ²⁶ Y'a cebooloo pu bɛeri shaari ni taanɛɛge fò ni. ²⁷ N'a li shaa yi mu Kafɔɔ mɛge ki wuu na, jo yi la le yiyɛ ni y'i we sɛmɛ we kalaa cebooloo pu bɛeri mu.

²⁸ Kile wu wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wo niime wu kan yi mu.

2 Tesaloniki Sh_{εε}η

Tudunm_α P_αli ya s_εm_ε shuun wo wemu tun Tesaloniki sh_{εε}η mu ge

J_αg_α y_ε mu we s_εm_ε we d'a tun w_ε?

Tudunm_α P_αli w'a we s_εm_ε shuun wo we ka na tun Tesaloniki egilizi wu mu. Korente kulo li ni P_αli di bye na pii s_εm_ε shuun we ka (Kapyegee 18:5).

We s_εm_ε we kakana j_ηη

We s_εm_ε we kakana j_ηη nigb_αh_α ki j_ε na Kaf_α wo pana shuun wuu li jom_α pu jo taha. Wu bi f_εnh_ε lee jom_α jo wu s_εm_ε nizhiime wu ni. Waha wa wu bye wu pana shuun wuu li keree ki ni. Pii bi yu na x_α b_ε na Kirisa ya pa na x_α. Ga P_αli ya yi jaha jo pu mu wu s_εm_ε wu ni na Kirisa wo P_εn wu wu da venh_ε ba jaha na. Na kanhama nigb_α pu da ba f_εnh_ε bye, na ga Kiric_{εε}n p'a yaa na yat_εny_ε waha, na lowaa ta pee kanhama pu ni.

S_εm_ε wu kafila jugb_αy_α

2 Tesaloniki Sh_{εε}η 1 P_αli ya lowaa leni Tesaloniki n'a daa f_{εε} pu ni. Yesu na ba ba wu ba kiiri wu k_αn k_αngana lemu na ge, a w'i yee b_ε jaha jo pu mu.

2 Tesaloniki Sh_{εε}η 2:1-12 *Naha shesh_{εε}r_ε* temu na ba bye yani Kaf_α wu pa ge.

2 Tesaloniki Sh_{εε}η 2:13–3:15 P_αli ya Kile j_εrri Tesaloniki sh_{εε}η pu mu, na jo na pu b_ε p'a Kile j_εrri wee mu. A w'i lowaa le pu ni na p'a kapy_εη_{εε} pyi, na pu ganha bu da bye saa f_{εε} w_ε.

2 Tesaloniki Sh_{εε}η 3:16-18 P_αli duba ni wu f_α mujuu.

P_αli ni wu kapyebyeηii f_α mujuu

¹ Ne P_αli, ni Siliven, ni Timote, w_εe p'a we s_εm_ε we ka. W_α To Kile, ni w_α Kaf_α Yesu Kirisa wo n'a daa f_{εε} piimu pu wa Tesaloniki kulo li ni ge, pee mu w_εe ya wu tun.

W_εe ya yi shaari: ² W_α To Kile ni w_α Kaf_α Yesu Kirisa wu niime ni j_αn_ηη_ε kan yi mu.

Kiiri wemu na ba g_αn Yesu cabaηa ge

³ Na cebooloo, w_εe ya yaa w_εe p'a f_α kaan Kile mu tuun b_εeri ni yee wuu na. Lee ya yaa mu b_ε, bani la l'a faraa yee wo n'a daa wu na na se jaha na. Taanη_{εε}ge kemu b_ε ki wa yee ni yiye t_ε ni ge, la di faraa kee b_ε na na se jaha na. ⁴ Lee wuu na w_εe b_ε ma juyirige taa w_εe ba yee kaa yu tuun wemu ni Kile wo n'a daa f_{εε} pu mu. Yee ya yiye p_α p_αgana lemu na, na gori yaha n'a daa wu ni, na kawagaa ni kanhama pemu b_εeri xu yiye ni ge, w_εe ma yee b_εeri jo pu mu.

⁵ Ga na cebooloo, kii b_εeri wa li sh_{εε} na Kile na ba kiiri k_αn caηa ka ni tiime ni. Kanhama tuugo b_εeri y'a jaa ge, pee b_εeri wa yee gbeg_εle na y_εri Kile wo saanra te jaha na, bani tee saanra ti wuu na yi wa kanhama pu ni. ⁶ Kile ya tii, piimu p'a yee kana ge, wu na ba yee wo kanhama pu foo t_α pee mu. ⁷ Ga yee piimu pu wa kanhama pu ni ge, Kile na ba ηm_αn_α kan yee mu, na li kan w_εe b_ε mu. Kaf_α Yesu na ba ba na y_ηri fugba we ni ni wu fanha m_εl_εk_{εε} pu ni caηa kemu ge, kee caηa lee da ba bye. ⁸ Wu na ba ba n_αn_ηη_ε ni. Piimu pu j_ε pu ya Kile c_ε-_ε ge, ni piimu pu j_ε pu ya s_αw w_α Kaf_α Yesu b_ε wo Jozaama pu na-_ε ge, wu na ba kanhama shan pee j_ηη_α ni. ⁹ Naa wemu wu j_ε wu da ga xh_α-_ε ge, wee na ba bye pii sipyii pii wo taa. Pu na ba pu k_αri na pu sanha lii Kaf_α na, p'i wa da jii taha b_ε wu sef_{εε}r_ε n_αr_α wuuro ti na w_ε. ¹⁰ Ayiwa, kee caηa ki kunni Kaf_α na ba ba. Fef_{εε}r_ε sipyii piimu b_εeri p'a d_α wu na ge, pee b_εeri na ba baraga taha wu na. Pee b_εeri na ba wu j_α, na fundanga pye. Yee b_ε na ba bye pee sipyii pu ni, bani w_εe ya jom_α pemu wo y_εr_ε pye yee mu ge, yee ya d_α pu na.

¹¹ Lee wuu na w_εe wa Kile j_εrri yee mu tuun b_εeri ni. W_εe wa li shaa Kile mu jo w'a yi yiri na yi yaha koo lemu ni ge, wu yi pye y'i da j_αari y'a sahaηi ni lee ni. W_εe wa li shaa Kile mu jo kasaηaa kiimu k'a diri yi funy_α ni ge, jo wu yi yaha y'i j_α y'a kee pyi wu sef_{εε}r_ε ti ni, wu yi wo n'a daa wu wo kapy_εη_{εε} ki b_εeri j_α fa. ¹² Lee bu bye, Kaf_α Yesu

mεγε ki na ba πρεηγε ta yee mu, yee be na ba πρεηγε ta wu mu. Wèe wo Kile we, ni Kafōo Yesu Kirisa wo niime wu funηo ni lee da ba foro.

2

Jurumu Fōo

¹ Ayiwa na cebooloo, wù Kafōo Yesu Kirisa wo ba we, ni wèe piimu na ba she binne wu t̄aan ge, wèe wa yi ηεeri lee wuu na jo: ² yi ganha bu yi hakilee pu yaha pu wuregi t̄ovuyo na we, yi ganha bu yi jaalaa pu be yirige na Kafōo paduun w'a n̄o x̄o we. Wa na z̄oo na jo na Kile w'a yee jo wee mu w'a yu sipyii pu mu, kelee wa Kile jom̄o yere pyewo na yi jo, kelee pii na yi jo na wèe p'a yi ka seme ni na kan n'a daa fee pu mu. ³ Yi ganha bu sipya wa shishiin yaha wu yi faanna faannagana la shishiin na we. Bani yani Kafōo cabaηa ki n̄o ge, sipyii na ba fenhe zhii Kile na fo xuuni. Lee bu bye, wee tuun wu ni Jurumu Fōo* wu na foro yere. Kile na ba wee kyeeegi feefee. ⁴ Sipyii ya πρεηγε teri yaaga kemu beeri na ge, ni Kile mege ya yiri yaaga kemu beeri na ge, wee Jurumu Fōo wu na ba zhe yee beeri ni. Wu na ba yiri na wuyε pele na toro yee beeri t̄aan, fo w'a ba she jé be Kile-πρεηγε pugb̄oh̄o ki be ni, na diin wà, na jo na wee wu ηε Kile we.

⁵ Tuun wemu ni ne bi bye ni yee ni ge, ne bi ma ye yu yee mu. Yee hakilee wa yi na-ε γε? ⁶ Ga lemu l'a kii keree kii naha k̄on ki da bye nime-ε ge, yee wa lee ce. Lee wuu na we Jurumu Fōo we da já ba we, fo wu paduun ba n̄o. ⁷ Lee be na, Jurumu Fōo wu keree k'a η̄o k̄on na byi η̄m̄oh̄o ni na x̄o. Ga lemu l'a wu yereηε ge, ni lee ya bu she laha wà we, wu da já kii keree kii pye we. ⁸ Ga lee ba laha wà tuun wemu ni, Jurumu Fōo wu na na foro yere. W'i bu foro be, Kafōo Yesu na ba wu sorogo ni wu η̄o kafεεγε* ni. Wu nibawo, wu n̄oη̄o wu kpeenge na ba Jurumu Fōo wu kyeeegi feefee. ⁹ Wee Jurumu Fōo wu na ba ba ni Shitaanni wo fanha ki ni. Wu na ba kakanhaηaa ni kagb̄oh̄o tuuyo beeri pyi. Ga can di wa lee la shishiin ni we. ¹⁰ Wu na ba kakuη̄oη̄o tuuyo beeri pyi, k̄onh̄o sipyii piimu na ba gyeeegi ge, wu pee piinηε. Pee sipyii pu na ba gyeeegi, bani can wemu wu bi yaa wu pu sh̄o ge, pu ya s̄oo wee na we, wu kaa be di ya n̄oh̄o taan pu mu we. ¹¹ Lee wuu na Kile ya te sipyii faanna faanna sefeere te yaha pa, tee di ba pu piinηε, k̄onh̄o p'i d̄a kafineye yi na. ¹² Lee na sipyaa sipya wu ηε wu ya s̄oo na d̄a can wu na we, na tiibaara pye wu taa ge, Kile wo kiiri we na ba n̄o pee beeri na.

Kile ya n'a daa fee pu naha bulo na pu sh̄o

¹³ Na cebooloo, wèe kunni, wèe ya yaa wèe p'a f̄o kaan Kile mu tuun beeri ni yee wuu na, yee piimu p'a taan Kafōo mu ge. Bani Kile ya yee naha bulo k̄onh̄o yee di bye shenshiilee na η̄uwuuro ta Fεfeere Munaa li gb̄oη̄o ni. Lee Fεfeere Munaa le l'a yee pye fεfeere sipyii, yee ya d̄a dagana lemu na can wu na ge, na fara lee be na. ¹⁴ Lee na Kile ya yee yiri. Wèe ya Kile Jozaama pemu wo yere pye yee mu ge, lee baraga ni w'a yee yiri. W'a yee yiri k̄onh̄o yee di yi wo taa ta wù Kafōo Yesu Kirisa wo n̄oη̄o wu ni. ¹⁵ Lee wuu na wù cebooloo, yi ganha bu da yi funḡonyo yaha yi η̄eri-i de. Wèe ya kalaa wemu beeri kan yi mu ge, w'a pye η̄ojom̄o wo la, wu shiin ya pye seme wo la, yi ganha bu wee kalaa wu yaha wu foro yi funyo ni we.

¹⁶ Wù To Kile wemu ni wèe kaa ya taan ge, wee w'a lowaa kan wèe mu lemu li ηε li da ga x̄h̄o we, na fara tadaηa nizaan̄a be na wu wo niime wu gb̄oη̄o ni. Kafōo Yesu Kirisa ye pyaa, ni wù To Kile ni, ¹⁷ pee pu luu le yi ni, p'i baraga be le yi ni, k̄onh̄o kapyeege nizaan̄a di da yi ni, ni jogazaana.

3

P̄oli ya jo na n'a daa fee pu p'a Kile ηεeri pee mu

¹ Ayiwa wù cebooloo, yemu n'a da jo jom̄o p'i x̄h̄o ge, yee yi wa me. Y'a Kile ηεeri wù be mu, k̄onh̄o Kafōo wu jom̄o pu da jaaga p'a se naha na t̄ovuyo na; sipyii be di da baraga teri

* 2:3 Jurumu Fōo: Wee ninum̄o pii ya byi na Jaxhali, wee wu da ba ba.

* 2:8 Ezayi 11:4

pu na ba yee wa baraga taha pu na tahagana lemu na wε. ² Yi da Kile jεeri wù mu sanha kònho Kile di wù tánha sipyikuuyo yi wo kapyeguunɔɔ ki na. Bani konɔ sipyii bæeri ya gbara pu dà Kafɔɔ na wε. ³ Ga Kafɔɔ jε jomεε fɔɔ. Wu na ba baraga le yi ni, na yi tánha Shitaanni na. ⁴ Wèe ya dà li na Kafɔɔ baraga ni jo yemu wèe ya yu yee mu ge, yee wa yee koo jaari. Lee koo le shiin yi wa da da jaari bε. ⁵ Kafɔɔ w'a koo sheε yi na, kònho yi zɔɔɔ pu da jini Kile wo taanɛεεε ki na. Loxulo le li bye Kirisa ni ge, lee di bye yi ni!

Yi bæeri ya yaa na kapyenεε pyi

⁶ Ayiwa wù cebooloo, w'à da pe jomɔ pe jo waha yi mu Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na. Kalaa we wèe ya kan yi mu ge, n'a daa fεε piimu pu jε pu ya jaari na sahanjɔ ni wee ni wε, fo na kapyenεε she na diin na jaari na yeree ge, yi laraga kòn pee na. ⁷ Yee ya yaa na jaari jaarigana lemu na, y'i saha ni wèe wo jaarigana li ni ge, yeeyε pyaa wa lee cε. Bani tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ta wùye yaha lapyebaalaa, na diin na jaari na yeree wε. ⁸ Wèe bi ta na li sipya wa shishiin mu ma ni wε. Ga wèe bi kanhama soro, na kapyenεε pyi caɔa ni piige, kònho wù ganha bu da bye tuguro wa shishiin jɔɔɔ ni yi ni wε. ⁹ Li wa nago kanna li ya saha wèe p'a li yee jɔɔɔ ni-i dε! Ga wèe ya lee pye na she yee na, kònho yi bε di da se lee koo li ni. ¹⁰ Tuun wemu ni wèe di bye yee yiri ge, wèe bi ma yi yu na wari yee mu jo: «Sipya wemu bu kapyenεε she, weefɔɔ ya yaa w'a li bε wε.»

¹¹ Lee bæeri funɔɔ ni wèe ya logo na sipyii pii pu wa wà yee ni, pee ya kapyenεε she, na diin na jaari na yeree, na puyε leni sipyii piitiilee wo keree ni. ¹² Ayiwa, w'à li shaa pee sipyii pu mu xuuni wù Kafɔɔ Yesu Kirisa mεge na, jo pu la le puyε ni, p'i jaha tii ni pu kapyenεε ni, puyε pyaa di yere ni pu jɔshaga ni.

¹³ Na cebooloo, le bæeri funɔɔ ni. yee kunni ganha bu ganha kasaanɔa bye tãan wε. ¹⁴ Wèe ya jomɔ pemu jo yi mu we sεmε we ni ge, sipyaa sipya w'a pee jomɔ pu she ge, y'a wufɔɔ kasεri; y'i laha wufɔɔ na kònho wuyε pyaa k'i zhiige. ¹⁵ Lee bε na, yi ganha bu wufɔɔ pye yi pen wε dε, ga yi wufɔɔ yeri ceboro yerεmε ni.

Duba ni kurogo fɔ

¹⁶ Wù Kafɔɔ, jɔɔɔ fɔɔ wuyε pyaa k'a jɔɔɔ kaan yi mu tuun bæeri ni, kangana bæeri na! Kafɔɔ wu pye ni yi bæeri ni! ¹⁷ Nε Pɔli ye pyaa k'a le fɔ mujuu le ka na keye yi na. Nε wo fε pu wa pere na wo sεmεε pu bæeri na. Nε wo kama pe pu wa pe.

¹⁸ Wù Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi bæeri mu.

1 Timote

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun wu kalaapire Timote mu. Timote to wu bye Gireki (Kapyegeee 16:2). Wu nu jɛ Yawutu, wu mɛgɛ di jɛ Inisi, wu nule mɛgɛ di jɛ Loyisi (2 Timote 1:5). Wu ni Pɔli ya pinne Kile Jomɔ yere li wo naragaa nijɛhɛɛ pye. Wu kulo mɛgɛ ki jɛ Lisitiri na foro Likawuni fiige ki ni. Kee nijaa wogo jɛ Turuki fiige ki nijɛ ni (Kapyegeee 16:1-3). Pɔli ya pa wu yaha kari Kile Jomɔ yere na Tesaloniki ni Korente ni.

We sɛmɛ we kakana juɔ

Ali na li ta bɛ Timote jɛ Kile wo kapyebyii pii wo nɔhɔcɛɛɛ, Pɔli ya lowaa le wu ni labye wu kabaɲa na, w'a bi wemu kaa le Timote keɲɛ ni Efese kulo li ni ge (1 Timote 1:3). A w'i egilizi wu gbegelegazaana ni karamɔgɔ-kafinejuu pu wo juɔ cɪri cɪri wo kalaa kan wu mu.

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, a Pɔli di yee bɛ le sɛmɛ wu ni Timote mu (1 Timote 3:14,15).

Sɛmɛ wu kafila juɔbɔyɔ

1 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu pye na wu kaseɛge yaha wuyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, wee Pɔli di bye wu mu jaha sheshɛɛɛ.

1 Timote 2 N'a daa fɛɛ bu puyɛ pinne egilizi ni tuun wekɛ ni, lemu p'a yaa na pye ge.

1 Timote 3 Egilizi wu nahagbaa fɛɛ ni wu kapyebyii ni pu labye keree.

1 Timote 4 Pɔli ya samɔhɔɔ le Timote ni na wu pye jaha sheshɛɛɛ nizaara pusamaa mu.

1 Timote 5–6 Pɔli ya Timote kalaa, na wu yeri nɔhɔlɛɛ ni naxhugoshaa ni buloo ni sipyii piitiilee wo keree shizhaa na.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, Yesu Kirisa tudunmɔ, na saha ni wu Shɔɔvɔɔ Kile wo jidaan, ni wu tadaɲa Yesu Kirisa wo jidaan ni; nɛ w'a we sɛmɛ we yaa. ² Na wu tun mu Timote mu, mu wemu w'a pye nɛ ja yɛ pyaa pyaa n'a daa wu funɲɔ ni ge.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da juɔɲɔ jaari ma na, p'i jaɲiɲɛ kan ma mu.*

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Ayiwa, nɛ nigariwo Masedɔni fiige ki ni, ba n'a yi jo waha ma mu wɛ, nɛ la ki jɛ m'a diin Efese kulo li ni. Bani sipyii pii pu jɛ wà piimu ya kalaa watii kaan sipyii pu mu ge, yi jo m'a yi waha pu mu xuuni na pu kee kalaa tuugo ke jɔ yaha. ⁴ Na pu ganha bu da puyɛ yaha da taashiine li wo kafilalɛ yu, p'i da puyɛ kilee shenlɛɛ wo tɛhɛnɛ baa cebootiritɔɔngɔ wo sipyii mɛyɛ na wɛ. Nakaara yɛ nigin pee jomɔ pe ya yirige. Pu jɛ Kile jidaan wɛ, p'i ya se ni n'a daa wu bɛ ni jaha na wɛ. ⁵ Pe yeri yeri jomɔ pe kaɲuɲɔ ki wa, kɔnhɔ taanɲɛɛge di já ta pii sipyii pii ni. Kee taanɲɛɛge ke, zɔfɛfɛɛɛ ni kee ya fɔro, ni fungɔnsaɲa, ni n'a daa can can wo. ⁶ Pii wa lee koo le ja, na li yaha wà, na diin na juɔɲɔ baa kafila yɛ yu, na puyɛ piinɲɛ. ⁷ Pu funɲɔ ki jɛ mɛ p'i puyɛ pye saliya karamɔgɔlɔɔ. Ga, li can koo ni, ye pu wa yu, na sipyii pu kalaa keree kiimu ni fo na daa puyɛ na ge, puyɛ pyaa kii ya lee la shishiin kɔri cɛ wɛ.

⁸ Saliya wu kunni ya jɔ, w'à lee cɛ; ga fo wu ba wu koro jaari li jaarigana na dɛ. ⁹ Wɛɛ ya li cɛ na jo saliya wa shishiin ya tɛɲɛ sipyitiimɛɛ kaa na wɛ. Sipyikuuyo kaa na w'a tɛɲɛ, ni n'a she fɛɛ, ni piimu pu jɛ pu ya fyagi Kile na-ɛ ge, ni jurumupyii, ni Kile jɔmɛɛ cɔbaalaa, ni pii p'a Kile mɛgɛ kyɛɛgi ge, ni piimu p'a pu tii ni pu nii gbuu ge, ni sipyigbuu

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

pusamaa, ¹⁰ ni dɔdɔ, ni namaa piimu ya puyɛ sinnɛɛ ge, ni piimu p'a sipyii conɪ na bɛrɛɛ ge, ni kafinejuu, ni piimu p'a gari Kile na kafineyɛ juŋɔ tʌan ge, ni kaa lemu bɛeri li jɛ li ya saha ni kalaa can can wo wu ni-i ge. ¹¹ Kile Jozaama pemu kaa l'a le nɛ kenɛ ni ge, pee ni wee kalaa w'a foro. Masɔŋɔ fɔɔ Kile wo nɔɔrɔ wu kaa pee Jozaama p'a yu.

Pɔli ya baraga taha Kile na wu cemɛ pu wuu na

¹² N'a baraga taha wu Kafɔɔ Yesu Kirisa na. Wee w'a fanha kan nɛ mu nɛ na we labye we pyi. W'a dʌ nɛ na, na nɛ lɔ na pye we labye we pyevɔɔ. ¹³ Nɛ wemu wu bi Yesu mege kyɛɛgi ge, nɛ wemu wu bi n'a daa fɛɛ pu jaani ge, nɛ wemu wu bi Yesu fanri ge, ga lee bɛ na Kile ya juŋɔ jaari nɛ na. Bani nɛ bi kii bɛeri pyi ki cɛbaara ni n'a daa baara funŋɔ ni. ¹⁴ A Kafɔɔ di niime nigbɔ tirige nɛ na. N'a daa, ni taanɛɛge kemu k'a daa Yesu Kirisa wo kariɛɛge ki ni ge, w'a yee kan nɛ mu. ¹⁵ Can jomɔ pu jɛ pe, sipyii bɛeri ya yaa pu sɔɔ pemu na ge: Yesu Kirisa ya pa koŋɔ puga ni, wu ba jurumupyii juŋɔ wolo. Nɛ Pɔli w'a pye jurumupyii pu bɛeri niguumɔ. ¹⁶ Ga lemu kaa na Kile ya juŋɔ jaari nɛ na ge, lee li wa mɛ. Nɛ wemu w'a pye jurumupyii pu bɛeri niguumɔ ge, Yesu Kirisa funŋɔ k'a pye wu wo loxulo li bɛeri di jɛ nɛ ni, kɔnhɔ cabaya na, piimu na ba dʌ wu na, p'i jii sicuumɔ ta ge, nɛ bye pee mu jaha sheshɛrɛ. ¹⁷ Tuun bɛeri wo Saangbɔ we, wu da ga xhu wɛ, wa di ya wu jaa wɛ. Wee yɛ nigin pe wu jɛ Kile. Pɛɛɛ ni masɔŋɔ k'a deri wu na gbee! Amiina.

¹⁸ Ayiwa, na ja Timote, tuduro te n'a da jo ma mu nime ge, tee ti wa mɛ: Sipyii p'a jomɔ pemu ta na yiri Kile yiri, na pu jo wɛɛ mu we wu tuun wu ni mu shizhaa na ge, pee jomɔ pe pye ma tadaŋa, m'a mayɛ pɔ labye wu na, ma da yogo yu n'a daa wu kaa na. ¹⁹ La le mayɛ ni m'a n'a daa wu co xuuni ni fungɔnsaanja ni. Pii ya kee fungɔnsaanja ke she, a pee wo n'a daa w'i gyɛɛgi ba lɔhɔ kɔrɔ ma gyɛɛgi mɛ lɔhɔ ni wɛ. ²⁰ Namaa shuun wa jɛ wʌ na Imenɛ ni Alekisandire. Pee namaa shuun wu bɛ ya pye pee sipyii p'a. Lee wuu na nɛ pee jɔ yaha Shitaanni mu wu pu kanha xuuni, kɔnhɔ p'i li cɛ na Kile mekyɛɛgenɛ ya jɔ wɛ.

2

Kile jɛrigana

¹ Ayiwa kaa nigin wemu nɛ fɛnhɛ na zhaa ge, lee li wa mɛ jo y'a Kile jɛri sipyii pu bɛeri mu: Y'a jɛrɛɛge nigbɔhɔ pyi; y'i da Kile jɛeri kɔnhɔ w'i niime tirige sipyii pu na; y'i da baraga teri wu na pu wuu na. ² Y'a Kile jɛeri saannaa pu mu, ni sipyii piimu bɛeri tɔɔgɔ ki jɛ fanha keree ki ni ge, kɔnhɔ wu jʌ japiŋɛ ta, wu jaha di jɛɛ, wu da Kile peɛ, wu da wu koo li jaari jaarigazaana na sipyii pu jaha tʌan. ³ Lee li wa jɔ, lee shiin li wa dan bɛ wu Shɔvɔɔ Kile ni. ⁴ Bani wu funŋɔ ki wa sipyii pu bɛeri di shɔ, p'i can wu cɛ. ⁵ Bani Kile nigin pe yɛ wu jɛ; susurodegemɛ nigin pe yɛ bɛ di jɛ Kile ni sipyii pu tɛ ni. Wee jɛ Yesu Kirisa, wee wemu w'a pye Adama pya ge. ⁶ W'a wuyɛ kan saraga na pye sipyii pu bɛeri wo jurumu saraa. Kile bi tuun wemu wii ge, ba wee ya pa nɔ wɛ, a wu lee pye na she, na wu funŋɔ ki jɛ sipyii pu bɛeri di juwuuro ta. ⁷ Lee wuu na, Kile ya nɛ pye yɛrɛ pyevɔɔ ni tudunmɔ. Shi wemu jɛ Yawutuu-i ge, Kile w'a nɛ tun na nɛ wu wee shi wu kalaa n'a daa wu wo koo li ni, di Kile wo can wu she pu na. Can nɛ yu mɛ yi mu dɛ; kafineyɛ bɛ wɛ!

Cɛɛ ya yaa na jaari Kile koo li ni jaarigana lemu na ge

⁸ Ayiwa, nɛ funŋɔ ki wa namaa p'a Kile jɛeri xuu bɛeri ni, ma pu keye yirige fugba we ni ni fungɔnsaanja ni. Lee ganha ba byi na taha loyire na, kelee ni nakaara ni wɛ.

⁹ Nɛ funŋɔ ki wa cɛɛ pu bɛ di da pu wo fʌya yi leni yi legazaana na. Fʌya yemu y'a da pu nɔhɔ tɔ ge, p'a yee leni. Pu ganha bu da da pu juyɔ puu pɔganjaa kii shi tuuyo na wɛ. Pu ganha bu da pu pushaga yalere pye sannɪ, kelee pɛrɛwa kuun wɛ, p'i ganha ba fe warɪɲɛhɛmɛ fʌya feni wɛ. ¹⁰ Ga pu pushaga yalere ya yaa ti pye na kasaŋjaa pyi. Cɛɛ bɛeri w'a jo wu da Kile peɛ ge, lee w'a yaa na byi. ¹¹ Lee kadugo na, cɛɛ p'a yaa na cari cari puyɛ na kalaa wu kanduun ni, na puyɛ tirige, na niwegee shan. ¹² Nɛ funŋɔ wa nago cɛɛ p'a kalaa kaan namaa mu n'a daa fɛɛ pu tapinnege ni wɛ, kelee na puyɛ yaha namaa juŋɔfɛɛ wɛ. P'a yaa na cari cari puyɛ na, na niwegee shan. ¹³ Bani Adama Kile ya fɛnhɛ yʌa jaha na, na na Awa yʌa taha wʌ. ¹⁴ Shitaanni di ya fɛnhɛ Adama faanna di wu piinɲɛ

wε. Awa w'a faanna ta na wee piinḡe, a lee di ba ni n̄m̄εεyahana ni. ¹⁵ Ga Kile na ba c̄eε juḡo wolo pu sege ki funḡo ni.* Kile na ba pu juḡo wolo ni p'a s̄o na gori yaha n'a daa we, ni taanḡεεge ki ni, na puyε co, na puyε pye fεεfεε na yaha Kile mu.

3

N'a daa fεε pu wo nahagbaa fεε naarigana

¹ Ayiwa, p'a jo na: «Wa bu da wu funḡo na ḡε wu wuyε kan, w'i bye n'a daa fεε pu wo nahagbaa f̄o, labye nizaama feni wuf̄o ḡii ya foro.» Can wu ḡε wii! ² Lee wuu na n'a daa fεε nahagbaa f̄o ya yaa na pye sipya wemu w'a tii ge, jaagi baa f̄o, cee nigin cepoo, w'i j̄a wuyε na, w'i t̄ehene yaha wuyε na keree b̄eri ni. W'i bye torogazaana f̄o, wu da nabuun tirige wu puga. W'i da w'a kalaa kangana ḡaha cε. ³ Wu ya yaa na pye yagbagba, kelee kafugo f̄o wε. W'a yaa na pye ḡubenḡe f̄o, wu ganha da bye yok̄on, kelee wari lakuḡo f̄o wε. ⁴ W'a yaa w'a jani wu kp̄oḡn na, wuyε pyaa nagoo di da wu n̄m̄eh̄εe con̄i, pu da baraga t̄eri wu na. ⁵ Lee bε wε, sipya wemu ya j̄a wu puga na wε, dii weef̄o di da j̄a n'a daa fεε mara maragazaana na wε? ⁶ Wu ya yaa na pye n'a daa f̄o nivom̄o wε, lee bε wε tabaara na j̄a j̄e wu ni, lee funḡo ni kiiri na do wu juḡo ni ba w'a to Shitaanni juḡo ni wε. ⁷ Piimu ḡε Kiric̄een wε, pee bε ya yaa na wuf̄o mesaḡa yu, k̄onh̄o pu ganha ba z̄juuro ni fanhara t̄eri wu na, wu ḡeh̄e wu ba jo Shitaanni wo tifuugo ki na wε.

Piimu p'a nahagbaa fεε pu t̄eri labye wu na ge

⁸ Ayiwa, piimu p'a n'a daa fεε pu wo nahagbaa fεε pu t̄eri ge, pee bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha ba kafila shuun yu wε. Pu ya yaa na pu fanha ḡeh̄e yagbaya ȳiri wε, p'i ya yaa na naafuu shaa tifirebaara ni wε. ⁹ Kile ya can wemu jo pu mu ge, p'a yaa na d̄a wee na, na gori yaha wu na ni funḡonfige ni. ¹⁰ P'a yaa na f̄enh̄e pu taanna taanna wii xuuni jaagi xuu wa bye w'i ya ta pu na wε, wee tuun wu ni p'i na pu le labye wu ni. ¹¹ Pu bu da c̄eε, pu bε ya yaa na pye see sipyii. Pu ganha bu bye c̄eε piimu ya sipyii m̄eyε kyεεgi wε. P'i t̄ehene yaha puyε na keree b̄eri ni. P'i bye n̄m̄eh̄εe fεε keree b̄eri ni. ¹² Namaa piimu p'a nahagbaa fεε pu t̄eri ge, pee bε ya yaa pu pye c̄eε nigin nigin cepee. P'i da pu na pu nagoo biini xuuni, na pu kp̄onh̄o sipyii b̄eri co cogazaana na. ¹³ Piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee na ba baraga ta, na lowaa ta n'a daa wu ni Yesu Kirisa wo kariḡεεge ki ni.

Kile koo li ḡm̄oh̄o t'a foro kp̄εḡge na

¹⁴ Ayiwa Timote, nε kunni wa we s̄em̄e we tunni ma mu. Ga nε ḡiin jo nε bε wa da m̄o di she ma ȳiri wε. ¹⁵ Lee bε na, nε we tunni ma mu k̄onh̄o di ba d̄er̄εε m̄o di ya she wε, m'a yaa m'a lemu pyi Kile wo kp̄oḡn li sipyii pu t̄e ni ge, m'a lee cε. Kile wemu wu wa ḡii na ge, wee wo n'a daa fεε pu ḡε lee kp̄oḡn li wo sipyii. Pee pu ḡε n'a daa wu wo can wu tidinḡe, ni wu juziginḡe. ¹⁶ Nakaara baa, w̄eε wo Kile koo li ḡm̄oh̄o t'a sii tii pele.

W'a pye ba sipiyawyii ḡε wε.

Fεfεr̄ε Munaa ya li she na w'a tii,
a m̄elekeε bε di wu ḡa.

Wu keree ki Jozaama ya jo
shi wu ninḡe ni koḡo ke kabaya ye b̄eri na,
a sipyii pii di d̄a wu na.

A Kile di wu yirige durogo,
na she wu le n̄ōo ni fugba we ni.

4

Karam̄oḡo-kafinejuu pu wo keree

* ^{2:15} Kariḡεεge N̄m̄εε Nil̄εε l'a yi yu na dahala na Ja wa na ba se c̄eε wo sege ki funḡo ni wemu na ba bye koḡo Sh̄on̄o ge.

¹ Ayiwa, Kile Munaa l'a yi yu na fiinje wu mu na konjo taaxoo ni, pii na ba n'a daa wu koo li yaha, na daha nafaanra fee pii feni. Pee wo kalaa we di je Shitaanni wo. ² Karamogo-kafinejuu, shuun shuun jovee p'a, kakuuyo y'a piimu wo zoloo ji fo na pu wo ba na tasogonjo je-ε ge, pee pu da ba pu faanna, na pu piinje. ³ Pee sipyii pii ya n'a daa fee pu kalaa na li ya no sipyii p'a puyε lejeε we. Na yaliye ya be sheε na yee be ya yaa p'a yi li we. Na ta Kile d'a yanmuyo beeri yaa, piimu pu je nomehεε fee, pu d'a can wu be ce ge, pee ba da yi li, pee di baraga taha wu na. ⁴ Yaaga beeri Kile ya yaa ge, yi beeri y'a no. Wee ya yaa na yalige ka shishiin tuugo shege we. Li tehene li je wu ba da ki li, wu baraga taha Kile na. ⁵ Bani yaaga beeri weε da lii ge, Kile ma kee pye feeεε wu jomε pe ni weε wo Kile-jeεge ki baraga ni.

Kirisa wo kapyebye nizaama

⁶ Ayiwa Timote, ma bu ja kii keree kii she cebooloo n'a daa fee pu na, ma na ba bye Yesu Kirisa wo kapyebye nizaama. Ma na ba li she lee funjo ni na m'a kalaa xuuni n'a daa wu jomε pu ni. Kalaa can can wo wemu wo koo m'a jaari ge, na m'a kalaa lee koo li be ni xuuni. ⁷ Ayiwa, kafilale wemu wu je wu ya foro Kile ni-i ge, ni jujo baa jomε pe, ma ba yee nuri we. Ga ta maye taanni Kile jii fyaara ni, m'a dee lee na. ⁸ Na ma ceepuuro taanni yatenwaya ni, lee wo kapoo wa keree kii ni. Ga na maye taanni Kile jii fyaara ni lee ya keree beeri joji. L'a weε nijaa joji ke konjo ke na, na weε jiga be joji. ⁹ Jomε pe n'a yu yee mu ge, p'a sii tii fiinje, sipyii beeri ya yaa na soo pu na. ¹⁰ Ayiwa, lee wuu na weε ya kapyenjeε pyi, na yogo tunni, bani Kile jii wo wu je weε tadaja. Wee w'a pa Adama nagoo pu beeri sho, piimu kunni p'a da wu na ge.

¹¹ Ta kii keree kii yu m'a wari pu mu, ma da pu kalaa ki ni. ¹² Ma ganha da wa shishiin yaha wu ma fanha na ma je nohocene we. Ga ma jogana li yaha l'i bye n'a daa fee pu mu jaha sheshεε, ni ma jaarigana li ni, ni ma taanjeεge ki ni, ni ma n'a daa wu ni, m'a funjo fiinje, konho n'a daa fee pu da ma taanni. ¹³ La le maye ni ma da Kile Kafila wu kalaa sipyii pu mu, ma da pu yeri, ma da pu kalaa yani di ba she wa ge. ¹⁴ Kile ya loolodaa lemu kan ma mu m'a wu labye wu pyi ge, ma ganha bu lee yaha kadugo yiri we. Kile w'a lee loolodaa li kan mu mu. N'a daa fee pii na w'a yee jaha she p'a pa jo mu mu. Wee tuun wuyε pyaa ni, egilizi nahagbaa fee p'a pu keye taha mu na, na Kile jeeri mu mu. ¹⁵ La le maye ni ma da wee labye we beeri pyi m'a joji, m'a maye kan wu mu xuuni; konho pu beeri di li ja na m'a se jaha na Kile labye wu ni. ¹⁶ Hakili yaha ma jaarigana li na, m'a hakili yaha ma kalaa pyegana li be na! La le maye ni m'a kii kapyenjeε kii co ni keye shuun ni! Lee bu bye, ma na ba maye jujo wolo, piimu be pu wa ma jomε pu nuri ge, ni pee be.

5

Timote ya yaa na lemu pyi n'a daa fee pu beeri mu ge

¹ Ma ganha bu da kafilawa jo ni egilizi nohole wa shishiin ni we, ga wu yeri ni loxulo ni ba ma to je we. Ma da leveε pu be yeri lee yerigana li na ba ma cebooloo je we. ² Ma da celee pu yeri ba ma nii je we, ma da cepiire ti yeri ni tiime ni ba ma ceboroshaa je we.

Naxhugoshaa teεgana

³ Cee piimu wo namaa ya xu, sipya wa shishiin di je pu shizhaa na-ε ge, m'a kasεεge yaha pee na. ⁴ Ga nagoo bu da naxhugoshε wemu mu, kelee nabiyε, tee nohapiire t'a yaa na fenhe na Kile jii fyaara taanni, p'i pu sefee pu tege. Pu sefee p'a lemu pye pu mu ge, p'i da lee foo toni pu mu. Lee l'a dan Kile ni. ⁵ Naxhugoshaa piimu pu je tegevoo ya sii pu na can na-ε ge, pee ma Kile pye pu tadaja, na wu jeeri cana ni piige, konho wu pu tege. ⁶ Ga naxhugoshaa piimu p'a puyε yaha ke konjo ke wo nidaan keree ye na ge, pee ya xu na xo, ali na pu yaha pu na je be jii na. ⁷ Ayiwa, ta sipyii pu kalaa kii keree kii ni, konho pee cee pu da lee koo li jaari, jaagi xuu wa ganha bu ba da pu na we. ⁸ Sipya wemu bu bye wu ya kasεεge yaha wu puga sheen na we, pu da jo wu kroon sheen susu na we, weefoo ya foro n'a daa wu ni feeεε, ali wemu be je Kiricen we, wee be ya poro weefoo na.

⁹ Naxhugoshaa piimu p'a yee kelee gbaara ta, p'i ya ta gbaya yatii je nige we, fo na puye yaha ná nigin na ge, pee wo meye y'a da já ga, kónhò n'a daa fee pu da pee teri. ¹⁰ P'a yaa pu ta be sipyii beeri ya pu ce pu kapyegge nizaanaa funño ni. P'a yaa pu ta na pu nagoo biini na nõgi. P'a yaa pu ta pu bi nabuun tirige pu piyeye, na pu kemee xuuni. N'a daa fee piimu pu bi se pu yiri ge, p'i da pu na bi pee tɔyɔ jii,* na kanhama fee teri, na kasaanaa tuuyo beeri pyi. ¹¹ Naxhugoshaa piimu pu je pu sanha le-ε ge, ma ganha bu pee meye ka we. Bani na saha ni ke konjo ke la keree ni, pu funyo y'a ma bye gbajiire na, kee la k'a ma fanha tɔ Kirisa wo kapyegge ki na pee mu. ¹² Lee funño ni, p'a kiiri shan puye nõnõ ni; bani p'a bi nõmme lemu lo na pee na da kapyegge pyi Kirisa ye nigin mu ge, p'a lee kyeggi. ¹³ Lee bu bye p'a kapyegge she, na diin na jaari piyeye yi te ni. Pu da daa lee ye na we, p'a diin na kafilaneheme yu, na pu nõyɔ leni sipyii keree ni. Yemu je nijoyo we, p'a ganha na yee beeri yu. ¹⁴ Lee wuu na naxhugoshaa piimu pu je pu sanha le-ε ge, ne funño wa p'i guri gbaya ya je sanha, p'i nagoo ta, p'i pu puga sheen co xuuni; kónhò wù pen wu ganha bu da kaa la shishiin ta wù na wu wù jaagi we. ¹⁵ Bani pee cèe pii ya n'a daa wu yaha na xɔ, na daha Shitaanni feni. ¹⁶ Naxhugoshaa pii bu da n'a daa fɔɔ wa kaban, weefɔɔ wu pee tɛge; tee tuguro ti ya yaa pu tee taha n'a daa fee pu na we, kónhò naxhugoshaa piimu pu je wà tɛgeɔɔ baa ge, n'a daa fee p'i já yere ni pee ni.

Y'a baraga teri n'a daa fee jahagbaa fee pu na

¹⁷ Egilizi jahagbaa fee piimu p'a pu wo labye wu pyi wu pyegana na ge, pee ya yaa ni pɛɛɛ tɛhɛ shuun ni. Piimu susu p'a kanhama pu xu na yere li pyi, na sipyii pu be kalaa ge, pere. ¹⁸ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Ma bu nõ yaha wu shinma tanhana tanhana wu pya di foro, ma ganha bu wu nõ pɔ we.»* L'a ka be sanha na: «Kapyeye ya yaa ni wu saraa ni.»* ¹⁹ Wa bu egilizi jahagbaa fɔɔ wa jaagi kaa la na, ma bu sɔɔ wee jaagi wu na we, fo sipyii shuun kelee taanri be bu she da li seeri. ²⁰ Piimu p'a kori yaha jurumu na na byi ge, ta pee wo nahama pu yu pu na sipyii pu beeri ni je ni, kónhò pusamaa ba kee jaa, pu da fyagi kee shi bye na.

Pɔli wo yeri yeri jomɔ

²¹ N'a da yi jo waha ma mu, Kile ni Yesu Kirisa wuu na, ni w'a melekɛɛ piimu jaha bulo ge, jo ma la le maye ni, ma da kii nõmehɛɛ kii beeri koo jaari; ma ganha bu wa pɔrɔnɔ wa na we, ma ganha bu wa wolo wa ni kii keree kii funño ni we. ²² Ma ganha bu keye gburogi daha sipya wa shishiin na, m'a duba pye wu mu m'a egilizi wu kapyegge le wu keje ni we. Ma ganha bu binne ni wa ni wu jurumu na we. M'a ma fungɔngɔ ki yaha ki nivige di bye.

²³ Ma ganha ba lohɔ ye gbuu we. M'a yaa m'a duven dɔni gbuu ma layara ti wuu na, ni yama tɔntɔngɔ kisaanaa be wuu na.

²⁴ Ayiwa, pii wo jurumu wa jaa kpeenge na na fiinne, na ta w'à li ce xɔ, na kiiri na ba gɔn pu na; ga pii di wa wà pee wo wu da ga já je ni kurogo be we. ²⁵ Mu pii wo kapyegge nizaanaa kii be wa jaa kpeenge na na fiinne. Ali kiimu be ki je ki kaa ya jeni tɔvuyo na-ε ge, ki be ya já kori yaha nməhɔrɔ ni we.

6

Buloo ya yaa na baraga teri pu kafɛɛ na

¹ N'a daa fee piimu pu je buloo ge, pu beeri ya yaa na kasɛɛge ta pu kafɛɛ na, na baraga teri pu na xuuni, kónhò sipyii pu ganha bu da da Kile mege kyeggi, p'i da wù wo kalaa wu fanri we. ² Piimu wo kafɛɛ pu je n'a daa fee ge, pee be ganha ba pu kafɛɛ pu cɛɛɛɛ na bani pu beeri ya pye cebooloo we dɛ! Ga p'a yaa p'a kapyegge pyi pu mu ni pu fanha beeri ni, bani piimu mu p'a kapyegge ki pyi ge, n'a daa fee pu je pii, pu be pu je Kile wo taanɛɛge ki ni.

* 5:10 Tɔyɔ jii: Yawutuu mu, ma bu jo m'a nabun wemu nõnõ círi ni fundanga ni, m'a baraga be taha wu na, m'a wu tɔyɔ je. * 5:18 Dutɛɛnɔmɛ 25:4 * 5:18 Luka 10:7

*Karam*ogɔ-kafinejuu ni naafuu can can wo we

M'a yaa m'a sipyii pu kalaa lemu ni, ma da li yu m'a wari pu mu ge, lee li wa me. ³ Sipya watii ba sipyii pu kalaa kalaa watii ni wemu ni wu Kafɔo Yesu Kirisa wo fefere jomɔ pu je nigin we, kelee wemu ni Kile koo li je nigin we ge, ⁴ tabaara fɔo wu je weefɔo. Wu ya yafiin be ce we. W'a jeri juɔɔ baa nakaara fɔo. W'a ganha na yoyo kɔɔn juɔɔ baa jomɔ ye wuu na. Kee keree kii k'a ma ni jepenwaa ni, ni yoyo, ni shehe, ni fungonkuuyo, ni nakaara nixhoganhara. ⁵ We wa shishiin hakili je wuye mu pii sipyii pii ni we. Pu ya can ce nige we. N'a daa wu koo l'a jeri pee mu naafuu sha koro.

⁶ Uun, Kile jii fyaara ti kunni je ni kuduungbo ni sipya mu, wemu wo keje yataya y'a wu tinni ge. ⁷ Bani we wa shishiin ya pa ni yaaga ni ke koɔɔ puga ke ni we, wu niguriwuu di wa da guri ni yaaga ni we. ⁸ Lee wuu na, wu bu ja na wu nolige, ni wu faleye taa na xo, lee ya yaa li wu yaa. ⁹ Ga piimu p'a gilee naafuu fere feni ge; puye pyaa wo lakuuɔɔ ni juɔɔ baa jidaan, yee yi ma bye tifuugo na pu co, na boogɔ shan pu juɔɔ ni, na pu kyegi fefere. ¹⁰ Bani wari la ki je kakuuyo tuuyo ye beeri wo niye. Wari lakuuɔɔ ya je pii ni, a p'i biin, na n'a daa wu koo yaha, na kanhama nigbo shan puye juɔɔ ni.

*P*ali ya yeri yeri jomɔ pemu kan Timote ye pyaa mu ge

¹¹ Ga mu Timote wemu wu wa Kile wo kapyeyii pu ni ge, mu wu laraga kon kii keree kii beeri na. La le maye ni m'a gori yaha tiime ni, ni Kile jii fyaara, ni n'a daa, ni taanrege, ni loxulo, ni jubenje. ¹² Yogo ke m'a dunni n'a daa wu funɔɔ ni ge, la le m'a se ta. Jii sicuumɔ pe pu je pu ya xhuu-i ge, m'a pee ta. Lee wuu na Kile ya ma yiri. Wee kafilasaama we ma be ya jo na ma wo n'a daa wu she. Lee ya pye sipyii nijeheme jii na. ¹³ Ayiwa, Kile wemu w'a yanmuyɔ yi beeri munahaa le ge, wee wa wu seri ni Yesu Kirisa wemu w'a jo gbafenere Ponsi Pilate jii na, na can jo wu mu ge. N'a da yi jo waha ma mu ¹⁴ jo kapyegge kiimu kaa l'a le ma keje ni ge, la le fe ganha bu da ma na we, jaagi xuu be ganha bu da ma na we, fo na she no wu Kafɔo Yesu Kirisa cabaɔa ki na. ¹⁵ Wu paduun ga ba no, Kile ye pyaa k'a da wu yaha ba. Saannaa pu beeri wo Saan wu je wii, ni kafe pu beeri wo Kafɔo. Wee wu je Kile nigin pe we, na je fanhaya yi beeri fɔo ni masoɔɔ fɔo wu ye pe. ¹⁶ Wee ye nigin pe wu je wu da ga xhu we. Xuu wemu ni w'a tiin ge, wee xuu wu wo kprenge ki bele funɔɔ ni, sipya wa shishiin da ga ja gbara wu na we. Sipya wa shishiin jii sanha daha na wu na we, sipiyawyii la shishiin jii di wa da ja daha be wu na we. Masoɔɔ ni sefere ti je wu wuuro tene baa fo gbee. Amiina.

N'a daa fee naafuu fee wo nibyii

¹⁷ Ayiwa, ke koɔɔ ke wo naafuu wu wa sipyii piimu mu ge, yi jo waha pu mu na pu ganha ba jɔsanga pyi we. Na pu ganha bu wee naafuu wu pye pu tadaɔa we, bani wee ya xhuu; ga pu Kile pye pu tadaɔa. Wee w'a yanmuyɔ yi beeri kaan we mu na jeheni, konho wu ja fundanga ta. ¹⁸ Yi jo pu mu na p'a kasaɔa pyi, na pu pu kapyegge nizaɔa yaha k'i jehi; p'i keje mugi pu yataya na, pu da pu keje yanmuyɔ ya kaan sipyii pu mu. ¹⁹ Pu ba lee pyi, pu na ba naafuu nigbo ta puye jaha na jiga na, naafuu wemu w'a no w'i ya gyegi be-e ge. Lee funɔɔ ni pu da ba jii sicuumɔ can can wo ta.

*P*ali kurogo jomɔ

²⁰ Timote, kaa lemu l'a le ma keje ni ge, lee mara no. Maye taha ke koɔɔ ke wo juɔɔ baa jomɔ pe na, ni kafineye laje nakaara jomɔ pu na. ²¹ Sipyii pii p'a yu na pee ya wee laje wu ta. Pee ya piin na foro n'a daa wu koo li ni.

Ayiwa, Kile wu niime kan yi mu.

2 Timote

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ shuun wo wemu tun Timote mu ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Kaso ni Pɔli bi bye Oromɛ kugbɔɔ ni na we sɛmɛ we ka na tun Timote mu (2 Timote 1:8,16-17; 2:9).

Wu funɔɔ ki bye wu Timote luu waha Kile wo labye wu fɛni, bani w'a bi li cɛ na wee Pɔli xuduun w'a nɔ xɔ (2 Timote 4:6).

We sɛmɛ we kakana juɔɔ

Shɔgana lemu na Kile ya pee shɔ ge, Pɔli ya Timote funɔɔ to lee keree na (2 Timote 1:9).

Na Timote wu pye sɔrɔsi nijemɛ wu wu funɔɔ yaha nidogo na Kile na wu paha co bani Kile w'a wu yiri. Na wu pye Kafɔɔ wo bulo. Na wu ganha bu bye yokɔn wɛ, ga na wu da sipyii kalaa can wu ni (2 Timote 2:24-26).

Pɔli ya Timote sɔnmi ke koɔɔ ke taaxɔɔ li keree shizhaa na (2 Timote 3:1-9). W'a wu fiin sama jo na waha Timote mu, wee wemu kaa l'a bi dan wu ni ba wuyɛ pyaa ja jɛ-ɛ ge.

Sɛmɛ wu kafila juɔɔɔɔ

2 Timote 1 Pɔli ya Timote shaari, na wu funɔɔ tirige wu labye wu na.

2 Timote 2 **Na Timote wu la le Kile** wo labye wu ni, wu bye sɔrɔsi nijemɛ ni kalaapire nijɛɛ.

2 Timote 3:1-9 Pɔli ya wu sɔnmi Kile koo li yahavɛɛ pu keree na.

2 Timote 3:10—4:8 Pɔli ya keree kii jo waha Timote mu.

2 Timote 4:9-22 Pɔli fɔ mujuu.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli, nɛ jɛ Yesu Kirisa wo tudunmɔ na bɛ ni Kile jidaan ni. Kile ya jɔi sicuumɔ pemu wo jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu, p'i daa Yesu Kirisa wo karijɛɛɛ ki funɔɔ ni ge, w'a nɛ tun na nɛ w'a pee wo yɛɛ pyi. ² Timote, mu wemu wu jɛ nɛ jidaan ja n'a daa wu koo ni ge, mu mu nɛ we sɛmɛ we tunni.

Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa ni, pu niimɛ kan ma mu, p'i da juɔɔ jaari ma na, p'i janijɛ kan ma mu.*

Pɔli ya luu leni Timote ni labye wu na

³ Nɛ Kile shaari, wee wemu mu nɛ kapyɛɛɛ pyi ni fungɔnvige ni ma na jo ba na sefɛɛɛ p'a li pye pyegana lemu na wɛ. Nɛ ba da Kile jɛɛri, caɔa fara piige na, nɛ funɔɔ ya wuu mu na bada wɛ. ⁴ Mu ya jɛsinmɛ pemu wo wɛɛ lahaduun wu ni wuyɛ na ge, lee wa nɛ funɔɔ ni. Ma la k'a sii shɔ na ni xuuni, na funɔɔ k'a sii di ma ja sanha, kɔnhɔ di fundanga ta. ⁵ N'a daa can can wo we wu wa ma mu ge, nɛ funɔɔ wa dun wu bɛ na. Ma nule Loyisi ni ma nu Unisi, pee p'a fɛnhɛ wee n'a daa can can wo wu ta. Nɛ dɔ bɛ li na jo wee n'a daa wu ninumɔ wu wa mu bɛ mu. ⁶ Lee wuu na nɛ na keye taha ma na, na Kile jɛri ma mu, a Kile di loolodaa lemu wo sefɛɛɛ tirige ma na ge, la le mayɛ ni lee wo sefɛɛɛ t'i gori yaha ma na. ⁷ Bani Kile ya zɔ wemu kan wɛɛ mu ge, wee jɛ fyaara wo wɛ. Ga fanha w'a leni wɛɛ ni, ni taanɛɛɛɛ, ni fungɔngɔ fɛɛɛ.

⁸ Lee wuu na ma ganha bu da zhiige wu Kafɔɔ wu kaa jo na sipyii pu mu wɛ. Nɛ wemu bɛ wu jɛ kaso ni wu mɛɛɛ ki wuu na ge, nɛ bɛ kaa ganha bu da bye ma mu shiige wɛ. Ga ma bɛ wu yere ma taa kanhama sige Jozaama pu jo wuu na, fanha kemu Kile da ba gan ma mu ge, na bɛ ni kee ni. ⁹ Wee Kile w'a wɛɛ shɔ, na wɛɛ yiri na pye wuyɛ pyaa wo fɛfɛɛɛ wuu. Kapyɛɛɛ kiimu wɛɛ ya byi ge, wu ya ta wɛɛ shɔ kee wuu na wɛ. Ga w'a wɛɛ juɔɔ wolo na bɛ ni wu wo keree ki shangana le, ni wu wo niimɛ wu baraga ni. Wee

* 1:2 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

niime w'a kan wèe mu Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni, na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan we. ¹⁰ Wee niime we, nime wù Shɔnɔɔ Yesu Kirisa ya pa na ba wee she wù na. W'a xu wo fanha ki kyɛɛgi. Nii sicuumɔ pe pu jɛ pu ya xhuu we, p'i ya gyɛɛgi be-ε ge, a Jozaama p'i bye kapuɔ na pee kaa yeege kpɛngɛ na. ¹¹ Pee Jozaama pu wo yere wuu na, Kile ya ne pye pu jovɔɔ, ni tudunmɔ, ni karamɔɔ. ¹² Lee wuu na pe kanhama pe beeri wa ne na. Ga lee be na li shiige wa ne na we, bani wemu ne pye na tadaɔa ge, ne wee ce. Ne da be li na jo lemu kaa w'a le ne keɛɛ ni ge, jo se wa wu ni wu lee mara, fo na she koɔɔ xɔduun nɔ.

¹³ Ayiwa, n'a ma kalaa fɛfɛɛɛ jomɔ pemu ni ge, pee yaha maye funɔɔ ni, ma da jaari m'a sahanjɔ ni pee ni, ni n'a daa ni taanɛɛge ni; Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki funɔɔ ni yee wa daa. ¹⁴ Kalaasaama wemu kaa l'a le ma keɛɛ ni ge, wu mara Fɛfɛɛɛ Munaa li gbɔɔɔ ni. Lee Fɛfɛɛɛ Munaa le li wa wèe funyɔ ni.

¹⁵ Maye pyaa k'a li ce na n'a daa fɛɛ piimu pu jɛ Azi fiige ki ni ge, pu beeri ya ne yaha na ye. Fizheli ni Erimozheni be wa pee sipyii pu ni. ¹⁶ Ga Kafɔɔ wu juɔɔ jaari Onezifɔri puga ki sipyii pu na, bani w'a ne funɔɔ jɛɛ tɛɛgeɛ niɛheɛɛ ni. Ali na ne yaha kaso wu ni, wu ya lee ta be shiige wuyɛ mu we. ¹⁷ Ga ba w'a nɔ Oromɛ kulo li ni we, na ne xu sha ni see ni fo na she ne ja. ¹⁸ Kafɔɔ wu juɔɔ jaari wu na, w'i ba Kafɔɔ wo saama pu ta koɔɔ ki caxhɔɔ. W'a kasaɔɔa kiimu pye ne na Efese kulo li be ni ge, muyɛ pyaa wa ki fiin na toro sipyii pusamaa tãan.

2

Wemu wu jɛ Kirisa wo kapyebye nizaama ge

¹ Ayiwa na ja Timote, niime wemu wu jɛ wèe mu Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki ni ge, la le maye ni m'a da ma wo baraga ki shaa wee ni. ² Kalaa we m'a ta na mu sipyɛɛhemɛɛ pu nii na ge, sipyii piimu na m'a daa na jo pu be na ja wee kalaa wu kan pii be mu ge, ta pee kalaa wu ni. ³ M'a yaa ma ma taa kanhama lo, ba Yesu Kirisa wo kashɛɛmɔ nijeme jɛ we. ⁴ Kashɛɛmɔ wemu w'a giin wu wu juɔɔfɔɔ funɔɔ jɛɛ ge, wee da ga koɔɔ keree kaa taga wuyɛ funɔɔ cɔnri ba sipyitiime jɛ we. ⁵ Wemu w'a nahazhaanri tafere ti fe ge, wu bye w'i ya tee tafere ti paa na saha ni ti korogoo ki beeri ni we, wu da jaralaa ta we. ⁶ Faapye wemu w'a faa kanhama soro ge, wee w'a yaa wu pye shenshiime na faa yapyiire ta. ⁷ Yemu ne yu me ge, ma funɔɔ sha ni yi ni, bani Kafɔɔ na ba ma pye m'a yi beeri ce.

⁸ Ma hakili yaha Yesu Kirisa na, saannaa Dawuda jɛɛge ke. W'a jɛ na foro xu ni, pee Kile Jozaama pe wo yere ne byi. ⁹ Ne na pee Jozaama pu yu, lee l'a pe kanhama pe nɔ ne na. Lee wuu na p'a shɔnhɔɔ le ne na ba kakuubye jɛ we. Ga Kile wo Jomɔ pu kunni, wa da ja shɔnhɔɔ le pee na we. ¹⁰ Lee wuu na ne keree beeri xuli naye ni, Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, pee wuu na. Kɔnhɔ pu be di ba juwuuro ta Yesu Kirisa wo karijɛɛge ki baraga ni, p'i nɔɔɔ nixhɔbaama be ta. ¹¹ Pe jomɔ pe ya sii tii fiinjɛ, na jɛ be tadaɔa:

«Wèe bu wùyɛ kan na xhu ni Yesu Kirisa ni,
wèe na ba nii sicuumɔ ta ni wu ni sanha.

¹² Wèe bu la le wùyɛ ni na gori yaha n'a daa wu ni,
wèe na ba bye ni wu ni wu saanra ti ni.

Ga wèe bu zhe wu ni nijaa,
wu be na ba wèe she.

¹³ Wèe bye wèe di ya pye jɔmɛɛɛ fɛɛ we,
wee wa jɔmɛɛ fɔɔ tuun beeri ni.

Bani wee ya jomɔ yu,
wu guri wu wuyɛ kaala pee na we.»

¹⁴ M'a yaa m'a sipyii pu funyɔ tun pe jomɔ pe na, ma da yi yu m'a wari pu mu xuuni Kile wuu na na pu ganha ba dunni kafila wo jogana ye wuu na we. Lee ya yafiin be jɔgi we, piimu p'a pu nuri ge, peefɛɛ wo mago pe jomɔ pe ya gyɛɛgi. ¹⁵ La le maye ni, ma da labye wu pyi xuuni fo ma labye wu kaa di daan Kile ni. Ma ganha bu shiige le labye wu ni we, ta wu pyi m'a jɔgi, ma da Kile wo can wu yere li pyi ni tiime ni. ¹⁶ Jomɔ pemu pu jɛ juɔɔ baa, ni pemu pu jɛ pu ni n'a daa koo li jɛ beɛɛ-i ge, ta maye kasɛri pee na tajogo

ni. Bani sipyii piimu p'a pee jomɔ pu tuugo yu ge, la l'a fòro pee wo Kile jìi fyaara ti ni. ¹⁷ Pu jomɔ p'a kakara pyi ba wuugo nɔɔgɔ jɛ we, kee kemu ki ma ba ma ceepuuro ti bæeri xa ge. Pee sipyii pii pu wa Imene ni Fileti. ¹⁸ P'a fiin foro can koo li tãan, na n'a daa fɛɛ pu pyi na xupɛɛ l'a pye xɔ. Lee funɔɔ ni p'a sipyii pii wo n'a daa wu kyɛɛgi ni pee jomɔ pu ni. ¹⁹ Ga Kile ye pyaa ya puga kemu wo jidaa keme yaa xuuni ge, lee jidaa le da já gyɛɛgi we; li na gori yaha wà li siime na. Pe jomɔ pe p'a ka lee jidaa li na na: «Kafɔɔ ya wu wo sipyii pu cɛ.» ni pe ni: «Sipyaa sipya wu jɛ Kafɔɔ wo ge, wufɔɔ wu wu tɔɔgɔ wolo tifire baa keree ni.»*

²⁰ Yee wa ma li naa fanhafɛɛ pugbɔyɔ ni, ma ma she yagbegeye ya ta wà yee ya yaa ni sanni ni, ya d'a yaa ni warifyɛn ni; ga ya bɛ di jɛ wà yee ya yaa ni tige ni, ya d'a yaa ni cogo ni. Pɛrɛwa woyo ye, yee ma yaha cagbɔyɔ ye kaa na, yi saya na yaha cadiye yi wo labye wu kaa na. ²¹ Ayiwa, sipya wemu bu laraga yaha ye kakuuyo ye mu, weefɔɔ na bye ba pɛrɛwa yaɲmuyɔ yi jɛ we. Weefɔɔ na gbegele yaha Nuɲɔfɔɔ wu wo labye wu kaa na, wu nigbegeyahaɲa na ba bye kasaɲaa tuuyo bæeri bye kaa na.

²² Ayiwa Timote, levɛɛ p'a se lakuuɲɔ kemu fɛni ge, sii kee ja m'a kee yaha wà fɛɛfɛɛ. Piimu p'a Kafɔɔ pɛɛ ni fungɔɔfige ni ge, m'a binne m'a tifire, ni n'a daa, ni taanɲɛɛge, ni naɲɲɛ shaa ni pee ni. ²³ Ma ganha ba ma jɔ leni fungɔɔgɔ baa jomɔ, ni juɲɔ baa jomɔ ni we. Yoyo ye pee jomɔ pe ya gɔɔn. ²⁴ Na ta Kafɔɔ wo kapyebye di ya yaa w'a yogo kɔɔn we. W'a yaa wu pye sipyisaama sipyii pu bæeri mu. W'i da wu na já sipyii kalaa, wu bye ni loxulo ni. ²⁵ Piimu p'a wu jomɔ pu kaala ge, w'a yaa w'a peefɛɛ yeri ni lotaan ni, wu da pu leni kozaana ni. Bani la wa la ni Kile na já daajɛɲɛ pye k'a jé pu ni, kɔnhɔ pu bɛ di jɛri, p'i can wu cɛ. ²⁶ Lee funɔɔ ni p'a puyɛ ta, na shɔ Shitaanni wo tifuugo ki na; bani Shitaanni w'a pee sipyii pii co wu wo tifuugo na, kɔnhɔ pu da wu nidaan pyi.

3

Koɲɔ taaxɔɔ li wo keree

¹ Ayiwa Timote, pe jomɔ pe yaha ma hakili na, m'a li cɛ na koɲɔ ki taaxɔɔ li ba nɔ, wee tuun wu na ba waha fo xuuni. ² Koɲɔ sipyii na ba bye nata fɛɛ. Pu na ba wari pye pu naɲii; pu na ba jɔsanga pyi, na tabaara le puyɛ ni, na Kile mɛɛge kyɛɛgi. Pu da ba pu sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɪ we; pu da ba ceme cɛ pu pyevɛɛ mu we. Pu jate da ba nɔ Kile kaa la shishiin na we. ³ Pu juɲɔ na ba waha, pu da ba juɲɔ jaari we. Pu na ba sipyii mɛye kyɛɛgi. Pu da ba tɛhɛɛ yeri puyɛ na ceepuuro nidaan keree na we, na jɛ yacoyo. Saama tuugo bæeri kɔvɛɛ pu jɛ pii. ⁴ Pu na ba sipyii nɔhɔ yeri, na funvugo keree pyi. Tabaara na ba pu jɪ. Pu na ba pu nidaan keree funɔɔ lɔ Kile na. ⁵ Pu na ba puyɛ pye Kile jìi fyaara sipyii sipyii jɛɲaga na, ga p'i da ba gbara Kile wo sefɛɛɛ ti na pu zɔlɔɔ pu na we. Sii laraga yaha pee sipyii pii mu fɛɛfɛɛ!

⁶ Pii na ba jin pu ni piyɛye ni, cèe piimu wo fanha k'a cèɛ, ni p'a jurumu niɲɛhɛmɛ pye toro, lakuuɲɔ tuugo bæeri bɛ di jɛ pu funɔɔ ni ge, p'a ganha na pee faanna na joni, na pu fungɔɔnyɔ jɛri. ⁷ Tuun bæeri ni pee cèe pu ma yu na lajɛ nivomɔ pee ya zhaa, ga p'i da ga já can wuyɛ pyaa tii je bada we. ⁸ Ba Zhanesi ni Zhanbiresi bi Kile tudunmɔ Musa kaala fo taashiine li ni-i de, lee kaalagana li na pii sipyii pii bɛ ya can wu kaala. Sipyii pu jɛ pii, piimu hakilee p'a kyɛɛgi ge, pu n'a daa wu bɛ di jɛ yaaga bɛ we. ⁹ Ga pu wo keree ki da ga já zhe naha na we, bani sipyii pu bæeri na ba li cɛ kadugo yíri na fungɔɔgɔ baa fɛɛ pu jɛ pii, ma na jo ba Zhanesi ni Zhanbiresi wuu l'a pa je cɛgana lemu na we.

Timote ya yaa wu wuyɛ yaha Kile wo jomɔ pu na

¹⁰ Ayiwa, Timote mu kunni ya sii na nɛ wo kalaa wu koo jaari. M'a na jaarigana li cɛ, ni na funɔɔ shagana le, ni na n'a daa we, ni na loxulo le, ni na taanɲɛɛge ke, ni keree kiimu nɛ soro ge. Pye ba nɛ jɛ we! ¹¹ M'a nɛ kanhama pu bæeri bɛ cɛ, ni gberigberi keree kiimu bæeri k'a pye nɛ na ge. Ta xɔnhɔɔ kanhama nɛ gba Ancɔsi kulo le, ni Ikone kulo le, ni Lisitiri kulo li ni? Kanhama tuugo keke k'a kori ni ki ya nɔ nɛ na-ɛ we? Ga Kafɔɔ ya nɛ

* 2:19 Zaburuu 97:10

juṅṅ wolo pee bæeri ni. ¹² Mu shiin li wa, sipyaa sipya w'a giin wu da jaari Kile jii fyaara ni xuuni, Yesu Kirisa wo karijæge ki ni ge, sipyii na ba weefɔ kanha. ¹³ Ga sipyikuuyo ye ni nanmahara pyevæ pii kunni, pee na ba se jaha na kakuuyo ni, na sipyii pii piingæ ba puyæ pyaa k'a piin piingana lemu na wæ. ¹⁴ Mu kunni, m'a kalaa wemu ta, na wu co ni n'a daa can can wo wu ni ge, maye yaha wee na. Bani sipyii piimu mu m'a wee kalaa wu ta ge, maye pyaa k'a pee cæ. ¹⁵ Mu ya Kile wo fæfæere Kitabuu pu jomɔ pu cæ, fo ma nɔhɔpiire ti tuun wu ni. Pee jomɔ pe na já fungɔngɔ fæere kan mu mu, na juuwuro be kan ma mu ma n'a daa wu funṅṅ ni Yesu Kirisa na. ¹⁶ Kile wo Kitabuu pu jomɔ pu bæeri p'a foro Kile ye pyaa ni wu wo Fæfæere Munaa li gbɔɔrɔ ni. Lee wuu na kuduun jæ pu ni, p'a já sipya kalaa. P'a sipya jaagi be sanha na wu yeri koo nizaana ni, na wu taanni tifire jaarigana ni; ¹⁷ kɔnhɔ sipyii piimu p'a Kile koo li jaari ge, pee di fa, pu kalaagana be di jɔ. P'i da p'a gbegele yaha labye nizaama tuugo bæeri wo bye kaa na.

4

Kile wo Kafila wu yere le

¹ N'a da yi jo waha ma mu xuuni Kile ni Yesu Kirisa jaha tãan, wee wemu wu da ba kiiri kɔn wyii ni xuu pu bæeri na ge; jo wu wo guri ba wu wuu na, ni wu saanra ti wuu na, ² m'a Kile wo Kafila wu yere li pyi, ma da wu yu m'a wari. L'a pye taasaana la, l'a pye taakuunɔ la, ta wu yere pyi tuun bæeri ni. Ma da yu ni sipyii pu ni kɔnhɔ p'i jeri, piimu bu nahana, m'a pee jaagi; ma da pu yeri! M'a luu gbo, ma da pu kalaa! ³ Bani tuun wa w'a ma, sipyii pu funyɔ da ba bye p'a kalaa can can wo wu nuri nige wæ. Ga pu na ba daha puyæ pyaa wo jidaan keree feni, na karamɔgɔlɔɔ nijehemæe shaa na daga na puyæ shuuni. Pee na ganha na pu niwegee katangaa ye yu pu mu. ⁴ Pu na ba niwegee pari wolo can wu tãan, na ki kan giraya mu. ⁵ Mu kunni, mu wu já maye na keree bæeri ni, m'a kanhama xu maye ni, ma da Kile wo Jozaama pu yere li pyi; ma da Kile wo labye wu bæeri jɔ fani m'a byi.

Pɔli wo tafere t'a nɔ ti tehene na

⁶ Ne kunni ya jeri saraga. Pu na ba kee saraga ki wolo tuun wemu ni ge, wee tuun w'a nɔ xɔ; ne xuduun w'a nɔ. ⁷ Ne bi zhaanra temu leni n'a daa wu funṅṅ ni ge, ne la le naye ni na se ta. Ne na wo tafere ti paa na nɔ ti tehene na. Ne kori yaha n'a daa wu wo koo li ni. ⁸ Ne na ba saanra judɔnɔ ta lemu li jæ tiime wuu ge. Kafɔ wemu wu jæ tifire kiiri kɔnvɔ ge, wee wu da ba li kan ne mu kɔṅṅ ki caxhɔgɔ. Ga w'a da ba li kan ne ye nigin mu wæ; piimu p'a wu cabarja ki sigee ni taanɔjæge ni ge, wu na ba li kan pee bæeri mu.

Pɔli kafila wu taxɔgɔ

⁹ La le maye ni m'a ba na yiri tɔvuyo na. ¹⁰ Demasi ya kuri ne feni bani ke kɔṅṅ ke wo yanmuyɔ ye wo la k'a se ta wu na. W'a kari Tesaloniki kulo li ni. A Keresansi di gari Galasi fiige ki ni. Tite, a wee di gari Dalimasi fiige ki ni. ¹¹ Luka ye nigin wu jæ ni ne ni naha. Ma ba ma, ma da ma ni Marika ni, wu na ba já na tege na labye wu na. ¹² Ne Tishiki tun na kari Efese kulo li ni. ¹³ Ma ba ma, m'a doro Torowasi kulo li ni Karipusi yiri, ne na fadegbɔhɔ kemu yaha wà ge, m'a she ki lɔ m'a ma ni Kitabuu pu ni; sɛye wuu pii susu kaa l'a waha na mu.

¹⁴ Tudugoo Alekisandire ya kakuunɔ pye ne na fo li nigbɔ. Ga Kafɔ na ba wu saraa na be ni wu kapyegæe ki ni. ¹⁵ Ma be w'a maye kaseri wu na, bani w'a wèe jomɔ pu kaala ni kafugo ni xuuni.

¹⁶ Ne kari tɔɔjiishiine li ni, di zhe na fiin jo kiiri kɔnvɔ wu jaha tãan ge, sipya wa shishiin ya ta na ne tege wæ. Pu bæeri bi ne yaha na ye. Ga Kile wu lee yafa pu mu! ¹⁷ Kafɔ ye pyaa k'a ne tege, na fanha kan ne mu, a ne já na Kile Jozaama pu yere li pyi li pyegana na. A Kile cebaalaa bæeri di pu logo. A ne shɔ cɛnri wu jɔ ki na. ¹⁸ Ne li cæ jo Kafɔ na ba ne juṅṅ wolo kakuunɔ bæeri ni, na ne shɔ, na ne le wu saanra ti ni fugba wu ni. Pɛɛne k'a deri wu na tuun bæeri ni fo gbee! Amiina.

Pɔli fɔ mujuu

- ¹⁹ Piriisili ni wu poo Akilasi shaari, ni Onezifori puga sheen pu ni na ne pu shaari.
- ²⁰ Erasiti ya kori Korente kulo li ni, ne d'a Torofime yaha Miletu kulo li ni, bani w'a ya.
- ²¹ La le maye ni m'a ba na ta wiire ti sanha je we. Ebulusi ya ma shaari, ni Pudensi, ni Linusi, ni Kolodiya, pee beeri ya ma shaari. Cebooloo pu samaa beeri be ya ma shaari.
- ²² Kafoo wu kori ma mu. Kile wu niime kan yi beeri mu.

Tite

Tudunmɔɔ Pɔli ya sɛmɛ wemu tun Tite mu ge

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Tudunmɔɔ Pɔli w'a we sɛmɛ we tun Tite mu. Tite jɛ Yawutu wɛ, Gireki wu jɛ wii (Galasi Shɛɛn 2:1-3).

Tite jɛ Tudunmɔɔ Pɔli wo kalaapire ni wu kapyeyɛnii Kile Jozaama pu wo yɛɛ li wo labye wu ni. Pɔli bi Tite tun kari Kile wo Jozaama pu yɛɛ li na Kireti fiige ki ni w'a egilizifomɔɔ pu tɛri (Tite 1:5).

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Egilizi keree ya yaa na shɔɔnri shɔɔnrigana lemu na ge, Pɔli ya we sɛmɛ we tun Tite mu, na yɛɛ kan wu mu lee shizhaa na.

Sɛmɛ wu kafila jɔɔ

Tite 1 Tite ya yaa na jahagbaa fɛɛ nizaamaa pu tɛɛɛ tɛɛɛgana lemu na egilizii pu ni ge.

Tite 2:1–3:11 Kiricɛɛn wo torogazaana koɔɔ puga funɔɔ ni.

Tite 3:12-15 Pɔli ya Tite fɔ waa sanha.

Pɔli fɔ mujuu

¹ Nɛ Pɔli wemu wu jɛ Kile wo kapyeyɛ ni Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya sipyii piimu jaha bulo ge, w'a nɛ tun na nɛ wu pee yiri di ba leɔɔ n'a daa wu ni, di can wu shɛ pu na na bɛ ni Kile jɔni fyaara ni, ² kɔnhɔ jɔni sicuumɔ nixhɔbaama pu wo tadaɔa di bye pu mu. Kile ya kafineyɛ yu wɛ, wee w'a pee jɔni sicuumɔ pu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu na ta koɔɔ nɔhɔ sanha zhan wɛ. ³ Tuun wemu jaha wu bi wii ge, ba wee tuun w'a pa nɔ wɛ, a wu pu shɛ wɛɛ na wu wo jomɔ pu ni. Pee jomɔ pe wo yɛɛ kaa li wa le nɛ keɔɔ ni. Wù Shɔɔnɔ Kile w'a na tun na nɛ w'a pee yu sipyii pu mu.

⁴ Ayiwa, Tite mu mu nɛ we sɛmɛ we tun. N'a daa wemu w'a wù bɛɛri pinne ge, nɛ ja ye pyaa mu ya sii wee n'a daa wu funɔɔ ni.

Wù To Kile ni wù Shɔɔnɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɔɔ kan ma mu.*

Kapyeyɛɛ kiimu k'a kan Tite mu ge

⁵ Ayiwa Tite, keree kiimu k'a kori shɔɔnri baa Kɛɛɛti fiige ki ni ge, nɛ mu yaha wà kɔnhɔ m'a kee shɔɔnri. M'a egilizi jahagbaa fɛɛ pii shɔɔnri n'a daa fɛɛ pu tɛ ni, m'a pee tɛɛ kulogoo ki bɛɛri ni n'a daa fɛɛ pu jɔɔɔ ni, m'a li pye ba nɛ yi jo ma mu wɛ! ⁶ Jaagi xuu ya yaa na ta wa shishiin bɛ na pii sipyii pii ni wɛ. P'a yaa na pye cɛɛ nigin nigin cepee. Pu nɔhɔpiire ya yaa na pye n'a daa fɛɛ, ti ganha ba doroo torogaguunɔ na wɛ, t'i da ti na ti sefɛɛ jɔmɛhɛɛ conɔ. ⁷ Egilizi jahagbaa fɔɔ ya yaa na pye jaagi xuu baa, bani Kile wo kapyeyɛ w'a byi. Wu ya yaa na pye jɔsanga fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye loyiridaan fɔɔ wɛ, wu ya yaa na pye singba, kelee kafugo sipya wɛ, wu ya yaa w'a wari shaa ni nanmahara ni wɛ. ⁸ Ga w'a yaa wu ta wu na nabuun kemɛɛ, wu bye kasaɔɔa pyevɔɔ, wu bye fungɔɔ fɔɔ, wu bye sipya wemu w'a tii ge, wu bye fɛɛfɛɛ Kile jaha tɔan, wu da jani wuyɛ na. ⁹ W'a yaa wu nɔɔ yaha Kile wo Kafila wu na ma na jo ba w'a kalaa wu ni kalaagana lemu na wɛ, kɔnhɔ wu já w'a sipyii pu kalaa. Wu da pu yeri na bɛ ni kalaa can can wo wu ni. Piimu p'a nakaara ti pyi ge, wu da pee wo tapiinɔɔ ki shɛɛ pu na.

Na jo ni karamɔɔɔ-kafinejuu pu ni

¹⁰ Bani sipyii nijɛhɛmɛɛ pu ma diin na jɔɔɔ baa jomɔ ye yu, na sipyii piinɔɔ na yu na fo p'a cekɔɔnɔ pyi ba Yawutuu pu jɛ wɛ. ¹¹ M'a yaa na pii sipyii pii jɔɔɔ tɔ, bani kalaa wemu wu jɛ wu ya yaa p'a wu kaan wɛ ge, wee p'a gaan, na kɔɔnɔɔ kii wo n'a daa wu

* 1:4 We duba we jɛ Kiricɛɛn fɔ kangana.

kyeegi lee funḡo ni, tifiire baa saraa feni. ¹² Pu Kireti sheen ye pyaa wo fungoḡo fɔ wo ya jo na: «Kireti sheen ya kafineye yu tuun beeri ni; pu ne ba yacoyo ne we; saafee pu ne pii, pu yacer ee di ya nini we.» ¹³ Pee jomɔ pe di ne can. Lee wuu na, wa bu katiibaana la pye, li jo wu nii na, m'a yi jo waha, kɔnhɔ pu n'a daa wu bye baraga wo. ¹⁴ Pu ganha bu da daha Yawutuu pu wo giraya jomɔ pu feni we. Piimu be p'a can wu she ge, pu ganha bu daha pee be wo nɔmehe ee ki feni we.

¹⁵ Sipyii piimu zɔlɔ pu ne feefe ge, yanmuyo beeri yi ne pee mu feefe. Ga piimu zɔlɔ p'a nɔrɔ, n'a daa di ne pu mu-i ge, yanmuyo beeri y'a nɔrɔ pee mu. Bani pu fungonyo ye, ni pu zɔlɔ p'a nɔrɔ. ¹⁶ Pu m'a yu na pee ya Kile ce, ga pu kapyeg ee di li shee na kafineye p'a yu. Tɔnbensipyii ni n'a she sipyii pu ne pii, ali pu ya j'a kiire be pye lemu ne nizaana we.

Naarigana lemu l'a saha ni Kile wo kalaa wu ni ge

2

¹ Ayiwa, mu kunni Tite, yemu y'a sii saha ni kalaa can can wo wu ni ge, ta yee yu. ² Yi jo nɔhɔlee pu mu na pu tehene yaha puyee na keree beeri ni, p'i baraga yaha puyee na, p'i bye fungonyo fee. P'i baraga ta n'a daa, ni taanhe ee, ni loxulo ni!

³ Yi jo celee pu be mu na pu be pu pu wo naarigana li pye l'i saha ni Kile nidaan ni. Pu ganha bu zojuuro yaha pu kapyene we, pu ganha bu singbaa yaha pu kapyene we. Yeri yeri jomɔ pemu pu ne nizaama ge, p'i da pee kaan, ⁴ kɔnhɔ pu da li shee cepiire ti na, na pu namaa ni pu nɔhɔpiire kaa ya yaa na dan pu ni. ⁵ P'i bye fungonyo fee, p'i j'a puyee na, p'i da pu puga ki kapyene ki beeri pyi ni zɔsaama ni, p'i da puyee tirige pu namaa mu. Kɔnhɔ wa shishiin ganha bu kafilakuumɔ ta di jo w'a Kile wo jomɔ pu na we.

⁶ M'a pee jomɔ pe ninumɔ jo levee pu be mu na pu fungonyo yaha puyee na keree beeri ni. ⁷ Muye pyaa k'a yaa na pye naha sheshere keree beeri ni, ma kapyeg ee nizaana funḡo ni. Ma da sipyii pu kalaa ni funvige, ni see naha ni. ⁸ Ma da kafila can can wo kaan ma kalaa wu ni, wemu wu ne wa da j'a wu kaala-e ge, kɔnhɔ wu pɛen p'i zhiige, pu ganha bu kakuunɔ la shishiin ta di jo wu na we.

⁹ M'a yi jo buloo pu be mu na p'a puyee tirige pu kafee mu keree beeri ni. P'i da pu nidaan keree pyi, pu ganha ba pu kaala we. ¹⁰ Pu ganha ba pu kafee pu yanmuyo luu we, p'i bye nɔmehe ee fee, p'i puyee yaha tadaḡa sipyii tuun beeri ni, kɔnhɔ sipyii di da baraga teri wu Shɔvɔ Kile wu wo kafila wu na.

¹¹ Bani Kile wo niime w'a wuyee she. Wee ni sipyii pu beeri wo juwuuro t'a fɔro. ¹² Wee niime wu baraga ni Kile ya wee kalaa, na yi yu wee mu na naarigana lemu li ne Kile nii fyaara baa ge, ni ke koḡo ke wo lakuunḡo ke, na wee pu yee ḡo yaha. Na wu da jaari nijaa wo caḡa nii le ni ni fungoḡo feere ni, ni tifiire, ni Kile nii fyaara. ¹³ Tadaḡa nizaana ke ki wa wu mu ge, wu kee sige yani ki shɛduun wu pa nɔ ge, Yesu Kirisa wemu wu ne wu Kile ḡo ni wu Shɔvɔ ge, kee caḡa wee wo nɔrɔ wu da ba wuyee she. ¹⁴ Wee w'a wuyee kan, na xhu wee wuu na, kɔnhɔ wu wee sho kakuunḡo tuuyo beeri na, wu wu pye feefe, wu wu pye wu wo sipyii, kɔnhɔ wu wuyee pɔ wu da kasaana pyi tuun beeri ni.

¹⁵ Ta sipyii pu kalaa mu, ma da pu yeri. Wa bu nahana, m'a weefɔ jaagi na be ni Kile wo fanha ki ni. Wa shishiin ganha bu da ma fanha we.

N'a daa fee p'a yaa p'a jaari naarigana lemu na ge

3

¹ M'a n'a daa fee pu funḡo to na p'a yaa p'a puyee tirige fiige ki jahagbaa fee, ni ki fanhafee pu mu; p'i da pu nɔmehe ee con. P'i gbegele yaha kapyeg ee nizaana bye kaa na tuun beeri ni. ² Pu ganha ba sipyii zɔlɔ yu we, pu ganha ba yoyo kɔon we, p'i juyo peni ni sipyii pu beeri ni, p'i bye lotangaa fee. ³ Bani taashiine ni, wee be pu bye fungonyo baa fee, Kile nɔme ee cobaalaa, ni sipyii piimu p'a wuregi ge. Wee bi wuyee yaha keree beeri tuuyo wo nidaan keḡe ni, ni xɔnhɔrɔ tuugo beeri, fo na she wee pye keree beeri wo buloo. Kuumɔ ni nepenwaa funḡo ni wee bi jaari. Wee bi sipyii pii kɔ, a pii be di wee kɔ.

⁴ Ga wù Shòvɔɔ Kile wo saama pe, ni taanɲɛɛge kemu ki ɲɛ wu ni na ɲaha tii sipyii na ge, ba yee ya yiye she tuun wemu ni we, ⁵ a Kile di wèe ɲuɲɔ wolo. Ga li wa kanna wèe wo kapyegee k'a tii na lee na w'a lee pye-e de. Wèe ɲiɲaara t'a jé wu ni, lee na w'a wèe shɔ. Fɛfɛɛɛ Munaa l'a wèe wuu, na wèe shɔ, na wèe pye wèe ya sevonɔ se, na ɲii sicuumɔ nivomɔ kan wèe mu. ⁶ Kile ya Fɛfɛɛɛ Munaa li tirige wèe na fo xuuni wù Shòvɔɔ Yesu Kirisa baraga ni, ⁷ kɔnhɔ wù já pye sipyitiimɛɛ Kile ɲaha tãan wuyɛ pyaa wo niime wu baraga ni. ɲii sicuumɔ nixhɔbaama pemu na w'à daa ge, wù já pa pee be ta. ⁸ Ayiwa, pee jomɔ pe ya sii tii fiinɲɛ, na tadaɲa xɔ. Ne funɲɔ ki wa m'a da yi yu xuuni m'a wari sipyii pu mu, kɔnhɔ piimu p'a dà Kile na ge, pee di la le puyɛ ni p'i da kapyegee nizaarɲaa pyi. Lee l'a ɲɔ, lee ni sipya di wa kuduun taa be.

⁹ Ga ma ganha da mayɛ yaha ɲuɲɔ baa nakaara te na we, ni taashiine li wo sipyii meye yi wo nakaara, ni jonɲɛɛɛ ni yoyo yemu p'a yirige Kile tudunmɔɔ Musa wo saliya wu keree na ge. Ma ganha bu mayɛ le le la shishiin ni we, bani kuduun wa lee la shishiin ni we, kaɲɔɔ be di wa li na we. ¹⁰ Piimu p'a sipyii pu piinɲɛ na pu waagi ge, ma bu wee wa shi yeri na nɔ tɔɔɲii shuun na, wu bye w'i ya yee logo we, laraga kɔn wu na. ¹¹ Bani m'a li ce na jo sipya wu ɲɛ wii wemu ya foro Kile koo li ni ge. Jurumu w'a byi wemu na ba Kile wo kiiri wu nɔ wu na ge.

Pɔli ya yere lemu kan kurogo ki na sanha ge

¹² Di ba Aritemasi tun ma mu tuun wemu ni kelee Tishiki, m'a fyaala pa na ɲuɲɔ círi Nikopolisi kulo li ni, bani na funɲɔ ki wa di ba she wiire ti tuun wu pye wà. ¹³ Zenasi wemu wu ɲɛ sipyii tɛgeɲɔɔ kiiri na ge, hakili yaha wee ni Apɔlɔsi na, m'a pu tɛge ɲaagoo li na, kɔnhɔ yaaga ganha she pu kuɲɔ we. ¹⁴ Wèe be wo cebooloo pu ya yaa na pye kaɲɔɔ baa we. P'a yaa na puyɛ taanni kasaarɲaa pyegana ni, kɔnhɔ p'i já pii tɛge.

¹⁵ Piimu beeri pu wa naha ni ne ni ge, pu beeri ya ma shaari. Wù kaa ya dan piimu ni n'a daa wu wo koo ni ge, m'a pee beeri shaari!

Kile wu niime kan yi beeri mu.

FilemŌ

TudunmŌ PŌli ya sɛmɛ wemu tun FilemŌ mu ge

Jɔgɔ wu jɛ FilemŌ wɛ?

Kolose shɛn wu jɛ FilemŌ, na jɛ sanha li see sipya wa. PŌli w'a Yesu Kirisa wo Jozaama pu jo wu mu, a wu pu logo, na dā pu na, na bye n'a daa fɔɔ. Wee kaban n'a daa fɛɛ p'a bi puyɛ pinneɛ na Kile pɛɛ. Tuun wemu ni PŌli bye Oromɛ ni wu kaso lezhiine li ni ge, wee tuun wu ni w'a we sɛmɛ we ka na tun FilemŌ mu. We sɛmɛ we ni Kolose shɛn wo wu taatunɔɔ ya laha kiye na wɛ.

We sɛmɛ we kakana jɔɔ

Bulona wa bye FilemŌ mu wu mɛge di jɛ na Onɛzimu, wee bi kakuunɔ la pye, na baa. Taashiine li ni bulo bɛeri w'a paa ge, pu bu wu ta co, pu bi da já wu gbo bɛ.

Ba w'a paa wɛ, na she saha ni PŌli ni Oromɛ kugbɔɔ li ni, a wee di Kile Kafila jo wu mu, a w'i dā Yesu na, na bye Kiricɛn. A wu PŌli tɛge a p'i ganha na Kirisa wo Jozaama pu yu. A PŌli di li ta l'a pɔrɔ Onɛzimu wu kuri pa wu kafɔɔ FilemŌ mu, p'i ba bɛ, p'i bye shiizhan. A w'i yi jo FilemŌ mu na wu ganha bu kakuunɔ la shishiin pye Onɛzimu na wɛ, ga na wu wu co Kirisa wo karijɛge ki ni ba wu ceboro jɛ wɛ. Onɛzimu mɛge ki kɔri wu jɛ na: «Kajɔɔ». Ga w'a pa wuyɛ yaha «Kajɔɔ baa» FilemŌ mu tuun wa funɔɔ ni. Ga PŌli ya li she FilemŌ na na wu kajɔɔ wa wee PŌli mu, na jɛ FilemŌ bɛ mu nime (FilemŌ 1).

PŌli ya li she we sɛmɛ we ni na buloo ni pu kafɛɛ bɛeri pu jɛ nigin, na pu bɛeri pu jɛ cebooloo Kirisa wo karijɛge ki ni. PŌli ya li sha FilemŌ mu na wu sɔɔ Onɛzimu na, wu wu co ba wu ceboro ni wu taanɔɔ jɛ wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jɔɔ

FilemŌ 1-3 PŌli fɔɔ ni wu baraga daha mujuu.

FilemŌ 4-7 PŌli ya FilemŌ wo n'a daa wu sɔ.

FilemŌ 8-22 PŌli ya FilemŌ keme jɛeri Onɛzimu keree na.

FilemŌ 23-25 PŌli ni wu taanɔɔ fɔɔ mujuu.

PŌli fɔɔ mujuu

¹ Nɛ PŌli we p'a le kaso ni Yesu Kirisa wo mɛge ki kaa jo na ge, nɛ ni na ceborona Timote, wɛɛ p'a we sɛmɛ we tun wu labyejii, wu taanɔɔ FilemŌ mu. ² N'a daa fɛɛ piimu p'a puyɛ pinneɛ ma puga ki ni ge, na wu tun pee bɛ mu, na wu tun wu ceboroshɔ Afiya mu. Wu ceborona Arishipi wemu w'a kanhama pu jaa ni wu ni shiizhan labye wu fɛni ge, ni wee bɛ.

³ Wu To Kile ni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wu niime ni janiɛ kan yi mu.*

PŌli ya FilemŌ wo taanɔɔ ke ni wu n'a daa wu kaa logo

⁴ Na ceborona FilemŌ, nɛ ba da Kile jɛeri tuun bɛeri ni, nɛ ma na fungɔngɔ yaha mu na, na baraga taha wu na mu wuu na. ⁵ Bani mu ya dā Kafɔɔ Yesu na dagana lemu na ge, na n'a daa fɛɛ pu bɛeri co ni taanɔɔge kemu ni ge, yee bɛeri ya nɔ nɛ na. ⁶ Lee wuu na, nɛ Kile jɛeri mu mu, kɔnhɔ n'a daa wu wo karijɛge ke k'a wu pinne ni ma ni ge, la di fara kee na. Lee di bye kajunɔ, kasaanɔɔ kiimu bɛeri ki wa wu mu wu niifɛɛɛ ti ni Kirisa ni ge, m'a kee bɛeri cɛ. ⁷ Na ceborona FilemŌ, taanɔɔge ke ki wa mu ni ge, k'a lowaa le Kile wo nagoo pu bɛeri ni. Lee ya nɛ funɔɔ taan, na nɛ luu jini fo xuuni.

Onɛzimu wemu wu bye FilemŌ wo bulo ge, PŌli ya FilemŌ jɛeri wee wo keree na

⁸ Lee wuu na, na ceborona, keree kiimu bɛeri mu ya yaa na pye ge, Kirisa wo karijɛge ki funɔɔ ni, nɛ bi da já mu karamu mu wu ki pye. ⁹ Ga yani nɛ wu lee pye ge, nɛ yaa na mu jɛeri taanɔɔge ki wuu na. Nɛ PŌli, nɛ jɛri nɔhɔɛ, lee na laha wà, nɛ jɛ kaso ni Yesu

* 1:3 We duba we jɛ Kiricɛn fɔɔ kangana.

Kirisa meɛge ki wuu na. ¹⁰ Onɛzimu wo shizhaa na n'a da ma jɛeri. Kirisa wo karijɛɛge ki funɲo ni w'a jɛri ba nɛ ja jɛ wɛ, kaso gbaha ki ni naha. Onɛzimu meɛge ki kɔri wu jɛ kaɲɔ. ¹¹ Nɛ kunni ya cɛ na jo wu ya yaaga jɔ mu na taashiinɛ li ni wɛ. Ga nime, nɛ fara mu na, w'a keree jɔgi wɛɛ bɛeri na. ¹² Lee wuu na, n'a da wu yaha zhe ma yiri. W'a jɛri ba nɛyɛ pyaa munaa shige jɛ wɛ. ¹³ Nɛ kunni la bye di wu yaha naye tɔan naha. Kile Jozaama pemu wuu na di jɛ kaso wu ni ge, wu bye wee ma tɛge, wu da kapyɛɛ pyi na mu. ¹⁴ Nɛ funɲo wa di kaa la shishiin pye lemu ya bɛ ma mu wɛ. Nɛ funɲo wa di ma karamu le kasaana le wo bye na wɛ. Ga nɛ funɲo wa li bye di she da w'a pye mayɛ pyaa jidaan.

¹⁵ Ma na zhe li ta mu ni Onɛzimu ya laha yiye na jɛɛɛ yɛ nigin funɲo ni, kɔnhɔ wu guri pa nɔ ma na, wu gori yaha ma mu gbee. ¹⁶ Ga nime, wu jɛ nago kanna bulo wu jɛ sanha wɛ. Wu tayerege ya pɛɛ bulo wogo na. Wu co ni taanɲɛɛge ni, m'a wu co ma ceboro. Wu kaa kunni ya dan nɛ ni fo xuuni, ga wu kaa kuuni ya yaa na dan mu ni na toro nɛ tɔan, bani sipya wu jɛ wii, na nɔhɔ pye Kirisa wo.

¹⁷ Wee tuun wu ni, ma bu da m'a sii na nɛ wii ma nanii yɛ pyaa pyaa, m'a yaa ma Onɛzimu co ba ma da naye pyaa ki co wɛ. ¹⁸ Li bu she da nago w'a kaa la kyɛɛgi ma mu, kelee ma foo jɛ wu na, lee yaha nɛ kacɛ na. ¹⁹ Nɛ Pɔli yɛ pyaa k'a ye ka na keɲɛ ki na jo nɛ na ba lee bɛeri foo tɔ ma mu. Nɛ foo le li wa ma na ge, nɛ funɲo wa nago di ma funɲo tirige ni lee kaa ni wɛ. Lee foo le, lee jɛ muyɛ pyaa kee. ²⁰ Na ceborona, n'a ma jɛeri ma jɔ mayɛ na, m'a le kasaana le pye na mu Kafɔ wuu na. Nɔ mayɛ na m'a na funɲo jɲɲɛ, karijɛɛge kemu ni wu wa Kirisa ni ge, kee meɛge na. ²¹ Nɛ dɔ li na nago nɛ bu kaa lemu jɛeri mu mu, mu na lee pye nɛ mu; lee wuu na nɛ ye ka na tun mu mu. Nɛ dɔ li na sanha nago keree kii nɛ jo mu mu ge, mu na kee bɛeri pye fo na doro bɛ nɛ wo nijogoo ki tɔan.

²² Ayiwa, lee kadugo na m'a tashɔngɔ ka keree pye na mu, bani nɛ dɔ li na yi wo jɛɛge ki funɲo ni jo pu na ba na yaha yi mu caɲa ka.

Pɔli ni wu taanɲiineɛ fɔ mujuu

²³ Na kaso lejii Epafirasi we wu jɛ kaso ni Yesu Kirisa meɛge ki wuu na ge, wee ya ma shaari. ²⁴ Na labyejii pusamaa bɛ, Marika, ni Arisitaaki, ni Demasi, ni Luka, pee bɛeri ya yi shaari. ²⁵ Kafɔ Yesu Kirisa wu niime kan yi mu.

Heburuu

Seme wemu w'a tun Heburuu shi wu mu ge

Mii we seme we d'a yiri we

Wèe ya ta we seme we kavoo tii ce we. Ga l'a fiinje na wu kavoo wu bi Girekii jomoo pu ce xuuni, na Yawutuu kalegee ki be ce, na Karijege Nome Nilè li be ce xuuni.

M'a jo Heburuu la, ma shiin ya jo Yawutuu la, yi beeri je nigin. Yawutu wu bye wii wemu ya da Yesu Kirisa na ge, bani w'a yu na «wèe sefelee» (Heburuu 1:1). N'a daa fee nizhiilee pu baraga ni w'a Kile Jozaama pu ta (Heburuu 2:3).

We seme we kakana jurjo

Yawutuu piimu p'a bi giin p'i guri Yesu noho ni, p'i ba daha Yawutuu wo kalegee ki feni sanha ge, pee mu w'a we seme we tun, konho p'i gori yaha Yesu wo n'a daa wu ni. Ga wèe ya ce xuu weke wuu mu w'a wu tun we. A wu li she pu na na Yesu ya ye yajmuyoo yi beeri na.

Kile Jomoo yere l'a pye we seme we wo funjo jomoo pe. Ga, a p'i seme nifenhene la ka na fara pu na.

Seme wu kafila jugboyo

Heburuu 1—2 Kile tudunmoo wu je Kile Ja we. W'a ye melekee na.

Heburuu 3:1—4:13 Kile Ja w'a ye Kile tudunmoo Musa na.

Heburuu 4:14—7:28 Kile Ja wu je saraya jaha shoonrivoo nijeme.

Heburuu 8:1—9:28 Kile ya karijege nivoo kemu teje ge, kee ya ye nizhiige ki na.

Heburuu 10:1-18 Kile Ja wu saraga k'a ye Musa wo saliya wu woyo yi na.

Heburuu 10:19-39 Na samohoo ni lowaa ta n'a daa wu ni.

Heburuu 11:1—12:13 Wu sefelee piimu p'a pye n'a daa wu wo namaa pu ge.

Heburuu 12:14—13:21 Yemu y'a jo waha ge, ni fundogo jomoo, ni duba.

Heburuu 13:22-25 Seme nifenhene ni fo mujuu.

Kile ya yu ni wèe ni wu Ja Yesu Kirisa gboo ni

¹ Kile ya jo ni wèe sefelee pu ni taatorono li ni tegege nijehene ni; ni jogaana nijehene ni, Kile tudunmoo pii no na. ² Ga nime, ye cazaya ye na w'a wu jomoo pu kan wu Ja wu mu wu jo wèe mu. Wee Kile ya teje na pye yajmuyoo yi beeri wo cen lovo. Wee gboo be ni w'a konjo yaa. ³ Wee je Kile wo nooo wu w'a ji ge, wu ni Kile keree ki je nigin. Yajmuyoo yi beeri yi je wu sefeere jomoo pu gboo ni. W'a sipyii je na yeege pu jurumu wu ni, na diin Se Beeri Foo To Kile kanige ce fugba wu ni.

Yesu Kirisa ya ye melekee pu na

⁴ Kile Ja w'a ye melekee pu na fo xuuni, bani Kile ye pyaa ya mege kan wu mu kemu k'a ye fo xuuni pu woyo yi na ge. ⁵ Kile ya ta meleke wa shishiin pye na: «Mu je ne Ja, ne mu pye na Pya njaa we.»? W'i ya ta meleke wa pye na: «Ne na ba bye ma To, m'a bye ne Ja we.»* ⁶ Na fara lee na, Kile ya wu Ja nigin wu tun konjo na tuun wemu ni ge, na jo: «Melekee pu beeri p'a wu pele.»*

⁷ Ye w'a jo wu melekee pu shizhaa na ge, yee ye:

«Tudunmoo pu je pii, na je kapyeyii,

W'a pu jeri kafege; na pu jeri najine.»*

⁸ Ga ye Kile ya jo wu Ja wu shizhaa na ge, yee yi wa me:

«Mu je Kile, ma saanra ti da ga xho bada we.

Mu wo fanha ki publiin le, tiime publiin li je lii.

* 1:5 Zaburuu 2:7; 2 Samuweli 7:14

* 1:6 Duterenome 32:43; Zaburuu 97:7

* 1:7 Zaburuu 104:4

⁹ Keree kiimu k'a tii ge, kee k'a dan mu ni,
katiibaana ya dan mu ni bada we.
Lee wuu na ma Kile w'a ma naha bulo,
na wu fundanga sinme pu le ma nuṅo ni,
pee pemu p'a li shee na m'a jeri saan ge.
A wu ma pye m'a ye ma kaafee na.»*

¹⁰ Kile ya jo Kirisa shizhaa na sanha na:

«Kafɔ, mu w'a niṅe nɔhɔ shan fo taashiine li ni.
Muye pyaa keye y'a fugba wu be yaa.

¹¹ Ye yaṅmuyo ye beeri yi da ba doro,
ga mu kunni na ba bye ma tateenge ni fo gbee.

Yi beeri na ba le
ba faṅa ya legi legana lemu na we.

¹² Ma na ba yi kuri ba p'a fuugo kurulo we.
Yi na ba jeri ba sipya ya faleṅe jeri we.
Ga mu kunni, mu wa ma siime na,
tehene be di wa ma caṅa jehene na we.»*

¹³ Ayiwa, Kile sanha yi jo na meleke wa mu bada we na:

«Tiin saanra tateenge ki ni na kanige ce,
fo di ba ma peen pye

ma nidahaa tatahana.»*

¹⁴ Melekee ne jɔgo ye we? Pu beeri pu ne munahaa, tudunmɔ pu ne pii. Sipyii piimu pu da ba shɔ ge, Kile ya melekee pu tunni pu na pee teri.

2

¹ Ayiwa lee wuu na, keree kiimu wèe ya logo ge, wèe ya yaa na wù funyo yaha ki na xuuni, kɔnhɔ wù funṅo ganha da wɔ wù ki yaha we, ² Bani melekee p'a jomɔ pemu jo ge, pee ya pye can; piimu ya ta pee jomɔ pu wii yaaga we, kelee piimu p'a she pu ni ge, Kile ya pee beeri saraa na be ni pu kapyegee ni. ³ Ayiwa, Kirisa ya wèe shɔ shɔgana lemu na ge, Kafɔ ye pyaa k'a pye shenshiime na tee nuwuuro ti kaa jo. Lee kadugo na, wu kalaapiire ti t'a pu logo ge, a pee di pu jo fiinṅe wèe mu. Ayiwa, wù bu le yaha jaha kaa, shɔgana leke na wèe di da ba sii zhɔ pee kanhama pu na we? ⁴ Kile ye pyaa ya li she na pee jomɔ pe ne can. A w'i sefere kan wu kalaapiire ti mu p'a naha shesheere ni kagbɔhɔ ni kakanharaa tuuyo niṅehye pyi. W'a Fefere Munaa li wo loolodahaa ki be kan pu mu be, na be ni wuye pyaa nidaan ni.

Yesu Kirisa gbɔɔrɔ ni sipya ya nuwuuro taa

⁵ Ayiwa, kobaṅa kemu kaa wèe ya yu ge, Kile ya ta kee wo nuṅo fere ti kan melekee pu mu we. ⁶ Ga l'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Sipya ne naha
fo mu w'a ma funṅo shaa ni wu ni we?

Sipyiyawyii ne naha
fo mu w'a li kaseege pyi we?

⁷ M'a wu cereṅe na foro
melekee pu taan jeri funṅo ni.

M'a nɔɔrɔ ni pereṅe tɔ wu nuṅo ni
na pye wu saanra nudɔnɔ.

⁸ M'a yaṅmuyo yi beeri kuu wu kan.»*

* 1:9 Zaburuu 45:7-8; Ezayi 61:3

* 1:12 Zaburuu 102:26-28

* 1:13 Zaburuu 110:1

* 2:8 Zaburuu 8:5-7

Ayiwa ma bu logo na Kile ya «yaŋmuyɔ yi bæeri» kuu wu kan, lee kɔri wu jɛ na yaŋmuŋɔ ka shishiin jɛ kuubaa wu mu wɛ. Ga lee bɛ na, wɛɛ sanha yaŋmuyɔ yi bæeri ja y'a kuu wu mu wɛ. ⁹ Ga Yesu wemu w'a cɛrɛŋɛ na foro mɛlekɛɛ pu tɔan jɛri funŋɔ ni, kɔnhɔ wu xhu sipyiire ti bæeri wuu na Kile wo niime wu gbɔɔrɔ ni ge, nime wee ya nɔɔrɔ ni pɛɛŋɛ ta, bani w'a xu wo kanhama pu soro.

¹⁰ Ayiwa can na, we w'a yaŋmuyɔ yi bæeri yàa, ni yaŋmuyɔ yi bæeri ya yàa wu wuu na ge; l'a bɛ To Kile mu wu Yesu pye juŋɔfɔgbɔ nijemɛ jaagi baa wo wu kanhama pu gbɔɔrɔ ni. Kɔnhɔ shɛnɛhɛmɛɛ di bye Kile nagoo, p'i jé wu nɔɔrɔ wu ni. Bani Yesu wu jɛ pu juwuuro ti juŋɔfɔɔ. ¹¹ Yesu wemu w'a sipyii jii na wo pu jurumu ni ge, wee ni wu sipyii pu bæeri To wu jɛ Kile. Lee wuu na, li ya ta pye shiige wu mu w'a pee pyi wu cebooloo wɛ. ¹² Lee wuu na w'a jo:

«Kile, n'a da ma mɛgɛ ki yiri na cebooloo pu mu,
di ma masɔŋɔ yogo cee na sipyii pu bæeri jii na.»*

¹³ A wu Kile pye sanha na:

«N'a da mu pye na tadaŋa.»
Na nɔhɔ jo sanha na:

«Kile ya nagoo piimu kan nɛ mu ge,
nɛ ni pee piiri shiizhan.»*

¹⁴ Ayiwa, sipyii p'a pye Kile nagoo pee, lee wuu na Yesu bɛ ya pye sipyiyawyii. W'a pye mu kɔnhɔ wu xu wu gbɔɔrɔ ni, xu sefɛɛrɛ te ti jɛ Shitaanni keŋɛ ni ge, tee di gyɛɛgi. ¹⁵ Xu jii fyaara ya piimu pye Shitaanni wo buloo pu shi wu caŋa jɛhɛɛ ki bæeri funŋɔ ni ge, kɔnhɔ wu pee bɛ juŋɔ wolo. ¹⁶ Can na Yesu ya ta pa di ba mɛlekɛɛ pu shɔ-ɛ dɛ! Ga Ibirayima nagoo w'a pa shɔ. ¹⁷ Lee wuu na li waha l'i waha, w'a yaa na pye sipyiyawyii pyegana bæeri na, kɔnhɔ wu bye pu saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juŋɔfɔgbɔ, wemu w'a juŋɔ jaari, na jɛ juɔmɛɛ fɔɔ Kile wo labye wu ni ge. Kɔnhɔ wu sipyii pu wo jurumu wu foo tɔ.

¹⁸ Ayiwa, piimu p'a gana nɔwuuro keŋɛ ni ge, wu na já pee tɛgɛ nime. Bani wuyɛ pyaa ki bɛ ya jé nɔwuuro ni kanhama ni.

3

Kirisa ya ye Kile tudunmɔɔ Musa na

¹ Lee wuu na, na cebooloo Kile ya yee piimu yiri, na yee pye wu fɛfɛɛrɛ sipyii fugba wu wo jaŋiŋɛ ki kaa na ge, nɛ funŋɔ ki jɛ wù wù funyɔ yaha nidoyo Yesu na; Kile ya Yesu wemu pye wu tudunmɔ, ni saraya jaha shɔɔnrivɛɛ wo juŋɔfɔgbɔ wɛɛ wo n'a daa wu shizhaa na ge, ² Kile w'a wu tenɛ wee labye wu na, a w'i bye juɔmɛɛ fɔɔ ba Musa ya pye juɔmɛɛ fɔɔ wu labye wu ni Kile puga ki ni wɛ. ³ Ga Yesu ya yaa ni pɛɛŋɛ ni na ye Musa na, bani puga yaavɔɔ ya pɛɛŋɛ taa na ye puga kiye pyaa na. ⁴ Puga bæeri, sipya wu jɛ ki yereŋɛvɔɔ, ga yaŋmuyɔ yi bæeri yereŋɛvɔɔ di jɛ Kile. ⁵ Kile tudunmɔɔ Musa kunni ya pye Kile wo kapyebye, wemu w'a kapyɛŋɛɛ ki pye ni juɔmɛɛ fɛɛrɛ ni Kile wo puga ki ni ge. Kile bu jomɔ pemu jo w'a pee jo sipyiire ti mu. ⁶ Ga Kirisa ya pye Kile Ja wemu w'a pye juɔmɛɛ fɔɔ ge. W'a tiin Kile puga ki ni, na bye yaŋmuyɔ yi bæeri juŋɔ ni. Wɛɛ pu jɛ kee puga ke; wɛɛ funyɔ y'a taan jo n'a daa we ni tadaŋa kemu wa wɛɛ mu ge, wɛɛ ya yaa na la le, na gori yaha kee na fo taaxɔɔ le.

ŋmɔnɔ lemu l'a gbegele yaha Kile wo sipyii pu mu ge

⁷ Lee na Fɛfɛɛrɛ Munaa ya jo:
«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijaa,
⁸ yi ganha bu da niwegee waha,

* 2:12 Zaburuu 22:23 * 2:13 Ezayi 8:17-18

ba yi sefelee p'a li pye
pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni we.

⁹Wee xuu wu ni yee sefelee p'a jo
p'i ne Kile taanna wii,
na ta pu d'a ne kapyegee ki na,
fo na she no yee kelee shishere (40) na.

¹⁰Lee wuu na, ne luu ya yiri pu taan;
a ne jo: «Pu funjo keree k'a pu piinje tuun beeri ni;
ne giin p'i na koo lemu ce ge,
pu ya lee ce we.»

¹¹Lee wuu na, ne luu ya yiri xuuni, a ne gaa jo:
«Pu da ga ba je ne wo hmōno li ni bada we.»*

¹²Na cebooloo, y'a yiye kaseri, n'a daa baara zoguwo ganha bu da wa shishiin ni, wu zhe Kile jii wo wu ni we. ¹³Ga y'a yiye yeri caya beeri, nijaa na ja jo caya yemu beeri na ge, konho jurumu ganha bu da yee wa shishiin piinje wu yi niwegee pye ki waha we.

¹⁴Tadaṅa kemu wee ya ta fo taashiine li ni ge, wee bu la le wuye ni na gori yaha kee tadaṅa ki na fo na she no li tēhene na, wee tuun wu ni wu na bye Yesu wo karijii. ¹⁵L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Yi bu Kile jomō pu logo nijaa,
yi ganha bu da niwegee waha,
ba yi sefelee p'a li pye

pu wo n'a she wu tuun wu ni siwaga ki ni we.»*

¹⁶Ayiwa, piike pu d'a Kile jomō pu logo, na nōho n'a she le puye ni we? Kile tudunmō Musa ya piimu beeri jaha co na foro Misira fiige ki ni ge, ta pee be we? ¹⁷Piike taan Kile luu d'a yiri fo yee kelee shishere (40) we? Piimu p'a jurumu wu pye na xhu siwaga ki ni ge, ta pee be we? ¹⁸Kile ya kaa li na na jōgo ni jōgo wu je pee da ga ba je wee wo hmōno fiige ki ni-i we? Piimu p'a wu jomō pu logo na nōho n'a she le puye ni ge, ta pee be we? ¹⁹Lee l'a li pye wee ya li ja, pu n'a daa baara ti wuu na pee ya ta ja je Kile wo hmōno fiige ki ni we.

4

¹Ayiwa, Kile ya nōmēe lo wee mu na wee na ba je wu hmōno li ni. Lee wuu na, w'à wuye kaseri xuuni, konho wa shishiin ganha da bye jebaa li ni we. ²Bani Kile Jozaama p'a jo wee mu ba p'a jo pee mu jogana lemu na we. Ga jomō pe pee ya logo ge, pee ya ta yafiin be jo pu na we. Bani pu logovee ya ta pu co ni n'a daa ni we. ³Ba Kile ya yi jo jogana lemu na we na:

«Ne loyire wo ya kaa jo pu da ga ba je
ne wo hmōno li ni bada we.»*

Ga wee piimu p'a da Yesu na ge, wee kunni na ba je lee hmōno li ni. Kile ya wu hmōno li kaa jo fo tuun wemu ni wu labye w'a fa konjo ki yaaduun wu ni ge. ⁴Bani y'a jo Kile Kafila wu ni caṅa gbarashuun wogo ki shizhaa na na:

«Kile ya wu labye wu xō wá
caṅa gbarashuun wogo ki na,
na hmō caṅa gbarashuun wogo ki na.»*

⁵Kile ya jo sanha na: «Pu da ga ba je ne wo hmōno li ni bada we.»

⁶Ayiwa, piimu p'a fenhe Kile Jomō pu logo ge, pee ya ta je lee hmōno li ni we, bani pu ya ta da Kile na we. Wee tuun wu ni piitiilee p'a yaa na je lee hmōno li ni. ⁷Lee wuu na Kile ya caṅa katii teje sanha, kee je «Nijaa». W'a fenhe ye jo saannaa Dawuda jo na fo l'a mō, yee yemu y'a jo xō naha be ge na:

* 3:11 Zaburuu 95:7-11 * 3:15 Zaburuu 95:7-8 * 4:3 Zaburuu 95:11 * 4:4 ZhenEzi 2:2-3

«Yi bu Kile jomɔ pu logo nijnaa,
yi ganha bu da niwegee waha wɛ.»*

⁸ Ayiwa, Zhouwe da bi sii já ɲmɔnɔ li kan Izirayeli nagoo pu mu, Kile bi da jo nige cana katii shizhaa na wɛ. ⁹ Lee na ba Kile ya ɲmɔ cana gbarashuun wogo ki na ɲmɔgana lemu na wɛ, lee ɲmɔnɔ li tuugo k'a gbegele yaha sanha Kile sipyii pu mu. ¹⁰ Bani wemu w'a jé lee ɲmɔnɔ li ni ge, wee bɛ ya ɲmɔ wu labye wu na, ba Kile ya ɲmɔ wɛ. ¹¹ Lee na, wù la le wù jé lee ɲmɔnɔ li ni, kɔnhɔ wa shishiin ganha bu da n'a she pyevɛɛ pu ni wɛ.

¹² Bani Kile Kafila wu jɛ ɲii wo ni baraga wo. Wu ɲɔ ya taan na ye ɲɔyɔ shuun ɲmɔ na. Wu na já sipya su wu zɔ na, fo na she nɔ wu munaa tɛhɛnɛ na, na nɔ wu yatenzogoyo ni semɛɛ pu na. W'a sipyii funzhakeree ni pu funɲɔ keree suguri, fo na ki cɛni. ¹³ Kile wo yayaaga ka shishiin ya ɲmɔhɔ wu na wɛ. Kile wemu ɲaha tɔan w'a da ba fiin jo ge, yarɲmuyɔ yi bɛeri yi jɛ kpɛɛngɛ na wee ɲaha tɔan tarɲmɔhɔɲɔ baa.

Yesu wu jɛ saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we

¹⁴ Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wu jɛ wèe mu, wemu w'a dugi fo fugba wu ni ge; wee jɛ Yesu Kile Ja we, Lee wuu na wù kori yaha wu n'a daa koo li ni. ¹⁵ Saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wemu wu jɛ wèe mu ge, wee ya ɲuɲɔ ɲaari wèe na, na wèe tɛri wù fanhaxhɔɔrɔ keree na. Bani Shitaanni ya wu taanna wii ba w'a li pyi wèe na wɛ, ga wu ya ta já wu tɔɔgɔ le jurumu wa shishiin ni wɛ. ¹⁶ Lee na, wù lowagaa wuu pu fulo Kile wo niime saanra koro li na, kɔnhɔ wu ɲuɲɔ ɲaari wù na. Wu niime tirige wù na, kɔnhɔ wu bye wù tɛgɛvɔɔ wù tɛgɛduun ni.

5

¹ Ayiwa, saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wemu pu ma shɔɔnri lɔ sipyii pu te ni ge, sipyii pu wuu na wu ma deɲɛ, kɔnhɔ wu da sipyii pu ni Kile tɛ keree ki shɔɔnri. Saraya yemu p'a wo pu wo jurumu w'i yafa pu mu ge, ni yarɲmuyɔ yemu p'a gaan Kile mu ge, kɔnhɔ wu da yee bɛ kaan Kile mu. ² Wu na já da kaa cɛbaalaa ni piinɲɛ fɛɛ pu ɲaha conɪ ni lotaan ni, bani wuyɛ pyaa bɛ jɛ fanhaxhɔɔrɔ fɔɔ wa ba pu jɛ wɛ. ³ Tee fanhaxhɔɔrɔ te ma wu pye wu na saraya wo wuyɛ pyaa wo jurumu wu wuu na ba w'a li pyi sipyii pusamaa wo jurumu wu wuu na wɛ.

⁴ Ayiwa, wa shishiin da ga já wuyɛ pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wɛ, fo Kile ye pyaa bu ma yiri, na ma pye wii ba w'a Arɔn pye mu wɛ. ⁵ Lee l'a li pye, Kirisa bɛ ya ta wuyɛ pɛɛ na weye pyaa k'a wuyɛ pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ wɛ. Ga na Kile w'a wee pye wii; w'a Kirisa pye:

«Mu jɛ nɛ Ja,
nɛ mu pye na pya nijnaa.»*

⁶ Y'a ka Kile Kafila wu ni xuu wa bɛ ni na:

«Mu na ba gori yaha gbee
saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ ɲuɲɔfɔɔ,
ba Melikisedeki jɛ wɛ.»*

⁷ Tuun wemu ni Yesu di bye koɲɔ na ge, w'a bi li cɛ na To Kile na já wee shɔ xu na, a wu Kile jɛeri, na jɛɛgbɔhɔ pye fo na mɛɛ suu. A Kile di wu jɛrɛgɛ ki shɔ wu Kile ɲii fyaara ti wuu na. ⁸ Ga ali na ta wu jɛ Kile Ja we, w'a sɔɔ na Kile ɲɔmɛɛ co wu kanhama pu funɲɔ ni. ⁹ Ba w'a Kile wo kapyɛɲɛ ki bɛeri ɲɔ fa wɛ, piimu bɛeri p'a wu ɲɔmɛɛ co ge, a wu pee bɛeri shɔ; tee ɲuwuuro te wa da ga xhɔ bada wɛ. ¹⁰ A Kile di wu pye saraya ɲaha shɔɔnrivɛɛ wo ɲuɲɔfɔgbɔ we ba Melikisedeki jɛ wɛ.

N'a daa fɛɛ p'a yaa na se ɲaha na n'a daa wu ni

¹¹ Keree ɲiɲɛɲɛɲɛ wa wèe mu na yu yee mu le shizhaa na, ga ki kɔri shɛmɛ p'a waha yee na. Bani yee keree ɲaha cɛmɛ p'a pɛn. ¹² Niime bi yaa na yee ta yee ya jɛri na xɔ kalaatii. Ga yee niime wuu mago sanha di jɛ kalaatii na p'a yi kalaa Kile jomɔ pu keree

* 4:7 Zaburuu 95:7-8 * 5:5 Zaburuu 2:7 * 5:6 Zaburuu 110:4

nizhiigee ki ni. Jirimε na yee mago wa, yee da ga já yaligbangbanŋa li wε. ¹³ Wemu wo ŋolige ki ŋε jirimε ye ge, wee ŋε pubinnε. Wee ya katiinε cε shōonri katiibaana ni wε. ¹⁴ Ga yaligbangbanŋa ŋε sipyileye wogo, pee piimu fungonyo y'a kasaanŋa ni kakuuŋo cε shōonri ge, bani p'a tee lee na.

6

¹ Lee wuu na, wèe ya kalaa Kirisa wo keree kiimu ni ŋokōonro ti na ge, wù ganha bu da gori yaha kee ye na sanha wε. Wù la le wù she ŋaha na ba n'a daa wu cεvεε see wuu ŋε wε. Wèe ya yaa na kuri sanha ŋokōonro ti wo kalaa wu feni wε, wee wemu wu ŋε na sipya ya yaa na daburaje jo na wu tōogō wolo kaŋo baa keree ni, na dà Kile na ge, ² ni batizeli keree, ni na keye teri sipyii na na Kile ŋeri pu mu, ni xujenε li keree, ni kiiri we wu da ba gōn koŋo sipyii na caxhōgō ki caŋa ge. ³ Ayiwa, wù na kii keree kii yaha mu wù she ŋaha na, ni Kile ya li koro kan.

⁴ Piimu p'a kpeenge ki ta tōonii nigin na xō, na fugba wu wo loolodaa li ŋehε, na Kile wo Fεfεεε Munaa li ta ge, ⁵ na Kile jomō pu cε yacerŋε, na cabaya sefεεε ti ŋehε ge. ⁶ Lee bε na a pee sipyii p'i zhe sanha Kile jomō pu ni, na guri taha pu kalεgeε feni. Pee sipyii pii na já pye dii na daburaje jo sanha Kile ŋaha tãan wε? Bani li ŋε kanna Kile Ja wu puyε pyaa ya goroo korikoritige na, na wu shiige sipyiire ti bεeri ŋaha tãan.

⁷ Ayiwa, zanhaya ŋiŋehεye ya dun ŋiŋε kemu na, k'i faa yapyiire yeege ki faa pyevεε mu ge, kee ya Kile duba taa. ⁸ Ga ki ba xhuyo ni ŋakuuŋo yeege, ki da yafiin bε ŋo wε, ga laŋi ya kee tεεŋε. Ki taxōgō ŋε na.

⁹ Lee bε na, na cebooloo, na taanŋiinεε, ali wèe ŋehε ba pe jomō niwa pe yu, nakaara wa wèe funyo ni yee shizhaa na wε. Wèe ya li cε na yee wa koo nizaana ni, lee lemu li ŋε ŋuwuuro ti wo koo li ge. ¹⁰ Kile ŋε tiibaa fo wu funŋo ki wō yee wo nibyegee kee, ni yee wo taanŋεεge ki na wε, taanŋεεge kemu yee ya zheε cebooloo pu na Kile mege ki wuu na ge; bani yee wa yi cebooloo n'a daa fεε pu mago ŋogi, ali nime we bε ni yee wa pu mago ŋogi. ¹¹ Ga wèe funŋo ki wa yee bεeri nigin nigin wu la le yi da se ŋaha na mu fo tεhεε le. Kōnhō le na y'a daa ge, y'i ba lee ta. ¹² Wèe funŋo wa yee pu pye saafεε wε. Ga Kile ya cεn wemu ŋomεε lō ge, sipyii piimu p'a la le na wee taa pu n'a daa ni pu loxulo gbōōro ni ge, yi pye pee taannivεε.

Kile ya ŋomεε lemu lō ge

¹³ Tuun wemu ni Kile ya ŋomεε lō Ibirayima mu ge, ma na jo ba yaaga wa kemu k'a ye Kile ye pyaa na wε, a Kile di gaa wuyε pyaa mege na na: ¹⁴ «Nakaara baa, n'a da duba ma mu, ma nagoo na ba ŋehε xuuni.» ¹⁵ Ayiwa, a Ibirayima di ganha na Kile ŋaha wii ni loxulo ni, na sii mō lee ni. Kadugo tãan a Kile di ba ŋomεε li fa wu mu, w'a bi lemu lō wu mu ge.

¹⁶ Sipya ba da gaa, yaaga kemu k'a ye wu na ge, kee na w'a gari. Kee kaaga ke ki ma li sheε na pee jomō pu ŋε can, na nakaara ta shishiin bε wa pu ni wε. ¹⁷ Lee pyegana li na Kile ya li she na fiinŋε wu cεn lovεε pu na, na ŋeri wa shishiin wa wee wo kateŋenε li ni wε, lee na w'a kãa taha wu ŋomεε li na. ¹⁸ Kii keree shuun we da já ŋeri bada wε. Kile wu ŋomεε lō wu nōhō kãa taha li na, wu da já kafinsyeε jo bada wε. Lee na wèe ya lowaa ta, na wù keye kuri kee tadaŋa ki na. ¹⁹ Kee tadaŋa ki ŋε wèe mu ba tōōro ŋε wε, temu t'a dugo, t'i kōrōgō conī na yereŋε lohō ni ge. Ki ŋε ba baraga yaŋmuŋo ŋε wε; k'a wèe teri wù gori yaha n'a daa ni. Lee wuu na wù na já jé fεfεεε ti bεeri wo fεfεεε xuu wu ni Kile ŋaha tãan wù n'a daa wu baraga ni. Fãŋa ka ki bi lee kujōō le ŋaha pari. ²⁰ Yesu ya fenhe jé wèe ŋaha na wee xuu wu ni, kōnhō wu wèe wo jurumu wu laha wà. Wee ya pye saraya ŋaha shōonrivεε wo ŋuŋōfōgbo ba Melikisedeki bi bye wε. Wu na ba gori yaha gbee tee ŋuŋo fεεε ti ni.

7

Melikisedeki ya ye Levi wo nagoo pu na

¹ Ayiwa, we Melikisedeki we ya bye Salemu kulo li wo saan, na je be Kile-gbɔtabaaga wo saraya naha shɔɔnrivɔɔ. Wee tuun wu ni Ibirayima bi she kashen nmɔ ni saanna piitiilee ni, na se ta pu na. Ba w'a pa guri na ma we, a Melikisedeki di she wu nunɔ cɪri, na duba pye wu mu. ² Yaaga yaaga Ibirayima ya ta kashen ki ni ge, a wu yee beeri jagi wolo kan Melikisedeki mu. Melikisedeki kɔri wu je na: «Tiime saan», na fara lee be na, Salemu kulo li saan wu je wii. Lee kɔri je: «Nanije saan». ³ To ni nu je wu mu we. Wa shishiin ya ta jo wu nɔhɔ tayirige shizhaa na, kelee wu segana, kelee wu xugana shizhaa na we. Wu je ba Kile Ja wu je we, bani wu na gori yaha wu saraya naha shɔɔnriveere ti ni gbee.

⁴ Ta yee ya li ce na sipyigbo wu je Melikisedeki we? Fo we tole Ibirayima ya yaaga yaaga ta kashen ki ni ge, a wu yi beeri jagi wolo kan wu mu we! ⁵ Levi nagoo piimu p'a jin saraya naha shɔɔnriveere ti kapyenje ki ni ge, saliya wa pee mu p'a jagi shuu Izirayeli nagoo pu mu, lee kɔri p'a wu shuu puye pyaa shi sheen pu mu, ali na ta pu be je Ibirayima nagoo p'a. ⁶ Melikisedeki bye Levi shi shen we, ga na jagi shɔ Ibirayima mu. Kile bi nɔmɛ lo wee Ibirayima wemu mu ge, a wu duba pye wee mu. ⁷ Ayiwa nakaara baa, duba pyevɔɔ ya ye duba tavɔɔ na. ⁸ Saraya naha shɔɔnrivee pu shizhaa na, piimu p'a bi jagi wu shuu ge, pee bye sipyii piimu da gori xu baa we. Ga Melikisedeki we w'a jagi wu shɔ Ibirayima mu ge, l'a she na wee na gori yaha nii na gbee. ⁹ Wee na j'a jo na Ibirayima ya jagi wu wolo tuun wemu ni ge, Levi nagoo piimu p'a jagi wu shuu ge, pee be ya jagi wolo wee tuun wu ni. ¹⁰ Bani tuun wemu ni Melikisedeki ya she Ibirayima nunɔ cɪri ge, pee bi sanha se we; ga p'a bi bye Ibirayima ni.

¹¹ Ayiwa, Kile ya saliya wemu kan Izirayeli nagoo pu mu ge, Levi wo saraya ye yi bye wee saliya we wo tayeregbɔhɔ. Tee saraya naha shɔɔnriveere ti da bi j'a sipyii pu shɔ pu jurumu wu na, nunɔ bi da bye nige li na nago saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii wu na teje, wee di bye ba Melikisedeki je we. Wu ganha bu bye Arɔn wo kpɔɔn li shen we. ¹² Ga saraya naha shɔɔnriveere ti bu jeri, li waha l'i waha saliya wu be ya yaa na jeri. ¹³ Wɔ Kafɔɔ Yesu wemu kaa we ya yu ge, gbawege katii ni wee ya foro. Kee gbawege ke wo sipya wa shishiin ya ta saraya naha shɔɔnriveere kapyenje pye saraya tasogonɔ xuu wu taan we. ¹⁴ L'a fiinje na Zhuda wo gbawege ki shen wu je we Kafɔɔ we. Ga tuun wemu ni Kile tudunmɔ Musa ya jo saraya naha shɔɔnrivee pu shizhaa na ge, wu ya ta yafiin jo Zhuda wo gbawege ki shizhaa na we. ¹⁵ Ayiwa, lemu li wa kii keree kii wo jeri wu fiinje sanha we mu ge, lee li wa me. Saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii w'a teje, wee je ba Melikisedeki je we. ¹⁶ Lee ya li shee na wee saraya naha shɔɔnrivɔɔ wu ya ta teje na saha ni sipyii wo saliya nɔmehɛ ki ni we. Ga wuye pyaa wo tɛhɛnɛ baa nii sicuumɔ pu sefeere ti gbɔɔrɔ ni w'a teje. ¹⁷ Bani Kile ya pa li she na:

«Mu je saraya naha shɔɔnrivɔɔ fo gbee,

ba Melikisedeki je we.»*

¹⁸ Saraya naha shɔɔnriveere ti wo saliya nizhiime w'a to wu fanhaxhɔɔrɔ ni wu lajɔbaara ti wuu na. ¹⁹ Bani saliya wu ya j'a yafiin be jɔ fa we, ga we ya tadaja ta nime, kemu k'a jɔ nizhiige ki na ge. Kee gbɔɔrɔ ni we da j'a vulo Kile na. ²⁰ Na fara lee beeri na, Kile ye pyaa k'a kaa na Yesu wu da bye saraya naha shɔɔnrivɔɔ we. Kile ya ta lee tuugo pye saraya naha shɔɔnrivɔɔ watii shizhaa na we. ²¹ Ga ba Yesu ya pye saraya naha shɔɔnrivɔɔ we, a Kile di gaa na jo:

«Ne Kafɔɔ Kile ya kaa,

ne da ga na nɔmɛ jeri we. Jo:

«Mu je saraya naha shɔɔnrivɔɔ fo gbee.»*

²² Lee wuu na Yesu ya pye le karijege nɔmɛfonɔ le wo seeri we ni Kile te ni. Lee karijege nɔmɛ l'a ye na kanha nizhiine li na.

* 7:17 Zaburuu 110:4 * 7:21 Zaburuu 110:4

²³ Na fara lee na, pii pu saraya naha shōonrivēē pu bi jēhē, bani xu ya ta wa shishiin yaha w'a pye pu ni gbee wee labye we ni wē. ²⁴ Ga Yesu ya kori yaha gbee n̄i na. Lee wuu na wee wo saraya naha shōonrivēē ti na gori yaha fo gbee. ²⁵ Lee wuu na, wemu bu sō Kile na Yesu wo karijēēge ki gbōōrō ni, wee na juwuuro ta koṅṅ ki caxhōgō. Bani Yesu n̄i wo wu jē gbee, na Kile jēeri peefēē mu. ²⁶ Saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō wemu w'a bi sii yaa fo wēē pu wee ta ge, wee wu jē wii. Wu fēfēēē wo wu jē. Jaagi xuu wa shishiin jē wu na wē, jurumu bē wē. Kile ya wu waa laha jurumupyii pu na, na wu yirige kari fo fugba wu ni. ²⁷ Wu mago wa li na nago jiga bēeri wu fēnhē saraga wolo wuyē pyaa wo jurumu wu wuu na, wu bu xhō wu na w'a sipyii pusamaa wo saraya yi wo pu wo jurumu wu wuu na, ba saraya naha shōonrivēē p'a bi li pyi wē. Ga w'a wuyē kan na pye saraga tōjii nigin yē pe, sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Saraga katii ya yaa na wolo nige kee kadugo na wē. ²⁸ Saliya w'a sipyii piimu pye p'a teṅē na pye saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō ge, fanhaxhōōrō ti bi bye pee na. Kile ya k̄aa na jomō pemu jo saliya wu kadugo na ge, pee p'a wu Ja wu teṅē na pye saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō, wee wemu w'a fa, w'i da gori yaha bē mu gbee ge.

8

Yesu wu jē wēē wo saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō we

¹ Ayiwa, jomō pemu bēeri wēē ya yu ge, pu juṅṅ yē pyaa jē na saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō wemu wu jē wēē mu ge, wee nidēēngē ki jē Se Bēeri Fōō To Kile kanige cē fugba wu ni. ² Kile-pēējē pugbōhō kemu ni w'a wu wo labye wu pyi ge, kee jē f̄aya puga see wogo kemu Kafōō Kile yē pyaa ya yereṅē ge; sipyiyawyii wo niyereṅē bē wē.

³ Saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō bēeri, wu kateṅēne juṅṅ ki jē na yakanya ni saraya yi kaan Kile mu. Lee na, li waha l'i waha, wēē bē wo saraya naha shōonrivēē wo juṅṅfōgbō wu bē ya yaa na saraga ka wolo. ⁴ Wu da bi bye j̄iṅē ke na wu bi da bye saraya naha shōonrivēē wē. Bani saraya naha shōonrivēē pii wa na xō piimu p'a yakanya ye, ni saraya yi keree naha shōonri, na bē ni Kile tudunmōō Musa wo saliya wu ni ge. ⁵ Pee wo saraya naha shōonrivēē t'a byi Kile-pēējē puga kemu ni ge, kee jē fugba wogo ki wo jaa. Lee na, tuun wemu ni Kile tudunmōō Musa bi da f̄aja puga ki yereṅē ge, a Kile di wu pye: «Jaa wemu w'a she ma na na ma yaha faaboboṅṅ ki juṅṅ ni ge, la le m'a ki bēeri yāa mu.»* ⁶ Ga nime Yesu wo labye w'a ye na kanha saraya naha shōonrivēē pusamaa wo wu na. Bani wee wu jē susurodēgēme Kile ni sipyii pu tē ni. Karijēēge jōmēē nivonō l'a ye na kanha nilēē li na, bani lee nōhō ya teṅē jōmēhēē kiimu na ge, kee ya ye nizhiigee ki na.

⁷ Can na, karijēēge jōmēē nizhiine li jō da bi fa, juṅṅ bi da bye li na pu na shuun wuu nōhō shan wē. ⁸ Ga Kile ya wu sipyii pu jaagi, na pu pye:

«Li wii caya ya wa ma,

ne Kafōō Kile w'a jo mu.

Ne na ba karijēēge jōmēē nivonō lō

Izirayeli puga ke ni Zhuda puga ki mu.

⁹ Ne pu sefēlēē pu keṅē cō,

na pu yeege caṅa kemu Misira fiige ki ni ge,

karijēēge jōmēē le ne lō pu mu wee tuun wu ni ge,

nivonō li da ba bye lee tuugo wē.

Bani p'a ne karijēēge jōmēē li kyēēgi.

Lee wuu na ne bē ya pu yaha.

¹⁰ Karijēēge jōmēē le ne da ba lō Izirayeli nagoo pu mu

yee caya yi d'a toro xō ge, lee le:

Ne na ba na saliya wu le pu fungōnyō ni,

di wu ka pu zōlō na.

* 8:5 Ekizode 25:40

Nε na ba bye pu Kile,
p'i bye nε sipyii.

¹¹ Wa shishiin da ga ba wu shi shen,
kelee wu ceboro kalaa nige wε na:
〈Yi Kafɔɔ cε wε.〉

Bani pu bæeri na ba nε cε,
na lo sipyitiilee na fo na she nɔ sipyigbɔɔ na.

¹² Nε na ba pu kanahaya yi yafa pu mu.
Nε da ba na funɲɔ tirige
ni pu jurumu wu kaa ni nige wε.»*

¹³ Tuun wemu ni Kile ya karijεεge nɔmεε nivonɔ li kaa jo ge, a lee di nizhiine li jeri nileε. Ayiwa, karijεεge nɔmεε nizhiine lemu l'a le, li cana jii be d'a toro ge, lee ya giin di biin.

9

Yesu Kirisa ye wu jε saraga nivanja

¹ Karijεεge nɔmεε nizhiine li funɲɔ ni, kodorogoo kii bye wà Kile pelegana na, ni Kile-peeɲε puga fàya wogo, kee kemu bye jɲε ke na ge. ² Fàɲa puga ki bi yereɲε, na ki pye pupyaa shuun. Pubile nizhiine li bye fεfεere puga. Sokinnagbɔ we, ni tabali we, ni buuri we p'a wo na gaan Kile mu ge, kee ni yee bi bye. ³ Pubile shuun wuu li bi bye nahaparaga fàɲa shuun wogo ki kadugo yiri. Lee bi bye fεfεere ti bæeri wo fεfεere puga. ⁴ Saraya yi tawologo ka bye wà kemu k'a yàa ni sanni ni ge, kee ni pu bi nudanga yawurire ti leni. Keshi wa be bye wà, sanni wu bi taga wee bæeri tɔ. Maane w'a bye sanni shɔɔ lemu ni ge, lee bye keshi wu ni, ni Arɔn publiin li l'a fyen ge, Kile bi saliya wu nɔmεhεε ki ka faakageeye yemu na ge, ni yee be. ⁵ P'a bi jaalaa shuun nɔɔɔ wuu p'a yàa wee keshi wu fugba ni, pee bye serubεεn.* Pee wo kapaya yi jime pu bi keshi wu jɔtɔɲɔ ki tɔ. Pee jime pe ni pu bi jurumu yafa wo saraya yi wo shishan pu woni keshi wu fugba ni. Ga kii keree kii bæeri wo jaha joduun jε nime wε.

⁶ Ayiwa, le singana le na fàya puga ke ni ki yanmuyɔ yi bæeri wa bi sin. Cana bæeri saraya jaha shɔɔnrivɔɔ pu bi jin pubile nizhiine li ni na Kile-peeɲε ki keree pyi. ⁷ Ga saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɲɔfɔgbɔ wu ye nigin w'a bi jin pubile shuun wuu li ni tɔɲii nigin pe yee funɲɔ ni. Wu bi jin wà ni yatɔɔɔ shishan jε wu keɲε ni wε. W'a pee kan Kile mu wuyε pyaa wo jurumu we ni sipyiire ti wo wu wuu na, p'a wemu pye na ta pu ya li cε-ε ge. ⁸ Lee funɲɔ ni Fεfεere Munaa ya li she na na fàya puga nizhiige ki yaha, xuu wemu w'a bye fεfεere ti bæeri wo fεfεere wo wu ge, wee koo bi sanha mugi wε. ⁹ Kee fàya puga ke bye nime wo keree kii wo jaa. Lee wa li shεε na saraya yatɔɔɔ, ni saraya yemu bæeri y'a gaan Kile mu ge, piimu p'a yee wo ge, na yee bi da já pee wo zɔlɔɔ pu pye fεfεε wε. ¹⁰ Yee saraya ye, ni yaliye, ni yagbaya, ni lɔhɔ wuugaɲaa niɲεhεɲε, kee bi bye kalegεε. Kee keree kii bæeri bi bye pyemε fo na she Kile pye w'a keree ki jeri.

¹¹ Ga Kirisa ya pa, na bye cabaya yanmuzaaya yi wo saraya jaha shɔɔnrivεε wo jɲɔfɔgbɔ. Fàya puga kemu ni w'a wu wo labye wu pye ge, kee ya sii pεle, ki jɔ be d'a fa. Sipya ya ta kee yereɲε wε; ki jε be ke korɲɔ ke wogo wε. ¹² Wee ya ta jé Fεfεere ti Bæeri wo Fεfεere Xuu wu ni sikapee, ni nupiye wo shishan gbɔɔɔ ni wε. Ga wuyε pyaa wo shishan gbɔɔɔ ni w'a jé tɔɲii nigin ye pe. W'a da lee pye nige sanha wε, bani w'a tɛhεnε baa juwuuro ta. ¹³ Ayiwa, na saha ni saliya wu ni, piimu bye fεfεε wε, p'a bi sikapee ni nupεhεε shishan, ni nupinyε nizogoyo shɔɔnrɔ woni peefεε na, na pu pyi mu fεfεε. ¹⁴ Ga Kirisa shishan ya fεfεere pyi na ye yee na xuuni! Tɛhεnε baa Kile wo Munaa li gbɔɔɔ ni w'a wuyε kan Kile mu saraga, mane jε kemu na wε. Wu shishan ya jɲɔ baa keree je laha wèe zɔlɔɔ na, kɔnhɔ wèe di da kapyεɲε pyi Kile jii wo wu mu.

* 8:12 Zheremi 31:31-34

* 9:5 Serubεεn: Pee jε Kile wo kapyεbyii fugba we ni ba melekeε jε wε.

¹⁵ Lee wuu na Kirisa wu ƚe kariƚeege ƚomee nivono li wo susuro tegeƚo. Sipyii ya jurumu wemu pye kariƚeege ƚomee nilee li wo tuun wu ni ge, pee wo juwuuro wuu na w'a xu. Kile ya piimu yiri ge, tehenɛ baa cɛn wemu wo ƚomee l'a lo pee mu ge, kɔnhɔ p'i wee ta. ¹⁶ Sipyia wa bu sɛmɛ yaa yani wu xu ge, taagana lemu na wu keƚe yaƚmuyɔ y'a yaa na pa daa wu nixhuxhɔgo na ge, na lee taagana li ka wee ni. Wee sɛmɛ wu da ja yaaga pye wɛ, fo weefɔ ba xhu, a l'i je na fiinƚe na w'a xu. ¹⁷ Bani na wufɔ yaha ƚii na, tayerege wa wee sɛmɛ wu na wɛ, fo wufɔ bu xhu. ¹⁸ Lee wuu na ali kariƚeege ƚomee nizhiine li be ya ta teƚe shishan baa wɛ. ¹⁹ Tuun wemu ni Kile tudunmɔ Musa ya saliya wu ƚomeheɛ ki beeri jo sipyii pu mu ge, a wu nupiye shishan, ni sikapee shishan lo, ni loho be, ni Izopu* tige geƚe, na kee taga shishan pu ƚeregi saliya Kitabu we, ni sipyiire ti beeri na. ²⁰ Na jo: «Kile ya kariƚeege ƚomee lemu lo yee mu ge, lee wo shishan pu ƚe pe.»* ²¹ Lee ƚeregiƚana li ninuno na Musa ya shishan ƚeregi Kile wo faƚa puga ke, ni Kile wo kapyeƚe yeƚe ye yi beeri na. ²² Na saha ni saliya wu ni, shishan ni p'a yaƚmuyɔ yi beeri pyi feefee, fo yaƚmuyɔ nigin nigin wa ye. Shishan ya wo wɛ, jurumu da ga yafa wɛ.

²³ Faƚa puga ke ni ki yaƚmuyɔ yi bye fugba wogo ki wo jaa. Ba yee yaƚmuyɔ yi bi yaa na pye feefee ni yaƚoƚo shishan ni wɛ, lee na yaƚmuyɔ ye yi ƚe fugba wu ni ge, yee bi yaa na pye feefee ni saraga ka ni, kemu k'a ye yaƚoƚo na ge. ²⁴ Bani fefeere xuu wemu sipyii ya yeƚe na pye ba see wo wu jaa ƚe-ɛ ge, Kirisa ya ta je wee ni wɛ, ga fugba wo wuye pyaa ni w'a je, kɔnhɔ wu yeƚe To Kile ƚaha taan wee wuu na. ²⁵ Wu ya ta je wa kɔnhɔ wu wuye pye saraga toƚii niƚehɛge funƚo ni wɛ, ba saraya ƚaha shɔonriwee wo ƚuƚoƚo w'a bi jin fefeere xuu wu ni yee beeri, ni yaƚoƚo shishan ni wɛ. ²⁶ Li da bi bye mu, Kirisa bi da ganha toƚii niƚehɛge ni fo koƚo ƚo kɔnduun ni. Ga nime, koƚo xɔduun wu funƚo ni, toƚii nigin ye pe, w'a wuye she, na wuye kan saraga, kɔnhɔ wu jurumu wu lo laha wa. ²⁷ Xu na ba no sipyii beeri nigin nigin na toƚii nigin. Lee kadugo na Kile di kiiri kɔn pu na. ²⁸ Mu Kirisa be ya pye saraga toƚii nigin ye pe, kɔnhɔ wu shɛƚehɛmɛe wo jurumu tuguro lo. Wu na ba wuye she wu sigewe pu na, wu ba ba wu pana shuun wuu li ni. Wu da ba jurumu keree ƚaha shɔonri lee ni wɛ, bani w'a xɔ lee ni. Ga juwuuro wu da ba gan wu sigewe pu mu.

10

¹ Ayiwa, Kile ya yaƚmuyɔ yemu ƚomee lo wee mu ge, yee wo jaa bye saliya wu ni. Ga dii ye pyaa yee yaƚmuyɔ yi ƚe ge, saliya wuye pyaa ya ja yee she wɛ. Lee wuu na piimu p'a bi Kile pele na be ni saliya wu ni ge, pee bi saraya wo yee beeri. Ga, saliya w'i ya ta ja pee je yeege pu wo jurumu wu ni, na pee pye sipyii, piimu p'a fa wɛ. ² Yee saraya yi da bi da ja sipyii pu shɔ, pu bi da yee ƚo yaha; piimu p'a yi wo ge, pee bi da bye feefee toƚii nigin l'a xho. Pee bi da puye wii jurumupyii nige wɛ. ³ Ga li ya ta pye mu wɛ, yee beeri yee saraya yi ma sipyii pu funyo tun pu jurumu wu na. ⁴ Bani nupheɛ, ni sikapee shishan da ja jurumu laha bada wɛ. ⁵ Lee wuu na, Kirisa na pa koƚo ki na, a wu Kile pye na:

«Mu ya jo na mu wa saraya yatɔyo yi feni wɛ.

Mu di ya ta sɔɔ

sipyii pu wo yaƚmuganya yi saya na wɛ.

Ga m'a ne kan ceepuuro,

kɔnhɔ ne ti kan ma mu saraga.

⁶ Saraya nizogoyo ni jurumu yafa

saraga ka shishiin ya ta ma ƚaha ƚi wɛ.

⁷ Wee tuun wu ni, a ne jo:

«Kile, ne pa di ba ma nidaan pye

ba l'a ka Kitabu wu ni wɛ.»*

* 9:19 Izopu: Kee ƚe tige, kemu wo geye yi ƚe ni shiire niƚehɛre ni ge, tee shiire te pu ma mineɛ na wo na ƚeregi. * 9:20 Ekizode 24:8 * 10:7 Zaburuu 40:7-9

⁸ Ayiwa, a Kirisa di fenhε Kile pye: «Mu jε saraga yatōyō ye ni sipyii pu wo yakanya yi saya feni wε, na yee ya mu jaha ni wε.» Ayiwa Yesu ya ye jo, ali na ta yee saraya ye di bi wo be na saha ni Kile tudunmō Musa wo saliya wu ni. ⁹ Lee kadugo na a Yesu di jo sanha: «Nε pa, di ba ma jidaan pye.» Lee na w'a saraya yi wo saliya nile wu shan, na nivomō teje. ¹⁰ Lemu li bye Kile jidaan ge, Yesu Kirisa ya lee pye. W'a wuyε kan saraga Kile mu tōjnii nigin pe. Lee gbōōō ni wèe ya je yeege wù jurumu wu ni.

¹¹ Taashiine li ni, saraya jaha shōōōrivōō pu bi Kile wo labye wu pyi caŋa bεeri. Saraya ninuyō yi p'a bi wo tεεgeε nijehεjeε ni, na ta yee saraya yi da jά jurumu laha sipya na bada wε. ¹² Ga Kirisa ya saraga nigin pe wu wolo gbee wo jurumu wu wuu na. Lee kadugo na, a wu diin saanra tatεεnge ki ni To Kile kanige ce. ¹³ Na Kile jaha wii fo wu ba wu pεen pu tirige na pa yaha wu tōyō nōhō ni. ¹⁴ Piimu ya pye fεfεε na foro pu wo jurumu wu ni ge, w'a pee pye p'a fa gbee saraga nigin pe wu gbōōō ni.

¹⁵ Lee ninunō Kile Munaa be ya she wèe na. L'a jo:

¹⁶ «Nε Kafōō ya jo:

Karijεεge jōmεε le nε da ba lō yee mu,
yee caya ye na toro xō na ge,

lee le: Nε na ba na saliya wu yaha pu zōlōō pu na,

di wu ka pu fungōnyō ni.»*

¹⁷ Ba w'a xō yee ni wε, na jo:

«Nε da ga na funjō tirige nige

pu jurumu ni pu katiibaagaa na wε.»*

¹⁸ Ayiwa, jurumu wemu ya yafa ge, jurumu yafa saraga kawuunō jūnjō wa nige wee wuu na wε.

Wù fulo Kile na ni lowaa ni

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, lowaa wa wèe mu na jé fεfεere ti bεeri wo fεfεere xuu wu ni Yesu shishan pu gbōōō ni. ²⁰ Yesu ya kovonō mugi wèe mu, lemu l'a se ni wèe ni Kile yiri ge, lee jε jii sicuumō koo le. Nahaparaga fāŋa* ki k'a bi lee tō, a Yesu di kee laha wà wu wo xu wu baraga ni. ²¹ Wèe wo saraya jaha shōōōrivεε wo jūnjōfōgbō wu jε wii. Wee wu jε Kile wo sipyii pu jūnjō ni. ²² Lee wuu na wù fulo Kile na ni zōsaama, ni nakaara baa n'a daa ni. Wù Yesu yaha wu wù zōlōō pu tiibaara ti bεeri je laha pu na! Wu wù je fiinjε!
²³ Tadaŋa kemu kaa wèe ya yu ge, wù nōōō kee na xuuni! Bani jōmεε fōō wu jε jōmεε li lōvōō we, wu na li jō fa. ²⁴ W'à wùye funjō tirige ni wù sipyijni kaa ni, kōnhō wù da wùye logoo wari taanjεεge ni kapyεgeε nizaanŋaa bye na. ²⁵ Wù ganha bu da wùye binne jō yaha ma na jo ba pii ya li pye wε! Ga wù pye wùye yerivεε, bani wùye pyaa wa li jaa na Kafōō cabanŋa k'a tεje.

²⁶ Ayiwa, wèe bu dō, na jurumu pyi, na wù ta w'à can wu ce xō, saraga katii wa nige kemu na jά wee jurumu we yafa wε, ²⁷ fo na kiiri ni nagbōhō ki ye sigeε ni fyaara nigbōōō ni. Kee nagbōhō ki na ba Kile wo pεen pu sorogo na pu xō. ²⁸ Sipya wemu bu Kile tudunmō Musa wo saliya wu kyεegi, sipyii shuun kelee taanri bu da piimu jε li sεeri ge, weefōō na gbo jijaara baa pee wo jomō pu wuu na. ²⁹ Ga sipya bεeri w'a Kile Ja wu fanha ge, na Kile wo karijεεge jōmεε li wo shishan pu wii na p'a nōhō ge, pee pemu p'a bi weefōō pye fεfεε ge. Kelee Fεfεere Munaa lemu l'a bi niimeε kan wufōō mu ge, wu bye w'i ya gbōōō taha lee na wε, ta yee ya giin na weefōō ya yaa ni kanhama nigbō ni na ye Kile tudunmō Musa wo saliya wu kyεεgivōō na wε? ³⁰ Bani Kile wemu w'a jo ge na: «Nε ye nigin mu li wa na jurumu footōō kan kakuubye mu.» Wee ninunō w'a jo be sanha na:

* 10:16 Zheremi 31:33 * 10:17 Zheremi 31:34 * 10:20 Nahaparaga fāŋa: Kee jε fāŋa kemu k'a bi pari Fεfεere ti Bεeri wo Fεfεere ti Xuu wu wo kujōō li jō na ge. Wee tuun wu ni sipyitiimeε bi yaa wu jé wà wε.

«Kafɔɔ na ba kiiri kɔn wu sipyii pu na.»* ³¹ Na jé Kile j̄ni wo wu keŋe ni kiiri kaa na, tee j̄e fyaara nigbɔɔɔ dɛ!

³² Ayiwa, tuun wemu bɛeri ni yee ya Kile wo kpɛɛngɛ ki ta ge, yi yi funyɔ yaha nidogo wee tuun wu na. Yee ya kori yaha j̄ɔmɛɛ fɛɛɛɛ ni na kee yogbɔhɔ ki tun, ali na yi ta bɛ kanhama nigbɔ ni. ³³ Kabaŋa ka na, p'a yee fanha sipyii niŋɛ ni, na yee kanha xuuni. Piimu p'a kanha mu ge, kabaŋa ka na, yee ya bi gbegele di pee tɛgɛ. ³⁴ Yee ya j̄uŋɔ jaari kasolemɛɛ na. Sipyii ya yee keŋe yaŋmuyɔ yi shɔ yee na tuun wemu ni ge, a yee loxulo wuu di lee soro, bani yee ya li cɛ naafuu see wo wu wa yee mu wemu na gori yaha ge.

³⁵ Lee wuu na, n'a daa we wu wa yee mu Kafɔɔ na ge, yi ganha bu da wee yaha wɛ. Bani lee kuduun ya pɛlɛ xuuni! ³⁶ Yee mago wa sanha lowaa na, kɔnhɔ yi da se jaha na Kile j̄idaan bye ni. Lee bu bye, w'a lemu wo j̄ɔmɛɛ lɔ ge, yi na ba lee ta. ³⁷ L'a ka Kile Kafila wu ni na:

«Jɛɛɛ l'a kori wemu wu da ba ge,
wee di ba. Li da mɔ nige wɛ.

³⁸ Sipya wemu w'a d̄a nɛ na ge, wee w'a tii.

Lee funɔɔ ni wu da ba j̄ni sicuumɔ see wo ta.

Ga wu bu guri kadugo,

nɛ wo fundanga ki da da wu ni nige wɛ.»*

³⁹ Piimu p'a guroo kadugo, na gyɛɛgi ge, wɛɛ j̄e pee ni wɛ. Piimu p'a daa, pee di da ba juwuuro ti ta ge, pee ni wɛɛ j̄e.

11

Sipyii piimu p'a pye ni n'a daa ni ge

¹ Ayiwa, n'a daa w'a wɛɛ wo tadaŋa ki wo yaŋmuyɔ yi keree fiinŋɛ, na wɛɛ pye wɛɛ ya tiin ni li ni na yi wa wɛɛ mu na xɔ. N'a daa w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sɔɔ li na na can wa yaŋmunabaaya yi wo keree ki ni. ² Pu n'a daa wuu na Kile ya taashiinɛ li wo sipyii pu sɔ. ³ N'a daa funɔɔ ni wɛɛ ya li cɛ na Kile wo jomɔ pu baraga ni koŋɔ ya yaa. Lee na, yaŋmuyɔ yemu ni wɛɛ j̄ni wa ge, yee ya yaa ni yaŋmuyɔ ni yemu y'a jaa wɛ.

⁴ Wu n'a daa w'a Abeli wo saraga ki pye k'a ye Kayɛn wogo ki na. Kile ya li shɛ wu n'a daa wu shizhaa na na w'a tii. Bani Kile yɛ pyaa ya sɔɔ wu yakanga ki na. Abeli ya xu, ga nijaa we bɛ ni wɛɛ ya kalaa taa wu n'a daa wu funɔɔ ni.

⁵ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Henɔki lɔ durogo fugba ni na ta wu sanha xhu wɛ. Sipya wa shishiin ya ta wu ja nige wɛ, bani Kile ya wu lɔ. Yani Kile wu wu lɔ ge, w'a bi wu sɔ, na jo na wu kaa ya taan wee mu. ⁶ Ni n'a daa bɛ wɛ, wa shishiin kaa da j̄a daan Kile mu wɛ. Bani wa bɛeri w'a giin wu fulo Kile na ge, li waha l'i waha wufɔɔ ya yaa na d̄a li na na Kile wa, na j̄e bɛ wu shavɛɛ saraavɔɔ.

⁷ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya Nuxhun kaala ni keree kii ni, wu sanha kiimu ja wɛ. Na Kile j̄ni fyaara yaha wu zɔ wu na, a w'i kɔɔgbɔhɔ ka yaa, kɔnhɔ wu ni wu puga shɛɛn di ba shɔ. Ba w'a lee pye wɛ, a w'i li shɛ lee funɔɔ ni na jaagi ya to koŋɔ sipyii pu j̄uŋɔ ni. A Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.

⁸ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya Kile j̄ɔmɛɛ co wu yiriduun wu ni Kile mu. Kile bi da fiige kemu kan wu mu, kee di bye wu cɛn ge; a wu foro wuyɛ pyaa wo fiige ki ni, na kee koo co na ta wu ya ki sanha cɛ wɛ. ⁹ Wu n'a daa wuu na w'a shɛ bye nadadiinmɛ kee fiige ki ni, kee kemu wo j̄ɔmɛɛ l'a lɔ wu mu ge. A w'i wu wo tiinne li pye f̄aya piyɛyɛ ni. Lee Ishaaga ni Yakuba bɛ ya pye. Lee j̄ɔmɛɛ le ninunɔ Kile bi lɔ pee bɛ mu. ¹⁰ Ibirayima bi kugbɔɔ jaha wii lemu nɔhɔshanma p'a j̄ɔ ge. Kile wu j̄e lee kulo le wo kaŋahashɔɔnrimo ni li yereŋɛvɔɔ.

¹¹ Wu n'a daa wu wuu na Kile ya pya kan Sara mu, ali na wu ta w'a lɛ bɛ xuuni. Bani w'a d̄a li na na j̄ɔmɛɛ fɔɔ wu j̄e j̄ɔmɛɛ li lɔvɔɔ wɛ. ¹² Lee wuu na, ali na lɛgɛ fanhaxhɔɔɔ

* 10:30 Dutɛɛɛnɔmɛ 32:35-36 * 10:38 Habakuki 2:3-4

yaha t'a nɔ wu poo wu na, w'a nagoo nijehemɛ ta, piimu p'a jehɛ ba fugba wɔrɔ ki jɛ wɛ, ni ba suumɔ lɔhɔ nɔ gbazhenhɛ jɛ wɛ.

¹³ N'a daa ni pii sipyii pii bɛeri ya xu. Kile ya yaɲmuyɔ yemu jɔmɛɛ lɔ ge, yee bi sanha jɛ pu kehɛ ni wɛ. Ga, a p'i bye kanna p'a yi jaa, na fundanga ta yi wuu na. A puyɛ pyaa di li she na nabuun pee jɛ, na pee nidorowuu pu wa ke jirɛ ke na. ¹⁴ Pe jomɔ pe ya li sheɛ na to puga katii pu joveɛ ya zhaa. ¹⁵ Kemu ni p'a yiri ge, kee da bi pu zɔlɔɔ ji, pu bi da já guri zhe wà. ¹⁶ Ga can na, to puga nijɛɛ pu bi zhaa, lee kɔri kemu ki jɛ fugba wu ni ge. Lee wuu na, li jɛ shiige kaa Kile mu p'a wu pyi «pee wo Kile» wɛ. Bani w'a kulo la gbegele pu mu.

¹⁷ Wu n'a daa wuu na Ibirayima ya sɔɔ na wu ja Ishaaga kan di bye saraga, tuun wemu ni Kile ya jo wu lee pye ge. Ishaaga ye nigin pe wu bye wu ja. Na ta Kile di bi jɔmɛɛ lɔ wu mu na: ¹⁸ «Mu nagoo na ba jehɛ na foro Ishaaga ni.» ¹⁹ L'a bi bye Ibirayima funɲɔ ni na Ishaaga jehɛ xhu bɛ, na se wa Kile ni na wu jɛ yeege xu ni. Lee l'a Kile pye w'a Ibirayima ja wu tɛɛɛ wu na, a l'i bye kanna xu ni w'a jɛ na foro.

²⁰ Wu n'a daa wuu na Ishaaga ya duba pye Yakuba ni Ezawu mu cabaya wuu na. ²¹ Wu n'a daa wuu na Yakuba ya duba pye Yusufu wo nagoo pu bɛeri nigin nigin mu, na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ. Pubiin le li bye wu kehɛ ni ge, a wu yere, na buri lee jirɔɔ ni, na Kile peɛ. ²² Wu n'a daa wuu na Yusufu ya li she na wu xuduun ta w'a nɔ xɔ, na Izirayeli nagoo pu na ba foro Misira fiige ki ni canja ka. A w'i li she na pu ba fɔro, na pu da fɔro ni wee nixhugo ki kaciiye yi ni.

²³ Pu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa sefɛɛ p'a wu nizexhɔɔ ki ɲmɔhɔ fo yeye taanri. Bani pu bi wu ta w'a jɔ. A p'i bye pu ya fya saan wu wo nijoyo yi na wɛ. ²⁴ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa nilexhɔɔ ki ya ta sɔɔ p'a wu pyi Farawɔn poro ja wɛ. ²⁵ W'a bi li ta na wee ni Kile sipyii na kanha shiizhan, na lee ya pɔrɔ jurumu wo fundanga keree na, kee kiimu da mɔ wɛ. ²⁶ Wu mɛge na kyɛɛgi ba Kirisa jɛ wɛ, w'a lee ta naafuugbo na ye Misira fiige ki kehɛ yaɲmuyɔ bɛeri na. Bani kuduun wemu wu bi da ba da Kile mu ge, wee ni wu jaha di bye. ²⁷ Wu n'a daa wuu na Kile tudunmɔɔ Musa ya foro Misira fiige ki ni, ali na saan wu luu ta l'a yiri wu tɔan xuuni wu ya ta fya wɛ, bani w'a lowaa ta ma na giin na Kile wemu wu jɛ wa ya wu jaa-i ge, na wee w'a jaa. ²⁸ Wu n'a daa wuu na w'a Yawutuu Bulooro Nuwuuro ti wo Kalɛnɛ li tɛɛ. Na shishan jɛɛgi jɛɛgi piyɛye yi kujɔɔɔ ki jɔ na, kɔnhɔ xu wo mɛleke wu ganha bu da nɔ Izirayeli sheɛn pu wo jashiime wa shishiin na wɛ. ²⁹ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a suumɔ lɔhɔ ki kɔn jɛri ba jiwaga jɛ wɛ, kee kemu p'a byi na «Loniga» ki ge. A Misira sheɛn pu bɛ di jo p'i lee shi pye, ga, a lɔhɔ k'i gegi, na pu li.

³⁰ Pu n'a daa wuu na Izirayeli nagoo p'a pa jaari na Zheriko kulo li maha cabyaa gbarashuun funɲɔ ni, a li kasɔrɔyɔ y'i do. ³¹ Wu n'a daa wuu na navarashaa Araxabi ya ta pinne xu ni Zheriko sheɛn pusamaa ni shiizhan wɛ, pee piimu pu bye Kile jɔmɛɛcobaalaa ge. Bani Izirayeli nagoo piimu p'a bi she kulo li saala ge, w'a bi pee co na jɔ.

³² Di yeke bɛ ta jo sanha wɛ? Bani tuun w'a na xuunɔ wá Zhedeyɔn, ni Barake, ni Samusɔn, ni Zhefute, ni Dawuda, ni Samuweli, ni Kile tudunmɔɔ pusamaa keree na. ³³ Pu n'a daa wuu na p'a se ta saannaa na, na tiime keree pye. Kile ya yaɲmuyɔ yemu jɔmɛhɛɛ lɔ pu mu ge, a p'i yee ta. P'a pii kan cɛnrilɛɛ mu, ga yafiin ya pu ta wɛ. ³⁴ P'a pii le na ni, ga yafiin ya pu ta wɛ. A p'i ganha na giin p'i ɲmɔparaa taga pii gbo, ga, a pee di shɔ. Fanhaxhɔɔrɔ bye pu na, ga, a p'i fanha ta. Pii bye kashɛɲmɔ-jemɛɛ fo fiiye ya wo kashɛn keye na fe pu jaha na. ³⁵ Cɛɛ pii wo n'a daa wuu na Kile ya pu sipyii jɛ piimu ya bi xu ge. Pii ya kanha pu ni, ga p'i ya sɔɔ na puyɛ shɔ wɛ. P'a sɔɔ xu na, kɔnhɔ pu canɛɛ p'i Kile ta. ³⁶ P'a pii la wolo, na pii kpɔn, na tɔɔrɔ shɔnhɔyɔ taga pii pɔ, na pii le kaso ni. ³⁷ Na kagereye taga pii wá gbo, na menizhee wo jahanaa taga pii ja, na pii gbo ni ɲmɔparaa ni. P'a bi jaari na mari, sikasɛɛye ni dubyasɛɛye di jɛ pu faleye. ³⁸ A p'i ganha na jaari na yeree sipɔɲɔ ni, ni boboyo yi na, ni faaya wegeye ni, ni jirɛ wegeye ni. Na ta kɔɲɔ sipyii bi ta yaa ni pii sipyii pii tuugo ni wɛ.

³⁹ Kile ya pii sipyii pii bæeri sɔ pu n'a daa wu wuu na. Ga lee bæ na Kile bi yaɲmuyɔ wemu wo ɲɔmɛɛ lɔ pu mu ge, yee bi sanha jé pu keɲɛ ni wɛ. ⁴⁰ Bani fungɔngɔ nizaanɔ ki bye Kile mu na ɲaha tii ni wèe ni. Wu funɲɔ bye pii sipyii pii ɲɔ ki fa wèe kadugo na wɛ.

12

Wèe ya kanhama soro ba Kirisa ɲɛ wɛ

¹ Ayiwa, pii sɛɛɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pii ya wèe maha, lee wuu na lemu bæeri li da bye tuguro wèe mu, wèe ganha bu da zhe ɲaha na n'a daa ni-i ge, wù kee bæeri ɲɔ yaha, jurumu wemu bæeri w'a wù birege ge, ni wee bæ. Kile wo labye we w'a she wù na ge, wù la le wù da fe w'a wùyɛ shaanri wee feni. ² Wù wù ɲahaya tii Yesu na, wee wu ɲɛ wèe n'a daa wu nɔhɔshanma ni wu favɔɔ. Wee w'a korikoritige ki kanhama soro, wu ya ta pee wii shiige wɛ. Bani fundanga ke ki bye wu ɲaha na ge, kee ni w'a bi wu ɲaha le. Wu nidɛɛngɛ ki wa nime saanra tateɛngɛ ki ni Kile kanige cɛ. ³ Yesu wemu w'a jurumupyii makɔɲɔ ki soro mu ge, yi yi funɲɔ yaha nidogo wee na, kɔnhɔ yi fanha ganha da xhɔ, yatengboyo di jé yi ni wɛ.

⁴ Bani zhaanra temu yee ya leni ni jurumu ni ge, yee sanha tee le xɔ fo na nɔ xu na wɛ.

⁵ Kile wemu w'a yɛɛ kaan yee mu ba wu jalaa ɲɛ-ɛ ge, ta yee funɲɔ ya wɔ wu jomɔ pu na? W'a jo:

«Na ja, ma ganha bu da Kafɔɔ wo guu
wu kpɔɔnrɔ ti wii kapire wɛ!

Wu bu ma jaagi,

lee bæ ganha bu ma yatɛnyɛ gbo wɛ!

⁶ Bani sipya we kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge,
weefɔɔ w'a guuni.

W'a piimu bæeri wii wu nagoo ge,

w'a pee bæeri kpɔɔn ni wu susɔ wu ni.»*

⁷ Yi Kile wo guu wu kpɔɔnrɔ ti soro, bani w'a yee wii wu nagoo. Ja weke wu ɲɛ ni wu to ya wu kuuni-i wɛ? ⁸ Kile ya wu nagoo bæeri kuuni. Wu bye w'i ya yee kuuni wɛ, yee ɲɛ wuyɛ pyaa wuu wɛ, ga kpɛɛngɛ nagoo yee ɲɛ. ⁹ Wù wù funɲɔ yaha nidogo wù sefɛɛ pu na. Pee ya wèe kuuni, a wèe bæ di ganha na pu peɛ. Ta wèe ya yaa na kuu xuuni fugba To Kile mu na ye pee na, kɔnhɔ wù ɲii sicuumɔ ta wɛ? ¹⁰ Wèe tii ya wèe kuuni jeri funɲɔ ni, na bæ ni puyɛ pyaa ɲidaan ni. Ga wèeyɛ pyaa wo kuduun kaa na Kile ya wèe kuuni, kɔnhɔ wù bæ di já taa ta wu fɛfɛɛɛ ti ni. ¹¹ Can na, sipya wa shishiin ya fundanga taa wu kuuduun ni wɛ, fo ɲatanhanɔ. Ga kalaa we wufɔɔ da ba daa lee kadugo na ge, wee wo kuduun na ba bye weefɔɔ mu ɲaɲiɲɛ ni tiime.

¹² Lee wuu na, yi yi fanhaxhɔɔɔ keye yi nigiri, ni yi nugunɲɔ yi y'a jele ge. ¹³ Korogoo kiimu k'a tii ge, y'a ɲaari kee ni, kɔnhɔ fanha baa fɔɔ wemu w'a taha yi feni ge, wee ganha da koo yaha wɛ, ga w'i fanha ta.

¹⁴ Y'a ɲaɲiɲɛ shaa k'i bye yi ni sipyii pu bæeri tɛ ni. Yi yi torogana li yaha l'i bye fɛfɛɛɛ, ni lee bæ wɛ, wa shishiin ɲii da ga daha Kafɔɔ na wɛ. ¹⁵ Y'a yiye kaseri, kɔnhɔ wa shishiin ganha da wuyɛ tɔɔgɔ wolo Kile wo niime wu ni wɛ. Wa shishiin ganha bu da zɔɔ wu pye ni funguunɔ ni, ki wu tɛhɛɛ ta, k'i shɛɲɛhɛmɛɛ zɔlɔɔ kyɛɛgi wɛ. ¹⁶ Y'a yiye kaseri wa shishiin ganha da bye yi ni dɔdɔ, kelee Kile ɲii fyaara baa fɔɔ ba Ezawu bye wɛ. Bani cɛn taa lemu li bi yaa na nɔ wu na wu lɛgɛ ki wuu na ge, w'a lee faa yalige golɛɛ nigin ye na. ¹⁷ Y'a li cɛ lee bæeri kadugo na, tuun wemu ni wu bi giin wu duba wu ta ge, wu ya já wɛ. Ali na ta wu ɲɛsinmɛ wo bi wu shaa bæ, ga, a p'i zhe wu ni, bani wu ya wɛri daburaje jo wɛ.

¹⁸ Kile na yee ya fulo. Sipya na já gbɔn yaaga kemu na ge, yee ya ta fulo kee na wɛ. Kee yaaga ke ɲɛ Sinayi faaboboɲɔ ke. Izirayeli nagoo pu p'a fulo kee na. Pee ya nagbɔhɔ ɲa, ni Kilewɔ, ni nibiigbɔhɔ, ni zanha kafeɛkuunɔ, ¹⁹ na maga mɛɛ ni mujuugbɔɔ la logo. Ga

* 12:6 Taleɲɛɛ 3:11-12; Zaburuu 119:75; Zaburuu 94:12

Izirayeli nagoo pu p'a yee logo ge, a pee di jo na Kile wu jɔ wuyɛ na, na fanha jɛ pee ni pee pu já ali wu jɔnii nigin bɛ logo nige wɛ. ²⁰ Bani jɔmɛɛ le l'a kan pu mu ge, pu ya já li na wɛ. Lee jɛ na: «Sipyaa sipya w'a kpɔn ke faaboboŋɔ ke na ge, ali yatɔɔgɔ bɛ, pu kagereye taga kee wá gbo.»* ²¹ Le p'a ja ge, lee bye fyaara kagbɔɔ xuuni fo Kile tudunmɔɔ Musa yɛ pyaa ya jo: «Nɛ fya xuuni fo na jɛɛ.»* ²² Ga yee wuu li ya ta pye mu-i dɛ. Siyɔn wo faaboboŋɔ ki na yee ya fulo, Kile jɔni wo wu wo kugbɔɔ le. Zheruzalemu kulo li jɛ fugba wu ni, ni li tɛhɛnɛ baa mɛɛkɛɛ pee. ²³ Kile ya wemu jaha bulo ge, wee wo pinnege ki na yee ya fulo. Kee pinnege ke wo sipyii pu funyɔ y'a taan na pee mɛyɛ y'a ka fugba we ni. Kile na yee ya fulo, wee wemu wu jɛ sipyii bɛeri wo kiiri kɔnvɔɔ ge. Sipyitiimɛ pii pu bye kɔŋɔ ki na fo taashiine li ni, pu d'a kari Kile yiri ge, pee jɔ ya fa nime. Pee na yee ya fulo. ²⁴ Yesu yɛ pyaa na yee ya fulo. Wee wemu wu jɛ karijɛɛge jɔmɛɛ nivonɔ li wo susurodegeɛ wɛ ni Kile tɛ ni ge. Wu shishan pu p'a wɛɛ pye fɛɛfɛɛ ge, pee na wɛɛ ya fulo; pee ya ye Abeli wo pu na.

²⁵ Ayiwa, yi kaseɛge yaha yiye na, Kile ba yu ni yi ni, na yɛɛ kaan yi mu, yi ganha bu da zhe yee logonɔ na wɛ. Bani fo taashiine li ni, piimu p'a she pu da Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pu logo jɔnɛ ke na-ɛ ge, pee ya ta shɔ jaagi kanhama pu na wɛ. Nime wemu w'a yu ni wɛɛ ni na yiri fugba we ni, na wɛɛ kaala ge, wɛɛ bu bye wɛɛ di ya ta sɔɔ wee wo nijoyo yi na wɛ, wɛɛ na ba shɔ shɔgana leke na wɛ? ²⁶ Wu mujuu l'a jɔnɛ ki pye k'a cɛɛ taashiine li ni. Ga nime w'a jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu na: «Nɛ na ba jɔnɛ ki pye k'i jɛɛ tɔɔnii nigin wa bɛ sanha na fara fugba wu bɛ na.»* ²⁷ Ba w'a jo na: «Tɔɔnii nigin wa bɛ sanha wɛ.» Lee ya li shɛɛ na yarɔmuyɔ yemu y'a cɛɛ ge, na yee na ba biin. Yarɔmuyɔ yemu yi jɛ yi da ga xhɔ-ɛ ge, yee yɛ yi da ba gori.

²⁸ Lee na, saanra temu ni wɛɛ da ba bye ge, tee wo yaaga ka shishiin da ga ba jɛɛ laha ki tayahaŋa ni wɛ. Lee wuu na w'a Kile shaari, wu da wu labye ni wu jidaan pyi, wu pɛɛɛ, ni wu jɔni fyaara ni. ²⁹ Bani wɛɛ wo Kile wu jɛ na bɛ, kemu k'a ki yaara sorogo fɛɛfɛɛ ge.

13

Yeriyeri jomɔ

¹ Yi la le yi da se jaha na ni cebooloo pu taanɛɛge ki ni. ² Yi ganha bu da funɔŋɔ wo nabuun dirige na wɛ, bani pii ya mɛɛkɛɛ tirige na ta pu ya pu cɛ wɛ. ³ Yi yi funyɔ yaha nidoyo kasolemɛɛ na, ma na jo yi bɛ p'a pye toro pee tuugo kasolemɛɛ. Yi yi funyɔ yaha nidoyo kanhama fɛɛ na, l'i bye kanna yiye pyaa ceppuuro ti t'a gana.

⁴ Sipyii bɛeri ya yaa na furu pɛɛ. Ná fara cee wu na, wa shishiin ganha ba nɔhɔmɔ keree, kelee dɔdɔɔrɔ pyi wɛ, bani Kile na ba kiiri kɔn sipyinɔrɔyɔ ni dɔdɔɔ na. ⁵ Yi ganha bu da yiye yaha wari la fɛɛ wɛ, ga lemu li wa yi keye ni ge, lee li yi yaa, bani Kile yɛ pyaa ya jo:

«Nɛ na na funɔŋɔ yaha
nidogo mu na tuun bɛeri ni,
n'a da ga ma yaha
ma yɛ nigin tuun wa shishiin ni wɛ.»*

⁶ Lee wuu na wɛɛ ya lowaa ta na yu:

«Kafɔɔ jɛ nɛ Tɛgɛvɔɔ,
nɛ da vya yafiin bɛ na wɛ!
Naha sipiyawyii di da já bye nɛ na wɛ?»*

⁷ Yi wo jahagbaa fɛɛ piimu p'a Kile jomɔ pu jo yi mu ge, yi yi funyɔ yaha nidoyo pee na! Yi yi funyɔ yaha nidoyo pee jaarigana li na, pee wo n'a daa wu wo jara l'a pa xhɔ

* 12:20 Ekizode 19:12-13 * 12:21 Dutɛɛɛnɔmɛ 9:19 * 12:26 Agizhe 2:6 * 13:5 Zhouwe 1:5;
Dutɛɛɛnɔmɛ 31:6,8 * 13:6 Zaburuu 118:6-7

xogana lemu na ge, y'i bye pee taannivee! ⁸ Yesu Kirisa ya jeri we. Ba w'a bye tanaa we, mu wu je nijaa, mu wu wa da gori yaha be fo gbee.

⁹ Yi ganha bu da yiye yaha kalaa nivomɔ watii wu yi piinne we. Bani Kile wo niime we, wee w'a fanha kaan sipya zo mu, lee l'a saha, na no. Kodorogoo kiimu ki wa yaligee ki na ge, lee koo la shishiin wo naari da ga ja fanha kan sipya mu n'a daa ni we. Piimu p'a kee kodorogoo kii naari ge, li ya yafiin be no pee na we. ¹⁰ Saraya tawologo wa we mu. Saraya jaha shonrivee piimu p'a kapyenee pye fana puga ki ni jine ki na ge, pee da ja pu wo nolige ta we wo saraya yi tawologo ki ni we.

¹¹ Yatsoyo shishan ni pee wo saraya jaha shonrivee wo jurofɔgbɔ wu ma je Fefere ti Bero wo Fefere Xuu wu ni, na pee saraga jurumu wu wuu na. Ga yee yatsoyo nigboyo yi wo xaara ti ma sorogo kanha ki kadugo yiri. ¹² Lee na Yesu ye pyaa be ya kanha na xhu kanha ki kadugo yiri, kono wu sipiire ti pye fefere ni wuye pyaa shishan ni. ¹³ Lee na, wu be pu she ni wu ni kanha ki kadugo yiri, wu binne ni wu ni wu fanhara ti na. ¹⁴ Bani kulo li l'a da gori yaha gbee ge, lee wa we mu jine ke na we. Ga kulo le l'a ma ge, lee we ya zhaa.

¹⁵ Lee wuu na wu masono saraya wolo kan Kile mu Yesu Kirisa gbɔno ni. Wu ganha bu da lee no yaha we, lee kori, wu mege pene ki pye wu no na tuun beri ni. ¹⁶ Yi yi funyo yaha nidoyo kasaanaa bye na; yi da yi sipiini kaan yi keje yanmuyo ni. Bani yee saraya yi tuugo k'a dan Kile ni. ¹⁷ Yi yi nahagbaa fee nomehe co, yi guu pu mu, na li pye p'a yi munahaa ki kasenge pyi, bani Kile na ba pee yege yi munahaa wuu na. Y'a li pyi mu, kono p'i ja yi jaha co ni fundanga ni, jatanhana baa. Lee be we, yee wo kuduun da da li ni we.

¹⁸ Yi kori yaha Kile-jerege na wu mu! Wee ya da li na na zosama wa we mu. Bani li wa we funyo ni na jaarigazaana naari tuun beri ni. ¹⁹ N'a da yi jo waha yi mu jo yi kori Kile-jerege na, kono ne guri she yi mu tovyo na.

Duba ni fo

²⁰ Naniye fo Kile wu je yatsohamaa pu wo jurofɔgbɔ we. Wee w'a wu Kafo Yesu je yeege xu ni, tene baa karijenge nomee li shishan pu gbɔno ni. ²¹ Wu yi ni kapyeege nizaanaa beri na, kono yi da wu nidaan pyi. Lemu l'a dan wu ni ge, wu lee le yi funyo ni Yesu Kirisa gbɔno ni. Nono wu taha wee mege na fo gbee. Amiina.

²² N'a yi jeri na cebooloo jo yi pe yeri yeri jomɔ pe xu yiye ni, bani seme wu jomɔ pu ya ta nehe we. ²³ Ne funjo ki wa y'i li ce na jo wu ceborona Timote ya yaha na foro kaso wu ni. Wu bu no naha, ne ni wu ni, jeri bu bye w'a da zhe foro yi na. ²⁴ Yi wu fo kan yi nahagbaa fee pu beri mu, ni Kile wo sipiini pu beri. Wu cebooloo piimu be pu wa Itali fiige ki shene ge, pee be ya yi fo kan.

²⁵ Kile wo niime we wu pye yi beri na. Amiina.

Yakuba Yakuba ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yakuba wɛ?

Yakuba wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Zhude yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55; Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka.

Taashiinɛ li ni, wu bi ta dɔ Yesu na na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:50). Ga tuun wemu ni Yesu ya pa jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni w'a dɔ wu na (Kapyegɛe 1:14; 1 Korɛnte Shɛɛn 15:7). A wu niye di juri n'a daa wu ni fo na wu pye Zheruzalemu wo egilizi wu nahagbaa fɔɔ (Kapyegɛe 12:17; 15:13-21; 21:18).

We sɛmɛ we kakana junɔ

Yakuba ya we sɛmɛ we ka na tun Izirayeli gbaweye kɛ ni shuun wu mu. Gbaweye kɛ ni shuun wemu kaa Yakuba ya yu naha ge, yee jɛ Karɪjɛɛɛ Nɔmɛɛ Nilɛɛ li tuun wu woyo wɛ dɛ! Ga Yawutuu piimu p'a puyɛ kan Yesu mu, a sipyii di jaa taga pu pye p'a caaga fiiye yatii ni ge, pee kaa w'a byi. Pee Yawutuu pee Yakuba ya wii Kile wo see see sipyii pee.

W'a li shaa pu mu na pu loxulo ta, na li ta bɛ sipyii ya pu jaani. Na pu pye fungɔnyɔ fɛɛ, p'i puyɛ tirige, na lee Kile ya zhaa pu mu n'a daa wu funɔɔ ni. Yakuba ya naafuu fɛɛ pu junɔ tɛri na pu ganha ba tabaara keree pyi ni pu naafuu wu ni wɛ. Wee w'a samɔhɔrɔ leni la baa fɛɛ pu bɛ ni.

N'a daa ni kapyegɛe nizaanɔaa bɛɛri k'a se shiizhan, yi ya jɔ laha yiye na wɛ. Ke ka nigin yɛ da jɔ bye sipya mu wɛ.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

Yakuba 1 Kafila jugbɔyɔ taanri wemu wu jɛ sɛmɛ wu ni ge: Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ; fungɔngɔ fɛɛɛ; nɔwuuro.

Yakuba 2 **Yakuba ya yi yu cebooloo pu mu na pu kasɛɛɛ** yaha puyɛ na, na pu ganha bu da daan ni naafuu fɛɛ ni, p'i la baa fɛɛ pu kɔ wɛ, na p'a la baa fɛɛ pu tɛri.

Yakuba 3:1–4:12 **Yakuba ya li shɛ** na piimu p'a puyɛ wii fungɔnyɔ fɛɛ, pu funɔɔ di jɛ p'i da piitiilee kalaa Kile jomɔ pu ni ge, na pee pu tabaara ni nakaara yaha, p'i kasɛɛɛ yaha pu nijoyɔ na.

Yakuba 4:13-5:6 **Yakuba ya naafuu fɛɛ** pu junɔ taha na p'a puyɛ kasɛri tabaara ni tiibaara na.

Yakuba 5:7-20 **Wu sɛmɛ wu taxɔgɔ** ni Yakuba ya li shɛ na Yesu wo n'a daa fɛɛ pu bɛɛri pu kori yaha n'a daa wu ni, ali na ta bɛ pu jɛ makɔɔ ni jaa ni. Yatengboyɔ y'a zhaa da jin piimu ni ge, ni piimu p'a yɔ ge, na p'a Kile jɛɛri pee mu.

Yakuba fɔ mujuu

¹ Nɛ Yakuba wemu wu jɛ Kile ni Kafɔɔ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka, na wu tun Yawutuu gbaweye kɛ ni shuun wu mu, pee piimu p'a foro pu wo fiige ki ni, na jaaga kɔɔ ke kabaya ye bɛɛri na ge. Na fɔ wa pu mu.

N'a daa we ni fungɔngɔ fɛɛɛ

² Ayiwa na cebooloo, kanhama tuugo bɛɛri ba nɔni yi na, yi pee bɛɛri yaha ba fundanga kajii jɛ wɛ. ³ Bani y'a li cɛ na yi n'a daa wu ba yeree na nɔwuuro sigɛɛ, lee funɔɔ ni y'a loxulo taa. ⁴ Ga y'i loxulo li yaha li jɔ di fa xuuni, kɔnhɔ y'i gɔgɔ n'a daa wu ni, yi jɔ di fa, yaaga ka shishiin ganha bu yi kuunɔ wɛ. ⁵ Fungɔngɔ fɛɛɛ bu sipya wa kuunɔ, wufɔɔ wu ti jɛɛri Kile mu, Kile na ti kan wufɔɔ mu. Bani Kile ya sipyii bɛɛri kaan, kahari wa wu ni. Wu ya wa kapyegɛe taga na wu kɔri wɛ. ⁶ Ga wufɔɔ wu ti jɛɛri ni n'a daa ni, wu ganha bu da nakaara le li ni wɛ. Sipya wemu w'a nakaara yaha wu zɔ na ge, weefɔɔ ya jɛri ba suumɔ lokuruyo jɛ wɛ, kafɛɛɛ na yi luu na se kabaya bɛɛri na. ⁷ Wee sipya we wa

shi ganha bu da li yaha wuyɛ funɲɔ ni na wee na yaaga ta Kafɔɔ mu wɛ. ⁸ Bani fungɔnyɔ shuun fɔɔ wu ma bye wii; wu ya wu fungɔngɔ yeri kabaɲa nigin na kaa la shishiin ni wɛ.

Naafuu fɛɛ ni la baa fɛɛ

⁹ Ayiwa, cebooloo piimu pu wa la baa fɛɛ ge, pee pu funyɔ taan, bani Kile na ba pu nuyɔ yirige. ¹⁰ Ga cebooloo naafuu fɛɛ, Kile ba yee bɛ tirige, yi bɛ pu funyɔ taan lee na, bani yee na ba doro ɲeri ba ɲà fyɛnɛ ma waha, na wo wɛ. ¹¹ Cana ma foro ni ki kafugo ni, na ɲà ki waha, ki fyɛnɛ ti ma wo, ti saana li na juri. Mu naafuu fɔɔ bɛ wa da ba juri lee curigana li na wu kapyegeɛ tɛ ni.

Jurumu w'a ma ni xu ni

¹² Sipyɔ wemu w'a nɔwuro xuli wuyɛ ni ge, wee ɲɛ duba pya. Bani wufɔɔ bu já na pee kanhama pu bɛeri xuli wuyɛ ni, wu na ba ɲii sicuumɔ ɲudɔnɔ ta wu kuduun. Piimu bɛeri kaa l'a dan Kafɔɔ ni ge, lee ɲɔmɛɛ li w'a lɔ pee bɛeri mu. ¹³ Ga kaa kaa la k'a wa bɛeri faanna, na wufɔɔ tɔɔgɔ le kakuunɔ ni ge, wufɔɔ ganha bu da jo na Kile w'a wee faanna-ɛ dɛ! Bani yaaga ka shishiin wa da já Kile faanna wɛ. Kile bɛ di w'a sipyɔ faanna wɛ. ¹⁴ Ga sipyɔ bɛeri, lakuunɔ ke ki ɲɛ ma ni ge, kee k'a ma faanna. Kee ki ma ma kilee fo na she ma pye m'a co kakuuyo yi wo tifuupɛɛɛ ki na. ¹⁵ Ma bɛ di bu yaa kee lakuunɔ ke na, k'a ma tɔɔgɔ le jurumu ni, ma di bu jurumu pye, lee wa ma ni xu ni.

¹⁶ Ayiwa, na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge, yi ganha bu sipyɔ wa shishiin yaha wu yi piinɲɛ wɛ. ¹⁷ Yanmuzaaya yemu bɛeri y'a kan wɛɛ mu ge, ni yakanya yemu bɛeri y'a pahala ge, yee bɛeri ya foro fumba To Kile ni. Wee Kile wu w'a kɛɛnyɛ yi bɛeri yàa. Wu ya ɲeri wɛ, nibiige wo jaa nifɛnhɛfɛnhɛnɛ bɛ ɲɛ wu na, li ta l'a ɲeri wɛ. ¹⁸ Wu wo daan na mu funɲɔ ni w'a ɲii sicuumɔ kan wɛɛ mu wu wo kafila can can wo wu baraga ni. W'a lee pye kɔnhɔ wɛɛ di bye wu yanmuyaaya yi bɛeri naha na.

Niwelagonɔ ni kapyegeɛ nizaanɔa

¹⁹ Lee wuu na na cebooloo, yee piimu kaa ya dan nɛ ni ge, yi yi funyɔ to li na na jo yee wa bɛeri ya yaa wu gbegele, wu da nuri pusamaa ɲɔ na. Yi ganha ba gburogi da yu wɛ. Yi ganha ba yi logoo bɛ yirige tɔvuyo na wɛ. ²⁰ Bani sipyɔ luu bu yiri xɔ, wu da já Kile wo tiimɛ pu keree pye nige wɛ. ²¹ Lee wuu na, keree kiimu bɛeri k'a sipyɔ nɔrɔgɔ ge, na fara kuumɔ tuugo bɛeri na, yi kee bɛeri yaha wà. Kile ya jomɔ pemu le yi zɔlɔ pu ni ge, y'i yiye tirige, y'i sɔɔ pee na, bani pee na já yi munahaa ɲunɔ wolo.

²² Yi da Kile jomɔ pu koo ɲaari. Yi ganha bu da pu logo yɛ na, yi da yiye piinɲɛ wɛ. ²³ Bani sipyɔ wemu w'a Kile jomɔ nuri w'i ya pu koo ɲaari-i ge, weefɔɔ ɲɛ ba ná wa ɲɛ wɛ, wemu w'a jaawiige lɔ, na wuyɛ wii ge. ²⁴ Wu bu wuyɛ wii xɔ, w'a gari wu da yaaga pye wɛ. W'a wu naha ki ɲa ɲagana lemu na ge, wu funɲɔ na wɔ lee na taapile ni. ²⁵ Ga saliya wu w'a pahala, wu ɲɔmɛɛ k'i wɛɛ ɲunɔ wo, na wɛɛ pyi wùye wuu ge, sipyɔ wemu bu já sɛɛge taan kee na, na kee keme sɛeri, na ganha na ki koo ɲaari li ɲaarigana na; wu ya ta funɲɔ wɔ ki na wɛ, ga fo na ki koo ɲaari ge, wu bu keɲɛ le kaa bɛeri ni, Kile na duba wu mu.

²⁶ Sipyɔ wemu bu wuyɛ pye na Kile koo wee ya ɲaari, na ta w'i ya jani wu ɲɔ na wɛ, wuyɛ weefɔɔ ya faanna; wu Kile koo ɲara l'a pye ɲunɔ baa. ²⁷ Koo le To Kile ya wii Kile koro nizaana na ɲɛ fɛɛfɛɛ ge, lee li wa mɛ. Cirimɛɛ ni naxhugoshaa piimu bɛeri pu ɲɛ kanhama ni ge, na wɛɛ pu kasɛɛge yaha pee na; wù wùye tánha ke koɲɔ ke wo fɔɔnɔ keree tuugo bɛeri na.

2

Wù ganha ba sipyii pii pɔrɔɲɔ pii na wɛ

¹ Ayiwa na cebooloo, yee piimu pu wa ni n'a daa ni wù Kafɔɔ ni nɔɔrɔ fɔɔ Yesu Kirisa na ge, yi ganha ba sipyii pii pɔrɔɲɔ pii na wɛ. ² Nimɛ, na yee yaha yee ya pinne, a sipyii shuun di ba jé yee tɛ ni. Nigin ɲɛ naafuu fɔɔ, sanni kabelenɛ ɲɛ wu keɲɛ na, wu cére fàya yi kɛɛngɛ bɛ d'a pɛɛ. Shuun wo wu ɲɛ la baa fɔɔ, wu d'a fasicoyo le. ³ A yee di naha yeege fazaaya fɔɔ wu feni, na wee baraga, na wu pye: «Kafari m'a ba diin naha ke

tateenge ke ni, kee k'a jɔ.» Na la baa fɔɔ wu pye: «Mu wu yere maye taan wee xuu wu ni wà.» kelee «Tiin me jɛne ke na na tɔɔyɔ ye taan.» ⁴ Ayiwa, yee bu lee pye, ta yee ya wa pɔrɔɔjɔ wa na we? Ta fungɔnkunɔjɔ be k'a yee yaha kee zhɔnrɔɔjɔ ke tuugo na we?

⁵ Na cebooloo, yi ye logo yee piimu kaa ya dan ne ni ge. Piimu pu je ke koɔjɔ ke mu la baa fee ge, Kile w'a pee naha bulo, kɔnhɔ p'i bye lafee n'a daa wu kabaɔa na. Wu kaa ya dan sipyii piimu ni ge, w'a saanra temu wo jɔmɛɛ lo pee mu ge, kɔnhɔ la baa fee p'i tee be ta. ⁶ Ga yee kunni wa la baa fee pu ceɛɛɛ de! Sipyii piimu p'a pu fanha shee yee na, na yee kilee na se kiirikɔɔn pu mu ge, ta naafuu fee pu be we? ⁷ Yesu Kirisa wo mege nizaɔɔa ke p'a yiri yee na ge, ta pee naafuu fee pu be p'a kee be kyeegei we?

⁸ Yi ba jaari na sahaɔi ni Kile wo saanra ti saliya wu ni, ba l'a ka Kile Kafila wu ni we na: «Ma sipyii wu taan ma mu ba maye pyaa ki je we,» wee tuun wu ni y'a kasaana pyi. ⁹ Ga yi bu sipya wa pɔrɔɔjɔ wa na, kakuunɔ y'a pye; saliya wu na yi jaagi, bani y'a saliya wu jɔmɛɛ la kyeegei. ¹⁰ Sipya wemu bu saliya wu jɔmɛɛ nigin pe ye kyeegei, ali ma jehe da kisaɔa beeri koo jaari, jaagi na ba zhan ma na ki beeri shizhaa na. ¹¹ Bani Kile wemu w'a jo na: «Ma ganha ga dɔdɔɔɔ pye-e ge,» wee ninumɔ w'a jo sanha be na: «Ma ganha ga sipya gbo we.» Lee funɔjɔ ni, ali ma jehe bye ma ya dɔdɔɔɔ pye we, ma bu sipya gbo, m'a saliya wu kyeegei. ¹² Salija wu jɔmɛheɛ kiimu k'a wu jɔɔjɔ wo, na wu pyi wuyee wuu ge, y'a yu, yi da jaari y'a sahaɔi ni kee ni, bani kee k'a da ba yi kiiri kɔn. ¹³ Sipya wemu wu je wu ya jɔɔjɔ jaari sipyii na-e ge, Kile be da ba jɔɔjɔ jaari weefɔɔ na kiiri wu cagɔngɔ we. Ga wemu w'a jɔɔjɔ jaari sipyii na ge, kiiri wu fyaara da ba bye weefɔɔ ni we.

N'a daa we ni kapyegee nizaɔɔa

¹⁴ Ayiwa na cebooloo, wa bu jo na n'a daa wa wee mu, wufɔɔ di ya kapyegee nizaɔɔa pyi kiimu ya li shee na n'a daa wa wu mu we, wee n'a daa wu tuugo na ja wu shɔ ya? ¹⁵ Yi ceboroshɔ kelee yi ceborona wa bu she da wà, faya je pu mu p'a leni we, jɔlige be di je pu mu we, ¹⁶ a yee wa di she yere pu jɔɔjɔ ni na pu pye: «Najɛne ki pye yi mu, yi she faya le kafugo di je yi ni, y'i li y'i din be!» Na ta pu ceepuuro mago je yanmuyɔ yemu na ge, wufɔɔ ya kee ka shishiin kan pu mu we. Pee jomɔ pe ya leke jɔ we? ¹⁷ Mu n'a daa wu be wa. Kapyegee nizaɔɔa bu bye ki je n'a daa wemu ni we, wee ya xu.

¹⁸ Lee be we, wa na ba ma pye: «Mu ya jo na n'a daa wu wa mu mu; a go kapyegee nizaɔɔa ki wa ne mu. Ayiwa ne kunni wa da na wo n'a daa wu she ma na na wo kapyegee nizaɔɔa funɔjɔ ni. Mu do? Go mu na ja ma wo n'a daa wu she ne na kapyegee baa ya?» ¹⁹ Na go mu wa daa na Kile nigin pe ye wu je we? Lee kunni ya jɔ; ga jinaa be wa daa lee na, pee yere wa fyagi fo na fuguri be wu naha na. ²⁰ Mu fungɔngɔ baa fɔɔ we, tuun weke ni m'i da ba li ce na n'a daa wemu wu je kapyegee nizaɔɔa baa ge, na kaɔɔ je wee na-e we? ²¹ Dii Kile d'a pye na we tole Ibirayima jate sipyitiime we? Go wu kapyegee funɔjɔ ni l'a foro, bani w'a sɔɔ Kile wo nijoyo yi na, na ganha na giin di wu ja wu kan Kile mu saraga, saraya nizogoyo yi tawologo ki ni. ²² Yee wa lee ja we? Wu n'a daa we, ni wu kapyegee ki beeri k'a binnɛɛ na byi shiizhan. Wu kapyegee k'a wu n'a daa wu jɔ fa. ²³ Yemu y'a ka Kile Kafila wu ni wu shizhaa na ge, a yee jɔ di fa na: «Ibirayima ya dà Kile na, a Kile di wu jate sipyitiime wu n'a daa wu wuu na.»* A Kile di wu pye wu najii. ²⁴ Yee wa li ja we? n'a daa wo kapyegee funɔjɔ ni Kile ya sipya wii sipyitiime, lee be we, na yi yu ye ma jɔ ni na m'a dà Kile na, lee ye w'a da li yaa we. ²⁵ Navarashɔ wemu be mege ki bye na Araxabi ge, ta wu kapyegee funɔjɔ ni be Kile ya wu be wii sipyitiime we? Bani Izirayeli sheen ya tudunmɔɔ piimu tun ge, w'a pu jɔɔjɔ círi jɔ, na ba pu yaha kari koo latii ni kɔnhɔ wu pu shɔ. ²⁶ Ba ceepuuro je munaa bu bye li je ti ni-i, t'a xhu we; mu n'a daa wu be je, kapyegee nizaɔɔa bu bye ki wu ni we, w'a xhu.

3

Na ja ma jɔ na

* 2:23 Zhenɛzi 15:6

¹ Ayiwa na cebooloo, shenɲehemɛɛ ganha baa li shaa di bye yi ni karamɔgɔlɔɔ wɛ, bani y'a li cɛ na jo wɛɛ karamɔgɔlɔɔ wo kiiri wu na ba waha na toro pusamaa wo wu t̄aan. ² Wɛɛ bɛɛri ya kapyebaagaa pyi pyegaŋaa niɲehɛɲɛɛ na. Sipya wemu wu ɲɛ wu ya sii na wuregi bada ɲɔjomɔ ni-i ge, weefɔɔ ɲɛ sipya, wemu ya fa ge, weefɔɔ na da jani wuyɛ na wu kapyegɛɛ ki bɛɛri ni. ³ Ma bu kɔrɔfɛ le shɔngɔ na, kɔnhɔ ki da se ma ɲidaan xuu ni, wee tuun wu ni ma se ma bye ki ceepuuro ti bɛɛri na. ⁴ Kɔɔgbɔhɔyɔ yemu yi wa lɔhɔyɔ ye ni ge, ali yemu bɛ y'a pɛlɛ fo xuuni ge, yi yee bɛ wii. Ali kafɛɛgbɔhɔ bɛ ɲɛɛ yiri, na yi ɲmunuɲɔ na gaɲɲi, yaɲmunɔ nifɛnhɛfɛnhɛtiire la ni yi paavɛɛ pu ma yi ɲaha ɲɛri na se pu ɲidaan xuu ni. ⁵ Mu sipya ɲile bɛ wa. Ceepuuro ti yafɛnhɛfɛnhɛɛ li ɲɛ l'i, ga na liyɛ pɛlɛ, na kafilagbɔ yu. Ta na nifɛnhɛfɛnhɛɛ bɛ l'a sipɔɲɔ sorogo wɛ? ⁶ Nile ɲɛ ba na ɲɛ wɛ. Xuu wa wu ɲɛ wii wɛɛ ceepuuro ti ni wemu bɛɛri wu ɲɛ baha, na wɛɛ ceepuuro ti bɛɛri nɔrɔgɔ ge. Li ɲɛ ba Jahanɛmɛ na ɲɛ wɛ, li na já wù ɲiifɛɛɛ ti keree bɛɛri sorogo. ⁷ Naɲa yaaya fara shazhɛɛɛ na, ni ɲiɲɛ yakokaara, na fara suumɔ lɔhɔ yaɲmuyɔ na, sipya na já ke ka bɛɛri tuugo nɛgɛ na ki kuu; lee shiin wu d'a pye bɛ. ⁸ Ga sipya wa shishiin da ga já ɲile kuu wɛ. Yakuuɲɔ ki ɲɛ kii sipya da ga já kemu kuu di bye wu ɲidaan wɛ. Li bɛɛri l'a ɲi sɔɔnrɔ na temu t'a sipya gbuu ge. ⁹ Nile wɛɛ ya daga na wù Kafɔɔ To Kile pɛlɛ, na lee ninunɔ taga na sipyii bɛ laɲi, na ta Kile d'a sipya yàa wuyɛ jaa ni. ¹⁰ Kile masɔɲɔ ya foro ɲɔ kemu ni ge, kee ɲɔ ke ninuɲɔ di da sipyii bɛ laɲi! Na cebooloo yi ganha bu sɔɔ lee l'a byi wɛ. ¹¹ Lɔhɔ kemu k'a taan ge, ni kemu k'a pen ge, yee shuun wu bɛɛri na já da binneɛ da f̄oro lobulowii nigin ni ya? ¹² Na cebooloo, oliviye tige nagoo na já da nitoroɲɔ tige na ya? Kelee ta ɛɛɛzen tige na já nitoroɲɔ pye? Bada! Ayiwa, suumɔ lɔhɔ ya buloo na f̄oro wii lemu ni ge, lɔhɔ kemu ya taan ge, kee da já voro lee ninunɔ ni wɛ.

Fungɔngɔ fɛɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge

¹³ Ayiwa, sipya wekɛ wu wa yee ni fungɔngɔ fɔɔ, na keree ɲaha cɛ wɛ? Wufɔɔ wu li she torogazaana funɲɔ ni. Na mayɛ tirige na kapyegɛɛ nizaanɲaa pyi, lee li wa fungɔngɔ fɛɛɛɛ te. ¹⁴ Ga ɲɛɛpenwaa bu she da yee zɔlɔɔ pu na ni bɛganhara fungɔngɔ ni, wee tuun wu ni, yi ganha ba yiyɛ kɛɛɛ na fungɔnyɔ fɛɛ yi ɲɛ wɛ. Can ɲɛ yee ni wɛ. ¹⁵ Tee fungɔngɔ fɛɛɛɛ te tuugo ya yiri fugba we ni wɛ, ke koɲɔ ke, ni sipyii, ni Shitaanni ni t'a foro. ¹⁶ Bani ɲɛɛɛɛɛ, ni bɛganhara ɲɛ xuu wemu ni ge, kaa ɲaha da zhɔɔnrɔ wà li shɔɔnrɔgana na wɛ, kakuuɲɔɔ tuuyo bɛɛri bɛ na nɔhɔ pye wà. ¹⁷ Ga fungɔngɔ fɛɛɛɛɛ temu t'a yiri fugba we ni ge, tee bu bye sipya wemu mu, li nizhiine, wufɔɔ ma bye fɛɛfɛɛ, ɲaɲiɲɛ keree na ganha na dan wu ni, wu keree di ya wari wɛ, wu ɲuɲɔ na beɲi, w'a ganha na ɲuɲɔ ɲaari, na kapyegɛɛ nizaanɲaa pyi. Wu da da sipya wa wo wa ni wɛ, w'i da da kafila shuun yu wɛ. ¹⁸ Piimu p'a ɲaɲiɲɛ shaa ge, ɲaɲiɲɛ ni peefɛɛ ya kapyɛɲɛɛ pyi. Kee kapyɛɲɛɛ ki wo kuduun di ɲɛ tiime.

4

Lakuuɲɔ ya keree kiimu kyɛɛgi ge

¹ Ayiwa, yoyo ye ni nakaara te ti wa yee tɛ ni ge, ɲaha k'a ma ni yee ni wɛ? Lakuuɲɔ ke k'a yee fungɔnyɔ yi figi ge, ta kee bɛ wɛ? ² Yaaga ka kaa ma bye yee na, ga yee di da ki ta wɛ, wee tuun wu ni yee na gbuuro pye. Yaaga ka ɲɛɛɛɛɛ ma bye yee ni yee di da ki ta wɛ, ayiwa yee ma ganha na yogo kɔɔn, na nakaara pyi. Yaɲmuyɔ yemu la ki ɲɛ yee na ge, yee ya yee taa wɛ, bani yee ya yi ɲɛɛri Kile mu wɛ. ³ Ali yee ɲɛɛɛ yi ɲɛɛri bɛ, yee da yi ta wɛ, bani yee ɲɛ ma li pyi ni fungɔnsaanɲa ni wɛ. Yiyɛ pyaa wo ceepuuro la kaa na yee ma yi ɲɛɛri.

⁴ ɲɔmɛɛ baa fɛɛ dɛ! Ta yee ya li cɛ na jo ma bu daan ni ke koɲɔ ke ni, m'a ɲɛri Kile pen wɛ? Sipya wemu bu jo wu bye ke koɲɔ ke wo ɲaɲii, w'a ɲɛri Kile wo pen. ⁵ Kile Kafila w'a yemu jo ge, yee ya giin na tawaga ni y'a jo ya? L'a she na: «Kile Munaa lemu li wa yee ni ge, Kile funɲɔ ki wa yee di bye lee ye nigin wuu.» ⁶ Ga Kile ya niime wemu kaan wɛɛ mu ge, wee ya pɛlɛ xuuni. Bani l'a ka Kile Kafila ni na:

«Kile ya tabaara fɛɛ fungɔnyɔ shege,
ga piimu p'a puyɛ tirige ge,

na niime kaan pee mu.»*

⁷ Yi yiye tirige Kile mu, y'i zhe Shitaanni mu. Lee li da wu pye w'a paa, na laha yi na.

⁸ Yi fulo Kile na, Kile be na vulo yi na. Yee jurumupyii, yi yi keye je wolo jurumu ni; yee fungonyo shuun shuun fee, yee di yi zoloo pu pye feefe. ⁹ Y'i li ce na baraga baa fee yi je! Y'a mehee suu fo y'a kirakira. Yi yi kataanra ti jeri mesuu, y'i yi fundanga ki jeri jatanha. ¹⁰ Yi yiye tirige Kafoo jaha taan, lee bu bye wu na yi yirige.

N'a daa fee ya yaa p'a puye zoloo yu we

¹¹ Ayiwa na cebooloo, yi ganha ba yiye zoloo yu we. Wa bu wu ceboro zo jo, kelee na wu jaagi, Kile wo saliya wu nomehere ki zo m'a jo, kelee kee m'a jaagi. Na ta sipya wemu bu jaagi shan Kile wo saliya wu nomehere ki na, weefoo je nige ki baragavoo we, ga w'a jeri ki kiiri konvoo. ¹² Kile ye nigin w'a saliya nomehere ki kaan, wee ye nigin wu je kiiri konvoo be sanha. Wee w'a sipya shuu, wee shiin w'a sipya jaagi be, na boongo noni wu na. Ga mu wemu w'a ma sipyijii jaagi ge, m'i maye wii sipya weke tuugo we?

N'a daa fee ya yaa pu pye tabaara fee we

¹³ Ayiwa nime, yee piimu p'a ma yu na: «Nijaa kelee jiga na w'a da ba she le kulo le ni; yee nigin w'a da ba she bye wa; kegaanja w'a da ba she bye, wu kuduun nijeheme ta.» ¹⁴ Na ta lemu li da ba bye jiga na ge, yee ya lee ce we. Yee je ba kakunnujo je we. Kakunnujo bu foro, k'a jere ye nigin pye, na jaaga. ¹⁵ Yemu yee ma yaa na jo ge, yee yi wa me: «Kile bu soo, na wu yaha shi na, ayiwa le ni le w'a da ba bye.» ¹⁶ Yee da gbara lee na-e de! Ga yee kunni ya kagbohoo kiimu wo bye funjo kon yiye funjo ni ge, yee ma ganha na yiye pele, na daa kee na. Tee tabaara te tuugo ya jo we. ¹⁷ Ayiwa, yi li ce na sipya wemu w'a kaa ce nizaana ge, wu bye w'i ya li pye we, jurumu w'a pye.

5

Naafuu fee wo kapyegeee niguunoo

¹ Ayiwa, yee naafuu fee, yi niwegee shan! Boongo ke ki da ba no yee na ge, y'a mehee suu, yi da sipyaa waa kee wuu na. ² Yee naafuu w'a fonho, a dun di ganha na yee fadeye yi li. ³ Sanni we, ni warifyen we wu je yee mu ge, taton w'a wu kpon. Wee taton we wu da ba bye kapujo na yee jaagi. Wee wu da ba bye ba na je we, na yee ceepuuro ti kyeegei. Kii cana nehene kii ki je konjo taaxoo cana nehene ge, a yee di naafuu faari yaha yiye mu. ⁴ Li wii, kapyebyii p'a yee faa yapyiire ti keme, a yee di pu hmahana yee ya ta pu saraa we! Pee kapyebyii pii wa mehee suu lee na, kee mehee kii wa se na noni Se Beeri Foo Kile na. ⁵ Yee ya yi wo konjo tiinne li beeri pye tanhama, ni yi nidaan bye ni. Yee ya yiye keme pori na yaha gbo kaa na. ⁶ Sipyii piimu p'a tii ge, yee ya pee jaagi, na pu gbo, a p'i puye yaha wa yi kerje ni.

Yi yi logoo mara

⁷ Lee wuu na na cebooloo, yi yi logoo ki mara fo yi she no Kafoo cabaaja na. Yi yi funjo kon ni faapye ni. Faa yapyiire temu ti je wu tadaja ge, wu ma wu luu mara na yere tee sige. Wu ma wu luu mara na co juumojogoo zanhaya na, fo na she no juumoka-zanhaya na. ⁸ Yi be pu yi logoo mara lee maragana li na y'i lowagaa ta bani Kafoo paduun w'a teene xo.

⁹ Na cebooloo, yi ganha ba logoo yirige yiye taan yi da yiye zoloo yu we, konho kiiri ganha ba gon yi na we. Kiiri konvoo wu paduun w'a no xo. ¹⁰ Na cebooloo, Kile tudunmoo piimu p'a bi Kafoo jomoo pu yu ge, pee ya kanhama xu, na pu logoo mara kanhama pu tuun wu beeri ni. Y'a pee wii, yi da se pee feni. ¹¹ Sipyii piimu p'a kanhama soro, na gori yaha n'a daa wu ni ge, pee wee ya byi duba nagoo pee. Zhobu bi wu luu li mara maragana lemu na ge, y'a yee logo. Kafoo ya pa lemu be pye wu mu kurogo ki na ge, y'a lee be ce, bani Kafoo jijaara te, ni wu ceme p'a pele.

¹² Ayiwa na cebooloo, lemu n'a da jo waha yi mu ge, lee li wa me. Yi ganha ba gari we. Wa ganha ga gaa fugba we na we, wa ganha ga gaa jije ke na we, wa ganha ga gaa

* 4:6 Taleje 3:34

yaaga ka shishiin na wε. Y'a «Uun!» yε yu uun tajogo ni, yi da «Ahayi!» yu ahayi tajogo ni, kōnhō kiiri ganha da ba gōn yi na wε.

Baraga wa Kile-jεrege ni

¹³ Ayiwa, kanhama bi nōni wa na yi ni, wufō w'a Kile jεeri; fundanga keree shiin ya nō wa na, wufō w'a Kile masōjō yoyo cee. ¹⁴ Wa bu da wu ya cuujō yi ni wε, wufō wu egilizi nahagbaa fεε pu yiri, pu ba Kile jεeri wu mu, p'i sinmε fara wu na Kafō mεge na.

¹⁵ Jεrege ki bu bye ni n'a daa ni, yama fō wu na zhō. Kafō na wu cuujō, jurumu wemu w'a pye ge, na wee bε yafa wu mu. ¹⁶ Y'a yeree yi jurumu wu na, y'i da wu yu yiye mu, y'i da jεrege pyi yiye mu, kōnhō y'i juujō. Sipya wemu w'a tii ge, wee bu jεrege pye, fanha wa kee jεrege ki ni fo xuuni. ¹⁷ Kile tudunmō Eli, sipya wu bye wii ba wèe jε wε. Ga w'a Kile kemε jεeri xuuni, kōnhō zanha ganha bu do wε. A zanha di bye ki ya to wε, fo na she nō yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁸ Lee kadugo na a wu guri na Kile jεeri sanha, kōnhō zanha di do. A zanha k'i do. A jije ki faa yapyiire te, ni tiire ti bεeri di nagoo pye.

¹⁹ Na cebooloo, yee wa bu wuregi, na can wu koo li yaha, a yee wa di bye kajujō na wufō kurujō pa can koo li ni, ²⁰ y'a yaa na li cε na jo wemu bu jurumupye kurujō wu koguunō ni, wu munaa m'a shō xu na. Lee ma bye kajujō jurumu nijεhemε na yafa wu mu.

1 PyƎƎri

PyƎƎri ya sɛmɛ nizhiime wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ PyƎƎri wɛ?

PyƎƎri wee ninumɔ p'a yiri na Simeyɔn Heburuu jomɔ pu ni, na wu yiri na Simɔ Girekii jomɔ pu ni (Kapyegee 15:14). A Yesu di ke mɛgɛ ke le wu na Girekii jomɔ pu ni na Peturɔsi. Kee jɛ Heburuu jomɔ pu ni na Sefasi, na jɛ Tubabuu wo jomɔ pu ni na PyƎƎri. Kee mɛgɛ ke kɔri wu jɛ na faakagerɛɲɛ. Zhonasi ja wu bye wii (Macoo 16:17).

Yawutu wu jɛ PyƎƎri. Yesu wo tudunmɔ ke ni shuun wu wa wu jɛ wii. Yani PyƎƎri wu pye Yesu wo Tudunmɔ wa ge, fyasha wu bye wii (Yohana 1:41,42). Wu to kulo li jɛ Bɛtisayida, wu fiige ki mɛgɛ di jɛ na Galile (Yohana 1:44). Ga wuyɛ pyaa di bi bye Kaperinɔmɔ kulo li ni.

Pantekɔti wu caɲa ba Fɛfɛɛɛ Muna l'a tigi Yesu tudunmɔ pu na wɛ, PyƎƎri bɛ wa bye pu ni. A wu Kirisa wo Jozaama pu jo fo sipyii nijɛhɛmɛɛ ya pye Yesu wo n'a daa fɛɛ. Ma bi giin m'a PyƎƎri wo labye we ni wu wo kapyegee ki cɛ, fo ma bu Kapyegee Kitabu kooro 1 fo 12 wu kalaa.

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

PyƎƎri ya we sɛmɛ we ka na tun Yesu n'a daa fɛɛ nijɛhɛmɛɛ pii mu kulogoo nijɛhɛɲɛ kii ni Azi fiige ki ni, kee kemu nijaa wogo ki jɛ na Turuki ge. Wu ya ta wa wolo wa ni wɛ: Ma Yawutu fara ma shi watii shɛn na. Sɛmɛ wu kakana jɔnɔ k'a pye na pu bɛɛri yatɛnyɛ waha, na kalaa kan pu mu na pu kasɛɛge yaha puyɛ na nɔwuuro ni karamɔgɔ-kafinejuu pu shizhaa na, p'i gori yaha n'a daa wu ni.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

1 PyƎƎri 1:1-12 N'a daa fɔɔ ya yaa na kanhama xu wuyɛ ni, bani w'a li cɛ na wu na ba cɛn lɔ fugba we ni.

1 PyƎƎri 1:13—2:10 N'a daa fɔɔ torogana kanhama tuun ni. W'a yaa na kuu fanha mu.

1 PyƎƎri 2:11—3:12 N'a daa fɔɔ torogana shi wu sipyii pu tɛ ni, ni gbafɛɛri keree shizhaa na, ni wuyɛ pyaa kpɔɔn sipyii tɛ ni.

1 PyƎƎri 3:13—4:19 N'a daa fɔɔ tadaɲa ni wu torogana kanhama tuun ni.

1 PyƎƎri 5:1-5:11 PyƎƎri ya fiin wemu jo na waha egilizii nahagbaa fɛɛ pu mu ge.

1 PyƎƎri 5:12-14 PyƎƎri fɔ mujuu sanha.

PyƎƎri fɔ mujuu

¹ Nɛ PyƎƎri we wu wa Yesu Kirisa wo tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun yee mu, Kile ya yee piimu naha bulo, a yee di jaraga na shɛ bye nabuun ye fiiye ye ni ge: Pɔn, Galasi, Kapadɔsi, Azi ni Bitini. ² Yee naha ya bulo na bɛ ni To Kile wo fungɔngɔ ki ni, na yee pye fɛfɛɛɛ wuu, Kile Muna li baraga ni, kɔnhɔ yi Yesu Kirisa jɔmɛɛ co, wu shishan pu bɛ di jɛɛɛgi yi na, p'i yi pye fɛfɛɛɛ.

Kile wu niime ni janiɲɛ nigbɔhɔ kan yi mu.

Tadaɲa jii wogo

³ W'a Kile sɔni wu Kafɔɔ Yesu Kirisa To we! Bani, wu jijaara ti funɲɔ ni, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya sevonɔ se, na Yesu Kirisa jɛ na yeege xu ni, kɔnhɔ wɛɛ di tadaɲa jii wogo ta. ⁴ Wu bye cɛn lɔvɛɛ. Wee cɛn we ya fɔnri wɛ, wu ya nɔrɔgɔ wɛ, w'i ya fanhaja wɛ, w'a kɛmɛ yaha yee naha na fugba wu ni, ⁵ Kile wo sefɛɛɛ t'a yee piimu mara n'a daa fanha ni, juwuuro ti kaa na ge. Tee juwuuro ti t'a gbegele t'i ba tiyɛ shɛ taaxɔɔ li ni. ⁶ Lee wuu na yee wa fundanga pyi, na li ta ali kanhama tuugo bɛɛri na ba jatanhaja nɔ yi na nime jɛɛɛ la ye funɲɔ ni. ⁷ Pee kanhama pu na ba yi n'a daa wu nɔhɔ wolo wii. Sanni jɛ yaxɔgɔ, ga p'a ba wu nɔhɔ wolo na ni. Yee n'a daa wu w'a ye sanni na fo xuuni ge, wu bɛ nɔhɔ na ba wolo lee wologana li na, kɔnhɔ Yesu Kirisa ga ba wuyɛ shɛ, y'i masɔɲɔ, ni nɔɔrɔ ni pɛɛɲɛ

ta wu funɲo ni. ⁸ Yee ya ta wu ɲa we, ga lee be na wu kaa di dan yee ni. Ali yee sanha wu ɲa nime be we, ga lee be na yee wa daa wu na. Lee wuu na yee ya ɲi fundangboho na, fundanga nɔɔɔ wogo kemu ki ɲe wa da ja ki jomɔ jo-e ge. ⁹ Kee fundanga ke wa yee mu, bani yee munahaa ki wo ɲuwuuro te ti ɲe yee wo n'a daa wu wo kuduun we.

¹⁰ Kile ya niime wemu taga yee ɲuɲo wolo ge, Kile tudunmɔɔ piimu p'a wee kaa jo taashiine ni ge, pee ya yegenɛ ni kasɛge pye tee ɲuwuuro te keree na. ¹¹ Kirisa Munaa li bye pu ni. Kanhama pe Kirisa da ba ɲa ge, lee bi pee kaa yu pu mu, nɔɔɔ wemu na ba daha wu na pu kadugo yiri ge, ni wee be. A Kile tudunmɔɔ p'i ganha na zhaa p'i kee keree kii pyeduun, ni ki pyegana ce. ¹² A Kile di li she pu na na keree kiimu jomɔ pu wa yu, na ki labye pyi ge, na kee wa da ba bye pee mu we, ga fo yee mu. Kee keree ki ɲaha Kile wo Jozaama pu jovee pu wa yu yi mu nime, Fefɛere Munaa baraga ni, lemu l'a tun pa na yiri fugba we ni ge. Melekɛe pu be wa kee keree ki shaa fo p'i ki ɲa, p'i ki ce.

N'a daa fɛe wo ɲaarigafono le

¹³ Lee wuu na, yi yi fungɔnyo yi teɲɛ, y'i gori yaha ɲii na! Niime we wu da ba gan yi mu Yesu Kirisa shɛduun wu ni ge, yi yi tadaɲa beeri taha wee da na. ¹⁴ Y'i bye Kile ɲomee covɛ! Keree kiimu la bye yi na, na yi ta yi sanha Kirisa ce-e ge, yi ganha bu daha kee feni we! ¹⁵ Ga yi pye fefɛere wuu yi toroganaa ki beeri ni, ma na jo ba yi yirivɔɔ Kile ɲe me Fefɛere wo we. ¹⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na: «Yi pye fefɛere wuu, bani ne ɲe fɛɛfɛe.»*

¹⁷ Kile we w'a sipyii beeri nigin nigin kiiri kɔon na be ni pu nibyegee ni, na ta wu da wa wolo wa ni-i ge, yee ba wee yiri yi To Kile, wee tuun wu ni y'a yi wo nibyegee ki beeri pyi ni Kile ɲii fyaara ni, yi wo koɲo tiinne li funɲo ni. ¹⁸ Bani yaaga kemu na ja vonho ge, ma na jo sanni kelee warifyen ge, yi ɲuɲo wa wolo ni kee ka shi ni, na foro yi wo ɲuɲo baa ɲara li ni we, y'a lemu taanni yi tii pu mu ge. ¹⁹ Ga yee ɲuɲo ya wolo ni Kirisa shishan ni, pee pemu p'a ye ɲaɲmuyɔ yi beeri na ge. Wee ya pye ba saraga dubyapige ɲe we, fe ɲe kemu na we, fɔonro be di ɲe ki na we. ²⁰ Kile ya wu ɲaha bulo na ta koɲo sanha ya we, na wu she yee na nime le taaxɔ le ni yeeye pyaa wuu na. ²¹ Kirisa baraga ni yee wa daa Kile na, wee wemu w'a wu ɲe na foro xu ni, na nɔɔɔ kan wu mu ge. Lee na yee wa yi n'a daa ni yi tadaɲa taha Kile na.

²² Yee ya yi zɔlɔ pu pye fɛɛfɛe can wu wo ɲomeecoro funɲo ni, ceborogo ki wo see see taanɲeɛge ki kaa na. Ayiwa, yi taan ni yiyɛ ni xuuni yi zɔlɔ pu beeri na! ²³ Bani Kile wo kafila w'a yi pye y'a sevonɔ se. Wee kafila we di ya ta pye ba yashi ɲe we, na xhuli we. Wu ɲe ɲii na, w'a kori yaha gbee. ²⁴ Bani Kile tudunmɔɔ p'a jo:

«Sipyii beeri pu ɲe ba ɲa ɲe we;

pu nɔɔɔ wu beeri di ɲe ba ɲa fyɛenre ɲe we.

Na ma waha, ki fyɛenre na wo,

²⁵ ga Kafɔɔ wo kafila we na gori yaha gbee.»*

Wee Kafila wu ɲe Kile wo Kile Jozaama pe, pemu p'a jo yi mu ge.

2

Faakagerɛ kemu ki ɲe ɲii na ge

¹ Lee wuu na, yi kakuuyo yi beeri yaha, yi naɲmahara ti beeri yaha, yi shuun shuun juuro ti beeri yaha, ni ɲɛpɛnguunɔ, ni mekyɛɛgeɲɛ keree ki beeri. ² Ba pubinɲɛ wa jire la pyi we, yi be p'a Kile wo Kafila wu la pyi mu, konho y'i sii fanha ta lee funɲo ni, y'i ɲuwuuro ta. ³ Bani y'a li ce na «Kafɔɔ ya ɲo.»* ⁴ Faakagerɛ kemu ki ɲe ɲii na ge, kee ki ɲe Kafɔɔ Yesu. Sipyii ya she wu ni, ga Kile ya wu ɲaha bulo, wu kaa d'a waha be wu mu. Yi gbara wu na, ⁵ yi be di bye ba faakageeye ɲii woyo ɲe we, y'i daga Fefɛere Munaa puga yereɲɛ. Yi na ba bye saraya ɲaha shɔonrivɔɔ fefɛere wuu, na saraya fefɛere woyo wo na gaan Kile mu, yemu kaa na ba daan wu ni, wu Ja Yesu Kirisa baraga ni ge. ⁶ Bani l'a ka Kile Kafila wu ni na:

* 1:16 Levitike 19:2 * 1:25 Ezayi 40:6-8 * 2:3 Zaburuu 34:9

«Wii mε, nε faakagerenε pεεwa wogo naha bulo,
na ki pye puga gunnmii li faakagerenε,
na ki kemε sin Siyon kulo li ni.

Wemu bu dā ki na,
wee da zhiige bada wε.»*

⁷ Yee pii p'a dā kee faaga ke na ge, ki kaɲɔ l'a pεε yee mu fo xuuni. Ga piimu ya dā ki na wε:

«Puyirilee p'a she faakagerenε kemu ni ge,
kee k'a pye puga ki gunnmii li
nidaa li kagerenε kiye pyaa pyaa.»*

⁸ «Faakagerenε ki nε kii,
sipyii ya gurunɔ kemu na ge.
Faakagerenε ki nε kii,
kemu ya sipyii shaan ge.»*

Pu na ba gurunɔ ki na, bani p'a she pu da dā Kile wo jomɔ pu na wε, lee l'a bi yaa na nɔ pu na. ⁹ Ga yee ya pye shi, wemu naha k'a bulo ge; na bye Saan wu wo saraya naha shɔɔnrivεε, na bye fεfεere shi. Kile ya kagbɔhɔ nizaanɔa kiimu pye ge, w'a yee naha bulo kɔnhɔ yi da kee yu. W'a yi yiri na foro nibiige ni, na ba ni yi ni wu fundanga kagbɔ li kpεεngε ki na. ¹⁰ Taashiine ni, yee bi sanha bye Kile wo sipyii wε, ga nime, yee ya pye wu sipyii. Taashiine ni, Kile bi nɲunɔ njaari yee na wε, ga nime, w'a nɲunɔ njaari yi na.

N'a daa fεε ya yaa na baraga teri sipyii bεeri na

¹¹ Na taanjiineε, nabɔrɔ na yee wa ke nɲnε ke na, yi nidorowuu pu wa. Lee wuu na n'a li shaa yi mu, lakuunɔ ke k'a yogo kɔɔn yi na ge, yi ganha bu daha kee feni wε. ¹² Piimu nε Kiriceen wε ge, y'a doroo torogazaana na pee nɲnε ni. Wee tuun wu ni, pu nεhε ba yi mekuunɔ yu na kakuubyii yi nε, pu na ba yi kapyegeε nizaanɔa nɲ, lee funnɔ ni Kile ga ba foro pu na caɲa kemu, pu na wu sɔ kee caɲa.

¹³ Y'a gbɔɔrɔ teri fanha na Kafɔ wuu na. Y'a gbɔɔrɔ teri saan wu na! Bani wu nε sipyii pu bεeri nɲunɔfɔ. ¹⁴ Yi da gbɔɔrɔ teri wu gbafenεereε pu bε na! Bani saan wu w'a pu tunni na p'a kakuubyii pu naha wεrenε, piimu p'a kasaanɔa pyi ge, pu da pee sɔni. ¹⁵ Lemu li nε Kile nidaan ge, lee li wa mε. Yi nahanahanaa ni fungɔnyɔ baa fεε nɲɔyɔ tɔ ni yi kapyegeε nizaanɔa ni! ¹⁶ Yi pye yiye mu ba sipyii nε wε, piimu ya faha ge. Ga pee tifahama pe ganha da bye yi mu fatɔnɔ di yi kapyegeε niguunɔ nɔ tɔ wε. Y'a yaa na doroo ba Kile wo buloo nε wε. ¹⁷ Y'a gbɔɔrɔ teri sipyii pu bεeri na, ceborogo ki kaa di da dan yi ni, y'a fyagi Kile na, yi da gbɔɔrɔ teri saan wu na!

¹⁸ Kapyebyii, yi kuu yi nɲunɔfεε mu ni gbɔɔrɔ ni. Nɲunɔfεε piimu wo zɔlɔ p'a nɲ, ni piimu nɲunɔ ya peni, ni piimu wo keree k'a waha ge, y'a gbɔɔrɔ teri pu bεeri na. ¹⁹ Bani yi na ba kanhama xu yiye ni kanhama pemu ya yaa ni yi ni wε, na li kaɲunɔ pye yi funnɔ nε yi Kile nɔmεε cɔ; kasaana li nε lere. ²⁰ Ayiwa, pu ba yee kpɔɔn yi kapyeguunɔ wuu na, a y'i lee xu yiye ni, kuduun weke y'i da da lee ni wε? Ga kanhama ba nɔni yi na y'i kasaanɔa pyi, a y'i pee xu yiye ni, kasaana li nε lere Kile naha tɔan. ²¹ Lee wuu na Kile ya yi yiri, bani Kirisa bε ya kanhama nɲ yee wuu na, koo w'a le yi tɔan, kɔnhɔ yi da se wu fεε ni.

²² «Wu ya jurumu wa shishiin pye wε,
nafaanra ta shishiin di ya ta wu nɔ ni wε.»*

²³ Pu bi wu shehεε tuun wemu ni ge, wu ya ta shehεε tereɲε wa na wε. Pu bi wu kana tuun wemu ni ge, wu ya ta wa fuguri wε. Ga w'a wu keree bεeri yaha Kile kace na, wee wemu w'a kiiri kɔɔn ni tiime ni ge. ²⁴ Wuyε pyaa k'a wεε wo jurumu wu lɔ wu ceepuuro ti ni korikoritige ki na, kɔnhɔ wu bye xuu jurumu kabaɲa na, wu bye nɲifεere ni, tiime kaa na. «Wu kpɔɔnrɔ nɔyɔ funnɔ ni yee ya sicuumɔ ta.»* ²⁵ Bani yee bi bye ba dubyapiinye

* 2:6 Ezayi 28:16 * 2:7 Zaburuu 118:22 * 2:8 Ezayi 8:14 * 2:22 Ezayi 53:9 * 2:24 Ezayi 53:5,10

ƚƐ ƛƐ, ga nime yee ya kuri pa yi munahaa ki nahavɔɔ, ni ki maravɔɔ wu mu.

3

Gbagashaa ni cepee nibyegee

¹ Gbagashaa yi be pu kuu yi namaa mu, kɔnhɔ li ƚehe she da nago, pii ƚƐ wà pee ya Kile Kafila wu ƚɔmɛɛ co ƛƐ, pee di já sɔɔ pu cèe pu wo torogana funɔɔ ni p'i dà, ƚɔ jomɔ be baa tɛge ni, ² pu ba pu cèe pu wo fɛfɛɛɛ, ni gbɔɔɔ torogana li ƚaa. ³ Yi pushaga ganha da bye kpɛnge pushaga ƛƐ, ma na jo: ƚubɔɔ, kelee sanni yalere, kelee fazaaya ƛƐ. ⁴ Ga k'a yaa na ta pushaga niɔmɔhɔɔ yee funyɔ ni, kee ƚƐ loxulo, ni lotaan. Yee ƚƐ pushaga yaɔmuyɔ, yemu ya gyɛegi ƛƐ, yee y'a dan Kile ni fo xuuni. ⁵ Fo taashiine ni, fɛfɛɛɛ cèe pii pu bi Kile pye pu tadaɔa ge, ke pushaga ke tuugo pee bi byi. Pee bi kuu pu namaa mu, ⁶ ba Sara bi gbɔɔɔ tɛri Ibirayima na, na wu pyi «kafɔɔ» ƛƐ. Yee ya pye wee wo nagoo, yi ba kasaɔɔa pyi, kaa la shishiin fyaara di ya yi fungɔnyɔ yi wuregi ƛƐ.

⁷ Yee be namaa, yi be pu yi cèe co ni fungɔngɔ fɛɛɛ ni! Bani cee fanha k'a cèɛ na foro ná wogo tàan. Y'a gbɔɔɔ tɛri pu na, bani ƚii sicuumɔ pemu Kile ya gaan cɛn ge, yee ni cèe pu da ba pee ta. Yi ba lee pyi, kaa la shishiin da já yi Kile-ƚɛɛɛ koo tɔ ƛƐ.

Kodiine naarigana

⁸ Lee bɛɛri kadugo na, y'i binne fungɔnyɔ ni kapyegee na! Y'i daan ni yiye ni ba cebooloo ƚƐ ƛƐ! Yi ƚuyɔ di beɔi! Yi da yiye tirige yiye mu! ⁹ Yi ganha ba kakuuɔɔ taga da kakuuɔɔ fɔhɔɔ tɔni ƛƐ! Yi ganha ba sheheɛ taga da sheheɛ fɔhɔɔ tɔni ƛƐ! Ga y'a duba pyi, bani Kile ya yee yiri tuun wemu ni ge, w'a yee yiri wu duba kan yi mu yi cɛn.

¹⁰ Kile Kafila w'a yi yu na:

«Niifɛɛɛ ya dan wemu ni,

wu funɔɔ di ƚƐ wu caɔa ƚiisaɔɔa ƚa ge,
weefɔɔ ya yaa na wuyɛ tánha kakuuɔɔ jo na,
na wuyɛ tánha nafaanra na.

¹¹ Wu wu kadugo le kuumɔ ni, wu da kasaɔɔa pyi.

Wu ƚaɔiɔe sha wu daha kee feni.

¹² Bani sipyii piimu p'a tii ge, pee ni Kafɔɔ ƚii wa.

Wu niwegee di ƚƐ pu Kile-ƚɛɛɛ jomɔ ni.

Ga pii p'a kakuuɔɔ pyi ge,

Kafɔɔ di wu ƚaha ɔmahana na ƚɛri pee feni.»*

¹³ Yee bu yiye pɔ kasaɔɔa na na byi ni yi zɔlɔɔ pu bɛɛri ni, jɔɔɔ di da kakuunɔ pye yee na ƛƐ? ¹⁴ Ali kanhama ƚehe ba nɔni yi na kasaɔɔa bye funɔɔ ni, duba nagoo yi ƚƐ. Sipyii ya fyagi lemu na ge, yi ganha ba fyagi lee na ƛƐ! Yi ganha bu yi zɔlɔɔ pu be yaha pu wuregi ƛƐ! ¹⁵ Ga y'a gbɔɔɔ tɛri Kirisa na yi zɔlɔɔ pu na, wee wu ƚƐ yi Kafɔɔ. Tadaɔa ke ki wa yi zɔlɔɔ pu ni ge, sipyaa sipyaa w'a yi yege kee fiin ge, y'a yaa na ta y'a gbegele yaha tuun bɛɛri ni di weefɔɔ ƚɔ shɔ. Ga y'i li pye ni lotaan, ni gbɔɔɔ ni, ¹⁶ yi zɔlɔɔ p'i bye fɛfɛɛ, kɔnhɔ pii p'a yi sheheɛ yi naarigazaana li wuu na Kirisa wo kariɔɔɛge ki ni ge, lee di ba peefɛɛ shiige. ¹⁷ Na kanhama ƚa kasaana bye funɔɔ ni, li bu da Kile ƚidaan, lee ya ƚɔ na toro na kanhama ƚa kakuunɔ bye funɔɔ ni tàan.

¹⁸ Kirisa ye pyaa be, tɔɔɔii nigin ye nigin w'a xu sipyii pu wo jurumu wu wuu na. Wee wu bi tii ge, w'a xu tiibaalaa pu wuu na, kɔnhɔ wu she ni yi ni Kile mu. P'a wu gbo ceepuuro kabaɔa na, ga, a wu ƚƐ Kile Munaa kabaɔa na. ¹⁹ Lee Kile Munaa le ni w'a she Kile wo jomɔ pu jo be kaso wo munahaa ki mu. ²⁰ Kee munahaa ki ƚƐ, piimu p'a she Kile ƚɔmɛɛ ni fo taashiine ni, na wu ta w'a luu gbo pu tàan na mɔ ge. Lee ya pye Nuxhun wo kɔɔgbɔhɔ ki yaaduun ni. Sipyii dɔɔni ye, lee kɔri ƚƐ sipyii gbarataanri ye w'a jé kɔɔgbɔhɔ ki ni, na shɔ lɔhɔ ki na. ²¹ Kee lɔhɔ ke ƚƐ niɔa wo batizeli we wo jaa, wee wemu w'a wèe ƚuyɔ wo ge. Batizeli ya ceepuuro fɔɔnɔɔ lɛri ƛƐ, ga, m'a ma li sha Kile mu m'a bye ni wu

* 3:12 Zaburuu 34:13-17

ni karijɛɛge ni ni zɔfɛfɛɛre ni. W'a wɛe shuu bani Yesu Kirisa ya jɛ na foro xu ni. ²² W'a dugi fugba wu ni, na diin Kile kanige cɛ. Wu wa mɛlɛkɛɛ pu juɔɔ ni, na jɛ fanha ni se yarɔmuyɔ yi bɛeri juɔɔ ni.

4

Naarigana nivonɔ

¹ Kirisa ya kanha ceɛpuuro ni, lee wuu na yee bɛ ya yaa na lee yaha yiye funyɔ ni, na pye yi kashɛn yagboɔɔ; bani sipya wemu w'a sɔɔ kanhama p'a nɔni wu na Yesu wuu na ge, weefɔɔ funɔɔ jɛ nige w'a jurumu pyi wɛ. ² Ayiwa, yi wo koɔɔ tiinne lisana funɔɔ ni, yi ganha bu daha sipyii jidaan fɛni wɛ, ga yi taha Kile jidaan fɛni. ³ Piimu jɛ Kiricɛɛn wɛ, yee ya tuun wemu pye na doroo pee wo jidaan keree ki ni ge, wee tuun w'a yee yaa. Keree kiimu k'a dan pu ni ge, kee yee bɛ bi byi: Dɔdɔɔɔ, ni lakuuɔɔ, ni ligbɔhɔ, ni singbaa, ni na yiye pinneɛ gbagbɔɔ na, na kanɔhɔyɔ pyi, ni yaperɛgaanra. ⁴ Nime, yee ya binneɛ nige ni pu ni kii shiige keree kii bye na wɛ. A lee di pu fo, a p'i ganha na yee mɛge kyɛɛgi. ⁵ Ga Kile we w'a gbegele yaha wu ba kiiri kɔn wyii ni xuu na ge, wee na ba pu yege li fiin. ⁶ Lee wuu na Kile wo Kile Jozaama p'a jo xuu bɛ mu, kɔnhɔ na kiiri yaha w'a kɔn xɔ pu na ke koɔɔ puga ke ni ba sipyii pusamaa bɛeri jɛ wɛ, pu munahaa di bye jiiɛɛre ni Kile jaha tɔan.

Wù pye Kile wo kapyebyii nijemɛɛ

⁷ Koɔɔ taaxɔɔ l'a tɛɛɛɛ xɔ, lee wuu na yi gbegele yaha tuun bɛeri ni! Y'i bye fungɔnyɔ fɛɛ, kɔnhɔ y'i gori yaha Kile-jɛɛɛɛ na. ⁸ Yi yiye tɛ taanɛɛɛɛ yaha k'i bɛɛɛ na toro keree bɛeri tɔan, bani «Taanɛɛɛɛ ya jurumu nijɛhɛmɛ jɔ tɔni.»* ⁹ Yi da jin yiye mu nabɔɔ na zɔjuuro baa tɛge ni! ¹⁰ Kile ya loolodahaa kiimu kan yi bɛeri nigin nigin mu ge, y'a ki labye pyi, y'i bye kapyebye-jemɛɛ, piimu ya kasɛɛɛ ta Kile wo loolodahaa tuuyo nijɛhɛyɛ yi na ge. ¹¹ Kafila ya kan wemu mu ge, kafila we w'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a wee yu. Wemu jɛ sipyii tɛgeɔɔ ge, fanha ke k'a yiri Kile yiri ge, w'a yaa w'a sipyii pu tɛri ni kee ni, kɔnhɔ pɛɛɛ di daha Kile na keree bɛeri ni Yesu Kirisa gbɔɔɔ ni. Fanha ni nɔɔɔ, yee yi jɛ wu woyɔ fo gbee. Amiina.

Kanhama pe p'a daa n'a daa funɔɔ ni ge

¹² Na taanɛɛɛɛ, kawagaa kii k'a yi nɔhɔ wo ge, ki ganha bu yi fo wɛ, k'i ganha bu bye yi mu ba katiibaagaa jɛ wɛ. ¹³ Ga yi funɔɔ taan lee na, bani yi bɛ ya taa ta Kirisa wo kanhama pu ni, kɔnhɔ yi funyɔ di ba daan wu nɔɔɔ wu shɛduun ni. ¹⁴ Pu ba yi shɛhɛɛ Kirisa mɛge wuu na, yee ya pye duba nagoo, bani Kile Munaa le, lee lemu li jɛ nɔɔɔ Munaa li ge, lee wa yi na. ¹⁵ Kanhama ganha da nɔ wa shishiin na yi ni sipyigbuu funɔɔ ni wɛ, kelee nagaara funɔɔ ni wɛ, kelee kakuubyii funɔɔ ni wɛ, kelee na jin piitiilee wo keree ni funɔɔ ni wɛ. ¹⁶ Ga kanhama bu nɔ wa na wu Kiricɛɛnɛ funɔɔ ni, lee ganha da bye weefɔɔ mu shiige wɛ; ga, wu baraga taha Kile na kee mɛge ke wuu na. ¹⁷ Bani kiiri wu jɔ kɔnduun w'a nɔ, Kile wo puga ki na wu da ba jɔ kɔn. Kiiri wu di bu jɔ kɔn wɛe na, pii pu jɛ pu ya sɔɔ Kile wo Kile Jozaama pu na-ɛ ge, pee wo taxɔɔ na ba bye leke wɛ? ¹⁸ Kile Kafila w'a li shɛ na:

«Piimu p'a tii ge,
pee bu shɔ waha nijɛhɛmɛ funɔɔ ni;
piimu jɛ Kile jii fyaara baa fɛɛ ni jurumupyii ge,
pee di bye dii wɛ?»*

¹⁹ Lee wuu na, Kile ya wu jidaan pye piimu mu kanhama ge, peefɛɛ pu pu munahaa ki le pu yaavɔɔ jɔmɛɛ fɔɔ wu keɛɛ ni, p'i daha kasaɔɔaa fɛni p'a byi.

5

Egilizii nahagbaa fɛɛ pu wo yeri yeri jomɔ

* 4:8 Talerɛɛ 10:12   * 4:18 Talerɛɛ 11:31

¹ Egilizi jahagbaa fɛɛ pii pu wa yee niŋɛ ni ge, pee ni nɛ wa yu nime. Nɛ bɛ wu jɛ egilizi jahagbaa fɔɔ wa ba yee jɛ wɛ. Nɛ pye Kirisa wo kanhama pu sɛɛri, nɔɔrɔ wemu bɛ w'a ma ge, di ba da wee bɛ ni. ² Kile ya wu yatɔɔgbaha kemu kaa le yi keŋɛ ni ge, yi hakili yaha kee na. Yi ganha ba lee pyi ba fanha kaa jɛ yi juŋɔ ni wɛ, ga yi da li pyi yi wo daan na mu funŋɔ ni na bɛ ni Kile wo jidaan wu ni. Yi ganha ba li pyi ni wari lakuuŋɔ ni wɛ, ga yi da li pyi ni fungɔnsaana ni. ³ Piimu kaa Kile ya le yi keŋɛ ni ge, yi ganha ba fanha pyi pee na wɛ, ga yi da doroo torogana na, pu jii na voro lemu feni ge. ⁴ Wee tuun wu ni Yatɔɔnahamaa Nuŋɔfɔɔ wu ba ba tuun wemu ni, yi na ba nɔɔrɔ saanra judɔnɔ ta lemu ya gyɛɛgi wɛ.

N'a daa fɛɛ pu wo yeri yeri jomɔ

⁵ Yee bɛ levɛɛ, yee bɛ pu kuu jahagbaa fɛɛ pu mu. Yi bɛɛri p'a yiye tirige yiye mu yiye tɛ keree ni. Bani Kile Kafila w'a jo:

«Kile ya yogo kɔɔn tabaara fɛɛ na,
ga pii p'a puyɛ tirige ge,
na niime kaan pee mu.»*

⁶ Lee wuu na, yi yiye tirige Kile wo fanha keŋɛ ke nɔhɔ ni, kɔnhɔ wu ba yi yirige wu jidaan tuun ni. ⁷ Yi yi funyɔ cɔnrɔmɔ bɛɛri le wu keŋɛ ni, bani wee w'a yi mara. ⁸ Yi kasɛɛge ta yi gori yaha jii na, bani yi pɛn Shitaanni wu jɛ ba cɛnri jɛ wɛ, na guuri, na jaari na yeree na yaaga shaa di joo. ⁹ Yi ganha bu sɔɔ wu mu wɛ, yi yi logoo waha n'a daa wu feni. Yi li cɛ na yi cebooloo Kiricɛɛn pii pu wa caraga koŋɔ ke na ge, na pe kanhama pe shi wa pee bɛ taa.

¹⁰ Yi bu ganha mu jɛri, niime wu bɛɛri fɔɔ Kile we w'a yi yiri wu wo nɔɔrɔ nixhɔbaama wu kaa na Kirisa wo kariŋɛɛge ki ni ge, weeye pyaa na ba yi keme yaa, na fanha kan yi mu keree bɛɛri ni, kɔnhɔ yi jɔ di ja fa. ¹¹ Se jɛ wee ni fo gbee. Amiina.

Pyɛɛri fɔɔ mujuu

¹² Siliven w'a nɛ tɛge a nɛ le sɛmɛ nifɛnhɛfɛnhɛnɛ le ka na tun yi mu. Nɛ mu, ceborona jɔmɛɛ fɔɔ wu jɛ wii Kile koo li ni. N'a we sɛmɛ we ka na tun yi mu, di samɔhɔrɔ le yi ni, di li she yi na can na na we wu wa Kile wo niime we. Yi kori yaha wee ni! ¹³ Kile ya egilizi wemu jaha bulo Babilɔni* ni ba yee jɛ-ɛ ge, w'a yi shaari. Na ja Marika bɛ ya yi shaari. ¹⁴ Yi bɛɛri p'a yiye shaari ceborogo fɔɔ na ni taanɛɛge ni, yee piimu bɛɛri pu jɛ Kirisa wuu ge.

Naniŋɛ ki pye yi tɛ ni.

* 5:5 Talerɛɛ 3:34   * 5:13 Babilɔni:Kulo lemu Kile ya kyɛɛgi fɛɛfɛɛ li kakuuyo yi wuu na ge, Pyɛɛri ya Oromɛ kulo li taanna ni lee ni naha we verise we ni.

2 PyƁƁƁƁ

PyƁƁƁƁ ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

Li wa kanna egilizi nigin wa mu PyƁƁƁƁ ya we sɛmɛ we ka na tun wɛ, ga Kiricɛɛn pu bɛeri mu w'a wu tun (2 PyƁƁƁƁ 1:1). W'a li she na wee wo cana jii l'a nɔ li taxɔgɔ ni (2 PyƁƁƁƁ 1:12-14).

We sɛmɛ we kakana juɔ

PyƁƁƁƁ ya bi karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu kaa logo, wemu p'a bi gaan n'a daa fɛɛ pu mu ge, lee wuu na w'a we sɛmɛ we ka wu guri n'a daa fɛɛ pu funyɔ to can wa shizhaa na, w'a bi pu kalaa xɔ wemu ni ge. Lee yɛɛ le ninumɔ Zhude bɛ ya pye (Zhude 5-16).

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

2 PyƁƁƁƁ 1 Kalaa wemu y'a ta ge, yi pye nɔmɛhɛɛ fɛɛ wee kalaa wu shizhaa na.

2 PyƁƁƁƁ 2 Funduuro temu w'a pye karamɔgɔlɔɔ kafinejuu pu shizhaa na ge.

2 PyƁƁƁƁ 3 Kirisa na guri ba nakaara baa.

PyƁƁƁƁ fɔ mujuu

¹ Nɛ Simɔ PyƁƁƁƁ we wu jɛ Yesu Kirisa wo kapyebye, ni wu tudunmɔ ge, nɛ w'a we sɛmɛ we tun yee mu, yee piimu p'a see see n'a daa wu ta ni wɛɛ ni, wu Kile ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo dii wu funɔɔ ni ge. ² Kile wu niime ni janiɔɔ kan jɛhɛ yi mu Kile ni wu Kafɔɔ Yesu wo jɛ wu funɔɔ ni.

Kile w'a wu yiri na wu pa jɛ wu Ja wu saanra ti ni

³ Keree kiimu bɛeri k'a yaa ni wu ni wu niifɛɛɛ ti funɔɔ ni, wu bye Kile jii fyaara sipyii ge, Kile ya kee bɛeri kan wu mu wu sefɛɛɛ ti funɔɔ ni. Wemu w'a wɛɛ yiri, na pa binne ni wu ni wuyɛ pyaa wo nɔɔɔ we ni wu saama pu na ge, w'a wɛɛ pye wɛɛ ya weefɔɔ cɛ. ⁴ Tee sefɛɛɛ te funɔɔ ni, Kile ya nɔmɛhɛɛ lɔ wɛɛ mu kiimu ya jɔ fo xuuni ge. Lee na, nɔmɛhɛɛ kiimu w'a lɔ yee mu ge, yi bu kee ta yi na jɔ voro ke kɔɔɔ ke ni, lakuuɔɔ ya kemu fɔnhɔ ge, na jɔ pye ni zɔ nigin ni ni Kile yɛ pyaa ni.

⁵ Lee wuu na yi la le yiye ni xuuni, y'i saama fara yi n'a daa wu na, y'i Kile wo macɛɔ ki fara pee saama pu na. ⁶ Na jɔ mayɛ na, y'i lee fara Kile wo macɛɔ ki na, y'i lowaa fara na jɔ mayɛ na wu na, y'i Kile jii fyaara fara lowaa li na. ⁷ Na pye jire ni ni n'a daa fɛɛ pu ni, y'i lee fara Kile jii fyaara ti na. Y'i taanɔɔɔɔ fara n'a daa fɛɛ pu wo jire ti na. ⁸ Kii keree kii bu da yi ni, na yi yaa xuuni, yi da bye saa fɛɛ ni kuduun baa fɛɛ wu Kafɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ wu ni wɛ. ⁹ Ga kii keree kii bu wemu kuuɔ, weefɔɔ ya jaa xuuni wɛ, w'a bye ba fyɛn jɛ wɛ. Kile ya wu jurumu wemu je laha wu na, na wu pye fɛɛfɛɛ ge, wu funɔɔ na wo lee na.

¹⁰ Lee wuu na ceborogo, yi jaha ya bulo, na yi yiri lemu na ge, yi lee pye baraga kaa. Yi ba lee pyi, yi da ga guruɔɔ di do Kile koo li ni bada wɛ. ¹¹ Lee funɔɔ ni Kile da saanra ti wo kuɔɔ li mugi xuuni yi mu, saanra temu da ga xhɔ wɛ. Tee jɛ wu Kafɔɔ ni wu Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wuuro te.

¹² Lee na, nɛ funɔɔ ki wa di da yi funɔɔ tun kii keree kii na tuun bɛeri ni, ali na ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Can jomɔ pe p'a nɔ yee na ge, yee ya pye nɔmɛhɛɛ fɛɛ pu funɔɔ ni. ¹³ Ga na nɛ yaha ke jiri ke na, nɛ li ta l'a saha nɛ w'a yi funɔɔ tun ni kii keree kii ni, kɔnhɔ y'i da jɛni. ¹⁴ Bani nɛ li cɛ jo nɛ foroduun w'a nɔ xɔ ke kɔɔɔ puga ke ni; wu Kafɔɔ Yesu Kirisa w'a na pye n'a lee cɛ. ¹⁵ Ga n'a da na se bɛeri pye, kɔnhɔ na nigaraga na, yi funyɔ di da dun ni kii keree kii ni tuun bɛeri ni.

Tudunmɔ p'a Kirisa wo nɔɔɔ wu ja

¹⁶ Wèe ya ta wù Kafɔ́ Yesu Kirisa wo fanha ke ni wu ba wu kaa jo yi mu ni shizhiinme fɛɛ wo giraya ni wɛ. Ga wèe ya wu ja wù jii ki na, wu ni wu nɔɔɔ wu bæeri ni. ¹⁷ To Kile nideenge ki jɛ wu fanha ke, ni wu nɔɔɔ wu ni. W'a pɛɛɛ ni nɔɔɔ taha Yesu Kirisa na, tuun wemu ni w'a jo ge na: «Nɛ jidaan ja wu jɛ we, wu kaa ya dan nɛ ni fo xuuni.»* ¹⁸ Wèeyɛ pyaa ya lee mujuu le logo na yiri fugba we ni, tuun wemu ni wèe di bye ni Yesu ni fɛfɛɛɛ boboɔɔ ki na ge.

¹⁹ Kee keree kii bæeri ya li shɛ wèe na na can wu jɛ Kile tudunmɔɔ pu wo jomɔ pe. Yi bu fungɔngɔ ta pee na, lee na bye kasaana. Bani pee jomɔ pe jɛ ba sokinna jɛ wɛ, wemu ya kpɛɛngɛ yeege nibiige ni yani jiga ki pa mugi, jimugunɔ wɔɔɔ li l'a jii jii yi zɔɔɔ pu na ge. ²⁰ Yi fɛnhɛ li cɛ na sipya wa shishiin ya Kile Kafila wu wo kapaɔaa ki jomɔ ceni wuyɛ ni wɛ. ²¹ Bani sipya wa shishiin ya ta w'a kapaɔaa jo ni wuyɛ pyaa fanha ni wɛ. Ga Kile ya wu jomɔ pu kan sipyii mu ge, Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni p'a pu jo.

2

Karamɔgɔ-kafinejuu keree

¹ Fo taashiine ni, ba tudunmɔɔ kafinejuu ya ta sipyiiire ti ni wɛ, mu karamɔgɔ-kafinejuu da ba da yi bɛ niɛ ni. Kalaa we w'a sipyii waagi, na bɔɔngɔ nɔni pu na ge, pu na ba wee kaan yi mu. Kafɔ́ we w'a pu jɔɔɔ wolo ge, pu na ba wee kaa she, na bɔɔngɔ shan puyɛ jɔɔɔ ni tɔvuyo na. ² Sipyiiɛhemɛɛ na ba daha pu feni, na doroo pu jidaan torogaguunɔɔ bæeri na. Lee funɔɔ ni sipyii na ganha na can koo li mɛgɛ kyɛɛgi. ³ Na ta pu wo wari lakuunɔ funɔɔ ni pu da ba yi faanna ni pu namari jomɔ ni, na yi keɛɛ yanmuyɔ shuu yi na. Ga fo taatuunnɔ ni kiiri ya gbegele yaha na pu sige, bɔɔngɔ na ba nɔ pu na tɔvuyo na.

⁴ Mɛlɛkɛɛ piimu p'a jurumu pye ge, Kile ya ta jɔɔɔ jaari pu na wɛ. Ga w'a pu wá Jahanɛmɛ nibiige ki wecogoyo yi ni, na pu nibɔyɔ mara yaha wà na kiiri wu caɔa ki sigɛɛ. ⁵ Kile ya ta jɔɔɔ jaari taashiine li bɛ wo konɔ ki na wɛ. Ga logbɔhɔ w'a taga wu jii fyaara baa sipyii pu kyɛɛgi kee konɔ ki bɛ na. A wu Nuxhun yɛ nigin jɔɔɔ wolo, wee wemu wu bi tiime pu wo yɛɛ li pyi ge, na fara wu puga shɛɛn gbarashuun wu na. ⁶ W'a Sodɔmu ni Gɔmɔɔri kulogoo ki bɛ kyɛɛgi, na pu sorogo na pye shɔɔnɔ. Sipyii piimu p'a ma, p'i jɛ Kiricɛɛn wɛ ge, na pu pye jaha sheshɛɛɛ pee mu. ⁷ Ga Lɔti we wu bi tii ge, w'a wee jɔɔɔ wolo. Wee bi kanha fo xuuni pii kakuubyii pii wo torogaguunɔ li funɔɔ ni. ⁸ Na ta wee ná we w'a tii ge, wee bɛ nideenge ki bye pu tɛ ni. Wu bi pu katiibaagaa kiimu jaa, na kiimu nuri ge, kee bi wu zɔsaama wu kana jiga bæeri. ⁹ Lee bæeri w'a li shɛɛ na Kafɔ́ na já Kile jii fyaara sipyii shɔ nɔwuuro na, na kakuubyii kemɛ yaha kanhama kaa na na kiiri wu caɔa sigɛɛ. ¹⁰ Pii p'a pu ceepuuro jidaan pyi na bɛ ni pu fɔɔnɔ keree la ni, na Kile wo sefɛɛɛ ti fanri ge, pee wuu na ba golo. Pee karamɔgɔ-kafinejuu pii ya daa xuuni puyɛ na, na puyɛ kɛɛ. Pu ya fyagi fugba sefɛɛɛ ti zɛhɛɛɛ na wɛ. ¹¹ Na ta mɛlɛkɛɛ pii pu jɛ ni baraga, ni fanha ni na toro pii sipyii pii tãan ge, pee bɛ ya jaagi shaan te sefɛɛɛ te na wɛ, p'i ya ti shɛhɛɛ Kafɔ́ jaha tãan wɛ. ¹² Ga pee karamɔgɔlɔɔ pii ya foro fungɔngɔ baa yatɔyɔ feni, yee yemu kasii jɔɔɔ ki jɛ na yi co na gbo ge. Pu ya keree kiimu cɛ wɛ, kee p'a fanri. Lee wuu na pu na ba gyɛɛgi puyɛ pyaa wo vɔnhɔ wu funɔɔ ni.

¹³ Bɔɔngɔ ki da ba nɔ pu na pu wo kakuunɔɔ ki footɔnɔ. Shiige baara keree di dan pu ni tapyege ni sipyii jii na caɔa ni. Pu ba kalɛɛɛ gbuu ni yi ni, p'a ganha na yee faanna, pu jɛjɛaa la d'a wolo, na jɛ bɛ shiige. ¹⁴ Pu zɔɔɔ p'a ni dɔdɔɔɔ na, p'i ya dinni jurumu na wɛ. Piimu fanha k'a cɛɛ ge, na pee faanna na fuloo puyɛ na. Nɛgbɔɔ di jɛ pu ni, lanɔ sipyii pu wa pii. ¹⁵ Koo le l'a tii ge, p'a lee yaha na puyɛ piinɛɛ na taha Bɔzɔri ja Balamu wo koo le feni, wee wemu w'a sɔɔ na kakuunɔ pye saraa feni ge. ¹⁶ Ga wu kaa ya jo lee kapyebaana le wuu na. Kafazhɔ w'a sipya mujuu jo, na wee Kile tudunmɔ we wo fungɔngɔ baara ti yereɛɛ.

¹⁷ Pii sipyii pii jɛ ba lɔhɔ baa lobulowegee jɛ wɛ. Pu jɛ ba jahaya jɛ wɛ, kafɛɛgbɔhɔ ya yemu lɔ ge. Nibiicogonɔ k'a gbegele na yaha pu jaha na. ¹⁸ Pii p'a kiragi kiragi foro konahaɔa ki ni li sanha mɔ-ɛ ge, pu ma pee faanna na luu ni kafilafɛfɛɛɛɛɛ ni. Lee wuu

* 1:17 Macoo 3:17

na pu ma ceepuuro wo shiige baara keree taga puyɛ tɛgɛ. ¹⁹ Pu ma yu na pu da pee wolo bulooro ni, na ta lakuuɔ keree kii p'a byi ge, puyɛ pyaa di jɛ kee wo buloo. Bani kaa lemu ba se taa ma na, m'a jɛri lee wo bulo. ²⁰ Can na, sipyii piimu p'a ta shɔ koɔ ke wo nɔrɔmɔ keree kii na, wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo jɛ funɔɔ ni ge, kee keree kii bu peefɛɛ ta co sanha, na se ta pu na, pu taxɔgɔ keree na ba waha na toro taashiine li tɔan. ²¹ Pu ma Kile wo tiime koro li cɛ, ga Kile wo jɔmɛhɛɛ kii p'a she pu na ge, p'a kee yaha. Lee funɔɔ ni li bi pɔrɔ pu mu, pu ganha tiime koro li cɛ bɛ wɛ. ²² Nime, le l'a nɔ pu na ge, lee ya li sheɛ na can wu jɛ kii taleɛɛ kiiri: «Ponɔ l'a kuri li tɔguro ti feni,» ni «P'a shaazhɔ wu wuu, a wu guri she jɛ jɔrɔɔ ni.»

3

Kafɔɔ Yesu wo paduun wu keree

¹ Na taanjiineɛ, nɛ sɛmɛ shuun wo w'a we na wu tun yee mu. Nɛ yee funɔɔ tun keree kii na pii sɛmɛ shuun we ni, kɔnhɔ y'i fungɔngɔ nizaanɔ ta. ² Jomɔ pemu Kile wo fɛfɛɛɛ tudunmɔɔ p'a jo toro yi mu ge, ni wù Kafɔɔ, ni wù Shɔvɔɔ wu wo tudunmɔɔ p'a wu tuduro teke jo yi mu ge, yi yi fungɔɔ yaha yee na.

³ Leke y'a yaa na fɛnhɛ cɛ ge, lee li wa mɛ. Taaxɔɔ li ni lawuu fɛɛ pii na ba ba piimu lawuu w'a pe ge. Pu na ba jaari na bɛ ni puyɛ pyaa wo lakuuɔ ke ni. ⁴ Pu na ba yu: «Yesu ya jɔmɛɛ lemu lɔ yee mu na wu da ba ge, mii w'i jɛ wɛ? Wɛɛ sefɛɛɛ p'a xu, ga keree ki bɛɛri di jɛ ki siime na ba koɔ k'a jɔ kɔn wɛ.» ⁵ Pu ya go p'i le cɛ yaha pu funɔɔ ni wɛ, na: Kile w'a fugba ni jɛɛ yaa fo taashiine ni. Wu jɔ jomɔ funɔɔ ni Kile ya jɛɛ yereɛ lɔhɔ ni, na ki yaa ni lɔhɔ ni. ⁶ Lɔhɔ ni bɛ sanha Kile ya taashiine li wo koɔ ke ni ki funɔɔ yanmuyɔ bɛɛri kyɛɛgi, logbɔhɔ ki tuun wu ni. ⁷ Ga pee jɔ jomɔ pe ninumɔ pu wa nijaa wo fugba we ni jɛɛ ke bɛ kemɛ yaha, na Kile jɛ fyaara baa sipyii pu wo kiiri we, ni pu gyɛɛgi wu caɔa sigɛe. Kee caɔa ke, na na ba fugba we, ni jɛɛ ki bɛ sorogo.

⁸ Ga, na taanjiineɛ, kaa nigin wa wà, y'a yaa na lee cɛ, lee li wa mɛ. Caɔa jii nigin jɛ Kafɔɔ jaha tɔan ba yee kabɔfonɔ nigin (1.000) jɛ wɛ, yee kabɔfonɔ nigin (1.000) bɛ di jɛ wu jaha tɔan ba caɔa jii nigin jɛ wɛ. ⁹ Pii wa yu na Kafɔɔ ya go wu wu jɔmɛɛ li koo jaari wɛ, na w'a mɔ toro. Lee bɛ wɛ! Kile ya luu gbo yee tɔan. Wu la jɛ wa shishiin bɛ wu kyɛɛgi wɛ; wu funɔɔ ki jɛ sipyii pu bɛɛri di daajeɛ jo pu jurumu wu na, p'i ba Kile mu. ¹⁰ Kafɔɔ cabaɔa, kee na ba sipyii pu fo ba nagaa ya sipya foni wɛ. Kee caɔa ki na, fugba we na ba doro ni tunmɔ nigbɔ ni, na na ba wu funɔɔ yanmuyɔ yi bɛɛri sorogo fɛfɛɛ, jɛɛ ke ni ki yanmuyɔ bɛɛri na ba sorogo.

¹¹ Wee tuun wu ni, na ye yanmuyɔ ye yaha yi na da ba ja le jagana le na, yee torogana l'a yaa na tii, y'i la fara yi Kile jɛ fyaara ti na. ¹² Kafɔɔ cabaɔa ke, yi ki sigɛ, yi la le yiye ni, k'i wɛri nɔ. Kee caɔa ke, na na ba fugba wu sorogo. Yanmuyɔ yi bɛɛri na ba ja na xhɔ. ¹³ Kile ya jɛɛ nivonɔ ni fugba nivomɔ wemu jɔmɛɛ lɔ wɛɛ mu ge, wù na ba daa yee na. Wee xuu we ni, keree ki bɛɛri na ba byi Kile wo tiime pu funɔɔ ni.

¹⁴ Lee wuu na na taanjiineɛ, na yi yaha yi na kee caɔa ke sigɛe, y'a yaa na la le yiye ni wu ba yi ta fɛfɛɛ, jaagi baa, y'i bye janiɛ na ni wu ni. ¹⁵ Y'a yaa na li cɛ na Kile na luu gbo yee tɔan, lee ni yee wo juuwuro t'a foro. Yee ninuyɔ wù ceborona, wù taanjii Pɔli bɛ ya jo yi mu. Kile ya fungɔngɔ fɛɛɛ temu kan wu mu ge, tee fanha ni w'a yi jo. ¹⁶ Yee w'a gani wu sɛmɛɛ pu bɛɛri ni, pe jomɔ pe shizhaa na. Tɛyɛ ya wa wà wu sɛmɛɛ pu ni, yemu kɔri cɛmɛ p'a pɛn ge. Ga pii pu jɛ fungɔngɔ fɛɛɛ baa, pu jɛɛɛ bɛ di ya pɛn wɛ, pee wa yee tɛyɛ yi wo jomɔ pu kɔri jɛri. Mu shiin pu wa Kile Kafila wu wo jomɔ pa bɛ jɛri. Na pu yaha lee na, puyɛ pu wa gyɛɛgi.

¹⁷ Na taanjiineɛ, nɛ kunnɛ wa yi funɔɔ to, yi kasɛɛge yaha yiye na, kɔnhɔ pu ganha bu yi ta ni pu piinɛ jomɔ pe ni, p'i yi laha yi tayerege nizaanɔ ke ni wɛ. ¹⁸ Ga, yi la le yi da se jaha na wù Kafɔɔ ni wù Shɔvɔɔ Yesu Kirisa wo niime we, ni wu macɛɛ ke ni. Nɔrɔ wu taha wee na na lɔ nime na fo gbee. Amiina.

1 Yohana

Yohana ya sɛmɛ nizhiimɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Yohana wɛ?

Tudunmɔ Yohana w'a we sɛmɛ we ka. Wee ninumɔ w'a Yohana wo Kile Jozaama pu wo sɛmɛ wu bɛ ka, ni Yohana wo sɛmɛ nizhiimɛ we, ni shuun wo we, ni taanri wo we, ni Kashɛ Kitabu wu bɛ.

Yohana ya ta wu mɛgɛ ka pii sɛmɛ taanri we na wɛ. W'a wuyɛ pyi na «egilizi nɔhɔlɛ».

Yohana ya ta we sɛmɛ we ka egilizi nigin mɛgɛ na wɛ, ga Azi fiige ki egilizii pu mu w'a wu tun. Yohana bi kapyɛɛ pyi wu wo caɲa jii li xɔduun wu ni Efese kulo le, ni li kabanugo kulogoo ki ni. Wee xuu we nijnaa wo wu jɛ Turuki fiige ki niɲe ki ni.

We sɛmɛ we kakana jɛɲɔ

Wuyɛ mɛgɛ Kile Kafila yɛɛ li jɛ we sɛmɛ we. Kafila jɛgbɔyɔ taanri wu jɛ wu ni:

1 N'a daa fɛɛ ya yaa na taha can koro li fɛni, na pu n'a daa wu taha Yesu na.

2 Yi taan ni yiyɛ ni, yi da jaari kpɛɛngɛ ni.

3 Yi da yiyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinejuu pii na.

Sɛmɛ wu kafila jɛgbɔyɔ

1 Yohana 1:1–2:17 Na jaari kpɛɛngɛ ni.

1 Yohana 2:18-29 Jɔgɔ wu jɛ Kirisa wo pɛn wu wɛ?

1 Yohana 3–4 Taanɲɛɛgɛ keree.

1 Yohana 5:1-12 Sɛɛɛɛ p'a yemu jo Yesu shizhaa na ge.

1 Yohana 5:13-21 Nii sicuumɔ tadanɲa nakaara baa wogo.

Nii sicuumɔ nixhɔbaama jomɔ

¹ Wemu wu jɛ nii sicuumɔ jomɔ pu ge, wee wo keree wɛ wa gani yi mu, wemu w'a bye wà yani korɔ ki yàa ge. Wɛ wa wu jomɔ pu logo, na wu ja wu jii ki na. Wɛ wa wu sɛɛri xuuni, a wu keye bɛ di gbɔn wu na. ² Pee nii sicuumɔ p'a puyɛ shɛ, wɛ wa pu ja, na pu sɛɛri keree pye. Nii sicuumɔ nixhɔbaama pe pu bye Kile taan na puyɛ shɛ wu na ge, pee kaa w'a yu yi mu. ³ W'a lemu ja, na lemu logo ge, lee w'a yu yi mu, kɔnhɔ yi bɛ di jé wu wo kariɲɛɛgɛ ki ni. Wɛ wa kunni wa jé To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wo kariɲɛɛgɛ ki ni. ⁴ Wɛ wa kii keree kii ka na ki tun yi mu, kɔnhɔ wu fundanga ki jɔ di fa.

Kile jɛ kpɛɛngɛ; w'a jaari kee ni

⁵ W'a jomɔ pemu logo Yesu Kirisa mu di jo yi mu ge, pee pu wa pe na Kile jɛ kpɛɛngɛ, nibiige yafiin wa wu ni wɛ. ⁶ Wu bu jo na Kile wo kariɲɛɛgɛ ki ni wu jɛ, na ta wu jaari gbee nibiige ni, kafineyɛ w'a yu, wu jɛ can jɛɲɔ ni wɛ. ⁷ Ga wu ba jaari kpɛɛngɛ ni, ma na jo ba Kile wa kpɛɛngɛ ni mɛ wɛ, wee tuun wu ni w'a pye wuyɛ kariɲii, wu Ja Yesu wu shishan pu na wu pye fɛɛfɛɛ na wu jurumu wu bɛɛri laha wu na.

Wu wu tɔgɔ wolo jurumu ni fɛɛfɛɛ

⁸ Wu bu jo na wu ya jurumu pyi wɛ, wuyɛ w'a biinɲɛ can jɛ wu funyɔ ni wɛ. ⁹ Ga wu bu yere wu jurumu wu na, Kile ya tii na jɛ jomɛɛ fɔɔ. Lee funyɔ ni wu na wu jurumu wu yafa wu mu. W'a kakuɲɔɔ tuuyo yemu bɛɛri pye ge, wu na wu pye fɛɛfɛɛ na yeege kee bɛɛri ni. ¹⁰ Wu bu jo na wu ya ta na jurumu pyi wɛ, w'a Kile pye kafinejo, wu jomɔ pu jɛ wu funyɔ ni wɛ.

2

Kirisa jɛ wɛ tɛgɛɲɔɔ

¹ Na nagoo, n'a da kii keree kii ka di ki tun yi mu, kɔnhɔ yi ganha ba jurumu pyi wɛ. Ga wa bu jurumu pye, Tɛgɛɲɔɔ wa wu mu wu To Kile wu kabanugo, wee jɛ Yesu Kirisa, wee

wemu w'a tii ge. ² W'a pye wèe jurumu wu wo footɔnɔ. Wèe wo wu ye be we, ga koŋɔ ke beeri wo jurumu foo w'a tɔ.

W'à yaa na Kile wo jɔmehɛɛ ki co

³ Wù bu Kile jɔmehɛɛ ki co, wù na li cɛ lee na na w'à wu cɛ. ⁴ Wa ba yu na wee ya Kile cɛ, na ta wu ya wu jɔmehɛɛ conɪ we. Weefɔɔ jɛ kafinejo, can jɛ wu funɲɔ ni we. ⁵ Ga wemu w'a wu kafila wu conɪ ge, Kile wo taanɲeege ke nivarɲa ki wa weefɔɔ funɲɔ ni see na. Lee na w'à li cɛni na wèe jɛ wu kariɲeege ki ni. ⁶ Wemu w'a yu na wee jɛ Kirisa wo kariɲeege ki ni ge, weefɔɔ ya yaa w'a jaari ba Kirisa ye pyaa ya jaari we.

Kariɲeege jɔmɛɛ nivonɔ keree

⁷ Na jimɛɛ, di wa ta kariɲeege jɔmɛɛfonɔ ka na tun yi mu we, ga jɔmɛɛ nilɛɛ li wa, y'a lemu ta fo yi n'a daa wu jɔ konduun wu ni ge. Y'a jomɔ pemu logo xɔ ge, pee pu wa lee jɔmɛɛ nilɛɛ le. ⁸ Ga lee be na, le n'a ka na tun yi mu ge, lee jɛ ba jɔmɛɛfonɔ jɛ we. Li can w'a ja Yesu Kirisa wo torogana li funɲɔ ni, na ja yee be wo torogana li funɲɔ ni. Bani womɔ keree kii nidorogo ki wa, kpɛɛnge can wogo ki wa jɪ na xɔ. ⁹ We w'a yu na kpɛɛnge ki ni wee jɛ, na makɔŋɔ yaha wu ni wu ceboro tɛ ni ge, womɔ ni weefɔɔ jɛ sanha. ¹⁰ Wemu ceboro kaa l'a dan wu ni ge, weefɔɔ wu jɛ kpɛɛnge ki ni. Na wu yaha kpɛɛnge ki ni, kaa la shishiin da ga já wu pye wu watii jɲɲɔ kyɛɛgi we. ¹¹ Ga we w'a wu ceboro kɔ ge, womɔ ni weefɔɔ jɛ, womɔ ni w'a jaari. Wu ya wu tashɛge cɛ we, bani womɔ p'a wu pye fyɛn.

Yi ganha bu yi jaha le ke koŋɔ ke yaɲmuyɔ ni we

¹² Na nagoo, n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani yi jurumu w'a yafa yi mu Yesu wo mege ki gbɔɔrɔ ni. ¹³ Nɔhɔlɛɛ, n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani we wu wa wà na ta koŋɔ sanha jɔ kɔn we ge, y'a wee cɛ. Lɛvɛɛ, n'a we sɛmɛ we tunni yi mu, bani y'a se ta Shitaanni na. Na nagoo, n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani y'a To Kile cɛ. ¹⁴ Nɔhɔlɛɛ, n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani we wu jɛ wà na ta koŋɔ sanha jɔ kɔn we ge, y'a wee cɛ. Lɛvɛɛ, n'a we sɛmɛ we tun yi mu, bani yi fanha k'a jɛhɛ, Kile jomɔ p'a kori yaha yi funyɔ ni, y'a se ta Shitaanni na.

¹⁵ Yi ganha bu koŋɔ yaha ki taan yi mu we, yi ganha bu yi jaha le koŋɔ yaaga ke ka nigin be ni we. Koŋɔ bu daan wemu mu, To Kile taanɲeege jɛ weefɔɔ funɲɔ ni bada we. ¹⁶ Bani keree kii beeri ki jɛ koŋɔ ke ni ge: ceepuuro lakuuɲɔ jidaan keree, ni koŋɔ yaɲmuyɔ wo jɛpɛɛn, ni koŋɔ wo mayɛ she keree, lee la shishiin wa foro To Kile ni we fo koŋɔ. ¹⁷ Koŋɔ kunni wa doro ni ki jidaan wu be, ga we w'a Kile jidaan pyi ge, wee na ba gori yaha jɲi na gbee.

W'à wuyɛ kaseri Kirisa wo pɛɛn pu na

¹⁸ Na nagoo, koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛɲɛ. Y'a yi logo na Kirisa wo Pɛn wu da ba ba. Wa nime, Kirisa wo pɛɛn niɲehɛmɛɛ wa puyɛ shɛɛ na xɔ. Lee na w'à li cɛ na koŋɔ ki taaxɔɔ l'a tɛɛɲɛ. ¹⁹ Wèe wo kariɲeege ki ni p'a foro, ga pu bi ta pye ni wèe ni nigin can can na we. Pu da bi sii pye ni wèe ni nigin, pu bi da gori wèe ni. Ga pu voro w'a li shɛɛ na pee bye ni wèe ni fungɔnnuyɔ na bada we.

²⁰ Ga yee wa ba pee jɛ we, bani Fɛfɛɛɛ Munaa fanha ni yee ya sindirine ta, kɔnhɔ y'i can wu cɛ. ²¹ Nɛ ta sɛmɛ wu tun yi mu yi can cɛbaara na we. Ga n'a wu tun yi mu bani y'a can cɛ, na nɔhɔ li cɛ sanha na kafinege ka shishiin ya foro can ni we. ²² Jɔgɔ wu jɛ kafinejo we? Wemu w'a go na Yesu jɛ Kirisa we, koŋɔ Shɔvɔɔ we-e ge, weefɔɔ wi. Weefɔɔ wu jɛ Kirisa wo Pɛn we. W'a zhege To Kile ni wu Ja wu ni. ²³ Wemu w'a she Jafɔɔ wu ni ge, weefɔɔ ya she Tofɔɔ wu be ni. Wemu w'a sɔɔ Jafɔɔ wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ Tofɔɔ wu be na. ²⁴ W'à yi kalaa jomɔ pemu ni fo yi n'a daa wu jɔkɔɔnɔ ti ni ge, yi la le yiye ni pee di gori yi funyɔ ni. Lee bu bye, yi be na gori yaha Jafɔɔ we, ni Tofɔɔ wu wo kariɲeege ki ni. ²⁵ Kirisa ya jɔmɛɛ lɔ na wu na ba leke kan wu mu ge, lee li wa jɲi sicuumɔ nixhɔbaama.

²⁶ Pii p'a giin pii yi juyɔ kyɛɛgi ge, pee wuu na n'a ye ka, na yi tun yi mu. ²⁷ Yee kunni, Yesu ya Fɛfɛɛɛ Munaa kan yee mu, lee wa kori yee funyɔ ni, sipya wa shishiin kaɲɔɔ wa

nige yi na na w'a yi kalaa we. Fefere Munaa li wa yi kalaa keree beeri ni, li kalaa wu wa can, kafineye wa wu ni bada we. Lee wuu na yi Fefere Munaa li wo kalaa wu co, y'i gori yaha Kirisa wo karijege ki ni. ²⁸ Na nagoo, yi kori yaha Kirisa wo karijege ki ni, konho wu ba wuye she, wu lowagaa wuu di da, wu ganha da ba zhiige wu naha taan wu cabana na we. ²⁹ Y'a li ce na Kirisa ya tii, lee wuu na w'a yaa na li ce na sipyaa sipya wa tiime keree pyi ge, Kile pya wu ne weefoo.

3

Kile nagoo

¹ Wee kaa ya dan To Kile ni fo xuuni, fo w'a wee pye wu nagoo. Can wu ne wii, wee ya pye wu nagoo. Konho sipyii ya ta Kile ce we, lee l'a pu pye pu ya ce nago Kile nagoo wee ne we. ² Na taanpii, nime wu ne Kile nagoo. Wu na ba bye lemu ge, lee wa sanha zhe we. Ga w'a li ce na Yesu Kirisa ba wuye she, wu na ba bye ba wu ne we, bani wu na ba wu keme ja ba wu ne we. ³ Kee tadaja ki wa sipya wemu beeri mu Yesu Kirisa na ge, weefoo na wuye pye fefere ba Kirisa ne me fefere we.

⁴ Sipyaa sipya w'a jurumu pyi ge, Kile wo saliya wu m'a gyegi. Bani na jurumu pye, lee kori ne Kile wo saliya wu m'a kyegi. ⁵ Y'a li ce na Yesu ya pa wu ba jurumu laha sipyii na. Jurumu wa shishiin bye wu na we. ⁶ Sipyaa sipya w'a kori yaha wu karijege ki ni ge, weefoo ya gbara wu kori yaha jurumu ni we. Ga wemu w'a kori yaha na jurumu pyi ge, weefoo ya wu ja we, ali wu ya wu ce be we.

⁷ Na nophiire, wa shishiin ganha bu yi piinje we. We w'a tiime keree pyi ge, weefoo nidiige ki wa, ma na jo ba Yesu Kirisa ye pyaa ya tii tiigana lemu na we. ⁸ Wemu bu gori yaha na jurumu pyi, Shitaanni ni weefoo ya foro, bani Shitaanni w'a jurumu pyi na lo fo taashiine li ni. Lee wuu na Kile Ja w'a pa, konho wu Shitaanni wo kapyege ki kyegi. ⁹ Sipyaa sipya wu ne Kile wo pya wa ge, wee ya gbara wu kori yaha jurumu ni we, bani Kile wo sefere ti ma bye wu ni. Lee wuu na wu da ja gori yaha jurumu ni we, bani Kile wo pya wu ne wii. ¹⁰ Le na Kile nagoo ni Shitaanni nagoo ya jeni na wo puye ni: Wemu ya tiime keree pyi we, wee ya foro Kile ni we, wemu be ceboro kaa ya taan wu mu we, wee be we.

W'a yaa na taan ni wuye ni

¹¹ Jompe pe y'a logo fo taashiine li ni ge, pee pu wa pe: W'a yaa na taan ni wuye ni. ¹² Wu ganha bu bye Kayen shi we, Shitaanni ni wee ya foro, w'a wu cuun gbo. Naha na w'a wu gbo we? Bani wuye pyaa kapyege ki bi kolo, na ta cuunvoo wu wo kapyege di bi tii. ¹³ Na cebooloo, konho sipyii bu yi ko, lee ganha bu yi fo we. ¹⁴ W'a li ce na w'a foro xu ni na je nii sicuumo ni, bani wu cebooloo pu kaa ya dan wu ni. Wemu wu ne wu cebooloo kaa ya dan wu ni-i ge, wee ya kori yaha xu ni. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a wu ceboro ko ge, wee ne sipyii gbovoo. Y'a li ce na nii sicuumo nixhobaama wa goroo sipyii gbovoo wa shishiin funho ni bada we.

¹⁶ Le na w'a taanjege ceni, bani Yesu Kirisa ya wu munaa kan, konho wu wee puho wolo. Wee be ya yaa na wu munahaa kan wu cebooloo wuu na. ¹⁷ Ke konho ke naafuu ne wemu mu ge, weefoo bu wu ceboro funmo wo ja, na bye wu ya puho jaari wu na we, dii Kile tanjege di da ja bye weefoo funho ni we? ¹⁸ Na nophiire, wu taanjege ganha da bye jasekponyo, ni jotanga jompe ye we, ga wu kapyege k'a yaa na li shee na can wu ne wu taanjege ke.

Wu wu logoo waha, wu fulo Kile na

¹⁹ Wu ba lee pyi, lee na wu da ba li ce na wu ne can wu wuu. Wu na ja wu hakilee pu teje Kile naha taan. ²⁰ Ali wu zoloo pu nehe ba wu jaagi be, wu na ja wu hakilee pu teje, bani Kile ya keree beeri ce, wu d'a pele be wee zoloo pu na.

²¹ Na taanpii, wee zoloo pu bu bye pu ya ja wee jaagi nige we, lee ya li shee na wee ya lowagaa ta, na fulo Kile na. ²² Wu bu yaaga beeri neeri wu mu, wu na kee ta, bani w'a wu jomee con, na wu nidaan keree pyi. ²³ Wu jomeejuu li le, na wee pu da wu Ja Yesu Kirisa

mege ki na, wù daan ni wùye ni, ba w'a yi jo wù mu we. ²⁴ Wemu w'a wu jomεε coni ge, weefɔɔ ya jé Kile wo karijεεge ki ni, a Kile be di bye ni weefɔɔ ni karijεεge ni. Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li ce na Kile jε ni wèe ni karijεεge ni.

4

Kile Munaa ni kafinejo munaa

¹ Ayiwa, na taanjiineε yi ganha ba daa munahaa bæri kafila na we, ga yi fenhe ki suguri ki bi foro Kile ni, bani kafinejuu piimu p'a puye pyi Kile tudunmɔɔ ge, pee nijehemεε ya foro koŋɔ na. ² Le na yi da ba Kile Munaa ce: Munaa lemu l'a sɔɔ li na na sipya ye pyaa Yesu Kirisa ya pa bye ge, lee l'a foro Kile ni. ³ Ga munaa lemu ya ta sɔɔ yee na Kirisa shizhaa na-ε ge, lee ya foro Kile ni we, lee jε Yesu Kirisa wo Pen wu wuu le. Y'a yi logo xɔ na wu na ba ba koŋɔ ke na. Ga nime, wuyε pyaa be wa na xɔ koŋɔ ki na. ⁴ Na nɔhɔpiire, yee kunni jε Kile wuu, lee wuu na yee ya se ta pee kafinejuu pu na. Bani Kile Munaa le li wa yee funyɔ ni ge, lee ya ye koŋɔ sipyii pu wuu li na. ⁵ Pee kafinejuu pii jε ke koŋɔ ke wuu. Lee wuu na pu kafila wu jaha ya tii ke koŋɔ ke yarɔmuyɔ ye ye shizhaa na, a ke koŋɔ ke sipyii di ganha na pu jomɔ nuri. ⁶ Ga wèe kunni jε Kile wuu. Sipyaa sipya w'a Kile ce ge, weefɔɔ na da wèe jomɔ pu nuri. Ga sipya wemu jε Kile wo we, weefɔɔ ya wèe jomɔ pu nuri we. Ayiwa, lee na y'a da can Munaa li wo sipyii pu ce na shɔɔnri kafinejo munaa li wo sipyii pu ni.

Kile ya wu keree bæri pyi ni taanjεεge ni

⁷ Ayiwa, na taanjiineε, wù taan ni wùye ni, bani Kile ni taanjεεge ya foro. See see taanjεεge jε sipya wemu funɔɔ ni ge, wee wu jε Kile pya. Wee w'a Kile ce. ⁸ See see taanjεεge jε sipya wemu funɔɔ ni we, wee ya Kile ce we, bani ma bu jo Kile, m'a jo taanjεεge. ⁹ To Kile ya wu taanjεεge ki she shεgana lemu na ge, lee li wa me. W'a wu Ja nigin pe wu tun na pa koŋɔ na, kɔnhɔ wu jii sicuumɔ kan wèe mu. ¹⁰ Lemu l'a Kile wo taanjεεge ki sheε wù na ge, lee li wa me: Li wa nago wèe yiri taanjεεge k'a fenhe yiri na jaha tii Kile na-ε de! Ga wèe p'a fenhe taan Kile mu, a wu wu Ja nigin pe wu kan na pye saraga, kɔnhɔ wù jurumu wu yafa wù mu wee gbɔɔɔ ni.

¹¹ Ayiwa, na taanjiineε, ba ni wèe kaa ya taan fo xuuni Kile mu lee taangana li na, wèe be ya yaa na taan ni wùye ni de! ¹² Sipya wa shishiin sanha Kile ja ja we. Ga taanjεεge bu bye wèe te ni, wèe ni Kile na bye karijεεge ni. Wu taanjεεge ki be na ganha na beε wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔlɔɔ pu jii. ¹³ To Kile ya wu Munaa li kan wèe mu, lee na wèe ya li ce na jo wèe wa ni wu ni karijεεge ni, wu be di jε ni wù ni karijεεge ni. ¹⁴ Wèeyε pyaa ya wu ja jii na, lee funɔɔ ni, na yi yu be na Kile ya wu Ja wu tun na pa koŋɔ na, kɔnhɔ wu ba koŋɔ sipyii shɔ. ¹⁵ Sipyaa sipya w'a sɔɔ li na na Kile Ja wu jε Yesu ge, Kile na gori yaha ni weefɔɔ ni karijεεge ni, weefɔɔ be na gori yaha ni Kile ni karijεεge ni. ¹⁶ Wèe kaa ya dan Kile ni taangana lemu na ge, wèe ya lee ce, na dà be li na.

Bani ma bu jo Kile, m'a jo taanjεεge. Wemu w'a kori yaha taanjεεge na ge, wee w'a kori yaha ni Kile ni karijεεge ni, a Kile be di gori yaha ni weefɔɔ ni karijεεge ni. ¹⁷ Kile wo taanjεεge ki ba beε wù funyɔ ni, fo na ba wù zɔlɔɔ pu jii, wee tuun wu ni caŋa kemu Kile da ba kiiri wu kɔn ge, fyaara ta shishiin da ba bye wù ni kee caŋa we. Bani ba Yesu Kirisa jε we, mu wèe be wo jaarigana li wa koŋɔ puga ni. ¹⁸ Taanjεεge jε sipya wemu zɔ ni ge, weefɔɔ ya fyagi we. See see taanjεεge ya fyaara bæri kɔri, bani sipya ya kakuuyo yemu pyi ge, yee wo jaagi kanhama pu ma wu pye wu na fyagi. Lee wuu na, sipya wemu w'a fyagi ge, weefɔɔ zɔ wu bæri ya jii see see taanjεεge na we. ¹⁹ Wèe kaa l'a fenhe taan To Kile mu, lee wuu na wu kaa ya dan wèe be ni. ²⁰ Wa bu jo na Kile kaa ya dan wee ni, na ta wu ceboro makɔŋɔ di jε wu funɔɔ ni, weefɔɔ jε kafinejo. Bani ma ceboro wemu mu ya jaa jiga bæri ge, wee kaa bye li ya dan mu ni we, Kile wemu wu jε mu ya wee jaa-i ge, dii wee kaa di da já da dan ma ni we? ²¹ Yesu Kirisa ye pyaa be yere ya le jomεε le jo wèe mu na sipyaa sipya w'a jo na Kile kaa ya dan ma ni ge, ma cebooloo pu be kaa ya yaa na dan ma ni.

5

Sipyaa ya yaa na sɔɔ Kile wo nijoyo yi na

¹ Sipyaa sipya w'a dà li na na Shɔnɔɔ wu jɛ Yesu ge, weefɔɔ jɛ Kile wo pya. Tofɔɔ kaa ba dan ma ni, wu nagoo bɛ kaa ya yaa na dan ma ni. ² To Kile kaa ba dan wɛ̀e ni, a wù ganha na wu jɔmɛɛjogoo ki bɛ conɪ, lee na wɛ̀e da li cɛ na wu nagoo pu kaa ya dan wɛ̀e ni. ³ Wù bu jo na Kile ya dan wù ni, w'à yaa na wu jɔmɛhɛɛ ki conɪ. Wu jɔmɛhɛɛ ki ya yaa ki pye wù mu tuguro wɛ. ⁴ Bani piimu bɛɛri pu jɛ Kile wo nagoo pu ge, pee bɛɛri ya se ta ke koŋɔ ke na. N'a daa wemu wu wa wɛ̀e mu ge, wee w'a wɛ̀e pye wɛ̀e ya já na se taa ke koŋɔ ke na. ⁵ Sipyaa sipya w'a dà li na na Kile Ja wu jɛ Yesu ge, ni wee wa yɛ bɛ wɛ, jɔɔɔ wu da já se ta ke koŋɔ ke na wɛ?

⁶ Yesu Kirisa ya pa koŋɔ na lɔhɔ ni shishan baraga ni. Wu ya ta da lɔhɔ wo batizeli wu yɛ na-ɛ dɛ! Ga, w'a wu shishan bɛ kan p'a wo, na xhu. Kile Munaa li wa lee wo sɛɛri, bani lee l'a can wu shɛɛ sipyii pu na. ⁷ Lee funŋɔ ni, sɛɛrɛɛ taanri wu jɛ wà na li shɛɛ sipyii pu na na Kile Ja wu jɛ Yesu. ⁸ Pee sɛɛrɛɛ taanri wu jɛ: Kile Munaa ya can wu shɛɛ; lɔhɔ ni shishan, yee bɛ di wu shɛɛ. Ayiwa, yee taanri we ya bɛ jɔmɛɛ na Yesu shizhaa na. ⁹ Sipyii ya yemu yu ge, wɛ̀e ya sɔɔ yee na, na ta yemu Kile ya yu ge, yee d'a ye na kanha sipyii wo nijoyo yi na. Kile yɛ pyaa k'a fiin jo wu Ja wu shizhaa na. ¹⁰ Sipyaa bɛɛri w'a dà Kile Ja wu na ge, weefɔɔ ya sɔɔ li na wu funŋɔ ni na kii keree kii jɛ can. Sipyaa wemu ya dà Kile wo nijoyo yi na wɛ, weefɔɔ ya Kile yaha ba kafinejo jɛ wɛ. Bani wufɔɔ ya ta dà Kile wo nijoyo yi na wu Ja wu shizhaa na wɛ. ¹¹ Yemu Kile ya jo wɛ̀e mu ge, yee yi wa mɛ na Kile ya jɔni sicuumɔ nixhɔbaama kan wɛ̀e mu. Pee jɔni sicuumɔ pe ya daa wu Ja wu gbɔɔɔ ni. ¹² Ayiwa, wee Ja wu jɛ sipya wemu mu ge, jɔni sicuumɔ pu wa weefɔɔ mu. Kile Ja wu jɛ wemu mu wɛ, jɔni sicuumɔ jɛ weefɔɔ mu bada wɛ.

Tadaŋa kemu ki wa n'a daa fɛɛ pu mu ge

¹³ Ayiwa, yee piimu p'a dà Kile Ja wu na ge, nɛ we sɛmɛ we tun yi mu, kɔnhɔ y'i li cɛ na yee ya jɔni sicuumɔ nixhɔbaama pu ta na xɔ. ¹⁴ Ayiwa, lowaa lemu wa wɛ̀e mu Kile jaha tɔan ge, lee li wa le: Wɛ̀e bu yaaga ka jɛɛri wu mu na saha ni wu jidaan ni, wu na wɛ̀e jɛrɛɛɛ ki logo. ¹⁵ Wù bi ta w'à li cɛ na w'a wù jɛrɛɛɛ nuri, wɛ̀e ya li cɛ na yaaga bɛɛri wɛ̀e ya jɛɛri wu mu ge, wɛ̀e ya kee ta xɔ.

¹⁶ Jurumu wemu wu jɛ wu da já sipya munaa kyɛɛgi jiga na-ɛ ge, ma ceboro bu wee jurumu wa pye, Kile jɛɛri wu mu kɔnhɔ Kile di jɔni sicuumɔ kan wu mu. Piimu wo jurumu wu jɛ wu da já pu munahaa kyɛɛgi jiga na-ɛ ge, pee yɛ kaa di wa byi. Ga jurumu wa jɛ wà wemu na já sipya munaa kyɛɛgi jiga na ge, di wa go yi Kile jɛɛri wee wa wuu na wɛ. ¹⁷ Tiibaara bɛɛri ti jɛ jurumu, can wu jɛ wii. Ga jurumu wa jɛ wà wee wa da já sipya munaa kyɛɛgi jiga na wɛ.

¹⁸ Wɛ̀e ya li cɛ na jo sipya bɛɛri wu jɛ Kile wo pya wa ge, weefɔɔ ya goroo gbee jurumu na na byi wɛ. Bani Kile Ja wu ma wufɔɔ mara, lee wuu na Shitaanni da já se ta wu na wɛ. ¹⁹ Wɛ̀e ya li cɛ na jo wɛ̀e jɛ Kile wo nagoo, ga koŋɔ ke sipyii di jɛ Shitaanni wo fanha ke nɔhɔ ni. ²⁰ Ga wɛ̀e ya li cɛ bɛ na jo Kile Ja w'a pa, na ba fungɔngɔ fɛɛrɛ kan wɛ̀e mu, kɔnhɔ wɛ̀e di see see Kile wuyɛ pyaa tii cɛ. Wɛ̀e na jɛ Kile Ja wu karijɛɛɛ ki ni, lee ya wɛ̀e pye see see Kile wuyɛ pyaa wuu. Wee Ja we wu jɛ see see Kile wuyɛ pyaa, ni jɔni sicuumɔ nixhɔbaama.

²¹ Ayiwa na nɔhɔpiire, y'a yiye kasɛri yaperɛgaanra na!

2 Yohana

Yohana ya sɛmɛ shuun wo wemu ka ge

Jɔgɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

«Cee wemu jaha k'a bulo ge, wee ni wu nagoo» na tudunmɔɔ Yohana ya we sɛmɛ we jaha tii. Lee kɔri jɛ Egilizi wa ni wu n'a daa fɛɛ.

We sɛmɛ we kakana juro

Yohana ya Egilizi wu luu waha na pu kori yaha can wu ni, pu da jaari taanɲɛɛge ni, pu da puyɛ kasɛri karamɔgɔ-kafinejuu pu na.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

2 Yohana 1-3 Yohana fɔ mujuu.

2 Yohana 4-6 Na jaari can ni taanɲɛɛge ni.

2 Yohana 7-11 Yohana ya pu kaala ni karamɔgɔ-kafinejuu pu kaa ni.

2 Yohana 12-13 Jomɔ pu taxɔgɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nɛ wemu wu jɛ egilizi nɔhɔle ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka. Na ceboroshɔ wemu jaha Kile ya bulo ge, wee ni wu nagoo mu n'a wu tunni. Yee kaa ya dan nɛ ni can can na. Ga nɛ ye bɛ wɛ, sipyii piimu bɛɛri pu jɛ Kile wo can wu na ge, yee kaa ya dan pee bɛɛri ni.

² Yee kaa ya dan wɛɛ ni, bani Kile wo can wu wa wɛɛ funyɔ ni, wee di wa da gori yaha bɛ gbee wu funyɔ ni.

³ Ayiwa, To Kile ni wu Ja Yesu Kirisa wu niime, ni saama, ni janiɲɛ kan wu mu, kɔnhɔ wu gori yaha wu can we, ni wu taanɲɛɛge ki ni.

Na jaari can ni taanɲɛɛge ni

⁴ Nɛ mu nagoo pii ja pee ya jaari can koo li ni, ba To Kile ya yi jo jogana lemu na wɛ. Lee kunni ya nɛ funɲɔ taan xuuni. ⁵ Lee bɛ na na ceboroshɔ, n'a da jɔmɛɛfonɔ jo ma mu wɛ. Ga jɔmɛɛ le n'a da jo ma mu ge, lee jɛ Kile ya jɔmɛɛ lemu kan wu mu fo taashiine li ni ge, na wu taan ni wuyɛ ni. ⁶ Jɔmɛhɛɛ kiimu Kile ya jo ge, wu ba kee koro jaari, lee li jɛ taanɲɛɛge ke. Lee jɔmɛɛ le l'a jo yee mu fo taashiine li ni, na y'a taanɲɛɛge koro jaari.

⁷ Sipyii piinɲɛvɛɛ niɲɛhɛmɛɛ pu wa kɔɲɔ ke na nime, pu wa kabaya ye bɛɛri na. Pee ya ta sɔɔ li na na Yesu Kirisa ya pye sipya, na ba se ke kɔɲɔ ke na wɛ. Pee sipyii pii pu jɛ sipyii piinɲɛvɛɛ pee, ni Kirisa wo pɛɛn pee. ⁸ Lee wuu na y'a yiye kasɛri, kɔnhɔ yi ganha bu buun yi labye wu kuduun ni wɛ, ga y'i wu kuduun wu bɛɛri ta. ⁹ Yi li cɛ na sipya bɛɛri wu jɛ wu ya kori yaha Yesu Kirisa wo kalaa we na-ɛ ge, ga fo na wuyɛ pyaa jidaan fara wu na ge, weefɔɔ jɛ Kile wo kariɲɛɛge ki ni bada wɛ. Ga sipya wemu bu gori yaha Yesu Kirisa wo kalaa wu na, weefɔɔ na bye kariɲɛɛge ni ni To Kile, ni wu Ja wu bɛ ni. ¹⁰ Sipya bɛɛri w'a pa yi mu ni kalaa watii ni wemu jɛ Yesu Kirisa wo kalaa we-e ge, yi ganha bu da weefɔɔ yaha wu jɛ yi puga wɛ. Yi ganha bu da ali fɔ bɛ sɛɛge taan wufɔɔ na wɛ. ¹¹ Bani mu wemu bu fɔ bɛ sɛɛge taan wu na, l'a pye kanna mu w'a wɔ ni wu ni wu kapyegɛe niguunɔɔ ki na.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹² Keree niɲɛhɛɲɛɛ wa nɛ mu na jo yee mu, ga na funɲɔ wa di kee bɛɛri pye sɛmɛ di dun yi mu wɛ. N'a giin di she yi yiri wu she baari wuyɛ jii na, kɔnhɔ wu fundanga ki jɔ di fa.

¹³ Ayiwa, Kile ya ma ceboroshɔ wemu bɛ jaha bulo naha ge, wee bɛ wo nagoo ya ma shaari.

3 Yohana

Yohana ya sɛmɛ taanri wo wemu ka ge

Jɔɔ mu we sɛmɛ we d'a tun wɛ?

N'a daa fɔɔ wa mu Yohana ya we sɛmɛ taanri wo we tun. Wee mɛgɛ ki bye Gayusi.

We sɛmɛ we kakana jurɔ

Yohana ya li shɛ Gayusi na na wee ya Kile Kafila wu yɛɛ pyevɛɛ piimu torogo wu mu ge, na w'a pu conɪ xuuni. Na wu ganha bu daha Jotɛɛfu wo jaha sheshɛɛɛ te fɛni wɛ. Wee Jotɛɛfu we bye egilizi jahagbaa fɔɔ, ga Yohana bi Kile Jozaama pu jovɛɛ piimu torogo wu mu ge, wu bi gbara w'a pee tirige wɛ.

A w'i wu fiin jo na waha sɛmɛ wu ni na kan Demecusi mu. Wee p'a wii na wee w'a pa ni sɛmɛ wu ni.

Sɛmɛ wu kafila jugbɔyɔ

3 Yohana 1-4 Yohana fɔ mujuu.

3 Yohana 5-8 Gayusi wo jaarigazaana le.

3 Yohana 9-12 Na Gayusi ganha bu daha Jotɛɛfu wo torogana li fɛni wɛ.

3 Yohana 13-15 Jomɔ pu taxɔɔ.

Yohana fɔ mujuu

¹ Nɛ wemu wu jɛ egilizi nɔhɔle ge, nɛ wa we sɛmɛ we ka na tun na taanrii Gayusi mu, wee wemu kaa l'a dan nɛ ni can yɛ pyaa na ge.

² Na taanrii, nɛ Kile jɛɛri mu mu, kɔnhɔ ma keree di da jaha taa tuun bɛɛri ni, m'a bye sicuumɔ na, ba Kile ya ma zɔ wu pye fɛɛfɛɛ wɛ. ³ Cebooloo n'a daa fɛɛ pii ya nɔ wɛɛ yiri naha. Ba can wu wa mu zɔ wu na wɛ, ni ba mu ya jaari na sahanɪ ni can wu ni wɛ, p'a yee paari wɛɛ mu. Yee ya taan nɛ ni xuuni. ⁴ Bani nɛ bu logo na nɛ nagoo p'a can wu koro jaari, yafiin ya dan nɛ ni na lee xɔ wɛ.

Gayusi wo jaarigazaana le

⁵ Na taanrii, lemu bɛɛri m'a byi wu cebooloo n'a daa fɛɛ pu mu, ali na ta p'i jɛ be nabuun ge, lee bɛɛri ya jɔ xuuni. M'a li pyi ni jɔmɛɛ fɛɛɛ ni Kile mu. ⁶ M'a pu co ni taanriɛɛge kemu ni ge, p'a pa kee kaa jo n'a daa fɛɛ pu mu naha. Ayiwa, jɔ mayɛ na, jara lemu p'a giin di bye sanha ge, m'a pu tɛgɛ na bɛ ni Kile jidaan ni. ⁷ Bani Yesu Kirisa wo labye wu wuu na p'a lee jara li pyi. Wa bɛɛri wu jɛ wu ya dɔ Yesu Kirisa na-ɛ ge, pu wa wee wa shishiin bɛ keɛɛ yaaga fɛni wɛ. ⁸ Lee wuu na wɛɛ n'a daa fɛɛ ya yaa na pii sipyii pii shi tɛri. Wu ba lee pyi, l'a bye ma na giin wɛɛ bɛ p'a fara pu na pu labye wu funɔɔ ni, na can koo li shɛɛ sipyii pu na.

Jotɛɛfu mɛgɛ ya kyɛɛgi

⁹ Ayiwa, nɛ jɔɔnii kii ka sɛmɛ wɛnɛ la na na tun n'a daa fɛɛ pu mu wɔ. Ga we wu jɛ Jotɛɛfu ge, wu ya se wɛɛ kabeshɛɛ na wɛ, na giin wu wuyɛ pye n'a daa fɛɛ pu jahagbaa fɔɔ wa. ¹⁰ Lee wuu na nɛ ba nɔ wɔ, kaparaya yemu bɛɛri w'a byi ge, na joguumɔ pemu bɛɛri yu na waa wɛɛ na, na kafineyɛ yemu bɛɛri tɛri wɛɛ na ge, n'a da yee bɛɛri jo yi jii na. Wu yɛɛ ya ta da kii yɛ na-ɛ dɛ, wu ya ta sɔɔ cebooloo n'a daa fɛɛ p'a diri wu mu wɛ. N'a daa fɔɔ wa bɛ bu jo wu pee tirige wuyɛ yiri, w'a jo tapyɛge wa lee bɛ na wɛ, na weefɔɔ kɔri yeege n'a daa fɛɛ pu pinnɛge ki ni.

¹¹ Ayiwa, na taanrii Gayusi, ma ganha bu da bye ye kakuuyo ye tuugo taannivɔɔ wɛ dɛ, ga ta kasaanɔ taanni. Sipya wemu w'a saama pyi ge, wee wu jɛ Kile wo. Ga wemu bu gori jaha kakuuyo na na byi, lee ya li shɛɛ na weefɔɔ ya Kile cɛ wɛ.

Demecusi ya masɔɔ ta

¹² Ayiwa Demecusi kunni, n'a daa fɛɛ pu bɛɛri ya wee mesaanɔ yu. Can koo lemu bɛ w'a jaari ge, lee bɛ di wu mesaanɔ yu. Wee bɛ wa li fiin na can wu jɛ wii.

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹³ Ayiwa, jomɔ niɲeheme wa ne mu na yu ma mu, ga na funɲɔ wa di pee beeri ka seme we ni we. ¹⁴ Ne giin jo l'a da mɔ wèe di wùyɛ ɲa, wù jo wùyɛ ɲii na we. ¹⁵ Kile wu ɲaɲiɲe kan ma mu! Ma ɲaɲiɲee piimu pu wa naha ge, pee ya ma fò waa. Ma be wu wù fò kan wù ɲaɲiɲee pu beeri niɲin niɲin mu wà.

Zhude

Zhude ya sɛmɛ wemu ka ge

Jɔgɔ wu jɛ Zhude wɛ?

Zhude wemu wu jɛ Kafɔɔ Yesu ni Yakuba yɛ wo ceborona wu ge (Macoo 13:55 ni Marika 6:3), wee w'a we sɛmɛ we ka. Ba wu ceborona Yakuba jɛ wɛ, wu bɛ bi ta dɔ Yesu na taashiinɛ li ni na Kirisa wu jɛ wii wɛ (Yohana 7:5). Ga tuun wemu ni Yesu ya jɛ na foro xu ni ge, wee tuun wu ni wu bɛ ya na dɔ wu na. Mɛgɛ kemu Zhude ya yiri wuyɛ na ge, kee ki wa mɛ: Yesu Kirisa wo kapyebɛ (Zhude 1).

We sɛmɛ we kakana jɔnɔ

Zhude ya we sɛmɛ we ka na n'a daa fɛɛ pu kaala na pu kasɛɛgɛ yaha puyɛ na karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu shizhaa na, wee wemu w'a can can wo n'a daa wu kyɛɛgi ge.

Sɛmɛ wu kafila jɔgbɔyɔ

Zhude 1-2 Zhude fɔ mujuu.

Zhude 3-16 Zhude ya can fiinjɛ jo karamɔgɔ-kafinejuu pu wo kalaakuumɔ wu keree na.

Zhude 17-23 Zhude ya li shaa n'a daa fɛɛ pu mu na li waha l'i waha na pu kori yaha Kirisa wo karijɛɛgɛ ki ni.

Zhude 24-25 Zhude ya Kile sɔ.

Zhude fɔ mujuu

¹ Nɛ Zhude wemu wu jɛ Yakuba ceborona, na jɛ Yesu Kirisa wo bulo ge, nɛ w'a we sɛmɛ we ka. Kile ya yee piimu yiri ge, yee piimu kaa ya taan To Kile mu, a wu yee mara yaha Yesu Kirisa mu ge, yee mu nɛ wu tun. ² Kile wu yi kan xuuni wu jɔnɔara te, ni wu jɔnɔnɛ ke, ni wu taanɛɛgɛ ki ni.

Karamɔgɔ-kafinejuu

³ Na taanɔniinɛ, nɛ funjɔ ki bi sii fo na sɛmɛ ka na tun yee mu wu wo jɔwuuro ti keree na, nɛ ni yee ya pinne jɔwuuro temu na ge. Ga na kee fungɔngɔ ki yaha nɛ mu, a nɛ mɛhɛ li ta l'a pɔrɔ nɛ wu sɛmɛ wu kan yi mu, di lowaa le yi ni, kɔnhɔ yi da yogo yu n'a daa wu kaa na. Wu fɛfɛɛɛ wuu pu mu Kile ya wee n'a daa wu kan tɔɔnii nigin yɛ pe. ⁴ Bani sipyikuuyo ya y'a peelee jɛ yee ni. Jaagi wemu na ba do pee jɔnɔ ni ge, Kile kafila w'a wee kaa jo fo l'a mɔ. Kile jɔni fyaara baa sipyii pu jɛ pii. Wɛɛ wo Kile wu wo niime jomɔ pe p'a luu na jɛri na byi pu shiige baara keree kɔnɔnɔ. P'a ganha na fɔro wu jɔnɔfɔɔ ni wu Kafɔɔ nigin pe wu kaa tɔan, wee wemu wu jɛ Yesu Kirisa ge.

⁵ N'a da yi funyɔ to ni keree kii kaa ni, ali na yi ta y'a ki cɛ xɔ bɛ. Kafɔɔ Kile ya Izirayeli shɛɛn jɔnɔ wolo na foro Misira fiige ki buloro ti ni. Ga lee kadugo na, piimu p'a pye pu ni n'a daa baa fɛɛ ge, a wu pee kyɛɛgi. ⁶ Fo taashiinɛ ni mɛlɛkɛɛ piimu p'a pu wo tayerege nizhiige ki she, na pu tatɛngɛ ki bɛ yaha ge, Kile ya pee pɔ yaha nibiige ni shɔnhɔyɔ na gbee, cagbɔhɔ ki wo kiiri wu kaa na. ⁷ Mu Sodɔmu ni Gɔmɔɔri shɛɛn ni pu tɔan kulogoo bɛ ya pye. Pee bi puyɛ yaha dɔdɔɔrɔ na fo na she namaa pye pu na puyɛ sinnɛɛ. Na fugibaaga k'a pye pee wo jaagi wu kanhama, kɔnhɔ p'i bye jaha shɛshɛɛɛ sipyii pusamaa bɛɛri mu.

⁸ Ga lee bɛ na kee keree kii tuugo pii karamɔgɔ-kafinejuu pii wa byi. P'a ganha na puyɛ pyaa wo ceepuuro ti nɔrɔgɔ, na yu na Kile w'a yu ni pee ni ɔmunuyɔ ni. A p'i zhe Kile wo Kafɛɛɛ ti ni, na fugba mɛlɛkɛɛ pu shehɛɛ, pee piimu pu jɛ ni nɔɔrɔ ni ge. ⁹ Ali na ta Misheli wemu wu jɛ mɛlɛkɛɛ jɔnɔfɔɔ ge, tuun wemu ni wee bi nakaara ti suruni ni Shitaanni ni Kile tudunmɔ Musa nixhugo ki keree na ge, wu ya ta sɔɔ na Shitaanni shehɛɛ wɛ, ga na wu pye yɛ na: «Kafɔɔ wu li foo tɔ ma mu.» ¹⁰ Keree kiimu ki jɛ pii sipyii

pii ya ki ce-ε ge, kee p'a fanri. Laje we wu je pu mu ge, wee ni nanja yaaga wo beeri wu je nigin, wee laje weye pyaa k'a gyeege nani pu na.

¹¹ Bɔɔngɔ ki je pu wogo! Kayen wo naarigaguuno le tuugo p'a naari. P'a puye yaha je piinje ni wari la na ba Balamu ya pye we. P'a gyeege shan puye nuɔ ni, bani p'a n'a she le puye ni ba Kore* ya pye we. ¹² Pu keree ma juzogoro waa yee na yi ceborogo yaligee ki liduun ni. Shiige je pu na we, pu jate ya no watii na ni puye be we. Pu je ba jahaya je we, kafeege na yi lo na naari zanha di je yi ni we. Pu je ba tiye je we, yemu ya ta na nagoo pyi ali yi pyeduun be ni-i ge. Pu je ba tiye je we, yemu niye beeri y'a wolo, a y'i waha feefe ge. ¹³ Pu je ba suumo loho lokuruyo nigboyo je we, yemu y'a yi shiige keree kaɔaa na byi kakaya ge. Pu je ba wɔrɔ je we, kiimu ya naari na doroo ge. Tɛhɛnɛ baa nibiicogonɔ Kile ya gbegele na yaha pu jaha na gbee.

¹⁴ Adama wo kadugo shi nibama sii gbarashuun wuu li wo nabige kemu mege ki bye na Henaki ge, wee be ya keree nibarɔaa jo pii sipyii pii shizhaa na na: «Kafɔ w'a da ba ba ni wu fefeere melekee miliyaaraa nijehemee pu ni, ¹⁵ wu ba kiiri kon konɔ sipyii pu beeri na. Wu na ba jaagi shan Kile nii fyaara baa sipyii pu nuɔ ni pu wo kapyegee niguunɔ ki wuu na, p'a kiimu pye pu wo Kile nii fyaara baara ti funɔ ni ge; joguumɔ pemu beeri pee jurumupyii p'a jo wa Kile na ge, ni pee joguumɔ pu be wuu na.» ¹⁶ Pee sipyii pii tigire t'a pe. Pu ya dinni we. Pu ma naari na sahanɔ ni puye pyaa wo keree la ni. Tabaara jomɔ di dan pu ni tajogo ni. P'i sipyii faanna, na pu kuduun wo pu ni.

N'a daa fee y'a yaa na lemu pyi ge

¹⁷ Ga yee kunni na taanjiinee, wu Kafɔ Yesu Kirisa wo tudunmɔ p'a fenhe jomɔ pemu jo yi mu ge, yi yi funyo yaha pee na. ¹⁸ Pu bi ma yi yu yee mu na: «Konɔ ki taaxɔ li ba deɛje, lawuu fee pii na ba da wa. Pu na ba naari Kile nii fyaara baara ni na saha ni puye pyaa lakuunɔ keree ni.» ¹⁹ Pee sipyii p'a waagi leni yee te ni. Pu ma naari na sahanɔ ni puye pyaa fungonyo ni. Kile Munaa je pu na we.

²⁰ Ga yee kunni na taanjiinee, yi la le yiyɛ ni, yi da se jaha na yi n'a daa fefeere wo wu ni, yi da Kile jɛeri Fefeere Munaa li wo sefeere ti ni. ²¹ Yi kori yaha Kile wo taanjiiege ki ni, y'i wu Kafɔ Yesu Kirisa sige, fo wu ba nii sicuumɔ nixhɔbaama kan yi mu, wu wo njanaara ti funɔ ni.

²² Ayiwa, piimu ya puye kaala kaala ge, y'a nuɔ naari pee na. ²³ Yi pu nuɔ wolo na foro na ki ni. Yi da nuɔ naari pusamaa be na, ga yi da lee pyi ni fyaara ni, y'i laraga kon pu nɔrɔmɔ keree ki beeri na. Wa bu kakuunɔ la pye pu ni, yi ganha bu da gbɔn ali wufɔ nɔrɔmɔ faderje ke be na we.

Kile masɔɔ jomɔ

²⁴ Kile wemu w'a da ja yee mara, konho yee ganha bu do-e ge, wu yi pye jaagi baa fee, wu noho yi ni fundangboho na wu nooro wu jaha taan ge, ²⁵ wee wemu ye nigin wu je wu Shɔnɔ Kile wu Kafɔ Yesu Kirisa baraga ni ge, nooro ni gbɔro, ni sefeere, ni nuɔ feere t'a deri wee na na co fo taashiine li na, ni nime, ni gbee. Amiina.

* 1:11 Kayen:Zhenzi 4:3-8; Balamu: Nɔburuu 22-24; Kore: Nɔburuu 16.

Kashée Yesu Kirisa wo Kashée lemu Yohana ya ja ge

Jɔgɔ w'a we sɛmɛ we ka wɛ?

Yohana bɛ wu bye Yesu wo Tudunmɔɔ kɛ ni shuun wu ni. Wee w'a we sɛmɛ we ka (Kashée 1:4,9), na wu yaha Patimɔsi suumɔ lɔhɔ niŋɛ takpiŋɛ ki na. Li wa kanna Kile wo Jozaama pu jo wuu na w'a she foro kee takpiŋɛ ke na ba kasolemɛ jɛ wɛ.

Piimu mu we sɛmɛ we ya fɛnhɛ tun ge, pee jɛ Azi fiige ki egilizii gbarashuun we. Efese kulo li l'a bye kee fiige ke wo kugbɔɔ le. Azi fiige ki nijnaa wogo mɛgɛ ki jɛ na Turuki.

We sɛmɛ we kakana jɔŋɔ

Sɛmɛ wu kafila w'a naha tii kashée la na: «Yesu Kirisa wo kashée lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funɔɔ ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na.» (Kashée 1:1). Pee jomɔ pe ya naha tii lemu na ge, lee jɛ kanhagana lemu na p'a n'a daa fɛɛ pu kana ge. Kanhama pemu p'a ma ge, Kile bi n'a daa fɛɛ pu gbegele pee kanhama pu wuu na, wu da pu logoo wari p'i gori yaha jɔmɛɛ fɛɛɛ ni n'a daa wu funɔɔ ni.

Keree kiimu ki da ba bye Kile fungɔngɔ na ge, wu mɛlɛkɛ wa w'a tun w'a pa Yohana lo kari fugba wu ni, na she kee she wu na (Kashée 4:1-2).

Sɛmɛ wu kafila jɔgɔɔ

Kashée 1 Yohana ya Yesu Kirisa ja wu nɔɔɔ wu ni.

Kashée 2–3 Sɛmɛɛ pii p'a tun egilizii gbarashuun wu mu ge.

Kashée 4:1–8:5 Fɛ tɛhɛɛ gbarashuun we.

Kashée 8:6–11:19 Maya gbarashuun we.

Kashée 12:1–15:8 Naha sheshɛɛɛ gbarashuun we.

Kashée 16 Kile loyire cɛɛgbuugoo gbarashuun we.

Kashée 17:1–20:15 Babilɔni ja ja keree.

Kashée 21:1–22:5 Fugba nivomɔ, niŋɛ nivonɔɔ ni Zheruzalɛmu nivomɔ.

Kashée 22:6-21 Yesu jɔ jomɔ pu jɛ Kitabu wu taxɔgɔ ki ni na: «Li wii, nɛ na ba jɛri funɔɔ ni!» A n'a daa fɛɛ p'i wu jɔ shɔ na: «Amiina. Mu wu pa, wu Kafɔɔ Yesu!»

We Kitabu we kakana jɔŋɔ

¹ Yesu Kirisa wo kashée lemu Yohana ya ja ge, Kile ya lee she wu na, kɔnhɔ keree kiimu k'a yaa na pye jɛri funɔɔ ni ge, kee di she wu kapyebyii pu na. Wu mɛlɛkɛ wa Kile ya tun wu kapyebyie Yohana mu, kɔnhɔ p'i kee keree ki cɛ. ² Kile ya jomɔ pemu jo, ni Yesu Kirisa ya can wemu she Yohana na ge, yee bɛɛri w'a paari. Bani w'a pye yi bɛɛri sɛɛri. ³ Wemu w'a sɔɔ na we kapaŋaa Kitabu we jomɔ kalaa sipyii mu ge, ni wemu w'a wu jomɔ nuri, keree kii k'a ka ge, na kee co ge, pee jɛ duba nagoo! Bani ki pyeduun w'a tɛɛŋɛ.

Fò wemu w'a kan egilizii gbarashuun wu mu ge

⁴ Nɛ Yohana w'a we sɛmɛ we tun yee Azi fiige ki egilizii gbarashuun wu mu; jo Kile wu niime ni japiŋɛ kan yi mu, wee wemu wu jɛ, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge! Munahaa gbarashuun wemu wu wa wu saanra koro li jaha tɔan ge, kee ki li pye mu yi mu. ⁵ Yesu Kirisa bɛ wu li pye mu yi mu, wee wemu wu jɛ sɛɛri jɔmɛɛ fɔɔ ge, wee wu jɛ shenshiime na fɛnhɛ jɛ na foro xu ni. Niŋɛ ke saanna wo Saan wu jɛ wii. Wɛɛ kaa ya dan Yesu Kirisa ni, lee na w'a wu shishan kan p'a wo wɛɛ wuu na, na wɛɛ shɔ wu jurumu wu na, ⁶ na wɛɛ pye Kile wo saanra te wo sipyii ni saraya jaha shɔɔnrivɔɔ; kɔnhɔ wɛɛ di bye wu To Kile wu wo kapyɛŋɛ pyevɛɛ. Nɔɔɔ ni sefɛɛɛ ti jɛ wu wuuro fo tɛhɛɛ baa. Amiina.

⁷ Li wii, wu na ba ba jahaya yi na!

Sipyii bɛɛri na ba wu ja.

Ali piimu p'a wu firi ge,
pee be na ba wu ja.

Niŋe ki shi wu beeri na ba meheɛ suu wu wuu na.

Uun, lee kunni na ba bye! Amiina.

⁸ Kafɔɔ Kile, Se Beeri Fɔɔ ya jo: «Ne wu je, Alifa ni Omega we, ɲakɔɔnɔ te ni taxɔɔ ke.»
Wee wemu wu je, ni w'a bye, ni wu na ba ba ge.

Kile ya kashɛɛ lemu she Yohana na ge

⁹ Ne je Yohana, yee ceborona. Yesu wo kariɲɛɛge ki funɲɔ ni ne ni yee ya pinne wu wo saanra ti na, na binne kanhama ni loxulo be na. Ne bi Kile Kafila wu yere pyi, na Yesu seeri keree yu. A p'i ba ne co lee wuu na, na she ne yaha takpiɲe ka na suumɔ loho ki niɲe ni, kee mege je na Patimɔsi. ¹⁰ Kafɔɔ wo caɲa* ka na, a Kile Munaa di je ne ni. A ne mujuugboɔ la logo na kadugo yiri ba maga mee je we, ¹¹ na: «Ma jii l'a lemu ja ge, lee ka Kitabu wu ni ma tun egilizii gbarashuun wu wo n'a daa fee pu mu: Efese, ni Simirini, ni Perigamu, ni Tiyatiiri, ni Saridesi, ni Filadelifi, ni Lawodise.»

¹² Mujuu le ne bi nuri ge, a ne ɲmahana ɲeri na lee jovɔɔ wu wii. Ba ne wu ja we, na sanni sokinnaa gbarashuun ja. ¹³ A ne yaaga ka ja pu te ni k'a bi foro sipya feni. Fadedɔɔngɔ je wu na, sanni kirige d'a pɔ wu dodorɔ na. ¹⁴ Wu ɲuzhiire di fiinɲe lagilagi ba dubya wele shiire je we, kelee ba zanha kagereye je we. Wu ɲii di je ba napɲe je we. ¹⁵ Wu tɔɔyɔ je ba daɲaa tɔɔrɔ je we, na ya temu ɲaɲa fo ti na ji ge. Wu mujuu je ba loɲehɛɲe fɔɔ je we. ¹⁶ Wɔrɔɔ gbarashuun je wu kanige keɲe ni. Nɔyɔ shuun ɲmɔpara nidaan di foro wu ɲɔ ni. Wu ɲaha k'i je ba cafuna caɲa je we.

¹⁷ Ba ne wu ja we, na do wu tɔɔyɔ ni ba gbo je we. A wu wu kanige keɲe taha ne na na jo: «Ma ganha bu fya we, ne wu je Nizhiime we ni Kurogo wo we. ¹⁸ Ne je ɲii na, ne bi xu, li wii n'a da gori yaha ɲii na gbee. Xu ni Adesi kenikaangaa ki wa ne mu. ¹⁹ Keree kiimu m'a ja ni kiimu ki wa wà ge, ni kiimu ki da ba bye ge, kee ka. ²⁰ Wɔrɔɔ gbarashuun we m'a ja ne kanige keɲe ki ni, ni sanni sokinnaa gbarashuun wu ge, kaɲmɔhɔnɔ lemu pee ya zheɛ ge, lee le: Wɔrɔɔ gbarashuun wu je egilizii gbarashuun wu melekeɛ, sokinnaa gbarashuun wu je egilizii gbarashuun we.

2

Seme wemu w'a tun Efese egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu je Efese ni ge, seme tun wee wo meleke* wu mu na: «Wɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu kanige keɲe ni ge, wee di ɲaari sanni sokinnaa gbarashuun wu niɲe ni ge, wee ya jo: ² Ne mu kapyegee ki ce, ni ma kapyeɲee nigbohoɔ kee, ni ma loxulo le. Ne ce jo mu ya loxulo taa sipyikuuyo kapyegee taan we. Piimu p'a yu na tudunmɔ pee je, na ta p'i je pere-e ge, m'a pee taanna wii na pu ta kafinejuu. ³ M'a loxulo ta na kanhama xu ne wuu na, la shishiin ya ta ma yatɛnye gbo we. ⁴ Ga ma taanɲeege nizhiige kemu m'a yaha ge, kee wuu na n'a da ma jaagi. ⁵ Tayerege kemu ni ma bi bye na na pa do ge, maye funɲɔ to kee na, m'a daburaje jo ma jurumu wu na, m'a guri ma kapyegee nizhiigee ki na. Ma bye ma di ya daburaje jo we, n'a da zhe ma yiri, di ma sokinna wu laha wu tayahaɲa ni. ⁶ Le beeri kadugo na kasaana lemu m'a byi ge, lee li wa me. Nikolayitii pu wo kapyegee k'a sii pen mu, kee kunni ya sii pen ne be mu.

⁷ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta, ɲii Sicumɔ Tige kemu ki wa Kile wo Alijine wu ni ge, ne na ba kee pya wa kan weefɔɔ mu wu li.»

Seme wemu w'a tun Simirini egilizi wu mu ge

⁸ «Egilizi wu wu je Simirini ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu je nizhiime we ni kurogo wo we, ni w'a xu na guri je ge, wee ya jo:

* 1:10 Lee kori je Dimazhi. * 2:1 Wee wo meleke: Lee kori je egilizi wu nahagbaa fɔɔ, yee ninuyo yi wa koogoo 2:8, 12, 18; ni koogoo 3:1, 7, 14 wu be ni.

⁹ «Nε wa ma kanhama pe ni ma la baa fεεre ti fiin, na ta m'i jε lafɔɔ! Pii p'a puye pyi Yawutuu, ga pee di jε Yawutuu wε, bani Shitaanni wo pεεnje puga ki sipyii pu jε pere. Mεkyεεgere jomɔ pemu bεeri pee w'a yu na waa ma na ge, nε w'a pu bεeri nuri. ¹⁰ Kanhama pe pu da ba ma ta ge, ma ganha bu fya pee na wε. Li wii Shitaanni na ba pii yaha yee ni kaso ni na yee nɔhɔ wolo. Yee na ba ganha cabyaa ke funɔɔ ni. Pye n'a daa sipya fo ma caxhugo. Lee bu bye, nε na jii sicuumɔ saanra judɔɔ kan ma mu.»

¹¹ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo! Wemu ba se ta wee da ga ba xu shuun xu wε.

Sεmε wemu w'a tun Perigamu egilizi wu mu ge

¹² «Egilizi wu wu jε Perigamu ni ge, sεmε tun wee wo meleke wu mu na: «Nɔyɔ shuun ηmɔpara nidaan li wa wemu keje ni ge, wee ya jo:

¹³ «Kulo lemu ni mu ya tiin ge, nε lee ce, lee jε Shitaanni saanra koro tasinje. Antipasi we wu jε nε sεeri jomεε fɔɔ ge, p'a wee gbo wolo yee ni je ni Shitaanni tateenge ki ni. Ga lee be na, mu ya mara yaha nε na, mu ya ta foro nε n'a daa wu kaa tɔan wε. ¹⁴ Ga n'a da ma jaagi keree kii shizhaa na. Balamu bi kalaa wemu kaan Balaki mu wu na daga na Izirayeli nagoo pu tɔɔgo leni kakuunɔɔ ni ge, sipyii pii wa mu yiri wà, pee ya sɔɔ na daha wee kalaa we ninumɔ feni. W'a bi Izirayeli nagoo pu pye pu na yaperεε xaara xaa, na dɔdɔɔrɔ pyi. ¹⁵ Na fara lee be na, pii be wa yee mu wà pee ya sɔɔ Nikolayitii pu wo kalaa wu na. ¹⁶ Lee wuu na daburaje jo ma jurumu wu na. Ni lee be wε, nε na ba ma yiri tɔvuyo na, ηmɔpara le l'a foro na jɔ ki ni ge, di lee taga yogo tun ni pee ni.

¹⁷ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo! Wemu bu se ta, yalige kemu mege ki jε maane* ki niηmɔhɔɔ di jε ge, nε na kee kan weefɔɔ mu, di kagerenje nivige be kan weefɔɔ mu. Mafɔɔ na ba ga kee na, wa shishiin da kee ce wε fo ki tavɔɔ ye.»

Sεmε wemu w'a tun Tiyatiiri egilizi wu mu ge

¹⁸ «Egilizi wu wu jε Tiyatiiri ni ge, sεmε tun wee wo meleke wu mu na: Kile Ja we, wee wemu jii ki jε ba nanije jε wε, ni wu tɔyɔ yi jε ba dajaa tɔɔrɔ jε wε temu t'a jí ge, wee ya jo:

¹⁹ «Nε mu kapyegee ki ce: Ma taanjege ke, ni ma n'a daa we, ni ma samaa pu bεeri, ni ma loxulo le. Nε li ce jo ma kurogo kapyegee k'a jεhe nizhiigee ki na. ²⁰ Ga cεe Zhezabeli wemu w'a wuyε pyi Kile tudunmɔ ge, mu ya wee yaha wu na nε wo kapyebyii pu piinje, na pu pye pu na dɔdɔɔrɔ pyi, na yaperεε xaara be xaa. Lee wuu na n'a da ma jaagi. ²¹ Nε tuun wa kan wu mu, kɔnhɔ wu daburaje jo wu jurumu wu na. Ga wu ya ta sɔɔ na daburaje jo wu dɔdɔɔrɔ ti na wε. ²² Lee wuu na n'a da wu shan yama yasinnege na. Piimu p'a taanfεεge pyi ni wu ni ge, di pee be curi kanhagbɔ ni pu bye p'i ya daburaje jo pu kapyegee ki na wε. ²³ N'a da ba wu nagoo pu be gbo. Egilizii pu bεeri na ba li ce na nε sipyii fungonyo ni pu nidaan keree bεeri ce. Nε na ba yee bεeri nigin nigin saraa kan yi mu na be ni yi kapyegee ni. ²⁴ Yee Tiyatiiri sheen samaa kunni yee piimu sanha sɔɔ wee kalaa wu na-ε ge; wee p'a byi Shitaanni wo kanmɔhɔɔɔ nigbɔhɔɔ ki ge; n'a da yi jo yi mu jo n'a da ga tuguro tatii taha yi jɔɔ ni wε. ²⁵ Ga n'a daa we wu wa yee mu ge, yi wee co jɔ xuuni, fo di ba she ba. ²⁶ Wemu bu se ta na nε wo kapyegee ki fɔri, fo na nɔ taaxɔɔ li na, nε na ba wee pye fanhafɔɔ shi wu jɔɔ ni.

²⁷ Wee na ba shi wu mara ni tɔɔrɔ publiin ni,
na wu ja ja

ba p'a puuro shɔhɔɔ

jii jagana lemu na wε.

Kee fanha ke nε be ya ta na To Kile mu. ²⁸ Nε na ba nimugujɔ wɔrɔ be kan weefɔɔ mu.

²⁹ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

* ^{2:17} Maanε: Wee jε yalige kemu Kile ya kan wu sipyii pu mu na pu yaha sipɔɔ ki ni ge. Ekizode 16: 11-18

3

Seme wemu w'a tun Saridesi egilizi wu mu ge

¹ «Egilizi wu wu je Saridesi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Kile Munahaa gbarashuun ni wɔrɔɔ gbarashuun wu wa wemu keje ni ge, wee ya jo:

Ne mu kapyegee ki ce. Sipyii ya mu pyi wye, na ta mu di je gbo. ² Ayiwa, ηmunumɔ pu yaha, pusamaa pii p'a taxuyo shaa ge, m'a pee logoo waha, m'a pu niye curi; bani ne ta mu kapyegee ki ta ki jɔporo na na Kile wu jaha tɔan we. ³ Kalaa wemu m'a ta ge, ni logogana lemu na m'a wu logo ge, ma funɔɔ yaha nidogo wee na, m'a wu co, m'a yere ma jurumu wu na. Ma bu bye ma di ya ηmunumɔ pu yaha we, ne na ba ma fo ba nagaa je we. Tuun wemu ni n'a da ba ge, mu ya wee ce we. ⁴ Ga lee be na sipyii pii wa mu yiri Saridesi ni piimu sanha pu faya nɔrɔɔ we. Faviye yi da ba le pu na pu da jaari ni ne ni, bani p'a yaa ni lee ni. ⁵ Wemu ba se ta, faviye yi da ba le weefɔɔ na. Ne da ga ba wu mege fɔrɔɔ di wolo jii sicuumɔ Kitabu wu ni we. Ne na ba yi jo na To Kile ni wu melekee pu jaha tɔan jo weefɔɔ wu wa ne wo.

⁶ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Filadelifi egilizi wu mu ge

⁷ «Egilizi wu wu je Filadelifi ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Wemu wu je fɛfɛɛ na can yu ge, ni saannaa Dawuda wo kenikaan li wa wu keje ni ge, wee wemu wu da ja gbura ki mugi ni wa yafiin da ja ki tɔ-ε ge, ni wu na ja gbura ki tɔ be wa shishiin da ja ki mugi-i ge, wee ya jo:

⁸ «Ne mu kapyegee ki ce. Li wii ne jɔ ki nimugiyahaɲa yaha ma jaha tɔan, wa shishiin da ja ki tɔ we. M'a ne kafila wu co, ma ya ta foro ne kaa tɔan we, na ta fanha katii be di je ma ni we. ⁹ Shitaanni wo pɛɛɲe puga ki sipyii piimu p'a yu na Yawutuu pee je, na ta p'i je Yawutuu-i ge, kafineye pee ya gɔɔn. Ne na ba pee karamu fo p'a pa nuguro sin ma fɛɛ ni, p'i li ce na mu ya taan ne mu. ¹⁰ M'a ne jomɔ pu mara ni loxulo ni, lee wuu na kanhama tuun we wu da ba nɔ korɔ beeri na, na jine ki sipyii pu beeri nɔhɔ wolo ge, ne be na ma mara wee tuun wu ni. ¹¹ Jeri tapyege ni n'a da ba. Le li wa ma keje ni ge, lee co xuuni, kɔnhɔ wa shishiin ganha da ma saanra judɔnɔ li shɔ ma na we. ¹² Wemu ba se ta, ne na ba weefɔɔ pye ba na Kile wu pugbɔhɔ ki beni wa je we. Wee da ga laha wɔ bada we. Ne na ba na Kile wu mege ka weefɔɔ na, ni na Kile wu kulo li mege Zheruzalemu-fomɔ we. Wee na ba digi na yiri fugba we ni na To Kile wu yiri. Ne na ba na mafɔɔ ki be ka wu na.

¹³ «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge, wu logo!»

Seme wemu w'a tun Lawodise egilizi wu mu ge

¹⁴ «Egilizi wu wu je Lawodise ni ge, seme tun wee wo meleke wu mu na: Ne wemu mege ki je Amiina ge, na je seeri jɔmɛɛ fɔɔ, ni can fɔɔ, ni yanmuyɔ yi beeri nɔhɔshaanra Kile mu ge, ne jo:

¹⁵ «Ne mu kapyegee ki ce. Mu ya jine we; ma di ya weri we. Mu da bi jine kelee na weri lee bi da daan ne ni. ¹⁶ Ga mu je ba lowɔgɔwɔgɔɲe je we: Ma ya weri we; ma di ya jine we, lee wuu na n'a da ba ma tugi yeege na jɔ ki ni. ¹⁷ Mu ya jo na yara fɔɔ mu je, na mu ya naafuu ta, na mu mago je wa yaaga na we, na ta mu bi yaa na li ce na kanhama fɔɔ mu je, ni jaa fɔɔ, ni la baa fɔɔ, ni fyɛn. Mu bi yaa na li ce na ma ceepile wo wu je. ¹⁸ Lee wuu na ne mu yeri jo ma sanni ye pyaa shɔ ne mu, kɔnhɔ m'a bye lafɔɔ. M'a favige shɔ, kɔnhɔ m'a faɲa ta le, ma ceepile wo ganha ba jaa l'a ma shiige we. M'a jeyanɲaa shii shɔ m'a pee fara ma jii na, kɔnhɔ ma da jaa. ¹⁹ Piimu kaa l'a dan ne ni ge, pee na ne dinni, na pu kuuni be. Ayiwa, ma zɔ wu beeri kan daburaje jo mu. ²⁰ Ne kunni niyerege ki wa kujɔɔ li jɔ na, na gbura ki kuuni. Wa bu ne mujuu logo na gbura ki mugi ne mu, ne na ba je na li ni weefɔɔ ni, weefɔɔ be di li ni ne ni. ²¹ Wemu ba se ta, ne na ba weefɔɔ teje naye yiri na saanra koro li na, ba ne be ya se ta na diin na To Kile yiri wu saanra koro li na tiingana lemu na we.

²² «Kile Munaa ya lemu yu egilizii pu mu ge, wemu na logo ge wu logo!»

4

Kilē wo saanra koro le, ni na wu peĒe fugba we ni

¹ Lee kadugo na a ne wii sanha, na fugba wu jɔ ki ja k'a mugi. Mujuu le ne fenhe logo, l'i je ba maga mee je-ε ge, a lee mujuu l'i ne pye sanha na: «Dugi naha, keree kiimu k'a yaa na pye le kadugo na ge, di ba kee she ma na.» ² Taapile ni a Kile Munaa di je ne ni. Li wii, saanra koro la bye fugba wu ni, wa wu bi tiin lee na. ³ Wemu w'a bi tiin lee na ge, wee bi ji ba peewa kagereye ya je we, yemu mege ki je na zhasipu ni sariduwani ge. Kile ηmɔpara li bi lee saanra koro li maha, ba m'a li wii we, m'a li ta li na ji ba peewa kagereje ka je we, kemu mege ki je emerodi ge. ⁴ Saanra korogoo kelee shuun ni shishere (24) w'a lee saanra koro li maha. Noholee kelee shuun ni shishere (24) wu bi tiin kee saanra korogoo ki na, pee je na fadeviire le. Saanra judɔɔ di je pu beeri nigin nigin juyo ni, kiimu ya yaa ni sanni ni ge. ⁵ Kile-jihe, ni mujonɔ, ni Kile-selene di foro lee saanra koro li ni. Sokinnaa gbarashuun wemu w'a ji ge, pee je saanra koro li jahagbaa na. Pee je Kile Munahaa gbarashuun we. ⁶ Saanra koro li jahagbaa li be di je kanna gba lɔhɔ ki, kemu ya yaa ni veri ni ge, veri wemu ya wii na jaa ba jaawiige je we. Nii yanmuyo shishere w'a bye pu ni je ni na saanra koro li maha. Yi jahaya ni yi kaduyo beeri di je ni. ⁷ Nii yanmuyo yi nizhiige je ba cenri je we. Shuun wogo ki je ba nupepinje je we. Taanri wogo ki jaha je ba sipya wogo je we. Shishere wogo ki je ba jaa niyirige je we. ⁸ Kapaya gbara je yee ni yanmuyo yi beeri nigin nigin mu. Yee kapaya yi nohodaan ni yi fugba wu beeri bye ni. Yee yanmuyo yi bi yoyo cee gbee caja fara piige na na:

«Fefere, fefere, fefere,
wù Kafɔ Kile, Se Beeri Fɔ,
wemu w'a bye, ni wu je wà, ni wu na ba ba ge.»

⁹ Saanra koro li tiinvɔ we, wee wemu wu da gori yaha ni na gbee ge, ye ni yanmuyo shishere we ba yoyo cee, na wu pele, na wu soni, na baraga teri wu na tuun wemu ni, ¹⁰ noholee kelee shuun ni shishere (24) wu be na nuguro sin wee tuun wu ni saanra koro li tiinvɔ wu jahagbaa na, wee wemu wu da gori yaha ni na gbee ge, na wu pele, na pu saanra judɔɔ ki kɔngi na ki yaha saanra koro li jahagbaa na, na jo:

¹¹ «Wù Kafɔ ni wù Kile,
mu w'a yanmuyo yi beeri yaa,
mu nidaan funɔ ni yanmuyo yi beeri ya yaa,
mu nidaan funɔ ni yi beeri je be.
Lee wuu na, nɔɔ, ni peje,
ni sefere ya yaa ni ma ni.»

5

Kitabu we ni Dubyapige ke

¹ Lee kadugo na a ne Kitabu nigurugo ja saanra koro li tiinvɔ wu kanige keje ni. Wee kadugo ni wu jaha beeri bye kama, fe tehe gbarashuun d'a taga wu jɔ mara. ² A ne meleke baraga wo wa ja wu na kaan jiini ni mujuugbɔ ni na: «Jɔgɔ w'a yaa ni fe pu gyeege ni, kɔnhɔ wu Kitabu wu jɔ mugi we?» ³ Wa shishiin ya ta fugba wu ni, kelee ni je ki na, kelee ni je ki nohodaan, wemu na ja wee Kitabu wu jɔ mugi wu wu funɔ wii we. ⁴ Ba ni wa shishiin di bi sanha da wemu w'a yaa ni Kitabu wu jɔ mugi ni, wu wu funɔ wii we, wee tuun wu ni a ne sii na mee suu xuuni. ⁵ A nohole wa di ne pye: «Ma ganha ba mee suu we; li wii cenri we w'a foro Zhuda shi wu ni ge, Dawuda yasege ke, wee ya se ta. Lee funɔ ni wu na ja fe tehe gbarashuun wu kyeege na Kitabu wu jɔ mugi.»

⁶ A ne Dubyapige* niyerege ja lee saanra koro le, ni ni yanmuyo shishere, ni noholee pu ni je ni, ma na giin na p'a ki gbo. Yeje gbarashuun ni ni gbarashuun wu bye ki na.

* 5:6 Dubyapige: kee je Yesu, Kile Ja we. Ali na wu ta jurumu wa shishiin ya ta wu na we, w'a sɔɔ na wu munaa kan saraga, na xhu koje wo jurumu wu wuu na.

Kee jñi gbarashuun wu jñe Kile Munahaa gbarashuun we. Kee ya tun jñiñe ki kabaya yi bæeri na. ⁷ A Dubyapige k'i fulo na Kitabu wu nigurugo ki lo saanra koro li tiinvoo wu kanige keñe ki ni. ⁸ Ba Dubyapige k'a wee Kitabu wu lo we, a jñi yañmuyoo shishæere ni nõhølee kelee shuun ni shishæere (24) wu nuguro sin ki fæe ni. Konoo jñe pu bæeri nigin nigin keye ni, ni sanni cæegbuugoo, kee bi jni nudanga yawurire na. Tee jñe Kile wo fefæere sipyii pu Kile-jñereye. ⁹ Pu bi yofonoo cee na:

«P'a mu gbo.

M'a sipyii pii juyoo wolo

ni ma shishan pu ni na kan Kile mu,
na foro kpõnhoo ki bæeri ni, ni shi jomoo pu bæeri ni,
ni shi wu bæeri ni, ni fiiye yi bæeri ni,
Lee wuu na mu ye w'a yaa ni Kitabu wu jo ni,
m'a wu fe pu kyæegi.

¹⁰ M'a pee pye Kile saanra ti sipyii,
ni saraya jaha shõõnrivoo, Kile mu.

Pee na ba saanra pyi jñiñe ki na.»

¹¹ Lee kadugo na a ne wii na melekæe nijñehemæe jomoo logo. Pee bi saanra koro le, ni jñi yañmuyoo ye, ni nõhølee pu maha. Pee bye melekæe miliyoo nijñehemæe tshene baa wuu.

¹² Pee bi mujonoo waa na:

«Dubyapige ke p'a gbo ge, kee ya yaa ni sefæere,
ni yaaga fæere, ni fungõngoo fæere, ni fanha,
ni pæñe, ni nõõrõ, ni masõõõ ni.»

¹³ Kile wo yañmuyaaaya yemu bæeri yi jñe fugba we ni ge, ni jñiñe ke na ge, ni jñiñe ke nõhødaan ge, ni suumoo lõhõ ke ni ge, a ne yee bæeri mujonoo logo yi na yoyo cee na:

«Masõõõ, ni pæñe, ni nõõrõ, ni sefæere ti pye
saanra koro li tiinvoo
ni Dubyapige ki woyo fo gbee.»

¹⁴ A jñi yañmuyoo shishæere wu jo: «Amiina.» A nõhølee p'i nuguro sin na ki pele.

6

Dubyapige k'a Kitabu wu fe pu kyæegi

¹ Ba Dubyapige k'a fe tshæe gbarashuun wu wa nigin kyæegi tuun wemu ni we, a ne jñi yañmuyoo shishæere wu wa nigin mujuu logo ba Kile ma sele me we na: «Pa!» ² Lee kadugo na a ne shõñfige ka ja. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sindaa jñe wu keñe ni. Saanra judõõõ bi kan xõ wee mu. Wu sefæere wo w'a foro, wu na ba se ta.

³ Tuun wemu ni w'a fe shuun wo pu kyæegi ge, a ne jñi yañmuyoo shuun wogo ki mujuu logo na: «Pa!» ⁴ A shõñniga ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, sefæere ya kan xõ wee mu na ke konoo ke janiñe xõ, kõnhõ sipyii di da puyee gbuu. ñmõpara niduunnõ ya kan wu mu.

⁵ Tuun wemu ni w'a fe taanri wo pu kyæegi ge, a ne jñi yañmuyoo taanri wogo ki mujuu logo na: «Pa!» A shõnwõhõõõ ka di foro. Wemu w'a bi dugi kee na ge, shaa li bye wee keñe ni na daanna pyi. ⁶ A ne mujuu la logo jñi yañmuyoo shishæere wu te ni na: «Shinma tuugo ka wo kilo nigin ya be ni shen nigin canja jñi saraa ni. Shinma tuugo katii be wo kiloo taanri be ya be ni wee saraa we ninumõ ni. Ma ganha bu da sìnme pe ni duven wu kyæegi we.»

⁷ A wu fe shishæere wo pu kyæegi, a jñi yañmuyoo shishæere wogo k'i jo: «Pa!» ⁸ A ne shõngõõ ka ja k'a foro, kee bi kiikaan. Wemu w'a bi dugi kee na ge, wee mege jñe xu. Adesi bi taha wee feni. Sefæere bi kan pu mu jñiñe ke taaga shishæere wogo ki na; kõnhõ pu da sipyii gbuu ni ñmõparaa ni, ni xuugbõhõ, ni kafæeyee yama, ni jñiñe ke yacoyo ni.

⁹ W'a fe kaguro wo pu kyæegi tuun wemu ni ge, sipyii piimu p'a gbo Kile jomoo pe ni wu sæeri keree ki feni ge, a ne pee wo munahaa ki ja saraga yi tawologo ki nõhødaan. ¹⁰ Pee

bi mujorɔɔ waa na: «Wu Kafɔɔ, fɛfɛɛɛ wo ni can wo we, fo tuun weke ni mu di da ba kiiri kɔn niɲɛ ki sipyii pu na, m'a wɛɛ shishan pu yogo jo wɛ?» ¹¹ Wee tuun wu ni, a p'i fadedɔɔnyɔ niviye kan pu bɛeri nigin nigin mu, na pu pye na pu jeri pye sanha loxulo li ni, fo pu kapyebyenii, ni pu cebooloo pu bu she fa; pee piimu p'a yaa na gbo lee gbogana li na ba pee jɛ-ɛ ge.

¹² Lee kadugo na a nɛ Dubyapige ki ja k'a fɛ gbaara wo pu kyɛɛgi. Wee tuun wu ni a niɲɛ k'i jɛle xuuni. A piige di jɛ caɲa jii li ni, a l'i wɔ ba fawɔhɔɲɔ jɛ wɛ. A yɛɲɛ ki bɛeri di jaanɲa ba shishan jɛ wɛ.

¹³ A fugba wɔrɔɔ k'i do niɲɛ ki na ba kafɛɛge ma nitoodige jahara, na ki geeye turi wɛ. ¹⁴ A fugba wu laha wu tateɛnge ni, ba p'a fuugo kurulo na luu kurulogana lemu na wɛ. Faaboboyo ye ni lɔhɔ niɲɛ takpiiye yi bɛeri y'a kuu laha yi tatiinye ni. ¹⁵ Koɲɔ ki sipyii pu bɛeri: Saannaa yoo, sipyigbɔɔ yoo, kashɛn juɲɔfɛɛ yoo, naafuu fɛɛ yoo, fanhafɛɛ yoo, buloo yoo, piimu jɛ buloo wɛ, pee yoo, pee bɛeri ya puyɛ ɲmɔhɔ yaɲa gulogoo ni, ni faaboboyo yi tɛ ni. ¹⁶ A p'i faaya ni boboyo yi pye: «Yi to wù juɲɔ ni, y'i wù ɲmɔhɔ saanra koro li tiinvɔɔ we, ni Dubyapige ki loyire li jaha na. ¹⁷ Bani pu loyire li cagbɔhɔ k'a nɔ. Jɔɲɔ wu d'a já zhɔ wɛ?»

7

Kilɛ wo fɛ p'a kɔn Izirayeli sipyii piimu na ge

¹ Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛɛ shishɛɛɛ niyereye ja niɲɛ ki kabaya shishɛɛɛ wu na. Pee bi koɲɔ ki kabaya shishɛɛɛ wu kafɛɛge ki co, kɔnhɔ kafɛɛge ka shishiin ganha ba yiri niɲɛ ki na, kelee suumɔ lɔhɔ ki na, kelee tige ka shishiin na wɛ. ² A nɛ mɛlɛkɛ watii ja w'a yiri Kilɛ-nɔhɔ ki shizhaa na, Kilɛ jii wo wu wo fɛ kɔn kɔn yaaga ki jɛ wu keɲɛ ni. Niɲɛ ki fara suumɔ lɔhɔ ki na, yee gyɛɛgi ya kan mɛlɛkɛɛ shishɛɛɛ wemu mu ge, a wu mujuugbɔɔ jo na pee pye: ³ «Yi ganha bu da yafiin kyɛɛgi niɲɛ ke, kelee suumɔ lɔhɔ, kelee tiire ti na, na ta wɛɛ sanha fɛ kɔn wù Kilɛ wu kapyebyii pu gbahaa na wɛ.» ⁴ Fɛ ya kɔn piimu na ge, pee yɛ jɔ nɛ logo. Pee jɛ sipyii kabɔfoɲɔɔ xhuu nigin ni kɛlɛ shishɛɛɛ ni shishɛɛɛ (144.000). Pee bi foro Izirayeli kɔnhɔɔ ki bɛeri na.

⁵ Zhuda wo kɔɔn li na, fɛ ya kɔn sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun (12.000) na;
Urubɛn wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Gadi wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;

⁶ Azeri wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Nɛfitali wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Manase wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;

⁷ Simijɔ wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Levi wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Isakari wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;

⁸ Zabolɔn wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Yusufu wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
Benzhamɛ wo kɔɔn li na, sipyii kabɔfoɲɔɔ kɛ ni shuun;
fɛ ya kɔn pee bɛeri na.

Sipyijɛhɛmɛɛ piimu p'a shɔ ge

⁹ Lee kadugo na a nɛ wii na sii sipyiiire ta ja t'a sii jɛhɛ, sipya wa shishiin da já piimu tɔrɔ wɛ. Pee bi foro fiye yi bɛeri ni, ni shi wu bɛeri, ni shi jomɔ pu bɛeri, ni kɔnhɔɔ ki bɛeri ni. Pee niyereye y'a bye saanra koro le, ni Dubyapige ki jaha tɔan. Fadeviye nidɔɔnyɔ yi bye pu na, fɛnhɛgeye di jɛ pu keye ni. ¹⁰ A p'i ganha na mujorɔɔ waa na: «Wɛɛ wo Kilɛ we w'a tiin saanra koro li na ge, wee ni Dubyapige ki k'a juwuuro kaan wɛɛ mu.» ¹¹ Mɛlɛkɛɛ pu niyereye yi bye na saanra koro le, ni nɔhɔlɛɛ pee, ni jii yaɲmuyɔ

shishĕere wu maha. A p'i nuguro sin saanra koro li jahagbaa na, na pu jahaya buri niĕe na, na Kile pele. ¹² na jo: «Amiina. Masoŋo ni nōoro, ni fungoŋo fĕere ni baraga daha, ni pĕeŋe, ni sefĕere, ni fanha, yee ŋe wee Kile wu woyo fo gbee. Amiina.»

¹³ A nōhōle nigin wa di nĕ yege na: «Jōgo ye p'i ŋe ni ye fadeviye ye ni wĕ? Mii p'a yiri wĕ?» ¹⁴ A nĕ wu pye: «Nōhōle we, go mu wu wa pu cĕ.» A wu nĕ pye: «Piimu nivorowuu pu wa kanhagbō pu ni ge, ni p'a fadeye yi je fiinĕe Dubyapige ki shishan pu ni ge, pee pu wa. ¹⁵ Lee na pee wa Kile wo saanra koo li jaha tãan na kapyenĕe pyi wu mu wu tapĕenĕe pugbōhō ki ni caŋa fara piige na. Saanra koo li tiinvōo wu na ba bye ni pu ni, na pu mara. ¹⁶ Xuugo ni waga da ga ba pu ta bada wĕ. Caŋa bĕ di da ga ba daraa pu na sanha wĕ, kelee kafugo katii bĕ wĕ. ¹⁷ Bani Dubyapige ke ki wa saanra koro li niĕe ni ge, kee na bye pu nahavōo, na se ni pu ni ŋii sicuumō lōhō ki yiri. Kile na ba pu ŋĕsinme pu bĕeri tuu.»

8

Fĕ gbarashuun wo pu keree

¹ Tuun wemu ni Dubyapige k'a fĕ gbarashuun wo pu laha ge, a fĕhĕne di fugba wu kpōn fo na nō minitii kelee taanri (30) shishiin na.

² Melekeĕ gbarashuun we w'a yere Kile jaha tãan ge, a nĕ pee ja. A p'i maya gbarashuun kan pu mu. ³ A meleke watii bĕ di ba yere saraya tawologo ki jahagbaa na. Yawurire shōo sanni wuu li bye wu keŋe ni. A p'i nudanga yawurire niĕĕhĕre kan wu mu; Kile ya sipyii piimu pye fĕfĕe ge, kōnhō wu pee wo Kile-ŋĕreye yi fara tee yawurire ti na, wu yee pinne wolo saraga, saraya tawologo sanni wogo ki ŋuŋo ni. Kee bye saanra koro li jahagbaa na. ⁴ Tee nudanga yawurire ti wo wurege ni Kile ya sipyii piimu pye fĕfĕe ge, ni pee wo ŋĕreye y'a dugi shiizhan Kile jaha tãan meleke wu keŋe ni. ⁵ A wee meleke wu yawurire shōo li ni saraya yi tawologo ki wo naganhaa ki na, na ki wá niĕe ki na. A Kile-seleŋĕe, ni mujōŋo, ni Kile-ŋiĕe, ni niĕe cĕleŋe di bye.

Melekeĕ p'a maya yi ŋo kōn na wi

⁶ Maya gbarashuun wemu wu bye melekeĕ gbarashuun wu mu ge, a pee di gbegele yee maya yi wo wi kaa na. ⁷ A meleke nizhiime wu wu wo maga ki wi, a zanha kagereye, ni na, ni shishan di suri yiye ni na wá niĕe ki na. A niĕe ki taaga taanri wogo k'i sozi. A tiire ti taaga taanri wogo ki bĕ di sozi. A ŋapurege ki bĕeri di sozi.

⁸ A meleke shuun wo wu wu wo maga ki wi, a l'i bye ma na giin na ya faabobo-tabaaga kemu ŋaŋa ge, kee w'a wá suumō lōhō ki ni. A suumō lōhō ki taaga taanri wogo k'i ŋeri shishan. ⁹ A suumō lōhō ki ŋii yaŋmuyō yi taaga taanri wogo k'i xhu. Kōroyō ye y'a bye suumō lōhō ki ŋuŋo ni ge, a yi bĕ wo taaga taanri wogo ki bĕ di gyĕegi.

¹⁰ A meleke taanri wo wu wu wo maga ki wi, a wōro tabaaga ka di yiri fugba we ni na pa do, na ganha na ŋi ba nagbōhō ŋe wĕ. Kee ya to gba lōhōyō yi taaga taanri wogo, ni yi lobulowegee ki ni. ¹¹ Lee wōro li mĕge ki ŋe Zoro. A lōhōyō yi taaga taanri wogo ki bĕeri di soro. A kee lōhō k'i shĕŋĕhĕmĕe gbo, bani ki bi soro.

¹² A meleke shishĕere wo wu wu wo maga ki wi, a lee di caŋa ki taaga taanri wogo ki kpōn, ni yeŋe ki taaga taanri wogo ke, na fara wōro ki taaga taanri wogo ki bĕ na, fo na yi kpĕenĕe ki taaga taanri wogo ki pye nibiige. Ayiwa, piige ki fara caŋa ki na, a yi kpĕenĕe taaga taanri wogo k'i bye nibiige.

¹³ A nĕ wii sanha na ŋaa ŋa w'a yiri na beele fugba lii lii we ni, na mujuugbōo waa na: «Melekeĕ taanri wusamaa p'a kori ge, pee ba pu wo maya yi wi tuun wemu ni, bōŋgō, bōŋgō, bōŋgō kee k'a da niĕe ki sipyii pu ta wee tuun wu ni.»

9

Meleke kaguro wo wu wo maga mĕe

¹ A meleke kaguro wo wu wu wo maga ki wi, a nĕ wōro ŋa l'a yiri fugba we ni na pa do niĕe ki na. A p'i wecogōŋo tĕhĕne baa wogo ki wo kenikaan li kan lee mu. ² A l'i kee wecogōŋo ki ŋo mugĕ, a wurege di ganha na foro wà ba kanragaa wurege ŋe wĕ. A

wecogonɔ ki wurege di nibiige leɲe caɲa nii le ni kafɛɛge ki ni. ³ A kabeeye ya di foro kee wurege ki ni na caaga ɲiɲe ke na. A p'i fanha kan yi mu ba nàmaa ɲe we. ⁴ P'a yi jo yi mu na yi ganha bu da kakara pye ɲà ke na we, kelee yapyiire, kelee tige ka shishiin na we; ga sipyii piimu pu ɲe Kile wo fe pu ɲe pu gbahaa na-ε ge, na y'a kakuɲɔ pyi pee ye na. ⁵ Sefɛere ya ta kan yi mu yi já sipya gbo we. Ga sefɛere ya kan yi mu y'a sipyii kana fo yeye kaguro. Yi sɔɲɲɔ ya yá ba nàmaa wuuro ɲe we. ⁶ Sipyii na ba xu shaa yee caya yi na, ga p'i da wu ta we. Xu kaa na ba bye pu na, ga wee be na ba fe pu ɲaha na.

⁷ Yee kabeeye yi bye ma na giin shɔnyɔ p'a gbegele kashen kaa na, na ɲe ma na giin sanni saanra ɲudɔɲɔ y'a tɔ. Yi ɲahaya ɲe ba sipyii woyo ɲe we. ⁸ Yi ɲuzhiire ɲe ba cee wuuro ɲe we. Yi ganhaa di ɲe ba cɛnri wogoo ɲe we. ⁹ Yi ɲe kanna tɔɔɔ fadeye y'a le na pye ɲmasigiye, yi kapaya tunmɔ di ɲe ba shɔnyɔ wotoriyo ɲiɲehɛye tunmɔ ɲe we, yemu y'a gburogi na se kashen ni ge. ¹⁰ Yi naya ɲe ba nàmaa woyo ɲe we ni ɲmahaa ni. Kanhama pe y'a da ba daha sipyii pu na fo yeye kaguro ge, kee fanha ki wa yi naya yi ni. ¹¹ Saan wa wu ɲe yi ɲuɲɔ ni, wee wu ɲe wecogonɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki meleke we. Wu mege ki ɲe Heburuu jomɔ pu ni na Abadɔn, p'i wu pyi Girekii jomɔ pu ni na Apoliyɔn, (lee kóri ɲe gyɛɛgi pyevɔɔ).

¹² Bɔɔngɔ ki nizhiige ya toro, lee kadugo na, shuun wa be wu da daha kee na sanha.

Meleke gbaara wo wu wo maga mɛɛ

¹³ A meleke gbaara wo wu wu wo maga ki wi, saraya yi tawologo sanni wogo ke ki bye Kile ɲaha tãan ge, a ne mujuu la logo na foro ki gulogoo shisɛere wu yeɲɛ shisɛere wu ni. ¹⁴ Maga ki bye meleke gbaara wo wemu keɲe ni ge, a wu wee pye: «Meleke shisɛere wu w'a pɔ Efirate gbagbɔ wu lɔhɔ ki ɲɔ na ge, pu sanha.» ¹⁵ Pee meleke pii p'a bi gbegele yaha na be ni wee tuun we, ni kee caɲa ke, ni kee yeɲe ke, ni lee yee li ni ge, a p'i pee sanha yaha, kɔnhɔ p'i sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁶ Pee wo kashenɲmɔ piimu p'a bye shɔnyɔ na ge, pee bi miliyoo xhuu shuun (200.000.000) xɔ. Kee ɲɔ ke ne logo.

¹⁷ Kashɛ le ne ɲa ge, shɔnyɔ ye ni piimu p'a bi dugi yi na ge, tɔɔɔ fadeye yi bye pu beeri mu, yee yi bye pu ɲmasigiye. Yi tuugo ka ɲe ba na ɲe we, ka ɲe bulani ba safiiri kagerɛɲe ɲe we, ka ɲe ba kirimu ɲe we. Shɔnyɔ yi ɲuyɔ di ɲe ba cɛnri wogo ɲe we. Na ni wurege ni kirimu di foro yi ɲɔyɔ ni. ¹⁸ Na ni wurege ni kirimu we w'a foro yee shɔnyɔ yi ɲɔyɔ ni ge, a pee kanhama tɛhɛ taanri wu sipyiire ti taaga taanri wogo ki gbo. ¹⁹ Yee shɔnyɔ yi fanha ɲe yi ɲuyɔ ni yi naya ni. Yi naya yi ɲe ba wɔlɔɔ ɲe we. Naya yi ɲe ni ɲuyɔ ni, yee ɲuyɔ yi ni y'a sipyiire ti kana.

²⁰ Sipyii piimu samaa p'a kori, pe kanhama pe ya pu gbo-e ge, pee ya ta daburaje jo pu kapyegɛe ki na we. Pee ya ta jinaa wo pɛɛɲe ke ni yapɛɛɛ wo pɛɛɲe ki ɲɔ yaha we. Kee yapɛɛɛ kii ya yàa ni sanni, kelee warifyɛn, kelee dajaa tɔɔɔ, kelee kagerɛye, kelee ni tige ni. Ki ya ɲaa we, ki ya nuri we, k'i ya já ɲaari we. ²¹ Pu ya ta daburaje jo pu sipyigbuu li na, kelee pu siganma keree, kelee pu dɔdɔɔɔ, kelee pu nagaara ti na we.

10

Meleke we ni Kitabupire li keree

¹ Lee kadugo na a ne meleke baraga wo wa ɲa wu na tigi na yiri fugba we ni, ɲahaɲa di ɲe wu cére faya. Kile-ɲmɔpara di ɲe wu ɲuɲɔ ni. Wu ɲaha ke di ɲe ba caɲa ɲe we. Wu tɔɔyɔ ɲe ba na benɛɛ ɲe we. ² Kitabupire la ɲɔmugi-yahaɲa ki bye wu keɲe ni. W'a bi wu kanige tɔɔgɔ taha suumɔ lɔhɔ ki na, na kamɛnɛ wogo ki taha ɲiɲe ki na. ³ A wu mujuugbɔ la wà ba cɛnri ya guuri we. W'a lee wá tuun wemu ni ge, a Kile-sɛɛɲɛ gbarashuun wu ganha na ya yu. ⁴ Ba Kile-sɛɛɲɛ gbarashuun w'a jo xɔ we, ne bi zhaa da yee kani, ga na mujuu la logo na foro fugba we ni na: «Yemu Kile-sɛɛɲɛ gbarashuun w'a jo ge, yee yaha kaɲmɔhɔnɔ, ma ganha bu yee ka we.» ⁵ Meleke wu niyerege ne ɲa suumɔ lɔhɔ ke, ni ɲiɲe ki na ge, a wee di wu kanige keɲe yirige fugba wu ni na gaa na: ⁶ Wemu wu da gori yaha ɲi na gbee ge, wu d'a fugba we ni wu funɲɔ yaɲmuyɔ, ni ɲiɲe ni ki yaɲmuyɔ, ni suumɔ lɔhɔ ni ki funɲɔ yaɲmuyɔ beeri yàa ge, ne kaa wee na jo: «Taasigine wa li ni nige we. ⁷ Ga

caṅa kemu meleke gbarashuun wo w'a da ba wu wo maga ki wi ge, kee na ba bye Kile wo kaṅmōhōnō li jō cavaṅa ma na jo ba w'a yi jo wu kapyebyii Kile tudunmō pu mu jogana lemu na we.»

⁸ Mujuu le ne bi logo na yiri fugba wu ni ge, a lee di nugo ne pye na: «She Kitabupire li jōmugi-yahaṅa ki shō meleke wu mu, wee wemu w'a yere suumō lōhō ke ni jīṅe ki na ge.» ⁹ A ne fulo wee meleke wu na, na wu jēeri jo wu Kitabupire li kan na mu. A wu ne pye: «Li co m'a li li, li na daan ma jō ni ba sere je we, ga li bu digi ma funṅō ni, li na zoro.» ¹⁰ A ne lee Kitabupire li co meleke wu keṅe ni na li. A l'i daan ne jō ni ba sere je we, ga ba ne li li xō tuun wemu ni we, a l'i soro ne funṅō ni. ¹¹ A mujuu l'i nugo ne pye sanha na: «Li waha l'i waha ma na ba jomō ta sanha Kile mu na jo fiiye nijehēye, ni shi nijeheme, ni shi jomō nijeheme, ni saannaa nijehemee shizhaa na.»

11

Sēere shuun wu keree

¹ Lee kadugo na a p'i daanna kagaanga ka kan ne mu, kee bye ba publiin je we. A p'i ne pye: «Yiri m'a Kile-peṅṅe pugbōhō ki taanna, ni saraya yi tawologo ke, piimu p'a Kile pele wā ge, m'a pee tōrō. ² Ga m'a Kile-peṅṅe pugbōhō ki kaṅa ki yaha wā, ma ganha bu da kee taanna we. Bani kee ya kan shi wu mu wemu je Yawutuu we. Pu na ba jaari jaari fefere kulo li ni yeye kelee shishere ni shuun (42) funṅō ni. ³ Ne na ba sefere kan na seere shuun wu mu. P'a yoro bōrōyo faya* le na Kile Kafila jo cabyaa kabōfonō di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260) funṅō ni.» ⁴ Pee je oliviye tiye shuun we, ni sokinnaa shuun we, pee piimu niyereye yi wa jīṅe ki Kafō wu jaaha tāan ge. ⁵ Sipyā wa ba giin wu kakuunō pye wee wa na, na na foro pu jō ni na wee pen wo sōrogo. Wa ba giin wu kakuunō pye we wa na, nakaara baa le xugana le na weefō da xhuu. ⁶ Se wa pu ni na fugba we tō, kōnhō zanha ganha bu do pu Kile jomō pu cajoyo yi na we. Se wa pu ni na lōhō jeri shishan. Tuun wemu beeri bu pu taan, se wa pu ni na kanhama tuugo beeri nō sipyiire ti na jīṅe ki na.

⁷ Pu ba ba pu seeri keree ki jō fa tuun wemu ni, yacoguṅṅō ke k'a duri na foro wecogōṅṅō tēhene baa wogo ki ni ge, kee na ba yogo kōn pu na, na jā pu na, na pu gbo. ⁸ Pu nixhuyo na ba bye kugbō li pinnere kpeṅṅe ki na. Lee kulo l'a foro lemu feni ge, lee je Sodōmu ni Misira. Lee kulo li ni pu Kafō w'a kori tige na. ⁹ Kōṅṅō ke sipyii pii na ba pu nixhuyo ja na foro fiiye yi beeri ni, ni shi wu beeri, ni shi jomō pu beeri, ni kōnhō ki beeri na. Pee na ba pu nixhuyo ja cabyaa taanri ni taaga funṅō ni. Pu da ga ba sō pu pu le faya ni we. ¹⁰ Kile tudunmō shuun wu gbo wu na ba bye fundanga kōṅṅō ki sipyii pu mu, fo pu na fundanga yakanya kaan puyē mu, bani pee shuun w'a jīṅe ki sipyii pu kanha fo xuuni. ¹¹ Ba kee cabyaa taanri ni taaga k'a toro we, a Kile di munahaa le pu ni, na jiiṅere kan pu mu, a p'i yiri yere. Piimu pu bi pu wii ge, a fyaara di jē pee ni fo xuuni. ¹² A pee Kile tudunmō shuun wu mujuugbō la logo na yiri fugba we ni na: «Yi dugi naha!» A p'i dugi jaaha na na kari fugba wu ni pu pēen pu jii na. ¹³ Wee tuun wuyē pyaa ni, a jīṅe k'i jele xuuni. A kulo li taaga ke wogo k'i do, a sipyii kabōfonō gbarashuun (7.000) di xhu kee jīṅe cēleṅe ki na. A sipyii pusamaa di fya xuuni na ganha na fugba Kile pele. ¹⁴ Bōṅṅō shuun wogo k'a toro. Jere tapyege ni bōṅṅō taanri wogo k'a da nō.

Meleke gbarashuun wo wu wo maga ki mee

¹⁵ A meleke gbarashuun wo wu wo maga ki wi, a mujogbōhō kii di foro fugba we ni na:

«Na lō nime na, kōṅṅō ki saanra t'a pye
wū Kafō Kile wuuro,
ni w'a Shōvō wemu jaaha bulo ge.
Wu na ba diin saanra koro li na gbee.»

* 11:3 Pu na bōrōyo faya le, lee ya li shee na pu jatanhaṅa wuu pu je, pu jomō pu be di je can.

¹⁶ Nəhələe kelee shuun ni shishēere (24) wemu w'a tiin pu saanra korogoo ki na Kile naha taaŋ ge, a pee di nuguro sin, na pu nahaya buri niŋe na, na Kile pelee. ¹⁷ A pee di jo:

«Kafəw Kile, Sefēere Bēeri Fəw,
mu wemu wu ŋe wà ge,
ni mu wemu wu bye wà ge,
wèe yaa baraga taha ma na;
bani m'a jé ma saanra ti ni
ni sefēere nigbəwəw ni.

¹⁸ Shi wemu ŋe Yawutuu-i ge, a pee logoo di yiri.
Ga ma loyire l'a nə.

Xuu pu wo kiiri wu taakəw ni
ma kapyebyii Kile tudunməw pu saraaduun ya nə,
ni m'a sipyii piimu pye fēfēe ge,
ni piimu p'a ma pelee ge,
sipyigbəw fara sipyitiilee na,
pee bēeri saraaduun ya nə.

Niŋe ki kyegivēe pu be taaxəw ya nə.»

¹⁹ Kile-peŋe pugbəhəw kemu ki ŋe fugba we ni ge, a kee ŋəw di mugi. A Kile wo kariŋeŋe ɲəmēe li keshi wu ŋa wu peŋe pugbəhəw ki funŋəw ni. A Kile-ŋiŋe, ni Kile-seleŋe, ni mujorəw di ganha na fəro. A niŋe k'i jele, a zanha kagereye nagaya be di digi.

12

Cee we ni wəgəŋəw ke p'a byi diragəw wu ge

¹ Lee kadugo na a nē kakanhana nigbəw la ŋa fugba we ni. A nē cee wa ŋa, caŋa ke na ŋe wu cére fàya, yeŋe ke di ŋe wu təyəw yi nəhədaan. Wəwəw ke ni shuun saanra ɲudəwəw di ŋe wu ɲuŋəw ni. ² W'a bi yere yacere na. Wu laa li bi yiri, a wu ganha na sipyaa suu layana li kanhama pu na.

³ Lee kadugo na a kakanhana la be di bye fugba wu ni. Lee ŋe wəgəŋəw niŋiga, ɲuyəw gbarashuun ni yeŋe ke di ŋe ki mu. Saanra ɲudəwəw ki bye yee ɲuyəw gbarashuun wu bēeri nigin nigin na. ⁴ A ki naŋa k'i fugba wu wəwəw ki taaga taanri wogo ki faari wo niŋe ki na. Wee cee wu bi giin di digi, a wəgəŋəw k'i yere wu nahagbaa na, kənhəw wu bu digi, k'i pya wu xa. ⁵ A cee w'i digi funana na. Ga taapile ni a wee pya w'i gari Kile ni wu saanra koro li kabanugo na. Wee wu da ba shi wu bēeri mara ni təwəw biin ni. ⁶ A cee wu baa kari siporəw ki ni; Kile bi xuu wemu gbegele ge, a wu gari wà, kənhəw wu she wu ŋəw shaa wà fo cabyaa kabəfonəw nigin di xhuu shuun ni kelee gbaara (1.260).

⁷ Wee tuun wu ni a kashen di yiri fugba we ni. Melekele ɲuŋəfəw Misheli ni wu melekele p'a tun ni wəgəŋəw ki ni. A wəgəŋəw ki be ni ki tahama-nəhəməw p'i kashen ki ŋmə. ⁸ Ga pee ya ta se ta wē. Pu ya ta xuu wa ta nige fugba we ni wē. ⁹ A p'i wəgəŋəw ki co, na ki wá niŋe na. Kee ŋe wəleŋe ke, p'i ki pyi na təwəw lewəw, ni Shitaanni. Kee kemu k'a niŋe ki sipyii pu bēeri piinŋe ge, kee ni ki melekele p'a pinne wá niŋe ki na shiizhan.

¹⁰ Lee kadugo na a nē mujuugbəw la logo na yiri fugba we ni na:

«Nime wèe wo Kile wu wo ɲuwuuro te,
ni wu sefēere te, ni wu saanra ti tuun w'a nə.
Shəwəw wemu w'a shəwəwri lə ge,
wee be wo ɲuŋəw fēere ti tuun w'a nə nime,
bani wèe cebooloo pu jaagivəw w'a co,
na wá niŋe ki na.

Wee wemu w'a bye Kile naha taaŋ
na pu jaagi caŋa fara piige na ge.

¹¹ Wèe cebooloo p'a se ta

wu na Dubyapige ki shishan pu baraga ni,
ni pu Kile Jozaama pu sƎeri keree
ki bƎ wo jo baraga ni.

Bani p'a bi kahari pu munahaa ni fo na nƔ xu na.

¹² Lee wuu na fugba we ni piimu pu jƎ wà ge,
yi fundanga ta.

Ga, bƔngƔ ki wa jƎƎ ni suumƔ lƔhƔ wogo,
bani Shitaanni ya tigi pa yee mu.

Wu luu l'a yiri xuuni,
bani w'a li cƎ na tuun watii jƎ nige wee mu wƎ.»

¹³ Ba wƔgƔƔ k'a li ja na kee ya wà jƎƎ ki na wƎ, cee we w'a tigi funana li na ge, a k'i daha wee feni na gana. ¹⁴ Ga, a jaa naganja kapaya shuun di gan cee wu mu, xuu wemu w'a yàa yaha wu mu sipƔƔ ki ni ge, kƔnhƔ wu yiri wu she diin wà. Wu na ba ƎmƔhƔ wà, na lii wƔ wu na. Pu na ba wu jƔ shaa wà fo na she nƔ yee taanri ni yeye gbaara na. ¹⁵ Lee kadugo na a wƔ wu lofomƔ pa yeege wu jƔ ni cee wu feni, ba gba lƔhƔ jƎ wƎ, kƔnhƔ pee lofomƔ p'i wu li. ¹⁶ Ga, a jƎƎ k'i cee wu tƎge; wƔgƔƔ k'a lofomƔ pemu yeege ki jƔ ki ni ge, a jƎƎ k'i ki jƔ mugi na pee gba. ¹⁷ A wƔgƔƔ ki luu di yiri xuuni cee wu tƔan. Yesu ya can wemu she ge, Cee wu wo tuugo sipyii piimu p'a wee co, na Kile wo jƔmƎhƎƎ ki bƎ co ge, a k'i she ganha na kashƎn kƔƔn pee na.

YacƔƔ niguuƔƔ kemu k'a foro suumƔ lƔhƔ ki ni ge

¹⁸ Lee kadugo na a wƔgƔƔ k'i she yere suumƔ lƔhƔ ki jƔ na gbazhenhe ki ni.

13

¹ A nƎ yacƔƔ ka nivorogo ja suumƔ lƔhƔ ki ni, juyƔ gbarashuun ni yƎƎƎ ke di jƎ ki mu. Saanra judƔƔƔ ke di jƎ yƎƎƎ ke wu bƎeri juyƔ ni. Kile mekyƎƎƎƎ jomƔ d'a ka ki juyƔ yi bƎeri na. ² NƎ yacƔƔ kemu ja ge, kee bye ba shƎn jƎ wƎ. Ki tƔƔƔ jƎ ni baraga ni ba yacƔƔ ka jƎ wƎ, kemu mƎge ki jƎ urusi ge. Ki jƔ jƎ ba cƎnri wogo jƎ wƎ. A wƔgƔƔ k'i ki sefƎƎƎ te, ni ki saanra te, ni ki fanhagbƔhƔ ki kan ki mu. ³ A nƎ ki juyƔ nigin wa ja w'a bana, a k'i bye ma na giin ki da xhuu. Ga, a ki tabanaja k'i xhƔ. A lee di bye kakanhana kƔƔ ki sipyiiƎ ti bƎeri mu, a t'i daha ki feni. ⁴ A p'i wƔgƔƔ ki pƎle, bani k'a fanha kan kee yacƔƔ ki mu. A p'i yacƔƔ ki bƎ pƎle na: «Ke yacƔƔ ke jƔhƔ jƎ wƎ! JƔgƔ wu d'a já yogo tun ni ki ni wƎ?»

⁵ Wee tuun wu ni a se di gan yacƔƔ ki mu, ki já k'a tabaara jomƔ ni Kile mekyƎƎƎƎ jomƔ yu. SefƎƎƎ bƎ ya nƔhƔ kan ki mu ki já keree pye fo yeye kƎƎƎ shishƎƎƎ ni shuun (42). ⁶ Lee funƔƔ ni a k'i ki jƔ mugi na tabaara jomƔ jƔ kƔn na yu na waa Kile na. A k'i ganha na Kile mƎge kyƎƎgi, na Kile wo fƎfƎƎƎƎ ti wo fƎfƎƎƎƎ xuu wu fanri. Piimu pu jƎ fugba we ni ge, na ganha na pee bƎ fanri. ⁷ Kile ya sipyii piimu pye fƎfƎƎ ge, sefƎƎƎ ya kan ki mu ki yogo tun ni pee ni, k'i se ta pu na. SefƎƎƎ ya kan ki mu fiiƎ yi bƎeri na, ni shi wu bƎeri, ni shi jomƔ pu bƎeri, ni kƔƔnhƔ ki bƎeri na. ⁸ JƎƎ ki sipyii pu bƎeri na ba ki pƎle, fo sipyii piimu mƎƎƎ y'a ka Dubyapige nigbogo ki jƎ sicuumƔ Kitabu wu ni fo kƔƔ jƔ kƔnduun wu ni ge, fo pee yƎ. ⁹ Wemu na logo ge, wu logo! ¹⁰ Sipya wemu w'a yaa na le bulooro ni ge, wee na le ti ni. Wemu w'a yaa na gbo ni ƎmƔpara ni ge, wee na gbo ni li ni. Ayiwa, lee wuu na Kile ya sipyii piimu pye fƎfƎƎ ge, pee ya yaa na loxulo ta, na gori n'a daa wu ni.

YacƔƔ niguuƔƔ ke k'a foro jƎƎ ki ni ge

¹¹ Lee kadugo na a nƎ yacƔƔ katii nivorogo ja jƎƎ ke ni, yƎƎƎ shuun na jƎ ki mu, kee di jƎ ba dubyapƎƎƎ wogoo jƎ wƎ, ga k'i yu ba wƔgƔƔ ki jƎ wƎ. ¹² K'a bi kapyƎƎƎ pyi ni yacƔƔ nizhiige ki fanha ki ni kee jaha tƔan. Kee yacƔƔ nizhiige ki k'a bi bana xuuni, fo ki na taxuyo shaa, ga na juuƔ ge, kee ya ki pƎƎƎ pye fanha kƔƔ sipyii na. ¹³ YacƔƔ shuun wogo ki bi kakanhanja nigbƔhƔ pyi, fo na na bƎ tirige jƎƎ ke na na yiri fugba we ni, sipyiiƎ ti bƎeri jii na. ¹⁴ SefƎƎƎƎ ya kan ki mu k'a kakanhanja kiimu pyi yacƔƔ

nizhiige ki naha tàan ge, a k'i kee kakanhanjaa ki taga sipyiire ti piinje ninje ki na, na pu pye na pu yacoŋo nizhiige ki jaa yaa, kònho pɛɛje di daha ki na. Kee yacoŋo ke ŋmɔpara l'a bi bana fo xuuni, ga ki ya ta xu we. ¹⁵ Yacoŋo shuun wogo k'a sefɛere ta na já nɔjogo kan yacoŋo nizhiige ki jaa wu mu, kònho wu da yu. Piimu be pu je pu ya sɔɔ na wee jaa wu pɛɛ-ɛ ge, wu pee be gbo. ¹⁶ A k'i li pye fanha sipyii pu na, na pu fe kpɔn pu kanige keye kelee pu gbahaa na. Sipyiilee fara sipyigbɔɔ na, lafɛɛ fara la baa fɛɛ na, na fara buloo na, ni piimu je buloo we. ¹⁷ Wa shishiin da já bere pye, kelee na zhɔ pye ni pee fe pu je ma na we. Pee je yacoŋo nizhiige ki mege, kelee nimɔɔlɔɔ piimu p'a be ni ki mege ni ge. ¹⁸ Naha fo fungɔngɔ fɛere bu bye ma mu, m'a na ye naha cɛ. Wemu w'a shiige ge, weefɔɔ na já yacoŋo ki nimɔri wu jate cɛ. Bani pee nimɔɔlɔɔ p'a be ni sipya wa mege ni. Pee je xhuu gbaara ni kelee gbaara ni gbaara (666).

14

Dubyapige k'a piimu nɔŋo wolo ge pee wo yocɛɛge

¹ Lee kadugo na a ne wii na Dubyapige ki niyerege ja Siyɔn faaboboŋo ki na. Sipyii piimu p'a bye ni ki ni ge, pee je kabɔfoŋɔ xhuu nigin ni kelee shishɛere ni shishɛere (144.000) Dubyapige ki mege ni ki To wu mege bi ka pee sipyii pu gbahaa na. ² A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni, lee je ba logbɔhɔ fɔɔ ni Kile-selɛne nigbɔɔ je we. Lee mujuu li bi nɔhɔ pye ba konikpɔɔn konɔyo mehe je we. ³ Pee bi masɔŋo yofɔŋo cee saanra koro li jahagbaa na, ni nii yaŋmuyɔ shishɛere we, ni nɔhɔlee pu naha tàan. Wa shishiin ya ta já kee yogo ke taanni, ni sipyii kabɔfoŋɔ xhuu nigin ni kelee shishɛere ni shishɛere (144.000) wu ye be we. Pee piimu nuyɔ Kile ya wuu koŋo ki na ge. ⁴ Pee ya ta fɔɔnrɔ kaa pye ja ni cee ni we, bani pee ya pu ye mara yaha fɛfɛere ni. Dubyapige ki ba se xuu beeri ni, pee na daha yaha ki feni. Pee ya juwuuro ta na foro sipyii pu ninje ni, kònho p'i bye saraga na wolo kan Kile ni Dubyapige ki mu ba yashiiye je we. ⁵ Pee ya ta kafineye jo ja bada we. Jaagi baa sipyii pu je pii.

Meleke taanri wu wo mujonɔɔ

⁶ Lee kadugo na a ne meleke wa ja wu na yiri na beele fugba lii lii we ni. Kile wo Jozaama nixhɔbaama pu bye wu mu na yu ninje ki sipyii pu beeri mu: fiiye yi beeri, ni shi wu beeri, ni shi jomɔ pu beeri, ni kpɔnhɔ ki beeri. ⁷ A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Yi fya Kile na, y'i wu pɛɛ bani tuun wemu ni w'a da kiiri kɔn sipyiire ti na ge, wee ya nɔ xɔ. Y'a fugba ni ninje, ni suumɔ lɔhɔ, ni lobulowegee ki yaavɔɔ wu pɛɛ.»

⁸ Meleke shuun wo wu w'a taha nizhiime wu na ge, a wee di jo: «Babilɔni kugbɔɔ l'a ja! L'a sii ja! L'a shi wu beeri yaha w'a gba li dɔdɔɔrɔ duvenkuumɔ wu ni.»

⁹ A meleke taanri wo wu daha wu feni, na jo ni mujuugbɔɔ ni na: «Wemu w'a yacoŋo ke ni ki jaa wu pɛɛ ge, ki fe d'a kpɔn wu gbaa kelee wu keje na ge, ¹⁰ wee be na gba Kile wo loyire li wo duven wu ni, w'a duven nizuribaaga sozi le wu loyire cɛegbuu li ni. Weefɔɔ na ba ganha na ni kirimu ni, fɛfɛere meleke pee ni Dubyapige ki naha tàan. ¹¹ Na kemu k'a pu kana ge, kee wurege bi yiri na duri gbee. Pu na ba bye ŋmɔnɔ baa cana fara piige na, pee piimu p'a yacoŋo ke ni ki jaa wu pɛɛ, yacoŋo ki fe d'a kpɔn pu na ge.» ¹² Kile ya piimu pye fɛfɛɛ, pee di wu jɔmɛɛ conɪ, na daa Yesu na ge, pee pu loxulo ta.

¹³ A ne mujuu la logo na yiri fugba we ni na: «Li ka, na co nime na, sipyii piimu p'a xhuli na pu yaha Kirisa wo karijege ki ni ge, pee je duba nagoo.» A Kile Munaa li be di jo: «Can wu je wii, kònho p'i ba ŋmɔ pu kapyewagaa ki tàan. Bani pu kasaanja ki beeri kuduun wu wa pu na.»

Ninje sipyii pu wo kiiri we

¹⁴ A ne nahaŋa nivige ka ja sanha. Wa nidɛenge ki bye kee na ba sipya je we. Sanni judɔnɔ je wu nɔŋo ni, nakɔngɔ nɔtanga wogo be di je wu keje ni. ¹⁵ A meleke watii di ba na yiri Kile-pɛɛje pugbɔhɔ ki ni, na ba nahaŋa ki tiinvɔɔ wu ni mujuugbɔɔ ni na: «Ma nakɔngɔ ki lɔ, m'a ninje ki yalɔɔrɔ ti lɔ, bani yalɔɔrɔ ti lɔduun w'a nɔ. Ninje ki

yalóoró t'a le xó.» ¹⁶ Wemu nidεεngε ki bye jahana ki na ge, a wee di wu jakóongó ki ló, na jinje ki yalóoró ti ló.

¹⁷ A melekε watii di yiri fugba wu ni Kile-pεεnje pugbóhó ki ni, jakóongó jótanga wogo di je wu be keje ni. ¹⁸ A melekε watii be di foro saraya yi tawologo ki ni. Sefεere bye wee mu na na. Jakóongó jótanga wogo k'a bye wemu keje ni ge, a wu wee pye ni mujuugbó ni na: «Ma jakóongó jótanga wogo ki ló, m'a jinje ki εezen wu kón, bani wu nagoo p'a le xó.» ¹⁹ A wee melekε wu jakóongó ki ló, na jinje ki εezen nile wu beeri kón, na wu wá εezen lóhó tayaaga wegbóhó ki ni, kee je Kile wo loyire le. ²⁰ A p'i εezen wu tónhó εezen lóhó ki tayaaga ki ni kulo li kadugo. A shishan di foro εezen wu ni, na f'ó ba lofomó je we, fo kiloo xhuu taanri (300) j'óhó. Pee shishan pu cogonó bi ló jinje na, na shóngo taa fo ki kórófe we na.

15

Melekεε gbarashuun we ni kanhama pusama keree

¹ Lee kadugo na a ne kakanhana nigbó la be ja fugba we ni, lee bye jawóoró kaa gbangban. Tuun wusama kanhama kagbóhó gbarashuun wu je melekεε gbarashuun wemu keje ni ge, pee ya Kile wo loyire li keree ki j'ó fani.

² Lee kadugo na a ne xuu wa ja, wee je ba logbóhó je we, na je ba veeri je we, na d'a suri wu ni. Piimu p'a se ta yacónó ke ni ki jaa we, ni ki nimóri wu na ge, pee niyereye yi bye wee xuu wu ni; Kile ya konóyó yemu kan pu mu ge, yee di je pu keye ni. ³ P'a bi Kile wo kapyebye Musa ni Dubyapige ki wo yocεeege ki cee na:

«Kafó Kile, Se Beeri Fó,
ma kapyegee k'a pele.

Kakanhánáa ki je kii!

Shi wu beeri wo saan we,
ma korogoo ki beeri ya tii.
Lee je can.

⁴ Kafó, j'ógó wu d'a jo na wee ya fyagi mu na-ε we,
na wee da mu pele-ε we?

Mu ye nigin wu je fεεfεε.

Shi wu beeri ya ma na mu pele,
bani p'a li ja na fiinne na ma kapyegee k'a tii.»

⁵ Lee kadugo na a ne Kile wo seeri fáná puga fεfεere wogo ki ja ni Kile-pεεnje pugbóhó ki ni, yi j'ó na mugi fugba we ni. ⁶ Kanhama kagbóhó gbarashuun wu je melekεε gbarashuun wemu keje ni ge, pee ya foro Kile-pεεnje pugbóhó ki ni. Faviire temu ti je fεfεε na jí ge, tee bye pu na. Sanni kirimεheε di je pu fushiiye na. ⁷ A j'ni yanmuyó shishεere wu wa nigin di sanni cεεgbuugoo gbarashuun kan melekεε gbarashuun wu mu. Kile wemu wu da gori yaha j'ni na gbee ge, a wee wo loyire di ki j'ni. ⁸ A Kile-pεεnje pugbóhó k'i j'ni wurege na, kee wurege ke bi foro Kile wo nóoró we ni wu sefεere ti ni. Sipyá wa shishiin ya já jé Kile-pεεnje pugbóhó ki ni, yani kanhama kagbóhó gbarashuun wu j'ó ki fa we, kee kiimu ki bye melekεε gbarashuun wu keje ni ge.

16

Kile wo loyire cεεgbuugoo gbarashuun we

¹ Lee kadugo na a ne mujuugbó la logo na yiri Kile-pεεnje pugbóhó ki ni li na melekεε gbarashuun wu pyi: «Kile loyire li wa cεεgbuugoo gbarashuun wemu ni ge, yi she kee j'uró sin jinje ki na.»

² A melekeshiime wu she wu wo cεεgbuu li funnó yaaga ki j'uró sin jinje ki na. Yacónó niguunó ki fe pu je sipyii piimu na ge, ni ki jaa wu pelevεε pee, a nóoyó niguuyo di bye pee na, na pu kana gbangban.

³ A meleke shuun wo wu wu wo cεεgbuu li funḡo yaaga ki juḡo sin suumō lōhō ki ni. A suumō lōhō k'i jeri shishan, ba sipyxugo shishan jε wε. A suumō lōhō ki funḡo jii yarḡmuyō yi bεeri di xhu.

⁴ A meleke taanri wo wu wu wo cεεgbuu li funḡo yaaga ki juḡo sin gba lōhōyo ni lobulowegee ki ni, a yee di bye shishan. ⁵ Meleke wemu wu jε lōhōyo yi juḡofōo ge, a nε wee mujuu logo wu na yu na:

«Mu wemu ye nigin pe wu jε fεεfεe ge,
mu jε wà gbee, m'a bi bye wà bε.
Kōngana lemu na m'a we kiiri we kōn ge, m'a tii.

⁶ Bani sipyii p'a Kile tudunmōo shishan wo,
Kile ya sipyii piimu bε pye fεεfεe ge,
na pee bε wo shishan wo.

A ma bε di shishan kan pu mu p'a gba,
p'a yaa ni lee ni.»

⁷ A nε mujuu la logo na foro saraya yi tawologo ki ni na:

«Uun, Kafōo Kile, Se Bεeri Fōo,
ma kiiri keree ki bεeri jε can, k'a tii be!»

⁸ A meleke shisheere wo wu wu wo cεεgbuu li funḡo yaaga ki juḡo sin caḡa ki na. A fanha di gan caḡa ki mu k'a sipyii pu sōrogo ni ki kafugbōhō ki ni. ⁹ A kee kafugbōhō k'i sipyii pu sōrogo. A p'i Kile mege kyεegi, pu kanhama kagbōhōo ki jε wee wemu keḡe ni ge. Ga pu ya ta sōo na yere pu jurumu wu na, na Kile pele wε.

¹⁰ A meleke kaguro wo wu wu wo cεεgbuu li funḡo yaaga ki juḡo sin yacoḡo niguuḡo ki wo saanra koro li na, a nibiige di jé ki saanra ti bεeri ni. A sipyii p'i ganha na pu jilee nōni pee kanhama pu yama keḡe ni. ¹¹ A p'i fugba fōo Kile mege kyεegi pu kanhama pe ni pu nōyo niguuyo yi wuu na. Ga, pu ya ta daburaje jo pu kapyegge ki na wε.

¹² A meleke gbaara wo wu wu wo cεεgbuu li funḡo yaaga ki juḡo sin Efirate gbagbōo wu juḡo ni, a kee gba lōhō k'i waha, kōnhō saannaa pu koo l'i faha, pee piimu p'a ma na yiri Kile-nōhō ki na ge. ¹³ A nε kii munaakuuḡo taanri we ja, nigin wa ya foro wōgōḡo ki jō ni, a nigin wa di foro yacoḡo ki jō ni, a taanri wuu l'i foro tudunmōo kafinejo wu jō ni. Kee bye ba jasiin jε wε. ¹⁴ Kee jε jinaa munahaa, na kakanhaḡaa pyi, a kee di she foro koḡo ke saannaa pu bεeri mu, kōnhō p'i puyε pinne, p'i ba kashen ḡmō Se Bεeri Fōo Kile na wu cagbōhō ki na. ¹⁵ A Yesu di jo: «Li wii, kee caḡa nε na ba ba ba nagaa jε wε! Wemu w'a tiin jii na, na wu fāya mara, kōnhō wu ceepile wo ganha ba jaari sipyii p'a wii-i ge, wee jε duba pya.» ¹⁶ Pee jinaa p'a saannaa pu pinne xuu wemu ni ge, wee mege jε Arimagedōn Heburuu jomō pu ni.

¹⁷ A meleke gbarashuun wo wu wu wo cεεgbuu li funḡo yaaga ki juḡo sin kafεεge ki ni. A mujuuḡbōo la di foro saanra koro li na Kile-peḡe pugbōhō ki ni na: «L'a nō li tēhene na nime.» ¹⁸ A Kile-jinḡe, ni Kile-selḡe, ni mujōḡo, ni jinḡe celḡe nigbōhō di bye. Ba sipyii da sii jinḡe ki na wε, kee jinḡe celḡe ki jōhō sanha bye ja wε. ¹⁹ A lee kugbōo li jinḡe k'i daa taaya taanri. A fiye yisaya bεeri wo kulogoo k'i ja ja. A Kile di wuyε funḡo yaha nidogo lee kugbōo li na, Babilōni kulo le. A wu wu loyire nigbōo li wo duven cεεgbuu li nijine kan li mu l'a gba. ²⁰ Takpiye ye yi wa lōhō ki jinḡe ni ge, yee bεeri ya curi, faaboboḡo ka shishiin ya ta ja wε. ²¹ A zanha kagereye nagaya di do sipyii pu juḡo ni na yiri fugba wu ni. Ka bεeri bi kiloo kelee gbarataanri (80) shishiin xō. A sipyii p'i Kile mege kyεegi yee zanha kagereye yi wuu na, bani yi kanhama p'a bi pele toro.

17

Navarashōo ki keree

¹ Cεεgbuugoo gbarashuun wu wa meleke gbarashuun wemu keḡe ni ge, a wee wa nigin di ba nε pye: «Pa, navarashōo kemu k'a tiin logbōhōyo yi na ge, di ba kee wo kiiri wu she

ma na. ² Nijɛ ke saannaa p'a dɔdɔɔɔ pye ni kee ni. A ki dɔdɔɔɔ t'i jawɔhɔ wɔ nijɛ ki sipyii pu be na ba duven ma jawɔhɔ wɔ me sipya na wɛ.»

³ Lee kadugo na a Kile Munaa di jé nɛ ni, a melekɛ wu gari ni nɛ ni siponɔ ka ni. A nɛ cee wa nidɛngɛ ja yacoɔɔ nijiga ka na, Kile mekyɛɛgɛɛ fɛ ya ka kee kabaya yi beeri na. Nuyɔ gbarashuun ni yeɛɛ ke di jɛ ki mu. ⁴ Cee wu bi wuyɛ to ni fanɛɛɛ nizaaya, ni sanni, ni pɛɛwa kagereye, ni pɛɛwa kuun ni. Sanni cɛɛgbuu di jɛ wu keɛɛ ni, lee ya jɔ katanhanɔa ni wu dɔdɔɔɔ nɔhɔmɔ na. ⁵ Kaɔmɔhɔnɔ meɛɛ ka ki bi ka wu gbaa na, kee jɛ:

BABILONI KUGBɔɔ,
NAVARAGAA NU,
NI NIJɛ KATANHANɔA SEFɔɔ.

⁶ Kile ya piimu pye fɛɛfɛɛ ge, piimu ya pye jɔmɛhɛɛ fɛɛ Yesu mu ge, a nɛ cee wu ja pee wo shishan ya jawɔhɔ wɔ wu na.

P'a kaɔmɔhɔnɔ li jaha jo

Ba nɛ cee wu ja wɛ, a l'i bye nɛ mu jawɔɔɔ kaa. ⁷ Wee tuun wu ni a melekɛ wu nɛ pye: «Naha d'a li pye mu mu jawɔɔɔ kaa wɛ? We cee we ni yacoɔɔ nijiga kemu na w'a tiin ge, juyɔ gbarashuun ni yeɛɛ ke di jɛ ki mu ge, n'a da lee kaɔmɔhɔnɔ li jaha jo ma mu, ⁸ Yacoɔɔ ke m'a ja ge, kee bye jɔni na, ki nime wogo wa jɔni na wɛ. Ga k'a yaa na pa yiri foro wecogoɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki ni, na gaanji ki takyɛɛgɛɛ ni. Nijɛ ke sipyii piimu pu jɛ pu meye y'a ta ka jɔni sicuumɔ Kitabu wu ni fo koɔɔ ki jɔ kɔnduun wu ni-i ge, pee bu yacoɔɔ ki ja mu, li na bye kakanhana pee mu. Bani ki bye jɔni na, ki nime wogo di wa jɔni na wɛ, ga ki na ba foro sanha.

⁹ «Naha, fo ma bu bye fungɔngɔ fɔɔ ni shizhiinme fɔɔ. Nuyɔ gbarashuun wu jɛ faaboboɔ gbarashuun, cee w'a tiin yemu na ge. ¹⁰ Yee juyɔ yi jɛ sanha saannaa gbarashuun. Kaguro ya to pee ni, gbaara wo wu jɛ wà fanha ki na, gbarashuun wo wu sanha deɛɛ wɛ. Wee ba ba deɛɛ, jɛɛɛ ye nigin w'a da bye. ¹¹ Yacoɔɔ ke ki bye jɔni na ki nime wogo di wa jɔni na-ɛ ge, kee bye gbarashuun wu wa nigin. Ga kee ye pyaa k'a nɔhɔ pye saan gbarataanri wo we, bani ki na ba foro na se ki takyɛɛgɛɛ ni.

¹² «Yeɛɛ ke we m'a ja ge, kee jɛ saannaa ke we. Pee sanha deɛɛ saanra ti na wɛ, ga pu na ba deɛɛ na lɛɛri nigin ye pye saanra ti na ni yacoɔɔ ki ni shiizhan. ¹³ Pu funzhakeree jɛ nigin. Pu na ba pu sefɛɛɛ ni pu fanhaya kan yacoɔɔ ki mu. ¹⁴ Dubyapige ki na ba bye ni ki wuu pu ni shiizhan: K'a piimu yiri ge, k'a piimu shɔɔnri ge, piimu ya pye jɔmɛhɛɛ fɛɛ ge. Saannaa pu na ba kashen kɔn Dubyapige ki na, ga Dubyapige ki ni ki wo sipyii pu na ba se ta pu na, bani kafɛɛ wo Kafɔɔ wu jɛ wii, na jɛ saannaa wo Saan.»

¹⁵ A melekɛ wu nɛ pye sanha na: «Lɔhɔɔ yemu juyɔ ni m'a navarashɔɔ ki nidɛngɛ ja ge, yee jɛ fiye ya, ni sipyii ta, ni shi wa, ni shi jomɔ pa. ¹⁶ Yeɛɛ ke we m'a ja ge, kee ni yacoɔɔ ki na ba navarashɔɔ ki kɔ, na yanmuyɔ yi beeri shɔ ki na, na ki ceepile wo yaha. Yee na ba ki gbo, na xha ki ni, na kisaɔa sɔrogo fɛɛfɛɛ na ni. ¹⁷ Kile ya wu jidaan le pee funyɔ ni, fo p'a pinne na saanra ti juyɔ fɛɛɛ ti kan yacoɔɔ ki mu, fo Kile wo kajogoo ki beeri jɔ bu she fa. ¹⁸ Cee we m'a ja ge, wee jɛ kugbɔɔ le, lemu l'a bye nijɛ ki saannaa pu beeri juyɔ ni ge.»

18

Babiloni ja ja keree

¹ Lee kadugo na a nɛ melekɛ watii nidiginɛ ja na yiri fugba we ni. Sefɛɛɛ nigbɔɔɔ wu mu, wu nɔɔɔ w'a kpɛngɛ yeege nijɛ ki kabaya yi beeri na. ² A wu jo ni mujuugbɔɔ ni na:

«Babiloni kugbɔɔ l'a ja! L'a ja!

L'a bye jinaa tateɛngɛ,

ni munaakuuɔɔ beeri taɔmɔhɔɔ,

ni tɔnben-shazhinɔɔɔ ye beeri taɔmɔhɔɔ.

³ Bani shi wu bæeri ya dɔdɔɔrɔ pye ni li ni,
fo na jawɔhɔ wɔ puyɛ na kanna duven p'a gba.
Niŋɛ ki saannaa ya dɔdɔɔrɔ pye ni li ni,
niŋɛ ki jagipyii p'a pye kabyaa fɛɛ
li yaŋmuzaaya niŋɛheyɛ yi wuu na.»

⁴ Lee kadugo na a nɛ jomɔ pa bɛ logo na yìri fugba we ni na:

«Na sipyii, yi foro Babilɔni ni,
kɔnhɔ yi ganha bu da bye wu wɔɲii wu jurumu wu ni,
wu kanhama nigbɔ pa di ba nɔ yi na wɛ.

⁵ Bani wu jurumu w'a pinne wuyɛ juɲɔ ni,
fo wu toɲɔ k'a nɔ fugba we ni.
A Kile di wu funɲɔ yaha nidogo Babilɔni tiibaara ti na.

⁶ W'a pusamaa saraa saraagana lemu na ge,
yi wuyɛ pyaa ki saraa lee saraagana li na.

Wu jurumu w'a bɛ ni kanhama pemu ni ge,
yi pee tɛhɛɛ shuun kan wu mu.

W'a bi cɛɛgbuu li funɲɔ yagbaga kemu kaan
pusamaa mu pu na gbuu ge,
yi kee ɲɔhɔ shuun kan wu mu,
kemu fanha k'a ɲɛhɛ xuuni ge.

⁷ W'a wuyɛ peɛ ni yaŋmuzaaya yemu da ni ge,
yi yee ɲɔhɔ kanhama ni mesuu nɔ wu na.

Bani w'a yi jo wuyɛ funɲɔ ni na:
«Nɛ ɲɛ saanzhɔ, nɛ nidɛɛngɛ ki wa naha.

Nɛ ɲɛ naxhugoshɔ wɛ.
Yamɛɛ da ga nɔ nɛ na bada wɛ.»

⁸ Lee wuu na li kanhama na ba do li juɲɔ ni caɲa nigin:
xu ni yamehɛɛ ni xuugbɔhɔ.

Na bɛ na ba li sòrogo fɛɛfɛɛ,
bani Kile we w'a da ba kiiri kɔn li na ge,
wee ɲɛ sefɛɛɛ fɔɔ.

⁹ «Niŋɛ ki saannaa piimu ni l'a bye kariɲɛɛɛ ki ni, dɔdɔɔrɔ ni naafuugbɔ wu wo fɛrɛmɛ
pu ni ge, pee ba li nizogonɔ wurege ɲa tuun wemu ni, pee na da mɛhɛɛ suu na sipyaa waa
li wuu na. ¹⁰ Pee na ba yere taliige ni li kanhama pu ɲii fyaara wuu na, na yu:

«Bɔɔngɔ! Bɔɔngɔ!
Babilɔni kugbɔɔ, kulo fanha wuu!
Ma kiiri w'a to ma juɲɔ ni
taapile nigin funɲɔ ni.»

¹¹ «Niŋɛ ki jagipyii pu bɛ ɲɛ na mɛhɛɛ suu, na sipyaa waa ɲatanhaɲa keɲɛ ni li wuu
na; bani wa shishiin ya pu jagi yaŋmuyɔ shuu nige wɛ. ¹² Yee ɲɛ: Sanni, warifyɛn, pɛɛwa
kagereye, ni pɛɛwa kuun, ni pɛɛwa fapilepilegɛɛ, ni saannaa faya: Ya na ɲaɲa, ya d'a
ɲaɲa gbanhaa; ni pɛɛwa faya ya yemu y'a peɲi peɲi ge, ni nudanga tiye, ni yaŋmuyɔ ye
y'a yaa ni suu ganhaa ni, kelee ni pɛɛwa tiye ni ge, ni dɔɲaa tɔɔrɔ, ni tɔɔrɔ yaŋmuyɔ, ni
yaŋmuyɔ ye p'a tɛ y'i ɲɛ pɛɛwa faaya ge, ¹³ ni shiga yaŋmuyɔ nudanga woyo yemu mɛgɛ
ki ɲɛ kanɛli ge, ni lasikoli, ni nudanga Izopu, ni nudanga yawurire, ni duven, ni sɪnme, ni
farini myɛ nizaama, ni shinma, ni niiye, ni dubyaa, ni shɔnyɔ, ni wotoriyo, ni buloo, ali
ni sipyii bɛ. ¹⁴ Pu na ba yu: «Yaŋmuyɔ ye m'a sha ge, yee ya foro ma keye ni. Naafuugbɔ
we, ni ɲafɛ yaŋmuyɔ ye, m'a buun yi bæeri ni. Ma da já yee ta nige wɛ.» ¹⁵ Yee yaŋmuyɔ
yi wo jagipyii piimu p'a pye kabyaa fɛɛ lee kugbɔɔ li gbɔɔrɔ ni ge; kanhama pe pu da ba

nə li na ge, pee na ba yere taliige ni pee kanhama pu wo fyaara wuu na, na mēhēē suu na sipyaa waa natanhaŋa keŋe ni. ¹⁶ na yu:

⟨Bōōngō! Bōōngō

ki ɲe kugbōō li wogo!

Lee lemu l'a bi faŋɛɛye ni faŋɛɛye gbanhaa,

ni pɛɛwa faɲileɲilegeɛ leni,

na liye puu ni sanni ni pɛɛwa faya,

ni pɛɛwa kuun ni ge,

li kabyaa k'a kyɛɛgi taapile nigin funŋo ni!⟩

¹⁷ «Suumō lōhō kārōyō yi ɲuŋɔfɛɛ pu bɛeri ni piimu p'a ɲaagaa pyi ki na ge, ni kārōyō yi kapyeŋɛɛ pyevɛɛ ni jagipyii piimu p'a pu ɲolige taa suumō lōhō ki na ge, a pee di yere taliige ni. ¹⁸ P'a lee kulo li sōrogo sōrogo wurege ɲa ge, a p'i ganha na mujōŋō waa na yu: ⟨Kulo leke l'a le kugbōō le xō wɛ?⟩ ¹⁹ A p'i gbazhenhe wo pu ɲuyō ni na mēhēē su na sipyaa wa natanhaŋa keŋe ni na:

⟨Bōōngō! Bōōngō

ki wa le kugbōō le wogo!

Suumō lōhō kārōyō yi fɛɛ bɛeri ya pye

kabyaa fɛɛ li baraga ni.

A lee di buun li funŋo ɲaŋmuyō yi ni

taapile nigin ye funŋo ni!

²⁰ Fugba wu fundanga ta!

Tudunmō, * ni Kile tudunmō,

ni Kile ya piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,

yee bɛ pu fundanga ta!

Bani Kile ya kiiri kən li na li kakuuyo yi footōnō,

yemu l'a pye yee na ge.»

²¹ Wee tuun wu ni a mɛleke baraga wo wa di faakagerɛŋe ka lō ba tira ɲe wɛ, na ki wá suumō lōhō ki ni, na jo:

«Mu Babilōni kugbōō li da ba ja fɛɛfɛɛ taapile ni,
li da ɲa nige wɛ.

²² Konōyō, ni ciire,

ni siberɛɛ, ni maya,

kee ka shishiin mɛɛ da ga ba foro nige

Babilōni ni wɛ.

Kapyebye wa shishiin da ba da mu ni nige wɛ.

Tira tunmō pa shishiin bɛ da ba logo

ma funŋo ni wɛ.

²³ Sokinna kpɛɛngɛ ka shishiin bɛ da ga bye

mu funŋo ni nige wɛ.

Cenabun poo ni cenabun mujuu da ga foro nige

mu funŋo ni wɛ.

Bani mu jagipyii p'a pye ɲiŋɛ ki sipyigbōō.

Mu siganma p'a bi shi wu bɛeri ɲaha wō.

²⁴ Kile tudunmō, ni Kile ya sipyii

piimu bɛ pye fɛɛfɛɛ ge,

ni sipyiire temu bɛeri t'a gbo ɲiŋɛ ki na ge,

pee bɛeri shishan ya ɲa le kulo le funŋo ni.»

* ^{18:20} Tudunmō: Yesu ya kalaapiire kɛ ni shuun wemu ɲaha bulo na pye tudunmō ge. Marika 3:13-19; Luka 6:12-16

19

Fugba shĕen p'a Kile sɔ

¹ Lee kadugo na a nĕ mujuugbɔɔ la logo na yiri fugba we ni ba sipyiire fɔɔ jĕ wĕ na:

«Aleluya!

Nuwuuro ni nɔɔɔ ni sefĕere jĕ wee Kile wu wuuro.

² Bani wu kiiri keree ki jĕ can, k'a tii bĕ.

Navarashɔɔ ke k'a bi koɔɔ ki fɔnri

ni ki dɔdɔɔɔ keree ki ni ge, m'a kiiri kɔn ki na,

na ma kapyebyii pu nixhuyo yi shishan

pu foo tɔ ki mu, kɔnhɔ pu logoo di jine.»

³ A p'i jo sanha na:

«Aleluya!

Ki sɔrogo sɔrogo wurege ki k'i duri gbee.»

⁴ A nɔhɔlĕe kelĕe shuun ni shishĕere (24) ni jii yanmuyo shishĕere wu nuguro sin jine ki na, na saanra koro li tiinvɔɔ Kile pelĕ na:

«Amiina. Aleluya!»

Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki keree

⁵ A mujuu la di foro saanra koro li ni na:

«Kile wo kapyebyii pu bĕeri,

yee piimu p'a fyagi wu na ge,

sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na, y'a Kile sɔni!»

⁶ A nĕ mujuugbɔɔ la logo ba sipyijehemĕe fɔɔ jĕ wĕ, ba logbɔhɔ fɔɔ jĕ wĕ ni Kile-selĕjĕe nigbɔhɔ na:

«Aleluya! Bani wĕe Kafɔɔ Kile jĕ Se Bĕeri Fɔɔ,

w'a jĕ wu saanra ti ni.

⁷ Wù funvahaɔa ni fundanga ta, wù Kile pelĕ,

bani Dubyapige ki cekaanra t'a nɔ xɔ,

ki cenabun w'a wu yalere ti le.

⁸ P'a fawiweĕere nizaara kan ki cenabun wu mu,

temu t'a jii ge.»

Kile ya sipyii piimu pye fĕfĕe ge, tee fawiweĕere nizaara ti jĕ pee wo kapyegee kiimu k'a tii ge. ⁹ A melĕke wu nĕ pye: «Li ka: Piimu p'a yiri Dubyapige ki cekaanra ligbɔhɔ ki ni ge, pee jĕ duba nagoo.» na jo bĕ: «Pe jomɔ pe, Kile ye pyaa wo jomɔ p'a sii pe.» ¹⁰ A nĕ nuguro sin wu fĕe ni na giin di wu pelĕ; ga, a wu nĕ pye na di ganha bu da lee pye wĕ, bani, Yesu ya can wemu she ge, na nĕ ni na cebooloo piimu p'a pye jomĕhĕe fĕe wee can we ni ge, na wee jĕ Kile wo kapyebyie wa ba wĕe jĕ wĕ; na nĕ w'a Kile pelĕ. Piimu bĕeri p'a giin p'i da Yesu wo can wu keree yu ge, pee ya yaa na pye ni Kile Munaa li ni ba Kile tudunmɔɔ pu jĕ wĕ.

Shɔnfige ki dugivɔɔ we

¹¹ A nĕ fugba wu jɔ jɔ k'a mugi. Shɔngɔ ka di jĕ wà nivige ki bye kii. Wemu w'a dugi kee na ge, wee mĕge jĕ jomĕe fɔɔ ni can fɔɔ. Wee ya kiiri kɔɔn, na kashĕn kɔɔn na bĕ ni tiime ni. ¹² Wu jii jĕ ba nanjĕe jĕ wĕ. Saanra judɔɔɔ nijĕhĕjĕe jĕ wu juro ni. Mĕge ka ki bi ka wu na ni wuyĕ pyaa bĕ wĕ, wa shishiin ya kee cĕ wĕ. ¹³ Fɔɔa ke ki jĕ wu na ge, kee bi mini wolo shishan ni. Weefɔɔ mĕge jĕ: «Kile Jomɔ.» ¹⁴ Fugba kashĕn keye y'a bi taha wu fĕni. Pee jĕ shɔnfiye na. Fawiweĕere fĕfĕere wuuro t'a bye pee na. ¹⁵ Jmɔpara jɔtaan wuu l'a bi foro wu jɔ ni w'a lee taga w'a shi wu kɔɔn. «Wu wu mara ni tɔɔɔ biin

ni.* » Wu na ba ɛɛɛɛn wu tɔnhɔ Se Bɛɛri Fɔɔ Kile wo loyire li ɛɛɛɛn lɔhɔ ki tawologo ki ni. ¹⁶ Mɛgɛ ka ya ka wu fɛɛɛɛ ni wu shii na na:

SAANNAA WO SAAN NI KAFEE WO KAFɔɔ.

¹⁷ Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa niyerege ja caɲa ki ni. A wu mujuugbɔɔ jo, shazhɛɛɛɛ temu bɛɛri t'a yiri na beele fugba we ni ge, a wu tee pye: «Yi pa yiye pinne Kile wo ligbɔhɔ ki kaa na, ¹⁸ yi saannaa xaara jɔ ni sɔɔsɔii juɲɔfɔgbɔɔ ni kashɛn juɲɔfɛɛ xaara ni shɔnyɔ ni shɔnduguloo xaara ni sipyii pu bɛɛri: Buloo, ni piimu jɛ buloo wɛ, sipyitiilee fara sipyigbɔɔ na.» ¹⁹ Lee kadugo na a nɛ yacoɲɔ ki ja; jɲɲɛ ki saannaa, ni pu kashɛn keye ye, pee ya pinne ni ki ni, p'i kashɛn ɲmɔ shɔngɔ ki dugivɔɔ ni wu kashɛn keɲɛ ki na. ²⁰ Kee yacoɲɔ k'a co ni ki tudunmɔ kafinejo wemu w'a bi kakanhaɲaa ki pyi ki jaha tɔan ge. Ki fɛ p'a kpɔn sipyii piimu na, pee d'a ki jaa wu pɛlɛ ge, wu kakanhaɲaa k'a bi pee piinɲɛ. Yacoɲɔ ke ni ki tudunmɔ kafinejo we, yee beshuun jɲii woyo y'a co wà wenagaɲa na kirimu wogo ki funɲɔ ni. ²¹ ɲmɔpara lemu l'a fɔro shɔngɔ ki dugivɔɔ wu jɔ ni ge, a lee di sipyii pusamaa gbo. A shazhɛɛɛɛ ti bɛɛri di din pu xaara na.

20

Shitaanni ya pɔ fo yee kabɔfonɔ nigin

¹ Lee kadugo na a nɛ mɛlɛkɛ wa nidigiɲɛ ja na yiri fugba we ni. Wecogɔɲɔ tɛhɛnɛ baa wogo ki kenikaan ni shɔnhɔyɔ niduguyo yi bye wu keɲɛ ni. ² A wu wɔgɔɲɔ ki co. Kee jɛ wɔlɛgɛ ke, p'i ki pyi tɔɔgɔ levɔɔ, ni Shitaanni. A wu ki co, na shɔnhɔyɔ yi le ki na fo yee kabɔfonɔ nigin (1.000). ³ Ba w'a ki pɔ xɔ wɛ, na ki wá wecogɔɲɔ ki ni, na ki jɔ keme shɔhɔ, na fɛ kpɔn jɔtɔɲɔ ki na, yani yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu jɔ ki fa ge, kɔnhɔ ki ganha ba sipyiiire ti piinɲɛ nige wɛ. Lee kadugo na, k'a yaa na sanha sanha k'i jeri pye.

⁴ Lee kadugo na a nɛ saanra korogoo kii ja. Piimu p'a bi tiin kee korogoo ki na ge, a p'i fanha kan pee mu na p'a kiiri wu kɔɔn. Yesu ya can wemu she ge, piimu wo juuyɔ p'a kɔn wee can we ni Kile Kafila wu wuu na ge, piimu bɛɛri p'a pye pu ya sɔɔ na yacoɲɔ ki pɛlɛ, kelee na ki jaa wu pɛlɛ, kelee na ki fɛ pu kpɔn pu gbahaa, kelee pu keye na-ɛ ge, a nɛ pee bɛɛri wo munahaa ki ja. Pu nixhuyo y'a jɛ, na diin juɲɔ fɛɛɛɛ ti na ni Kirisa ni wu saanra ti ni, na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye. ⁵ Xu u pusamaa ya ta jɛ wɛ, fo na she yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu pye w'a fa. Lee jɛ xujɛnɛ nizhiinɛ le. ⁶ Piimu p'a jɛ xujɛnɛ nizhiinɛ li ni ge, pee jɛ duba nagoo, bani Kile ya pee pye fɛfɛɛɛ. Xu shuun wo wu da ga já fanha ta pee na wɛ; ga pee na ba bye Kile ni Kirisa wo saraya jaha shɔɔnɔrivɔɔ. Pu na ba diin wu yiri wu saanra ti ni na yee kabɔfonɔ nigin (1.000) pye.

Shitaanni ni wu kashɛn keɲɛ k'a kyɛɛgi

⁷ Yee kabɔfonɔ nigin (1.000) wu ba fa tuun wemu ni, pu na ba Shitaanni yeege kaso wu ni. ⁸ Shi we wu wa koɲɔ ki kabaya shishɛɛɛɛ wu bɛɛri na ge, ni wu mɛgɛ jɛ Gɔgi ni Magɔgi ge; wu na ba she wee piinɲɛ, kɔnhɔ wu wu pinne kashɛn kaa na. Pu na ba jɛhɛ xuuni ba gba jɔ gbazhenhɛpya jɛ wɛ. ⁹ Pee ya yiri koɲɔ ki kabaya yi bɛɛri na, Kile wo jidaan kulo le, ni w'a piimu pye fɛfɛɛɛ ge, a p'i she pee pinne maha. Ga, a na di yiri fugba wu ni, na ba pu sɔrogo fo na pu xɔ fɛfɛɛɛ. ¹⁰ Shitaanni we w'a bi pu piinɲɛ ge, a wee di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni, kirimu na ki ni. Yacoɲɔ ke ni tudunmɔ kafinejo wu jɛ xuu wemu ni ge. Pu na ba gana wà gbee caɲa fara piige na.

Kiiri wusama keree

¹¹ Lee kadugo na a nɛ saanra koro nigbɔɔ nivinne la ja, ni we w'a tiin li na ge. A jɲɲɛ ke ni fugba wu baa laha wu jaha tɔan yee ya ja nige wɛ. ¹² A nɛ xuu pu bɛɛri ja sipyigbɔɔ fara sipyitiilee na p'a yere saanra koro li jaha tɔan. A Kitabuu pii jɔ di mugi, a Kitabu watii bɛ jɔ di mugi, wee jɛ ɲii Siccuumɔ Kitabu we. Kiiri ya kɔn xuu pu bɛɛri na na bɛ ni pu kapyegeɛ ni, kee kiimu k'a bi ka pee Kitabuu pu ni ge. ¹³ Xuu piimu jɛ suumɔ lɔhɔ ki ni ge, a kee di pee yeege. A xu ni Adesi bɛ di pu wo xuu pu yeege. A kiiri di gɔn pu bɛɛri

* 19:15 Zaburuu 2:9

nigin nigin na na be ni pu kapyegee ki ni. ¹⁴ A xu ni Adesi di wá wetabaaga nafugibaaga ki ni. Kee na ke ki je xu shuun wo we. ¹⁵ Sipyaa sipya wu je wu mege niganja ya ta jñi sicuumo Kitabu wu ni-i ge, wee na wá wetabaaga nafugibaaga ki ni.

21

Fugba nivom ni jinje nivonjo ki keree

¹ Lee kadugo na a ne fugba nivom ni jinje nivonjo ja, bani fugba nizhiime we ni jinje nizhiige k'a toro. Suumo loho ki be di je nige we. ² A ne Zheruzalemu-fom wu be nidigine ja na yiri fugba we ni Kile yiri, fefere kulo le. Wu yalere ya taga wu keme ba cenabun je we wemu w'a se gbaga ni ge. ³ A ne mujuu la logo na yiri saanra koro li na na: «Kile tateenge puga ki ke sipyii nige ni, wu na ba diin pu mu. Pee na ba bye wu sipyii. Kile ye pyaa na ba bye pu yiri wa na bye pu Kile. ⁴ Wu na ba pu nesinme tuu. Xu da bye nige we, yamehe be da bye nige we, kelee mesuu kelee yama we. Bani kalege k'a toro.»

⁵ Ayiwa, wemu w'a tiin saanra koro li na ge, a wee di jo: «Li wii ne yanmuyo yi beeri pye nivoyo.» Lee kadugo na a wu ne pye: «Pu ka, bani nakaara baa pe jom pe ya fiinne na je can.» ⁶ A wu ne pye sanha: «L'a pye xo. Ne je Alifa ni Omega, jokooro ni taxo. Waga wa wemu na ge, ne na wu kan w'a gba ma ni, jñi sicuumo pu lobulowii li ni. ⁷ Wemu bu se ta, wee na ba ye yanmuyo ye ta; ne na ba bye weefo Kile, weefo di bye ne pya. ⁸ Ga fyaara fee, ni piimu je Kiriceen we, ni kakuubyii, ni sipyigbuu, ni dodo, ni sigaanfee, ni yapeeagan, ni kafinejuu, pee beeri tashige na ba bye wetabaaga nafugibaaga kirimu wogo ki ni. Wee je xu shuun wo we.»

Zheruzalemu-fom wu keree

⁹ Ceegbuugoo gbarashuun we w'a ni konjo ki taaxo li wo kanhagbo tehe gbarashuun wu na ge, kee bye meleke gbarashuun keje ni. A wee meleke wa di ba ne pye: «Pa naha, di cenabun wu she ma na, Dubyapige ki sho we!» ¹⁰ A Kile Munaa di je ne ni, a wu gari ni ne ni faabobotongo ka na; na she Zheruzalemu she ne na wu na diri na yiri fugba wu ni Kile yiri, fefere kulo le. ¹¹ Kile nooro ya bye li na, l'a bi ji, na wii na jaa ba veeri je we, wemu w'a ya ni peewa kagereje ka ni kemu mege ki je zhasipu ge. ¹² A kasoroongo nigboho ka di kulo li maha. Kuroyo ke ni shuun yi bye li na, kuro beeri meleke nigin ya bye wa. Meye y'a bi ka kee kurogo ki jo na. Yee je Izirayeli kponho ke ni shuun wu meye. ¹³ Kurogo taanri ki bye Kile-noho ki na, taanri wa di je camutom pu ni, taanri wa di je Kile-parama pu ni, taanri wa di je pe pu parama pu ni. ¹⁴ Kagereye tahaaja ke ni shuun wu bye kulo li kasoro ki jidaa. Dubyapige ki tudunmo ke ni shuun wu meye y'a bi ka kee tahaaja ki na.

¹⁵ Meleke wemu w'a jo ni ne ni ge, sanni publiin l'a bye wu keje ni wu kulo le, ni kurogo kee, ni kasoro ki taanna. ¹⁶ Kulo li kabaya shisheere wu bye nigin. Li jidaa le, ni li kadaa li beeri bye nigin. Meleke w'a kulo li taanna ni lee publiin li ni. Li jidaa li bye kiloo kabofongo shuun di xhuu shisheere (2.400). Li jidaa, ni li kadaa, ni li tongo beeri je nigin. ¹⁷ A wu kasoro ki peere ti be taanna, a ki peere t'i bye meterlee kelee gbarashuun ni shuun (72), na saha ni sipyii pu wo daanna wu ni. Wee daanna we ninumo ni meleke w'a wu wo daanna wu pye. ¹⁸ Kasoro k'a yereje ni zhasipu kagereye ni, kulo l'i je sanni ye pyaa ba veeri nivyen je we, wemu ya wii na jaa ge. ¹⁹ Kulo li kasoro ki jidaa l'a bi keme ya ni peewa kagereye nizaaya tuuyo beeri ni. Nohodaan wo tahana li je zhasipu kagereye, tahana shuun wuu li je safiiri, taanri wuu li je agati, shisheere wuu li je emerodi. ²⁰ Kaguro wuu li je onikisi, gbara wuu li je sariduwani, gbarashuun wuu li je kirisoliti, gbarataanri wuu li je berili, gbarasheere wuu li je topazi, ke wuu li je kirisopasi, ke ni nigin wuu li je yasenti, tahana lisana je ametisiti. ²¹ Kulo li kurogo gburaya ke ni shuun wu je peewa kon pyaa ke ni shuun. Gbura nigin beeri je kon pile nigin. Kulo li pinnere keenge ki je sanni ye pyaa ba veeri nivyen je we, wemu ya wii na jaa ge.

²² Ne ta Kile-peere pugbo ja lee kulo li ni we, bani Kafo Kile, Se Beeri Fo ni Dubyapige ke, peeye pyaa ki je lee kulo li Kile-peere pugbo. ²³ Lee kulo li mago je cana

kpɛɛngɛ, kelee yeɲɛ wogo na wɛ. Bani Kile wo nɔɔɔ we wu jɛ li kpɛɛngɛ. Dubyapige ki ni kpɛɛngɛ ki ma foro, na jɪ xuuni. ²⁴ Shi wu na ba jaari kee kpɛɛngɛ ki na. Korɔ ki saannaa na ba ni pu naafuu wu ni na pa gan lee kulo li mu. ²⁵ Lee kulo li kujɔgɔɔ na ba mugi yaha caɲa ni, ki shiin di wa da ga dɔ bɛ wɛ. Bani piige wa da ga wɔ wà wɛ. ²⁶ Saannaa pu wo naafuu wu kadugo na, shi wu wo fanha ke, ni wu baraga ki na ba se na gaan lee kulo li mu. ²⁷ Yaɲmunɔɔɔgɔ ka shishiin da ga jé wà wɛ, kelee katanhana pyevɔɔ, kelee kafinejo wɛ, ga fo piimu ye mɛye y'a ka Dubyapige ki jɪi sicuumɔ Kitabu wu ni ge, pee ye pu da jé li ni.

22

Nii sicuumɔ gba lɔhɔ ki keree

¹ Ayiwa, lee kadugo na a mɛlɛkɛ wu jɪi sicuumɔ gba lɔhɔ shɛ nɛ na, kee ya jɪ ba vɛeri nivɛn jɛ wɛ, wemu ya wii na jaa ge. Kee bi foro Kile ni Dubyapige ki saanra koro li ni, ² na fuu kulo li pinnerɛ kpɛɛngɛ ki niɲɛ ni. Tige tuugo nigin wa bye wà, kee jɛ jɪi sicuumɔ tige ke, kee bye wee gba wu kabaya shuun wu na. Yee funɲɔ ni tɔɔjɪi kɛ ni shuun k'a nagoo pyi. Yeɲɛ bɛeri ni ki nagoo. Kee tige tuugo ki wɛɛ ya shi wu sipyii pu cuɲɔ. ³ Lanji da ga bye nige bada wɛ. Kile ni wu Dubyapige ki wo saanra koro li na ba bye lee kulo li ni. Kile wo kapyebyii pu na ba wu pɛlɛ. ⁴ Pu na ba wu jaha ja, wu mɛge na ba bye pu gbahaa na. ⁵ Piige da ga wɔ nige wɛ. Pu mago da ga bye sokinna kpɛɛngɛ, kelee caɲa kpɛɛngɛ na wɛ. Bani Kafɔɔ Kile ye pyaa na ba kpɛɛngɛ yeege pu mu, p'a gori yaha saannaa fo gbee.

Yesu taapana ya tɛɛɲɛ

⁶ Lee bɛeri kadugo na a mɛlɛkɛ wu nɛ pye: «Nakaara baa pe jomɔ pe ya fiinɲɛ, na jɛ can. Kafɔɔ Kile we w'a wu Munaa li kaan Kile tudunmɔɔ pu mu ge, keree kiimu k'a yaa na pye jeri funɲɔ ni ge, wee w'a wu mɛlɛkɛ wu tun wu pa kee keree ki shɛ wu kapyebyii pu na.» ⁷ A Yesu di jo: «Li wii, Nɛ na ba jeri funɲɔ ni. Wemu w'a kuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu mu ge, wee jɛ duba pya.» ⁸ Nɛ Yohana ya kii keree kii logo, na ki ja bɛ na jii na. Ba nɛ ki logo, na ki ja bɛ wɛ, mɛlɛkɛ wu w'a bi ki shɛ nɛ na ge, a nɛ nuguro sin wee fɛɛ ni, na ganha na giin di wu pɛlɛ. ⁹ A wu nɛ pye na nɛ ganha bu da lee pye wɛ, na Kile wo kapyebye wee jɛ, ba nɛ ni na cebooloo Kile tudunmɔɔ pu jɛ wɛ, ni piimu bɛeri p'a kuu we Kitabu we jomɔ pu mu ge, na nɛ w'a Kile pɛlɛ. ¹⁰ Lee kadugo na a wu nɛ pye sanha: «Ma ganha bu da we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu tɔ wɛ, bani pu pyeduun w'a tɛɛɲɛ. ¹¹ Wemu wu jɛ sipyitiibaaga ge, wee wu kori wu tiibaara ni. Wemu w'a nɔhɔ ge, wee di gori wu nɔhɔmɔ ni. Wemu w'a tii ge, wee wu kori wu tiime ni. Wemu wu jɛ fɛfɛɛ ge, wee di gori wu fɛfɛɛɛ ni.»

¹² A Yesu di jo sanha na: «Li wii, nɛ na ba jeri funɲɔ ni. Nɛ wo saraa yaɲmuyɔ yi wa na keɲɛ ni, kɔnhɔ di sipyii pu bɛeri nigin nigin saraa na bɛ ni pu kapyegeɛ ni. ¹³ Nɛ jɛ Alifa ni Omega, nizhiime ni sama, jɔkɔɔnɔ ni taxɔgɔ.» ¹⁴ Piimu p'a pu faya jii, kɔnhɔ p'i já jɪi sicuumɔ tige pya wa ta, p'i jé kulo li kujɔgɔɔ ki ni ge, pee jɛ duba nagoo. ¹⁵ Ga puun, ni sigaanfɛɛ, ni dɔdɔɔ, ni sipyigbuu, ni yaperegaan, ni kafineye ya dan piimu bɛeri ni ge, ni piimu bɛeri p'a kafineye kɔɔn ge, pee bɛeri na gori yaha kadaan li na. ¹⁶ Nɛ Yesu w'a na mɛlɛkɛ wu tun yee mu, wu shɛ kii keree kii paari n'a daa fɛɛ pu mu egilizii pu ni. Nɛ jɛ saannaa Dawuda tuugo shɛn, na jɛ wu kpɔɔn shɛn; jimugujɔ wɔɔɔ li l'a jɪ ge, lee nɛ jɛ.

¹⁷ Kile Munaa le, ni cenabun w'a jo: «Pa!» Wemu w'a yi logo ge, wee bɛ wu jo: «Pa! Waga wa wemu na ge, wee wu pa. Nii sicuumɔ lɔhɔ ki kaa jɛ wemu bɛeri na ge, wu pa ki gba mamama ni.»

Jomɔ pu taxɔgɔ

¹⁸ Sipyii piimu p'a we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu nuri ge, n'a da pee bɛeri sɔnmi yaha jo, wa bu la fara pee jomɔ pu na, kanhama pemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge, Kile na ba pee fara weefɔɔ mu. ¹⁹ Wa shiin bu la wuu we Kitabu we wo kapajuuro ti jomɔ pu ni, Kile na ba weefɔɔ niɲɛ wolo jɪi sicuumɔ tige ke, ni fɛfɛɛɛ kulo li ni, yee

yemu keree k'a ka we Kitabu we ni ge. ²⁰ Wemu w'a kii keree kii can fiinne jo ge, wee ya jo: «Uun, n'a da ba jeri funḡo ni.» Amiina. Mu wu pa, wù Kafō Yesu.

²¹ Wù Kafō Yesu wo niime we wu pye yi bæri mu. Amiina.